

DE ORIGINE ET PROGRESSV OFFICII SANCTAE INQVISITIONIS,

eiúsque dignitate & vtilitate,

DE ROMANI PONTIFICIS POTESTATE & delegata Inquisitorum: Edicto Fidei, & ordine iudiciario Sancti Officij, quæstiones decem.

LIBRI TRES.

Autore Ludouico à Paramo Boroxensi Archidiacono & Canonico Legionensi, Regniq; Siciliæ Inquisitore.

MATRITI,
Ex Typographia Regia.

clↃ. IↃ. XCIIX.

OR quanto por parte de vos el Doctor Paramo, Arcediano, y Canonigo en la yglesia de Leon, e Inquisidor del Reyno de Sicilia, nos fue fecha relacion auiades compuesto vn libro intitulado *de Origine, & Progressu Officij sanctæ Inquisitionis*: diuidido en dos tomos: adonde se tratauan otras questiones graues, en que auiades puesto mucho trabajo y ocupacion: y porque era libro necessario y de mucho prouecho, nos suplicastes os diessemos licencia para imprimir el dicho libro, y priuilegio por treynta años, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro Cõsejo, y como por su mandado se hizieron las diligencias q̃ la Prematica por nos vltimamente fecha, sobre la impression de los libros dispone, fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon. Y nos tuuimos lo por biẽ, por la qual os damos licencia y facultad, para que por tiempo de diez años primeros siguieõtes, que corran, y se quenten desde el dia de la fecha desta nuestra cedula, vos, o la persona que vuestro poder huuiere y no otra alguna, podays imprimir y vender el dicho libro de que de suso se haze mencion, por su original que en el nuestro Consejo se vio, que va rubricado y firmado al fin, de Pedro çapata del Marmol, nuestro escriuano de Camara, de los que en el nuestro Consejo residen. Y con que antes que se venda, lo traygays ante ellos con su original, para que se vea si la dicha impression esta cõforme a el, o traigays fe en publica forma, como por el Corretor por nos nombrado, se vio y corrigio la dicha impression por su original. Y mandamos al impressor que assi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio y primer pliego, ni entregue mas de vn solo libro con su original al Autor, o persona a cuya costa lo imprimiere, ni a otra persona alguna para el efeto de la dicha correciõ y tassa, hasta que antes y primero el dicho libro este corregido, y tassado por los del nuestro Consejo, y estando hecho y no de otra manera, podays imprimir el dicho principio y primer pliego. Y seguidamente ponga esta nuestra cedula, y la aprouaçion que del dicho libro se hizo por nuestro mandado, y la tassa y erratas. So pena de caer en las penas contenidas en las leyes y prematicas de nuestros Reynos que sobre ello disponen. Y mandamos: que durante el termino de los dichos diez años, persona alguna sin vuestra licencia no pueda imprimir ni vender el dicho libro, so pena que el que lo imprimiere y vendiere aya perdido y pierda todos y qualesquier libros moldes y aparejos, que del dicho libro tuuiere, y mas en pena de cinquenta mil marauedis. La qual dicha pena, sea la tercia parte para la nuestra camara, y la otra parte para el Iuez que lo sentenciare, y la otra tercia parte, para la persona que lo denunciare. Y mandamos a los del nuestro Consejo, y Presidẽte, y Oydores de las nuestras Audiẽcias, Alcaldes, y Alguaziles de la nuestra Casa, y Corte, y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Assistente, Gouernadores, Alcaldes maiores, y ordinarios, y otros Iuezes, y justicias qualesquier de todas las ciudades, villas y lugares destos nuestros reynos y Señorios, assi a los que agora son como a los que seran de aqui adelante, que vos guardeo y cumplan esta nuestra cedula, y contra su tenor y forma no vayan ni passen por alguna manera, so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis, para la nuestra Camara. Dada en Madrid a treze dias del mes de Março, de mil y quinientos y nouenta y ocho años.

Yo el Principe.

Por mandado del Rey nuestro señor, su Alteza en su nombre.

Don Luys de Salazar.

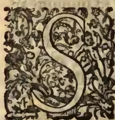
Approbatio.

I Libri de Origine & progreſſu officij ſanctæ Inquiſitionis editi, à D. Ludouico Paramo, Boroxenſi Iuris vtriuſque peritiſsimo, & in Regno Siciliæ Inquiſitore Apoſtolico, nulla in re aduerſantur fidei Catholicæ, aut bonis moribus: quinimò cum in ijs variæ quæſtiones ad noſtram ſacram religionem ipſumq; S. Inquiſitionis officium pertinentibus valdè copioſè & doctè diſſerantur, digni mihi viſi ſunt, qui typis excuſsi in commune commodum diuulgentur, ſic cenſeo. Matrit. Pridie Kalend. Februarij. M.D. XCVIII.

Petrus Lopez de Montoya
D. Theologus.

ILLV-

ILLVSTRISSIMO D. D. PETRO PORTOCARRERIO EPISCOPO CONCHENSI, & in omnibus Regis Hispaniæ ditionibus Generali Inquisitori Ludouicus à Paramo S. D.

SAEPENVMERO, Antistes amplissime, mecum animo consideraui, quid sibi velint omnium seculorũ scriptores, quòd lucubrationes suas Regum, Principum, & Magnatum nominibus dicare consueuerint; quid verò ad illos emolumenti, quid fructus aut voluptatis inde veniat, siue dantes siue accipientes. Nam proditum est Aristoteli Magnum Alexandrum non mediocriter succensuisse, quia quos de rebus naturalibus libros ille scripserat, nomini suo non edidisset. Et tandem in ea re me non effugit, quod deliberandum fuit. Deprehendi siquidem hinc æquum, & quasi à Natura insitum esse, vt agricolæ frugum primitias Deo Opt. Max. tanquam earum auctori in animi grati testimonium offerant, inde vt ipse Deus eas iure optimo consequatur: Reges autem, Principes & Magnates imaginem Dei præ se ferentes duxi, quasi pro Dijs haberi præsentibus, quorum numine & conspectu, animi quique ad virtutem incitantur, ingenia efferuescũt, & diuino propemodum sole incalescũt, in eis præcipuè qui verè sunt literarij agri cultores.

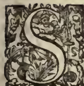
Res tam clara & manifesta vt exemplis recuset aut argumentis comprobari. Hoc dicam me ad scribendum adductum esse de origine, & progressu sanctæ Inquisitionis, eorum Magnatum stimulis qui tũ in eius puppe sedebāt, cùm è regno Siciliæ (in quo annos aliquot Inquisitor fui) ab optimo & maximè Catholico Rege Philippo II. vocatus sum ad extricandum iurgium illud quod in Sicilia inter Inquisitores iudicesque Ecclesiasticos, & Proregem iudicésque laicos natũ in aliquas flamas exarserat. At certè eâ ratione potissimùm ad id animum applicui, ne in otio omnino fierem otiosus, néue muneris mei vacationem inutilem sibi respublica Christiana mihi exprobraret, denique vt me qui tot annos in hæresi & infidelitate expugnanda versatus essem, quasi sacræ illius militiæ desertorem in situ & puluere latitantem, hæretici & infideles non exploderet. Ergo illis auibus elatus, illis irritamentis impulsus, illis rationibus persuasus excusso verecundo puluere in puluerem inuerecundum descendi. Opus incepi, quod paululum intermisi, cùm sensi è viuis eum abijsse, qui à me suo quodam iure illud exigebat. At statim intermisisse me pœnituit vbi te, optime Præsul, ad sanctæ Inquisitionis regnum venisse conspexi. Tuis auspicijs, vt signa identidem in hæreticos & infideles tollerem, Portocarreriorum nomen ab otio me reuocauit. Est enim illud tuum nomen non minus in Mauros & hæreticos fatale, quàm Scipionum in Africanos. Vndique Annales nostri, & scriptorum externorum monumenta tanti nominis celebritatem in perennem æternitatem ad hæc nostra vsque tempora ab annis ampliùs quingentis conseruarunt. Siue Garciam Alphonsum Portocarrerium celebrant, cuius auxilijs Alphonsus Rex Albuaceni

ni Mauri proteruiam contriuit, siue Raymundum alterum Portocarrerium memorant, cuius virtutes in liberandâ Ecclesiâ & patriâ ad cælos euectæ fulserunt, siue Ioann. Henricum Portocarrerium fratrem D. Hegæ laudibus efferunt, cuius inuicti vis animi & infracti corporis robur ad Hispalim crebro certamine Christiani nominis hostes ita pessundederunt, vt tandem munitissimâ illâ ciuitate & totâ regione illos exegerint, siue etiam Martinum Ferdinandũ Portocarrerium suis præconijs afficiunt, cuius in re militari peritia id præstitit, vt ad columnas Herculis Calpen quam Abimelechus Maurus circunsessam penè expugnauerat, non modò liberarit, sed etiam Maurum ingenti cum exercitus sui clade obsidionem soluere coegerit. Quid plura? Nominis tui non modò nostri, sed nequidem hostes fidei possunt obliuisci. Maiores enim eos habuisti, quorũ res præclarè gestas Ecclesiæ, & patriæ salus eloquitur: & vulneribus hostium ita eminent, vt Regibus nostris animus in tantum nomen æternus propendeat: & Mauris hæreticisq; interitum minẽtur. Tu verò separatim aliquid habes in quo nec maiores tui nec qui muneribus, & beneficijs eorum virtutes cumulauerunt, vllá sibi partem vendicant. Te, inquam, tot maioribus illustrem, non tam ceræ & fumosæ patrum imagines, quàm tuus animi vigor, & cælestis quidam ardor in idem studium adspirantem inflamarunt. Fallor igitur, nisi hoc opus meum de Inquisitione vt tibi offerrẽ ratio ipsa persuaserit. Etenim vigiliæ nostræ, qualescunque illæ sunt in hæresim & infidelitatem suam habent stationem. Tibi â Deo Naturâ, stirpe, & fonte Gentis tuæ tributum est, & studijs serijs comparatum, vt non tantùm militem agas in hæreticos & infideles, sed etiam vt tantæ militiæ princeps exsistas, tum in eo non exigua tua laus elucescit,

quòd literas & literarum ſtudioſos beneuolè & ſtudioſè ſemper amaueris, colueris, ames & colas: quid igitur non ſperem? Dummodo primitijs agri huiuſce mei, quas tu languentes & ſemimortuas vnus excitaſti beneuolus annueris, non modò quod tibi ſatisfecerim, & laboris mei fructus hilari vultu ſuſceperis, mihi gratulabor, ſed & ad ea quæ ſuperſunt inſtituto meo mentem attolles, & ſi qui hoſtes dente lacerare, vel calumnijs opprimere me attentarint, ſaluum & incolumen receptum duntaxat, aut fortaſsis in eos victoriam auſim mihi polliceri. VALE. Matriti Calend. Octob. anno à Christo nato milleſimo quingenteſimo nonageſimo octauo.

AD

AD LECTOREM.

CIO me nulli exemplum esse, et rei nouæ me viam non ingredi, vt de Inquisitione opus qualecunque meum hoc emittam: neque est necesse, vt eos nominatim scribam qui scribendi hoc genus tentarunt, et implerunt. Veruntamen (quod sine cuiusquam inuidia dictum sit) ex tot, tantisq; scriptoribus, qui sanctæ Inquisitionis Originẽ detexerit, legi neminem: siue quòd parum emolumenti futurum inde existimarint, siue quòd in re admodum obscura timidi quàm audatiores esse maluerint. Id ferè contigit vetustissimis Geographiæ autoribus, vt quoties de Nilo quicquã scriberent, eius ostia tatum, eluuiones, et miracula ad cataractas vsque iactitarent: de origine præterea nihil ausi, ne mendacij insimularentur. At ego an mihi tantum tribuo vt spectatores mihi pollicear,

——Qui prima bibant deprehensi flumina Nili?

Id verò polliceri mihi possum duntaxat, vt de origine tanti ordinis veram, sincerã, et sine fuco historiam quisq; sortiatur, in qua nõ exiguum in fide fundamentum experietur. Laudem verò si aliqua inde aliquando exurgat, aut exilem mihi, aut prorsus nullam deberi sentio. Cùm enim in Siciliæ fuissem Inquisitor annos nõ paucos, illius regni Inquisitores, et iudices Ecclesiastici cum Prorege, et iudicibus secularibus contendere ceperũt, non de finibus agrorum, sed de limitibus iurisdictionis: utaque cùm vtrinq; ad Regem nostrum Philippum II. data essent literæ, quibus quisque de suo iure disceptare contenderent, Inquisitores potissimùm apud illius maiestatẽ (cui pro magnitudine imperij vis et iniuria omnis curæ esse decet) referri magno studio efflagitarent; anno 1594. vocatus ego sum à Rege optimo ex eodem regno, vt coràm exponerem tanti dissidij caussas, eaque in medium efferrem quæ ad cultum diuinum, regium obsequium, et Siculorum omnium vtilitatem spectarẽt. Prorex vt suam, et iudicũ secularium caussam tueretur è vestigio misit doctorem Ioannem Baptistam Calestem Baronem à Sancta-cruce, virum nec minus genere quàm literarum, et virtutum splendore conspicuum, cuius meritis hoc postmodum concessum est regis optimi, et sapientissimi liberalitate, vt in eodem Siciliæ regno consilij ad res Italiæ constituti regens exsistat. Rex vbi de hisce rebus factus est

certior, vt essent qui ampliùs cognoscerent, et ad se referrent, nominauit D. Ioannem de Zuñiga, et Doctorem Ioannem Aluarez de Caldas supremi consilij Inquisitores spectatæ autoritatis, et peritiæ summæ viros, quibus accesserunt Licentiatus Didacus de Scudero Siciliæ Regẽs, vir magnæ eruditionis cultu ornatissimus, et heroico quodã ingenio praditus, et D. Bruñol Mediolani Regens ambo Cõsilij regij ad res Italiæ instituti senatores integerrimi. Ego et si viros nouerã illos omnes nõ vulgari mentis perspicacitate, et acuminis subtilitate sagacissimos, tamen quo pacto sedari, et cõponi posset tanta animorũ dissensio exactè vt potui, extensè vt debui disseui. Nescio an Regiæ maiestatis votis, et tantorũ virorũ expectationi satisfecerim. At certe dum in eo quid Rex statueret expectarẽ Illustriss. Cardinalis D. Gaspar à Quiroga tũ Archiepiscop. Toletanus, et Generalis in ditionibus Hispaniarum Inquisitor hortari primùm cepit (quoniam omnium gentium mores, ex relatione rerum à se gestarum sæpissimè admonentur) vt Siculis ex iurgio Ecclesiasticorum, et secularium iudicum, eorumq́, conciliatione, per Iuris normam amplexandæ Inquisitionis, et conseruandæ apud se sanctissimæ nostræ religionis occasionem suppeditarem. Feci igitur propediem vt conspecto responso nostro pro Inquisitione Siciliæ me ad maiora excitaret Illustrissimus ille Antistes: me liberiùs, et altiùs debere procedere dicebat. Ego contra ne frustra me niti quicquam cogeret, orabam: ostendebam præterea fatigando nihil me nisi odium quæsiturum apud eas gentes quæ natam Inquisitionem ex cineribus infidelitatis arbitrantur, et à paucis ijsque nostris gratiã exiguam initurum, qui tandem summæ adscriberent amentiæ si quid ego in his inauditum meditarer. Ille verò me sibi in id conceptis verbis teneri et obligari significauit, quòd sæpe pollicitus essem nunquam mandatis illius me defuturum: nec tabulam accepti se confecturum asserebat nisi rem quam animo iam dudum mihi crediderat exsoluerem. Exonerare igitur tanto me debito oportuit. Et verò viam ingressus penè resilieram tanquam ab iniquo scopulo, statim vbi de obitu illius intellexi. Verùm ad incepta iterum reflectere me sola virtus illius fecit qui Generalis inquisitoris dignitatem post eum inijt, cui quod felix faustumq́, sit Reipublicæ Christianæ, tantiq́, Antistitis virtuti ego rem obtuli, dedi, dicaui et consecraui. Habes igitur D. Petrum Portocarrerium reuerendissimũm Conquensem Episcopum, et sanctæ Inquisitionis Generalem

ralem Inquisitorem in omnibus ditionibus Regis Catholici, cui referas gratiam, & laudem impertiaris, si aliquid laudis propter opus tribuẽdum, et gratia propter autorem cuiquã referendum putes. Nunc de instituti nostri in hoc opere ratione. Originem Inquisitionis ab initio mundi vnà cũ homine creato ab ipso primo hominis creatore, et Inquisitore institutam, & suis distinctam formulis, et arcanis primum aperimus, adeò vt ex illa eâdem origine pateſiat Deũ ipsum edicta proposuisse, ex quorũ typo, cùm Inquisitores hodierni formam edicti sui solennis desumpserint, mihi referari quasi quoddã stadium deprehẽdi, quo possem decurrere per scopulos aliquos iuris in his quæ ad crimina pertinent. Sic ergo mihi proposui: tribus codicibus vt opus hoc conficiatur. Ac primũ quidem Inquisitionis originem, et progressum complectitur, et parasceuen aliquã siue anteceptam quandam animo informationem, et anticipationem eorũ quæ duobus alijs voluminibus reseruamus, de quibus hic tacebimus, dicturi magis appositè, et suo loco cùm prælo illà committentur. Committemus autem cum sese obtulerit occasio per quietem: nunc eò loco sitæ sunt res nostræ vt à priuatâ, et tranquillâ vitâ quam egi ipsos annos quatuor iterum ad Ecclesiæ negotia, & Inquisitionis munus corripiar. Detecta vt ad rem redeam, Inquisitionis origine eam per ætates ad hæc nostra vsque tempora progredientem, et fructus suos variè producentem prouehimus. Primam ætatem vniuersali Cataclysmo finiri, ac tum secundam ætatem incipere deprehendes, quæ suos Inquisitores habuit cùm Deum ipsum, tum eos qui à Deo fuerunt instituti, adeò quidem vt ex tenera radice ætatis primæ primordia Inquisitionis in ætate secunda suis incrementis aucta, et amplificata stipitem egerint. Tertia succedit ætas in qua Deus Inquisitorem sibi sumpsit Abraham, et qui ab eo progeniti sunt: atque in eâ ætate deprehenditur Inquisitio paulo excreuisse, et ramos suæ felicitatis aliquot eduxisse. Hæc quoque tandem desijt in regno Dauidis, quem Dei studio accensum, et amore flagrãtem Inquisitionis zelus ita excitauit, vt passim idolorũ cultores extingueret. Quare in eo et eius aliquot nepotibus Deus acerrimos nominis sui vindices habuit, eorumq́; diligentia ferè videtur Inquisitio flores expulisse. vt excrementis suis purgata, sinum ad fœcunditatem futuram aperiret. Inde sequitur ætas quinta, quæ non modò prophetas sed etiam regem habuit extraneum Inquisitorem. Is est Nabuchodonosor, quem hic extraneum voco, quia cùm ex populo Dei nõ esset exortus, in domo Dei

inter

inter fratres non habitaret. Attamen et ipse Deum nouit, & Inquisitoris officio functus id obtinuit, vt cùm ab initio indignus eßet imperio tandem id illi à Deo confirmatum sit. Virescere iam videbatur Inquisitio, et folia sua latè diffundere, ad operiendos fœtus quos erat proximè paritura. In sexta ætate Inquisitorum maximus IESVS CHRISTVS apparuit qui hodiernæ Inquisitionis est caput, et fœtus produxit vberrimos. Ea verò à Christo demandata est D. Petro Apostolorum principi, et ijs Pontificibus qui in sede Petri Ecclesiæ locum principem, et regnum spirituale administrarunt, qui cùm Episcopis hoc inquirendi munus vnà cū institutione imponerent, vt essent Inquisitores ordinarij, tandem experti sunt ipsos Episcopos sui muneris oblitos, aut penitus rem tantam neglexisse, aut iudicibus temporalibus partem fundi sui colendam dimisisse. Itaque cùm iudices seculares alienæ messis curâ se liberarent, nec iam Episcopi vellent ad reciden-dos ramos putridos manum admouere, Pontifex Maximus Innocen. III. exerto sarculo de amputandis hæresibus in Concilio Lateran. deliberauit, ac tum primùm cepit delegatorum Inquisitorum iurisdictio ex decretis Summi Pontificis, & Concilij, quibus causam fecit Gallicus hæreticorum Albigensium morbus. Per illas ætates Inquisitionem id fecisse ostendimus hoc primo volumine, vt Dei nomini maiestatis suæ splendor toties rediret quoties idololatras, gentes, et hæreticos iam penè illum extinxisse deprehenderet: nec me mouent qui aliter ætates ab orbe condito distinxerunt. Non versus Sibyllini (si tamen Sibyllini sunt ij quos Oporinus excudit) in quibus ætates octo enumerantur. Non Græci inter quos Cedrenus, qui mille annos ætati cuilibet adscribit. Non Hebræi qui se ne quidem ætatem quintam digito tetigiße somniant. Nos ad Christum vsque generationibus ætates diuidimus, primam et secundā denis, tres reliquas denis et quaternis singulas explicamus. At sextam quæ nunc agitur nullo generationū numero metimur, propter id quod dictum est. (Non est nostrum scire tempora quæ pater posuit in sua potestate.) Exinde quemadmodum in ætatibus illis quinq; ante Christum, et in sexta à Christo ad Lateranense Conciliū eos nominatim expreßimus qui præclarum illud munus gesserunt, vt nequidem laici à nobis sint prætermißi, sic & post Lateranense Conciliū, si qui ad hæreticas pestes Officij Sancti ferrum, et ignē admouerint eos silentio prætermittere noluimus, nec quidem regna, Respublicas, nationes, regiones, oppida, et

Vrbes

Vrbes quæ, vel salubri hoc remedio ad repellendum morbum tam periculosum vsæ sint, vel in sui perniciem illud reiecerint. Ea ratione statim subiecimus de dignitate, et vtilitate illius titulos exhortatorios quidem apud eos qui hactenus suaues, illius fructus degustarunt, alijs vero confirmatorios suæ salutis, pacis, et tranquillitatis: quæ omnia per stemmata sancti Officij altero titulo significari ostendimus. Inquisitionis autem potestatem ne per se existentem quis existimet, sed à Summo Pontifice emanasse dignoscat, et à Pontifice potuisse illam eandem constitui non ignoret, de Summi Pontificis primùm deinde de Inquisitorum delegata potestate disseruimus, quibus omnibus animum si quis attentè aduertat Summum Pontificem à Deo, et à Summo Pontifice Inquisitore iurisdicendi potestatem habere confitebitur. Præterea cum iurisdictionis huius subiectum sit hæresis, de illa titulus emergit, in qua non solùm quid illa sit exponitur, sed etiam quo pacto in genere, et speciebus deprehendi possit methodo satis exquisita, et facili euoluitur. Quæ cùm ita sint altero titulo, qui est de ordine iudiciario, discutiendum proponimus quàm accurata sacrorum Canonum, et venerandarum legum obseruatione iurisdictionis suæ sacrarium Inquisitores exornent. Ac primò cùm ab eis edictum fidei soleat in omnibus præponi ac promulgari eius forma proponitur, clausulæ explicantur, stylus cum Epistola D. Thadæi contra hæreticos æquiparatur, vt de illius æquitate nemo nisi qui planè Legum Canonum, et D. Thadæi autoritatem reiecerit, dubitare vllo modo possit. Edicto autem promulgato, quoniam præcipua ac primaria diligentia Inquisitorum circa Inquisitionis siue informationis confectionem exsistit, de Inquisitione, et eius partibus titulo integro disquirimus: ac statim de denunciatione, et accusatione post Inquisitionem conficienda, et suscipienda titulis separatis disputamus. Hic finem primi voluminis præfixeram, nec prætergredi animus erat ad quæstiones quas ex edicti clausulis excerpsi: sed vicit me summa quorundam amicorum auiditas, vt quam ipsi iam legerant quæstionem de Sacerdotibus solicitantibus mulieres in actu confessionis à me extorserint. Inde illi potius quam ego id fecerunt vt ordinem clausularum edicti illa peruerteret,

et

et quasi corollarium huic volumini accederet. Ego in eo si quid præter quàm quod debitum est exsoluam, nec indebitũ ab amicis condicere instituı, nec me fortaßis ante diem soluisse pœnitebit. Atque ista sunt, et eiusmodi, candide lector, quæ amicè et cãdidè impartimur, ad reliqua breui manum extremam appositurì, si amicè et candidè nos, et nostra susceperis. Vale.

ERRA-

ERRATA

Pag.7.col.1.li.18.Thom 1.2.000.Tho.1.2.q.1.art.4. non.li.30.ad hunc adhuc.p.9.c.1.l.31.lib.c.lib.1.cap.p.10.c.2.li. 9. deflitui.
destitui p.17 c.2.li.1.& non.Xoni.p.18.c.2.l.27.sempiceruo.sempiterno.p.19.c.1.l 9.vcab,aut ab p.2n.c.1.l.36.poisit.posite iubee.
p.22.c.2.l.21.cum scriptura scriptora.p.27.c.1.l.vlt.pastoralem.pastoralia.p.29.c.1.l.6.& appo & oppo.p.30.c.2.l.22.tionis in.tio-
nes in.p 38.c.2.l.12.videre.audire p 42.c.1.l.33.Martianista scribit. Marcionista.scribunt p.63.c.1.l.16.afficient.efficient. p. 64.
c 1.l.4.Lis.Cit.p 100.c.2.l.17.ad ipsum.idipsum.l.40.alumnos.alumnus.p.106.c.1.l.18.festam. festaut.p.133.col.1.li.22.Domini.
1589.Dñi 1489.p.138.c.1.l.11.quod quéque.quodcúq;.quæcúque,quotcúque.l.16.omnibus libere.oneribus libere.p.130.c.2.l.37.
amplissimam potestatem.amplissima potestas.p.152.c.1.l.3.voluerinc.uoluerint.p.160.c.2.l.37.D.Petrus. D.Didacus.p 167.col.2.
l.41.prodisse.prodidisse.p.167.c.1.l.43.solitudine.sollicitudine.p.168.c.1.l.16.relabantur.relabebátur.p.184.c.1.l.11.partem pu-
tredinem.partem in putredinem.p.186.c.1.l.43.vix tradita.iuxta traditam.p.199.c.2.l.36. cómuni.Dat.io Turris cómunoiri.Dat.
in Turri.p.216.c.1.l.41.Valea.Velea.p.241.c.1.l.17.ad Arriaran.ab Artiarao.p.247.c.1.l.26.austeritas.austeritatis.p.247.c.2.lin.30.
simulauit.simulasse.p.231.c.1.l.36.conuersantes.conseruantes.p.238.c.1.l.19.Lombardiæ.Lombardia.p.267.c.2.l.31.exemptis.exé-
pti.p.187.c.2.l.19.diga.gatos(inquit)à uobis esse oportet.l.32.sum.suo.l.ant ermo.sermo.p.288.c.2.l.3.Marchioni.Marcioni.p.302.
c.2.l.23.comprebensum.compressum.p.308.c.1.l.1.e porta.è portu.p.309.c.2.l.5.cruce Aretiá.crure Aretiú.p.313.c.1.li.43.asthma
te,asthmate.p.317.c.2.l.30. Lenuigildum.Leouigildum Arriani.p.319.c.1.l.16.Vasco.Vasæo.p.327.c.2.l.29.Apostolici. Apostoli. p.
334.c.1.l.34.calacores.clamatores.p.336.c.2.l.31.continuæ.continuò.p.178.c.1.l.3. Sobra este ceglon p.342.c.1.l.6.ticos.tici.pag.
357.c.1.l.38.cap.referuntur.cap.3.referuntur.p.370.c.1.l.6.constatu.constitu.p.371.c.1.l.29.redimere.redimire.p.381.c.2.l.31.fer-
re.ferres.p.407.c.1.l.12.Nequaquam.Nequam.p.408.c.1.l.26.tur.12.dist.inr.c 1.dist.p.411.c.2.li.34.fidem ce.fide hæc.p.412.c.2.li.
13. Vualafredus.Vualafridus.l.46.fere.fæce.p.413.c.1.pe.&.vt.p.413.c.2.l.41.lib.25.lib.5.p.423.l.1.c.41.quæst.4.quæst.13.p.423.c.2.l.
14.honorum.bonorum.p.414.c.2.33.temporalia at temporalia,& spiritualia:at pa.413.c.1.l.37.Occho.Adu.p.466.c.1.lin.4.Ottho.
Ado.l.32.Manticam.Mantuani.p.431.c.2.l.27.Regum cap.1.Regum cap.10.l.18.elegit q.3.elegit.93.p.434.c.2.l. 26. DD.cap.1.l.de
consti.DD.in.1.consti.c.p.434.c.1.l.38.c.19.cap.16.p.435.c.1.antepe.3ere.iere.p.438.c.2.l.vlt.admonuit.admonuit.p.439.c.1.l.15.ne-
gationes.negotiationes.pag.412.c.2.l.8.temporali correctionis.&t.temporali.&c.l.10.iurisdictionis,& ordinis.iurisdictionis corre
ctionis,& ordinis.p.453.c.2.l.9.Concilio dictum.Concilio Florentino dictum.p.436.c.1.l.6.imperfectam.perfectam.p.468.c.1.l.4. à
regibus.regibus a l.29.coronatum.coronatur.p.468.c.2.l.13.inscriptum.inscriptam.471.c.1.l.34.noui ordinis.noui orbis.p.477.c.1.
l.10.vncat.vacat.l.25.recentem.retentam.p.491.c.2.l.16.hoc.Non hoc.p.496.c.2.l.34. lib. 4. quæst.4. l. 36.conclusis. conclus.10.p.
497.c.1.l.15.principis.principes.p.302.c 1.l.11.his.is.p.302.c.2.l.7.ius.eius.p.504.c.2.l.28.ad quos. ad quas.p.305.c.1.l.43.pertinet.
Ita.pertinet,restituere teneatur.Ita.p.303.c.2.l.36.om.bona.p.511.c.2.l.18.linea hæc præcedenti est coniungenda.p.313.c.1.l.34.va
cant.vocant.p.523.c.1 l.17.q 13.d 1.q.15.nu.1.p.513.c.2.l.36.Eymericus in.2.p.Eymerico in 3.p.p.327.c.2.l.39.exturserit.extorse-
rint.p.530.c.2.l.7.tit.x.tit.9.p.p.333.c.2.l.3.quod.quo.p.334.c.1.l 25.possunt.possint.p.537.c.2.l.20.tradend.ex Panorm.tradendum exe
cutioni ex Panorm.p.338.c.1.l.8.seculares non contradix.seculares contrad l.23.de ali.ver.leg.de alim.& cibar.leg.li.41.inuenit.in-
cest.p.339.c 1.l.19.facienda.faciendam p 343 c.1.l.29.quia hæreticus propositis:quia.quia hæreticus à præpositis se summouet: quia
p.346 c 1 l 29 c 17.c.18.p 348.c.1 l.2.minum.minem.p.349.c.2.l pen.iudicio.indicio.p 350.c.1.l 12.moueat moueant.p.550.c.2.l.7.quæ
quę.p.552.c.1.l.2.aluo albo.p.358.c.1.l.33.cósummatum.consummatam.p.553.c.2.l.16.articulum articuli.l. 38.reuiuncendum.reuinceen
dam.p.355.c.2.l.41.contexione.contextione.p.353 c.1.l.11.c.191.c 199.p.539.c.1.l.24.corpori.corporis.560.c.1.l.27. ergo consit. ergo
&c.consit.p.362.c.1.l.6.lib.12.lib.13.l.29.maiores.minores.p.563.c.2.l.24.consilij.Concilij.p.579.c.2.l.36 singularis.singulare. p 581 c.
1.l.13 permonere permouere.p.583 c.1 l 33 temperato.temperamento p. 584 c.2 l 33 sit.si p.536.c 1 antep causamque.causam quæ.
p.588.c.1.l 23.veretur.vetetur p 396.c 1 pen.tit 6 tit 60.p 602.l.vlt tiones,quas tiones,ob quas p.604 c 1.l.32.efferre.deferre.607.
c.1.l.25.appellationis.appellationũ.p 610 c 2 l 12 iustarum iusta:ũ.& iniustarũ.p 614.c 1 l.14 tit.94.t.44.p.614.c 2 l.11 Dñi 383.Do
mini 381.p 617 c.1.l 1 insidebratis insidelitate.p 620.c 1.l.44 tit 3.vbi.tit 3 part 1 vbi.p 614 c 2.l 27 tuam,& occissam.tuam & occi
sas.p 625 c 1 l 4 satis.satis p 625.c 2 l 17 illibatam illibatam p.631 c 2.l.41.eos.eas.p 636 c 1 l.27 consil 303 consil 385 p 610 c 1.
l 9.loq.Ioan p 650 c 2 l 11.stipes stipes p 659.c 2 vlt contra qui.contra eos qui p.664 c.1 b 41 alleuabit. alleuiabit p 674.c.2 l 21.
c.19 c 19 p.666 c 1.l 40 Qua Quia p 669 c.1.l 11.Lucæ 29.Lucæ 19 p.670 c 1.l.35 concubendi concumbendi l 36 luxuriæ.luxuria.3.
38 psal.6 psal.9 p 681 c 2.l.41.qui quæ p 681.c.2.l.10 Cant 6 [Cat 3].p 683 c.1 l ant.inauissimos.suauissimi p.683 c 2.20. Ezech.
36 Ezech.c6 l 33 Esat 3 Esai.30.p 683 c 1.l 40.ducuntur.ducantur.p 687 c 1.l.3 de vtilitate lib.2. [.de contempt.mun.lib.2. cap.30.
p.688 c.1 l 4 Ecclesiast.5.Ecclesiast 30 l 27.D.Thom 2 2 D.Thom 1 2 p.688.c 2 l 4 canonica c canonica 1.c.p 689 c.1 li 27 cap.83.
cap.38 l 28 pia pidia.p.689 c.2.l.21.alipes aliger.p.691 c 1 l vlt, exanimi inani.p 698 c.2 l 37 & Cor & 1 Cor.p 703 c.1.l.5 centu
tentia.c.p 710.c 1.l.31 omnipotens 1 q omnipotens.2 q.p 720 c.1 l 26.cap.32.& 33.cap 31 & 32.p.724 c.1 li.23 nume 15 nome 73.
p.726.c 1 l.32 alij ad alios p 726.c 2 l 27 citu 13.citu.32 p 727.c 2 l 3 no.3.num.38.730 c.1 l.pen.pœnam mere.pœnam nemo mere.
p.732.c.2 l 36 probationibus.testibus p.740 c.1 l 27 ex eius.ex eaium p.741 c 1.l.3 ficus num 33 q 3 sicut num.32 q 3.p 743 c.1.l.
44.nu 97 nu 67 p 743 c 2 l 39 tripliter posse quis tripliciter posse quem.p 745 c 2.l 11 beneficio officio p 747 c 2 l 8 Bart bald pag.
710.c 1.l 17 illud quod illum quod l 31 vt.& vt p 732 c.2.l.vlt certe testem.p 738.c 1.l 4 generalem generale l 19 ff ier de in amoe
ff de certis mot.p 758.c 2 l.10.populo l.illius populo vel illius p.759.c.2.l 35 gloss 291 C de manifest.cap gloss 2.q 1 cap.de mani
festa.cap p.764 c.2 l.31 præcedendo.procedendo.771.c 2 l 12.PONT POT p.772 c 2 l.22.nu 19.no.19 773.c 1 l 29.seqq. instru-
ctin seqq 1.instructio p 774 c 1 l 2 propositione.prępositione p.774 c 2.l.39.clausularum clausula p.773 c.1 l 26.quo.qui p 782 c 2.
l.4 capillum 2.2 capillum.2.2.l 3 cap 12 cap 13.p.795 c 2.l 1 & 22 q.& 2 2 q.p.796 c 1 l.13.Rhadamanato Rhadamantæo.p.808 c 1.
l.1 quæstione.6.sané quæst 6 cap sané p.801 c 2 l 3.dilcosio.discussio p 804 c.1.l.14 sertocutoria cerlocutoriæ p.809 c 1 li 39.non
vnquam.nonnunquam p 811.c.1.l.42 sed & sed ad p 811.c 2.l.10 expensionibus.exemptionibus p 812 c 2.li 6 nos 15 nos 25.li 17.
cap 6 cap.9 p 813 c 2 l.10 q 12 q 32.p.814.c 2 l 36.vers apparent.vers saperent.p.815.c 2.l 41 publica defensio.publicam Defensio.
p 816.c.2 l 13 in l 1.in l 2 l 38.Mardeus Mai.decis p 818 c 2 l.44.cultatem.cultate l antep.præfici præfici possint.p 819.c.1.l 43 de
titul d titul.p.822 c.1 l 29 nu 32 60 30 nu 60.p 824.c.1.l.6.itate omnia ex capita summam ritate omni ea capite,summam.p.824.
c.2 l 2 enim maliciam.enim nec maliciam p 824.c 2.l.17 hinc reijciemus Hinc inserrus reijciendam p.827 c.2 l.16.nempe 44 nem-
pe 10 44 l 24 cap 1 cap.2.p.832 c.1.l.12 Paul ad Paul 1 ad p 831 c 2 l.38 cap 13 part.131 ou 19 cap 13 au 19 p 833 c 1 l 44 Alexan.
III Alex.III p 834 c.2 l 44 decimo octa decima octa.p 836.c.2.l.25 præmittit.permittit.p.844 c 1.l.7. ad. 1 ad 2 p 846 c 2 l.29.c.
3.cap Eccles 3 p 847.c 1.l.9.l.verbo l 1 verb.nomine p 847 c 1 l.44.nemini.3.quæst nemini 15 quæst p 847 c 2 l.10.cons 43.cons 33.
p 848 c.1 l 34.sti nu 3.quostiuncu.3 p.849 c 1 l.30 obstat ff de noui opec nunciat.alias.obstat ff.p.849 c 2 l.26 nu 43 nu 75 p 851.
c 1 l 29 affectu.effectu.p 852 c 2 l 2 cap ibid.13 cap 23 p 861 c 2.l.23.nu.4.ad.nu.43.ad.p.866 c.1 l.10.nu.33 no.33.p.867.c.1 l 34.
in.§.si illud.10 c.si illud.p 868 c.2 l.7 Boer.Boc.l 13.cononico.canonico.p 871.c 1.l.9.num.ibi.num 161 p 871.c 2.l 2.lib 2.2. quæst
1 1 quæst 873.c 1 l 30 nullum nullam l.38.custodibus custodia.l 40 Berores.Berosus.p 881.c 1.l 40 Ciacoatensis.Cæsenatésis.l antep.
ora gula.via,& singula.p 882 c 2.l 30.se o Deo se Deo p 886 c 1 l.16.concinnantur concinnatur

p.529.c.1.l.40.χριθὰς.χριτὰς.l.44.ἐν.ἐς.p.543.c.1.l.25.ἄιρεσις.ἄιρεσις.p.710.c.2.l.3.ἱμετοίμενος.ἱμετοίμενος.p.865.c.1.l.14.ὧν.ὧν.

En Madrid a xxx. de Otubre de M.D.XCVIII.

Iuan Vazquez del Marmol.

TASSA.

YO Pedro çapata del Marmol, escriuano de camara de su Magestad, de los que en el su Consejo residen: doy fe, que auiendose visto por los Señores del dicho Cõsejo, vn libro, intitulado, de Origine & progressu Officij sanctæ Inquisitionis. Compuesto por el Doctor Paramo, Arcediano y Canonigo de la sancta Iglesia de Leon, y Inquisidor del Reyno de Sicilia, que con su licencia fue impresso. Tassarõ cada pliego del dicho libro, a tres marauedis y medio. El qual dicho libro, tiene dozientos y cinquenta y dos pliegos, que al dicho precio monta cada volumen en papel, ochocientos y ochenta y dos marauedis. Y a este precio mandaron que se venda y no a mas. Y para que dello conste, de mandamiento de los dichos Señores, di la presente, que es fecha en esta villa de Madrid, a diez y ocho dias del mes de Nouiembre, de mil y quinientos y nouenta y ocho Años.

Pedro çapata
del Marmol.

INDEX

LIBRORVM, TITVLOR. CAPIT. ET QVAESTION. QVAE IN HOC PRIMO TOMO CONTINENTVR.

LIBER PRIMVS.

De origine et progressu Officij sanctæ Inquisitionis, pag. 1.

TITVLVS PRIMVS.

De peccato & infidelitate Adæ, pag. 2.

a Cap. 9.

TITVLVS SECVNDVS.

De modo quo Deus processit contra Adamum, & de modo procedendi S. Officij, pag.27.

TITVLVS TERTIVS.

De hæreticis & idololatris veteris legis, pag.48.

LIBER SECVNDVS.

De origine et progressu sanctæ Inquisitionis delegatæ, pag. 88.

TITVLVS PRIMVS.

De delegata Inquisitione, pag. 88.

TITVLVS SECVNDVS.

De propagatione sanctæ Inquisitionis per orbis Prouincias. pag. 112.

TITVLVS TERTIVS.

De dignitate, vtilitate, & fructu S. Inquisitionis. pag. 267.

LIBER TERTIVS.

De iurisdictione spirituali, et temporali summi Pontificis, cum alijs quæstionibus. pag. 394.

QVÆSTIO. I.

De iurisdictione vniuersali summi Pontificis in temporalibus, diuisa in quatuor opinionibus, scilicet:

INDEX

INDEX

LOCVPLETISSIMVS RERVM, VERBORVM, AC SENTENTIARVM NOTABILIVM.

Quæ in hoc primo Tomo de Origine, & progressu Officij sanctæ Inquisitionis continentur.

A

Adam

Apostasia

Appella-

Argu-

B

Barones

C

Calore

Clausula

Con-

Constanti-

Crucis

D

Decla-

Delictum

Denun-

Diuisio

Edictum.

c 3 *Expli-*

F

Fama

Fiscalis

G

Goæ

H

INDEX.

Hæretici

Hæreti-

non

d Hostes.

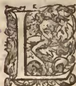
I

Idolo-

Inquisito-

L

M

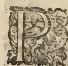

S. Maria.

O

[Omnis]

P

F.Paganus

Papa

Papa-

D. Petro

Q

Qui

R

S

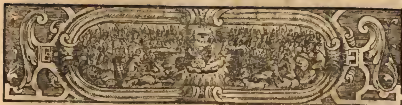
Sacra-

T

V

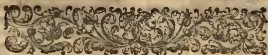
FINIS.

DE ORIGINE ET PROGRESSV OFFICII SANCTAE INQVISITIONIS.

LIBER PRIMVS.

SAnctæ Inquiſitionis inſtitutum ab ipſis mundi primordijs repeto, eiuſque progreſſus per omnes ætates indago, & ad noſtra vſque tempora maximis incremẽtis auctum, priuilegiiſque honeſtatum ſtrictim perſequor; vt contra prauitatem errorũ armatum ſemper fuiſſe, munitúmque Dei patrocinio impij hæretici intelligant, & futile atque inane eſſe quicquid ad libertatem, impunitámque viuendi licentiam in contemptum fidei Catholicæ temerario auſu inducti præſumpſerint attentare.

TITVLVS PRIMVS.
De peccato, & infidelitate Adæ.

Deus vt Angelorũ ruinas repararet Adamum creauit, diabolus verò acri stimulatus inuidia dolis Euam aggreditur.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Deus hominem ad sui imaginẽ creauit, & ad sublimem dignitatem euexit.*
2 *Diabolus inuidit nouum hominem ad æternam gloriam euectum.*
3 *Facultas intellectus, & voluntatis fuit in primis parentibus rectißima.*
4 *Diabolus intellectum primorum parentum aggreditur, vt suis fallacijs eos à Deo segregaret.*
5 *Diabolus serpentis formam accepit, mulierem adoritur, & ad ligni fructum gustandum pellexit.*
6 *Eua diuinitatis cupida, legem Dei violat, virumque ad id agendum induxit.*
7 *Pœna peccati primorum parentum, & posterorum quæ fuit.*
8 *Diabolus mentem primorum parentum inuadit.*
9 *Diabolus fidem mulieris tentat, & labefactat.*
10 *Initium colloquij serpẽtis cum muliere quod fuerit, & quibus verbis se in beneuolentiam insinuat.*
11 *Peccati genus duplex est, ad quod hominem irritat.*
12 *Verba illa serpẽtis [Cur precepit vobis Deus, &c.] quam significationem habeant, & quare sic loquutus fuerit, & num. 16.*
13 *Deus tria primis parentibus precepit.*
14 *Diabolus vltimum preceptum parentibus nostris datum nescire simulauit, & duo prima confudit.*
15 *Diabolus ex confabulatione cum primis parentibus homicida, & mendax fuit.*

Prima mundi ætas.

1 CReator† omnium Deus vacuas possessoribus cęlestes sedes euocatis aliũ de colonis implere volens, hominẽ à se conditum, & necessarijs ad comparandam beatitudinem subsidijs instructũ, ad tantæ gloriæ & honoris amplißimi spẽ, impressâ in eo sui imagine erexit, quâ gradũ Diuinæ naturæ attingeret, licet imparẽ naturã, & paulò ab Angelis inferiorem cõtineret, æternitatis, infinitatis, & diuinitatis quodãmodo capacem, cuius desiderium solus ille qui homini tanti boni cupiditatem indiderat beatißimarumq; mẽtium numero adscripserat, explere posset.
2 †Id cùm cerneret princeps tenebrarum autor totius impietatis & rebellionis aduersus Deum paulò antè commotæ, dolensq; hominem ab humo excitatum, ad eam gloriam ascensurum, quâ spoliatum se considerabat, ęstuauit inuidiâ, ardẽs odio, & ad Dei consilium euertẽdum statim mẽtem, & cogitationem admouit, neq; cum frustratus est conatus.
3 Erant† autem homini duæ in primis animæ facultates, singulæ adiumẽtis singularib. suffultæ: intellectus lumine cælesti collustratus, acer, vigẽs. & rerum perpetuarum contemplationi deditus, & vacans: volũtas etiam rectißimè

ctiſsimè conſtituta, neq; vlla perturbatione impedita; bonis omnibus, quæ humanã naturam ſuperant abūdans, atque iuſtitiæ originalis adiuncta cuſtodia, vt facilè in Dei cultu, & obſeruātia perſiſteret, præſertim affectionibus ita tēperatis, vt ad omnes rationis nutus obedirent. Earum
4 alteram † intellectum, veterator ille ſuis fallacijs magis opportunum ratus fraudem diſsimulās, ſub ſpecie ſcientiæ boni & mali comparandæ nititur ipſum in errorem impellere, fidei lumine obſcurato, non ignorans hominem infidelitatis crimine (lōgè omnium maximo) obſtrictum, magis Deo inuiſum fore: & ideo eiuſmet cri-
5 minis reum facere intentat. Igitur † ſerpentem induit, & illius linguæ inſtrumento vſus, confictis dolis mulierem adoritur, atq; ad deguſtandum vetitæ arboris fructum allicit, vt porè cuius eſu illicò ad diuini boni & mali cognitionem perueniret. Hæreſis Ophitarum cum Eccleſia diu cōtendit ſerpentem illū fuiſſe Dei Sapientiam improbè omnino: nec magis ſincerè Origenes, qui (quod idem eſt) Chriſtum aſſerit fuiſſe; vtriq; fortaſſe decepti quod Septuaginta Interpretes ὄφιν φρονιμώτατον, id eſt, ſerpentem prudentiſsimum dixerint. Pernicioſam illam opinionem damnauit Eccleſia, & verè diabolum fuiſſe mutatum in ſerpentis formã docent Hieronymus, Auguſtinus, Cyprianus in ſerm. de Zelo & liuore, Ambroſ. in lib. de Paradiſo, Chryſoſtomus, Theodoretus, Cyrillus lib. 3. in Iulianum, & alij paſsim. Certè ex ijs animantibus quæ creauit Deus ſexto die ſerpens erat. Id indicāt verba Græca Septuagenorum Interpretum [ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων] quæ latinè ſonāt: [Serpens autem erat ingenioſiſsima beſtiarū.] Nam quod vulgata editio latina habet [Callidior cunctis animātibus terræ] magis accedit ad Aquilæ verſionē, cuius hæc ſunt verba [κὴ ὁ ὄφις ἦν πανοῦργος ἀπὸ παντὸς ζώου τῆς χώρας] id eſt: Et ſerpēs erat aſtutus præ omni animāte regionis.] Meliùs profectò Septuaginta ac dilucidiùs, quorum ea mens, hic ſenſus fuit; vt dæmon ille ſit qui ſerpentis indutus ſpecie (quæ fortè tum alia
6 erat) mulierem conuenerit. Illa † diuinæ ſcientiæ acquirendæ ſtudio incenſa, & fructus pulchritudine inuitata, legem Dei parentis optimi violauit, & virum ad funeſtas epulas blā-
7 ditijs ſuis induxit: ſubitò † peccatum excepit pœna, cùm primis parētibus, tum toti poſteritati communis & luctuoſa, omnibus enim ornamentis nudi, grauiſsimā, tam in intellectu quàm volūtate plagā acceptā à Paradiſi finibus ſemoti, extorres, domo, patriâ, cælitum cōſortio, & (quod caput eſt) à Dei aſpectu feliciſsimo excluſi; acerbū vitæ curſum, miſerū, & calamitoſum tenuerunt; cæteros mortales omnes eadem criminis labe infectos; iiſdem ſecum ærumnis ac calamitatibus inuoluerunt; & quidē omnibus animi ornamentis amiſsis fidei in primis dotem, vt maiori contentione à dæmone oppugnatam, ita ereptam perdidiſſe primos parentes ex ipſa hiſtoria demonſtrabo.
8 Pro certo † habebat dæmon, quâ eſt ſolertiâ circumueniendi hominis, eam faciliorem rationem fore, ſi vndique multis magniſq; præſidijs munitum, ea ex parte inuaderet, quæ infirmior ad reſiſtendum, minùs ab inſidijs tuta, & præ cæteris ad apertū ſalutis diſcrimen magis expoſita videretur. Singula igitur circumſpicienti mens ad lapſum videbatur pronior; nam quamquam lumine quidem cæleſti illuminata eſſet, fide nimirum veluti face ad cognitionem Dei præeunte ac obſcura, & ænigmatibus in-

uolutá (videmus enim nunc per speciem in ænigmate.) Ideo† fidem tentat mulieris, & labefactat, vt potè ad assensum procliuioris.

9

Sermocinationis autem verba, inter Euam & serpentem vltro citroq; habitæ, & ansam fidei diuinis verbis abrogandę expendamus, vt luculentiùs infidelitatis grauissimum peccatum appareat, & causa in eam à Deo

10 supremo iudice inquirendi. † A serpente hoc initium instituti cum muliere colloquij in sacris literis proditur. Serpēs erat callidior cunctis animātibus terræ quæ fecerat Dominus Deus, qui dixit ad mulierem cur pręcepit vobis Deus, vt nō comederetis ex omni ligno paradisi? quibus verbis fallacibus, & blandis, dæmon in eius beneuolētiam se insinuat, quasi illius studiosus, & dolens libertatem illius imminutam, præscripto legis à Deo impositæ & simul fidem Deo adimit, atq; inuidiam conflat, cupiditatemque vindicādę libertatis inflammat, quasi experiri suam libertatem in malo, esset libertas, quod nequaquā est (posse enim peccare, & vera Philosophia, & Theologia docet, & est communis doctrina Anselmi, imò verò 1. part. q. de libero arbitrio, non est libertas, sed defectus libertatis, & pręter naturā eius, vt videre est in Deo, qui cū sit liberrimus, à recto nequit deuiare; & in cōfirmatis in gratia, qui cùm non possint peccare, etiam sunt liberi) quare præceptum à Deo primis parentibus impositum minimè imminuit eorum libertatem:, imò auxit, cum præcepti impositio maioris meriti sit causa: sed pater mēdacij & erroris inuidiā æstuans, illis libertatem vindicandam proposuit, & ipsi ingenij facilis experiri voluerunt in tantam sui, & posteritatis perniciem.

Et quia duplex est peccati genus;

11 †ad quod hominem irritat, alterum contra fidem, alterum contra bonos mores, vt D. Augustin. Epistola 118.

12 ad Ianuarium, distinguit; ideo† non idem interrogationis genus in sacra scriptura ponitur: sed vox illa [cur] ad illius significationem: ad huius verò [comederetis] refertur: vnde nō obscurum est, fidem primo esse attentatam. Lubet hic adscribere (Ruperti lib. 3. de Trin. & operib. eius, c. 3.) interpretationem in hanc interrogationem [Quia (inquit) diabolus caupo nequissimus est suā interrogationem mēdacio polluit dicēdo cur pręcepit vobis Deus ne comederetis de omni ligno paradisi?] quamuis enim quod sub interrogatione profertur, nec verum, nec falsum sit mendaciū, tamen hic serpens manifestè sibilauit, rem sicut erat, se nescire simulans, vt paulatim felle suo miseram audientis venenaret animam: nō dixit. [Cur præcepit vobis Deus, ne de illo ligno comederetis?] sed [de omni ligno paradisi.] Cur ergo sic locutus est, nisi vt paulatim serpendo venenum odij, quò ardebat ipse contra Creatorem, magis ac magis in hominem effunderet? & cum aggeratione diuini præcepti conflaret indignationem? excitaret

13 audaciam rebellādi? Tria† nempe dixerat Deus, [Ex omni ligno paradisi comede] hoc vnū est. Alterum verò [De ligno sciētiæ boni, & mali ne cōmedas.] Tertiūm deniq; [In quocunque die comederis ex eo morte mo-

14 rieris]: hoc vlt. † quasi nesciat diabolus dicit [Cur præcepit vobis?] superiora duo confundit, ac permiscet, & de duobus veris vnum falsum complet dicendo, ne comederetis de omni ligno paradisi. Verū profectò dixit

15 veritas: quia † ille homicida fuit ab initio, & in veritate non stetit, cū loquitur mēdacium ex proprijs loquitur, quia mendax est, & pater eius scilicet mendacij, quod loquitur, in quo

dicto

dicto Dominus præsens caput attendebat, quasi diceret ab initio suæ confabulationis cum homine diabolus homicida est & mendax. O antiquum peccatorem! ô vetustum homicidam! ô primum mendacij patrē, verè serpentem versipellem, & ne-
16 quam!] Hæc Rupertus. † Porrò præcepti diuini formulam operæpretiū erit adferre, & quomodo fidem ei debitam imminuerit, declarare: lex autem his verbis comprehenditur [præcepit ei dicens: ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.]

Deus protopatri præceptum imposuit, cognitionemq; de supernaturalibus nostrâ multò præstantiorem ob euidentiam in attestante indidit.

CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *DEVS ideo preceptum Adamo imposuit, vt ostenderet ipsum cum libero arbitrio esse creatum.*

2 *Eua blando serpentis congressu, hærere cœpit, & minas Dei ambiguas habere, & ideo consilium ipsius sequitur.*

3 *Cecitas primorum Parentum in falsa explicatione verborum Dei per serpentem facta.*

4 *Diabolus Deo mendacium adscribit.*

5 *Diabolus Deum inuidiæ insimulat.*

6 *Diabulus mentitur asserens lignum habere vim largiendi scientiam*

7 *Primi parentes serpenti credendo fidem amiserunt.*

8 *Adam interiori quadam inspiratione quâ Dei præsentiam contemplabatur, cognouit à quo creatus fuerat.*

9 *Angeli ante confirmationem, & primus homo ante peccatum, non habuerunt claram Dei visionem.*

10 *Illa cognitio de Deo quam habuit primus homo non excludebat fidem, sed erat ænigmatica & obscura.*

11 *Primi parentes cum gratia gratum faciente conditi fuerunt, cuius fundamentum est fides.*

12 *Ista cognitio quam de Deo habuerunt, fuit clarior, & excellentior quàm nostra.*

13 *Primi parentes habuerunt euidentiam in attestante.*

LIBERÆ voluntatis exercendæ, in virtutis studio materiem suppeditauit Deus, ne suæ omnino potestati permissa sibi ipsa foret exitiō, sed ita attemperauit, vt eam salutari lege obstringeret, efficeretque eius obseruatione præmij æterni compotem. Nam vt rectè ait Diuus Augustinus lib. 8. de Genes. ad literam cap. 11. dominationem Dei non ipsi, sed homini esse vtilem. Deus enim nostrâ seruitute non eget. Nos autem sine dominatione eius esse non possumus. Nam si nobis indigeret, eo ipso non esset verus Dominus, cùm per nos eius adiuuaretur necessitas, sub qua & ipse seruiret, quocirca verissimè Dauid illud cecinit Psalm. 15. [Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.] In Psalmo autem 9. idem dixit: [Constitue super eos legislatorem, vt sciant gentes quoniam homines sunt,] quasi aliquem ferre legem alijs certissimum sit, quod non obscurum est argumentum cùm Dei in homines dominationis, tùm illorū seruituris & subiectionis ad Deū.
1 Ob eam † præterea causam arbitror

legem illam esse impositam Adamo, vt eâ se declararet Deus, hominem à se factum liberi arbitrij facultate præditum esse, & in eius potestate fuisse quidlibet agere, & non agere: fidei etiam excolendę occasionem dedit, oraculo vocis suæ futuram calamitatem denuncians, si minus à vetita arbore manus abstineret, ac animum temperaret, in comminatione, Rupertus lib. 2. de Trinit. & operib. eius. c. 31. [fidem habere debuit, fidē inquam habere & firmiter credere, quod non inuidēdo diuinitatem homini Deus tale lignum interdixisset, sed ineuitabilem pręuaricationis pœ-
2 nā veraciter prenūciasset.] At † serpētis immanis belluæ cōgressu, & blādo veneno contaminata mulier hærere cepit, & minas Dei ambiguas, incertasq; habere. Pestiferi verò hostis cōsilium sequi miro artificio, & ambagibus implicatū ex aduerso cum Dei lege dissidens, ac pugnans extenuando, eleuandoq; metum pœnæ, quam Deus fuerat interminatus, tum boni cuiusdam diuini pollicitatione, quod homo præ cæteris rebus magis appeteret, vt ád Dei similitudinem proximè accederet, si omnium rerum cumulatam notitiam compararet.
3 Admiranda † profectò cæcitas primorum parentum, qui venenata serpentis verba non deprehenderint, non falsa modò, sed impia atque im-
4 possibilia promittētis. Primum † erat Deum esse mendacem, quod illis verbis innuit. [nequaquam moriemini,] quasi diceret, non est verum quod dixit vobis Deus [si comederitis mor-
5 te moriemini.] Alterum † est inuidiæ eum insimulare, & quasi doloris, ne summum quoddam bonum, quo vno quasi beari possent, adipiscerentur, quod in illo latet:] Scit enim Deus quod si comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij, scientes bonum & malū,] quasi diceret: interdixit vobis Deus esu illius fructus, ne si ad gradum præstantissimæ cognitionis, & sapientiæ perueniretis, similes ipsius fieretis. Ter-
6 tium fuit † arborem illam vim habuisse omnium rerum scientiam largiendi. Quam erat extremæ dementiæ in animum inducere veritatem ipsam mentiri? summam bonitatem inuidiæ malo laborare esu corporei fructus sapientiam, & similitudinem
7 Dei parari? ex † his luce meridianā clariùs est, fidei lumen primis parentibus deperijsse.

Verùm dubitant nonnulli, an primorum parētum illa rerum supernaturaliū notio fuerit fides, an aliquod aliud notitiæ genus medium inter claram Beatorum visionem, & obscuram hominum à patria peregrinantium de rebus supernaturalibus cognitionem. Hugo quidem certè af-
8 firmare id videtur: † [cognitionem (inquit) Creatoris primus homo habuisse creditur, cognouit enim à quo creatus fuerat, non eo modo cognoscendi, qui ex auditu solò percipitur, sed quādā interiori inspiratione, quā Dei præsentiam cōtemplabatur, non tamen ita excellenter, sicut post hanc vitam Sancti visuri sunt, neque ita in ænigmate, qualiter in hac vita videmus.] Huius sententiā copiosius explicat Diuus Thomas 2.2. quæst. 5. artic. 1. part. 1. quæst. 94. artic. 1. his verbis:] contemplationem Dei, & rerum diuinarum quæ tollit necessitatem fidei esse cōtemplationem Dei, quam in patria habent: quā scilicet supernaturalis veritas per essentiam
9 videtur.] Hanc † autem contemplationem non habuit Angelus ante confirmationem, nec primus homo ante peccatum: sed eorum contemplatio erat altior quàm nostra, per quam propiùs accedentes ad Deum,

plura manifestè cognoscere poterant de diuinis effectibus, & mysterijs, quàm nos possumus. Vnde non inerat eis fides, quâ ita quæreretur Deus absens sicut à nobis quæritur: erat enim præsentior eis Deus per lumen sapientiæ, quàm sit nobis, licet non ita eis præsens esset, vt est beatis per lumen gloriæ. Et quamuis Adam non acceperit cognitionem rerum diuinarum per auditum exteriorem ab alio extrinsecus loquente, & docente, accepit tamẽ eam per auditum interiorem, Deo interius inspirante & loquenre, quomodo Prophetæ audiebãt, & Dauid dixit: [Audiam quid loquatur in me Dominus Deus,] suffragatur eidem opinioni B. Bonauent. ad 2. Sent. distinct. 13. art. 2. quæst. 3. in Resolut. & fidem propter obscuritatem primos parentes habuisse negat.

Sed verisimilior mihi videtur eorum opinio, qui homini fidem ante lapsum concedunt, hoc explicarè docet Epiphanius in principio illius operis, quod aduersus hæreses com-
10 posuit. Idem † tradunt grauissimi Patres qui fidem amissam tradunt à primis parentibus. Fides præterea cùm assensus sit autoritate reuelantis nitens ad res propositas credendas, quomodo in ijs esse nõ potuerit? cũ Deum manifestantem, atque diuino lumine illustrantem, intra reconditos mentis sensus cognoscerent, quæ intelligentiæ humanæ vires consequi non poterant, & ænigmatibus adhuc tecta latebant &, abstrusa. Si quæratur, ait Diuus Thom. 1. par. quæst. 94. art. 1. vtrum Adam tùm Deum cognouerit in ænigmate, respondendum est, in ęnigmate inesse obscuritatem, quę quidem obscuritas dupliciter accipi potest: vel quatenus quælibet creatura est obscura & velut tenebræ: si cùm immensitate diuinæ claritatis compatetur, & sic Adam videbat Deum per effectus creatos, vel potest intelligi obscuritas, quæ accidit homini propter peccatum, de qua loquitur Diuus Augustinus libr. 10. de Trinitate, cap. 9. prout scilicet impeditur homo à consideratione rerum intelligibilium per sensibilium occupationem, & sic Adam non cognoscebat Deum in ænigmate.

Addo illos cum gratia gratum fa-
11 ciente conditos fuisse: † cuius quasi fundamentum est fides. [Iustus (inquit Propheta) ex fide viuit] & alibi [Dum sumus in corpore peregrinamur à Domino ambulantes per fidem, & non per speciem.] Item D. Thom. autoritate confirmo, cuius hæc ratio est. [perfectio primi status non se extendebat ad hoc, quod videret Deum per essentiam, & vt haberetur cum fruitione formalis beatitudinis: vnde fides, & spes esse poterant in primo statu, & quantùm ad habitum & quantùm ad actum. Erãt autẽ rerum earum quæ in humanum animum non cadunt.] Accedit etiam ratio D. Thom. 2. 2. non contemnenda: scilicet, quòd euidentia in attestante non tollit fidem, quia ad hunc testimonium dicentis est extrinsecum rei, & ideo quamuis Adam esset certus quòd Deus sibi loquebatur, adhuc tamen fides locum habebat propter rationem suprà assignatam. In-
12 telligentia † tamen in primis parentibus longè quàm in quopiam posterorum excellentior fuit, tùm propter ingenij bonitatem & scientiæ præstantiam, quibus multa de rebus diuinis indagabant facillimè, ad quæ hebetata ingenij humani acies pertingere, sine fidei adminiculo, postea nõ potuit. Ita & inter Christianos singulari doctrinâ & sapientiâ viri non fide modo, sed etiam naturali ratione & scientia comprehendunt ea, quæ

tamen idiotæ solâ fide cognoscunt.

Præterea fides nostra ratione reuelationis tam obiecti, quàm Dei reuelantis obscura est, neque enim euidenter cognitum habemus patefacta, & reuelata esse à Deo mysteria quæ credimus. Eaque propemodum illa fides est (vtique à gratia Dei disparata) quam in Socrate fuisse di-
13 cit Lactantius compactam ex apparẽtibus Dei beneficijs. Porrò † primi parentes quanquam, vt nos, in eadẽ obiecti fidei obscuritate versabantur, habebant nihilominus euidentem notitiam reuelationis à Deo factæ: nouerant enim euidenter mysteria illa, & arcana sibi esse à Deo reuelata, copiosissimo lumine in mentem suam influente. Liquet igitur Adamum & Euam fidem habuisse, cuius iacturam fecerunt, statim atque dicto serpentis audire & morem gerere decreuerunt.

Adam tripliciter diuinum præceptum violauit, scilicet dubitando de comminatione Dei, fidem Diabolo adhibendo, & comedendo, at dubitando fidem amisit.

CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Peccatum primi parentis tripliciter fuit aggrauatum.*
2 *Eua, quod Deus affirmatiuè dixerat, in dubium reuocauit verbum [fortè] addendo.*
3 *Eua Diabolo credidit dicenti, [nequaquam moriemini.]*
4 *Eua infidelitatis labem contraxit, dubitando, an pœna proposita rata foret.*
5 *Dubius in fide, infidelis est.*
6 *Dubitatio circa fidem, quæ Diaboli suggestione menti obijcitur, & cui statim occurritur, non est infidelitas.*
7 *Dubitatio circa fidem sponte & deditâ operâ accersita, quam Theologi deliberatam appellant, infidelitatem incurrit.*
8 *Fides duo includit, firmitatem assensus, & certitudinem, quorum prior dubitandi locum, altera verò errandi ansam non patitur.*
9 *Fides nutans à Christo Domino infidelitatis ignominiâ notatur.*
10 *Primi parẽtes infidelitatis labẽ cõtraxerunt, dubitãdo de pœna proposita.*
11 *Ad hæresim constituendam non sufficit, quod quis in fide erraret, nisi etiam sciret, id quod approbauerit contrarium esse præcepto Dei, & Ecclesiæ.*
12 *Electionem voluntatis semper præcedit deliberatio.*
13 *Deliberationem necesse est vt præcedat scientia & notitia rei.*
14 *Hæreticus est, qui sciens & prudens, vel satis admonitus contrarium sequitur.*

1 FVIT † autem primorum Parentum culpa triplici deformitate aggrauata. Primò quia absolutam Dei comminationẽ de morte contrahenda, si vetitæ arboris fructum comedissent, in dubium reuo-
2 carunt: cuius † rei non obscurum est argumentum, illa dubitationis nota [fortè] quã Eua de suo addidit diuino decreto, & absolutæ sentẽtię, cum dixit [ne fortè moriamur] atq; ita dubitauit, an violati præcepti pœna propo-
3 sita rata foret: deinde † Diabolo violatæ legis impunitatem promittenti cùm dixit [Nequaquam moriemini], fidem adhibuit, neque se morituram credidit. Tandem ad prohibiti ligni fructum comedendum prorupit, & di-

diuinum pręceptum violauit, firmam namque persuasionem fides postulat. Et quia hæsit in verbis Dei mortem cōminantis, & de adimpletione pœ-
4 næ propositæ dubitauit, ideo † infidelitatis labem ac notam contraxit, certum assensum Dei verbis minimè prę bens, quo vacillante, lumen illud fidei diuinum amittitur, & infidelitatis crimen contrahitur. [Dubius (inquit)
5 Stephanus Papa) † in fide infidelis est] Huc faciunt grauissimæ iuris Pontificij, & ciuilis decisiones. text. in cap. 1. de hæret. & ibi Abb. & Ioannes Andreas. Ioan. de Anan. in cap. firmitas, de sum. Trinit. & fide Cath. Augustin. de Ancona in summ. de potest. Eccle siast. quæst. 28. artic. 1. & Frāc. Pegna in 1. part. Director. Inquisit. in tit. de sum. Trinitat. & fide Cath. in princip. col. 1. & in 2. par. super glos. cap. 1. de hæretic. commentario 56. Palatius Rubeus in allegatione de hæreticis, & Beat. Antoninus 3. par. titul. 22. cap. 12. Albertinus in tract. de agnosc. assertion. quæstione 3. numer. 6. Idem Albertinus copiosius in repetitione Rubric. de hæreticis, libr. 6. quæst. 13. nume. 26. & sequentib. Melch. Canus libr. 12. de locis Theolog. c. 9. Alphonsus de Castro libr. cap. 7. de iusta hæretic. punit. Debemus enim firmiter credere & simpliciter confiteri, text. in cap. firmiter de summa Trinitat. & fide Catholica, cap. fideli. eodem tit. lib. 6. & cap. quando Episcopus. 24. distinct. & cap. apertè. 23. q. 1. Nam dubitans in fide non est in fide, & qui non est in fide est contra fidē. vt probat tex. in l. cælicolarum C. de Iudæis, & cælicol.

6 Est tamen † & dubitandi quoddam genus extrinsecum, cùm inopinatò irrepit in animum materies quædam hæsitandi, non de industria accersita, sed hostis importunitate menti obiecta, quam priusquam altiùs insideat, in ipsis principijs homo opprimit: ex hoc nihil incommodi ad fidem labefactandam accedit, sed firma & inconcussa manet omnino, illiusque assensus æquè certus, quod fides à voluntate pendeat, cum ab ea necessario eius incolumitas, vel iactura dependeat, neque eâ inuitâ extorqueri vnquam possit. Hæreticus enim est ille, qui circa ea quæ sunt fidei errat per intellectum, & pertinaciter adhæret errori per voluntatem. Archidiaconus in cap. quicunque. de hæreticis, libr. sexto, Innocentius, Ioannes de Imol. & Anton. in cap. firmiter. in fine, de summa Trinit. & fide Cathol. & Bald. in Rubr. de sum. Trinit. & fide Cathol. vbi latè Paul. Castr. Alphons. de Cast. libro 1. de iusta hæreticor. punit. Syluester in verbo, hæresis. 1. Optimus text. in can. dixit Apostolus. 24. quæst. 3. ibi [nequaquam sunt inter hæreticos deputandi] Ioan. à Rojas de hæreticis singul. 73. quia (vt ait D. Augustin. cōtra Petilianū, & habetur in c. ad fidē. 23. q. 5.) nullus est cogēdus ad fidē. tum (vt idem lib. 1. de Trinit. ait) mentis humanæ acies inualida in tam excellenti luce non figitur nisi per iustitiā fidei emēdetur: fides etenim Catholica omnia adæquat, peccatores homines saluat, cæcos illuminat, infirmos curat, catechumenos baptizat, fideles iustificat, pœnitētes reparat, iustos augmētat, martyres coronat, virgines & viduas, & cōiugales casto pudore cōseruat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat, in hęreditate ęterna cum sanctis Angelis collocat. Cætera (inquit ipse August.) potest homo nolens, credere autem non nisi volens.
7 Illa verò † dubitatio fidei, certam perniciem adfert, quæ sponte, & deditâ operâ adhibetur, quam deliberatam Theologi nuncupant. D. Tho. 2. 2. quæst. 4. artic. 8. ad 1. hinc non

ob scurum est, cur qui dubitando certam fidem diuinis decretis abrogant, infideles & hæretici esse censeantur, præsertim ijs amisis, quibus fides cōstituitur, † firmitate nimirum assensus, & certitudine, quarum hæc nullum dubitandi locum, illa neq; errandi relinquit. Hoc luculenter Athanasius post enumeratos & explicatos fidei articulos his verbis docet. [Hæc est Catholica fides, quam nisi quisquam fideliter, firmiterq; crediderit, saluus esse non potest, & probatur in c. 1. de sum. Trinit. & fide Cathol. lib. 6. ibi. [Hoc professa est, hactenus prædicauit & docuit, hæc firmiter tenet, & prædicat, profitetur & docet sacro sancta Romana Ecclesia] & in Clement. 1. de sum. Trinit. & fide Cathol. Ibi, [fidei Catholicæ fundamento firmiter inhærentes.] Ita etiam D. Bernardus:] fides ambiguum non habet, & si habet fides non est. Idem sentiunt Chrysostom. homil. 19. c. 10. ad Hebr. & Hom. 22. in c. 11. Hilarius in c. 5. Matthæi, Augu. lib. 8. de Trinit. c. 5. Theophyl. c. 14. Matthæi, & D. Hierony. in illud Abacuch. c. 2. [Ecce qui incredulus est, non est rectâ animâ in semetipso: si autem dubitauerit fides tua, & putaueris nō venire quod spondeo, habebis pro grandi pœna, quod meæ animæ displicebis. Iustus autē, qui credit verbis meis, & de his non ambigit, quæ polliceor habebit præmium in vitam æternā.] Bernardus item disertè lib. 1. de considerat. ad Eugen. c. 3. Addo imbecillam † fidem, & nutantem ab ipso Domino infidelitatis ignominiâ notari, vt Nicodemus Ioan. 3. Petrus, Matthæ. 14. Thom. Lucæ 14. Duo discipuli, Lucæ vlt. Paulus Abrahæ fidem, mirificè extollens, liquidò ostendit inconstantiam in credendo fidem è medio tollere. ad Rom. 4. ita ait: in repromissione etiam Dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide; quasi dicat, eum qui firmissimè diuinâ autoritate non nititur, fide destitui: Fides ergo constantem mentis assensionem continet, omni imbecillitate & vanitate iudicij liberam, diuinâ autoritate excitatam.

8

9

10 Quare fluctuando † neque fidem Dei dictis adhibendo repudiatâ diuinâ lege, ac spretâ futurarum miserationum denunciatione, primi parentes hæresis labem contraxerunt: planè infamem, eoque turpiorem, quod exploratum haberent diuinum oraculum ab omni vanitate alienissimum, nullamq; veritatis ignorantiam possent prætexere, quod ad hæresim

11 constituendam necessariū est. † Non enim sufficeret quod erraret quis in fide, nisi etiam sciret id quod factis & verbis approbauerit, contrarium esse veritati, & cum præcepto Dei pugnans: hæresis namq; est electio eius doctrinæ, quam quis putat esse meliorem, vt in d. cap. hæresis. 24. quæst. 3. factâ autem eligendi copiâ, nō potest, qui eligit, id quod ab alio separat, cuiusque studio est incensus, non compertum habere: est enim electio autore Aristot. libr. 1. Rheto. cap. 10. operatio voluntatis, quæ ex consi-

12 lio prouenit, † fitque, vt ea quæ eli-

13 gimus, deliberatio antecedat, id † quod sine notitia & scientia eius rei quam eligimus, contingere non potest: quare vt firmiter aliquid amplecti dicamur notitiam eius præijsse necesse est. Quò fit, † vt verè & pro-

14 priè is hæreticus censendus sit, qui sciens & prudens, vel satis superque admonitus illud esse Catholicum dogma, contrarium sequitur: ita docent scriptores quos adfert Caietanus apud S. Thom. 2. 2. quæst. 11. artic. 2. Turre-crem. in sum. de Eccles. libr. 4. part. 2. cap. 12. & 13. Syluest. verb. [hæresis] quæst. 2. versic. 5. vt quis errorem.

rorem. Simancas de Cathol. instit. tit. 31. de hæret. optimè Franc. Pegna in. 2. pat. Directorij Inquisitorum Cōment. 1. super. c. dubius in fide. de hæret. & alij quos consultò omitto.

In illa Adæ dubitatione de pœna proposita, reperitur pertinacia, quæ hæresim constituit.

CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Hæresis non est sine pertinacia,*
2 *Qui paratus est opinioni cedere, & submittere se iudicio Ecclesiæ, non est censendus hæreticus.*
3 *Pertinax quid sit.*
4 *Primi parentes quomodo pertinaces dicantur.*
5 *Pertinacia quæ sit.*
9 *Paruuli baptizati cum adoleuerint, tenentur fidem susceptam seruare.*
7 *Voluntas patris censetur voluntas filij & probatur.*
8 *In baptismo paruulorum sufficit intētio Parentum, vel Christi Domini.*
9 *Refelluntur heretici oppositum affirmantes.*
10 *Deficientes à fide grauiter sunt puniendi absque monitione.*
11 *Indicia externa quæ animi pertinaciam produnt.*
12 *Hæresis perficitur dissensione intellectus, adiuncto consensu voluntatis.*

1 QVÆRAT autem quis, quo pacto † hæresis culpa in primos parentes cōferatur, qui pertinaciā nullam præ se tulerint; nullamq; animi per
2 uicaciam. At † pertinacia hæresim summo in gradu locat. Imo non nisi huius copulâ, & nexu hæresis propriè vsurpata conficitur, affirmante id August. Epistola 162. ad Glor. & Eleusium [qui sententiam, inquit, suam, quamuis falsam, atque peruersam nullâ pertinaci animositate defendunt: præsertim quam non audaciâ suæ præsumptionis pepererint, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cautâ solicitudine veritatē corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputādi. Pertinacia est quę hęreseos rationem complet, & hæreticū obstinatio sententiæ aduersus veritatem cognitam cōparare re ipsa constituit: qui si non præfractè & obstinatè errorem suum tueatur, sed lubens opinione confutatâ cedat, submittatque iudicium, hæreticus minimè censendus est. Primus autem parens, Dei monitis ad officium redijt, erroris[que] sui turpitudinem, & culpam agnouit: quomodo ergo pœnitēdo pertinax, & resipiscēdo peruicax iudicetur? quod si in eum non cadit pertinaciæ vitium, neque hæreseos profectò criminis condemnabitur.

Verùm si quis penitus vim vocis pertinaciæ inspiciat, eiusque etymon perfectū habeat, facilè intelliget iure pertinaces primos parentes esse nū-
3 cupandos. Pertinax † (teste Isidoro) impudenter tenax dicitur, qui persistit in eo quod debet dimittere. libr.
4 10. Etymolog. at † perfrictæ frontis erat, & summæ impudentiæ diuinum oraculum consilio serpentis post habere, Dei legem nullis ambagibus implicatā, sed facilem, & perspicuam, sibiq; cognitam datâ operâ, & consultò perfringere; & velut vanissimam improbare, nullo autoritatis diuinæ respectu, quæ menti infixa obuersabatur, atque à scelere deterrebat. Non enim perexiguo aliquot horarum

rarum spatio oblitterari ita eius me-
moria poterat, quin recordationem
sui commoueret frequentissimè, &
fraudem mendaciumq; serpentis ve-
teratoris detegeret, illi nihilominus
spreto Diuino monitu, serpentis di-
cto audientes se præbuerunt pertina-
5 cissimè. Et quidem † pertinaciam es-
se, cum quis sciens volensque rem as-
serat à fidei veritate alienam, de qua
diuinâ reuelatione constet, falsam
esse. D. Thom. 2. 2. q. 11. artic. 2. & 1. ad
Corinth. 11. insinuat. Et Durand.
Gabriel. in 4. distinct. 13. q. 5. neq; ne-
cesse est, vt priùs sit commonitus &
recuset pœnitere dum ad officium
redire, vel diuturno tempore in er-
rore perstet. Cæterùm id in vsu, &
more Ecclesiæ positum cernimus
cum hæreticum decernentis, qui
errore imbutus fuerit à se damnato,
quamuis nulla præierit cōmonentis
eum vox, vel diuturna eius fuerit in
opinionis prauitate permāsio. Et hæc
sanè doctrina non solùm procedit in
6 Adamo adulto, † cui Deus præceptū
imposuerat, ipseq; aduertenter rece-
perat; verumetiam in paruulis à pa-
rentibus fidelibus ortis, & aquâ ba-
ptismi intinctis ad vsum rationis per-
uenientibus; qui si à fide semel susce-
pta destiterint, ad veram fidem ser-
uandā cogi necesse est, nullâ præmissâ
monitione, etiam si nulla intētio nec
voluntas propria suscipiendi baptis-
mum in illis præcesserit. Potens enim
fuit intentio parentum pro ipsis ap-
plicata vt deuinciantur ad verum re-
7 ligionis cultum obseruandum. † Ra-
tio est vrgens, & luce meridianâ cla-
rior; quia filius, dum est sub potestate
parentis, est iuris paterni; & voluntas
patris reputatur voluntas filij, cap.
paruuli. de cōsecrat. dist. 4. vbi Isidor.
de offic. li. 1. c. 24. dicit; paruuli alio pro-
fitente baptizātur, quia adhuc loqui
vel credere nesciūt. Sicut etiam ægri,

muti, & surdi; quorū vice alius profi-
tetur, vt pro eis dum baptizantur re-
spondeat. Et D. Augustin. scribens ad
Bonifac. dicit, vt habetur in eadem
distinctione cap. in Ecclesia. [In Ec-
clesia Saluatoris paruuli per alios cre
dunt; sicut ex alijs ea quę in baptismo
remittūtur peccata traxerunt.] Nec
impeditur eorum salus, si parentes
sunt infideles; quia vt dicit B. Au-
gust. eidem Bonifacio scribens. [Of-
feruntur paruuli ad percipiendum
spiritualem gratiam, non tam ab eis,
quorum gestantur manibus (quam-
uis etiam ab ipsis, si ipsi boni fideles
sunt) quàm ab vniuersa societate san-
ctorum atque fidelium: ab omnibus
namque offerri rectè intelliguntur,
quibus placet quod offerant, & quo-
rum charitate ad communionem
sancti Spiritus adiungantur. Infide-
litas autem propriorum parentum,
etiam si eos post baptismum dæmo-
niorum sacrificijs imbuere conaten-
tur, pueris non nocet: vt Augustin.
habet ibidem, & habetur infrà ead.
distinct. capit. quæris. Hanc eandem
sententiam tuetur Turrecrem. in d.
c. paruuli, & ibidem cæteri omnes
Canonistæ. Præterea D. Dionysius
cap. vltim. Ecclesiast. Hierarch. di-
cit, quòd diuini nostri duces, scilicet
Apostoli probauerūt infantes recipi
ad baptismum: idq; maximè obtinere
debet, propterea quia huiusmodi ius,
& volūtas cedit in bonū natorum, su-
perans longo interuallo reliquos cul-
tus, & status. Quare ipsis inuitis eorū
causam possunt facere præstātiorem.
Quibus addenda est ratio efficacissi-
ma D. Thomæ 3. part. q. 68. artic. 9. in
corpore, suffulta autoritate Apostoli
ad Rom. 5. Si vnius delicti mors re-
gnauit per vnum, scilicet per Adam,
multò magis abundantiam gratiæ &
donationis & iustitiæ accipientes in
vita regnabunt per vnū Iesum Chri-
stum

muti

8 stum.† Ex quo loco sic concludit D.
Tho.paruulis per solam voluntatem,
& alienum consensum primi parentis,
absq; proprio actu, & intentione
applicatum fuit (vt sic liceat loqui)
peccatū originale, ergo à fortiori, vt
illis possit applicari meritum Christi
vt regenerentur in Christo per baptismum,
non est necessaria propria
eorum intentio; sed sufficit actus extraneus
parētum; vel etiam si talis absit
(quia non est simpliciter necessarius,
sed tantum ex institutione & solennitate
Ecclesiæ) voluntas Christi
cedens illis meliorem statum, iuxta
verba ipsius Ioannis 10. veni vt vitam
habeant, & vt abundantiùs ha-
9 beant. † Recedant ergo impij Neoterici
Anabaptistę asserentes, pueros
ante baptismum docendos & expectandos
esse, donec ad ætatem adultam
peruenerint, & alij sacrilegi nostri
temporis, qui fingūt paruulis omnibus,
vt baptizari, & saluari possint,
diuinitus accelerari vsum rationis,
vt & credere possint, & velle baptizari.
Sic referunt Richardus artic. 1.
aduersus Vvicleffum, & Soto 2. de natura
& gratia, cap. 10. & Bellarmi. lib.
1. de baptismo, c. 10. quorum dira pestis,
& insana doctrina omnino euertitur
à Concilio Trident. sessione 7.
titul. de sacramento baptismi cap. 14.
vbi dicitur. [Si quis dixerit paruulos
baptizatos, cum adoleuerint, interrogandos
esse, an ratum habere velint,
quod patrini eorū nomine dum ba-
baptizarentur, polliciti sunt: & vbi se
nolle responderint, suo esse arbitrio
relinquēdos, nec alia interim pœna
ad Christianam vitam cogendos, nisi
quod ab Eucharistia aliorumq; sacramentorum
perceptione arceantur,
donec resipiscant: anathema sit.] &
cap. 13. [Si quis dixerit paruulos, eò
quod actum credendi non habeant,
suscepto baptismo inter fideles com-
putandos non esse, ac propterea cum
ad annos discretionis peruenerint,
esse rebaptizādos, aut præstare omitti
eorū baptisma, quàm eos sine actu
proprio credentes baptizari in sola
fide Ecclesiæ, anathema sit.] Et reuera
cum baptismus in locū circuncisionis
venerit, vt passim docēt Apostoli
in Act. c. 15. & alibi, & Christianæ fidei
signum sit, vt sanxit Paulus ad
Heb. c. 6. quomodo etiam circūcisiò
signū fuit eius fidei quâ Dei gratiam
Abraham promeruit ex sententia
Theodoreti cuius hæc sunt verba in
quæst. in Genes. [Circuncisio autem
data est veluti signum fidei] necesse
est ex mandato Dei pueros octauo
die baptismatis aquis emūdare, quandoquidem
ipse Deus præcepit Abrahæ
Genes. c. 17. vt octauo die infans
Isaac circuncideretur. Ea de re consule
plurib. Bellarm. De effect. sacra.
cap. 15. Non igitur excusandi sunt qui
post baptismum in fide parentum susceptum,
ab Ecclesia discedunt: non
omittendi absq; supplicio cū talium
error sit in fundamento, nēpe in fide;
& ideo intolerabilis & omni spe emōdæ
destitutus. † Quare nec cōmonen-
10 di de sua infidelitate, sicut nec admoniti
fuēre primi parētes à Deo, & omnes
tanquam tenaces & inobedientes
diuinis præceptis grauiter puniēdi:
quia † hęc indicia externa sunt, quę
11 prauitatem animi, ac intellectus errorem
manifestè ostendunt & produnt,
quæ varia adferuntur à Turrecrem.
in summa de Eccles. lib. 4. part.
2. cap. 16. vbi recenset viginti pertinaciæ
modos. Albertin. in tractat.
de agnoscend. assertion. quæstiō. 3.
numerō 13. & quæst. 29. & 30. & Simanc.
de Cathol. institut. tit. 48. nu.
7. Archidiac. in c. hæresis. 24. quæst. 3.
Monach. in clemen. 1. de vsuris. Alphons.
de Castro lib. 1. de iusta hæ-
12 ret. punit. cap. 3. Tum quia † sicut fi-
dos

des perficitur assensu intellectus, & consensu voluntatis, sic hæresis consummatur dissensione intellectus & consensu voluntatis, quod communi etiam sententiâ Theologorum receptum est, Gerson Alphab. 14. ad fin. Caietanus & Franc. Victor. super S. Thomam.2.2.quæst.11.artic.2.Ioann. Driedon.lib.1.de lib. Christi.pag.238 Alphons. Castr. vbi supra. & Canus lib.12.de locis Theolog.cap.4.

Postremò hoc liquet ciuilis disciplinæ experientiâ: nam præcepto Dei longè præstantius erat primo parentes parere, quàm iudicis monitiones, & quascunque iuris humani sanctiones suscipere. At si his aliquis repugnarit, pertinaciæ conuincitur, pœnasque luit debitas contumaciæ; ergo primi parentes nostri, cùm illi acerrimè repugnarent, scientes errarent, Deoque optimo, cuius opibus fuerant cumulati neglecto, pestiferi hostis consilium, tanquam rationibus suæ dignitatis amplificandæ opportunum sequerentur, & in eo standum iudicerent contra veritatem, quasi mendacium præstantius foret, quomodo non hæreseos rei agendi sunt?

Adam hæresim ex sua electione contraxit.

CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *Adam electione sua delictum hæresis commisit.*
2 *Adam agnouit se esse nudum, quia bona indumenta perdidit.*
3 *D. Augustinus in primo peccato Adami, secundo loco infidelitatem constituit.*
4 *Adam credendo diabolo non credidit Deo.*
5 *Adam fidem, continentiam, & charitatem perdidit.*
6 *Adam perdens fidem, perdidit protectionem, quia qui non credidit Deo, non protegetur ab eo.*

CÆTERVM sententias patrũ afferamus, ne commentum nostrum esse quis existimet, quibus opinio de primorum parentum hæresi, & infidelitatis crimine fit testatior. Inquit enim Tertull. in 2. lib. aduersus Marcionẽ c.2. [Quis, inquit, dubitauit, ipsum illud Adæ delictum
1 hæresim pronunciare, † quod per electionem suam potiùs, quàm diuinæ sentẽtiæ admisit?] Ambros. etiam in Epistola 33. lib. 5. ad Marcellianam sororem scribens, inducit Deum ita
2 loquentem ad Adamum.† [Agnoscis esse te nudum, quia bona indumenta fidei perdidisti.] D. August. in Enchirid. cap. 45.† enumerans partes primi
3 peccati, primo loco ponit superbiam, secundo infidelitatem: [Sacrilegium, inquit, illic est, quia Deo non credidit.] Item 14. de Ciuit. Dei c.17. [Hoc itaq; cognouerũt, quod felicius ignorarẽt, si Deo credentes & obediẽtes non committerent quod eos cogeret experiri infidelitas & inobedientia quid nocerent.] Denique libr. 1. aduersus Iulian. c. 3. citat in eandem sententiam Olympiũ Episcopum Hispanum. Et Prosper in resp. ad capitula Genueñ. dub. 3. [quid est, inquit, quod eidem naturæ solam fidem non vult esse præceptam, quàm nisi primũ Adam amisisset, cæteris bonis om-
4 nibus non careret?† Credendo enim Adam diabolo, non credidit Deo;] & infrà: [quomodo fides in Adã perdita in quoquam filiorũ eius inueniretur, nisi eam, idem spiritus qui omnia in omnibus operatur, infunderet?] idem in lib. contra Collatorem c. 19. [Per-
5 didit, inquit,† Adam fidem, perdidit con-

continentiam perdidit charitatem, & c. 21. [Iustitiam iniquitas depulit, humilitatem superbia destruxit, infidelitas rapuit fidē, captiuitas abstūlit libertatē,] & ser. de Natiu. Dom. [homo primus (inquit) inuido & deceptori, temerè atq; infeliciter credidit] S. Fulgētius lib. 2. de Incarnat. & grat. Christi, c. 22. [Primus (inquit) homo, perdidit fidem perdēs autem fidem perdidit diuinā protectionē,
6 scriptum est enim, † qui non credit Deo, non protegetur ab eo.]

Mulier infidelis fuit in recitando diuino præcepto.

CAP. VI.

SVMMARIVM.

Mulier infidelis fuit, in recitando diuino præcepto, de suo enim addidit [ne tangeremus illud.]
2 *Mulier tribus modis violauit præceptū, addendo, diminuendo, & mutādo.*
3 *Peccatum Euæ in hæresim, & Apostasiam prorupit.*
4 *Apostasia hæresi subijcitur.*
5 *Homo adeò cæcus fuit, æstuans cupiditate rei vetitæ, vt crediderit primā veritatem mendacij, summam bonitatem inuidiæ posse insimulari.*
6 *Rupertus Abbas mulieris vecordiam graphicè depingit.*
7 *Mulier non intellexit mortem propositam euenire ex natura ligni, sed ex transgressione præcepti.*

Ic explicanda peruersitas Euæ in recitando Dei præcepto, non eodem planè modo, quo fuerat præscriptū, sed diminutè partim suo additamento exaggeratū. Ea de re nō pigebit Ambrosij, & Ruperti verba adscribere. Ambros. quidem lib. de Adam, & Eua c. 12. ita loquitur [In mandato Dei nullum vitium est, dixit enim Deus: de fructu ligni sciētiæ boni, & mali non comedetis, sed
1 † vitium fuit in relatione mādati: mulier enim addidit, ne tangeremus ex eo] etenim quantùm præsens lectio docet dicimus nihil, vel cautionis gratiā, iungere nos debere mādatoribus quid enim vel addas, vel detrahas, præuaricatio quædā videtur esse mādati. Pura enim mandati forma seruanda, vel testimonij series intimanda est: plerunq; testis dum aliquid ad seriem gestorū ex suo adijcit, totam testimonij fidem partis mēdacio decolorat. nihil igitur, vel quod bonū videtur, addendum est. Qui autem addidit, vel superfluū addidit, vel addendo de proprio, semiplenum intellexit Dei esse mandatum. Hoc Ioannes de suis indicauit scriptis. [Si quis apposuerit, &c.] Quare nihil diuinis mandatis est detrahendum. Rupert. lib. 3. de Trinitat. cap. 5. tra-
2 dit † Euam tribus modis peruertisse Dei legem, addendo dum dixit. [Ne tangeremus] diminuendo cū inquit, [Ne forte moriamur] mutando, cum ait: [Ex ligno quod est in medio Paradisi] nā Deus dixerat: [Ex ligno scientię boni & mali.] In medio namq; Paradisi, erat etiam arbor vitæ nequaquam eis vetita: ergo iam impatienter ferebat, & murmurabat, quòd quasi parcus, vel auarus Deus preciosa medij Paradisi reseruaret, & viliora quæq; per circuitum colligēda in cibum homini concessisset. Itaq; quantum in se erat deprauauit mulier præceptum Domini tribus modis, quibus hucusque deprauare nituntur sanctam scripturam omnes
3 qui sunt ex parte diaboli, Sed hoc † hæresis crimen ita immane, & atrox fuit, vt intra certos cancellos non se continuerit, sed confractis omnibus fidei

fidei repagulis ad perfidiosissimum
incredulitatis genus, & apostasiam
proruperit, & densissimas tenebras
misetando homini effuderit.
Et quanquam diuersæ sint Theo-
4 logorum sententiæ, quid † de aposta-
sia sentiẽdum sit, quoúe in ordine in-
fidelitatis collocanda; mihi, vt prete-
riens dicam, ijs suffragari libet, qui il-
lam heresi subijciunt, vel ipsâ ratione
ab ea minimè secernunt. S. Tho. 2. 2.
quæst. 12. articu. 1. Melchior Canus
lib. 12. capit. 9. de locis Theolog. Ey-
mericus in 2. part. quæstio. 49. & ibi-
dem Franc. Pegna comment. 74. ver.
qui verò tertio. Anton. 1. part. tit. 12.
cap. 6. Alphons. de Castr. lib. 1. de iu-
sta hæret. punit. cap. 7. Ocham 1. par.
Dial. lib. 4. cap. 12. Hostiens. cum Ca-
nonist. in c. t. de Apostatis. Siluest. in
Sum. verb. Apostasia. Tabien. ibid.
D. Tho. vbi suprà, cẽsent circunstan-
5 tiam esse aggrauantem, itaq; † planè
fidem perdidit homo immoderatâ
cupiditate rei sibi vetitæ æstuans &
cæcus, amẽtiâ præceps, in horribiles
errores incidit. Ipsam nimirum veri-
tatem mẽdacij, summam bonitatem
inuidiæ posse insimulari existimans,
mendacij quidem quod esu fructus
interdicto vitam sibi perpetuandam
crederet: secus enim comminãtem
mortis supplicium Deum audierat, si
præceptum sibi impositum violaret.
Inuidiæ verò quasi maleuolentiâ du-
ctus viã perclusisset, quâ ad eximiam
Dei similitudinem perueniret, si fru-
ctũ vetitæ arboris degustasset. Aptè
6 explanat † mulieris vecordiam Ru-
pert. lib. 3. de Trin. c. 9. [Vidit mulier,
inquit, quod bonũ esset lignum ad
vescendum, & pulchrum oculis, a-
spectuq; delectabile, & tulit de fructu
eius, & comedit:] vidit igitur. Id est,
cõsiderauit. & diligenter intuita est,
curiosiùs attendit. Iudex eorum, quę
audierat, ipsa esse voluit, audierat
quod dixisset Deus, in quocumq; die
comederitis ex eo, morte morie-
mini: audierat serpentem è contrario
dicẽtem, [nequaquam moriemini,]
inter hęc anceps, naturam ligni pro-
prijs sensibus dijudicare voluit, vt
sciret, cui potissimùm vellet, Deóne
an serpenti palmam cõcedere veri-
tatis. At qui de hoc iudicare debue-
rãt interiores oculi exteriorum iam
erant oculorum concupiscentiâ prę-
pediti, vt ne quidem mortem corpo-
ris viderent, quæ duplicem illatura
7 esset mortem, non naturã † ligni, sed
transgressione mãdati. Itaq; solis ex-
terioribus oculis naturam ligni con-
siderauit, & sibi persuasit malè cauta,
quòd in fructu ligni non esset vene-
num mortis: [erat enim bonũ ad ve-
scendum & pulchrum oculis, aspectu
delectabile:] hæc enim sermoni, quẽ
dixerat Deus repugnantia iudicauit
esse, magisq; sermoni serpentis con-
cordare, veramq; assertionem eius
demõstrare. Sic vidit, & sic sacrilegâ
temeritate diabolo magis quã Deo;
serpenti magis quàm Creatori, cre-
didit.

Muliêr infidelitati blasphemiam ad-
iungit, cupiens esse sicut Deus
sciens omnia.

CAP. VII.

SVMMARIVM.

1 *HAEresis crimini Eua blasphe-*
miam adiungit, cupiens esse
sicut Deus.
2 *Iustinus Martyr à primis parentibus*
idololatriam originem duxisse cre-
didit.
3 *Primorum parentum idololatria in*
hôc maximè consistebat, quod se
homo Deum futurum existimaret.

CVM

1 VM fidei defectione †coniuncta fuit execranda quædam blasphemia, quæ in eo cernitur, quòd quæ à Deo alienissima erant quæq; in totius perfectionis fontem nullo modo cadere poterant, ab Eua ei tribuerentur; tum quia, quæ Deo peculiaria & propria sunt, sibi arroga re & per summã audaciam vsurpare videbatur. Quę duo inter blasphemię crimina scriptores numerant. Alex. de Ales quæst. 148. S. Tho. 2. 2. quæst. 13. & in quodlibet. 9. articu. 14. de duciturque & probatur ex text. in cap. 2. de maledic. capit. non solum. 11. quæst. 3. Soto de iusti. & iur. lib. 8. q. 2. art. 3. Bart. in l. apud Labeonem. §. ait prætor. ff. de iniurijs. Ludo. Carrerius de hæreticis. §. circa secundum, Matth. de Afflict. in constitut. Regni Siciliæ lib. 3. rub. 54. Ioann. Rojas de hæret. 2. p. nu. 170. Tho. Grammat. decis. 50. Nicol. Boer. decis. 301. quid igitur detestabilius illâ contumeliâ, quæ Deo ignominiosissimam mendacij notam inurit? & ex aduerso diabolo totius mendacij patri, totius nequitiæ fraudis, & vanitatis autori, veritatis laudem impertit? grauissima quidem iniuria & nefarium conuitium æquè indignum erat, & execrãdum diuinos honores velle vendicare, & maiestatem diuini numinis quò ad potentiam & cumulatissimam rerum omniũ cognitionem exæquare; quod Euæ in mentem venisse grauissimi scriptores prodiderunt. S. Basilius in orat. quod Deus non sit autor malorum, id significat [Quamobrem (inquit) dolis hominem aggressus, eãdem ambitionis cupiditate quam ipse ab initio habuit, velle similem esse Deo; hac rursus ad decipiendum nos vlus, lignum ostendit, per cuius degustationem pollicitus est hominem similem Deo fore. S. Chrysostom. hom. 15. in Genes. vt audiuit ab illo, quod ideo esum hunc prohibuisset Deus, quia sciret oculos nostros apertos futuros, & non sicut Deos fore, scientes bonum & malum; diuinitatis spe inflatã, magna secum concipiebat. Igitur vt diuinitatem sua mente concepit, ad esum properauit: Idem pluribus ostendit Augusti. lib. 14. de Ciuitat. Dei, capit. 13. & in Psalm. 68. clariùs explanans illa verba [Quæ non rapui, tunc exsoluebam, qui ait, rapuit Adam, quis rapuit primum? ille ipse qui seduxit Adam, quomodo rapuit diabolus? Ponam sedem meam ad Aquilonem: & ero similis altissimo vsurpauit sibi, quod non acceperat, & ipsum calicem superbiæ suæ ei quam decipere volebat, propinauit. Gustate (inquit) & eritis sicut Dij, rapere voluerunt diuinitatem, & perdiderunt felicitatem.] Addo Iustinum Martyrem in
2 admonitione ad gentes† Idololatriæ originem à primis parentibus deriuari, existimat ille ideo paradiso eiectos, quod Deos crederet, qui non essent. Assentitur huic opinioni Ambros. lib. 1. de Parad. c. 3. & c. 5. ad Rom. [Qui autem sunt (inquit) qui contempto Deo peccauerunt, nisi qui neglecto creatore seruierunt creaturæ, Deos sibi constituentes, quos colerent ad iniuriam Dei?] Nam & Thare Pater Abrahæ, & Nachor, & Laban pro-
3 prios Deos sibi vendicabãt, & † peccatum Adæ non longè est ab idololatria, præuaricatus est, putans se hominem futurum Deum: existimauit enim huc magis profuturum, quod diabolus suasit, quàm quod Deus iussit: Sic qui Dei loco diabolum collocauerat, diabolo quoq; subiectus est. Idem Epipha. lib. 1. de hæres. hær. 37. [Serpens (inquit) decepit Euam, dicens, eritis sicut Dij, deinde progre-

diente tempore multiformem, & mõstruosam imaginationem ipsis induxit, ab vno enim vero Deo ipsos abduxit, & olim blasphemam idololatriæ vanitatem ipsis immisit. Autor quæstionum Veteris & Noui Testamenti, vulgò existimatus Augustinus quæst. 83. scribit Adamum voluisse se Deum fieri.

An Adam fuerit seductus. *Cap. VIII.*

SVMMARIVM.

1 *Sancti Augustini varia sententia an seductus, necne Adam fuerit.*
2 *Adam videns Euam viuere post esum fructus experiri & ipse voluit, nec tamen inuidiæ Deum insimulauit.*
3 *Adam per Euam à diabolo seductus.*
4 *Non æquè peccauit Adam, vt Eua.*
5 *Quidam ex D. Paulo sentiunt Adamum non esse seductum.*
6 *Hieronymi sententia ex Paulo est vt non ita seductus sit Adã atq; Eua.*
7 *Altera opinio quod Adam non ita sit seductus, vt Eua preuaricatus sit, sed contrè.*
8 *Adamus materialiter à diabolo seductus, reuera autem & formaliter ab Eua.*
9 *Adam vxori morem gerens seductus est.*
10 *Adamus experimenti cupidus deliquit.*
11 *Deus Adamo diaboli mendacium per ironiam aperit.*
12 *Adam incidit in peccatum quia Euæ vxori indulsit.*
13 *Adã pertinax quia non obstitit vxori.*
14 *Qui non vetat peccare, cũ possit, iubet.*
15 *Graue est peccatum commune dissimulare periculum.*
16 *Crimen læsæ religionis quàm aliud quoduis puniendum acerbiùs.*
17 *Vir in vxorem tanquam caput ius habet animaduertendi.*
18 *Rectores si facinora remiserint impunita reorum pœnâ plectuntur.*

NON est prætermittẽda hoc loco difficultas illa, in qua explicãda patres nonnihil laborarũt, an nimirum Adamus in erroris societatem à diabolo sit inductus. Dubitandi occasionem dedit Apostol. 1. ad Timoth. 2. [Vir non est seductus, mulier autem seducta in præuaricationem fuit.] Auxit item vtriusq; cõfessio Gene. 3. dum alter in mulierem errati sui culpam confert [mulier (inquit) quam dedisti mihi sociam, dedit mihi, & ego comedi.] Altera serpentem peccati à se commissi causæ & fallaciç insimulat [serpẽs seduxit me] hæc deceptam se agnoscit, ille falsum
1 se dissimulat. August. item † alibi seductum, alibi non seductum scribit. lib. 11. de Genes. ad literam cap. vlt. his verbis. [Ergo alio quodam modo etiam ipse deceptus est, sed dolo illo sempiterno, quo mulier seducta est, nullo modo illum arbitror potuisse seduci in illo modo, quo illa potuit. Hanc autem propriè seductionem appellauit Apostolus, quâ id quod suadebatur, cùm falsum esset, verum es-
2 se putatum est] & infrà. [Sed etiã † si virum propter aliquam mentis elationem, quę Deum internorum scrutatorem latere non potuit, sollicitauit aliqua experiendi cupiditas, cùm mulierem videret acceptâ illâ escâ, non esse mortuam (secundùm ea quæ superius tractauimus.) Non tamen eum arbitror, si iam spirituali mente præditus erat, vllo modo credere potuisse, quod eos Deus ab esca illius ligni inuidendo prohibuisset.]

Altero autem ex capite, eandem infidelitatem incurrisse Adamum, & eiusdem

eiusdem criminis coniunctione obstrictum, eandemque in fraudem impulsum esse, cum maxima fidei iactura constans est patrũ sententia. Igna-
3 tius † Martyr in Epist. ad Trallianos; [Diabolus (inquit) per mulierem seduxit Adam Patrem generis nostri.] S. Irenæus libr. 3. cap. 35. [Ab altero Adam seductus, sed occasione immortalitatis, statim timore corripitur.] Et S. Epiphan. hæres. 38. quæ est Cartanorum. [Diabolus per mendaciũ de-
4 cepit Euam, & Adam] † Ioann. Chrysost. homil. 9. in 1. Tim. ad comparationem mulieris, dixit illum nõ fuisse seductum, & docet Adamum seductum fuisse, sed minori seductione. S. Ambros. in libr. de Paradiso cap. 4. [Mulier, inquit, prior decepta est, & virum ipsa decepit.] Hilarius can. 31. in Matth. [Serpens Adam pellexerat, & in errorem fallendo traduxerat.] Prosp. Aquit. in calce libri aduersus Cassianum, & alij quos refert Robert. Bellarm. lib. 3. controu. fidei cap. 7.

Quid igitur? tam excellenti doctrinã, & pietate viri Paulum nunquam legisse, vt ab eo quem studiosissimè legebant, & in delicijs habebant, à cuius sententia discedere religio erat, discrepare voluisse censendi sunt? non equidem arbitror: sed diligentissimè sensum Apostoli, & accurata cõmentatione persecuti sunt, & perscrutati, à quibus aliud atq; aliud est excogitatum interpretandi genus: cuius veritatem leuiter perstringere non abs re duxi. Epiphan. in hæresi Quintilianorum, D. Thomas. Oecumenius, & alij ita accipiunt, vt ad-
5 dant nomen (primus) hoc modo. † [Adam primus non est seductus, sed Eua.] Alij intelligunt hoc modo quo Chrysostomus in hunc locum; inter quos Theophylactus ait Paulum dicere, non fuisse Adamum seductum, sed Euam, quod de Adamo sacris lite-
6 ris nõ est proditum. Hieronym. † lib. 1. contra Iouinianũ [vir non est seductus (id est, à serpẽte) sicut Eua] id expressit his verbis Chrysost. [nõ est par Adami, & Euæ seductionis ratio, ille seductus est à muliere, quæ data ei fuerat à Deo & generis societate cõiuncta, hæc autem decepta à bestia, quæ seruituti hominum fuerat addicta.] Paulus igitur, in comparatione mulieris dicit, non esse Adã deceptũ. Fuerunt etiã, qui hoc spectasse velint Apostolũ, vt innuit Ambrosius, de Paradiso. c. 11. & August. libr. 11. de Genes. ad lit. c. vlt. Adamum non esse ita seductum, vt fieret mulieri in præuaricationem. At mulier sic est seducta, vt fieret in præuaricationem Adamo, id est, eum induceret ad prçuaricandum. Placet denique eorum sen-
7 tentia, qui volũt Pauli sensum esse: † Adamum materialiter (vt aiũt) solùm fuisse à diabolo deceptum, non propriè, non enim diabolus Adamo imposuit, eumque in errorem induxit, sed ipse ab Eua seductus est, vt potè quæ blanditijs Adamum ad consortium fructus degustandi pertraxerit, nullo tamen animo fallendi.

Ex tanta interpretationum varietate Adamum seductum, & non seductum fuisse constat: id est, non immediatè ac certè per occasionem la-
8 psum: neq; mirũ † peccato eodem se obstrinxisse, & fidem violasse, qui audierit vxori suę & intemperatè nimis amori indulserit, qui mali fons fuit, & origo: au[illegible]s enim dedit importunis mulieris precibus ad esum fructus solicitãtis. Mouit etiã Adamum mortis non cõsecutæ mora (vt iã diximus) ex qua subdubitare cepit, aut potiùs credere, pœnã violati præcepti nullã fore: sententiam verò à Deo pronunciatam terroris causã fuisse, & comminationis. Prætereà diuinæ seueritatis

ritatis inscitiâ forsan impunitatem sibi promittebat, & ad facti deprecationem momenti habiturum aliquid sperabat, si excusationem sociæ ad epulas inuitantis afferret.

10 Ad hęc † curiositas quædam addebat stimulos, quid lateret in illo fructu experiendi. Postremò promissorum magnitudo diuinitatis scilicet, adipiscendæ, quâ ad bene beateque viuendum omnia in se posita haberet: ad extremum fidei fractæ clarũ argumentum est pari pœna in eum constituta, & sceleris admissi documentum est vestis pellicea, quâ indutus fuit. Cùm igitur Adamus Euæ fidem adhibuerit, serpentis promissa exponenti, vt verisimiliora duxerit, quæ ab illo malitiosè, & impiè commemorabantur, quam quæ diuino oraculo pronunciata erant, meritò eiusdem culpæ deferendus est, & similis perfidiæ accusandus. Nam credens infideli, infidelis est: sicut credens hæretico, hæreticus est, vt probat text. in cap. excommunicamus. 1. §. credentes. & cap. excommunicamus. 2. & cap. si aduersus. de hæretic. vbi doctores in c. quicunque. §. 1. & §. hæreticus autem. de hæreticis, lib. 6. Archidiaconus & Ioan. Andr. in c. in fidei fauorem, & in c. vt officium. §. 1. & c. vt commissi. §. final. de hęreticis lib. 6. Eymeric. 2. Direct. Inquisit. q. 50. & ibi Franc. Pegna comm. 75. Eò spectet acerba illa exprobratio, qua in stoliditatem Adami, ad diuinitatem aspirantis vehementer inuehitur vecordiã illi obijciens, & ambitionem illudens [Ecce (inquit Deus) Adã quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonum & malum] hoc certè nõ exprobrasset Deus nisi ille eiusdem mali contagione in-
11 fectus, † æqualitatem Dei affectasset, quod Adamo obiectum fuisse, ex his verbis arguit August. lib. 11. de Genes. ad liter. c. 39. (Replicatũ est, ait in caput superbi, quo exitu concupierit, quod dictum est à serpente, eritis sicut Dij. Ecce (inquit Adã) factus est, quasi vnus ex nobis] verba Dei sunt quibus non omnino illudit Adamo, sed ei per quendam sarcasmum Diaboli mendacium exprobrat, cuius impulsu in mortis laqueos inciderat, vt grauiter exponit Theodoret. Quæstion. in Gen.

Qua in re sunt etiam ista, quę suspicioni, & crimini locum dant. Primùm quia negligens fuit in mulieris repre-
12 hensione, potuit enim † imò debuit eam reprehẽdere, & nõ reprehendit, ex quo ei assentiri videtur, vt patet ex illo Hierony. in c. error. 73. distinct. c. 2. de hęret. & Turrecre. in summ. de Eccles. 2. p. lib. 4. c. 16. vers. vigesimus
13 modus conuincendi errantem. † imo ex eo pertinax iudicari debet, quia cum potuit, noluit errori resistere. d. c. qui alios. de hæret. & ibi Turrecre. & probatur ex text. in c. facientis. 86. distinct. facientis (inquit Ioa. Papa) procul dubio culpã habet, qui quod potuit corrigere, emendare neglexit, & Alphons. de Castro de iusta hæreticorum punitione, lib. 2. c. 25. Ioan. Rojas de hęret. 2. p. n. 58. & 80. assertio. 3. qui
14 † alios, cum potest, ab errore non reuocat, se ipsum errare demonstrat. Id in se ipsum apud Senecam in Troade iudicat Agamemnon.

——— *in me culpa cunctorum redit.*
Qui non vetat peccare cum possis iubet.

Nec minus in iure id obtinet, & est textus in cap. 2. de hæret. & c. & si Iudæos. de Iudæ. At maximè apud Deum, vt est Leuit. c. 5. [nisi indicauerit (inquit) portabit iniquitatẽ suam,] & manifestiùs in Deutero. c. 13. si tibi voluerit persuadere frater tuus, filius matris tuę, aut filius tuus, vel filia, siue vxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis vt animam tuam, clam dicens: eamus, & seruiamus Dijs alienis

nis, quos ignoras tu, & patres tui, cunctarũ in circuitu gentiũ,quæ iuxta vel procul sunt ab initio,vsq; ad finẽ terræ, non acquiescas ei neq; audias,nec parcat ei oculus tuus,vt miserearis & occultes eũ, sed statim interficies,sit primum manus tua super eum,& post te omnis populus mittat manũ, lapidibus obrutus necabitur, quia voluit te abstrahere à Dño Deo tuo,qui eduxit te de terra Ægypti,de domo seruitutis, vt omnis Israel audiens timeat,& nequaquam vltra faciat quippiã,huius rei simile,]hęc ibi. Atq; ob id egregiè affirmat D.Ambr.
15 lib.6.offic.c.24.quod vbi † commune periculũ est,id dissimulare,peccatum non est leue:& Paul.ad Romanos c.1. inquit[nõ solùm eos dignos esse morte,qui malũ faciunt,sed qui facientibus cõsentiunt.] Idem Pontificũ sanctionibus corroboratur c. 1. de offic. delegat.& c. mulieres. c.nuper.& c. quanto. vbi DD.de sentẽt. excomm. l.non solùm.§.si mandato.ff. de iniur. & l.ijs qui opem.ff.de furt. quod quidẽ in crimine hæresis, eò maiorẽ vim habet, quòd certius discrimen saluti animæ intenditur.Vnde autẽ grauius periculũ imminet, maiori etiam cautione & diligentiã, ne procreetur, prouidẽdum est.l.1.§. sed si quis.ff. de Carbon.edict. text.in c.vbi periculũ. de elect. libr.6. ne modicum fermentum (vt ait Paul.ad Galatas c.5.) totã massam corrumpat,vt probatur ex c. corripiantur in fin.24.q.3.& in c. [resecandæ,inquit, sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis repellenda, ne tota domus massa, corpus, & pecora ardeant,corrumpantur,putrescant, intereant.Et eo in loco aduertunt Abb.
16 Anchar, & Felin.asperiùs acerbiusq; † ea crimina esse in primis coercenda, quę in Christianam religionem,& in omniũ iniuriam cõmittuntur. Quare si Euæ cupiditati fortiter Adam restitisset, cõtagioni & futuris criminibus proculdubio obuiam itum foret.
17 Secundò † negligens fuit,illam non puniẽdo,quę sibi subdita erat,vt Paul. ait 1.Cor.c.11.& Gen. c.3. & c.mulier debet.33.q.5.& multis prob.Robert. Bellarmin.lib.3.de controuers.Christ. fidei,c.7.quia non vir de muliere,sed mulier de viro facta est: debuerat enim illam supplicio irrogato cohibere. At quia officio defuit, ideo videtur ei fauisse, & culpam sine dubio
18 eandẽ contraxisse. Nã vt inquit † Innocẽ. in c.error.83.distinct.[error,cui non resistitur,approbatur, & veritas, cum minimè defensatur, opprimitur: negligere quippe cum possis perturbare peruersos, nihil est aliud,quam fouere: nec caret scrupulo societatis occultę, qui manifesto facinori desinit obuiare.Et Pius Papa in cap. quid enim.ead.distinct[quid enim(inquit) prodest illi suo errore non pollui,qui
19 cõsensum præstat errãti.] † Rectores etiã simili pœnã plectũtur, si facinora neglexerint vindicare, tex.in c. cum æterni.de sentent.& re iudic.lib. 6.& ibi glos.in verb.cõdemnandus.Quod etiã fulcitur,quia officiales qui maleficia dissimulatione nõ vindicarunt, acriter puniẽdi sunt.per tex.in l.1. C. de desert.lib.12.& ibi Bart.& Ioan.de Platea,in l.fina.C.de public.lætit.eod. lib. idem cõprobatur ex eo, quia qui negligit facere Iustitiã, punitur tanquã criminis cõsocius,vt in l.fin.C.ne sanct. baptis.itere.& in l. si quis in hoc genus.C.de Episcop.& cler. not. Bal. in l.nõ solùm.C.de merc.& merci.lib. 10.Vnde aliquẽ iniustè & scienter cõdemnans,similitudine supplicij damnatur,&l.25.tit.22.p.3.Marcus Anto. Blanc.in pract.crimin.in verb.mãdando.nu. 2. pag. 850. possuntq; ob id ab officio remoueri, c. si qui Episcopi 1. q.1. glos. Hostiens. & commu.DD.in c.excõmunicamus. 1.§.vlt. de hæret.

Postremò quid illo signo ad euincēdum infidelitatis crimen apertius, quod imperio summi Dei neglecto, vetitum fructum degustarit, coniugis, & Diaboli consilia secutus. Facti autem coniectura probabilis ab indicijs externis ducitur, vt ex Iurisconsultis constat ex c. cōtra Christianos. de hæreticis lib. 6. Eymericus in 3. p. Directorij, tit. de signis, & indicijs, quibus hæretici cognosci possunt, & ibi Franc. Pegna Comment. 24. pag. 471. & Comm. 110. in q. 61. de quæst. seu torment. nu. 5. pag 645. & Symancas de Cathol. instit. titul. 50. de præsumpt. & suspicion.

Primum hominis peccatum non fuit infidelitas, sed superbia.

CAP. IX.

SVMMARIVM.

1 *Primum peccatum Scoto & D. Bonauenturæ quod videatur.*
2 *Primum peccatum ex mente D. Thom. quodnam fuerit.*
3 *Primus actus superbiæ est nolle parere imperio, & præceptis alicuius.*
4 *Diabolus ijsdem armis, quibus ipse perijt, hominem aggreditur.*
5 *Superbia quid sit.*
6 *In statu innocentiæ nullus extitit motus inordinatus, qui rationis dominium detrectaret.*
7 *Adam, & Eua, quia præcepto Dei non obedierunt, inferiorem partem rebellem experti sunt.*
8 *Amor immoderatus erga coniugem non fuit primum peccatum.*
9 *Actus circa finem potior est, quàm circa media.*
10 *Amor propriæ excellentiæ, materia est superbiæ.*
11 *Primorum parentū mens nō incidisset*
12 *in errorem nisi à Deo auersa fuisset.*
13 *Peccata viam ad infidelitatem sternunt.*

NEQVE hac de causa nos primum hominis peccatū, infidelitatē facimus. Nam consentiens est omnium Theologorum
1 sententia. primum †
peccatū Euæ fuisse superbiā, vt docet S. Th. 2. 2. q. 163. & cæteri Theologi in 2. sentent. distinct. 21. & 22. de Adamo S. Bonauē. & Scotus loco citato pauló antè aliter senserunt. Primum scilicet eius peccatū fuisse immoderatū amorem erga coniugē, non quidē carnalis cōcupiscentiæ, sed humanę amicitiæ. S. verò Thomas vtriusq; parentis pri-
2 mū peccatū † docet fuisse superbiā,
quæ sententia verissima est. Nā & cū diuinis literis, & cum testimonijs Patrū, & cū ipsa ratione maximè cōgruit cum scriptura: Ecclesiast. 10. dicitur: [Initiū superbię hominis apostatare à Deo, quoniā ab eo, qui fecit eum, recessit cor eius] & alibi [Initiū omnis peccati superbia. Hinc D. August. super Gen. lib. 11. [initiū (inquit) omnis peccati est superbia] & de verbis Dñi serm. 54. dicit [prior in vitijs est superbia, non enim inuidia parit superbiā, sed superbia parit inuidiā: nō enim inuidet nisi amor excellētiæ: amor autē excellentiæ superbia vocatur, radix ergo cūcti mali, & princeps omnium vitiorū superbia est.] Ecclesiast. c. 10. ex qua virulēta radice septē capitalia vitia proferūtur: inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, vētris ingluuies, & luxuria; superbia ergo, si propriè accipiatur, respicit defectū subiectionis hominis ad Deū, quatenus aliquis se extollit supra id, quod est sibi præfixū, secundū diuinam regulā, vel mēsuram, ex doctrina D. Th. 2. 2. q. 84. art. 20. & 2. 2. q. 77. art. 5. & vt dicit Greg. lib. 34. Moral. [superbia euidentissimū signū est reproborū, cunctis namq; superbâ apud sese cogitatione tumētibus

bus inest clamor in locutione, amaritudo in silētio, desolatio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rancor in responsione: [quod idem confirmat Tobias illis verbis c. 4. [superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas, in illa enim initium sumpsit omnis perditio] & Paul. Rom. c. 5. [sicut enim per inobedientiā vnius hominis peccatores constituti sunt multi, ita per obedientiam vnius hominis iusti constituentur multi,] quo loco Apostolus loquitur de peccato Adami, & Euæ, siquidem in Adamo omnes moriuntur. 1. Corint. c. 15. [Et per vnum hominem peccatum in mūdo intrauit, in quo omnes peccauerunt] ad Rom. 5. Sermo est de primo peccato, non de cæteris, quæ post primum commisit. Nam per primum peccatū omnibus ornamentis, gratia Dei, & originali iustitiā spoliatus fuit, cuius priuatio est in eius posteris per origi-
3 nale peccatum. Porrò actus † primus superbiæ est nolle parere imperio & præceptis alterius, quæ ipsa est inobedientia, quod luculenter docet Eccles. d. c. 10. [Initium superbiæ hominis apostatare à Deo,] vbi ostendit Ecclesiastic. primum superbiæ actum fuisse nolle legi Dei obtemperare, quod perspicuè declarat S. Tho. 2. 2. q. 162. art. 7. simile est illud Hierem. 2. [à sæculo confregisti iugum meum: rupisti vincula: dixisti, nō seruiam.] & S. Basilius in orat. quòd Deus sit autor malorum, & probatur ex text. in cap. basis iræ. & ibi glos. verb. cum verò.
4 23. q. 4. Quamobrem, inquit, † dolis hominem aggressus eadem ambitionis cupiditate, quā vellet ab initio similis esse Deo, hac rursus ad decipiēdum nos vsus, lignum ostendit, cuius contactu pollicitus est hominē similē fore Deo. Ioan. Chrysost. Homil. 16. in Genes. [igitur (inquit) vt diuinitatem mente suā imaginata est, ad esum properauit.] D. August. de Genes. ad literam lib. 10. c. 30. [Quando (inquit) his verbis crederet mulier, à bona atque vtili re se fuisse prohibitos, nisi iam inesset menti amor ille propriç potestatis, & quædam de se superba præsumptio, quæ per illam tentationem fuerat conuincenda, & humilianda?] & idem August. in Enchiridion cap. 45. recēsens actus malos, & quasi partes peccati primi hominis in primo loco statuit superbiam. [Superbia (in-
5 quit) † est quā homo in sua potius esse, quam in Dei potestate dilexit, tēdens ad inordinatum appetitum excellentiæ.] Hinc August. 14. de ciuit. Dei [superbia est peruersæ celsitudinis appetitus.] S. Thom. ait extollentiam esse, quā quis se extollit supra id quod est ei præfixum à diuina regula. 2. 2. q. 162. art. 1. idem. S. Leo ser. 5. de Natiuit. Domini. S. Prosper libr. 2. de vita contempl. c. 29. [Et mihi quidem (inquit) videtur quod non ederēt de ligno prohibito nisi concupiscerent, nec concupiscerent nisi tentati, nec tentarentur, nisi deserti, nec desererentur à Deo, nisi ipsi prius desererēt Deum, nec desererent Deum, nisi superbirent, & similitudinem Dei miserabiliter appetijssent: & S. Fulgentius lib. 2. de Incarnati. & gratia Christi c. 22. S. Gregor. libr. 4. moral. c. 9. & in lib. de pastor. c. 8.

Sed omissis Patribus, rationū momentis stabiliamus, superbiā esse matrem infidelitatis, constat quidem inter actus malos, priores esse interiores: nam cùm principio homo ita cōstitutus esset, ac tam admirabili partiū inter se vinculo connexus (ex quo vno vel atheus ille Galenus opus cæleste cogitur illum confiteri libr. de vsu partium, idemque Theophilus medicus libello de hominis fabrica)

vt inferior superioris imperium re-
ctissimè sequeretur, neque ei repu-
gnare vllo modo posset, quandiu su-
perior in officio permanebat à Dei
6 præscripto suspensa, nunquam † ab
eius lege discrepans; non potuit sen-
sus, & cupiditatis motus turbidus ali-
quis existere, atque rationis domina-
7 tum detrectare. Certum enim est †
mentem (quæ in homine est imago
Dei) per sensus agere; quod docue-
rũt Philosophi omnes, qui de Natura
scripserũt; præ cæteris autem Neme-
sius lib. περὶ τοῦ ἀνθρώπου, & Gregorius
Nyssenus περὶ τῆς κατασκευῆς; adeo
quidem vt illa mens siue quæ in ho-
mine est vis, & facultas intelligendi
per singulas sensuum sedes incedens
ac permeans efficiat vniuersa. Quod
oculis obijcitur illa videtur: quod au-
ditui dicitur, excipit; quod cordi est,
amat: quod non facit ad voluptatem,
reijcit: & manu tanquam ministrâ
vtitur ad id omne quod sibi offertur.
Illa igitur nisi priùs Dei neglexisset
imperium, & pluris diaboli technas
quàm veritatis verba fecisset, nisi de-
niq; superiori sui parti, partes inferio
res præfecisset tanquam murus æ-
neus stetisset in illo innocentię statu,
sensus nec rebelles, nec contumaces
expertus esset. At certè factum est,
8 vt † amor erga vxorem immoderatus
primum peccatũ Adami fuerit: neq;
solùm de amore carnalis cõcupiscen-
tiæ loquor, sed etiam de amore illo so-
cialis beneuolentiæ, quam D. Bona-
uent. & Scotus primum peccatũ sta-
tuunt: nam & ille amor rei sensibilis
erat, videlicet, consortij humani & so-
cialis vitę: eius iacturam facere Adam
nolens, maluit legem Dei perfringe-
re, quàm vitæ sociam contristare.
9 Et quia † actuum interiorum, qui-
que circa bonum intelligibile ver-
santur, potior est actus circa finem,
quàm circa medium, (siquidem me-
dia expetuntur propter finem, non
contrà, vnde Iurisperiti dicunt, quòd
finis denotat qualis sit res cẽsenda, &
Bart. in l. ambitiosam. ff. de cred. ab or-
din. faci. dicit: in ordine intellectus, fi-
nis est principiũ, & illud dicitur esse
finis, ad quod intellectus principali-
ter tendit (omnis ars & virtus atque
adeo vir omnis ad id, ad quod perti-
net finis, debet disponi. S. Tho. 2. 2. q.
15. art. 2. Finis autem homini proposi-
10 tus in malis, est excellentia † propria,
& hæc quidem superbiæ est mate-
ries. Sequitur igitur, non infidelita-
tem aut aliquid aliud, sed superbiam
primum peccatum vtriusque primi
parentis fuisse. Nec potuit mens illo-
rum diuino lumine collucens in er-
11 rorem induci: nisi † antea per auer-
sionem à Deo illo lumine orbata fuis-
set, densissimis tenebris circumfusa,
vt D. August. ratiocinatur lib. 14. de
ciuit. Dei, cap. 13. quemadmodum
nemo in animum induxerit solem
non lucere, dum solem intuetur ad-
12 uersum, ergo † infidelitatem primo-
rum parentum auersio à Deo, & pec-
catum præcesit, postea verò subse-
cuta fuit infidelitas, copiosè Bellarm.
libr. 3. cap. 4. Itaque mater infideli-
tatis est superbia, eodem Augustin.
autore in lib. de Pastor. cap. 6. [super-
bia (inquit) infidelitatem præcesit,
non è contrario, nisi filiam matrè an-
13 tiquiorem facimus]. Et † quidem per-
ditos mores atque legum diuinarum
contemptus viam ad infidelitatem
sternere, autor est Paul. 1. ad Ti-
moth. cap. 1. [habens (inquit) fidem &
bonam conscientiam, quam quidam
repellentes circa fidem naufragaue-
runt,] & Timoth. 6. [Radix omnium
malorũ est cupiditas, quam quidam
appetentes errauerunt à fide.] Ex his
igitur liquidò patet, primos parentes
infideles fuisse, iusteque in eos supre-
mum iudicem grauiter animaduer-
tisse,

tisse, & suo exemplo diligentiam in fide tuenda, & hæresi profliganda suppliciorum seueritate statim in ipsis principijs posteros Inquisitores docuisse.

Adam transgrediendo diuinum præceptum grauius peccauit, quàm Eua.

Cap. X.

SVMMARIVM.

1 Adam morem gerens Euæ se veniâ dignum putauit.

2 Adam grauius peccauit, quia fœminâ prudentior serpentis fraudes poterat detegere.

3 Mulier hostem habuit multo callidiorem, & fortiorem viro.

4 Adam in agnoscenda culpa durior fuit, & tardior Euâ.

5 Caietanus multis nominibus peccatum Euæ extenuat.

6 Adam ab effectu pœnæ grauius peccasse conuincitur.

PRIVSQVAM ad iudicij constitutionem veniamus, & sententiam æquissimi, & principis Inquisitoris expendamus, plurimùm ad rem facit pertractatam habere illam quæstionē, quæ in dubio adhuc versatur: vter grauius deliquerit, Adamúsne, an Eua. In vtramque partem sunt non leuia argumentorum momenta, primùm non est silentio prætereundum, quod Augustinus lib. 11. de Genes. ad liter. cap. 35. & lib. 14. de Ciuit. Dei, innuisse videatur parem vtriusque culpam, atque exæquatam peccati magnitudinem. Sunt item qui aliter sentiant, quorū pars Euam errati grauioris damnat, pars Adamo maiorem culpam tribuit. Chrysost. homil. 7. ad popul. Antiochen. manifestè docet Adamum multò leuius crimen admisisse, [considera (inquit) cur non Euam vocauit: non vocauit serpentem, sed qui omnium leuissimè peccauerat, hunc primùm in ius vocat, vt ab eo incipiens qui veniâ dignus videbatur, in eam quæ multùm peccauerat, mitiorem ferat sententiam.] Augustin. etiam mulieri execrandam quandam blasphemiam adscribit, lib. 2. de Genes. contra Manich. cap. 15. quasi in animum induxerit in Deum cadere potuisse inuidētiam, & mendacium, secus autem de
1 Adamo iudicat, leiuculâ † existimasse illum se noxam contracturum, & dignam veniâ, si in eo, cui fidem minimè adhibebat, cōiugi gratificaretur. Ita August. in lib. 14. de Ciuit. Dei, cap. 11. [Inexpertus, inquit, diuinæ seueritatis Adam in eo falli potuit, vt veniale crederet esse commissum.] Idem & lib. 11. cap. vlt. insinuat, Adamo credibile non fuisse, quod eos Deus ab esca illius ligni inuidendo prohibuisset; quare minorem Adamo inhæsisse infidelitatis labem, ex eo non obscurè colligi, auget crimen Euæ, quod virum blanditijs in errorem induxerit.

At quamuis hæc sententia probabilis sit, scriptorum nobilissimorum autoritate, & rationibus quibusdam stabilita, verisimilior nihilominus est opinio quæ Adamum maius crimen conscisse, & maiorem culpam sustinuisse tradit, quòd ex vtriusq; cōtentione facilè est cognitu. Vt enim personas inter se conferamus, Adamus
2 † mulieri longè præstabat sapientiæ perspicacitate, & solertiâ, quâ fraudes aduersarij detegere, technas deprehendere, omnesque artes in exitium suum comparatas subodorari

 poterat;

poterat; tum erat robore animi fir-
mior, & ad conatus diaboli infrin-
gendos, & eludendos fortior: pluta
item Deus in eo beneficia collocaue-
rat, vt recti esset obseruantior, & di-
uinis præceptis obsequentior: præte-
rea Euæ non socium modò, sed caput
& ducem dederat consilij capiundi
autorem, & vitæ totius moderato-
rem, vt ignorantem doceret, erran-
tem corrigeret, nutantem confirma-
3 ret, lapsam erigeret, ad hæc vir † ho-
stem ad oppugnandum minus valen-
tem habuit, mulier callidiorem, &
multis partibus superiorem, tum mul
tùm refert ad continendum in offi-
cio animum, à quo quis legem acci-
piat. Adamus Deum ipsum interdi-
centem sibi fructus illius esum, & le-
gem promulgantem audierat: mulier
verò eam ab Adamo acceperat diui-
4 næ voluntatis interprete. Adiungo †
in agnoscenda culpa duriorem fuisse
virum coniuge, & ad peccati con-
fessionem tardiorem. Insuper acer-
bior illa reprehensio, quâ Deus in vi-
rum inuehitur vehementiùs, & mor-
tis sententiam soli illi denunciat ijs
verbis: [puluis es, & in puluerem re-
uerteris.] Omitto Caietani senten-
5 tiam, qui peccatum † Euæ mirum in
modum extenuat, exponens illa ver-
ba Genes. 3. [Tulit mulier de fructu
arboris, & comedit:] asserit in primis
illud peccatum Euę fuisse minimum.
Tum ex radice, hoc est, affectu liber-
tatis, tum ex modo peccandi; appeti-
tus, nimirum, diuinæ similitudinis,
tum ex re appetita (quæ fuit scientia
boni & mali) tum ex specie actus ex-
teriotis (qui fuit comedere fructum
pulchrum oculis & ad vescendū sua-
uem) tum ex occasione peccandi,
(fraude, scilicet, & dolo serpētis) tum
denique ex conditione, quia mulier
6 erat.† Postremum est, quo clarè Ada-
mum grauius peccasse conuincitur,
miseriæ humanæ ex illo veluti fonte
origo, mortis initium, iactura maxima
diuinarum virtutum continuò con-
secuta: Si enim Adamus non deli-
quisset, nullum incommodum ad
Euam aut Adamum ipsamúe posteri-
tatem peruenisset.

TITVLVS SECVNDVS.
De modo, quo Deus processit contra Adamum, & de modo procedendi sancti Officij.

Deus ad punitionem primorum parentum sese accingit, & traditur forma procedendi.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *DEVS primus Inquisitor se ad instructionem processus contra primos parentes accingit.*

2 *Deus Adam citauit docens, reis diem esse dicendam.*

3 *Citatio fit, vt quis se defendat, si suâ interest.*

4 *Nullitas processus sequitur ex defectu citationis.*

5. *Adamus, vt nullitas processus excloderetur, iudicio sistit.*

6 *Præsentatione factâ Adami, Deûs de crimine*

de crimine inquirit.
7 *Adamus Euam, Eua serpentem quòd se deceperit, causatur.*
8 *Serpentem quare Deus non inquisierit.*
9 *Dæmon impœnitens est, nec habet vnde peccatum suum possit excusare.*
10 *Dæmon obstinatus, & quare.*
11 *Angeli post adhæsionem, immobiliter rebus adhærent.*
12 *Angelorum bonorum voluntas confirmata est in bono, malorum in malo.*
13 *Angeli inflexibile habent liberum arbitrium, nec discurrere possunt.*
14 *Angeli non potuerunt recuperare gratiam amissam post peccatum.*
15 *Angelis fuit lapsus, quod hominibus fuit mors, ex D. Damasceno.*
16 *Deus reprehendit primos parentes, quia septupliciter actum peccati violauerant.*

MISERANDVM igitur tam præclaræ naturæ naufragium, sanguineis lacrymis deplorandum, quòd primi parentes tantis dotibus adornati, ad scopulos infidelitatis impegerint: quare nō debuit tam atrox scelus & horrendum facinus
1 impunitum relinqui.† Statim igitur Deus omnium Inquisitorum hæreticæ prauitatis primus magister & maximus, se ad illorum iustam & iuridicam punitionem accingit. Volens igitur in delictū Adæ inquirere, quasi edictum generale proposuit, & primos parentes citauit, vt in ius vocati ambularent, & iudicium acciperent, dicens (Genes. 3.) Adam, Adam
2 vbi es? docens iudices, † antequam iudicent & sententias proferant, citandos esse reos, quò sibi ipsi prouideant, seq; defendant. Cui doctrinæ consonum est illud, quod habetur in Clement. pastoralem. de re iudic. & in Clement. I. §pē. de verb. sign. Bart. in verb. figura. in extrauag. ad reprimendum. Marian. Socinus de dilationib. art. 2. & quamuis Deo omnia sint manifesta, & sciret ipse Deus, vbi nā esset Adam, tamen ratione prædictā illum citauit, vt si vellet, se defende-
3 ret: fit enim † citatio, vt quis se defendat, si suâ interest. l. de vnoquoque. ff. de re iudic. & l. nam ita Diuus. ff. de adoptionib. nimirum cùm citatio sit defensio de iure naturali. text. in l. defensionis. C. de iure fisci. lib. 10. & in l. vt vim. ff. de iust. & iur. Maranta in specul. 4. part. distin. 9. num. 9. idem 6. part. titu. de citatione num. 3. cum sequentib. Panorm. in c. in causis. de sentent. & re iud. Afflict. decis. 283. & ibi Vrsillus num. 12. Angel. in l. princeps. ff. de legib. num. 2. cum allegatis Andr. Gail. practicar. obseruation. obseru. 75. & DD. in d. l. nam ita Diuus. ff. de adoption. Hinc est quod statutum non valeat, disponens sententiam latam contra non citatum
4 firmam esse: quia nullitas † ex defectu citationis procedens, statuto tolli non potest. Bald. in l. 1. C. quom. & quand. iudex. Dec. consi. 686. num. 27. incip. [viso puncto, quod procedit] etiam in sententia Principis, quia iste ordo est iuris naturalis. Angel. in d. l. princeps. ff. de legib. per d. Clement. pastoralem. & c. 2. de caus. possess. & propriet. Bart. in l. Diui. ff. de iur. aur. annul. & DD. in d. l. Diuus. & in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. & hoc etiam fit, quia à citatione iudicium incipit. §. final. Instit. de pœn. temer. litigan. & probatur ex ordine titulorum. ff. veteris, & tradidit Specul. in tit. de citat. in princ. Et de materia loquitur egregiè Paul. Castren. in l. consentaneum. C. quomod. & quand. iudex. Hac igitur de causa Deus vocat Adam, dicens: [vbi es?] sciebat quidem Deus, vbi nam esset

esset, quamuis delirescceret, ipse enim cùm malefecisset oderat lucem. Ioan. cap. 3. voluit enim Deus illi ingratitudinem exprobrare, eò quòd tot beneficia in se collata despiciens & propriæ naturæ dignitatem oblitus, ad deceptorem diabolum turpi defectione desciuerit: & quia effectus citationis est in iudicio comparere, vt excluderetur omnis scrupulus, † &
5 nullitas processus, sui copiam fecit, vt suâ præsentiâ citatio conualesceret, cui subscribunt Marian. Socin. tit. de citation. arti. 6. n. 21. & text. in d. l. de vnoquoq; ff. de re iudic. vbi hoc latè explicat Zasius nu. 6. & commun. DD. in l. etiam §. final. ff. de minorib. & in. l. 1. ff. de in ius vocand. Feli. in c. illud. nu. 8. de præscriptionib. vbi dicit spõtaneam & voluntariam comparitionem validare citationem, & interrumpere præscriptionem, per tex. in dict. l. 1. §. sed si. ff. de ferijs, eleganter Vancius de nullita. ex defect. citationis, nu. 17.
6 Facta autem † præsentatione Deus de perpetrato crimine inquisiuit.
7 Adã causam dicit, & quasi † se excusset culpam trãsferr in vxorẽ dicens: se ab illa acceptum comedisse, & deceptum peccasse: at illa in serpentem culpam criminis retorquebat. Ser-
8 pentem verò Deus † non inquisiuit: quia secundum August. lib. 2. contra
9 Manich. † dæmon non potest confiteri salubriter peccatum suum, nec habet vnde se excuset, nec est in via, vt ad pœnitentiam reuertatur. Hoc enim postulat eius conditio quia cùm Angelus sit naturâ merè intelligens post plenam & deliberatam apprehensionem iudiciumque determinatum adhæret, cui semel adhæret, immobiliter: etenim cum voluntas sequatur intellectum, ad apprehensionem eius immobilem, sequi in voluntate electionem immobilem necesse est, quæ ratio eleganter assignata est à Damasceno. 2. de fide, c. 4. vbi concludit, dæmonem esse inadeptiuum pœnitentiæ, quia est incorporeus & immortalis, ex immaterialitate namque sequitur gradus intelligendi eximius, qui est intelligere sine discursu, & ex tali gradu intelligendi oritur firma adhæsio in voluntate. Et hoc idem insinuauit D. Thomas. 1. part. q. 64. art. 2. & Dominic. Bañes in. d. 1. parte D. Tho. vt suprà, vbi contra Scotum in. 2. distinct. 7. quæst. 1. Du-
10 randus eadem distinct. apertè dicit † obstinationem Dæmonum, ob quam resipiscere nequeunt, esse non solùm diuini auxilij denegationem, propter quam impossibilis est illis fructuosa pœnitentia, verumetiam duritiem quandam & prauam voluntaris affectionem, quâ dæmones immutabiliter adhærent prauo fini, in quem se retulerunt in vltimo instan-
11 ti viæ. † Adhærent autem immobiliter Angeli, cui semel adhærent, quia statim à principio sui esse habent totam suam perfectionem naturalem, id est, species inditas, & perfectũ lumen per quæ simul cognoscunt essentiam rei & omnia conuenientia & disconuenientia. Homo verò id facere nequit, quia ex defectu huius perfectionis procedit in indagando veritatem ex vna re in aliam, discurrendo & componẽdo. Discrimen autem huius veritatis his verbis elegantissimè docet D. Thomas art. 2. citato in corpore, dicẽs: [differt autẽ apprehẽsio Angeli ab apprehensione hominis in hoc, quod Angelus apprehẽdit immobiliter per intellectũ, sicut & nos immobiliter apprehendimus prima principia, quorũ est intellectus. Homo verò per rationẽ apprehendit mobiliter discurrẽdo de vno ad aliud, habẽs viam procedendi ad vtrumq; oppositorum: vnde & voluntas hominis adhæret

hæret alicui mobiliter, quasi potens etiam ab eo discedere, & contrario adhærere. Voluntas autem Angeli adhæret fixè & immobiliter, & ideo si consideretur ante adhæsionem, potest liberè adhærere, & huic, & apposito: in his scilicet, quæ non naturaliter vult. Sed postquam iam adhæsit, immobiliter adhæret, ideò consueuit dici quod liberum arbitrium hominis flexibile est ad oppositum, & ante electionem & post: liberum autem arbitrium Angeli est flexibile ad vtrumque, oppositum ante electionem, sed non post. Sic igitur & boni Angeli semper adhærentes iustitiæ, sunt in illa confirmati, mali verò peccantes, sunt in peccato obstinati: hæc D. Thomas, & etiam q. 16. de malo, art. 5. idem tenet, quem sequuntur ferè omnes eius discipuli. Capreol. dist. 7. q. 2. & Caietan. super hunc articulum D. Thom. Palud. in 5. distinct. 50. quæst. vnica, & Alexan. Alensis 5. par. q. 1. memb. 2. quare D. Thom. in d. art. 2. refutans opinionem Origenis, dicit contrariam doctrinam repugnare sacræ Scripturæ, & esse tanquam propositionem erroneam re-
12 futandam, † & tenendum firmiter secundùm fidem Catholicam, quòd voluntas bonorum Angelorum confirmata est in bono, & voluntas dæmonum obstinata in malo: ideoq; resipiscere neque flecti in bonum potest, quemadmodum Angeli beati ne queunt in malum declinare, vnde Bañes art. 2. allegato, conclusione primâ dicit ab hac veritate recedere esse temerarium. Fundatur autem hoc in
13 doctrina tradita D. Thom. quod † Angeli habent inflexibile liberum arbitrium post adhæsionem, nec discurrere possunt. Quod autem status damnationis etiam ad impœnitentiam illos adiuuet, hoc formaliter non attinet ad nostram difficultatem, cũ hoc etiam sit commune omnibus damnatis. Huius nostræ sententiæ est Ludouic. Molin. in Commenr. super 1.
14 part. D. Thomæ. quæst. 63. art. 6. conclusione 5. † vbi dicit Angelos non potuisse recuperare gratiam semel amissam per peccatum, & idcirco post primum peccatum euadere non potuerunt damnationem æternam. Ratio autem quare non potuerunt recuperare gratiam semel amissam, est, quia post adhæsionem sunt inflexibiles liberi arbitrij, & ideo inadeptiui pœnitentiæ, quod in princi-
15 pio docuimus ex D. Damasceno, vbi subijcit: † quod hominibus mors, hoc Angelis est lapsus: post lapsum enim non est illis pœnitentiæ locus, vt neque post mortem hominibus, [Idipsum tenent Gregor. Nyssen. lib. 1. Philosoph. cap. 3. Cassianus collatione 4. cap. 14. Gregor. lib. 4. moral. c. 9. & 10. Isidorus lib. 1. de summo bono cap. 12. sentent. 11. Fulgentius de fide ad Petrum cap. 3. Autor libri de mirabilibus sacræ Scripturæ libr. 1. cap. 2. Denique hæc est consors & communis sententia sanctorum Pa-
16 trum.

Reprehendit † ergo Deus primos patentes tanquam ingratos, inobedientes, gulosos, cupidos, & superbos, septupliciter namque Adam peccati actum vitiauerat. Primò superbiâ, quâ in sua potius esse, quàm in Dei potestate dilexit. D. August. in Enchirid. cap. 45. Secundò amore coniugis immoderato. idem D. Augustinus libr. 11. de Genes. cap. vltim. Tertiò infidelitate, quâ Deo non credidit, sed dæmoni dicenti, [nequaquam moriemini] D. August. in Enchirid. d. c. 45. Quartò curiositate: sollicitauit enim eum quædam experiendi cupiditas, inquit August. libr. 11. de Genes. cap. vlt. Quintò inobedientia particulari & expressa: come-

medisti de ligno, de quo præceperam ne comederes] inquit Deus ad Adamum Gen. 3. Sextò excusatione peccati[mulier quam dedisti mihi sociam dedit mihi,& ego comedi] Genes.3.Septimò læsione proximi, nam in Adam omnes moriuntur. 1. Cor, 15.actus autem infidelitatis communis fuit vtriq;:vterq; enim credidit se non moriturum, sed futurum sicut Deum dicto cap.3.Genes.

Sancti Officij Inquisitores modũ procedendi à Deo mutuantur & eundem obseruant.

CAP.II.

SVMMARIVM.

1 *Nquisitores Dei formulas sequũtur*

2 *Adam dicens se timuisse quia nudus esset, timoris sui causam adscribit Deo.*

3 *Peccatum aggrauat, qui culpæ patrocinium defensionis adiungit.*

4 *Deus manifestat Adamo nuditatem non fuisse causam timoris.*

5 *Adam fatetur crimen nec humiliter petit veniam, sed se excusat superbè.*

6 *Mulierem quare Deus interrogauerit.*

1 ODEM ordine † quo Deus contra primos parẽtes processit, iuridicè etiã procedunt Inquisitores contra hæresis labe infectos, Nam primo eos per edictum euocãt, & citant, non prodeuntes trahunt, illosque captos in obscuros, ac secretos carceres detrudunt, eoque pacto in reos iudicio per eos accepto aut deserto, de crimine inquirũt. Deus Adamum in abditis locis latitanten propter commissum crimen, & amissam gratiam euocauit, tum verò de crimine inquisiuit. Adam verò cùm iudicio stitisset, verecũdiã culpæ confusus & metu pœnæ perterritus se excusat, & commissum crimen diluere conatur, dicens:[Domine audiui vocem tuam, & timui, eò quòd nudus essem.]c. 3. Genes.(ac si Deo nuditas quam fecerat, displiceret.) Et sic in
2 creatorẽ † timoris causam detorquet quòd se nudum condidisset, & absq; vestium præsidio, quo carnis turpitudinem operiret. Veruntamen excusatio peccati, est aliud peccatũ, & auget delictum: nam licet qui se excusat, de lictum negando iustificetur apud homines, condẽnatur tamen apud Deũ:
3 imò peccatum † peccato addidit, qui culpę conscius patrocinium defensionis adiunxit, iuxta illud Prophetæ Psalm.140.[non declines (inquit) in verba malitiæ ad excusandas excusationis in peccatis:] & tradit Lactant. in lib. 4. diuinar. institution. cap.24. Vnde Gregor.lib.22. Moral.ait:[vsitatum generis humani vitium est, habendo peccatum committere, & cõmissum negando abscondere, & cõ uictum defendendo excusare.] & D. Bernard.de 12.gradib.humilit.[cum superbo imputatur culpa, crescit, non amputatur:] quia cum argutus fuerit, cor eius declinat ad excusanda peccata. Multis autem modis fiunt excusationes in peccatis: aut enim dicit, qui se excusat, non feci, fecique, sed bene feci: aut si malè, non multum malè, non malã intentione: si autem de illo conuincitur, sicut Adam & Eua, alienã suasione excusare se nititur: Maximum ergo est excusationis vitium. Nam, vt ait glos.ordin.super Psal.14. [Quasi cornu contra Deum erigit, qui per aliquos peccatã sua nititur excusare; vt per diabolũ, vel per aliquos suasores, vel pro necessitate stellarũ. Hinc autor Rhetor.ad Heren.lib.2.volũtario facinori nulla

nulla est excusatio imprudētiæ.] Ideo ex tali Adami assignata ratione, & excusatione ipsum Deus conuicit de
4 crimine. Nuditas † enim timoris causa non fuit, quandoquidem ante ligni comestionem nudus iam erat: quæ tunc temporis nuditas, nec Deo displicebat, nec illi causa timoris fuit. Timor ergo aliunde ortum habuit; trahit à culpa originem, quæ in ligni esu fuit consummata. [Quis enim (ait Deus) indicauit tibi, quòd nudus esses, nisi quod ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti?] vt d.c.3. Genes. Adam videns timoris causam non fuisse nudi-
5 tatem, sed admissum crimen, † fatetur illud, non tamen humiliter petēdo veniam, sed superbè se excusando, atque in alium culpam suam retorquendo, dicens: [Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi: & ego co-
6 medi.] Et quia † dum reus se excusat, alium incusat, interrogat Deus mulierem delatam dicens: [Quare hoc fecisti?] hoc ordine Deus procedit inquirendo, vt ad perpetrati criminis originem, & autorem deueniat; & vt omnes tali labe infecti debitum supplicium ac pœnam suscipiant. Ipsa verò Eua serpentem culpat dicens: [Serpens decepit me.] Ab isto igitur iustissimo Inquisitore, hæreticæ prauitatis Inquisitores ordinem habent procedendi, vt ex vno in aliud ad erroris ortum & originem perueniant.

Deus per se ipsum secretò hoc iudicium exercet, futuros Inquisitores instruens.

CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Adam princeps orbis Deum solum non alium pro Iudice, potuit habere.*
2 *Pilatus capite plexus quòd Christum iudicasset.*
3 *Hæresis crimen publicum.*
4 *De rebus Dei solus Pontifex summus statuit.*
5 *Deus secretò processum Adæ instruxit.*
6 *Daniel secretò anno ætatis duodecimo processum in senes instruxit.*
7 *Reus criminis carceri mandatur ne quis cum eo communicet.*
8 *Deus quare non vsus testibus in processu Adæ.*
9 *Confessio rei perire volentis ei non præiudicat.*
10 *Confessio geminata præiudicat reo dummodo subiectum stet crimini.*
11 *Hæresis mente concipitur.*
12 *In primis parentibus confessio & conscientia mille testes.*
13 *Deus in processu Adæ formam Inquisitoribus præscripsit, quâ sordes infidelium excutiant.*
14 *Propria rei confessio inter omnes probationes primatum obtinet.*
15 *Confessio rei tollit omnem ineptitudinem processus.*
16 *Quare in hæresi, ex sola confessione reus damnari possit.*
17 *In alijs criminibus rei confessio testibus aut certis indicijs probari debet.*
18 *Acta non nisi Inquisitori aut Officiali nota esse debent.*
19 *Inquisitores & officiales sancti Officij secretum tenentur seruare.*
20 *Inquisitores secretum indicant consultoribus sancti Officij.*
21 *Inquisitores, qui extra casus à iure concessos secreta detegunt, peccant.*
22 *Qui contra legem facit in re graui non vrgente causa, non caret culpâ.*
23 *Inquisitores reuelantes secretum extra ordinem puniri possunt.*
24 *Secretum quod nam dici potest.*
25 *In materia Inquisitionis quid dicitur secretum.*

NEC

NEC vacare mysterio credendum est quòd Deus ad hoc Iudicium cõtra primos parentes prosequẽdum nullum Angelum delegauerit, sed per seipsum tum secretò, & remotis arbitris, tum quæsitè, ac sine testibus reum egerit. His omnibus certum est à Deo tum personarum, tum criminis adhibitam esse rationem. Et quidem in primis Adã reus erat vnà cum Euà. Adam, inquam,
1 † quem paulò minùs ab Angelis minuisset, cuius sub pedibus omnia subiecisset, quem principem totius orbis constituisset, adeo vt dicat Sibylla nomen [Adam] illi esse datum, cuius singulæ literæ singulos cæli angulos referant hoc versu.

Ἀντολίηντε, Δύσιντ', Ἄρκτοντε, Μεσημβρίαντε.

Orientemque, Occidentemque, Septentrionemque, Meridiemque.

A D A M.

Cum igitur tantus esset Adam, vix inferiorem Deo iudicem admisisset: monet Suydas in vocabulo, Pilatus,
2 † Neronis iussu Pontium Pilatũ capite plexum esse, quia cùm esset procurator duntaxat Cæsaris in filium Dei secundum Adamum Ius dixisset: quamobrem in iure dicitur illustriũ personarum causas ab Ordinarijs iudicibus non iudicari. cap. sedes. de rescript. capit. fanè. de offic. deleg. can. quisquis 2. quæst. 8. & can. cum beatus. 45. dist. Deinde quemadmodum personæ sunt maiores & minores, sic
3 etiam & causæ: & in maioribus, † hæresis principem locum obtinet, itaq; à maximo iudice Deo iudicari debuit Adam, cuius infidelitas propemodum ad hæresim venerat. Sic iure statutum est, vt de causis maioribus
4 & ad Deum spectantibus, † nemo nisi Summ. Pontifex iudicet. text. in cap. venissent. de iudic. cap. maiores. de baptism. can. hæc est fides. 24. q. 1. Turre-cremata in Summ. de Eccles. lib. 2. cap. 107. Alphons. de Castr. de Iusta hæretic. punition. c. 5. Quod au-
5 tem Deus † secretiùs hoc iudicium fecerit, optimi & consultissimi iudicis officium videtur præscripsisse, à quo
6 † ne quidẽ Daniel anno (vt ait Ignatius Epist. ad Smyrn.) 12. iudex constitutus recessit. Is enim cum iudicandos haberet salaces illos senes pudicæ Susannę hostes infestissimos, [Separate (inquit) illos ab inuicem procul & dijudicabo eos.] Fecit secretò Deus ne inuicem se Adam & Eua ad argutias & subtilitates adornarent, at pręcipuè ne serpentis astuti communicatione fascinati in mendacij voraginẽ cuius ille est effossor strenuus, ruerent præcipites. Inde & iure illud obtinet vt in iudicijs publicis quæ constitui certum est ex grauioribus delictis, extra ordinem siue secretò procedatur: nihil enim est extraordinariè procedere, quàm secretò de crimine disquirere, & auferre iudicij substantialia, remotã consilij capiũdi facultate. Bart. in extrau. ad reprimendum. verb. figura. collat.
7 11. quare nec reus † custodiæ mandatur alia de causa, nisi vt omnimodâ cuiusuis personæ communicatione priuetur. l. nullus. C. de custod. reor. l. 1. 2. & 3. & ibi gloss. ff. eod. titu. nec ante sponsiones, testium & complicium (si qui sint) collationes, relaxandus est. l. non ex omnibus. ff. de in ius voc. cap. intimauit. & cap. constitutus. de testib. Præterea magnus ille
8 Iuris arbiter Deus † nullis vsus est testibus vt conuictum reum sententiâ feriret, & funestâ mortis literâ caput illi infigeret, duabus de causis. Prima est quia reos confitentes haberet tametsi aliò crimen, detorquentes,

quentes, cōfeſsione geminata, & de
crimine conſtaret perpetrato nempe
quod fructus eſſet comeſtus, & non
tantùm Adam, ſed & Eua confiteretur ſe comediſſe. Verè quidem non
ſufficit reum confiteri (nemo enim
9 † volens perire auditur. l. 1. §. final. ff.
de quæſtionib.) niſi & confeſsio geminata ſit, & id de quo agitur crimen conſtet eſſe commiſſum. l. inde
Neratius. §. final. ff. ad l. Aquil. & ex
multis probat Iul. Clar. libr. 5. Sent. §.
fin. q. 55. 10. & 11. Marſil. in pract. crimin. §. poſtquam num. 48. l. non tantum. ff. de appellat. Ioannes Andr.
in. §. poſtremo. de confeſſ. ad Spec. in
10 addit. quæ incipit. §. fin. At cùm † vtraque hæc ſimul concurrunt, geminata
confeſsio, & criminis perpetrati euidentia abſque teſtium probatione
iam vnum reſtat iudici, vt ſententiam
ferat gloſſ. in l. 1. C. de confeſſ. Guil.
Benedict. in c. Raynutius. verb. mortuo. num. 349. Altera cauſa eſt quòd
11 cùm † hæreſis, & ea quæ ab hæreſi nō
abſunt crimina, mente concipiantur,
in eamque vt alibi dicimus, per ſenſus illabatur (quod tritum & vulgare
eſt Theologis, & aſtipulantur Thom.
2. 2. quæſt. 11. artic. 1. Melchior Canus
lib. 12. capit. 9. de locis Theolog. Alphonſ. de Caſtro lib. 1. cap. 1. aduerſus
hæreſes, & lib. 1. cap. 1. de iuſta hæret.
punit. Turre-crem. in Summ. lib. 4. de
Eccleſ. part. 2. cap. 1. & 13. Eymericus
in 2. part. Direct. q. 1. de nomine hæreſis, & ibi Franciſcus Pegna Comment.
26. B. Hieron. in Epiſt. B. Pauli ad Gal.
cap. 5. & in Epiſtol. ad Tit. cap. 3.) cer-
12 tum quoque eſt † ad parentum proceſſum digniores ipſa mente teſtes
aſciſci non potuiſſe, nullos ipſa confeſsione diligentiores quadruplatores produci, iuxta illud Lucæ cap. 19.
[Ex ore tuo te iudico] & l. 1. ff. de
confeſſ. l. vnic. C. eod. l. poſt rem iudicatā. ff. de re iudic. l. proinde. 2. §. no-
tādum. ff. ad l. Aquil. Et mihi ſanè vi-
13 detur Deus † Inquiſitoribus maximè
in eo procedēdi formam tradidiſſe,
vt per ſe ipſos & non per mediā perſonam reos interrogarent, & de crimine inquirerent. Hanc enim formam obſeruandam tradidit inſtructio Hiſpalenſ. ann. 1484. c. 4. & 17. &
inſtructio Abulenſ. anno 1498. c. 11.
& 12. quibus conſtitutum eſt, vt per
ſe ipſos inquirant & examinent reos,
atque ad cauſæ cognitionem, non ex
teſtium probatione, ſed præcipuè ex
14 reorum cōfeſsione procedāt. † Quia
hæc inter omnes probationis ſpecies
tanquam regina primatum obtinet,
nec vlla efficacior probatio reperiri
poteſt. l. generaliter. C. de non num.
pecunia. c. per tuas. de probationib. c.
nos in quemquam. 2. q. 1. per confeſſionem res efficitur notoria. c. veſtra.
c. final. de cohabit. clericor. & mulier.
c. cū olim. de verb. ſignific. c. ſi ſacerdos. de officio ordi. c. hoc videtur. 22.
q. 5. & in crimine hæreſis proculdubio rei cōfeſsio dicitur legitima probatio. tex. in c. ad abolendam. vbi ſingulariter gloſſ. verb. deprehenſus. de
hæretic. optimus tex. in c. nunc autē.
21. diſt. Hippol. in rubr. de probationib. n. 70. quod procedit, etiam ſi pro-
15 ceſſus ſit nullus; quia confeſsio † tollit omnem ineptitudinem proceſſus.
Innoc. in c. qualiter & quando. 2. n. 7.
de accuſat. Bart. in l. ſi confeſsis. ff. de
cuſtod. reor. Abb. in c. final. not. vlti.
de reſtit. ſpol. in c. 1. in fine de exception. & plenè diximus in c. 1. Reſp.
pro defēſione Iuriſdictionis S. Officij
Regni Siciliæ. nu. 46. per totū. & optimè docet Roman. in conſil. 329. nu.
11. & Alexand. lib. 1. conſ. 13. Felinus
in c. 1. de exceptionibus, & in c. cum
ſuper. de re iudic. & ſic ex reorū con-
16 feſsione † in hoc crimine hæreſis ad
condemnationem procedi poteſt.
In confeſſum enim nullæ ſunt partes
Iudicis,

iudicis, nisi in condemnando. l. Iulianus. ff. de confessis. l. debitorib. ff. de re iudicata. l. de ætate. §. 1. ff. de interrog. actio. Bald. in. l. si quis non dicam. C. de Episc. & cler. Felinus in. c. auditis, de præscription. Franc. Pegna. 3. p. Director. cōmont. 28. optimè Iulius Clarus in pract. criminal. §. final. q. 65. nu. 1. allegat, & diximus in d. Resp. c. 1. num. 45. cum sequentibus. In alijs verò criminibus quæ externè committuntur, testibus siue sufficiētibus
17 † indicijs confessio ipsa comprobari debet. l. 1. §. illud autem. vbi Bart. ff. ad Syllan. l. C. vbi causæ fiscales Bald. in authont. sed nouo iure. C. de seru. fugit. Angelus in l. vnica. col. 2. C. de cōfessis. Bart. in. l. si. ff. de quæst. latè Angelus in tract. de malefi. in verb. vestē cælestem. Iason. in l. error. nu. 14. C. de iur. & fact. igno. Debent etiam In-
18 quisitores † Dei exemplum æmulari & secreti vires non excedere: ita vt nulli præter ipsos & eorum officiales & ministros delicta reorum & processus sint manifesta. Deus etenim in causa primorum parentū nostrorum secreto vsus est, vt cæteris quoq; norma necessaria & exemplū esset, vt ex. d. c. 3. Gen. deducitur: & habetur. c. 11. Prouerb. his verbis [Qui ambulat (inquit) fraudulēter, reuelat arcana, qui autem fidelis est, celat amici commissum] & c. 25. [Secretum extraneo nè reueles, ne forte insultet tibi cum audierit.] Ecclesi. cap. 27. [qui denudat arcana amici fidem perdit, & non inueniet amicum ad animum suum,] & Esai. cap. 24. [Secretum meum mihi, secretum meum mihi.] Et per Ezechiel. 7. ait Dominus [Auertā faciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum.] Et Prou. 21. [Qui custodit os suum, & linguam suam ab afflictione seruat animam suam.] Et c. 8. arrogantiam & superbiam, & viā prauam, & os bilingue detestor,] & Ecclesi. 22. [Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, vt non cadam in ipsis, & lingua mea perdat me?] Ibidē c. 28. [ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis,] & ibidē [verbis tuis facito staterā, & frænos ori tuo rectos, & attende ne fortè labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis ad mortē:] Luc. de Pen. in rubr. de legatio. lib. 10. vers. 13. In diuinis etiam mysterijs sanctissimæ Trinitatis, quæ à Theologis [Ad intra] appellantur, hoc vtiq; secreto Deus vsus est. Vnde Propheta dixit Psal. 35. [Iudicium tuum abyssus multa.] Quibus astipulatur illud Pauli Roma. c. 11. [O altitudo diuitiarū sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!]

His accedant quæ constituta sunt ab Ecclesia, circa sigillum & secretum cōfessionis. Quæ nulla vnquam
19 causa possunt aperiri & reuelari. † Hispal. in. 44. dist. 21. q. 1. DD. in c. officij. de pœni. & remission. Concil. Triden. sess. 14. c. 5. de confess. & ibidem. Can. 6. Bald. etiam plures casus congessit, in. c. 1. de pac. const. §. credentias. n. 2. in feud. Didac. Perez. in. l. 21. tit. 3. libr. 2. ordin. col. 364. Rex vero Alphons. ad hęc contra iudices, notarios, aduocatos, & testes plures constitutiones edixit: in l. namque. 9. tit. 17. par. 3. sic ait. *E no deuen apercebir à ninguno que se guarde de las cosas que se entendieren, de la pesquisa de que le podria nacer daño*, idest: nec debent cuiquam reuelare vt caueat ab his quæ de processu audierint, vnde periculum illi creari posset. Indicitur quoque silentium Aduocatis sub pœnam falsi, & perinde infamiæ. l. 1. §. is. qui. ff. ad leg. Corn. de fals. Notarijs, vt est in regni constitut. l. 5. & 8. tit. 9. part. 2. Testibus sub eandem falsi pœnam. ex l. qui falso. ff. de testib.

Sed hæ doctrinæ limitantur in ca-

su

ſu proditionis & hæreſis, vt docet D. Tho. in 4. diſt. 21. & diſt. 19. q. 2. art. 3. q. 1. ad ſecundam. Vbiq; etiam gentiũ id ſemper obſeruatũ legimus, vt religionis negotia ſummo ſecreto ſemper fuerint pertractata. Hebræi ſiquidem Cabalam nõ omnibus, ſed quadragenarijs tantùm viris legere permittebant, vt meritò etiam illi ex profeſſo Philoſophi ſecretiora Philoſophiæ, quæ tanti non ſunt ponderis, quanti religio, celauerint. Iul. Capitolin. in Gordianis in hæc verba protulit: [Hunc autem motem apud veteres neceſsitates publicę repererũt, vt ſi forte aliqua occulta conſtituere oporteret, Senatuſcõſultum tacitum fieret: ita vt non ſcribæ, non ſerui publici, illis actibus intereſſent: ſenatores exciperent: ſenatores omnium officia ſcribarumq; complerent: ne quid fortè proderetur.] Id notauit Budæus in annotat. ad Pandect. ſuper l. fin. ff. de ſenatorib. Valer. Maxim. de inſtitutione antiquitatis. [Tria (inquit) fecerunt Romanos dominari: ſanum conſilium, & ſecretum, & dictis ſuis pertinaciter inhærendo, & non frangendo fidem. Martinus Lauden. in tit. de cõſ. Princ. in 2. q. Vegetius, qui plura exempla adducit in lib. 1. de re militari. Idem Valer. Maxim. li. 5. c. 10. Plutarc. in Apophtheg. Græcorum. Gellius quoq; lib. 20. c. 1. dicit, quòd conquerente Alexandro Magno de Ariſtot. quod edidiſſet libros Phyſices, Reſpondit Ariſtoteles, ita euulgatos vt non editos ob celata myſteria. Et Diogenes Laerti. in vita Heracl. lib. 9. refert Heraclium Epheſium librum cõpoſuiſſe de vniuerſo, de Republica, & Theologia, & in tẽplo Dianæ depoſuiſſe, eà induſtriâ obſcuriùs ſcriptum, vt ſoli eruditi illum legerent, ne ſi à vulgo paſsim legeretur, contemptui haberetur. Accedunt iſtis Pythagorica dogmata multis inuoluta myſterijs, ne cõtemptui publicè habita vileſceret. Cuius generis & illa quæ Heſiodus in operibus, & diebus profert. Apud Ethnicos quoq; tanta religionis, & ſacrorum reuerentia, quanuis falſis hærerẽt dogmatibus, vt myſteria eorum euulgare piaculum ducerent. Talia Athenis & alibi ſacra erant Cereris Eleuſinæ, quæ producere in vulgus fas nõ fuit, vt liquet ex Pauſania Lycophrone, & Orpheo in hymnis proprijs. Et proinde Phornutus, libr. de nat. Deorum, & Strabo lib. 9. vocant eius templum fanum myſticum: tãta enim ſecretorũ Cereris erat religio, vt nec templum eius ingredi niſi initiatis (quos vulgus ordinatos appellat) liceret, vt indicat Liuius lib. 31. quæ myſteria elegantibus his verſibus notat Catullus in Puluinati.

Pars obſcura cauis celebrabãt Orgia ciſtis,
Orgia, quæ fruſtra cupiũt videre profani.

Plura de his myſterijs apud Ethnicos non euulgandis ſcribit Clemens Alexand. in Protrept. & Euſebius lib. 11. de præpar. Euang. Tradunt ijdem Orpheum ab ijs quos initiabat in primo veſtibulo cum terribili autoritate religionis exegiſſe, ne profanis auribus inuenta, ac compoſita religionis proderentur, vt ſcribit Iul. Firmicus Maternus, libr. 7. Matheſeos. Pompon. Lætus, vbi agit de Veſtalibus, arcana quædam ait in templo ſeruata eſſe Veſtalibus, & Pontificibus ignota. Quod de Palladio etiam ſcribit Plutar. in Parall. 34. & 35. Quocirca Octauius Auguſtus, vt refert Sueton. in Octauio. c. 93. Athenis initiatus ſacris cum poſtea Romæ pro tribunali de priuilegijs ſacerdotum Atticæ Cereris cognoſceret, & ſecretiora quædam proponeret, dimiſſo Concilio, & coronâ circunſtantiũ ſolus audiuit diſceptãtes, Quod ne in vulgus profanare myſteria videretur effecit: & Dionyſ. Areopagita, libr. de Eccleſiaſt. Hierarch. immundis (in-

quit) tangere symbola fas non est:& rursum lib. de myst. Theolog. cap. 1. [Hæc autem eaue, ne quis profanus audiat.] Nam & Constantinus Mag. Dionysium Alexandriæ Episcopum, & Arrium obiurgans eis vitio vertit, quòd quę latere potuerant in mediū artulerint: grauiter ferēs, quod quæstiones Ecclesiæ euulgarētur, in qua vna fides, & vnus debeat esse consensus, vt scribit Nicephorus Calixt. lib. 8. cap. 12. 14. 18. vt non immeritò olim vulgus, & populus ab adytis tēpli pelleretur. Neq; etiam sacerdotes ipsi excepto summo Pontifice (idque tantum semel in anno) in sancta Sanctorū templi ingrediebātur. Meritò igitur Inquisitores tanto secreto reorum fidei causas pertractant: Deum imitati, qui in causa contra Adamum
20 secreto vsus est. Tenentur enim † illud seruare sub pœna peccati mortalis: iniungitur enim districtè eis à Papa Bonifacio VIII. sub virtute sanctę obedientiæ, in c. statuta. §. iubemus. de hæret. lib. 6. Bernard. Comens. in lucerna Inquisit. versic. Inquisitor. §. 21. vbi probatur Inquisitores posse indicere secretum consultoribus sancti Officij, & præcipere, vt illud seruent, etiam sub pœna excōmunicationis, per tex. in c. statuta. de hæret. libr. 6. idem Eymericus vbi sup. q. 83. & idē
21 Pegna Comment. 182. vbi inquit † quod si Inquisitores extra casus sibi à iure concessos & permissos, & negotijs fidei necessarios reuelarent, aut delatores, aut denūciatores, & accusatores, vel alia S. Officij secreta quanuis ipso iure excommunicati nō sint, tamen mortaliter peccant, essent verè & genuini legis trāsgressores, quia
22 † facere in materia graui contra iustam & legitimam legem, nullâ rationabili causâ vrgente, vel excusante, lethalis est culpa: vt omnes tā Theologi quam Canonistæ fatentur, tex. in d. c. statuta. §. & vt eorum. de hæræt. lib. 6. ibi [Pręsentis constitutionis autoritate permittimus, quòd Episcopus, vel Inquisitores secretū possint indicere illis quibus vt præmissum est, processum huiusmodi explicabunt, & eos (si arcana consilij seu processus sibi sub secreto, ab eisdem Episcopo, vel Inquisitoribus patefacta præter eorum licentiam alijs patefecerint) excommunicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso facto incurrant (si eis expedire videbitur) promulgare, sic tamen quod Inquisitores Episcopum, vel Episcopus Inquisitores non excommunicēt hac de causa, sed ipsi ex iniuncto ex nunc à nobis sub virtute sanctæ obedientiæ districto præcepto, ad secretum huiusmodi teneantur] tex. in c. de forma. 22. q. 5. & ibi glos. ver. de secreto. Ægid. Boss. tit. de carcerato fideiussorib. committ. nu. 30. vers. & si tu Senator. grauissimum ait esse scelus in causis præsertim arduis secretū
23 reuelare. Ergo Inquisitores † reuelantes secretum in causis fidei ob periculum ingēs, quod inde nasci potest, peccāt: & extra ordinem puniri possunt, qui periuri sunt, & cæteras pœnas etiam incurrunt. l. si quis maior. C. de transaction. imò repelli possunt, & priuari officio, per tex. in c. 1. in quibus caus. feud. amit. & tex. vbi not. Bald. & DD. in d. c. 1. vers. credentias de pace. Constant. Prosper Carauita super ritu 3. Magnæ Curiæ Neapolis, nu. 15. tenerentur pœna falsi. l. obseruandum. ff. de offic. præsidis. l. omnes delicti. §. exploratores. ff. de re milit. nam manifestare secreta, est quædam species proditionis. l. 5. tit. 9. p. 2. in fin. cuius hæc sunt verba. *Que los consejeros del Rey que reuelan su poridad, cometen trayción*, id est: consiliarios regis proditionem committere, qui secreta detegunt. Quæ vtiq; procedunt, etiam si eis non sit iniunctum secretum, vt tradit Andr. de Isernia in cap. 1. quib. mod.

mod.feud. amitt.& Olorius lib. 8. de Regis institut. vbi ait. [Est autem in consilijs præcipuũ fidei munus, quicquid secreto statutũ fuerit silentio,& taciturnitate cõprimere.Si enim amici consilium aperit,est odio omnium valdè dignus,quo tandẽ scelere illum alligari iudicauimus,qui Regis consilium contra datam fidem cũ homine, qui non sit particeps eiusdem consilij,communicauerit:est Regis proditor,& patriæ euersor existimandus.] Simanc.de repub.lib.7.c. 14. & 15.& de Cath.instit.titu.34.nu.8. & tit. 61. nu.31.Bouadilla in Politic. prætor. c. 5.vbi doctè plura congessit. Auend. vbi sup. vbi inquit proditorem esse illum,qui secreta ciuitatis reuelat, & Cæpola conf. criminal. 29. nu. 26. & habetur Prou.d.c. 11. & in c. qui ambulat. 5.q.5.& DD.in c. si sacerdos.de offic.ordin.& in c.vtriusque sexus.de pœnit. & remiss. Idq; optimo iure fit, nimirũ conducit ad institutum huius sacri Officij, quia seruato secreto res tutiùs aguntur. Et propterea sacrosancta Synod.Trident.cõstituit,c. 6.sess.25. electionẽ quorũcumq; Abbatum aliorumq; superiorum prælatorum debere fieri per vota secreta. Dicitur autem secundũ Cardinalem in Clem.2.vers.Notarij 2.nota.de hæret.aliquid fieri secretum, quoties illud probari non potest.Felin. in c.1. nu.21. col. 8. vers. quomodo autem. de probation.vbi dicit post D.Tho.2. 2.q.67.ar.1.ad fin. illud nõ esse omnino secretum,quod per testes probari potest.Vnde Bald.vbi suprà, de pace constant.§.in Christi nomine, versic.
24 credentias.inquit,quod† tunc potest appellari secretum,cùm illud vulgus ignorat,per tex.in l. 1. §.summa cum vtilitate.ff.de his,qui not.infa.Et illud secretum quod probari non potest, appellatur occultũ.c. vt nostrum. vt Eccles. benefic. secretum etiam pro occulto ponitur,c.erubescãt.32. dist.
25 c.tua nos.de simon. At verò † in casu nostro secretum intelligitur,quod inter Inquisitores, & officiales sancti Officij, & reos cognitum est,& inter eos tractatum. Et sic secretum dicitur verè & propriè quod probari non potest, quia illis tantum notum est, qui rem ipsam tractauerunt,& secretum seruare tenentur,vt inquit Cardinalis vbi sup. & Ioan.Frãc.Scaghonus super ritu 3.Magnæ Curiæ Neapolis, & Prosper Carauita vbi suprà.

Deus hominem de hæresi conuictum, & resipiscere paratum sibi reconciliat,& in pœnam tanti flagitij laboribus illum addicit, & ad confusionem, tunicis pelliceis tanquam sacco benedicto induit, quod ab Inquisitoribus hodie obseruatur.

CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Deus sententiam primùm in serpentem deinde in primos parentes tulit.*
2 *Quare Deus primos parentes non statim morte punierit.*
3 *Deus vestes pelliceas de nouo condidit, illisque tanquam saccis benedictis primos parentes induit.*
4 *Inquisitores exemplo Dei hæreticos reconciliatos saccis induunt.*
5 *Reconciliati tenentur habitellum siue saccum benedictum publicè gestare.*
6 *Inquisitores possunt moderari tempus sacci benedicti, non tamen in Hispania.*
7 *Dispensatio habitelli reseruatur supremo Inquisitori,& supremo senatui.*
8 *Supremus Inquisitor nõ dispẽsat in depositione habitelli sine magna causa.*
9 *Habitelli ad ignominiam in damnatorum parœcia suspendendi.*
10 *Exempla suspendẽdi habitellos ex quibus locis scripturæ petantur.*
11 *Peccatum originale naturæ humanæ, est monumentum peccati Adæ.*

Confessione igitur per primos parẽtes facta, quia iam erãt de crimine conuicti, statim
1 Deus publicè in serpẽtem sententiam tulit, tanquam in primum infidelitatis autorem dicens: [quia hoc fecisti maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: super pectus tuum gradieris, & terram comedes, omnibus diebus vitæ tuæ, &c.] Genes.3.Num. 14. Deinde vero seruato ordine, in fœminam (quia prima consensit) postea in Adamum, dicens mulieri: [In dolore paries: multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.] Adæ verò dixit [quia audisti vocem vxoris tuę & comedisti de ligno, ex quo præceperã tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cũctis diebus vitæ tuæ, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ, in sudore vultus tui vesceris pane tuo, &c.] Neq; eos
2 † Deus statim morte puniuit, sed misericorditer excipiẽs ad tales pœnas damnauit, postquam illos errati pœnituisset, & hæresim abiurassent. Neque enim lata fuisset à Domino tam remissa & mansueta sententia nisi resipuissent. Idipsum verò appositè & præcisè comprobatur ex lib. Sap.c.9. sub final. [Per Sapientiam sanati sunt quicunque placuerunt tibi?] Et in principio capit. 10.] Hæc (nimirum Sapientia siue resipiscentia) illum qui primus formatus est à Deo pater orbis terrarum cùm solus esset creatus custodiuit: & eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem cõtinendi omnia.] Sic Inquisitores hæreticos pœnitentes, & hæresim abiurantes corripiunt, & in viã veritatis reducunt, nec eos flammis addicũt. Cum autem peccauerint Adam & Eua, credentes se futuros diuinos, si fructum vetitum gustasset, maiorem fidem adhibẽtes serpenti, quàm Deo (vt iam explicuimus) perisomata fecerunt, vt operirenrut, ex dict.cap.3. Gen.in hæc verba. [Cumq; cognouissent se esse nudos consuerunt folia ficus & fecerunt sibi perisomata quæ quidem explanãs D.Irenæus ait, succinctorium ficulneum, signum pœnitentiæ Adami; nam lib.3.aduersus hęres.cap.37.sic ait: [Per succinctorium quod sibi Adamus circundedit, ipso facto ostendit suam pœnitentiam, folijs ficulneis semetipsum contegens, existentibus & alijs folijs multis, quæ minùs corpus eius vexare potuissent: condignum tamen inobedientiæ amictum fecit cõterritus timore Dei, & retundens petulantem carnis impetum: nam folia ficulnea mordent, & pungunt corpus.]

Tandem Deus misericors pro folijs ficulneis in signum confusionis ac
3 perpetuæ ignominiæ † tunicis pelliceis, quas ad hoc propositum ex nihilo condidit, primos parentes induit, iuxta doctrinam Iustini Martyris, q.49. ad Orthodox. Ad cuius exẽplum hodie Inquisitores quibusdam etiam vestibus siue saccis benedictis, crucibus transuersis appositis induũt
4 cõuictos de hęresi; † qui malè de Deo, de fide, de diuinis, & Ecclesiasticis mysterijs sentiunt, ad propriam gestantium ignominiã, & confusionem, vt obseruauit Concil.1.Tarraconens. relatum ab Eymerico p.2. tit. de forma pœnitent.§.credentes, versic. vt portent duas cruces, pag. 255.& refert Francisc.Pegna in 3.part. Direct. Comment.42.litera E.& Comment.
5 25.versi.tametsi, eas publicè † gestare debent tempore ab Inquisitoribus diffinito, vt statuit Instruct. 4. Hispalens.c.9.& super vestes, ita vt nec abijciant aut occultent: alioquin puniantur, vt impœnitentes, tex. in l. in

lege.ff.de contrahend.emptione.Iu-
6 re tamen † communi Inquisitores possunt dispẽsare in depositione habitelli,seu facci benedicti: per tex. in c.vt cõmissi.§.illorũ.de hæreticis,lib. 6. Cæterum in Regnis Hispaniarum, nec possunt tempus per eos præfinitum ad prædictum habitellum moderari, quia statim atque sentẽtiam tulerunt contra hæreticum,functi fue-
7 runt officio suo.† Hoc reseruatum est illustrissimo Inquisitori generali, & supremo Senatui.tex. in.l.iudex.ff.
8 de re iudi.Nec ipse quoq;Inquisitor† Generalis,absq; maxima causa dispẽsat. Id quia enormia crimina confusione publicâ puniri debent. c. ego.
9 de consecr. dist. 2. Estq; † in signum ignominię huiusmodi habitus, & saccus suspendendus in Ecclesia, eius parœciæ in qua hæretici rei habitarunt,ad memoriam impietatis eorũ sempiternam.Inscribẽda sunt etiam, & renouanda in illis nomina hæreticorum,& inscribenda causa & culpa damnatorum, vt habetur in instruct. Matritiana, ann.1561.cap.81. & c. in
10 capite.dist.50.Ignis† egressus à Domino interfecit ducentos quinquaginta impios, qui obtulerunt incensum, & loquutus est Dominus ad Moysen, dicens: Num. 16. [Præcipe Eleazaro filio Aaron sacerdoti, vt tollat thuribula quæ iacent in incendio, & ignẽ huc,& illuc dispergat,quoniam mortificata sunt in mortibus peccatorum producatq; ea in laminas, & affigat altari,vt cernant ea pro signo & monumento filij Israel, & Eleazar sacerdos affixit laminas altari,vt haberent postea filij Israel, quibus commonerentur,tex.in c.denique.§.thuribula. 7.q.1. & c.mandamus.19.q. 3. c. mulier.15.q. 1. quia qui generant materiam mali, iubentur publicè exponi, vt alijs terror incutiatur , similiter enim peccatum Adæ perpetuâ quâ-
11 dam † notatur infamiâ,ne illud , vlla vnquam temporis deleret obliuio: vnde non immeritò, istorum facci, seu habitelli, ad perpetuam illorum infamiã qui tali crimine sunt infecti in eorum parœcia hodie suspenduntur.

De antiquitate facci benedicti,& de illius forma.

Cap. V.

SVMMARIVM.

1 *Sacci benedicti antiquitas,& etymologia.*
2 *Forma facci describitur.*
3 *Insigniti habitellis, antiquitus quibus diebus stabant pro foribus vsque in diem Cœnæ Domini.*
4 *Assignatur color habitelli, & crucis, quâ notabatur.*
5 *Ratio, quare reconciliati his vestibus induuntur super alias vestes.*
6 *Tempore B. Dominici, habitelli isti erant subnigri.*
7 *Quare forma crucis rectæ quæ vestibus pœnitentialibus apponebatur in formam transuersæ crucis migrauerit.*
8 *Vestis quâ induuntur comburẽdi, longè diuersa à veste reconciliatorum.*
9 *Habitelli recõciliatorum cur in parœcijs suspenduntur eorum nominibus inscripti.*
10 *Inquisitores dum visitant renouari iubent effigies obscuratas reconciliatorum.*
11 *Nullâ notantur infamiâ qui resipiscũt ex edicto Inquisitorum.*
12 *In Sicilia effigies & nomina damnatorum in Ecclesijs non affiguntur.*

HÆC præterea apponere placuit in gratiam eorum,qui notitiâ antiquitatis delectantur. Vestis etenim pœnitentialis, aut facci be-

1 nedicti vsus † in Ecclesia antiquissimus est, non solùm in Veteri, sed in nouo testamento, vt superiùs ostendimus. Olim enim saccus iste benedictus peccatoribus in signum publicæ pœnitentiæ imponebatur, & à pœnitentibus ex voto spontaneo assumebatur, vt suo loco dicemus lib. 2. tit. 3. c. 11. nu. 80. & sequent. Post labente iam tempore hæc exoleuit cõsuetudo. Sancta vero Inquisitio ob hæresis criminis detestationẽ illius publicæ pœnitẽtiæ, & sacci benedicti consuetudinem innouauit. Verùm quia antiquitus eiusmodi sacci benedicebantur in primitiua ecclesia, ideo sacci benedicti vocabatur, deinde corrupto ac deprauato vocabulo ab Hispanis, saccus ille (quo recõciliati induũtur) vulgò Sãbenito appellatur. Meminit huius vestis B. Dominicus, fundator & institutor ordinis Prædicatorum, & in prouincia Tolosana Inquisitor Generalis quibusdam literis, quas refert Camillus Campegius apud Zanchinum cap. 20. in illis ergo literis ita
2 scriptum exstat: [Religiosis † vestibus induantur, tam in forma quàm etiam in colore, in quibus in directo vtriusque papillæ singulæ cruces peruulsæ sint assutæ. Vocat autem B. Dominicus religiosam vestem habitum pœnitentialem, quia in modum scapularij religiosi sine capucio fiebat, quæ forma in vsu fuit vsque ad tempus Eymerici, vt scribit 3. parr. Directorij, num. 175. Maximè verò fit huius sacci mentio in Concilio prouinciali Tarraconensi, paulò post tempora S. Dominici celebrato: quo tempore nondum erãt in prouincia Tarraconensi Inquisitores, nec liber sextus Decretalium, nec Clementinæ, nec consultata ad Inquisitores. Huius fragmentum Eymericus refert 2. part. Director. Agens igitur Concilium de pœnitentia solenni hæreticis imponenda, ait in hæc
3 verba: † [Sed in diebus Dominicis Quadragesimæ factâ reconciliatione exeant Ecclesiâ, & stent ad fores vsque in diem Cœnæ, & portent duas cruces perpetuò ante pectus, quę nõ sint eiusdem coloris cum vestibus: & portent, ita vt videri possint solenniter pœnitentes.] Concilium etiam Tolosanum, anno 1229. contra hæreticos celebratum, de crucibus in veste pœnitentiali gestandis ita cauit. [In detestationem quoq; veteris erroris duas cruces portent, de cætero altiùs præeminentes, alterius coloris quàm sint vestes eorum, vnam à dextris, & alteram à sinistris.] His tribus locis citatis tantæ antiquitatis & venerationis præscribitur pœnitentibus, vt duas cruces in veste superiori gestent alterius coloris quàm sint vestes: non tamen explicatur, cuius coloris futuræ sint. Paucis post annis Concilium Biterrense c. 26. cuius coloris, & qua ratione eiusmodi cruces gerendæ essent, luculenter in hæc
4 verba præscripsit. † [In detestationẽ etiam erroris veteris, portent in superiori veste duas cruces coloris crocei, longitudinis duorum palmorum & dimidij, latitudinisque duorum, & in se trium digitorũ habentes latitudinem, vnam anteriùs in pectore, & aliam posteriùs inter scapulas. Vestes in quibus cruces portauerint coloris crocei non habentes, superiori veste intellectâ, supra quam in domo vel extra, alia non portetur. Illud sanè est obseruatione dignissimum, quòd de his crucibus in hoc loco traditur, Nam Concilium Tarraconense, has cruces aliter portandas iubet, dicẽs: [Portent duas cruces perpetuò ante pectus.] Cõcilium quoq; Tolosanum idem præscribit, dum ait, [Has cruces gestandas esse, vnam à dextris, & alteram à sinistris in idem recidit,

quod B. Dominicus loco citato præcipit. Concilium Biterrense antiquum morem immutando, vnam ante pectus, alteram inter scapulas deferri iubet, à quo mutuasse videtur quod scribit Eymericus, qui ferè non dissidet à Concilio Biterrensi 3. part. Direct. num. 179. [Introductus au-
5 tem hic † nouus modus eâ ratione fuit, vt pœnitentes patentiùs, & manifestiùs omnium oculis obijcerentur, siue aduersi, siue auersi essent, & gestantibus maiori pudori, spectantibus verò maiori esset terrori, quo à tam horrendo scelere perpetrando deterrerentur, quod si hæretici famosi essent, viri in pileo, fœminæ in velo, aliam etiam crucem gerere iubebantur. Erant autem duæ illæ cruces, quæ iure veteri ante pectus deferri iubebantur, paruulæ, ita in pectore dispositæ, vt vnaquæq; suæ papillæ responderet, recentiores verò, maiores, vt explicatum est. Color earum croceus ex præscripto Concilij Biterrensis.] Eiusdem erant coloris tempore, quo Eymericus scripsit Directorium. Color vestis qualis fuerit, ex Eymerici verbis, loco præcitato
6 deducitur: ait enim, † [Induaris super omnes vestes quas defers, veste liuida,] id est, coloris subnigri satis accommodati ad mœrorem & pœnitentiam, vt ex Esther c. 15. colligitur, & probatur ex prædictis B. Dominici verbis, ibi [Religiosis vestibus induatur tum in forma, tum etiam in colore:] ferè omnes illius tempestatis religiones nigro vtebantur scapulario. Magnitudinem verò crucis aliquantulum Eymericus immutauit, vt illius verba consideranti patent.

Paulò post tempore Eymerici Generalis in Aragonia Inquisitoris, crucibus rectis penitus sublatis, in earũ loco signa rubra huius formæ ✕ vti hodie in vsu sunt, reposita fuerũt: Cruces multis annis (vt dictũ est) in vsu fuerunt, adhucque in aliquibus Hispaniarũ Ecclesijs infamia lintea cruce notata cernuntur, vt apud Castrum Hitam & Oppidũ, ad Tagum fluuium, qui Pons Archiepiscopi vulgò [Puente del Arçobispo] nuncupatur, in alijsq; castris & vicis, vbi huiusmodi vetusta lintea renouata non sunt, Crux in hunc modum depicta est ✠. Quod verò Cruce amotâ illud alterum signum decussis speciem præbens in eius loco fuerit suffectum, res est obseruatione dignissima, nullumq; autorem reperio, qui huius substitutionis rationem reddiderit, aut vllam fecerit mentionem.
7 † Illud tamen in causa fuisse videtur. Cùm pœnitentes reconciliati ad pristinos redirẽt errores, vestes infames exuerent, Cruces quæ assutæ erãt, in odium fidei, & Catholicæ religionis conculcabant, quod vbi Apostolici Inquisitores cognouerunt; Cruces amouerunt, & notis rubris, quibus hodie vtuntur, saccos ad dedecus, & infamiam designarunt, non crucibus rectis, vt moris erat, depictis, sed crucibus obliquis, & ad decussis figuram redactis. Quod iure à fidei Censoribus factum est, non solùm ob eam rationem, quam nuper assignauimus, sed etiam quia crux signum est exterius, quo fidem Catholicam Christicolæ omnes profitentur ac protestãtur: Cum ergo, qui in fidem Catholicam delinquunt, à fidei rectitudine declinent, in huius obliquitatis signũ 8
Catholicæ fidei Inquisitores induere solent pœnitentes his notis transuersis, vt omnibus pateat obliquæ crucis figurâ interior gestantis status declarari, qualis fuerit, quàm à fidei & religionis Christianę rectitudine alienus.

Color notæ in Hispaniarum ditionibus ruber, & in hoc forsan nihil obseruatione dignum, sed eo tantùm de

causa fit, vt à sacco colore distinguatur. In Hispaniarũ regnis saccus pœnitentialis croceus est, & notâ rubrâ, vt distinctione coloris secernantur. Idemque vsu in Siculo Regno receptum est: saccus semper & vbiq; ex panno fieri consueuit, verùm decurtatus magis quàm olim esset: quondam enim æquè longus erat, ac monachorum scapularium, vt colligitur ex his quæ suprà dicta sunt: & permansit hoc modo toto tempore quo crucibus notabatur: cum enim cruces longæ essent tres palmos, fieri nõ poterat, quin saccus oblongus esset. Postea verò tum quòd cruces sublatæ sint, tum etiam, vt saccus à monachorum scapulario differret, in breuiorem formam redactus est. Illud verò ferè mihi exciderat: aliam vestis pœnitentialis formam in aliquibus Hispaniarum tribunalibus vsu esse receptam, reis enim nõ conuictis, sed de hæresi vehementer suspectis, dimidiata vestis pœnitentialis pectus tantum tegens imponitur, quę vnicâ tantùm lineâ rubri coloris notatur, non duabus decussatis, vt saccus integer signari consueuit, vt ostendatur non esse verè, & formaliter hæreticum, sed de hæresi vehementer suspectum.

Hanc varietatem in saccis, & notis reconciliatorum ad hodiernum diem fuisse reperio. Illud animaduertendum est nullam vnquam inscriptionem huiusmodi saccis appositam
8 reperiri. † Est aliud vestis pœnitẽtialis genus, quo induuntur, qui in rogũ imponẽdi sunt, eâdem formâ, quâ saccus superior; sed notis diuersis, colore atro, flammis appictis, interdũ etiam in medio flammarum pœnitẽte condemnato depicto, nonnunquam dæmones appinguntur pœnitẽtem detrudẽtes ad inferos. Alia etiã apponi possunt, quod iure optimo fit, vt homines hoc horrẽdo spectaculo à tam nefario scelere deterreãtur. Hoc duplex sacci genus Itali vulgò [habitello] Hispanorum alij [Zamarreta,] alij [Sanbenito nuncupant. Aliud est infamiæ monumentum, quod licet vulgò apud Hispanos [Sanbenito vocetur:] non tamen vestis, sed linteum est Ecclesiarum parietibus ad perpetuam ignominiam affixum, quod fit
9 in parœcijs apud quas vixerunt. † Est autem linteum nomine & agnomine rei inscriptum, vbi etiam officium quo functus fuit, exprimitur. Quod si confessio suboritur, aliqua addita particula æquiuocatio tollitur, additur patria, sępe etiam illi quorũ condemnati parentes & aui erant. In aliquibus linteis legitur, quibus parentibus rei procreati fuerũt, ex quorũ genere si cõiugati, si fœminę maritatæ, quorũ vxores, si recenter à Iudaica lege & Mahumetana secta ad Christianam Religionem se receperant, explicatur. Deniq; iuxta criminis qualitatem pœnitentiæ causa declaratur: nempe quod hæresiarcha fuit Dogmatistes, hæreticus declaratus, hæreticus apostata, pœnitens simulatus, quod negatiuus, & pertinax, quod hæreticus impœnitẽs, & relapsus, quod hæreticus Lutheranus, Anabaptista, Caluinista, Martianista, scribit etiã si è vita ante condemnationem excesserunt. Præter inscriptionem depingitur etiam nota, quæ viuis pœnitentibus imponi solet, vt superioribus explicatum est. In antiquis linteis, quæ nondum instaurata fuerunt, Crux recta, vt dictũ est, cõspicitur. Alia etiam interdum à commemoratis distincta cernuntur, in aliquibus enim persona, & delictũ prætermittuntur, hoc duntaxat scripto verbo absq; signi pictura [combustus] similiter in reconciliatorum linteis, aliquando solùm sine Cruce vel alia nota legitur [reconciliatus] sæpe

anni

anni computatio desideratur, sæpe sine inscriptione, flammæ spectantur depictæ, ita vt quis fuerit reus, nullo pacto cognosci possit. Aliquot lintea cernuntur etiam ex quorum extremitate licia pendent, forsan nihil habent notatu dignum, sed solùm ex vltima telæ parte confecta sunt. Verùm illud in causa fuit tantæ varietatis in linteis parœcijs affixis, vt olim sanctę Inquisitionis patres nō de omnibus, vt nūc cōstitutiones ediderint. Postquam autem Mantuæ Carpētanorū, aliàs Matriti, instructiones Inquisitorum typis mandatæ sunt, peculiaris extat constitutio, quâ modus affigendi, & instaurandi huiusmodi infamiæ lintea præscribitur: c. enim 81. in hunc modum decernitur. Notum est infamiæ monumenta damnatorum, tam viuorū, siue præsentium, siue absentium, quàm eorū, qui vitâ functi sunt, ex tēplorum parietibus suspendi, in quorum parœcia vitam transigebant: idq; cùm aut in carcerē coniecti sunt, aut è vita discesserunt, aut se in fugam contulerunt. Idem fit cum reconciliatis postquam pœnitentias iniunctas præstiterunt, & saccis exuti sunt, quanuis in actione fidei & spectaculo tantùm, & dum sententiæ recitarētur, induti extiterint. Quod inuiolatè seruatur, & nemini ad hoc immutandum facultas com-
10 missa est, † sed Inquisitoribus semper commendatur, vt sedulò effigies instaurari curent, præcipuè in prouincijs quas visitauerint, vt hęreticorum & suorum posterorum infamia nullâ vnquā obliuione deleatur. Est tamen linteis tempus cōdemnationis ascribendum, nec non explicandum, an deliquerint in Iudæorum, Saracenorumue secta, aut in Martini Lutheri, & sequacium, cæterorumque impio-
11 rum hæresibus. † Hæc porrò ignominiæ & dedecoris monumenta non sunt in illorum infamiam affigenda, qui tempore indulgentiæ & gratiæ recōciliati sunt. cùm enim in pactum deductum fuerit, illis saccos non esse imponendos, nec reconciliationis tempore illis induti fuerint, cum ratione & iustitia pugnaret illorum appensio: esset enim beneficium in illos collatum prorsus euertere.

Hæc constitutio in omnibus Regnis, & ditionibus Regis Hispaniarum, excepto Siciliæ regno, seruatur.
12 Vbi anno 1543. † cum Inquisitoris munere fungeretur Licētiatus Ceruera, vir, literis, prudentiâ, & virtute illustris, magnus Panormi factus est motus, magna in sanctam Inquisitionem concitata seditio, ignominiosa lintea è parietibus ædis S. Dominico dicatæ, tantâ animorum contentione reuulsa fuerunt, vt nullâ ratione ad hodiernum diem affigi potuerint parietibus, aut illius, aut alterius Ecclesiæ. Hæc de saccis benedictis dicta sufficiant, occasione acceptâ à tunicis pellіceis, quibus Deus Adamum in infidelitatem lapsum vestiuit.

De alia significatione vestis pelliceæ, qua Deus hominem induit.

CAP. VI.

SVMMARIVM.

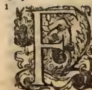
1 *Deus primos parentes tunicis pelliceis induit, vt suum numen ad misericordiam flecterent.*

2 *Patres antiqui in cilicio pœnitebant.*

3 *Pœnitentes publicos cilicio indui, canones sacri, & concilia iubent.*

4 *Vestes pelliceæ, efferatas hominum animas per peccatum ostendunt.*

Fuit

1
FVIT † etiã vestitus pelliceus sign͂u pœnitẽtiæ, qui facilius diuinam iustitiã & iratũ numen ad misericordiam flecteret: quo remedio
2 vtebantur patres antiqui, † quoties Deum suis peccatis iratum videbant, Sacco & cilicio induebãtur, vt illum propitium ac placatum redderẽt: inquit enim Daniel. cap. 9. [Anno primo Darij filij Assueri de semine Medorum, qui imperauit super regnum Chaldæorum, anno vno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorũ, de quo factus est sermo Domini ad Ieremiam prophetam, vt complerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni, & posui faciẽ meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in ieiunijs, sacco, & cinere, & oraui Dominum Deum meum, & cõfessus sum, &c.] Et Ionas. capit. 3. dicit. [Et cepit Ionas introire ciuitatẽ itinere diei vnius, & clamauit & dixit, adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur, & crediderunt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt saccis à maiore vsque ad minorem,] & Iudith. c. 4. [Hortabatur Eliachim sacerdos clamare ad Dominum & scripsit ad vniuersos, qui erant contra Esdrelon, & fecerunt filij Israel, secundum illud quod cõstituerat eis Eliachim, & clamauit omnis populus ad Dominum, instãtiã magnã: & humiliauerunt animas suas in ieiunijs, & orationibus, ipsi & mulieres eorum, & induerũt se sacerdotes cilicijs, infantes prostrauerunt contra faciem tẽpli Domini, & altare Domini operuerũt cilicio. &c.] Et Ioelis. 1. Esther 4. Isaiæ 58. & Dauid Psal. 34. [Ego autem cum mihi molesti essent induebar cilicio, &c.] Quo loco Hierony. [Cilicium vestis pœnitẽtiæ:] & Psal. 26. [Conuertisti planctum meum in gaudium mihi, conscidisti saccum meum.] Vbi Euthymius ait: [Saccus pœnitentiæ, & humilitatis signum est.] Vnde Saluator apud Matth. c. 11. ait: [Væ tibi Bethsaida Corozain, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, olim in cilicio, & cinere pœnitentiã egissent.] Quę verba exponẽs Theoph. ait saccum cilicij pœnitentiæ symbolum esse. Hæc confirmant cap. qui sanctus. de pœnit. dist. 1. & c. Achab. de pœnit. distinct. 3. Concil. 1. Tolet. c. 2. Simanc. de Cathol. institut. tit. 47. num. 10. Iam illa quid recẽsere opus
3 est, † quæ multis nota sunt, & veterũ decretis constituta: initio quadragesimæ eijci solitos ex Ecclesia pœnitentes sacco indutos & cinere aspersos? Feriã quintã ante Pascha absolui, & quidem non pœnitentes solùm, sed & omnes Christianos cilicia, & cineres accipere solere indicãt. Quæ hodie cæremoniæ sacræ fiunt, verbisque Concil. 4. Toletani cap. 10. confirmantur. [Tunc enim (inquit) opus est fletibus ac ieiunio insistere, corpus cilicio & cinere induere, animum mœroribus deijcere, gaudium in tristitiam vertere, quousque veniat tempus resurrectionis Christi.] Et in Concil. Tolet. 3. cap. 12. [Quicumque (inquit) ab Episcopo, vel presbytero sanus, vel infirmus pœnitentiam postulat, id ante omnia Episcopus seruet, & presbyter, vt si vir est, siue sanus, siue infirmus, prius eum tondeat, aut in cinere & cilicio habitum mutare faciat, & sic pœnitentiam ei tradat. [Et in Agath. Concil. cap. 15. Pœnitentes tempore quo pœnitentiam petunt, impositionem manuum & cilicium super caput à sacerdote, sicut vbique constitutum est consequantur.] Hæc ibi.

Neque

Neque solum pellicex vestes, confusionis, ac pœnitentiæ imaginem exprimunt, verum etiam brutorum animantium, quibus per peccatum homines comparãtur, similitudinem referunt. Nam homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.] Psal. 48. & quia per peccatum morti obnoxij facti sunt, ideo, vt mortis subeundæ admonerentur, his pellibus induuntur, quia mortua animalia repræsentant.

Deus non solùm primis parentibus ignominiæ notam inussit: verùm in detestationem infidelitatis, omnibus bonis euersos ex Paradiso voluptatis eiecit, vnde Inquisitores hæreticorum bona proscribunt.

CAP. VII.

SVMMARIVM.

1 *Deus primos parentes omnibus bonis spoliat.*

2 *Sanctæ Inquisitionis tribunal hæreticorum bona fisco addicit.*

3 *Bona non nisi in peccato hæresis proscribuntur.*

4 *Hæreticorum bona cur confiscantur.*

5 *Hæreticorum bona non publicantur nisi à tempore commissi delicti.*

6 *Filij & serui à potestate patrisfamiliàs hæretici emittuntur.*

7 *Hæreticum fuisse Cain post fratricidium sacra scriptura testatur.*

8 *Cain in desperationem incidit.*

9. 10. *Caimum Deus vetuit interfici vt diutius anxiè viueret.*

11. 12. *Hæreticos Deus deleuit quòd Noe non credidissent.*

13 *Diluuium immissum quia peccata carnis pro non peccatis ducerentur.*

14 *Arca Noe Christi Catholicam Ecclesiam significauit.*

1
NON tam seuerè † cum primis parentibus actum videretur, si his pœnis diuinæ indignationi ac iustitiæ satisfieret, sed prô dolor! Deus non his contentus hominem omnibus bonis euersum, sauciatum in naturalibus, & spoliatum gratuitis, iustitiâ præcipuè originali irreparabiliter amissâ, à loco voluptatis expulit, eumque duris ac perpetuis addixit laboribus: & in odium tanti facinoris terram spinas, ac tribulos
2 germinare præcepit. Cuius † exemplum secutum sanctiss. Inquisitionis Tribunal, hæreticorũ bona iustâ proscriptione cõfiscat, illosq; bonis omnibus ac fortunis euertit, nec id abs re
3 factũ censeri debet. Quamuis † enim propter alia quæcũq; delicta, quanuis grauissima, publicatio bonorũ regulariter nõ fiat) Auth. bona damnatorũ. C. de bon. proscr. auth. vt nulli. §. fin. coll. 9. ex qua deducitur quod etiam si damnatus non habeat filios, potest testari & alia facere, tanquam si non esset damnatus, vnde dicit Bald. in c. 1. vers. sed pone iudex. de pace tenend. & in l. 2. in fine. C. qui testam. fac. poss. si propter homicidium bona alicuius à iudice confiscantur, sententia est nulla, etiam si ab ea appellatum nullo pacto & prouocatum sit). nihilominus Deus Inquisitorum primus (vt in hoc crimine hæreseos adeo detestabili, alijs inde Inquisitoribus delegatis exemplo esset, parentes nostros bonis omnibus spoliauit: terrestri paradisi possessione, omnium fructuum vsu, ac omnium animalium dominio, cùm primis parentibus non solùm amplius non obediãt, sed etiam aduersentur: eorũ filios, & successores talibus bonis spoliauit, ita in lacrymis testatur Moyses

Moyſes in d.c.3.Gen. dicens:[Emiſit
eum Dominus de paradiſo volupta-
tis,vt operaretur terram, de qua ſum
ptus eſt,& eiecit Adam:] & hoc qui-
dem irreuocabiliter:nec poterit am-
pliùs ad talem locum peruenire.Ideo
ſubinfert. [Ne fortè mittat manum
ſuam,& ſumat de ligno vitæ & comé
dat, & viuat in æternum,collocauit
ante paradiſum voluptatis Cherubin
& flammeum gladium, atq; verſati-
lem,ad cuſtodiendum lignum vitæ.]
Bona etiam & diuitias Labã propter
eius idololatriã Deus tranſtulit in do
mum Iacob,Gen.c.31.& bona etiam
terrę promiſsionis,quę iure Iſraelitis
debebantur, iure etiam ablata ſunt
ab eis propter hęreſim.Num.14.quid
mirum igitur ſi bona hæreticorum
confiſcentur,cum & illis priuentur,
ne ſint fomenta malorũ, & ſcelerum
inſtrumenta?Plato lib. 4.de legib. ait
bona externa ſine virtute,non modò
nihil iuuare, ſed eſſe quoq; damnoſa:
& quæ in ſceleratis hominibus aliud
non ſint, præter paratiſsima flagitijs
magniſq; malis inſtrumẽta. Idem te-
net Ariſt.lib.2. Magnor. Mor.& De-
moſthen.orat.aduerſus Median.quos
refert Simanc.de Cathol.inſtit.tit. 6.
n.2.de bon.hæret. Quo fit vt impro-
borũ audacia formidine pœnæ coer-
ceatur, & boni homines, ac diuites
vehemẽter formidare ſoleant bono-
rum publicationem.Quamobrem ſa-
pientiſsimi legumlatores grauiora
quæque crimina publicatione bono-
rum frequentiſsimè puniunt.l. bona
fide.ff.depoſit.at in caſu hæreſis, non
eſt dubium quin bona omnia hęreti-
corum publicari debeant, ac etiam
bona filiorum. auth. Gazaros. C. de
hæret.c.vergentis.de hæret.vbi ipſo
iure † à tempore cõmiſsi delicti hæ-
5 reticorum bona ſunt confiſcata. l. vl-
tim.C.de bon.proſcr.l.1.§. interdum.
ff. de ſuis & legit.hæred.Henricus &
cæteri in.d.c.vergentis. Imò hæreti-
cus priuatur omni dominio naturali,
ciuili,& politico vt ex conſtit. Greg.
IX.probatur:naturali, quod habet in
filios: nam propter hæreſim † patris
6 efficiũtur filij ſui iuris:ciuili,quod ha-
bent in ſeruos:ab eis enim ſerui libe-
rantur:Politico, quod rerum domini
habent in ſubiectos, eo hæretici quo
que priuantur. c. vlt. de hæret.c.2.§.
vlt. c. cum ſecundum. de hæret. lib.
vlt.l.Manichæos.C.eod.tit.

Poſſemus etiam prædictũ iudicium
& proceſſum inquirendi conſtituere
7 contra Caim, † quem poſt fratrici-
dium fuiſſe hæreticum ſcriptura ſa-
cra teſtatur.Gen.4.verùm quia fuſiùs
hoc contra Adamum in præcedenti-
bus titulis pertractauimus, ne videa-
mur eadem repetere, eius errorem
tantùm & punitionẽ perſtringemus.
8 Inquit enim Caim d.cap.4.† [Maior
eſt iniquitas mea quàm vt veniam
merear:] Ex communi ſententia Pa-
trum Latinorum & Græcorum hæc
deſperationem ſonant, & blaſpemiã,
quaſi Deus non eſſet potens remit-
tere Caimo peccatum. Autor quoq;
paraphraſis Hieroſolymitanæ refert
verba prouocatiua quę Caim dixit fra
tri Abel,hæc nimirũ:[Egrediamur in
agrum.]Dixitq; ei Caim:[Nõ eſt iudi
cium,nec iudex, nec ſæculum aliud,
nec merces bona pro iuſtis, nec pœ-
na pro impijs, nec Dei miſericordiâ
creatus eſt mundus, nec Dei miſeri-
cordiâ regitur, eò quod ſuſcepta eſt
oblatio tua cum beneplacito,mea au
tem non eſt ſuſcepta cum beneplaci-
9 to,&c.] †Ecce Caimi hæreſim negã-
tis prouidẽtiam & miſericordiã Dei,
quem puniuit Deus agitatæ mentis
furijs,fugâ perpetuâ ab hominũ con-
ſortio hoſtili incurſione omniũ crea-
turarum.Id enim ſignificant illa ver-
ba Caimi[Ecce eijcis me hodie à facie
terræ,à facie tua abſcõdar, & ero va-
gus

gus,& profugus in terra; omnis igitur qui inuenerit me ; occidet me.]
10 † Deus tamen noluit Caim interfici, sed viuere,vt ait D.Hiero.Epist.115. ad Damasum,vt diuturnior esset eius pœna,& mors productior. & D. Ambros.lib.2.De Caim & Abel.c.10. ait [Longæuitas vitæ Caim vindicta est, eò quod vixit in metu: quâ pœnâ nihil grauius est, quàm vt quis sibi maiorum causa pœnarum sit.]
11 Tempore etiam Noe Deus† deleuit hæreticos aquis diluuij. Constat autem tunc temporis, in quo lex naturæ viguit,& fides vnius mediatoris Noe prædicātis imminere diluuium, nullatenus homines illos credidisse, factosque fuisse infideles, ex Episto. B.Petri.cap.3.[In quo sancto Spiritu veniens prædicauit ijs, qui increduli fuerant aliquando: quādo expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cùm fabricaretur arca,]quorum verborum sensus est, secundum glos. interlinearem,& secundum Nicolaum de Lyra,quòd spiritus Christi fuit in Noe prædicāte sui corrupti sęculi hominibus,quòd aquæ diluuij deleturæ essent mundum:qui tamen non crediderunt.Et in Episto.2.capit. appellat idem D.Petrus ipsum Noe iustitię præconē his verbis[Et originali mundo Deus non pepercit, sed octauum Noe iustitiæ pręconem custodiuit,diluuium mundo impiorum inducēs.] Appellat D.Petrus mundum originalem homines, qui fuêre ante diluuiū, quòd ea fuerit quasi prima ætas, & pûeritia mundi,origini & primordijs mūdi vicina:dicitur autem Noe octauus,non ab Adamo,fuit enim ab eo decimus,sed inter eos qui per arcam seruati sunt à diluuio, fuit octauus.Dixit autem Noe iustitiæ præconem, nam hominibus sui temporis prædicauit iustitiam Dei,id est, iustitiam illam scelerum vindicem, & vltricem,quæ eorum flagitia, nisi ab illis discederent,atrocissimo esset supplicio punitura,qui tamen quia non crediderunt,periêre aquis diluuij.D. etiam Paul.Hebr.11.dicit:[Fide Noe aptauit arcam, per quam damnauit mundum]& illud relatiuum [quam] si referatur ad fidem Noe, significat incredulitatem eorum hominū damnatam esse aquis diluuij, per fidem Noe illis denūciatam. Si autem illud, [quam]referatur ad arcam, erit sensus,vt optimè D. Thomas & Caietanus: per arcam à se cōstructam damnauit Noe mundum, quia illi vidētes virum probum,Deique cultorem arcam aduersus imminēs diluuium fabricare,nec sic quidem crediderunt. Quocirca per arcam damnati sunt: quia nisi Noe arcam fabricasset, non vtiq; illi fuissent rei auditi, & nō crediti diluuij.Iosephus etiam lib.1. An-
12 tiq. dicit improbis illis hominibus † Noe non potuisse persuadere, vt vitam in melius commutarent: & ideo ipsos & eorū bona aquis diluuij prorsus fuisse deletos.Et D.Paul.ad Ephe.
13 5.dicit,†diluuium immissum fuisse in carnales homines primi sæculi, quia crediderūt seductoribus quibusdam dicentibus peccata carnis non esse peccata; Pauli verba sunt. [Nemo vos seducat inanibus verbis,propter hoc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ] quæ verba ita exponit D. Tho. à principio vt homines possent liberè frui concupiscentijs,cogitauerūt inuenire rationes, quòd fornicationes & huiusmodi Venerea nō essent peccata.Et ideo dicit [inanibus verbis] nam propter hoc,id est, quia huic errori fidem præstiterūt homines primi sæculi, venit in eos ira Dei, id est,diluuium. Hinc est quod secūdum Origenem homil.2. in c.6. Genes. August. lib. 12. contra Faustum. cap.12. Gregor. Homil.12. in Ezech.

Rupei

Ruper lib. 4. comment. in Genes. c.
14 71. arca Noe † significat Catholicam Ecclesiam, in qua sola manet Christi fides, & illi qui diluuio perierunt, hæreticos; quibus non est in arca locus.

Hactenus ostensum fuit in prima ætate Adamum Caimum & alios, qui bus prædixerat diluuium Noe, esse in fideles idololatras, & esse hæreticos, punitosque à Deo: nunc verò ad reliquas ætates gradum faciamus.

TITVLVS TERTIVS.
Secunda mundi ætas.

De hæreticis & Idololatris, atq; de patribus qui Inquisitorum Officio functi sunt per reliquas mundi ætates.

Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *Tyrannus primus Nemrod.*
2 *Idololatra Nemrod punitur à Deo.*
3 *Nemrod Chaldæis suasit ædificare turrim.*

SI attentiùs sacram scripturam, Patrumque testimonia perpẽdamus; inde antiquitatem & continuationem huius sacri Officij ab initio mundi, vsq; ad hæc tempora per reliquas mundi ætates continuatam, exercitatamque inueniemus.

1 IN secũda† ergo ætate Nemrod filius Chus, nepos Cham, pronepos Noe, vt patet Genes. cap. 10. qui coram Domino dicitur robustus venator, ob id nimirũ quod non solùm ferarum, sed etiam hominum esset oppressor, & tyrannus primus
2 (vt ait† Iosephus) suasit hominibus sui sæculi se nihil debere Deo, sed suis viribus præsentem felicitatem: & vt aduertit Hugo de S. Victore, in suis annotat. in Gen. [Induxit in eos homines idololatriam, vt ignem quasi Deum colerent, quem errorem po-
3 stea Chaldæi sequuti sunt; † & suasit ædificare turrim, vt patet Genes. 11. cuius culmen pertingeret ad cælum; eò omnino (vt inquit Augustin. 16. de ciuit. Dei cap. 4.) vt contra Deum se tueri posset. In tanti sceleris pœnam confudit Deus linguas eorum, vt nemo posset intelligere linguam proximi sui, vnde in diuersas linguas diuisi sunt; quia vnitate linguæ, & vnanimi omnium consensu abusi sunt: ita enim Deus sacrilegos ausus hominum hæreticorum solet compescere, vt in varias linguas ac opiniones diuisi, confusione puniantur.

Tertia mundi ætas.

Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Idololatriam dæmon disseminauit.*
2 *Inquisitor Abraham Chaldæorum idololatriam arguit.*

3 Verba

5 *Verba illa Genes. 15. Ego sum Dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum quo modo exponantur.*

6 *Domus tharæ patris Abraham pro cultu vnius Dei persecutionem passa est à Chaldæis.*

7 *Sodomitæ, alter. ad alterum suadebant nullum libidinis genus peccatum esse, propter quod puniuntur à Deo.*

8 *Bonis suis priuauit Deus Sodomitas ante conflagrationem ignis.*

9 *Officio Inquisitoris Sarra functa est cum Ismaelem ob idololatriam à domo Abrahæ expulit.*

10 *Sarra suasit Abrahamo, Agar simul cum Ismaele de domo eijcere, ne matris visendæ causa Ismael rediret, & eius labe Isaac inficeretur.*

11 *Heretici separandi sunt ab Ecclesia, ne suo contagio fideles inficiant.*

12 *Hereticum, prophanũ & simoniacum fuisse Esau probatur.*

13 *Sacerdotium quondam erat annexum primogenituræ.*

14 *Esau vendens primogenituram irrecuperabiliter perdidit bona omnia, quæ iure hæreditario ad illũ pertinebant.*

15 *Bona & diuitiæ Laban, propter eius idololatriam translatæ sunt à Deo in domum Iacob.*

16 *Idololatria Laban fuit causa, quare Rachel furata sit Deos ipsius, vt eum ab idololatria retraheret.*

17 *Inquisitoris munus exercuit Iacob domesticis suis præcipiens, vt Deos alienos abijcerent.*

18 *Deos alienos tradiderunt Iacob domestici eius, & inaures, quæ erant in auribus eorum.*

19 *Simulacra Deorum Chananæorũ viri, & fœminæ gestabant pro inauribus.*

20 *Bona sua iure timuit Iacob amittere, quia domestici eius alienos Deos colebant.*

21 *Bonis suis heretici iure priuantur, propter heresim.*

22 *Israelitæ intra primum biennium post egressum ex Ægypto decies tentauerunt Deum in deserto, & in heresim prolapsi sunt.*

23 *Bona terræ promissionis, quæ iure Israelitis debebantur, iure ablata sunt ab eis propter heresee.*

24 *Israelitæ non crediderunt Deo pollicenti se liberaturum eos per manum Moysis ex Ægyptiorum furore.*

25 *Israelitæ in exitu de Ægypto, & in egressu maris Rubri non crediderunt Moysem à Deo esse missum.*

26 *Heresim incurrerunt secundò Israelitæ peruenientes in Marà.*

27 *Heresim incurrerunt tertiò Israelitæ, dubitantes de Dei prouidentia in deserto.*

28 *Bonis terræ promissionis quando decreuerit Deus priuare Israelitas.*

29 *Heresim incurrerunt quartò Isaelitæ, reseruantes Manna prohibitũ, vsq; ad sequentem diem.*

30 *Heretici, & infideles apparuerunt quintò Israelitæ, cum iussi feria sexta colligere duplicem Mannæ mensuram egressi sunt colligere Manna die Sabbato, contra diuinum oraculum.*

31 *Infideles extiterunt sextò Israelitæ, negantes siti oppressi Deum posse illis dare aquas in deserto.*

32 *Infidelitas Israelitarũ causa fuit quod Deus minaretur nullum illorum ingressurum terram promissionis.*

33 *Hæsitatio in fide Moysis, & Aaron, ad aquas contradictionis causa fuit vt interdixerit Deus illis ingressum terræ sanctæ.*

34 *Idololatriam septimò incurrerũt Israelitæ, compellentes Aaronem, vt illis Deum fabricaret.*

35 *Aaron aurum colliquatum misit in luteum exemplar, & formatus est vitulus aureus.*

36 *Vitulus aureus factus est ab Aaron data opera ex scriptura, & autoribus.*

37 *Vituli aurei factores fuere dogmatistæ Nemoque legitur in orbe terrarum ante Iudæorum populum, vitulum fusilem adorasse.*

38 *Idololatriæ nouæ Aaron fuisse autorem, probatur ex sacra scriptura.*

39 *Aaron non solum illum populum Iudæorum induxit ad peccandum, sed etiam gentem venturam.*

40 *Vituli aurei occasione, populus Iudæorum ad extremã inopiam redactus est, in pœnam debitam hæresi, & idololatriæ.*

41 *Vitulus aureus in puluerem redactus est à Moyse, datusque in potu populo.*

42 *Vituli aurei puluis potatus, in barbis autorum sceleris miraculose apparuit; vt à Moyse cogniti interficerentur.*

43 *Hæresis crimen & idololatriæ accusatores, & vltores iure debet habere ipsos cognationis, & consanguinitatis propinquiores.*

44 *Hæresis & idololatriæ crimen non tradit Deus obliuioni.*

45 *Vituli aurei adoratio semper causa fuit maioris pœnæ quoties populus propter aliquod scelus puniebatur.*

46 *Moyses quadraginta diebus, & noctibus extitit in monte ante Deum, ad placandum ipsum de peccato vituli.*

47 *Officium Inquisitoris exercitatum fuit contra idololatras, per manus filiorum Leui.*

48 *Idololatriã octauò Israelitæ incurrerũt non credentes Deum posse dare illis terram promissionis.*

49 *Deus puniuit Israelitas in deserto, pro hæresi parentum.*

50 *Infideles fuerunt nonò Israelitæ, dubitantes Deum posse illis in deserto mensam carnium parare.*

51 *Israelitis ira Dei mors fuit repentina, & irremediabilis.*

52 *Israelitis ira Dei à quibusdam intelligitur pestis, à Dauide mors saturitatis appellatur, à Moyse verò nausea.*

53 *Hæretici, & infideles extiterunt decimò Israelitæ dubitantes in Tabera, an Deus esset inter illos, & curaret res humanas.*

54 *Israelitæ ita odio prosequebantur Deum in deserto, vt si tunc Deus mortalis fuisset, eum ipsi si possent, crucifixissent.*

55 *Idololatræ, & Hæretici extiterunt Israelitæ, quadraginta annis quibus versati sunt in deserto: idq; probatur ex scriptura.*

56 *Israelitæ quartò mense ab egressu ex Ægypto adorauerunt vitulum, & postea plurimis idolis sacrificauerunt.*

57 *Israelitæ, si Domino offerebant sacrificia in deserto, non sponte sed metu faciebant.*

58 *Infidelitate, & incredulitate Deum Israelitæ exacerbauerunt.*

59 *Idolum Ammonitarum dictum Moloch, quidam contẽdunt fuisse Mercurium.*

60 *Rempham stella erat Lucifer dicta, quia Mercurius siue Moloch, illam in extrema frontis parte habebat.*

61 *Cæsaris simulacrum stellam habebat, in vertice capitis additam à Romanis.*

62 *Heresis, & idololatriæ crimen punitur à Deo priuatione propriæ libertatis, & bonorum, ac exilio.*

63 *Infidelitas, & incredulitas Moysis causa fuit mortis eius; ante ingressum terræ promissionis.*

64 *Blasphemiæ peccatum à Deo punitum fuit igne extremam partem castrorum consumente.*

65 *Hæreticos schismaticos Chore, Dathan, & Abiron, cum omni substantia, & familia eorum absorbuit terra.*

66 *Schismaticos cōspirantes in Dei sacerdotes ignis egressus à thuribulis cōbussit, & deuorauit.*

67 *Israelitas adorasse serpentes in deserto probatur ex sacra scriptura.*

68 *Deus Israelitas puniuit his per quæ peccauerunt.*

69 *Idololatria causa fuit, vt Deus Iudeos infideles morsibus aspidum interficeret.*

70 *Deus puniuit infideles, & blasphemos Iudæos per ignitos serpentes.*

71 *Israelitæ in deserto cum essent in Sethim, adorauerunt Priapum Deum Moabitarum.*

72 *Iudices, Reges, & Pontifices, Israelem gubernarunt à Moyse, vsq; ad tempus Christo proximum.*

73 *Idololatriam incurrerunt de nouo Israelitæ ferè omnibus his temporibus, ob idq; grauiter à Deo puniti.*

74 *Israelitæ tempore Iosue & Iudæ ferè per 40. annos abstinuerunt ab idolis.*

75 *Idololatria deinde initium sumpsit à quodam viro Michas nomine ex tribu Ephraim.*

76 *Dan filij Michæ idolum vi auferunt, & sibi erigunt Israelitæ ad colendum.*

77 *Idololatriæ cōtagie vniuersum Israelē infecisse probatur ex Michea Propheta.*

78 *Idololatriæ sua vrbs Lais prima fuit, quæ vniuersam Iudæam, & Israelem corrupit.*

79 *Idololatria causa fuit amissionis libertatis captiuitatis, & aliorum bonorum post mortem Iosue & Iudæ.*

80 *Israelitæ propter connubia cum Chananeis adorauerunt Baal, & Astaroth Chananæorum Deos.*

81 *Hæreses, & prauos mores Israelitæ contraxerunt, ex matrimonijs cum filijs idololatrarum.*

82 *Idola in sacra scriptura dolores appellantur effectiue.*

83 *Idololatria & infidelitas parturiunt laqueos, cædes, & ruinas, æque, sicut ex equo Troiano processerunt innumera mala.*

84 *Hæreses, & idola Israelitarum deleuit Othoniel, liberans illos à seruitute Regis Syriæ.*

85 *Hæresim & pristinam infidelitatem, incurrunt Israelitæ mortuo Othoniele.*

86 *Israelitas liberans Aiod ab Æglone Moab Rege, quem pugione trāsfixit, eos ab idolis, quadraginta annis cohibuit.*

87 *Israelitæ denuò sicut canis ad vomitū, reuersi sunt ad pristinam idololatriā & ob id puniuit eos Deus.*

88 *Israelitas liberauit Debora mulier prophetissa, de manu Iabin Regis, eosque rexit quadraginta annis.*

89 *Idola rursus adorauerunt Israelitæ defuncta Debora, propter quod à Madianitis subiugantur.*

90 *Israelitas Gedeon à Madianitis liberauit, quos moderatur quadraginta annis.*

91 *Israelitæ mortuo Gedeone iterum adorauerunt Baal, cum quo inierunt fœdus, vt esset eorum Deus.*

92 *Inquisitionis munus exercuit Abimelech occidens septuaginta fratres suos, vrbem Sichem diruens, & Baal cum mille hominibus comburens.*

93 *Abimelech mortuo, rexit Israelitas Thola Iudex viginti tribus annis.*

94 *Iudex Israelitarum post mortem Tholæ extitit Iair viginti duobus annis, quorum tempore hæreses extinctæ sunt in Israel.*

95 *Deus puniuit Israelitas, quia defuncto Iair, & Thola iterum seruierunt idolis, tradiditq; eos in manus Philisthijm.*

96 *Israelitas liberat Iephte de Ammonitis, viginti ciuitates eorum obtinet, & Israelem iudicat sex annis.*

97 *Israelitas, Abessan Bethlehemita rexit septem annis post mortem Iephte.*

98 *Mortuo Abessan, Israelitas iudicauit Elon 10. annis.*

99 *Abdon rexit Israelitas, mortuo Elon, annis octo.*

100 *Deus iterum puniuit Israelitas, quia mortuis iudicibus Abessan, Elon, & Abdon, infideles extiterunt.*

101 *Israelitas pœnitentes liberauit Samson de manu Philisthinorum.*

102 *Heresis, & idololatria quam immedicabile malum sit, apparet in Israele.*

103 *Heretici, & idololatræ cōparantur araneis ex sacra scriptura.*

104 *Hæresum dogmatistas comburi æquissimum est.*

105 *Heli summus sacerdos mortuo Samsone Israelitas rexit annis quadraginta, qui nota heresis inustus fuit.*

106 *Heresim, & impietatem continebant verba Heli dicentis, Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. 1. Reg. 3.*

107 *Verba blasphema protulit Heli, post peccata grauia, quæ illi obiecit Samuel vir Dei.*

108 *Heresis, & scelus Heli varijs supplicijs puniuntur.*

109 *Heresis nota inusti sunt Ophni, & Phinees Heli filij, propter accessum ad mulieres, quæ obseruabant ad ostiū tabernaculi.*

110 *Mulieres cum quibus concubuerunt filij Heli, moniales fuisse non deest, qui existimet.*

111 *Suspicionem leuem heresis inducunt Ophni, & Phinee ad mulieres concubitus.*

112 *Sacerdotio & vita priuantur Ophni, & Phinee, quia eo inuerecundè abutebantur.*

113 *Idololatria in Israelitis, extincta fuit toto tempore Samuelis.*

114 *Rex Saul succedit Israelitis, Samuele defuncto vltimo iudice.*

115 *Inquisitoris munus exercuit Saul Rex auferens magos, hariolos, & eos qui pythones habebant in vētre.*

116 *Samuel an verè apparuerit Sauli, lis est inter Theologos.*

117 *Deus morte puniuit Saulem propter multa scelera, quæ commisit, regnūq; eius transtulit ad Dauid.*

IAM verò labentibus aliquot annis post Nemroth, & abolita paulatim Dei cognitione, ac obtenebrato peccatorū colluuie rationis lumine, fuit etiam idololatriæ
1 vitio maculata. Nam † teterrimus generis humani hostis per varios errores præcipites, ac errantes egit, adeoque eos elusit, vt diuinum honorem simulacris concederent. Sicut elegāter describit Spiritus sanctus in libro Sapientiæ, his verbis: {Initium fornicationis est exquisitio idolorum: & adinuentio illorū, corruptio vitæ est} neq; enim erant ab initio, neq; erunt in perpetuum. Superuacuitas enim hominum hæc adinuenit in orbem terrarū: & ideo breuis illorū finis est inuentus, acerbo enim luctu dolens pater, citò sibi rapti filij fecit imaginē; & illū qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter seruos suos sacra, & sacrificia: deinde interueniēte tēpore conualescente iniquā consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta. Et hos, quos palam homines honorare non poterāt, propter hoc quod longè essent, è longinquo figura eorū allata, euidentem imaginem regis, quē honorare volebāt, fecerunt: vt illū qui aberat, tāquā præsen-

presentẽ colerẽt sua solicitudine. Prouexit aũt ad horũ culturã, & hos qui ignorabãt, artificis eximia diligentia. Ille enim volẽs placere illi qui se assũpsit elaborauit arte sua; vt similitudinẽ in melius figuraret. Multitudo autem hominũ abducta per speciẽ operis, eũ qui ante tẽpus tanquã homo honoratus fuerat, nũc Deũ existimauerũt. Et hæc fuit vitæ humanę deceptio, quoniã aut affectui, aut regibus deseruiẽtes homines incõmunicabile nomen lapidibus & lignis imposuerũt. Et nõ suffecerat errasse eos circa Dei sciẽtiã, sed & in magno viuẽtes insciẽtiæ bello, tot & tam magna mala pacem appellãt. Aut enim filios suos sacrificãtes, aut obscura sacrificia faciẽtes, aut insaniæ plenas vigilias habentes, neq; vitã neq; nuptias mũdas iã custodiũt, sed alius alium per inuidiã occidit, aut adulterans cõtristat, & omnia cõmissa sunt, sanguis homicidiũ, furtũ, & fictio, corruptio, & infidelitas, turbatio, & periuriũ, tumultus bonorũ, Dei immemoratio, animarũ inquinatio, natiuitatis immutatio, nuptiarũ inconstantia, inordinatio, mœchiæ, & impudicitiæ. Infandorũ enim Idolorũ cultura omnis mali causa est, & initium & finis, aut enim dum lętantur insaniunt, aut certè vaticinãtur falsa, aut viuunt iniustè; aut peierant citò: dum enim cõfidunt in Idolis quæ sine anima sunt, malè iurantes noceri se non sperant. Vtraq; ergo illis euenient dignè, quoniam malè senserunt de Deo, attendentes idolis, & iurauerunt iniustè, in dolo contemnentes iustitiam: non enim iurantium est virtus, sed peccãtium pœna perambulat semper iniustorum preuaricationem: hæc ibi.]

At non defuerunt iisdẽ tẽporibus qui Dei zelo accensi pro illius gloria ac diuinitate pugnarint, dilapsos mores ad veram disciplinam reuocarint, errores damnarint, & pro ea qua fungebantur autoritate punierint, quodãmodo Inquisitorum officio fungẽtes, quod non erit abs re ostendere, per alias ætates factum fuisse. Abrahã
4 † ergo Inquisitoris munus non segniter obeundum putauit, cũ diuini cultus & honoris zelo ardẽtissimo inflãmatus Chaldæorũ Idololatriã obiurgat, qui in igne diuinũ aliquid agnoscebãt; propter quod à Chaldęis in ignẽ cõburẽdus iniicitur, à quo tñ diuino protectus auxilio, mirabiliter illæsus euasit, Ita Rupertus Abb. 5. libr. de Trinit. in Genes. 2. ex traditione Hebræorum: quod probare videtur D. Hiero. in traditionibus Hebraicis in Genes. & Burgẽs. in quadã additione ad Nicolaũ de Lyra c. 11. Genes. & in hũc sensum interpretãtur illa verba,
5 Genes. 15. † [Ego sum Dñs, qui eduxi te de Vr Chaldęorum] id est, de igne Chaldæorũ: cõfirmant hanc expositionẽ verba illa lib. 2. Esdrę c. 9. [tu ipse es Dñs Deus, qui elegisti Abrahã, & eduxisti eũ de igne Chaldęorũ] D. etiam August. lib. 12. de ciuit. Dei c. 3. cõstã-
6 tissimè concludit domũ † Thare patris Abrahã persequutionẽ passam à Chaldęis pro vera pietate, quia vnus & verus Deus ab eis colebatur.

Genes. 19. pluit Dñs super Sodomã & Gomorrhã, & vniuersam terrã regio-
7 nis illius sulphur & ignẽ, † non solùm quia peccabãt cõtra naturã, sed etiam quia suadebat vnusquisq; proximo suo nullũ genus libidinis esse peccatum; quod probat D. Thom. ex illis verbis Paul. ad Ephes. 5. propter quod venit
8 ira Dei in filios diffidẽtiæ. † Et quidẽ Sodomitas ante conflagrationẽ ignis priuauit Deus bonis suis: nã vt scriptũ est Sapientię 19. Nemo illorum inuenire potuit ostiũ domus suę, ita enim ibi dicitur, [vnusquisq; transitũ ostij sui quærebat.]
9 Quid Sarra vxor Abraham? † Nonne eodem officio Inquisitoris fungi

visa est, cum Ismael expellitur à domo Abrahæ propter idololatriam, inquit enim scriptura, Genes. cap. 21. Cumq; vidisset Sarra filiũ Agar Ægyptiæ ludentem cum Isaac filio suo, dixit ad Abraham: eijce ancillam hãc & filium eius. Diuus Hieronym. iuxta illud Exod. 32. sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere, id est idololatrare. De Lyra exponit [ludẽtem] idololatrantẽ. Hanc idololatriam D. Paul. ad Galat. 4. appellat per-
10 secutionem † simul autem cum matre (ne illius visendæ causa, aliquando rediret) domo eijciendum curauit: timebat enim ne forte puer Isaac Ismaelis consuetudine aliquid eiusdem labis contraheret: Et hac de causa Abrahæ viro suo suasit eijcere ancillam, & filium eius. Eijcitur ergo hæreticus & Idololatra Ismael, & schisma-
11 ticus † quia hæretici separandi sunt ab Ecclesia, ne suo cõtagio Fideles inficiant. tex in can. resecandæ 24. q. 3. resecandæ (inquit) sunt putridæ carnes: & scabiosa ouis à caulis repellenda, ne tota domus, massa, corpus, & pecora ardeat, corrũpatur, putrescat, intereant. Arrius in Alexandria vna scintilla fuit, sed quoniam non statim oppressus est, totum orbem eius flãma populata est. Idem etiam docet D. Hieronymus ad Galat. cap. 5. Ge-
12 nes. 25. Esau, † quia infidelis, hæreticus, & simoniacus fuit, priuatur sacerdotio, & primogenitura, quod dicit D. Paulus ad Hebr. 12. his verbis. ne quis fornicator, aut prophanus, vt Esau, qui propter vnam escam vẽdidit primogenita sua: scitote quoniam postea cupiens hæreditare benedictionem reprobatus est: non enim inuenit pœnitentiæ locum, etiam si cum lacrymis inquisisset eam: quorum verborum sensus est, quod Esau fornicator, id est, idolorum cultor (nam fornicatio dicitur in sacra scriptura idololatria sæpissimè, & prophanus id est,
13 simoniacus, † quia primogenituræ erat quondam annexum sacerdotium) vendens Esau primogenituram, vendidit etiam sacerdotium. Et ideo fuit prophanus, & simoniacus, vnde non inuenit apud Patrem Isaac,
14 locum pœnitentiæ † quia irrecuperabiliter perdidit omnia bona, quæ iure hæreditario ad illum pertinebant, vt patet Genes. 27.

15 Genes. 31. † Deus transfert in domũ Iacob serui sui diuitias Laban infidelis, quia abiecto cultu veri Dei, Gentiliũ & Chananæorum Deos ado-
16 rabat: quamobrem † Rachel furata est Deos patris sui Laban, vt ab idololatria eum retraheret. Et Iacob, Liæ & Racheli vxoribus aitt: tulit Deus substantiam patris vestri: & dedit mihi & ipsę vxores responderunt: Deus tulit opes patris nostri, & nobis eas tradidit ac filijs nostris.

17 Iacob † Patriarcha (vt dicitur Genes. cap. 34) visus est officium sanctæ Inquisitionis exercere cũ vocatis domesticis suis, timens ne à Chananæis deleretur ipse & domus eius tota, propter stragem quam in vrbem Sichem filij eius exercuerant. cap. 35. monet vniuersam suam familiam, vt abijcerent Deos alienos quos adorabãt plu-
18 res ex suis, † dederuntq; ei Deos alienos quos habebant, & inaures quæ
19 erant in auribus eorum: † nam viri & fœminæ simulacra Deorũ Chananæorum gestabant pro inauribus, ita Diu. August. Rupert. Nicolaus, Caie-
20 tan. & glos. interl. ex quo colligo. † Quod si propter alienorum Deorum cultum timet iure Iacob, ne deleatur eius domus & vniuersa diripiatur substantia propter infidelitatem
21 & hæresim, † iure etiam hæretici priuantur bonis suis, authen. Gazaros. C. de hæret. & cap. vergentis. de hæret. cum alijs.

Et

Et in Exodò & Numerorũ libris cõ-
22 ſtat intra † primũ biẽniũ, quo egreſsi
ex Ægypto Iſraelitç in deſerto ſunt
verſati, decies tentaſſe Deũ, & in hæ-
reſim prolapſos fuiſſe. Nã Numer. 14.
verſ. 22. ſcriptum eſt: attamẽ omnes
homines qui viderunt maieſtatẽ, & ſi-
gna quæ feci in Ægypto, & in ſolitu-
dine, & tẽtauerunt me iam per decẽ
vices: nec obedierunt voci meæ: hæc
23 ibi: † Et propter has hæreſes priuati
ſunt bonis Terræ promiſsionis: nam
nemo horum hæreticorum ingreſſus
eſt in terram promiſsionis, quæ iure
illis debebatur. Nam in eodem cap.
ſcriptum eſt: Non videbunt terram
pro qua iuraui patribus eorum, nec
quiſquam eorum, qui detraxit mihi,
intuebitur eam.

Primò ergo ante ingreſſum maris
Rubri leuantes oculos filij Iſrael vi-
derunt Ægyptios, dixeruntq; Moyſi,
(vt patet Exod. 14.) Forſitan nõ erant
ſepulchra in Ægypto: ideo tuliſti nos
vt moreremur in ſolitudine: nonne
iſte eſt ſermo quem loquebamur ad
te in Ægypto, dicentes: recede à no-
bis vt ſeruiamus Ægyptijs: hæc Exod.
24 vbi conſtat † nõ credidiſſe Deo Iſrae-
litas pollicenti ſe liberaturum eos
per manum Moyſis ex Ægyptiorum
furore: quod magis explicuit Beatus
Stephanus Act. cap. 7. dicẽs: hũc Moy
ſem quem negauerunt dicentes, quis
te conſtituit principem & Iudicem?
25 hæc ibi: Ex quibus conſtat † in Ægy-
pto cum educeret eos, & in ingreſſu
maris Rubri non credidiſſe Iſraelitas
Moyſen à Deo eſſe miſſum. Pſal. 105.
& irritauerunt aſcendentes in mare:
mare Rubrum.
26 Secundò, In hçreſim† prolapſi ſunt.
Exod. 15. verſ. 24. quando egreſsi de
mari rubro ambulauerunt tribus die-
bus per ſolitudinem ſiti oppreſsi. &
venerunt in Mara, nec poterãt aquas
bibere propter earũ amaritudinem,
& murmurauit populus contra Moy-
ſen dicens: quid bibemus? quaſi dice-
ret, quare decepiſti nos? cur eduxiſti
nos ex Ægypto, quaſi Dei legatus &
dux cum te non miſerit Dominus?

Tertiò murmurauerunt cõtra Moy
ſem Exod. 16. decimaquinta die poſt-
27 quã egreſsi ſunt de Ægypto, & † du-
bitauerũt de Dei prouidẽtia. Pſal. 77.
Et malè loquuti ſunt de Deo: dixerũt:
nunquid poterit Deus parare mẽſam
28 in deſerto? nũquid & panẽ poterit da-
re, aut parare mẽſam populo ſuo? ideo
audiuit Dñs & diſtulit, id eſt, ingreſ-
ſũ terrç promiſsionis diſtulit: decreuit
illos priuare bonis terræ promiſsionis.

Quartò In hçreſim inciderũt. Exod.
29 16. verſic. 20. † quando præcepit eis
Deus per Moyſem vt colligerent
Manna, nihil ex eo reſeruantes in diẽ
craſtinum: qui non credentes dimiſe-
runt quidam ex eis vſq; ad diem ſe-
quentem, & ſcatere cœpit vermibus
atq; computruit, & iratus eſt contra
eos Moyſes.
30 Quinto, Infideles apparuerunt. †
Exod. 16. verſ. 27. cum iuſsi colligere
feria 6. duplicem Mannæ menſuram
pro ea die, & pro ſequenti die Sabba-
ti, in quo (quia dies feſtiuus erat &
requies Dñi) non licebat colligere,
egreſsi ſunt ad colligendum contra
diuinũ oraculum, nullã fidem illi ad-
hibentes, & non inuenerunt Manna,
& iratus eſt Dominus.

Sextò Numerorum cap. 20. & Exod.
17. In Raphidim ſitiens populus ma-
31 lè ſenſit de Moyſe † & de Diuina pro
uidentia, & negat oppreſſus ſiti poſ-
ſe Deum ſibi dare aquas, ſed Moyſes
educit aquam de petra iubente Deo.
32 Quapropter minatur illis Deus † nul-
lum illorũ, qui cõtra diuinã prouidẽ-
tiã blaſphemus fuit, ingreſſurũ terrã
promiſsionis, ex quo fit hereticos rectè
priuari bonis ſuis. Hoc loco notare o-
portet in Moyſẽ etiã latã fuiſſe rigidã

 ſenten-

33 sententiam, † non ingressurum eum in terram promissionis, ob id nimirũ, quia dubius fuit in fide, vt constat Numer. 20. & idem accidit Aaroni. Explicuit hoc Dauid Psalm. 98. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Et, Domine Deus noster, tu exaudiebas eos, Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum: vbi Genebrardus, & alij interpretantur: vlciscens opera mala quæ faciebant ipsi: nam puniuit eos propter dubitationem, seu hæresim ad aquas contradictionis, & Psal. 106. & irritauerunt eum ad aquas contradictionis; & vexatus est Moyses propter eos, nam ideo Moysem puniuit Deus exclusione terræ Sanctæ, quòd ad aquas contradictionis visus fuerit dubitare, & addidit Psalmus, & distinxit in labijs suis: Græcè, διέστειλεν, i. dubijs labijs, & hæsitabundis verbis pollicitus est aquam de petra: ita exposuit D. Chrysostomus.

Septimò, in idololatriã prolapsi sunt.
34 † Exod. 32. dum tardante Moyse in monte compulerunt Aaronem, vt il-
35 lis Deum fabricaret, † Aaron autem colliquatum aurum misit in luteum exemplar: & formatus est vitulus aureus, vbi Diuus August. Caietan. Lipomanus, & Vatablus dicunt omnino falli eos, qui existimant opere
36 dæmonis eductum fuisse vitulũ, † factus enim data opera: nam id innuunt illa verba Exod. fecitq; populus quæ iusserat Aaron, deferens ei inaures, quas cùm ille accepisset, formauit opere fusorio, ac fecit ex eis vitulum
37 conflatilem. † Primò ergo notandum est factores huius aurei vituli fuisse dogmatistas: Nam in toto orbe terrarum nemo legitur adorasse vitulum fusilem, aut fabrefactũ ante Iudæorum populum: quod dixit Oseas 8. illis verbis, quia ex Israel ipse est, scilicet vitulus: artifex fecit illum. Super quæ verba doctissimus Arias Montanus æterna memoria celebrãdus ait, vitulum conflatilem deserti inuẽctum
38 fuisse cerebri Israelis. Fuit ergo † Aaron inuentor nouæ idololatriæ: quod illi Moyses dixit: quid tibi fecit hic populus, vt induceres super eum pec-
39 catum maximum? † non enim solum illum populũ induxit ad peccãdum,
40 sed gentem venturam. † Notandum est secundò occasione huius vituli populum ad extremam inopiam fuisse redactum. Est hæc punitio debita hæreticis & idololatris. Nam eodẽ cap. Exod. scriptum est, videns autẽ Moyses populum quod esset nudatus, spo-
41 liauerat enim eum Aaron. † Notandum tertiò à Moyse vitulum in puluerem fuisse redactum, datumq; in potu populo bibendum, quia, vt notat magister Historiæ scholasticæ. cap. 73.
42 in Exod. † puluis ille aureus in barbis authorum sceleris miraculosè apparuit, vt à Moyse cogniti interficerentur: interfectiq; sunt ea die à Leuitis triginta tria millia hominũ: vbi frater non pepercit fratribus, neque pater
43 filijs: † nam crimẽ hæresis, & idololatriæ accusatores, & vltores debet habere ipsos cognationis, & consanguinitatis iure propinquiores parentes: & fulcitur lege illa Deuteronomij, c. 13. quã planè præcipitur, vt impius & cultus accusetur & indicetur, etiamsi frater, filius, vxor, vel amicus sit, quã sententiam Philo ille doctissimus, in libro de Victimas offerentibus, inquit: nõ vates est, qui quoniam mendacia commentus est, & falsa oracula, etiam si frater aut filius, vxor aut filia, familiaris, aut amicus sit, si per speciẽ beneuolentiæ seducere tead impietatem suam studeat, necãdus est, tanquam hostis publicus sine respectu priuatæ necessitudinis. Huc etiã pertinet illud Exod. c. 32. vbi præcipit idololatras occidendos esse, etiam si fratres,

fratres, amici, & proximi sint. Deniq;
rogatus Deus à Moyse, non deleuit
vniuersum illum populum, quē pe-
44 nitus consumere volebat, † addidit
tamen se non traditurum obliuioni
tantum scelus: ego autē (inquit Deus)
in die vltionis visitabo & hoc pecca-
tum eorum: quia vt ait Lyranus, &
45 Hieronymus Oleaster, † quoties po-
pulus hic propter aliquod scelus pœ-
nas dedit, semper pars etiam pœnæ
addebatur pro aureo vitulo, cuius
Dauid meminit, Psalm. 105. & fecerūt
vitulum scilicet fusilem in Horeb, &
adorauerunt sculptile, & mutauerunt
gloriam suam in similitudinem vituli
comedentis fœnū; & dixit vt disper-
deret eos, si non Moyses electus eius
stetisset in confractione, id est: dixit
Deus se disperditurum eos omnes ad
vnum, & ita statuerat nisi Moyses ste-
tisset, quasi ex opposito rupti muri ne
46 cadens comminueret populū. † Nam
40. diebus & noctibus, vt patet Deu-
teronomij cap. 9. ad placandū Deum
de peccato vituli in monte ante Deū
procedit. In eo aūt quod triginta tria
millia hominum per manus filiorum
47 Leui occisa fuerunt, † obseruandum
est, sanctæ Inquisitionis officium ex-
ercitatū fuisse contra idololatras per
manus filiorum Leui, sicut modò per
manus Episcoporum, & Inquisito-
rum.
48 Octauò, Nō crediderūt † posse Deū
dare illis terram promissionis, pro-
pter quod nudauit eos bonis suis, &
in Gentiū captiuitatē reduxit semen
eorū, quod dicit Psal. 105. pro nihilo
habuerunt terram desiderabilē & nō
crediderūt verbo eius, scilicet, quod
daturus esset, aut dare posset terram
illam quam promiserat: & eleuauit
manum suam super eos, vt prosterne-
49 ret eos in deserto: † id est puniuit eos
morte misera in deserto, & vt deijce-
ret semē eorū in nationibus, & disper
deret eos in regionibus. Ecce filios
punitos pro scelere & hęresi parentū.
Nonò, Numer. Cap. vndecimo. vers.
4. populus fleuit reducens in me-
moriā ollas piscium Ægypti, & æstuās
desiderio comedendi carnes coturni
cum, † sed dubitabant potentiam Dei
50 posse illis eas dare. Quapropter in vin
dictam huius hęresis misit in eos mor-
bum repletionis, quo saturati interi-
bant: cecinit Psal. 77. & male loquuti
sunt de Deo, & dixerunt: numquid
poterit Deus parare mensam in de-
serto? Mensa carnium erat: explicant
versus sequentes: & pluit super eos si
cut puluerem carnes, & sicut arenam
maris volatilia pēnata. Et ceciderunt
in medio castrorū eorum circa taber-
nacula eorum, & māducauerūt, & sa-
turati sunt nimis, adhuc escę eorū erāt
in ore ipsorum, & ira Dei ascendit su-
51 per eos: † ira hæc Dei morbus fuit im-
medicabilis, qui Hebraicè (razon) di-
citur: macies est mortem inferens re-
52 pentinam ex ingurgitatione † vt no-
tat Rabbi Mose Nahaman nu. 11. &
Aben Ezra dicit esse pestem, sed Da-
uid Psalm. 105. appellat saturitatem: &
concupierunt (inquit) concupiscen-
tiam in deserto, id est, carnes cotur-
nicum, & misit saturitatem in animas
eorū, id est, morbum saturitatis, nau-
seam appellat Moyses. num. 11. fasti-
diētem omne genus cibi. Et huic sen-
tentiæ adhæret M. Didacus de Auila,
ordinis sanctissimæ Trinitatis, vir sanè
eruditus, & in interpretatione sacræ
scripturę, & sāctorū Patrū perdoctus
ex cuius scriptis aliqua collegimus.
53 Decimò, Apud Exod. c. 17. † in Ta-
bera dubitauit an Deus esset inter il-
los, & curaret res humanas, his præci-
puè decem vicibus se infideles & hæ-
reticos ostenderūt in illo primo, bien-
nio, quo deserti incolæ fuere semper,
potentiam Dei limitantes, ac eā blas-
phemantes sicut dicit Dauid Psalm.

77. quoties exacerbauerunt Deum in deserto,& conuersi sunt[scilicet,ad pristinos mores]& tentauerunt Deũ, & sanctum Israel exacerbauerunt,pro exacerbauerunt,limitauerunt, circũscripserũt, cõcluserũt, hæc enim omnia significat verbũ Hebraicũ: quia increduli Iudæi limitibus quibusdam stringebant Dei potentiam, vt non
54 plus posset quàm illi volebant,† & verbum etiam Hebraicum significat crucifigere:nam si Deus eo tempore esset mortalis,eum ira odio habebãt, vt si possent eum crucifigerent:Quapropter nemo illorum ingressus est in terram promissam, quod cecinit Dauid Psalm. 115.& D.Paulus ad Hebræos c.3.Quibus iuraui in ira mea,si introibunt in requiem meam.

Quadraginta annis in deserto ver-
55 satus est † Iudæorum populus,& toto hoc tempore animum habuit infidelem,hæreticum,& idololatram, vt ex Apostolorum Actis deducitur cap.7. vbi D.Stephanus ait: Numquid victimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto domus Israel? & suscepistis tabernaculum Moloch? & sydus Dei vestri Rempham? & figuras quas fecistis adorare eas?& trãsferam vos trans Babylonem. Locum hunc sumpsit D.Stephanus ex cap.5. Amos prophetæ,& eum explicuit: & sensus priorum verborum est, numquid toto quadraginta annorum tempore,quo versati estis in deserto, hostias mihi aut sacrificium obtulistis? nõ sanè,sed idolis vestris. Ira hęc verba interpretantur Hieronymus & Theodoretus:eadẽ expositio est glos. Amos 5. & Actor. 7. & Ruperti in eundem locum Actuum, & Bedæ,
56 † nam vt aduertit Hieronymus quarto mense ab egressu ex Ægypto adoratus est vitulus,post cuius adorationem dijs plurimis & idolis sacrificia
57 in deserto obtulerunt.† Quod si postea quædam Domino eos legimus obtulisse,non voluntate sed pœnarũ fecerunt metu, quod paret Deuteronom. 31. versicul. 27. A die qua egressus es de Ægypto semper aduersus Dominum contendisti: hæc dixit Moyses morti vicinus,& Psal.95.quadraginta annis offensus fui genera-
58 tioni huic:† Id est, totis quadraginta annis,quibus versati sunt in desertis Arabicis tædio mihi fuit illius ætatis genus hominum, propter incredulitatem: & quod addit, & suscepistis tabernaculũ Moloch: sensus est:
59 eleuastis & humeris portastis tabernaculum idoli, † idoli Ammonitarũ dicti Moloch, cuius sit mentio.4. Reg. 23.& Ieremiæ.32. Arias Montanus eõtẽdit esse Mercurium. Hoc scelus de-
60 serti in Pentatheuco nõ refertur,† & sidus Dei vestri Remphã: erat Rempham stella quę Lucifer dicitur,vt ait Beda & Lyranus & interlinearis glossa,vel quod Mercurius aut Moloch habuerit hanc stellam transparentem in extrema frontis parte,vt ait Oecu-
61 menius. † Sicut Romani Iulij Cæsaris simulachro stellam in vertice addebant,vt in fine eiusdem vitæ dicit Tranquillus: vel quod stellarum imagines adorauerint,& præcipuè Luciferi. Et transferam vos trans Babylonem:sermo est de decem Tribubus Israel quę.4.Regum.7.translatæ sunt ad Assyrios in ciuitatibus Medorum longè à Babylone;& vsq; in hunc diẽ propter illam idololatriã in ea captiuitate sunt,sicut in ea erant tempore Diui Stephani,vnde Iosephus.11.Antiquitatum cap.5. Decem autem tribus(inquit)nunc quoq; vltra Euphratem sunt infinita hominum millia, quæ vix numero est comprehẽdere.
62 † Idololatria ergo & hæresis punitur priuatione proprię libertatis,& bonorum,& exilio. Huc vsq; dictũ est de tẽ-
63 pore Moysis,† qui ante ingressum Ter-

ræ promissionis mortuus est, etiã propter incredulitatem.

Notandum est Numer. 11. quod in
64 Tabera † extremam partem castrorum consumpsit ignis, & vocatum est nomen loci illius Tabera, id est, incendium: nam ibi excitatum est contra eos propter murmur, & blasphemias contra Dominum ob lassitudinem itineris.

65 Notandum. 2. ex Numer. cap. 16. † Schismaticos Chore Dathã, & Abirõ cum omnibus bonis quę ad eos pertinebant hiatu terræ deuoratos fuisse, quos infideles & hæreticos appellat
66 B. Isidorus: & † & ignis egressus à thuribulis quorumdam ambientium sacerdotiũ combussit ducẽtos quinquaginta viros, qui offerebant incensum, vt optimè colligit Magister Historiæ scholasticæ cap. 20. super Numer. cecinit hoc etiam Dauid Psa. 105. [Et irritauerunt Moysen in Castris, Aaron sanctum Domini] concitando scilicet schisma perniciosum, & seditionem in ipsum, & Dei sacerdotes: & operuit super cõgregationem Abiron, & exarsit ignis in Synagoga eorum, flãma combussit peccatores: Dixitq; Dominus ad Moysem, & ad Eleazarum filium Aaron sacerdotem: tolle thuribula aurea de medio exustorum, & facies laminas ductiles, & affiges eas altari.

Licet in Historia Pentateuchi, non reperiatur Iudæos adorasse serpentes in deserto, asserit tamen sacra scriptu
67 ra † Sapient. 11. versic. 16. quod quidã errantes colebant mutos serpẽtes, & bestias superuacuas: immisisti illis multitudinem mutorum animalium
68 in vindictã, vt sciret † quia per quę peccat quis, per hæc & torquetur: hinc dixit D. August. lib. 3. de liber. arbitrio illa est pœna peccati iustissima, vt amittat vnusquisque illud quod, bene vti noluit, cùm sine vlla difficultate posset si vellet, id est, vt qui sciẽs rectè nõ facit, amittat scire quod rectũ sit: & qui rectũ facere cùm posset, noluit, amittat posse cum velit. c. Achab. de pœnit. distinct. 3. c. qui ca. 38. dist. & Greg. lib. 6. Moralium. Vnde Cicer. lib. 3. de legib. in fine dixit: noxiæ par pœna esto, vt in suo vitio quisq; plectatur; per mutos serpentes aspides intelligit, qui surdi sunt: secũdum illud Psal. sicut aspidis surdę & obturantis aures suas. Sunt etiam mutæ, vt ait Ælianus, Ætius, & Paulus & alij, qui de serpentium natura scripsere, & superuacuas appellat aspides, quòd sint inutiles Medicinæ, nam vipera est vtilis antidotis, & ex alijs serpentibus fiunt medicamina: at aspis omnino est inutilis vt docet Galenus de Theriaca ad
69 Pisonem c. 2. & cap. 4. † propter idololatriam ergo torsit Deus infideles morsibus aspidum.

Apud Num. c. 21. murmurauit populus in Salmana cõtra Moysen, & con
70 tra Dominum † blasphemantes contra eius prouidentiam, & immisit in illos ignitos serpẽtes: ignei enim erãt & dicebantur, quia ignem spirabant adurebãtq; carnes infidelium Iudæorum, quin & mordebant eos, vt dicitur Sapiẽt. 16. superuenit illis sęua bestiarum ira: morsibus peruersorum colubrorum exterminabantur, de quo 1. Corinth. 10. n. 9.

Psalm. 105. filij Israel cum essent in Setim in Campestribus Moab ado
71 rauerunt † Priapum Deum Moabitarum, qui libidini præest, & suspensi sunt in patibulis principes populi: & interfecti sunt gladio ea die viginti quatuor millia hominum. Sic enim ait Dauid: & iniciati sunt Beelphegor, id est, religione coniuncti sunt Beelphegor idolo Moabitarum, & Madianitarũ, A filiabus Moab inuitati ei sacrificando, & cum filiabus eorum scortando, Beelphegor autem dñm apertionis

tionis interpretantur Hebræi, quem
Priapum alij vocant idolum tentigi-
nis,& comederunt sacrificia mortuo-
rum. Id est, idolorum & Dæmoniorũ,
quæ mortua sunt quantum ad pote-
statem, & mortificant suos culto-
res, & irritauerunt eum in adinuen-
tionibus suis,& multiplicata est in eis
ruina, nam vt constat Numer. 25. su-
spensi sunt Principes populi, & cæsi
ac mortui viginti quatuor millia pro-
pter hoc scelus. Et stetit Phinees, &
placauit, & cessauit quassatio. Nam
Phinees sacerdos Deum placauit ira-
tum, sumendo supplicium de trans-
gressoribus: exorauit enim suis
precibus, & cohibuit cladem: sup-
plicia enim impiorum placãt Deum.
Hucusque viuente Moyse idola co-
luisse constat filios Israel in deserto.
Mortuo Moyse, successit ex diui-
no decreto optimus Dux Iosue filius
Nun, qui introduxit in promissam
terram Israeliticum populum, & de-
bellauit antiquos colonos regionis il-
lius Chananæos, diuisitque terram,
& distribuit cuique Tribui. Sed vt
cap. vltimo Iosue scriptum est: serui-
uit Israel Domino cunctis diebus
Iosue & seniorum, qui longo vixe-
rant tempore post Iosue, & qui noue-
rant omnia opera Domini quæ fece-
72 rat in Israel. † Deus populum suum
triplici gubernatorum genere rexit.
Primò per Iudices à Moyse vsque ad
Saulem Regem: secundò per Reges
à Saule vsque ad Babylonis transmi-
grationem: tertiò per Pontifices à
reditu captiuitatis Babylonicæ vsque
ad proximum tempus Christo, quan-
do Ioannes Hircanus, à Machabæis
oriundus imposuit sibi diadema re-
73 gium. † His ferè omnibus tempori-
bus in infidelitatem, & idololatriam
Israel est relapsus, & à Deo grauiter
74 punitus. Primò, † quidem tẽpore im-
perij Iosue, qui rexit Israelem vi-
ginti & sex annis (vt vult magister
Historiæ scholasticæ cap. vltimo Io-
sue) aut viginti & octo annis (vt ibi-
dem ostendit Andreas Masius vir
doctissimus) & tempore secundi Du-
cis (qui in libro Iudicum cap. primo
Iudas appellatur, & successit mor-
tuo Iosue) Israel seruiuit Domi-
no, & ab idolis abstinuit, ferè per
quadraginta annos. Mortuis his op-
timis Ducibus, Israel non habuit Iu-
dicem, sed quisque quod sibi re-
ctum videbatur faciebat: vt patet
75 Iudicum cap. decimoseptimo. † Sum-
psit autem initium idololatria ab in-
signi quodam viro (vt in eodem re-
fertur capite) Micha nomine ex tri-
bu Ephraim. Hic argenteum con-
flat & facit sibi idolum, cui Leui-
tam Bethlehemitẽ præfecit sacerdo-
76 tem; † at cum filij Dan ampliorem
quærentes sibi habitationem ascen-
derent, ad expugnandum Lais vr-
bem, è domo Michæ idolum, & sa-
cerdotem vi auferunt, & expugna-
tam vrbem ac dirutam iterum, reædi-
ficant, vocant eam Dan, vbi id ido-
lum Michæ sibi erigunt, idque dein-
77 ceps colunt; serpsit † autẽ sicut can-
cer hæc idololatriæ contagio, & vni-
uersum infecit Israelem, quod Pro-
pheta Micheas cap. primo, dixit illis
verbis: [tumultus quadrigæ stuporis
habitanti Lachis principium peccati
est filiæ Sion, quia in te inuenta sunt
scelera Israel: propterea dabit emis-
sarios super hæreditatem Geth.] sen-
sus horum verborum est secundum
Lyranum: veniet tumultus bellicus
quadrigarum hostilium in vrbem La-
chis (quæ secundum Brocardum in
descriptione Terræ sanctæ, & Lyra-
num, est eadem quæ Lais) & ipsam in
maximam admirationem, atque in
stuporem excitabunt. † Principium
78 peccati est filiæ Sion, id est, est prima
vrbs quæ sua idololatria corrupit vni-
uersam

uersam Iudæā & Israelem: Propterea
captiui ducetur, & mittent expeditos
milites ad auxiliū petendū à Gethçis.
Geth enim vna est ex Philisthæo-
79 rum vrbibus. † Ecce propter idolo-
latriam libertatis amisio, captiuitas,
& alia mala post mortem Iosue, &
Iudæ iudicum Israel.

Non solum post mortē Iosue, Iudæ
& seniorum Israel adorauit idolū ar-
80 genteum Michæ, † sed etiam Deos
Chananæorum Baal, & Astaroth, quia
miscuerat prius connubia cum Cha-
nanæis. Quamobrem iratus Dominus
tradidit eos in manu Chusan Rasa-
thaim Regis Mesopotamiæ, & Syriæ,
seruieruntque ei octo annis priuati
suis bonis ac libertate, vt constat Iu-
dicum cap. 2. & significat Propheta
Dauid, Psalm. 105. & commisti sunt
inter Gentes. Nam cum eas iussisset
Deus exterminare (Deuteronom. c.
7. vers. 2. & c. 12. vers. 2. & 3.) se miscue
rūt cum eis, connubia & matrimonia
celebrantes; & didicerunt opera eo-
rum. Nam Iudicum cap. 2. vers. 11. &
c. 3. versic. 6. & 7. ex matrimonijs con-
81 tractis † cum filijs infidelium & idolo-
latrarū orti sunt mores corruptissimi
in Israelitis; idololatria, infidelitas, &
hæresum varietas: & seruierunt scul-
ptilibus eorum, id est, Baal præcipuè
& Astaroth Dijs Chananæorum: He-
braicè pro sculptilibus eorum est, ex
Iudic. cap. 2. 13. id est, pro doloribus
eorum, vt rectè transfert Pagninus
82 in suo Psalterio, † idola enim in sacra
scriptura dolores appellātur effectiuè
sicut apud Lyricum mors dicitur pal-
lida, quia est causa palloris, quod ex-
plicat Psalmista in eo quod addit, &
factum est illis in scandalum; pro scā-
dalo in Hebræo est Mochese, quæ
vox significat scandalum, laqueum, &
83 ruinam. † Ex idololatria enim & infi-
delitate pullulant, tanquam ex equo
Troiano laquei, cædes, & ruinæ, im-
piorum, eorum scilicet, qui post obi-
tum Iosue, & seniorum idola colue-
runt, in sui ipsorum perniciem, vt op-
timè interpretatur Genebrardus hūc
locum.

Clamantibus autem Iudæis dura
oppressis seruitute Regis Syriæ abie-
ctaque ex animo idolorum cultura,
84 Dei spiritu suscitatus est † Othoniel
frater Caleb iunior de tribu Iuda, qui
prædicto Rege Syriæ pugna deuicto,
Israelem liberat, ac iudicat quadrā-
ginta annis, vt constat Iudicum cap.
3. Quo superstite ac gubernacula te-
nente idola sunt deleta, hæreses
extinctæ, & ideo nullus hostium au-
sus est mutire in Israelem, neque ar-
85 ma sumere. † Sed mortuo Othoniele
hæreticorum vindice acerrimo, reuer
sus est Israel ad idola, & pristinam in-
fidelitatem, & ab Æglon Rege Moab
debellatur, & duro seruitutis iugo co-
gitur colla summittere, amissis bonis
ac libertate, cui seruiuit decē & octo
annis donec oppressus idola abijcit
clamans ad Dominum, à quo suscita-
86 tur † Aiod ambidexter de tribu Ben-
iamin, qui ingressus cum Æglon Re-
ge solo cœnaculum æstiuum, vt secre-
tò colloqueretur, pugione vētrē eius
transfigit, fugitq; clanculum: colle-
ctoque exercitu tumultuario in mon-
te Ephraim Moabitas omnes vsque
ad decem millia interficit, fana idolo-
rum diruit, delubra comburit, atque
Israelem seruitute liberatum iudicat
octoginta annis, quibus ab idolola-
tria Israel abstinuit: principes enim
fideles hoc bonum præstant populis,
ne hæresi aut idololatria contaminen-
tur. Post Aiod Samgar principatū obti
net anno vno, & de Philisthæis intēdē
tibus regnū Israelis aggredi ac occu-
pare, occidit sexcentos vomere vno.
Nam nihil est fortius Rege, ac regno
87 fideli. Moritur Samgar † & Israel (vt cō
stat, Iudicum cap. 4) denuo sicut canis
reuer-

reuertitur ad vomitum, fornicatur cũ
Idolis, & tradidit eos Dominus in ma-
nu Iabin Regis Chanaan, vehemen-
terque opprimit eos per viginti an-
nos: quibus elapsis recantant palinó-
diam, detestantur Deos alienos; cla-
88 mant ad Dominum.† Debora mulier
insignis ac Prophetissa Israelis Iudex
accersito Barach, pręficit cum nume-
roso exercitui, quem ipsa comitatur
egressaque in bellum Dominus de cæ-
lo tonitruo, fulgure & grandine con-
terit grandem Chananæorum exer-
citum, eius Ducem Sisaram clauo mu
lier Iahel per tempora trãsfigit, dele-
tur Rex Iabin cum suis, liberatur Israel
quem iudicat Debora quadraginta
89 annis. Obijt Debora; † Israel rursum
perfricta frõte adorat Idola. A Madia
nitis subiugatur. Iudicũ 6. ipsorũ sata
deuastantur, pecora laniãtur, valdeq́;
opprimuntur annis septem, quibus
elapsis veteres plangunt errores, re-
cedunt ab Idolis, rursusq́; ijs claman-
90 tibus ad Dominũ † Angelus Domini
apparuit Gedeoni frumenta excutiẽ-
ti: Iubet ei vt liberet Israelem de ma-
nu Madiam, destruit aram Baal, castra-
metatur ad fontem Arad, & electis
trecentis militibus cuiq; dat tubam,
& lagænam vacuam, & in ea facem
ardentem, clangunt tubis, confrin-
gunt hydrias, mutuis se cædibus ho-
stes cõficiunt, & interiere suis gladijs
centum viginti hostium millia, cum
suis principibus. Liberat Israelem,
quem moderatur quadraginta annis.
91 † Moritur Gedeon. Relabitur Israel
Iudic. c. 8. Extruit sibi fanũ Baal iuxta
Sichem, cum quo ibi percutit fœdus,
92 vt esset eorum Deus; suscitatur †
Abimelech filius nothus seu spurius
Gedeonis, qui munus inquisitoris ex-
ercet, occidit septuaginta fratres suos
super lapidem vnum; vrbem Sichem
expugnat; & occisis habitatoribus
eam penitùs diruit. Sale seminat, mox
fanum Baal, cum mille hominibus
comburit. Constant hæc Iudic. cap. 9.
93 † post mortem Abimelech Thola; Iu-
dic. 10. Iudex est creatus, qui iudica-
94 uit Israelem viginti tribus annis. †
Huic successit Iair Galaadites de tri-
bu Manasse, iudicat Israelem, vigin-
ti duobus annis, tempore horum
duorum iudicum Thole, & Iair, ido-
lolatria, & hæreses exulauerunt longè
95 ab Israele.† Sed his optimis iudicibus
mortuis Israelitæ relicto Deo seruien-
tes idolis Baalim, Astaroth, & Dijs Sy-
riæ, Sidonis, Moab, Ammon, & Phili-
sthijm, traditi sunt à Domino in manu
Philisthijm & Ammon, afflictique ni-
mis, & oppressi per annos decem &
octo pœnitentes clamant ad Domi-
num, qui renuit; ac respondet illis: in-
uocate Deos quos elegistis, ipsi libe-
rent vos, at illi non respondent: neq;
deijciuntur animo: idola omnia è me-
dio tollunt, & seruiunt Domino, qui
96 doler super miserijs eorum, † ac Ieph-
te dum accendit pugnandi spiritu,
Ammonitas aggreditur, vincit, ster-
nit, viginti ciuitates eorum obtinet,
liberat Israelem, quem iudicat sex an-
97 nis † Iephte mortuo succedit Abes-
sam Bethlehemita Iudic. 12. qui iudi-
98 cat Israelẽ septem annis. Post † hunc
Elon, qui & Ahialon Zabulonites iu-
dicat Israelem decem annis. Hunc se-
99 quitur † Abdõ de tribu Ephraim. Iu-
dicat Israelem octo annis. Sub his tri-
bus iudicibus fideles Israelitæ fuerũt
timore pœnarũ, quas iudices optimi
minabantur infidelib. & idololatris.
100 Post quorũ mortẽ † filij Israel relapsi
in pristinam idololatriã tradũtur Phi-
listhæis, quibus seruiunt quadraginta
annis; quos ob pœnitentiam liberat
101 † Samson flagellum Philisthinorum,
quorum multa millia viuens, & mo-
riens interficit.

Hic notare libet quàm immedi-
102 cabile † malum sit idololatria & hæ-
resis.

resis, cum populus quoties punitus to ties pœnités ad pristinos redit mores, vt recte dixerit Horatius. Naturam expellas, furca tamen vsque recurret.
103 Sed rectius Oseas propheta † araneis comparat Idololatras, Idolaq; telis earum, illis verbis: quoniam in araneatum telas erit vitulus Samariæ: quasi dicat, aranea telam orditur filis deductis ex intimis visceribus. Quod si telam dissipes, iterum aranea aliam & aliam texit; neque ab hoc opere desistit, nisi eam interficias: ita & vitulus, quem Samariæ conflauerunt & adorant Iudæi, si tollas, si scindas, aliũ ac innumeros afficient vitulos, citiusque animam exhalabunt, quàm à vitulis & erroribus desistant. † Quam
104 obrem hæresum dogmatistas comburi æquissimum est, quia veluti araneæ immedicabiles proculdubio sunt.

Hucusque Iosue, & Iudicum libros vidimus. Ad volumina Regum, & Paralipomena gradum faciamus: vbi deplorandę Iudæorum hæreses & diuersorum Idolorum ac Dæmoniorũ cultura miserabiles in eorum regno peperit tragœdias.

105 Post mortem Samsonis † Heli summus sacerdos de Tribu Leui, stirpis Ierobam iudicat Israelẽ quadraginta annis: 1. Regum. cap. 4. qui nota hæresis inustus fuit. Nam cum Samuel ei reuelasset supplicia quæ de ipso, ac domo eius Dominus se sumpturum ipsi
106 met Samueli reuelauit; † respondit Heli. 1. Regum. 3. [Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat] quæ verba licet ferè omnes Interpretes in pium sensum interpretentur; mihi impietatem ac hæresim continere videntur, quasi diceret: hæc omnia mala decreuit Deus immittere in domũ meam, quia Dominus est tyrannidem exercens, facit enim quod placet oculis suis, quod bonum, id est, iocundum,
107 non tamen quod iustum est. † Hanc blasphemiam protulit iracundia perciτus post peccata grauia quæ illi obijcit vir Dei. 1. Regum. 2. cuius scelus punitur per manum Philisthinorum. Nam Israelitæ cũ Philisthæis congressi cæduntur vsq; ad quatuor millia, ac rursum interficiuntur triginta millia Israelitarum. Arca Dei capitur, duo filij Heli occiduntur, quæ cùm nunciaretur ipsi Heli in Silo, cadit de sella retrorsum, &, fracto occipite miserè obijt: quin & nurus eius prægnans in-
108 terijt ex subito partu. † His supplicijs punitur negligentia, scelus, & hęresis, Heli. 1. Regum. cap. 4.
109 Filij Heli, † Ophni & Phineæ. 1. Regum. 2. suspecti sunt de hęresi concumbentęs cum mulieribus excubā-
110 tibus ad ostium tabernaculi: † quas vir quidam doctus suspicatur fuisse moniales illius temporis: quin & ab immolantibus vi carnes auferebant, tum auaritia puncti, tum negligentes
111 Dei cultum, † quæ omnia suspicionẽ leuem hæresis inducunt, quos debue-
112 rat pater Heli durius castigare, † sed vno die in bello pereunt cæsi, priuantur vita & sacerdotio, quia inuerecundè eo abutebantur.
113 Mortuo Heli † Samuel annos natus triginta, summus sacerdos & Iudex præest Israeli annis 38. de quo doctè & piè D. Augustin. de Ciuitate Dei lib. 12. c. 4. congregat. 1. Regũ. 7.
114 † vniuersum Israelẽ, suadet abijcere Deos alienos, proijciũt Astaroth, Baalim, cæteraq; Idola, abiurāt veteres errores, immolat Samuel agnũ in holocaustum, orat pro Israele. Philisthæos venientes in prælio exterret ac conterit, intonante Domino magno fragore de cælo, vrbes olim Israeli ablatas per Philisthæos recepit, idololatria penitus extinguitur, toto tempore Samuelis, vt vrbium suarum domini & possessores dici & esse possint Israelitæ.

In

115 In Samuele † series iudicum finem habuit. Nam importunè populus Regem efflagitat, dat illi Saulē de tribu Beniamin filiū Lis, ab humero sursum
116 altiorem omni populo, qui † 1. Regū 28. Inquisitoris fungitur munere. Abstulit enim Magos & Hariolos, & interfecit eos, qui Pythones habebant in ventre, id est, eos qui Dæmones in ventre loquentes habebant, Pythones, id est, ventriloqui, sunt ab Apolline Pythio dicti; sed in eodem capite ipse consulit Pythonissam & iubet, vt euocet è patrū sinu Samuelis animā, ab ea sciscitaturus euentū belli, ipsa nititur adducere dæmonē in effigiem Samuelis. Deus nō permittit, sed ipse
117 Samuelē illi exhibet. † Lis tamen maxima est inter Theologos, an verè Samuel fuerit, qui apparuit Sauli: Nam D. August. & alij patres vtrumq; probabile censent, sed verosimilius est Samuelē fuisse: Nam Ecclesiast. 46. dicitur, Samuelē verè apparuisse Sauli,
118 † qui misere in bello perijt propter mala quæ cōmisit crimina, quibus addidit immane facinus consulendi fœminam Magam, & incantatricem, qui paucis antè diebus vindictā in inuocatores dæmonum exercuerat, quod dicitur 1. Paralip. c. 10. his verbis: mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eò quòd præuaricatus sit mādatum Domini, quod præceperat, & non custodierit illud; sed insuper etiā Pythonissam consuluerit, nec sperauerit in Domino: propter quod interfecit eum, & transtulit Regnum eius ad Dauid filium Isai.

Quarta mundi ætas.
CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor fuit acerrimus Dauid Rex, qui post Saulis regnum iussit Philistheorum deos comburi.*

2 *Dauid regnauit quadraginta annis, & mortuus honorifice sepelitur.*

3 *Salomon successit Dauidi in Regno, cui apparuit Deus, manifestans mala futura propter hæreses & idololatriam.*

4 *Confiscationem bonorum pollicitus est Deus idololatris, & hæreticis.*

5 *Salomonis cor deprauatum est post fabricatum templum, propter amorem inordinatum ad mulieres.*

6 *Idola Salomon adorauit in senectute sua.*

7 *Propter idololatriam Deus scindit regnum Salomoni.*

8 *Idololatria causa fuit, ob quam Salomoni suscitauit Dominus aduersarios, & inter alios Ieroboam seruum eius.*

9 *Ieroboami pallium scindit Ahias Propheta in duodecim partes in signum diuisionis Regni Salomonis.*

10 *Salomō inter omnes idololatras & hæreticos peruersissimus dogmatista fuit, & inter omnes mortales sapientissimus.*

11 *Confiscatione bonorum punitus est Salomon in filio Roboamo, qui decem tribus amisit.*

12 *Heretici leuiùs debent puniri propter Parentes eorum fideles, & probatur ex sacra scriptura.*

13 *Deus non in totum reiecit semen Salomonis sicut semen Saulis, propter Dauid seruum suum.*

14 *Salomon regnauit quadraginta annis, post cuius obitum regnat Roboam filius eius.*

15 *Roboam renuit leuare Israelem à tributo imposito per Salomonem, propter quod decem tribus dereliquerunt eum.*

16 *Roboam relictæ sunt duæ tribus de duodecim, quarum vna dicitur regnum Iuda, altera Regnum Israel.*

17 *Roboam*

17 *Roboam regnauit septemdecim annis, in quorum quarto multiplicauit sibi vxores, reliquit Dominum, & erexit statuas.*

18 *Deus propter peccata & infidelitatem Roboami, suscitauit Sesac Regem Ægypti contra Iudam.*

19 *Regnauit Ieroboam eodem tempore Roboami in Israele quadraginta & vno anno.*

20 *Ieroboam fecit duos vitulos aureos, præcepitque tanquam Deos ab Israelitis adorari.*

21 *Ieroboam manus extensa præcipientis Prophetam Dei apprehendi arefacta fuit.*

22 *Idola extruxit Ieroboam, sacerdotes & Leuitas Domini repulit.*

23 *Ieroboam vxori prædixit Ahias Propheta filium eius moriturum, & alia.*

24 *Idololatriæ contagium, quo vniuersus Israel inuolutus fuit, causa extitit, quare mala euenerint Ieroboam.*

25 *Deus interfecit Abiam, qui post mortem Roboami regnauit tribus annis, propter idololatriam.*

26 *Regnauit Asa filius Abiæ super Iudam, quadraginta & vno annis.*

27 *Inquisitoris munus agit Asa, destruens vniuersas idolorum statuas.*

28 *Asa regnante iam annum secundum moritur Ieroboam Rex Israel.*

29 *Ieroboam defuncto regnauit Nadas filius eius super Israel, qui similiter fuit idololatra.*

30 *Nadas interfectus est à Baasa, per quem deleta est tota domus Ieroboam.*

31 *Hæreticorum filios puniri pro patrum sceleribus constat ex scriptura.*

32 *Regnauit in Israele Baasa annis viginti quatuor, fuit idololatra, & hæreticus.*

33 *Idololatria causa fuit quare Iehu Propheta mala annũciauit Baasa Regi, & ab eo occisus fuit.*

34 *Regnauit post Baasam Hela filius eius in Israel duobus annis.*

35 *Idolorum impium cultorem Helam occidit Zamri seruus eius.*

36 *Inquisitoris munus exercuit Zamri, regnans diebus septem, interficiensque omnem domum, & cognationem Baasæ.*

37 *Zamri seipsum cum domo sua Regia combussit.*

38 *Regnauit Amri in Israel duodecim annos, prædecessoribus fuit sceleratior.*

39 *Amri combusto regnauit Achab filius eius 22. annis omnium regum*

40 *sceleratissimus.*

41 *Achab duxit vxorem Iezabel, multaque scelera patrantur.*

42 *Idololatria causa fuit, ob quam Deus suscitauit Heliam contra Achab.*

43 *Idololatria causa fuit ob quam Helias orauerit vt non plueret.*

44 *Inquisitor acerrimus extitit Helias, iubens apprehendi octingentos & quinquaginta Prophetas, & occidi.*

45 *Rex Syriæ Azahel vngitur ab Helia iubente Domino ob scelera Achab.*

46 *Deus puniuit Achab, & Iezabelem morte turpissima.*

47 *Iosaphat mortuo Asa eius patre, eligitur Rex Iudæ.*

48 *Inquisitorum munus Iosaphat exercet, idola & Dæmoniorum lucos destruens.*

49 *Regnum accipiens Iosaphat misit sacerdotes cum libro Legis per vniuersam Iudæam.*

50 *Regna omnia terrarum in gyro Iosaphat timuerunt.*

51 *Achab Rex Israel cum esset hereticus, & idololatra, pœnitentiam egit.*

52 *Achab Rex Israel vulneratus moritur miserè.*

53 *Ochozias post mortem Achab patris eius, regnauit in Israel annis duobus in heresi & idololatria.*

54 *Ochoziæ sociatus est Iosaphat, vt naues quas fecerant nauigarent in Ophir pro auro.*

55 *Iosaphat Regi, prædixit Eleazar Propheta naues diuinitùs submersas esse, eò quod cum heretico Ochozia fœdus iniisset.*

56 *Iosaphat agnoscens primum errorem noluit ampliùs cum Ochozia associari.*

57 *Ochozias Rex Israel cecidit per cancellos cœnaculi sui, & ægrotus consulit de salute Beelzebub Deum Accaron.*

58 *Elias prædicit nuncijs Ochoziæ Regis eius miseram mortem.*

59 *Ochozias misit tres Principes idololatras ad capiendum Eliam, & eorum interitus.*

60 *Ioram post mortem Ochoziæ Regis Israel fratris eius, regnauit annis duodecim.*

61 *Benadad Rex Syriæ obsidet Samariã Israelis metropolim.*

62 *Fames multa inualuit in Samariæ vrbe, vt caput asini venderetur octuaginta argenteis.*

63 *Ioram Rex Israel mandat Eliseum occidi, qui officio Inquisitoris fungebatur.*

64 *Eliseus Propheta prædixit Regi maximam frumenti copiam in Samaria futuram.*

65 *Deus morte punivit Ducem Reginum, propter eius incredulitatem.*

66 *Eliseus Propheta prædixit mulieri Sunamitidi famem futuram septem annos propter idololatriam.*

67 *Ioram post mortem Iosaphat eius patris, regnauit octo annis super Iudam.*

68 *Ioram Rex Iudæ exstruit idola, eaque adorare populum compellit, & omnes fratres suos occidit.*

69 *Inquisitoris munere fungens Elias, epistolam ad Ioram mittit, annuncians propter idololatriam, & fratricidium, eius domum, & regnum diripiendum.*

70 *Deus ob idololatriam suscitauit Philisthæos, & Arabas contra Ioram, & eius domum, & regnum.*

71 *Deus morte punivit Ioram propter eius scelera, & impietatem.*

72 *Ioachaz post mortem Ioram eius patris, regnauit vno dumtaxat anno.*

73 *Inquisitoris munus exercuit Iehu, con-*
74 *tra Ioacham Regem, occidens eum pro-*
75 *pter idololatriam, Iezabelem ex alto*
76 *præcipitat, hereticos filios Achab 70. gladio interimit, & alia mirabilia operatur.*

77 *Iehu regnat in Samaria 28 annis, & quia a peccatis Ierobaam nõ recessit, Israel ab Azaele Rege Syriæ vehementer affligitur.*

78 *Athalia mortuo Ochozia, regnauit in Israel annis sex impiè, & occidit omnem semen regium Dauidis.*

79 *Ioas puerum septẽ annorum in Regem*
80 *Iudæ coronat Ioiada Pontifex, & Athaliam superuenientem occidit.*

81 *Ioas regnauit annis quadraginta, qui post mortem Ioiadæ dereliquit Dominum, & seruiuit idolis.*

82 *Deus morte turpissima punivit Ioas Regem propter eius scelera per manus Azaelis Regis Syriæ.*

83 *Ioachaz post mortem Iehu Regis Israel regnauit septemdecim annis idola Ierobaam adorauit, & ab Azaele Rege Syriæ opprimitur.*

84 *Ioas filius Ioachā mortuo patre successit in regno & idololatria.*

85 *Amasias successit Ioas Regi Iudæ, qui regnauit annis nouem & viginti.*

86 *Amasias propter idololatriā capitur à Ioas Rege Israel, & a suis occiditur.*

87 *Ieroboam regnauit in Israel annis quadraginta vno post mortem Ioas patris sui.*

88 *Zacharias post mortem Ieroboam patris sui, regnauit mensibus sex.*

89 *Sellum regnauit mense vno, occidit Zachariam, idolis adorauit & à Manachem occiditur.*

90 *Manachem regnauit decēnio ambulans in peccatis Ieroboam.*

91 *Phaceia, mortuo patre Manachem, biennio regnauit patri persimilis, quem interficit Phacee.*

92 *Phacee, occiso Phaceia regnauit viginti annis, & propter peccata occiditur ab Osea seruo suo.*

93 *Oseas regnauit in Israel annis nouem, & propter idololatriam fuit deuictus à Salmanasare Rege.*

94 *Isaias Propheta prædixit vastationem vniuersi Israelis ab Assyrijs, & Salmanasar Rex Samariam cepit.*

95 *Salmanasar Rex Assyriorum Oseam Regem, & vniuersum Israelem in Assyriam captiuum transfert propter idololatriam.*

96 *Ozias cum Mathathia filio suo, regnarunt in Iuda quinquaginta duobus annis.*

97 *Ioathām post Mathathiā regnauit sexdecim annis, & ij fuerunt Reges pij, sed desides ad extirpandam idololatriam.*

98 *Acham post Ioatham regnauit sexdecim annis, & fuit impius idololatra.*

99 *Deus propter idololatriam castigauit Ierusalem, per manus Rasim Regis Syriæ, & Phacee Regis Israel.*

100 *Phacee Rex vno die occidit filiū Acham, & centum viginti millia hominum eius, & 200. millia mulierū, & puerorum in Samariam adducit.*

101 *Phacee Regis impietatem & successorū eius, describit latè Dauid, Psal. 105.*

102 *Ezechias Rex pius, mortuo Achā patre impio, annis viginti nouē regnauit, fecit mundari templū Dñi, cultum Dei restituit, & idola destruit.*

103 *Ezechias serpentem æneum erectum à Moyse confringit, & quare.*

104 *Senacherib a suis filijs occiditur in templo Dei sui.*

105 *Sol retrocessit in gratiā Regis Ezechiæ.*

106 *Manasses defuncto eius patre Ezechia, regnauit in Iuda, annis decem & septem in idololatria.*

107 *Manasses ob flagitia sua vinctus adducitur ab Assyrijs in Babylonem, & pœnitet in carcere, exauditur à Domino cui & regnum restituit.*

108 *Amon filius Manasses regnauit duobus annis, & à suis seruis propter idololatriam interficitur.*

109 *Iosias Rex filius Amon regnauit annis vno & triginta, & Inquisitoris agit officium.*

110 *Ossa sacerdotum idolorum exhumauit, & templum Ierusalem & Iudam ab idolis mundauit.*

111 *Ioachām qui & Sellum dicitur filius Iosiæ impiè regnauit tribus mensibus, & à Deo punitus.*

113 *Eliachim regnauit annis vndecim infidelis & hæreticus. Vriam Dei Prophetam interficit, & Ieremiam interficere tentauit.*

115 *Nabuchodonosor Rex Babyloniæ Inquisitoris munus exercuit, contra Eliachim tanquam hæreticum.*

116 *Nabuchodonosor Rex Ioachim, qui & Iechonias dicitur, filium Eliachim Regem constituit, regnauitq; mēses tres dies decem idololatra.*

117 *Nabuchodonosor Rex, propter idololatriam Ioachim castigauit.*

118 *Mathathias filius Osiæ, constituitur Rex à Nabuchodonosore, factusque est tributarius.*

119 *Mathanias Rex regnauit annis vndecim; adorauitq; idola.*
120 *Nabuchodonosor Rex obsidet Ierusalem, vbi tanta inualuit fames, vt parentes comederent filios suos.*
121 *Chaldæi obsederunt Ierosolimam, Sedechiam comprehenderunt, & duxerunt ad Nabuchodonosorem.*
122 *Nabuchodonosor Rex eruit oculos Sedechiæ, filios eius & omnes principes in conspectu suo occidit.*
123 *Chaldæi vrbem Ierusalem capiunt, populumq; occidunt nemini parcentes.*
124 *Nabuzardan Princeps exercitus, omnes domos Ierusalem comburit.*
125 *Nabuzardan reliquit in Ierusalē pauperes ad colendam terram.*
126 *Iudæi timentes Chaldæos fugerunt in Ægyptum, & Ieremiam secum adducunt, eumq; lapidant.*
127 *Nabuchodonosor Rex vastat. Ægyptū, & Iudæos occidit, & hæc omnia ob heresim & idololatriam.*

NEQVE in quarta ætate defuerūt Patres, qui cōtra idololatras, & hæreticos Inquisitoris munus exercuerunt Nam post quadraginta annos regni Saulis, regni gubernacu-
1 la tenet Dauid, † qui octauo anno regni sui Inquisitorem agit acerrimum. Nam victis Philistheis (1. Paralip. 14.)
2 eorum Deos iussit exuri. † qui regnauit quadraginta annis, & mortuus honorificè sepelitur.
3 Hæres regni † Salomon suscipitur in Regē, cui anno duodecimo regni sui apparet nocte Deus colloquens familiariter cum illo, cui inter alia hæc dicit 3. Reg. 9. & 2. Paralip. 7. si colueritis Deos alienos, auferam Israel de superficie terræ, quam dedi eis, & templum quod sanctificaui nomini meo proijciam à cōspectu meo, eritq; Israel in prouerbium & in fabulam cunctis populis, & domus hæc erit in exemplum: omnis qui transierit per eam stupebit, & sibilabit, & dicet: quare fecit Dominus sic terræ huic, & domui huic? & respondebunt: quia dereliquerunt Dominum Deum suum, & secuti sunt Deos alienos, & adorauerunt eos. Idcirco induxit Dominus
4 super eos omne malum hoc. † Ecce Deus confiscationem bonorum pollicetur Idololatris & hæreticis, ignominiam & alia innumera mala.

Post fabricatum templum, cuius architecturam structurā, & diuitias mi-
5 rabatur orbis, deprauatum est † cor Salomonis: nā vt scribitur. 3. Reg. 11. & 4. Reg. 23. adamauit, accepitq; mulieres alienigenas, Moabitidas, Ammonitidas, Idumæas, Sidonias & Cethæas, cū quibus prohibuerat Dn̄s cōnubia iungere, ne idololatria inficerent fi-
6 lios Israel: † habuit igitur ex his vxores quasi Reginas septingentas, & concubinas trecentas, per quas in senectute sua seductus, adorat ipsarum idola, sed potissimum Astarthem Deam Sidoniorum, & Chamos Deum Moabitarum, & Moloch Ammonitarum,
7 ijsque fanum ædificat. † Quapropter iratus Dominus scindit eius regnum: nam decem tribus dantur Ieroboamo seruo Salomonis, & propter Dauid reseruantur duæ Tribus, hoc est,
8 regnum Iuda Roboamo; † suscitatq; Dominus tres aduersarios Salomoni Adad Idumæum, Razon Syrum, & Ieroboam Ephtatæum seruum eius, cui
9 egresso ex Ierusalem occurrens † Ahias Silonites Propheta, scindit pallium suum nouū in duodecim partes, quarum decē dat Ieroboamo, in quo denunciauit regnum Salomonis diuidendū, ipsumq; regnaturū super decē
10 tribus Israel: † vbi obseruandum est. Primò, peccatum Salomonis super omnes

omnes idololatrarum, & hæreticorũ
narrationes fuisse grauissimum: nam
qui tanta insignitus est à Deo sapien-
tia, vt omnes mortales præteritos &
futuros excelleret, in tantam incur-
risse cæcitatem idololatrarum, arguit
eum fuisse maximũ, peruersissimum-
11 que dogmatistam. Secundò, est no-
tandum cum in filio Roboamo esse
punitum bonorum cõfiscatione: nam
decẽ tribus amisit. Tertiò, aduertere
12 oportet † in punitione hæreticorum
habendam esse rationem parentum
fidelium, vt pœna sit leuior, nam cum
regno esset priuãdus Salomõ propter
idololatriam, habita est ratio Dauidis
propter quẽ filio Roboã relinquitur
regnum Iuda, detractis decem tribu-
bus. Hæc omnia dixit scriptura sacra
in lib. Ecclesiast. cap. 48. [Et inclinasti
femora tua mulieribus, potestatem
habuisti in corpore tuo.] Quasi dicat
abusus es, ò Salomon corpore tuo, il-
lud subiugando alienigenis mulieri-
bus contra Dei præceptum. Quod
quidem peccatum multum habuit
grauitatis, cũ post tot beneficia à Deo
obtenta femora tua inclinaueris mu-
lieribus. Quid autem mali hinc sit cõ-
secutum, & in ipso, & in filio eius atq;
populo ostendit, cum subijcit: [Dedi-
sti maculam in gloria tua, & propha-
nasti semen tuum inducere iracun-
diam ad liberos tuos, & in cæteris
stultitiam tuam, vt faceres imperium
bipartitum,] hoc est, in gloria tua,
quam habuisti, magnam dedisti ma-
culam, nec tibi tantum nocuisti, sed
etiam prophanasti semen tuum, quia
docuisti Deos adorare alienos, & in-
uexisti cultum idolorum in domum
Dei: ex quo effectum est, vt induceres
iracundiam ad liberos tuos, dum
propter eam grauem Dei vltionem
pati coguntur, in eo quod propter
te diuisum est regnum, & factum
est imperium bipertitum. Postquam
verò dixit quomodo peccata Salo-
monis Dominus punierit in eius po-
13 steritate, subijcit † quomodo Deus
memor suæ misericordiæ propter
Dauid seruum suum non in totum
reiecerit Salomonis semẽ, sicut abie-
cit semen Saulis: [Deus autem non
derelinquet misericordiam suam, ne-
q; perdet à stirpe nepotes electi sui.]
Regnauit † Salomon quadraginta
14 annis, post quem regnat Roboam fi-
lius eius. Omnis autem Israel con-
uenerat in Sichem, vbi Roboamum
constitutum Regem, vt graue iu-
gum tributi ipsis à Salomone imposi-
tum leuet paululum (vt constat 3.
Reg. 12. & 2. Paralipom. 10.) sic se ei
secuturos; † Roboã super hoc audito
15 sed spreto sano consilio senum, & iu-
uenum consilio suscepto durè re-
spõdet; qua occasione decem Tribus
derelinquũt eum, & constituunt Ie-
roboam sibi Regem, atque hinc iam
scinduntur tribus duodecim † dua-
16 rum vna pars, quam obtinuit Ro-
boam appellatur regnum Iudæ, vel
Ierusalem, vel duarum tribuum, vel
Dauid. Altera regnum Israel, vel
Ephraim, vel Samariæ. Hæc dixisse
oportuit, vt aduertat lector, ab hoc
loco incipere seriem Regum Iuda,
& Regum Israel.
17 Regnat igitur † Roboam decem
& septem annis. Quarto verò anno
regni sui (vt constat 3. Reg. 14. & 2.
Paralip. 12.) multiplicat sibi vxores, re-
linquit Dominum, ædificat, & ipse
cum populo in excelsis aras, & sta-
tuas, ac lucos, in quibus scortaban-
tur, faciebantque abominationes
Gentium, & effœminati erãt in terra
Iuda, id est, cultores Cybeles euirati,
natura vel actu, offensusq; Dñs suscita-
18 uit cõtra Iudã, † Sesac Regẽ Ægypti
cũ exercitu numerosissimo, & captis
ciuitatibus Iuda obsidet Ierusalẽ, di-
ripit thesauros tẽpli, & domus regiæ,

& recedit, scuta quoque aurea, quæ
fecerat Solomō secum tulit in Ægy-
ptum, pro quibus Roboam fecit æ-
nea. Ecce confiscationem bonorum
propter infidelitatem, & punitionem
à Deo factam.

Ieroboam † regnat eodem tem-
19 pore in Israel quadraginta & vno an-
no, qui veritus ne si populus suus pro
solenni more festa celebrandi ac sa-
crificandi gratia frequentaret Iero-
solymam, ionuerratur ad domum Da-
20 uid, † facit duos vitulos aureos, quo-
rum vnum in Bethel alterum in Dan
ponit, ac tanquam Deos ab Israelitis
adorari præcipit, constituitque vero-
bique fanum, altare, & sacerdotes
quoslibet è populo, festumque de-
dicationis celebrandum die decima
quinta Octobris, quo die cum Iero-
boam ipse in Bethel stans ante altare
thus adoleret vitulo, eò ex Ierosoly-
ma missus à Deo Addo Propheta de
Iuda, exclamat ad altare 3. Regum
13. [Ecce (inquit) filius nascetur do-
mui Dauid nomine Iosias, & immo-
labit super te sacerdotes excelsorum,
qui nunc in te thura succendunt, &
ossa hominum super te comburet, in
21 cuius signum mox altare scinditur, †
& Regis Prophetam apprehendere
iubentis extensa manus arescit; quæ
statim orante Propheta sanitati resti-
22 tuitur. Ieroboam vero † suam augens
impietatem eiecit sacerdotes & Le-
uitas Domini aras in collibus excelsis
exstruxit, lucos facit, pecunijs accep-
tis, omnes qui vellent è plebe con-
stituit sacerdotes excelsorum, & Dæ-
moniorum in vitulis & idolis respō-
23 dantium. Et 3. Reg. 14. † Ahias Pro-
pheta præ senio iam cæcutiens, præ-
dicit vxori Ieroboam filium eius mo-
riturū breui, & domū Ieroboā peni-
tùs delendam, ac Israelem euellen-
dū è terra sua, atq; dispergendū trans
flumen Euphratem; ac mox puer fi-
24 lius moritur. † Aduersus hoc impium
facinus Ieroboami prophetat Hoseas
c. 7. vbi eleganti metaphora furni ar-
dentis fermenti panis cocti ac furna-
rij, describit Propheta idololatriæ cō-
tagium, quo vniuersus inuolutus est
Israel, vt ibi exponit D. Hieronymus,
Theodoretus, Cyrillus, Theophyla-
ctus, Lyranus, & alij: & idem Prophe-
ta ad finem capitis vsque prædicit
indigentiam panis & vini, ac maxi-
mam sterilitatem futuram in terra,
incursum hostium, & omnium bono-
rum spoliationem, gladium, & alia in-
numera mala, cū propter idololatriā;
tum propter hæreses: nam Deus ibi
clamat. [Ego redemi eos, & ipsi locuti
sunt contra me mēdacium,] & Amos
cap. 7. prophetat etiam contra Iero-
boam. Nam ibi refert tres visiones
obscurissimas, quibus comprehensa
est sterilitas terræ, pestis, & hostium
gladius; & domus Ieroboam ac Israe-
lis misera, & diuturna captiuitas.
25 Mortuo † Roboamo Rege Iudæ,
Abias regnat tribus annis solùm 3.
Reg. 15. & 2. Paralip. 13. qui paternæ
impietatis æmulus adorat Deos Gen-
tium, & Dæmoniorum fana: ob quod
crimen interficit eum Deus omnium
maximus Inquisitor.
26 Abiæ successit † Asa filius eius, qui
regnat annis 41. super Iudā. Hic ple-
27 nus Dei spiritu † Inquisitoris fungi-
tur munere: Vniuersas idolorum sta-
tuas, aras, fana & excelsa destruit ac
confringit; lucos succendit, scorta
mascula, effœminatosque aufert, amo-
uet matrē suam à cultu Priapi, cui illa
simulacrum, lucumq; consecrauerat,
eiq; Princeps pręerat, Priapi specum
ac lucum subuertit, eiusque turpissi-
mum simulacrum comminuit, con-
terit, comburit in torrente Cedron:
præcipit Iudæ, vt seruiat Domino:
Ideoque in pace regnans vrbes Iuda
ædificat ac munit, fortissimumque fit

regnum

regnum Iuda contra hoſtes, pro-
pter pium Regem, quæ omnia 3.
Reg. 19. & 2. Paralip. 14. & hic legere
licet.
28 Anno 2. † regni Aſæ Regis Iudæ
29 moritur Ieroboam Rex Iſrael. † Re-
gnat Nadab filius eius ſuper Iſrael
biennio. 3. Reg. 15. qui Idololatriæ de-
ditus: omnem expleuit impietatem
30 patris ſui, † quem per inſidias interfi-
cit Baaſa, omnemq; domum Ieroboæ
31 delet: † vbi patet impios filios puniri
pro patrum ſcelere. Regnat mox in
32 Iſrael † Baaſa annis viginti quatuor,
ſecutuſq; veſtigia Ieroboam multi-
33 plicat Idola ac hæreſes. † Quapropter
3. Reg. 16. Iehu propheta filius Hana-
ni ei ita prædicit [hæc dicit Dominus:
exaltaui te de puluere, tu autem am-
bulaſti in vijs Ieroboam, & in multis
peccare feciſti populum meum ideo
demetam poſteriora tua, & faciam
domum tuam ſicut domum Ieroboā]
& ideo Propheta à Rege occiditur.
34 † Mortuo Baaſa, occiſoq; (vt dicit Io-
ſephus) à Creone commilitone ſuo,
regnauit pro eo Hela filius eius duo-
bus annis, quod contigit anno 26 Aſę
35 Regis Iuda. † Helam verò impiū Ido-
lorum pertinacem cultorē in Ther-
ſa epulantem & ebrium occidit Zam
36 ri ſeruus eius, † qui regnans diebus
ſeptem Inquiſitorem agit, interficit
omnem domum cognationemque
37 Baaſa. † Hic verò Zamri ſe ipſum cum
domo ſua regia comburit, obſeſſus in
38 Therſa ab Amri. † Amri verò regnat
in Iſrael duodecim annos, prædeceſ-
ſoribus ſuis ſceleratior. Quapropter
mala multa paſſus eſt Iſrael.
39 Combuſto Amri † Rege Iſrael ſuc-
cedit Achab filius eius, cuius regia po
teſtas cœpit anno 38. Regis Aſæ, Re-
40 gis Iudę. † Regnauit igitur Achab. 22.
annis ſuper Iſrael omnium Regum
prædeceſſorum ſceleratiſsimus, du-
41 cit vxorem † Iezabel filiam Regis
Sidonis & Tyri, à qua dementatus
pręter vitulos aureos etiam Baal Deo
Tyriorum in Samaria aram ædificat,
lucum plantat, ſacerdotes ac falſos
prophetas conſtituit, eumque colit
& adorat: altaria autem Domini in
excelſis deſtruit, prophetas ac ſacer-
dotes eius occidit. Eo tempore (vt cō-
ſtat 3. Reg. 17. Lucæ 4. Iacob. 5.) ſuſci-
42 tat Deus † Eliam Thesbitem Prophe-
tam zelo iuſtitiæ in Idololatriam
Achab accenſum, orat Deum vt cæ-
43 lum fiat æneum, † & non pluat ſuper
terram, quæ areſcit ob incredibilem
ſiccitatem annis tribus & menſibus
ſex: fame & ſiti pereunt viuentia: ſed
44 anno ſiccitatis tertio † Elias Inquiſi-
torem agit acerrimum: nam populus
fame punitus ab idololatria non re-
cedebat. Congregat igitur ad ſe in
monte Carmeli vniuerſum Iſraelem
3. Reg. 18. oblatoque ſacrificio inuo-
cat Deum, deſcendit ignis de cælo, &
holocauſtum Eliæ penitùs conſu-
mit, moxque Elia iubente omnes
850. prophetas Baal apprehendunt,
deductoſq; ad torrentem Ciſon occi-
dunt, qui antea inuocabant Baal cul-
tus, ſe incidentes ſuo perfuſi ſangui-
45 ne. Et 3. Reg. 19. † iubetur in punitio-
nem idololatriæ vngere Azaelem in
Regem Syriæ, & Iehu in Regē Iſrael,
46 & per ſe Eliſeum in prophetam. † De-
nique 3. Regum 22. 2. Paralip. 18. ictus
ab hoſtibus ſagitta in prelio interit, &
Iezabel è feneſtra præcipitatur, quæ
lapſa ab equis conculcatur, & à cani-
bus oſſe tenus comeditur. Sed relicto
pauliſper Achab Rege Iſrael, reuer-
tamur ad Aſam Regem Iuda.
Mortuo Aſa Rege Iuda dolore pe-
47 dum, † Ioſaphat filius eius Rex crea-
tur 2. Reg. 22. & 2. Paralip. 17. regnat
48. annis vigintiquinque † Inquiſito-
rem agit Deo deditiſsimum; aufert
excelſa conſecrata Dæmonijs. Lucos
deſtruit, & reliquias effœminatorū, ob

quod facit eum Deus inuictũ, potitur
49 diuitijs, & pace: † nã anno tertio Re-
gni sui mittit principes, Leuitas & sa-
cerdotes cum libro legis, vt in vni-
uersis ciuitatibus Iuda docerent po-
50 pulum timere Deum: † Vnde factum
est, vt omnia regna terrarum in gyro
eum timerent & honorarent.

51 Anno 17. Iosaphat † Regis Iuda A-
chab Rex Israel hæreticus & Idolo-
latra scindit suas vestes. 3. Reg. 21. sac-
co induit, pœnitet, propter quod tẽ-
perat Deus supplicia, quibus illũ pu-
52 niendum esse promiserat, † sed anno
18. Iosaphat Regis Iudæ, moritur A-
53 chab vulneratus miserè. † Regnat
Ochozias filius eius in Israel (4. Re-
gum 3.) duobus annis patri suo Achab
in impietate & hæresi ac Idololatria
simillimus cultor, & ipse Baal, ac vi-
54 tulorum, † cum quo Iosaphat anno
21. regni sui fœdus init, faciuntq; naues
in Asiongaber (3. Reg. 23. & 2. Paralip.
20.) quæ nauigarẽt in Ophir pro aurõ,
55 † & Eleazar propheta nunciat Regi
Iosaphat naues diuinitus tempestate
facta confractas esse, eò quod cum hæ
56 retico Ochozia societatẽ inijsset; † vn-
de noluit ei secundò associari anno
57 22. † Regis Iosaphat cadit per cancel-
los cœnaculi sui Ochozias Rex Israel,
ex quo lapsu ægrotus iacet: consulit
de salute sua Beelzebub, Deũ Acca-
58 ron (4. Reg. 1.) sed iussu Angeli † Elias
pilosus occurrit nuncijs, & prædicit
miseram mortem Regis, quia Dæmo-
nem consulturus miserat nuncios,
59 quo agnito † Ochozias mittit vicis-
sim tres Idololatras principes quin-
quagenarios ad capiendum eum, quo
rum duo cum suis militibus ad verbũ
Eliæ igne cælesti consumuntur.

60 Mortuo Ochozia, † regnat Ioram
frater eius in Israel 12. annis qui (4.
61 Reg. 3.) amouet statuã Baal. † sed per-
manet in cultu vitulorum. Quapro-
pter Samaria Israelis metropolis à Be-
62 nadad Rege Syriæ obsidetur, † tanta-
que in vrbe fames inualuit, vt caput
asini venderetur octoginta argen-
teis, & matres filios suos coquerent,
63 comederentque. Quamobrem † Rex
Israel mandat Eliseum occidi, mox
mandati pœnitens agnoscit corã Eli-
seo, qui tunc Inquisitorem agebat, iu-
stè à Deo tantam afflictionem immis-
64 sam: tunc † Eliseus prædicit Regi ma-
gnam in crastino futurã Samariæ fru-
menti copiam: Hoc dum quidam Re-
gius Dux negat posse fieri, audit ab
Eliseo; videbis, sed inde non come-
des. Syri miraculosè à Deo subiugan-
65 tur, † & dux ille hæreticus in porta
66 Samariæ à turba conculcatus obijt. †
Post hæc Eliseus prædicit mulieri Su-
namitidi hospiti suæ. 4. Reg. 8. famem
septem annorum futurã propter Ido-
lolatriã: & Ioram Rex Israel perit gla-
dio Iehu, vt postea dicam.

67 Defuncto Iosaphat Rege Iuda, † Io
ram filius eius regnat octo annis su-
per Iudam, qui occisis omnibus suis
68 fratribus † inductus ab Athalia vxo-
re sua, filia Achab Idololatra & hære-
tica fabricatur Idola & excelsa: eaque
69 populum adorare cõpellit, † sed Elias
ex Paradisi loco. 4. Reg. 8. & 2. Paralip.
21. vel ex alio occulto loco, vbi eum
Deus seruat, Inquisitoris fungens mu
nere epistolam ei mittit hęc continẽ-
tem. Propter Idololatriam fratricidiũ
ipsius domum ac regnum diripien-
dum, ipsumq; pessima ęgritudine pe-
70 riturum. † Suscitati ergo à Deo Phili-
sthæi & Arabes terram Iuda vastant,
omnem substantiam Regis diripiunt,
vxores auferunt, filios occidunt exce
71 pto Ioacham minimo natu, † ipseque
Rex percussus à Domino alui fluxu
incurabili biennio cruciatur, & in-
testinis paulatim affluentibus inte-
rit, ac sine exequijs sepelitur.

72 Impio huic Ioramo successit † Ioa-
cham, qui & Ochozias dicitur 4. Reg.
8. &

8. & 2. Paralip. 22. qui nouus Rex Iu-
da conſtitutus regnat vno duntaxat
73 anno, Athaliæ matris ſuæ † impulſu
adorat idola Achab, ſed interficitur
iuſſu Dei à Iehu 4. Reg. 9. vt in ſequē-
tibus patebit.
74 Intereà Iehu iuſſu Eliſei ab ipſius
diſcipulo vnctus in Regem Iſrael, iuſ-
ſuſque delere domum Achab domini
ſui 4. Reg. 9. & 2. Paralip. 22. & vlciſci
75 iniurias Deo illatas, † venit cum exer-
citu in Iſrael, ac Regem vtrumq; Io-
ram Regem Iſrael, & Ochoziam Re-
gem Iuda idololatras, vt dictum eſt,
interficit. Iezabelem ex alto præci-
76 pitat, † Septuaginta quoque filios A-
chab, hæreticos iubet gladio perire.
Et ingreſſus Samariam totam domū,
progeniem, ac ſtirpem delet, & radi-
citùs extirpat. Deinde omnes ſacer-
dotes & cultores Baal trucidat, ſta-
tuas Baalis cōburit cōminuitq; tēplū
eius deſtruit, ex eoque facit latrinas
publicas, ob quas à Domino Deo lau-
datus promiſsionem accipit ſuos filios
regnaturos ſuper Iſrael, vſq; ad quar-
77 tam generationem. † Ipſe autem re-
gnat in Samaria 28. annis. Attamen
quia à peccatis Ieroboam non receſ-
ſit, ſed vitulos aureos adorare popu-
lum permiſit, ideò Iſrael vehementer
ab Azaele Rege Syriæ affligitur.
78 Athalia † verò videns occubuiſſe
Ochoziam filium ſuum occidit, omne
ſemen Regium Dauidis, impièque re-
gnat ſex annos, ſpoliat templum Do-
mini vaſis: iiſque ornat fanum Baal.
79 † Anno autem ſeptimo Ioiada Ponti-
fex, aſſenſu auxilioque principum ac
Leuitarum coronat in Regem Iuda,
vngit, ſalutatq; in templo Ioas puerū
ſeptem annorum, de ſemine Dauidis
80 clanculum enutritum. † Athaliam ſu-
peruenientem occidit, templū Baal
diruit, altaria & ſimulacra illius cōfrin
git, ſacerdotem eius interficit, cultum
verò Dei reſtituit. Quæ omnia videre
81 licet 4. Reg. 11. & 12. 2. Paralip. 24. †
Porrò Ioas regnat annis quadraginta,
facit rectum quādiu viuit Ioiada Pō-
tifex qui eū docebat. Sed Ioiada de-
functo, anno regni ſui 38. Ioas à Prin-
cipibus ſuis ſe adorari admittit, dere-
lictoque Domino ſeruit ſculptilibus,
miſſos à Deo Prophetas hoc increpā-
tes contemnit, inter quos Zachariam
Prophetam filium Ioiadæ, hoc incre-
pantem lapidari præcipit inter tem-
plum, & altare, Matth. 23. & 2. Para-
82 lip. 24. Quapropter anno proximo †
Azael Rex Syriæ, cum exercitu ve-
niens cōtra Ioas capta Geth, aſcendit
Ieroſolymam, infinitā multitudinem
Iudæorum debellat; cunctos princi-
pes interficit. Regem Ioas ignomi-
nioſe tractat; & acceptis ab eo templi
& palatij theſauris, 4. Regum. 12. ipſo
Ioas in lāguoribus magnis relicto, re-
dit Damaſcum, poſtremò Ioas à ſuis
ſeruis in lecto ſuo occiditur.
Mortuo Iehu Rege Iſrael regnat Ioa-
83 cham † filius eius decem & ſeptem
annis. Adorat Idola Ieroboam, ideo
traditus à Dño Iſrael in manus Azael
Regis Syriæ (4. Reg. 13.) & Benadad
eius filij diù ac grauiſsimè opprimitur.
84 † Ioacham verò mortuo ſuccedit in
Regno & Idololatria Ioas filius eius:
regnatq; annis ſexdecim.
85 Alteri Ioas Regi Iudæ ſuccedit † A-
maſias, regnat annis viginti nouem,
ſed victis Idumæis (4. Reg. 14. & 2. Pa-
ralip. 25.) victor reuerſus Deos Idu-
mæorum ſecum allatos colit, adorat:
eis adolet incēſum, propter quod ſce-
86 lus † Ioas Rex Iſrael, cedit Iudæ re-
gnum, Amaſias capitur, & ducitur in
Ieruſalem, cuius murus deſtruitur, tē-
plum ac Regia ſpoliantur, filij nobiliū
obſides abducuntur in Samariam. Tā-
dem facta coniuratione Ieroſolymis
contra Amaſiam fugit in Lachis, ibi-
que à ſuis occiditur.
87 Poſt Ioas Regem Iſrael regnat †

Ieroboam filius eius vno & quadra-
ginta annis. 4.Reg.14. post quem re-
88 gnat Zacharias † filius eius (4.Reg.
89 15) mensibus sex adorat Idola: † eum-
que quartum & vltimum de posteri-
tate Iehu occidit Sellum, qui regnat
mense vno & Idolis seruit. Ideo occi-
90 dit eum Manahem, qui regnat † de-
cennio ambulans in peccatis & ido-
lolatria Ieroboã: quo mortuo regnat
91 † Phaceia filius eius patri in impieta-
te persimilis. Sed regnat biennio;
92 quem interficit Phacee, † & regnat
pro eo annis viginti, non recedens à
peccatis Ieroboam: quapropter occi-
93 ditur ab Osea seruo suo, qui † regnat
nouem annis in Israel & adorat idola,
ideoque à Salmanasare Rege deui-
ctus tributa pẽdit. Prædicit Isaias pro
pheta cap. 8. & 9. & 24. & 25. vniuer-
94 sum Israelẽ † destructũ iri ab Assyrijs.
Quapropter Salmanasat Rex Assyrio-
rum Samariã obsidet, quam post trien
95 nium capit. † Regem Oseam & Israe-
lem vniuersum captiuum transfert in
Assyriam vltra montem Caspium, vt
ait Ioseph. 11. Antiquit. c. 5. quos nun-
quam in solum patrium reuersos tra-
dunt, propter impietatem & Idolola-
triam à Ieroboamo Rege continua
serie obseruatam pertinacissimè.
96 Occiso Amasia Rege Iuda † regnat
Ozias cum filio suo Mathat quinqua-
97 ginta duobus annis, † post quem re-
gnat Ioatham. 16. annis. Pij Reges ij
fuêre, sed segnes in exstirpãda Idolo-
98 latria. † Post Ioatham regnat impius
Acham sexdecim annis, statuas Baal
passim erigit, Idolis sacrificat, insuper
& filium suum in valle Benhennõ ho-
locaustum in igne comburit Idolo
99 Moloch. Quapropter † Rasim Rex
Syriæ, & Phacee Rex Israel à Deo ex-
citati obsident Ierusalem, capiunt ci-
uitatem Haila: vrbe capta magna
100 præda adducitur Damascum. † Pha-
cee occidit vno die filium Acham, &

centum viginti millia virorum, & 200.
millia mulierũ & puerorũ, captiua du
101 cit in Samariam. † Huius Regis impie
tatẽ & successorũ eius describit Da-
uid Psal. 105. [& immolauerunt filios
suos, & filias suas Dæmonijs] Nam
Acham 4.Reg. 23. & 2. Paralip. 28.
& Manasses traduxêre filios suos per
ignẽ secũdum idola Gentiũ: inclusos
enim pueros in cõcauitatẽ Idoli, & in
Idolo succenso igne crematos offe-
rebãt Moloch interim dum astantes
tripudiarẽt percutiẽtes tympana, ne
puelli eiulantes audirentur. Et addit
Dauid [& effuderũt sanguinẽ innocẽ
tem, sanguinẽ filiorũ suorũ, & filiarũ
suarũ, quas sacrificauerũt sculptilibus
Chanaan, & iratus est in furore Do-
minus in populum suũ, & abomina-
tus est hæreditatem suam, & tradidit
eos in manus Gentium, & dominati
sunt eorum, qui oderunt eos, & tribu
lauerunt eos inimici eorum, & humi-
liati sunt sub manibus eorum.]
102 Moritur impius Achã, regnat Eze-
chias filius eius annis viginti nouem.
Initio regni sui facit mundari templũ
Domini ab omnibus Idolorum sordi-
bus; abolitum Dei cultum restituit,
sacrificijs placat Deum iratũ. 4. Reg.
18. & 2. Paralip. 29. & cap. 20. conuo-
cato Regno Ierosolymam, vniuersa
destruit Idolorum altaria in toto re-
103 gno: † & Ezechias serpentem æneum
quẽ erexerat Moyses cõfringit, quia
populus sacrificabat ei; ob quę percu-
tit Angelus Domini de exercitu Sen-
nacherib obsidente Ierosolymã cen-
tum octoginta quinq; millia corpora
redigit in cinerem (vt ait D. August.
ad fratres in eremo serm. 25) ne aerẽ
fœtore corrũperẽt, armis ac vestibus
illęsis vt populus Ierusalem spolia col
104 ligat. † Sennacherib cum paucis fu-
git Niniuen, & in templo Dei sui à fi-
105 lijs occiditur. Sol retrocedit † in gra-
tiam pij Regis Ezechiæ, prorogatur
ei vita

ei vita miraculosè : hostes ei munera
mittunt.

Obijt pius Ezechias. 17. Rex Iuda
Creatur Manasses filius eius, regnat
annis quinquaginta quinq;, adorat &
colit solem, lunam, & stellas, vniuer-
sæque militiæ cæli ædificat altaria &
Idola in templo Domini; aras Baal ex
struit, instaurat excelsa, facit lucum, fi-
lium suum in valle Benhennon sacri-
ficij loco igni exurit idolo Moloch.
Multiplicat magos, maleficos, incan-
tatores, Pythones, hariolos, augures,
& arúspices : seducit populũ. Præter-
greditur in impietate Gentes. Missos
à Deo Prophetas tantum facinus non
impunè abiturum annunciantes oc-
cidit. Esaiam medium findit. Innocē-
tium plurimorum sanguinem fundit,
107 † ob quæ flagitia capitur ab Assyrijs,
& compedibus vinctus ducitur Ba-
bylonē. In carcere pœnitet. Flet abū-
dè. Exauditur post decennium. Re-
gno restituitur. Idola, & aras aufert. Al
tare ad cultum Dei restaurat; seruit
Domino. Hæc omnia legere est 4.
Reg. 21. & 2. Paralip. 33 & 36.
108 Post hunc regnat in Iuda † Amon
filius eius duobus annis sequutus Pa-
trem peccantem, & nō pœnitentem:
& tandem in maiora crimina lapsus
in domo sua à suis seruis interficitur.
109 Hunc sequitur Iosias † filius eius,
decimus nonus Rex Iuda. Regnat an-
nis triginta vno, octauo anno regni
sui (4. Reg. 22. & 23. & 2. Paralip. 34) In
quisitorem agit, quærens Deum pa-
tris sui Dauid, cum adhuc esset puer.
110 Anno vero 12. † mundat templum
Hierusalem & Iudam ab Idolis. Alta-
ria & simulacra Baal destruit, excel-
sa, lucosque exscindit. Sacerdotes Baal
delet. Soli & lunæ sacrificātes occidit.
Equos & currus Solis comburit. Do-
mos effœminatorum dissipat. Cultum
idoli Moloch euertit. Fanum quoque
quod Salomon ædificauerat in monte
offensionis diruit. Sed & fanum, & al-
tare quod Ieroboam fecerat in Be-
thel comminuit, lucũ succendit. Os-
sa sacerdotum ibi sepultorum exhu-
mat: exciuit Inquisitor accerrimus hę-
reticos sepultos, & combussit super
altare. Insuper & omnia, aras, statuas,
& lucos in vrbibus Samarię, Manasse,
Ephraim, & Simeon, vsq; Nephtalim,
per vniuersam terram Israel subuer-
tit, omnesque sacerdotes Idolorum
occidit, ossa sepultorum comburit,
reuertiturq; in Ierusalem: moritur tā-
dem Iosias, cuius mortem defleuit af-
fatim vniuersus Israel. 4. Reg. 23. 2. Pa-
ralip. 35. 3. Esdræ. 1.
111 † Post Iosiam filius eius Ioachaz,
qui & Sellū dicitur, impiè, iniquè cru-
deliterq; regnat tribus mensibus, quē
vinctũ Nechao Rex Ægypti, mittit in
112 Ægyptum † & tributo Iudęis imposi-
to fratrem eius Eliachim alias Iecho-
niam Regem cōstituit, vertitq; nomē
113 eius Ioacim. † Regnat annis vnde-
cim. Adorat Deos alienos infidelis &
hęreticus: quod colligit, & probat au-
tor Historiæ Scholasticæ Petrus Co-
mestor, & Lyran. ex illo Paralip. lib. 2.
c. 36. [abominationes eius quas ope-
ratus est, & quæ inuenta sunt in eo.]
Super quem locum dicunt autores
prædicti cum Hebræis, in cadauere
ipsius reperta esse inusta stigmata, &
impressas notas quæ erant veluti in-
signia variorum Deorum, quos im-
pius ille Rex colebat ac venerabatur.
114 † Is etiam Vriam sanctum virum, &
Dei Prophetā crudeliter interfecit,
sicut legimus apud Ieremiam cap. 26.
quem, & ipsum quoq; Ieremiam oc-
cidere voluit, & vaticiniorum eius li-
brum scalpello scindi, & igni cremari
iussit, vt constat ex Ieremia cap. 36.
propter quæ crimina suscitat Deus
115 contra eũ † Nabuchodonosorē Regē
Babylonis, qui veniens Ierosolymam
occisum Ioacim proijcit extra Ieru-
salem

salem à bestijs auibusque lacerãdum, 4. Reg. 24. & 2. Paralip. 36. & 3. Esdræ 1. quam miseram mortem prædixerat Ieremias cap. 22. his verbis: hæc dicit Dominus ad Ioacim: [non plangent eũ, sed sepultura asini sepelietur proiectus extra portas Ierusalem.]

116 Mortuo miserè impio Ioacimo Nabuchodonosor Regem constituit filium eius Ioachin, qui & Iechonias dicitur: regnat menses tres, dies decem, malitia, & Idololatria patris sui similis, ob quod grauissimum crimen mittit illi Deus Nabuchodonosorem
117 † qui obsidet Ierusalem (teste Diuo Hieronymo super Matt. cap. 1. & Daniel. cap. 1.) ad quem exiens de consilio Ieremiæ Rex Ioachin, & mater, & vxores, & principes eius, omnesque nobiles & optimates Iuda vltro se tradũt Regi Babylonis, qui eos vnà cum cæteris vasis, ac thesauris templi & palatij, ac ditioribus robustis & optimis quibusque artificibus transfert in Babylonem: vbi Ioachin carceri traditur. Hæc omnia lege locis proximè citatis Regum & Paralipomenon.

Ablato regno à Ioachin, constituit Regem Nabuchodonosor eius patruum Mathaniam
118 † filium Iosię & in signum subiectionis mutat eius nomẽ in Sedecian, quod iustitiam Domini sonat, eò quòd Domino Nabuchodonosori tributa penderet.
119 † Regnat annis vndecim. Facit malum coram Domino. Adorat Idola Nã Ezechiel propheta (qui vnus erat ex captiuis qui exulabant in Babylonem) anno sexto transmigrationis videt in templo pessimas Iudæorum abominationes idololatriæ, fœminas adorantes, & flentes Adonidem Veneris amasium, senes & sacerdotes colentes reptilia. Ob hæc scelera, & alia, quibus Sodomam & Samariam superabant, prædicit Ezechiel populum omnem occidendum, vrbemq; exurendam, quod lege apud Ezechielem à cap. 8. vsque ad 19.
120 † Anno igitur nono Sedecię die vero 10. Decembris venit Nabuchodonosor cũ exercitu arctissimeq; obsidet Ierusalem sesquianno: vt videre est. 4. Reg. 25. Ieremiæ. 39. & 52. tantaq; fames inualuit in ciuitate: & obsessos oppressit, vt parentes comederẽt filios suos, & filij parentes. Ieremiæ 9. 15. & Ezech. 5. Anno quoque secun-
121 do † Sedeciæ obsident Chaldæi Ierosolymam, & intrant vsq; ad portam interiorem secundi muri. Rex Sedecias nocte per viam subterraneam cum suis principibus fugiens à Chaldæis comprehenditur in campo Ierichó. 4. Reg. 25. ducitur ad Nabuchodonoso-
122 rẽ in Reblata, † cuius iussu filios suos ac principes omnes Iuda videt ante conspectum interimi. Eidemque Nabuchodonosor oculos eruit, cum cathenis vinctum rapit & abducit Babylonem, vbi vsq; ad mortem ponit eum in carcere. Eo pacto impletum est verbum Domini: quod dixerat Ezechiel cap. 12. adducam eum in Ba-
123 bylonem, & ipsam non videbit. † Deinde Chaldęi (2. Paralip. 36.) capiunt vrbem Ierusalem, populum occidunt non parcentes adolescenti virgini &
124 seni. † Paucis post diebus venit Nabuzardan princeps exercitus, & comburit palatium Regis, omnesq; domos Ierusalem, incendit templum Domini postquam stetisset 440. annis, simulq; combusti sunt libri sacri, qui passim in scriptura citati iam non extant. Vniuersas turres, & muros vrbis Ierusalem per circuitum, & reliqua ædificia destruit: populum residuum cum thesauris templi abripit in Babylo-
125 nem: † relinquit in ruinis Ierosolymæ pauperes aliquot rusticos ad colendã terram, quibus pręficit Godoliam, quẽ Ieremiæ 41. & 4. Reg. 25. proditoriè occidit Ismael Iudæus in Masphat, & cum eo plures Iudæos & Chaldæos,

† Sed

126 † Sed Iudæi residui timẽtes Chaldæos fugiunt in Ægyptum, simulq; cogũt secum proficisci Ieremiam, vbi adorant Deos Ægyptiorum. Itaque illis prædicit Ieremias (vt ipse clamitat c. 43.) venturum excidium à Nabuchodonosore, lapidibus obruunt Ieremiã in Ægypto Iudæi (Ieremię 44.) quod obiurgaret eos acerrimè ob idololatriam.

127 † Ob quod crimen anno quinto desolationis Iudęę Nabuchodonosor vastat Ægyptum, repertosq; ibi Iudæos, partim occidit, partim abducit in Babylonem. Tunc etiam Nabuzardan ex Iudæis qui superstites erant in Iudæa & Ierosolima, numerum ingentem cædit, & quibus vitam concessit (ij fuerunt septingenti quadraginta quinque) eos transfert in Babylonem. Hæc Ioseph. Antiquit. Iudaic. lib. 10. cap. 11. Et Ieremias. 52. Ne quidem ex tot malis vllum incommodũ populus perpessus est, nisi propter hęresim & Idololatriam.

Quinta mundi ætas.

CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *INquisitoris munus egit Nabuchodonosor Rex, in transmigratione Babylonis, qui post miraculum fornacis edictum publicauit.*

2 *Cyrus Rex Persarum post Darij Medi mortem, concessit Iudæis licentiam redeundi in Iudæam.*

3 *Iudæorum Dux primus fuit Zorobabel, qui præfuit annis octo & quinquaginta, templum ac sanctam ciuitatem reædificauit.*

4 *Aggeus futuram omnium frugum abundantiam prophetauit.*

5 *Esdras audiens Iudæos ducentes vxores idololatras scindit suas vestes, & populum ad pœnitentiam inducit.*

6 *Iudæorum Dux secundus fuit Resa Misciola, filius Zorobabel, qui præfuit annis sexaginta sex.*

7 *Inquisitoris munus exercet Esdras legens edictum Legis Domini, in templo conuocato vniuerso populo pœnitentiam agente.*

8 *Iudæorum Duces, qui & quot fuerũt, vsq; ad num. 20. exclusiuè.*

20 *Iudæorum vltimus Dux, fuit Iannæus Hircanus de domo Dauid, qui præfuit annis sexdecim.*

21 *Iason Pontificatum petijt & obtinuit.*

22 *Idololatria causa fuit cur Antiochus Rex Græcorum venerit Ierosolimã, & multa millia ciuium trucidauerit.*

23 *Antiochus Rex Græcorũ mittit Apollonium in Ierusalem, qui inaudita facinora patratur.*

24 *Eleazarus nolens porcinam carnem edere, nec id simulare diris plagis perimitur.*

25 *Machabei fratres septẽ vnà cum eorũ matre nolentes carnẽ porcinam edere ab Antiocho Rege interimuntur.*

26 *Inquisitoris munere fungitur Mathathias sacerdos, cum quinque filijs suis.*

27 *Iudæi mille nolentes Sabbato pugnare trucidantur.*

28 *Mathathias collecto piorum exercitu Sabbatis pugnat, Ducibus Antiochi resistit, & pueros incircumcisos circumcidit.*

29 *Mathathias moriturus hortatur filios, vt strenuè pro Lege Dei certent.*

30 *Inquisitor extitit acerrimus Iudas Machabeus Princeps & Pontifex Iudæorum impios trucidans.*

31 *Iudas Machabeus Nicanorem impium, & exercitum eius copiosissimum fugauit.*

32 *Iudas Machabeus victor Ierosolimam ascendit, ciuitatem recipit, idola destruit, cultumq; Dei restituit.*

33 *Deus propter peccata morte puniuit Antiochum Regem.*

34 *Inquisi-*

34 *Inquisitoris munus exercuit Iudas Machabæus, contra Nicanorem blasphemum.*

35 *Inquisitor strenuus extitit Ionathas, Azotum & templum Dagon succendit.*

36 *Simon frater Ionathæ à populo Princeps, & Pontifex eligitur, qui præfuit annis octo.*

37 *Inquisitorem agit Ioannes Hircanus, filius Simonis diruens templum montis Garizim, & alia faciens.*

38 *Aristobolus Hircani filius primus fuit, qui non contentus de Ducatu, & Pontificatu seipsum coronauit in Regem.*

39 *Alexander Iannæus Aristoboli frater viginti septem annis crudelissimè regnat, & malè moritur.*

40 *Alexandra vxor Alexandri post eum regnat nouem annis adiuuantibus eam Pharisæis.*

41 *Iudæam Romani inuaserunt, Hircano & Aristobolo Alexandræ filijs de regno inter se contendentibus.*

42 *In Iudæam venit Pompeius cum exercitu, Hircano Pontificatum donat, & Iudæam tributariam facit.*

43 *Iudææ Phaselum præficit Antipater ex filijs suis, Herodem verò Galilæa.*

44 *Phaselus seipsum occidit, & Hircanus à Parthis capitur bello.*

45 *Iudæorum Rex creatur Herodes Ascalonita ab Augusto Cæsare, regnauit tyrannicè annis triginta septem.*

46 *Christus Dominus noster nascitur tempore Herodis Ascalonitæ, cum Augusti Cæsaris edicto vniuerso describeretur orbis.*

IN quinta similiter ętate multi fuerũt, qui Dei zelo accensi pro illius gloria & honore officium Inquisitoris egerunt, veluti in transmigratione Babylonis (quæ septuaginta durauit annis, vt patet in libris Regum, apud Ieremiam, & Za-
1 chariam): in qua † obstupefactus Na-
buchodonosor Rex miraculo illo fornacis ardentis relinquentis intactos tres pueros Ananiam, Azariam, & Misaelem, Inquisitoris exercet munus, ac edicto iubet publico, vt occidatur quisquis Deum Israelis blasphemauerit, vt patet Danielis cap. 3.

Anno septuagesimo desolationis Ierusalē siue captiuitatis Babylonicę,
2 mortuo Dario Medo, † Cyrus Rex Per-
sarum Monarchiam regnorum adeptus, regnat annis viginti duobus, qui statim Monarchiæ suæ anno primo diuinitus inspiratus publicato vbiq; in toto regno suo edicto, dat Iudęis licētiam redeundi in Iudæam, atq; impēsis regijs ędificare ibi tēplū Deo Israel
3 † sub Duce Zorobabele filio Salathie-
lis, vt constat 1. Esdræ 1. & 2. & 2. lib. c. 7. Ab hoc tempore Iudæi iam non habent Reges sed Duces. Hic Zorobabel Dux præfuit annis 58. Reædificat templum, & ciuitatem sanctam.
4 Prophetat Aggæus futuram omnium
frugum abūdantiā, quia colūt Deum,
5 quod proculdubiò euenit. † Eodem
tempore Esdras cum audisset multos Iudæorum duxisse vxores alienigenas, quæ ad cultum falsorum Deorum eos prouocabant, scindit vestes, euellit pilos capitis & barbæ, sedetq; dolens, mœrens, ac ieiunans vsq; ad vesperam: orat humiliter Dominum, populumq; ad fletum & pœnitentiam commouet. Deinde vt patet 1. Esdræ 10. & 3. cap. 9. Iudæos vniuersos conuocatos Ierosolimam in atrio templi trementes propter peccatum, ac frigus, pluuiamque, peccasse arguit, vxores alienigenas cum liberis eorum repudiare præcipit: constituitque iudices, qui facta examinatione, separant externas cum natis earum à po-

à populo Israelis, Deumque victimis
placant.
6 Post Zorobabelem † Resa Misciola filius eius secundus Dux Iudæorum præest annis sexaginta sex, vt
7 constat 1. Paralip. 3. Hoc tempore † Esdras Inquisitoris exercens munus, stans in templo è suggestu legit edictum Legis Domini à manè vsque ad meridiem, vniuersa multitudine virorum ac mulierum audiente, flente, Deumque adorante, ac timente: libr. 2. Esdræ c. 8. & lib. 3. cap. 9. mox confitente sua peccata, fœdus cum Deo percutiunt, promittunt, iurant seruaturos se Legem, præcepta, festa, annum septimum, oblationes, primitias, & decimas.
8. Mortuo Resa succedit † tertius Dux Iudæ Ioannes Ben Resa: præest annis quinquaginta tribus, vt ait Philo Iudæus in Breuiario; Iosephus Antiquitatum Iudaicarum libr. 11. c.
9 7. & 8. † Deinde Iudas Hircanus quartus Dux præest annis quatuordecim, cuius tempore Manasses frater Iaddi Pontificis, eò quòd alienigenam & idololatrã duxisset vxorem filiam Sanaballet Satrapæ, seu principis Samariæ, ab altari pulsus abiens in Samariam ad socerum, contra Legem extruit in monte Garizim, templum Ierosolimitano simile.
10 Ioseph † Priscus Dux quintus præest Iudæis (vt ait Philo & Iosephus, lib. 12. Antiquit. cap. primo,) annis se-
11 ptem. Deinde † Semei Abner annis vndecim; quo tempore (teste Iosepho) propter hæreses & idololatriã suscitat Deus Ptolemæum Soterem Regem Ægypti, qui specie religionis sub simulatione sacrificij venit Ierusalem in Sabbato, & multa Iudæorum millia dolose capta transfert in Æ-
12 gyptum, ac pro seruis vendit. † Post hunc Dux creatur Mathathias Heli, præest reliquis Iudæorum annis duo-
13 decim. † Inde Maat Asar annis nouẽ.
14 Nagge † Artaxat annis decem. † He-
15 sli Agar annis octo: hæc omnia colligo ex Philone Iudæo, & ex D. Luca cap.
16 3. Naum † Moslot præest annis septẽ, post eum Amos & Syrach annis qua-
17 tuordecim: † Mathathias Siloa annis
18 decem; † Ioseph Iunior Arses annis sexaginta: Hoc tempore propter infidelitatem Iudæorum Ptolemæus Phi-
19 lopater † (vt constat ex lib. 3. Machabæorum) qui Rex fuit Ægypti cum exercitu ingressus Iudæam, Ierosolimæ in templo sacrificat: & reuersus in Ægyptũ edicto iubet omnes Iudæos in Ægypto existentes, vinctos ad se perduci, occidi, ac deleri. Sed Eleazaro orãte Iudæi liberantur superstites,
20 & ad patriã redeunt. † Postea Iannæus Hircanus vltimus Dux de domo Dauid præest Iudæis annis sexdecim (vt
21 ait Iosephus lib. 12. Antiquit. cap. 4.) † Hoc tempore Iason frater Oniæ Pontificis petit permitti sibi Põtificatum fratris: obtinet; & statim omnem Dei cultum peruertit, transfert Iudæos ad ritus Gentilitios, & optimos quosque epheborũ in lupanaribus ponit, mittitque Tyrum trecentas drachmas argenti in sacrificium Herculis. Lege
22 ad hæc libr. 2. Machab. cap. 4. † Quapropter Rex Græcorum Antiochus (2. Machab. cap. 4. & 5.) efferato animo armis ingressus Ierosolimam intra triduum octoginta millia ciuium trucidat, quadraginta millia vinxit, non minus venundat; intrat templum, aufert altare aureum, mensam propositionis, candelabrum luminis, vniuersa vasa, ac thesauros auri & argenti mille & octingenta talenta, velociterque regreditur Antiochiam. Discedens verò Antiochus reliquit Ierosolimis præsidij loco principes præpositos se ipso crudeliores, vt affligerent popu-
23 lum Iudæorum. † Post annos quoque duos misso Apollonio Duce cum exercitu

ercitu xx. duorũ milliũ, simulata pace
dolosē crudelē capit denuò: plurimos
Iudæorũ occidit in Sabbato, mulieres
ac pueros vendit, domos multas spo-
liat, exurit, & diruit: Compellit Iu-
dæos relinquere Dei legem, sacrifi-
cia, festa, Sabbata, ac cæremonias, li-
bros sacros legis seu Testamenti Do-
mini comburi; ac leges Gentium ser-
uare, aras & Idola erigere: & ijs thus
incendere ac sacrificare, porcinas car-
nes immolare, & edere, Ponit in tem-
plo Dei super altare Idolum, ac Simu
lacrum Iouis Olympij, cui sacrificare
cœperunt immolantes, & offerentes
porcos, aliaq; illicita, ac in ipso tem-
plo epulantes & scortantes cum me-
retricibus. In templo autem Garizim
ponunt imaginem seu statuam Iouis
Hospitalis: multiq; Iudæorum relicta
Dei lege Gentilitatem sequũtur, im-
pij quidem voluntariè, infirmi autem
timore. Pij verò in legis obseruatio-
ne persistentes vbiq; crudeliter vul-
nerantur ac trucidantur. Tunc qui-
dam latenter Sabbatum celebrantes
24 concremantur. 2. Machab. 6. † Elea-
zarus nonagenarius, quod nollet co-
medere carnem porcinam, nec id si-
25 mulare diris plagis perimitur. † Se-
ptem fratres Machabæi vnà cum ma-
tre sua (2. Machab. 7.) nolentes porci-
nis vesci carnibus pro lege Dei ab
Antiocho Rege post atrocia, fortissi-
meq; tolerata supplicia, ac tormenta,
26 terribili martyrio interimuntur. †
Tũc Mathathias sacerdos in ciuitate
Modim cum quinq; filijs suis Ioanne,
Simone, Iuda, Eleazaro, & Ionatha In
quisitoris fungens munere, respõdet
his, qui ab Antiocho Rege missi fue-
rant, nec se nec suos Idolis sacrificatu
ros (vt cõstat 1. Machab. 2. & 2. Macha
5.) quin Iudęũ quemdã sacrificãtem
Regiumque Ducem ad hoc compel-
27 lentem occidit, aram diruit, † & fugit
cum filijs & amicis in desertum, vbi
mille Iudæi nolentes Sabbato pugna-
28 re, trucidãtur. † Mathathias autẽ col-
lecto piorum exercitu zelo legis ar-
ma corripiens & Sabbatis etiam pu-
gnans, Antiochi Ducibus resistit, Ido-
lolatriam destruit: vindicat legem, re-
uocat Dei cultum, pueros incircumci-
29 sos circumcidit. † Tandemque mo-
riturus hortatur filios vt patrum exẽ-
plo semper fortiter tueantur Dei le-
gem, deditq; eis Simonem filium suum
in consultorem, & Iudam Macha-
bæum in militiæ principem.
30 Mortuo Mathathia, Iudas † Macha-
bæus loco patris (1. Machab. 3. & 2. Ma-
chab. 8.) Principatum simul ac Pon-
tificatum Iudæorum tenet, & Inqui-
sitorem agit acerrimum. Nam zelo
Dei accensus omnes impios trucidat,
& Dei hostem Apolloniũ Cœlesyriæ
ducẽ occidit, exercitumq; eius delet.
31 † Blasphemum illum & impium Nica-
norem & exercitum eius ex quadra-
ginta septem millibus bellatorum
conflatum Deo fretus fugat, eorum-
que spolia Iudæi debilibus, orphanis,
& viduis diuidunt. Nicanor autem
solus fugiens Antiochiam, prædicat
Iudæos Deum habere protectorem.
32 † Iudas victor (1. Machab. 4. & lib. 2. c.
12.) cum suis ascendit Ierosolimam, re-
cipit ciuitatem, aras in plateis extru-
ctas destruit, templum purgat à sor-
dibus Idolorum, ædificat nouum alta-
re holocausti, & Thymiamatis, can-
delabrum, mensam, vasa, cæteraque
omnia renouat, cultum Dei restituit,
celebrat dedicationem altaris & tem
pli, cuius meminit Ioannes cap. 10. ip-
se etiam Iudas 1. Machab. 5. debella-
tis Galilæis & Galaaditis, idola ipso-
rum succendit, aras diruit subuersis ip
sarum simulacris.
33 Interea Antiochus † (1. Machab. 6.
& 2. lib. 9) subitò percutitur à Deo ma
ximis viscerum doloribus, ita vt de
corpore eius vermes scaturirent cum
fœtore

fœtore intolerabili, ipseque impius & sacrilegus fatetur, hæc se pati propter mala quæ in templum & fideles exercuerat: simulat pœnitentiam, promittit morum emendationē. Sed quia fictè pœnitet, à vermibus cōsumptus perit, impletaque est prophetia Danielis c. 8. quæ dixerat [sine manu contereretur.]

34 1.Machab.7.& lib.2.cap.15.† Iudas Machabæus caput & dexteram blasphemi Nicanoris præcidit, & suspendit Ierosolimis contra templum, linguam verò eius blasphemam particulatim auibus dat.

35 Mortuo Iuda, succedit Ionathas † frater eius, præest annis decem & nouem, qui (1.Machab.10.) vt Inquisitor strenuus Azotū & templū Dagon (id est, idoli qui figuram habebat piscis) succendit, & in præmium accipit ab Alexandro Ægypti Rege fibulam auream, & ciuitatem Accaron cum finibus suis in possessionem.

36 Mortuo Ionatha † Simō frater eius à populo princeps Dux ac Pōtifex electus prǽest annis octo, qui primo anno sui principatus Gazam ciuitatem expugnat (1.Machab.13.) & mundat ab idolis. Quin & ad deditionem compellit custodes Ierusalem, quibus eiectis mundat arcem ab idolis.

Interfecto Simone dolo in cōuiuio,
37 † Ioan. Hircanus filius eius ducatum gerit, & Inquisitorē agit: nā vt ait Ioseph. (1.lib. de bello Iud.c. 2.) Samariā obsidione captā solo æquat, templū mōtis Garizim destruit, quod steterat annis ducētis Idumęos circūcisionē ac Iudaismū accipere cōpellit.

38 Hircano defuncto, † filius & successor eius Aristobulus (vt ait Iosephus lib.13. antiquitatū c.18.) non contentus parentū gloria, vt Dux, & Pontifex diceretur, primus post captiuitatem Babylonicā assumpto diademate regni seipsum regem facit. Regnāt

anno postquā Ituræā ad circumcisionē & Iudaismū cōpulisset. Postremò verò moritur ore sanguinē vomens.
39 Post hūc † Alexāder Ianæus Aristobuli frater crudelissimē regnat vigintiseptē annis, de quo Iosephus multa scribit, sed nihil quod ad zelum Dei pertineat. Tandem ex temulentia morbo contracto obijt. Post Alexan-
40 drum regnat Alexandra † eius vxor nouem annis, iuuantibus eā Pharisæis Ioseph.13. Antiq.22.& 1. belli.c.4.
Mortua Alexandra, filij eius Hirca-
41 nus † & Aristobulus inter se de regno cōtendentes ac dimicantes occasionē dant Romanis, vt Iudæam inuaderēt vt ait Ioseph.14. Ant. c.1.2.7.& 8.
42 & 1.belli 5. Venit igitur † Pompeius cum exercitu. Hircano Pontificatum donat, Iudæam tributariam facit, & eius procuratorē creat Antipatrum Idumæum Herodis Ascalonitæ patrē Hircano Pontificatum firmat, Aristobulum & filios eius captiuos abducit secū Romā. Ab hoc tēpore Iudęi sub aliorum dominatione degere cepe-
43 runt. Interea † Antipater ex filijs suis Phaselum seniorem Iudææ præficit, Herodem verò Ascalonitam Galilęæ, ipse verò velut omnium pater solicitè cunctis superintendit. Tandem à Malcho Iudæo necatus veneno interijt, de quo Iosephus 14. Antiquit. c.
44 18.& 20. † Phaselus se ipsum occidit, & Hircanus à Parthis capitur bello.
45 † Præficitur verò, & creatur Rex Iudæorum ab Augusto Cęsare Herodes Ascalonita. Tyrannicè regnat annis 37. cuius atrocitates superant omnes tyrannorum fabulas. Sed anno 15. regni sui instaurat tēplum Domini in Ierusalem, quod occasione bellorum
46 confractū iacebat. † Huius Herodis Ascalonitæ Regis tempore nascitur Christus Iesus verus Dei filius ex Beatissima, & illibata Virgine Maria in Beth-lehemitico præsepio,

cùm Augusti Cæsaris edicto, vniuersus describeretur orbis.

Sexta mundi ætas.

CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *INquisitor primus Legis Euangelicæ fuit Christus Dominus suæ natiuitatis die decimotertio.*

2 *Iudæi planè cognouerunt Dei filium in Beth-lehem fuisse natum.*

3 *Christus Dñs nō puniuit Iudæos, quousque pareret Iudæa Apostolos & iustos.*

4 *Inquisitor fuit Christus Dominus contra Herodē Regem, quem vermium corrosione interfecit.*

5 *Confiscatio bonorum tempore Christi apparuit in pœnam infidelitatis Iudæorum.*

6 *Iudæam ob eius infidelitatem spoliant Pontifices & præsides, qui creantur Tyberio Cæsare regnante.*

7 *Inquisitorem egit Ioannes Baptista eodem tempore prædicans fidem Christi in deserto Iudææ.*

8 *Inquisitoris munus exercuit Ioannes Baptista reijciens sacerdotes ab hæreticis Ierosolimitanis missos, offerentes ei numen Christi, quos ter monet se non esse Christum.*

9 *Ioannes Baptista populo digito demonstrat Iesum, docens monitionem faciendam hæreticis ante punitionem.*

10 *Inquisitor extitit Christus Dominus, ingrediens templum, vendentes, & ementes eijciens, & num. 14.*

11 *Ioannes Baptista infideles discipulos misit ad Christum, vt visis miraculis reuerterentur ad fidem.*

12 *Inquisitorum munus est, hæreticos ad fidem Christi adducere.*

13 *Hæreticorum pœnā ignem esse apparet.*

15 *Confiscationem bonorū & ignem hæreticorum esse pœnam demonstrauit Christus per tres parabolas, & ex dato præcepto iubet eos iugulari, vnde & Apostolos inquirendi munere fungi debere ostendit.*

16 *Inquisitor verus apparuit Christus, vbi conuincit hæreticos Iudæos futuram mortuorum resurrectionē negantes.*

17 *Inquisitores tenentur hæreticos ex sacræ scripturæ testimonijs conuictos ad fidem reducere.*

18 *Iudæorū peruersa dogmata, & errores sæpissimè Christus improbauit.*

19 *Christus post suam resurrectionem apparuit Discipulis euntibus in Emaüs, illosq; dubitantes redarguit stultitiæ & tarditatis.*

20 *Inquisitor extitit Christus Dominus Iudæos priuās regno, propter eorum infidelitatem & hæresim.*

21 *Titus ingrediens & contemplans Ie-*
22 *rusalem, quid dixit.*

23 *Iudæorum destructio propter mortem Christi accidit: idque probatur ex multis sacræ scripturæ locis, & Patrum testimonijs.*

24 *Hæreticorum pœnas Christus Dñs tanquam verus Inquisitor demonstrauit esse bonorum cōfiscationem, & alia.*

25 *Apostoli successerunt Christo vero Inquisitori, quibus data est iurisdictio in causis fidei contra hæreticos & infideles.*

26 *Inquisitor extitit Paulus Iudæum magum prædicationi resistentem dicto ad tempus excæcans.*

27 *Inquisitor fidei Petrus Apostolus fuit, cùm Ananiam & eius vxorē verbo enecauit, & Simonem Magum volantē verbo suo deiecit ac contriuit.*

28 *Inquisitor apparuit Paulus Hymenæū & Alexandrum hæreticos excommunicans, & tradens Sathanæ tortori torquendos.*

29 *Inquisitor apparuit Paulus cum fornicarium & malè de matrimonio sentientem præcepit, tradi Sathanæ corporaliter affligendum.*

30 *Ioannes Apostolus & Euangelista cōtra Cerinthum & Marcionem hære-*

ticos scripsit Euangelium Christi diuinitatem probans. Tum Cerinthus tam Ecclesiæ, quàm Apostolorum sensit Inquisitionem.

31 *Episcopi successerũt Apostolis, qui iure diuino ordinarij fuere Inquisitores.*

N sexta verò ætate,
ChristusDominus no
1 ster † primus Inquisi-
tor fuit Legis Euáge-
licę,qui decimotertio
suę natiuitatis die no-
tum fecit vniuersæ Ierosolimæ per
tres Reges Magos se in mundum ve-
2 nisse.† Nã ipsi Iudæi coacto Concilio
ex propheria Michææ c.5. cognoue-
runt planè Dei filium in Beth-lehem
fuisse natum, quos quidem pœnituit
natiuitatis filij Dei: nam vt ait Mat-
thęus[turbatus est,& omnis Ierosoli
ma cũ illo]ceperuntq; ab hoc tem-
pore claudicare in fide Christi Domi
3 ni,quos nõ puniuit † aut penitus de-
leuit quousque pareret iustos, quos
prægnans aluo Iudæa continebat. Id
Michæas Propheta dicit cap.5.[& tu
Beth-lehẽ Ephráta paruulus in milli-
bus Iuda:ex te mihi egredietur, qui
sit dominator in Israel, & egressus
seu egreßionis eius ab initio,nempę
temporis gratiæ, & altera natiuitas
à diebus ęternitatis.Propterea dabit
eos vsq; in tempus quousq; parturiẽs
pariet] id est, non tradet infidelem
Iudæã morte plectendam Romanis,
quousque pariat Apostolos & iustos,
quorum fœturã est pręgnans,mulier
4 † enim grauida non plectitur donec
pariat l.prægnãtis. ff. de pœnis.[Præ-
gnantis(inquit) mulieris cõsumendæ
dãnatæ,pœna differtur quò ad pariat,
ego quidẽ & ne quæstio de ea habea-
tur, scio obseruari quãdiu prægnans
est]Ad hæc est etiã text.in l.& seruo-
rum.§.penul.ff.de statu hominum.
5 Inquisitor etiã fuit † Christus Dñs
contra Herodem, quem sexto ætatis
suæ anno morbo intercutis aquæ &
corrosione vermium interfecit: quia
persecutus est suum Redemptorẽ, &
occidit omnes pueros à bimatu & in-
fra in Beth-lehem, & in omnibus
eius finibus in odium Christi.

Post obitum Herodis Cæsar Augu.
6 † diuino impulsus numine diuidit re-
gnũ,& quatuor cõmittit tyrannis:Iu-
dæã Archelao, Galilæã Herodi Anti-
pæ,Ituræã Philippo, & Traconitidem
regionẽ Abilinã Lysanię,de quo Luc.
c.3.Iosephus lib.17.Antiqu.c.17.& 2.
bel. c.4.Has prouincias omnes isti ty
ranni deprędabantur in pœnã infide-
litatis Iudæorum: ecce tẽpore Christi
Domini confiscationem bonorum.
Anno Tyberij Cæsaris 15. vt ait D.
Luc.Pilatus præficitur Iudææ,& Pon-
tifices creãtur Annas,& Caiphas,qui
supra quàm dici potest spoliãt Iudæã,
id inspirãte Christo Domino propter
eorum infidelitatẽ: sed ante Pilatum
multi Romani pręsides Iudęã afflixe-
rant,& hauserant, vt optimè Ioseph.
lib.17.Antiquit.& 2.belli c.6.
7 Eodem tempore Ioannes † Baptista
qui hactenus in deserto vitam miræ
austeritatis egerat, vestitus pilis ca-
meli,cinctus zona pellicea, victitans
locustis ac melle syluestri,Dei man-
dato incipit in deserto Iudææ & in
finitimis Iordanis Inquisitorem agere
prædicans fidẽ Christi,Legem Euan-
gelicam,Baptismum, Pœnitentiam:
obiurgat, terret, minatur arboribus
sterilibus excidiũ propter infidelita-
tẽ,Pharisæos infideles,&Saducęos ne
gãtes mortuorũ resurrectionẽ seuerè
corripit,ac minatur nisi resipiscãt,pa-
leas à tritico separãdas ac igni cremã
das,de quo Matt.c.3.Mar.c.1.Lu.c.3.
8 Agit etiam Inquisitorem † Ioan-
nes Baptista(Ioan. cap.1.)cũ Iudæi re
ijcientes Christum,& data opera hæ-
retici mittũt ab Ierosolimis sacerdo-

tes ad Ioannem offerentes ei numen
Chriſti,quos Ioannes monet profeſ-
ſus ſe non eſſe Chriſtum,ſed vocem
clamantis in deſerto [parate viam
Domini]in medio autem ipſorum ſta
re quẽdam,qui ſe eſſet prior, tantoq;
dignior vt ipſe indignus ſit qui ſoluat
9 corrigiam calceamẽti † Poſtridie ve-
nientem ad ſe Ieſum digito demon-
ſtrat populo, ac denunciat eum eſſe
agnũ Dei,qui tollit peccata mũdi , ſi-
biq; cœleſti ſigno manifeſtatum ip-
ſum eſſe filium Dei.Ecce monitiones
ac ſuaſiones,quas Inquiſitor facit hę-
reticis ante punitionem.

Anno triceſimo primo ſuæ ætatis
10 Chriſtus † D. N. Inquiſitorem agit:
nam ingreſſus templum eijcit flagel-
lo ſacrilegos prophanatores, venden
tes & ementes vnà cum ipſorũ mer-
cibus Ioann.cap.2.

11 Eodem tempore † Ioannes Ba-
ptiſta diſcipulos ſuos infideles mittit
ad Chriſtum,qui miraculis ob oculos
eorum factis,probat ſe eſſe Meſsiam
eoque pacto qui prius erant incredu-
li reducuntur ad fidem.Quod aduer-
12 tit Matth.cap.11.Infideles † enim &
hæreticos ad fidem Chriſti reducere
ad Inquiſitores pertinet, [nolo mor-
tem impij(inquit Ezechiel.c.33.)ſed
vt conuertatur & viuat] & habetur
in.c an.agnouimus.26.q.6.

Anno triceſimo tertio ſuæ ætatis,
13 Chriſtus D. noſter † trãſiens per Ga-
lilęam mediamq; Samariam,præmit-
tit nuncios in ciuitatem Samaritano
rum,qui parent ipſi hoſpitium,à Sa-
maritanis non recipitur , quos Ia-
cobus & Ioannes igne cęleſti perden
dos cenſent , vt ait. D. Lucas c.9.ec-
ce hæreticorum pœnam , ignem , vi-
delicet: erant enim Samaritani illius
temporis hæretici.

Hoc eodem anno ingreſſus Ieſus
14 † templum , iterũ Inquiſitorem agit;
expellens ſacrilegos ementes & ven
dentes.Euertit menſas nummulario-
rum ; flagellatque infideles Iudæos.
Matth.c.21.Marc.11.& Luc.19.

Matth. cap. 21. & 22. Marc. cap.
15 duodecimo,& Luc.20.† tres Chriſtus
ſubijcit parabolas: primam , de duo-
bus filijs: alterã,de vinea locata agri-
colis : tertiã de nuptiali conuiuio in-
uitatis iam parato.His apertè indicat
regnum eſſe auferendum ab hæreti-
16 cis Iudæis, vrbemque eorum eſſe ig-
ne ſuccendendam. Ecce confiſca-
tionem bonorum , & ignem quibus
hæretici puniuntur. His addo &
mortem Chriſtum illis minari , qui
iugum ſuum vel detrectarint , vel
excuſſerint.Luc. 19.verſ.27. [inimi-
cos illos meos qui noluerunt me re-
gnare ſuper ſe, adducite huc, & in-
terficite ante me] Quibus verbis ſe
non ſolùm Inquiſitorem eſſe profi-
tetur, ſed etiam Apoſtolis & Eccle-
ſiæ ſuæ curam eiuſdem muneris im-
pertitur. Eodem anno Chriſtus vt
verus Inquiſitor hæreticos Iudęos
negantes reſurrectionem mortuo-
rum futuram , ſcripturæ teſtimonio
redarguit ac conuincit (Matth. 22.
17 Marc.12.Luc. 20. † Eſt enim Inquiſi-
toris munus hæreticos ex ſacræ ſcri-
pturę teſtimonijs cõuictos ad fidẽ re-
ducere:Quinetiã,& Phariſęis probat
ex teſtimonio Dauidis Chriſtum eſſe
Deum.

18 Chriſtus † ſimiliter diſcipulis ſuis
ſermonẽ illum durum admodum re-
putantibus , in quo carnẽ ſuam in ci-
bũ, ſanguinem verò in potũ promit-
tebat,occurrit : & modum, quo erat
intelligendus aperuit Ioann. cap. 6.
cum dixit: [ſpiritus eſt, qui viuificat:
caro non prodeſt quicquam : verba
quæ ego loquor vobis,ſpiritus & vi-
ta ſunt. Et idem ſæpiſsime Iudæo-
rum peruerſa dogmata , & illorum
19 improbauit errores. † Et cum ab in-
feris rediuiuus exiret , tertia die Di-
ſcipulis

ſcipulis Emaũs iter facientibus ſeſe immiſcuit, & de ſermonibus quos ad inuicem conferebant inquirens, illos de ſua reſurrectione quodammodo dubitantes, ſtultitiæ & tarditatis damnauit, illiſque veterum Patrum typos, & Prophetarum oracula de ſua morte & reſurrectione aperuit. Lucæ cap.24.

20 Vltimò tandem † Chriſtus Dominus noſter Inquiſitor fuit in punitione Iudæorum. Priuauit enim eos regno & ſacerdotio, diruit penitùs eorum regnum, combuſſit templum, tradidit eos perpetuæ Gentium captiuitati, à qua non liberabuntur vſq; in finem mundi propter eorum ſcelera: nempe infidelitatem, hæreſim, perſecutionem, & mortem Chriſti. Ioſephus lib. 7. capite 24. de bello

21 Iudaico † Titum ait ingreſſum ciuitatem Ieruſalem intuitum fuiſſe ciuitatis munitiones, ac turres inexpugnabiles, ac dixiſſe. Deus erat qui detraxit ab iſtis monumentis Iudæos: nam hominum manus, aut quæ machinæ ad iſtas valerent? & Philoſtra-

22 tus in vita Apollonii Tyanæi ait: † Titum dixiſſe ſibi non eſſe adſcribendam Iudæorũ perditionem, ſed Deo iracundiam contra Iudæos demonſtranti. Idem quoq; Ioſephus lib.7. de bello cap. 24. 25. & 26. Indubitatum (inquit) eſt quod ad pœnam mortis

23 Chriſti Deus hoc operatus eſt. † Plena eſt facta ſcriptura prędictionibus Prophetarũ in excidium Iudæorum, propter mortem Chriſti. Nam Pſal. 2. de hoc agit luculẽter in illo verſu: [Reges eos in virga ferrea, & tanquã vas figuli confringes eos.] Diuus Hieronymus, Baſilius, & Theodoretus, Euthymius, Auguſtinus, & Eugubinus hunc locum intelligunt de duro Romanorum Imperio, quod hîc appellatur virga ferrea, per quam Chriſtus confregit vires Iudæorum in expugnatione Ieroſolimitana. Nam in ſtatua Danielis pedes ferrei ſignificabant imperium Romanum, ob id nimirum quod ferrum domet omnia. Et Iudæi poſtquam occiderunt Chriſtum indurati ſunt in infidelitate & hæreſi, in modum vaſis teſtacei, quod poſtquàm induratum eſt, ſi virga percutiatur ferrea, ita frangitur vt nunquam inſtauretur, & teſtacea fragmenta reſiliunt, & diſperguntur huc illucque. Ita Iudæi diſperſi ſunt per vniuerſum orbem. Et Pſalm. 68. ita ait Dauid: [Obſcuretur oculi eorum (nempè Iudæorum) ne videant: nam odium in Chriſtum excæcauit eos. Et dorſum eorum ſemper incurua.] nam ſempiternæ ſeruituti ſe damnarũt propter mortem Chriſti. [Effunde ſuper eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos. Fiat commoratio eorum deſerta, & in tabernaculis eorum non ſit qui habitet. Quoniam quem tu percuſſiſti perſecuti ſunt,] id eſt, Chriſtum. [Et ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt,] nempe blaſphemias in Chriſtum. [Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis nõn ſcribantur,] & Pſalm. 108. ſic de Iudæis ait Dauid, ſecũdum tranſlationem Diui Hieronymi. [Inſtabiles vagentur filij eius, & mendicẽt, & eijciantur de habitationibus ſuis,] his addit paulò pòſt. [Sint contra Dominum ſemper, & pereat de terra memoria eorum, quia non eſt recordatus facere miſericordiam, & perſecutus eſt hominem inopem, & pauperem & compunctum corde,] ſcilicet, Chriſtum. Et Pſal. 20. [Inueniet manus tua omnes inimicos tuos, dextera tua inueniet odientes te.] tum paulò pòſt: [Fructũ eorum de terra perdes, & ſemen eorum de filijs hominum: quoniã declinauerunt ſuper te mala, cogitauerũt conſiliũ quod nõ potuerũt

 ſtabilire

ſtabilire.] Nicolaus de Lyra hunc Pſalmum intelligit de vindicta Chriſti in Iudæos propter ſuam mortem, Iſaias quoque Propheta dicit, capit. primo, quod propter blaſphemias in Chriſtum, & eius necem Iudæorum ſacrificia forent penitùs delenda, ipſique in ſeruitutem perpetuam redigendi, lege caput tertium Iſaiæ, & cap.8.vbi idem prophetat eorum excidium perpetuũ,& appellat Chriſtum lapidem offenſionis, & petram ſcandali, ſicut & B. Petrus in prima ſua Canonica c. 2. & D. Paul. ad Roman.9.quia lapis hic erat contriturus regnum, opes, & libertatem Iudæorum: longum eſſet Prophetarum teſtimonia referre.Plenus eſt Iſaias à c. 28.vſq; ad vltim. ſed præcipuè capp. 29.42.49.50.59.65. & vltim. & Ieremias capp.3.5 8.&.12.& apud Danielem cap.9. poſt hebdomadas (inquit) 62.occidetur Chriſtus:& nõ erit eius populus, qui eum negaturus eſt, & ſanctuarium diſsipabit populus cum duce venturo:& finis eius vaſtitas,& poſt finem belli ſtatuta deſolatio, & vſq; ad conſummationẽ & finem perſeuerabit deſolatio. Expreſſè quoq; punitionem Iudæorum prophetat Oſeas cap.3. vbi Deus plebi Iudæorum ſic loquitur:[dies multos expectabis me.]nam vſq; in hanc diem Iudæi expectant Meſsiam. [Non fornicaberis, & non eris viro.]id eſt,non adorabis,idola, & non eris vxor viri tui Chriſti [quia dies multos ſedebũt filij Iſrael ſine Rege, & ſine Principe & ſine ſacrificio,& ſine altari, & ſine Ephod,& ſine Teraphin]Ecce punitionem infidelium Iudęorum.Ephod appellat reſponſiones, quibus Deus per Ephod ſacerdotale reſpondebat, & edebat oracula: vt optimè Ribera, De veſtibus ſacerdotalibus.Teraphin verò ſunt idola, in cap. quoque 9. & 10.Oſeæ. Amos cap.8.Michææ.5.Sophoniæ.3.Zachariæ.11.& Lucę cap.9. apud Euangeliſtas & ſcriptores ſæculares & Eccleſiaſticos plura ſcripta ſunt de vindicta,quam Chriſtus exercuit in hæreticos Iudæos,propter ſuã

24 necem.† Ex quo conſtat primum Inquiſitorem legis Euangelicę eſſe Chriſtum Dominum, & pœnas hæreticorum eſſe confiſcationem bonorum, exilia,infamiã perpetuã,& alia: Nam quid eſt quod Luc.9. videns ciuitatẽ flet ſuper illam, prædicitq; funditùs euertendam? & feria ſecunda apud Matth.cap.23.& apud Marc.cap.11. eſuriens in via ficui fructibus carenti perpetuam imprecatur ſterilitatem, niſi Chriſtum ſententiam veluti Inquiſitorem proferre aduerſus Iudęã?

25 Chriſto Domino ſucceſſerunt † Apoſtoli, quibus data eſt Inquiſitorum iuriſdictio in cauſis fidei: mittit eos in orbem vniuerſum prædicaturos Euangelium: Idola deleturos, fugaturos dæmonas, euerſuros fana ac templa Dæmoniorum, punituros reſiſtentes fidei Infideles, hæreticos,

26 apoſtatas, Hinc Paul.† vt Inquiſitor (Actorum. 13.) in Papho inſula Elymam magum pſeudoprophetam Iudæum ſuæ prædicationi reſiſtentem dicto excæcat ad tempus. Hinc D. Petrus Ananiam, eiuſque vxorem Spiritui ſancto mentientes, tanquam

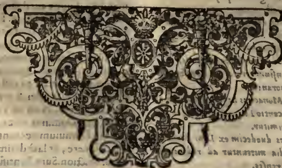
27 hæreticos morte afficit Act.5.& † Simonem arte magica volantem auxilio duorum Dæmonum de aere verbo ſuo deiecit ác contriuit, vt refert Hegeſippus.Paulus quoque 1. ad Ti-

28 moth.cap. 1. indicat ſe veluti Inquiſitorem,Hymenæum & Alexandrum hęreticos,quos excõmunicauerat,tradidiſſe Sathanæ tortori torquendos.

29 † Ex Epiſtola 1. ad Corinth. fornicarium, qui nouerca ſua vxoris loco vtebatur, & de matrimonio malè ſentiebat, præcipit publico Eccleſiæ conſenſu tradi Sathanæ corporaliter affli-

affligendum, quò ſpiritus eius ſaluus fieret: Poſt annum vero hunc eundem fornicarium in gratiam recipit emẽdatum, ne immodico dolore abſorbeatur.
30 † Ioannes quoque Apoſtolus, & Euangeliſta cũ liberatus ab exilio rediſſet Epheſum reperit Ebionẽ, Cerinthũ, & Marcionẽ hæreticos aſſerentes Chriſtum ante Mariã non fuiſſe, neq; eſſe Deum ſcripſit contra eos Euangelium ſuum Chriſti diuinitatem præ cæteris Euangeliſtis declarans: & probans Cerinthum pertinacem hæreticum cum illis, qui eius hæreſi adhæſerant, qui tandem ruina domus extincti ſunt. Neque id immeritò illis accidit. Totius enim Eccleſiæ ſubierant Inquiſitionem, & hæreſeos damnati fuerant in celebri illa Synodo, quam Apoſtoli coegerant in Ieruſalem, de qua Act. 15. Et quidem eo loco dicitur magnam fuiſſe factam conquiſitionem, his verbis [cum autem magna conquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit] quaſi dicat: Inquiſitionis actus eſſe confectos aduerſus Cerinthum & eius aſſeclas. Nam hæc de Cerintho dicit Philaſtrius (qui non ita multo poſt ætatem Apoſtolorum catalogum hæreſeon ſcripſit) autor eſt ferè in hæc verba in Cerintho. [Hic ſub Apoſtolis quæſtionem ſeditionis commouit, dicens debere circumcidi homines, cuius cauſa contra illum & hæreſim eius decreuerunt Apoſtoli ſententiam, non debere iam homines Iudaiſmo, id eſt, circumciſioni aliiſque talibus ſuperſtitionis vanę parere carnalibus, qui de Gentibus venientes credebant in Chriſtum Dñm noſtrũ Saluatorẽ] Atque inde colligo tam Apoſtolos, quàm Eccleſiam accepiſſe à Chriſto ius Inquiſitionis, eoque vſos eſſe aduerſus hæreticos.

Apoſtolis ſucceſſerunt Epiſcopi, qui iure diuino ordinarij fuêre Inquiſitores contra hæreticos, vt in libr. 2. tit. 1. c. 1. dicemus.

DE ORIGINE ET PROGRESSV SANCTAE INQVISITIONIS DELEGATÆ.

LIBER SECVNDVS.

TITVLVS PRIMVS.

Quo tempore primum exordium sumpserit Officium Sanctæ Inquisitionis delegatæ.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Potestas inquirendi est à Christo Iesu Domino nostro, commissa Petro, & eius successoribus.*

2 *Episcopali dignitati est annexa potestas inquirendi, contra fidei noxios.*

3 *Inquisitoribus cur datum fuit munus inquirendi contra hæreticos.*

4 *Prateolus scribens quo tempore Inquisitio delegata inceperit, deceptus fuit.*

5 *Hieronymus Romanus agens de principio delegatæ Inquisitionis hallucinatus est.*

6 *Inquisitio delegata ab Innocentio 3. Pontifice Maximo instituta fuit.*

7 *Albigensium heresis occasio fuit instituendi tribunal Inquisitionis.*

8 *Albigensium errores & hereses commemorantur.*

9 *Petrus Monachus Legatus mittitur ab Innocentio III. ad Albigenses, & interimitur.*

10 *Abbates duodecim ex Diui Bernardi familia mittuntur ad reducendos Albigenses.*

11 *B. Dominicus comitatur Abbates in reducendis hereticis.*

12 *B. Dominicus agit cum legato Apostolico, de Inquisitione instituenda.*

13 *Legati Apostolici Galliarum, inquirendi munus Beato Dominico iniungunt.*

14 *Innocentius tertius Sum. Pontif. Beatum Dominicum Inquisitorem creauit, anno 1216. Pontificatus verò sui anno vltimo.*

VIVS sacri tribunalis primaria, & principalis potestas à Christo Domino (cui omnis potestas data est in cælo & in terra)
1 † Petro & eius successoribus est demandata, quippe cui dictum est: pasce oues meas, Matth. cap. 16. Ioann. cap. 21. [& tu conuersus confirma fratres tuos.] Luc. 22 & Canon. ita Dominus 19. distinct. Canon. in nouo, & Canon. quamuis. 21. distinct. Quare ad Petrum & eius successores ex instituto diuino omnes causæ fidei, & omnia dubia sunt referenda. Nam ad Vicariũ pertinet, cui Dominus vices suas commisit in Dominum peccantes, supplicio coercere, vt latè diximus in q. 2. de iurisdiction. Sum. Pontific. Est enim hæc

2 hæc potestas † inquirendi Episcopali dignitati annexa duc ẽs ab ipsis Apostolis originem. Nam (vt ait Anacletus, qui regnum spirituale cepit anno Christi 102.) decedentibus Apostolis, in loco eorum successerunt Episcopi, quos qui recipit, & verba eorũ, Deum recipit. Canon. in nouo Testamento distinct. 21. Atque adeo à primordijs nascentis Ecclesiæ in omnibus prouincijs Prouincialia Concilia bis in anno cogebantur, in quibus fierent regulares Inquisitiones. Idque vsus obtinuit vsque ad Concilium sextum Constantinopoli celebratum, anno Domini 681. vbi sancitum est vt semel tantùm in anno Prouinciale Cõcilium haberetur, in quo regulares illæ Inquisitiones obtinerent, & iterum idipsum est cõfirmatum in septima Synodo Nicena celebrata sub Adriano Summo Pontifice (vt autor est Zonaras in Irenæo) anno 774. can. Quoniam. dist. 18. Idem docet Lucius Papa 3. qui fuit anno Christi 1180. Sic docet sacrum Concilium vniuersale Lateranense sub Innocentio Papa 3. celebratum anno Christi 1215. & habetur in cap. ad abolendam, cap. cum ex iniuncto. & cap. vt commissi. de hæreticis. Tamen quibusdam Episcopis negligentibus, tam salutiferũ hoc officium exercere, quibusdam autem ob diuersa alia negotia impeditis,
3 Summi Pontifices † matura deliberatione decreuerunt viros doctos, & Catholicos eligi, qui tanquam Apostolicæ sedis delegati, hoc tam sanctum officium exercerent. cap. per hoc. & cap. ne aliqui. de hæreticis, lib. 6. Ancharan. & Collect. in cap. ad abolendam. de hæretic. dũmodo ipsi Episcopi aut eorum vicarij præsentes essent cum Inquisitoribus in sententijs contra fidei noxios proferendis, vt eos, eorumq; fautores, defensores, & receptatores punirent, ac innocentes absoluerent, & pœnitentes ac resipiscentes ad Ecclesiæ vnitatem admitterent. Clem. 1. §. 1. de hæretic. c. vt commissi. §. priuandi. de hæret. lib. 6. cap. ad abolendam. dict. tit. Quod si secùs factum fuisset, irritũ esset ipso iure. tex. in d. Clement. 1. §. uerũ. de hæretic. Et ibi Ioann. de Imola, & Cardi. quæst. 13. vt latiùs in tit. de Inquisitoribus demonstratur. Idcirco officium delegationis sanctissimæ Inquisitionis videtur inductum à summis Pontificibus citra quadringentos annos, quia ante id temporis Episcopi autoritate ordinaria illud exercebãt. Nec obest opinio Gabrielis Prateoli,
4 lib. 4. Histor. suæ, † vbi de Valcho hæretico tempore Henrici quinti Imperatoris & Paschalis Papæ secundi anno 1117. dicit hæreticum illum condemnatum fuisse ab Episcopo Gerundensi, & ab Ernoldo Burgensi Inquisitore. Innuit ille anno post Christum 1100. fuisse Inquisitores exercentes officium præter Episcopos: sed hallucinatus est in temporum computatione, vt inferiùs dicemus. Hieronymus
5 Romanus † libro 5. Historiæ de Rẽpubl. Christian. videtur sentire incẽpisse tempore Innocentij Papæ quarti qui fuit anno Christi 1243. quia Bonifacius octauus, qui fuit anno Christi 1294. in cap. vt commissi. de hæretic. citat Innocentium quartum, Alexandrum quartum & alios: sed certum est sanctæ Inquisitionis officium, nec tunc incepisse: tempore enim Innocentij quarti, & Alexandri quarti diuersis priuilegijs, iurisdictionibus, & immunitatibus decoratum fuit, si horum Pontificum priuilegia diligenter
6 perpẽdantur: † vt statim probabimus & ab Innocentio 3. Pontifice maximo S. Inquisitionem institutam fuisse.
7 Sed quia † Albigensium errores Romanos Pontifices impulerunt, vt sanctum Inquisitionis officiũ ad hæreticorum

corũ arrogantiã coërcendã instituerent; operæpretiũ me facturũ existimaui; si hæreses quibus populos inficiebãt summatim perstrinxero, vt clarissimè appareat, huius sancti Tribunalis institutionem Ecclesiæ Catholicæ vtilissimam atq; valdè necessariam ad altissimam Dei prouidentiam referẽdam esse. Hæretici Albigenses, nõnullis Albiani, quibusdam Albij dicti Lugduno exorti in vrbem Galliæ Narbonensis Alby nomine confluũt. Hic sedem locarunt, & erroribus & hæresibus quibus infecti, & contaminati erant, in Narbonensi Prouincia magnam stragem ediderũt, præcipuè verò in vrbe Tholosã, ad cuius Episcopalem sedem S. Saturninus priscis tẽporibus fuit euectus, tũ eius successores S. Honoratus S. Siluius S. Hilarius sanct. Exuperius. S. Germerius, alijque multi Episcopi sanctitatis gloria perillustres. Verùm cum labente tempore in vigilantium Pastorum locum alij ignaui & socordes sufficerentur, diuinum cultum, & animarum salutem obliti, nihil aliud quàm sua commoda sedulò & impensè curabant. Hanc nacti occasionem Albigenses qui multis hæresibus, & erroribus cum Arrianis consentiebant, & Catharis, Catharistis, Albanensibus, Pataræis, Speronistis, Passaginis, Arnaldistis, atque Lugdunensibus pauperibus, non solùm decem Albanensium errores, quos Guido Carmelita refert edocebant, sed alios etiam nonaginta & eo plures, vt. Volaterranus cõmemorat lib. 21. Anthropolog. ex quibus aliquos recẽset D. Antoninus in summa Theologica part. 4. tit. 11. cap. 7. §. 5. Bernardus de Luxemburgo in Catalogo hæreticorum, Ioannes Buchetus in Annalibus Aquitaniæ. Nicolaus Beltran in Historia Tholosana, Monachus à Monte aureo, qui vernacula Albiensium lingua scripsit. Denique Genebrardus in Chronologia.

Primum reconditum & abstrusum sanctissimæ Trinitatis mysterium abnegabant, in Christum Redemptorẽ nostrum maledicta congerebant, & eos irridebant qui peculiari pietate & religione Beatam, atque immaculatam virginem Mariam venerabantur; in sanctos omnes, sed præcipuè in Beatam Mariam Magdalenam contumeliosi: pœnitentiæ sacramentum tanquã quid futile & nullius momenti contemnebant, tamque incenso & inflammato odio huius sacramẽti ministros Episcopos, sacerdotes, & Religiosos insectati sunt, vt eos omnibus Ecclesiasticis prouentibus, & redditibus spoliauerint, & in eorum corpora immanissimè fuerint grassati: matrimonij sacramentũ procaciter euertebant, liberam facultatem mulieribus facientes, vt ad libitum vitam instituerent, ita vt nullus proprios filios ab alienis posset internoscere. Erant impudicissimi & super omnia voluptatum, & libidinũ cæno impudẽtissimè ruebãt, nec suã obscœnitate contenti, studebant vt alij etiam in eodẽ cæno volutarẽtur. Et quia sancta Maria Magdalena pœnitẽtia sua illorum mores, & facta damnabat: hinc erat vt maximo odio ab omnibus illis hæreticis haberetur. Vt autẽ populum facilius in suam abducerent sententiam maximam simulabant abstinentiam, carnes non edebant docẽtes illis vesci peccatũ esse lethale, insuper omnia peccata in omni vitæ tempore cõmissa remitti asserebant, dũmodo hora mortis oratio Dominica integrè recitaretur. Et vt clarissimè appareat, Dæmonem cumprimùm hominem in hæresim detrudit illico illũ à sensu mentis abstrahere, adigendo ipsum ad credendum errores tam absonos, & absurdos, vt vesanus homo & omni ratione carens nullatenus adduci

posset, vt eis assensum præstaret. Tãti orationis Dominicæ integrè eo tempore recitandæ necessitatem faciebant, vt si forsan aliquis antequam è vita discederet integrè non recitasset, illum damnatum esse iudicantes, sepultura sacra priuarẽt. Refert Nicolaus Beltran, acrem quemdam ex hæreticis militem, atq; viribus potẽtem, cum omnium scelerum, & flagitiorũ maculis notatus, iam-iam animã ageret, qua potuit celeritate orationem Dominicam pronunciare cepisse, & antequam vltima verba proferret, nefariam, & turpissimam vitam cum infelici morte commutasse. Ex quo tantum dolorem Tholosates omnes consternati hauserunt, vt infelicem patroni sui exitum deplorantes mœrore & lacrymis squalerent. Quid tunc Hæresiarchæ? ô rem risu dignissimam! vt ciuibus suis dolorem & luctum abstergerent, omnes in vnum locum conueniunt, & perinde ac si consultores essent supremi Senatus sanctissimæ Trinitatis, pronunciant se pro illa vice dumtaxat facultatẽ concedere, vt qui moribundus orationem Dominicam integrè non protulisset, liberè ad vitam beatam euolaret, & eam consequeretur.

Verùm hæc pestis in hac prouincia recens non erat: nam in Concilio Lateranensi celebrato sub Pontifice summo Alexandro 3. anno ab incarnatione Domini 1180. cap. 27. grauissimę pœnæ imponũtur eis, qui in Vasconia, Albigesio, & partibus Tholosanis, atque alijs locis auxilium præstiterint hæreticis (quos alij Catharos, alij Patrinos, alij Publicanos, alij alijs nominibus vocãt) tum etiã ijs, qui aut illos in terra sua tenere vel fouere ausi sint, vel negotiationẽ cum eis exercere præsumpserint. Quinetiam multis annis ante Alexandri 3. Pontificatum hæresis in eadem prouincia radices altas egerat. Quapropter Diuus Bernardus Epistola. 240. Alphonsum sancti Egidij comitem, qui non longè ab vrbe Tholosa distat, reprehendit & lib. 1. de vita eiusdem sancti Bernardi c. 5. legimus contendisse Tholosam, vt sacris concionibus hęreticos ad fidem Catholicam reuocaret: vbi cum pijs exhortationibus, tum miraculis editis, & multa virtutum documenta præbens, quibus ad religionis exemplum prælucebat, hæreticorum multos ab hæresibus & erroribus ad Catholicam veritatem traduxit. Refert Nicolaus Beltran loco suprà citato, dum idem sanctus Abbas pro concione verba faceret in oppido, cui nomen, Viride-folium & multi hæretici nobiles & diuitijs affluentes ad eum audiendum confluxissent, cum primũ cepit errores hæreticorum refellere, continuò viros primarios ęgrè ferentes, & tragœdias excitãtes discessisse, quos fere omnes auditores comitati sunt. Vnde D. Bernardo necesse fuit in forũ exire, & ex loco edito cõciona ri. Verũ hęretici adeo ira inflãmati, & vehementer cõmoti fuerũt, vt clamoribus & vociferationibus, quo minus audiretur, obstreperẽt. Quorum insolentia Diuus Bernardus impulsus, & sancti Euangelij consilium memoria repetẽs, puluerem excusisit è calceis, & ex oppido discendens his verbis. [Deuste, Viride-foliũ, arefaciat] populo malè precatus est. Tantumq; efficacitatis prædicta execratio habuit, vt continuò oppidũ in magnas miserias & ęrumnas inciderit. Segetes singulis annis grandine verberabantur, nulli percipiebantur fructus, atq; ita perpetuis bellis exarsit, vt tenentibus Principatum expulsis ferè funditùs delectum fuerit, nec tot incommodis vllũ remedium fuit, donec abiectis erroribus se Ecclesiæ Catholicæ subiecerint. Postquàm autẽ sanctus Abbas ex Tho-

Tholosana discessit Prouincia, quamquam per aliquod tempus in officio Tholosani perstiterunt hæreticos insectantes, & ob id à Diuo Bernardo laudantur Epistola 241. Paulò tamen post hæresibus denuo pullulantibus, in dies hæretici longiùs in sceleribus & flagitijs processerunt: præcipuè quãdo post Raimundi Tertij Tholosæ Comitis mortem Raimundus quartus eius filius in ipsius locum successit, qui se hæreticis adiutorem adhibuit. Quamobrem permisit Deus optimus Maximus regno illum expelli: & excommunicatum improuisa morte decedere, & vt eius filius Raimundus quintus nunquam ad parentem sepulturæ sacræ mandandum à summo Pótifice facultatem impetraret. Et vt nihil hæreticis ad hæreses propagandas deficeret Episcopis Tholosę inertibus ac remissis, Raimũdus Tertius perditus ac sceleratus homo successit, qui nihil minus quàm salutem animarum curabat.

Postquam Albigenses hęretici multa mala & detrimenta Narbonensi Prouinciæ pepererunt, eamdem pestem in Italiam inuexerunt (vt. Pius quintus in Bulla testatur, quam in Rosarij fauorem expediuit, eadem mente & cogitatione suæ sectæ concionatores, & dogmatistas in Angliam Ioanne huius nominis vnico regnante miserunt. Longè tamen aliter atq; ipsi spetabant, euenit. Rex enim illos cóburi iussit, vt narrat Thomas Vualdensis Britannus celebris autor ex ordine Carmelitarum, in Epistola ad Martinum Papam quintum. Insuper in Cataloniam & Aragoniam excursionem fecerunt. Sed Rex Alphonsus Pius & Catholicus auus Iacobi Regis cognomento expugnatoris, eos insectatus est, donec omnes expulit à Regnis suis anno. 1194. Pragmaticam quãdam Sanctionem celeberrimam contra eos promulgando, quam Doctor Franciscus Pegna inseruit commentario. 39. secũdæ Partis Directorij Inquisitorũ. pag. 298. Et nos hic apponendam curauimus, tum quia gratam existimamus futuram esse ob notitiã antiquitatis, tum etiam vt percipiatur huius sancti Regis Catholici cura in exterminandis hæreticis, & vt alijs exemplo sit. Habet autem ita:

Edictum Regis Ildefonsi contra hæreticos Valdenses, vt exeant de regno suo.

Ildephõsus Dei gratia Rex Aragonũ, Comes Barchinonæ, Marchio Prouinciæ, vniuersis Archiepiscopis, Episcopis, & cæteris Ecclesiarum Dei Prælatis, Comitibus, Vicecomitibus, militibus, & vniuersis populis in regno, & in potestate sua constitutis Salutem, & integram Christianæ religionis obseruantiam.

Quoniam Deus populo suo nos præesse voluit, dignum est & iustum, vt de saluatione & defensione eiusdem populi, continuam pro viribus nostris geramus solicitudinem. Quapropter præcedentium nostrorum imitatores, & iure Canonibus obtemperantes, qui hæreticos à conspectu Dei, & catholicorum omnium eiectos, vbiq; damnandos, atq; persequendos censuerunt. Valdenses videlicet, siue Inçapatatos, qui alio nomine se vocant, Pauperes de Lugduno, & omnes alios hæreticos, quorum non est numerus, à sancta Ecclesia anathematizatos, ab omni regno nostro, & potestatiuo, tanquã inimicos crucis Christi, Christianæq;

ſtianæque religionis violatores, & noſtros, & regni publicos hoſtes exire ac fugere præcipimus. Si quis igitur ab hac die & deinceps prędictos Valdenses, & çapatatos, alioſue hæreticos cuiuſcumq; fuerint profeſsionis, in domibus ſuis recipere, vel horum funeſtam prædicationē aliquo modo audire, vel his cibū, vel aliquod aliud beneficium largiri preſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & noſtram ſe nouerit incurriſſe, bonisque ſuis abſq; appellationis remedio confiſcandis, ſe tanquam reum criminis læſæ Maieſtatis puniendum. Et hoc noſtrum edictum & perpetuam conſtitutionem per omnes ciuitates, caſtella, & villas regni noſtri & dominationis, ac per omnes terras poteſtatis noſtræ Dominicis diebus recitari ab Epiſcopis, cæteriſq; Eccleſiarū rectoribus, atq; à Vicarijs, Ballijuis, iuſtitijs, Merinis, Zenalmedinis, omnibuſq; populis obſeruari, & prædictam pœnā tranſgreſſoribus inferendā mādamus. Notandū etiā, quia ſi qua perſona nobilis, aut ignobilis aliquos ſæpe-dictorum nefandorum, quibus iam per triduum Edictum noſtrum innoteſcere conſtiterit, alicubi regionum noſtrarum inuenerit, non prorſus, aut citò tamen exeuntes, ſed potius contumaciter commorantes, aut deambulantes, omne malum, dedecus, & grauamen, quod his (præter ſolummodo læſionem mortis, aut membrorum detruncationem) intulerit gratum & acceptum erit in oculis noſtris, & nullam in pœnam pertimeſcat quoquomodo incurrere, ſed potius gratiam noſtram ſe nouerit promereri. Damus autem nefandis illis inducias, (quamuis quodammodo præter debitum, & contra rationem fieri videatur) vſq; in craſtinum ſanctorum omniū; quo vel egreſsi fuerint de terra noſtra, vel egredi inceperint; deinde, ſpoliandis, cædendis, ac fuſtigandis, & turpiter, & malè tractandis.

Signum ✝ Ildephonſi Regis Aragonum, Comitis Barchinonis, Marchionis Prouinciæ.

Signum ✝ Petri Regis Aragonum, & Comitis Barchinonis, in originali huius chartæ.

Signum Domini Regimundi Archiepiſcopi Tarraconenſis.

Signum Domini G. Epiſcopi Tiraſſonenſis.

Signum Domini R. Epiſcopi Taccenſis.

Et fuit facta charta illa apud Illerdam, à Gulielmo de Baſsia Regio Notario: Annò Domini 1194. Fuit collationata cum originali. Ita eſt: Martinus de Scribas, Notarius.

Idem Caſtellæ & Legionis Reges feciſſe multi arbitrātur. Quapropter cum animaduerterent ſe nihil poſſe in Hiſpaniarum Regnis proficere: rē inauditam, ſed ipſis dignisſimam, excogitarunt, vt enim refert Bernardus de Luxemburgo ad Regē Saracenum Africæ (quem vulgò Miramolim vocant) ſcripſerunt vt numeroſum exercitum conflatum in Hiſpaniarum Regna traijceret. Quod paucis pòſt annis executus eſt tanta arrogantia atq; ſuperbia, vt ad Pontificem Maximum ſcripſerit, iubens ſanctam Diui Petri Eccleſiam ſibi in ſuorum equorum ſtabulum parari. Sed diuino auxilio Chriſtiani milites confirmati, tā ſtrenuè ac fortiter ſeſe geſſerunt in prælio, vt maximum ac potentisſimū Barbarorum exercitum profligārint, & Regem ſuperbum fuga arreptā, paucisq; cum militibus & ſummo dedecore ſibi cōſulere coegerint. Eamdem diligentiam Albigenſes hæretici adhibuerunt, vt in alias prouincias hæreſim ſuā inducerent, donec tandem eorum ſceleratisſimi in duas diuiſi

uisi sectas: Quarum vnam humilium, alteram Pauperũ de Lugduno vocabant, Romam adierunt: & à summo Pontifice, vt duas illas religiones cõfirmaret, per summam impudentiam postularunt, vt multi testantur authores: præcipuè Abbas Vspergensis, qui eodem Innocentij tertij tempore floruit, Paulus Æmilius libr. 6. Gallicæ Historiæ & Ioannes Herold. in prologo Epistolarum, quæ libro de bello sacro appositæ circumferuntur, Et Nicolaus Sanderus in libro de Visibili Monarchia. His technis, astutijs & fraudibus homines impudẽtißimi Ecclesiam sanctam Romanam delere funditus conabantur, sed Deus optimus maximus præsentißimum sanctißimæ Inquisitionis adhibuerat remedium (vt mox dicemus) quo non solùm hæ sectæ, sed multæ etiam aliæ hæreses ad hanc diem funditus sublatæ & radicitus extirpatę fuerunt.

Sanctißimæ ergo Inquisitionis officium eo tempore sumpsit exordium, quo impijs erroribus, & blasphemijs execrabilibus Albigensium, Comitatus Tholosanus infectus & penè extinctus erat. Tunc enim gloriosus Deus Innocentio tertio summo Pontifici eam mentem iniecit, vt Petrum Monachum de Castronouo virtutis & Religionis gloria florentem crearet Legatum, & ad illam Prouinciam ad Christum seruatorem nostrum reducendam mitteret. Qui cum primùm eò peruenit maximam adhibuit diligentiam, vt viros illius Prouinciæ nobiliores ad fidem Catholicã reuocaret, præcipuè Tholosæ Comitem Raimundum quartum, cuius auxilio & potentia Albigenses hæretici in magnam insolentiam proruperant. Sed cum Legatus Apostolicus suis exhortationibus nihil proficeret, (quod Raimundus magna esset obstinatus pertinacia) illum sacrorum communione priuauit, minas eiusmodi nihili ducentem, negotioque infecto Romam profectus est. Verùm cum Raimundus in eum ira excandesceret, satellites misit, qui viam obsidentes Apostolicum Legatum vulneribus cõfoderunt. Eodem tempore summus Pontifex Duodecim misit Abbates ex diui Bernardi familia eximia virtute, & præclara doctrina ornatißimos, vt hæreticorum pagos excurrentes illorum blasphemias concionibus sacris compescerẽt, & doctißimis disputationibus insolentiam refrænarent. His se B. Dominicus socium adiunxit cũ D. Didacũ Azeues Episc. Oxomensem oratorem ad Galliarũ regem euntem comitatus est. Sed tamẽ cum animaduerteret se parum proficere & hęreticos (vt fert eorum superbia) conciones, & disputationes Catholicorum irridentes longiùs in dies in perfidia & pertinacia procedere; diuino spiritu afflatus, Sanctæ Inquisitionis Institutioni sedulò & instanter incubuit, vt autoritate Apostolica meritißimis pœnis hæretici punirentur. Cisterciensi Abbati in Galliarum regno Apostolica tunc Legatione fungenti cogitationes aperuit, qui sanctũ consiliũ debitis laudibus exornans, dum de re ad summũ Pontificẽ
13 referri iubet † B. Dominico sanctę Inquisitionis munus iniunxit. Idem post Abbatem Cisterciensem præstitit Cardinalis, qui in eodem regno Legati munus obibat, vt apertè constat ex duobus rescriptis, quæ B. Dominicus, vt fidei censor in eadem expediuit prouincia, in qua postquàm redijt ex Cõcilio generali Lateranensi, anno 1215. literas accepit ab Innocentio Papa tertio, quarum inscriptio sic habet. Magistro fratri Dominico, & eius socijs Prędicatoribus &c. quibus ei & socijs cura demandatur hęreticos

Albigenses

Albigenses pijs exhortationibus, & concionibus ad fidem Catholicam reducendi. Insuper ipse Beatus Pater Dominicus aduersus hæreticam prauitatem Inquisitor Apostolicus designatur, vt nõ solùm pijs exhortationibus, sed Apostolica etiam autoritate ad hæreses funditùs extirpandas procederet, ne arma contra hæreticos necessaria desiderarentur. Apostolicarum literarum exemplar nonnulli autores se vidisse testantur vt refert Frater Ferdinandus Castillo lib. 1. Historiæ ordinis Prædicatorum cap. 17. Ex his apparet sanctum Dominicum anno 1216. fuisse Inquisitorem creatum, cum literæ post dissolutum Concilium fuerint expeditæ, Concilium autem celebrari cœperit initio mensis Nouembris anno 1215. Duo autem menses vltimi huius anni, vt minimum necessarij erant ad tam celebre, & generale Concilium celebrandum. Hinc planum fit literas Apostolicas exaratas fuisse anno insequenti, videlicet. 1216. & eodem Anno B. Dominicum Inquisitorem creatum, non autem anno 1200. vt voluit Doctor Ignatius Lopez de Salcedo in pract. Criminali canonica, cap. 114. nec est cur de anno dubitetur, vt dubitat Doctor Franc. Pegna part. 3. Directorij, comm. 52.

De primo Inquisitore Generali.

CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *BEATVS Dominicus primus Inquisitor Generalis fuit.*
2 *Aliqua de Beati Dominici vita referuntur.*
3 *Beatum Dominicum primum fuisse Inquisitorem probatur.*
4 *Prateolus scribẽs Valdach hæreticum damnatum tempore Paschalis Papæ II. refutatur.*
5 *Beatus Dominicus seuerè hæreticos punit.*
6 *Sententia quam tulit. S. Dominicus in hæreticum reconciliatum.*
7 *Antiquitas vestis pœnitentialis.*
8 *Facultas concessa cuidam Tholosano à B. Dominico vt domi haberet hæreticum reconciliatum.*
9 *Albigenses miraculis B. Dominici conuincuntur.*

1 HOc igitur officium delegatę Inquisitionis primus Generalis Inquisitor Apostolica autoritate exercuit Beatus † Pater Dominicus ordinis Prædicatorum dignissimus institutor. De huius viri excellentia, & sanctitate (quoniam in illius mētionem incidimus) non erit abs re aliqua breuiter, & summatim perstrin-
2 gere. † Fuit igitur Pater Dominicus natione Hispanus, patria Caleruega Oxomēsis Diœcesis, ex Illustri Guzmanorum sanguine procreatus, patre Felice de Guzmã, & Matre Ioanna Daza, non minùs sanguinis, quàm eximiæ sanctitatis nobilitate præstantibus, anno Domini 1170. Alexandro tertio Summo Pontifice, Imperatore verò Federico huius nominis primo cognomento Barbarossa, Alphonso tertio Castellæ regna Imperio cōtinēte: & vt refert Ambrosius de Morales diligens scriptor, Catholicum Regem Philippum huius nominis secundum decimo sexto gradu cognationis propinquitate contingere. Fuit igitur illius ortus faustis prodigijs matri prænunciatus, dum per quietem visa est catulum vtero gestare ardentem facem præferentem, qui mox in lucem editus, vniuersum orbem magnis latratibus commoueret,

ret, & admota face, quam ore præferebat, faceret incendio deflagrare. Quinetiam in illius fronte fuit quædam stella conspecta, quæ Terrarum Orbem suo splendore, ac clarissimis radijs illustraret: quæ omnia non obscurè præsagiebant fore, vt puer editus præfinito tempore contra importunum generis humani hostem, & contra hæreticos clarissima tuba classicum caneret, & Diuini spiritus verbis ardentissimis rebelles hominum mentes atque animos inflammaret, eiusq; doctrina miraculis fulgens, omnibus ad virtutem ac pietatem clarissimam facem præferret: quæ omnia non inania fuisse exitus comprobauit. Nam puer summa diligentia à parentibus enutritus: & moribus sanctissimis educatus, conceptam spem in dies magis ac magis augebat. Cum verò ad annos pubertatis accederet, in Palentinam Academiam sese contulit, vbi humanis ac Diuinis literis non vulgariter eruditus, & in numerum Canonicorum Oxomensium ex diui Augustini Regulari instituto ascitus Oxomensem Antistitem Didacum de Azeuedo pro Alphonso Castellæ Rege ad Ludouicum Francorum Regem legatione fungentem comitatur, & in Galliam profectus, cũ per Tholosam iter faceret, regionem illam pestiferis Albigensium erroribus infectam reperit. Ibi incredibile memoratu est qua tristitia, quo animi dolore fuerit affectus, & quo zelo contra hæreses sese accinxerit, quos cum admirabili sapientia & argumẽtis insectaretur ab Innocentio Tertio summo Pontifice Inquisitor Generalis est institutus, vt cap. præcedenti diximus, illiq; hoc Sanctissimum inquirendi munus primo om-
3 nium est delegatum. Quod † non solùm constat ex eo quod cum alijs auctoribus affirmant Camillus, Campegius, & Frãciscus Pegna. 3. part. Directo. comment. 32. vers. officium delegatæ Inquisitionis, super tit. quod Inquisitores non debent moram trahere in Romana curia: sed etiam manifestis indicijs, & efficacibus rationibus comprobatur. Quamuis enim tomi Conciliorum & Summorum Pontificum decreta, Ecclesiarum Cathedralium, & Inquisitionum, nec nõ Religionum Antiquiorum scrinia summa diligentia euoluantur, tractatus in quibus de pœnis hæreticorũ agitur, perlegantur, & Historiæ omnes tam Ecclesiasticæ quàm prophanæ, quæ ad hanc diem literarum monumentis cõsignatę sunt, nullam tamẽ de Apostolico Inquisitore, nullam de sancto officio fieri mentionem ante S. Dominici tempus reperietur. Vnde in Concilio Generali Leteranẽsi ab Innocentio 3. celebrato anno. 1215. cum ageretur de Iudice hæresis, nulla mentione facta de Inquisitoribus, Episcopi designantur: ex quo apertè deducitur ante Innocentium Tertium Inquisitores Apostolicos in Ecclesia Catholica non fuisse. Idem etiã manifestatur ex generali confirmatione priuilegiorum, quibus Crucesignati gaudent, qui vt asserunt omnes qui hãc materiam pertractant ijdem sunt, atq; ij qui sancti officij familiares in Hispania nuncupantur. In hac confirmatione, quæ in sancti Officij Bullario continetur Pius quintus refert Innocentium tertiũ primò fuisse Põtificem, à quo priuilegia Crucesignatis fuerint irrogata: vbi autem nõ fieri mentionem de Crucesignatis ad expeditionem Hierosolimitanam, aut in alias infidelium & Ethnicorum Prouincias patet: quia ante Innocentium. 3. multa illis priuilegia & immunitates à Romanis Pontificibus concessa sunt. Bullarij verò Crucesignatis concessi, sic verba ferunt.

Sanctiss.

Sanctiss. D. N. D. Pij Papæ V. cōfirmatio creationis, & priuilegiorum societatis Cruce-signatorum.

Pius Papa quintus ad perpetuam rei memoriam.

SAcrosanctæ Romanæ, & vniuersali Ecclesiæ, diuina disponente clementia, meritis licet insufficientibus præsidentes, omnē pastoralis officij nostri curam, atq; vigilantiam in id potissimum adhibere debemus, vt fides Catholica vbiq; terrarum quantum in nobis est, integra, inuiolataque conseruetur: & impij ac detestandi hæreticorū conatus ipsam vnam fidem violare satagētium, omnibus rationibus cōprimantur. Vnde si quæ ad iuuandum huiusmodi nostrum propositum, ac debitum aliàs piè instituta ac concessa fuisse à prædecessoribus nostris comperimus, libenter approbamus, & aliàs desuper disponimus, prout in Domino cōspicimus salubriter expedire. Cum itaq; inter cæteras quæ in Ecclesia Dei hactenus institutę sunt Christi fidelium societates, illa satis vberes Christianæ religionis fructus afferre videatur, quæ sub Cruce-signatorum vocabulo ad assistendum hæreticæ prauitatis Inquisitoribus, auxiliumque quando & quoties opus sit in Catholicæ fidei negotijs, aduersus hæreticos etiam vita ipsa præstandum, instituta existit, vt non immeritò diuersis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, specialibus gratijs, & priuilegijs fuerit decorata; Nos attendentes, quòd ea maiorem obtinent roboris firmitatem, quæ pluries Apostolicæ confirmationis præsidio sint communita, vtque paternum nostrū erga ipsam societatem charitatis affectum ostendamus, eiusdem societatis Cruce-signatorum creationem & institutionem, ac priuilegia, quæ sunt in vsu, nec non indulgentias, prærogatiuas, facultates, gratias, & indulta quæcumq; eidem societati, & illius vtriusque sexus confratribus Cruce-signatis pro tempore existentes, tam per Innocentium III. Innocentium VIII. Iulium II. Leonem X. Clementem septimum, quàm quoscumque alios Romanos Pontifices prædecessores nostros, sub quibuscumq; tenoribus, & formis, ac quibusuis clausulis & decretis, hactenus quomodolibet concessa & confirmata, decretis tamen Concil. Trid. non repugnantia nec non literas desuper emanatas, illorum omnium, & singulorum tenores præsentibus pro sufficienter expresis habentes, autoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, approbamus, & innouamus, illisq; perpetuæ & inuiolabilis firmitatis robur adijcimus, omnesque, & singulos iuris & facti defectus (si qui forsan interuenerint) in eisdem supplemus. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrarijs quibuscumq;. Volumus autem quod præsentium transsumptis etiam impresis, manu Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutę munitis, eadem vbiq; fides adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die tertiodecimo Octobris, millesimo quingentesimo septuagesimo. Pontificatus nostri anno quinto. Cæ. Glorierius.

Planum igitur est de Cruce-signatis

sancti Officij seu Familiaribus agi, qui eo tempore adeò necessarij erant, vt sine eorum præsidio primi Inquisitores, qui opibus instructi nō erant, tot hæreticos diuitiarum affluentia insolentes punire non possent.† Hallucinatus autem est Gabriel Prateolus referens Durandum Baldach hæreticum ab Episcopo Gerundæ, & Arnaldo Burgensi Inquisitore damnatum fuisse tempore Paschalis Papæ. II. qui quinquagesimo anno ante B. Dominici natalem è vita discessit. Apertissimo enim errore lapsus est cū sententia in Durandū Baldach (vt ipse etiam fatetur) lata fuerit, imperante in Aragonia Iacob. 2. qui vltra centesimum septuagesimum annum post Paschalem Papam. II. regni gubernacula suscepit. Melius multò Nicolaus Eymericus secunda part. Direct. quæstione vndecima, in hęc verba: Tempore D. Ioannis. 22. insurrexit in partibus illis in Ciuitate Gerundensi, quidam vocatus Durandus de Baldach ciuis Gerūdensis cum quodam suo complice, qui dogmatizauit hæreses & errores Begardorum: tandem Gerundæ præsente Domino Iacobo Rege Aragonię bonę memorię, eius hæreses fuerunt condemnatæ per Dominum Episcopum Gerundensem de Villamarino, & fratrem Arnaldum Burgeti aliàs Burgnesij Inquisitorem hæreticæ prauitatis, & ipsi vt impœnitentes fuerunt tradiri Curiæ sæculari, & ignibus cōcremati. Fidem autem Eymerico poriùs quàm Prateolo habendam esse, inficiabitur nemo: tum quòd Durandi Baldach cōciuis & ferè coæuus fuerit, tum quòd prædecessorem Arnaldum, & si non proximè, fuerit subsequutus: nec Bernardus de Luxēburgo in Hæreticorum Catalogo ab hac discedit sententia. Hinc vera temporum computatione facta deducitur Baldach centesimo anno, postquam B. Dominicus floruit, fuisse dānatum. Meritò ergo Sixtus quintus Pontifex Maximus in Bulla quam expediuit de sancto Petro Martyre in Diuorum numerum referendo asserit, ab Innocentio tertio, & successore eius Honorio tertio primùm omnium B. Dominico fuisse de hęreticorum perfidia inquirendi munus impositum, tum sanctum Petrum martyrem post B. Dominicum tanquam patronū ab Inquisitoribus summa pietate venerandum.

Tanti ponderis officium B. Dominicus non segniter obeundum ratus, primùm quodam die in ęde sacra monialium Prulliani cum ad eum audiendum magna hominum multitudo, vt fieri solebat, concurrisset, publicè pro concione aperuit sibi nouum officiū à summo Pontifice fuisse iniunctum, addens sibi in animo esse res fidei pro virili parte defendere, quod si ad hoc arma spiritualia & Ecclesiastica non sufficerent, sibi constitutum & deliberatum esse auxilium brachij sęcularis inuocare, excitando & impellendo Principes Catholicos ad arma cōtra hęreticos capienda, vt eorum memoria funditus deleretur. Apostolica ergo firmatus autoritate ad hæreses extirpādas omnes animi vires ac neruos intendit.

Cùm igitur in animarum salutem suam omnem curam noster Dominicus consecrasset, cum lacrymis apud Diuinam clementiam instantissimè orās, vt ad sanam mentem hęreticos ipsos reducere dignaretur, intercessores, aduocatosq; Beatam Virginem, à qua vehementissimum auxilium sentiebat per Rosarium inuocabat, omnesq; religiosos, & pios viros, quos Deo acceptos credebat secū in precibus coniūgebat. Quo in munere quis aperire sufficiat, qua animi pietate, qua charitate fuerit, quo ardore in hæreticos

hæreticos animaduerterit: nam cum hoc inquirendi officium assumpsit, hoc sibi propositum fuit † tam seuerè
5 hæreticos punire, vt alij metu pœnæ à simili scelere deterrerentur. Extant literæ ipsius Patris quibus (cum non dum delegati Inquisitoris Apostolica autoritate munus obiret, sed tantum ab Abbate Cisterciēsi Apostolicę sedis legato hoc officium accepisset) quemdam hæreticum hæresi abiurata, Ecclesiæ reconciliauit non minus salutari, quàm seuera pœnitentia illi iniuncta, quam vt perpetua memoria & æterna recordatione dignā ab hinc bis centum, & triginta annis Cardinalis Nicolaus Rosell. exarauit in libro manuscripto, qui in sacrario B. Catharinæ Martyris Barcinonæ obseruatur. Et nostris temporibus Inquisitor Camillus Campegius in cap. 20. Zanchini typis mandari iussit. Literarum libet hic exemplum inserere.

6 Vniuersis Christi fidelibus, † ad quos præsentes literæ peruenerint, F. Dominicus, Oxom. Canonicus, Prædicator minimus Salutem in Christo. Autoritate Domini Abbatis Cisterciensis Apostolicæ sedis Legati, qui hoc nobis iniunxit officium, reconciliauimus præsentium latorem Pontium Rogerium ab hæreticorum secta (Deo largiente) conuersum, mandantes in virtute præstiti iuramenti, vt tribus Dominicis festiuis diebus ducatur à sacerdote nudus in femoralibus ab ingressu villę vsq; ad ingressum Ecclesię verberando. Iniungimus etiam ei, vt à carnibus & ouis, & caseo, seu omnibus quę à carnibus sementinam trahunt originem, abstineat omni tempore, excepta die Paschę, & die Pentecostes, & die natalis Domini, in quibus ad abnegationem erroris pristini præcipimus vt eis vescatur. Tres quadragesimas anno faciat à piscibus abstinens tribus diebus in hebdomada semper à piscibus & ab oleo, & vino abstineat, & ieiunet, nisi corporalis infirmitas vel æstatis labores exegerint dispensationē. Religiosis vestibus induatur, tum in forma tum etiam in colore, quibus in directo vtriusq; papillæ, singulæ cruces paruæ sint assutæ. Quotidie si opportunum fuerit, missam audiat, & diebus festiuis ad vesperas in Ecclesiam pergat. Alias horas, tam diurnas, quā nocturnas vbicumq; fuerit, Deo reddat, scilicet septies in die: decies Pater noster dicat, media nocte vicesies: castitatē obseruet, & manè apud Ceterim villam chartam istam capellano suo per singulos menses ostendat. Capellano etiā præcipimus, vt de vita eius curam diligenter habeat. Hæc omnia diligenter obseruet, donec aliàs dominus Legatus suam nobis exprimat voluntatem, quod si ea obseruare contempserit, tanquā periurum, & hæreticum, & excommunicatum ipsum haberi præcipimus, & à fidelium consortio sequestrari.

7 In his literis tria se offerunt annotanda. Primum, Abbatem Cisterciensem, qui legati à latere munus obibat de quo in his literis mentio fit Arnaldum nuncupari, vnumq; esse ex duodecim illis Abbatibus, qui hæreticis Albigensibus ad fidem Catholicam reducendis operam dabant, cum Beatus Dominicus in Tholosæ Prouincia residebat annis Domini 1206. 1207. & 1208. Abbati in eadem Legatione successit Petrus Diaconus Cardinalis, & huic Bernardus presbyter Cardinalis, quibus temporibus officio Inquisitoris semper functus est Beatus Dominicus, vt refert Camillus Campegius in Additionibus in Zanchinum. Secundum obseruandum est, id quod Camillus Campegius animaduertit, quàm benignè

nostro tempore qui in violanda Religione delinquunt à ministris sancti Officij, accipiantur quãdo (relapsis, & hæresiarchis exceptis) nullus hæreticus in vincula & tenebras abreptus sit, qui quamuis cum pertinacia in suis erroribus tempus aliquod perseueret, si verè eum ante sententiam erroris & peccati pœniteat, multò leuiori pœna plectatur eis, quas B. Dominicus ab hoc hæretico repetiuit, qui Diuino auxilio excitante, & cælesti gratia præueniente ab impijs erroribus sua sponte ad veram & Catholicam Religionem fuit traductus. Ex hac etiam sententia percipitur, stylum & modum, quo priscis temporibus Apostolici Inquisitores contra hæreticos procedebant, non benignum & suauem, vt multi asserunt, sed seuerum & rigidum fuisse. Tertium animaduertendum est ex his literis an-
7 tiquitatem † vestis pœnitentialis deduci, qua fidei censores solent delinquentes induere. Sed consultò id prætermitto, quo ad nostra de hoc fusior alibi reuertatur oratio.

Extat etiam eiusdem P. Dominici
8 dispensatio quædam, † qua facultatem concessit cuidam viro primario Tholosano, vt domi posset habere quemdam, qui in hæresim lapsus fuerat, & quod hac de causa nullam contraheret infamiam, nullasq; pœnas incurreret, cuius dispensationis non grauabor exẽplum annectere, quod iussit Cardinalis Rosel. in eodem libro describi.

Vniuersis Christi fidelibus ad quos literæ præsentes peruenerint, frater Dominicus Oxomensis Canonicus prædicationis humilis minister Salutem, & sinceram in Domino charitatem. Discretio vestræ vniuersitatis præsentium autoritate cognoscat, quod nos Raimundo Guillelmo de Alta ripa Pelaganitrio licentiam, concessimus vt Guillelmum Vgunonem hæreticali quondam habitu (vt idem coram nobis asseruit inuestitum) secum in domum suam apud Tholosam teneat, more aliorum hominum conuersantem, quoúsq; super hoc nobis, vel sibi expressius mandatum faciat Dominus Cardinalis, & quod sibi non cedat: videlicet Raimundo Guillelmo, ad infamiam vel damnum.

9 Interea † summus Pontifex, & Philippus II. Galliarum Rex, Simonẽ Comitem Monsfortensem rei militaris præstantia celebrem Catholicorum Ducem crearunt, vt hæreticis Albigẽsibus acerrimum inferret bellum, & vt referunt Blondus lib. 6. Decad. 2. & Ioãnes Bochetus Annalib. Aquitaniæ tan Pontifex Maximus quàm Rex Philippus in mandatis Comiti dederunt, vt sibi ad res feliciter peragendas sanctum Dominicum adiutorem & in Consilium adhiberet; eumque hæreticorum incursionibus incolumẽ seruaret atq; defenderet: tum Tholosanum comitatum promiserunt si suo præclarè fungeretur officio. At ille semper B. Dominici consilio vtens optimè se atq; expeditè gerebat in omnibus quæ ad sibi demandatum spectare videbantur.

Longum esset recensere quæ inter Catholicorum & Albigensium exercitus acciderunt, sed quibusdam omissis, quæ à nostro instituto aliena sunt, ea tantum quæ nostrum sanctissimum Inquisitorem, & supplicium hæreticis eius monitu inflictum ab insigni Comite attingunt, paucis enarrabo. Et quidẽ id mirandum accidit: dum enim Catholicus Comes ingenti pugnatorum mole ad Ciuitatem Beziers castra apposuisset, nec quinque mensium progressu, cum alias fame premeretur ciuitatem oppugnasset, tandem in Beatæ Mariæ Magdalenæ vespere (cuius sanctitati Albigenses

genses blasphemi insultauerant, ardenti ac supplici oratione præhabita, strenuus hic dux, prima irruptione ad ciuitatis portas tentata; sub beatæ Magdalenæ auspicijs victoriæ palmam reportauit, qui etiam gladio omnes incolas blasphemantes, & probris diuam afficientes mox interemit, vt testatur Nicolaus Beltrandus.

Post captam ciuitatem Beziers Carcassonam breui sub comitis ditione redegerunt: quo tandem ita feliciter peracto, nobiles Comitem sequentes à belli negotio supersedere decreuerunt, existimantes iam penitus hæreticorum vires fore confractas, eò præsertim quòd Comes Raymundus 4. & Comes de Foix in pristinum statum redire optauerat.

Porro cum Albigenses, iam Comitis copias exhaustas & fere inermes, nostros intuerentur exercitus, iterũ contra Catholicos insurrexerunt, & vt refert Vincent. Beluacẽns. libr. 29. cap. 105. & lib. 30. cap. 2. adeo rapidi desæuierunt, vt Abbatem quemdam S. Bernardi, eiusq; collegam & alium monachum occiderint. Et mox dum captum clericum & alios sex nobiles cum quinquaginta famulis ad exercitus peregrè euntes comprehendetent, & in carcerem horrendum coniecissent, blasphemis verbis sanctissimam Deiparam mordentes, carceri ignem copiosum iniecerunt, crematuri catholicos vinctos, sed precibus in suum patrocinium Virginem Mariam vocantes ardentes flammas, vt pueri Babylonici immunes post tres dies euaserunt. Sed hæretici pudore correpti illis oculos eruerunt, proptè rea quod rogari noluissent à fide Catholica retrocedere. Idẽ ferè in alio loco dicto Laualo acciderat. Siquidẽ plures ex nostris hæreticorum gladio conciderunt, ac tandem splendore cælesti è cælo super corpora descendẽtẽ ad superos emigrarunt. Decursu verò temporis cum Catholici Martyrum precibus hæreticos prostrarent, & fidei negotia in melius deuenirent: itaq; cõplures ex Albigensibus à nostris comprehenderẽtur, quidam obtorto collo laqueis suffocati, quidam verò flãmis traditi fuère. Ex quibus posteriores adeo proterui obstinati, & pertinaces desciuère, vt (prius moniti saluti animæ consulerent, si pœnas euadere vellent) non retardauerint furiosi se præcipites igni tradere, & vt refert Nicolaus Beltrãdus. ij trecentorũ numerum excedunt, quamuis Paulus Æmilius in historia Galliæ lib. 6. quadringentos fuisse asseueret. Quòd sanè non parũ miror, cum in nullis quotquot fuerunt histõriographis hactenus tam celebrem fidei actionem, ac solenne spectaculum legerim.

Inde verò ad Cazeras oppidum Catholici perrexerũt, vbi sexaginta hæreticos cremari fecerũt, deniq; ad locum allũ appulerunt, vbi centũ octoginta vinctos duxerunt, quibus datã optio fuit, an mallent comburi, vel suas hæreses abiurare, sed tandem furijs agitati igneas flãmas selegerunt. Sed quoniã ex his, qui tam admirãdo spectaculo interfuerãt, cũ Albigenses flãmis sese exponere conspicerent in fide aliquantulũ hæsitarũt, opportunè huic imminenti periculo S. Inquisitor Dominicus subuenire præcupiens, inter alia miracula quæ edidit, illud celebre, & maximè vtilitatis fuit, quò fides Catholica ab hæreticorũ erroribus facilè posset internosci. Cũ enim per aliquod tẽpus Catholici arma deposuissent, B. Dominicum Inquisitorem, Prælatos; & doctores Catholicos ad publicã disputationem, solẽnemq; cõtrouersiam hæretici prouocarunt, nec Catholici disputationibus tẽtatis

viam occluserant. Vt enim ex D. Tho. secund. secundæ quæstione. 10. deducitur, sicut interdum reprehensibile est de rebus fidei coram vulgari plebe disputare (quapropter. L. nemo clericus. ff. de sum. Trinitat. grauibus pœnis similes concertationes Imperator Martianus prohibuit) sic etiā opus est cum hæreticis in arenam quandoque descendere: vt B. Petrus in sua canonica testatur [parati omni poscenti vos reddituri rationem, de ea quæ in vobis est, fide] quādoq; enim ad fidei exaltationem rationibus vti licet, quæ etsi demonstratoriè, & euidenter non probent credibilium euidentiam, probant tamen mysteria fidei esse euidenter credibilia, vt docent Theologi. 2. 2. quæst. 1. Bañes ibidem Aragon. Medina. 1. 2. q. 1. de gratia. art. 1. & omnes communiter scribentes. & ostendunt argumentationes aduersariorū hæreticorū esse inefficaces & captiosas. Ad disputationē ergo dum accessissent, Iudicesq; integri designati essent Catholicis acerrimè ac dissertissimè disputātibus ac Albigensibus nostros cauillationibus & sophisticis dictis redarguētibus: cū mox B. Dominicus nullum inde fructum ac vtilitatem populum cepisse (tametsi hæreticos pudore correptos) intueretur, quasi alter Elias Baal sacerdotes confundēs, ac mendacij eos arguens, aliud ad nostræ fidei veritatem probandam, ijs cæcutientibus hæreticis apposuit, illud videlicet: vt errorum suorum libellum, sicut & ipse nostræ fidei in medium afferrent: quos in ignem mitterent, & qui istorum incombustus maneret, alteri in veritate præcelleret. Id ergo executioni dum mandassent coniectis in ignem ambobus Codicibus, is qui errores Albigensium continebat, repente in cineres fuit conuersus. Alter verò nostræ fidei placitis conscriptus, ter è flāmis inustus euolauit, mirabile visu.

Sed viso palàm miraculo Albigenses nostro Inquisitori impingentes minimè crediderunt, quin potius pertinaciter ignem naturaliter quandoque plura depellere asseuerarūt: quare bis liber à Catholicis in ignem cōiectus fuit, sed cum iterum atque iterum incombustum ij nouatores cernerent conuicti &. coacti velut Dæmones, de quibus Iacobus in sua Canonica [& Dæmones credunt & contremiscunt] centum quinquaginta ad fidem se receperunt, & vt narrat Nicolaus Beltrandus, antequam è Tholosa duodecim Abbates discederent ad ipsum pluries tam nostri, quàm hæretici iam experti fuerant, qui etiam Diui Dominici asserta dum cremare tentassent, tuta flammas exceperant. Nec proinde ab erroribus desciuerant, donec palàm prædictum miraculum sua sanctitate perfecisset. Nec me fugit à Vincent. Beluacensi; & ab Episcopo Defresole Frācisco Diaceto, & à D. Antonino, & alijs relatū. Hi quidem tradūt, quadam die B. Dominicum decem hæreticos, hæresis labe infectos candentibus flāmis traditos vidisse: cui cum Deus opt. maximus interiùs reuelasset Raimundū Grossium à supplicio inflicto fore liberandum, diligentissimè Sanctus Inquisitor illum è flammis eximi iussit, quem alloquutus: vade in pace, dixit: futurum enim est, vt post multùm temporis Catholicus Christi sectator efficiaris, qui iam viginti annis peractis ad fidem se recepit, & Dominicanæ familiæ alumnos post abiuratos errores effectus est. Plura alia possem in medium afferre, sed quoniam minus nostro instituto sunt accommodata, proinde silentio prætermittenda duximus.

De sanctæ Inquisitionis Familiarium institutione.

CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Familiares sancti Officij cur instituti.*
2 *Familiares cur sic vocati.*
3 *Familiares, in Italia Cruce-signati nũcupantur.*
4 *Crucem in extima veste præ se ferunt.*
5 *Ianitores seu Porterij S. Inquisitionis Siciliæ Cruce insigniti sunt.*
6 *Sanctus Dominicus instituit alterum Familiarium genus instar ordinum militarium, quod Christi militiam nuncupauit.*
7 *Aliquot annis elapsis post mortem D. Dominici, familiares ab eo instituti tertium Dominicanorum ordinem instituerunt.*
8 *Nostra etate primi duntaxat generis Familiares sancto Officio inseruiunt.*

1 VM Pontifex † Maximus Innocẽtius Tertius animaduerteret hunc sanctum & vigilantem Inquisitorem B. Dominicum inter Albigenses hæreticos Ecclesiæ Catholicæ infestissimos, rem ad optatum finem absq; Catholicorum præsidio deducere non posse, indulgentias, & priuilegia liberaliter impertiuit eis qui Inquisitori ad inquirendos & puniendos hæreticos auxilium & comitatum præstarent. Hinc factum est, vt milites qui opem Inquisitori ferentes se adiutores adhibebant,
2 veluti † ex Inquisitoris familia, Familiares vulgò appellarentur. Hi autem in aliquot Italiæ Prouincijs Cruce-si-
3 gnati; † in alijs verò sancti Petri Martyris scholares communiter nuncu-
4 pantur, Crucemq; in extima † veste præ se ferunt, vt refert tit. de Cruce-signatis, Lucernæ Inquisitorum auctor. Eosdem etiam Nicolaus Eymericus Cruce-signatos appellat. 3. part. Directorij q. 129. & ibidem Franciscus Pegna Comm. 178. §. hoc priuilegio, vbi Cruce-signatos eos nuncupari in Italia dicit, qui in Hispaniarum Regnis sanctæ Inquisitionis familiares nominantur, qui nutibus Inquisitorum obedientes, ea exequuntur, quæ ad promotionem huius sacri Officij, & ad fidei propagationem ac ad hæreticæ prauitatis extirpationem spectant. Idem etiam nomen antea Innocentius tertius vsurpauerat, in cap. excommunicamus. 13. De hæreticis. §. Catholici, vbi ait in hæc verba. [Catholici verò qui Crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illo sancto priuilegio sint muniti, quæ accedentibus in Terræ sanctæ subsidium conceduntur] verumtamen in Siciliæ regnum hæc
5 inducta consuetudo est, † vt ministri qui sancti Officij Ianitores seu Porterij nominantur, & in foro causarum ciuilium semper adsunt pectore Cruce insigniti, vt dignoscantur ab omnibus, incedant, & fides ijs habeatur, quæ Inquisitorum nomine proposuerint. Crux verò ex purpureo serico in antiquam formatur figuram filo aureo per otam adornata.
6 Alterum insuper † Familiarium genus sanctus Dominicus instituit, quibus constitutiones & leges condidit ad vitam sic instituendam, vt acerrimè hæreticos insectarentur, & impetu quàm possent maximo (cum opus esset) in illorum perniciem irruerent. Hos verò Familiares Christi milites, & eorum sodalitatem Christi militiã nuncupauit: obedientiæ, paupertatis, & castitatis coniugalis vota instar

eorum emittebant, qui ad Ethnicos armis profligandos se ordinibus militaribus addixerũt. Interdum rerũ diuinarũ meditationi vacabant,& volũtarias pœnas suscipiẽtes animi sordes atq; maculas eluebãt; nullos tamen ex hoc societatis institutos annuos reddditus sperabãt, quin potiùs prouẽtus quos ex suis possessionibus capiebãt in inquirendis & profligandis hæreticis insumebant, ea tempestate hæc sodalitas in honore ab omnibus habebatur, quam Honorius Papa III. literis Apostolicis cõfirmauit. Idem Gregor. Papa IX. præstitit in priuilegio concesso Fratribus militiæ Iesu Christi, quo prædicta sodalitas mirificè per vniuersam Italiam aucta est, summa fidelitate, opem & auxilium Inquisitoribus, cum opus esset, ferentes. His Christi militibus B. Dominicus & cæteri Inquisitores stipati incedentes, quàm acerrimè poterant in Tholosæ, & Italiæ prouincijs hæreticos oppugnabant. Postquàm autem ad superos emigrauit, & in Sãctorum numerum relatus fuit, quæ antea Christi militia dicebatur, pòst militia S. Dominici in tanti fundatoris honorem nuncupata est. Verùm † cum labente tempore armis opus non esset, ad hæreticorum procacitatem, & audaciam refrenandam militiæ nomen cum armis deponentes, nonnullisq; mutatis constitutionibus de S. Dominici pœnitentia in fundatoris etiam gloriam appellantur, quæ religio tertia est ex his quas D. Dominicus instituit, cuius quoq; constitutiones à Romanis Põtificibus confirmatæ sunt. † Nostris tamen temporibus primi dumtaxat generis Familiares (cùm opus est) sancti Officij negotijs, & occupationibus distinentur, & ad impugnandos, & capiendos hæreticos conuocantur. His & reliquis officialibus, & ministris sanctissimæ Inquisitionis à Summis Pontificibus plurimæ indulgentiæ cõcessæ sunt, vt maiori animi ardore, & alacritate ad fidem Catholicam dilatandam excitentur. Earum indicem hic placuit describere, nè tanto thesauro, qui ferè in tenebris latebat, sancti Officij ministri priuarentur.

(Margin numbers: 7 beside "pata est. Verùm †"; 8 beside "tificibus confirmatæ sunt. †")

De indulgentijs concessis sanctæ Inquisitionis Officialibus, Familiaribus, & Ministris.

CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores concedere possunt indulgentiam viginti, vel quadraginta dierum.*

2 *Conceditur indulgentia trium annorum ijs qui Inquisitoribus personaliter astiterint in negotio fidei, ac etiam eorum socijs, & notarijs.*

3 *Indulgentiam trium annorum consequuntur, qui Inquisitoribus fauorem præstiterint.*

4 *Indulgentia supradicta trium annorum, non intelligitur semel in vita concessa.*

5 *Indulgentia dierum & annorum, promulganda est in fine sermonis, & publicationis edicti fidei.*

6 *Indulgentia trium annorum concessa legentibus sententias, vel edictum.*

7 *Indulgentia trium annorum concessa, denuncianti hæreticum.*

8 *Indulgentia trium annorum concessa testibus.*

9 *Indulgentiam plenariam consequitur, qui in prosecutione negotij cõtra hæreticos obierit.*

10 *Familiares seu Cruce-signati cum creantur, possunt ex tunc semel in vita absolui, à casibus reseruatis in Bulla cœnæ Domini, & iterum in articulo mortis.*

11 *Familiares seu Cruce-signati, cùm creantur,*

creantur, indulgentiam plenariam consequuntur.
12 *Familiares seu Cruce-signati tempore interdicti, diuinis interesse possunt.*
13 *Familiares seu Cruce-signati tempore interdicti, si obierint possunt in Ecclesia sepeliri.*
14 *Familiares seu Cruce-signati, indulgentias stationum Vrbis consequi valent, recitando quæ in hoc numero dicuntur.*
15 *Familiares seu Cruce-signati, cùm ad hæreticorum exterminium accinguntur, indulgentiam plenariã consequuntur.*
16 *Inquisitoribus pro S. Officij negotijs laborantibus, indulgentia plenaria conceditur, quam non semel in vita consequuntur, sed in omnibus actibus fidei perfectis.*
17 *Inquisitoribus, qui in officio obeundo è vita discesserint indulgentia plenaria conceditur.*

CVM Summus Pontifex, Christi Redemptoris nostri Vicarius, claues habeat Ecclesiæ, vt de infinito meritum Christi, & sanctorum spirituali thesauro, omnibus in vinea Dñi laborantibus largiatur, & operarij vtilissimi atq; maximè necessarij censeãtur, qui fidei Catholicę conseruandæ & dilatãdæ operam nauant, iure optimo multi Sum. Pontifices, multis indulgentijs & gratijs S. Inquisitionis Officiales, Familiares, & Ministros liberaliter, & benigniter locupletarunt.

1 Primùm ergo † cõceditur Inquisitoribus, vt omnibus qui per confessionis sacramentum peccata expiauerint, & concioni de fide deuotè affuerint, concedere possint indulgentiã viginti, vel quadraginta dierum, ex Bulla Innocentij Papę quarti, incipiente [Malitia huius temporis, &c] edita anno Domini 1254. & ex alia incipiente [Tum potissimè] anno Domini 1252. Et ante Innocentium cõcessit etiam Gregor. IX. eamdem indulgentiã in Bulla incipiente, [Ille humani generis] edita anno Domini 1238. Calixtus III. in Bulla quæ incipit. [Iniunctum nobis] edita ann. Domini 1458.

Hunc numerum viginti & quadraginta Inquisitores cõcedere possunt. At cum annorum Indulgentiam concedendi facultas ad solum Papam pertineat, ideo Inquisitores eam non concedunt, sed à summis Pontificibus prædictas concessas indulgentias manifestant. Ita Eymericus in. 3. part. Directorij quæst. 127. & 129. & ibidem Franc. Pegna comm. 176. & 178.

2 Conceditur † Indulgentia trium annorum socijs Inquisitorum & notarijs, qui vnà cum Inquisitoribus in prosecutione huiusmodi negotij laborauerint, & omnibus, qui Inquisitoribus personaliter astiterint in eodem negotio, ex Bulla Vrbani quarti, quæ incipit, [Præ cunctis nostræ mentis] edita anno. 1261. Idem concessit Clemens. IIII. in Bulla quæ incipit [Præ cunctis] edita anno. 1265. sexto nonas Octobris.

3 Eandem Indulgentiam † trium annorum consequuntur, qui ex animo Inquisitoribus præstiterint auxilium, cõsilium, aut fauorem ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorũ, ex Bullis præcitatis Vrbani, & Clementis Pontificum, & Gregor. Papæ IX. vbi suprà. Eamdem concessit indulgentiã Alexander quartus in Bulla quæ incipit. [Firmissimè teneat] anni. 1259. decimo septimo Kalendas Octobris.

4 Prædicta † trium annorum Indulgẽtia non intelligitur cõcessa semel in vita; sed in quolibet actu perfecto

singulari ab alio diuerso, quo Inquisitoribus præstatur auxilium, consilium vel fauor, & quoties id agitur, toties trium annorum Indulgentia conceditur. Ita Franc. Pegna 3.part. Directorij in comm. 179.

5 Hæc dierum † & annorum Indulgentia promulganda est in fine sermonis, & publicationis edicti fidei, vt ait Eymericus 3.par. Directorij, tit. de sermone generali habēdo ab Inquisitore, & ibi Pegna com. 12. & 3. p. Directorij quæst. 178. Repertorium Inquisitorum. verb. Indulgentia. Tunc enim Inquisitores concedunt his qui sermoni interfuerunt viginti vel quadraginta dies Indulgentiæ, & manifestam trium annorum Indulgētiam concessam esse à sede Apostolica his qui sancto Inquisitionis Officio præstiterint consilium, auxilium, vel fauorem, vt diximus.

6 Qui legunt † sententias vel edictū, eādem trium annorum Indulgētiam consequuntur ex Bullis prædictis.

7 Item † quicumque reuelauerit Inquisitoribus aliquem hæreticum vel diffamatum de hæresi vel suspectum in causa Fidei, in hoc sancto Tribuna-

8 li, vel testimonium † perhibuerit, similem trium annorum Indulgētiam obtinebit, vt deducitur ex Bullis præcitatis, & declarat Eymeric. & Franc. Pegna vbi supra.

9 Si qui † in prosecutione huiusmodi negotij contra hæreticos è vita decesserint, eis peccatorum omnium de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plena venia indulgetur. Ex rescriptis Vrbani quarti, Gregorij noni, & Clementis quarti relatis, & ex Bulla Vrbani quarti, quæ incipit, [Licet ex omnibus.]

10 Cruce-signati, seu Familiares † sancti Officij, (qui ministerio conueniūt, licet nomine differant) cum ab Inquisitoribus recipiuntur, & votum in eorumdem Inquisitorū seu Vicariorum manibus emittunt, ac voto & iuramēto se astringunt, dum pro parte ipsorum Inquisitorum, & Vicariorum ad capiēdos ipsos hæreticos requisiti fuerint, auxilium, consilium, & fauorem præstare possunt semel ex tunc, & in mortis articulo à reseruatis, & in Bulla Cœnæ Domini contentis casibus, de quibus corde contriti & ore confessi fuerint, aut propositum confitendi debito tempore per Ecclesiam statuto habuerint ab-

11 solui, & plenariam † omnium suorum peccatorum Indulgentiam consequi. Concessit Clemens Papa VII. in Bulla quæ incipit: [Cum sicut] edita Bononiæ die decimoquinto Ianuarij. 1530.

12 Item conceditur † eisdem Crucesignatis seu Familiaribus, vt tempore cuiusuis localis interdicti, diuinis in-

13 teresse possint. Et eis † decedentibus eorū corpora Ecclesiasticæ sepulturę (sine tamen funerali pompa) tradi possint, dummodò causam non dederint huiusmodi interdicto, nec eis id contigerit specialiter interdici. Clemens VII. vbi supra.

Idem Pontifex, supradicta Bulla

14 concessit † vt ijdē Cruce-signati, seu Familiares singulis diebus anni quinque altaria Ecclesiæ (si tot ibi fuerint) aut vnum altare loci, in quo eos esse contigerit, Psalmum vnum flexis genibus recitando, vel quinquies orationem Dominicam, & toties salutationem Angelicam in quolibet altari indulgentias stationum vrbis luctari valeant, quam Bullam refert Eymericus in Director. vbi supra.

15 Item Cruce-signati † seu Familiares, cùm ad hæreticorum exterminium se accingūt illo amplo priuilegio muniuntur, quod accedentibus in subsidium Terræ sanctæ concedi solet. Cōceditur enim indulgētia plenaria, vt dicitur 23.q.8. Can. legi. & c. ad liberandam.

berandam. De Iudęis quod caput vocatur pars decisa, quia non est rota decretalis, sed pars eius, similiter in c. excommunicamus. §. Catholici verò. De hæreticis, quam indulgentiã concessit Innocentius III. in Cõcilio generali Lateranẽsi Romæ habito, annò Domini 1215. Hæc indulgentia concessa est Cruce-signatis, seu Familiaribus S. Officij ab Vrbano quarto, & Clemente quarto, in Bullis quæ incipiunt. [Præ cũctis] à Calixto tertio, in Bulla quæ incipit. [Iniunctum nobis] edita anno Domini 1458.

16 Inquisitoribus † pro S. Officij negotijs laborantibus plenaria illa indulgentia cõceditur, quæ succurrentibus Terrę sanctæ in Generali Concilio Lateranensi fuit cõcessa, ex Bullis præcitatis Vrbani quarti, Clementis quarti, & Alexandri quarti. Hanc indulgentiam non tantùm acquirunt semel in vita, sed etiã in singulis actibus perfectis, qui contra hæreticos in fauorem fidei celebrantur, vt in quolibet actu reconciliationis, abiurationis, absolutionis, vel alicuius executionis durãte tẽpore officij. Ita Repertor. Inquisitor. in verbo, indulgentia. §. itẽ Inquisitores, cui consentit Pegna in 3. p. Directorij com. 179.

17 Item Inquisitoribus † qui in prosecutione negotij, è vità decesserint, peccatorum omnium, de quibus corde contriti ac confessi fuerint indulgentiæ plenariæ, ab Vrbano & Clemente (vbi suprà) conceduntur.

Omnes prædictas gratias, & indulgentias cõfirmauit Clemẽs Papa VII. in Bulla quæ incipit. [Cum sicut] de qua suprà fecimus mentionẽ. Deinde easdem approbauit, & de nouo concessit Pius Papa V. in Bulla quæ incipit. [Sacrosanctæ Romanæ] edita Romæ, anno 1570. die decimotertio Octobris. Non solum autem his gratijs, & indulgentijs spiritualibus sanctissimæ Inquisitionis Officium diuersi Summi Pontifices decorarunt, sed etiam plurimis priuilegijs, concessionibus & immunitatibus (de quibus capite proximo sermo erit) auxerunt, & cohonestarunt.

De multis Inquisitoribus ex ordine Prædicatorum.

CAP. V.

SVMMARIVM.

1 *Beato Dominico vita functo inquirendi munus committitur ordini Prædicatorum.*

2 *Officiũ S. Inquisitionis, per multos annos delegatur fratribus Prædicatoribus.*

3 *Inquisitores ex ordine D. Dominici pro fide tuenda trucidantur.*

4 *Conradus Cõstantiensis Germaniæ Inquisitor ab hæreticis trucidatur.*

5 *F. Petrus Silanus à Gregorio IX. Inquisitor creatur.*

6 *Robaldus Mediolanensis post Petrum Silanum, Inquisitor designatur.*

7 *Guillelmus Arnaldus Tholosæ, Inquisitor ab hæreticis obtruncatur.*

8 *Bernardus de Pegnaforte, & Garsias Aura ex Dominicana familia, Inquisitores gladijs hæreticorũ occũbunt.*

9 *F. Stephanus, & F. Raimundus Carbonerius, ex D. Francisci familia, Inquisitores perimuntur.*

10 *Monachus Archidiaconus Ecclesiæ Castrensis, & Inquisitor iugulatur.*

11 *Petrus Reinaldus S. Officij Notarius occiditur.*

12 *F. Pontius à Vico Tholosæ, Inquisitor fulget miraculis.*

13 *S. Petrus Martyr, Inquisitor Lõgobardiæ hæreticorum gladijs occumbit.*

14 *F. Raynerius Saconus, Inquisitor Longobardiæ.*

15 *F. Pontius Cathaloniæ, Inquisitor ab hæreticis veneno de medio sublatus.*

16 *Frater Paganus aliàs Petrus Fiel, Inquisitor ab hæreticis perimitur.*

17 *Frater Guillelmus Costa, Cathaloniæ Inquisitor.*

18 *Frater Nicolaus Roselli, Inquisitor Aragoniæ.*

19 *Frater Nicolaus Eymericus, Inquisitor Aragoniæ.*

20 *Frater Nicolaus Hungarus, Inquisitor ab hæreticis interficitur.*

21 *Frater Ioannes Hungarus, Inquisitor lapidibus obruitur.*

22 *Frater Antonius Pauonius, Inquisitor ab hæreticis occiditur.*

23 *Frater Bartolomeus Ceruerius, Inquisitor trucidatur.*

24 *Frater Vincentius Vlyssiponensis, Inquisitor.*

25 *Frater Bernardus Podius Cathaloniæ Inquisitor.*

26 *F. Bartholomeus Lopacius, Inquisitor.*

27 *Frater Conradus, Inquisitor ab hæreticis vulneribus confoditur.*

28 *Frater Petrus Cadareta, Inquisitor interimitur.*

29 *Frater Panonius, Inquisitor trucidatur.*

30 *Frater Antonius, Inquisitor perimitur.*

Ostquàm verò B. Pater Dominicus miraculis clarus vltimum vitæ diem clausit, & felix anima post multas & assiduos labores corporis vinculis libera ad cęlestes sedes & sempiterna illa domicilia euolauit,
1 hoc sanctissimum inquirendi † munus ad fratres illius ordinis, tanquam ad veros tanti Patris alumnos hereditaria successione transiuit, & per
2 multa secula † fuit illis hoc officium à summis Pontificibus delegatum, qui non minus feliciter quàm egregiè illud administrantes, contra hæreticos vsque ad sanguinis effusionem strenuè decertarunt, nec dubitarunt pro fide, & religione tuenda impiorum
3 gladijs † in memoriam posteritatis occumbere. In quare nullo modo me instituto meo, & pioru votis satisfacturum puto, nisi tantoru Patrum sigillatim memoriã fecero, & singulorum propria nomina suis laudibus illustrauero: Erit enim magnũ piaculũ, illud quod est ad illius ordinis insigne tacitè prætererire. Susceptũ igitur institutum aggredior, non tam perficiũdi spe, quam experiundi voluntate.

4 Anno Domini † 1228. F. Conradus Constantiensis Protomartyr, ex familia Patrum Prædicatorũ, Prior ac Prouincialis in Prouincia Germaniæ, & primus Inquisitor generalis illius Prouinciæ à Gregorio Papa IX. creatus, dum concionaretur in frequenti hominum cœtu ab hæreticis obtruncatus est. De cuius martyrio plura scripsit Leander in libr. 2. Virorum Illustriũ. Et Rupertus Lycius Episcopus Aquitaniæ, in sermone S. Dominici, vbi refert inter martyres ipsum Conradum. S. Anton. in 3. p. historię tit. 23.

5 Circa † annũ Domini 1233. Summus Pontifex Gregor. IX. Patrem Petrum Sylanũ ex ordine Dominicano, qui S. Dominicũ ad Lateranense Cõcilium comitatus fuerat, in ciuitate Tholosana Inquisitorem creauit, cui muneri adeo insudauit, vt inter alios magni Inquisitoris nomẽ fuerit adeptus. Monasteriũ Lemouici extruxit, à quo tandẽ Tholosam profectus miris sanctitatis, & modestiæ virtęque integritatis signis ad æthera 22. Februarij, anno 1257. recto tramite euolauit.

6 Robaldus † Mediolanẽsis ordinis S. Dominici, Petrum Sylanum proximè secutus est illo in vitæ sanctimonia, haud inferior Inquisitoris hęreticę prauitatis officio functus est. In quo ita se gesserat, ac miraculis, & maximis virtę splendoribus rutilauerat: vt cũ ab hęretico tentaretur, an posset mederi ægroto cuidam, tandẽ miraculosè eum sanauerit, hæreticũq; ad fidei arcẽ reduxerit. Hoc munus obiuit ab anno

1252. vsq; ad 1258. quibus temporibus
plures hæreticos ad fidem conuertit.
7 Frater Guillelmus † Arnaldus natus
in Castro, cui vulgò Monrpellier nomen est, vir prudenria & sanctitate
celebris, & in iure Canonico doctor
egregius in Tholosæ Prouincia Inquisiror apud Amonetum, in domo
Raimundi Comitis hæretici, die 28.
mensis Maij, anno 1242. ob fidem Catholicam trucidatur.

Inquisitoris Arnaldi in sanguinē
8 pro Christi fide fundēdo † socij fuerunt F. Bernardus de Pegna-forte, &
F. Garcias Auta ex eadē familia, tum
9 F. Stephanus, & F. Raimundus Carbonerius ex ordine D. Francisci congregationis, qui in sanctæ Inquisitionis
Officio administrando eidem Inquisitori comitatum præstiterunt.
10 Menochius † Ecclesiæ Castrēsis Ar-
11 chidiaconus & Inquisitor: † tum Petrus Reinaldus Notarius, & Bernardus eius capellanus, eodē tempore &
oppido, quo Arnaldus Inquisitor fidei
Catholicę causa tanti animi alacritate
iuguiati sunt, vt præ gaudio se continere nō possent, quin Hymnum [Te
Deū laudamus] iubilo & exultatione
cantarent. Vbi de horum omniū virorū obitu glorioso Nuncij Romā allati
sunt, Cardinales magno affecti mærore ad Prouincialem, & cæteros in
illa Prouincia Cœnobitas literas consolatorias dederūt, vt infrà dicemus.
12 Fratet Pontius à Vico † sancti Egidij
Prior Prouincialis in prouincia Tholosana, & Inquisitor constitutus à
Summo Pontifice, multis fulget miraculis: obijt die 15. Iulij, anno 1246.
13 Sanctus † Petrus Veronensis cognomento martyr Inquisitionis munus
sibi à sede Apostolica iniunctū diligēter & fideliter agens, inter Comū &
& Mediolanū hęreticorū gladijs occisus occubuit, & Mediolani ad sanctū
Eustirgiū sepultus anno 1252. crebris
miraculis hæreticos magis vicit ac
strauit occisus, quàm antea cum esset
viuus: & ab Innocētio quarto Perusij
in sanctorū numerum relatus est: extatq; hodie huius Canonizationis authenticū rescriptum in libro priuilegiorū ordinis Prędicatorū fol. 26. pag.
2. Innocētio autē quarto vita functo,
Alexāder quartus ad Pontificiā sedem
euectus, protinus sui Pontificatus initio anno videlicet Dñi 1254. Petrum
etiā martyrem egregio cōmendauit
Encomio, & canonizationē ab Innocentio celebratā confirmauit, rescripto incipiente: [Magna magnalia de
B. Petro martyre,] relatū à Francisco
Pegna in 3. p. Directorij, comm. 38. &
habetur in libro prædicto priuilegiorum ordinis Prędicatorū fol. 33. Cuius
sancti viri vitā scripserūt Vsusmaris &
Thomas Leonetinus Patriarcha Hierosolimitanus, qui eodē tempore floruit, vt refert Laurentius Surius tom.
2. de probatis Sanctorū Historijs die
29. Aprilis, cuius gesta memorię digna
accuratissimè scripsit Bernardinus
Corius in historia Mediolan. p. 3. ann.
1253. & 1252. Vbi (inquit) in hęc verba
F. Petrum Veronensem autoritate Apostolica Inquisitorem statuisse & ordinasse, vt inter cætera statuta Reipubl. Mediolan. quia plurima ponerētur facta cōtra prædictū S. martyrē
de patientia & miraculis, & cæteris
quę interitū eius antecesserūt, & subsecuta sunt: cuius festū Romæ die 29.
Aprilis honorificè quolibet anno in
capella sanctæ Mariæ supra Mineruā
ei dicata, à reuerendissimis Cardinalibus Inquisitoribus generalibus, &
alijs sanctę Inquisitionis officialibus
ex instituto Pij Papæ V. anno Domini
1569. honorificè celebratur. Is ab infantia Petrū Manichæū confundebat
negantem cælum & terram, factam
esse à Deo, quem acerrimè insectabatur, cæterosq; hæreticos, velut turbo
dissipa-

dissipabat, vnde in insignijs huius sancti Officij depingitur S.Petrus martyr tanquam protector eiusdem sacri tribunalis cum Cruce coloris rubri serica auro contexta, insigne martyrij.

14 Frater Raynerius Saconus Placentinus Inquisitoris munus in Prouincia Mediolanẽsi obiuit, anno Domini circiter 1258. Iudex incorruptus, qui tam rigidum & seuerum se erga hæreticos exhibuit, vt Gatam quam hæretici incolebant, funditus deleuerit. Quod vt ante a sanctus Petrus martyr in eadem Prouincia Inquisitor spiritu prophetico prædixerat, euenit.

15 Frater Pontius † in Cathaloniæ Prouincia à summo Pontifice Inquisitor constitutus, & ob fidei constãtiam & zelum ab hæreticis veneno propinato de medio sublatus à Catholicis in templo maximo vrbis, vulgò Mõtpellier nuncupato, sepultus est anno 1262. vbi miraculis clarus in summa habetur veneratione.

16 Frater Paganus aliàs Petrus Fiel† ex Dominicanorũ familia, inter primos numeratur Inquisitores à Sede Apostolica contra hæreticam prauitatem delegatos, die S. Stephani Protomartyris dicato, ann. 1279. ab hæreticis in odiũ fidei Catholicæ peremptus est.

17 Frater † Gullielmus Costa in Cathaloniæ regno Inquisitor tempore Benedicti Papæ vndecimi, paulò post annum 1304. hæresiarcham fratrem Bonatum sceleris conuictum brachio seculari tradit cõburendum.

18 Fratet † Nicolaus Roselli ordinis fratrũ Prædicatorũ sacræ Theologiæ Magister, & Prouincialis Aragoniæ vir vndiq; eruditus, & sanctitate præditus in toto dominio regni eiusdem, tempore Clemẽtis VI. fuit institutus Inquisitor Generalis, ac postea ab Innocencio VI. anno Dominicæ Incarnationis 1356. Cardinalis tituli sancti Sixti creatus.

19 Frater Nicolaus Eymericus Tarraconensis monachus, ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ magister, Agerunda oriundus, quæ ciuitas est in regno Cathaloniæ Hispan. floruit tẽporibus Vrbani V.& Gregorij XI.Põtificũ, & Petri IIII.regis Aragonũ, vir quidem doctrina & solertia præditus: vt testatur Sebastianus Olmeda in Chronicis de initio, & progressu ordinis fratrum Prædicatorum. Erat in hoc viro præter illustrem & insignem Theologiæ cognitionem Iuris Canonici peritia multa, & legũ notitia non vulgaris, quæ res facile eum cæteris sui ordinis, & ætatis literatis præferebat. Fuit creatus Inquisitor generalis circa annũ Domini 1358. vt ipsemet Eymericus testatur in 2.part.Directorij q. 47. nu.7.vers.qualiter autem. & Francis.Pegna Cõment.72.lit.D.vers. Et frater ex codice Barchinonensi, & Cardinal.de Gambara creatum fuisse Inquisitorẽ, ann.Dñi 1368.posit fusti neri, vt ipse Franc.Pegna contestatur. Plurima scripsit, quibus nomen suum cum gloria transmisit ad notitiã posteritatis, tam super scientijs Physicis & Logicis codices edidit. Item super quatuor sancta Euangelia cõmentarios, & alia multa cõposuit. Præterea librũ insignem & Christianæ reipublicæ valdè vtilẽ, quod Directorium Inquisitorũ voce valde accõmodata nũcupauit, eò quòd in primis agat in eo, vt regulas tradat, quibus Inquisitores ad hæreses cognoscẽdas & extirpandas, exclusa omni personarum differentia & acceptione dirigantur ac instituantur. In eo vniuersa ferè quæ ad negotiũ Inquisitionis, & pœnas hæreticorum spectant, ex varijs locis, & autoribus colligens reposuit, imitatus in ea re doctissimos viros, Licet petulanter contra B. Raimundum Lullium & eius doctrinã, nescio quo spiritu ductus inuexerit, vt in quæst.

quæst. de cõbustione & prohibitione librorum latè diximus.

20 Frater Nicolaus † & Ioannes vterq;
21 † Vngarus, vterq; Episcopus & Inquisitor, vterq; ab hæreticis interfectus, ille quidẽ excoriatus, iste verò lapidibus obrutus, & ense transfixus.

22 F. Antonius Pauonus, † F. Bartholo-
23 mæus † Ceruerius. Inquisitores apud Sauilianum ab hęreticis sunt occisi.

24 F. Vincentius Vlyssiponensis & † in Hispaniæ prouincijs Prior Prouincialis; à Bonifacio Papa nono Hispaniæ prius; pòst Lusitaniæ Inquisitor constitutus fuit anno Domini 1430.

25 Frater † Bernardus Podius in Cathalonia Inquisitoris officio fungẽs anno circiter 1400. multos hæreticos puniuit, multas confutauit hæreses, quarum autor Petrus Ollerius extitit.

26 Frater Bartholomæus Lapaccio Florentinus in Episcopatu Coronensi cõstitutus Concilio Floretino ab Eugenio Papa quarto celebrato affuit, anno 1441. Pòst in Poloniã & Pannoniam vtramq; Inquisitor legatur contra hæreticam sectam, quæ animi simplicis nomine diuulgabatur, floruit anno 1430. in Florentino cœnobio è corporis vinculis migrauit ad Dñm.

27 F. Conradus † ex S. Dominici congregatione Inquisitor in Cathaloniæ Principatu creatus ab hęreticis vulneratus, & humi prostratus relinquitur.

28 F. Petrus † Caderета in eodem principatu Inquisitor Apostolicus, cum in officio summa cũ laude se gereret ab hęreticis interemptus, & à Catholicis honorificè in sepulcro conditus est.

29 Frater Pauonus † Seuelianus, & F.
30 Antonius †, Inquisitores Apostolici à perfidis hæreticis trucidati sunt.

Longũ erit cæteros recensere quotquot de hostibus comparato triũpho cæleste patriam sunt ingressi. Hi sunt nostræ religionis firmissima propugnacula, qui proprio sanguine hęreticorum furorem, doctrinis verò audaciam cõfregerunt. Hi Christianæ militię fulmina multò pręstãtiora, quàm Scipiones maior & minor, duo belli Punici fulmina appellati.

TITVLVS SECVNDVS.

De propagatione sanctæ Inquisitionis, per Orbis Prouincias.

Quo tempore Romæ Inquisitionis Officium fuerit institutum.
CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitio in vrbe Roma duplex est.*
2 *Officiũ sancta Inquisitionis anno 1260. à Franciscanis Romæ administrabatur.*
3 *Literæ Alexandri quarti.*
4 *Aliæ Bullæ Alexãdri quarti referũtur.*
5 *Inquisitionem Romæ à tempore Clementis IIII. vsq; ad tempora Pauli III. fuisse, nullibi constat.*
6 *Sigismundi Malatestæ statua tempore Pij II. fuit cremata.*
7 *Lutheri heresis anno 1521. Romæ damnata est, eiusq; statua & libri cremati, & super his Bulla Leonis X. continens eiusdem Lutheri hæreses.*
8 *Hæretici olim à sententijs Inquisitorum ad sedem Apostolicam appellabant.*
9 *Cardinalis Caietanus Generalis Inquisitor, anno 1263. ab Vrbano IIII. creatus est.*
10 *Cardinalis Latinus à Nicolao III. Generalis Inquisitoris muneri præficitur.*
11 *Inquisitionis actus à Guillelmo Tholosano tempore Clementis V I. plures Romæ habiti sunt.*

12 Inquisi-

12 *Inquisitionis dignitatem Cardinalium collegio Paulus III. aggregauit.*

13 *Inquisitores Cardinales diebus iouis ad negotia fidei coram Romano Pontifice congregantur.*

14 *Tribunal Inquisitionis inter annum 1539. & 1542. Romæ erectum est.*

15 *Cardinalis quatuor, Paulus III. anno 1543. Generales Inquisitores creauit.*

16 *Cardinales Inquisitores anno 1553. sex fuerunt Romæ.*

17 *Cardinalis Michael Guislerius à Paulo quarto primarius Inquisitor creatur.*

18 *Cardinali Guislerio plures Illustrissimi Cardinales Inquisitores adiuncti sunt.*

19 *Cardinalium Inquisitorũ numerum Pius V. ad quaternarium reduxit.*

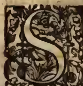
20 *Seditio contra sanctum Inquisitionis Officium anno 1559. orta est Romæ.*

21 *Cardinales Inquisitores sex fuerunt Romæ tempore Gregorij XIII.*

22 *Cardinales Inquisitores octo fuerunt Romæ tempore Sixti quinti, vbi de confirmatione priuilegiorum Sancti Officij.*

23 *Cardinales Inquisitores decem fuerunt tempore Clementis octaui.*

24 *Commissarius Generalis & Assessorum officia, quo tempore constituta sint, & eorum qui in hunc vsq; diem fuerunt, nomenclatura.*

SVPERIORI Titulo explicuimus qua in Prouincia, quo tempore, & à quo Summo Pontifice prima Inquisitionis fundaméta iacta fuerint, nunc de eius in plures Prouincias progressu ac propagatione subijciemus, quæ res quanto scitu est dignior, tanto nobis ad scribendum difficilior redditur, cum in hoc argumento nemo elaborauerit, Historici autem in paucis locis eius fecerint mentionem, eamque concisam ac breuem. Principio igitur de Sanctæ Inquisitionis origine in alma Vrbe nobis instituendus est sermo; quod in ea Summi Pontificis sedes sit, à quo tanquam à fonte in omnes mundi angulos dimanauerit
1 Inquisitio.

In hac igitur † augustissima vrbe duę sunt Inquisitionis formæ, alia particularis, sicut in alijs Prouincijs, cum de quolibet crimine ex officio inqui-
2 ritur, alia generalis de qua nobis dicẽdum est: Anno † etenim 1260. Romæ sanctæ Inquisitionis officiũ, quod ex Franciscana familia fratres administrabãt, ex Apostolicis quibusdam literis Alexãdri 4. datis Anagnię Idib. Nouembris, Anno 1258. Pontificatus eius anno quarto fuisse constat, quas in hunc locum transcribere placuit.

3 Alexander † Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Fratribus ordinis Fratrum Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci præsentibus, & futuris. Salutem, & Apostolicam benedictionem. Ex parte vestra fuit propositum coram nobis, quod nonnulli de partibus, vbi vobis contra hæreticos Inquisitionis officium est commissum in mortis articulo cõstituti, salutis remedium abhorrentes, consolatos hæreticos ad se introduci faciunt, & ab eis per impositionem manus desolationis suæ consolationem accipiunt, secundùm pessimam consuetudinem eorumdem. Sed filij & hæredes sic decedentium propter hoc exhæredari timentes, ac volentes ob id eorum malitiam excusari, proponunt se velle probare per testes, quod ijdem, quando recipiebant consolationem huiusmodi loquelam amise-

amiserant, & erant alienati à mente, cum moris sit apud eos (vt dicitur) quod nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriã habeat ordinatam. Quare nos consulere voluistis, vtrum debeat tales probationes admitti. Nos igitur consultationi vestræ taliter respondemus, vt, si legitimè constiterit, quod prædicti dum sanæ mentis essent, petierint hæreticos Consolatores, sicque viam fuerint vniuersæ carnis ingressi, licet consolationem huiusmodi, imò veriùs desolationem, non sanæ mentis effecti vel post perditam iam loquelam suscepisse dicantur, nulla super hoc probatio admittatur, cum in nullo sic decedentes debeant propter ea releuari. In dubio verò admitti poterit: non tamen vxores filij seu familiares, aut de suis aliquã ad hoc probandum recipiantur in testimonium, sed alij testes idonei, & specialiter fidei zelatores, cum contra tales sit non modicum præsumendum: sitque in talibus propter fidei priuilegium, cum multa cautela, summaque diligentia præ cæteris negotijs procedendum. Datum Anagniæ Idib. Nouembris, 1258. Pontificatus nostri anno quarto.

4 Extant etiam aliæ Bullæ † eiusdem Pontificis editæ anno Domini. 1258. incipientes. [Cum hora iam vndecimã] & eiusdem anni alia quæ incipit [Primus igitur] & alia quæ incipit [Ex parte vestra] eiusdem anni, & alia quæ incipit [Firmissimè teneat vestra prudentia] edita anno Domini 1259. cum alijs cõgestis per Franc. Pegna in Bullario post Directorium Inquisitor. pag. 28. & sequentibus.

5 Hæc itaque † Romæ instituta Inquisitio non multo tempore, vt credimus, extitit. Nam Clemẽs IIII. illas commemorans regiones, in quibus inquirendi potestatem fratres illi acceperant, nusquam Romæ meminit. Ex multis etiam historijs cõprobatur in supplicijs quæ de hæreticis in ea vrbe vsq; ad tempora Pauli III. sumpta sunt, nullos Inquisitores interfuisse: prout constat ex sententia

6 quæ † tempore Pij II. Pontificis Maximi contra Sigismundum Malatestam fuit executioni mandata: cuius statua ad fores Diui Petri igni tradita est. Illo etiam tempore quo fedifragus ille pestilens Martinus Lutherus, verè Lutherus (de quo Vincent. Beluacens. Spec. doctri. lib. 17. cap. 93.) suarum scelestissimarum hæresum virus

7 mundo effudit, Leonis Decimi † Pontificis Maximi iussu ac autoritate, Asculensis Episcopus, eo tẽpore Rotæ auditor, & Syluester Prierius sacri Palatij Magister eius impudentissimi hominis citati, ac non comparentis, falsam doctrinam in foro Nagonio condemnarunt, prid. Idus Iunij anno salutis 1521. eiusque statua ac libri, post sententiam quæ à Magistro Fratre Cypriano ordinis Prædicatorum ac in gymnasio Sapientiæ Theologiæ professore prolata fuit, incesa, ac concremata sunt, nec tamen in eo actu Inquisitorem aliquem interuenisse legimus.

Cæterùm notandum est anno Domini. 1520. editã & publicatam fuisse Bullam Apostolicam Leonis Papæ X. contra errores ipsius impij Lutheri & sequacium, quam nos ex volumine Conciliorum pag. 700. ex editione Colonien. ann. 1567. decerpi & imprimi curauimus, qua speciatim Lutheri hæreses describũtur, vt quisque caueat ne illas incurrat. Inuenies etiam vanã eiusdem ad futurum Concilium prouocationem & prohibitionem prædicandi, cui per publica instrumẽta reuocare errores præcipitur ac etiam omnia Lutheri opera prohibentur, & decernitur mandatum

H de

de eo capiendo & complicibus suis, & Pontifici consignandis, & tandem Lutherum hæreticum publicari. Est autem Bulla huiusmodi.

BVLLA APOSTOLICA LEONIS PAPÆ X.

Contra errores Martini Lutheri & sequacium.

Leo Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

EXVRGE Domine & iudica causam tuam, memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipientibus fiunt tota die: inclina aurem tuã ad preces nostras, quoniam surrexerũt vulpes quærentes demoliri vineam, cuius tu torcular calcasti solus, & ascensurus ad patrem, eius curam, regimen, & administrationem Petro tamquam capiti, & tuo Vicario, eiusque successoribus instar triumphantis Ecclesiæ commisisti. Exterminare nititur eam aper de sylua, & singularis ferus depascitur eam. Exurge Petre, & pro pastorali cura præfata tibi (vt præfertur) diuinitus demandata, intende in causam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, matris omnium Ecclesiarum, ac fidei magistræ, quam tu, iubente Deo, tuo sanguine consecrasti: contra quam, sicut tu præmonere dignatus es, insurgunt magistri mendaces, introducentes sectas perditionis, sibi celerem interitum superducentes: quorum lingua ignis est, inquietum malum, plena veneno mortifero: qui zelũ amarum habentes & contentiones in cordibus suis, gloriantur, & mendaces sunt aduersus veritatem. Exurge tu quoque, quæsumus Paule, qui eam tua doctrina ac pari martyrio illuminasti atque illustrasti. Iam enim surgit nouus Porphyrius, quia sicut ille olim sanctos Apostolos iniustè momordit, ita hic sanctos Põtifices prædecessores nostros cõtra tuam doctrinam eos non obsecrando, sed increpando, mordere, lacerare, ac vbi causæ suæ diffidit, ad conuicia accedere non veretur more hæreticorum, quorũ (vt inquit Hieronymus) vltimum præsidium est, vt cum conspiciant causas suas damnatum iri, incipiant virus serpentis lingua diffundere: & cum se victos conspiciant, ad contumelias prosilire. Nam licet hæreses esse, ad exercitationem fidelium tu dixeris oportere; eas tamen, ne incrementum accipiãt, néve vulpeculæ coalescant, in ipso ortu, te intercedente & adiuuante, extingui necesse est. Exurgat denique omnis sanctorum, ac reliqua vniuersalis Ecclesia, cuius vera sacrarum literarum interpretatione posthabita, quidam, quorum mentem pater mẽdacij excæcauit, ex veteri hæreticorum instituto, apud semetipsos sapiente, scripturas easdem aliter quàm Spiritus sanctus flagitet, proprio dumtaxat sensu, ambitionis, auræque popularis causa, teste Apostolo, interpretantur, imò verò torquent & adulterant: ita vt iuxta Hieronymum, iam non sit Euangelium Christi, sed hominis, aut quod peius est, diaboli. Exurgat, inquam, præfata Ecclesia sancta Dei, & vna cum beatissimis Apostolis præfatis apud Deum omnipotentem intercedat, vt purgatis ouium suarum erroribus, eliminatisque à fidelium finibus hæresibus vniuersis, Ecclesiæ suæ sanctæ pacem & vnitatem conseruare dignetur. Dudũ siquidem, quod præ animi angustia & mœrore exprimere vix possumus, fide dignorum relatu ac fama

fama publica referente, ad nostrum peruenit auditum: imò verò, proh dolor: oculis nostris vidimus ac legimus multos & varios errores, quosdam videlicet iam per concilia ac prędecessorum nostrorum cōstitutiones damnatos, hæresim etiam Græcorum, & Bohemicam expressè continentes: alios verò respectiuè vel hæreticos, vel falsos, vel scandolosos, vel piarum aurium offensiuos, vel simplicium mentium seductiuos à falsis fidei cultoribus, qui per superbam curiositatem mundi gloriam cupientes, cōtra Apostoli doctrinam plus sapere volunt, quàm oporteat: quorum garrulitas (vt inquit Hieron.) sine scripturarum autoritate non haberet fidem, nisi videretur peruersam doctrinam etiam diuinis testimonijs (malè tamen interpretatis) roborare. A quorum oculis Dei timor recessit, humani generis hoste suggerente, nouerit suscitatos, & nuper apud quosdam leuiores in inclyta natione Germanica seminatos. Quod eò magis dolemus ibi euenisse, quòd eandem nationem & nos, & prædecessores nostri, in visceribus semper gesserimus charitatis. Nam post translatum ex Græcis à Romana Ecclesia in eosdem Germanos imperium, ijdem prædecessores nostri & nos, eiusdem Ecclesiæ aduocatos, defensoresq; ex eis semper accepimus, quos quidem Germanos, Catholicæ veritatis verè germanos, constat hæresum acerrimos oppugnatores semper fuisse, cuius rei testes sunt laudabiles illæ constitutiones Germanorum Imperatorum pro libertate Ecclesiæ, proque expellēdis exterminandisque ex omni Germania hæreticis, sub grauissimis pœnis etiam amissionis terrarum & dominiorum, contra receptatores vel non expellentes olim editæ, & à nostris prædecessoribus confirmatæ: quæ si hodie seruarentur, & nos & ipsi vtiq; hac molestia careremus. Testis est in Concilio Constantien. Hussitarum, ac Vvicleffistarum, nec non Hieronymi Pragen. damnata ac punita perfidia. Testis est toties contra Bohemos Germanorum sanguis effusus. Testis denique est prædictorum errorum seu multorum ex eis per Colonien. & Louanien. Vniuersitates, vt pote agri Dominici pijssimas religiosissimasque cultrices, non minus docta quàm vera ac sancta confutatio, reprobatio, & damnatio. Multa quoque alia allegare possemus, quę ne historiam texere videamur prætermittenda censuimus. Pro pastoralis igitur officij diuina gratia nobis iniuncti cura, quam gerimus, prædictorum errorum virus pestiferum vlterius tolerare seu dissimulare, sine Christianæ religionis nota, atq; orthodoxæ fidei iniuria, nullo modo possumus. Eorum autem errorum aliquos præsentibus duximus inserendos, quorum tenor sequitur, & est talis.

1. Hæretica sententia est, sed vsitata, Sacramenta nouæ legis iustificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

2. In puero post baptismum negare remanens peccatum, est Paulum & Christum simul conculcare.

3. Fomes peccati, etiam si nullum adsit actuale peccatum, moratur exeuntē à corpore animā ab ingressu cæli.

4. Imperfecta charitas morituri, fert secum necessariò magnum timorem, qui se solo satis est facere pœnam Purgatorij, & impedit introitum regni.

5. Tres esse partes pœnitentiæ, contritionem, confessionem & satisfactionem, non est fundatum in sacra scriptura, nec in antiquis sanctis Christianis doctoribus.

6. Contritio quę paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animę suę ponde-

ponderãdo peccatorum grauitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, imò magis peccatorem.

Verissimum est prouerbium, & omnium doctrina de contritionibus huc usque data præstantius, de cætero non facere, summa pœnitentia: optima pœnitentia, noua vita.

Nullo modò præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, vt omnia mortalia cognoscas. Vnde in primitiua Ecclesia solùm manifesta mortalia confitebantur.

Dum volumus omnia purè confiteri, nihil aliud facimus, quàm quòd misericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoscendum.

Peccata non sunt vlli remissa, nisi remittente sacerdote, credat sibi remitti: imò peccatum maneret, nisi remissum crederet: nõ enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

Nullo modo confidas absolui propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi: [Quodcumq; solueris, &c.] Hic, inquam, confide, si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutũ, & absolutus verè eris, quidquid sit de cõtritione.

Si per impossibile confessus non esset cõtritus, aut sacerdos non seriò, sed ioco absolueret, si tamen credat se absolutum, verissimè est absolutus.

In sacramento pœnitentiæ ac remissione culpæ, non plus facit Papa aut Episcopus, quàm infimus sacerdos, imò vbi non est sacerdos, æquè tantùm quilibet Christianus, etiam si mulier aut puer esset.

Nullus debet sacerdoti respõdere se esse contritũ, nec sacerdos requirere.

Magnus est error eorum qui ad sacramenta Eucharistiæ accedũt, huic innixi, quòd sint confessi, quòd non sint sibi conscij alicuius peccati mortalis, quod præmiserint orationes suas & præparatoria, omnes illi ad iudicium sibi manducant & bibunt: sed si credant & confidant se gratiam ibi consecuturos, hæc sola fides facit eos puros & dignos.

Consultum videtur, quòd Ecclesia in communi Cõcilio statueret laicos sub vtraq; specie cõmunicandos, nec Bohemi communicantes sub vtraq; specie sunt hæretici, sed scismatici.

Thesauri Ecclesiæ, vnde Papa dat Indulgentias, non sunt merita Christi & Sanctorum.

Indulgentiæ sunt piæ fraudes fidelium, & remissiones bonorũ operum, & sunt de numero eorũ quę licent, & nõ de numero eorũ quæ expediunt.

Indulgentiæ his qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud diuinam iustitiam.

Seducuntur credentes indulgẽtias esse salutares, & ad fructum spiritus vtiles.

Indulgentiæ necessarię non solùm publicis criminibus, & propriè conceduntur duris solummodò & impatientibus.

Sex generibus hominum indulgentiæ nec sunt necessariæ, nec vtiles: videlicet mortuis seu morituris, infirmis, legitimè impeditis, his qui non commiserunt crimina, his qui crimina commiserunt sed non publica, his qui meliora operentur.

Excommunicationes sunt tantùm externæ pœnæ, nec priuãt hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus.

Docẽdi sunt Christiani plus diligere excommunicationẽ, quàm timere.

Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in B. Petro institutus.

Verbum Christi ad Petrum. Quodcunque solueris super terram, &c. extenditur dumtaxat ad ligata ab ipso Petro.

Certum est in manu Ecclesiæ aut Papæ prorsus non esse, statuere articulos fidei, imò nec leges morum seu bonorum operum.

Si Papa cũ magna parte Ecclesiæ sic vel sic sentiret, nec etiam erraret: adhuc non est peccatũ aut hæresis cõtrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per Concilium vniuersale alterum reprobatum, alterum approbatum.

Via nobis facta est enarrandi autoritatem Conciliorum, & liberè cõtradicendi eorum gestis, & iudicandi eorum decreta, & confidenter confitendi, quidquid verum videtur, siue probatum fuerit, siue reprobatum à quocunque concilio.

Aliqui articuli Ioannis Husz condemnati in concilio Cõstantien. sunt Christianissimi, verissimi, & Euangelici, quos nec Vniuersalis Ecclesia posset damnare.

In omni opere bono iustus peccat.

Opus bonum optimè factum, est veniale peccatum.

Hæreticos comburi, est contra voluntatem spiritus.

Præliari aduersus Turcas, est repugnare Deo, visitanti iniquitates nostras per illos.

Nemo est certus, se non semper peccare mortaliter propter occultissimum superbiæ vitium.

Liberum arbitrium post peccatum, est res de solo titulo: & dum facit quod in se est, peccat mortaliter.

Purgatorium non potest probari ex sacra scriptura, quæ sit in Canone.

Animæ in Purgatorio non sunt securæ de eorum salute, saltem omnes: nec probatum est vllis aut rationibus aut scripturis, ipsas esse extra statum merendi, aut augendæ charitatis.

Animæ in Purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas.

Animæ ex Purgatorio liberatæ suffragijs viuentium, minus beantur, quàm si per se satisfecissent.

Prælati Ecclesiastici & Principes sæculares non malefacerẽt, si omnes saccos mendicitatis delerent.

Qui quidem errores respectiuè, quàm sint pestiferi, quàm perniciosi, quàm scandalosi, quàm piarum & simplicium mẽtium seductiui, quàm deniq; sint contra omnem charitatem, ac S. R. E. matris omnium fidelium, & magistræ fidei reuerentiam, atque neruum Ecclesiasticę disciplinę, obedientiã scilicet, quæ fons est & origo omnium virtutum, sine qua facile vnusquisque infidelis esse conuincitur, nemo sanæ mentis ignorat. Nos igitur in præmissis, vt pote grauissimis, propensius (vt decet) procedere, nec non huiusmodi pesti, morboque canceroso, ne in agro Dominico tanquam vepris nociua vlterius serpat, viam præcludere cupientes, habita super prædictis erroribus & eorum singulis diligenti trutinatione, discussione, ac districto examine, maturaq; deliberatione, omnibusque ritè pensatis ac sæpius ventilatis cum venerabilibus fratribus nostris Sanctę Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ac regularium ordinum Prioribus seu ministris generalibus, pluribusque alijs sacræ Theologiæ, necnon vtriusq; iuris professoribus siue magistris, & quidem peritissimis: reperimus eosdem errores respectiuè (vt præfertur) aut articulos non esse catholicos, nec tamquam tales esse dogmatizandos, sed contra Ecclesiæ Catholicæ doctrinam siue traditionem, atq; ab ea veram diuinarum scripturarum receptam interpretationem, cuius autoritati ita acquiescendum censuit Augustinus, vt dixerit se Euangelio non

fuisse crediturũ, nisi Ecclesiæ Catholicæ interuenisset autoritas. Nam ex eisdem erroribus, vel eorum aliquo vel aliquibus palàm sequitur, eãdem Ecclesiam, quę Spiritu sancto regitur, errare & semper errasse. Quod est vtique contra illud, quod Christus discipulis suis in Ascensione sua (vt in sancto Euãgelio Matthęi legitur) promisit, dicẽs: [Ego vobiscum sum vsq; ad consummationem sæculi.] Necnõ contra sanctorum Patrum determinationes, Conciliorum quoq; & summorum Pontificum expressas ordinationes seu Canones, quibus non obtemperasse, omnium hæresum & scismatum, teste Cypriano, fomes & causa semper fuit. De eorumdem itaque venerabilium fratrũ nostrorum consilio & assensu, ac omnium & singulorum prædictorũ matura deliberatione prędicta autoritate omnipotentis Dei, & beatorũ Apostolorum Petri, & Pauli, & nostra, præfatos omnes & singulos articulos seu errores, tanquam (vt præmittitur) respectiuè hæreticos, aut scandolosos, aut falsos, aut piarum aurium offensiuos, vel simplicium mentium seductiuos, & veritati Catholicæ obuiantes, damnamus, reprobamus, atq; omnino rejcimus, ac pro damnatis, reprobatis & reiectis, ab omnibus vtriusq; sexus Christi fidelibus haberi debere harum serie decernimus & declaramus: inhibentes in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub maioris excommunicationis latæ sententiæ: necnon quo ad Ecclesiasticas & regulares personas, Episcopalium omnium etiam Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Ecclesiarum, Monasteriorum quoque & Prioratuum etiam Conuentualium, & quarumcunque dignitatum, aut beneficiorum ecclesiasticorum, sæcularium aut quorumuis ordinum regularium priuationis, & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda: quo verò ad Conuentus, capitula, seu domos aut pia loca sæcularium vel regulariũ, etiam Mendicantium, necnon Vniuersitatis etiam studiorum generaliũ, quorumcumque priuilegiorum indultorum à sede Apostolica vel eius Legatis, aut aliàs quomodolibet habitorum vel obtentorum, cuiuscumq; tenoris existant: necnon nominis & potestatis studium generale tenẽdi, legendi, ac interpretandi quasuis scientias & facultates, & inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda: Prædicationis quoq; officij, ac amissionis studij generalis, & omnium priuilegiorum eiusdem. Quo verò ad sęculares eiusdem excommunicationis, necnon amissionis cuiuscumq; emphyteusis, seu quorumcumque feudorum, tam à Romana Ecclesia, quàm aliàs quomodolibet obtentorũ, ac etiam inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda. Nec nõ quo ad omnes & singulos superiùs nominatos, inhibitionis Ecclesiasticæ sepulturæ, inhabilitatisq; ad omnes & singulos actus legitimos, infamiæ ac diffidationis, & criminis læsæ maiestatis, & hæreticorum, & fautorum eorundem in iure expressis pœnis, eo ipso & absque vlteriori declaratione per omnes & singulos supradictos, si (quod absit) contrafecerint, incurrẽdis. A quibus vigore cuiuscumq; facultatis & clausularum etiam in confessionalibus quibusuis personis, sub quibusuis verborum formis contẽtarum, nisi à Ro. Pont. vel alio ab eo ad id in specie facultatem habente, præterquàm in mortis articulo constituti, absolui nequeant. Omnibus & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus, tam laicis quàm clericis, sæcularibus & quorumuis ordinum regularibus, & alijs quibuscunque personis, cuiuscunq; status, gradus, vel conditionis existant, & quacunque Ecclesiastica vel mundana

dana præfulgeant dignitate; etiam S.R.E. Cardinalibus, Patriarchis, primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium Collegiatarum ac inferiorũ Ecclesiarum Prælatis, Clericis, alijsque personis Ecclesiasticis, sęcularibus & quorumuis ordinum etiam Mendicantiũ regularibus, Abbatis, Prioribus, vel Ministris generalibus vel particularibus, Fratribus seu religiosis, exemptis & non exẽptis: Studiorũ quoq; Vniuersitatibus sæcularibus, & quorumuis Ordinum etiam Mendicantium regularibus: necnon Regibus, Imperatoris Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Conductoribus, Domicellis, omnibusq; Officialibus, Iudicibus, Notarijs, Ecclesiasticis & sæcularibus, Communitatibus, Vniuersitatibus, Potentatibus, Ciuitatibus, Castris, Terris, & locis, seu eorum vel earum ciuibus, habitatoribus & incolis; ac quibusuis alijs personis Ecclesiasticis vel regularibus (vt præfertur) per vniuersum orbem, vbicunque præsertim in Alemania existentibus, vel pro tempore futuris, ne præfatos errores, aut eorum aliquos, peruersamque doctrinam huiusmodi asserere, affirmare, defendere, prædicare, aut illi quomodolibet, publicè vel occultè, quouis quæsito ingenio vel colore, tacitè vel expresse fauere præsumant.

Insuper quia errores præfati & plures alij continẽtur in libellis seu scriptis cuiusdam Martini Lutheri, dictos libellos & omnia dicti Martini scripta seu prædicationes, in Latino vel quocunque alio idiomate reperiantur, in quibus dicti errores seu eorum aliquis continentur, similiter damnamus, reprobamus, atque omnino reijcimus, & pro omnino damnatis, reprobatis, ac reiectis (vt præfertur) haberi volumus: mandantes in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis prædictis eo ipso incurrendis, omnibus & singulis vtriusq; sexus Christifidelibus superiùs nominatis, ne huiusmodi scripta, libellos, prædicationes seu schedulas, vel in eis contenta capitula, errores aut articulos supradictos continentia legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, siue defendere, per se vel alium seu alios directè vel indirectè, tacitè vel expressè, publicè vel occultè, aut in domibus suis siue alijs publicis vel priuatis locis tenere quoquo modo præsumant: quinimò illa statim post harum publicationem vbicunque fuerint, per ordinarios & alios supradictos diligenter quæsita, publicè & solenniter in præsentia cleri & populi, sub omnibus & singulis supradictis pœnis, comburant.

Quod verò ad ipsum Martinum attinet, bone Deus, quid prætermisimus, quid non fecimus, quid paternæ charitatis omisimus, vt eum ab huiusmodi erroribus reuocaremus? Postquam enim ipsum citauimus, mitiùs cum eo procedere volentes, illum inuitauimus, atq; tam per diuersos tractatus cum legato nostro habitos, quàm per literas nostras hortati fuimus, vt à prædictis erroribus discederet, aut ad nos oblato etiam saluo conductu & pecunia ad iter necessaria, sine metu seu timore aliquo, quem perfecta charitas foras mittere debuit, veniret, ac Saluatoris nostri Apostolique Pauli exemplo, non in occulto, sed palàm & in facie loqueretur. Quod si fecisset, pro certo (vt arbitramur) ad cor reuersus, errores suos cognouisset: nec in Rom. curia, quã tantopere vanis maleuolorum rumoribus plusquàm

oportuit tribuendo, vituperat, tot reperisset errata: docuissemusque eum luce clarius, sanctos Rom. Pontifices prædecessores nostros, quos præter omnem modestiam iniuriose lacerat, in suis Canonibus seu constitutionibus, quas mordere nititur, nunquam errasse: quia iuxta Prophetam, nec in Galaad resina, nec medicus deest. Sed obaudiuit semper, & prædicta citatione, omnibusq́; & singulis supradictis spretis, venire contempsit, ac vsque in præsentem diem contumax atque animo indurato cēsuras vltra annum sustinuit: & quod deterius est, addēs mala malis, de citatione huiusmodi notitiam habens, in vocem temerariæ appellationis prorupit, ad futurū Concilium, contra Constitutionem Pij II. ac Iulij II. prædecessorum nostrorum, qua cauetur taliter appellantes hæreticorum pœna plectendos (Frustra etiam Concilij auxilium implorauit, qui illi se non credere palàm profitetur) ita vt contra ipsum, tamquam de fide notoriè suspectum, imò verè hæreticum, absque vlteriori citatione vel mora, ad condemnationem & damnationem eius, tamquam hæretici, ac ad omnium & singularum suprascriptarum pœnarum & censurarum seueritatem procedere possemus. Nihilominus de eorundem fratrum nostrorum cōsilio, omnipotentis Dei imitantes clementiam, qui non vult mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat: omnium iniuriarum hactenùs nobis Apostolicæ sedi illatarum obliti, omni qua possumus pietate vti decreuimus, & quantum in nobis est, agere, vt proposita māsuetudinis via ad cor reuertatur, & à prædictis recedat erroribus; vt ipsum tanquã filium illum prodigum ad gremium Ecclesiæ reuertentem, benignè recipiamus. Ipsum igitur Martinum, & quoscunque ei adhærentes, eiusque receptatores & fautores, per viscera misericordiæ Dei nostri, & per aspersionem sanguinis Domini nostri Iesu Christi, quo & per quem humani generis redemptio & sanctę matris Ecclesiæ ædificatio facta est, ex toto corde hortamur, & obsecramus, vt ipsius Ecclesiæ pacem, vnitatem & veritatem, pro qua ipse Saluator tam instāter orauit ad patrem, turbare desistant, & à prædictis tam perniciosis erroribus prorsus abstineant: inuenturi apud nos, si effectualiter paruerint, & paruisse per legitima documenta nos certificauerint, paternæ charitatis affectum, & apertum mansuetudinis & clementiæ fontem.

Inhibentes nihilominus eidē Martino exnunc, vt interim ab omni prædicatione seu prædicationis officio omninò desistat. Alioquin, vt ipsum Martinum, si fortè iustitiæ & virtutis amor à peccato non retrahat, indulgentiæque spes ad pœnitentiam non reducat, pœnarum terror coerceat disciplinæ, eundem Martinum, eiusq́; adhærentes, complices, fautores, & receptatores tenore præsentium requirimus & monemus, in virtute sanctæ obedientiæ & sub prædictis omnibus & singulis pœnis, eo ipso incurrendis, districtè præcipiendo mandamus, quatenus infrà sexaginta dies, quorum viginti pro primo, viginti pro secundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino assignamus, ab affixione præsentium in locis infrascriptis, immediatè sequentes numerandos, ipse Martinus, complices, fautores, adhærentes, & receptatores prædicti, à præfatis erroribus, eorumque prædicatione ac publicatione & assertione, defensione quoque, & librorum seu scripturarum editione super eisdem siue eorum aliquo omni-

no desistant; librosque ac scripturas omnes & singulas, præfatos errores seu eorum aliquos quomodolibet cõtinentes, comburant, vel comburi faciant. Ipse etiam Martinus errores & assertiones huiusmodi omnino reuocet, ac de reuocatione huiusmodi per publica documẽta in forma iuris valida, in manibus duorum Prælatorum consignata, ad nos infrà alios similes sexaginta dies trãsmittenda, vel per ipsummet (si ad nos venire voluerit, quod magis placeret) cum præfato plenissimo saluo conductu, quem ex tunc concedimus, deferenda, nos certiores efficiat, vt de eius vera obedientia nullus dubitationis scrupulus valeat remanere. Aliàs si (quod absit) Martinus præfatus, complices, fautores, adhærentes, & receptatores prędicti secus egerint, seu præmissa omnia & singula infra terminum prædictum cum effectu nõ adimpleuerint, Apostoli imitãtes doctrinam, qui hæreticum hominem, post primam & secundam correptionem, vitandum docuit, ex nunc prout ex tũc, & è conuerso, eundem Martinum, complices, adhærẽtes, fautores, & receptatores præfatos, & eorũ quemlibet, tanquam aridos palmites in Christo non manentes, sed doctrinam contrariam Catholicæ fidei inimicam, siue scandalosam, seu damnatam, in non modicam offensam diuinæ maiestatis, ac vniuersalis Ecclesię & fidei Catholicæ detrimentum & scandalum dogmatizantes & prædicantes, claues quoque Ecclesiæ vilipendentes, notorios & pertinaces hęreticos eadẽ autoritate fuisse & esse declarantes, eosdem vt tales, harum serie condemnamus, & eos pro talibus haberi ab omnibus vtriusque sexus Christifidelibus supradictis volumus & mandamus. Eosq; omnes & singulos omnibus supradictis & alijs contra tales à iure inflictis pœnis, præsentium tenore subijcimus, & eisdem irretitos fuisse & esse decernimus & declaramus.

Inhibemus prætereà sub omnibus & singulis præmissis pœnis, eo ipso incurrendis, omnibus & singulis Christifidelibus superius nominatis, ne scripta etiam præfatos errores non continentia, ab eodem Martino quomodolibet condita vel edita, aut condenda vel edenda, seu eorum aliqua, tanquam ab homine orthodoxæ fidei inimico, atq; ideo vehementer suspecta; & vt eius memoria omnino deleatur de Christifidelium consortio, legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare siue defendere per se vel alium seu alios, directè vel indirectè, tacitè vel expresè, publicè vel occultè; seu in domibus suis siue alijs locis, publicis vel priuatis, tenere quoquo modo præsumant: quinimò illa comburant, vt præfertur. Monemus insuper omnes & singulos Christifideles supradictos, sub eadem excommunicationis latæ sententiæ pœna, vt hæreticos prædictos declaratos & condemnatos, mandatis nostris nõ obtemperantes, post lapsum termini supradicti euitent, & quantum in eis est, euitari faciant, nec cum eisdem vel eorum aliquo commercium aut aliquam conuersationem seu communionem habeant, nec eis necessaria ministrent. Ad maiorem prætereà dicti Martini, suorumq; cõplicum, fautorum & adhęrentiũ, ac receptatorũ prędictorum, sic post lapsum termini prędicti declaratorum hęreticorum & condemnatorum confusionem, vniuersis & singulis vtriusq; sexus Christifidelibus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis Patriarchaliũ, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium, Collegiatarum

tarum, ac inferiorum Ecclesiarum Prælatis, Capitulis, alijsque personis Ecclesiasticis, sæcularibus & quorumuis ordinũ etiam Mendicãtium (præsertim eius congregationis, cuius dictus Martinus est professus, & in qua degere vel morari dicitur) regularibus, exemptis & nõ exemptis, necnon vniuersis & singulis principibus, quacunque Ecclesiastica vel mundana fulgentibus dignitate, Regibus, Imperatoris Electoribus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Cõductoribus, Domicellis, Communitatibus, Vniuersitatibus, Potẽtatibus, Ciuitatibus, terris, Castris, & Locis, seu eorum habitatoribus, ciuibus & incolis, omnibusque alijs & singulis supradictis, per vniuersum orbem, præsertim in eadem Alemania constitutis. Mandamus, quatenus sub prædictis omnibus & singulis pœnis, ipsi vel eorum quilibet, præfatum Martinum, complices, adhærentes, receptantes, & fautores personaliter capiant, & captos ad nostram instantiam retineant, & ad nos mittant: reportaturi pro tam bono opere à nobis & sede Apostolica remunerationem, præmiúmque condignum: vel saltem eos & eorum quemlibet, de Metropolitanis, Cathedralibus, Collegiatis, & alijs Ecclesijs, Domibus, Monasterijs, Conuentibus, Ciuitatibus, Dominijs, Vniuersitatibus, Cõmunitatibus, Castris, Terris ac locis respectiuè tam Clerici & Regulares, quàm laici omnes & singuli supradicti omnino expellant. Ciuitates vero, dominia, terras, castra, villas, comitatus, fortalitia, oppida, & loca quæcunque vbilibet consistentia eorum & earum respectiuè: Metropolitanas, Cathedrales, Collegiatas & alias Ecclesias, Monasteria, Prioratus, Domus, Cõuentus, & loca religiosa vel pia cuiuscunque ordinis, vt præfertur, ad quæ præfatum Martinum, vel aliquem ex prædictis declinare cõtigerit, quamdiu ibi permanserint, & triduo post recessum Ecclesiastico subijcimus interdicto.

Et vt præmissa omnibus innotescant, mandamus insuper vniuersis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedraliũ ac Collegiatarum Ecclesiarum Prælatis, Capitulis, alijsque personis Ecclesiasticis, sæcularibus & quorumuis ordinum supradictorum regularibus, Fratribus Religiosis, Monachis, exemptis & non exemptis supradictis, vbilibet præsertim in Alemania constitutis, quatenus ipsi vel eorum quilibet sub similibus censuris & pœnis, eo ipso incurrendis, Martinum, omnesq; & singulos supradictos, qui elapso termino huiusmodi mandatis seu monitis nostris nõ paruerint in eorum Ecclesijs, Dominicis & alijs festiuis diebus, dũ inibi maior populi multitudo ad diuina conuenerit, declaratos hæreticos & condẽnatos publicè nuncient, faciantq; & mandent ab alijs nunciari, & ab omnibus arctiùs euitari. Necnõ omnibus Christifidelibus, vt eos euitent, pari modo sub prædictis censuris & pœnis. Et præsentes literas vel earum transumptum sub forma infrà scripta factum, in eorũ Ecclesijs, Monasterijs, Domibus, Conuentibus, & alijs locis, legi, publicari, atq; affigi faciant. Excõmunicamus quoq; & anathematizamus omnes & singulos, cuiuscunque status, gradus, conditionis, præeminentiæ, dignitatis aut excellentiæ fuerint, qui, quo minus præsentes literæ, vel earum transumpta, copiæ seu exemplaria in suis terris & dominijs legi, affigi & publicari posint, fecerint: vel quoquo modo procurauerint per se vel alium seu alios, publicè vel occultè, directè

vel

vel indirectè, tacitè vel expressè. Postremò, quia difficile foret præsentes literas ad singula quæque loca deferri, in quibus necessarium foret: volumus & Apostolica autoritate decernimus, quod earum transumptis manu publici Notarij confectis & subscriptis, vel in alma vrbe impressis, & sigillo alicuius Ecclesiastici prælati munitis, vbique stetur, & plena fides adhibeatur, prout originalibus literis staretur & adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Et ne præfatus Martinus, omnesque alij supradicti, quos præsentes literę quomodolibet concernunt, ignorantiam earundem literarum, & in eis contentorum omnium & singulorum prætendere valeant, literas ipsas in basilicæ principis Apostolorum, & Cancellariæ Apostolicæ, nec non Cathedralium Ecclesiarum Branden burgen. Misnen. & Mespergen. valuis affigi & publicari debere volumus: decernentes, quod earundem literarum publicatio sic facta, supradictum Martinum omnesque alios & singulos prænominatos, quos literæ huiusmodi quomodolibet concernunt, perinde arctent, ac si literæ ipsæ die affixionis & publicationis huiusmodi eis personaliter lectæ & intimatæ forent: cum non sit verisimile, quòd ea quæ tam patenter fiunt, debeant apud eos incognita remanere. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, seu si supradictis omnibus & singulis, vel eorum alicui, aut quibusuis alijs à Sede Apostolica prædicta, vel ab ea potestatem habentibus, sub quauis forma, etiam confessionali, & cum quibusuis etiam fortissimis clausulis, aut ex quauis causa seu grandi consideratione, indultum vel concessum existat, quod interdici suspendi vel excommunicari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales id importantes, de indulto huiusmodi mentionem, eiusdem indulti tenores, causas & formas perinde ac si de verbo ad verbum insererentur, ita vt omnino tollantur, præsentibus pro expressis habentes.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ damnationis, reprobationis, reiectionis decreti, declarationis, inhibitionis, voluntatis, mandati, hortationis, obsecrationis, requisitionis, monitionis, assignationis, concessionis, condemnationis, subiectionis, excommunicationis, & anathematizationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, millesimo quingentesimo vicesimo, decimoseptimo Calendas Iulij, Pontificatus nostri anno octauo.

Visa. R. Milanesius Albergatus.

8 Obseruandum est olim † Inquisitores qui fere semper religiosi erant ac pauperes, hæreticos potentiores non potuisse coërcere. Quapropter infecto negotio sæpe Romam repetebant de causis grauibus Romanum Pontificem consulturi, quo sanè maxima consequebantur incommoda. Nam & hæreticorum alebatur audacia ac petulantia, liberiusq; suas insanias ac latiùs disseminabant iudicum autoritate aspernata, & Inquisitores Pontificem Max. varijs, grauissimisq; negotijs distentum haud facilè conuenire poterant, sicq; eis in Romana curia

curia diu occupatis, hæreticorum audacia impudentiùs grassabatur. Nam si quando Inquisitorum sentētijs diffinitiuis damnarentur, audebant etiā ad Sedem Apostolicā appellare, quæ omnia in magnum cedebāt Ecclesiæ detrimentum. Cùm huiusmodi prouocationes, & appellationes hæreticis prohibitæ sint ex constitutione Bonifacij VIII. in cap. vt Inquisitionis negotium. versicul. non obstantibus. De hæret. in 6. his verbis. [Non obstātibus appellationib. seu proclamationibus prædictorū nequitiæ filiorum: cū tam secundùm ordinationem prædecessorum nostrorum, quàm secundùm legem Imperialem appellationis, & proclamationis beneficium sit hæreticis & credētibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum.] Hoc enim remedium appellationis ad præsidium innocentiæ, non ad defensionem iniquitatis fuit institutum. cap. cum speciali. §. porrò. & cap. ad nostram. de appellationib. manifestum namq; est neminem diffinitiuè damnari nisi vel confessus vel legitimè conuictus fuerit: aliàs enim hoc iudicium pretrahe retur in fauorem hæreticorum, & in odiū fidei, quod vtiq; dicendum non est: maximè cū Inquisitores in ferendis sententijs multo præcedente consilio grauissimorum doctorum, & matura deliberatione procedant, & idcirco non debet per iniquas calumniantium voces retractari. De qua re quamplurimi scripserunt DD. Conr. Brun. lib. 4. De hæret. c. vlt. Simanc. De Cathol. instit. tit. 6. & in Enchirid. tit. 105. Iacob. Esprenus in Malleo maleficar. 3. p. q. 35. Iul. Clat. in pract. crim. q. 94. Archid. Ioan. Andr. Geminian. Francus, & communiter DD. in cap. vt Inquisitionis. De hæretic. in 6. Ioan. Rojas. De hæret. singul. 19. Zanchin. De hæret. cap. 29. & ibi Campegius, & alij plures quos in qustæ. De appellation. retuli.

9 Quibus adductus † Vrbanus Papa IIII. anno salutis 1263. Inquisitorum omnium Generalem, & quasi protectorem creauit Illustr. Ioann. Caetanum Vrsinum Cardinalem S. Nicolai in carcere Iuliano ex clarissima Vrsinorum familia, ne Inquisitoribus necessum esset tantis difficultatibus Sūmum Pontificem adire, sed per literas Cardinalem cōsulerent, qui grauiora quæque cum Summo Pontifice consulraret, de quo vetustissimum rescriptum in authentica forma Bononiæ asseruatur, quod legisse se attestatur Doctor Frāc. Pegna in 3. p. Direct. comm. 11. cuius verba sunt quæ sequuntur: [Periculosa & grauia impedimēta quæ prædicto negotio vobis emerserint, dilecto Fr. Ioanni S. Nicolai in Carcere Iuliano Diacono Cardinali, quem eidem præfecimus negotio, significare curetis. Super alijs verò impedimentis quibuslibet, quæ siue ex defectu sociorum, siue aliàs ex quacumque causa vobis ex dicto negotio emergere fortè contingunt, & personaliter, si opus fuerit, ad Cardinalem curratis eundem, & per literas vestras seu nuncios securè ipsi Cardinali omnia intimare curetis, vt nos per eum sufficienter super præmissis instructi contra impedimenta huiusmodi prouideamus de remedijs opportunis, &c.]

10 Cæterū †, ipse Cardinalis cum ad Pontificale culmen euectus esset, (is fuit qui Nicolaus III. appellatus est) Cardin. Latinum Romanum suū ex Fratre filiū, ac ordinis prædicatorum alumnum eodem Generalis Inquisitoris munere cohonestauit, ad quem omnes Inquisitores fidei deferebant ea, quæ consulratione digna videbantur, vt constat ex resolutionibus Flori Inquisitoris, quæ Camilli Campegij additionibus ad librum Zanchini accesserunt.

Cardi-

11 Cardinali autem † Latino viam vni-
uersæ carnis ingresso tempore Cæle-
stini Papę V. in eo munere nemo sub
stitutus est, vsque ad tempora Cle-
mentis Papæ VI. qui illud munus
Guillelmo Tholosano Cardinali tit.
S. Stephani in Mõte Cęlio delegauit.
Hic hęreticos aliquos rogo imposuit;
aliaq; præclarè gessit, quæ 2. par. Dire
ctorij Inquisit. celebrantur. Sed quo-
niam dignitas hæc nõdum sacro Car-
dinalium Collegio fuerat aggregata;
neque mortuo Primario Inquisitore
continuò alius à Summo Pontifice
creabatur, vt Ecclesiæ necessitas po-
stulabat, sicq; grauiora mala Christia-
na respublica sustinebat, eisq; difficul
tatibus, quas suprà diximus, Inquisito
res iterum implicabãtur, eo pręsertim
tempore, quo Lutheri detestabilis il-
la pestis Germaniæ finibus non con-
tenta per Italiam diffluebat, dilabe-
12 baturq; † Illustrissimi ac Reuerẽdis-
simi DD. Cardinales Ioannes Petrus
Caraffa, & Ioannes Aluarez Toledo
cum Paulo III. Pontif. Max. egerunt,
vt Cardinales quosdam eo Inqui-
sitoris Generalis munere donaret;
quod Beatissimus ille Pontifex sum-
mo studio præstitit ac voluptate: Ex
quo sanè tempore nunquam Alma
Vrbs sine Generali Inquisitore fuit,
non solùm ipsius, & totius Italiæ, sed
etiam aliarum prouinciarum incredi-
13 bili vtilitate. Namq; † vt faciliorem
negotia sanctæ Inquisitionis exitum
habeant, singulis diebus Iouis, exce-
pta feria quinta hebdomadæ sanctæ,
Ascensionis, & illius diei qui sanctissi-
mo Eucharistiæ sacramẽto sacer est,
in præsentia Summi Pontificis de
grauissimis fidei causis consultatur.
Sed hæc non ita principio fuerũt in-
stituta. Primùm enim cęteri Cardina
les, Vicarius Pontificis, & sacri Pala-
tij Magister cum Cardinali Caraffa
coniuncti de sanctę Inquisitionis ne-
gotijs constituebant, sed cum postea
V. Kalen. Maij anni Salutis 1556. Car
dinalis Caraffa Summus Pontifex
electus esset, cœperunt prædictę con-
gregationes pręstitutis diebus coram
ipso frequentari. Quæ consuetudo
pręd̃icti Summi Pontif. Pij V. Gregor.
XIII. & Sixti V. temporibus conti-
nuata, à Pij IIII. tempore interrupta
est, qui alijs summi ponderis rebus
occupatus ei congregationi interes-
se non poterat. Sanè quamuis apud
neminem constet quo anno Paul. III.
supremum hoc tribunal Romæ ere-
14 xerit, † mihi tamen compertum, cer-
tumq; est ab ann. 1539. ad ann. 1542.
id fuisse factum: nam cum cõster Car
dinalium Caraffæ, & Aluari à Toleto
instantia Paulum III. in eam formam
negotia sanctæ Inquisitionis compo-
suisse, & Aluarum anno Dom. 1498.
mense Decembri, sub Christi Do-
mini nostri natali in amplissimũ Car-
dinalium numerũ fuisse relatum, ad-
duci minimè possum, vt credam rem
tanti momenti ac grauitatis paucissi-
morum dierum spatio trãsigi potuis-
se, præsertim cum reliqui Decem-
bris dies Romæ plurimis occupatio-
nibus impendantur. Vnde ante an-
num 1539. huiusmodi institutionem
fuisse factam non credimus.
15 Anno † tamen Dom. 1543. mense
Iulio, ab eodem Paulo III. quatuor
Cardinales Inquisitores constituũtur
qui Bononiæ edictum contra vẽden-
tes, & retinentes libros prohibitos
promulgarunt. Hi sunt Ioann. Petrus
Caraffa Cardinalis S. Clementis, qui
eo munere functus est, quousque ad
summũ apicem euectus Paulus Papa
IIII. fuit appellatus. Ioann. Aluarez à
Toleto ex Dominicana familia ex am
plissima Toletorum gente, Ducis Al-
bæ filius, qui Episcopatu Burgensi, &
deinde Archiepiscopatu Cõpostella-
no exornatus, velut gradibus nactus
fuerat purpuræ amplitudinem, sub ti-
tulo sancti Sixti, Guidiuinus Lucensis

Aprutinus.

Aprutinus Episcopus sancti Cæsarei
Cardinalis: Thomas Badia Mutinen-
sis Ordinis Prædicatorum alumnus,
Cardinalis sancti Syluestri, anteaque
sacri Palatij Magister.

Horum quatuor Inquisitorum duo
bus vita functis in eorum locum sub-
stituũtur Marcellus Ceruinus, qui po
stea Papa Marcellus II. fuit, & Franci-
scus Efrondato Cremonensis Episco-
pus Melfi, Cardinalis sanctorũ Nerei,
& Archillei, qui quidem cum ab hu-
manis decessisset (teste Onuphrio) an
no Domini 1550. pridie Kal. Sextil. in
eius locum subrogatur Pius Carpen-
sis Cardinalis S. Priscæ, & Episcopus
Surgentinus, postea verò Episcopus
ac Cardinalis Portuẽsis. Absente ve-
rò ac alijs occupationibus impedito
Cardinale Marcello Ceruino tres in
eius locum Cardinales suffecti sunt.
16 Sicq; † anno Domini 1553. Sex Ro-
mæ fuerunt Illustrissimi Inquisitores
Generales; nempe Carraffa, Toleto,
Carpensis, & tres qui sequuntur, Hie-
ronymus Veralus Romanus Archie-
piscopus Rosanus tituli S. Martini in
montibus Cardinalis: Iacobus Puteus
Nissensis, Achiepiscopus Barri tituli
S. Simeonis Cardinalis, Sebastianus
Piguinus Rhegiẽsis Episcopus Alifæ,
& post Rhegij, deniq; Archiepiscopus
Sipontinus, & Cardinalis S. Calixti.
17 Paulus Papa IIII. † ann. Domini 1558.
mortuis omnibus ferè Cardinalibus
quibus ipse Inquisitionis Generalis,
curam cõmiserat, considerans sanctæ
Inquisitionis autoritatem debilitatã,
mancamq; iacere, Generalem atq; pri
marium Ecclesiæ creauit Inquisito-
rem Fr. Michaelem Guislerium, Car-
dinalem S. Mariæ super Mineruam,
qui vsq; ad tempora Pij IIII. Inquisito
18 ribus præfuit. Post † absolutum verò
Concilium Tridentinum Pius Papa
IIII. anno 5. Pontificatus sui, septem
adiunxit Inquisitores ipsi Michaeli
Guislerio, Ioãnem Michaelem Sarra-
cenum Neapolitanum Archiepisco-
pum S. Anastasiæ. Ioann. Baptistam
Cicadam Ligurę Episcopum Albigau
ni Cardinalem S. Clementis: Ioann.
Suauium Reumanum Gallum Episc.
Mirapẽsem Cardinalem Sãctę Priscę:
Clementem Dolera Monelianum
Genuensem, prius Generalẽ Ordinis
Franciscanorum de Obseruantia, po-
stea verò Cardinalem Aræ cæli. Ludo
uicum Simonetta Mediolanensem,
Cardinalẽ S. Ciriaci in Thermis Dio-
cletiani, qui fuit legatus à latere Pij
IIII. in S. Concilio Trident. Carolum
Borromæum Archiepiscopũ Medio-
lanensem S. Martini in Mõtibus Car-
dinalem Pœnitentiarium, prima-
rium, virũ Hercle suauitate morum,
integritate vitæ, ac omnium virtu-
tum genere longè clarissimum. Vite-
botium Vitellium Episcopum ciuita-
tis Castelli patriæ suæ sanctæ Mariæ
in porticu Diaconũ Cardinalem. De
huiusmodi creatione constat in Bul-
lario Generali, in quibusdam literis,
quę incipiunt, [Cũ nos per nostrum.]

Non multò pòst idem Paulus quar-
tus, supremo illi Inquisitorum nume-
ro adiunxit Franciscum Alciatum
Mediolanensem, quem amplissimo
Sacerdotio Ciuitatẽsis Ecclesiæ coor
nauit. Constituitq; ne quis inter eos
supremam haberet autoritatem, sed
ex pluribus suffragijs ac votis negotia
19 decisionem acciperent. Deinde † au-
tem Pius Papa V. Inquisitorum mul-
titudinem ad quaternarium nume-
rum reduxit, vt constat motu pro-
prio qui incipit, [Cum felicis, &c.]
Hi fuerunt Bernardinus Scoto Sabi-
nus Archiepiscopus Trani, tituli S.
Matthæi Cardinalis, ex clericorum
regularium Theatinorum Religio-
ne: Scipio Rebiba Siculus Episco-
pus Motulensis Cardinalis Sanctæ
Anastasiæ, postea Archiepiscopus
Pisanus Cardinalis, Pisanus ideo
cognominatus, qui antea Episcopus

Troiæ

Troiæ fuerat,& Patriarcha Constantinopolitanus. Franciscus Pacheco Hispanus, Episcopus Burgensis, & Cardinalis sanctæ Crucis in Ierusalē, Ioannes Franciscus Gambara Episcopus Prænestinus Cardinalis sanctæ Prudentianæ.

Anno † Domini 1559. Paulo quarto Pontifice Max. diem extremum functo,facinorosi quidam ac perditissimi homines Romani magno impetu in ædes sanctissimæ Inquisitionis facto,nefanda facinora ediderūt,Thomam Sacotum Vigleuensem Generalem Vrbis Romæ Inquisitorem, & eius sodalem Seraphinum Caualli Bresanum malè, & contumeliosè tractarunt. Nec tamen his satiati, probris ad cœnobium sanctæ Mariæ supra Mineruam accesserunt adacturi ignem,quoad assererent in eo omnes esse rerum sanctissimæ Inquisitionis maximè studiosos:hęc tamen scelestissima seditio ac tumultus cordatorum ciuium plurium concursu pacata est, vt testatur Onuphr. Panuinus in vita Pauli quarti:quæ persecutio perfunctoriè in generali Bullario etiam commemoratur. Populus autem Romanus humiliter à Pio quarto veniam precatus est, quod ciues illi à Dæmone instigati tantum facinus contra sanctæ Inquisitionis Officium intentassent, tantoque metu atque terrore eius ministros Fratres Prædicatores afflixissent.

Pio V. successit Gregorius XIII. cuius tempore anno Domini 1584. sex Cardinales Inquisitorum munere fungebantur. Nempe Gambara, & quinq; sequētes, Iacobus Sabellius Romanus, Cardinalis, & Episcopus Porticensis: Ludouicus Madruccius Germanus Cardinalis sancti Honofrij: Iulius Antonius Sanctorius Casertanus Archiepiscopus sanctæ Seuerinæ, & sancti Bartolomæi in insula Cardinalis:Ioannes Antonius Fachinettus à Nuce Cardinalis tituli Sanctorum quatuor Coronatorum, qui postea fuit Papa Innocentius nonus: Ioannes Baptista Castaneus Archiepiscopus Rosanus Cardinalis tituli sancti Marcelli,qui in Hispania Pij V. Pontificis Maximi iussu prius Nuncij Apostolici munus obierat, & postea fuit Papa Vrbanus VII. seditque dies vndecim.

Sixtus autem Papa V. Pōt.Max.ann. Domini. 1587. Moysis exēplo adductus(qui cum Deo loquens soceri sui Iethro consilium de varijs iudicibus constituendis non repudiauit, quiq; Dei iussu insignem senatum septuaginta seniorum conscripsit, qui cum eo onus populi sustinerent, ne solus ipse grauaretur.vt ex cap. 18.Exod.& Num.11.deducitur)quindecim congregationes in Vrbe constituit pro faciliori Romanæ curiæ, statusque Ecclesiastici, ac vniuersæ Reipublicæ Christianæ,negotiorum & causarum expeditione, ea imprimis cogitatione permotus, vt qui ex omnibus nationibus ad illam matrem,magistram, perfugiumq; fidelium Apostolicam sedem, deuotionis salutisq; studio, iuris persequendi, gratiæ impetrandæ,aliásve multiplices ob causas frequentissimi confugiunt,ij quidem,vt tutò & commodè peruenire possent,& vt faciliùs celeriusque expedirentur, distinctos Cardinalium conuentus, & cōgregationes ad certas rerum negotiorumque tractationes paratas haberent:Cardinalesque ipsi & ministri distributi muneris partem leuius ferrent, diligentiusq; administrarent, commodiusque Summum Pontificem consulerent, ita vt grauiores difficilioresque consultationes ad eum referrent. Illa igitur congregatio pro sancta Inquisitione, ordine seruato,primum locum obtinet

net, qua confirmauit omnia instituta congregationis sanctæ Inquisitionis, ac omnes facultates, & iurisdictiones à prædecessoribus suis concessas, vt pote illas constitutiones Pij IIII. con stitu. 88. fol. 784. Bullarij, & Pij V. constitut. 175. fol. 1179. & Gregor. XIII. constitut. 63. fol. 1305. In qua etiam constitutione cauet ipse Sūmus Pontifex, ne aliquid innouetur in Officio Inquisitionis in regnis, & dominijs Hispaniarum, ex quo vberes in agro Domini fructus in dies prodire conspicit. Tenor igitur constitutionis prædicti Pontificis Sixti quinti, sic se habet.

CONGREGATIO prima pro sancta Inquisitione.

IN primis igitur, quoniam fides, sine qua impossibile est placere Deo, totius spiritualis ædificationis fundamentum est; cupientes hoc preciosum depositum, quod nobis potissimum à Christo Domino in Beato Petro Apostolo est creditum, aduersus omnes inferorū portas integrum, inuiolatumque custodire; congregationem sanctæ Inquisitionis hæreticæ prauitatis, magna prædecessorum nostrorum prouidentia, tanquam firmissimum Catholicę fidei propugnaculum in Vrbe institutū, cui ob summam rei grauitatem Romanus Pontifex præsidere solet: nos quoque confirmamus, & corroboramus, illiusque omnia instituta, omnesque & singulas facultates à Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris Cardinalibus, ad eam Congregationem pro tempore delectis concessas, omnemque autoritatem, & potestatem eis communicatam, scilicet, inquirendi, citandi, procedendi, sententiandi, & diffiniendi in omnibus causis tam hæresim manifestam, quàm scismata, Apostasiam à fide, Magiam, Sortilegia, Diuinationes, Sacramentorum abusus, & quæcumq; alia, quæ etiam præsumptam hæresim sapere videntur, concernentibus, non solùm in vrbe, & statu tēporali nobis, & huic sanctę Sedi subiecto, sed etiam in vniuerso terrarum orbe, vbi Christiana viget Religio, super omnes Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos, & alios inferiores, ac Inquisitores, quocumque priuilegio illi suffulti sint, quorum, ac aliorum prædictorū series his nostris literis ad verbum expressa censeatur, confirmamus: ea denique omnia, quæ per eosdem prędecessores circa eamdem Congregationem, illius iurisdictionem, & autoritatem decreta fuerūt, Nos itidem statuimus, atque decernimus: exemptiones quoque, immunitates, priuilegia, atq; indulta etiam eiusdem Officij ministris, vel in hunc vsque diem concessa, vsuq; recepta, pariter approbamus, obnixè in Domino hortantes, & per viscera misericordiæ Iesu Christi, & per eius tremendum iudicium obtestantes charissimos in Christo filios nostros in Imperatorem Electum, omnesq; Reges, ac dilectos filios nobiles Viros Rerumpublicarum, aliosque Duces, illisque regendis, & administrandis præpositos, ac singulos orbis terrarum Principes, & Magistratus, quibus Gladij sæcularis potestas ad malorum vindictam à Deo est tradita, per eam ipsam, quam se tueri promiserunt Catholicam Fidem, vt sic suas quisque partes siue in præstando ministris prædictis auxilio, siue in criminum post Ecclesiæ sententiam animaduersione interponat (quod eos pro eorum pietate libenter facturos confidimus) vt eorum quoque præsidio Ministri ipsi tantum munus,

tamque

tamque salutiferum pro Regis æterni gloria, ac religionis incremento feliciter exequantur, cuius pij Cristiani q; obsequij Principes, ipsi & Magistratus amplissimum à Domino premium recepturi sunt in æternæ beatitudinis cōsortio, Catholicę fidei assertoribus, & defensoribus præparatum. In his autem omnibus nostra est intentio, ne in Officio sanctę Inquisitionis, in regnis & Dominijs Hispaniarum, sedis Apostolicę autoritate superioribus temporibus instituto, ex quo vberes in agro Domini fructus in dies prodire conspicimus, nobis aut successoribus nostris inconsultis, aliquid innouetur.

Huius autem congregationis Cardinales hi sunt.

Ludouicus Madrutius tituli sanctæ Anastasiæ Presbyter Cardinalis.

Iulius Antonius tituli sancti Bartolomæi in Insula Presbyter Cardinalis sanctæ Seuerinæ.

Petrus Deza tituli S. Hieronymi Illyricorum, Presbyter Cardinalis.

Io. Antonius tituli SS. Quatuor Coronatorum Presbyter Cardinalis.

Io. Baptista tituli sancti Marcelli Presbyter Cardinalis.

Frater Heronymus tituli S. Thomæ in Parione Presbyter Cardinalis Asculanus.

F. Cōstātinus Sarnanus tituli S. Petri in Monte aureo Presbyter Cardinalis.

Tempore autem Clementis Papæ
23 † Octaui, qui nunc feliciter Ecclesiam Dei gubernat, aliquos ex prædictis illustrissimis Cardinalib. ad sanctissimę Inquisitionis munus exercendum nominauit, & constituit: alij autem in absentium locum suffecti fuerunt, vt eorum nomenclatura præ se fert, ij. enim sunt.

Ludouicus Madrutius tituli sanctę Anastasiæ Presbyter Cardinalis.

Iulius Antonius tituli S. Bartolomæi in Insula Presbyter Cardinalis S. Seuerinæ.

Petrus Deza Hispanus tituli S. Hieron. Illyricor. Presbyter Cardinalis.

Frater Hieronymus tit. sancti Thomæ in Parione Presbyter Cardinalis Asculanus.

Dominicus tituli sancti Laurentij Cardinalis Pinellus.

Paulus Camillus tituli S. Cæciliæ, Cardinalis Sfondratus.

Camillus tituli sancti Eusebij, Cardinalis Burgesius.

14 Et † vt criminales causæ quæ quotidie ad supremum Inquisitorum Tribunal Romam deferūtur, faciliorem exitum & expeditiorem habeant, tempore Cardinalis Ioannis Petri Carraffæ Illustrissimo Cardinalium Inquisitorum numero superadditi sunt Commissarius Generalis S. Officij, vt assessor Generalis eiusdem, qui ordo in præsentem vsque diem seruatus est.

Primus, Cōmissarius fuit Fr. Theophilus Tropiensis ex Dominicana familia, sicut reliqui omnes, cuius habetur mentio in Bullario S. Officij.

Secundus F. Michael Guislerius Alexandrinus ab anno 1551. vsquequò Cardinalis dignitatem adeptus est, qui postea fuit Papa Pius quintus.

Tertius, frater Thomas Scotus à Vigleuano, qui fuit postea Episcopus Interamnensis.

Quartus frater Hieronymus Politius, postea Episcopus Triuicasinus.

Quintus frater Archangelus Blancus Vigleuensis, qui non multo post fuit creatus Episcopus Fianensis, ac tandem ad purpuream dignitatem titulo sancti Cesarei euectus fuit.

Sextus frater Humbertus Locatus antea Inquisitor Placentinus in Longobardia

gobardia post munus Commissarij expletũ fuit, creatus Episcopus Balneoregij, qui tandem retinuit Inquisitoris dignitatem, Iudicialeq́; Inquisitorum conscripsit.

Septimus Frater Antonius Balduzius de Forliuio, postea Episcopus Triuisicanus.

Octauus Frater Thomas Zobius Brixianus, antea Inquisitor Brixiæ, postea dum sacri Palatij esset Magister, obijt.

Nonus, frater Lactantius Rampholdus de Vrceis Brixianus, vsque ad vltimum suæ vitę spiritum hoc munere functus est.

Decimus F. Hippolytus Maria Beccaria Monrealensis, postea Generalissimus totius Ordinis Dominicani.

Vndecimus, F. Vincent. de Monte Marchiano, vltimus huic muneri adscriptus.

Assessores S. Officij Romæ.

PRimus, Ioannes Baptista Bizonus prima tonsura initiatus, & postea coniugatus, tandem Fiscalis generalis Romanæ Curiæ creatus.

Secundus, Donatus Scampa clericus de Como, postea Episcopus Nepæ.

Tertius, Ioannes Baptista Brugnatellus clericus Robiensis, postea Episcopus Asis.

Quartus, Petrus Dusina clericus Brixianus, & Protonotarius Apostolicus, primus Inquisitor Melitæ assessorem agẽs, extremum diem clausit.

Quintus, Petr. Humahus de Stronconices Marniensis, Canonicus Lateranensis.

Quo tempore in regno Castellæ sancta Inquisitionis Officium stabilitum fuerit.

CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *INquisitores creati sunt per vniuersas mundi partes, tempore Clementis V.*

2 *Iudæorum quorundam graue delictum, eorumque supplicium.*

3 *Ioannes II. Rex Castellæ, quibus commiserit causam fidei.*

4 *Libri Marchionis Villenæ concremati fuerunt à Fr. Lupecio Barrientos.*

5 *F. Alphonsus ab Espina, ex Episcoporũ comisione in hæreticos inquisiuit.*

6 *Alphonsus Carrillo Archiepiscopus Toletanus ex commissione Põtificis, Compluti subortam heresim dãnauit.*

7 *Inquisitionis Officium ante Regum Catholicorum tempora in Castella, & Legionis regna inductum fuisse.*

8 *Frater Vincentius Lisboa potestatem accepit à Pontifice nominandi Inquisitores.*

9 *Dubium quoddam dilucidatur, ex autoritate Tostati Episcopi Abulensis.*

10 *Generalis Inquisitor in Hispania nullus fuit ante Catholicos Reges.*

11 *Episcopi iure diuino, & communi, in hæreticos inquirebant.*

12 *Regibus Catholicis Sixtus quartus indulsit, vt in Castella, & Legione, S. Inquisitionis Officium instaurarent, anno 1479.*

13 *Frater Thomas à Turre cremata, ordinis Prædicatorum, fuit primus Inquisitor Generalis in ditionibus Hispaniarum.*

OPINANTVR aliqui ante Catholicorum Regũ Ferdinãdi, & Elizabethæ felicissima tempora, nullum fidei censoré Castellæ præfuisse, ea poti ssimũ adducti ratione, quia in nullis Hispaniarũ scriptoribus, nullisq́; Annalibus ante ea tẽpora de Inquisitoribus quicquã legitur. Quamuis

1 Quamuis † enim Clementis quinti temporibus, in vniuersis mundi partibus Inquisitores, de delictis atque excessibus Templariorum, vel soli, vel cum locorum ordinarijs iudicauerint, in Castella tamen an aliqui Inquisitores iudices designati fuerint prorsus ignoratur.

2 Præterea † anno Domini 1406. non multùm pòst Henrici Castellę Regis III. mortem, Iudæi quidam sceleratissimi augustissimam hostiam labefactare, atq; grauissimis iniurijs afficere nixi cum conata non possent opere adimplere, communi cõsensu ad Cœnobium S. Crucis Segouiæ detulerũt: eius Cœnobij Prior tanto flagitio, vt par erat, cõmotus, rẽ ad eius Ciuitatis Episcopum detulit. Is eo tẽpore erat Ioãnes Tordesillas, qui diligentissima Inquisitione facta, prout res exigere videbatur, tantum flagitium, nullo (quod legerim) Inquisitore adhibito grauissimè vindicauit, sub anno 1412.

3 † quo impudentissimus ille Alphonsus de Mella Fratricellorũ Begardorumq; hęreticam malitiam Durangi disseminabat. Cum Ioannes Castellæ Rex secundus, his obuiaturus malis Alphonso Cherino Abbati Compluti Regij, alterique Franciscani ordinis alumno hanc causam specialiter cõmisisset, vt in c. 36. Historię dicti Regis enarratur. Nulla hæreticæ prauitatis

4 Inquisitorum fuit mentio, † quando Hẽricus Villenæ Marchio ex hac vita discessit; Lopecius Barrientos Episcopus Cõchensis, & Hẽrici Principis filij Ioannis secũdi pręceptor, Regis autoritate ipsius Marchionis libros combussit, sed nullius testimonio hoc melius cõprobari potest, quàm cuiusdam venerabilis Patris Castellani ex ordine Diui Francisci, qui Alphonsus ab

5 Espina † cognominatur in præfatione libri inscripti Fortalitium Fidei, quem composuit, vt ipse testatur, anno Domini 1460. Henrico quarto Castellæ Regis nimis acerbè queritur, tam calamitosa illa tempestate nullum extare Inquisitorem, qui ab hæreticorum dementia, Iudæorumque sceleribus pœnas exigeret, cum perditissimorum hominum licentia, seu potius petulantia impunè agente tanta scelera committerentur, tam deprauatæ Doctrinæ nutrimenta facta essent, eoque impudentiæ peruenissent, vt nec Regem, principes, neque antistites timerent: palamque ac liberè Deum blasphemarent, sacramentis calumniarentur, quos possent pueros circumciderent, diuinum atque humanum ius violarent, latrocinijs ac cædibus eorum præsertim, qui sibi opponerentur, rempublicam infestarent. Quapropter priùs ille vir eius temporis segnitiem atq; vecordiam reprehendens, quo pastoribus dormientibus lupus rapacissimus Christiano gregi magna damna inferebat opusculum illud suum soli Deo nuncupauit, cum magna animi contentione precatus, vt horum regnorum imminente ruina misereretur. Is inquam religiosus vir, in aliquibus sui libri partibus scripsit aliquandiu, cum Iudæorum hæreticorumque nefarijs ac perditis moribus vehementer commoueretur, à locorũ ordinarijs impetrasse, vt eorum iurisdictione sibi demandata in illos, qui à fido Catholica defecissent inquirere permitteretur. Quibus conspicuum est de causis fidei Inquisitores nullos illo sæculo fuisse. Demum Petro de Osma nefario homine, ac petulante suos impudenter per Castellam effundẽ-

6 te errores, † Sixtus Papa quartus suam Alphonso Carrillo, Archiepiscopo Toletano impertijt autoritatem, quatenus ille ingruenti pesti faciliùs mederetur. Is igitur plurimorum Theologorum, ac Iurisperitorum habito

consilio; deprauatam illam doctrinam Compluti damnat, cuius sententiam summus Pontifex deinde anno 1480 Apostolica autoritate confirmauit; eiusq; confirmationis literas frater Bartholomęus à Miranda Archiepiscopus Toletanus Summę cōciliorum inseruit. Cum igitur neque in prædictis Apostolicis literis, neque in alijs negotijs quæ superius commemorauimus, vlla Inquisitorum hæreticæ prauitatis mentio habeatur, nihil mirum, si dixerint aliqui illis temporibus Inquisitores in Hispania non extitisse.

7 Verùm enimverò † ante Catholicorum Regum tempora sanctæ Inquisitionis Officium in Castellam & Legionem fuisse inductū, ex his quæ subijciemus, apertè cōstabit. Barcinonæ enim in archiuo sanctæ Catharinæ Martyris literæ asseruantur Clementis Papę quarti, datę Viterbij Kalendis Febr. anno Dominicæ Incarnationis 1267. secūdo verò eius Pontificatus anno. Quibus Prouinciali ordinis Prædicatorum in Hispania, (qua Prouincia tunc temporis Castella, Bætica, Lusitania, atque Nauarra continebantur) potestas facta est, duos ex ordine prædicto nominandi fratres, qui aduersus hæreticam inquirerent prauitatem. Alia insuper ibi custoditur Bulla Clementis Papæ sexti expedita quarto Idus Aprilis, anno Domini 1350. Pontificatus eius anno 9. ad Patrem Nicolaum Rosellis Aragoniæ Prouincialem directa, qua constituit Inquisitores, quos in sua Prouincia creasset, illis qui à Prouinciali Castellæ eligebantur, nullatenus esse subiectos, ex quo deducitur inter Castellę & Aragōnię Inquisitores subortam fuisse de iurisdictione controuersiam, eamque Pontificis autoritate sopiram. Igitur negari nō potest eatempestate in Castellæ Regnis fuisse Inquisitores.

8 Iam verò † tribus & quadraginta annis post illa tempora elapsis, Bonifacius Papa IX. optauit in Castellæ simul Legionis, & Lusitanię Regnis sanctūm Inquisitionis Officium collocare, in quibus tunc Regnis, familiæ Prædicatorum omnes ad vnius Prouincialis curam pertinebāt. Regnante igitur in Castella ac Legione Henrico III. in Lusitania verò Ioanne eius nominis primo, Bonifacius Papa IX. prima die Februarij. 1394. Magistrò Vincētio Lisboa, cui ea Prouincia credita erat, & omnibus ipsi in Prouincia successoribus Inquisitorum creandorum potestatem Apostolico diplomate concessit, quod in Lusitania in Cœnobio B. Mariæ de Prælio (vt vocant) asseruatur.

Sed quoniam Bonifacij Noni temporibus schismate Ecclesia laborabat, Rexque Castellæ & Legionis, non Bonifacio, sed Clementi, qui Auinione erat, obedientiam præstiterat, arbitror Clementis tempore, qui duos tantum annos post illas literas expeditas vixit, Prouincialem Vincētium de Lisboa Inquisitorem in Castella & Legione minimè nominasse: vita tamen functo Clemente, id effecisse dubitandum non est, cum Alphonsus Tostatus Abulensis Episcopus, qui ea ætate claruit in 17. cap. libri. 2. Paralipom. quæst. 14. Inquisitorum his ver-
9 bis meminerit † [Hi enim sunt apud
nos Inquisitores hæreticæ prauitatis,
qui inquirunt circa eos, qui sunt infa-
10 mati de hęresi] † Illud quoq; obseruā-
dum est, quod cum ante Catholicorum Regum tempora rarò esset Generalis Inquisitor, qui alios per prouincias disponeret, sed summis Pontificibus hęc cura incumberet, cōsequebatur sæpius sanctum illud Offi-
11 cium in Prouincijs desiderari † Tunc
verò soli Episcopi, quorum est oues

sibi

sibi commissas custodire, ex Ezech. cap. 34. & cap. penult. de reg. iur. quibus etiam iure Diuino hæc cura incumbit, in hæreticos inquirebant. Quamobrem mirandum non est, si in hæreticorum supplicijs ac hæresum extirpatione nulla Inquisitorum mentio habeatur. Cuius alia etiam reddi potest ratio, quod Inquisitores simul cũ Episcopis extirpandis hæresibus incumbebant, nec ea erant, qua nunc sunt, potestate & autoritate suffulti. Vnde cum maligna aliqua serpebat hæresis, aliaue fidei causa grauis occurrebat ex Apostolica delegatione Episcopus aliquis cognoscebat, vt sua autoritate, & potentia damno & periculo quod imminebat obuiaret, quo Inquisitorum autoritas ea tempestate supprimebatur.

Cæterum etiam exploratum est, anno Domini 1589 Inquisitores fuisse in Castellæ & Legionis Regnis, quo anno Catholicis Regibus Ferdinando & Elizabetha instantibus, Sixtus quartus illis indulsit, vt in Castellæ ac Legionis Regnis sanctæ Inquisitionis Officium antea intermissum, instaurare possent. Extant eiusdem Pontificis literæ anno 1482. mense Ianuarij expeditæ, quibus duos à Catholicis Regibus Hispali electos Inquisitores confirmauit, illisque in eisdem literis interdixit, ne in cæteris Regnis Inquisitores nominarent, quod ij videbantur sufficere, qui à Prædicatorum Generali seu Prouincialibus designarentur. Huius Bullæ mentio habetur in lib. Bullarum qui in Archiuo generalis Inquisitionis Matriti asseruatur. Ex quo clarè apparet ante Catholicos Reges hæreticæ prauitatis Inquisitores in Hispania fuisse.

13 Reges autem † Catholici de instaurando ac rectè constituendo sanctæ Inquisitionis Officio cogitantes, illud instantissimè à Romano Pontifice petierunt, ac etiam impetrarunt, vt Thomæ à Turre-cremata familiæ Prædicatorũ, ac Cœnobij sanctæ Crucis viro, pietate alijsque animi ornamentis valdè præclaro, in Castella ac Legione Generalem Inquisitionis curam demandaret, qui Prouinciales Inquisitores prout sibi expedire videretur, crearet, eosque per prouincias disponeret, ac demum stylum siue abusum, quo Inquisitores antea ab Apostolica sede constituti, aduersus hæreticos procedebant, reformaret, ac eos quos vellet remoraretur, aliosque sufficeret, qui moribus ac sanctitate omnibus prælucerent, vt refert Hieronymus Zurita lib. 1. Annal. cap. 49. Quibus quidem auspicijs effectum est, vt sanctæ Inquisitionis Officium, quod antè in Hispania obscurum erat debilitatumque, ad eam dignitatem feliceinque statum, in quo nunc est, fuerit euectum, atque etiam illustratum, de quibus in sequentibus tractaturi sumus.

Officium sanctæ Inquisitionis in Castellæ regno instauratur.

CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Errorum plurimorum Hispaniæ initium fuere bella, & dissensiones.*

2 *Conciliabulum Iudæorum quorumdam Hispali factum, detectum fuit industria fratris Alphonsi de Hojeda Dominicani.*

3 *Catholici Reges ad tantum facinus remedium adhibuerunt.*

4 *Reformatio Officij sanctæ Inquisitionis, primum facta fuit à D. Petro de Mendoça Archiepiscopo Hispalensi & à Fratre Thoma à Turre-cremata.*

5 *Reges Catholici facultatē sibi concessa, a Sixto quarto nominarunt Inquisitores.*

6 *Sixtus IIII. nominatos Inquisitores à Regibus Catholicis confirmauit, & postea illis potestatē eligēdi ademit.*

7 *Dominicani ordinis septem fideicensores creauit Sixtus IIII.*

8 *Edictum gratiæ Inquisitores singuli in Prouincijs sibi creditis promulgarunt, cuius occasione multi ad fidem conuersi sunt.*

9 *Appellationum ab Inquisitoribus Prouincialibus interpositarū Sixtus IIII. iudicem constituit D. Ignatiū Manrique, Archiepis. Hispalensem.*

10 *Inquisitores regnorum Aragoniæ Sixtus IIII. supremo Inquisitori Castellæ subiecit, & ab Innoc. VIII. confirmatur.*

11 *Hieronymiani Inquisitores insignes Inquisitionis actus fecerunt Guadalupi, anno 1485.*

12 *Cremati sunt duo millia Iudæorum & Apostatarum, & alijs variæ pœnitētiæ, & supplicia imposita fuerunt.*

13 *Confiscatio bonorum delinquētium in quot, & quales vsus distributa.*

14 *Confiscatio bonorū hæreticorū per varia iura obseruata diffusè tractatur.*

15 *Consultatio Inquisitorum cum Regio consilio, de norma in hæreticis puniendis, introducta fuit Regum Catholicorum decretis.*

16 *Inquisitores Hispali, cum Inquisitore Generali conuenere iussu Catholicorum Regum.*

OANNIS secundi,
ac Hērici quarti tem-
1 poribus tantis bellis,†
procerum dissensionibus diuersisq; motibus Hispania afflicta est, vt illis sedandis intenta, religio quæ omnibus est anteferenda, iaceret in tenebris. Hinc capta occasione pessimi impijq; homines liberius suis non solùm volutabātur erroribus, sed & eorum inductione quamplurimi tum ex denuo conuersis ad fidem, tum etiam ex Christianis à vero religionis tramite diuertebant, magnaque fidelium pars Iudæorum Sarracenorumq; contagione coinquinabatur, vnde maximum accidit Christianæ Reipublicæ detrimentum, cum plures censuris Ecclesiæ spretis Iudæorum ritibus seruirēt, ac multi falsa hæreticaq; dogmata profiterentur: quāuis autem Ioānis II. tēporibus hæreticorum non nulli suarū hæresum pœnas dederint; tamē vsq; ad Henrici IIII. tēpora non solùm à Durango disseminata hęresis sed alij etiā errores extabāt. Hęc molestè nimis ferebāt pij religiosiq; viri, qui Dei offensa, & tantorū exitio plu-
2 rimùm dolebant. Erat ea ætate † Alphonsus Hojeda vir pius ac sanctus, Priorq; Cœnobij Hispalen. S. Pauli ordinis Pręedicatorum, vt testatur F. Hieronymus Roman c. 20. lib. 5. Reipubl. Christ. & F. Ioannes Cruz ex eodem ordine S. Dominici cap. 25. lib. 5. is suam in id omnem curam intenderat, vt rationem adinueniret, quà tot mala, quæ ex Iudæorum societate prauoque commercio in Christianam Rempublicam irrepserant, finem haberent: multosq; annos ardenti spiritus feruore quamplurimis concionibus ad populū habitis, Apostatas qui ad perfidiā Iudaicā desciuissent, Ecclesię gremio restituere conabatur, quorū ingēs Hispali erat caterua. Igitur feria quinta in cœna Dñi prima noctis vigilia, à quodā generoso ciue ex Guzmanorū familia monitus est in quasdā ædes quosdā Iudæos ac apostatas cōuenisse, ibiq; cæremonijs Iudaicis vacare, necnō execrabiles blasphemias
ac cōtumelias in Saluatorē nostrū pro 3
ferre. Hęc omnia Guzmanus ex secreta domus parte, in qua latebat puellam quādam allocuturus oculis viderat,

rat,

rat; solet siquidem Deus mala quandoq; permittere, vt inde maiora eueniant bona) Prędictus Prior vbi hęc cognouit, egit cum viro illo nobili, vt re literis mandata nomen suum subscriberet, atq; è vestigio Cordubam ad Reges Catholicos rem omnē defert. Hęc Regibus, qui ob insignē religionem Catholici nuncupabantur, nō leuem molestiam ac perturbationē attulit, iusseruntq; de tam horrendis flagitijs inquiri. Facta ergo Hispali diligenti Inquisitione prędicti Patris, aliorumque industria sex illius societatis impurissimi Collegę adinuenti, & in dicto sancti Pauli Cœnobio in vincula detrusi sunt. Mox ad Iudaicum vomitum reuersi, plures eidem custodię traduntur: nec multò pòst in eos omnes vniuscuiusque delicti pensata qualitate seuerè animaduersum est.

2 His Hispali gestis fama longè lateque per vniuersam Hispaniam vagabatur, quà multi fideli zelo commoti Catholicis Regibus intimarunt, plerosque esse ex Iudęis nuper ad fidem conuersis, quorum parentes sancti Vincentij Ferrerij concionibus ad fidem traducti fuerant, qui domi atque secretò Iudaicis ritibus operam darent, Christianosque veterem Legem edocerent: rogare se plurimùm Reges sua Catholica pietate tot nascentibus malis resisterent, ne in dies pestis illa venenosa serperet, alioqui enim nisi confestim sedaretur, grauissima inde incommoda Dei Ecclesiam accepturam. Erant inter illos qui Iudæorum perfidiam, Apostatarumque impudentiam comprimi impensè desiderabant, insignes magnę autoritatis vir D. Petrus Gonzalez, à Mendoça Archiepiscopus Hispalensis ac prædictus Thomas à Turrecremata ex Prædicatorum familia: Prior Cœnobij S. Crucis Segouiensis Regumq; cōfessarius sanctæ conuersatione virtutisque splendore ipsis pergratus, qui iampridem totus in eo diuino motu positus erat Regibus vt persuaderet, ad hæreticos omnes nulla personarum exceptione facta pœnis à decretis canonibusque Pontificum constitutis seuerissimè puniendos. Ad idque omnia necessaria diligenter comparanda, ac ea quæ huic rei impedimento forent, omnino tollenda, eò namque tempore Apostolici fidei Inquisitores antiquo stylo causas (sicut prophanæ expediri solent) non vero ea secreta methodo, executione, & autoritate, quibus modo exequebantur. Quibus quidem deficientibus sanctum Officium absque dubio languescebat eneruabatur, suaque deciderat dignitate.

3 †Monitis ergo atque suasu tanti viri Ferdinandus & Elizabetha, qui Dei cultus atque Ecclesiæ propaginis magnopere satagebant D. Petrū Gundisalūū à Mendoça Archipræsulem Hispalensem, sanctæq; Romanæ Ecclesiæ Cardinalem vniuersis fidei causis præfecerunt, eique socium fratrem Thomam à Turre-cremata virum insigni sanctitate cunctis prælucentem adiunxerunt, qui simul de omnibus causis ad fidē pertinentibus diligentissimè iudicarent, tantamque luem pro viribus compescerent:

4 † Hi cum plura antidota eis erroribus præpararent, adhiberentque, nec tamen illis possent Christianam Rempub. à tanta peste defendere, de S. Inquisitionis Officio reformando consilium ceperunt, multaque interim egregiè gerebant, quibus labentes Christianos in religione continebant: quam plurimosq; apostatas seuerissimis supplicijs affecerunt. Hac inita ratione omnem curam in tam salutari reformandæ Inquisitionis remedio posuerunt, quæ tot imminentibus hostibus, aditum

ad Ecclesiam labefactandã intercludi
spetabant. Quare vehementer à Pon-
tifice Romano Reges Catholici con-
tenderunt, vt sibi creandorũ in Ca-
stellæ & Legionis regnis Inquisitorũ
5 potestatem faceret. † Sixtus IIII. ann.
Dñi 1479. eam facultatẽ Catholicis
regibus indulsit, cuius quidem indulti
Apostolicę literę licet nõ extent, ea-
rum tamen mentionen habuit idem
Sixtus alijs duabus Bullis, quæ in libris
diuersarum Bullarum Apostolicarum
Matriti apud generalẽ Inquisitionem
asseruãtur fol. 1. & 2. Huius sanè Bullę
autoritatẽ duos tantum Hispali Inqui
sitores, fratrem Michaelem à Morillo
in sancta Theologia magistrum, ac Fr.
Ioannem à sancto Martino, in Theo-
logia Baccalaureum, ex Prædicatorũ
familia præfecerunt, vel quia Hispali
magis apostatarum impietas grassa-
batur, vel quia sensim atq; paulatim
negotium tanti momenti ac difficul-
6 tatis expedire Reges decreuerant. †
Anno insuper 1482. mense Ianuario,
idem Pontif. Maxi. duos illos à Regi-
bus Inquisitores electos ea lege con-
firmauit, vt iuxta iuris dispositionem
simul cum locorũ ordinarijs causas fi-
dei expedirẽt. Quia tamẽ Põtifici eos
Inquisitores, qui vel à Generali, vel
Prouincialibus familiæ Dominicanæ,
in Prouincijs dispositi erãt, rebus fidei
exequendis sufficientes esse videbã-
tur, Regibus creandorũ Inquisitorum
in alijs locis potestatẽ ademit. Huius
Apostolicę Bullę in dicto generalis In
quisitionis libro fol. 2. & 3. habetur
7 mentio. Idẽ † Sixtus IIII. ann. 1482. ad
dictorũ Regum requisitionẽ, quia ele-
cti duo Hispali Inquisitores sufficere
nõ videbantur, suo Apostolico diplo-
mate dato 3. Idus Feb. Põtifica. ann. 11.
septẽ constituit ex Dominicano ordi-
ne fidei censores, nempe Petrũ Oca-
ñam, Petrũ Martinũ, Alphonsum de S.
Cebriano, Ioan. à S. Dominico, Ioan-
nem de S. Spiritu, Rodericũ Segarra,
Thom. de Turre-cremata, & Bernar-
dum sancta Maria, Qui in Castellæ &
Legionis regnis in rebus ad fidem
pertinentibus præessent.
8 Anteaquam † ex noua reformatio-
ne Inquisitores Canonica seueritate
in perfidos hæreticos atq; apostatas
inueherentur, singuli in Prouincijs
ac regionibus sibi cõmissis edictum
proposuerunt, in quo omnibus, qui à
vero religionis tramite desciuissent, si
intra 30. aut 40. dies suum confessi
errorem Ecclesiæ reconciliarentur,
veniam concedebant, eisq; publicam
dabant fidem nec vita, nec corpore,
nec perpetuo carcere, nec bonorum
iactura puniendos, quia hæc omnia
Regia clementia illis condonabãtur.
Quo publicato edicto plusquàm se-
ptem & decem millia vtriusq; sexus,
varijs iuxta singulorum excessus pœ-
nitentijs resipuerũt, atq; veniam con-
sequuti sunt, vt refert Illescas Histor.
Pontifi. 2. p. lib. 6. c. 19. in fin. Hic idem
stylus à S. Officij Inquisitoribus serua-
ri solet, quoties in aliqua prouincia
primò S. Inquisitionis Officiũ institui-
tur, vt cõstat ex instruct. Hispal. anni
1484. c. 3. cuius tenor talis est. [Itẽ pu-
blicare debẽt Inquisitores vel facere
publicare terminum gratię triginta
vel quadraginta dierũ prout eis expe-
dire videatur, vt omnes vtriusq; sexus
personę in hęreticã prauitatẽ, aposta-
siã, aut Iudaicam perfidiã, aliosúe fidei
contrarios errores lapsi, eos coram di-
ctis Inquisitoribus pœnitentia atque
vero dolore cõfiteantur, qui ita fece-
rint benignè ac charitatiuè recipiã-
tur si suos abiurauerint errores. Eis
etiã salutares pœnitentiæ iniungẽtur,
nec ad pœnã mortis, vel perpetui car
ceris cõdẽnabuntur, nec eorũ bona
cõfiscabuntur, propter ea delicta quæ
sic confiteantur, quoniã Regibus pla-
cuit sua clemẽtia, talia eis bona con-
cedere,

cedere, qui intra terminum gratiæ, Ecclesiæ gratiæ vnioni restituentur.

Sequēti Ann. 1483. octauo Kalend.
Iun. Sixtus IIII. suo Apostolico diplo-
mate Ignatium Manrique Archiep.
Hispalens. illis causis iudicē præfecit,
quæ per appellationē à Prouincialiū
Inquisitorū cognitione eximerentur;
Eodē tamē anno Petri Gōçalez à Mē-
doça persuasu Catholici Reges ab eo-
dē Sixto IIII. efflagitarūt, vt Thomā à
Turre-cremata primariū in Castellæ,
ac Legionis Regnis Inquisitorē crea-
ret, quod eis Papa liberaliter suis lite-
ris cōcessit, à quibus F. Thomas à Tur
re-cremata, potestatē accepit, tū eos
designādi Inquisitores probatæ candi
dęq; vitæ ac morū qui cōuenire vide-
rentur, eosq. reuocare qui antè in il-
lis regionibus eo munere fungeban-
tur, tunc etiā vt ad eam in causis fidei
exequendis normam nouiter excogi-
tatam antiquam ac minus idoneā in-
quirendi methodū conformaret. Po-
10 stea verò † idē Pōtifex Maximus Ara
goniæ, Valētiæ, Cathaloniæ atq; Sici-
liæ prouincias supremo Castellæ ac
Legionis Inquisitori sua Bulla eodem
anno 1483. expedita subiecit, quā po-
stea Innocētius octauus, qui Sixto in
Pontificatu successit Apostolica auto
ritate quoad Castellam ac Legionē
anno 1485. tertio Non. Feb. Pontifi-
catus sui anno 5. & sequēti anno quo
ad Aragoniā, Valentiam, ac Cathalo-
niam id confirmauit. Idem fecit Ale-
xāder VI. in Pōtificatu Bonifacio pro-
ximus, Innocentij octaui Bulla nuper
ad manus meas peruenit eā hic inse-
rere pretium erit.

INnocentius Eps seruus seruorum
Dei, dilecto filio Thomæ de Turre-
cremata, ordinis fratrū Prædicatorum
& Theologię professori Salutē & Apo
stolicā benedictionē. Dudū felicis re-
cordationis Sixtus IIII. prædecessor
noster ad extirpandas hereses, quæ in
Castellę, Legionis, & Aragonū, ac alijs
regnis & dominijs charissimo in Chri-
sto filio nostro Ferdinādo Regi, & cha
rissimę in Christo filię Elisabethæ Re-
ginę Castellæ, & Legionis, illustribus
vbilibet subiectis, humani generis ho-
ste procurante etiā tunc vigebāt, pro
vt adhuc nō sine magna mētis nostrę
molestia viget intelleximus, te Gene
ralē hereticę prauitatis Inquisitorem
in omnibus regnis, ac dominijs, & ter-
ris prędictis, per diuersas literas suas
instituit & deputauit, prout in eisdem
literis, quarum tenores ac si de verbo
ad verbū pręsentibus insererētur, ha-
beri volumus, pro sufficienter expres-
sis, plenius cōtinetur. Nos igitur cupiē
tes prout nostro incumbit officio, vt
nostro etiā tēpore in Officio Inquisi-
tionis huiusmodi, prout decet, debitè
procedatur. Institutionem & deputa-
tionē, ac singulis desuper cōfectas li-
teras huiusmodi autoritate Apostoli-
ca ex certa nostra sciētia tenore præ-
sentiū approbamus, confirmamus, &
plenę firmitatis robur obtinere debe-
re decernimus, teq; de nouo Inquisi-
torem in regnis, & dominijs prędictis
cū eisdē facultatibus, quas tibi idē Six
tus prędecessor desuper cōcesserat, fa-
cimus, cōstituimus, & deputamus, li-
terasq; prædictas, in omnibus & per
omnia innouamus, ac tibi alias Eccle-
siasticas personas, idoneas, literatas, &
Deū timētes, dūmodo sint in Theolo-
gia magistri, seu in altero iuriū Docto
res, seu Licenciati, seu Ecclesiarū Ca-
thedralium Canonici, seu alias in di-
gnitate Ecclesiastica cōstituti, toties
quoties opus esse cognoueris, assumē-
di, subrogādi, & assumptos amouēdi,
ac alios similiter qualificatos eorū loco
subrogādi, qui pari iurisdictione & fa-
cultate, & autoritate quibusuis fungē
tes in huiusmodi negotio vnà cū ordi
narijs locorū procedendo fungantur,
plenam, liberam, & omnimodam con

cedimus facultatem: & quia iustum est, vt qui in tam sancto Officio nego tio, & tam necessario opere laborant, etiam eorum iuribus non fraudetur, omnibus & singulis Ecclesiasticis per sonis huic operi incumbentibus vt quamdiu in ipso opere laborauerint, fructus, redditus, prouentus omnium beneficiorū ecclesiasticorū cum cura & sine cura, quæ in quibusuis Ecclesijs, siue locis, obtinēt, & in posterum obtinebunt, quod quemq; quodcūq; & qualiacumq; fuerint. Cum ea integritate (supportatis tamen debitis, & consuetis) eorumdem beneficiorum omnibus liberè percipere possint cū qua illos perciperent, si in eisdem Ecclesijs siue locis personaliter residerent, & ad residēdum interim in eisdem minimè teneantur, nec ad id à quoquam inuiti quauis autoritate valeāt coarctari, dicta autoritate indulgemus, non obstante si primam in eisdē Ecclesijs siue locis non feceritis residentiam personalem consuetam, ac quibusuis Apostolicis nec nō prouincialibus, & synodalibus, & alijs Edictis generalibus, vel specialibus cōstitutionibus & ordinationibus, statutis quoque & consuetudinibus Ecclesiarum in quibus beneficia huiusmodi forsan fuerint iuramento confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, etiam si de illis seruiendis, & non impetrandis literis Apostolicis contra ea & literis ipsis etiam ab alio vel ab alijs impetratis, vel alijs quouis modo concessis non vtendo dictæ personæ per se vel per procuratorem suū præstiterint, hacte nus vel in posterū ea forsitan præstare cōtigerit iuramentū. Nec non omnibus illis quę idem Sixtus prędecessor noster literis ipsis Apostolicis prædictis voluit non obstare, cæterisque contrarijs quibuscumque. Dat. Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Domini millesimo quadringentesimo octogesimo quarto, tertio Idus Feb. Pontif. nostri anno secundo.

Anno Domini 1485. ab hæreticæ prauitatis Inquisitoribus in Guadalupensi oppido, insignes Inquisitionis actus habiti sunt, quod apud nullos historiarum scriptores legimus, sed Frater Didacus à Yepes ex Hieronymitana familia, vitæ candore, morum integritate, ac virtutum splendore, summisque animi dotibus clarus, ac Philippi II. Regis nostri inter paucos Familiaris, ac etiam confessarius, mihi autem plurimis nominibus obseruandus atq; colendus, is inquam clarissimus ac religiosissimus vir, omniumque scientiarum cognitione ornatus, mihi retulit in eo oppido à Hieronymitano quodam monacho Inquisitionis factæ monumenta extare, quod postmodùm apud Fratrem Gabrielem à Talauera eiusdem ordinis ac Sanctæ Mariæ Guadalupēsis Priorem in libro quem curiosè ac diligēter de illius almæ domus historia conscripsit, scriptū vidimus. Narrat enim Fratrem Nuñium ab Areualo prædicti deuotissimi cœnobij Priorem anno Domini 1485. simul cum Doctore Francisco Sanctio de la Fuente Generali Zamorensis Ecclesiæ prouisore, qui postea Toletanę Ecclesiæ Decanus, & Inquisitor Villæ-regalis fuit, vt inferius commemorabimus, ac etiam cum Licentiato Petro Sanctio Inquisitorem à Catholicis Regibus creatum fuisse, pluresque Inquisitionis actus mira prudentia iustitiaque ac integritate admiranda edidisse suggesto, ac tabulato amplissimo pro foribus Ecclesiæ in Cœmeterio versus forum constituto, in quibus sanctæ Inquisitionis actibus, qui septem aut octo fuerunt, Frater Didacus Marchena monachus hæreticus, & quinquaginta duo vtriusque sexus iuda-

iudaizantes igni traditi, quadraginta sex hæreticorum corpora effossa, & rogo imposita. Absentium statuæ viginti quinq; crematæ, sexdecim perpetuo carceri mancipati sunt, præter innumeros alios deportatos ad triremes, ac alios saccis benedictis in perpetuam scelerum pœnitentiam atq; infamiam damnatos, prædictique patres Inquisitores Guadalupensi oppido excessuri, edictum præconis voce promulgarunt, vt intra mensem omnes vtriusque sexus & cuiusuis ætatis homines Iudaica cæcitate laborantes oppidum illud sub pœna relapsorum exirent, ac lege sanxerunt perpetua ne deinceps conuersus quisquam vel de genere Iudæorum, propter honorẽ Deiparæ Virginis & sui sacri conuentus & populi, posset ibidem commorari. Cuius edicti occasione in Capitulo primo generali, quod postea in eo Cœnobio celebratum est fuit cautũ, ne prædicti generis quispiam ad sacram D. Hieronymi religionem admitteretur.

Cum prædicti sancti Officij Inquisitores auidè cuperent signum aliquod à Beata Virgine Maria Guadalupensi illis Inquisitionis diebus ad fidei exaltationem hæresumq; ac erroris confusionem fieri, tot ac tam conspicua prodigia per piam sacrosanctæ Virginis aduocationem patrata sunt, vt doctor Franciscus Sanctius de la Fuente alter ex dictis Patribus, qui ea sctiptis consignandi curam susceperat, præ miraculorum multitudine defessus fuerit ea scribendo: sexaginta namque miracula in fidei confirmationem, ac Officij sanctæ Inquisitionis approbationem ad multorum vtilitatem, & in ostensionem diuinæ potentiæ connumerata sunt. Tunc verò maximè enituit Catholicorum Regum pietas ac candor eximius, qui bona Iudæorum ac hæreticorum ad Regium fiscum deuoluta in Regale nosocomium siue hospitiũ quod Regijs stemmatibus & auro fulgens hodie cernitur, erogauerunt.

Vt igitur ad edictum reuertamur, termino illo elapso in omnes illos qui in hæretica caligine contumaciter perdurabant facta est diligentissima Inquisitio, omnesque de criminibus conuicti sæculari brachio relaxabantur.† Horum duo circiter millia diuersis temporibus, ciuitatibus, atque locis igni traditi, ac etiam combusti sunt, alij perpetuis carceribus mancipati, alij tandem saccis benedictis duabus crucibus rubei coloris, quarum altera pectus alia terga obnuberet induti, ab honestorum hominum conuersatione separati secretique sunt, omnibusque publicis muneribus eorum filij in perpetuum abdicati, serica etiam veste, auro, cultiorique habitu cuiusque sexus forent, sub pœna capitis vti prohibiti. Similiter etiam in eos qui non multò antè decesserant Inquisitio facta est: quorum autem crimina probabantur eorum ossa si inuenta essent concremata sunt. Hi fuerunt numero non pauci, quorum tum filij declarabantur publicis honoribus ac muneribus indigni, tum verò bona omnia Regũ ærario cõfiscabantur. Sic enim illis tẽporibus summopere expedire videbatur, vt paulò seueriora in aliorum terrorẽ supplicia ederentur. Sicq; pij illi Patres magnã post edictum hæreticorum ediderunt stragem, suorumq; assessorum consilio, qui Iurisconsulti erant iuris limites in processibus faciendis aduersus reos non excedebant. Seuerè tamen ac sanctè Christianã Remp. expurgarunt, ac etiam expiarunt. Cæterùm tam ingens hæreticorum multitudo in Hispania erat, vt quamuis in Hispalensi duntaxat ciuitate à termino edicti lapso vsq;

vsque ad annum 1520. supra quatuor millia cremati essent, & plures quàm triginta millia reconciliati, plures alij teterrima suorum errorum caligine obcæcati, & bonis omnibus libenter cadentes in Italiam, Salonicam, Auinionem, Portugalliam, Nauarram, aliasque Turcarum ac Pœnorum regiones secesserunt, vt testatur Hieronymus Zurita libr. 20. Annal. cap. 49. Illescas lib. 6. cap. 19. in fine suę Historię Pontif. refert post hæc quinquies mille domos vacuas fuisse repertas. Stephanus Garibay in comp. Historial. lib. 18. in sola Hispalensi diœcesi, tria millia domorum inhabitatarum inuenta esse. Antonius Nebrissensis aliter refert: scripsit enim in Chronico Catholicorum Regum c. 95. Hispali, Cordubæ, in alijsque Bęticæ Prouinciæ oppidis ac pagis, eorum qui propter criminum conscientiam, cum omni familia secesserant domos inhabitatas quater mille extitisse. Alij numerum multo maiorem fuisse affirmant. Quibus certum est in sola Hispalensi ciuitate atque diœcesi eos qui tam superstites quàm mortui, tam præsentes, quàm absentes contumaces fuerant damnati, vel etiam Ecclesiæ reconciliati, centum millium numerum excessisse. Nam in absentes & contumaces non comparentes inquisitum fuit: eorumque bona quæ quam plurima fuerunt, ad fiscum Re-

13 gium deuoluta. † Præter ea verò quæ tum in ministrorum sancti Officij Inquisitionis stipendia, tum in alimenta reorum pauperum, aliosque impensos in exercitio sumptus expendebantur, eorum omnia bona Reges in xenodochia, Ecclesias, cœnobiaque construenda, in aliaque pietatis opera collocarunt: in quo eximius Catholicorum Regum candor, in Deum que summa pietas, quæ hactenus in eorum posteritate cernitur, maximè enituit, qui præcipuè ad S. Inquisitionis vsus cōfiscata bona erogarūt, quemadmodum in aliquibus Italiæ prouincijs, nempè in Neapoli, ac Siciliæ regnis tempore Alphonsi primi obseruari solitum est. Tertia namque confiscatorum bonorum pars Inquisitoribus remanebat, altera illorum bonorum pars ad extraordinarios causarum fidei sumptus, apud sequestrum deponebatur, reliquum ad Regium fiscum deuoluebatur: ita narrat Zurita libr. vigesimo. Annal. cap. 49. videndus Eymericus & Pegna vterque in tertia part. Directorij, quæstione 109. & comment. eiusdem Pegnæ 58. per totum pag. 709. vsque ad pag. 718. Tametsi Zurita dum dicit alteram confiscatorum bonorum partem ad sumptus sancti Officij reseruari, non parum allucinatus sit. Ea enim pars Cameræ Apostolicæ seruiebat, vt colligimus ex priuilegio Frederici Imperatoris, cuius exemplum describemus in cap. de Inquisitione regni Siciliæ: quod etiam Alphonsus Aragoniæ & Siciliæ Rex confirmauit, anno

14 1451. Varia autem † iura per diuersa sæcula in hæreticorum bonis confiscandis seruata sunt, nam de iure ciuili l. Manichæos. C. de hæret. & Manich. ita scriptum est: [Sed nec filios hæredes eis existere, aut adire permittimus, nisi à paterna prauitate discesserint.] Vnde in bonis quæ propter hæresim publicabantur, non succedebat fiscus, si filij ipsorummet hæreticorum Catholici extarent. Idem scriptum est in l. cognouimus. C. de hæret. vbi amplius explicatur, quibus applicanda sint bona hæreticorum confiscata, si filij Catholici non adsint: nam liberis orthodoxis nō existentibus, ad agnatos, vel cognatos hæreticorū, orthodoxos tamē & Catholicos bona hæreticorū peruenire debere decernūtur.

Quod

Quod si nec agnatio, nec cognatio recta inueniantur, tum res & bona confiscata fisco principis sæcularis applicantur. Paulò post in authent. vt cum. de appellat. cognosc. §. si quis. de prædictis. hęc succedēdi, ratio pręscripta fuit cum contingeret patres esse Catholicos, filios autem hæreticos: quoniam Catholicis parentibus non succedunt filij, nec alij propinqui hæretici: nam Ecclesia ei succedit, si clericus sit, si verò laicus, succedit fiscus. Hæc iuris dispositio breuiter refertur in authen. Idem est de Nestorianis. C. de hæret. Postea Federicus Imperator ad annum Domini. 1220. lege lata, cuius initium est [Catharos] de cōfiscat. bonor. hæreticor. ita constituit [& omnes hæreticos vtriusque sexus, quocumque nomine censeantur perpetua damnamus infamia, diffidamus, atque bannimus, censentes; vt bona talium confiscentur, ne ad eos vlterius reuertantur, ita quod filij eorum ad successionem peruenire non possint] Hæc lex impressa est in fine Directorij, inter literas Apostolicas. Postea anno. 1224. idem Imperator Fredericus statuit, vt attributa fisco tertia solūmodo parte bonorū hęreticorū, & tertia Apostolicę sedi reseruata, alia pars tertia absq; obstaculo contradictionis cuiusq; Inquisitoribus assignetur, vt videre licet in edicto quod affertur cap. de Inquisitione Siciliæ, quod adhuc typis mandatum non est.

Nunc quid iure Canonico & summorum Pontificum constitutionibus sancitum est, videamus. Primùm Innocētius Papa III. ann. Domini. 1199. fine. 1200. Pōtificatus sui anno. 2. apud Lateranū. 8. Kalendas Aprilis constituit in Epistola quadam decretali incipiente [vergentis] quæ habetur in eius registro lib. 2. ex qua desumitur fragmentum relatum in. c. vergentis. de hæret. vt bona hæreticorum confiscarentur, sicut per leges ciuiles iam fuerat constitutum, & in terris Ecclesiæ applicarentur fisco Ecclesiæ, in terris verò imperij fisco iudicis sæcularis, idque obseruari præcepit, etiam si hęretici filios haberent Catholicos, qui de iure ciuili succedebant; sicut paulò antea dictum est. Eodem modo bonorum confiscatio paucis post annis, videlicet anno Domini. 1215. decreta fuit in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. c. 3. & refertur in cap. excommunicamus. §. damnati verò. de hæreticis. Deinde Innocentius Papa IIII. ann. Dñi. 1252. Pontificatus sui anno nono apud Perusium idibus Maij, per constitutionem, cuius initium est. [Ad extirpanda] bona hæreticorum confiscata in tres partes diuidi iussit, & applicari hoc modo, & his verbis: [vna pars deueniat in commune ciuitatis vel loci: Secunda in fauorem & expeditionem Officij detur Officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint: tertia ponatur in aliquo tuto loco, secundum quod Diœcesano & Inquisitoribus videbitur reseruanda & expendenda per consilium eorumdem in fauorem fidei, & ad hæreticos extirpandos, non obstante huiusmodi diuisionis contrario statuto aliquo, condito aut condendo] Postea Alexander Papa quartus qui Innocentio IIII. proximè successit in Pontificatu, per constitutionem similiter incipientem. [Ad extirpanda] similem fecit bonorum diuisionem confiscatorum propter hæresim, quæ cum Innocentij constitutione, & diuisione omnino cōuenit. Edidit hanc constitutionem Alexander anno 1259. Pontificatus sui anno quinto, 2. Kalend. Decembr. idem Alexand. IIII. anno Domini 1260. 8. Kalend. Octob. Genuę per extrauagātem incipientē. [Discretioni vestræ]

con-

concesʃit Inquiʃitoribus in Romana Prouincia, & administratione Beati Franciʃci, vt bona hæreticorum & aliorum(de quibus ibi) venderent, & pretium ad opus Romanæ Eccleʃiæ conʃeruarent.

Verùm Clemens Papa quartus, qui proximè ʃucceʃsit Alexand. quarto, eandemillam trimembrē diuiʃionem fecit anno Domini 1265. apud Peruʃium Pontificatus ʃui anno primo.III. Nonas Nouembr. per cōſtitutionem incipientem. [Ad extirpanda] Bonifacius VIII. ad annos Dñi 1295. per conſtitutionem relatam in c.cum ʃecundum leges. de hæreticis, libr. 6. vetuit ne apprehenderentur,ʃeu occuparentur per Dominos temporales bona hæreticorum,antequam per iudices legitimos Eccleʃiaſticos, ʃuper crimine hæreʃis eſſet pronunciatum.

Benedictus Papa vndecimus extrauagante quadam incipiente [Ex eo.] relata tit. de hæret. inter communes directa Inquiʃitoribus hæreticæ prauitatis in Longobardia, anno Domini 1303. ʃexto Nonas Martij, Pontificatus ʃui, anno primo, apud Lateranum, conſtituit ne Epiʃcopi poʃcerent partem partis deputatæ Officio Inquiʃitionis de bonis confiʃcatis, nec rationem exigerent ab Inquiʃitoribus,ʃed eam redderent Inquiʃitores Cameræ Apoſtolicæ, vel alij,cui Romani Pontifices mandauerint reddendam.

Clemens quintus circa annū Domini 1306.in Concilio Viennenʃi, & refertur in Clementina 2.de hæret. vetuit ne bona Eccleʃiarum ob delictum clericorum confiʃcarentur.Hęc ʃunt magis præcipua decreta, tam Pontificia ʃiue Eccleʃiaſtica, quàm Imperatoria,ʃiue Ciuilia de bonis hęreticorum confiʃcatis,& eorum diuiʃione & applicatione loquentia.

Tandem Summorum Pontificum decreta,videlicet, Innocentij quarti, Alexan.IIII.& Clementis Papę quarti,.quibus de triplici diuiʃione bonorum confiʃcatorum, & applicatione conſtitutum fuit,vbique obʃeruanda ʃunt,tanquam leges vbiq; loquentes, & quoſlibet quibus cōpetere poſſunt obligantes. Omiſſa ergo diʃpoſitione iuris antiqui in c.vergentis. de hęreticis. Dominus tēporalis ʃi in fauorem S.Officij actu præſtet ea,aut alia ęquipollentia,aut maiora, aut ʃimilia illis, quæ per dictas conſtitutiones poſtulantur, tertiam bonorum confiʃcatorum partē habere poterit, aut etiam plus,ʃi ita Papa conceſſerit,aut ʃciens permiʃerit.Hinc ʃequitur rectè in Hiʃpania bona damnatorum de hæreʃi, applicari fiʃco Regio, vt teſtatur Couarruuias lib.2.Variar. reʃolution.c.9. nu.12.& iuſtè poſſe applicari affirmat autor Repertorij Inquiʃitorum, in verbo [Diuiʃio bonorum] circa finē. Quoniam Rex noſter Catholicus Inquiʃitoribus hęreticæ prauitatis,quos Inquiʃitor generalis autoritate Pontificia conſtituit, ac mittit per totā Hiʃpaniam, ad extirpandam hæreticam prauitatem, abundè ʃubminiſtrat expenʃas, & quæcūq; neceſſaria. Quę ʃi cæteri Domini tēporales ʃufficienter Inquiʃitoribus, & eorū miniſtris præſtarent, iuſtum quidem eſſet, vt de bonis confiʃcatis participarent. Verum ad Reges Catholicos noſtra reuertatur oratio.Quo tempore Catholicorum Regum opera & fauore ʃanctæ Inquiʃitionis Officium diligentiʃʃimè exercebatur, non tamen eo ordine ac methodo quibus hodie, Inquiʃitionis proceſſus fulminabantur, nec alia ʃancta & ʃubtilia, nec ʃanctæ Inquiʃitionis diſtrictus, in Hiʃpania conſtituti, quibus modò ʃanctæ Inquiʃitionis dignitas ac grauitas, ad feliciʃsimum ſtatum perducta eſt. Et
15 quoniam † quàm plures, cum ex accuʃa-

cusatorum & punitorum cognatis, tùm etiam ex recenter ad fidem cõuersis vehementer apud Reges de S. Inquisitionis ministris conquerebantur, asserentes non ex iustitiæ rectitudine, sed ex graui odio quo eos prosequebantur, sententias ferri. Regum iussu Cardinalis Hispalensis Petrus Gonzalez de Mendoça, alijque Præsules sanctitate, atq; doctrina clari, tum etiã Regius Senatus cum Primario Inquisitore Thoma à Turre-cremata coniuncti, ordinem præscripserũt, qui in criminibus fœdifragorum Apostatarum, spurcissimorumq; hæreticorum puniendis obseruari debet. Vnde multa ad rectam sancti Officij administrationem ad melioreq; eius statum facientia, in meliorem normam formata sunt, sedatique tumultus, qui ex nouo ac inusitato procedendi modo sanctæ Inquisitionis, à damnatorum propinquis, & eis, qui proximè Catholicam pietatem indue

16 rant, fuerant excitati. Post † has consultationes supremus Inquisitor Thomas à Turre-cremata, ex Catholicorũ Regum decreto Inquisitores Cordubæ ac in ciuitate Regali, Giennijque, & Hispali degentes, plurimosque regios consiliarios, & alios literis atque moribus conspicuos viros, ad dictam Hispalensem ciuitatem conuocauit. Eò igitur pridie Kalend. Decembr. anno salutis 1484. conuenerunt prædictus Thomas à Turre-cremata Generalis Inquisitor, frater Ioannes à sancto Martino, in sancta Theologia præsentatus, Inquisitor Hispalensis, D. Ioannes Ruizius à Medina Iurium Doctor, Prior atque Canonicus sanctæ Hispalensis Ecclesiæ, ac Regius Senator, assessorque prædicti fratris Ioannis à sancto Martino, in Hispalensi Inquisitione, Petrus Martinus Barrio iuris vtriusque doctor, & Ant. Ruizius Morales, iurium prima laurea insignitus Cordubensis Ecclesiæ Canonicus, Inquisitores hæreticæ prauitatis in Cordubensi districtu; frater Martinus à Casso ex Franciscanorum familia, magister sanctæ Theologiæ dictis Cordubensis Inquisitoribus assessor ac coadiutor assignatus: Franciscus Sanctius à Fonte, Decretorum Doctor, ac sanctæ Hispalensis Ecclesiæ Portionarius, ac Petrus Diaz Costana sanctæ Theologiæ Licentiatus, Burgensis ecclesiæ canonicus, ciuitatis Regalis Inquisitores, ac Licentiatus Ioannes Garcia Cañas scholasticus Ecclesiasticus Calagurritanus Calciatensis, serenissimorum Regum Capellanus, ac Fr. Ioannes ab Yarea, sanctæ Theologiæ præsentatus, Prior Cœnobij sancti Petri Martyris Toletanæ ciuitatis, hæreticæ prauitatis Inquisitores in ciuitate Giennensi. D. Alphonsus Carrillo Episcop. Mazaræ, in regno Siciliæ electus, ac Sanctius Vazquez à Cuellar, vtriusque iuris Doctor: Pontius Valentia vtriusque iuris Doctor, Regius Senator: ac Ioannes Guterrius Chaues Legum Licentiatus, ac Baccalaureus; Tristanus Medina. Qui plurimis ad sanctæ Inquisitionis statum pertinentibus in consilium maturè adductis, tandem omnium consensione, aliqua ad eam rem apprimè conducentia statuerunt; quæ prima est instructio Hispalensibus Inquisitoribus, data anno 1484. in qua, in nonnullis, iuri communi derogatum, in alijs superadditum est, vt apparet in primo cap. & alijs sequentibus capitulis dictæ instructionis Hispalensis.

Interea salutis humanæ communis hostis Diabolus tantæ inuidens Christianæ Reipublicæ expurgationi, quantam ex renouato S. Inquisitionis Officio expectabat, eius boni impedimenta afferre tentauit. Quidam

namque inuidiæ suæ ministri Regibus Catholicis, ac præsertim Elizabethę proposuerunt, quantùm gentium expulsione commercijs ac negotiationibus (quibus Reipublicæ opes aluntur) detraheretur, quantùm regia vectigalia ac redditus diminuerentur, quanta denique atque eximia detrimenta ex tot incolarum absentia vniuersa Hispania contractura esset. His tamen, & alijs rationibus tantum abfuit vt Elizabeth commoueretur: quin respondisse fertur, malle se tam certa hæreticorum peste ac tam nefandis flagitijs Hispaniam expurgare, ac earum infestissimarum radicū fibras stirpitus euellere, quàm priuatis commodis, tam communi Catholicę fidei iactura cōsulere. Quibus quidem repulsis Sathanas nouos exercuit aculeos. Plures namque de hęreseos crimine tum rei tum accusati, cum animaduerterent maxima pecuniæ inopia Reges laborare, ac nihilo magis quàm auaritia iudices posse corrumpi, grandi pecuniarium summa Reges solicitant, vt institutas accusationes remitterent; sed numquam Ecclesiam suam deserit Deus. Hoc diuinæ bonitatis proprium est, hæc est certissima ratio diuini consilij, vt vbi fortissimè oppugnatur, ibi magis sua pietate succurrat. Iustissimi etenim Reges tanto diuini cultus zelo exarserunt, tam antiquam sanctæ Fidei propaginem ac exaltationem habuerunt, ita constanter ac strenuè in inito consilio perstiterūt, vt nullis precibus nullis solicitationibus, nulla pecuniæ summa, quo tempore plurimum premebantur à proposito auersi sint. Tunc verò Frater Thomas à Turre-cremata Primarius (vt diximus) Inquisitor, Regumque Confessarius, tantis procellis ac fluctibus, non parum illorum constantiæ timens, plurimùm Reges promissa pecunia agitari posse arbitratus, Dei gloriam, Ecclesiæque Catholicę commoda plurimùm zelans, egregium religionis, & charitatis edidit specimen. Regiam conscendit Crucifixi simulacrum sub habitum occultans, magnaque ac sancta libertate Reges alloquitur. Negotium (inquit) Regis calleo: ecce Crucifixi Saluatoris nostri effigiem, quē perditissimus ille Iudas triginta nummorum pretio appretiatum vendidit, inimicis eius, ac prodidit persecutoribus: si id factum laudatis, maiori pretio illum vendite. Ego enim omni me abdico potestate. Mihi nihil imputetur, vos contractus rationem reddetis Deo. Hæc vt dixit. Crucifixo in eorum conspectu deposito, discessit. Quo facto pij Regum animi non solùm cōfirmati sunt, verùm non multò pòst Inquisitoribus districtus atque prouincias designarunt.

De Generali Castellæ Inquisitione.

CAP. IIII.

SVMMARIVM.

1 *CATHOLICI Reges Consilium Generale Inquisitionis instituerunt.*

2 *Quod sit munus Generalis Consilij Inquisitionis.*

3 *Ad Supremum Inquisitionis Consilium negotia grauiora, & legibus non decisa pertinent.*

4 *Iudex non debet iudicare secundum conscientiam, sed secundum allegata & probata, & infrà nu. 6. & 7.*

5 *Traditur intellectus ad quasdam instructiones.*

8 *Quot Inquisitores ac alij ministri sint in Consilio Generali.*

9 *Inquisitor Generalis à Rege creatur, &*

à Papa

à Papa confirmatur.

10 *Bulla Gregorij XIII. de potestate Inquisitoris Generalis.*

11 *Inquisitor Generalis, nominat consiliarios Inquisitores, aliosq; ministros S. Officij.*

12 *Qua ratione consilium generale, & Inquisitor Generalis fuerit constitutus.*

13 *Legatus Papæ cum Inquisitore Generali de quibusdam causis fidei iudicauit.*

14 *Inquisitor Generalis, & non alius cognoscit de causis appellationum ab Inquisitoribus interpositarum.*

15 *Inquisitor generalis qualis esse debeat.*

16 *Inquisitoris Generalis misericordia, quomodo pensanda sit.*

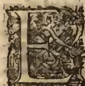
17 *Duplex misericordia, qualiter iudici conueniat.*

18 *Text. in c. disciplina, & in c. omnis. 45. distinct. elucidatur.*

19 *Æquitas, & misericordia præualent rigori, vbi lex scripta non est.*

20 *Constitutio Clementis V. in Clement. multorum. de hæreticis elucidatur.*

21 *Stemmata S. Inquisitionis eius misericordiam repræsentant.*

ODEM anno 1483. quo Apostolico Sixti quarti diplomate Fr. Thomas à Turre-cremata Generalis Inquisitor creatus est, † Catholici Reges grauissimis integer-
1 rimisque viris delectis consilium erexerunt, in quo Generali Inquisitore præside, vniuersæ fidei causæ atque negotia tractarentur. His quidem iam Pontificia autoritate ab Inquisitore Generali sedis Apostolicæ in hac parte suffultis, regiam quoque autoritatem impertierunt, vt omnia ad optimum feliciemque sancti Officij statum pertinentia, suprema in omnes harum Prouinciarum Inquisitores autoritate expedirent, gubernarent, ac causas in quibus de confiscandis hæreticorum bonis ageretur, tanquam Regij consiliarij componerent, ac diffinirent. Supremum hoc Consilium vsq; ad hæc tempora summa dignitate, autoritateque eximia
2 conseruatur † apud quod cum suprema iurisdictio sit, appellationum causæ vltimò terminatur, Prouincialium inquisitorum, si quæ pullulant dissidia componuntur, ministrorum crimina vindicantur, vt iure optimo huius consilij senatores supremi fidei censores & Inquisitores Generales appellari possint, vt vocabatur olim & patet infra in titu. de priuilegijs, priuileg. 51. Quo fit vt cæteri Inquisitores ex speciali indulto Pontificis, supremũ ac Generalem Inquisitorem, si quid in Prouincia sibi credita difficultatis acciderit cõsulere, ad supremumque hoc Inquisitionis cõsilium referre debeant. Quemadmodum Exod. 18. dicitur Ietro Moysi ita suasisse: [Prouide (inquit) de omni plebe viros potentes, & timentes Deum in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam; & constitue ex eis tribunos Centuriones, quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore, quicquid autẽ maius fuerit ad te referant: ipsi minora tantummodò iudicent.] De quo extat hodie decretũ quartæ instruct. Tolen. c. 21. & expressius in Instructio. Abulen. c. 13. ann. 1498. Consonat, quod Paul. Æmilius de Carolo Magno lib. 3. scriptum reliquit. Sanctius (ait ille) arcanumque delectissimorum, integerrimorumq; virorum Consilium [vernaculo Gallorum sermone Parlamentum vocatur] sine prouocatione institutum, delectique pari sanctitate velut speculatores qui cæteris omnibus ignaris, oppida, vicosque, ac conciliabula

K cir-

circumiirent, moresq; ac dicta cuiusque & facta notarent, ac quemcunque perditę religionis reuersi in Cōsilio coarguissent, sine intercessione, primo quoq; tempore, vbicumq; comprehendi posset, necaretur. Nemini sua dignitas suffragabatur: summi, infimiq; prius laqueo suspensi cōspiciebātur, quàm rei fuisse audiebātur. Iudices, speculatoresq; rē totam, notasq;, quibus reus argueretur, tam sanctè occuluère, vt cū Carolo Augusto defuncto idē institutum vigeret, nullis vnquā minis, nullo adduci modo potuerint vt enunciarent. Hactenus ille. Gallorum (vt hoc obiter colligam) illa ætate fuit hæc pietas: hæc fori, Parlamentique verè iuridici in euertendis hæresibus & vitijs magna cōtētio: hoc Regis Christianissimi sanctum institutum nō solùm fuit, vt ad Parlamentū suum cum Ecclesiasticis, tum laicis viris nobilitatū conseruandæ Religionis Catholicę summa cura & diligentia spectaret, sed & si exteras regiones armis sub iugum Christi mitteret, ijsdem legibus ornatum, & pari probitate excultum Parlamentum præficeret, cuius sanctimonia & seueritate in eadem fide cōtinerentur, quod pluribus infra ostendemus, in Inquisitione Germaniæ. Sanè maiores iudices, vt de maioribus rebus statuant, suadet ipsa ratio. Cuius & Simancas de Cathol. institut. tit. 34.
3 meminit. Igitur † leuiora negotia, minusq; grauia, & legibus diffinita cæterorum Inquisitorum arbitrio relinquuntur, non autē grauiora, quæ legibus cōprehensa nō sunt: ea enim (vt Plato in lib. 9. de legibus, & Aristoteles lib. 1. Rhetor. c. 1. & lib. 3. Politico. c. 11. testantur) legibus sunt diffinienda, non autē arbitrio iudicis re-
4 linquenda. In ijs † tamen, quæ eorum arbitrio subiacent, non pro volūtate & secūdum conscientiā, sed secūdum iuriū dispositionem tenetur iudicare, quāuis verba instruct. Hispalen. c. 28. contrarium innuere videantur. Sic enim disponunt: [Relinquendum est arbitrio & prudentiæ Inquisitorū, vt procedant iuxta iuris dispositionem in his, quæ hic non expressè declarantur, & secūdùm ipsorū conscientiam.]
5 Hæc tamē verba, † si ad amussim perpendantur, nihil aliud importare mihi vidētur, quàm causas fidei, quæ Inquisitorū arbitrio relinquuntur, secūdum iuriū sanctiones iudicandas, decidendasq; esse. Et sic suæ conscientię debēt iudices satisfacere, quia verba instructionū, quemadmodum aliorū statutorum, iuxta ius cōmune interpretationem recipiunt, c. fin. §. final. de hæreticis. in 6. Clement. 1. §. fin. eod. tit. l. nam & posteriores. ff. de legibus. Secūdum enim iuris dispositionem iudex non secundum conscientiam suam (vt passim nostri vsurpant,) sed secundum allegata & probata iudicare debet. Ex quibus deducitur verus & genuinus intellectus ad prædictam instructionem Hispalensem, cui adstipulatur insigne Vlpiani responsum in l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. pręsid. [veritas rerum erroribus gestorū non vitiatur: & ideo Præses Prouinciæ id sequatur, quod conuenit eum ex fide eorūm, quæ probantur sequi.] Hacte-
6 nus Vlpianus: ex cuius † verbis luculenter, clarèque deducitur iudicem secundum allegata & probata, non secundum suam conscientiā debere iudicare; quod etiā probat tex. in c. iudicantē. 30. q. 5. & in c. 1. vbi Ioan. Andr. de offic. ordina. notat in cap. Deus omnipotens. 2. q. 1. & in c. iudicet. 3. q. 7. Abb. Panor. in cap. Pastoralis. §. quia verò. n. 8. vers. in glos. verb. teneatur. de officio deleg. & ibi Felinus num. 23. Anton. de Butrio in cap. vestra. in fin. de cohabit. cleric. & mulier. Bald. in d. l. illicitas. §. veritas nume. 1. & ibi

& ibi Bart.in.l. 1.num.4.C. vt quæ desunt aduocat. vbi Alex.num. 16. Marsil.singul.266.& in §.diligeuter. num. 26.in sua pract.crimin. Polanc.in l. final.num.403.vers.Iudex si videt.ff.de quæstion.Decius in.l. si sotor. num.5. vers.5.& vlt.notab.C.de collatio. Aflict.in c.in quæstionibus. n. 16. vers. 19.lib.1.Const.Reg.Marsil.consil. 18. num.38.vol. 1. Couarr. tom.1.Variarum resolutionum, & lata manu Iacob. de Bellonis in Rub. quotuplices sunt causæ.num. 217. vers. sed nunquid iudex.in pract. Crimin.Foller.in rub.studeat se ornare:nu. 80.vers.debet & iudex. Prosper Farinacius. lib. 1.suarum quæstion.crimin.tit. de delict.& pœnis.quæst.21.num.163.cum sequentib.Osasc.decis. Pedam. 1. numero.39. Capra conclus. 32. & idem Farinacius libr. 2. titul. de iud. quæstione vltim.† Ex quibus illud etiam
7 infertur, quod licet Iudex certò priuatim sciat reum culpę esse innoxium si tamen ex probationibus contra eum factis reus conuictus sit, debet & sine peccato potest illum condemnare.Ita communi omnium suffragio receptum esse testatur Imol.in Clement. Pastoralis.§. quia verò. nume. 49.de offic.deleg.& in.c.1. nume. 13. de offic.ordin.Ferdin.Vasquez in controuers.illustr.cap.13. num. 1. & cap. 14.num.5.col. 2. in fin. tutiùs autem crederem isto casu,religiosiusque iudicem facturum, si à iudicandi munere se excusauerit, & apud principem instet, vt causa alteri delegetur, vel ipse poterit alteri delegare, vt tenenr communiter doctores relati per Imol. vbi suprà numer. 49. circa finem.& Couarruu.in.d cap.1. Variarum resolution. in.4. Iam † igitur, vt
8 eò vnde fluxit,nostra reuertatur oratio, in hoc Consilio quinque erant senatores, qui & Inquisitores meritò appellãtur, quorum numerus duobus adiunctis ex Philippi II. Regis Catholici iussu atque consilio adauctus est. Sunt in eo denique consultores duo ex supremo Regni Castellæ senatu, decisiuum votum habentes, Fiscalis, Aduocatus, Officialis maior, quem vulgo [Alguazil] vocamus secretarij duo, totidemque causarum Relatores, Nuncius vnus, duoque Ianitores, quorum omnium nomenclaturam ex ijs qui hoc tempore in eo sunt, iuxta singulorum antiquitatem & gradũ libet in præsenti commemorare. Hi sunt D. Ioannes à Stunica, Toletanæ Ecclesiæ Canonicus, qui sex annos in Valentina Prouincia, septem in Toletana sanctæ Inquisitionis officio honorificentissimè functus, tantis ac tam admirandis iustitiæ, integritatis, prudentiæ, alijsque animi ornamentis, omnibus grauissimus, & felicissimo Regi nostro, summo virtutum æstimatori, commendatissimus, ad supremum hoc Consilium ex omnium voto accitus est. Postea verò florentissimę Salmanticẽsis Academiæ morum ac cõstitutionum instaurator ac reformator cõstitutus, quàm pręclara, quàm eximia, quàm omnium expectatione digna gesserit, satius ducimus verbis non obscurare, quàm imparem rebus eius scriptionem afferre. Tandẽ sanctæ Cruciatæ Commissarij generalis amplissimo munere cohonestatus obscurũ non est, quantum apud Regem nostrum autoritate valeat. Est in gradu secundus D. Ioannes Aluarez à Caldas, tanta scientiarum cognitione decoratus, & in vtriusque iuris censura adeo clarus, vt adhuc adolescens maius sancti Iacobi Collegium (quod communi vocabulo Archiepiscopi Collegium vocant) Salmantinæ Vniuersitatis plurimis viris opposiroribus, idemque enixè conantibus, fuerit adeptus. Inde rigurosо examine

plerisque eruditis viris secum congredientibus ingenti cum honore superatis, doctorali canonicatu Ecclesiæ cohonestatus, deinde in Inquisitionis munere in Cathaloniæ Principatu summa cum laude versatus anno 1589. ad supremum hoc Inquisitionis consilium accersitur. Cuius eximiæ doctrinæ, virtutumque splendor super tam excelso candelabro radians, tam latum nobis dicendi campum suppeditat, vt ab eo eloquentiæ imperitia, & proposito nostro longè alieno subtrahamur, deterreamurq́, quod hercle munus libenter obijssem, nisi eius integritas, religio, pietasque Granatæ in quorundam hæreticorum pullulantium errorem Inquisitio, quam ex Regis nostri mandato claro successu exercuit, in omnes mundi angulos propalasset, vt nullus tam obscurus, nullus tam supinus inueniri possit, qui insignes animi dotes in eo non veneretur, atque suspiciat. Est in ordine tertius D. Garcia à Loaysa Archidiaconus Liborensis siue de Talauera, Toletanæq; Ecclesiæ Canonicus, cui Toletani Archiepiscopatus, à serenissimo Archiduce Alberto Cardinale tituli sanctæ Crucis, Toletanoque Archiepiscopo & Hispaniarum Primate cura credita est: huius (vt vnico verbo omnia comprehendam) tanta est morum excellentia, virtutum splendor, scientiarum cultus tam excellens, vt serenissimi Principis nostri Præceptor, morumque formator delectus sit, cuius conspicuæ laudes, notissima virtus, animique dotes eximiæ adeo clarēt, vt vix sanæ mentis habendus esset, qui ea in tam angustum locum cogere vellet. Omnes illius laudes vnica hæc satis complectetur, quod à rege nuper in Archiepiscopum Toletanum, & Hispaniarum primatum, electus sit, qua ratione tandem id fiet, vt meritis viri præstantissimi, Regis sapientissimi vota respondeant. Sequitur Licenciatus Vigil de Quiñones, cuius quę potest maior esse laus, quam quod insignis collegij sanctæ Crucis Pinciani collega, inde Pincianus Inquisitor creatus sit? Quæ res eius non vulgarem scientiam, probitatem, atque virtutem maximè commendat. In eo munere, quod octo circiter annis exercuit, tale scientiarum, virtutumq; specimen præbuit, præsertim dum illud territorium ex delegatione visitaret, vt per hos honoris gradus ad huius Consilij summitatem non immeritò fuerit euectus. Denique, vt paucis multa complectar, in eo fuit à prima iuuentute illud studium, vt aliquando nominis sui symbolum exolueret, vigili animo & vigilijs ad Gregoriorum gloriam accederet, quibus id nominis optimo iure, inditum fuerat. γρηγορῶ, vigilo est. Huic proximus est D. Petrus Pachecus ex nobilissima, clarissimaque Pachecorum gente, filius Comitis de la Puebla, Archidiaconus, Canonicusq́; Cōchensis Ecclesiæ, quem in Prouincia Valentina Inquisitorem, alijsq́; honorificis muneribus insigni laude perfunctum Philippus II. Rex noster felicissimus, eius comitatis, modestiæ, aliarumque insigniū virtutum, literarumque splendore allectus, tam nobili stemmate illustrauit. D. Ioannes à Mēdoça ex Illustrissima Mendoçarum familia ortus, ac Marchionis de Cañete filius, Thesaurarius, Canonicusq́; Conchēsis, nemini virtute, pietate, nobilitate literis, laudibus ve inferior. Dum hæc scriberem, venerat in mentem mihi suo (id est primò) loco magni illius & eximij viri D. Francisci Auila, cuius egregiæ virtutes cum rerum omniū absoluta cognitione coniūctæ, id perfecerunt, vt ab hoc sacro ordine ad Car-

Cardinalatus fastigium à Summo Pontifice Clemente VIII.fit accitus. Sed de tanto lumine dicere cùm nemo ita possit, vt ad maiorem illi splendorem faciat, paucis hæc accipe. Salmanticæ Academiæ primordia cursus literarij sui. debere illum norunt, qui hac ætate vel semel ad illam appulerint. Multi illum & docentem, & legentem publicè illic audierunt, cùm prius in consortium Collegatum Conchensis gymnasij cooptatus fuisset. Tandem verò Toletani Archidiaconatus dignitate cohonestatus, post assiduas togatæ militiæ vigilias, & Iurisprudentiæ impensos labores, ad Inquisitionis Toletanæ tribunal ascendit, vnde ad supremum Consilium vocatus, diuturno munere functus, in eo Decanus extitit, & bullę sacrę cruciatæ Generalis Commissarius. Per tot gradus cum eo venerit, quis iam eum aurea corona minùs, quàm purpureo galero dignum existimet? Exijt quidem à nobis magnum Consilij magni ornamentum, sed boni cursoris facē bonus cursor eodē stadio sumpsit, D. Thom. à Liciniana. De hoc vt dicam, locus efflagitat. Sed nō nisi impari voce loqui, & stylo fere hebete scribere poterimus. Eius enim laudibus, si omnes enumerandæ sint, vix est vt satis fiat. Quinquennio ipso cum S. Officij munus Lerenæ expleuerit, cum illinc digressus annos septem & decem in altero illo tribunali Inquisitionis, quod Pinciæ est, insumpserit, postremò Logronēse & Cordubense lustrauerit sagacissimus & sedulus visitator, eius fama ita omnes Hispaniæ prouincias peruagata est, vt eius nomen in amplissimam & celeberrimā gloriam euaserit.

D. Petro Pacheco locum, quē res & sua dignitas postulauit, adscripsimus, tametsi è viuis abijsset, cùm hæc scripta conficeremus. Sed memoriæ tanti viri nihil detrahendum fuit. In eius locum suffectus est doctor. ille eximius Petrus de çamora, quem doctū profectò, & incredibili conspicuum integritate athletam omnes prædicant. Huius quoque doctrina egregia id obtinuit, vt primis ætatis suæ annis Collega Collegij Conchensis fieret: nec multò post cū esset Iurisprudentiæ addictus, Inquisitionis Logronensis numero additus est, in quo per annos nouem iudicij singularis, pietatis, & æquanimitatis specimen satis frequens edidit. Inde verò cùm decessisset, & Valentiam sese contulisset ad simillimi muneris onus subeundum, vixdum mensem sextum illic egerat, cùm Regis Catholici & supremi Consilij iussis obsequi paratus, Cęsaraugustam pedem reflexit, vt ad tumultus Aragonici compescendum impetum operam suam conferret. Id felicibus auspicijs (inspirante Deo) successit. Postremò verò postquam, illic ānnis septem magnum cùm honoris, tum virtutum omnium compendium fecisset, in Supremi Consilij classem est accersitus. Ildephonsus à Bohorques nobili exortus genere in oppido Villamartin Bæticæ prouinciæ, postquam stadij legalis spatia non tam veloci, quàm maturo cursu peregisset, collega S. Iacobi maioris, alias (Conchensis Collegij) in Salmantina schola Hispanorum Elide legit publicè, & docuit. Atque inde cùm Iuris vtriusque lumen esset, & ditissimis animi dotibus locupletaretur, ad Granatensis Cancellariæ curiam primùm euectus est: vbi cùm annos quatuordecim fuisset emēsus, anno 1581. conscendit ad supremum Castellæ, & sacrosanctæ Inquisitionis Senatum. Cuius vtriusque muneris dignitatem ita expleuit, vt ab omnibus colatur, & votis omnium satisfaciat: vir non solùm ingenio pollens,

sed qui consilij sui serenitate res quas libet, tamersi obscuras & difficiles, regere, temperare, & euoluere facillimè norit. Paulus de Laguna, Archidiaconus de Cuellar, in Ecclesia Segobiensi, & Prior Portus Regalis nobili vtrinque ortus genere, ex oppido del Espinar, Academiæ Salmanticensis alumnus fuit, in cuius sinu Iurisprudētiæ lacteos fontes exhausit, tāta siti, vt statim in collegam collegij Sancti Saluatoris, vulgo [de Ouiedo] cooptatus fuerit an. 1567. & singulari ingenij dexteritate doctrinæ non vulgaris præstantiam legendo publicè ostenderit: exinde ad maiora vocatus anno. 1583. In Granatensi Cancellaria senatoriam est amplexus dignitatem, & post annos duodecim Inquisitionis Officio pro consultore curam impendit. Tandem, vt senatus supremi Castellæ penetralibus inesset, à Rege iussus est. Quo in munere dum animi aciem intendit in varios, & multiplices negotiorū actus, hinc Generalis Inquisitionis sacrum senatum consilio cōsultor optimus viuit, illinc aliquot annos patrimonij Regij senatorem, & ad extremum in eodē annos quinque censorem & moderatorem egit integetrimum. Iam verò vt magnis virtutibus magna res vnquam non defuit, Indiarum consilij præses est, & cum in tam clara re rum omnium luce versetur, nominis & luminis sui splendorem ex Europę finibus abditissimis in remotas noui orbis regiones emittit. Licenciatus Arenillas famigeratæ Hispalensis Ecclesię Canonicus, pridē huius Concilij, & causarum relator modò fiscalis promotoris munus exercet: vir hercle prudētia, sciētia, ac rerum peritia adeo clarus, vt omni honore dignus existimetur. Apparitor, siue Cōsilij Alguazilius, vt nostri vocant, Matthęus Enriquez de Herrera, vir equidem fidelis, suisque virtutibus omnibus gratus. Relatores causarum Licentiatus Hosius. & Licēntiatus Vecilla, quorum mira ingenij acies magisque mira est in referendis causis fidelitas, eloquentia atque dexteritas. Secretarij sunt Paulus Garcia, qui serenissimæ nostri Regis Maiestati à sacris est, tantaque probitate atq; virtute & felicitate suum iam diu exercet munus, vt honorificentissimam de eo omnes imbiberint opinionem. Alphonsus à Doriga alter fuit, & omnibus gratissimus, & magnæ expectationis vir, si diu nobis eo frui licuisset, sed cum nuper è viuis abierit, in eius locum venit Ferdinandus Villegas, spectatæ fidei vir, & animo ad obsequia sacri officij alacri, & parato.

Huius Consilij præses, moderator, & in omnibus illis ditionibus, quę hodierno die Regibus Catholicis subsunt, Inquisitor Generalis est D. Petr. Portocarrerius, Conchensis Episcopus, cuius virtutes ita in dies elucescunt, vt eum iustitiæ incomparabilis, prudentiæ solertissimæ, immotæ fortitudinis, & temperantiæ non mediocris exemplar iure optimo possis dicere. Nam quid de tanti hominis doctrina scribam? Ego existimo præconem se meliorem illum non habere; cuius ore & pectore vel Musas ipsas loqui non pœniteret. Præses dicti Cōsilij in Hispaniarū regnis à Rege nostro eligitur, & à summo Pontifice cō-
10 firmatur; cui † amplissimam potestatem in causis fidei aduersus hæreticos, apostatas, eorumq; cōplices, fautores, defensores, & receptores conceditur, vt in diplomatib. Sūmor. Pō-
11 tifi. cōtinetur. Inquisitor igitur † Generalis in ditionibus Hispaniarū supremi S. Inquisitionis senatus Cōsiliarios nominat, ex nominatis Rex eligit vnū omnes autem Prouinciales Inquisitores, Consiliarios, tabelliones, procuratores

ratores,cæterosq; ministros,ac officiales opportunos,quoties ei placet, per se,vel per aliũ, aut alios deputat, reuocat; & amouet, ac eos visitat,ac de ijs, quæ per eos gesta sunt, administrationis rationẽ exigit:quos verò culpabiles in officijs sibi commissis comperit, iuxta excessuum qualitatem suo arbitrio coercet & punit, pœnas per eum perpetuò,vel ad tempus impositas in toto vel in parte remittit,& de ijs,quæ ad Officium sanctæ Inquisitionis de iure, vel consuetudine pertinent,cognoscit:cum pœnitentibus & eorum filijs dispensat, gratias & indulgentias concedit, de rebus grauioribus deliberat, & ad eũ speciali indulto appellatur & prouocatur.Denique si qui sint iudices,qui sancti Officij iurisdictionem remorentur, eos inhibere potest censuris Ecclesiasticis,licet iudices illi sint,vel sacri Palatij vel Curiæ Cameræ Apostolicę.Præterea pœnas per se aut per alios Inquisitores in perpetuũ, vel ad tẽpus impositas in toto, vel in parte remittit, vt ex diplomatibus Leonis X. Adriani VI. Pauli III. Pij V. Greg. XIII. & Clement. VIII. deducitur.

12 Huius † generalis Consilij institutionis origo esse potuit ex eo quod anno 1491. accidisse narratur. Cùm Episcopus Segobiensis,ac Calagurritanus, eorumque cognati,ac cum ijs alij permulti Ecclesiastici viri non mediocris autoritatis, atq; potentiæ, de hæresi suspecti,Inquisitorum iurisdictionem cui subiacebant, appellatione ad sedem Apostolicam interposita,vellent euadere, quia magnũ hoc videbatur incommodum, Catholici Reges Summo Pontifici significarũt, quantum inde religionis periculum, ac Ecclesiæ scandalum sequeretur, si illorum appellationi aditum aperiret.

13 Itaque † Regum supplicationi Sum. Pontif.annuens,Episcoporum causas sedi Apostolicę reseruauit,ac Episco. Tornacẽsem in Hispaniã legauit,qui simul cũ F. Thoma à Turre-cremata, Inquisitore Generali,de omnium hæreticorum causis cognosceret: quarũ cognitio per appellationẽ ad Romanam Curiam pertineret.† Sed postea

14 cùm experientia, rerumque successu cõperiretur,ex illo procedendi modo magna incõmoda dimanasse, statuit Papa, vt Inquisitor.Generalis de omnibus causis appellationũ cognosceret, quod vsque ad præsentem diem seruatur, Romano Pontifice nũquam permittẽte, vt similia negotia ex vlla appellationis causa ad sedem Apostolicam deferantur.

Illud tamen prætereundum non

15 est † Generalis Inquisitoris dignitatem amplissimam esse in Hispania,ad quam semper assumi solet præcipuus ex Hispaniæ antistitibus, qui sit irreprehẽsibilis vitæ, mansuetudinis, misericordiæ, humanitatis, bonitatis, alijsq; animi dotibus clareat & commendetur:ita vt apposite illi quadrẽt elegantia Trident.Concil.verba sess. 13.c.1.de reformat.[Pios pastores,nõ percussores, se esse meminerint,atq; ita præesse subditis oportere, vt non in eis dominentur,sed illos tanquã filios & fratres diligãt,elaborentq; vt hortando & monendo ab illicitis deterreant, ne vbi deliquerint, debitis eos pœnis coërcere cogantur, quos tamen si per humanã fragilitatẽ peccare contigerit,illa Apostoli est ab eis seruanda præceptio, vt illos arguant, obsecrent,increpent in omni patientia, & doctrina, cùm sæpe plus erga corrigendos agat beneuolẽtia, quàm austeritas, plus exhortatio, quàm cõminatio,plus charitas,quàm potestas. Hactenus Sacrosancta Synodus:Si autem ob delicti grauitatem virga opus fuerit,tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordiæ iudicium, cum le-

nitate seueritas adhibenda sit, vt sine asperitate disciplina populis salutaris, ac necessaria cõseruetur; vt qui correpti fuerint, emendentur, aut si resipiscere voluerint, cæteri salubri in eo animaduersionis exemplo à vitijs deterreantur, cum sit diligentis simul & pij pastoris officium morbis ouium leuia primum adhibere fomenta: & Gregorius vniuersis Episcopis per Galliam Germaniam, & Europam cõstitutis scribẽs, eadẽ verba præscripsit & habentur in can. licet plerumque. & in can. licet nonnunquam. 45. dist. & 2. ad Timoth. c. 4. Siquidem cum in omnibus iudicibus misericordia summa sit virtus, disciplinæ libramine temperata, in Generalis tamen Inquisitoris præside, atque Consilio hęc virtus multùm nitet; & in eo valdè Dei iudicium imitatur, qui Adamum punitutus non statim ac ipse peccauit, ira excandescens, concitato cursũ ad vindictam properauit; non ardebant oculi, non ex ore ferocitas, aut crudelitas emicabat; sed deambulando ad auram post meridiem, vt per illã temporis moram misero præstaret inducias, vt errati pœniteret, & sic pœnitentem exciperet misericordiã, non damnaret iustitiã. Vt igitur sacer textus significaret Deum [Cui proprium est misereri semper & parcere] quasi inuitum ad puniendum hominem infidelitatis labe aspersum, processisse, non potuit aptiùs aut elegantiùs explicare, quàm his verbis, scilicet, [quod audiuit Adam vocem Dei deambulãtis ad auram post meridiem,] itaque clamantis, non tacitè prosilientis, ne inopinatus veniret, & Adamum nihil tale metuentem opprimeret: deambulando, & non currendo: à fronte aura ipsum excipiebat, non à tergo (aura enim à tergo etiam tardos solet impellere, à fronte verò cõcitatos & præproperos retardare) aura, quę ipsum remorabatur, erat vehemens infinitæ misericordiæ cum diuina iustitia colluctatio, de qua palmam ferre gestiebat post meridiem, nõ summo manè, vt Adamus ad illius aduentum sese per humilitatẽ, ac pœnitentiam præpararet, ita vt meritò illi ista cognomina ascribantur. Misericors, & miserator Dominus, longanimis, & multùm misericors.

Nam & Christus Dominus insitæ clementiæ non oblitus, discipulos suos Iacobum & Ioannem contra ciuitatem Samaritanorum indignabũdos, quod ipsum recipere noluerant, & ignem de cælo mittere gestientes compescuit, & ad mansuetudinem reuocauit. Habetur enim Luc. 9. [Misit nuncios Christus ante conspectum suum, & euntes intrauerunt ciuitatem Samaritanorum, vt pararent illi, & non receperunt eum. Cùm vidissent autem discipuli eius, Iacobus & Ioannes dixerunt: Domine vis dicimus, vt ignis descendat de cælo, & consumat illos? & conuersus increpauit illos, dicẽs: Nescitis, cuius spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare.]

16 Cæterùm longè diuersa esse debet iudicum misericordia à misericordia Dei, quia non debet, nec potest in omnibus iudicium humanum imitari iudicium diuinum, quia (vt dicit sanctus Thomas 3. part. quæst. 59. art. 1. Deus habet supremam potestatem iudicandi, Christo etenim conuenit specialis, & suprema potestas iuxta illud Actor. 10. [Hic est, qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum] vt enim dicitur Prouerb. 8. [Per me Reges regnant, per me Principes imperant.] Matth. 17. c. & 1. Petr. 2. & c. Magnum. 11. q. 1. Ac Paul. ad Rom. 13. [Non est (inquit) potestas nisi à Deo; quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt. Itaque qui resistit pote-

potestati, Dei ordinationi resistit. [Et
ideo liberum est ei pœnam remittere,
quia non remittit eam, nisi secũdum
quod decet suam bonitatem; quæ est
omnium legum radix. At iudicis mi-
sericordia in ijs tantùm habet locum,
quæ ipsius arbitrio relinquuntur, in
quibus boni viri est, vt diminutiuus
sit pœnarum; vt vtar verbis Philoso-
phi 5. Ethicõ. In ijs tamen, quæ sunt
determinata secundum legem huma-
nam, non est suum facere misericor-
diam, quoniam iudex inordinatè pœ-
nam remittendo incommodat Rei-
publicæ, cuius interest, vt delicta pu-
niantur locatio. §. quod illicitè. ff. de
publican. l. ita vulneratus ad l. Aquil.
l. si operis. C. de pœnis. cum vulgatis.
Nam & Deuter. 12. post pœnam sedu
ctoris subditur; vt omnis Israel au-
diens timeat, & nequaquam vltrà fa-
17 ciat quispiam huius rei simile. Vnde, †
cum duplex sit misericordia, alia quæ
per compassionem mentalẽ, alia verò
quæ fit per relaxationẽ aut mitigatio-
nẽ pœnæ exercetur, iudex semper de
bet habere saltem misericordiã com-
passionis in puniendo, vt ita verum
sit, quod dicit Grego. in Moral. lib. 20.
p. 4. c. 11. Vera iustitia compassionem
habet: falsa verò dedignationem: se-
cundum verò misericordiæ genus nõ
est necessum, quod semper iudices ha
beant per relaxationẽ aut mitigatio-
nẽ pœnæ debitæ. Vnde August. [Duo
ista nomina cùm dicimus, homo pec-
cator, non vtiq; frustra dicuntur: quia
peccator est, corripe; quia homo est,
miserere: nec omnino liberabis homi
nẽ, nisi cùm prosequutus fueris pecca
torem: nulli homini claudẽda est mi-
sericordia, nulli peccato impunitas
est relaxanda.] Quare cùm iudex nõ
amore vindictę, vel odio, sed dilectio-
ne & zelo correctionis aliquem iusta
morte afficit, etiam misericordiã ex-
ercet. Punitur enim vnus, vt saluẽtur
multi: sicut mutilatur vnum mẽbrum
putridũ, ne pars sana corporis corrũ-
patur. Et sic eo ipso quòd iudex punit
aliquẽ, facit (vt dicit August. in Enchi-
rid.) misericordiã: & in c. & qui emẽ-
dat. 45. dist. debet itaq; iudex in vtraq;
lance iustitiã & misericordiã portare,
ita vt nunquam vna sit destituta: †
18 in quam rem elegantissimè disserit
Gregor. in Moral. lib. 10. p. 4. c. 11. &
lib. 20. p. 4. c. 6. eius verba transcripta
sunt in c. disciplina, & c. omnis. 45. dist.
quæ placuit hic inserere: Disciplina
vel misericordia multùm destituitur,
si vna sine altera teneatur: sed circa
subditos inesse debet rectoribus &
iustè consulẽs misericordia, & piè sæ-
uiens disciplina. Hinc est, quod semi-
uiui illius vulneribus, qui à Samarita-
no in stabulũ ductus est, & vinũ ad-
hibetur, & oleum: vt per vinum mũ-
dẽtur vulnera, & per oleum foueantur:
& quatenus vnusquisq;, qui sanã-
dis vulneribus præest, in vino morsum
districtionis adhibeat, in oleo molli-
tiẽ pietatis: per vinũ mundantur pu-
trida, per oleũ sananda fouentur. Mi-
scenda est ergo lenitas cum seuerita-
te, faciendumq; quoddam ex vtraq;
tẽperamentum, vt neq; multa asperi-
tate exulcerentur subditi, neq; nimia
benignitate soluantur. Hoc nimirùm
illa tabernaculi arca significat, in qua
cũ tabulis virga simul & manna est:
quia cùm scripturæ sacræ scientia est
boni rectoris pectore, si est virga di-
strictionis, sit & manna dulcedinis.
Hinc etiam Dauid ait: Virga tua, &
baculus tuus, ipsa me consolata sunt.]
Virga enim percutimur, & baculo su-
stentamur. Sit ergo districtio iustitiæ,
quæ feriat: sit & cõsolatio baculi, quæ
sustentet: Sit itaq; amor, sed nõ emol-
liens: sit rigor, sed non exasperans:
sit zelus, sed non immoderatè sæ-
uiens: sit pietas, sed non plusquàm ex-
pediat, parcens; &c. Omnis qui iustè

iudicat, stateram in manu gestat, in vtroque penso iustitiam & misericordiam portat, sed per iustitiam reddit peccati sententiam, per misericordiam peccati temperat pœnam, vt iusto libramine quædam per æquitatē corrigat, quædam verò per miserationem indulgeat, qui Dei iustitiam oculis suis præponit, semper timens & tremens in omni negotio formidat, ne de iustitiæ tramite deuians cadat, & vnde non iustificatur, inde potiùs condemnetur:] hæc ibi quibus confert elegans decisio tex. in l. obseruandum. ff. de officio præsidis: Obseruandum (inquit) est ius reddenti, vt in adeundo facilem se præbeat, sed contemni non patiatur, vnde mandatis adijcitur, ne præsides prouinciarum in vlteriorem familiaritatem Prouinciales admittant; nam ex conuersatione æquali contemptio dignitatis nascitur. Sed & in cognoscendo, neq; excandescere aduersus eos, quos malos putat, neque precibus calamitosorum illacrymari oportet: id enim non est cōstantis & recti iudicis, cuius animi motum vultus detegit.

Quamuis autem vera sit iudicis misericordia, reum iuxta legum diffinitionem punire, quia iudex tanquam persona publica scriptis legibus
19 seruit,† tamen vbi iuribus non astringitur supremi Inquisitoris iudicium, ad pietatem ac benignitatem inclinat exemplo Pauli, qui Galatas, quos per Euangelium Christo pepererat, posteà ad infidelitatem relapsos, & hæresi deformatos, non eos statim confregit, aut gladio Apostolicæ autoritatis percussit, sed patienter agens, illorum salutis studio ardentissimo inflammatus, iterùm Christo parturiebat, illos salutaribus monitis, & disciplinis instituens, donec Christus Dominus illorum mentibus tenacissimè insideret, & ita ad illos scribens, ait: Filioli, quos ego iterum parturio, donec formetur Christus in vobis, ad Galat. 4. Quod & Imperatores Constantinus & Licinius constituêre in l. placuit. C. de iudicijs. & probatur in l. 2. §. quamquam, de qua pluu. arcen. l. si res tuas. C. ad exhiben. cap. fin. de transact. Hæc autē misericordia atq; benignitas Inquisitoribus conuenit,
20 vt non immeritò Clemens V. † in Concil. Viennen. præmittens causam constitutionis multorum in titul. de hæreticis in Clementinis, quorūdam Inquisitorum immoderationem, ac seueritatem reprehendens, eorum modum in iudicando formauerit, differens in hæc verba: [Multorum querela sedis Apostolicæ pulsauit auditū, quod nōnulli Inquisitores per sedem eandem contra prauitatem hæreticā deputati, metas sibi traditas excedentes, sic interdum extendunt suæ potestatis officiū, vt quod in augmentum fidei per circūspectam eiusdem sedis vigilantiam salubriter prouisum est (dum sub pietatis specie grauantur innoxij) cedat in fidelium detrimentum.

Rursus Summus Pontifex istam suam declarat sententiam in §. verum. vbi ait: [Verùm quia nimis est graue ad exterminationem prauitatis prædictę non agere, quod ipsius contagiosa enormitas agendum requiret, graue est quoque, & damnatione dignissimū malitiosè insontibꝰ, eandē imponere prauitatē, Episcopo & Inquisitori prædictis, ac alijs ad dicti executionē officij substituēdis ab eis, in virtute sanctę obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ præcipimus, vt sic discretè & promptè contra suspectos, vel diffamatos de huiusmodi prauitate procedant, quod malitiosè aut fraudulenter, tantam labem, seu quod ipsos in executione Officij Inquisitionis impediat,

pediat, falsum alicui non imponant, suas igitur metas quisque non transgreditur.

21 Sanè hanc† misericordiam non obscurè repræsentant Sanctæ Inquisitionis stemmata quæ præ se ferunt sanctæ Crucis vexillum, à dextris virentis oliuæ ramo, à sinistris verò districto gladio coruscans, quibus datur intelligi nihil debere esse Inquisitoribus prius, antiquiusue misericordia, & clementia, quam oliua mirificè adumbrat, quæ ramos habet perpetuò virentes, & qui tempestates præ cæteris arboribus diutissimè ferant, & aquis immersi, nec tam citò corrumpantur, neque virorem amittãt. Qua de causa hæc arbor restituti orbis, & placati numinis hoc argumentum facit, ob quam significationem Christus Dominus cum ingrederetur Hierosolimam, pacem inter Deũ & homines per passionem confirmaturus, huius arboris ramis voluit honorari, vt significaret diuinam clementiam ad misericordiam iam inflecti, & ad hominum reconciliationem tunc præcipuè inclinare.

Gladius verò à sinistris, non à dextris collocatus ostendit, primas semper misericordiæ, non iustitiæ deferendas, & Inquisitores, tentatis omnibus quæ ad misericordiam pertinent si nihil proficiant, tunc quasi inuitos ad gladij vsum & districtionem accedere, qui propter vindictam noxiorum à Deo fuit permissus, & datus. Vnde vigesimatertia quæstione quinta, cap. dicitur. Sunt quædam enormia flagitia; vnde non sine causa gladium portat, qui talia flagitia dijudicat, Roman. 13. Procedant igitur Inquisitores ad scelerum punitionem non indignabundi, non animo hostili, sed potiùs ea charitate & intentione, quâ Paulus tradidit hominem incestuosum Sathanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret in die Domini.

Quare ad tantum munus obeundum non nisi viri grauissimi, & qui non vulgaris prudentiæ, probitatis, atque sapientiæ ac pietatis ab incunabulis specimen dederint eligũtur: quia (vt inquit Plato) cap. 1. de Republica, qui magistratum gerere debent oportet: vt probi & electi sint: nam vt oculi propria virtute priuati malè vident, ita anima propria virtute destituta malè suum opus peragit: peruertit enim iudicium habitus viciosus. Secus verò ijs, qui iustitiam & pietatem sectantur; solet Deus recta consilia suggerere, tam sibi, quàm vniuersæ Reipublicæ salutaria: & lib. 6. de legib. Oportet (ait idem Plato) Iudices omni virtute ornatos esse, quippe qui reorum non Iudices modò, sed & Patres, & curatores esse debent.

Nam cum omni humano testimonio, quo Inquisitores ad reorum damnationem ducuntur, falsum subesse posit, quia omnis homo mẽdax, candida & sincera intentione opus est, vt Inquisitores considerent reorum personas, actiones, ingenia, studia etiam quibus dediti fuerunt, antequàm ad illorum damnationem procedant: ad quod præstandũ summa prudentia, singulari probitati cõiuncta requiritur, quia (vt inquit Aristoteles libr. sexto Ethicorum. cap. 13. Nec sine prudentia quisquam, veræ probitatis, nec sine virtute, prudentiæ nomen potest habere, neque vlla potest esse iustitia sine prudentia.

Et quia permulti clarissimi supremi Inquisitores in Hispania fuerunt, quos indignum videbatur silentio contegere, eorum omnium nomenclaturam ac insigniora gesta in sequẽti capite proponemus.

De

De Inquisitoribus Generalibus Hispaniæ.

CAP. V.

SVMMARIVM.

1 FRATRIS *Thomæ à Turre-cremata primi Inquisitoris Generalis vita.*
2 *Frater Didacus Deza Episcopus Giennensis.*
3 *Frater Ioannes ab Enguerra.*
4 *Frater Franciscus Ximenius S.R.E. Cardinal. ac Archiep. Toletan.*
5 *D. Ludouicus Episcopus Dertusens.*
6 *D. Adrianus Episcopus Dertusen.*
7 *D. Alphonsus Manriquez, Archiepiscopus Hispalensis.*
8 *D. Ioannes Tauera, Archiepiscopus Toletanus.*
9 *D. Garcia Loaysa, Archiepiscopus Hispalensis.*
10 *D. Ferdinandus Valdes, Archiepiscopus Hispalensis.*
11 *D. Petrus Espinosa, Cardinalis, Episcopus Seguntinus, ac supremi omnium regij senatus Præses.*
12 *D. Petrus Pontius Leon, Episcopus Placentin.*
13 *D. Gaspar Quiroga, Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus.*
14 *D. Hieron: Manriquez, Episcopus Abulen.*
15 *D. Petrus Portocarrero Episcopus Conchensis.*

Frater Thom. à Turrecremata, † Prædicat. familiæ alumnus, cœnobij sanctæ Crucis Segobiēsis Prior, Catholicorum Regum cōfessarius, ac spiritualis pater dilectissimus, magnū pietatis specimen exhibuit, quòd felicem Inquisitionis formam, quæ nūc in vniuersa Hispania est, simul cum Iudæorum expulsione proposuerit Regibus instituendam, ac etiā persuaserit. Hic Inquisitionis Hispanæ auctor dignissimus visus est, vt illi omnium primo clauus ac gubernacula prędictę institutionis cōmitterentur. Itaq; procurantibus Ferdinādo & Elizabetha à Sixto IIII. Pontifice Max. die 17. Octobris, anno 1483. Generalis in Castella, Legione, ac Aragoniæ Corona Inquisitor creatus est, & ab Innocent. VIII. ann. 1485. 3. die Febr. 2. sui Pontificatus anno confirmatus. Cui Reges, vt fidei causam fouerent magis, senatum grauissimarum personarū adiunxerunt, cui Regiam auctoritatē imperriti sunt, vt omnia, quę ad S. Officij exercitium pertinerent validiore manu, ac illustriori potestate expedirentur. Anno 1491. cum Episcopi Segobiens. & Calagurritan. & alij cum ijs potentiores ob hæresean suspicionem malè in Hispania audirent, ac vellent se à Iurisdictione Inquisitoris Generalis eximere, dignitatis ergò, Catholici Reges à Pontifice Romano impetrarunt; vt indistinctè de omnibus, etiam Apostolicæ sedi immediatè subiectis, primarius in Hispania cognosceret Inquisitor. Sed quamuis prædictus Frater Thomas dignitates plures, ac munera amplissima aspernatus fuerit, Inquisitionis tamen onus libenter suscepit, quia licèt amplissima sit dignitas, erat tamen immensis laboribus ac periculis in eius ortu admixta, propter ingentem hæreticorum, & infinitum Iudæorum numerum. Porrò tantæ detractorum ac maledicorum procellæ aduersus Fratrem Thomam ortæ sunt, vt ter Romam sodalem suum mittere coactus fuerit, vt coram Romano Pontifice contra calumnias in eos appositas, pro veritate responderet, quod multis alijs sanctis viris contigisse antiquitus enarratur. Et quoniam plerumq;

monitus fuerat, pessimos quosdam homines in eius internecionem conspirasse, tentassentque illum veneno extinguere, eorum insidias timens, vnicornij cornu in mensa vtebatur: & cum natura humilis esset, vt S. Officij dignitatē augeret, ac tutaretur (quod summè conabatur) in magnificentioribus omnium Principum ędibus morabatur, in quibus ducentos sancti Officij Familiares, ac equites quinquaginta ad eius tutelam habere cōsueuit. Quod sanè factum irreprehensibile est: quia (vt D. Cyrillus scribit) nemo sanctorum sponte patitur. Cui affine illud etiam est, quod Christus Dominus Petrū de eius martyrio alloquens, dixisse narratur cap. 21. Ioannis: erat siquidem ea custodia fratris Thomę necessaria, qui rem difficillimam simul; & periculosissimam conficiendam suscepit, propter eius ingentem deuotionem ac obediētiam in Apostolicam sedem. Permulta negotia ac causas grauissimas sæpè illi Sixtus IIII. Innocentius VIII. ac Alexander VI. commiserunt, eratque tum ipsis Pontificibus, tum Regibus valdè gratus atque dilectus: noluit tamen vllam vnquam dignitatem admittere, quamuis Archiepiscopatum Hispalensem ei obtulissent, maiora ei pollicitantes: nec passus est, vt frater Alphonsus de Valaja eius sodalis Episcopatum Zamorēsem, ad quem electus fuerat, acceptaret, cum tamen suos famulos ac familiares magnis beneficijs prosequeretur, ex quibus eius studio tres ad Episcopatus, Ouerē. Placentin. & Abulen. promoti sunt. Regum adiutorio magnificū ædificiū monasterij S. Thomæ Abulensis molitus est, ac monasterium S. Crucis Segouiæ, ac Ecclesiam oppidi de Turrecremata reparauit. Adeo parcus fuit, vt sororem, quam habebat pauperē, non dotauerit, sed tantùm subsidium, quo sub regula Beatarum sancti Dominici vitam transigere posset, contulerit. Erat admirabili iudicio, prudentia insigni; egregia parsimonia, singulariq; virtute ac sanctitate præditus, ac regulæ sancti Dominici, & eius constitutionū obseruantissimus: habitu humili, ac panum curioso vtebatur: nunquam carnibus vescebatur nec linum in lectulo, vel vestitu adhibuit, sicque admirando eius virtutis odore pellecti Reges illum in confessarium, & Capellanum maiorem elegerunt. Sanctam habuit ac generosam in obiurgandis Regibus libertatem, quem tamen ipsi æquo animo ac obedienter audiebant, in quam rem singulare est egregium ipsius factum; quod in fine cap. de Inquisitione Castellæ commemorauimus. Floruit etiam in munere suo exequendo singulari constantia & fortitudine, vt ex his, quæ hactenus dicta sunt, apertè cognoscitur: verùm eius constantia, maxima cum prudentia coniuncta, tunc clarissimè emicuit, cùm Ferdinādus Regni Neapolitani Rex, literas misit ad oratorem suum in Hispaniā, quibus illi iniungebat, vt Priori sanctæ Crucis, Inquisitori Generali notificaret Breue Apostolicum impetratum à Summo Pontifice, quo eximebatur ab Inquisitorum iurisdictione vir quidam opulentus, & ad Inquisitores nomine hæresis delatus, qui vt sibi prospiceret, ex Hispania in Neapolitanum regnum confugerat. Mandata Regis orator, cùm primùm potuit, exequutus est. At verò Generalis Inquisitor timens, ne ad perniciosa Reipub. damna aditus patefieret, Regis optatis non respondit, animo monendi Summum Pontificem de grauissimis damnis, quæ ex huiusmodi indulgentia dimanare poterant; sed cùm orator iratus ac ęgrè ferēs respōsum, discederet, tū Inquisitor genera-

generalis: Hæc (inquit) nomine meo Regi Ferdinando scribes, me vehementer mirari, Regem hæreticis patrocinari, fauoremque, quem huic & alijs id genus præstat, in causa futurū, vt sine herede ac successore è vita discedat: quod ita euētu completum est. Quamquam enim filium habuit, non tamen in regno succesit, titulo enim Ducis de Calabria tantum ornatus, deinde Valentię Prorex creatus, in eadem vrbe obijt. Plura notatu perdigna ad huius clarissimi viri sanctitatem, & insignem candorem pertinentia, scriptis consignarunt frater Ioannes de Cruce, libr. 5. Historiæ de Ordine Dominicano, cap. 26. ac frater Ferdinandus Castillo in Chronico Ordinis Prædicatorum lib. 3. cap. 41. Hierony. Zurita in Annalibus Aragoniæ, libr. 20. cap. 49. quæ nos consultò omittimus, cum etiam de eo plura in superioribus adduxerimus. Postquam Cœnobium Abulense, sancto Thomæ dicatum, ex bonis hæreticorum fisco Regio adiudicatis à fundamentis erexit, cùm vsu & experientia cognouisset, se, & sanctum Inquisitionis Officium à Iudęis & Mahumetanis, maximo odio haberi, indeq; timeret, futurū aliquãdo vt in ipsius & S. Inquisitionis odium, aliquis à Iudæis vel Sarracenis originem ducens, illud monasterium incenderet, vel alia ratione funditus deleret, ab Alexandro VI. impetrauit, vt sub censuris alioqui incurrendis nullus à Iudæis, vel Mahumetanis oriundus in hoc Cœnobio habitu monachali indueretur. Nec silentio prætereundem est, quia redolet antiquitatem; Aram collateralem, quæ in hoc monasterio dextrum occupat locum sacelli Regij, à prædicto Inquisitore generali dicatā fuisse Beato Dominico. In tabula ibi collocata eximio opere, & singulari artificio expressus est actus fidei, qui (vt nostro tempore in vsu est) à Beato Dominico celebratur. Illud tamen obseruandum est, saccos benedictos crucibus rectis, non transuersis, & decussatis, vt hodie notatis, cerni: sub pictura literis capitalibus scriptū est. PESTEM FVGAT HÆRETICAM. Duobus annis antequàm vitam cum morte commutaret, se podagræ doloribus impeditum, Inquisitoris Generalis munere abdicauit, effecitque, vt D. Didacus Deza Archiepiscopus Hispalens. in locum suum sufficeretur. Migrauit è vita in Abulensi Cœnobio decimosexto Kalend. Octob. ann. 1498. in medio Capituli sacello, hoc tumulo superaddito epitaphio, sepultus est.

Hic iacet reuerendus P. F. Thomas de Turre-cremata.
Prior sanctæ Crucis, Inquisitor generalis, huius domus
Fundator. Obijt anno Domini 1498. *die* 16. *Septembris.*

Huic proximus est frater Didacus a Deza, Taurinus, † ex Prædicatorum familia, Ioannis Principis Catholicorum Regū filij præceptor, morumq; formator, vir summa virtute ac literarum cognitione præditus, primùm Episcopus Zamorensis, deinde Salmanticēsis, postea Giennens. ab Alexandro VI. Kalend. Decembris, anno salutis 1498. in Castella & Legione, & anno sequenti 1499. Kalend. Septembris. in omnibus Catholicorum Regum ditionibus primarius Inquisitor creatus est. Fuit Ferdinandi Regis confessarius, deinde Episcopus Palentin. ac tandem ad Archiepiscopatum Hispalensem promotus, qui cum senio ac aduersa valetudine cōfectus, tanto muneri minùs vacare posset, eo se libēter abdicauit. Hunc Elizabe-

Elizabetha decedēs teſtametariū reliquit, & eius Generalis Inquiſitoris munere ſucceſſor Cardina. Franc. Ximenius à Regibus iuſſus eſt, vt prędictū Dida. Deza ſemper in honore haberet, ac etiā in omnibus obſeruaret.

3 Huic in Regnis Aragoniæ † ſucceſſit frater Ioan. de Enguerra, Valentinus, Regis Ferdinandi confeſſarius, primùm Epiſcopus Vicen. deinde Ilerden. ac tandem Dertuſenſis.

4 Frater † Franciſcus Ximenius Ciſneros in Caſtellæ & Legionis Regnis poſt Didacum Deza Generalis fuit Inquiſitor. Hic in Theologia ac Canonum ſcientia multum verſatus, vicarius Generalis fuit atque Prouiſor D. Petri Gonçalez Mendoça tunc Epiſcopi Segūtini, & ætate prouecta Minorum ordinem ingreſſus eſt, qui tale pœnitentiæ, virtutis, ac ſanctitatis edidit ſpecimen, vt ab Elizabetha Regina ad ſacras confeſsiones eligeretur, quod hercle honorificū munus ſolitudinis amiciſsimus ea lege accepit, ne cogeretur Regiam Curiam ſequi. Poſtea Toletana Eccleſia Hiſpaniæ primaria paſtore viduatā, cū Ximenius pro alijs intercederet, ac nihilo minus quàm de ea ſede cogitaret, Elizabetha illi Bullam Alexandri VI. Pontificis Maximi tradidit, in cuius dorſo Archiepiſ. Toletan. inſcribebatur: ſed cōfeſtim Ximenius triſtitia affectus, Apoſtolicis literis proiectis diſceſsit, donec alijs Apoſtolicis literis idem Pōtifex eidē iuſsit, vt poſt poſita omni mora ac excuſatione, prædictam Eccleſiā admitteret. Igitur Ximenius Archiepiſcopus Toletanus creatus clariſsima, ac in omne æuum memoranda pietatis monumēta reliquit, Complutenſem Academiam, ac eius collegia à fundamentis erexit, ex qua, tanquam ex Troiano equo, in omni ſciētia inſignes viri proſilierunt. Et cum aduerteret ex Orano Africæ ciuitate barbaros Mauros magna Hiſpaniæ oris detrimenta inferre, eam arcem & ciuitatem magna Hiſpaniæ vtilitate ac gloria expugnauit. Adeo fuit paupertatis amator, vt nunquam à Diui Franciſci ſtricta diſciplina receſſerit, & pedibus ſemper incederet, vel per ſummā indulgentiam humili iumento veheretur. Anno autem 1507. à Iulio II. Pōtifice Max. Cardinalis S. Balbinæ, & Generalis Hiſpaniæ Inquiſitor creatus eſt, in quo munere acerrimum ſe præbuit fidei defenſorē. Orani enim duo Cœnobia, alterum Dominicanis, alterum Franciſcanis conſtruxit, ac fratrem Yedram, pium virum ac religionis ſuæ in ea ciuitate Inquiſitorem deſtinauit. Cùm autem demortuo Ferdinādo Rege Catholico Carolo, qui ei in Hiſpaniarum Regnis ſucceſsit, & poſtea Carolus V. Imperator appellatus eſt, nouiter ad fidem conuerſi octingentos mille aureos offerrent, ſi imperaret, vt teſtes in tribunali ſanctæ Inquiſitionis publicarentur, Rex qui decem & octo annos natus erat, ac experientia & præſertim rerū Hiſpaniæ cognitione deſtitutus, à Germanis tam ingenti pecuniæ vi illectis vehementer ſollicitabatur ac penè cōſentire cogebatur. Id vt reſciuit Cardinalis Franciſcus Ximenius, nouiter cōuerſis fortiter ſe tanquam Generalis Inquiſitor opponens, Regi perſuaſit ne id cōcederet: ſi enim id impij illi impetraſſent, ac teſtes publicarētur, maximū periculū illis imminere, qui apud S. Inquiſitionis Officiū hæreticos denūciarent, ſicq; maximū contraheret Eccleſia detrimentū, & Ferdinādi Regis aui exēplo, qui ſimilem Iudæorum pecuniæ oblationem, quo tempore multùm inopia laborabat, ſpreuit, rem illam minimè faceret, effecitque, vt illa ſponſione à Carolo aſpernata, Inquiſitionis

ſacram

factam formã, quam Ferdinãdus feliciter instituit, & nunc Hispania retinet, inuiolatã intactãq; relinqueret. Hic cum ab initio in Castellæ coronã tantùm Inquisitionis summa accepisset, anno 1513. in Aragoniæ Corona à Leone X. Idibus Iulij Inquisitor Generalis creatur; Decessitq; anno Dom. 1517. 8. die mensis Nouembris de cuius vita ac rebus gestis octo libros conscripsit Aluarus Gomezius, Toletanus.

5 Ludouicus Episcopus Dertusen. † qui appellabatur Ludouicus Mercator, & Petrus Ioangen, aliàs Ioan. Pol. ex Dominicana familia in Aragoniæ Corona Inquisitor Generalis.

6 Anno Dom. † 1516. Postridie Idus Nouemb. à Leone X. Pontifice Maximo Adrianus, qui postea Apostolatus apicem tenuit, Episcopus Dertusen. Aragoniæ, Valẽtiæ, & Siciliæ Regnis Inquisitor Generalis præficitur. Anno verò 1518. quarto nonas Martij, eiusdem Pontificis literis, Regnis Castellæ, & Legionis delegatur.

7 Ann. † salutis 1523. 4. Idus Septembris, ab eodem Adriano Papa VI. Generalis Inquisitor in Regnis Hispaniæ creatus Alphonsus Manriquez Archiepiscopus Hispalensis.

8 Anno Domini † 1539. 7. Idus Nouembris à Paulo III. Summo Pontifice Inquisitor Generalis creatur in Regnis Hispaniæ Ioann. Tauera, Archiepiscopus Toletanus.

9 Anno † Domini 1546. Duodecimo Kalend. Martij D. Garcia de Loaysa Archiepiscopus Hispalen. ab eodem Paullo III. Generalis Inquisitor instituitur.

10 D. Ferdinandus de Valdes † Archiepiscopus Hispalensis, Inquisitor Generalis, ex nobili Asturicensi Toparchia natus est oppido de Salas, & Cangas de Tineo, parte Ioanne Fernandez de Salas & Valdes, matre verò D. Mẽcia de Valdes legitimo matrimonio procreatus. Hic ob egregia virtutum merita, & ingenij præstantiam in celeberrima Salmanticensi Academia S. Bartholomæi Collegij insignibus condecoratus, incessit: inde verò ad supremum Inquisitionis senatum anno Domini 1547. decimo tertio Kalẽdas Februarij à Paulo III. Pontifice maximo in Regnis Hispaniæ euocatur, & à Consilijs serenissimę Imperatricis efficitur. His officijs fungens cum Carolo V. Imperatore Augusto in Flandriã traiecit, ibi Episcopus Elnẽsis in Prouincia Cathaloniæ, cum eorundem officiorum retentione. Postea verò ad Episcopatum Auricensem, Ouerensem, & Legionensem gradatim promouetur, & Regio Pincianæ Curiæ Senatui cũ summa potestate præficitur. Deinde supremi Regis senatus, adiuncta Seguntini Episcopatus dignitate, Præses eligitur. Tandem Archiepisc. Hispal. supremi Inquisitoris munus obiuit, vir, cum ob præclaras animi virtutes, tum ob iustitię & eximię pietatis studia, cuius non vulgare documentũ testamento reliquit, æterna memoria celebrandus, nullius enim est tantum flumẽ ingenij, nulla dicendi aut scribẽdi vis, tantaque copia, quę possit illius res præclarè gestas, & egregiæ pietatis insignia, non dicam exornare dicendo, sed nec narrare numerando.

11 D. Petrus de Espinosa † supremo Regis Senatui præfectus Cardinalis, & Episcopus Seguntinus à Pio V. anno salutis 1566. sexto Idus Septembris coadiutor, & futurus successor Ferdinando de Valdes designatur.

12 D. Petrus Pontius de Leone, Episcopus Placentinus, in Hispaniæ Regnis à Gregorio XIII. Summo Pontifice Inquisitor generalis constituitur, anno salutis 1572. Postridie Kalend.

lend. Decembris, qui antequàm hoc munus obiret, è vita discessit.

13 D. Gaspar † à Quiroga Archiepiscopus Toletanus, & Hispaniarum primas, vir æterna memoria celebrandus, supremi Inquisitoris munus obeundum suscepit anno Domini 1573. Natus oppido Madrigalensi, patre Aluaro à Quiroga, matre verò Helena Vela. Hunc virum varius per omnem ætatem casus excercuit; nam cum adhuc Pinciani Collegij sanctæ Crucis insignia gestaret, à Ioanne Tauera, Toletano Antistite, Complutensi Vicariæ præficitur, & eiusdem Ecclesiæ scholasticus Magister efficitur, nec multò post Toletanæ Ecclesiæ Canonicus est appellatus.

Archiepiscopo vita functo, Rex Philippus II. ipsum in Romana curia Rotæ Auditorem instituit, cui muneri cùm vigilanter intenderet, neq; de se augendo curaret, Summus Pontifex cupiebat ipsum præmijs honestare: cum verò Quiroga propinquorum precibus victus, Legionensis Ecclesiæ Decanatum petijsset, fertur respondisse Pontificem: Exauditur, qui rogat; & sic Decanatum concessit, adiunctis duobus opulentis sacerdotijs.

Tunc temporis ab eodem Philippo Rege pro reformatione Regni Neapolitani designatur, vt diligenter inspiceret, ac sedulò inquireret, quomodò res à Proregibus agerentur, &, si quæ ab æquitate deflexerant, eo vnde defluxerãt, reuocaret: quod munus per quinquennium haud segniter obiuit; & cum Mantuæ Carpentanæ vulgo Matriti, præstiti officij rationem reddidisset, viri tam prudentis, quàm integerrimi laudem fuit eximiam consequutus; & tam Regij, quàm supremi Inquisitionis Senatus Auditor efficitur, & loco Ducis Francauillensis, qui tunc Barcinone Protegem agebat, Italiæ Senatui præficitur. Quibus in rebus cum non vulgaris sapientiæ specimen præstitisset, anno 1571. ad Episcopatum Conchẽsem assumitur, & à Cardinali Espinosa anno sequẽti solenni ritu consecratur Antistes. Anno verò 1573. Supremus Inquisitor autoritate Gregorij XIII. Summi Pontif. delegatur, ac primum Inquisitionis Cõcilium apud sanctum Philippum Augustinianæ Familiæ cœnobium celebrauit Matriti anno 1574. Idem Rex Philippus ipsum ad summum Concilium, quod dicitur *de estado*, euexit. Anno 1577. Archiepiscopus Toletanus eligitur, & Anno 1578. à Gregorio XIII. in Cardinalium Collegium cooptatur.

Potest etiam illius natura perspici, quæ tam excellens extitit, vt neque tantis opibus ac dignitatibus velut prouisa oblatis efferri, aut humanitatis & modestiæ obliuisci potuerit: itaque dignitates potiùs illi oneri & labori fuerunt, quàm superbiæ aut arrogantiæ: in hoc enim omnes animi vires, ac neruos intendit, vt suo muneri satisfaceret, non vt superbiendi materiam sumeret.

Hoc maximè ad sui nominis insigne pertinere arbitratus est, acceptam iniuriam minimè persequi. Imò apertos aduersarios Regiæ Maiestati muneribus augendos præ cæteris præponebat, & ipse eos, quibus poterat, honoribus, & beneficijs decorabat. In pauperes maximè liberalis fuit, & illorum inopiam omnibus modis quibus poterat, subleuabat, ac in eorum sustentationem ingẽtem pecuniæ vim impendebat, ita vt anno 1585. in Albeolis pro sumptibus deputatis reperiatur nummorum aureorum ad sexaginta millia in pauperes diuisisse; atque tantus vir omnibus virtutibus adornatus, & his dignitati-

gnitatibus auctus, supremi Inquisitoris Officium (quemadmodum cætera munera) summa prudentia & iustitia, magna omnium probatione administrans, obijt Matriti, duodecimo Kalendas Decembris, anno 1594. & in oppido de Madrigal in cœnobio Augustinianæ familiæ, quod ipse suis sumptibus & impensis exstruxit, ac redditibus dotauit amplissimis, feliciter conquiescit.

Huic successit D. Hieronymus
14 Mãriquez Episcopus Abulensis,† qui antea fuit Inquisitor Murcensis, autoritate Clementis VIII. qui postridie nonas Maij anni 1595. hoc Officium obiuit, & Kalend. Septembris eiusdem anni defunctus est.

Eius in locum suffectus est D. Pe-
15 trus Portocarrero,† vir ad omnia summa natus, qui faustis auspicijs supremi Inquisitoris munus sustinet. Ortus est Villanoua del Fresno, antiquæ Lusitaniæ oppido, Patre D. Christophoro Osorio Portocarrero, à nobili Astoricensis Marchionis, è Villanouę dynastæ stirpe progenitus: matre verò D. Maria Emanuele, clarissima Lusitanorum familia procreatus. Hic adolescens cum studij causa sese Salmanticam contulisset (quò totius Hispaniæ nobiles confluunt, tanquam ad celeberrimum literarum emporium) ibique non vulgaris prudentiæ, & ingenij specimen præstitisset, semel & iterum illius Academiæ habenas moderandas suscepit: Postea verò Pincianæ curiæ Regius expeditor creatur. Inde à Rege Philippo II. D.N. ob insignem prudẽtiam & iuris peritiam Gallicianæ Curiæ cum summa potestate præficitur: quod munus per nouem annos ita administrauit, vt & integerrimi Iudicis, & viri prudentis laudẽ fuerit eximiam consecutus. Quare idem Philippus Rex illius nominis fama illectus, ad Pincianæ curiæ reformationem illius opera vsus est: in quo munere cum sese præclarè gessisset, ad supremũ tam Regiũ, quàm sanctæ Inquisitionis Senatum euocatur, & à Sixto V. Pontifice Maximo sanctæ Cruciatæ Commissarius eligitur, atque ob præclaras animi dotes, & egregiæ virtutis documenta Calagurritanus creatur Antistes. Cum verò de mandato eiusdem Regis Academiæ Complutẽsi intenderet, & dilapsos mores eò, vnde difluxerant, reuocaret, & disciplina seueriori firmaret, ad Episc. Cordubensem promouetur, vt cognoscatur his omnibus dignitatibus functum, tanquam quibusdam gradibus fuisse ad hoc S. Inquisitionis supremum munus euectum. De cuius insigni prudẽtia, non vulgari probitati coniuncta, multò præclara in dies sperare licebit: is enim est vir, vt nulla res tantã sit, tam grauis, tam difficilis, quàm ipse non possit & consilio regere, & autoritate defendere, & ingenio ac viribus sustinere. Huius supremi Inquisitionis Officij possessionem adijt septimo Idus Iunij, anno Dom. 1596. in eodem Senatu nactus viros apprimè nobiles, nec minus literis insignes, quàm eximia prudentia celebrandos.

Quo tempore Sarraceni, Iudæique ab Hispania expulsi sint.
CAP. VI.

SVMMARIVM.

1 *FRATER Thomas à Turre-cremata Catholicis Regibus persuasit, vt Iudæos ab Hispania expellerent.*
2 *Iudæi erant plures in Hispania, & valdè proficui Regibus.*
3 *Iudæi à Catholicis Regibus plurium piorum*

piorum hominũ consilio expelluntur.
4 *Iudæi in diuersis regionibus Hispaniæ ante expulsi, & alijs modis fuerant coerciti.*
5 *Iudæi in Ciuitate Granata quibus conditionibus expulsi sint.*
6 *Iudæos ab Hispania iure potuisse expelli, probatur numero 8. & 9.*
7 *Fundamenta pro contraria opinione.*
10 *Iudæorum de la Guardia duo nefanda flagitia eorum expulsioni occasionem dederunt.*
11 *Iudæi, qui erant in Corona Aragoniæ, eodem tempore expelluntur.*
12 *Iudæorum numerus, qui ab Hispania in alias Prouincias transmigrarũt.*
13 *Anno 1492. expulsis omnino Iudæis tota Hispania exultauit.*
14 *Bajazeti de Iudæorum expulsione iudicium.*
15 *Edictum Catholicorum regum cõtra Iudæos, qui in Hispaniam remeabant, locum habere declaratur.*
16 *Rex Granatæ, & cum eo plures Mauri ad Christianam fidem conuertuntur.*
17 *Omnes Mauri in Hispania Christianam fidem recipiunt, vel expelluntur.*

VAMVIS In Hispania sanctæ Inquisitionis Officio ad optimum felicemque statũ redacto, Iudæorum perfidia, atque Apostatarum crimina grauissimis pœnis vindicarentur, experientia tamẽ comperiebatur, non in totum tantis incommodis consultum iri, nisi radix priùs concideret, vnde tot mala producebantur. Cum enim Iudæorum Synagogæ adhuc extarent, aliqui ex Christianis non satis firmati, eorum inductione atque frequentia miserè in illorum labebantur errores.
1 † Quibus adductus strenuus, ac nunquam satis laudatus generalis eius temporis Inquisitor, Fr. Thomas à Turre-cremata; quoniã nisi Iudæorum Synagogæ demolirẽtur, eorumq́; contagiosa cũ Christianis cõuersatio terminaretur, totaq́; gẽs ab hoc regno exularet, satis Christianam Republicam tutam, quietamq́; fore nõ sperabat. Id facerent, Catholicis Regibus multis pijssimisq́; rationibus persuasit. Eo tempore Ferdinandus Granatam ceperat, florentissimumq́; illud Regnum Sarracenorum, seu (vt vulgò dicitur) Maurorum tyrannide liberauerat, in quo octingentis annis consederant. Quamobrem tam magnis atq; prolixis bellorũ expeditionibus ærarium Regium exhaustum erat subditorum auxilijs subleuãdum, sicq́; maximum Reipub. incommodum, & Regi allatura videbatur Iudæorum expulsio, † qui erãt numero propemodùm infiniti, magnaque ex parte locupletes, & magnis vectigalibus in regale commodum onerati. † Quæ tamen
2 incommoda pietati cesserunt, religiosissimoque Christianæ fidei zelo, Catholici Reges, fratre Thoma à
3 Turre-cremata instantissimè contendente, alijsq́; tum literis tum sanctitate præcipuis viris eodem zelo suadentibus moti, rem ad effectum perduxerunt, regaliq́; edicto cauerunt, vt vniuersi Iudæi, qui in Castellæ & Legionis Prouincijs essent, vel Christianę fidei reconciliarentur, vel Hispaniã egrederentur trimestri tempore præstituto, quo discessuri bona vendere, profectionemque parare possent. Iamque † antea Iudæi, qui Bæticam incolebant, in qua magis ex eorum contagione serpserat malum, eam Prouinciam excedere
4 regia autoritate coacti sunt: in comitijs etiam, quæ non multò antè tempore Ferdinandus Toleti habuerat,

constitutū erat, vt Iudæi seorsum specialibus, sibiq; designatis vicis vrbium viuerent, fueratq; eis Christianorum commercio fidei & religionis interdictum, prout diligentissimus annotauit Zurita suorum Annalium lib. 1 cap.6. & Gundisaluus Illescas Historiæ Pontif. lib.6.cap.20.§.2.

Statutum quoq; hisce temporibus fuerat, vt quemadmodum iam antea à Ioanne II. Castellę Rege in loco de Ayllon, S. Vincentij Ferretij persuasu decretū erat, Iudæos signatos pallijs siue tesseris in modum Crucis decussatæ: Sarracenos autem Lunis occidentibus, à Christianis secerni, eorumq; omnium vicos, habitationesq; inductis mœnijs distingui, ita vt eorum aditus, ac portæ nocte occluderentur, quò nullus illis noctu ad aliorum vicos ac calles aditus pateret, nec die tamen Christiani Sarracenis, Iudæisve communicarent. Ita enim eo tempore satis res videbatur esse composita vt refert Fr. Ferdinandus Castillo lib.3. Histor. sui ordinis.

Sed quoniam his omnibus nec S. Inquisitionis Officij institutione, eiusque diligenti exercitio obstantibus, eorum rabies ingrauescebat, magisq; quotidie grassabatur, nec verò suis blasphemijs ordinarijs atq; scandalis contenti omnigenis, quibus poterāt, modis Christo Saluatori nostro insultabant, & (quod omniū est calamitosissimum) suis diabolicis argutijs, præmiorūq; pollicitationibus, ac sæpe pecuniarū copia, nonnullos Christianorum miserrimos pertentabant, decipiebant, eosq; à vero tramite discedere, ac pestiferis suis erroribus adhærere curabant, ita vt dæmoniaca calliditate adiuti, non paucos à vera religione in suam traducerent cæcitatem, tam calamitosis miserisq; detrimentis vt efficaciùs consuleretur.

5 In Ciuitate Granata † pridie Kal. Martij anni salutis humanę 1492. pragmatica sanctione lata Iudæi omnes Hispania exterminantur, pœnâ mortis, bonorumq; omnium confiscatione præscriptâ, si vltra tres menses Hispaniam non exijssent; quo temporis spatio, fide regiâ, regaliq; præsidio securentur, vt liberè possent de rebus suis disponere, atq; vendere, ac licitare, vel quà vellent, vel mari vel terra, Hispania excedere cum omnibus suis bonis vel mercibus, quæ ex pecunijs comparassent: pecuniam enim argentum, nec aurum ab Hispania exportare poterant, quia id multò antè pro communi vtilitate fuerat generali lege vetitum.

6 † Quod iure fieri potuisse scripsit Oldrad. cōs. 95. & 264 incipit. Illa videtur probabilior sententia. Abbas post Innoc. in c. quod super his. versic. vlt. hic quæritur de voto, adstipulanturq; Innoc. III. verba in c. & si Iudæos. de Iudæis, vbi dicitur morte Christi eos factos seruos. Vnde cùm princeps illos tanquam seruos venundare possit, poterit vtique ipsos à fortiori expellere. l. n. & 2. C. si seruus exporte. Qua ratione poterit etiam princeps eorum bona sibi vendicare, argumento eorum quæ dicit Archidiac. in c. qui sincera 45. dist. & in c. fraternitatem. 14. distin. Extatque in hanc rem appositissima Alexādri III. Epistola decretalis, qua probatur, Iudæis qui conuertūtur ad fidem, bona non esse auferenda; ergo eis ad fidem non conuersis bona auferri posse à contrario sensu argumēto cōprobatur: quod in iure ne dum validum, sed fortissimum esse testatur Vlpian. in l. 1. §. huius. ff. de officio eius, cui mand. est iurisd. Bald. & Doctores in l. conuenticulam. C. de Episcopis & Clericis suffragatur etiā text. in c. sicut de Iudæis: vbi decernitur, eorum bona non esse eis auferenda sine licentia terrenæ potestatis: consequitur

sequitur igitur Principem hoc facere posse.

7 Nec tamen † hoc loco illud iniocundè subijciam, quosdam fuisse doctos viros, quibus hoc Catholicorum Regum edictum nó satis probaretur aliquibus rationibus, quarum prima est, quia infideles non sunt cogendi ad fidem, vt tenent Theologi in 4.distin.4.& D.Thomas 3.par.q.68. artic. 10.& 2.2.quæst.10.artic.Durand.in 4. distinct.4.quæst.6.Soto in 4. sentent. dist.5.quæst.vnica, artic. 10. & in 4. Concilio Toletan.cap.56.& probatur in c.de Iudæis.41.distin.Anton. Corsett. de potest. Regia, p.vltima num. 10.13. & 14. Caietanus in 2.2. q. 10. art.12. inquit, quod est infamia fidei nostræ, si infidelium filij violéter trahantur ad fidem, & Suarez in 3. par. Diui Thomæ disput.25. tom.2.sess. 3. §.Nihilominus.in princip.maior ergo videtur esse infamia, si violenter trahantur patres adulti:hæc namq; violentia videtur nocere Ecclesiæ, quia baptizati inuitè non recipiunt Sacramétum, nec characterem baptismalem, sed remanent infideles occulti, nec vllum verè recipiunt sacramentum. Tum si ordinarentur, essent presbyteri non ordinati ministrantes, vt habetur in toto titulo de presbyteris non ordinat. ministran. Suadetur prætereà alia ratione tale edictum non debuisse promulgari, quia illud pertinere videbatur ad Iudæorum annihilationem, quod esset contra Scripturam sacram; qua prohibetur Iudæos occidi, sed conseruari ad retinendam memoriam violentiæ mortis Christi, Psal.58.ibi: Deus meus ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei, quod etiam habetur in 4. Concilio Toletan. c. 59. & in capit.Iudæorum 28. q.1.Confirmatur insuper ex facto Regis Sisebuti, qui anno Domini 616. simile edictum promulgauit, quo Iudæos omnes, qui in Hispania degerent, sacrum baptisma suscipere coegit. Simile etiá fuit Dagoberti Franc. Regis edictum, quo sub capitis pœna Iudæos omnes sacrâ vndâ ablui, expiarique coegit, vt refert Stephanus Garibai in compendio Histor. Hispan. par. 1.libr. 8. cap. 28. Rodericus Archiepiscopus Toletan.in Histor. de rebus Hispan. lib.2. cap. 17. Quorum sanè Regum zelus, non factum à Theologis probatur, vt patet ex Dominico Soto, & alijs in 4. sentent.distinct. 5. quæstio. art.10.ex Roderico etiam in loco superiùs allegato.

8 Quibus omnibus† parum aut nihil vrgentib. nihilo secius tale edictum pium, iuridicum, atque laudabile est iudicandum, cum in eo non intercesserit violétia absoluta, quæ tollit libertatem actus, sed fuit conditionalis, cum possent edicto non obtemperare, Hispaniam egredientes, & qui consenserunt voluntariè consensisse dicuntur, quia talis voluntas sic coacta, voluntas est. l. si muliet. §. si metu.ff.quod metus cau. c. maiores. §.fi.de baptis.& ibi Abb.c.merito.15. q.1.& c.Displicet. 23. q. 4. Vnde qui voluntate coacta, & códitionali suscєperunt baptisma, verè sunt baptizati, vt ait Gabriel Biel in 4.senten.distin. 4.q.2.ar.2.& D.Antoninus in Summa 2. p.tit.12.cap.2.§.4.Nam(vt ait Gregorius Papa) licet aliqui coacti veniát ad fidem, & intrinsecus non sint Christiani, & sic non lucremur eos, tamen lucramur illorum filios qui infantili ætate baptizati, & inter Christianos enutriti Christianam fidem conseruabunt.

9 Iure etiam videbantur † perfidi expellendi, ne illorum perfidia Bęticis Iudæis nuper ad fidem conuersis exitiosa esset, qui si cum illis cohabitassent, illorum exemplo ad Iudai-

lud Iudæis præfixum omnia sua componerent. Proterui igitur ac perfidi Iudæi, sedibus relictis, qui primi omnium Castellæ excessere, circiter Kalendas Augusti anni prædicti, Lusitaniam illius Regis (vt quidam aiunt) permissu ingressi sunt, eoq; (vt quidam asserunt) octingenta millia concesserunt, transmeantes alij Maliaca, siue Beneuento Sentica, vulgò [Zamota, alij Mirobtega] vulgò [*Ciudad Rodrigo*] Valentia Norbæ Cæsareæ, siue Valentia de Alcantara, Alij Pacis Augustæ, hodie Badajoz.

Hi autem, qui ex Iudaica gente eam partem Castellę, quam vererem appellant, & Riojam incolebant, Regnum Nauarræ ingressi sunt. Qui verò in confinibus Cantabriæ, Mõtium radices occupabãt, Lareti naues cõscendũt. Ex Prouincijs autem Gallæcię, Toleti, Murcię, & ex vlteriori Hispania, numero propemodum infiniti Gades ac S. Mariæ (seu vt antiqui appellabant) Iunonis portum cepetant, Africam transfretaturi, eaq; nauigatio Regna de Tremezen, & de Fez, quæ incolunt Sarraceni, Iudæis compleuit: complures Græciam, Romaniam, Asiam, alij Constantinopolim, Soloniquem, Thessalonicã, Cairum, seu Babyloniam, in aliasq; Turcarum ditiones discedebant. Qui naues conscendebant, Regio Fisco per singula capita duos nummos aureos vltro inferebant, eo significantes magnam euadere tyrannidem ac persecutionem. Ex ijs igitur, qui Hispania excesserunt, quidam in Italia, & Germania, alij in Gallia sedes fixerunt, quamplures in itinere in piratarum, vel grassatorum insidias cum incidissent, vitam, vel saltem bona omnia amisere; alij, qui mari se commiserant peste, fame, alij miserrimè perierunt; alij tandem ventorum vi in eos, vnde soluerant, aliosue Hispaniæ portus repulsi fuerunt. Horum perfidia diuinæ misericordiæ cedẽte, ferè omnes baptizati sunt, quemadmodum Hieronymus Zurita lib. 1. suorum Annal.

12 capit. 6. testatur. Iudæorum igitur, † qui ab hisce Regnis in alias prouincias amandati sunt, centum supra septuaginta millia, vt quidam referunt, vel ex aliorum sententia, suprà quadringenta millia fuerunt, tantaq; mala in expulsione hac passi sunt, vt illa Titi & Vespasiani tempora quibus in omnes mundi angulos, magna prius edita strage, dispersi sunt, eis reincidisse viderentur. Huius calamitatis Ioannes Picus Mirandulę Comes lib. 5. aduersus Astrologos, eleganter meminit his verbis.

[Non minoribus verè post ea tempora calamitatibus gens Hebræorum obruta est, quàm aut sub Tito aut sub Adriano pulsis nuper Iudęis omnibus ex tota Hispania à Christianissimo illo Rege, nunquam certè satis laudato vbi & numero, & diuitijs, & autoritate plurimùm poterant, qua eiectione nihil vnquã ferè vel tristius, vel acerbius passos ipsi se non diffiterẽtur, ita multi naufragio, pestilẽtia quamplurimi, fame maxima pars eorũ absumpti: vt nobis etiam Christianis in tanta calamitate (in qua diuinæ iustitiæ gloria delectabat) homines tamen extrema adeo patientes commiserationem facerẽt] & latiùs Bernard. Diez de Lugo in pract. Canon. & ibidem Ignat. Lopez de Salzedo. c. 23. nu. 8. pag. 71. Frater Ferdinandus Castillo lib. 3. Histo. sui ordinis cap. 41. scripsit, quosdam illius temporis scriptores literis prodidisse centum & viginti quatuor familias Iudæorum, sicque supra sexcenta eorum capita, fuisse expulsa. Illescas verò lib. 6. Histor. Pontif. cap. 20. §. 2. quatuor & viginti parum plus expulsorum Iudæorum familias

13 narrat. † Id quicquid sit, maximam

verò & incredibilē voluptatem Catholicis Regibus, tum etiam omnibus attulit Iudęorum expulsio vniuersaq; Hispania tanta liberata peste gestiebat, ac etiam congratulabatur anno humanæ salutis 1492. Illescas vbi su-
14 prà commemorat, Turcarum † eius sæculi Tyrannum Baiazetem, cùm ex Iudæorum, qui in eas partes cōcesserant, vectigalibus, magnum commodum consequeretur, dixisse Catholicorum Regum prudentiam, & in gerendis rebus admirandum iudicium plerisq; collaudantibus: nescio (inquit) quo pacto adduci possim, vt credam eos Reges sapientes esse, qui ingentis vtilitatis mancipia suo Regno expulerint. Quod Hercle laudabilem Religiosissimorū Regum pietatem, ac zelū nobis cōmendat, qui præmiū æternum, quod ex eo facinore expectabāt, temporali commodo, eo præsertim tempore prætulerunt, quo maxima inopia laborabant. Ex Iudæorū illorum numero non pauci huius soli amœnitate illecti in Hispaniam remeabant, afferebantq; exteros esse ac peregrinos, ne in edictum
15 incidisse viderentur. † Igitur, ne rursus illa gente hæc regna inficerētur, ann. Dom. 1499. qui erat annus septimus post edictū, pragmatica Sanctione declaratum fuit, vt eos quoq; comprehenderet Iudæos aliarum regionum, qui in Hispaniam venissent, licet cōuersionis causam simularēt, sin autem Iudæus aliquis cuperet religionis Christianę causa in Hispaniam remeare, id sine regia licentia non posset, teneretur q; in primo post ingressum pago sub eisdem pœnis baptiza-
16 ri. Verum † cum hæc clarissima gesta Catholicorum Regum gloriam non complerent, illud quoq; Christianissima solitudine effecerunt, vt Rex Chiquitus Sarracenus cum eius prole, compluresq; alij Almariæ (quæ ciuitas regis liberalitate permissa erat) Christianam religionem reciperent, baptismaliq; vnda abluerentur, quibus anno 1502. omnium, qui in Castella ac Legione erant Sarraceni, conuersio maturata est, atq; feliciter expedita. Sanè Sarraceni illi qui post occupatum Granatæ Regnum in illo vagabantur, regali cura iam antea ex maiore Christi fidem sua sponte receperant, sed quia nonnulli in Mahometica secta adhuc volutabātur, qui ea incolebant loca circa Bethim, quę vulgò [Mudejares] appellabātur, eorumq; contagione alij non multùm in religione firmati ad suos relabātur errores, expedire Regibus visum est vt esset in Hispania nullus non Chri-
17 stianus. † Regali porrò cautum est Sanctione, vt quicumq; in Castellæ Bęticæ, Legionisq; prouincijs Sarracenus esset, sub seruitutis pœna intrà tres Martij, Aprilis, & Maij mēses vel Hispania excederet, vel Christianorum fidem amplexaretur, missiq; sunt plures cōcionatores, qui ad Christianam religionem pijs habitis concionibus pellicerent, ac etiam hortarentur: quo factum est, vt plures baptismum sponte susceperint. Alij, qui in sua infidelitate permanserant, expellerentur: quamuis Laurentius à Carauajal in suis Annalib. falsò scripserit, eos qui conuersi non essent coactos fuisse in Hispania remanere, quod maximum est commentum, & à rei veritate longè alienum, vt annotauit Zurita Anna. lib. 4. cap. 54. Mauri Hispania eiecti fuerunt anno 1502. His tam pręclarè ac gloriosè gestis Catholici Reges Herculeo conflictu duo illa mundi monstra atq; portenta, Iudæos, vulpeculas (inquam) illas, quæ vineam Domini demoliebantur, ac Mauros, religionis Christianæ infestissimos hostes immortali gloria superarunt, eiecerunt, & extirparunt, fidemq;

fidemq; Catholicam tot sordibus, erroribusq; implicitam, quam in baptismate accepimus tersam ac limpidissimam effecerunt.

De sacra Inquisitione Toletana.

CAP. VII.

SVMMARIVM.

1 *Toleti ciuitatis Hispan. descriptio.*
2 *Inquisitio Toletana prius in Ciuitate Regia fuit instituta.*
3 *Inquisitio Toleti quo anno translata.*
4 *Inquisitio quoties Toleti mutauit situm.*
5 *Quot annos in ciuitate regia perdurauit*
6 *Inquisitionis Ciuitatis Regiæ fructus.*
7 *Inquisitionis Toletanæ fructus.*
8 *Inquisitorum Toletanæ Inquisitionis nomenclatura.*
9 *Officialium Toletanæ Inquisitionis catalogus.*

IN medio ferè totius Hispaniæ, & in ea prouincia, quæ olim Lusitania vocabatur, Toletum †
1 Vrbs Imperatoria, quondã Ciuitas Regia nuncupata, sita est, in edito atq; aspero loco, ambularuq; difficili exstructa, de cuius conditore alij alia sentiunt, quæ neq; affirmare hoc loco, neq; refellere in animo est. Vrbem autem esse antiquissimam, apud omnes in confesso est: eius Plinius, & alij Autores meminerunt. In primis apud Titum Liuium lib. 5. Decadis 4. anno cẽtesimo nonagesimo primo ante Christi Redẽptoris nostri Incarnationem, Toleti mẽtio reperitur in hæc verba: [Toletũ parua vrbs, sed loco munita.] Et quidem apud idoneos autores antiquiorem Toleti mentionem nõ reperies, quod indicium est, multa ex ijs, quæ de eius fundatione afferuntur, friuola planè & commentitia esse. Extat hodie antiquitatis argumentũ extra muros: ad partẽ enim Septẽtrionalem magnũ priscis temporibus theatrũ erat, quod etiam hodie, etsi dirutũ, & quasi complanatum est, eius tamen forma cernitur: qua Romani vsi sunt in amphitheatris. Tota ferè vrbs Tago, amœnissimo flumine cingitur. Septentrionali verò parte, qua non alluitur, muris & propugnaculis firmissimis aduersus hostium incursus munitissima. Ædificia publica & priuata, Regiatũ instar, magno numero ciuitate illustrat; præcipuè tamen Arx regia, quæ firmissimo, & pulcherrimo opere, formosaq; illa machina, quæ singulari artificio ex flumine in altissimã arcem aquam euehit, pro miraculo cernẽtibus est. Ciuitas omnis in tribus tres & viginti distribuitur, quas maximè nobilitat & exornat tẽplum maximum ędificij pulchritudine, & maiestate Sacerdotum, & ministrorum multitudine: supra quingentos enim recẽset, atq; ditissimis ornamentis cætera vniuersæ Hispaniæ facilè cedũt. Huius templi Antistes secũdus est à Rege, & Hispaniarũ primas, non dignitate solùm, & autoritate, sed etiam redditibus, & potentia; annui enim aurei trecentorum millium summam excedunt, Sacerdotia alia numero & prouẽtu pro portione respõdent. Quid dicam de sacro ærario, & Sanctorum reliquijs, quæ in eo sunt admirabiles? quid de sacellis, & altaribus huius templi ornatissimis? quid de vasis aureis & argenteis summo artificio elaboratis? quid de vestimentis, & sacris auro sericoque intextis, quibus diuina officia summo apparatu, & magnificentia celebrantur? Singula referre quid attinet in tãta copia & varietate? Agri vbertas inclytã reddit vrbẽ, & rerum omnium, quæ ad vitã propagandam necessaria sunt, affluentissimam: nitor cultusq; ciuium præcipuè: plurimorum enim & illustrium

virorum genere literis,& bellica gloria florentium splendore decoratur. Erat annis proximis superioribus mercium omnium,quę vndiq; huc asportantur,celebre empotium, nūc commercia magna ex parte diminuta. Deniq; maximo est ornamento insignis Academia, ex qua plurimi viri omni genere eruditionis exculti prodierūt.Reliqua legat,qui volet,apud autores qui de his fusiùs scripserunt, & in specie Lucium Marinæum Siculum,de rebus Hispaniæ lib.2.titul.de Lusitaniæ prouincia.fol.8.& 9.

2 His ergo † perpensis adducti fuerunt Catholici Reges Ferdinandus & Elisabetha,vt S.Inquisitionis tribunal,quod mēse Aprili ann.Dom.1483 in Ciuitate Regia collocarant, Toletum transferrent;mēse enim Maio †
3 anni à Christo nato 1485.trāslata est Inquisitio Toletum cum literis commēdatitijs Catholicorum Regum ad ciues Toletanos,vt ad omnia,quæ Inquisitioni opus essent, fauorem &
4 auxilium præstarent. Principio † tribunali designata fuit domus, quam habitant moniales S. Ioannis [vulgò de la Penitentia] appellati.Posteà locatum fuit è regione cœnobij S. Vrsulæ,in ędibus quę Regiæ Curiæ carcer fuerunt. Deinde trāslatum in forum,quod est ad templum D. Marci, in ædes,quas paulò pòst Archidiaconus Segobiensis coemit: vnde etiam hoc tempore forum Archidiaconi nuncupatur.Tandem anno 1530. positum fuit iuxta S.Vincentij Ecclesiā, vbi nunc est.Vberes fructus Ecclesię Catholicæ Toletana reddidit Inquisitio, sicut & reliquæ Hispaniarum, non solùm Toleti,vbi multis ab hinc annis sita fuit, sed etiam in Ciuitate
5 Regia, † vbi duos durauit annos. In
6 prædicta † enim Ciuitate Regia quinquaginta duo hæretici in erroribus pertinaces,flammis fuēre addicti,qui sua pernicie non contenti,alios in errores inducebant:bis centum, & viginti absentes damnati, centū octoginta tres ex erroribus,& hæresibus, quibus erant infecti, Inquisitorum studio & diligentia, ad fidei Catholicæ veritatem reducti. Fungebantur eo tempore Inquisitorum Officio Licentiatus Petrus Diaz Costana,& D. Franciscus Sanctius à Fonte, qui primi & fuerunt Toleti Inquisitores.

7 Ex his,† quę tam breui tempore in Ciuitate Regia acta sunt, conijcere possumus, quantum tot annis Toletana Inquisitio Ecclesię Catholicę inseruierit;longum esset recēsere, quos ab erroribus euocauerit, quos puniuerit. Breuitatis ergò solum de quatuor famosis Hæresiarchis mentionem faciam, qui nisi comprehensi, & vita mulctati fuissent,dubium non est, quin plurimos breui suis erroribus,& hæresibus infecisset. Sigismūdus Aiquer, doctor in vtroque iure Aduocatus Fiscalis Regij senatus Aragoniæ,natione Sardus, Hæresiarcha. Gelasius Dus, Belgicus, manicarum opifex, qui Ocaniam inhabitabat, hæresiarcha.Doctor Hugo Celsus,Iurisperitus, natione Gallus, hæresiarcha.Franciscus Rol ex ordine N.& in ea Hispanię prouincia natus,quæ hodie Estremadura dicitur,Lutheranus hæresiarcha. Hos heresis criminis cōuictos S. Inquisitio flammis addixit, ne malum serperet: reliqua communia sunt,ideo missa facio. Restat Catalogus Inquisitorum, quem adiungere,operæpretium duximus.

Licētiatus Petr. Diaz Costana,Theologus,Canonicus Burgēsis,qui postea Canonicus, & Decanus Toletanus factus,in munere Inquisitoris obijt.Sepultus fuit in dicta Ciuitate Toletana,in Ecclesia S.Eugenij: fuerat collega in insigni Collegio Salmāticensi S. Bartholomæi.

Doctor

D. Franciscus Sanctius à Fonte, ex Collegio Salmanticensi S. Bartholomæi eductus, vt Vicarij Generalis Zamorēsis munus obiret, Portionarius Hispalensis Ecclesiæ factus, post dum Inquisitionis Officio fungitur, Decanus Toletanus creatur, mortuo Collega Licentiato Petro Diaz Inquisitore & Decano Toletano, vt diximus: Fuit etiā vnus ex auditoribus Inquisitionis generalis, qui eo tempore Inquisitores Generales appellabantur. Expugnata verò Granatensi vrbe, & Archiepiscopali Ecclesiā erectā, illius Decan. fuit creatus, & paulò pòst Episcopus Abulensis, & vltimò Cordubensis, vbi morbo fuit absumptus.

D. Vascus Ramirez Ribera, Archidiaconus Talaueræ, & Canonicus Toletanus, vnà cum duobus prædictis Inquisitoris Officium exercuit; creatus Episcop. Eauriēsis, sepultus in cœnobio Regio Toletano S. Dominici.

D. Alphonsus Suarez Fuente Cātor fuit Inquisitor institutus anno 1489. pòst, consilio supremo Inquisitionis adscriptus, deinde ad Mōdoneti Episcopatū promotus, Lucensis Antistes paulò pòst, & Bullæ Cruciatæ generalis commissarius, Episcop. postea Malacensis electus, ante Bullarum expeditionem Giennensis Episc. fit. Tandem consilij Supremi Castellæ Præses fuit creatus regnante Philippo huius nominis primo, qui vitā functo, curiæ valedicēns, ad Ecclesiam suam se reuocauit, vbi senectute confectus iniit extremam viam, septimo die Octobris, ann. 1519. Conditur tumulo in illius Ecclesiæ sacello maximo, quod ipse à fundamentis erexit.

Didacus Paez à Villamuriel Baccalaureus, ex Collegio Salmanticensi S. Bartholomæi creatus auditor causarum in Vallisoletano Prætorio, vxorem duxit, ex qua filios legitimos suscepit: mortua coniuge, sacris initiatus ad Mondoneti Episcop. euehitur, & Granatēsis Prætorij instituitur Præses. Sepultus est in oppido Villamuriel Diœcesis Legionensis in sacello à se annuo vectigali dotato.

Ferdinandus Rodriguez Varco natus, Regis Sacerdos, Canonicus Granaten. & primus huius Toletanæ Inquisitionis Fiscalis, deinde Inquisitor fuit ann. 1492. & Canonicus Toletan.

Nunius Villalobos Inquisitor creatus anno 1493.

Licentiatus Monasterio Inquisitor creatus eodem anno.

Licentiatus Ferdinandus Mazuecos ann. 1497. Inquisitor fuit ex Archiepisc. Toletani senatu, pòst Canonicus Doctoralis Ecclesiæ Toletanæ, & supremi Inquisitionis Prætorij Auditor. Migrauit è vita Cæsaraugustæ, ann. 1522. quo tēpore ibi aderat Cardinalis Adrian. Sūmus Pontif. electus.

Licentiatus Ioannes Palacios Inquisitor fuit anno Domini 1508.

Rodericus Azeuedo, Baccalaureus, Toletan. Canonicus, Inquisitor ann. 1505.

Licentiatus Nebrēda ex Collegio insigni Vallisoletano sanctæ Crucis visitauit Toletanam Inquisitionem, & in locum Inquisitoris antiquioris amoti fuit suffectus.

Licentiatus Alphonsus Escudero Inquisitor fuit anno 1510. ipse se abdicauit officio, vt Abulensi Episcopo inseruiret Prouisoris officio, paulò pòst Canonicus Abulēsis fuit creatus

Licentiatus Alphonsus Arariana, Canonicus Toletanus & sancti Vincentij Abbas, fuit Inquisitor annó 1510. antea Prouisor in Episcopatū Pacis Augustæ, vulgò *Badajoz*, & in Carthaginensi ac Segobiensi aliquot annos Inquisitoris munus exercuit, postea officio priuatur, & rursus ann. 1522. in pristinum statum cum Priori antiquitate restituitur ann. 1527. Senectute

nectute, & infirmâ valetudine cōfectus, ad priuatos parietes spōte tedijt. Sepultus iacet in antiquiorum Regum Sacello templi Toletani.

Licentiatus Ochoa à Villanoua Inquisitor fuit ann. 1512. Obijt Cuculluti, dum Toletanam Prouinciam lustrabat.

Licentiatus Frāciscus Herrera, Salmanticensis Collegij D.Bartholomęi collega, Vicarius & Censor almæ Ecclesiæ Complutensis, pòst Inquisitor, & Vicarius Generalis, deinde supremo Inquisitionis Senatui adscribitur. Tandem creatus Præses Granatensis Prætorij, & Archiepiscopus.

Licentiatus Sanctius Velez, collega insignis Collegij Vallisoletani, Inquisitor fuit ab ann. 1515. vsq; ad ann. 1523 fuit etiam Prouisor, & Canonicus Murcianus. Migrauit è vita Murciæ.

Licentiatus Ioann. Mendoça, Collegij S. Bartholomæi alumnus, se ipsum Inquisitoris Officio abdicauit, & sponsalia contraxit. Infantatus Duci à consilio erat, cùm nondum matrimonio inito, finem viuendi fecit.

Licentiatus Alphonsus Mexia, Inquisitor fuit ann. 1521. Toletanus Canonicus, & Visitator Salmanticensis Academiæ, anno 1528.

Licentiatus Antonius Gonzales, natione Gallus, Inquisitor fuit. Huic concessum fuit vt officio cederet, & ad dignitatem Ecclesiæ Almeriæ, seu Gaudixij promotus fuit.

Licentiatus Balthasar Castrò Inquisitor fuit anno 1527.

Licentiatus Ioannes Alphonsus à Naua fuit Inquisitor anno 1527. Priùs Inquisitor Giennen. fuerat. Obijt Toleti: causa mortis (vt aiunt) fuêre prunæ accensę in cubiculo noctu relictę.

Licentiatus Ioann. Yañez, collega Salmanticensis S.Bartholomæi, creatus fidei censor Toletanus ann. 1529. priùs Inquisitor fuerat Cōchensis & Murcianus; necnon Granatensis. Laborauit in hoc campo ad ann. 1544. quo ad Calagurritanam sedem fuit euectus. Obijt Logronij in vigilia Natalis Domini eiusdem anni. Sepultus est in eadem vrbe in æde Beatæ Mariæ Virginis.

Doctor Petrus Vaguer, collega Salmanticensis S. Saluatoris, fuit factus Toletanus Inquisitor anno 1532. pòst Aragoniæ Regens, & tandem ad Algarensem Episcopatum Sardinię fuit promotus.

Doctor Didacus Giron Loaisa Inquisitor fuit anno 1555. priùs Molinæ Archidiaconus, Toleti obijt.

Licentiatus Franciscus Tello Sandoual, collega Salmanticensis S. Bartholomæi, & Canonicus Doctoralis Hispalensis Ecclesiæ, præpositus fuit huic Inquisitioni anno. 1541. Hinc missus ad Mexicanum Regnum visitandum iussu Senatus Indiarum, vbi fuit commoratus ad ann. 1557. quo factus Pręses Granatensis Prætorij in Hispanias remeauit anno 1560. Institutus fuit Vallisoletani Prætorij Præses, pòst Senatus Indiarum, deinde Episcopus Oxomensis: tandem Placentinus Episcopus obijt.

Licētiatus Beltranus Gueuara, Canonicus Canariensis, & Mondonetanus, Inquisitor fuit ab annò 1543. ad 1547. quo finem viuendi fecit.

Licentiatus Christoph. Ferdinādus Valtodano, Collegij Salmanticensis S.Bartholomæi alumnus, Inquisitor institutus fuit anno 1543. mense Decemb. & ann. 1546. Canonicatū Doctoralis Ecclesiæ Pacis Augustæ obtinuit: anno deinde 1554. in Inquisitionis supremum Senatum promotus, & anno 1561. ad Episcopatum Palentinum euectus. Denique ad Archiepiscopatum Compostellanum.

D. Alphonsus Perez, Collegij Vallisoletani S. Crucis collega, & Toletanæ

tanę Diœcesis moderator, visitator in Matriti districtu. Pòst Cordubensis Inquisitor, Granatensis Prouisor, Fiscalis supremæ Inquisitionis, fidei censor Conchensis, Valentinus, deinde Toletanus ab anno 1548. vsque ad 1552. quo anno migrauit è vita.

Licentiatus Franciscus Horozco, Fiscalis Inquisitionis Corduben. pòst Canonicus Murcianus, & fidei quęsitor Toletanus ab anno 1552. ad annū 1555. quo factus fuit Siciliæ Inquisitor, & paulò pòst Archiepiscopus Panormitanus.

Licentiatus Didacus Reinosus, Canonicus Palentinus, & Portionarius Cauriensis, vbi etiam Prouisoris munere functus fuit, donec anno 1555. Inquisitor Toletanus fuit electus. Excessit è vita Toleti, anno 1557.

Licētiatus D. Didacus Ramirez, Legionēsis Canonicus, & Thesaurarius Tudēsis, Inquisitoris muneri fuit præfectus ann. 1555. & paulò pòst Canonicus Toletanus factus, vbi doctoris laureâ fuit insignitus. Deinde anno 1561. ad Pampilonensem Episcopatum fuit assumptus.

Doctor Salazar, Collegij Regij Granatensis alumnus, & in eadē vrbe Canonicus Doctoralis, ad Inquisitoris Murciani Officium missus, ad Toletanam pòst Inquisitionē fuit promotus ann. 1561. & eodē anno in supremum Inquisitionis senatum fuit euectus.

Licentiatus Bricēnius, collega Salmanticensis insignis Collegij S. Iacobi, quod Episcopus Conchensis fundauit, fuit prius Conchensis Diœcesis Prouisor, pòst Toletanus Inquisitor ann. 1558. Deinde Granatensis. Tandem Almeriæ obijt, Episcopus factus illius vrbis.

Licentiatus Martinus Coscoxales, Inquisitor Granaten. Toletum adductus ann. 1561. & ann. 1564. regio Inquisitionis senatui adscriptus, obijt anno insequenti, dum Murcianam Inquisitionem visitaret.

Licentiatus Frāciscus Soto Salazar, Canonicus Abulensis, & Hispalensis Inquisitor, ad Inquisitionem Toletanam fuit assumptus ann. 1562. ann. verò 1565. supremi senatus Inquisitor fuit factus: fuit etiam Cruciatæ Bullæ Cōmissarius Episcopus Segobiensis, vltimò Salmanticensis.

D. Antonius Maurigno Pazos, in pago Proteuedra Diœcesis Compostellanæ natus, collega Bononiensis Collegij Hispanorū, Canonicus Doctoralis Ecclesiæ Tudēsis, Inquisitor Hispalensis, deinde Toletanus annò 1565. fuit Romam missus ad causam D. Bartholomæi Carrāzę Archiepisc. Toletani discutiēdam, inde Siciliam petijt, Patēsis creatus Episcopus, pòst in Hispaniam redijt, & Pręses consilij Regij Castellæ fuit institutus, vltimò ad Cordubensem Episcopatum euectus, ibidem ex morbo obijt.

Licentiatus Ioann. Beltranus Gueuara, ex Inquisitione Granatensi in Toletanam venit anno 1565. Hinc Episcopus Mazaræ creatus fuit.

Licentiatus D. Petrus Velarde, Prouisor in Episc. Salmanticensi, Palentino, Giennensi, Burgēsi, & Conchensi, factus fuit Inquisitor Toletanus anno 1567. inde assumptus in supremū Inquisitionis Senatum anno 1571. simul etiam commissarius Cruciatę, & Canonicus Toletanus.

D. Antonius Vaca, Collegij Vallisoletani S. Crucis alumnus, Prouisor Segobiensis: deinde fidei quæsitor Toletanus anno 1569.

D. Ioann. Llano Valdes, insignis Collegij Vallisoletani collega, Inquisitor Cæsaraugust. & ann. 1572. Toletanus: hinc in supremum Inquisitionis prætorium assumptus fuit. Obijt Matriti.

Licentiatus Antonius Matos à Noronia Lusitanus, ex oppido Santaren.

sen. Collega sancti Bartholomæi in Academia Salmanticensi, Cordubensis Inquisitor, postea Toletanus anno 1572. deinde ad supremũ sanctæ Generalis Inquisitionis senatum fuit promotus, illinc ad Eluensem Episcopatum, & Generalis Inquisitionis dignitatem in Lusitania euectus.

Licentiatus Aluarus Reinoso, Regij Collegij Granatensis collega, Inquisitor Conchensis, pòst Inquisitor Toletanus, migrauit è vita.

Licẽtiatus Rodericus Gutierre de Paramo, in oppido Borox Toletanæ Diœcesis natus, & militiæ Calatrauæ Sacerdos, Prior Coronatæ; fuit primò Inquisitor Lerenæ, deinde Hispali, & censor Inquisitionis Cordubensis, ac vltimò Toleti, vbi obijt, vir vndique literis, prudentia, & religione clarus. Et Frater D. Ludouici de Paramo Inquisitoris Regni Siciliæ.

Licentiatus D. Ioann. Stunica, Inquisitor Valentiæ, pòst Toleti, nunc est ex supremo Inquisitionis Senatu.

Licentiatus D. Franciscus Dauila, Archidiaconus, & Inquisitor Toletanus; hinc fuit assumptus in Senatum Inquisitionis Generalis, & Cruciatæ Commissarius creatus, nunc ad Cardinalis dignitatem euectus, Romæ commoratur.

Doctor D. Lupus Mendoça, in Calecia Prouincia natus, Prior oppidi Cauiedo eiusdem Prouinciæ, fuit Hispali Inquisitor. Inde Toletum venit anno 1581. vnde cum ad visitandã Prouinciã (vt moris est) discederet, ciuitate Regia obijt 20. die Septẽb. 1591.

Licentiatus D. Antonius Zapata, filius Comitis de Barajas Senatus Regij Præsidentis, Capellanus Salmanticensis Collegij D. Bartholomæi, Canonicus Toletanus Cõchensis Inquisitor, pòst Toletanus decimo die Martij, anni 1584. Hinc ad Gaditanum Episcopatum fuit assumptus, nũc sedem Pampilonensem occupat.

Doctor D. Rodericus Mẽdoça, Hispanicæ Classis Vicarius Generalis, & ad res bellicas eiusdem classis consiliarius, Canonicus Toletanus, Inquisitor Barcinonæ, pòst in Lerenæ pretorio. Obijt Toleti, anno 1589.

D. Petrus Zenete, ex regio Collegio Granatẽsi, Inquisitor Murcianus, Valentinus, vlt. Toletanũs, ann. 1589. deinde ann. 1593. fuit creatus Parochus oppidi Alcaudete.

Licentiatus Andreas Alaba, Archidiaconus Hispalensis Ecclesiæ, venit Toletum ann. 1591. Prius Inquisitor fuerat Granatę, Cordubæ, Vallisoleti, Hispali, & collega celeberrimi Collegij Salmanticensis D. Bartholomæi.

Doctor Antonius Morexon Complutensis Ecclesiæ Cãtor, & Cardinali Toletano Quiroga à Consilijs, fidei quæsitor Cæsaraugust. Toletum fuit missus 13. die mẽsis Aprilis, ann. 1591.

Licentiatus D. Gasparus Quiroga, Capellanus Collegij Salmantensis D. Bartholomęi, Canonicus & Archidiaconus Talaueranus, Inquisitor Toleti fuit creatus anno 1592.

Doctor D. Didacus Mexia Lasarte, collega celebris Collegij Pincianæ Ciuitatis, fuit fidei quæsitor Granatæ & Barcinonæ, illinc Toletum venit mense Iunio, anno 1594.

9 Nondum † Inquisitorum Catalogum perlegeram, cũ ad manus meas peruenit omnium officialium Index, quem etiam placuit apponere, seruata eorum antiquitate.

FISCALES.

Licentiatus Ortega fuit Fiscalis Toletanus.

Licentiatus Petrus Ortis de Funes, Portionarius Toletanus, primus Fiscalis Toletanus, postea Canariensis Inquisitor in eadem insula obijt, natus in oppido Villarobredo Manchæ Aragoniæ.

Licen-

Licētiatus Andreas Bustamante, Promotor Fiscalis fuit Toleti, postea Indiæ Inquisitor.
Licentiatus Petrus Soto Cameno, Capellanus Regum recētiorum Toleti, Sanctillanæ Prior, Promotor Fiscalis fuit.

Iudices bonorum Confiscatorum.

Licentiatus Alphōsus Ortiz, Iuratus.
Licentiatus Gabriel Quemada.
Licentiatus Didacus Lopez Quemada, Canonicus Toletanus.
Licentiatus Didacus Pineda.
Doctor Didacus Tello Maldonado ex prætorio Archiepisc. Toletanī.

SECRETARII.

Petrus Hermosilla.
Ioannes Fernandes Obregon.
Ferdinandus Lunar.
Garcias Salinas.
Augustinus Illanus.
Alphonsus Leon.
Iulianus Alpuches.
Baptista Illanus.
Alphonsus Castellon.
Ioannes Vergera.
Sanctius Ordonius.
Ioannes Alphonsus Muñozius.
Iosephus Pantoja.
Petrus Valle Villamanan.
Ignatius Ordones.
Franciscus Gomez Arce.
Licentiatus Ioannes Ricouaio.

ALGVAZIRII.

Gundisaluus Coca.
Franciscus Horozco.
Ioannes Ruis Dauila.
Don Antonius Eras.

RECEPTORES.

Ludouicus Arguello.
Franciscus Lopez.
Alphonsus Castellon.
Ferdinandus Castellon, filius præcedentis.
Alphonsus Hernandes Pantoja.

QVÆSTORES.

Ioannes Baptista Oliuerius.
Sanctius Ordonius.

ADVOCATI FISCI.

Licentiatus Gaspar Egas.
Licentiatus Franciscus Gutierres.
Doctor Gomezius Velasco.

NOTARII IVDICATI.

Didacus Mudaza.
Iulianus Alpuche.
Franciscus Lopez.
Marcus Ayala.
Didacus Aguila.
Antonius Nauarrus.
Blasius Muñozius Velasco.

SEQVESTRORVM Notarij.

Ludouicus Guerrero.
Alphonsus Cadahalso, vrbis Iuratus.
Gaspar Cadahalso, eius filius.
Augustinus Aguila.

CVSTODES CARCERVM interiorum.

Bartholomæus Cabello.
Gaspar Martinez.
Gabriel Quincoces.
Petrus Gomez Astremiana.
Franciscus Mendes de Luna.
Gaspar Soria.

NVNCII.

Christophorus Maldonado.
Alphonsus Magan.
Franciscus Gomez Arce.
Andreas Vargas.

IANITORES.

Gaspar Martinez.
Ioannes Rodericus Xian.
Franciscus Rodericus.

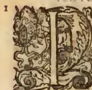
De Inquisitione Regni Aragoniæ, & Cathaloniæ. CAP. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Officium S. Inquisitionis quo tempore, & à quo ortum habuit, in Regno Aragoniæ & Valentiæ.*
2 *Sparragus Archiep. Tarraconensis, & alij in causis fidei delegantur.*
3 *Guillelmus de Mongriu in Archiepisc. Tarracon. Inquisitionē introduxit.*

4 In-

4 *Introductio à Gregorio IX. data Archiepiscopo Tarraconensi super expulsione hæreticorum.*
5 *Petrus de Albalat successit in Archiepiscopatu Tarraconensi ob Guillelmi renunciationem.*
6 *Fratres Dominicani anno 1240. in Tarraconensi contra hæreticos inquirebant.*
7 *Frater Pontius à Blanes Inquisitor anno 1242. ab hæreticis interficitur.*
8 *Hæretici, qui Fr. Pontium interfecerũt, à Guillelmo vindicantur.*
9 *Sanctus Bernardus Tranesser Inquisitor in ciuitate Vrgellensi martyrij palmam adeptus est.*
10 *Sanctus Petrus à Cadrieta in Diœcesi Vrgellensi lapidibus occiditur.*
11 *Inquisitores Generales in Regno Aragonum, qui fuerint.*
12 *Inquisitio Balearium ab Inquisitione Comitatuum Rosilionis, & Scritaniæ diuiditur.*
13 *Inquisitores Coronæ Aragonum supremo Castellæ Inquisitori subijciuntur.*
14 *Ioannes Episcop. Vicenensis in Corona Aragonum, anno 1507. Inquisitor Generalis creatur.*
15 *Leo decimus duos in regno Nauarræ, & Aragoniæ Inquisitores creat.*
16 *Adrianus Episcopus Dertusen. in Regnis Aragon. & Nauarræ Generalis Inquisitor creatur.*
17 *Idem Adrianus anno 1518. etiam in Regno Castellæ Inquisitor Generalis constituitur.*
18 *Inquisitor Generalis Tarraconæ cum multis conuocatis anno 1484. de componendis rebus fidei deliberat.*
19 *Inquisitores, ac alij sancti Officij Ministri Cæsaraugustæ ab Inquisitione Generali creantur.*
20 *Iuramentum præstitum à Regijs Officialibus, ac Dominis temporalibus in fauorem sancti Officij.*
21 *Edicta ab Inquisitoribus promulgata in Aragonia.*
22 *Iudæorum Cæsaraugustæ obstacula facta introductioni sancti Officij.*
23 *Legatio à deputatis Regni ad Regem facta contra Inquisitionem.*
24 *Inquisitores Turolum missi, recepti non sunt.*
25 *Iudæorum conspiratio in mortem Inquisitorum Cæsaraugustæ.*
26 *Petrus Arbues ab Epila, Inquisitor, ab inimicis fidei interficitur.*
27 *Sancti Petri Arbues ab Epila, sepultura, miracula, & alia, quæ circa eius martyrium contigerant.*
28 *Inquisitores alij, mortuo sancto Epila, Cæsaraugustæ creantur.*
29 *Tribunal Inquisitionis ad Regiam Aliaferiam transfertur.*
30 *Occisorum sancti Epilæ supplicium.*
31 *Sancti Epilæ Corpus in magna veneratione haberi cœpit.*
32 *Sancti Epilæ Regina Elizabetha monumentum magnificum construxit.*
33 *Dubitatio quorundam circa venerationem corporis sancti Epilæ, & quid inde sequutum fuerit.*
34 *Paulus* III. *delegauit quibusdam informationem faciendam super miraculis sancti Epilæ.*
35 *Criminis nefandi cognitio pertinet ad Inquisitores in Coronâ Aragonum.*
36 *Vsurarum cognitio pertinet ad Inquisitores Coronæ.*

1 IN Cathaloniæ Principatu, ac Aragoniæ Regno, priusquàm in alia qualibet Hispaniæ regione, S. Inquisitionis Officium claruit. Eius verò origo talis est. Cum Raimũdus à Peñafort confessarius Iacobi Regis vulgò dicti [*el conquistador*] qui posteà Barcinone extitit Inquisitor, anteaquàm Romam proficisceretur, vbi de Vniuersali Ecclesiæ statu benemeritus

tus fuit, tempore Gregorij IX. hæreticis quibusdam vulgo dictis [los encabats]qui, vt pragmatica sanctione Regis Petri patris Iacobi promulgata,anno 1197. constat, ijdem erant, quos Legione Valdenses ac pauperes appellabant) Regna illa corrumpentibus, Iacobum huius nominis primum Regem summa contentione rogauit, vt narrat Marsilius libr. quarto cap. 47. vt delegatos Inquisitores ad ea mala sedanda à Summo Pontifice in eas prouincias, ac in nonnullas Galliæ Narbonensis ciuitates, quæ ad Regem,tanquam Mompellerij Comitem spectabāt mitti curaret. Rex itaque, quod sibi suaserat Raimundus, eius curæ ac admirabili fidei zelo commisit, ille tamen vsque ad sextum Gregorij Pontificatus annum rem non impetrauit.Quo tem-
2 pore † S. Gregor. cum Spoleti ageret 26.Maij, an. 1233. suam direxit Apostolicam Bullam,quæ incipit: [Declinanre iam mundi vespere] Esparraco Barca Gallo,Tarraconen.Archiepisc. quā tam ipsi,quàm eius Episcopis suffraganeis, ac alijs fratribus Prædicatoribus in ea speciatim nominatis mandat,vt assumptis alijs ad eam expeditionem accommodatis, inquirerent, atque procederent contra hæreticos, vel suspectos statuti ab eo nouiter promulgati, quod incipit: [Excommunicamus, & anathematizamus] aliorumque statutorum ab Anibaldo Senatore Romano aduersus Patarenos promulgatorum vestigijs inhærendo. Quæ Bulla in Ecclesia Tarraconensi custoditur. Archiepiscopus itaque Esparragus,cuius autoritatem muneris amplitudo, & Regis cognatio plurimùm illustrabant, Apostolicarū literarum executionē in Headensi diœcesi aggressus est, quòd forsan illa maiori necessitate vrgeretur. Esparraco autem defuncto, Guillelmus de Mongrin, eius in Archiepiscopatu successor,in Archiepiscopatum Tarraconen. Inquisitionē introduxit,cui super quibusdā dif-
4 ficultatibus emergētibus† Sum.Pontif.Gregor.binis literis dat.Perusij, vltimo die Aprilis,ann.1235.rescripsit, quibus tum Regis, tum etiā Archiepiscopi piam solicitudinem gratanter laudat,quòd quibusdam fratribus Prędicatoribus,alijsque clericis,honestis personis, inquirendi munere commisso, sanctissimum Inquisitionis Officium in ea prouincia confirmarent, ac difficultatibus illis, quæ consultationis causam dederant, satisfacit; missa quadam instructione à S. Raimūdo facta,quo tunc Pontifex Romę familiariter inter paucos vtebatur, eamque instructionem cuius initium est: [Credo quod deprehensi de hæresi:] ad amussim sequi mandauit. Æquum enim erat, vt quandoquidem Raimundus fuerat in illius hæresis exstirpatione versatus, cuius etiam inductione, atque diligentia illud sanctum Officium fuerat in citeriori Hispania institutum, illud quoque eius iudicio perficeretur. Voluit etiam Pontifex hominis sanctitatem, prudentiam, ac rerum cogni-
5 tionem compertam haberi. Nam posteaquàm † Guillelmus Archiepiscopatui renunciauit, Petrum de Albalat eius successorem, cùm de fundamentis sanctæ Inquisitionis in Diœcesi Barcinonensi iaciendis ageret (in qua ciuitate reuersus iam Roma Beatus Raimundus magno sanctitatis exemplo florebat) ex ijs, quæ ad eam rem constituerentur, plura cum Raimundo de Peñaforti Summi Pontificis pœnitentiario consultasse, in Tarraconensi archiuo scriptis proditum est. Ab eo
6 quoq; † tempore inceperunt fratres Dominicani in Tarraconen. prouin-

cia hæreticam comprimere nequitiam, à quibus ad omnes Rectores, ac animarum curam habentes, dimissoriæ datę sunt, vt eis pręstarent auxilium & fauorem, vt efficaciùs finem propositum consequerentur: Erant enim errores quā plurimi, ac pręsertim eorum, qui adeo insaniebant, vt cum Saducæis animę immortalitatem, ac inde resurrectionem negarent, qui omnia cum Epicuræis metiebantur, vt ex quodam Prouinciali Concilio Tarraconensi, anni 1240. constat.

Porrò inter plures, qui eo tempore
7 fuerunt in Cathalonia Inquisitores, † insignis fuit frater Pontius à Blanes, Prædicatoriæ familię, ac Prior Cœnobij Hendensis, quem Gregorius IX. Inquisitorē creauerat. Is post plures, quos in vinea Domini vtiliter consumpserat annos, eam à noxijs, ac inutilibus palmitibus repurgando, in Vrgellen. Diœcesi. ab hęreticis veneno sublatus est, anno circiter 1242. vt Stephanus à Salento eius temporis autor scripsit. Ad illiusq; gloriosum martyrium referendum est, quod in vita sancti Raymūdi recensetur, Guil-
8 lelmum † scilicet de Mongrin, quem paulò antè diximus Archiepiscopatui Tarraconensi renunciasse, cum intellexisset hęrericos quosdam petulantissimos in Castellobono Vrgellen. Inquisitorem quendam ex Prædicatoribus veneno extinxisse, cōparata hominum manu Castello obsesso, ex eis plures igni tradidisse, alios perpetuis mancipasse carceribus. Idque effecit Guillelmus, vel Inquisitorum, vel sanè Regis ipsius Iacobi autoritate, quemadmodū & ante Archiepiscopatus renunciationem, Insulam Ebusum (quam modò Iuizam vocant) à Mauris occupatam expugnauerat, vel forsan post abdicatū à se Archiepiscopatū, erat adhuc Inquisitor: nam primis in ea regione Inquisitionis exordijs, tametsi frequentiùs Inquisitores ex dominicanis erant, fuerunt etiam nonnulli diuersi status, quousque Vrbanus IIII. in suo diplomate, cuius initium est: [Prę cunctis nostræ mentis] quod in.2.p. Directorij habetur: omnibus alijs reuocatis, solis Prædicatoribus Inquisitionis sanctū onus imposuit. Sanctus Bernardus Traues-
9 set, † Tholosatis conuentus alūnus, in ciuitate Vrgellēsi eiusdem Principatus, ab hæreticis, quos magnis affli-ctabat prælijs, pro Christi gloria trucidatur, vt scribit Sorion in suis viris Illustribus: & quia Prędicatorum Ecclesia ibi adhuc non erat, in Ecclesia maiori sepultus est. Leādrus Albertus, Bononiensis, libr. 5. virorum Illustrium, nonnulla recenset miracula à Canonicis eius Ecclesiæ confirmata, quę à Deo in illa ciuitate ob eius sancti honorem patrata sunt. Eum tamen nec martyrem, nec Inquisitorem vocat, quia non quemadmodum Sorion ex Aragonen. regno eum nouerat, sed & in triumpho martyrum dictę religionis. Trauesserus insignibus martyris, & Inquisitoris depingi solet.

Sanctus verò frater Petrus à Ca-
10 drieta, Inquisitor Tholosæ, † vbi plures seculari brachio hæreticos relaxauerat, cum in Diœcesi Vrgellensi quosdam insectaretur hæreticos, ac prę sertim eos, qui Bonastri, vel in Castellobono erant, lapidū ictibus ab illis è vita sublatus est; qui plurimis floruit miraculis. Eius meminerunt Sorion in libro virorum Illustrium Aragonensis Prouinciæ, & Eymericus in 2. sermone sancti Petri, eum inter septem insigniores Dominicanæ familiæ Inquisitores illius tēporis connumerando, qui etiam in triumpho Martyrum est depictus. Hunc B. Patrem commemorat Hieronymus Zurita

rita lib. 3. Annal. Aragonenf. cap. 75. vbi perueniendo ad annum 1270. sic ait] frater Petrus de Cadriera, & frater Guillelmus de Colonico Inquisitores contra prauitatem hæreticam in Aragoniæ regno contra Albigensium crimina, aliosque errores procedentes, mense Nouembris anni prædicti 1270. intercedere Episcopo Vrgellen. Arnaldi Vicecomitis Castriboni, tanquam hæretici, ac hæreticorum receptatoris memoriam damnarunt, eiusque ossa concremarunt; eandemque sententiam contra Ermesendam eius filiam pronūciarunt. Hactenus Zurita. Eius mortem seuerè vltus fuit ille Guillelmus de Mongrin, qui fuerat (vt suprà diximus) Archiepiscopus Tarraconensis, vocant rusticani hunc sanctum, Petrum de Cadirera corrupta voce: Cadrieta verò est antiquissimæ familiæ in Regnó Nauarræ cognomen, quod ad hunc vsque diem durat, vt in Historijs Nauarræ, ac Annalibus Aragoniæ constat.

11 Sed & aliquando † Generales etiam in Aragonum corona fuerunt Inquisitores, nempe frater Ioannes à Longares, anno 1307. Cardinalis frater Nicolaus Rosel, eique proximus Nicolaus Eymericus ab anno 1358. vsq; ad 1393. ac etiam frater Ioannes de Lotgerio: aliquandiu verò vnus Aragoniæ præsidebat, Cathaloniæ alter, alius Balearibus ac Comitatibus Rossilionis & Cæritaniæ, quæ Cathaloniæ pars est. Quia tamen Inquisitor Fra. Bernardus Reges in Comitatibus residebat; Baleares verò per Vicarios administrabat, & hoc minùs conue-
12 niens videbatur, † Benedictus Decimus tertius, Summ. Pontifex Apostolicis literis: Dat. anno 1413. prima die Aprilis, fratrē Bernardum Inquisitorem Comitatibus reliquit, sed fratrem Guillelmum Segarra Balearibus, subordinatione cessante, designauit, hoc addito, vt Prouinciales eorum quomodolibet mortuo in eius locum alium substituerent, nec tamen vnquam tam remota loca ad vnius Inquisitoris curam pertinerent, quod sanè inuiolabiliter vsque ad annum 1483. obseruatum fuerat. Quo felici tempore, Catholicis Regibus Ferdinando, ac Elizabetha ap-
13 primè desiderantibus, † Sixtus quartus Pontifex Maximus, Thomam à Turre-cremata Castellæ ac Legionis Generalem creare Inquisitorem, Regum apud Pontificem orator illi ex eorum parte supplicauit, vt supremam illam Inquisitionis Officij potestatem, quam Turre-crematæ indulserat, ad Aragoniam, Cathaloniam, Valentiam atque Siciliam extendere dignaretur; cui annuens Pontifex, id sua Apostolica Bulla confirmauit, data decimaseprima Octobris, an. millesimo quadringentesimo octogesimo tertio. Porrò ex eo tempore, vsq; ad Elizabethæ obitum id seruatū est. Ea tamē mortua Didaco Deza, Archiepiscopo Hispalensi, propter senectutem Generalis In-
14 quisitionis munus deponente, † Iulius secundus Summ. Pontif. Cardinalem Franciscum Ximenem, Archiepiscopum Toletanum, in Regnis Castellæ ac Legionis, quę ad Reginam Ioannam spectabant, suis literis Apostolicis, dat. quinta Iunij, millesimo quingentesimo septimo, Pontificatus anno quarto. Ioannem verò Episcopū Vicen. in Aragoniæ regnis, quæ Catholicus Ferdinandus moderabatur, alijs Apostolicis literis dat. 4. die eiusdem mensis & anni, Generales cōstituit Inquisitores. Verūtamen,
15 † Ioāne Dertusano Episco. ac primario Inquisitore mortuo Leo X. duos in regnis Aragoniæ atq; Nauarræ quod tunc primùm Ferdinando iure quęsi-

tum erat, Ludouicum Episcopum Dertusanum, & fratrem Ioannem Polo, Ordinis Prędicatorum creauit Inquisitores, vt in eius Bulla data 15. Iulij, anno 1513. continetur. Mortuo verò Catholico Ferdinando, ac

16 Ludouico Episcopo Dertusano, † Adrianus eiusdem diœcesis Episcopus à Leone decimo in illud munus assumptus est, vt ex eius Bulla constat, quæ data est 14. Nouembris, anno

17 1516. Pontificatus quarto. Demum † idem Leo X. Francisco Ximenez vita functo, suis literis Apostolicis dat. quarto Martij, ann. 1518. Pontificatus eius quinto, Adriani solicitudini Castellæ credidit gubernacula, ex quo sanè tempore hæ omnes prouinciæ semper ad vnum Castellæ Generalem Inquisitorem pertinuerunt.

18 Tempore igitur † primi Generalis Castellæ Inquisitoris, anno à natiuitate Domini 1484. quo Tarazonę comitia habita sunt, ac decimaquarta Aprilis ex illa corona grauissimi, ac religiosi viri cum primario Inquisitore de ordine tribunalis sancti Officij in procedendo contra hęreticos, atque suspectos multa composuerunt, inter quos erant Alphonsus de la Caualleria, Vicecancellarius Aragoniæ, Alphonsus Carrillus, Andreas Sardus, Martinus Gomez à Pertusa, ac Philippus Ponce Iuris

19 vtriusque Doctores. † Quarta itaque die Maij Inquisitor Generalis Apostolicos fidei censores, in hoc regno fratrem Gasparem Inglar ordinis Prædicatorum, ac Petrũ Arbues ab Epila, Canonicum Cęsaraugustanę Ecclesię Metropolitanæ, in sacra Theologiæ magistrum creauit tamen 29. die Nouembr. cum Hispali Inquisitores Corduben. Ciuitatis regal. Giennens. ac Hispalen. cum generali coniuncti nouam sancti Officij exercitio formam præscripsissent, vt in cap. Inquisitionis Castellæ dictum est; Officiales atque Ministri necessarij in Aragonensi Inquisitione creati sunt, nempe Rodericus Sanches de Suaço, Canonicus Calagurritanus, Fiscalis secreti sancti Officij, Petrus Iordan, atque Ioannes ab Anchias Alguazirius, Didacus Lopez de Calatayut, Ioannes de Exea Receptor, Raymundus Murus Aduocatus fiscalis electi sunt, ac etiam confirmati: ac sanctæ Inquisitionis tribunal, vt commodiùs carceribus Ecclesiasticis rei custodirentur, Cæsaraugustæ inter Ecclesiam maiorem, ac Archiepiscopales ædes positum est.

20 Ante omnia itaq; prouisum fuit, † vt Regij officiales regni deputati, alij denique domini temporales canonico iuramento promitterent, causam fidei, ac sanctæ Inquisitionis Officij dignitatem tueri, atque defendere. Porrò 19. Septembris eiusdem anni Ioannes de la Nuça Iustitia (vt vocãt) Tristanus à Porra, eius locum tenens, Michael Molon Salmedina, Martinus de la Raga Regni deputati, Petrus Francesus, Ioannes à Fatas, Ioannes Caluus à Torla, ac Ægidius à Garcia Patres conscripti, seu (vt ipsi dicunt) Iurati, Ioannes ab Algas Regens Cãcellariam, Sanctius de Paternoy, magister rationalis Regni; ac Ioannes de Embum Merinus Cæsaraugustanus, iuramentum præstiterunt in Ecclesia Cæsaraugustana; quo in summa spondebant seruaturos se, ac inuiolabiliter defensuros sanctam nostram Catholicam fidem; quemadmodum sancta Romana Ecclesia eam doceat ac profiteatur, eamque obseruari & custodiri conaturos; contra quaslibet personas, cuiuscunque status, ita vt hæretici, eorumque fautores, ac de illo enormissimo delicto infamati, atque suspecti comprimi possent, & etiam coerceri, ac etiam eos denunciaturos, quos sciuerint

ſciuerint ea labe eſſe contaminatos; item etiam iurarunt ſe officia ac miniſteria executionum ſancti Officij, aut alia publica de fide ſuſpectis, vel de hæreſi infamatis, aut alijs à iure prohibitis non commendaturos. Vertentibus deinde nonnullis diebus, eodem iuramento ſe obſtrinxerunt Ioannes Ferdinandes de Heredia, gubernatoris generalis locumtenés, & Ioannes de Burgos eius Alguazirius, Lopez à Gurrea Dominus Baroniæ de Gurrea, Galacianus Cerdan Dominus Vſoni, ac alij diuerſi ſtatus
21 plures. Quibus † executioni mandatis, Inquiſitores ſua fecerunt promulgari edicta, quos Rex cum omnibus eorum miniſtris, ſub regali protectione, vel (vt dicitur) ſaluagardia ſuſcipiens, à Regente generalis gubernatoris officium, à Iuſtitia Aragonum, ac alijs Regijs officialibus in eo ſancto miniſterio propter hæreſeos extirpationem iuxta canonica decreta adiuuari iuſsit. Interea nouiter ad fidem è Iudæis conuerſi, ac præter eos alij ex nobilioribus ciuitatis tumultuabantur, ac perturbabant multos, clamabantque nouam illam Inquiſitionis formam contra Regni prærogatiuas ac libertates eſſe, nimiſque aſperum atque iniquum, atteſtationes teſtium reis non publicari, ac propter hæreticam notam bona eſſe confiſcanda; quod non ſolum præter illius Regni ſtylum ac conſuetudinem, ſed contra omnem iuſtitiæ ordinem eſſe, iactabant. Itaque ex Iudæis conuerſi in quibuſdam eorum domibus, qui doctrina & autoritate poterant, omniumque protectores erant, ſæpe conueniunt, omniaque ex auaritia penſantes, exiſtimantes confiſcatione bonorum ſublata ſanctum Officium non diutius permanſurum, omnes in id intendêre curas: quamobrem ingentem pecuniæ vim Regibus, ac præſertim Reginæ, quam illi exiſtimabant ſancti Officij rebus magis opitulari, offerunt, vt articulus ille confiſcationis abrogaretur, illaque regali ſanctione confirmaretur abrogatio, quam ab Aragoniæ iuſtitia impetrauerant, eoque colore magnam pecuniæ ſummam ab eis collectam ad Romanam Curiam, ac ad Regiam mittunt. Præterea quoniam populares libertatis ac priuilegiorum regni iactura, quæ amitti conuerſi iactabant, non parum
23 commouebantur, † conſecuti ſunt, vt quatuor ſtatus in deputationis domo, vbi de grauioribus regni cauſis diſceptatur conuocati, legatos ad Regem mittant, fratrem Petrum Michaelem, Priorem monaſterij ſancti Auguſtini Cæſarauguſtani, ac Petrum à Luna Iuris ciuilis Doctorem.

Interim Inquiſitores alij, qui Turolium miſsi erant recepti non ſunt, & à ciuibus impediti ſanctum Inquiſitionis miniſterium non exercuêre: ſicque ad locum de Celda cum ſuis officialibus, atque miniſtris ſeceſſerunt. Dum Regis auxilium expectabant, Rex. 7. die Februarij ex Hiſpalenſi ciuitate literis rem ita compoſuit, vt Inquiſitores ſuam Apoſtolicam Iuriſdictionem iuxta decreta illius nouæ congregationis Turoli exercere liberè poſſent, ac nobilium plurium ſtudio, qui illius contagioſiſſimæ poſteritatis inimici erant, permulti, qui ad Iudaicam cæcitatem relapſi eſſe comperiebantur, condemnati ſunt.

Cæſarauguſtæ tamen, ac in alijs eius regni locis, qui conuerſi nuper ad fidem fuerant, non parum intumuerant illa deputatorum (qui Regnum repræſentant) conuentione, exiſtimantes eorum cauſam vniuer-
25 ſo Regno communicari. Quare † alijs

habitis conuenticulis, quibus equites nonnullos aliosque honestiores coniungebant, de occidendis Inquisitoribus decernebant, illud tamen differendum esse, quousque nullus alius Inquisitionis euertendæ suppeditaretur modus. Sanè ante omnia illud primum erat, vt à iustitia Aragoniæ contra decretum Confiscationum impetrarent, quod Lope Ximenes de Gurrea, Regni deputati, atque Barones intercessione procurarunt: nec tamen cõficere potuerunt. Itaque quibusdam proceribus, vel pecunia, vel libertatis nomine corruptis, plurimisq; facinorosis ac seditiosis hominibus accitis, iura armis commiscere cõtendunt, interea quãplures ex conuersis, qui vltra Regni oratores ad Regem, qui tunc Cordubæ agebat, missi erant, nullum prætermittebant subornandi modum, quo Regem ab inito consilio deflectere possent: cumq; nihil efficerent iactabant tamẽ bonam esse spem rei conficiundæ, ac diabolica instigatione (quod sæpius in eorum conuenticulis ventilatum fuerat), nempe, vt Inquisitorem Petrum Arbues de Epila, Marrinum de la Raga assessorem sancti Officij, & Petrum Frances, vel ex ijs, quos possent, occiderent deliberarunt, eo munere cuidam Ioanni de la Abadia, seditioso ac petulãtissimo homini demandato: qui eius flagitij ministros sibi simillimos copulauit, Ioãnem Sperandæum, filium Saluatoris Sperandæi infimi hominis, (qui pro fidei causis in vinculis custodiebatur) ac Vitalem Vransum, Gasconem quendam, Tristanicum Leonis, duosque alios eiusdem farinæ homines, & insignis temeritatis. Hi Martinum de Raga die quadam cùm in flumen conijcere destinassent, efficere tamen ausi non sunt, quia cum Lope Ximenes de Gurrea, ac Philippo à Castro congrediebatur. Tandemque rei exequendæ causa cum sæpius in Ecclesiam ad S. Engratiam, & B. Mariam del Portillo conuenissent, constituunt Inquisitoris interneciorem amplius non differri. Itaque in Prioris domum noctu impetum faciunt, à familiaribus tamen domus detecti, re infecta discedunt; ac eadem nocte ea hora, qua in maiori Ecclesia ad Matutinam psalmodiam Inquisitor esse solebat, mutato habitu Ecclesiam circumunt, quem cũ ea nocte non inuenissent, sequenti ad Ecclesiæ portas se constituunt. Sanctum Inquisitorem expectantibus in porta claustri, Reuerendus Inquisitor occurit, in alia manu lanceolam, in alia laternam portans, Ecclesiam ingreditur, atque sub suggestum ad latus Epistolæ genibus flexis procumbit ante altare, quem vt viderunt, sanguinolissimi homines procurrunt omnes, ac duobus ictibus corpore transfixum, ac capite mala vulnerato semiuiuum reliquerunt.

26 Ferunt † sanctum Inquisitorem magna animi alacritate, dum confodiebatur, dixisse: Benedictus sit Iesus Christus, qui mihi concessit, vt pro eius sancta fide procumbam. Neq tamen breuiculo temporis spatio, quo fuit superstes, quicquam, nisi in Iesu Christi ac Deiparæ Virginis laudem, ab eo auditum est. Sequenti

27 tamen nocte † die Iouis 14. Septembris sanctus ille martyr spiritum Deo reddidit, ac postea die sabbati magna veneratione ac pompa in eo loco, in quo occubuerat, sepultus fuit: vbi illud, prætereundum non est, sanguinem multum, qui ex vulneribus profusus eo in loco cernebatur, sancti illius corporis accessu mirabiliter referbuisse, idque Ioannes de Anchias, Anticus de Bages, aliique notarij qui præsentes erant, publicis

M

publicis instrumentis in fidem & testimonium receperunt.

Tam inaudito ac teterrimo facinore perpetrato, adeò vniuersa ciuitas illius rei nouitate ea nocte aduersus conuersorum nequitiam exarsit, vt nisi Alphonsus ab Aragonia Archiepiscopus Cæsaraugustanus equo vectus, vniuersam circumiens ciuitatem Catholicos continuisset; conuersos omnes delendos fore crederetur. Illucescente itaque die, Archiepiscopus cum omnibus Regijs officialibus, ac nobilioribus ciuitatis in domo deputationis congregati, omnibus officialibus Ecclesiasticis, & secularibus iniunxerunt, vt aduersus facinoris illius noxios rigorosè, nullis regni foris, seu consuetudinibus obseruatis procederent, quo facto conscij omnes turbati, ac summo mœrore affecti sunt; cernentes eas libertates, ac iura sibi esse sublata, in quorum tuitione omnis eorum spes posita erat.

Post transitum itaque illius S. Mar-
28 tyris, † Cæsaraugustano Tribunali, Apostolici dati sunt Inquisitores, frater Ioannes Coliuera ex Prædicatorum familia, Frater Ioannes de Culminares, Abbas Aguilarens. Cisterciens. ordinis, Magister Alphonsus ab Alarcon, Canonicus Palentin. qui
29 Regis † & Generalis Inquisitoris iussu tribunal ad Regiam (Aliaferiam vocant) transtulerunt, quò magis omnibus testatum esset, ad Regis tutelam sanctum illud Inquisitionis ministerium pertinere, quod illius gloriosi Inquisitoris martyrio fundamenta receperat.

30 Nec quidem multò pòst † perditissimi illi omnes capti ab Inquisitoribus, brachio seculari traditi grauissimas sacrilegij pœnas dedere, quorum memoria in Ecclesia maio-ri, & in Ecclesia Prædicatorum dictæ ciuitatis damnata est. Sancti au-
31 tem † Petri Arbues de Epila corpus ea reuerentia ac cultu adorari incepit, quæ cuilibet Ecclesiæ sancto exhiberi solet: Et vigesima octaua mensis Septembris sequentis anni eius exequiæ ita celebratæ sunt, vt cuilibet videretur magis solenne alicuius sancti festum. Ac Psalmus ille decantatus est, qui incipit: [Deus laudem meam ne, &c]. Porrò anno millesimo quadringentesimo nonagesimo Petro Torrellas, Laurentio Molon, & Alberto de Oriola, eius ciuitatis iuratis, decreto publico statutum est, vt sicut in honorem Dei, ac sanctorum reuerentiam luminaria continenter, in eorum sepulchris arderent, sic etiam in huius sancti Martyris sepulchro lampas die, noctuque incessanter arderet:
32 ac Elizabetha † Catholica Regina, cuius erga Inquisitores semper singulare fuerat studium, solennè sancto martyri monumentum construxit, vt refert D. Martinus Garcia, in funerali Reginæ.

33 Sed enim † quidam ex ijs, qui de malis operibus nunquam, de bonis autem atque ad Dei cultum directis scandalizari solent, hæsitare cœperunt, an quòd sanctus iste in sanctorum numerum relatus non esset, deceret satis tam celebri in loco eius inuisi sepulchrum; quorum scrupulus eò creuit, vt sinistris informationibus ad illud mutandum à Romano Pontifice Bullam Apostolicam impetrassent. Verùm cum id Martinus Garcia Episcopus Barcinonensis resciuisset, quem sanctus Epila prophetizauerat futurum Cæsaraugustæ Inquisitorem, Apostolicas illas literas tanquam obreptitias declarari fecit: illæque simul cum faccis benedictis

conuersorum, qui eum occiderant, eius sepulchro superimpositæ sunt, quos Doctor Toribius de Saldaña, ac Licentiatus Lopez de Vgarte Inquisitores Cæsaraugustan. renouarunt, lata sententia, quæ incipit[Noueritis, quòd reuerendi Patres Inquisitores, prædecessores nostri, à quibus condemnati fuerunt N. & eius complices, tanquam hæretici, & interfectores gloriosi, atque beati Inquisitoris
34 magistri Epila, &c.] Hunc sanctum, † desiderante Carolo V. Imperatore, Hispaniarum Rege, Paulus III. Pontifex Maximus, quibusdam iudicibus demandauit, vt de eius miraculis (quæ plura sunt) atque martyrio reciperent informationem, eum cupiens in Sanctorum numerum cooptare.

35 Inquisitores † in Aragoniæ ac Valentiæ regnis, & Cathaloniç Principatu de Sodomitico crimine cognoscunt, ex speciali Clementis VII. Pontificis Max. concessione, cuius breuis tenor talis est.

CLemens Papa VII. Dilectis filijs salutem, & Apostolicā benedictionem. Si vlla de pluribus, quibus ex nostro pastorali officio tenemur, nos cura remordet, illa cor nostrum potissimum pulsat, vt quos summus rerum opifex, cuius licet immmeriti, vices in terris gerimus, pretioso dignatus est suo redimere sanguine, ab eorum pręcipitijs, malorum omnium satore instigante, vigilanter eripere, eorumque animas Christo Saluatori, qui eas nobis sua benignitate commisit, præseruare curemus illæsas, prout in Domino conspicimus salubriter expedire, sanè non absque animi nostri displicentia, dilecto filio, nobili viro, Ludouico de Corduba, Duce Suessę, charissimi in Christo filij nostri Caroli Romanorum & Hispaniarum Regis Catholici in Imperatorem electi apud nos Oratore nobis referente, intelleximus in Aragonum ac Valentiæ regnis, & Principatu Cathaloniæ, mundo in deteriora iugiter dilabante, horrendum detestabileque Sodomiæ crimen, in aliquibus prô dolor! diffidentię filijs pullulare incepisse, & nisi ferum hoc hominum genus rescindatur, sinceram posse partam putredinem trahi. Quare idem Ludouicus orator nobis humiliter supplicauit, vt in præmissis de oppottuno, & celeri remedio prouidere, de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, ne tam nefandum scelus, propter quod ira Dei venit in filios diffidentiæ, vlterius serpat, sed vt penitus extirpetur, vt de mentibus hominum deleatur, prouidere volentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, discretioni vestræ, & vestrûm cuilibet, de quorum fidei zelo, integritate, dexteritate, & solertia in ijs, & alijs magnam in Domino fiduciam obtinemus, per præsentes committimus, & mandamus, quatenus per vos, vel alium, seu alios, quos duxeritis ad id deputandos, in regnis & Principatu prædictis contra omnes, & singulas personas seculares, seu clericos, aut cuiuscunque ordinis, regulares cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis; aut si in sacris ordinibus constituti existant, quos huius horrendi criminis vobis reos esse constiterit per denunciationem, accusationem, inquisitionem, aut mero officio, seu procuratoris, quem ad hoc duxeritis eligendū, aut cuiusuis alterius instantiam, vel (prout aliàs) iuxta leges seculares, vel municipalia statuta fuerit de iure faciendum, procedatis, & vestrûm quilibet procedat. Nos enim vobis, & vestrum cuilibet, vt in huiusmodi

causa

causa contra huius detestabilis criminis reos coniunctim, vel separatim procedere, & testes, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram Ecclesiasticam, & alia iuris remedia veritati testimonium perhibere, omniaque alia & singula, quæ in præmissis necessaria fuerint, seu quomodolibet opportuna circa sententiam, quam vna cum Ordinario loci proferre teneamini, facere & exequi valeatis, Apostolica autoritate licentiam, & facultatem concedimus per præsentes, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac felicis recordatio. Bonifac. Papæ VIII. prædecessoris nostri, de vna, & Concilij Generalis de duabus diætis; ac statutis, & ordinationibus, etiam in Conuentibus generalibus editis; iuramento, confirmatione Apostolica, aut quauis firmitate alia roboratis, cæterisque contrarijs quibuscunque. Dat. Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo piscatoris die vigesimoquarta Februarij 1524. Pontificatus nostri anno primo. Euangelista I. Subscriptio. Breuis. Dilectis filijs, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Aragonum, ac Valentiæ regnis, & Principatu Cathaloniæ constitutis, & eorum cuilibet. Alia etiam extat Leonis decimi Bulla, directa Ludouico electo Episcopo Dertusen. in
15 qua † Inquisitoribus Aragoniæ, Cathaloniæ, Valentiæ, ac vtriusque Siciliç vsurarum cognitionem specialiter demandauit, quæ Bulla in archiuo sancti Officij Inquisitionis Barcinonç obseruatur, & est sequentis tenoris.

LEO Papa decimus Dilecto filio Ludouico, electo Dertusen. hçreticæ prauitatis in Aragoniæ & vtriusque Siciliæ Regnis, & dominijs charissimi in Christo filij sui Ferdinandi Regis Catholici Inquisitori generali per sedem Apostolicam deputato, & ab eo in Regnis, & dominijs prædictis subdeputatis pro tempore, contra quoscumque vsurariam prauitatem exercentes inquirendi, & culpabiles repertos puniendi, & alia circa id tunc expressa faciendi & exequendi per Regnorum principatus, & Dominiorum prædictorum statu prospero ad fidelium in illis habitantium animarum salutem; certis modo & forma, & tunc expressis, facultatem, & autoritatem concessit, prout in ipsius prædecessoris desuper confectis literis plenius continetur. Tamen postea, tam tunc Generalis, quàm nonnulli ab eo subdeputati Inquisitores præfati ad preces; seu requisitionem incolarum & habitatorum Regnorum, Principatus, & dominiorum prædictorum, vel aliquorum ex eis, seu aliàs de crimine vsurarum huiusmodi ex tunc de cætero non cognoscere, & facultatem tunc, & pro tempore existentes dictæ hæreticæ prauitatis in ciuitate Barcinonç Inquisitoris in causis hæresim, & à fide apostasiam sapientibus, certis etiam tunc expressis modo & forma restringere, & præfatus Rex se, quod dicti Inquisitores id obseruarent, cum effectu curare, medio iuramēto promiserunt, prout in quibusdam publicis instrumentis, aut alijs authenticis scripturis inde confectis dicitur plenius contineri. Nos igitur attendentes, nullum his duobus criminibus perniciosius virus in terris gigni, quorum alterum Dominicam assiduè Maiestatem offendit: alterum, cum spiritualis salutis exitio, pauperes & egenos in extremam deducit inopiam, & tāquam tinea conterit & exedit; & obseruandum non esse iuramentum, quod in

 æternæ

æternæ salutis dispendium, & contra sanctissimos mores noscitur esse præstitum, expedireque propterea, vt in illorum reos non rara vel limitata vindicta, sed eò frequentiùs acriusque insurgant vndique animaduersionis aculei, quo cæteris sunt Deo magis infensa, & humano generi pestilentiora criminibus, motu proprio non ad tuã, vel præfati Regis, aut alicuius alterius pro vobis oblatæ super hoc petitionis instantiã, sed de nostra mera deliberatione, & certa scientia te & Regem hac in ciuitate Barcinonæ pro tempore residentem, & alios Inquisitores præfatos, & vestrũ quemlibet à promissionum per vos respectiuè factarum huiusmodi obseruatione, & præstiti desuper iuramenti vinculo, manifestam in se iniquitatem continentre harum serie ab soluimus, & absolutos fore nunciamus, decernentes vos, & vestrûm quemlibet ad illarum obseruationem nequaquam teneri, ipsumque in ciuitate Barcinonæ pro tempore residentem Inquisitorem super crimine hæresis secundum sanctorum Canonum instituta liberè contra quoscumque posse, & debere procedere. Et nihilominus discretioni tuæ de qua in his & alijs specialem in Domino fiduciam obtinemus, in virtute Sanctæ obedientiæ, districtè præcipiendo mandamus, quatenus super crimine vsurarum huiusmodi per te & subdeputatos à te, quot fuerint opus, bonæ famæ & timoratæ conscientiæ viros inquiras, & contra illos reos procedas, ac inquiri & procedi facias, & alia omnia circa id necessaria, & quomodolibet opportuna, exequaris: aliàs vix tradita per prædecessorem præfatum, dicto tunc Generali Inquisitori desuper facultatem & authoritatem, non obstantibus præmissis, ac constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisq; contrarijs quibuscumq;. Dat. Romæ apud sanctum Petrũ sub annulo Piscatoris, Die. 2. Septembris 1513. Pontificatus nostri anno primo. Petrus Bembus.

De Inquisitione regni Valentiæ. *Cap. IX.*

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores Aragoniæ, & Cathaloniæ olim sanctum Officium Valentiæ exercebant.*

2 *Frater Andreas Ros, Valentiæ Inquisitor specialis designatur, anno 1420.*

3 *Frater Christophorus Gualbes Inquisitor Valentiæ, inquirendi & prædicandi munere propter delicta priuatur.*

4 *Inquisitor Generalis Castellæ potestatem creandi Inquisitoris in regno Valentiæ, à Romano Pontifice accepit.*

5 *Dissensio brachij militaris contra sanctum Officium.*

6 *Inquisitorum nomenclatura regni Valentiæ.*

N Valentino regno, ab illis fere temporibus, quibus à Mauris recuperatum est, sanctæ Inquisitionis Officiũ fuit. Quãuis enim peculiares illi Prouinciæ
1 censores fidei non præerant, † ab Inquisitoribus tamen Aragonum, vel Cathaloniæ, occurrentibus casibus, exercebatur, quemadmodũ Hugonẽ Fenoletum septimũ Episcopũ Valentinũ, natione Cathalanũ, filiũq; Vicecomitis de Illa, vnà cùm Inquisitore Nicolao

Nicola Rosello teterrimum illum ac impudentem hæresiarcham, Fratrem Iacobum Iust. Bigardorum caput, damnasse legimus in 2. part. Directorij Inquisitor. quæst. 2.

Multis † tamen ab hinc labentibus annis Martinus Papa V. in quadam Bulla, quæ incipit: [Romanus Pontifex.] Data Florentiæ, 6. Kal. Aprilis, Pontificatus eius anno 3. à Christi tamen natiuitate 1420. ad instantiā & supplicationem Alphonsi V. ac eius Reipub. conscriptorum; quia absurdum videbatur in tam celebri Prouincia peculiarem Inquisitorem desiderari, Dominicanorum Prouinciali mandauit; vt quemadmodum in Aragoniæ Regno, & in Cathaloniæ Principatu; sic etiam illo Regno proprium ac Prouincialem Inquisitorem designaret, qui Apostolico mandato morem gerens, Magistrum Fratrem Andream Ros in Valentinum Inquisitorem nominauit, vt Valētiæ testantur Annales. Ab eo tempore Inquisitio vsque ad Vniuersalem eius renouationem, quæ Catholicorum Regum Ferdinandi & Elizabethæ temporibus facta est, in eo statu permansit; quorum quidem Regum instantia Frater Thomas à Turre-cremata Generalis Castellæ ac Legionis Inquisitor creatus fuit. Deinde verò, cum Rex Cordubæ esset, 20. die Maij eiusdem anni, commendatæ Gundisaluo Baeza (eius apud Romanum Pontificē oratori,) præceperat, vt eidem Pōtifici supplicaret, quatenus Fr. Christoph. Gualbes, & Mag. Ortes ordinis S. Dominici hæreticæ prauitatis in Regno Valentiæ Inquisitoribus abrogatis, prædicto Inquisitori primario Castellæ indulgeret facultatem in Regnis Aragonum, Cathaloniæ, Valentiæ, & Siciliæ Inquisitores subdelegandi, qui tamen ex Prædicatorum essent familia, eosque reuocare posset, nisi tales essent; qui fideliter ac dignè suum munus obi-

3 rent. † Gualbes ille (quem superiùs nominauimus) ita Prouinciam sibi creditā administrabat, vt Pontifex Maximus eum nedum ab Inquisitoris Officio, sed à concionandi ministerio abdicaret. † Necnon Generali Inquisitori, quod supplicabatur, concessit, eum non adstringendo, vt ex Dominicanis Inquisitores deberet eligere, sed cuiusque ordinis viros, qui tamen in sacra Theologia Magistri essent, nominare posset. Idemque confirmauit postea Sixtus IIII. suis Apostolicis literis. Dat. 17. Octob. anno 1483. Eodem igitur tempore, quo Aragonenses, Cathalani, ac Valentini Inquisitionis iugo capita submiserunt, ac 17. die mensis Nouembris proximè sequentis, fidei concionem perorauit religiosus vir ordinis Prædicatorum Petrus de Epila, qui vnà cum Martino Iñigo eius regni Inquisitor crea-

5 tus erat, † consuetaque fidei edicta promulgata sunt. Interea maxima dissensio militaris brachij fuit, contendentis sanctæ Inquisitionis Officium non esse admittendum, quæ tribus circiter mensibus perdurauit. Sed cum Dei ac Ecclesiæ negotium ageretur, tandem agnouerūt omnes in Regno illo esse plures de fide suspectos incolas, nec maius beneficiū illi præstari posse, quàm si sanctæ Inquisitionis Officio, veluti fidei quodam tutissimo propugnaculo, communiretur. Sic igitur consensionē omnium, ac incredebili voluptate sanctæ Inquisitionis tribunal in eo Regno, maximo ipsius commodo ac beneficio positum est, quod (eo tempore cuius suprà memini excepto) semper Generali Castellæ Inquisitori subiacuit.

In sanctum illius Regni Inquisitionis Officium plures cum literis, cum virtute

virtute insignes viri incubuerunt, tam ab eius incunabulis, quàm postea quàm Generali Castellæ Inquisitori subordinatum est, quorum nomina hic attexere dignum iudicauimus; non solùm priuata propter omnium merita, sed etiam quia eorum singuli literarum præstantia, vitæque ac morum integritate de vniuersa Valentinorum Repub. benemeriti sunt. Eorum numerus ac series partim ex registro sancti Officij, partim verò ex pluribus Apostolicis literis ac capitularibus actis celeberrimi Dominicanorum Cœnobij illius ciuitatis deceptus est.

Primus itaque eius Prouinciæ (quē
6 scimus) inquisitor † fuit, frater Andreas Ros, ex Dominicanorum ordine, qui ab anno. 1420. vsque ad annum. 1434. in eo munere laudabiliter versatus est.

Frater Arnaldus Corio, sacræ Theologiæ magister, in Basileæ Cōcilio Eugenij Papæ IIII. iussu, anno humanæ salutis. 1434. Inquisitor creatus est, vt ex eius Canonica institutione constat, quæ in dicto Cœnobio asseruatur. Hic vsque ad annum. 1443. quo diem suum clausit extremum, illius regni fuit fidei Inquisitor. Fuit etiam in Ecclesia Valentina vltimus ordinis lector, vt ex eius Ecclesiæ veteribus constitutionibus videre est, fol. 87.

Magister Frat. Martinus Trillus, Cœnobij S. Dominici ac eius Regni Inquisitor, anno. 1449.

Magister Frat. Michael Iustus anno salutis. 1458.

Magister Frat. Raphael Garcia reperitur Inquisitoris Officio functus ante annum. 1463. & vsque ad annū. 1467 quo ab humanis decessit.

Magister frater Franciscus Pinetus, primùm Vicarius, deinde Prior Cœnobij sancti Dominici Ciuitatis Valentiæ eodem anno proximè dicto in hoc munere successit; quod exercuisse probatur vsque ad annū. 1469. De vlterioribus verò annis vsque ad. 1474. nihil planè legimus.

Magister frater Didacus Borrellus anno. 1474.

Magistri Fr. Ioannes Ortes, & frater Christophorus de Gualbes hæreseos Censores fuerunt vsque ad annum Domini. 1482.

Eodem anno primarius ac Generalis Hispaniæ Inquisitor, frater Thōmas à Turre-cremata duos sequentes creauit Inquisitores; Magistrum Martinum Eñigum Theologum, ac Canonicum Valentinum, Magistrum prædictum fratrem Ioannem de Epila familiæ Prædicatorum, qui simul cum fratre Ioanne eiusdem ordinis primarius Aragoniæ fuerat Inquisitor, anno Domini. 1481.

Anno tamen. 1487. superiùs nominatis tres substituti sunt, Licenciatus Petrus Sanctius à Calancha, Canonicus Palentinus. Licenciatus Ioannes Lupus à Cigales, Theologus, Canonicus Conchensis, qui postea fuit Inquisitor Abulensis. Internecionem ac mortem gloriosi sancti Christi martyris Christophori (quem vulgò sanctum Innocentem è Guardia appellamus) testatam instrumentis reliquit.

Doctor Franciscus Soler Iurisperitus Ilerdens. Canonicatus an. 1488. Inquisitor electus est frater Michael de Monte rubeo; ordinis sancti Dominici, Prior sancti Petri (de las Dueñas) vt vocant.

Magister frater Didacus Madalenio ex eadem familia, Prior sancti Ildephonsi Taurini, qui prius Prouincialis Castellæ reformationis fuerat, in eam Inquisitionis dignitatem cooptatur, anno. 1489.

Licentiatus Ioannes Monasterius

Iuris-

Iurisperitus, Canonicus Burgen. anno. 1492.

Licētiatus Rodericus Sāctius à Mercato, Canonicus Zamoren. ann. 1500.

Doctor Iustus à sancto Sebastiano, Canonicus Palentinus, anno 1504.

Doctor Toribius à Saldaña anno 1505. post Inquisitor Cæsaraugustanus creatus.

Magister Gaspar Puteus Theologus, eodem anno 1505.

Doctor Gisbertus Ioannes Remolius, Canonicus ac præpositus Ilerdēsis anno 1510.

Doctor Andreas à Palatios anno 1510. fidei censor fuit vsque ad annum 1520. Sed quoniā ordinibus sacris initiatus non erat, eo muniere relicto statum matrimonij elegit, quem deinde Cardinalis Adrianus, Generalis Hispaniæ Inquisitor, quoniam diligenter ac rectè in eo munere fuerat versatus assessoris illius sancti Officij munere eum cohonestauit.

Ioannes Caluus, vtriusque Iuris prima corona laureatus anno 1514.

Licentiatus Ioannes à Churruca, Cantor Almeriæ 1520.

D. Arnaldus Alberti Canonicus Maioricensis anno 1527. qui postea fuit Episcopus Patinen. & Maioricensis.

Frat. Antonius de Calcena in Aragonum Regnis Franciscanorum vicarius Generalis, fuit Inquisitor Valentiæ anno 1534. postea Episcopus Dertusanus.

Magister Antonius Ramirus de Haro Abbas de Arbas eodem anno, quo magister Caliena Inquisitor designarur cum ambo propter Maurorum ad fidem conuersorum negotia eò missi fuissent.

Licentiatus Sanctius Peretius ab Spelunca, Canonicus Pacis Augustæ eodem anno 1534.

Licentiatus Gundisaluus à Munebrega anno 1535. qui Episcopus Tarraconensis non multis ab hinc annis mortuus est.

Doctor Blasius Ortitius, villa Robredo natus Canonicus Toletanus anno 1540. postea Archiepiscopi Toletani Vicarius Generalis, qui priùs collega amplissimi collegij sanctæ Crucis Pincianæ, ac postea Referēdarius fuerat Adriani VI. Pontificis Maximi.

Antonius Ramirius ab Haro, electus Episcopus Mirobregen. vel Ciudad Rodrigo eodem anno 1540. cum Inquisitoris potestate Valentiam remeauerat, vt de negotijs nouiter conuersorū ad fidē ageret, postea fuit Episcop. Calagurritanus, & Segobiensis.

Licētiatus Petrus Gasca ex ignobili vico in Abulensi tractu ortus, ad res omnes peragēndas expeditus, in Senatum Inquisitorum ascitus, & ad Mauricæ gentis tumultus sedandos Valentiam missus fuit: & postea vanos noui orbis motus contra Piçarrum consilio suo & prūdētia pacauit.

Doctor Azebeus Canonicus Burgensis eodem etiam anno 1540.

D. Ferdinandus Loazes, Episcopus Helnensis anno Domini 1541. postea Episcopus Ilerdēsis Dertusensis, deinde Archiep. Tarraconēsis, ac demum Archiepiscop. Valentinus, ac Patriarcha Antiochenus, qui obijt ann. 1568. in Collegio ab eo constructo, atque dotato ordinis Prædicatorum de quo optimè meritus semper fuerat.

D. Franciscus à Nauarra, Canonicus regularis ordinis Beatę Mariæ de Roncesualles, electus Episcopus Mirobregen. vel Ciudad Rodrigo, qui Valentiam missus est anno 1541. vt de nouiter conuersis à fide deficientibus cognosceret. Hic fuit postea Archiepiscopus Valentinus. Eius præstantissimi viri nobilitas, comitas, moderatio, ac egregia erga subditos beneuolentia adhuc recens est.

Doctor Alphōsus Peretius, an. 1544.

Doctor

Doctor Martinus Peretius ab Ortega, eodem anno 1544. qui postea Inquisitor Lerenæ obijt.

Licentiatus Gregorius à Miranda, anno 1548. in eam prouinciam destinatur. Postea cōuersorum ex Mauris indissolubilia negotia illi commissa sunt. Demũ Abbas sancti Isidori Legionensis creatur, cuius regulam professus, viam vniuersæ carnis Valētiæ ingressus est. Fuit vir pius, ac ordinũ SS. Dominici & Francisci apprimè deuotus.

Doctor Ramiretius, qui antea Lerenæ Inquisitor fuerat, Valentiã cum eodem munere migrauit, anno 1562. ibique decessit electus Episcopus de Cusco, in ea Indiarum prouincia, quæ vulgò dicitur Perú.

Doctor Alphonsus à Soto Mayor, Gallecus, anno 1562. qui dignitate Ecclesiæ Granatensis cohonestatus Valentiæ obijt, anno 1564.

Licentiatus Bernardinus ab Aguilera, Canonicus Coriensis. ann. 1564.

D. Hieronymus Manrique, qui Murciæ sanctæ Inquisitionis Officio operam dederat, Valentiam eidem officio vacaturus venit anno 1566. qui postea primus triremium censor ac supremi Inquisitionis Consilij fuit senator, & sanctę Cruciatæ generalis Cōmissarius, ac tandem Episcopatu Abulensi, & generalis Inquisitionis officio cohonestatus est.

Licentiatus D. Ioannes à Rojas, vir sanè literis religione & prudētia clarus Valentiæ Inquisitor fuit, anno 1567. & postea in regno Siciliæ Agrigentinus Episcopus decessit.

Licentiatus Andreas Sanctus, qui fuerat Inquisitor Maioricensis, ac Cordubensis, fuit etiam Valentię Inquisitor anno 1568. postea verò Cæsaraugustæ, postea Episcopus Teruelensis, ac demum Archiepiscopus Cęsaraugustanus: vir equidem egregia comitate, ac humanitate insigni adeò omnibus gratus, vt ad ampliorem dignitatem euehendus absque dubio fuisset, nisi fato in Comitijs Monrisonæ anno 1585. celebratis ab hac luce subtractus esset.

D. Sotus Calderon, priùs Murcię deinde Valentiæ Inquisitor, an. 1569. vbi Canonicus & Archidiaconus Paci Augustæ mortuus est, anno. 1573.

Licentiatus Martinus à Saluatierra antea Lerenæ Inqnisitor, postea Valentiæ anno 1575. mox fuit Episcopus Albarrasin, & deinde Episcopus Segobiensis.

Licentiatus Didacus ab Ahedo, anno 1572. postea Episco. Agrigentinus & nũc Archiepiscopus Panormitanus.

Licentiatus Petrus à Zarate, eximia pietate cōspicuus Inquisitor Murciensis ciuitatis, & Valentiæ an. 1573. qui Inquisitionis muneri prudenter grauiterque incubuit.

Licentiatus D. Ioãnes à Stunica Valentiæ Inquisitor anno 1574. deinde Toleti, electus Episco. Insularum Fortunatarum: vulgò [Canariæ] nunc verò supremi Inquisitionis Cōsilij senator, ac commissarius sanctæ Cruciatę est, & fuit Salmantinę Academiæ moderator.

Licentiatus Ferdinãdus Cortes, Inquisitor Valentiæ anno 1579.

Licentiatus Alphonsus Ximenez à Reynoso anno 1580.

Licentiatus Ioannes Llano de Valdes, ann. 1581. Inquisitor Cæsaraugustæ, nunc verò Hispali eidem officio nauat operam.

Doctor Franciscus ab Argãda priùs Conchensis posteà Valentiæ Inquisitor, ann. 1582. moxq; Cōchen. reuersus est, qui literis & prudentia pollet.

D. Petrus Gutierrez à Flores, ordinis Alcãtarę, sacerdos cōuētualis, an. 1584. Inquisitor Valētinus, inde ad supremũ senatũ Indiarum assũptus est.

Licen-

Licentiatus D. Petrus Giron anteà Lerenæ, nunc verò ob singularia virtutum ac literarum ornamenta Valẽtinus Inquisitor creatus fuit.

D. Philippus à Tassis è Barcinonensi Inquisitione iam ad Valentinam translatus, qui non minus literis ac pietate quam prudentia pollet. Licentiatus Gordazar id munus Valentiæ diligenter ac prudenter executus est, & inde ad Pincianam Inquisitionem euectus fuit.

De Neapolitana Inquisitione.
CAP. X.

SVMMARIVM.

1 *Neapoli Inquisitio fuit ante annum 1274.*

2 *Petrus Belforatus Archiepiscopus Messanensis, ab Inquisitore Generali Castellæ Inquisitor Neapolis creatur.*

3 *Literæ Ferdinandi in fauorem Neapolitani Inquisitoris.*

4 *Didacus Obregon, receptor sancti Officij Siciliæ, creatur receptor bonorum confiscatorum Neapolis.*

5 *Ferdinandus non potuit Inquisitionem Neapolin introducere.*

6 *Caroli quinti studium in introducenda Inquisitione, & Neapolitanorum motus, & contradictio.*

1 NEAPOLI, † ante obitum Diui Thomæ Aquinatis, qui fuit anno humanæ salutis 1274. hæreticæ prauitatis tribunal fuisse, ex illius vita, quæ in initio suorum operum posita est, apertè constat. In ea enim recensetur, D. Paulum Apostolum Paulo Aquiliano Neapolitano Inquisitori illius Angelici Ecclesiæ Doctoris mortem prænunciasse. Porrò anno Domini 1504. opera atque industria strenui illius Ducis, qui per excellentiam Magnus cognominatur, recuperato à Ferdinando Regno illo, atque pacato, cum plures hæretici labe, ac Iudaicis superstitionibus contaminati, qui Hispania excesserant in illud Regnnm, quod rebellauerat, tanquam in tutissimum portum diuertissent, nihil, eo subiugato, Regi prius fuit, quàm spurcorũ hominum societate contaminatam ditionem il-

2 lam expurgare. † Quamobrem Didacus Deza Episcopus Palentin. ac Generalis in omnibus Regnis, & ditionibus Catholicorum Regum Inquisitor, Petrum Belforatum Archiepiscopum Messanẽsem, Inquisitoris ei delegata potestate ad illud Regnum misit, cui Ferdinandus literas ad Præsidem, proceres, ac Vniuersitatem illius ciuitatis ac Regni dedit, vt omni auxilio ac fauore illi in omnibus præstò essent: quarum literarum exemplaria hìc inserere placuit.

3 Ferdinandus, & Elizabetha, &c. † Illustri, Magnifico, dilectoq; consiliario, magnoque Capitaneo nostro, Gonzalo Ferdinando de Corduba, Duci Terre-nouæ, Comitique sancti Angeli, ac Viceregi in dicto nostro Siciliæ citra Pharum Regno, factoq; nostro consilio, & eius Præsidenti, locumtenenti, & Præsidentibus Cameræ nostræ summariè etiam alijs quibusuis officialibus, & subditis nostris maioribus, & minoribus, quibus officio, titulo, autoritate, dignitate, & potestate fungentibus, dictorumq; officialium locumtenentibus, seu ipsa officia regentibus, ad quem, seu quos spectet, præsentesque peruenerint, seu fuerint quomodolibet præsentatę, subscriptaque pertineat, vel pertinere quouis modo dignoscatur, salutem & dilectionem. Noueritis, quod

quod Reuerendus in Christo pater, dilectusq, Consiliarius & cōfessor noster, Fr.Didac. Deza, Episcop. Palentin. Comesq; Perniæ, ac in omnibus Regnis & terris ditionis nostræ contra hæreticam & apostaticam prauitatem Generalis Inquisitor, animaduertens, velut Catholicus, & sui officij studiosissimus, elapsis temporibus Regno ipso Siciliæ citra Pharum non dum à nobis recuperato, ingentem hæreticorum cateruam seu multitudinem ab his nostris Hispaniarum Regnis metu sancti Officij Inquisitionis profugam illuc sese tanquam in tutam mansionem recepisse, quorum statuæ (culpis tamen & criminibus eorundem id iustè exposcentibus) post ipsorum absentiam, igni traditæ sunt, pro suæ, nostręque conscientiæ exoneratione: quandoquidem Regnum præfatum (Deo propitio) ad nostras iam peruenit manus, nostræque tandem ditioni omnino subiecimus, sanctum Inquisitionis Officium isthuc transmittere destinauit, Regnū idem hæresis & apostasiæ infando ac detestabili crimine purgaturum, exstirpaturumq; ad laudem, cultum & honorem summi rerum omnium conditoris, nostræq; fidei orthodoxæ decus, augmentum, & exaltationem, & Christi nominis sublimationem. Huiusmodi munus Reuerēdo in Christo Patri, dilectoque consiliario nostro fratri Petro de Belorado Archiepiscopo Messanensi, & in Regno nostro Siciliæ vltra Pharū iam modo hæreticę prauitatis Inquisitori, viro quippe doctissimo, & integerrimo suis cōmissionibus subeundum commisit, à nostrisque petijt Serenitatibus, vt præfatum Reuerendum Archiepiscopum Inquisitorem statim in regnum ipsum profecturū, nostri brachij Regij decenti opportunoque auxilio & fauore, pro dicto (videlicet) sancto Officio liberè exercēdo hęreticisque ipsis capiendis, & eorum criminibus puniendis, bonisque confiscandis, ac cæteris agēdis, quæ ad eius officium spectent, & incumbant, vti Reges & Principes Catholici, Christianæque Reipublicæ zelatores, prosequi & suffragari mandare dignaremur. Nos verò, quos Domini cultus augendi Christianæque Religionis amplificandæ ingens cura solicitat, eiusdem Reuerendi Episcopi, & Generalis Inquisitoris iustissimis petitionibus spontaneâ voluntate annuentes, desiderantesque Regnum ipsum nuper nobis à Deo redditum, ijs quæ Deo grata sunt, manu nostra muniri ac decorari, omnique hæresi ac infidelitate purgari, & Inquisitorem prænominatum in tam sancti Officij ministerio fauore debito exornari, præsentium tenore sciēter, expresse, & consultò vobis, ac vnicuique vestrûm dicimus districteque præcipiendo mandamus sub nostræ gratiæ & amoris obtentu, pœnaque vnciarum decem millium, à bonis cuiuslibet contrà facientis exigendarum, nostroque applicandarum ærario, vt adueniente præfato Reuerendo Archiepiscopo Inquisitore, pro dicto officio exercendo in Regnum illud prædictum, seu in quasuis illius partes, & loca iurisdictionum vestrarum, eundem, eiusque familiam, ac officiales, & ministros dicti sancti Officij, quos secum adduxerit, cum debito honore & reuerentia recipiētes decēter hospitemini, & inde suum Inquisitionis Officium liberè, & absque aliquo impedimento facere & exercere sinatis & permittatis: nec non quotiescumque seculare brachium inuocauerit eidem Inquisitori, & ministris, ab eisdem requisiti omne auxilium, consilium, & fauorem petitum & necessarium continuò ac in-

incunctāter præstetis & impendatis, præstarique & impendi faciatis, capiēdo, seu capi faciendo, & carceribus mancipando, vinculisque seu compedibus alligādo omnes, & quoscunque per ipsum Inquisitorem vobis designatos seu nominatos, captosque detinēdo & custodiendo, necnō à locis iurisdictionis vestræ in alia loca vel partes ab eodem Inquisitore destinatas, mutādo seu transferendo & eius Alguazirio seu ministris eosdem tutò liberando ac relinquendo; & facinorosos eis, seu de hæretica labe apostasiæ conuictos dum Inquisitor ipse brachio seculari eos relaxauerit, vel tradiderit condemnatos, ac pœna puniēdos, pœnis debitis afficiatis, & plectatis nō obstantibus in præmissis aut aliquo præmissorū quibusuis pactis, cōuentionibus aut capitulationibus per vos, præfatū illustrē Ducem, aut aliū quemcunq; nomine nostro vel vestro in deditione ciuitatis Neapolis, aut aliàs quādocumque, & quomodocumq; factis conuentis vel iuratis, cum ea quæ contra fidem faciunt, nullo pacto à Catholicis obseruanda sint: quinimò easdem, si tales sunt, quæ prædictis aliquatenus obuiare censeantur cum præsentibus, quo ad hæc reuocamus, taxamus, annullamus, & irritamus pro cassisq; irritis, ac nullis, nulliusq; roboris seu momenti haberi volumus; & habemus: cæteris autem ad hæc non tangentibus in suo robore permanētibus. Præterea, vt Inquisitor præfatus, ministrique & officiales prædicti dictum sanctum Inquisitionis Officium liberiùs atq; tutiùs exercere valeant, quo pleniùs se nouerint præsidio & fauore nostro suffultos: eosdem cum tota eorum familia, iumenta, res, & bona quæcumque sub nostro speciali guidatico, custodia, protectione, & saluagardia, mittimus, ponimus, atq; suscipimus: mandantes insuper vobis sub pœnis prætaxatis, vt guidaticum nostrum huiusmodi eisdem, & rebus eorum inuiolabiliter obseruetis, nullū eisdem grauamen, molestiam, iniuriam, damnum, detentionem, vel offensam in personis, vel in bonis inferēdo, vel faciendo, aut à quopiam fieri, seu inferri permittendo. Verumtamen (si necesse erit, & requisiti fueritis) eisdem de securo transitu conductoq; prouidebitis. Caueti verò à contrario faciendo aliqua ratione vel causa, quantò gratiam nostram charā habetis, iramque & indignationem nostram, ac pœnam præappositam veremini incurrere. Dat. in oppido Metinæ del Campo die 30. mensis Iunij, 7. Indictione, ann. à Natiuitate Dñi, 1504. Yo el Rey. Yo la Reyna. Domini Rex & Regina ex deliberatione facta in consilio Generalis Inquisitionis mandarunt mihi Ioanni Roiz de Calcena, & iusserunt vt nullus eam videret.

Rex & Regina Castellæ, Aragonū Siciliæ citra & vltra Pharū, &c. illustris Dux Armorū, magnæ capitaneæ Vicerex, & locumtenens, &c. Generalis consiliarie noster fidelis, dilecte: Non ignoratis, quàm vtile ac necessariū fuerit Regnis ac ditionibus nostris sanctæ Inquisitionis Officium ex quo, quantum Ecclesia S. exaltata fuerit, diuinus cultus reformatus, quāta denique commoda in Christianam rempublicam fluxerint, experientia nouimus, ita vt piè, firmiterq; credamus plures victorias ac beneficia, quę nobis Deus præstitit, hanc sancti Officij institutionem, quę nobis semper cordi fuit, ea à Diuina clementia impetrasse, impetraturáq; vt ea nobis in posterū ad suam gloriam cōcedantur. Et quoniā (vt satis scitis) in ipsum Regnum plures hæretici S. Officij metu, ac propria conscientia perculsi re-

 su-

fugerũt, quorũ ferè omniũ statuę propter enormissima eorũ delicta in Hispania cõbustę sunt, cui malo vt mederetur, reuerẽdus Episc. cõsellarius noster, ac Generalis in omnibus Regnis ac ditionibus nostris Inquisitor, pro suæ & nostræ cõsciẽtiæ exoneratione reuerend. Archiep. Messan. Inquisitorẽ ad ista regna delegauit, eiq; mandauit, vt in ipsum regnũ trãsfretaret, & in hęretici criminis noxios, vel quorũ statuę igni tradit ę hîc sunt debitis supplicijs statuat, quod nullatenus fieri potuit, quantumvis vos de eorum indemnitate ac securitate eo tẽpore quo ipsa ciuitas vobis tradita est, pepigeritis, cum tale pactum contra fidẽ nostram factum nõ teneamini adimplere. Et quoniam nisi summa prudentia atq; solertia prouideatis de dictorum hæreticorũ custodia omnes absq; dubio ex ipso regno in alias prouincias nobis non subditas transmearent, eorumque delicta impunita remanerent, quod maximè Dei Opt. Max. volũtati repugnare credimus, ac ea de causa dictus Archiep. Messanens. itineri se committit, eo colore quasi Romam sit appulsurus: idcirco nostro congruit seruitio, sicq; vobis dicimus & mandamus sub fidelitatis pœna quatenus confestim atq; præsentes literæ vobis redditę fuerint omnes ipsius regni portus ac excessus sufficiẽti custodia cõmuniatis, ne quisquam dictorum hæreticorum prædicto regno possit excedere, ac dicto Archiepiscopo eiusque officialibus & ministris in omnibus præstô sitis, eisq; auxilium consilium, & fauorem pręstabitis. Dat. Metinæ del Cãpo, die 30. Iunij. 7. Indict. an. à Natiu. D. 1504. Ego Rex. Ego Regina, &c. Alię extant Catholicorum Regum ad Proregem regni Neapolis Epistolæ, ad eundem ferè effectum. Dat. 8. & 24. Iulij. Alia Ferdinandi extat ad Francisc. de Rojas, eius apud sedem Apostolicam oratorẽ, qua eum iubet prædicto Archiepiscopo Messan. Neapolitano Inquisitore apud Pontif. intercedere, si quid ei negotij in Romana curia contingeret. quas omnes literas breuitatis studio libenter omittimus.

4 Eodẽ anno † Rex Ferdinãdus Didacum Obregon receptorẽ bonorũ cõfiscatorũ S. Officij in Regno Sicilię, eorũ quoq; bonorũ, quę ex S. Officio tũc primũ Neapoli instituto ad Regiũ fiscũ deuoluerẽtur, receptorem fecit.

5 †. Verùm licet inclytus ac Catholicus Ferdinandus impensè ac studiosè curaret S. Inquisitionis Officiũ quemadmodũ cum Ecclesię fructu exercebatur Neapoli instituere, quamplurimis suborĩẽtibus negotijs ac difficultatibus, rẽ perficere prępeditus est, Ann. sanè à Natiu. D. 1546. Carolus V. Imperator cupiens de competẽti remedio regno Neapolitano prouidere, illiq; aduersus Lutheri pestẽ, quæ Alemaniam latè populabatur, certissima antidota pręparare; ac etiam, ne si quisq; illius impostoris impius sectator in illo regno versaretur, impunè ageret D. Petro Toleto Proregi Neapol. semel iterũq; imperauit, curaret vt S. Inquisitionis Officium in eo regno reciperetur. Prorex verò omnibus neruis tentabat, vt propositum finem consequeretur, cum autem matura hominum ac rerum statu pensatis animaduerteret, difficilem rei exitum fore, munera publica credenda curauit optimis ac moratis viris, qui Inquisitionis introductionẽ adiuuarẽt, deinde publicè proposuit, quanrũ è diuino cultu ac è republica foret, quàm gratũ etiã Imperatori accideret, si Hispanorum ac Siculorũ exẽplo S. Offic. reciperent. Neapolitani verò ita rei nouitate repẽtè commoti sunt, vt publicè dicerẽt, prius vitã amissuros, quam illam Inquisitionis normã per-

perferrent clamabātq; hęresum extirpationem ad Pontificē & iudices Ecclesiasticos nō ad temporalem Principē spectare. Intereà cū ea cognouisset Paul. Pōt. Max. sua Apostolica Bulla exposuit ad se, suosq; iudices, & non ad alium Inquisitorem cōtra hæreticos pertinere. Nihilominus tamen Prorex, ne populari illi furori cedere videretur, Inquisitores ac Officiales sancti Officij constituit, quo adeò Neapolitanorum animi iam irritati exarserunt, vt quadam die cum duo ad custodiā ducerētur, exclamarētq; ex Inquisitionis causa capi, repente publico suborto tumultu, arma festinā ter capiunt, se iureiurando omnes obstringunt, ac eo vsque deuētum est, vt ex tribus arcibus Regijs tormētis igneis Neapolitana ciuitas magna ędificiorum deformatione fuerit expugnata, ac ciues cum Regijs militibus pedem contulerint, manum conseruerint, ac tanquam capitales hostes conflixerint re tandem infecta Carolus sua solita benignitate veniam precantibus concessit.

De Inquisitione regni Siciliæ.
CAP. XI.

SVMMARIVM.

1 *Philippus II. Hispaniarum Rex Ludouicum de Paramo autorē decidendarum controuersiarū inter Proregē & Inquisitores Siciliæ causa euocauit.*

2 *Controuersiarum illarum decisionem, quibus Rex commiserit.*

3 *Cardinalis Quiroga, & D. Hieronymus Manrique, Generales Inquisitores, autori mandarunt, vt hunc librum scriberet.*

4 *Tribunal S. Inquisitionis in Sicilia Panormi est.*

5 *F. Nicolaus Misimus, Inquisitor Siciliæ, Cardinalis creatur, anno 1378.*

6 *Inquisitor quidā Siciliæ capellanū Papæ excommunicauit, & reprehēsus est.*

7 *Inquisitionem Siciliæ ex antiquioribus Ecclesiæ esse probatur.*

8 *Priuilegium Frederici Imperatoris à Rege Alphonso confirmatū traditur, quo tertia pars bonorum hæreticorū Inquisitorib. applicatur: & tenentur Iudæi semel in anno trāseuntibus Inquisitoribus necessitates suppeditare pro viatico, quilibet in grossum.*

9 *Priuilegium idem Frederici a Catholicis Regibus confirmatur.*

10 *Inquisitionis Tribunal in Regno Siciliæ valdè necessarium est.*

11 *Inquisitio Siciliæ ampliora habet priuilegia, quàm aliæ Inquisitiones Hispaniæ.*

12 *Literæ Caroli V. Imperatoris, quibus dicta priuilegia confirmauit.*

13 *Priuilegia alia, quæ Carolus Inquisitioni Siciliæ concessit, commemorātur.*

14 *Literæ Caroli V. Imperatoris, in fauorē Inquisitionis regni Siciliæ.*

15 *Prouisio Proregis Siciliæ, in fauorem S. Officij eiusdem regni.*

16 *Priuilegia S. Officio regni Siciliæ à Carolo V. suspenduntur, an. 1535.*

17 *Incōmoda, quæ Inquisitioni contigerūt ex suspensione priuilegiorum.*

18 *Carolus V. Imperator an. 1543. priuilegia Inquisitionis suspēsa ei restituit.*

19 *Confirmatio priuilegiorum S. Officij facta à Carolo V. Imperatore.*

20 *Philippi Principis in sanctum Officiū Siciliæ munificentia, & fauor.*

21 *Magnatum & Baronum Siciliæ in Inquisitionem magnum obsequium, & deuotio.*

22 *Vtilitas magna sancto Officio obuenit, quod Barones eius familiares sint.*

23 *Contentiones inter Proregem & Inquisitores de iurisdictione Siciliæ subortæ sunt.*

24 *Concordia & Saluagardia inter Proregem & Inquisitores Regni Siciliæ inita 1580.*

25 *Prouisio in fauorē consultorū S.Officij.*
26 *Literæ Philippi II.Regis ad Proregem Siciliæ,in fauorem S.Officij.*
27 *Nobilium Familiarium diligentia in rebus fidei.*
28 *Incommoda, quæ sequuntur, si nobiles prohibeātur esse Familiares S.Officij.*
29 *Inquisitores regni Siciliæ ex speciali priuilegio cognoscere possunt de vsurarum causis.*
30 *Inquisitorū regni Siciliæ nomēclatura.*

TAM intestinæ ac graues de iurisdictione contentiones inter Proregē vel iudices seculares, & Inquisitores regni Siciliæ inter-
1 uenerunt,vt † Philippus II. Rex noster Catholicus,eas sedare atque extinguere cupiens, me ad se venire iusserit, vt pleniùs atque specialiùs de vtraque Proregis ac Inquisitionis iurisdictione,ac de alijs illius Regni negotijs à me,qui vndecim annis in illis versatus fuerim,audire posset.Sanè octauo mensis Iulij 1594. cum me pro sua innata naturæ bonitate beni-
2 gnè exaudisset, † ad difficilem illam Iurisdictionum controuersiam determinandam congregare iussit, Licentiatum D. Ioannem ab Stunica, & D. Ioannem Aluarum à Caldas, supremi sanctæ Inquisitionis senatus cōsiliarios, ac Licentiatum Didacum ab Escudero, ac Doctorem Brugnolum in Italij Consilio primario Regentes. viros hercle & prudentia & literis singulares, quorum Doctorum voto Rex negotium totum determinauit. Hinc itaque sumpta occasione illustrissimus Cardinalis Gaspar à Quiroga, Toletanus Archiepiscopus, ac Generalis Inquisitor mihi demandauerat,vt insignia aliqua de Inquisitione,ac præsertim de Sicula (cuius ego indignus sum alumnus)cogerē, quod nemo in tam præclaro argumento hucusq; elaborasset.illustrissimo Cardinale vita functo, Reuerendissimus Dominus Hieronymus Mārique eius in generalis Inquisitionis cura successor, cum meū sciret occupationis genus,districtè præcepit, vt incepto labori imponerem colophonē, quod in DEI OPT.MAX.ac sancti Officij honorem,atque seruitium vergere videbatur:quibus ego (licet ingenij imbecillitate parū fretus)non potui non parere,& ad hanc Siciliæ Inquisitionem, eiusque partes (iā Deo annuente) perueni, in qua longior quàm in alijs esse debeo, tùm ob eius situm,resque alias plures commemoratione ac laude perdignas, tum etiā propter amplissima eius Inquisitionis priuilegia, tam à Catholicis Regibus,quàm ab Imperatore Carolo V. ac Rege nostro ei indulta,atque concessa:quæ cum fere omnia in concordia, quæ Paci Augustæ anno 1580. à Rege decreta est,contineantur, eam concordiam ideo suo loco quambreuissimè explicabo.

4 Sancti † Officij Inquisitionis Tribunal in Regno Siciliæ Panormi,quę ciuitas caput Regni est,vbi Prorex & Consilium esse consueuerunt, situm est.Huius Tribunalis originem inuestigans, reperio in libro, quem de Cardinalium creatione Onuphrius Panuinus scripsit,Vrbanū VI.Pontificem Max. Nicolaum Mismū ordinis Prędicatorum, ac Siciliæ Inquisitorē in Cardinaliū numerū cooptasse, an. Domini 1378. sed tamen multò antea Inquisitionem in eo regno fuisse
6 certū est,cum † Ioānes XXII. in Extrauag.quæ incipit. [Cùm Matthæus de Pontiniano, ordinis Prædicatorū Inquisitor hæreticæ prauitatis in regno Siciliæ autoritate Apostolica deputatus,&c.]Inter cōmunes tit.de hęreticis,in Matthęū de Pontiniano familiæ

militiæ Dominicanorũ acerbè inuehitur, quod in regno Siciliç, vbi Inquisitoris munere fungebatur, capellanũ quẽdam Sum. Pontif. (& ideo ab eius iurisdictione exemptũ,) excõmunicauerat, cum tamen id efficere nequisset, sed Papæ cuius erat officialis, eius crimina intimasse. Sed & antiquior est illis temporibus in hac insula Inquisitionis memoria, cum Alexander Rex Aragonũ atq; Siciliæ die 17. Augusti, an. 1491. priuilegium, quod Fredericus Imperator Inquisitioni Siciliæ, an. 1224. Panormi concesserat, cõfirmasse legatur. Ex quo † Imperatoris
7 priuilegio manifestè deducitur, Siciliæ Inquisitionem inter antiquiores Ecclesiç Inquisitiones existere. Nã cum delegata Inquisitio, an. 1215. introducta sit, & priuilegiũ Inquisitioni Siciliæ in an. 1224. cõcessum inueniamus, credendũ est ante eum annũ Inquisitionẽ in ea insula cõsedisse. Illud obiter notandum est, in Alphonsi Regis priuilegio, Inquisitoris cuiusdã Fr. Henrici Lugardi Panormitani, ordinis Prędicatorum, in sacra Theologia magistri, mentionem haberi, qui ann. 1451. Alexandro Regi Aragonum ac Siciliæ supplicauit, vt dictum priuilegiũ Inquisitioni concessum confirmaret, quam solam inueni in illo regno fratrum Inquisitorum memoriã. Quę omnia vt curiosiùs indagari cõstare possint, priuilegium Frederici, ab Alphonso Rege confirmatum, ac à Prorege Siciliç executioni mandarũ, an. 1452. hic transcribẽdum curauimus.

Alphonsus. &c.
8 Viceрex, &c. † Nobilibus viris, vniuersis & singulis officialibus, & personis alijs dicti regni Siciliæ, ad quos spectat, præsentibus & futuris consiliarijs, & fidelibus regijs dilectis Salutẽ. Pro parte venerabilis religiosi, & dilecti Regij F. Henrici Lugardi de Panormo, ordinis Prędicatorũ, sacræ Theologię magistri, & hęreticę prauitatis in hoc regno Inquisitoris, fuit nobis nouiter exhibitum, & reuerenter pręsentatũ quoddam Regium priuilegium, debita solẽnitate vallatũ, tenoris sequentis. Alphonsus Dei gratia Rex Aragonum, Siciliç, &c. Vniuersis & singulis pręsentium seriẽ inspecturis, tam pręsentibus, quàm futuris. Liter adiectione plenitudo non egeat, nec firmitatẽ exigat, quod est firmũ; confirmatur tamen interdum, quod robur obtinet: non quod necessitas id exposcat, sed vt confirmantis sincera benignitas clareat, & rei gesta abundantioris cautelę robur accedat. Sanè nouiter per venerabilem & religiosum virum fratrem Hẽricum Lugardi de Panormo, ordinis prædicatorum, sacræ Theologiæ professorem & Inquisitorem prauitatis hæreticę in dicto regno vltra Pharum Siciliæ, fidelem oratorem nostrum dilectum, fuit nobis reuerenter præsentatum transsumptum cuiusdam priuilegij Imperialis bonæ memorię Imperatoris Frederici, tenoris sequentis. Fredericus Dei gratia Romanorũ Imperator sem per Augustus, & Rex Siciliæ, Vniuersis & singulis nostro Imperio, & ditioni subiectis gratiã nostram, & bonam volũtatem. Dignũ arbitramur, & omni consonũ ęquitati, vt qui subditos habere meremur in terris, eius subiecti simus: qui omni creaturę pręsidet emi nẽtiùs, quia tãtò celsius sublimabimur quantò eius obsequijs humiliùs nos reddiderimus subsequentes, & eò nos sibi fatebimur digna obediẽtia famulari, quò eiusdem cultus, velut fidei sacrosanctæ primarij zelatores, obsequia famulatus & assistẽtię dignis eius seruulis pręstiterimus vt teneamur. Cũ igitur fidei Orthodoxę negotia sint vndiq; omni penitus prosequenda fauore, pro eo quòd ex eis salus peruenit vniuersorũ ac hominis vtriusque, quibus ne dũ contemptis, veruметiã ne-

neglectis, parũper tẽdit, ędificiũ quod libet in gehennã. Propterea his vigilanti cura intendentes, propẽsiùs singulis vestrũ cuiuscunq; fulsentis tituli claritate, siue officij potestate, nostro tamen Imperio & ditioni submissis, maximè in regno nostro Siciliæ citra Pharum nostris præsentibus in perpetuum & futuris fidelibus prædilectis, sub nostræ indignationis fulmine pręsenti edicto districtius præcipiendo mandamus, quatenus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, vt suum liberè officium prosequi, & exercere valeant, prout decet, omne quod potestis impendatis auxilium, consilium & fauorem, quia tantò nobis præstabitis asistentias promptiores, quantò vbi & quando tanti negotij vtilitas persuadet nostris & proprijs postergatis agendis) eorum fauoribus intendetis, qui Dei negotia satagunt exercere feruentiùs digna laude. Quia verò bona scismaticorum, Patarenorum, & à fide Apostatantium hæreticorum statutis quibusdam fisco communiter applicantur, fiscus enim gaudet omnibus bonis prædictorum, nil de bonis ipsis Inquisitoribus, prælibando, pro parte eorum merito laborem prosequentium: quod tanquam alienum à ratione ducimus cum vario se exponant discrimini, tã periculorum, quàm etiam laborum & expensarum: propter quod digna mercede totum eisdem meritò deberet ascribi, cùm nemo teneatur proprijs stipendijs militare, & licet hoc opus Dei propter spem retributionis æternæ esset principaliter peragendum, tamen volumus, & præsenti edicto perenniter statuimus, vt attributa fisco tertia solummodò parte bonorum huiusmodi, & tertia Apostolicæ sedi reseruata, alia pars tertia absque obstaculo cõtradictionis cuiusquam eisdem Inquisitoribus asignetur, ne sua mercede spiritualis agricola defraudetur, & propter necessariorum carentiam Inquisitio tam salubris ex inopia noxiè omittatur, quibus etiam propter eorum vigilantem solertiam vitæ modestiam, nec non & affluentiam literarũ: quoniam nostra interest, & Ecclesiæ nobis iura permittũt, committimus inquirere diligentiùs Iudęorum excessus, atque infidelium aliorum, non solùm contra nostram sanctißimam fidem existẽtes, ad quos tenentur ex debito delegationis eorum, verum etiam damnatos concubitus eorundem cum persona fideli, excessus eorumdem qui sunt contra bonos mores, & quibus Christianorum religio scandalosè videtur offendi, quorũ correctionem prædictis concedimus per præsentes pœnâ tantummodò sanguinis ipsis totaliter interdictâ, cum sint diuino cultui perpetuò mancipati, & sanguine plenæ manus à Dei sacrificio sint exclusæ: mandantes propterea præfatis infidelibus & Hebręis sub nostræ indignationis cursu quatenus Inquisitoribus supradictis & socijs eorundem totiẽs quotiẽs fuerint in prosequutione ipsius Inquisitionis Officij, & ipsos trãsire contigerit per eosdẽ, de omnibus necessarijs personarum & animalium de proprijs prouideant pariter & disponant semel tantùm in anno, prouidẽtes eisdem de aliquo subsidio cõpetenti, iuxta qualitatem & quãtitatem degentium personarum in locis, per quæ transitum fecerint inquirentes: ita tamẽ quòd nemo ex prædictis Iudæis ad amplius teneatur eisdem, quàm ad vnum grossum communem per quemlibet exoluendum. Dat. in nostra felici vrbe Panormo, ann. Dominicæ Incarnationis 1224. an. verò Romani nostri Imper. in Germania octauo, & in Sicilia vigesimo tertio, feliciter. Amen. Fuitq; proinde per eũdem fratrem Hẽricum Inquisitorem nobis humiliter supplicatum, vt dictũ præ-

insertum Imperiale priuilegiũ cum contentis in eo approbare, laudare, acceptare, & confirmare benigniter dignaremur. Nos verò ipsius Fratris Herici Inquisitoris iustis petitionib⁹, eò maximè quòd orthodoxæ fidei cõseruationem, & insurgentium aduersus eam errorum extirpationem cõcernit, benigniùs annuentes; Imperiale priuilegium præinsertum, & cõtenta in eo, sic, & prout ipse Inquisitor, suique in dicto officio prædecessores eo meliùs hactenus vsi sunt, de certa nostra scientia, tenore præsentium approbamus, laudamus, acceptamus, & confirmamus, nostræq; confirmationis & approbationis munimine roboramus. Mãdantes prætereà vniuersis & singulis officialibus, & subditis nostris maioribus & minoribus in dicto Regno præsentibus & futuris sub nostræ iræ, & indignationis incursu, quatenus forma dicti priuilegij & præsentis nostræ confirmationis per eos, & ipsorum quemlibet diligenter attenta illam obseruent, & obseruari faciant per quoscumque, sicut superiùs continetur, & contrarium non faciant, nec contrauenire permittant aliqua ratione, seu causa, pro quanto grariam nostram charam habeant, iramque & indignationem nostram cupiant euitare, in cuius rei testimonium præsentes fieri, & nostro sigillo communi impedenti iussimus cõmuni. Dat. in Turriri-Octauię, die 17. Augusti. 14. Indictio. 1451. Regni huius Siciliæ citra Pharum an. 17. aliorum verò regnorũ nostrorum 26. Rex Alphonsus. Dominus Rex mãdauit mihi Bartolomæo de Reus, visa per conseruatorem Generalem, & consil. Siciliæ, & proinde humiliter supplicatum, vt priuilegium ipsum sibi teneri, & obseruari nostris executorijs mandaremus. Propterea cupientes priuilegia & mandata regia eorum debitum consequi effectum, vobis dicimus & mãdamus expressè, quatenus attenta per vos forma præinserti Regij priuilegij, ipsũ iuxta sui seriẽ, continẽtiam & tenorem, prout ad vnumcumq; vestrũ spectabit, exequi, tenere, & inuiolabiliter obseruandebeatis, ac teneri, & obseruari, per quos decet, faciatis, & contrarium nullatenus attẽtetis, prò quãto dictas iram & indignationem regias cupiris euitare. Dat. Panormi die 17. Ianuarij 15. Indiction. anno à Natiuitate Domini 1452. *Lupetius de Vrrea.*

Dominus Vicerex mandauit mihi Ioanni de Vincentio. Ex registro Regiæ Cancellariæ Regni Siciliæ extracta est.

D. Antonius Aurelius noster Notarius.

9 ANno salutis 1477. † Ferdinandus ac Elisabetha cùm essent Hispali, Reges Siciliæ se appellantes, cùm tamen Ioannes Aragonum Rex, ac Catholici Regis pater superstes esset, hoc ipsum priuilegium à Frederico Inquisitioni Siciliæ anno 1224. concessum confirmarunt, de qua confirmatione constat in libris archiui Generalis Inquisitionis fol. 131.

10 In Insula hac † si eius situs, hominum concursus, ac incolarum mores considerentur, sanctæ Inquisitionis tribunal impensè necessarium iudicabitur, maximè propter vicinitatem magnam, qua Calabriæ adhæret; vbi in rebus fidei nõ parùm viuitur licentiosè, cum non multis abhinc annis pestifera Lutheri secta publicè coleretur, aliquantulũ Sicilia contaminata, cùm huius insulæ incolæ nouitatibus naturã seruiant, non est dubium, quãtum sanctum in ea officium fru-

11 ctum fecerit. Quamobrem † tantis Siciliam periculis expositam animaduertentes Catholici Reges, eius Inquisitionem eorũ opera reformatam amplioribus priuilegijs, iurisdictione, ac prærogatiuis, quàm aliàs Hispaniæ

cohoneſtarunt, quibus etiã adductus Carolus Romanorũ atq; Hiſpaniarum Rex, ann. 1525. omnes immunitates, exemptiones, ac prærogatiuas, quas Ferdinandus eius auus Siciliæ Inquiſitioni concesſerat, pleniſsimè cõfirmauit, vt ex ijs quæ annectimus, conſtat.

Literæ Caroli Romanorum Regis, proregibus Siciliæ.

12 ILluſtris Protex, † ac Capitanee generalis. Renunciatũ nobis eſt, nonnullos officiales noſtros ſe de cauſis officialiũ S. Inquiſitionis iſtius regni cõtra eius priuilegia, libertates, prærogatiuam, ac antiquã conſuetudinẽ intromittere. Quod ſi ita eſt, nobis multùm diſplicet, cùm noſtra voluntas, quam vobis per alias declarauimus, iuſtitiæ conſona ſit, vt S. Officium, ac eius miniſtri ab omnibus officialibus noſtris adiuuẽtur, ac etiam foueantur quo nullum accipiant detrimentum. Quare vobis dicimus, ac expreſsè mandamus, vt illico prouideatis, ne officiales noſtri directè vel indirectè de rebus ad S. Officium pertinẽtibus ſe aliquatenus intromittant, ſed ea Inquiſitoribus iuxta iuſtitiæ ordinem decidendo remittant, vt liberè tam in cauſis ciuilibus, quàm in criminalibus, omnibus prærogatiuis, exemptionibus, ac gratijs perfrui poſsint, quibus feliciſsimi Catholici Regis Ferdinandi aui ac domini mei (cuius anima in gloria requieſcat) perfruebantur. Inſuper ſummę vobis ſolicitudini eſſe mandamus, vt Inquiſitores, officiales, atq; miniſtri S. Officij liberè, ac ſine alicuius cõtradictione ſua valeãt munera exercere, quemadmodũ vobis confidimus, facietiſq; decretum ſecuritatis, ac regalis protectionis, quod in fauorem S. Officij, ac eius officialium conceſsimus in omnibus & per omnia, ſub pœnis in eo contentis cuſtodiri, omni tergiuerſationibus aditu præcluſo, ſic enim Dei cultui, noſtroq; ſeruitio, ac bonæ Iuſtitiæ adminiſtrationi cõducere exiſtimamus, contrariumq; nobis (quod non credimus) vos facturos accederet permoleſtum. Dat. Toleti vigeſimoſecundo menſis Octobris, ann. 1525.

EGO REX.

13 IDem † Carolus Imperator deinde anno 1534. Inquiſitorum priuilegium confirmauit, ſpecialiterque Inquiſitoribus indulſit, vt Inquiſitores, vt primùm in Inſulam appellunt, non teneantur literas ſuæ poteſtatis in ordinarijs regiſtris inſerere facere: imò ſtatim poſsint ſuam iuriſdictionem exercere. Inquiſitores namque qui de nouo accedunt, conſueuerunt ſemper ſecum ducere regias literas executoriales commiſsionis, & poteſtatis Apoſtolicę ſibi attributę. Exſtat quoque alia eiuſdem Cæſaris prouiſio executoriata in prædicto Siciliæ regno de an. 1534. & 1562. cuius hic eſt tenor. Quod officiales, & familiares S. Officij gaudeant omnibus & quibuſcumq; immunitatibus, quibus clerici gaudent, & eodem modo à iudicibus ordinarijs ſint exempti; quod etiam de iure comprobatur in c. ſignificaſti. & c. ſi diligenti. de foro competent. & latè tradit And. Gail. in practica obſeruatio. 37. & Ferdinandus Bõ-iorums conſ. 92. libr. 4. Quod etiam ab eodem Carolo confirmatum eſt in capitulo quodam iſtius Regni, quod eſt in ordine 131. Idem etiam inuictiſsimus Imperator Carolus V. anno Domini 1535. dum eſſet Panormi, ſpeciatim plura S. Officij priuilegia corroborauit, nempe armorum prærogatiuam, vt officiales S. Officij quacunque cauſa incarcerati ſint, ad ſanctum Inquiſitionis tribunal remittãtur, vt etiam commenſales officialium

lium salariatorum, quacunque causa à sæcularibus iudicibus capiantur, ad sanctum tribunal remitti debeant, vt ex authentico exẽplari executoriato à Duce Mõteleonis, Siciliæ Prorege, anno 1535. decimo octauo Ianuarij, quod hic transcripsimus, apparebit.

Carolus & Ioanna.

14 MAgnifice † vir, Regie dilecte, fidelis. Prouidimus vt in omni ciuitate & terra Regni Siciliæ officiales omnes Regij exequi teneantur id omne, quod in sequentibus capitulis continetur.

Imprimis, vt officiales omnes atq; Familiares sancti Officij Inquisitionis sint ab omni alia iurisdictione exẽpti, & possint omnes eius personæ arma portare, non obstantibus quibuslibet bannis de armorũ prohibitione promulgatis, vel quæ anno quolibet promulgantur.

Item, si contingeret aliquẽ ex istis officialibus & familiaribus delictum perpetrasse, quod pro bono iustitiæ talis S. Officij minister seu officialis debeat incarcerari, incarceretur, & tradatur custodiæ Castellani, seu carceris custodi, specialiter iniungendo, vt ad instantiam reuerendi Inquisitoris incarceratum custodiat, ac omnẽ quod ei Inquisitor ordinauerit exequatur, ac arma quæ delinquentĩ ablata fuerint, illi debeant conseruari, ac restitui ad instantiam dicti reuerendi Inquisitoris, vt supplicatur.

Item, vt informatio quæ de dicto delicto à seculari iudice recipietur, cum omni elogio, seu eius copia dicto Inquisitori mitti debeat: quod si prædicti officiales & Familiares vltra casum prędictũ ciuiliter vel criminaliter corã sæcularibus Iudicibus conueniãtur nullatenus cognoscere pręsumant, sed prędicta ad reuerendum Inquisitorem remittere debeant.

Item, quod omnes officiales ac Familiares sancti Officij debeant in catalogo quodam à reuerendo Inquisitore scribi facere, ac propria manu subsignatus dictus catalogus officialibus Regijs tradatur, ne possint ignorantiam allegare, quod prædictos Familiares aut officiales nõ cognoscũt. Quod si de nocte Capitanei, vel alij Regij officiales eos cum armis post secundam noctis horam inuenerint, eis arma auferre non possint, attento quòd ea nõ gestant delinquendi, sed defendendi causa; sed si frequenter aliquis portans arma inueniatur, debeant prædicti officiales Regij prædicto reuerẽdo Inquisitori denũciare, qui eis arma prohibeat; si autem aliqua esset scandalosa suspicio, vel prædicti Familiares seu Officiales cum personis scandalosis graderentur, possint tali casu Regij officiales ad instantiam reuerendi Inquisitoris eos in custodiam tradere, dum tamen nec arma, nec quidpiam pro captura ab illis exigant.

Item Commensales ac salariati officialium S. Inquisitionis sint similiter remissi ac tractati, vt suprà.

Item Familiares dicti sancti Officij soli ipsi gaudeant immunitatibus supradictis, non verò eorum salariati, vel commensales.

Quare vobis dicimus, & commendamus; vt suprà scripta capitula, & omnia in ipsis contenta exequamini, & obseruetis, & per quos decet, exequi, & obseruari faciatis iuxta eorum seriem & tenorem, & à contrario caueatis sub pœna florenorum mille fisco Regio applicandroum. Officialium ac Familiarium dicti ãncti Officij, qui ad præsens sunt in ista ciuitate, & aliarum personarũ memoriale, & catalogus vobis mittitur præsentibus inclusus. Datũ Panormi die

 18.Ia-

18.Ianuarij 8. indictiõn. 1535. Et copiã huius authenticã retineat magnificus Capitaneus. Nomina officialiũ sunt sequentia, videlicet, magnificus Alferi de Leofante officialis egregius notarius Antonin⁹ Recagna notarius S. Officij. Familiares verò sunt, magnificus Leonardus Lumedicus & magnificus Cęsar Licamari. Datum vt suprà. Prædictus Reuerendus Inquisitor prouidebit de persona iustitiam in causis ciuilibus administratuta, contra magnificũ de Leofante, si quis eũ in ciuilibus conuenire vellet, vt supr. Et si de Racagna, vel alij familiares cõueniantur, prædictus Leofante officialis partibus iustitiã administret. Datum vt suprà. *Dux de Monteleone.*

Dirigitur magnifico Capitaneo Ciuitatis Saccæ, & consimiles fiant pro officialibus regni.

Prouisio Proregis Siciliæ Ioannis à Vega Straticoti Messanæ, in fauorem S. Officij expedita circa cognitionem ac remissionem officialium, & familiarium eiusdem.

Carolus & Ioanna.

ILlustres & magnifici viri, consiliarij & fideles Regij dilecti. Quoniam prouidimus, vt in omni ciuitate ac terra pręsentis regni, à Regijs officialibus exequi debeat, quod in sequentibus capitulis continetur.

In primis, vt officiales, &c. de quibus vide suprà sub nu. 14. vers. in primis, quos breuitatis causa non repetimus.

Quare vobis dicimus & commendamus, vt suprà dicta capitula, & omnia in ipsis cõtenta exequamini, & ob seruetis, & per quos decet exequi & obseruari faciatis, iuxta eorũ seriem, continentiam, & tenorem & à contrario caueatis, si Cæsareæ Maiestatis gratia vobis chara est. Catalogus officialium & familiarium, qui in ista ciuitate sunt, vobis pręsenti inclusus mittitur manu prædicti reuerendissimi Inquisitoris Patẽsis Episcopi subsignatus, & quando continget ab ipso Inquisitore vel dictos familiares & officiales mutari, vel eorũ numerũ augeri, catalogus etiam manu dicti Reuerẽdissimi Episcopi Inquisitoris subscriptus vobis mittetur, cuius Catalogi seriem obseruabitis. Dictus etiã Reuerendus Episcopus Inquisitor prouidebit, in ipsa nobili ciuitate sit, qui in ciuilibus contra magnificum Marcum de Spuches iuris vtriusque doctorem si ab aliquo conueniatur, iustitiam administret, in alijs verò ciuilibus aliorum officialium vel familiarium causis dictus de Spuches, qui iudex ciuilium est, iustitiam administrabit. Dat. Panormi die 24. Aprilis 7. Ind. 1549. *Ioannes de Vega &c.*

ISTis prærogatiuis, ac etiam exemptionibus sanctæ Inquisitionis Tribunal in Regno Siciliæ suffultum felici successu vsque ad annum 1535.

16 floruit: quo† tempore Imperator falsis atq; sinistris informationibus ductus, ea priuilegia ad quinquennium suspendit, quibus finitis dum in ciuitate Gandauensi esset, in aliud quinquẽnium suspensionem prorogauit.

17 Quamobrem† sanctę Inquisitionis officium, cuius antea amplissima erat in eo regno autoritas demptis eius prærogatiuis, ita debilitata, eneruataque est, vt valida hęresis contagione quamplurimis & nobilioribus illius Regni viris coninquinatis, Inquisitores nihil ad eam comprimendam valerent, eius decreta impudenter aspernarentur. Nam cum Inquisitor Bartolomęus, Sebastianus, qui Episcopus Patensis demortuus est. visitandi ac censendi regni causa Panormo egressus esset: ac in ciuitate Xacca fidei edictum promulgare fecisset, impudẽtissima hominũ coluuies domum, in qua ipse Inquisitor ac eius familia recepti erant, obsederunt, & aduoluto igne iã iam illã erant incẽsuri,

furi, nisi Baronissæ de Florita, ex gēte Leofante, diligentia multis ex eius familiaribus ac necessarijs opem ferentibus, Inquisitor vrbe festinanter excessisset. Propter quod pietatis ac religionis insigne factū prædictæ Baronissæ, ac omnibus eius illustris familiæ fœminis singularissima prærogatiua concessa est, vt omnes foro sancti Officij gaudeant in perpetuum.

Eodē etiam anno Ceruera Inquisitore existēte, Panormitani ciues cōtra S. Officiū Inquisitionis ita tumultuati sunt, vt etiā autorante F. Hieronymo Veronensi saccos omnes benedictos, qui in Ecclesia S. Dominici ad perpetuā memoriam in hæreticorum ignominiā appendebant, magno Inquisitionis dedecore, nemine resistere valente amouerint, nec postea vnquam permiserint illos in prædicta vel alia Ecclesia illius regni instaurari.

Non multò pòst illud etiam accidit, quod missum ab Inquisitoribus Alguaziriū ad oppidum sancti Marci, vt quosdam caperet hæreticos, impijssimus quidam Matthæus Garruba cum alijs eiusdem farinæ hominibus eum ita aggressus est, vt plures ex Alguazirij familia occiderit, ipsum verò Alguazirium humi procumbentem semimortuum, multisq; vulneribus confossum pro mortuo reliquerit. Tum mala malis continuando nobiles Panormitani, alijq; Regnicolæ Inquisitorem Ceruera in fugam minis coniecerunt, ac in nauim, quæ è portu soluta erat, conscendere compulerūt, chartophylacium siue archiuum S. Inquisitionis cum omnibus scripturis incenderunt, pluraq; similia petulanter in sancti Officij dedecus, ac ignominiam studio liberæ vitæ perpetrarunt. Propter quæ sanè damna, quæ ex huiusmodi iurisdictionis suspensione secuta sunt, ab eius temporis Inquisitoribus in sancti Officij monumentis proditum est hoc elogium. Notādum est, quòd quando in anno 1535. fuit limitata seu suspensa iurisdictio temporalis huius sancti Officij in aliquibus casibus per inuictissimum Imperatorem Carolum V. felicis memoriæ, iurisdictio spiritualis causarum fidei fuit in suspenso, & quasi mortua. Et sic anno 1543. ipse Imperator per suam prouisionem restituit Inquisitioni omnē iurisdictionem, quam antea habebat, & idem decreuit inuictissimus Rex noster Philippus, cùm esset Princeps, vt apparet per suam prouisionem factam Matriti die 16. Iunij 1546. in qua aliæ sunt inclusæ: & per alias literas dat. Bruxellis 23. Maij 1558. prouidet quod obseruetur dicta prouisio, anni 1543. non obstante capitulo instructionis quod Proregibus datur, quando veniunt ad regnum.

Attendens itaque ad grauissima damna, quæ tum sancto Inquisitionis Officio, tum vniuersis fidei causis, ea iurisdictionis suspensio importauerat, eaque esse (quamuis ab initio leuia viderentur) ita corroborata, vt promptum ac efficax reme-
18 dium postularent, Carolus † Cæsar cum sui Consilij decreto, anno 1543. edicto constituit, vt decennio suspensionis, ac prorogationis finito, Inquisitores liberè de omnibus causis, quæ suorum officiorum causa ab eis sint determinandæ, decernant, omnibusque priuilegijs, quibus antea vtebantur, perfruantur; quæ etiam maiora ac locupletiora effecit Princeps Philippus II. Regnorum Aragoniæ Gubernator mandans, vt eo decennio lapso, Prouisio ab Imperatore 1543. super priuilegijs Inquisitionis facta seruaretur, quæ priuilegia confirmauit anno 1546. vt ex subiecto dicti priuilegij documento constabit, cuius tenor talis est.

Confir-

Confirmatio priuilegiorum S.Officij Inquisitionis regni Siciliæ, facta a Carolo V. Imperatore.

Carolus & Ioanna, &c.

19 PRæsidens † in Regno Siciliæ Illustri, spectabilibus, magnificis & nobilibus Regni eiusdem, magistro Iustitiario, eiusq; in officio locumtenẽti, Iudicibus magnæ Regiæ curiæ, Magistris, Rationalibus, Thesaurario, & conseruatori Regij Patrimonij, Aduocato quoque & Procuratoribus fiscalibus, cæteris demum & singulis Regni prædicti officialibus, & personis, quocumq; officio, autoritate & dignitate fungentibus, maioribus & minoribus, præsentibus & futuris, cui vel quibus præsentes præsentatę fuerint, spectabunt, aut quomodolibet peruenerint, consiliarijs & fidelibus Regijs dilectis Salutem. Fuit nobis pro parte sancti Officij Inquisitionis huius Siciliæ Regni, exhibita, & reuerenter præsentata quædã prouisio serenissimi Domini Principis Hispaniarum, & Generalis Gubernatoris regnorum Coronæ Aragonum, omni, qua decet, solennitate expedita, sigilloque regio secreto, & sanctæ Inquisitionis à tergo munita, tenoris sequentis.

Nos Philippus Dei gratia Princeps Asturiarum, atque Gerundæ, primogenitus Regnorum Castellæ Aragonum, Legionis, vtriusque Siciliæ, Hierusalem &c. Gubernator Generalis Regnorum Coronæ Aragonum. Dux mõtis Albi, ac Dominus Ciuitatis Balaguerij, Intimamus vobis illustri Proregi ac capitaneo Generali in Siciliæ regno, ac spectabilibus magnificis ac dilectis cõsiliarijs Cęsareę maiestatis, ac magistro Iustitiario nostro, ac locum tenentibus. Iudicibus magnę curiæ rationalibus iudicibus Cõsilij patrimonij Regij, Thesaurario, & conseruatori, Aduocato, ac Procuratoribus, Fiscalibus, ac omnibus quibuscumq; alijs Regijs officialib. cuiuscunq; conditionis, cuilibet vestrûm, qui cũ presentibus fueritis requisiti: noueritis mihi factã fuisse relationẽ, quod præterito proximo an. 1543. Imperator Rex ac Dominus meus dedit prouisionẽ quandã sequentis tenoris.

NOs Carolus diuina clemẽtia Romanorum Imperator semper Augustus, Rex Alemaniç, Ioãna eius mater, ac ipse Carolus Reges Castellæ, Aragonię, Legionis, duarum Siciliarũ, Hierusalem, Granatæ, Toleti, Valentię, Galitię, Maioricę, & Minoricę, Hispalis, Sardiniæ, Cordubæ, Corcegę, Murcię, Iaenij, Algarbium, Algezirę, Gibraltaris, Insularum Canarię, Indiarum Insularum ac Terræfirmę maris Oceani, Archiduces Austrię, Duces Burgundię, ac Brabantię, &c. Comites Barcinonę, Flandrię, Tiroli, &c. Domini Cantabrię, Molinæ, &c. Duces Athenarũ ac Neopatriæ, Comites Rossilionis ac Leritanię, Marchiones Oristanni, ac Goziani, &c. Quoniã diebus elapsis, cùm in regno Siciliç essemus, ad supplicationem trium brachiorũ aut stammentorum dicti regni, qui nobis humiliter supplicarunt, mandauimus ac prouidimus, ne Inquisitores dicti regni intra quinq; annorum curriculum de aliquibus causis, in quibus pœna mortis infligenda esset, contra regnicolam dictæ Insulæ cognoscere possent, atq; deinde cum essemus in ciuitate Gandauensi, alia nostra Prouisione decreuimus dictã gratiã ad aliud quinquẽniũ protogare ad prædicti regni petitionẽ, vt latiùs in dictis Prouisionibus cõtinetur, ad quas habeatur relatio. Et quoniã exercitium S.Officij in dicto regno ita impeditũ est, vt propter hanc causam delinquentes remaneant impuniti, & nostrę volũtatis est, vt Inquisitores qui sunt, vel deinde fuerint in dicto regno de causis omnibus cognoscant, quę familia-

res, officiales atque ministri dicti sancti Officij pertingunt, iuxta instructiones, quæ super hoc Inquisitoribus datæ sunt, ita vt liberè ac sine alicuius contradictione iustitiã administrare, & sua valeant vti iurisdictione, in quo officiales nostri Regij huius regni aliquatenus nõ se intromittant. Idcirco cum decreto & deliberatione nostri Regij Consilij, tenore præsentium ex nostra certa sciẽtia, ac autoritate Regia mandamus illustri Ferdinando à Gonzaga Principi Malfettæ, cognato nostro, Proregi ac capitaneo generali in prædicto regno, spectabilibusq; & magnificis consiliarijs nostris Regijs, magistro Iustitiario, ac eius locumtenenti, iudicibus nostræ magnæ curiæ, magistris, rationalibus, Thesaurario, ac cõseruatori nostri Patrimonij, Aduocato & procuratoribus fiscalibus, ac omnibus, & quibuscunque Regijs officialibus nostris, cuiuscunque sint conditionis, sub iræ ac indignationis nostræ incursu, ac pœna duodecim millium vnciarum exigendarum, ac nostris Regijs ærarijs inferendarum, à quocunq;, qui contrariũ facere attentauerit, vt transacto termino in dicta nostra prorogatione contento permittatis, ac consentiatis liberè Inquisitores prædictos cognoscere, ac determinare supradictas causas, ac quaslibet alias, quarũ cognitio ad eos ratione suorũ officiorum spectat, cõtra omnes & quascunq; personas dicti regni iuxta instructiones quas super his habent, nec super eis se intromittant, nec intromittere valeãt nostri Regij officiales, ita vt possint dicti Inquisitores iustitiam administrare, sic & quemadmodum ante dictas nostras prouisiones fecerunt. In hoc nãque Dominus noster coletur, ac sanctum Officium conseruabitur, cauendo attentè, ne faciatis aut permittatis contrarium aliquatenus fieri, nec vos intromittatis in aliquo, quod huic nostræ prouisioni contrarietur, si gratiam nostram charam habetis, ac cupitis supradictam pœnam euitare: in quorum omnium fidem ac etiam testimonium præsentes fieri mandauimus nostro sigillo secreto, ac sanctæ Inquisitionis in earum dorso signatas. Dat. Matriti 27. Februarij 1543. [Ego Rex] Ac attentè pensantes, quantum diuino seruitio ac sanctæ Catholicæ fidei augmento, ac propagationi conueniat S. Inquisitionis Officium, eiusq; officiales ministros ac familiares, fauoribus prosequi atque ornari, Regiamque voluntatem id ita fieri postulare, cum ex eius exercitio ac executione tanta in religionem nostram Christianam vtilitas emanet, ac ideo expediat dicti S. Officij priuilegia absque aliquo impedimẽto obseruari, & ad euitãda incõuenientia quæ sequi possent, ac fortassis sequerentur, si cõtrarium fieret. Meaq; voluntas est, vt id obseruetur, ac opere impleatur, proinde pręsentiũ tenore ex mea certa scientia, Regia autoritate ac plenissima potestate, qua fungor, vobis dico ac mãdo, vt dictam Cæsareæ Maiestatis prouisionẽ suprà insertã videatis, obseruetis, ac custodiatis in omnibus, & per omnia, quemadmodũ in illa cõtinetur, & posthac non vos intromittatis in casibus atq; negotijs officialiũ, ministrorũ, ac familiariũ S. Officij, quorũ cognitio ad venerabiles istius regni Siciliæ Inquisitores pertinere dignoscitur, iuxta instructiones quas super his habẽt, ac iuxta seriem & tenorẽ dictę prouisionis, eaq; liberè remittatis, vt in illis procedãt ac iustitiam administrẽt iuxta iutium S. Officij, ac instructionũ dispositionẽ, quoniã ita seruitio suę Cęsareę Maiest. & nostro ac optimo, & libero exercitio S. Officij congruit. In quorũ omnium testimoniũ pręsentes sigillo Regio secreto, & in

& in dorso sigillo sanctæ Inquisitionis munitas expediri iussimus. Dat. Matriti 16. Iunij, anni à Natiuitate Domini 1546. *Ego Princeps.*

Serenissimus Princeps mãdauit mihi Gonçalo Perezio.

ET supplicat nobis, pro parte dicti S. Officij Inquisitionis, vt prçinsertã prouisionẽ eiusdem dñi nostri Principis Hispaniarũ nostris executorialibus literis sibi exequi, & obseruare mãdare dignaremur; cõmisimus, vt infrà, videlicet. Præsentatæ illustrissimo D. Præsidenti Messanæ, die 13. Septẽbris, quintæ Indictionis 1546. Et mandat illustrissima dominatio sua, quod sacrum Regium consilium videat & referat. Petrus Carbonus pro officio protonotarij in eadem ciuitate Messanæ, die 20. eiusdem facta relatione per dictum Regium Consilium sua illustrissima dominatio prouidet & mãdat, quod expediantur executoriæ: idem Petrus Carbonus. Idcirco volentes nos (vt tenemur) dicti serenissimi Principis obedire mandatis, cum voto, & deliberatione eiusdem sacri Regij consilij prouidimus, & ita harũ serie vobis, & vestrûm cuilibet dicimus, & mandamus expresse, quatenus præinsertam prouisionem prçfati serenissimi Dñi nostri Principis, & Generalis gubernatoris regnorum Coronæ Aragonum, omniaque & singula in ea contenta eidem sancto Officio Inquisitionis exequamini, compleatis & ad vnguẽ obseruetis, ac exequi, compleri, & inuiolabiliter obseruari, per quos decet faciatis, iuxta eius seriem, continentiam, & tenorem pleniorem, & non secus agatis, agiúe permittatis ratione aliqua, siue causa, pro quanto gratiã suæ Cæsareç Maiestatis charam habetis, & si pœnã præcontentam euitare cupitis. Dat. in nobili ciuitate Messanæ, die 23. mensis Septembris, quintç Indictionis 1546. *Ambrosio Santapao.*

Vidit Antonius de Ansalone pro Thesaurario.

Dominus Prçsidens mandauit mihi Petro Carbono pro officio Protonotarij, & viderunt eum omnes de sacro regio consilio præsentes in Curia.

Andreas Arduinus.
Ioannes Sollima.
D. Ioseph Sanchetta.
Balthasar Saccanus pro cons.
Ioannes de Andrea de Saccano iudex.
Paulus de Auolia iudex.
Ioannes Thomas Daynollus iudex.
Fredericus Campixanus iudex.
Saluus Robba pro fisci patrono.

20 PHilippus † Princeps, quantũ Christianæ religionis sinceritati congrueret, vt S. Officium ampla iurisdictione, ac etiam prærogatiuis fulciretur, ratus suæ in illud munificentiæ limites prædictæ confirmationis non continuit, sed etiã prælatis iustitiç ad ministratoribus titulatis, vel magnatibus ac Baronibus eius regni sigillatim scripsit, mandans vt honore, fauore, atq; omnibus modis S. Officij Inquisitoribus ministris, ac rebus auxiliarentur, ad id eos districtiùs vrgens
21 atq; propellens: quo † illud feliciter consecutus est, vt magnates, Barones ac illustriores regni, quibus antea S. Officij res omnes, & ministri nomen inuisa erant, odiũ illud in incredibile studium eius, ac obseruantiam verterent; ac nihil felicius aut grauius ducerent, quàm vt eius Officiales aut Familiares esse possent, ab eoq; tempore eximia nobiliorum in S. Officiũ munificentia ac liberalitate, carceres accõmodatissimi reorũ custodia fuerint cõstructi, qui alioquin exilibus ac tenuibus

tenuibus vectigalibus & redditibus S.Officij, quales modo sunt, & semper fuerunt, cõstrui nõ potuissent, fidem quoque in diebus illis quibus edicta proponuntur, vel fidei acta visuntur, magna maiestate illic assistant, ac Inquisitores comitẽtur per insulam incedentes, suis domibus hospitaliter ac peramanter recipiant, ac grassatorum ac aliorum sancti Officij nominis parum deuotorum periculis liberent, atque tueãtur. Planè ex eo † sanctum Officium in Siciliæ Regnum feliciter conseruatur, iustamq; & necessariam retinet dignitatem, quod Regni magnates atque Barones eius sint familiares, atque æditui. Namque cum ann. 1562. Inquisitor Horoscus fidei edictum Panormi esset publicaturus; populi obstrepitu atq; tumultu impediebatur, accedentibus tamẽ familiaribus titulatis, ac Baronibus ea seditio tã facilè pacata est, vt insequenti die magno omnium applausu ac populari aura edictum fuerit publicatum; quod si nobiliores Regni familiares non fuissent, tumultus proculdubio sedatus non esset: nec tamen in rebus fidei solummodò Titulatorum ac Baronum familiarium tutela sancti Officij resplendet autoritas, sed in alijs quoque quæ ad Regiæ Coronæ seruitium pertinent, quẽadmodum eo tempore, quo Illustris Hugo à Moncateno illius insulæ erat Prorex, contigisse comperimus, cum propter impositam farinæ gabellam regnum vniuersum desæuisset, generali eius societatis duce electo Notario Cataldo Tarsino, Prætor ac Iurati Panormitani cum Titulatis, ac Baronibus familiaribus ex ædibus Inquisitionis Regnum pacarunt; ac eorum opera ingens pecuniæ vis, librique & scripturæ publicæ, quæ in ærario illius ciuitatis erant seruata sunt.

22 (margin number beside "renent, atque tueãtur")

23 His † ita constitutis, ac priuilegijs sancti Officij confirmatis, multa de Iurisdictione dissidia inter Proregem Iudices seculares ac Inquisitores Regni suborta sunt; Inquisitoribus priuilegijs suis ac fori prærogatiuis ac stylo communi, quam cõsuetudine sancti Officij cognoscendi de omnibus, & quibuslibet causis officiales, ministros, & familiares eiusdẽ contingentibus nixis: iudicibus verò secularibus, atque Prorege in contrarium iuris communis dispositionem allegantibus. Quapropter Philippus II. Rex noster iussit, vt sua vnusquisque mitteret documenta: & allegationes, quibus ex Regali commissione discussis à Licentiato Temino, ac Licenciato Salazar Inquisitoribus Cõsilij supremi Generalis Inquisitionis, à Doctore Raymundo Ramundetta, ac Doctore Carauajal in consilio Italiæ regẽtibus, ac omni re maturè ac diligenter perspecta, consultationibusq; finitis an. 1580. cum Rex in oppido Pacis Augustæ esset, cõcordiã ac Regiam suam Saluam-gardiam concessit, qua omnes S.Officij prærogatiuas quemadmodum ad Dei gloriam felicem dicti officij administrationem, ac eius regni salutẽ pertinere videbatur, liberaliter confirmauit. Cuius Saluæ-gardiæ tenor sic se habet.

Saluagardia, siue cõcordia inter Proregem & iudices seculares ex vna, & Inquisitores regni Siciliæ super iurisdictione, an. 1581.

24 PHilippus Dei gratia † Rex Castellæ, Leonis, Aragoniæ, vtriusq; Siciliæ, Hierusalẽ, Vngariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Nauarræ, Granatæ, Toleti, Valentiæ, Galiciæ, Balearum, Hispalis, Sardiniæ, Cordubæ, Corsicæ, Murciæ, Giennis, Algaruiorum, Algeziræ, Gibraltaris, Insularũ Canariæ Indiarũ, Insularũ, & continentis maris Oceani, Archidux Austriæ, Dux Burgũdiæ, Brabantiæ,

Brabantiæ,& Mediolani, Comes Barcinonis, Flandriæ,& Tirolis, Dominus Biscaiæ & Molinæ, Dux Athenarum, & Neopatriæ, Comes Rossilionis,& Caritaniæ, Marchio Oristanni,& Gotiani,&c. Illustri Marco Antonio Colonna consobrino nostro, Proregi, locumtenenti, & Capitaneo Generali in nostro Siciliæ Regno vltra Pharũ, & cuicumque alteri Proregi nostro aut Præsidi, qui ad tempus in Regno Siciliæ fuerit, salutem & dilectionem. Notæ tibi sunt discordiæ, & contentiones quę inter te,& venerabiles Inquisitores Apostolicos istius Regni excitatę sunt, de diuersis articulis ad iurisdictionem spectantibus; præcipuè autem dissidium est de executioni mandandis schedulis, & prouisionibus ad officia exercenda Inquisitoribus concessis, nec non de sedibus, quibus considẽt tempore quo in æde sacra fidei edictum promulgatur, tum quos casus & causas, tã ciuiles, quàm criminales possint Inquisitores cognoscere, vel magistratus nostri contra officiales,& illorum locumtenentes atque familias, familiares, & reliquos sancti Officij ministros. Deinde controuersia est, vtrùm in eisdem casibus & causis possint Inquisitores per censuras procedere contra iudices nostros, qui se in illorum iurisdictionem intrudunt, illosq; perturbãt; si autem per censuras processerint, sitne locus appellationi, aut aditus pateat ad iudicem Monarchiæ in eodem Regno residentem, qui eos de censuris absoluat. Has ergo, & alias id genus cupiens discordias componere, iussi Licentiatum Temino, & Licentiatum Salazar ex nostro sanctę Inquisitionis Senatu, tum Regentem Ramondeta, & Regentem Carauajal ex Italiæ cõsilio de hoc inter se conferre; qui postquàm diu de his dissensionibus consultarunt, ad me plures sententias retulerunt. Quibus etiam atque etiam consideratis,& diligenti animaduersione perpensis, cum semper in optatis habuerim sanctæ Inquisitionis Officium honore afficere, ac ornamentis augere, propter vtilitates & commoda, quæ ex eo in Dei Seruatoris nostri honorẽ & gloriam, in obsequium meum, in communem vtilitatem, in sanctæ fidei Catholicæ & Christianæ religionis augmẽtum, & conseruationẽ deriuãtur,& vt dissensiones, quę ad hanc diem excitatę sunt,& deinceps possent emergere, funditus dirimantur; vt iustitiæ in Regni administratione absque impedimento exerceatur, denique vt tu, & iudices sæculares cum Apostolicis Inquisitoribus summa sitis (vt decet) animorum consensione; placuit prouidere, præcipere, & statuere quæ sequuntur.

Primùm Prorex, locumtenens, & Capitaneus Generalis Regni, cum primùm ad exercendum officium accesserit, teneatur vt minimum semel in Ecclesia, vel in actus fidei publica celebratione præstare iuramentum sacris Canonibus statutũ; de auxilio S. Officio,& eius ministris ferendo in rebus ad fidem Catholicam, & Romanam Ecclesiam spectantibus in hæreticis insectandis, puniendisque: illis etiam ex certa scientia officia publica non committendo, administrationem officij publici, si quam habeant, cum iuribus sit prohibita, interdicendo domi non retinendo, iuxta rationem, & modum ab ipsis Inquisitoribus præscriptum.

Item, quando Inquisitores edictum fidei voluerint publicare, Prorex dummodo legitimo impedimento non sit occupatus, interesse curet in Ecclesia Metropolitana, honorem sancto Officio deferat permittens Inquisitores in Sacello maiori collocare sedes

re sedes à latere Epistolæ, è regione suæ sedis in strato à terra eminenti: humiliore tamen eo, quod tibi Proregi à latere Euangelij erigitur; erit etiam stratum (si Inquisitoribus placuerit) te præsente vel absente tapetibus, puluinis, & sedibus ea autoritate & apparatu, quia ad populi exemplum in simili actu requiritur, & desideratur.

Item in executoriandis titulis, scedulis, & prouisionibus, teneantur Inquisitores, antequàm sua officia exercere aggrediantur, dare aut mittere Proregi scedulam & literas meas, quæ solùm & nullæ aliæ prouisiones vel tituli, executorientur. Ipse autem Prorex gratis absque vllo emolumento earum executionem expedire debet (si commoretur in oppido & portu, vbi Inquisitor è naue descenderit) intra quatuor & viginti horarum spatium. Si verò absit, inter proximos octodies sequentes, ex quo literæ ei datæ fuerint. Quod si Prorex intra terminum præscriptum executioni literas mandari non iusserit elapso termino assignato, Inquisitor aut Inquisitores statim officio suo fungantur. Et quia accidere potest Proregem velle à nobis consilium de aliqua re & sententiam exquirere, & ob lõgam dilationem, negotijs periculum immineret, Prorex quacumq; dilatione postposita executionem expediat, & liberum Officij vsum Inquisitori concedat, nos verò postea consulat.

Item, nullus casus in causis criminalibus officialium, familiarium, & ministrorum sancti Officij ab eius foro, & priuilegio sit exemptus, sed generatim, & absq; distinctione Inquisitores cognoscant vniuersas causas, & casus quãtumuis graues, & atroces sint, tam officialium, qui stipendium merentur, & perpetuorum (id est) à secretis, qui sunt aut erunt ab Inquisitore Generali titulo decorati, & omnium suorum ministrorum & familiarium; nec non locumtenẽtium, & reliquorum S. Officij familiarium. In his tamen quæ ad familias tenentium locum officialium spectant, vxores, patres, filij & fratres dũtaxat; dummodo sint verè domestici, & cõtinui commensales, nullique alij foro & priuilegio gaudeant.

Item si cæteris omnibus casibus & causis ciuilibus & mixtis, generatim etiam & absque distinctione, foro, & priuilegio sancti Officij Inquisitorumque iurisdictione gaudeant; omnes relati officiales cum suis familijs, eorumq; locumtenentes & familiares, denique familiæ locatenentium, seruata tamen forma superiùs dicta, excepta exactione quorumcumq; redditunm & vectigalium, quæ officiales aut familiares cõmemorati mihi aut regio patrimonio debeant, tam de gabellis & alijs vectigalibus, quæ vulgò [taxas] & [talliones] vocantur, quàm de quacunque pecuniæ contributione, quæ ad me pertineat, & in meum seruitium conferatur.

Item in omnibus causis feudalibus tam de proprietate quàm possessione, aut interim feudorum.

Item in causis ad bellum spectantibus, tam quoad excusationem, si ea contendunt, ne nomina militiæ dare cogantur, quàm in quibuscumq; casibus, & delictis, quæ, dum in expeditione bellica sunt, in rebus ad expeditionem pertinentibus admiserint.

Item in casibus pestis, si deliquerint contra præconia & ordinationes ad pestẽ repellendam promulgatas.

Item in casibus & delictis commissis in quibuscũq, officijs & muneribus publicis gerendis, in his quæ ad illa & illorum executionem pertinent,

O in

in quos casus, & causas Inquisitores ne se vllo modo inferant, & intromittant; sed si officiales, & familiares delinquerint, à Prorege iudicibusque sæcularibus mulctentur & puniantur.

Item in ijs quæ ad idoneam & commodam regni administrationem attinent, omnes officiales & familiares quæ legibus pragmaticis, Sanctionibus, prouisionibus, statutis, aut quomodolibet prouisa, & statuta fuerint, obseruent, & faciant similiter cæteri regni incolæ, pœnisq; iuxta pragmaticas, Sanctiones, constitutiones, & statuta puniantur. Cognitio verò & executio tantùm & in solidum ad Inquisitores pertineat aduersus officiales, & eorum familias atque familiares & familias Locatenentium iuxta formam explicatam, qui summo iure & seueritate pœnas per leges & constitutiones aduersus illos, & eorum bona impositas executioni mandent iuxta formam legibus præscriptam. Hæc autem vt commodiùs præstentur, iudicibus, gubernatoribus, aut Iuratis populorum liberum sit creare syndicum monitorem, aut Fiscalem, quibus & illorum singulis, Inquisitores aures præbeant, syndicationes, informationes, probationes, actus, & testes admittant, donec iudiciali processu confecto, sententia diffinitiua proferatur, & executioni mandetur.

Item in commemoratis casibus, & causis ciuilibus criminalibus, & mixtis spectantibus ad iurisdictionem officialium & locū-tenentium atque familiarium (vti declaratum est) & familiarium sancti Officij, possint Inquisitores per censuras procedere aduersus quascumque personas, iudices, & magistratus, qui contraierint ac perturbauerint illorum iurisdictionem: & in illius cognitionem se introduxerint, tumque iudex Monarchiæ ad illarum causarum cognitionem nec accedat, nec à censuris absoluat ex officio vel ad partis instantiam, nec appellationis causa recursus aut nullitatis, iniuriæ, vel iniustitiæ prætextu, nec quouis alio quæsito colore. Quod si iussu tuo aliquæ informationes, aut processus ante te, aut alterum iudicem sæcularem pendeant, de aliquo ex casibus, & causis prædictis (exceptis quæ suprà reseruata sunt) aduersus officialem aut officiales, vel eorum familias, aut aduersus Loca-tenentes vel familias suas (vti declaratum est) aut contra alios sancti Officij ministros, & familiares, statim Inquisitoribus remittas, vlteriùs nullomodo in eis procedendo. Si verò aliquis ex iudicibus sæcularibus aut alijs quibuscumque personis excommunicatus ab Inquisitoribus, & publicè denunciatus fuerit, se ad Inquisitores sistat, ad debitam (vti decet) obedientiam, & petendam absolutionem, non obstante, quod à iudice Monarchiæ fuerit illi absolutio impensa. Verùm enim verò interdum dubitari potest, numerenturne casus qui se offerunt in casibus ciuilibus suprà in hac prouisione expressis & declaratis illosque iuxta illam posint, & debeant iudices sæculares cognoscere, necne, aut si illorum cognitio ad Inquisitores pertinet, aut ad quem generatim spectet cognoscere prædictas causas ciuiles criminales, & mixtas aduersus officiales & familiares, & officialium familias, vt explicatum est. Ad viam igitur controuersiarum & dissensionum penitus intercludendam, & discordiatum

rum occasiones præscindendas, decernimus & mandamus; vt si inter iudicem sæcularem, qui causam cognoscere contendit, & Inquisitores non conuenerit, iudex sæcularis remittat informationes & processum Proregi & iudicibus magnæ curiæ. Ex quibus duo à Prorege electi, cum duobus Inquisitoribus in aulam sancti Officij conueniant, qui summariè negotium cognoscant, omni strepitu iudiciali semoto, illudque decernant, quod in causa iustitiæ consentaneum iudicauerint, & quod omnibus aut eorum pluribus visum fuerit, illud fiat & executioni mandetur. Quòd si consensio inter eos nulla fuerit, huic curiæ remittatur causa, vt duo ex Inquisitionis senatu, aut duo alij ex Italiæ consiliarijs habita consultatione decidant. Si verò hi etiam discordes ita discesserint, vt nec plures eorum eandem sententiam amplexi fuerint, mecum, de me consultetur; vt quid agendum sit, decernam, & mandem, similiter atque in Castella fit. Interim autem dum casus deciditur, nihil innouetur, nec vlteriùs in eam procedatur. Quæ omnia sic declarata, firma & stabilia sint pro tempore quo, & nobis, & Regibus successoribus nostris visum fuerit. Volumus igitur, & mandamus hæc omnia iuxta modificationes & declarationes appositas integrè, & inuiolatè seruari à te, & à quocũq; Prorege aut Præsidente, qui ad tẽpus regni administrationem susceperit, similiterque ea obseruari, & opere compleri curent Magister iustitiarius Præsidens, & iudices magnæ curiæ præsidentes patrimonij, & sacræ conscientiæ, iudices præfatorum tribunalium, iudex Monarchiæ, Aduocatus Fiscalis, Thesaurarius & conseruator nostri Regij patrimonij, cæterique denum vniuersi & singuli iudices, officiales, & ministri, tam præsentes, quàm futuri, & quicumque alij subditi, ad quos executio, & obseruantia hic contentorum pertinet. Similiter etiam iniungimus, & mandamus venerabilibus Inquisitoribus, tam præsentibus quàm futuris, vt respectiuè teneant, & firmiter obseruent, prout ad eos obseruantia & executio spectat, iuxta formam, & capitula huius prouisionis, & contra eorum seriem, tenorem, & formam vtrique nec venire, nec facere audeant, nec quenquam contra facere vel venire ratione aliqua, siue causa permittant, alioqui pœna mille vnciarum Fisco nostro applicanda quilibet contrafaciẽs mulctetur. Ita verò singuli à casibus reseruatis abstineant, & reliquos cognoscant & iudicent, vt iurisdictionum contentiones penitus extinguantur, & sensibus & voluntatibus consentientibus pariter sitis in Rempub. & regnum animati, sic enim à DEO OPT. MAX. debitum honorem, & cultum impendendum, & iustitiam rectè administrandam necessarium est. Hæc nobis cordi sunt. Is qui contraiecit, iram & indignationem nostram se nouerit incursurum. Dat. in Vrbe Pacis Augustæ vulgò [Badajoz] 4. die mensis Iulij, anno 1580.

EGO REX.

Dominus Rex mandauit mihi
Matthæo Vazquez.

Licentiatus Temiño.
Licentiatus Salazar.

Vidit Ramondettus Regens.
Vidit Carauajal Regens.

SEquenti anno 1581. cum hæsitaretur an sancti Officij consultores eius foro ac priuilegio gauderent, illi præsertim, qui vel essent iudices magnæ curiæ, vel alijs publicis, Regisque Officijs vacarent, vacaturiue in posterum essent, & an tanquam officiales, an tanquam familiares illam haberent fori prærogatiuam, alia non leuior controuersia nascitur. Quamobrem ex Regio mandato ab ijsdem qui præteritas sopiebant contentiones, consultationibus, sicut præterito anno, habitis, in fauorem sancti Officij Rex prouidit, atque decreuit, vt consultores sancti Officij in omnibus ciuilibus, & criminalibus causis, tam ipsi, quàm eius familiares, tanquam Locumtenentes officialium salariatorũ, S. Officij præeminẽtijs ac foro fruerentur, quæ prouisio sequitur in hũc modum.

PROVISIO IN FAVOREM CONSVLTORVM S. OFFICII Regni Siciliæ à Philippo II. Rege nostro emanata.

PHilippus Dei gratia Rex Castellæ, &c. † Illustri Marco Antonio Colonna, cognato nostro, Proregi, Locumtenenti, ac Capitaneo Generali in nostro Regno Siciliæ citra Pharum, ac cuilibet nostro alij Proregi, Præsidenti ac Locumtenenti, qui pro tempore erit, ac vobis venerabilibus Inquisitoribus Apostolicis, qui in dicto regno estis, vel pro tempore fueritis, salutem ac dilectionem. Non vos prærerit, quòd intellectis dissidijs atque iurisdictionis controuersijs, quæ inter vos, dictum Proregem, ac reliquos nostros sæculares iudices, atque ministros illius regni prædicti, cum vobis Inquisitoribus supradictis super officialibus, familiaribus, atque ministris sancti Officij, ac alijs; vt hæc omnia (sicut æquum est) cessarent, ac inter vos illa pax atque conformitas, quæ decet, reperiretur, mandauimus personis tam Generalis consilij Inquisitionis, quàm alijs Italię regentibus congregari, ac hæc omnia consultari: quo ab illis facto, ac à nobis viso, & approbato die 4. mensis Iulij, anni proximè elapsi 1580. Mandauimus dari, ac dedimus prouisionem nostram, ordinando & mandando in ea, quod super prædictis obseruandum in posterum esset, quemadmodum in dicta prouisione fusiùs continetur. Posteà verò nobis expositum est adhuc inter vos aliam esse contentionem, vel potiùs hæsitationem, quà scilicet formâ consultores sancti Officij eius fori priuilegio vti debeant, & an expediat vt illo consultores gaudeant, qui ad præsens sunt, vel posthac fuerint, qui iudices magnæ curiæ esse, vel alia publica munera habere reperiantur, & si dicto foro, tanquam familiares, an tanquam officiales gaudere debeant, vobis dicto nostro Prorege allegante non debere, nec posse consultores prædictos maiori prærogatiua, quàm alios similiter sancti Officij familiares honorari: scilicet pro suis tãtùm personis. Eos verò consultores, qui iudices magnæ curiæ essent, vel alia officia regia haberent, non debere illius fori gaudere præeminentia, ne iurisdictiones confunderentur. Et quoniam pro parte dictorum Inquisitorum prædictos consultores (cum sint tam insignes atque præcipui dictæ Inquisitionis ministri) tanquam officiales salariatos illius, cum omnibus suis fami-

familiaribus debere vti, & quamuis alia publica munera aut ministeria haberent, vel iudices magnæ curiæ essent, non idcirco iustum videri, vt dicto priuilegio, ac foro priuarentur, cum nec ob id iurisdictionum confusio, nec aliud inconueniens sequeretur; & alia allegabantur: super quibus pariter easdem personas generalis consilij Inquisitionis, & Italiæ iussimus congregari, quæ antea fuerant congregatæ. His itaque ab illis consultatis, ac diligenter super omnibus habito tractatu, à nobis viso, & approbato, quoniam nostræ intentionis ac voluntatis est, vt sanctæ Inquisitionis officium honoretur; ac reuerenter colatur, cùm id Dei cultui, nostro seruitio, ac communis nostræ Religionis bono apprimè conueniat, & vt posthac dubitationes omnes, ac controuersiarum occasio cesset, debito amore mutuo conformes sitis, prout æquum est, dari mandauimus, ac dedimus præsentem, cuius serie ac tenore declaramus, volumus; & mandamus, vt prædicti sancti Officij consultores, qui modo sunt, & in posterum fuerint, gaudeant eodem priuilegio, quod officiales non salariati habent; & habere consueuerunt, iuxta id quod à nobis prouisum est, atque mandatum in vltima prouisione atque concordia, de qua suprà diximus. Quod etiam fit, & procedat quantumuis prædicti consultores sint iudices magnæ curiæ, vel alijs publicis officijs funguntur, dum tamen circa illorum exercitium non delinquant; quod obseruetur ac custodiatur pro libito voluntatis nostræ, & Regum successorum nostrorum. Quocirca mandamus omnibus, ad quos dicta prouisio fuerit directa, eam obseruēt, custodiāt, ac exequātur, sub pœnis in ea contentis, perinde ac si hæc nostra declaratio in illa fuisset inserta, omni obice ac impedimento cessante. Dat. Vlyssiponæ 27. Iulij. 1581.

EGO REX.

Vltra quod certissimum Regij in sanctum officium studij atque amoris argumentum, vt insignem ac pijssimum amorem, quod dictum officium sacrum prosequitur, testatiorem faceret, strictissimè Proregibus imperauit, vt eo honore hac obseruantia, quibus tam sanctum ministerium dignum est, illud prosequerentur, vt ex eius Regijs literis appatet. Dat. in S. Laurentio 18. Septembris 1587. quarum tenor talis est.

REX.

26 Illustris Comes,† Consobrine noster Vicerex, Locumtenens & Capitanee Generalis. Honos & fauor qui sancto Officio eiusque ministris, & appendicibus exhiberi debet, adeo vestra religione ac zelo condignus est, vt minùs nobis necessarium videatur vobis commendare, quanti eius officij obseruantia & amplitudo intersit. Nam vltra ipsius ministerij momentum ac etiam dignitatem, quanti apud nos sit, satis videri possit ex dignitate ac autoritate, quibus in isto nostro regno conualuit. Cum tamen quædam controuersiæ, quæ inter vos, & ipsius Officij Inquisitores his propè elapsis intercesserunt, nobis delatæ fuerint, visum nobis est has ad vos literas dare, vobisque mandamus, & dicimus, vt studiosè ac diligenter omni fauore atque præsidio in omnibus publicis, & priuatis occasionibus istius Regni Inquisitoribus præstò sitis, omnemque exhibeatis honorem, ac specialiter cum ad ve-

strum prætorium eos vocabitis, non per apparitorem, sed per familiarem vestrum honoratum, aut per scedulam vocetis; quemadmodum vestri in ipso munere prædecessores fecisse noscuntur, eodem modo abstinendo à guldaticis cōcedendis personis illis, quæ ciuiliter vel criminaliter in S. Officij tribunali causas defendunt: ac præsertim studebitis, vt ea quæ in vestra præsentia, vel vobis interuenientibus cum dictis Inquisitoribus conferenda erunt, sub æqua ac debita cautela quemadmodum talia postulant, pertractentur; ita, vt ne dum in hoc, sed in alijs omnibus, in quibus dictis Inquisitoribus autoritas nostra ad suum ministerium (quod tantùm è Dei cultu, ac Christiana religione est) confert, illis non deesse appareat, quod à vobis (quia nobis gratissimum est) fieri speramus. Dat. apud sanctum Laurentium 18. Septembris. 1581.

EGO REX.

TAnto itaque Philippi Regis nostri in sanctum Officium amore, & beneuolentia titulati, ac Barones regni quoties ab Inquisitoribus accersiuntur, libenter veniunt, non solùm fidei rebus, sed alijs quoque communibus negotijs

27 laturi opem, quemadmodum † sex annis retroactis cum ex Geneua (quę sputcissima est iniquitatis hæreticæ arx) quidā pseudodidascali (quos ipsi ministros vocānt) ad labefactandam ac penitus euertendam religionem illius insulæ, quam sibi accommodatam sedem ac appositissimam autumabant, missi essent; cum occultam illam contagionem Inquisitores præsensissent, totum negotium prædictis titulatis atque Baronibus commissum est, quorum adeo insigne fuit in impostoribus persequendis officium, vt Iacobus Brutus insignis nequitiæ concionator, qui maxima clade ac religionis incommodis per insulam grassabatur, ad sanctum tribunal fuerit perductus ac reconciliatus, ac demum in sua cæcitate pertinax viuus rogo fuerit impositus, eiusque disciplinā tincti fuerint reconciliati.

28 Hæc † & plura alia commoda dictorum magnatum familiarium auxilio atque studio in sancti Officij ac commune Ecclesię commodum sunt secuta, cum alioquin nisi dicti nobiles familiares essent, longè aliter euenisset, quemadmodum experientiā constitit ex anno 1592. in hæc vsque tempora, quo Comes Albæ, illius regni tunc Prorex publicauit edictum, quo continebatur dictis magnatibus, familiaribus fori sancti Officij prærogatiuam suspensam esse. Ex eo namque edicto, dicti titulati, nec edictis, nec solennibus fidei actibus assistunt, nec Inquisitores regnum visitantes concomitantur; nec sicut solebant recipiunt & amplectuntur, nec proprijs impensis reos ad carceres Inquisitionis deducunt, nec curant vt eorum Vasalli ordines à sancto Officio præscriptos obseruent: quæ omnia diligenter ac studiosè præstant, si eius fori esse permittantur. Ac planè compertum est hac prohibitione immēsa ac propemodū irreparabilia damna Inquisitionem contrahere, eiusque exercitium, quod antea expeditissimum erat, protinus impediri. Porrò cum famosis grassatoribus, atque latronibus insula confertissima sit, sine temporalium dominorum patrocinio, ac eorum cohortibus, nec per illam sine magno discrimine iter fieri potest, nec Alguazirius, aliue sancti

sancti Officij ministri aliquem capere, vel incarcerare audent sine dominorum rutela atque auxilio. Quapropter cum propè præteritis annis Inquisitores ad visitandum, censendumque regnum Panormo excessissent, reuerti coacti sunt eo auxilio quod necessarium est, & eis consueuerat exhiberi destituti. Hæc planè mouere poterunt Philippi II. pietatem, quâ erga sanctum Officium sibi semper constitit, vt tantis incommoditatibus ac detrimentis illius ad restituendam magnatibus fori sancti Officij preæminentiam adducatur.

Licet ex Bulla Alexandri IIII. edita anno Domini 1258. Inquisitoribus omnibus interdicatur, ne de vsuris cognoscant vel decidant, vt attentiùs negotijs fidei incumbant;
29 tamen † Leo X. Summus Pontifex, sua Bulla Ludouico electo Dertusensi Episcopo, & Generali coronæ Aragonum Inquisitori destinata Inquisitoribus Cathaloniæ, Aragonum, Valentiæ & Siciliæ speciali indulto concessit, vt possint de vsurarum causis cognoscere, quam Bullam suprà in Inquisitione coronæ Aragonum transcripsimus.

In hac nobilissima, & antiquissima
30 Inquisitione plures fuerunt insignes fidei censores, non solùm eo tempore, quo ex Dominicana familia creabantur, sed etiam modò, quo semper sunt clerici sæculares; eorum non extat memoria, quod scripturæ in illo Archiui Inquisitionis incendio, de quo suprà diximus, consumptæ sint: sæcularium tamen Inquisitorum Catalogum ex Cartophylacio dictæ Inquisitionis excerpsi in hunc qui subsequitur modum.

Anno Domini 1490. fuit Siciliæ Inquisitor Ioannes de Scalambro Siculus, ciuitatis Leontinorum, & ex clarioribus ortus.

Anno Domini 1500. Dominus Petrus de Belforado, Archiepiscopus Messanensis.

Eodem anno eius collega Inquisitor Episcopus Chefaludensis, cuius cognomen ignoratur.

Anno 1512. Doctor Alphonsus Bernal.

Eodem anno Doctor Melchior de Ceruera.

Eodem tempore Doctor Didacus de Bonilla.

Anno 1520. Inquisitor fuit Doctor Tristanus Caluetre.

Anno 1526. Doctor Augustinus Comargus, scholasticus Carosanensis.

Anno 1537. Arnaldus Albertinus, Episcopus Patensis, fuit Inquisitor, & Præses in Regno Siciliæ.

Eodem anno 1537. Doctor Didacus de Oron.

Anno 1546. Bartolomæus Sebastianus regni Aragonum, qui fuit Episcopus Patensis & Præses regni, quo tempore Dux Medinæ-Cæli fuit Prorex, deinde ad expeditionem contra Gelues profectus, ac creatus Archiepiscopus Tarraconensis vbi decessit.

Ann. Dom. 1555. Licentiatus Frãciscus Orozcus ab Arce Carthaginẽsis, ac beneficiarus Iumillæ, qui cùm Toleti Inquisitionis Officio vacaret, in Siciliam translatus est, in locum supradicti Bartolomæi Sebastiani substitutus. Anno Domini 1558. Fuit Archiepiscopus Panormitanus, ac solus sine vllo collega in sancto Officio aliquandiu fuit, vt apparet ex quadam Epistola Philippi II. ad eum Bruxellis missa, data 28. Ianuarij. 1558.

Anno 1562. Ioannes Orozcus ab Arce, ex fratre filius dicti Archiepisco-

piscopi Panotmitani, villa de Escalona oriundus, vno anno Inquisitot fuit, indeEpiscopus Sytacusanus creatus, vbi decennio vixit. Postea ad Episcoparum Cataniæ translatus est, vbi post triennium concessit in fata.

Ann. 1563. Licētiatus Ioān. Bezerta in oppido de la Quadra de Martos, in Beturia, vulgò Estremadura oriundus, de Abbatia sacræ mãsionis Panotmi prouisus, ac collegialis, & Rector insignis Collegij sancti Battholomæi Salmanricensis, nouem annis huius sancti Officij quæsitot, postea Matritum reuersus, Cathaloniam eius Prouinciæ Inquisitionem visitaturus, cū honestissimo munere mittitur, vbi breui tempore decessit.

Eodem anno 1563. Doctor Ioannes de Ratana Victorianus, ex prouincia Canrabricensi, Collegialis Bononiæ, sexennio Inquisiror fuit, inde Archiepiscopus Messanensis moritur.

Anno 1569. Licentiatus Ioannes Quintanilla, Bæticus, qui Inquisitor, ac Inquisitionis censot simul cteatus est, intta biennium Panormi fati munus impleuit.

Anno 1572. Licentiatus Bernatdus Gascus in oppido Cortallio Almaguetensi in Marchia oriundus, primùm Inquisitor Batcinonæ, deinde Panormi, qui Episcopus Mazeriēsis demortuus est.

Eodem anno Doctor Gomez de Carauajal, Thesaurarius Ecclesiæ Cathedralis Segobiens. ac habitum sancti Iacobi Spatiferi in Connentu de Valez ptofessus, naturalis oppidi de Valtanas, collega Licentiati Gasci, fuit prouisus Inquisitor Cordubensis, inde Regens in supremo Italiæ Consilio.

Anno 1574. Antonius Marinus à Pazos, Gallecus, Canonicus Tuy, visitator; vel censor ac Inquisitor Siciliæ creatut, inde Toletanus. Tandem Episcopus Cordubensis, vbi post insignia monumenta in honorem sanctorum Martyrum Cordubens. extructa è vita discessit.

Anno 1577. Licentiatus Ioannes à Rojas, oriundus in oppido Rotæ sancti Clementis, primùm Inquisitor Valentinus, in Siciliam electus Episcopus Agrigentinus venit; vbi Inquisitot vno anno fuit: qui plutes tractatus scripsit ad materiam hætesis summa eruditione conferros.

Eodem anno Licentiatus Didacus de Haedo, oppidi de Carranza, Canrabricensis, collega dicti D. Ioannis de Rojas, primùm fuerat Inquisitot Valentinus, ac Cæsaraugustanus, posteà Siculus, deinde Episcopus Agrigentinus, ac tandem Archiepiscopus Panormitanus, vbi nunc residet.

Anno 1579. Ioannes de la Peña Villæ nouæ de Loreto Capellanus Regis, Butgen. præbendatus, Abbas sancti Philippi Atagon. mortuus est electus Atchiepiscopus Messanensis.

Anno Domini 1580. Licentiatus Ioannes de Coruonero, villæ de Banilla-fuente, ptæbendatus Cordubens. fuit Nouennio Inquisitot Siciliæ, inde Episcopus Catanæ cteatur.

Anno Domini 1584. Doctor Ioannes de Aymar Regni Aragonum, qui primùm fuerat Barcinonæ Inquisitor.

Anno Domini 1586. Ego Ludouicus de Paramo, Archidiaconus, ac Canonicus Legionensis, oppidi de Botox Toletanā Diœcesi oriundus huic muneri deputatus fui.

Anno Domini 1587. Doctot D. Lopez de Varaona, Thesauratius ac Cano-

Canonicus Ciuitatensis.

Anno Domini 1591. Doctor Martinus de Olloqui, Collega Bononiæ, Decanus Ecclesiæ cathedralis Pacis Augustæ vulgò [Badajoz] nuncupatæ.

Anno Domini 1591. Licentiatus Dominicus de Llanes, Canonicus Asturicensis. Hi duo viri eruditionis ac virtutis dotibus conspicui collegæ mei sunt, qui commisso sibi muneri vigilantissimè, prudenterque incumbunt, ac creditam sibi prouinciam ab omni hæretica peste immunem saluamque feliciter præseruant.

Post mortem prædicti D. Martini Olloqui, eius loco suffectus est Licentiatus Petrus de Hoyo, anno Domini 1598. vir sanè literis ac virtute præditus.

De Balearium Insularum Inquisitione.

CAP. XI.

SVMMARIVM.

1 *Officium Inquisitionis paulò post annum 1232. in Balearibus insulis positum est.*

2 *Inquisitionem Maioricæ ab Inquisitione Comitatuum Rossilionis, & Ceritaniæ Benedictus XIII. diuisit.*

3 *Quo tēpore in Belearibus instaurata sit Inquisitio.*

4 *Inquisitores propter rebelliones Maioricæ coacti sunt ea insula excedere.*

5 *Conspiratio quorundam hæreticorum contra sanctum Officium Inquisitionis, Episcopi Maioricensis opera atque industriam sedulò sedata est.*

1 BALEARES † Insulæ à Iacobo Rege Aragonum, anno 1230. ex Maurorum tyrannide liberatæ in Aragonensem coronā reciderūt. Cum autem anno 1232. Sanctum Officium Inquisitionis in Principatu Cathaloniæ atque Aragoniæ institu-
2 tum esset, † paulò post ad Baleares dilatatum est, quemadmodum suprà in cap. de Inquisitione Aragoniæ dictum est. Aliquando tamen Generalis erat coronæ Aragonum Inquisitor, aliquando in Cathalonia vnus, alter in Aragonia erat, alij Baleares insulæ cum Comitatibus Rossilionis, & Ceritaniæ obtingebant. Quia verò frater Bernardus Pages, Inquisitor Generalis in Comitatibus residebat, Maioricam
3 insulam per Vicarios gubernans, † Benedictus Papa XIII. quia hoc inconueniens videbatur, distinctam voluit esse Inquisitionem Maioricæ à Comitatibus. Et idcirco Guillelmum Segarra in insula Inquisitorem creauit, iussitque, vt eo defuncto in eius locum Inquisitorem alterum, qui eis solummodò insulis incumberet, prouinciales Cathaloniæ constituere curarent.

4 Sed quando † in Aragoniæ, Valentiæ, ac Cathaloniæ Regnis Inquisitio reformata refloruit, in Balearicis quoque instaurata est: ab eoque tempore Generalibus Aragoniæ Inquisitoribus subiacuit.

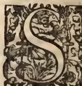
Communibus † illis Hispaniæ re-
5 bellionibus, qui Maioricæ erant rebelles, tanto odio sanctum Inquisitionis Officium sunt prosequuti, vt Inquisitores illud Euangelicum consilium sequuti, scilicet [Si in vna ciuitate vos persequentur, discedite ad aliam,] illinc secesserint, Inquisitionis rebus custodiæ causâ com-

mendatis Petro Ponti Episcopo Eluēsi, rebellionum, seu (vt dicebantur) communitatum decurioni: hic patres habuerat à sanctæ Inquisitionis officio castigatos, opportunamque (vt sibi videbatur) nactus occasionem parentes vlciscendi, communista, siue rebellis suggerebat, vt ædes sancti Officij demolirentur: omnesque processus, atque sententias, quæ inibi asseruabantur, igni traderent. Episcopus Maioricensis † zelo domus Dei commotus, apparitorem misit, qui in eius conspe-
5 ctu coram sanctæ Inquisitionis tribunali sisteret: tunc ex perditorum illorum numero permulti, qui cum eo erant, sponte ad Episcopum qui pro tribunali sedebat, perduennt, ac impudentior omnium qui eius militiæ Decanus erat, telo ballista dispofito, Episcopo per insignem petulantiam minitari cepit; si hominem illum amplius infestaret. Episcopus autem nihil perterritus, apparitori instat eum vt caperet, cui petulantissimus homo: caue (inquit) Episcope, ne ballista soluatur. Tunc verò Episcopus Christi simulacrum manibus subleuans ad prætereuntes per viam; si est (inquit) aliquis, qui Iesu Christo militet, conscendat citò, ne cunctetur. Cumque aliqui, eo dato signo, per medios hostes penetrarent, Episcopus deposito Crucifixo Ballistarium & Conuersum fortiter tenuit, eumque custodiæ tradidit, Ballistario aliquorum intercessione ignoscens, ad crastinumque conuocatum in Ecclesia populum confirmauit, pluraque de fide, ac sancti officij instituto concionatus est, quibus communistarum aduersus sanctum officium debacchatio cōpressa est. Strenuus hic, atq; fortissimus Episcopus post plures annos Valentiæ in Monasterio Beatæ Mariæ de Remedio sepultus requiescit.

De Inquisitione Regni Sardiniæ. CAP. XII.

SVMMARIVM.

1 *Sardiniæ insula aeris pestilentiæ maximè obnoxia est.*
2 *Sardinia doctrina inopia olim laborabat.*
3 *Sanctum Inquisitionis officium instauratum fuit in Sardiniæ insula, anno 1492.*
4 *Inquisitores Sardiniæ procedebant summariè ad annum vsque 1562.*
5 *Sardinia vanis superstitionibus abundat.*
6 *Hæreticum damnatum è custodia extrahunt Locumtenens, & Archiepiscopus Callarensis.*
7 *Ferdinandus Rex Catholicus carceris effractionem iniquo animo tulit.*
8 *Ferdinandi Regis Epistola ad Inquisitorem.*
9 *Ferdinandi Regis literæ ad eius Locumtenentem Sardiniæ.*
10 *Ferdinandi Regis literæ ad Archiepiscopum Callaritanum.*
11 *Ferdinandi Regis Epistola ad Vicarium ciuitatis Callaris.*
12 *Ferdinandi Regis literæ ad consiliarios Castricallaris.*
13 *Hæreticus Sassari capitur & ad fidem Catholicam traducitur.*
14 *Officium sanctæ Inquisitionis Sardiniæ, tenues habet redditus.*
15 *Inquisitorum Sardiniæ catalogus.*

SARDINIA Insula † maris Mediterranei, aeris pestiletię maximè obnoxia est, quo nomine etiā olim tam malè audiuit, vt Marcus

Marcus Ciceto Quintū fratrem moneat, etiam tum, cùm optimè valeret, meminisse debere in Sardinia ipsum esse: & alibi Tigellum quendam Sardum hominem esse ait patria sua pestilentiorem. Martialis quoque Sardiniam Tyburi, tanquam saluberrimo loco pestilentissimam, opponit.

Nullo fata loco possis excludere: cùm mors
Venerit, in medio Tybure Sardinia est.

Noster autem Damasus Papa, scriptor Ecclesiasticus, pestilentem insulam appellat in vita sancti Pontiani Summi Pōtificis: inquit enim ab Alexandro Imperatore propter Christianæ fidei confessionem in Sardiniam pestilentem insulam fuisse relegatū. Rem etiam eandem testatur Martinus Polonus in vita eiusdem Pontiani: sed addit in eâdem Sardiniæ insula Maximum hunc Pontificem martyrio fuisse coronatum, nec tamen ibi sepultum, at naui inde fuisse exportatum quò viuus deportatus fuerat, idque factum Fabiani curâ qui illi in Pontificatu successit. Denique ipsâ experientiâ, & legibus municipalibus illius insulæ docemur, nullum hominem ex aliquo territorio in alterum migrare, quin aeris insalubritate extinguatur. Hinc etiam factum est, vt cùm multæ sedes Episcopales in hac insula numerarentur, ad minorem numerum fuerint redactę, tum propter tenues prouentus, tum etiam propter cæli inclementiam, & aeris intemperiem, quæ in causa erant, vt Episcopi æstatis tempore residere non possent. Do-
2 ctrinæ † inopia laborabat hæc insula, donec religiosi viri societatis Iesu anno 1559. in vrbe Sassaro domicilium erexerunt, aliaque deinde fuerunt adiuncta collegia, cum Philosophiæ, & Theologiæ scholis, ex quibus multi iuuenes literarum cognitione flotētes singulis annis prodeūt, quorum subsidio Sardi in maiorem Christianæ religionis cognitionem deuenerunt.

Incertum sanè est, quo tempore in hac insula sanctæ Inquisitionis officium constitutum est; certum tamen est ante annum 1307. constitui non potuisse, cùm anno 1306. Fredericus Siciliæ Rex eam à Sarracenis occupatam expugnauerit. Multis tamen ab eo tempore vertentibus annis, cùm ad Catholicorum Regum petitionem in Hispania Inquisitio renouata est, comperimus paulò pòst etiā in Sardinia instautatam, reformatamque esse à Generalibus ijsdem Inquisitoribus, quibus Aragonia, Valentia, ac Cathalonia subiacēbat.

3 Sassari, † quæ vrbs est Archiepiscopali sede nobilis, sanctæ Inquisitionis tribunal instauratum fuit anno Domini 1492. vt constat ex literis commendatitijs Cardinalis D. Petri Gonçalez à Mendoça, Archiepiscopi Hispalensis, missis ad Sanctium Marin primum Sardiniæ Inquisitorem, qui solus hoc munere functus fuit ad annum 1498. Principio enim multis annis vnus dumtaxat Inquisitor Sardiniæ præerat: iam aliquot abhinc annis duo præsidēt. Quamquam autem omnes Inquisitores ab Hispaniarum regibus, & Inquisitoribus generalibus missi sunt, summariè tamen & secundum antiquam praxim in causis procedebant; donec ab Inquisitore
4 † Caluo anno 1562. nouum procesum faciendi stylus fuit introductus. Et licet primis annis sancta Inquisitio excessibus, & erroribus, ac hæresibus extirpandis occupabatur, iam hæresis nulla formalis in vni-

5 in vniuersa insula reperitur, † & si vanis superstitionibus abundat.

Porrò anno Domini 1498. cùm
6 eius insulæ Inquisitor † quendam Dominicum sanctæ Crucis de hæresi condemnatum in custodiam tradidisset, Regis Locum-tenens, ac Archiepiscopus Callarensis illum à vinculis exemerunt, asserentes ab ijsdem pro rebus ad regale seruitium spectantibus Dominico guidaticum ac saluameutum fuisse concessum. Inquisitor tamen Ferdinando scripsit carceris effractionem, ac contumeliam sancto Officio illatam. Quam-
7 obrem† Rex factum miratus, ac ægrè rem ferens, Inquisitori rescripsit, vt iterum hæreticum illum in carcerem conijceret, ac in custodia haberet, donec aliud ei ordinaretur. Scripsit etiam Generali Locumtenenti, & Archiepiscopo, eos tacitè reprehendens, ne eius hæretici carcerem deturbarent, quinimò sancto Officio omne præstarent officium, ac fauorem: quod etiam Vicario ac consiliarijs iniunxit, vt ex sequentibus li-
8 teris apparet †.

Epistola Catholici Ferdinandi ad Inquisitorem Sardiniæ.

FERDINANDVS REX, &c.

INquisitor. Legimus Epistolam vestram, & ægrè ferentes, quod circa carceres Dominici sanctæ Crucis à nostro Locum-tenente in isto Regno, ac etiam ab Archiepiscopo Callarensi factum est, eis scribimus, quod ex exemplaribus in his inclusis videre poteritis. Expedit sancti Officij dignitati conseruandæ, vt Alguazirius vester de vestro mandato dictum Dominicum sanctæ Crucis carceribus emancipet, vbi eum diligenter custodietis, donec maturo à nobis habito consilio vobis aliud iniungamus; quæ omnia cautè, atque prudenter sine vllo tumultu exequi curabitis; iam enim Vicario ac consiliarijs dedimus in mandatis, vt vobis in omnibus præstò adsint. Primùm itaque secretè ac sine strepitu curabitis dictum Dominicum sanctæ Crucis in vincula conijci, ac è vestigio dabitis literas, quas vobis cũ præsenribus mittimus. Quod si à Locum tenente, vel alio in vestra iurisdictione fueritis impediti, legitimè protestabitis, ac ad censuras declarandas à iure in illos statutas procedetis, ac dictæ protestationis exemplum nobis mittetis, vt inde, quod iustum fuerit, prouideamus: in omnibusque summa cum rectitudine, ac conscientiam exonerando, procedere curabitis, ac nos de omnibus certiores facite. Dat. Cæsaraugustæ 18. Septembris, anno 1498.

EGO REX.

Epistola Ferdinandi ad eius Locumtenentem Sardiniæ.

LOcum-tenens Generalis. Nobis in hac curia renunciatum est, Inquisitorem contra hæreticam prauitatem in isto Regno pro suæ consciẽtiæ exoneratione incarcerasse Dominicum sanctæ Crucis de hæresi condemnatum, quem dicunt publicè per istam Ciuitatem deambulasse, vosque ac Archiepiscopum Callaren. irreuerenter, absque censurarũ à iure cõstitutarum metu, de facto illum à carceribus Inquisitionis liberasse, asserentes eũ pro rebus ad seruitium nostrum spectãtibus in guidatico posuisse. Quod si ita est, nõ parũ miramur, cùm vobis permissum nõ sit hæreticos ac pro hæreticis cõdemnatos in saluamento ac guidati-

co nostro ponere, & quoniam nullo pacto permittimus tales hæreticos in nostris ditionibus à quoquā adiuuari, pro Dei gloria, ac nostræ Regiæ conscientiæ exoneratione, dicto mandamus Inquisitori, vt incontinenti dictum Dominicum sanctæ Crucis, quemadmodum antea erat, carceribus restituat, atque custodiri faciat, quousque aliud disponamus: vobis item expressè mandamus, vt nullo vnquam sitis dicto sancto Officio, & eius ministris impedimento, imò illis opitulemini, ac faueatis (quantum opus fuerit) ministros, ac necessarias personas illis suppeditetis, vt supradictum, & quicquid ad sancti Officij exercitium spectat, commodè valeat adimpleri. Ita enim diuino seruitio, ac vestræ conscientiæ exonerationi congruit, non obstantibus quibuslibet consultationibus nobis missis, quibus posteà respondebimus, atque posthac attentiùs magis, ac studiosiùs sancto Officio faueatis, nam contrarium nobis non parum displicet. Dat. Cæsaraugustæ 18. Septembris, anno 1498.

EGO REX.

Ferdinandus Rex Catholicus, Archiepiscopo Callarensi.

Reuerēde in Christo Pater Archiepiscop. Miramur non parum, quòd vos cùm præsul sitis, ac ratione vestri pastoralis officij teneamini magis res fidei, ac ministros sanctæ Inquisitionis adiuuare, non hæsitaueritis Dominicum sanctæ Crucis de hæresi condemnatū à carceribus Inquisitionis istius vestræ Diœcesis eximere, prætendentes quod vos, & noster Locumtenens ei saluamentum fecerítis. Quod si ita est, exemplum graue videtur in tam insigni Præside. Quoniam autem nullatenus patimur hæreticos declaratos ab vllo in nostris ditionibus adiuuari, Inquisitori mandamus, quatenus dictum Dominicum de sancta Cruce carceribus restituat, eumque custodiri faciat, donec à nobis aliter sit prouisum. Mandamus vobis, quatenus ita fiat, omni impedimento ac dilatione cessante; ita enim Diuino seruitio, & vestræ conscientiæ quieti conuenit. Declarantes nihil aliud à nobis dispositum iri, non obstante consultatione quacumq; ad nos missa, cui aliàs sumus responsuri. Accepimus etiam vos reuocasse ordinariam iurisdictionem, quam dicto Inquisitori demandaueratis, quod nobis valdè displicet, quare illam dicto Inquisitori restituite, ac delegate pro nostro seruitio, ac posthac dicto Inquisitori in eo quod opus fuerit, meliùs opitulemini, ne possit vobiscum iure expostulare, quod permolestè feremus. Dat. Cæsaraugustæ 18. Septembris, 1498.

EGO REX.

Ferdinandus Rex, Vicario ciuitatis Callarensis.

11 Vicarie, molestè tulimus † Locumtenentem Generalem istius nostri Regni carceres Inquisitionis effregisse: quare Inquisitori scribimus, vt mox in carceres retrudat Dominicum de sancta Cruce, hæreticū, qui ab ijs dicitur extractus. Et quoniam officium vestrū ac fauor ad nostrū mandatum exequēdum illi esse poterit vtilis vel necessarius, ideo sub pœna priuationis officij vobis dicimus & mandamus, vt quotiescumq; à dicto Inquisitore, vel

vel eius alguazirio fueritis requisiti, omni eis auxilio & fauore dilatione postposita, præstò sitis, nec per viam directam, seu indirectam permittatis de iure vel de facto, nec alio modo vt aliquod ei impedimentum, vel obstaculum opponatur in eius officij exercitio, quia ita Deo, & nobis gratum seruitium impendetis, cauebitisque ne contrarium aliquatenus faciatis. Dat. Cæsaraugustæ 18. Septembris. 1498.

EGO REX.

Ferdinandus Rex Aragon. &c. Consiliarijs castri callaris.

12 Consiliarij, † noueritis nostræ voluntatis esse, ne de hæresi condemnati nostris in Regnis, ac ditionibus ab aliquibus foueatur: quare mandamus hæreticæ prauitatis Inquisitori istius Ciuitatis ac Regni, vt in continenti Dominicum de sancta Cruce de hæresi condemnatum, quem Locum-tenens noster Generalis carceribus liberauerat, in eisdem reponat. Et quoniam officium vestrum ac fauor illi vsui esse poterit, vobis sub fidelitatis nobis debitæ pœna dicimus & mandamus, quatenus, si ab Inquisitore dicto requisiti fueritis, cum omni auxilio & fauore (in quantùm opus fuerit) adiuuetis: caueteque, ne contra hanc nostram voluntatem faciatis, si nobis obtemperare desideratis. Dat. Cæsaraugustæ 18. Septembris 1498.

EGO REX.

13 Multa † quidem gesta sunt ab Inquisitoribus huius insulæ digna quę literis mandētur; quia tamen de illis nihil ferè hactenus accepi, silentio inuoluentur. Illud tantùm apponam, quod accidit anno 1590. Quo ab Inquisitoribus occursum fuit malo tumenti, (nisi adhibita cunctatio esset) magnam perniciem allaturo. Venerat in hanc vrbem ex Allobrogum regione adolescens annorum septemdecim, nomine Ambrosius Berardus, manu & artificio ægrè vitam tolerans, (erat vitriarius, deformi corpore, verùm eo acumine ingenij, tantaque facundia, in tenui licet panno) Dæmone vim suggerente, & verba, vt omnibus fermè miraculo esset. Dum cupidè à multis audiretur, & conciliasset sibi amorem vulgi illa profluentia loquendi interiaciebat quædam à Christianæ religionis puritate aliena, callidè quidem & astutè, vt Lutheri discipuli facere consueuerunt. Verùm diu non latuit scelus, vna enim ex ijs, quæ aures dabat garrienti, muliercula (vt sunt ferè omnes faciles ad credendum inanibus) in Sacerdotem societatis Iesu incidit; in sermone fudit verbum paulò insolentiùs, quàm vt existimares fortuito lapsum. Latere anguem suspicatus prudens Sacerdos, nec tes eum fefellit: requirendo enim cognouit arcanam doctrinam, atque magistrum. Illico, vt exitio imminenti obstaretur, egit cum muliercula, vt res ad fidei censores deferretur. Continuò Inquisitores, maxima adhibita diligentia, reum comprehendi iubent, & in carcerem detrudi: hæreticus non solùm consilium suum de insula inficienda confessus fuit, sed & pœnitentiam liberè complexus, sicque Inquisitorum industria non solùm pesti adhibitum remedium ne serperet, sed etiam ad fidem Catholicam traductus, qui eam expugnatum temerarius venerat.

Hæc

14 Hæc Inquisitio à fundationis tempore semper valdè tenues redditus habuit: & quamquam Philippus II. Rex noster Catholicus aliquot ei pensiones aggregauit, non sufficiunt prouentus ad sumptus, qui necessariò quotannis fiunt. Facta ergo redditum, & pensionum summâ numerantur 15195. denarij, seu nummi argentei Castellani. Tandem Inquisitorum, qui à sanctæ Inquisitionis instauratione præfuerunt, adponam catalogum.

15 Primus † ergo Inquisitor fuit Sanctius Marin, qui hoc munus obijt ad ad annum 1498.

Secundus fuit Magister Gabriel Corduua, Theologus qui breuissimo tempore munere functus est.

Tertius Nicolaus Vaguer, qui duos annos nempe ad annum 1500. Inquisitionem administrauit.

Quartus fuit anno 1500. Inquisitor institutus, Magister Farris Theologus, qui post duos annos ad Episcopatum Bonebollæ fuit promotus, quę sedes Archiepiscopatui Calaritano adiuncta nunc est.

Quintus est, D. Petrus Pariente, Giennensis., & Maioriensis Canonicus, qui præfuit tribunali ad annum vsq; 1513.

Sextus, D. Antonius Ioannes Aragal qui ad Archiepiscopatum Arbotensem fuit promotus, anno 1515.

Septimus, D. Ioannes Sanna, eodem anno quo creatus fuit Inquisitor D. Andreas Sanna. Hi ad annum 1534. officium executi sunt. Post hos fuit creatus D. Petrus Vaguer, & præfuit ad ann. 1562. In cuius locum fuit suffectus Licentiatus Didacus Caluo, qui nouum modum efficiendi processum introduxit.

Postea anno 1567. hæc Inquisitio à Licentiato Martinez Villar visitata fuit, & quidem tam summo in iure visitatione se gessit, vt plurimùm existimationi tam Inquisitoris, quam Inquisitionis fuerit detractum. Visitatione finita, Inquisitor factus est, & intra annum ad Calaritanum Archiepiscopatum euectus. In eius locum subrogatus fuit D. Alphonsus Lorca, qui priùs Sassaris fuit Archiepiscopus factus, nunc in Calaritana sede præsidet.

Doctor Zurita eligitur anno 1576. Anno 1578.

Doctor Iacobus Perez.

Doctor Raia anno 1582.

Doctor Benitus Moles anno 1586. eligitur.

Doctor Didacus Osorio anno 1590. creatur.

Licentiatus Alphonsus Peña, in oppido Astudillo natus, vir literis & prudentia clarus, & in decidendis negotijs diligens, cum Vicarius Generalis esset Episcopi Agrigentini, & eiusdem Ecclesiæ Canonicus, factus fuit Fiscalis Inquisitionis Siciliæ. Deinde Sardiniæ Inquisitor creatus anno 1591. Vltimò missi sunt ad hanc Inquisitionem administrandam Doctor Petrus Gamarra, Promotor Fiscalis Valentinæ Inquisitionis, & Licentiatus Petrus Axpe Fiscalis Inquisitionis Logronij.

De Inquisitione triremium.

CAP. XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Philippus Rex Inquisitionem in naualibus bellis introducere curat.*

2 *Philippus Rex ad nauale bellum anni 1571. Inquisitorem misit.*

3 *Cultus hominum varij in hoc bello sunt reperti.*

4 *Bellis*

4 *Bellis naualibus sæpe intersunt homines facinorosi.*

5 *Inquisitor Hispaniæ ad naualia mittitur, quem Generalis Inquisitor eligit.*

6 *Inquisitor naualium præsidet in omnibus tribunalibus, & vbiuis loci publicos actus fidei celebrat.*

7 *Inquisitor naualium ex facultate Pij V. Generali Inquisitori concessa instituitur.*

8 *Pius V. diplomate Apostolico Didaco de Spinosa Cardinali commisit institutionem Inquisitoris in naualibus.*

9 *Roderico à Mendoza primo Inquisitio Triremium commendatur.*

10 *Hieronymus à Manrique, secundus naualium Inquisitor instituitur, multosque Messanæ de hæresi conuictos punit.*

11 *Ioannes Baptista à Cardona duobus annis hoc munus obiuit, sub titulo commissarij S. Officij in triremibus.*

12 *Inquisitio triremium cessauit post diuisas triremes.*

NTER alia, quæ Philippi II. Regis Catholici zelum, ac ardentem fidei Christianæ amorẽ magis ac magis commendãt, duo illaq; præcipua, intuentibus luce clariora apparebunt. Hic fidei clypeus tutissimumq; religionis nostrę propugnaculum, tot tantisque neruis adhibitis huic negotio incubuit, vt post inductam Inquisitionem in vniuersis suis Regnis summa cura ac solicitudine sanctissimum hoc tri-
1 bunal † vt in triremibus Sũmi Pontifices instituerent, procurauerit ac effecerit. Sed cùm consentaneum, valdeque rationi conforme esset, vt cui terra obedit, etiam & mare subderetur, propterea maturo consilio egit, vt Summi Pontificis autoritate adhuc in naualibus conflictibus, & congressionibus sanctum Inquisitionis Officium suam manum apponeret: quod sanè non obscurè digno-
2 scitur ex ijs, † quæ in cruento illo maris Mediterranei bello, in quo Italiæ Potentatus ac Senatus, inito fœdere, sese adiunxerant ad Sarracenorum propulsandas iniurias, vniuersis Christianorum Principum ditionibus illatas feliciter acciderunt. Tunc enim circa annum 1571. 7. Octobris, cum ingentes triremium copiæ in Adriatico sinu in vnum conuenirent, varij hominum cultus, ac valdè diuersæ nationes nauigationis ministerio deputatæ, ibi fuerunt re-
3 perti,† Armenij, scilicet, Græci, Galli, Britanni, Flãdri, Germani scismatici, aliæq; exteræ nationes tot ritibus inter se dissidentes, & in nostra religione tam suspectæ, (de quibus inferiùs dicemus) vt meritò Rex noster Philippus ad purgandos errores, si fortè suborirentur, ac vt alia vitia impunita non manerent, Inquisitores ad id obeundum munus, Romano Pontifici Pio V. felicis recordationis priùs consulto, deputauerit. So-
4 let enim pestis hęc † inter seditiosos, sceleratissimosque ad exercitus, & bella confugientes, ibique blasphemantes facillimè serpere. Ad reprimendum ergo virus eorum errorum, qui vineam Domini sabbaoth exter-
5 minare tentauerint, vnus † ex Inquisitoribus Hispaniæ, quem Generalis
6 Inquisitor elegerat, † delegatur & mittitur, qui hoc munus exerceat, data & concessa ei facultate præsidendi in omnibus tribunalibus, & actiones fidei exercendi in quibusuis locis & Ciuitatibus, ad quas eum appellere contigerit. Quibus confert Alberici doctrina in l. Præses. l. 2. ff. de officio præsidis, vbi cauit, quòd pote-

stas

ſtas in exercitu extra territorium in transitu vltramarino ſubditos delinquẽtes poteſt punire: ergo cùm huiuſmodi Inquiſitores non habeant territoriũ deſignatũ, ſed neceſſariò debeãt per varias prouincias diſcurrere, vbiq; poterunt inquirere: qui etiam titulo Vicarij generalis inſigniũtur ex Sum.
7 Pont. poteſtate. Quæ ſanè † Inquiſitoris inſtitutio in bellis naualibus ſatis liquet ex Pij V. Pontif. Max. diplomate conceſſo illuſtriſsimo ac reuerendiſsimo D. Didaco de Spinoſa, Epiſcopo Saguntino, Cardinali tit. S. Stephani in Cælio monte, Inquiſitori Generali in regnis Hiſpaniæ: cuius tenor talis eſt.

Dilecto filio noſtro Didaco, tituli S. Stephani in Cælio monte Cardinali de Spinoſa nuncupato, hæreticæ prauitatis Generali Inquiſitori Regnorum Hiſpaniarum.

Pius Papa V.

8 Dilecte fili noſter † ſalutem & Apoſtolicã benedictionẽ. Nuper chariſsimus in Chriſto filius noſter, Philippus Hiſpaniarum Rex Catholicus, prouidè cõſiderans exponi nobis fecit quòd in exercitu, quem ipſe Rex nuper contra infideles ſub dilecti filij nobilis viri Ioannis ab Auſtria ductu comparauit, facilè eſſe poſſet, vt diuerſa crimina quæ hæreſim ſapiant perpetrentur, & à ratione alienum eſſe iudicans, vt illa impunita omnino remaneant, ac proptereà his inconuenientibus (prout bonum, & Catholicum decet Principem) occurrere ſatagens, enixè deſiderat, vt inibi vnus Inquiſitor per te deputetur, qui de hæreſi, & alijs ad illam ſpectantibus ſpecialiter cognoſcat, ſi tibi ad id ſedis Apoſtolicæ ſuffragetur autoritas. Nos ipſius Philippi Regis in hac parte ſupplicationibus inclinati, tibi vt quando & quoties tibi videbitur, vnum Inquiſitorem ad effectum prædictum per te nominandum, illumq; quoties neceſſarium & opportunum tibi videbitur, mutandum, & amouendum, aliumque illius loco etiam nominandum tam eò, quàm ad alios quoſcumque exercitus prædicti Philippi Regis, qui tam terreſtres, quàm maritimi ſub dicti Ioannis ductu, & obedientia hactenus ſunt comparati, & in poſterum comparabuntur, deſtinare, ipſiſque ſic deſtinato, vt tam de hæreſi, quàm omnibus & ſingulis alijs hæreſim ſapientibus, in omnibus dictis exercitibus cognoſcere demũ & ſingula, quæ ad Inquiſitoris huiuſmodi officium, ac curam & regimen pertinent, facere, gerere, & exequi liberè & licitè valeatis, reſpectiuè facultatem, & autoritatem concedimus per præſentes, ſicque per quoſcunque iudices & commiſſarios quauis autoritate fungentes, & cauſarum Palatij Apoſtolici auditores, ac ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, ſublata
9 eis, & eorum cuilibet, quauis aliter iudicandi facultate, iudicari & interpretari debere, ac quicquid ſecus ſuper his à quoquã quauis autoritate ſciẽter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum & inane decernimus. Non obſtantibus præmiſsis, ac quibuſuis Apoſtolicis, necnon in Prouincialibus & ſynodalibus concilijs editis ſpecialibus, vel generalibus conſtitutionibus, & ordinationibus, ac quibuſuis etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quâuis firmitate alia roboratis ſtatutis & conſuetudinibus, priuilegijs quoque indultis, & literis Apoſtolicis quibuſuis perſonis ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis etiã derogatoriarũ derogatorijs, alijſq; efficacioribus & ſolitis clauſulis, irritãtibuſq; & alijs decretis in genere, vel in ſpecie, ac aliàs quomodo-

libet cōcessis, cōfirmatis, approbatis, & innouatis: quibus omnibus, etiā si de illis, eorūq; totis tenoribus specialis & specifica, & expressa mētio habēda, seu aliqua alia exquisita forma ad hoc seruāda foret, tenore huiusmodi præsentibus pro expressis habentes, illis aliàs in suo robore permāsuris, hac vice duntaxat specialiter & expressè derogamus, cæterisq; contrarijs quibuscūq; Dat. Romę apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 27. Iulij 1571. Pontificatus nostri anno 6.]
Cæsar Glorierius.

Nostris tēporibus huic muneri Inquisitoris exercituum & bellorū Do-
9 minū Rodericum à Mendoça † antea
Inquisitorem Barcinon. & Leren. & Toletan. iure optimo ob eximia & singularia tā literarū, quàm virtutū insignia Catholicus Rex noster Philippus II. adiunxerat. Huic proximus fuit illustrissimus ac reuerēdissim. D. Hie-
10 ronymus Manrique, † antea Inquisi-
tor Apostolica autoritate Murciensis, vir certè præstanti prudētia, ac in gubernandi peritia satis cōspicuus. Hic Nauale ab erroribus ita continuit, vt post habitam actionem publicam fidei in ciuitate Messana, & post multos de hęresi cōuictos palā varijs pœnis castigatos, nullus fidei Catholicæ quouis modo ausus fuerit insultare. Idcirco Episcopus Carthaginensis, & deinde Abulensis ac tandem meritò summus Præfectus Generalis Inquisitionis constituitur & designatur.

Tandem post hæc Doctor Ioannes
11 Baptista à Cardona, † Canonicus Va-
lentinus, postea Episcopus Vicensis, ac demum Dertusensis, sub titulo cōmissarij S. Officij in Hispaniæ triremibus duobus ferè annis officiū illud exercuit, qui processus fidei, ac informationes receptas ad Siculos In-
12 quisitores remitteret: sed † quoniam
triremes Sicilię, Hispanię, Neapolis, & Portugalliæ, diuisæ in diuersas classes sunt, huic muneri nullus de cętero suffectus est.

De Inquisitione Lusitaniæ.

CAP. XV.

SVMMARIVM.

1 *Frater Vincetius à Lisboa, Prouincialis Castellæ, Legionis, & Portugalliæ, in illis Prouincijs Generalis Inquisitor creatur.*
2 *Regnum Lusitaniæ diu fuit sine Inquisitoribus.*
3 *F. Didacus à Sylua ordinis Minorū, an. 1535. Inquisitor Lusitaniæ creatur.*
4 *F. Didaco à Sylua, & alijs Inquisitoribus suspensa est inquirendi potestas, & heretici absoluti sunt.*
5 *Ioannes III. Rex Lusitaniæ, à Paulo Papa III. impetrauit Inquisitionem ad normam Castellæ in Lusitania.*
6 *Inquisitionem in Lusitaniā alio modo, nempe à Sahabedra introductam esse narratur.*
7 *Inquisitionis Lusitaniæ status.*
8 *Inquisitorum Generalium Lusitaniæ Nomenclatura.*
9 *Infans Henricus quadraginta annos fuit Generalis Lusitaniæ Inquisitor.*
10 *Albertus Archidux Austriæ Princeps Cardinalis, Archiepisc. Toletanus, fuit Generalis Inquisitor Lusitaniæ.*
11 *Maria Monialis Monasterij Annunciationis pro simulata sanctitate à S. Officio publicè pœnitentiæ adiudicata, & tradita est.*

Regnante Ioanne I. in Lusitania, in Castella verò Henrico III. an. salutis nostræ 1408. Bonifacius IX. Pontifi. Max. cupiens, sicut in Castellæ, pariter & in Portugalliæ regnis (quæ simul ad vnam prædicatorum familiam pertinebant) sanctæ Inquisitionis Officiū instituere, Generalē eius prouinciæ creauit Inquisitorem

1 rē F. Vincentiū de Lisboa prouincialem, vt tam ipse, quàm eius in illa prouincia successores, Inquisitores possēt ad libitum delegare. Huius priuilegij Bulla in celeberrimo Monasterij B. Mariæ de Prælio in Lusitania asseruatur: qua in prouincia idē Prouincialis Vincētius de Lisboa prędicta potesta
2 te vsus est. Postea verò † S. illud Officium interpolatum fuit, quoúsq; Clemēs Papa VII. à Ioanne I. Portugalliæ Rege de spurcis criminibus ac sacrilegijs, quę tum à Lutheranis, quotū nō nulli in illud regnū confugerant, tum à maleficis ac alijs impijs, qui Iudęorū velamine fuerant obcæcati, impunè cōmittebātur, certior factus, ad ea re-
3 primenda atq; curanda, Fr. Didacū † Syluā ordinis Minimorum S. Francisci à Paula, eo in regno constituit Inquisitorē, quemadmodum recenset Paulus III. in quibusdā suis Apostolicis literis, quarū initium est: [Illius vices.]
4 Dat. an. 1535. 12. Octobris. † Illū tamē Didacū de Sylua S. Officij exercitium iam aggressum, omnesq; in illo regno ab eo delegatos Inquisitores Pōtifex suspendit, ac Marco Episcopo Senogaliensi, simulq; Nuncio atq; Legato absolutiones criminarorum commisit, quod etiā Paul. III. in suprà relatis literis confirmauit, Henrico Meneses Regis oratore id ei suo nomine supplicante. Horum sanè causa fuit, quòd multi ex his, qui eo crimine fuerant insti, generosi ac primarij erant, ijq; multis lacrymis cum Inquisitorū animos efferatæ sæuitiæ & tyrannidis insimularent, sic Regis animum commouerant, circumscripserantque, vt ipsi Pontifici significarit Inquisitionis Officium contra ærarij commodum, &(quod magis est) cōtra publicā illius regni, ac forsan Christianæ Reipublicæ vtilitatē esse, quare pro illis intercessit. Regis igitur facilitate, ac Pontificia autoritate effectum est, vt illi omnes, qui fuerant de atrocissimis criminibus cōtra fidem Catholicam accusati, benignè absoluerētur, suis gradibus ac honoribus restituti, ac confiscationis bonorū formidine liberati. Hac tamen ingenti liberalitate ac indulgentia deliris, ac obcæcatissimis hominibus in priuatum eorum & publicum Ecclesię detrimentū abutentibus, illius facti Ioannē tertium eius
5 nominis Regē ægrè pœnituit, † ac instantissimè ab eodem Paulo III. postulauit, vt eâdem formā ac ratione, quibus in Castella Inquisitionis Officium conualuerat, illud in Portugallia atq; Algarbijs collocaret. Quod vt citiùs consequeretur, Balthazarium Faria Regium senatorem ad Pontificem orandum misit, qui tanta diligētia atq; successu rē exequutus est, vt, quod peteret Regis pietati statim fuerit à Pontifice condonatum: ex quo sanè tempore in hoc regno S. Of-
6 ficij tribunal erectum, prouida putatione vineā Domini sic procurarūt, vt fœcūdiores longè fructus protulerit. Sed hæc erat quasi quædam imago verę & genuinæ tantùm Inquisitionis quæ potius typum habebet ex Inquisitione Dominicana instituta ab Innocentio III. an. Dei nati 1216. Sæpius Sum. Pont. & Cęsares à Lusitanię Regibus efflagitauerant, vt eâdē ratione, qua in Castellę regnis, hęreticorū pestes (quæ Christianū illud regnū infestare iampridē ceperant) maturè sanarentur sæpius repulsam passi fuerant, tametsi quod ad pietatem regum adderetur, desiderari nihil poterat. At cū id vitij ferè omnibus Principibus inditum sit, vt in consilium illectos siue rectæ, siue prauæ mentis consultores ęquè audiant, multorum hominum fallacibus artibus irretiti, nunquam adduci potuerant, vt sanctam Inquisitionem Christo, Ecclesię, & suæ tranquillitati cōdonarent. Mirabilis in factis suis Dominus. Quod Sedi Apostolicę concedere noluerāt,

P 2 hoc

hoc tãdem homini versuro ac improbo sponte obtulit Ioannes Lusitaniæ Rex. Improbum dico, cuius tamen opera Deus vsus est (vt par est credere) ad Inquisitionis institutionem. Verè enim Deus improborum vtitur opera, sed à se improbos arcet, & propulsat. Vnde apud Matthæum cap. 7. [Multi dicent mihi in illa die: Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine tuo Dæmonia eiecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: quia nunquam noui vos, discedite à me, qui operamini iniquitatẽ.] Disertè verò, & appositè comprobantur, & admittũtur bona illorum opera, Marc. 9. [Respondit Ioannes, dicens: Magister vidimus quendam in nomine tuo eijciẽtem Dæmonia, qui nõ sequitur nos, & prohibuimus eũ. Iesus autem ait: nolite prohibere eũ; nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, & posit citò malè loqui de me. Qui enim non est aduersum vos, pro vobis est.] Ecce è Lusitaniæ Regno vir improbus Sahabedra, vt eijceret Dæmonia tam inusitatam, inauditamque viam commentus est, vt etiam scribẽdo de his, quæ scio, dubitem, nec animo complectar, an cuiusquam hominis tanta vnquam fuerit calliditas, & sagacitas. Nam quis credat in quenquam præstigiatorem tantùm incidisse ingenij, vt Reges, Imperatores, Principes, ipsum denique Pontificem Maximum, ac tot hominum millia ludificari potuerit? Fabula tamen ea non est. Nos Latinè scribemus, quod ipsius Sahabedræ autographo Hispanico continetur, cuius quidem videndi nobis facultas non fuit, sed à F. Michaele à sancta Maria, S. Hieronymi Regalis Matritensis, viro cùm prudenti, tum pietate celeberrimo, quale descriptũ est ex Bibliotheca S. Laurentij Scuriali, tale proferemus.

Compendiosa de Sahabedra narratio pro Inquisitione Lusitaniæ.

N. Sahabedra, filius Ioannis Perez à Sahabedra, & Annæ à Guzmã, fr. Ioann. Perez à Sahabedra, vnius ex vigintiquatuor viris Iaennensibus & Cordubẽsibus, Cordubæ natus, postquam D. N. Regis Philippi II. & Senatorum Palatinorum chirographos multoties multis de causis adulterasset: tum ob id pręcipuè, vt ea se chlamyde & stemmate indueret, quibus soli milites Ordinis S. Iacobi solent insigniri, & commendam inuaderet, quam reuera annos septemdecim obtinuit adeo vt ex ea quotannis aureos ducatos ter mille & quinquaginta corraserit, tum etiam vt ingentem ducatorum summam à quæstoribus regijs (quod sæpe fecerat) extorqueret, anno 1539. egressus ex Algarua venit in Bæticam. In ea prouincia cũ fortè incidisset in hominis cuiusdam (vt videbatur) cordati consortium, eum excultum doctrina & ingenio præditum sagaci deprehẽdit, & cum eo cepit de rebus multis verba facere, se non penitus imperitum, se ad scribendi facultatem manus dexteritate præstantẽ iactitabat. Tandẽ homo ille Breue Apostolicũ exhibet Sahabedræ, quo sibi indultũ diceret, vt in Lusitania religiosam domũ instauraret: sed ad votũ suum parũ facere, conquerebatur, tametsi erat annulo Piscatoris obsignatũ. Cum enim tam socij, quàm sui rationẽ habitã esse oportuisset, de se tantùm, omisso socio, statuisse Sum. Pontif. aduertebat. Legit Sahabedra illud Breue, cuius statim transumptũ descripsit sic adornatũ, vt tam homo ille, quàm eius socius magno sibi adiumẽto futurũ illud ducerẽt. Hos Sahabedra cum ob id vnũ gestire lætitia videret, vt sibi aurẽ pręberent, facilè persuasit. Tum ille, rẽ se magni põderis animo cõplexum esse,

nempe

nempe vt Inquisitionis Officiũ in Lusitaniã inducant:se in id libenter operam,curam,omnẽ deniq; diligentiam collaturum; se pecunias quibus opus esset, chirographos Imperatoris, & Principis habere dictitabat; nec magis sibi defututos cæteros chirographos, quandoquidem Romæ sic ad res gerendas mentem appulisset, vt earũ peritia nemini cessurus esset. De his perinde cogitent, ac si ad manus omnes essent, nimirum quia posset eos vbi vellet tam eleganter fingere, vt ipsissimi dominorum chirogtaphi vbique videantur. His erectus alter ille homo: fortassis (inquit) ne si vel vniuersum orbem circumeas: alterum offendas, cuius opera tibi ad hoc peragendũ negotium pluris esse possit. Cardinalis aliquis Legatus à Latere nobis opus est, qui Bullis amplissimis suffultus Sum.Pontif. vices gerat, & literas cum à Sum. Pontif. tum ab Imperatore ad Ioannem Regem Portugalliæ ferat, quibus ab ipso Rege vehementer illud efflagitent de admittenda Inquisitione. His dictis homo ille Bullæ formã aperit, eam Sahabedra digerit, & in mundum redigit. Eo confecto in Algaruã redit, & quodam vico (vulgò Tabilla) sigilla eaque omnia, quæ ad rei progressum spectarent, conficienda curat. Quæ cum peracta breui temporis spatio recepisset, & in Castellam mouisset, se in quẽdam alium viculũ contulit (vulgò Aiamoute) quo loco resciuit Prouincialem ex ordine Minorum S. Francisci illic agere, quem partim vt sibi consuleret, partim vt de Bullæ forma certior fieret, an germano & verè Romano stylo concepta esset, statuit conuenire. Sed ne quid imprudenter euulgaret, cum ad hoc colloquium nullius interuentu aut gratia vti vellet, palliato sermone sic illum aggreditur. Nouerit paternitas vestra me aliquot milliaribus iter habentem quodam itinere obuios nactum esse homines quinos aut senos, qui vnà more cursorum euolantes statim ex oculis euanuerunt. Non longè à loco illo quo mihi facti sunt obuiam, scriptum hoc pergamenum inueni, quod ego quidem Pat. vestræ repentè obtuli, sciscitaturus quæ res illa sit. Nam si cuiquam in pretio esse possit, confestim illos cursores subsequi decreui: nec impendio centum aut quinquaginta ducatorum parcam, quominus eos quamcitissimè concipiam, & suum illis restituam. Ad hæc Prouincialis, perpenso eius sermone & conspecta literarum serie, iubet atque obsecrat, vt quamprimùm in equos insiliat, ne tanti momenti tantæque vtilitatis diplomata, quibus illo maximè tempore nihil incundius & optabilius, sua desidia deperirent. Bullam esse addidit, qua si admitteretur Inquisitionis Officium per Lusitaniam breui propagaret, cuius hactenus non modò Pontifices Maximi, sed etiam Reges orbis Christiani potestates, atque inprimis Reges Castellæ maximo flagrabant desiderio. Sed Regibus Lusitaniæ rem hanc fuisse semper fastidio. Esse porrò Cardinalem rei conficiundæ delegatum à Summo Pontifice eorum vnum, qui tam propero volatu cursorijs equis festinarent. In ea se esse opinione, vt ille Cardinalis nõ admodum prouectæ sit ætatis, itaque tam incitato cursu illum properasse. Denique illum Hispalim aut Pacem Augustam, vulgo Badajoz, proficisci, vbi standum haberet ad domus & familiæ suæ disponendos ornatus, vt inde in Lusitaniam pergat, ibique ex præscripto literarum & Bullæ muneri incumbat. Continuò his attentè, vt optabat, auditis Sahabedra Hispalim contendit, ac secum defert triginta quinque millia ducatorum, quos per simulata & adul-

terata nomina contraxerat; asciscit sibi congerrones duos, quos propriè magis dixerim præmiatores, imò prædones, quorum vni magistri domus suæ, alteri secretarij titulũ dedit. Illi igitur inuigilant, vt quàprimùm hero suo argentata supellex cõficiatur, lectica sternatur, & ad Inquisitionis decus capellæ sacerdotalis vestes ornẽtur. At cum separatim cuiq; suum esset domiciliũ, nihilominus vt sensibus, sic & mutuo cõcursu in eũdem locũ, quò vellet, cõueniebant. Illic Sahabedra ratione omniũ inibat, vt si quid illi gratum esset, id demum admitteret; iuberet id cõquiri, quod deesse perpenderet. Hæc cũ fuissent ab eo in vnum congesta, magistrũ domus & secretariũ, alterum Cordubã; alterũ Granatam mittit. Imperat vt homines vndiq; cõquirant, quos potuerint cõducãt etiã liberali pretio, ducant in familiã & admittãt, ne frequenti famulitio destitutus per Lusitaniã incederet: verũtamen ne rei fides desit, ipsi palàm ostendant & profiteantur se familiares, & præcipuos Cardinalis illius esse seruos, qui Inquisitionis promouendæ causa missus sit in Lusitaniam: & quia per naturã & ætatẽ corpore minus fatigari, quàm viribus recreari cõsueuisset, equis cursorijs iter illũ suscepisse. Quodcunq; familiaribus istis imperatũ fuerat, sedulò illud exequũtur. Collectos & cõductos homines centũ & viginti sex Hispalim adducũt in eum locum vbi iam erat adornatus & cõpositus cultus totus Cardinalitius. Hos omnes Sahabedra sigillatim inspiciebat, cum per eius cœnaculũ alter post alterum introductus ad præstitutũ locum trãsiliret, nec sui videndi copiam illis faceret. Tũc igitur indicit illis suis atriẽsibus, vt collectis sarcinis, apparatu, & familiæ cõmeatu exeant Hispali, cuiuis significent se Pacẽ Augustã ire, vt illic aduenientẽ dominũ operiantur, & excipiant: attamẽ ipsi duodecimo milliari cõsistãt aliquo hospitio, se verò illuc noctu venturũ cursoris in modum, quo loco se defessum suorũ cõspectu velle recreari fingat, facerent autẽ tum magister domus, tum secretarius, quasi domino suo vultu hilari, cõplexu, & salutatione gratificarẽtur, aliósq; famulos cõmoneant, identidẽ vt præstẽt. Nihil ab illo iussum & præfixũ est, quod ab omni parte non sit obseruatũ & peractũ: omnes ob eius aduentũ magnam animo lætitiã concipere præ se ferũt: noctẽ illic transegit & quieuit. Postero die Hispalum venit, vbi magno cõcursu & applausu tã cleri, quàm populi excipitur. Erat tum tẽporis Hispali Licenciatus Teminius Prouisoris siue Vicarij generalis dignitate conspicuus, à quo deductus est in ędes Archiepiscopatus. His dierũ viginti morã fecit, atq; interea ducatorũ nũmorum millia tredecim ab executoribus testamẽtarijs & heredibus Marchionis à Tariffa mirum in modũ extorsit. Eam pecuniã dicebat mutuo sumptã Romæ, dum idem Marchio viueret: deberi scripto & chirographo cõfirmabat. Nominis rabulã, qui magister domus Marchioni fecerat cum diu cõtrectasset, & attẽtiùs inspexisset; non potuit non confiteri quin ipsius Marchionis manu & chirographo scripta & subscripta esset; annuebat quoq; Marchionẽ tum Romã, tum Ierusalẽ profectũ aliquãdo, qui cũ & ipse sciebat se perpetuò fuisse, nec tamẽ vnquam intellexisse tanti mutui pondus, quo pacto in se dñs suus insumpserit. Deniq; cũ inter testamẽtarios executores Marchionis quatuor essent viri Ecclesiastici, eos censuris & fulminationibus ad solutionem illius falsi debiti compulit, nec ita multò pòst cũ exijsset Hispali, Pacem Augustam versus iter instituit. Lerenam ingreditur, vbi forma quædam extabat antiquæ Inquisitionis.

nis. Vix dū salutatus erat & hospitio magnifico susceptus, cùm se visitandi Officij desiderio flagrare demonstrauit. Visitat, & ex eo cœtu, qui vnicus erat tota Lusitania tres istos summouet, Licētiatum Petrum Aluarez, Becenam, & Ludouicum de Cardenas. Inde quoque pedem efferr, & tādem Pacem Augustam venit, vnde per Secretarium literas illas, quas ipse cōcinnauerat, quasi à summo Pontifice & Imperatore acceptas ad Regē Lusitaniç Ioannē misit. Huius rei nouitate Rex obstupefactus, & quasi graui affectus iniuria penitus obmutuit. Secretarius eius conspectu perterritus, nullo accepto responso, ad Sahabedrā redit: vt consiliū mutet, hortatur. Nullo enim pacto id perfici posse sentiebat, quod hactenus tā anxio conatu tentasset. Monita ista grauiter & infenso animo excepit Sahabedra, in Secretarium excanduit, nec verbis asperis pepercit, quominus illi metum adimeret: contra Secretarius frigidè obtestatur, vt maturè quis huius rei futurus esset exitus, consideraret: nec tamen à proposito se discessurum, nisi iubeat ille, asserit, quinimo scire se cum vitæ discrimine non segniùs quàm ille subire periculū. Nec plura locutus, quantùm in eo fuit diligentiæ & celeritatis adhibuit, vt in aula Regia stererit, ac si pedem ex ea non mouisset, ne regem delibetasse, contingeret, priusquam ab eo responsum habuisset. Instar igitur apud Regem Secretarius, postulat aliquem negotio exitum. Legatum herum suum eius esse æratis vt confestim accepto responso, qualecunq; illud foret, Romam reuerteretur. Quamobrē quid statueret, & scriberet, consultò priùs examinet, vt decebat pijssimum principem. Rex ad Sahabedram scribit tāquam ad Legatū, oratq;, vt tantisper res viginti diebus comperendinetur, dum in ea re quod statuat, diligentiùs inquirat: Cum verò sciret Sahabedra tam paucis diebus quenquā adire Romam, & redire non posse, Regi hoc assentitur, ipsosque viginti dies expectat. His elapsis Rex ad Sahabedrā tāquam ad Legatum pro Legato suo ducem ex suis vnum misit, vt illi aditum pateret in Lusitaniam. Sed & in mandatis habuit: cum à Pace Augusta nouem tantum milliaribus distet ciuitas Yelbēsis in finibus Lusitaniç: vt simul atq; Legatus illuc venerit, de Inquisitione ex animi sententia componat. Veruntamen se iucundissimo illius cōspectu frui magnopere desiderare, ita que imperat, vt in omnibus quæ vellet Sahabedra dux illi adiumēto esset, & per viam illū ne comitatu suo destitueret. Venit igitur ad Regē, à quo supra quàm dici possit, regiè & humanissimè receptus est. Aulicus fuit tres menses. Tres quoq; alios menses in Inquisitionis curā, per regnū visitādo examinādo & restituendo iuri Inquisitionis insumpsit. Tandē verò sub finē anni dimidij cepit illud Euāgelij verū illi videri [Nihil occultum, quod nō reueletur] Res vti accidit eiusmodi est. Erat ætate illa Vicarius à Mora, qui festo D. Ildephōsi die Sahabedrā ad conuiuiū vocauit sumptuosis quibusdā & magnificis ędibus. Illuc vt veniret insolito itinere de industria vicarius obtinuit, ne, si cōsueto, pedibus hominum & equorum segetes contererētur. Lecticā igitur sublatus Sahabedra traductus est trans fluuium, quo seperantur ab inuicē Castella & Lusitania, ac tum Marchio Villanouēsis à Barcarrora, cui vicarius iurauerat in capur Sahabedræ, cū militibus quinquaginta, tā peditibus quā equitibus traiecto flumine irruit in hominem, cumque inermem capit. Pacem Augustam sine mora ducitur, inde Matritum, vbi Rex erat,

Sistitur coram Domino Ioanne à Taueta Archiepiscopo Toletano D. N. Principis optimo institutore, generali Inquisitore & Protege siue gubernatore Hispaniarum; qui magna motus admiratione, causę totius acta ad Summum Pontificē Paulum III. misit, vnà cum actis, quæ Sahabedra confecerat, vt suæ Sanctitati notum esset permultos ab illo in Lusitania iudicatos & damnatos, quorum alij relapsi; alij reconciliati, quidam etiam pœnitentes illius Inquisitionem subierant. Summus quoque Pontifex nō potuit quin id pro miraculo duceret, & diuinæ prouidentiæ (neque hoc immeritò) adscriberet, adeò quidem vt ad Cardinalem scripserit, ne summo iure in illum animaduerterēt, quia vidēdi hominis studio teneretur. Cæterùm inter Senatores Regij Consilij & Cardinalem à Taueta magna contentio coorta est. Vtrique enim ambibant huiusce criminis cognitionem. Quicquid illud fuerit, in vincula Regij carceris Matriti coniectus est, cum ab eó repeterētur tricies centena millia ducatorum, quæ falsis & confictis nominibus, vnà cum falsi crimine in perniciem suam conflauerat. Iam quoq; Sahabedra senserat Cardinalis animū à seueritate nimia temperatiùrum. Quamobrem dedit operam, vt Breui Apostolico sibi liceret iudices & indiciū accipere. Hos ille dicebat optare se, quos eruditio & æquanimitas, non asperitas & inclementia cōmendaret. Postremò ad Lerenę Inquisitorem missus est. Is in reum sententiam tulit, quâ damnatus est in decēnium ad remigia. Sed ad pœnam, Regium Consilium hanc addidit, ne vnquam manu sua quicquam scribat: si secus faxit, vitam interminatur. Ex iudicato ad pœnam ductus, inter remiges exegit annos duodeviginti, in quibus non computantur anni illi duo quos in carceribus ęgrè traxit, partim in aula, partim in Cardinalis manu & potestate. At tandem Paulus IV. hominis misertus, Breue Apostolicum ad Inquisitores dedit, vt illum è vinculis & remigatione liberarēt. Breue quidem oblatum est Hispalensi Archiepiscopo, qui de illo ad Regē impensiòs retulit. Rex annuit, atq; ociùs imperat remigiorum præfectis, vt Sahabedram soluerēt, at ea conditione illi edicta, ne vllo loco moram faceret, neúe aliquid scriberet priusquam in conspectum S. M. venisset. Hæc sunt quæ Sahabedra de seipso literis mandauit, in quo mihi videtur Lucianicum Alexandrum sapere, nisi quod sibi maculam falsi vt perperam aspergeret, adduci non possum vt credam.

7 Postquam igitur † Inquisitio in Lusitania consedit, ad eam normam quæ in Castellæ tribunalibus fidei sequitur conformata, in hunc vsque diem conseruata. In ea enim, sicut in regno Castellæ, primarium est sanctæ Inquisitionis Consilium, ac Inquisitor Generalis. Nec tamen hodie licet Lusitania, quæ Philippo II. felicissimo Regi nostro iure hereditario obtigit, in formam prouinciæ redacta sit, quidpiam ab ea forma immutatum est: sed in ea supremum consilium, & Inquisitor Generalis distincti sunt. Inquisitores verò primarij, qui illi consilio præfuerūt, ab eius primordijs quinq; fuerunt.

8 Primus † Didacus de Sylua, frater Decalciatus, Ordinis sancti Francisci Asisiensis, Ioannis Regis III. confessarius, Episcopus Ceutensis in Africa Inquisitor Generalis creatus est anno salutis 1536. de mense Octobris, quo munere tribus circiter annis functus, ad Bragarēsem Archiepiscopatū promotus, se abdicauit: erat vir iste & sanguine & virtute clarus, qui antequam humilem Diui Francisci habitum ac in-

institutum professus esset, amplissimis muneribus à Rege fuerat cohonestatus.

9 Secundus fuit Generalis Inquisitor clarissimus Infans Henricus, frater Ioannis III. Portugalliæ Regis, Archiepiscopus Eborensis, qui dictum Inquisitionis Officiũ ex renuntiatione Didaci de Sylua obiuit, an. salutis 1539. in eoque præclarè versatus est quadraginta annos, hoc est, ab ann. 1539. vsque ad annum 1579. Hic Cardinalis sub titulo Sanctorum quatuor Coronatorũ an. 1545. creatus est, ac tandem mortuo Sebastiano eius ex fratre filio Portugalliæ Rege, ad Regale fastigium sublatus est, nec tamẽ ideo Inquisitoris Generalis Officium sanctum per aliquod tempus deposuit, nam in fidei causis eius hæc erat inscriptio, [Rex Henricus tanquam Inquisitor Generalis, &c.] Fuit Princeps hic insignis Pastor, qui vitiorum odio, virtutis studio, literarum præmio, ac omnibus regalium virtutum ornamentis præclaram, inimitabilem, & immutabilem sui memoriam posteritati consignauit.

Herico proximus fuit Georgius de Almeida, Archiepiscopus Vlyssiponen. qui ab anno 1579. vsque ad mẽsem Martij, anni 1585. quo in fata cõcessit, Generalis Inquisitoris munere functus est. Is veritorum voluminum catalogum doctum, atque curiosum Catholicorum codicum expurgatorium elaborauit.

10 Quartus † fuit Inquisitor Generalis, serenissimus Princeps Cardinalis Albertus, tituli sanctæ Crucis in Ierusalem, Archidux Austriæ, qui eo tempore illi regno moderator ac Præses pro Philippo II. Rege nostro Catholico datus fuit, qui citra Regis præsentiam ipse solus sufficere videretur ad seditiones, ac bella ciuilia extinguenda, quæ in illa prouincia diu exarserunt, eamq; ab Anglorum excursionibus propugnati, qui plura dãna illi prouinciæ attentarunt inferre: eos namque compulit summa cum ignominia retrocedere. Huius religiosissimi principis præclarissimas laudes, quas in hunc locum cogere non est

11 necesse, consultò prætereo. † Illud tamen prætermittendum non est, optimè de Christi Ecclesia fuisse meritũ, qui Mariam de Annunciatione, atq; Priorissam Monasterij Annunciatæ Vlyssiponensis, virginẽ triginta duorum annorum, quæ vanę ac falsæ gloriæ bacchata cupidine, inauditæ hypocrisis versutijs diu, multumq; sub specie sanctitatis vniuersum orbem decepit.

Hypocrita illa quidem commenta fuerat vulnera Christi speciali Dei gratia ac priuilegio sibi fuisse impressa, ostendebatq; triginta duo vulnera capiti inflicta, eorùm vestigium, quæ ex spinea Christi corona dispuncta fuerunt, adumbrantia, in manibus cruorem respersum ad modum rosæ, cuius medium ad trianguli speciem clauorum scissuram ex altera parte aliquantulum contractiorem demonstrabat: eadem cernebantur in pedibus. Latus reseratum velut ictu lanceæ videbatur. Quæ omnia cum in apertum ostenderentur, mirum est, quàm grauissimos ac sanctos homines in admirationem ac deuotionem raperent, simulq; caperẽt ac circumuenirent. Nam & conficta illa vulnera non aliter quàm ex cõfessarij iussu videri patiebatur. Et vt absentes eius venerationem imbiberent, affirmabat se feria quinta linteolum vulneribus adigere, eisque quinq; vulnera ad modum Crucis, quarum media maiuscula erat, impressa remanere. Tum sanè illa linteola per incredibilem fidelium deuotionem Sum. Pontifici, grauissimisque quibuscunq; ac reli-

religiosis totius orbis viris summa cum veneratione missa sunt. Porrò cum in Regno Siciliæ causarum fidei Prouinciam ipse administrarem, vidi ex illis linteolis plura, ac eius mulieris simulacrum ad viuum expressum, ac de illius vita, sanctitate atque miraculis librum à magnæ autoritatis viro conscriptum, quæ veluti piacula quædam, reuerebatur nobilissima D. Maria ab Vrrea vxor Domini Didaci Henriquez de Guzman, Comitis de, Alba qui tunc illi regnò præsidebat. Tandem vt rem expediamus, quam vt nihil omittamus scribimus, Gregorius XIII. Pontifex Maximus illi mulierculę literas destinauit, quibus illam, vt incepto itinere eadem constantia persisteret, ceptum perficeret, hortabatur: vt narrat Villegas in additi. 3. partis de vitis sanctorum editæ anno 1587. in vita Mariæ à Iofrin, monialis sancti Pauli Toletani fol. 63. qui Autor bona fide cũ alijs deceptus est. Nam eiusdem Gregorij XIII. iussu quidam sanctæ Inquisitionis Officiales, cũ fratre Ludouico Granatensi, ac alijs ordinis prædicatorum Antistitibus eius hypocritæ dolos, atque diabolicas calliditates detexerunt, vt titulo decimo huius libri capite quinto refertur.

Hic hercle Princeps tam singulare Reipublicæ gubernandæ beneficium à Deo accepit, vt ad eius commodum natus videatur. Quapropter Philippus II. Rex noster, vt cum eo simul tanti Regnorum ponderis clauum sustineret ex Portugallia euocauit, eumque mortuo D. Gaspare Quiroga, Toletano Archiepiscopo, locupletissima ac primate illa orbis Ecclesia cohonestauit, moxque in Batauiam Gubernator magno illius regionis commodo ac voluptate missus est, maioraque ex heroicis illius virtutibus, preclarissimis animi dotibus, ac omnis generis ornamentis, quæ in summo viro desiderari possunt, omnes expectant.

Huic sequens & (vel in eo solo felix) est D. Antonius Matos à Noroña, Episcopus Eluensis qui his honestissimis honoribus, veluti gradibus ad illud fastigium peruenit. Fuit enim auspicatissimi Collegij sancti Bartholomæi in Salmantina Vniuersitate alumnus, hinc Inquisitor Cordubæ creatus est, illinc cum eodem munere Toletum venit, vnde à Philippo II. in Lusitaniam honestissima delegatione mittitur, vt eius prouinciæ negotia quædam grauiora componeret, quod tanto successu perfecit, vt in supremum sanctæ Inquisitionis Generalis consilium fuerit cooptatus, nec multò pòst ipsi Antistiti Eluēsi creato Generalis Portugallię Inquisitionis Officium commissum est, in quo sanè pręclarissimo viro, an virtutem, litterarum doctrinā, eximiam prudentiam an gubernandi artem admiremur nescio.

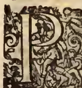
De expulsione Iudæorum à Lusitaniæ Regno.

CAP. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Edictũ Emmanuelis Regis Lusitaniæ, de expulsione Iudæorum.*

3 *Iudæi & Mauri Lusitaniæ cōpelluntur Christianam fidem accipere.*

RIVSQVAM Ioannis III. eius nominis, Regis Portugallię solicitudine sanctæ Inquisitionis Officium ad normam Castellæ in illud Regnum inductum esset, D. Emmanuel eius pater tanta fuerat pręditus pietate, ac religionis

religionis studio tenebatur, quantùm Iudæorum perfidiam, ac Maurorum
1 feces execratus est. † Nam Catholicorum Regum imitatione, ann. Domini 1496. 25. Septembris, edicto præcepit intra statutum certum temporis curriculũ omnes Iudæos ac Mauros suo Regno exilire, exceptis eorum filijs, qui decimum tertium annum non excessissent, quos in regno detinuit, qui inuitis parentibus ba-
2 ptismalibus aquis loti sunt. † Deinde verò idem Rex suorum consiliariorum decreto de Maurorum ac Iudæorum conuersione, quorum plures ex ijs, qui à Castellæ regno fuerant amandati, in Lusitania erant, sententiam mutauit, & (vt quidam referunt) narrante Garibay lib. 25. suæ Historiæ, cap. 27. anno sequenti 1497. sub grauissimis pœnis omnes cõpulit baptizari, ex quo plura mala orta sunt; nam ab illis qui inuiti atque coacti ad fidem accesserant (quo nihil magis à fide abhorret) neophytorum more secreta scelera quàm plurima contra fidem, quam fuerant professi, commissa sunt.

De Inquisitione Coimbricensi.

CAP. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Serenissimus Cardinal. D. Henricus, Inquisitionem Coimbræ instituit.*
2 *Inquisitores Coimbræ ob tenues redditus vltro discesserunt.*
3 *Henricus iterum eam Inquisitionem instaurauit.*
4 *Nomina Inquisitorum, qui Coimbræ fuerunt.*
5 *Redditus ex quibus ministri huius Inquisitionis aluntur.*

1 CIRCA annum Domini 1541. serenissimus † Cardinalis D. Henriquez, Inquisitor Generalis in Lusitaniæ Regno, qui postea defuncto Rege Sebastiano, Regiam dignitatem iure sanguinis obtinuit, in ciuitate Coimbricensi tot literarum ornamentis redundãte, D. Bernardum à Cruce Coimbricensis Academiæ meritissimum Rectorem Episcopumq; sancti Thomæ Orientalium Indiarum, & Baccalaureũ Gomecium Alphonsum, Ecclesiæ oppidi de Guimaraes Priorem, & Ludouicum Pinerium egregium Euangelicæ veritatis, disertissimumq; præconem, qui postea Episcopus Mirandæ, magna posteris literarũ admiratione, & virtutis exemplo relicto decessit, primos in illo districtu creauit Inqui-
2 sitores. † Qui tamen cùm mala habitationis commoditate, ac redditũm penuria premerentur coacti sunt eius sancti Officij exercitium intermitte-
3 re, donec anno Domini † 1566. idem D. Cardinalis sanctum Inquisitionis Officium, quod iam penè in dicta ciuitate Coimbrę conciderat, restaurauit, in eamq; formam, quam in hunc vsq; diem obseruat, composuit. Huius secundæ institutionis primus Inquisitor, Licentiatus Emmanuel de Coadros, Iuris Pontificij peritissimus, designatus fuit, qui postea ad summum Generalis Inquisitionis Lusitaniæ Cõsilium, assumptus, Episcopus de la Guarda iure optimo creatus est. Cui sequentes Inquisitores † postea substituti fuere.
4 Licentiatus Ludouicus Aluarez de Oliueyra Iuris Canonici studiosissimus.

Doctor Sebastianus Vaaz eiusdem facultatis, & Canonicus Doctoralis præ-

præbendæ in Cathedrali dictæ ciuitatis Ecclesia Doctor Didacus de Sousa ab hac in supremam Generalem Inquisitionem promotus, nunc verò Episcopus Mirandæ multis virtutum ornamentis præfulget.

Reuerendus P.F. Emmanuel à Vega, sacræ paginæ magister, Ordinis Dominicani, prædictis additur.

Doctor Ludouicus Gonzalez de Ribafria, sacrorum Canonum peritia satis laudatus, Inquisitor, scholasticus Cathedralis Ecclesię Pragę his annectitur.

Doctor Bartholomæus à Fonseca, Canonicus Doctoralis Coimbricensis Ecclesiæ, nunc verò Generalis Inquisitionis Inquisitor Vlyssiponæ.

Licentiatus Antonius Diaz Cardoso, Canonicus Pragensis iuris Canonici sapientissimus.

Licentiatus Ruis Perez à Vega, eiusdem professionis Eborensis Ecclesię Canonicus, nunc verò ob singularia virtutum & literarum stemmata Eboræ Inquisitor.

Licentiatus Hieronymus Teyreira Cabral, Canonicus doctoralis in Cathedrali Ecclesia de Lamego, nūc Eborensis Inquisitor, vir certè magni nominis, & huius autoritatis meritissimus.

5 Huic Inquisitioni † ex fructibus & redditibus Coimbricensis Episcopatus assignata sunt duo millia, & sexcenta ducatorum, & ex pensionibus canonicatuum Coimbræ, Pragæ, Portus, Mirādæ, Lamegi, & Visei mille aurei, quibus sumptus istius Inquisitionis & eius ministri commodè subleuantur.

De India Orientalis Inquisitione.

CAP. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Goæ vrbis, & Insulæ Orientalis descriptio.*
2 *Goæ Crux reperta, indicat olim à Christianis habitatam.*
3 *Goam expugnauit Alburquetius, rei militaris peritissimus.*
4 *Goa Indici Imperij caput.*
5 *Inquisitionis instituendæ in Goa occasio, facinus Cocini editum.*
6 *Goæ Regio Iudæis referta.*
7 *Tribunal sanctæ Inquisitionis Goæ collocatur.*
8 *Inquisitorum Goenæ Inquisitionis Catalogus.*

1 GOA † vrbis est & Insulę cōmune nomē in India Oriētali, quam angusto inter fusum euripo effecit mare: illa quidem & soli vbertate, & egregij portus amplitudine, & ædificiorum, incolarumque frequentia in primis Indiæ totius visenda. Et quidem Insula (vt refert Hieronymus Osorius libr. septimo de rebus gestis) multò maiorem, quàm pro illius magnitudine, hominum multitudinem sustentare potest. Est enim densis arboribus valdè fructiferis vestita abundat varijs frugibus, pecora innumerabilia nutrit, variaq; alimenta profundit, & aquas multas atque perennes habet. Acci-
2 dit porrò, † postquàm Insula in Lusitanorum potestatem peruenit, vt dum Lusitanus quidam domus altiora fundaméta iaceret, crucem ex ære factam reperiret, quod maximo argumento fuit eam fuisse olim à Christianis habitatam. Eam Alburquetius
3 † rei militaris præstantia nobilissimus, & Lusitaniæ classis præfectus, expug-

expugnauit anno à Christo nato millesimo quingētesimo decimo, quam propter eximiam agri bonitatem, &
4 opportunitatem loci, caput † ac sedem Indici imperij destinauit. Missi à Lusitaniæ Rege viri, cùm literis, tum virtute & religione insignes, vt gentem illam Mahumetanis superstitionibus implicitam ad Christianam religionem exhortationibus traducerent: quod maxima cum incolarum illius regionis vtilitate factum est: & (vt ad institutum accedamus) labenti
5 bus annis atrox † facinus fuit editum Cocini ea vrbs est Indiæ celebris. In capsa, quæ piorū collationibus in maximo vrbis templo prostabat, nefariæ scedulæ à custodibus repertæ, cum horrendis in Christum salutis humanæ parentem maledictis, ac iurgijs. Huius tam sacrilegæ, tamque infandę audaciæ crimen haud obscuro indicio hæsit in falsis è circuncisione fratribus, quā ex fæce aliqui ex Europa subinde pretio à limenarchis, aut nauium magistris furtim admissi, mercatorum habitu in Indiam peruehūtur: ibi cum Ægyptijs ac † Iudęis (quo
6 rum in ijs locis numerus ingens) aliarumque nationum & sectarum hominibus, In Christiani nominis damna, perniciemque cōspirant. De his certior factus Lusitaniæ Rex, de inducenda in illas regiones sacra Inquisitione agere cepit, quæ hodie per idoneos, probatosque Iuris diuini consultos indicia Goæ magno rei Christia-
7 næ bono exercentur. Erectum † autē fuit sanctæ Inquisitionis Tribunal in vrbe Goa anno à Christo nato millesimo, quingentesimo sexagesimo primo iussu Ioannis III. Lusitaniæ Regis.
8 Inquisitores, † qui ad hanc diem præfuerunt hi sunt.

Alexius Diazius Falconius.

Franciscus Marquez Botello.

Bartolomæus Fonseca; qui cùm esset deputatus (officij nomen est) in Coimbricensi Inquisitione, creatus est Indiæ Inquisitor anno 1570. & mē sam conscientiæ (vt vocant) ex præscripto Regis cęteris Consilijs, quibus regiones illæ gubernantur, adiunxit.

Garpar Mello ex ordine Prædicatorum.

Rodericus Sodrino Mesquita.

Thomas Pinto ex ordine Diui Dominici.

Hæc habui, quæ de hac remotissima Inquisitione dicerem, quæ subiecta est Inquisitori Generali Lusitanię. De regni Brasilię Inquisitioni & Insularum, quas Terceras vocant, nihil hactenus accepi.

De Inquisitione, quæ est in imperio Presti Ioannis. CAP. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Fratres Dominicani octo, magnos fructus in ditionibus Præsti Ioannis ab anno 1316. ediderunt.*

2 *Sancti Philippi ex ordine Prædicatorum, ac Inquisitoris martyrium, & miracula.*

1 ANNO † Domini 1316. Ioāne XXII. Pontifice maximo, octo Dominicani fratres ad visendū sanctum sepulchrū ardenti salutis animarum siti Roma egressi sunt. Ij per Ægyptum magnis ac laboriosissimis itineribus penetrarunt ad Æthiopes & Abissinos, vbi famigeratissimus est Imperator: quem presbyterū Ioānem vulgus appellat, cum tamen nullo sit sacerdotali ordine insignitus. Apud eam gentem, quę iamdiu Christianam imbiberat religionem, tam magno

magno omnium, ac præsertim Abissinorum commodo laborarunt, vt plures ad eius ordinis habitum & institutum assumpti, sanctè ac lau-
2 dabiliter vitam traducerent. † Inter quos vnus, qui solus ad nostrum propositum pertinet, est sanctus Inquisitor Philippus filius cuiusdam ex Regibus, qui Presbytero Ioanni subsunt. Is cum tenera ætate Dominicanam elegisset disciplinam, magnum bonitatis atque virtutis edidit specimen, fuit etiam Prior magni Cœnobij Blurimanorum, ac cùm ob plura miracula, quibus eius sanctitas resplēdebat, ab omnibus apprimè veneraretur, anno circiter 1366. Inquisitor Generalis in illis Regnis creatus est: aliquibus deinde voluentibus annis, cùm ipse simul cum Patriarcha principem quendam, qui duas sibi copulauerat vxores, & censuris & armis persequeretur, sub pacis fœdere ab illo Rege, simulata pœnitentia accersitus verberibus ad internecionem penè cæsus est: ac tandem cùm à suis curaretur, fustium ictibus sanctissimum spiritū exhalauit, die 4. Nouembris, anni prædicti. Rex tamen ille impius ob perpetratum facinus miserabili pęnâ à Deo castigatus est, ac sancti Martyris Philippi corpus magna omnium veneratione, ac miraculorum visitur fama.

De Inquisitione *Insularum Fortunatarum, vulgò Canariæ.*
CAP. XX.

SVMMARIVM.

1 *INsularum Fortunatarum descriptio.*
2 *Canariæ breuis descriptio.*
3 *Episcopatus ac Prebendarum valor.*
4 *Inquisitionis tribunal in Canaria residet.*
5 *Sex Insulæ minores enumerantur.*
6 *Insularum minorum causæ in Canaria terminantur.*
7 *Inquisitio non longè post insulæ expugnationem inducta fuit in Canaria.*
8 *Primus Inquisitor in Canaria insula creatur Licentiatus Funes.*
9 *Licentiatus Zayas visitat illam Inquisitionem, & solus munus Inquisitoris obiuit.*
10 *Licentiati Funes obitus.*
11 *Didacus Osorius de Sexes, & Licētiatus Ioannes Laurentius vocatur ab Inquisitore Geneanli.*
12 *Licentiatus Madalenus decem annis Inquisitor fuit in Canaria, ibique obijt.*
13 *Claudius de la Cueua creatur Canariæ Inquisitor.*
14 *Licentiatus Caminus, collega Claudij, in eo Tribunali est.*
15 *Actiones fidei publicæ ibi celebratæ sunt.*

FORTVNATÆ Insulę nonaginta ab
1 hinc † annis expugnatæ sunt à Barbaris: qui eas incolebant: quarum circūferentia viginti duabus leucis constat. Duo millia & quingenti circiter incolæ sunt in quin-
2 que pagos diuisi. Canaria † sexcentis habitatoribus constat, parum plus, minúsue, vbi Cathedralis est Ecclesia, quæ pastores habuit plures pietate ac que doctrina præclaros. Episcopa-
3 tus † prouentus ad quatuordecim millia aureorum producuntur. Præbendarum redditus quingentis ducatis æstimantur. Hæc insula quatuor tribunalibus, nempe, Inquisitio-
4 nis† sancti Officij, Regio, Episcopali,
5 prætorioque condecoratur. Sex † Insulæ minores Canariæ subiectæ, quæ appellantur Teneriffe, Palma Gomera, el Yerro, Lançarate, Fuerteventura,

tura, iurisdictioni Inquisitionis in temporalibus & spiritualibus subdûtur: causæque† appellationum vsque
6 ad trecenta millia dipondiorum in tribunalibus Canariensibus vltimo fine terminantur.

7 Sanctæ Inquisitionis Officium† paucis post eius insulæ expugnationem annis ad eam insulam penetrauit, sed ab initio tribunal erectum non est: nam Inquisitor quidam commissarius subdelegatus ad processus fulminandos, ac causas prosequendas delectus est, Inquisitoribus Hispalẽsibus subordinatus, qui processus actitatos ad Hispalensem
8 Inquisitionem remitteret.† Sed anno millesimo, quingentesimo sexagesimo sexto Licentiatus Funes cũ potestate Inquisitoris in eam insulam transfretauit, qui eam delegationem
9 vsque ad annũ 1573.† solus obiuit: quo anno Licentiatus Zayas ad illam Inquisitionẽ visitandã missus est, qui illic Inquisitoris munus exercẽs obijt
10 Ann. 1575. Ann. verò† 1577. Licentiatus Funes, in fatã concessit. His In-
11 quisitoribus† successere D. Didacus Osorius de Sexes, ac Licẽtiatus Ioãn. Laurẽtius quibus à supremo Senatu generalis Inquisitionis in Hispaniam accersitis; proximus fuit Licentiatus
12 Frãciscus Madalenus,† qui solus sanctum Officium per decennium administrauit, hoc est vsque ad anni. 1592.
13 quo obijt. Hoc eodem anno† Inquisitor in eam insulam destinatur Doctor Claudius de la Cueua, qui ad præsens simul cum Licentiato Ca-
14 mino† sanctum Officium administrat.

Hæc insula pulcherrimo portu celebris, à plurimis nationibus frequentatur, præsertim ab Anglis, Gallis Britannis, Lusitanis, ac Cantabris, qui in eam merces adsportant, indeque saccarum & vinum, quorum illa insula ferax est, referunt, qua de causa portus ille non sine hæreticæ pestis periculo ob Anglorum præsertim assiduam ac frequentiorem nauigationem eo fidei propugnaculo opportunè defẽditur. Quibuscum fidei negotium sæpius geritur pluresque fidei† actiones in ea insula habitæ sunt notã dignissimæ, quas nos breuitatis studio, & quòd à proposito nostro longè alienæ sint, libenter prætermittemus.

De Inquisitionibus Indiarum. CAP. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitionis Officium in Perù prouincia residet Limæ.*
2 *Inquisitores Cardinalis Spinosa in Peruuium mittit.*
3 *Inquisitorum, & officialium Peruuij nomina.*
4 *Inquisitio Mexicana, & eius iurisdictio amplissima.*
5 *Inquisitorum nomina, & officialium Mexici.*
6 *Iuramentum præstat D. Minius Enriquez Prorex Mexici.*
7 *Actus fidei celeberrimus in ciuitate Mexicana celebratur.*
8 *Pœnitentiati plures in hoc actu fidei.*
9 *Crimen Polygamiæ frequens in eo Regno.*
10 *Encomium huius actus fidei.*
11 *Inquisitores Lamiam puniunt.*
12 *Inquisitores puniunt Garciam Gonzales Iudaizantem.*
13 *Garcia Gonzales Iudaizans in Hispania detegitur.*
14 *Inquisitores statuam Francisci Rodriguez adurunt, & filios ac Vxorem reconciliant.*
15 *Filiæ huius memoria fœcunda ostenditur.*
16 *Inquisitores Ludouicum à Carauajal publica*

publica pœnitentia puniunt, & Regijs officijs priuant.

17 *Inquisitor Moya de Contreras, Archiepiscopus Mexicanus, & in Hispania Indiarum Præses creatur.*

18 *Inquisitorum nomina, & dignitates.*

19 *Inquisitor Bonilla Regias Cancellarias Peruuij visitat, & Archiepiscopus creatur.*

20 *Qualificatores S. Officij Mexicani.*

21 *Sancti Dominici Patribus qualificatio, & librorum expurgatio committitur.*

22 *Diligentissima examinatio fit in hac Inquisitione Mexicana.*

RADITIS iam Hispaniarum, atq; Europæ vniuersæ Inquisitionibus, earumque initijs, atque statu, in quo ad præsens sunt, iam nos scripturæ ordo ad noui orbis & Indiarũ Inquisitiones meritò euocauit.

Duæ sunt apud Indos Occidentales Inquisitiones. Alia in prouincia del Perú, quæ in ciuitate Regum (vel vt
1 alio nomine Lima † appellatur) sita est: de qua Inquisitionem, ob locorum distantiam immensam, illud tan-
2 tũmodò scimus, † à Cardinali illustrissimo D. Didaco de Spinosa, Episcopo Seguntino, Generali Inquisitore, ac supremi Castellæ senatus Præside, (cuius ob insignia de Christiana Republica merita, ac integerrimam gubernandi rationẽ apud omne æuum laudes recentes erunt) Inquisitores in eam prouinciam, quamprimùm fuisse destinatos, & in hunc vsque diem sanctum Inquisitionis Officium in ea ciuitate, atq; prouincia magno illius commodo exerceri cœpit. Nostris temporibus Inquisitorum Offi-
3 cio vacant † Doctor Ioannes Ruiz à Prado, Canonicus Tarraconensis, cui de mandato Regis ac supremi Inquisitionis senatus illius Inquisitionis visitatio commissa est, & post id munus fidelissimè adimpletum, iterum ex Hispania ad Indos illi nauigare mandarunt, eiusque collega fuit Licentiatus Petrus Ordoñez Flores, Licentiatus Thomas de Solarana fiscalis, Alguazirius maior D. Petrus Spinosa, Notarius secreti Hieronymus de Eguy, Iulianus à Iulianus à Tudela notarius secreti, & bonorum confiscatorum Receptor Ioannes Saraxo, Quęstor Ioannes de Cadahalso Salazar, commentariensis Christophorus Rodriguez, Nuncius Ferdinandus Ruizius de Pena, Ioannes de Spino Cariaga Notarius iudicati.

4 Aliud † Inquisitionis tribunal in ea Indorum parte, quæ noua Hispania appellatur, in famigeratissima Mexicana ciuitate positum ac constitutum cernitur, sub cuius iurisdictione Archiepiscopatus Mexicanus, ac Episcopatus Ilaxcalen. Meckucanus, Oaxacanus, Xaliscanus, Guatimalen. nunc Antequerensis, Verapacen. Nicaraguanus, ac Campegen. siue (vt modo aiunt) Iucatanensis continentur: quæ sanè diœceses plusquam per trecentas leucas extenduntur: in illis enim prouinciæ quæ appellantur de Honduras, Tabasco, & Tampico, ac omnia litora Oceani, tam Occidentalis, quã Orientalis comprehenduntur.

Hanc Inquisitionem ab Illustrissimo Domino Cardinali Didaco de Spinosa, Generali Inquisitore Hispaniarum, anno 1571. missam esse com-
5 perimus; ac † eodẽ an. die 12. Septembris, Inquisitores Licentiatus Cótreras, ac Licentiatus Moya de Contreras, qui antea in Fortunatis Insulis eo munere fungebatur, & Licentiatus Alphonsus Fernandez de Bonilla,

nilla, Promotor fiscalis, qui hodie Ar-
chiepiscopus Mexicanus est, Mexica-
nam opulentissimam ciuitatem in-
gressi sunt, quibus à secretis sancti Of-
ficij additus est Petrus de los Rios, vir
propter eius dexteritatem atque pru-
dentiam in rebus fidei pertractandis
valdè laudandus, qui post viginti tres
annos, quibus munus illud diligenter
ac maxima Inquisitorum approbatio-
ne exercuit, eo munere se abdicauit;
vel potè quia propter aduersam vale-
tudinē, & quia solus in eo officio erat
illi nō sufficere sibi videbatur. Algua-
zirius maior fuit primus D. Antonius
Velazquez de Baçā, Quæstor Petrus
ad Arriarā. Notarius bonorum con-
fiscatorum Hieronymus de Egui, qui
modò eidem officio in Prouincia Pe-
rú vacat. Nūcius Didacus Ordoñez;
Commentariēsis verò Ioannes Fer-
rō, eius filius Ludouicos Ferron huic
muneri vacat, Ianitor siue Porterius
Petrus Fonseca. Aduocatus fisci fuit
doctor Fulgentius de Vique, vir sanè
doctrina, nobilitate, atque virtute
plurimùm commendatus: causarum
verò aduocatus fuit Licētiatus Mel-
chior de Aualos. Eodem anno, quar-
6 to Nouēbris D. Minius † Enriquez, il-
lius Prouinciæ Præses, solita solenni-
tate Iuramentum à magistratibus sę-
cularibus præstari solitum in fauorem
fidei, in Ecclesia maiori prædictæ ci-
uitatis magno omnium applausu &
præstitit, & ab omnibus præstari dili-
genter curauit.

Intra breue temporis spatium ab
incunabulis huius sanctæ fidei Tribu-
nalis vberes fruges, quæ ab eo in om-
nibus Prouincijs, vbi illud residet, col-
liguntur, editæ sunt. Nam anno 1574.
qui tertius erat post eius initia, actus
7 † primus fidei noua ac admirabili ce-
lebritate in foro Marchionis (vt vo-
cant) ad latus Ecclesiæ maioris habi-
tus est, magno erecto theatro, quod
vniuersam propè fori aream occu-
pans Ecclesiæ contiguum erat: vbi
astiterunt Prorex ac Regius senatus,
Capitulum, ac Religiosorum con-
uentus, Proregis, senatus Regij, alio-
rumq; pluriū concomitantium cater-
ua stipati, ad forum vsque progressi
fuère, quippe solennibus supplica-
tionibus, in quibus octoginta pœni-
tentes circiter erant solennis hic fi-
dei actus ab hora sexta de mane vsq;
8 ad quintam vesperi durauit. † In quo
duo hæretici, alter Anglus, Gallus al-
ter, relaxati sunt, nonnulli Iudaizātes
reconciliati, fueruntque plures poly-
gamia laborātes, siue bis vxorati, illi-
citis ac maleficis artibus, & præstigijs
9 studētes dediti. Sanè Polygamiæ † cri-
mē in eis Prouincijs ob locorū distan-
tiā, ac frequētiores, longinquasq; ho-
minū peregrinationes (opinātibus il-
lis in tāta distantia haud detegi posse)
plerumq; cōmittitur. In hoc actu Do-
minus Antonius Morales de Molina
sancti Iacobi Spatiferi Religiosus, ac
Episcopus Tlaxalensis concionem ha
buit, ac tam celebris fuit hominū con
uentio, actusque solennitas, vt qui vi-
10 derāt † Pincianum famigeratissimum
fidei actum, habitū 21. Maij, an. 1559.
dixerint hunc illi non maiestate, sed
Regiarum personarū, qui in illo inter
uenerunt, præsentia esse inferiorem.
Ab illis temporibus quotannis solen-
nes fidei actiones celebrantur, in qui-
bus frequēter sunt Lusitani Iudaizā-
tes, incæstis ac nefarijs nuptijs polluti
strigesque ac lamiæ multæ.
11 In hoc fidei actu † mulier quędam
lamia ostensa est, quæ virum suū Gua
timalę ducentis leucis Mexico distā-
tis degentem, magicis incantationi-
bus Mexicū, vbi ipsa erat, duorū die-
rum spatio venire fecit. Ab hac dum
sciscitaretur Inquisitor, quare id effe-
cerat: vt viderem (respondit) ac frue-
rer speciosissima viri mei fronte, ac

ore,cum tamen hoc ille spurcus ac fœdissimus esset ac supra modũ abominabilis.Illud autem fuit ab omni-
12 bus insigniter demirandum; † quod in vna actione contigit, in qua relaxatus est quidam Garcia Gonzalez Bermejero, qui quinquaginta annis Mexici Iudaicis superstitionibus nefarijs miserè volutabatur: qui tandem cõuictus, fictus & impœnitens in miserrimum fatum concessit. Alius Castellanus appellatus, duo de quinquaginta annis, qui Mexici non detectus iudaizauerat, misericordiã ei concessa, fuit reconciliatus: & valdè miror, qui fieri potuit, vt tantũ scelus rituũ, & cæremoniarum Iudaicarum, quæ natura suâ rumorẽ ac strepitum præseferũt, tam lõgo temporum curriculo, etiam in opulentissima ciuitate, summaque hominum frequentia exculta occultũ sub tenebris latuerit eò vel maximè, quòd agnum Paschalem comedebant & eius sanguine domorum vmbracula linirent: nec ob id detectum scelus fuit, donec quidam
13 fidei noxius † in Hispaniæ Inquisitionibus eiusdẽ criminis reus, prædictũ Garciam Gõçalez cõplicem, qui tunc Mexico degebat, casu hanc cæremoniarum congeriem patefecit.

Anno 1592. familia quędam Iudęorum tabe polluta ad pœnitentiam est exhibita: & Francisci Rodriguez Ma-
14 tos Lusitani, † eius familiæ capitis, & scelerum autoris, iam demortui statua, igni iure tradita est, quia dogmatizator ac Rabinus Iudæorum sectæ fuerat: eius vxor ac filiæ quatuor in pœnitẽtiam publicam saccorum benedictorum reconciliatæ sunt. Ille filium vniuersorum sceletũ heredẽ ac successorẽ habuit, cuius statua (quia aufugerat) sequenti anno in quadam publica fidei actione in Ecclesia Mexicana habita, incensa est.

Illud verò prætereundum non est,
15 illius profligatissimi hominis † filiam natu minorem, septẽdecem annis natam, illarum quatuor, quas suprà commemorauimus, Dauid Psalterium vniuersum per insignem memoriam absque hæsitatione recensuisse, orationẽ autẽ Hesther ac alia nonnulla Iudęorum cantica inuerso ordine ab vltimo versu vsque ad primum repetentem facilitate eadem recitasse: harum
16 quatuor mulierum † auunculus Ludouicus de Caruajal in publicam pœnitentiam prodijt, quod illius familiæ scelera non denunciasset, imò potius cõtexisset. Is erat Gubernator ac Generalis Dux Prouinciæ Tampicij ac Panucij, ac qui paulò antè Præsidis titulo salutabatur, suam ignominiosam sententiam publicè exaudiuit, ac perpetuò Regijs officijs priuatus est, & in summã miseriam deductus, mœrore ac vitæ tædio breui spatio viã vniuersæ carnis ingressus est.

17 Inquisitor † Moya de Cõtreras electus fuit Archiepiscopus Mexicanus qui post visitatum Regium Mexicanum senatum, Hispaniam veniẽs, præses supremi Indiarum cõsilij obijt. Licentiatus Aualos Granero, statim atque Moya de Contreras Archiepiscopalem cõscenderat sedem, fiscalis
18 † promotor creatus est: ac Moya de Contreras Inquisitore Archiepiscopo consecrato, in eius locum substitutus est Licentiatus Bonilla. Et fiscalis officium quod dictus Granerus reliquit, Licentiato Francisco Sanctos Garcia cessit, Licentiatus Bonilla Episcopus Xalisci creatus: eã Ecclesiam acceptare noluit. Licentiatus Aualus Granero electus fuit Episcopus de las Charcas, ac in eius locum Licentiatus Frãciscus Sanctius Garcia fiscalis, ad Inquisitionis munus euehitur. Post hæc D. Lobo Guerrero, fiscalis Promotor post tredecim annos Inquisitor constituitur, vir sanè doctus ac legalis philo-

Philosophiæ cognitione non mediocriter imbutus, qui antea in Collegio sanctæ Mariæ de Iesu, vulgò de Maestre Rodrigo Hispalen. publicè iura fuerat interpretatus, & eiusdem Collegij publicus moderator, qui posteà Archiepiscopus noui Regni Granaten. anno 1596. creatus est. Li-
19 centiatus † Bonilla ex Regiæ Maiestatis iussu in prouinciam Peruuij, Regias Cācellarias, ac earū officiales atq; ministros visitaturus appulit: in quo negotio distentus, Archiepisc. Mexicanus creatus est per mortem Petri Moya de Contreras supremi Indiarum Præsidis. Licentiato Sanctos Garcia Inquisitore, Xaliscano Episcopo creato, Alphonsus à Peralta Arequipe in peruuio oriundus in eius locum sufficitur, ac fiscalis Licentiatus Martos de Bohorquez in ciuitate Sāctęfidei in nouo Granaten. Regno natus constituitur. Nunc autem Inquisitionis ministerio funguntur Inquisitor Licentiatus Alphonsus Peralta, ac fiscalis Licētiatus Martos de Bohorquez, Secretarius Petrus Saez de Mañosca, Quęstor Petrus à Vega, Receptor Martinus de Birniesca, Rolandus Aduocatus fisci, Doctor Garcia de Carauajal, Nuncius Petrus à Fonseca, qui duplici officio vacat.

20 Qualificatores † libros exquirunt atque ab erroribus expurgant, vt eos ab Hispania in Indiam missos præuideant, quorum primus qualificator eius Inquisitionis fuit ex Prædicatorum familia frater Dominicus de Salazar, qui Archiepiscopus Philippinarum mortuus est. Secundus, frater Bartholomæus de Ledesma, sacræ Theologię magister, nunc Oaxacaēs. Episcopus. Tertius, frater Petrus de Prauia, magister in sacra Theologia, qui fuit electus Episcopus Panamaēsis. Quartus Magister frater Ioannes Ramirez. Quintus Magister frater Augustinus de Auila Padilla, sacræ Theologiæ peritissimus, vir Euangelicā eloquentiā & oratione disertissimus, ac doctrinā & morum probitate conspicuus, ac super omnia diligentissimus Indicarum rerum indagator, qui librum Historiæ Prouinciæ sancti Iacobi Mexicani stylo felici conscriptum edidit: quique nobis lumen attulit ad Inquisitionis Peruuiensis scriptionem. Huic frater Christophorus Guerrerius à Gōgora, sacrę Theologiæ Præsentatus, proximè substitu-
21 tus est. † Hi omnes ex Dominicana familia semper fuerunt, quibus librorum omnium censura frequentius
22 cōmissa est. † Nec me præterit, quāto studio ac solicitudine in hac Inquisitione, propositionū qualificatio, librorumq; examen exerceatur: vel enim ex animaduersionibus & censuris à Mexicana Inquisitione ad supremū Generalis Inquisitionis tribunal denuo destinatis accepimus, adeò solicitè huic operi incūbunt, vt præter huius supremi tribunalis approbationē, quæ sanè valdè perpendenda est, extent recentes notæ, quibus libri quidam in Hispania valdè recepti, possint ac debeant omnino expurgari.

De Inquisitione Regni Nauarra.

Cap. XXII.

SVMMARIVM.

1 *Gregorius IX. in Nauarra, ann. 1230. creauit Inquisitores, vt contra Albigenses hæreticos inquirerent.*

2 *Inquisitio quo tempore in hoc Regno renouata sit, & Iudæi pulsi, incertum est: & autoris de ea re iudicium.*

1 HEOBALDO II. Nauarræ Rege, sex ab eo decurrẽtibus annis, quo in Aragonia, ac Cathalonia Inquisitionis autoritas adoleuerat Gregorius IX anno salutis 1239. ab eius verò Pontificatus initijs duodecimo, die. 23. mensis Aprilis, in Nauarra creauit fidei censores, Magistrum (vel forsan ministrum) fratrum Minorum suppresso cognomine, ac fratrẽ Petrum de Leodegaria, ordinis Prædicatorum Pampilonæ degentem, quibus iniunxit; vt iuxta veterũ canonum disciplinam, ac iuxta nouiter ab eo condita statuta, plurimorum hæreticorum, qui non secretè, sed palàm, per insignem eorum impudentiam, contra Ecclesiasticam libertatem, ac Beati Petri claues debacchabantur, petulantiam; atque dementiam seuerè comprimerent, ac grauissimè vindicarent, cuius delegationis rescriptum in Vaticano repertũ est. Dat. nono Kal. Maij anno 12. vt refert Petrus Rodulphus lib. 12. Histor. Minorum titulo de custodia Nauarræ.

Hic fuit Albigensium error, qui cùm radices Pyrenæorum ab ea parte, quâ in Galliam vergunt occupassent, contagio illa vicinitatis commercio per Nauarram breui curriculo se dilatare potuit, ac serpere. Hinc clarum relinquitur in Nauarra ab anno 1238. sanctæ Inquisitionis Officium fuisse inductum. Gregorius namque Pontifex Maximus anno 1227. de mense Martij creatus est, à cuius Pontificatu duodecimus annus connumerabatur, à Natiuitate Domini millesimus ducẽtesimus tricesimus octauus.

Quo tempore in eo Regno Inquisitio renouata ac reformata sit, apud neminem literis consignatum reperi. Verùm Leonis X. Pontif. Max. Bulla Data 15. Iulij. 1513. post mortem Ioannis Episcopi Dertusani duo Generales Inquisitores in Aragoniæ atque Nauarræ Regnis, quæ ad Ferdinandum Catholicum spectabant, creati sunt: nempe Ludouicus Episcopus Dertusanus, ac frater Petrus Ioannes Pol ex Dominicana familia. Cum etiam Ferdinandus anno 1512. regnum illud rite expugnatum possidere ceperit; coniectare licet anno salutis 1513. in regno Nauarræ instauratam fuisse Inquisitionem, cum ei prouinciæ Inquisitor Generalis datus sit.

Eadem quoque ratione conijcimus ab eo regno Iudæos ac Mauros quibus plenum erat, ex ijs qui à Cantabria ac Hispania exulabant, quemadmodum à reliquis Hispaniæ regionibus pulsos esse, cum ad eius regis deuenerit potestatem, cui antiquius nihil erat, quàm omnia eius regna ab ea caligine serenare, Sanctum eius Prouinciæ Tribunal Inquisitionis diu Calaguriæ consedit, nunc verò Logronij residet.

De Inquisitione Galliæ. CAP. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Sanctus Dominicus primus fuit Inquisitor, in Gallia Narbonen.*

2 *Frater Lambertus Tholosæ Inquisitor creatur, anno 1233.*

3 *Frater Gullielmus Arnaldus, & quinque alij anno 1242. illius prouinciæ Inquisitores martyrij gloriam consequuntur.*

4 *Iacobo Rege Aragonum gloria prædictorum martyrum reuelata est.*

5 *Epistola consolatoria collegij Cardinalium, ad fratres Prædicatores Aquitaniæ.*

6 Frater

6 *Frater Petrus Sylanus anno 1233. Tholosæ Inquisitor creatur.*
7 *Tholosæ à tempore sancti Dominici vsque ad hæc tempora fuerunt Dominicani Inquisitores.*
8 *Lutetiæ Parisiorum Inquisitores.*
9 *Rhemensis prouinciæ speciales habuit fidei censores.*
10 *Fratres Dominicani anno 1233. à Gregorio IX. Inquisitores creati sunt in Prouincia Galliæ Gallicè, vulgò [Prouence] Hispanicè [Prouenza.]*
11 *In Pedemontana Prouincia, & Sabaudia probatur fuisse Inquisitores.*
12 *Frater Raimundus Inquisitor anno 1530. à Tholosa quare fuerit relegatus.*
13 *Sanctus Pontius, Tholosanus Inquisitor Tholosæ quo tempore floruit.*

ANTIQVISSIMA est apud Gallos omnium, quæ in Dei Ecclesia extiterunt, sanctæ Inquisitionis Officij institutio delegata. Ab Innocentio namq; III. vsque ad Honorij etiam III. tempora in Narbonensi Gallia Inquisitio continuata est, magnâ eius prouinciæ felici-
1 tate, † eò præsertim, quòd primus ipsius Inquisitor D. Dominicus clarissimi ordinis Prædicatorum pater ac institutor creatus fuerit. Sanè Gregorius IX. ea delegatione Inquisitorum morte finitâ illam instaurauit, ac de nouo constituit anno salutis 1233.
2 21. Aprilis † Tholosanæ prouinciæ causas fidei committens fratri Lamberto, viro strenuo, atq; grauissimo.
3 Postea † verò an. Dom. 1242. 28 Maij in insignis eius diei Vigilia, qui Ascẽsioni Dominicæ festus est, martyrij gloriã adepti sunt frater Guillelmus Arnaldus supremus in ea prouincia Inquisitor, simul cum quinque alijs Collegis, quorum duo ex Prædicatorum familia Fr. Bernardus à Peñaforti, ac Fr. Garcia ab Auria, duo ex Minorum ordine frater Stephanus, ac frater Raimundus Carbonerius erāt: alter Raimundus Scriptoris, Canonicus Tholosæ, Archidiaconusq; Lecacensis. Cum ijs etiam Prior Autmoneti, Monachus Cluniacensis ac tres Clerici, Bernardus Fortanerius, Ademarus, ac Petrus Arnaldus sancti Officij Secretarius, sublati sunt, qui omnes Christo vitam reddentes, quam pro nobis omnibus in Cruce obtulit Patri ouantes, & lætitia gestientes exultarunt in canticum [Te Deum laudamus] decantantes. Horum itaq; martyrum pro Christi gloria extinctorum dignatus est Deus gloriam quamplurimis reuelare; nãq; (vt cæteros consultò prætermittam)
4 † Iacobus Aragonum Rex glorioso expugnatoris nomine cognominatus, cùm ex suo more excubias iuxta hostes faceret, cælum vidit apertum, ex quo mirifici splendoris radij dimanabant. Petrus Marsilius, qui illius inclyti Regis vitam scripsit, cap. 58. lib. 3. refert eum illo tempore in obsidione Xatiuæ, vel alterius oppidi in Regno Valentiæ existentem, luminisque illius cælestis admiratione captum dixisse impossibile esse, quin ea nocte Deus mirabile aliquod facinus patraret. Ista tamen visio quid portenderet, quousque Barcinonem venisset, non intellexit, vbi Dominicani Patres felicissimũ successum Guilielmi Arnaldi supremi illius prouinciæ Inquisitoris qui monte Pessulano oriundus erat (vnde & Rex originem traxerat) aliorumque Christi Martyrum ei renunciauerunt.

In quorum omnium honorẽ quàm multa miracula fecerit Deus breuitati studentes omittimus; sed cùm Beatorum Inquisitorum (quos suprà

diximus) Martyrij forma Romam per-
uenisset, sede Romanâ vacante, Car-
dinalium Collegium Aquitaniæ re-
5 ligiosis, eos his verbis consolando. †
Non vos præterit (charissimi in Chri-
sti filij) religionem vestram ad fidei
tutelam, bonorum morum plantatio-
nem, fidelium ædificationem atque
solatium, hæreseos exstirpationem,
vitiorumque euulsionem in istis Tho
losæ partibus à Diuo Dominico pa-
tre vestro institutam esse, cui quidem
instituto vt absque hæreticorum ca-
lumnia integriùs atque perfectiùs in-
cumbere possetis, reiectis agris, om-
nibusque mundi bonis libenter spre-
tis, ceruices vestras voluntariæ pau-
pertatis iugo supposuistis, vestra-
que omnia desideria ad legem & te-
stimonium dirigentes, impetrastis à
Domino linguas à cælo edoctas: non-
nulli tamen, phreneticorum more,
mente abalienati in suos spirituales
medicos, hoc est, Christi seruos, Inqui
sitores, eorumque sodales atque mi-
nistros truculenter ac horribiliter sæ-
uierunt, quod non sine dolore perce-
pimus. Porrò non potuissent hæretici
illis tantum officio prodesse, quãtùm
persecutionibus atque internecione
profuerunt, quibus credimus, ne dũ
Martyrij causa pensata, sed tempore,
modo, qualitatibus, ac alijs circum-
stantijs, quæ in alijs Christi athletis in-
tercesserunt gloriosam Martyrij pal-
mam comparasse.

Sanè Beatus frater Petrus Silanus,
6 vel (vt alij vocãt) Celanus, † cuius san-
ctitas apud diuersos autores commẽ-
data, testataque est à Gregorio IX. an
no Incarnationis 1233. quo pluribus
patribus Tholosatum fidei causas de-
legauit, Inquisitor creatus est, deces-
sitque anno 1257.

7 Ab eo † itaque rerum statu vsque
ad hæc nostra calamitosa tempora in
Antiquissimo Prædicatorum Cœno-
bio Tholosano, quod olim sancti Ro-
mani, modò verò sancti Thomę Aqui
natis appellatur, semper fidei Inqui-
sitores extiterunt.

8 Lutetiæ † quoque Parisiorum, ac
in eius territorio fuerat Inquisitio, vt
comprobant Apostolicæ Alexandri
IIII. literæ dat. Viterbij anno salutis
1258. Eaque diutiùs in pia illa & reli-
giosa ciuitate stetisset, nisi occulto
Dei iudicio Reges ij statim occubuis-
sent, quorum studium in euertendis
hæreticorum machinationibus om-
nino propendebat. Sed & Rhemẽsis
9 Prouincia † specialis habuit fidei cen
sores: Iacobus namq; Mexerus in An
nalibus Flãdrię refert an. salutis 1419.
Fratrem Petrum Floreum Dominica-
num illi prouinciæ in causis fidei prę-
fuisse.

10 In prouinciã verò Galliæ quę κατ' ἐξοχὴν id nomen habuit quâ etiam
Delphinatus hodie continetur, Gre-
gorius IX. ann. Domini 1233. (vt nar-
rat Srephanus Salanocus) quoidã Do-
minicanę familiæ ad causas fidei de-
legauit, cuius meminit etiã Laciardus
Monachus Cælestinus. In ea prouin-
cia Inquisitores aliquãdiu Frãciscani
fuerunt, licet nunc Dominicani sint.

11 In † Pedemontana verò prouincia,
ac Ducatu Sabaudiæ S. Inquisitionis
tribunal cernitur extitisse, cùm Fr.
Petrus Rufiensis ex Prædicatorum
Cœnobio Taurinen. pro Christi glo-
ria mactatus est, quem inter septem
insigniores fidei Inquisitores Eyme-
ric. sermo. 2. S. Petri Martyris comme-
morat. Inquisitor de Vercelli affirmat
gloriosum hunc martyrem Inquisi-
torẽ Taurinen. fuisse; Susæ tamen pro
fide cecidisse, quam postea euertit
alia de causa Fredericus II. Impera-
tor. Sed cum Imperator idem deces-
serit, ann. Domini 1250. fortassis au-
sit aliquis ex eo tẽpus præfigere, quo
martyrio coronatus est sanctus ille

Inquisitor

Inquisitor ac seruus Dei Rufiensis. At falli idē poterit; nam Susa etiam post obitum Frederici aliqua ex parte restituta est, vnde nec certò potest id temporis designari.

12 Anno circiter † 1530. F. Raymundus, quē Adrianus VI. Pont. Max. propter eius egregia fidei ac aliarū virtutum ornamēta, Tholosam cum Inquisitionis potestate miserat, quoniam rectè ac sine hominum discretione in credita sibi prouincia nauabat operā, ab ea relegatur, ab illoq́; & huius vallis lacrymarū exilio ad eam gloriā transmigrauit, quam repromisit Deus diligētibus se. Huius meminit Felix Castel Francus in suo Chronico: Inquisitor de Vercelli eum ann. salutis 1545. decessisse narrat.

13 Beatus verò Poncius Tholosanus † temporibus Clementis Papæ, fuit vigilantissimus S. Ægidij Inquisitor, qui cùm eo locō natus esset, maiori hominum notitia magna edidit hæreticorū supplicia, honorificentissimamq́; memoriam pietatis, austeritas vitę, ac sanctæ parsimonię, quibus insignis fuit, in omnem posteritatem sibi comparauit. Inquisitor Vercelli Leandrus lib. 5. fol. 195. huius pij viri in Inquisitorum locō odoriferā recolit memoriam: narratq́; S. Ludouico Frācorum Regi intimum, necessariumq́; fuisse, cuius vita functi 17. Iunij sepulchrum multis claruit miraculis. Quod verò in Leandri lib. dicitur eum viam vniuersę carnis fuisse ingressum, an. 1263 id impressorum vitio verti oportet.

De Inquisitione Flandriæ, Atrebatis ac vicinarum Insularum.

Cap. XXIIII.

SVMMARIVM.

1 *Frater Robertus Dominicanus in Flandria, & Atrebato, multos hæreticos combussit.*

2 *Cameraci vulgo Cambray, antiqua Inquisitionis memoria fuit.*

3 *Frater Ioannes Omach, Inquisitor in Hollandia & Zelandia, quosdam hæreticos persequutus est.*

4 *In Anglia, Scotia, & Hibernia, non constat fuisse Inquisitores.*

IN Gallia Belgica, in qua Flandri, Atrebates (vulgò Artesiēs) aliiq́; vicini continentur, antiquissimus est S. Inquisitionis vsus: nam Mexerus in suis earum regionum Annali-
1 bus meminit, fratrem Robertum † Prædicatorum in Flandria, & Atrebati plures hæreticos cōbussisse, quā dis alij (sed perperam) ad Sodomitarum potius, quàm ad hæreseos crimē
2 illud referant. † Cameraci autem multo abhinc tempore Inquisitores fuisse ex Thoma Brabantino, qui fuit sancti Thomæ Aquinatis condiscipulus, in fine in libri secundi de apibus luculenter colligitur, dum scribit Eligium quendam illius temporis impostorem, vt rogum, in quem timebat à Dominicanis imponi, euaderet, ab immundo spiritu se diuexari simulauit. At certum est, nisi patres illi Inquisitores extitissent, nec ipsum metu perculsum, nec ab illis hæreticos igni mulctatos esse.

In Hollandia, & Zelandia, certa etiam est Inquisitorum opera: Inquisitionis tamen in eis Insulis principium eò magis incertum est, quòd
3 apud Bernardum de Luxemburgo, † commemoratur Hermanum Risuich hæreticum à fratre Ioanne Ommach, ex Dominicana familia compressum esse. Annus quo id contigit impressorum vitio (vt credimus) desideratur. Nunc verò tantum abest, vt in eis Insulis pręsideat Inquisitio, vt à vera religione,

ligione, & Rege nostro Philippo II. Principe suo deficientes, impuræ mulioris imperio, dæmonis iugo, & turpissimæ sectæ legibus se summiserint.

4 In Anglia, Scotia, atq; Hibernia, † nulla sunt Inquisitionis vestigia; imò in vita Cardinalis Poli innuitur ante infelicem illarum Insularum casum iudices sęculares crimen hęreseos castigare solitos, quod forsan magna potuit esse occasio, vt in tam miseros labentur errores.

De Germaniæ Inquisitione.

Cap. XXV.

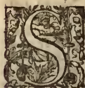
SVMMARIVM.

1 *Carolus Magnus Imperator in Saxonia Officium S. Inquisitionis instituit, formamq; procedendi Inquisitoribus præscripsit.*

2 *Conradus, Maspurgẽsis, Dominicanus, autoritate Apostolica in vniuersa Germania fere 20. annis varias hereses & hereticos condemnauit.*

3 *Idem Conradus ab Innocentio III. in quibusdam diœcesibus Inquisitor constitutus fuit, & tandem Inquisitor Generalis creatus ab Honorio III. vel Gregorio IX.*

4 *Inquisitores Dominicani maxime commendati fuerunt in vniuersa Germania, ab Imperatore Frederico II.*

Acrosanctũ Inquisitionis Officium, quantis retro sęculis in Germania extiterit, quantaq; antiquitate polluerit, ex his quæ Trithemius monachus S. Benedicti in Polygraphia scribit, haud difficilè dignosci potest, vbi de Carolo Magno, qui cũ bellũ Saxonũ, quod annos fere 34. cũ Francis durauerat (quãuis interpolatum) prosecutus esset, tandẽ sub iugũ eos misit, & eam gentẽ omnẽ ad Christi cultũ redegit. Ac postremò veritus ne denuo, sicut pluries, apostatarent à fide, secretos quosdã cõstituit exploratores, quibus Iudiciariam contulit potestatem, qui totam Saxoniam peragrãtes, de fide, & moribus gẽtis secretè inquirerẽt, & diligẽter: & quoscumque reperissent à fide apostatasse, raptores, adulteros, blasphemos, Christianam rempublicam perturbantes, aut populum ad Paganismum reuocantes, vel solicitantes, sine dilatione Imperiali & Regali autoritate impunè laqueo suspẽderent, vel aliàs vt possent, necarent. Vt autẽ hæc institutio perpetuò maneret incõuulsa, dedit eisdẽ viris potestatẽ substituẽdi alios sub certis cõditionibus idoneos, qui memorata facultate gaudẽres, Officiũ Inquisitionis, & mortis exercerẽt. Leges deniq; secretas, & notas occultas, & iuramenti formã eis præscripsit, quibus in iudicãdo, & puniẽdo iustè procederẽt, sibiq; mutuò noti alios laterẽt, & necessariũ in terra Saxonica iudiciũ secretiùs perpetuò conseruarent. Alphabetis etiam certis inter se vtebãtur ad tẽpus, quæ tamen abusu tandẽ penitus defecerunt. Inquisitionis tamẽ huiuscemodi officiũ ad pręsens vsq; permanet tempus, cuius ministri Feimeri vulgò nuncupantur.

a	g	n	t
b	h	o	u
c	i	p	x
d	k	q	y
e	l	r	z
f	m	s	&

Tãtam Regis, & Imperatoris Magni pietatẽ, si mihi flumen esset eloquentiæ, laudibus ad cælos efferre summopere

pere desiderarem. Cum enim suis temporibus Sum. Pontif. à Gotthis, & Barbaris nationibus tantopere vexari, & agitari cõspiceret, vt eorũ autoritate religio niti non posset, iudices eos victis & domitis nationibus dabat, qui Põtificis rebus essent præsidio, & Christianã religionẽ in Saxonia Germaniæ prouincia stabilirẽt. Tũ eo iure vtebatur pius Imperator, quasi cosso ab antiquis Põtificibus. Siquidẽ legimus in Chronic. Martini Poloni de Pelagio I. Sum. Pont. in hæc verba [Hic constituit vt hæretici, vel scismatici per seculares potestates punirẽtur] inde mirari desinet, si quis hæreticos ab an. 555. vsq; ad Caroli Magni tempora iudicio sæculari dãnatos legat. Non enim id solùm obtinuit, sed etiam quidã Principes id sibi priuilegij tribuunt, ex illa Pelagij constitutione. Veruntamen vbi sedi Romanæ sua vis, & autoritas rediit, Inquisitionis Ecclesiasticæ decus penè labefactatum Sum. Pontifex recepit, & restituit in ijsdem prouincijs, vt Christi regnum in illis, quam studiosissimè fieri posset, sartum tectum conseruaretur. Idem enim Trythemius in Chronic. Hirsaugẽsi, quod felici stylo exarauit, cũ Historiæ progressum ad ea, quæ circa annũ 1254. gerebantur, deuolueret, apertè fatetur Conradũ Masputgẽsem Dominicanæ familiæ alumnum priorem autoritate Apostolica, in vniuersa Germania conciones habuisse aduersus illius tempestatis hæresiarchas, eorumque sectatores, ex quibus plurimos decem annorum circulo & nouem, quo prædicto muneri flagranti, ac penè diuino zelo vacauerat, ardentibus flammis pro virili tradidit: & alibi circa annum 1215. dum ingentem hæreticantium numerum, quos suos errores clam, & veluti per occultos calles disseminantes, palàm adinuenisset prænominatus fidei censor, simili supplicio octoginta fere exterminauit in ciuitate Argentina. Postea verò anni 1233. gesta enarrans, sic autumat: Idem frater Conradus, totius Germaniæ Generalis fidei censor, nobiles plurimos, clericos, monachos, moniales, ciues, & ex humili plebe nõ paucos de hæresi conuictos igne consumpsit. Quamobrem quibusdam ex maioribus natu id intuentibus, dum nollent suis erroribus abrenunciare, eum interimere propositum fuit; sicque glorioso, ac felici exitu vitam conclusit, cuius corpus in Maspurgensi ciuitate veneratur.

Ex quibus, & alijs quæ Trithemius interserit, colligi proculdubio potest, supradictum ab Innocentio III. sub annum 1219. Inquisitoris Officio in quibusdam diœcesibus esse donatum, ac tandem dum Honorius III. vel Gregor. IX. Innocentij legitimi successores eum aduersus hæreticos sæuientem, ac conantem cernerent, Generalem fidei quæsitorem feliciter creauerunt in Germania.

Et quidem quàm sit veritati consonum, quod nuper dicebamus, liquet clarè ex Imperatoris Frederici II. edicto edito Paduæ, anno 1221. nõ longè ab Imperatoris corona promulgatũ, eoque decernit vniuersis Germaniæ prætoribus, ac iudicibus, benignè ordinis sancti Dominici religiosos recipiant, eisque debitum præstent obsequium, quatenus Summi Pontificis sanctionibus & statutis Inquisitorum munus obirent, fideique gubernandæ ac tuendæ cura esset demandata: quod sanè, vbi Catholicæ Reipub. gubernacula tractant, hactenus durare certò cõspicimus. Tenor autẽ talis est.

FRedericus Dei gratia Romanorũ Imperator, & semper Augustus, Hierusalem, & Siciliæ Rex dilectis Principibus suis, venerabilibus Archiepiscopis, & Episcopis, alijsq; Prælatis

Ecclesiarum Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Sculteris, Burgarijs, Aduocatis, iudicibus, Ministerialibus, officialibus, & omnibus per totum Imperium constitutis, præsentes literas inspecturis fidelibus suis, Gratiam suam, & omne bonum.

Commissi nobis cælitus cura regiminis, & Imperialis, cui (dante Domino) præsidemus, fastigium dignitatis, materialem quo diuisim à sacerdotio fungimur, gladium aduersus hostes fidei, & in exterminium hereticę prauitatis exigunt exerendum, vt perfidiæ vipereos filios contra Deũ & Ecclesiam insultantes, tanquam materni vteri corrosores in iudicio & iustitia persequamur: maleficos viuere non passuri, per quorum scientiam seducentem mundus inficitur, & gregi fidelium per oues morbidas grauius infligitur corruptela. Statuimus itaq; sancientes vt heretici quocumque nomine censeantur, vbicumque per Imperium damnati fuerint ab Ecclesia & sęculari iudicio assignati, animaduersione debita puniantur.

Si qui verò de prædictis, postquam fuerint deprehensi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei vnitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendum pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur. Prętereà, quicũq; hæretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis, seu alijs locis Imperij, per Inquisitores ab Apostolica sede datos, & alios orthodoxæ fidei zelatores, hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, ad Inquisitorum & aliorum catholicorum virorum insinuationem eos capere teneantur, & eos captos aptiùs custodire, donec per censuram Ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei sacramenta, & vitæ damnabant. Simili quoque pœna plecti censemus omnes, quos ad fouendum hæreticorum errorem callidus hostis suscitat aduocatos, vel parat illicitos defensores, maximè quòd facinus, quos inquinat, æquat, nisi monitione præmissa destiterint, & eorum vitæ duxerint consulendum: eos prætereà, qui conuicti in vno loco de hæresi, ad alia loca se transferunt, vt cautiùs possint effundere virus hæreticę prauitatis, debitam censemus subire vindictam: vt super hoc per viros ab eodem errore conuersos ad fidem, nec non & per alios, qui eos de hæresi conuicerunt (quod & in hoc casu concedimus licitè faciendum) euidens testimonium habeatur. Item mortis sententiæ ducimus addicendos, si quos hæreticorum ad iudicium tractos, in extremæ vitæ periculo hæresim abiurantes, postmodùm de falso iuramento constiterit, & fide mentita conuinci, ac eos contigerit eiusdem morbi spontaneam incurrere recidiuam, vt sibi damnabiliùs iniquitas sit mentita, & pœnã debitam mendacium non euadat, omne insuper proclamationis, & appellationis beneficium, ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem penitus amouemus, volentes, vt de finibus Imperij, in quibus semper debet existere fida fides, hæreticæ labis genimina modis omnibus deleantur. Cæterùm, quia quantò maiora diuinæ nutu miserationis accepimus, & altiorem locum præ filijs hominum obtinemus, tantò deuotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti: Si quando igitur in nostri nominis contemptores nostri culminis excandescit autoritas: Si reos læsæ Maiestatis in personis eorum, & liberorum suorum exhæredatione damnamus, multò fortiùs iustiusq; contra Dei blasphematores nominis,

& Ca-

& Catholicæ fidei detractores prouocamur, eorundem hæreticorum, receptatorum, fautorum & aduocatorum suorum, hæredes, & posteros, vsque ad secundam progeniem beneficijs cunctis temporalibus, publicis officijs, & honoribus imperiali autoritate priuantes, vt in paterni memoria criminis continuo mœrore tabescāt, verè scientes, quòd Deus Zelotes est, peccata patrum in filios potenter vlciscens. Nec quidem à misericordiæ finibus duximus excludendum, vt si qui paternæ hæresis non sequaces, latentem patrum perfidiam reuelauerint, quacumque reatus illorum animaduersione plectantur, prædictæ punitioni non subiaceat innocentia filiorum. Ad hæc notum fieri volumus fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum pro fidei negotio in partibus imperij nostri contra hæreticos deputatos, cæteros quoque, qui ad hæreticos iudicandos accesserint, nisi aliqui eorum ab Imperio fuerint proscripti, eundo, morando, & redeundo, sub nostri Imperij speciali defensione receptos, & quos apud omnes sub ope, ac recommendatione fidelium imperij esse volumus inoffensos: Vniuersitati vestræ mandantes, quatenus quòcumque, & apud quemcumq; vestrum peruenerint, benignè recipiatis eosdem, & personas ab incursu hæreticorum eis insidiantium conuersantes, indemnes conseruetis, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis corā Deo negotijs exequendis. Hæreticos verò, quos & ostenderint ipsi vobis, in iurisdictione vestra singuli capientes, diligenti custodia detinendos, donec post Ecclesiasticæ damnationis iudiciū, pœnam subeant quam merentur: scituri quòd in executione ipsius negotij, gratum Deo, & laudabile nobis obsequium conferetis, si ad expellendam de partibus nostri imperij nouam, & insolitam hæreticæ prauitatis infamiam, opem, & operam, vnà cū ijsdem fratribus præstiteritis efficacem. Et si quis foret exinde negligens, & remissus, ac etiā inutilis, coram Domino, & conspectu nostro poterit meritò culpabilis apparere. Dat. Paduæ xxij. Februarij, xij. Indictione.

De Inquisitione Austriæ. CAP. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Dominicani fratres, anno 1315. circa Cremam magnum hæreticorum numerum cremarunt.*

2 *Inquisitio in editionibus Austriæ nunc est.*

IN Archiducatu Austriæ S. Inquisitionis vestigia remanserunt: nam cùm an. Domini 1315. magnū hæreseos mōstrum obortum esset, cuius hæresis propositiones refert Trithemius in Historia Hirsaugensi, cùmq; aliqua hominum millia Cremam versus, quæ ad Archiducatum pertinebat eius cōtagio cecidissent,
1 à Dominicanis Inquisitoribus † eis quamplurimis concrematis, igne peste
2 stis sopita est, ac in eo statu † sanctum Inquisitionis Officium hoc tempore, quo tam necessarium est, perseuerat, vt constat ex quadam Epistola Antonij Gresupti alterius ex Theologis Concilij Trident. quę ante asser tiones Catholicas Feliciani Ninguarda, à Martinio posita est, ac in fine Epistolæ se subscribit commissarium Generalem sanctæ Inquisitionis per totam Austriam.

De

De Inquisitione Vngariæ, & Poloniæ.
CAP. XXVII.

SVMMARIVM.

1 *Martyrium sancti Nicolai, & S. Ioannis Episcoporum, & Inquisitorum Vngariæ, & Poloniæ.*

2 *Frater Ioannes Eschenfeld, Inquisitor Pragæ à quodam hæretico occisus est.*

PRIMIS Inquisitionis cunabulis legimus sanctũ Nicolaum, & sanctum Ioãnem Episcopos & Inquisitores † in illis prouincijs al-
1 terum excorticatum, ac pelle exutum, vti fuit S. Bartholomæus Apostolus: alterum lapidibus obrutum, martyrij palmam reportasse: de quibus Chronica de Vsusmaris, atque Leandrus libr. 2. virorum illustrium meminêre.

In Poloniç † Regno fuit, & est In-
2 quisitio; nihil tamen de eius progressu atque statu legimus, nisi quòd frater Vincentius Iustinianus scripsit, anno 1580. in capitulo generali Romæ audisse, fratrem Ioannem Eschenfeld Inquisitorem Pragæ, non multis ab hinc annis martyrio sublatũ esse. Hunc die Veneris sancto, in suo Cœnobio concionaturum conuenit hæreticus, quasi ei peccata confessurus, quem cum peramanter sanctus Inquisitor in suam cellulam perduxisset, posteà à sodali ad concionem accersitus, inuentus est quamplurimis vulneribus confossus.

De Inquisitione Dalmatiæ, Bosnæ, Ragusiæ, Croaciæ, & Istriæ.
CAP. XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitio olim fuit apud Dalmatiam, Bosnos, Ragusos, Croacos & Istros; & Bullæ quædam Apostolicæ ad eam rem facientes referuntur.*

1 APVD † Dalmatas, Bosnos, Ragusos, Croacos & Istros, vetus nobis videtur sancti Officij institutio: Nã (prout refert F. Franciscus Gonzaga in sua Historia de Origine Seraphicę Religionis Franciscanę, eiusque progressibus, de regularis Obseruantiæ institutione) in prouincia Dalmatię, in titulo de conuentu sancti Francisci Iadere 12. in ordine, pagina 434. asseruãtur in eius Chartophylacio sequentes Apostolicæ literæ plumbeo sigillo communitę. Prima Bulla Benedicti Papæ XII. ad hęreticę prauitatis Inquisitores per Dalmatiam directa, quã Fraticellorum vita cõdemnatur. Alia Bonifacij VIII. vt Prouincialis minister prouinciæ Bosnæ, vel eius Vicarius, duos sibi subditos fratres hęreticę prauitatis Inquisitores super Ragusiam, Bosnam, Dalmatiã, Croatiam, atque Istriam instituere valeat. Alia Ioannis XXII. quã Inquisitorum hęreticę prauitatis munus per Dalmatiam stabilitur; & alia eiusdem, quã idẽ munus confirmatur: & alia eiusdẽ ne Dominicani Patres ad huiusmodi munus in eadem prouincia assumpti, fratres Minores sibi in coadiutores asciscant. Itẽ alia eiusdem, vt Rex Vngarię ab Inquisitoribus fidei pręmonitus sibi contra hęreticos Dalmatas opitulari teneatur, ac suppetias ferre. Alia Nicolai Papæ IIII. qua fidei Inquisitores per Bosnam instituuntur, præcipiturque, vt qui eo munere in Dalmatia fungũtur, Illyricum idioma calleant. Refert Franciscus Diacetus in

in cap. finali vitæ sancti Dominici; in Dalmatia sanctum Paulum eius prouinciæ Inquisitorem ab impijs hæreticis igne fuisse consumptum.

De Inquisitione Armeniæ, Georgianæ, Grœciæ, Tartariæ, Rußiæ, ac duarum VValachiarum.

CAP. XXIX.

SVMMARIVM.

1 *Bullarum quarundam Gregorij IX. anni 1378. tenor ad Inquisitionem harum prouinciarum pertinentium.*

ALBERTVS Castellanus inter Pōtificias Bullas, quas impreßit Venetijs anno Domini 1516. octo aut nouem à Gregorio XI. ab anno Pontificatus eius quatto, vsque ad octauum, hoc est, à Natiuitate Domini 1378. à confirmato autem prædictorum ordine 162. expeditas tradidit; quibus inter alia continetur, fratres Dominicanos magnis laboribus, ac persecutionibus verbum Domini infidelibus, qui ad Orientem, Austrum, & Septentrionem incolunt annūciare, ac in VValachia, Tyri siue Trapizundæ, & alijs remotißimis regionibus cœnobia construxisse, pluresque à Gregorio prædictæ familiæ mitti, eorum Antistite constituto, Venerabili Frat. Heliâ Petit Gallo. Aliâ item Vrbani Sexti Bullâ constat, Gregorium XI. Inquisitorem Generalem in illis partibus, fratrem Ioannem Gallum eiusdem ordinis delegasse; cum tamē is mortuus esset, Vrbanus ea Bulla Prędicatorū Generali mandat, quatenus tres in eius locum nominet Inquisitores; Alterum in Armenia, ac Georgiana, alium in Grçcia, & Tartaria; Tertium verò in Rusia; ac ambabus VValachijs. Ergo latißimè patet S. Officij autoritas, magnaq; sunt Dominicanorū in Inquisitionem merita, qui eius fructum in abditißimos mundi angulos propagauerint.

De Inquisitionibus Lombardiæ.

CAP. XXX.

SVMMARIVM.

1 *Sanctus Dominicus primus fuit Inquisitor Lombardiæ.*

2 *S. Dominico mortuo hæreses reuixerunt.*

3 *Fratres Dominicani Inquisitores creantur.*

4 *Sanctus Petrus Martyr, Inquisitor Mediolani primus fuit.*

5 *Cardinalis Godefredus Legatus, anno 1229. statuta fecit Mediolani contra hæreticos.*

6 *Mediolani ordinarij contra hæreticos, vsq; ad annum 1232. processerunt.*

7 *Edictum S. Petrus promulgauit contra hæreticos, an. 1233.*

8 *Pœna capitis, quæ hæreticis debetur, quare à S. Petro Martyre illis iniuncta non sit.*

9 *S. Petrus Martyr 27. annos natus, Inquisitor creatus est, & 20. annis illud S. Officium præstitit.*

10 *Guidotus à Sexto in Lombardia primus Inquisitor fuit, & in ea prouincia Dominicani semper sunt Inquisitores.*

11 *S. Petrus Martyr an. 1251. ab Innocētio IIII. iterum Inquisitor creatur.*

12 *S. Petri Inquisitoris Martyrium.*

13 *Parmæ conspiratio contra Florium Inquisitorem oritur.*

14 *Raynerij Sacon Inquisitoris Lombardi gesta, & persecutiones.*

15 *Ale-*

15 *Alexandri IIII. Bullæ Reynerio Inquisitori directæ.*

16 *Frater Michael Gislerius, qui fuit postea Papa Pius V. fuit Inquisitor Comi, anno 1550. & eius gesta in illo districtu.*

17 *Fratris Michaelis Gislerij sententia sapientissima.*

18 *Frater Michael Gislerius Inquisitor ab illustrissimis Inquisitoribus Cardinalibus ad Euorianos hæreticos mittitur.*

19 *Pius V. anno 1564. Philippo II. Hispan. Regi persuasit, vt ad normam Hispaniæ Inquisitionem in Mediolanen. Ducatum introduceret.*

20 *Rex Hispaniæ voluit Inquisitionem Mediolani ad formam Hispaniæ introducere, & eius rei successus.*

N Lombardorum prouincia, quâ continentur Inquisitiones Mediolanens. Patauina, Bercellina, Mantuana, Ferrarien. Brexen. Bononien. Turinen. ac Veronen. omniũ
1 primus † Beatus Dominicus sanctum Inquisitionis officium Honorio III. Pontif. Max. exercuit, quo tempore Catarorum iam penè sopita deliria ita rebellarunt, vt necessarium Honorio videretur in eam prouinciam talem Inquisitorem, qualis Dominicus esse poterat, delegare, qui & doctrinâ & igne sceleratissimarum hæresum spineta consumeret, quæ inimicus hominum Mediolani, tum in alijs Lombardiæ partibus disseminauerat. Sanè D. Dominicus suorum familiarium, ac præsertim eorum, qui tertiæ Regulæ nuncupantur, operâ ac diligẽtiâ vsus, ita pestem illam latè iam grassantem compressit ac profligauit, vt breuissimo spatio partim sublati, partim in miserrimam fugam fuerint coniecti, paucissimi verò qui supererant, ignominiosè latitarent, vt Robertus Epi-
2 scopus refert. † Mortuo verò B. Dominico, in illa prouincia Inquisitionis Officio interrupto, ex paucissimis radicum fibris ita mala illa herba multiplicata, dilatataq; est (vt Trithemio referente) anno Domini 1230. eorum conuenticula, quæ Mediolani habita sunt, cum hæreticis Alemaniæ ac Galliæ pepigerint, vt sibi quotannis certa pecuniæ summa succurrerent. Quia tamen ignem semper indicat fumus, non tandiu scelesta hominũ conuersatio latere potuit, quin etiam intra biennium ex Catholicorum notione ad Gregorium IX. Pontificem Maxi-
3 mũ perueniret. Quamobrem † Gregorius ratus, quàm bene D. Dominicus in ea prouincia Honorij eius prędecessoris tẽpore de Christiana Republica meritus fuerat, eius familiæ plures Inquisitores per diuersas eius
4 regiones diuisit. Contingit † streenuo Christi Athletæ S. Petro Martyri Mediolanum, ac eius districtus, ann. 1232. vt ex instrumẽtis ac publicis scripturis eius ciuitatis, quæ posteà latiùs referemus, apparet. Ex quibus itidem infertur sanctum Petrum Martyrem primum fuisse in illa vrbe Inquisitionis iudicem. Nam Bernardinus Corius eques Mediolanen. qui diligẽtissimè hæreticorum eius temporis excessus cõscripsit, refert ad eorũ audaciam refrænandã Godofredũ † tituli
5 S. Marci Cardinalem, cum potestate Legati de latere, ann. Domini 1229. à Gregorio IX. Mediolanum missum, qui statuto cauit, ne tẽporales gubernatores Archiepiscopo Mediolane. in hæreticos inquirenti obiicẽ ponerent, quinimò illi officio atq; fauore opitularentur. Item statutum ab eo erat quod posteà in vniuersa Italia pro lege custoditũ est ad sancti Officij meliorem

liorem expeditionem ex Innocentij IIII. & Alexandri IIII. præscripto) videlicet, vt ex Archipræsulis illius ciuitatis, duorum insuper ex familia Prędicatorum, totidemque Minorum voto, duodecim Catholici viri eligerentur, ac singuli per singulas vrbis portas dispositi hæreticos persequerentur, ac Archiepiscopi custodiæ traderent; subditque idem Corius statuta hęc fuisse condita; primum votum in Consilio emittente Fratre Guaca Prædicatorũ ordinis, tanta animi magnitudine prædito, vt in sequenti anno 1250. (cum adhuc Episcopus Brixiæ eius patriæ non esset, sicut postea fuit) Mediolani sedis Apostolicæ legatus fuerit constitutus: fuitque hic (vt Diu. Antoninus, ac alij referunt) cui Deus sancti Dominici gloriam paulò post eius transitum ostenderat.

6 † Mediolani igitur eo tempore Archiepiscopi, tanquam ordinarij, aduersus hæreticos procedebant, vsque ad annum 1232. quo Gregorius IX. sanctum Petrum Martyrem Inquisi-

7 torem Mediolani creauit. † Bernardinus Corius, qui eius ciuitatis chartophylacia perlustrauerat, cum ad annum 1233 peruenisset recenset edictum, quod S. Petrus Martyr eo anno in eius Inquisitionis exordio promulgauit, quod tamen lenius erat cæteris, quæ sequentibus annis promulgata sũnt, vt inferiùs commemorabimus. Fuerunt igitur tunc Mediolani contra hæreticos plura statuta lata, quæ autor ille ex publico instrumento, in hanc quæ sequitur formam elicuit.

In nomine Domini anno 1233. eius Incarnationis, die Veneris 17. Septẽbris, Indiction. 7. sub regimine Oldradi à Tresco Gubernatoris Mediolanen. Fra. Petrus à Verona ordinis Prędicatorum, Apostolica, qua cõtra hæreticos fungitur autoritate de qua constat instrumento publico recepto penes Obizum Scazago Notarium Mediolanen. ann. 1232. autoritate etiam dicto F. Petro à communi Mediolanen. concessa in quodam Generali Consilio, vt alio publico Instrumento continetur eodem anno penes Singinbaldum à Turre Notariũ Mediolanẽsis Reipub. recepto & testificato: sequentia capitula contenta in quadam Pontificis summi Bulla data dicto fratri Petro de Verona, in qua excõmunicati ac anathematizati sunt hæretici omnes Cathari Patareni, Pauperes de Lugduno, Passagini, Iosephini, Arnaldistæ, Esperonistæ, ac aliorum nominum alij, qui quamuis diuersas facies ac instituta habere videantur, omnium tamen vna radix, vnum pestiferum censetur esse sementum, ac quos cùm à Iesu Christi Ecclesia damnati sint, æquum erat à seculari iustitia rapi ad pœnam, ac etiã in perpetuos carceres detrudi, nisi à suis erroribus resipiscerent. Item etiam receptores, defensores, fautores dictorum hæreticorum habeantur pro excommunicatis, qui si posteaquàm pro excommunicatis denuncientur, non emendentur, ipso facto infamiæ ignominiam incurrant, ac inhabiles habeãtur, ac sint ad comitia, officia, testimonia, hæreditates capessendas, tum etiam ad agendum in iudicio pro se, vel pro alijs, vel se vel alios defendendum, & si fortè Iudex aliquis in eorum fauorem sententiam tulerit, talis sententia ipso iure nullitatem incurrat. Item, quod nullus aduocatus ac causarum patronus pro illis audeat postulare, neúe tabelliones in eorum fauorem instrumenta conscribere; quod si contrarium fuerit attentatum, sit irritũ, cassum, atq; inane, ac aduocati ipsi, atq; Notarij eandem pœnam incurrant. Si verò clerici fuerint, ab omni officio & bene-

& beneficio priuentur, qui si Ecclesiæ aspernati fuerint fulminationes, à sæculari potestate iuxta eorũ demerita castigentur. Item, si istorum aliquis notabiliter suspectus fuerit, eius qualitate pensatâ, si canonicam purgationem desideret, ad eam sedulò admittatur: si tamen per annum in sua excommunicatione perstiterit, ab ea non satagens absolui, tanquam hæreticus castigetur, omni appellatione remota. Nec ab alijs iudicibus, vel tabellionibus ad suorum officiorum exercitium admittatur, si contrarium quispiam facere attentauerit, suo quoq; officio meritò priuetur. Nec nõ quòd clerici ac Cruce-signati hospitalarij Hierosolymitani, atque templarij, tales iam dictos ad Ecclesiasticam non recipiant sepulturam, nec eorum oblationes, vel eleemosynas recipiant, sub pœna priuationis suorum officiorum, quibus absq; speciali sedis Apostolicę facultate restitui nequeant. Quòd si pertinaciter eos sepelire contenderent, excommunicationis vinculo subiaceant, donec hęreticorũ corpora proprijs manibus ac publicè, à suis Ecclesijs amãdent. Item etiam, quòd nullus sęcularis publicè, vel secretè de fide Catholica sine excommunicationis metu audeat disputare. Item, qui intellexerit hæreticos secreta habere conuenticula, vel curare in communem fidelium conuersationem extraordinarios, ac ab alijs consuetis diuersos mores, vel consuetudines introducere, curet citò suo deferre confessario, vel alteri, qui illud Antistiti notum faciat, supposita confitentis voluntate, atque licentia. Vlteriùs quòd hæreticorum filij, eorumq; receptores aut defensores vsq; ad secũdam generationẽ, nullius officij aut beneficij Ecclesiastici sint capaces. Itẽ, quòd domus, quibus temerè hæretici recipiũtur, vel recepti sunt, debeant demoliri, nec vlteriùs reædificari valeant: ac demum non solùm hæc contra hęreticos, sed contra eos, qui illorum erroribus crederent, locum habeant. Insuper qui hæreticum nouerit, nec eum detulerit, vel manifestauerit, viginti libris mulctetur: quod si soluendo non sit, in exilium mittatur. Tandem statutum est, vt bona receptatorum ac defensorum hæreticorũ vsq; ad tertiam eorum partem confiscentur pro prima vice, pro secunda relegentur, donec integrè ciuitati fuerit satisfactum, ac pro coronide, quòd ciuitatis gubernator iuret obseruare ac custodire facere dicta statuta, ac prædictum iuramentum à suis exigat successoribus, sub pœna 200. librarum argenti, ac etiam incapacitatem incurrat, inhabilisq; reddatur ad publicas dignitates, & munera obeunda. Hæc omnia apud Bernardinum Corium habentur.

8 Nec quispiam † sanè miretur in eo edicto capitis pœnam non proponi contra hæreticos, qua adeò condigni sint de iustitię ęquitate, vt luculenter apparet ex epistola D. Hieronymi 53. ad Riparium contra Vigilantium, ac ex D. Augustino in epistola 48. ad Vincentium, & in epistola 50. ad Comitem Bonifacium, ac in tractatu 11. super Euangelio Ioannis. Quibus in locis præter plura, quę huic proposito apposita narrat, Nabuchodonosor Regem laudat, quod edidisset in blasphemos mortis pœnam, ac eorum domus funditus euerti. Age verò cõcilium Chalcedonẽse, cum in actione eius prima in reuerendißimorum Patrum cõspectu Eutychis hæresiarchæ liber lectitatus esset, Dioscoros Alexandrinus Episcopus, ac eius iam antiquus patronus ac fautor nonne è vestigio prosiluit in hec verba? confessus Eutychẽ, si aliud sentiret [illegible] Ecclesia

Ecclesia decerneret; non ordinaria pœna, sed igne esse vindicādum. Bernardinus verò sermone 66. de quibusdam agricolis locutus, qui sine iudicis autoritate quosdam hæreticos confixerant: ego verò (annectit) zelum rusticorum laudo, factum tamen non consulo; quamuis proculdubio sanctius ac æquius iudicarem hæreticos illos competentis iudicis autoritate fuisse sublatos, quā quod multi eorum versutijs caperentur. Nec tamē necessum nobis est sanctorum autoritate niti, cum in Deut. 13. cap. Deus id ipsum constituerit, nec solùmmodò tamen hæresiarchas necandos esse præcipiat, sed quemlibet etiā sibi adstrictissimo sanguinis vel consuetudinis vinculo coniunctum qui quidpiam aduersus fidem pronunciaret, sine vlla misericordiæ spe ad iudicē debere deferri, vt eius sententia vitā amitteret, ac cui eius delictum priùs constitisset, iubebatur, vt post sententiam primus noxio inferret manus. Nec id tantùm aduersus hæreticos constituitur; seuerius illud est, quod ibi sequitur, nēpe hac pœna in hæreticos nedum, sed etiam in ciuitates, per quas eorum serperet lues, esse animaduertēdum, vt hæretici, qui in illis reperti fuerint, non tantùm illi pœnæ subiaceant, sed vt ædificia, & omnia quæ in eis sunt, depopulentur, ac etiam incendantur, eorumque reædificatio ac reparatio interdicatur. Ergo hoc mortis supplicio, ac sanè grauissimo omnium, quod excogitari possit, hæreticorum nequitiam compēsari oportet. Prudentia tamen, quæ iustitiæ, ac omnium moralium virtutum antesignana est ac mater, cogit iudices quandoque, quorum autoritas nō satis confirmata est, vt dissimulato aliquantulum rigore legum, paulatim sibi vendicēt potestatem. Ita sapientes Hierusalem Roboamo Salomonis filio consuluerunt, cuius sanè dictis si obtemperasset, non ita maiori regni portione decidisset, nam & Iehu Rex Israel vt vnctus est ita populo imperabat, vt eum magis rogare ac suadere videretur, sicq; Deo intentatas iniurias vltus est.

Cum igitur (vt ad edictū nostrum regrediamur) eo tempore necdum Mediolani conualuisset Inquisitio, vbi hæretici ab anno 1230. suas collocauerant sedes, castraque metati fuerant, vt in Historia Hirsaugensi narratur, quibus cum alij Germani, Galli, ac Itali eiusdem farinæ confœderati erant, eosq; maxima pecuniæ summa confirmabant: nō ita à nascentis Inquisitionis exordijs potuit S. Petrus in eos capitis pœnā statuere, præsertim quia Frederici Imperatoris (qui eo tempore obediens Ecclesiæ non multùm erat) ac aliorum Italiæ Principum in deuotione non ita Ecclesiæ autoritas conualuerat, vt Ecclesiæ Romanæ Pōtifices quoad corporis pœnas, id quod modò, vel tempore Caroli Magni, aliorūq; piorum Imperatorum tempore possent. Sanè non multò post, Oldrado à Teresco etiam Mediolanen. gubernatore (vt Corius refert) hæretici igne cremabātur, sicut & in alijs Italiæ partibus. Idem quoque Corius de anno 1242. scribens alia prosequitur, quæ D. Petrus cōtra hæreticos expediuit, ac postea de anno 1252. de eius martyrio scripsit, quod ex administratione illius S. Inquisitionis officij hæreticorum conspiratione secutum est. Hic
9 gloriosus Inquisitor † in eo munere Mediolani viginti annis continuis versatus est, vel sanè tempore intercalato, quod esse potuit, extirpatis ab ea prouincia hæresibus, ac Gregorij morte, delegata illius potestate finita, quam postea hæretica peste re-

niuiscente Innocentius IIII. illi reintegrauit, illudq́; (vt obiter dicam) non vulgare est eius sanctitatis indicium, quod 27. nato annos tantum pondus atque prouincia committeretur.

10 Primus † tamen in Lombardia fidei censor fuit Fr. Guidottus à Sexto, qui infinitos propemodũ hæreticos igni tradidit, ac iuxtà canonicas sanctiones per plura hæreticorum bona ærario copulauit; hic tantum terrorem in ea prouincia hæreticis incusserat, ac tam egregiè eo munere perfunctus est, vt ab eo in hæc tempora ex prædicatoribus semper mittantur ad illam Inquisitores.

Innocentio IIII. communi Ecclesiæ pastore hæretica prauitas, quæ in Lombardiæ cõfecta ac sopita videbatur, iterũ pullulabat, ac etiam per non
11 nullas Italiæ ciuitates grassata est. † Quamobrem Pontifex cũ ann. 1251. à 17. Iulij vsq; ad 8. Septẽb. Mediolani ageret, animaduerteretque plures in ea ciuitate esse hæreticos, potẽtiâ ac temeritate perniciosiores, S. Petrum, cuius virtutem Inquisitionis officio appositissimam experiẽtia commonstrauerat, ei muneri restituit. Porrò simul atq; Inquisitor creatus est; hæretici non pauci sibi fugâ prospexerũt, superstites verò, anathematis mucrone, alijsque corporalibus pœnis S. Petrus feriebat, eosq́; ita diuexabat, vt in illius felicissimum martyrium cõ-
12 spirarent. † Cum itaque à Como Vrbe, cui etiam Inquisitor datus erat, Mediolanum veniret, anno 1252. die 6. Aprilis, qui erat Sabbatũ ante Dominicam in Albis, medio cõfecto itinere teterrimus quidam hæreticus pretio quadraginta librarum ab alijs militibus subornatus, ei obuiã factus, multis vulneribus eum cõfodit, quo assassinio eam gloriam, quam in vtraque Ecclesia possidet, consecuta est. Demortuo itaque sancto Petro martyre, eius prouinciæ Inquisitionis officium fratri Roboaldo obuenit. Ab anno tamen salutis 1252. vsque ad annum circiter 1258. Mediolani floruit Fr. Petrus de Arcanaño, ordinis Minorum, sanctus ac strenuus hæresum debellator, cuius mortis tempus incertum est. Erat Arcanañus hæreticis infestissimus; quapropter cum aliquando in eorum insidias incidisset, monitus est, vt eorum nomina ex libris Inquisitionis educeret, quibus cum sanctus Inquisitor se nullo pacto id facturum renunciaret, cum sodali suo, Fr. Cathalano, crudelissimè ab hæreticis pro Christi gloria Vmbraidæ mactatus est, vnde in Viennen. Valentiã ad sepulturam traducti sunt, vt attestantur Gonzaga atq; Rodulphus Neoterici ex Minorum familia scriptores: ille in martyrum Categoriæ, quam scripsit conuẽtus Mediolanensis: Alter verò in suo sanctorum Alphabeto, atque in custodia Viennensi, vbi cuiusdã errorem damnat, qui scripserat illorum sanctorum corpora Valentiæ in Hispania fuisse sepulta.

13 Tempore † Martini Papæ IIII. Parmæ quiddam accidit admirandum, quod Honorius IIII. in Bullario sancti Officij, ac Bernardinus Corius in Historia Mediolanensi commemorant. Florius quidam in Lombardia diligentissimus prauitatis hæreticæ Inquisitor, de quo in additionibus Campegij ad Zanchinum perplura celebrata sunt: hic (inquam) inter innumeros, quos combussit hæreticos, quandam mulierem relapsam Parmę rogo imponendam dum curat, ecce hæreticorum, qui in pellibus ouium erant, conspiratione facta, excitatoque tumultu, magna seditio repente orta est, & à multiplici sacrilegorum hominum grege ad cœnobium, vbi Inquisitor erat, concurritur, vbi ipso,

ipſe, reliquique eius fratres capitalibus iniurijs, ac diuerſis vulneribus affecti ſunt, nonnulli etiam fuſtigati, quorum vnus ex contractis vulneribus non multò poſt exſpirauit. Tandem direpto, expilatoque cœnobio, eius alumni ab illius ciuitatis terminis eliminati ſunt. Quod ſanè flagitium Honorius Papa nõ inultum reliquit, ac fratres illos ſuo reſtituit poſt liminio.

14 Floruit † eodem tẽpore Raynerius Sacon, Placentinus, qui cum hæreticorum Dux decem & ſeptem annis fuiſſet, ex eorũ caligine ad fidem conuerſus, religioſam vitã profeſſus, tantùm virtutibus creuit, vt ei Inquiſitionis munus in Lombardorum prouincia creditum ſit. Nam poſt tranſitum S. Petri Martyris, ac Roboaldi eius in ſancto Officio ſucceſſoris, Mediolanum cum Inquiſitoris poteſtate legatur, vbi plures brachio ſæculari relaxauit, & eius diligentia, quæ per ſanctum Petrum predeceſſorem hæreticis prophetico ſpiritu prædicta erant, opere ſunt adimpleta: nam arcem ac Pagum Catam, quæ hæreticorum erat propugnaculum, ad cementa deleuit, ac in quadam ſolenni actione Nazarij ac Deſiderij eius loci Epiſcoporũ oſſa, quæ ibi propter inſignem illorum impietatem venerabantur, igni credidit per ignominiam comburenda. Hoc tamen illius eſt opus, qui ex Auguſtino hæretico Auguſtinum Eccleſiæ noſtræ decus, ac ex Paulo Iudęo ac perſecutore Gentium magiſtrum effecit. Præclarus hic Inquiſitor graues etiam ſubiuit perſecutiones, nam vt refert Corius 11. Nouembris, anni Incarnationis Dom. 1259. Vbertus Chriſtiani nominis parum ſtudioſus, qui eo tempore Mediolani gubernacula inuaſit, Raynerium relegauit, ac ſequenti quoque anno fratrem Aycardum ſancti Euſtorgij alumnum, quòd publicè in hęreticorũ inueheretur exitia, in exilium miſit. Leandrus lib. 4. virorum Illuſtrium commemorat, Vberti contra Raynerium odij cauſam fuiſſe, quòd Raynerius de ſceleribus atque delictis Vberti ad Romanum Pontificem ſcripſiſſet: quamobrem illum Pontifex excommunicauerat, quo facto illi valdè ſuccenſuit, miſitque ex eius amicis quoſdam ad ſancti Euſtorgij domum, vbi erat Raynerius, qui eum rigoroſè ac aſperrimè tractarunt, quibus Raynerius, omni internecionis formidine liberatus, reſpondit. Illi autem ſanctum virum occidere auſi non ſunt, ſed indicto banno receſſerunt, quod Raynerius patienter pro Chriſti nomine tulit. Sed enim iuſtus Deus non permiſit Vbertum diu impune agere, nam cum ille pluribus ſe nequitijs coinquinaret, nec permitteret hæreticos Mediolani, Cremonæ, atque Placẽtiæ ad ſupplicia peti, Papa eum ab excõmunicationis vinculo abſoluere nunquam voluit, ac tandem ad extremam reductus inopiam, vt inde ſuppliciũ naſceretur, vnde proficiſcebatur iniquitas, Inquiſitorum Dominicanorũ poteſtati traditus, ſuæ impudentiæ cauſam eſſe, non quòd hæreticorum erronéis dogmatibus crederet, ſed quòd eorum largitionibus, ſuæ auaritiæ ſatisfaceret, publicè profeſſus eſt.

Huius præterea Inquiſitoris memoriam recolunt Franciſcus Pegna, in quadã ſui Directorij parte ac Leandrus Inquiſitor Vercellenſ. illiq; tanquam eo tempore Inquiſitorum inſigniori diplomata duo Alexandri IIII. directa ſunt, quorum tenor eſt in hunc qui ſequitur modum.

Alexander Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio Raynerio, necnon alijs fratribus ordinis Prædicato-

rum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, salutē & Apostolicam benedictionē. Cum auctoritate felicis recordationis Innocētij Papæ prædecessoris nostri, in Lōbardia Inquisitionis officium contra hęreticos fueritis hactenus executi: nos desiderantes tā nociuam pestem prauitatis hæreticæ, quæ pullulare in illis partibus cōsueuit, cum omni solicitudine exstirpare, discretioni vestrę per Apostolica scripta mandamus, quatenus secundùm à Deo vobis datam prudētiam, autoritate nostra in eiusdem Inquisitionis officio procedatis, iuxta ipsius prædecessoris directarum cōtinentiam literarum; statutis cōtra hæreticos editis, quæ idem prædecessor in capitularibus ciuitatū & locorum Italiæ annotanda, & seruanda mādauit: ac literis Ecclesiarum prælatis, & alijs Lombardiæ super negotio ipso directis, in suo robore duraturis. Dat. Neapoli, 6. Kalend. Maij Pontificatus nostri anno primo.

Idem Alexander IIII. Summus Pontifex ampliat, & declarat nōnulla capita constitutionum Innoc. IIII. contenta in Bulla.

Alexander Episcopus, seruus seruorum Dei. dilectis filijs Fr. ordinis Prædicatorū, Inquisitoribus hęreticorum in prouincia Lombardiæ, salutem, & Apostolicam benedictionem. Cū secundùm tenorē constitutionum felicis recordationis Innoc. Papæ prędecessoris nostri, quas in capitularibus ciuitatum, & locorum Italiæ annotari mandauit, cōtineatur; quòd quælibet potestas, seu rector, cuiuscūq; ciuitatis seu loci, infra tertium diē post introitum regiminis sui, duodecim viros probos & Catholicos, & duos Notarios, & duos seruitores, vel quot quot fuerint necessarij, instituere teneantur, quos Diœcesanus si præsens extiterit, & interesse voluerit, & duo fratres Prędicatores, & duo Minores, ad hoc à suis superioribus, si consuetus ibi fuerit eorundem ordinis deputati, duxerint eligēdos, per quos inquirantur hæretici, & etiam capiantur. Teneātur insuper idem Potestas, vel Rector intra decē dies sui regiminis, syndicare præcedētem proximo Potestatem vel Rectorem, & eius etiam assessores per tres viros Catholicos, & fideles electos ad hoc per Diœcesanum, si fuerit præsens, & per fratres Prędicatores, & Minores, de omnibus quæ in constitutionibus præfatis, & legibus, contra hæreticos & eorum complices edictis continentur. Et sicut ad audientiam ipsius nostri prædecessoris peruenit, quòd earundem constitutionum super his plerumque impediatur effectus: pro eo (scilicet) quòd interdum illi, qui prædictos viros debēt eligere, electioni huiusmodi non possunt interesse, vel nolunt. Nos ad instar prędecessoris eiusdem, super his, sicut conuenit, prouidere volentes, statuimus, vt si Diœcesanus & fratres Minores, prædictæ electioni prædictorum virorum noluerint, vel non potuerint interesse, per aliquem vestrûm, seu illos, quibus id duxeritis committendū, in locis, in quibus Inquisitionis officium exercetis, eligere personas, seu viros huiusmodi liberè valeatis, vobis, & vestrū singulis autoritate præsentiū indulgemus, non obstante iuramēto, quod prædicti Potestates, & Rectores, de obseruandis præfatis constitutionibus, exhibere tenētur, à quo ipsos, & quantum ad hos articulos sine casu duximus absoluendos. Nulli ergo omnino hominū, &c. Dat. Neapoli, 2. Kal. Maij, Pontificatus nostri anno primo.

Idem Alexāder IIII. vt Inquisitores procedant in negotio Inquisitionis, iuxta ordinationes Innocentij IIII.

Alexander Episcopus, seruus seruorum

uorum Dei, dilectis filijs Fratri Raynerio Placentino, & alijs fratribus ordinis Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, & Marchia Ianuēsi salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum felicis recordationis Innocentius Papa, prædecessor noster, cōtra hæreticos prędicationem Crucis vobis duxerit per suas literas cōmittendam, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus in negotio procedatis eodem, iuxta literarum continentiam earūdem. Datum Anagniæ 5. Idus Augusti Pontificatus nostri

15 anno primo. † Quibus constat iam ante ab Innocentij IIII. temporibus Raynerium in Lombardia Inquisitorem ac S. Cruciatæ fuisse Prædicatorem.

16 Michael Ghislerius, † ex Prædicatorum familia clarissimus Pater, qui postea ad Pontificale culmen sublatus, Pius V. appellatus est Comi, quæ Lōbardiæ ciuitas est, Inquisitor fuit oppositus quibusdam erroribus, quæ in ea Diœcesi à Grisonibus quibusdam Lutheranæ sectionis disseminabātur; Barlasinæ præsertim, ac Valde-Chiauennæ, quos pagos barbaræ quædam atque feroces incolunt gentes. Hæc loca magno vitæ discrimine aliquandiu Michael, strennus Christi miles, perlustrabat, vt hęreticorū olfaceret fallacias atq; conuentus. Anno itaq; 1550. quo hæc agebātur, Grisones illi sarcinas duodecim damnatorum codicum Comum cuidam mercatori mittunt, vt eis per diuersa loca distributis vniuersam Italiam contaminarent. Quod vt Ghislerius resciuit, apud sequestrum sarcinas retineri iubet, mercator autem ad Vicariū capituli, sede vacāte, recurrit, cuius autoritate atq; permissu ex sequestro domum librorum fasces exportat. Inquisitor tamen in viam iuris Vicariū ac Canonicos requisiuit, quatenus ab aliena messe manum retraherent, cui cum ne dum morem gererent, sed etiam mortem cōminarētur, eos nexui anathematis innodauit, ac Illustrissimis Cardinalibus, Romæ Inquisitoribus, rem omnem per literas intimauit, qui causam illam ad suam audientiam euocarunt, eosq; ad se venire iusserunt. Tum verò magna aduersus Michaelē seditio orta est Comi, cui cū grauiores iniuriæ inferrentur, illis tamen Christi pro gloria perpessis summopere delectabatur. Itaq; quadā die illius ciuitatis versutorum puerorum examen, inter quos procaciores erant adolescentes, post atroces iniurias, lapidibus eum ad mortem impetunt. Ille tamen in domum Bernardi Odescalci equitis Comēsis, ac S. Officij familiaris receptus, illud periculum euasit. Canonici prædicti territorij Mediolanensis Gubernatori plura de Fr. Michaele detulerunt asserentes eum Reipub. illius pacem perturbare, ciuitatemq; omnem peruertere, inhibitionisq; quandam scedulam consecuti sunt, quibus gubernator causam illam sub grauioribus pœnis euocabat. His tamen ille spretis minis, maiori animi contentione, totisq; viribus Dei negotium procurabat. Quamobrem Gubernator Mediolanum, vt ad diem crastinū compareret, vocauit in ius. Hic de Michaele actum esse, Canonici existimarunt. Nam cum ille, qui pro eius regulæ obseruātia pedibus iter faciebat, vt intra breuissimum terminum Mediolanum peruenire posset, non alio itinere, quàm breuiori, quod Barlasinæ est (quo in loco trecentis antea annis sanctus Petrus Martyrij palmam fuerit consequutus) transiturum iri credebatur, insidias in eo loco illi præpararunt, vt prætereuntem perditi quidam homines

aggrederentur. Cæterùm Michael, quem Deus ad maiora Ecclesiæ commoda præseruabat, per aliam viam licet longiorem, tantum contendit, vt (quod incredibile videbatur) diluculo, ante citationis terminum, Gubernatoris se præsentia sisteret: à quo inhumaniter tractatus est. Nam pluribus, Michaele astante, expeditis negotijs inaudito tandem eo Prætorio indignabundus excessit, ac nuncium Michaeli misit, qui eius in illum iram exponeret, ac carcerem minaretur, sed cum ille prædictorũ Canonicorum peccato, atque proteruia plurimùm afficeretur, ac Dei gloriam apprimè zelaret, pedibus Mediolano egressus, magnis rigentis frigoris, ac alijs incommodis superatis, eodem anno in vigilia Natalis Domini Romam peruenit, tantoque animi ardore Illustrissimis Cardinalibus, sanctæ Inquisitionis primatibus rem omnem exposuit, vt (non obstãtibus eius amplissimi ordinis nonnullis, qui Canonicorum agebant partes) discussa causa, victoriam, magnamque apud omnes religionis existimationem ex fla-
17 granti fidei zelo reportauerit. † Cui cum quidam diceret, non imprudenter ab eo actum fore, si cum illo capitulo ob reuerentiam ac obseruãtiam leuiùs egisset; hanc fertur protulisse sententiã, quæ inter sapientium apophthegmata connumeranda est: Inquisitor (inquit) qui in S. Officij negotijs ex personarum qualitate rem
18 pensat, ei muneri impar est. Is † Euoriana Ecclesia viduata pastore, cùm duo ad eam electi essent, quorum alter votis maior Catholico, de hæresi suspectus diceretur, cùm à Cardinalibus Inquisitoribus ad illam Grisonũ regionem veritatis inuestigandæ ergò mitteretur, rogatus est habitum vt mutaret, quoniã hæretici illi Prædicatorũ familiæ essent inimicissimi.

At ipse: Non mutabo (inquit) quin imò maximũ reputabo beneficium, ac Dei gratiam, si cũ hac veste pro fide mori mihi condonetur: mirus tamen fuit eius delegationis successus, namq; Grisones, licet impij viri, tamẽ sanctitatem, ac conuersationem eius admirati, hæretici inquisitionem perficere, illumq; condemnare permiserunt.

19 Anno autem Domini † 1564. cum Michael ipse Ghislerius ad Pontificale fastigiũ eleuatus esset, qui Pius V. appellatus est, tanquam expertus Inquisitionis in Ecclesia fructum, ratus periculum, quod ardente in vicinio peste, Italiæ prouincijs imminebat, Philippum II. Hispaniarum Regem nostrum, Ecclesię Atlantem, hortatus est, vt Mediolani Inquisitionis officiũ poneret, sicut in Hispania, maximo ipsius fructu constitutum erat.
20 † Rex itaq; pro eius negotij executione senatui Mediolanen. mandauit, vt omnibus viribus in hanc rem cõtenderet. Planè Mediolanen. vulgus (vt cõmuniter fit) commoueri ac obstrepere cepit, paulatim ad arma concurritur, vniuersaq; ciuitas valdè tumultuata est. Clamabatur passim, tyrannidem illud sapere, ac à tam religioso Rege longè abhorrere Inquisitionis serenissimam normam, quæ in Hispania Maurorum ac Iudęorum pessimę gentis eruendæ causa introducta esset, eam ingenuæ ciuitati impingere, præsertim cum ex antiquissimo sedis Apostolicæ more in eam prouinciam Inquisitores delegarẽtur; quibus colloquijs ita vniuersa ciuitas seditione illa exarsit, vt difficillimum senatus iudicaret vlteriùs progredi. Quamobrem Regis oratori respondit, paratos omnes esse ac promptos ad Regis nutum viuere, cuilibet minimo etiam illius decreto parere, eaq; omnia pro viribus facere obseruari, illud

tamen

tamen Reipublicæ inconueniens videri, cū quòd seuerius Inquisitionis in Hispania institutum, Mediolano multis ex causis incōmodaret, maximè verò quòd iurisdictio Mediolanensis potestatis, quæ tot legibus ac constitutionibus stabilita erat, nouis S. Officij priuilegijs ac eius familiaribus fori prærogatiua extenuaretur, vel saltē debilitaretur impensè; tum etiam quòd ea ciuitas ac vniuersa Italia ab ea Inquisitionis forma plurimum abhorreret: nec sanè satis tutū censeri tam turbulentis temporibus effrænatam plebem stimulare, ac ad
12 seditiones† cōcitare sui naturâ nouitatibus studētem, præsertim cum ex eo negotio patum aut nihil vtilitatis aut dignitatis Regali coronæ esset accessurum.

Hoc accepto senatus responso, Philippus Rex aliquibus motus rationibus, rem silentio contexit, vt refert Natalis Comes in Italica Historia lib. 14. anno 1564.

De Inquisitione Hetruriæ. CAP. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Sanctus Petrus Martyr Inquisitor Florentiæ Manichæos fudit.*

2 *Fratribus Franciscanis in Hetruria, ob honorem S. Frācisci Assisien. anno 1258. Inquisitio commissa est.*

3 *S. Petrus Martyr signo Crucis Dæmonem in forma equi ferocissimi in foro Florentiæ fugauit.*

ANNO Domini 1244. † vt scribit Michael
1 Florentinus in Chronico Patrum Seruitarum, S. Petrus Martyr cum Inquisitoris potestate ab Innocentio IIII. Summo Pontifice Florētiam mittitur Manichæos hæreticos expulsurus: quorum hæresis in ea ciuitate rebellauerat, & reuixerat, quos fudit ac superauit S. Petrus eâdem facilitate atq; successu quò Mediolani rem gesserat: nam nō solùm Ecclesiæ, sed & temporalibus adminiculis vsus est. S. Antoninus Archiepiscopus eius ciuitatis, aliįque referunt plures ex nobilioribus ciuitatis, inter quos gens Rosi clarior videbatur, se contra hæreticos coniunxisse, eosq; duplici comparata victoria à ciuitate depulisse, sancto Petro concionibus, ac pijs monitis eos confirmāte: earumq; victoriarum monumēta sunt iuxta S. Felicitatē, ac iuxta conuentum sanctæ Mariæ Nouelle, in cuius rei memoriam ac S. Petri Martyris gloriam quotannis die sancto Martyri dicato vexillum, quod ille Christi militibus contra hęreticos dederat per ciuitatem Florentiam cū processione solenni gestatur. Quo
2 tempore † S. Petrus Martyr Florētiæ fuit, accidit quadam die dum iuxta forum vetus è suggesto ad populum concionem haberet, Diabolus spiritualibus fructibus, qui eius operâ edebantur, inuidens, ferocissimi ac effręnati equi formam sumēs, incredibili furore audientes perturbans, atq; deterrēs, eorum animos inquietare satagebat: sed S. Petrus, cognita fraude, signo Crucis Dæmonem fugauit, sicque callidi, & veterati hostis dolosæ artes nihil omnino profecerunt; nam assistentes tanto prodigio permoti, attentiores ad verbum Dei audiendum ac alacriores redditi sunt. Dæmon autem elusus atq; confusus est.

3 In hac prouincia † ob D. Francisci Assisiensis honorem Inquisitionis officium Franciscanis ann. 1258. ab Alexandro IIII. concessum est, quod in hunc vsq; diem conseruarunt.

De Inquisitione Marchiæ Anconitanæ, olim Piceni.

CAP. XXXII.

SVMMARIVM.

1 *Dominicani fratres ann. 1253. in Marcha Anconitana iam erant Inquisitores.*

2 *S. Paganus Bergamensis Inquisitor, & duo scribæ sancti Officij anno 1277. pro Christi gloria occubuerunt, & nonnulla de eodem S. Pagano traduntur.*

3 *Frater Michaël Ghislerius fuit Inquisitor Bergami, & quid ibi strennè gesserit.*

1 ANNO Domini † 1253. qui erat decimus Pontificatus Innocentij IIII. in Marcha Anconitana iam erāt Inquisitores ex familia S. Dominici. Inter quos † pręclarus lōgè fuit S. Paganus Bergam. qui Apostolica autoritate in ea prouincia Inquisitoris munus exercens, viriliter pro Christi gloria cū duobus sancti Officij scribis occubuit, anno 1277. in eo die qui S. Stephani Martyrio dicatus est; tumulatus tandē fuit in ciuitate Como, vbi octo diebus eius corpore insepulto, recentia quæ videbantur, vulnera, ac cruor continenter manās insignem eius Martyrij gloriam designauit; cuius etiam meminit Diacetus Episcopus in loco superiùs allegato, suppresso Inquisitoris nomine: Leandrus verò, & Seraphinus Rabi eum Inquisitorem fuisse commemorant. Idem etiam Ioannes Antonius Flaminius scripsit in lib. 2. vitæ S. Dominici, vbi annectit sanctum istum Inquisitorem ac martyrem habitum S. Dominici per eius manus recepisse Bergami admodùm adolescētem, tantumque virtute profecisse, vt Summus Pontifex eius insigni pietate agnita, illius districtus creauerit Inquisitorem.

3 Michaël autem Ghislerius, † qui postea (vt diximus) creatus Papa Pius V. est cognominatus, post Comum, Bergami etiam fuit Inquisitor: vbi inter alia laude dignissima, Gregorium Medolacum, virum nobilem, de hæresi suspectum persequutus est, tandemq; necessarijs ac coniunctis Medolaci, qui multum in ea vrbe poterant contranitentibus comitis Ioannis Hieronymi patrocinio ad carceres perduxit, necessarios tamen, qui Medolacum sub noctem vinculis liberauerant, abiurare compulit, recuperato reo: qui tamen postea Venetiam missus, in carceribus miserè demortuus est. Sanè hoc facto Michaëlis fama, quæ in dies augebatur, ita Romæ apud supremū S. Inquisitionis tribunal confirmata est, vt nō multò pòst Iulio III. Pontif. Max. cum Victor Soranzus, nobilis Patritius Venetus, Episcopus Bergamen. vehemēter de hæresi suspectus esset, iterum Bergamum missus sit, vt aduersus dictum Episcopum inquireret. Negotium sanè periculosum, atq; difficile propter Episcopi illius gratiam atq; autoritatem, quibus plurimùm in ea ciuitate poterat, sed Michaeli appositissimū, qui Dei gloriam nullo periculo compensabat. Itaq; strenuè testes recepit, fecit processū ac munus exequutus est. Sed cum à communibus inimicis detectus esset, in idomnem intendūt curam vt Michelem cum fulminato processu delerent, quod ipse præsentiens, processu fratri cuidam Franciscano commendato, vt re magis dissimulata, processus insidias posset euadere, quemadmodum Paulus à Damasceno Præside ita Ghislerius à conci-

concitatiſsima hominum manu, ſpeciali Dei tutela liberatus eſt, recuperatoq; extra diœceſim illam proceſſu, Romam iuſſu ad Illuſtriſsimos Inquiſitores Cardinales aſportauit, Epiſcopuſque ille fuit Epiſcopatu priuatus, quem deinceps apertè conſtitit hæreticum eſſe, curaſſeque eius Diœceſim ſuo morbo contaminare, atq; inficere; quod (vt timendum eſt) ad exitum perduxiſſet, niſi ea ſancti ac admirandi Inquiſitoris Ghiſlerij prudētia ac ſolicitudine, annuente Deo, fuiſſet liberata.

De alijs Italiæ Inquiſitionibus.
CAP. XXXIII.

SVMMARIVM.

1 Dominicani Fratres anno 1251. in Marcha Treuiſana, ac Romaniola inquirebant.

2 Inquiſitionis officium anno 1253. in Genuenſi Senatu exercebatur, & quis fuerit primus in ea Inquiſitor.

3 Franciſcani Fratres in Ducatu Spoletano ab anno 1258. contra hæreticos ſolent inquirere.

4 Franciſcani Fratres in quibus Italiæ regionibus ſanctum Inquiſitionis officium exerceant.

1 ANNO † 1251. qui fuit nonus Pōtificatus Innoc. IIII. Fratres Dominicani aduerſus hæreticos in Marcha Treuiſana ac Romaniola, Inquiſitionis gladiū diſtrinxiſſe com-
2 perimus. Sed & anno † Domini 1253. in Genuenſi Senatu S. Inquiſitionis officiū florebat, cuius primus Inquiſitor fuiſſe videtur Frater Anſelmus, de quo loquitur Auguſtinus Iuſtinianus, Epiſcopus Genuen. anno 1256.
3 In Spoletano Ducatu, † in quo ſancta Inquiſitionis cura Frāciſcanis Fratribus incumbit, iam anno 1258. Alexander IIII. eam prædictis Fratribus impoſuerat. In Sauinienſi autē, Cam-
4 paniæ, atque Reate diſtrictibus † anno 1260. erat Inquiſitio; nam in quibuſdam Bullis eo anno expeditis legitur inquirendi munus in Romano diſtrictu apud patrimonium ſancti Petri in Tuſciæ territorijs, in Sauinien. Campania, atque Reate Franciſcanis Fratribus fuiſſe commiſſum. Poſtea verò Clemēs Papa IIII. Franciſcanorum iuriſdictionem Spoleto, Folgino, Aſiſio (quæ ſancti Franciſci patria eſt) ac Montibus Apenninis, quæ Tuſciæ affines ſunt, quibuſdam quaſi limitibus coercuit.

De Inquiſitione Veneta.
CAP. XXXIIII.

SVMMARIVM.

1 Frater Ludouicus Donatus Franciſcanus, Inquiſitor Venetijs anno 1378. Cardinalis creatus eſt.

2 Pius V. Summ. Pontif. voluit ad normam Hiſpaniæ Inquiſitionem Venetijs inſtituere, & quis fuerit eius rei ſucceſſus.

3 Pius V. quam formam dederit Inquiſitioni Venetæ, quæ nunc eſt.

4 Frater Felix Peretus, qui fuit Papa Sixtus V. fuit Venetijs Inquiſitor.

IN Veneta Republica difficile admodùm eſt ſcire, quo tempore ſanctę Inquiſitionis tribunal erectum fuerit: illud tamen conſtat †
1 temporibus Vrbani VI Summi Pont. cuius Pontificatus initia fuerunt ann. 1378. Fratrem Ludouicum Donatū, ordinis ſancti Frāciſci Inquiſitorem

Venetijs extitisse, qui ex eo munere in amplissimum Purpuratorum Collegiũ cooptatus est; ex quo sanè tempore in hunc vsq; diem sanctum inquirendi munus in ea clarissima ciuitate continuatur.

2 Multis † deinde annis à Natiuitate Domini anno 1564. Pius V. Pontifex Maximus, immensos esse fructus atq; optimam rationem Hispanicę Inquisitionis ratus, ad eam normam in Republica Veneta instituere impensè desiderauit. Quamobrem ad eius senatum scripsit, rogãs atq; suadens, vt ad eam formã locupletatam Inquisitionẽ reciperent. Hæc res plurimùm ancipites atq; suspẽsos Venetos reddidit: nam recenti Neapolitanorũ ac Mediolanensium exemplo ingenter commoti sunt: existimabant enim sine magna vulgi perturbatione, ac armorum strepitu rem cõfici non posse. Nec tamen Summum Põtificem, cui alia de causa inuisi videbantur, contradicẽdo, ad maiorem iram impellere audebãt. Quare cum diu hærerẽt Veneti Legati, Põtificis tamen solicitudine sententiã dicere cõpulsi, humiliter Pontifici respõderunt: scilicet, sanctissimum, ac è Christiana Republica valde esse, eos, qui à vero Ecclesiæ tramite desciscerent, ac hæreticis coinquinarentur erroribus, seuerissimis supplicijs vindicari: minus tamen cõueniens ac durum omnibus videri, pro paternis peccatis filios ad extremam reduci inopiã, præsertim Venetijs, quę ciuitas religione & Ecclesiæ obediẽtia nemini secunda videretur. Curaturos sese summa adhibita diligentia, eam ditionem ab omni hæreseos macula tergere, ac etiam serenare, omnes falsas opiniones extirpando necessarijs remedijs diligenter conquisitis, ac pertinaces pœna mortis occidendo, iuxta antiquam Inquisitionis consuetudinem: in cuius rei executionem cõfessarijs omnibus Venetijs mandatum est, vt sub grauissimis censuris pœnitentes ad hæreticos reuelandos vrgerent.

3 Postquàm † Pius V. cognouit, non satis Venetis probari quæ rogabãtur, Inquisitionem, quæ apud eos erat, quia autoritate ac grauitate (quibus ea potissimùm nititur) destituta erat, ita ordinauit. Vnus est in ea Republica Inquisitor, qui simul cum Patriarcha Veneto, & Nuncio Apostolico, duobus etiam ex grauioribus illius inclyti senatus fidei causas determinaret. Senatores duo votum habent consultiuum, reliqui verò decisiuum, Secretarij ac Officiales sancti Officij, Reipublicæ etiam ac ditionis Venetæ ministri censentur. Igitur Pius V. quòd ad eam formã, quæ Hispaniam fortunauit Inquisitionem constituere non potuerit; ea tamen autoritate communiuit, atque firmauit Inquisitionis arcem, qua ab hæreticorũ excursionibus augustissima illa Respublica defenditur, & munitur.

4 Inter plures, † qui in ea Republica fuerunt Inquisitores, clarissimus fuit Fr. Felix Peretus Picenus ex oppido Montealto, ordinis Minorum cõuentualium, naturæ bonitate, ex plurimo doctrinæ studio Theologus, ac insignis concionator, qui Venetijs in Inquisitionis munere fuit eximia cum laude versatus: postmodũ Romę eius ordinis Generalis procurator à Pio IIII. Legationis in Hispania munere cohonestatus, & à Pio V. Vicarius generalis religionis, deinde Episcopus sanctæ Agathæ, tum Presbyter Cardinalis tituli S. Hieronymi Illyricorum factus, tãdem anno salutis 1585. 8. Kal. Maij in locum Gregorij XIII. demortui Summus Pontifex creatur, & Sixtus V. appellatus est, vt in eius vita scribit Fr. Petrus Rodulphus lib. 2. Seraphicæ religionis S. Francisci.

TITV-

TITVLVS TERTIVS.

De dignitate, vtilitate, & fructu sacrosanctæ Inquisitionis.

De amplitudine, & excellentia sanctæ Inquisitionis.

CAP. I.

SVMMARIVM.

1 *Potestas officij sanctæ Inquisitionis in omne hominum genus animaduertit.*

2 *Censores Romani in omnes ciues, & magistratus potestatem habuerunt.*

3 *Censores Romani, quos semel dignitate priuabant, nunquam ad illam admittebant.*

4 *Inquisitores, quos vt infames condemnant, nūquam ad honores ascendūt.*

5 *Inquisitorum institutum est fidem propugnare, atque defendere.*

6 *Hæresis labes non solum homines beatitudine priuat, sed etiam vita, honoribus, & bonis.*

7 *Summus Pontifex vt priuatus, propter hæresim deponitur.*

8 *Inquisitores multi pro fide tuenda martyrij lauream sunt consecuti.*

9 *Tribunal sancti Officij ea rectitudine, & sanctitate pollet, vt nullis humanis respectibus flecti possit.*

10 *Officium sanctæ Inquisitionis summa pietate ægrotis, & incarceratis omnia necessaria largitur.*

11 *Officium sanctæ Inquisitionis maturè reorum causas decidit.*

12 *Officium sanctæ Inquisitionis innocentes lauro, & palma decorat.*

13 *Inquisitores hæreticos puniunt, non vt eos perdant sed vt conuertantur, & viuant.*

15 *Officiales sancti Officij cæterorum tribunalium officialibus antecellunt.*

16 *Officium sanctæ Inquisitionis nullum familiarem recipit, qui antiqua familia, & claro sāguine nō sit natus.*

17 *Officium sanctæ Inquisitionis Ecclesiæ Dei maximos fructus attulit.*

18 *Inquisitores plusquàm quadraginta Cardinales effecti sunt.*

19 *Inquisitores ex Imperatoris, & Regis familia extiterunt duo, & quinque Summi Pontifices.*

20 *Officij sanctæ Inquisitionis potestati resistere nemo valet.*

21 *Inquisitores fidei maximis ornamētis et honoribus ab omnibus afficiēdi sunt*

22 *Inquisitores quasi quædam vigiliæ sunt cunctis in locis constitutæ, vt Christianis dies semper clarus illucescat.*

INTER multa, quę in Dei Ecclesia magna cum admiratione celebrantur, perillustre est sanctę Inquisitionis officium, tū potentia, sanctitate, vtilitate, & dignitate: tum etiā origine ac felici progressu summopere demirandū.

1 † Tāta enim est eius potestas, vt in omne genus hominū, in plebeios, primarios, principes & magnates regnorū, in Ecclesiasticos omnes, etiam si exēptis sint siue præsentes siue absētes, iustissimè animaduertat, neque solùm de viuis, sed de

2 mortuis etiam inquirit. † Nam (vt à primordio repetam Inquisitionis illa fundamēta, quæ à summo iacta sunt opifice, Deus non solū è plebe idololatras puniēdos Moysi præscripsit, sed ipsos etiam principes, in quorum caput vitæ, & necis potestatē seruo suo dedit, Num. 25 [Tolle cunctos principes populi, & suspende eos cōtra solem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Israel.] Fuerunt olim apud Romanos censores, quibus in vnumquemq; ciuem Romanū potestatem

leges

leges permiserunt, ita vt subscriptio censoria non minùs calamitatis ciuibus, quàm acerbissima Syllæ proscriptio afferre posset. Neque solùm in priuatos, sed in magistratus omnes summam semper animaduertẽdi potestatem habuerunt; quippe qui mores publicos corrigere & emendare poterant, quæ iacebant, excitare, quę
3 fluxerant, reuocare debebant. † tradita sibi summa potestate censoria, multi senatores per censores à Senatu mouebantur, qui postea neq; populi Romani, neq; Reipub. gubernacula tractare poterant: qui turpi iudicio damnati in perpetuum omni honore atq; dignitate priuantur. Tanquam hominibus ignominiâ notatis, neq; ad honorem aditus, neq; in curiam reditus erat. Si quem censores furti condemnabant, is omnibus ornamentis amissis, nunquam vllâ suæ honestatis partẽ recuperabat. Quam obrem semper homines censorium stylum, cuius mucronem multis prærogatiuis Principes Romani acuerũt, æquè quidem, atq; ipsum dictatorium
4 gladium, pertimescebant. † Quæ potestas cẽsoribus nostræ fidei iure optimo contigit, non ad antiquam Romanorum disciplinã conseruandam, sed ad Christi Iesu doctrinam, ad fidem Catholicam retinendam, ad immortalis Dei gloriam augendam, & amplificãdam; quorum potestas maximum timorem hominibus afferr. Nullus enim est in orbe terrarum iudicialis actus, qui æquè, atque sanctè Inquisitionis actus formidabilis sit. Neque mirum: quos enim censores fidei damnauerint, infames in perpetuum intelligimus, neq; hi ad honores vllos ascendẽt, neque honoribus semel priuati, ad rempublicã redeundi tempus, aut locum vllum habebunt. Nulli magis turpes, nulli magis infames, nulli maioribus dedecoris, & ignominiæ maculis cooperti quàm hæreseos dãnati, Inquisitorum sententijs addicti ad infamẽ habitum gerendum, vel abiurata semel hæresi, vel qui pertinaces, aut magistri condemnati fuerint ad flãmas perferen-
5 das. † Et quidem si pij atq; Catholici homines Inquisitorũ institutum attenta animi cogitatione perpendãt, non solũ terrore non afficientur, verũ maximo gaudio, & lætitia exultabũt: eò enim hæc omnia dirigũt, vt fidem Catholicam, quã tot machinis adhibitis hæretici labefactare conãtur, fortissimè propugnẽt, atq; defendãt, quę virtutũ omniũ supernaturalium basis atq; fundamentũ est, nostræ iustificationis principiũ, in tẽtationibus fideliũ clypeus, in laboribus, & calamitatibus solatiũ: hac deniq; deuij, & errantes ad verum veritatis tramitem ducũtur, quæ eò vtilior ac magis necessaria est ad Christianæ Reipub. conseruationẽ, quò maiores calamitates, atq; maiorẽ perniciem affert horrẽda
6 ac detestabilis hæresis, † quæ adeò funesta ac perniciosa est, vt nõ solũ beatitudinis iure, sicut cætera peccata lethalia, priuet, sed etiam in causa sit, vt hæretici capite & bonorum iactura atque tam ipsi, quàm eorum posteri officijs, & honoribus & iurisdictione priuentur, libri ab eis cõpositi prohibeãtur, & (vt suprà diximus) infami veste à cæteris distinguantur.
7 Deniq; † tam detestabilis est, ac Deo odiosa, vt nullius facinoris sceleratissimi, nullius hortẽdi flagitij causa nisi tantũ hæresis, potestatẽ Ecclesiæ suæ concesserit, vt Pontifex Maxim. sede deponatur, nimirũ si tãquam priuatus homo (quod nunquam euenit) in hæresim pertinaciter labetur, vt scripsit Bonifacius Martyr Archiepiscopus Maguntinus capit. si Papa. 40. distinctione, & Pius quintus in Epistola ad Regem Galliarum destinata: quod octingentis retro annis Adrianus Papa II. noscitur decidisse,

cuius

cuius decretum extat in actione septima octauæ Synodi Oecumenicæ, Constantinopolitanæ quartæ. Sancti-
8 tas † autem huius tribunalis ex eo maximè innotescit, quòd multi Inquisitores pro fide Catholica tuenda sanguinem profundentes, martyrij laurum honorificè adepti sunt: multi confessores in sanctorum numerum solenni ritu relati, aut facultate à Pótifice Maximo impetratâ, in aliquot prouincijs summa cum pietate coluntur: alij miraculis clarueruntalij, quòd in illos Deus O P T. M A X. virtutum omniū ornamenta congessit, Beatorum cognomen adepti sunt.
9 † His tam conspicua accedit in iudiciali ordine sanctitas, vt odio, fauori, subornationibus, amori intercessioni bus, alijsue humanis respectibus omnino aditus præcludatur, tantâq; religione, & æquitatis & iustitiæ legibus geruntur omnia, tanto silentio, & taciturnitate causæ aguntur, tacitis & occultis iudicijs, vt vel summum illud silētium parietes illi interiores, atq; tecti recessus, intra quos priuata & remota luce communi procul à conuentu & frequentia mortalium Inquisitores ipsi de rebus quærūt, vt de criminibus delatis in iudicium Inquisitionis inijciant metum hominibus, & religionem afferant incredibilem in illo silētio. Testium dicta, qualitas atq; conditio ad amussim examinantur, qui falsum testimonium dixisse deprehenduntur seuerissimè
10 vindicantur. † Rei qui in carceribus S. Officij detinentur, benignè & liberaliter iuxta vniuscuiusq; conditionē tractantur, pauperibus & ægrotis cibaria atq; medicamenta necessaria, erogāte fisco (quemadmodum in instructionibus Toletanis anni 1561. cap.75. diffinitum est) copiosè satis ac
11 petamanter subministrantur. † Nec in his tantùm, sed & in omnibus reorum fauori consulitur. Nam præterquam quòd testiū dictis haud ita facilè creditur, quoniam tempus indagator eximius est veritatis, non concisè, neq; abruptè causæ deciduntur, sed iniecto temporis tractu prudēter maturātur, quemadmodum tale bonorum, vitę ac famæ, nō solùm rei, sed omnis eius familiæ periculū postulat.
12 Quòd † si rei innocēs conscientia cōiectetur, omnibus neruis viribusque contenditur in eius innocentię patefactionē, eaq; probata omne in id studium intēdūnt, ne ex accusati existimatione quidpiā detrahatur, ac triūphantiū more, lauro ac palmâ decoratus innocens, equo omnium gratulatione vehi consueuit, quo spectaculo timidorum animi suppliciorum seueritate affecti valdè recreātur. Ij verò, qui ita ex tanto periculo pristino statui restituti sunt, Deum nūquam collaudare desinunt, qui illud in terris tribunal posuit, quod innocentium honori maximè consulat.
13 Cùm autē † Inquisitores hæreticos puniunt, non eo animo id faciunt, vt eos funditus perdant, sed vt conuertantur & viuant, iuxta illud Ezechiel. cap.33. inquit enim: [Nolo mortē impij, sed vt cōuertatur impius à via sua, & viuat.] Idem deducitur ex cap.18. eiusdem Prophetæ, & habetur in c. agnouimus. & in c. his qui. & c. si presbyter. 26. q.6. & sic debet intelligi doctrina D. August. Epist. 48. & 50. vbi docet hæreticos puniēdos esse. [Phreneticus ligādus (inquit) & corripiendus est, ne præcipitetur] Deus quoque nos omnes flagellat & corrigit, vt pater filios: & pastor errantia pecora flagello reuocat ad gregem.
14 † In indicando enim & corrigendo hoc sanctum Officiū obseruat vt eum quem punit emendet, aut pœna eius cæteros meliores reddat, aut sublatis malis securiores cæteri viuant: hæc enim

enim est Ecclesiæ intentio vt cõuertat hæreticos, & vt hæreticorum pœna sit metus hominum, vt quos Dei timor à malo non reuocat, temporalis saltem pœna cohibeat. l. locatio. §. quod illicitè. de publica. & vect. c. famæ. de sentẽtia excommun. quia (vt inquit Propheta) iustus lætabitur, cũ viderit vindictam impij, manus suas lauabit in sanguine peccatoris. Non lætabitur iustus, quòd insultet peccatoris calamitati, sed quòd videat gloriam Dei illustrari, & omnes à maleficio deterreri, dum improbi pœnas luunt. Psal. 58. Chrysost. ad populum Antiochenũ Homil. 50. & tex. in l. 1. C. ad leg. Iuliam repetũdarum. Deut. 13. 19. & 21. & Prouerb. 19. & 21. Vnde sapienter admodum Aristoteles in fine vltimi libri Ethicorũ inquit: [Multitudo necessitati potiùs quàm rationi, & pœnis quàm honestati paret: idcirco aduersus inobediẽtes, & hebetiores ingenio castigationes, pœnasque instituere oportet: eos verò, qui curari & emendari nequeunt extrudere & exterminare.] Improbus enim dolore afficiẽdus est, perinde atq; iumentũ; nam (vt Fabius ait) qui ratione traduci ad meliora nõ possunt, solo metu cõtinentur. & Plato lib. 12. de legibus, pœnis maligni vexantur, vt & ipsi, & qui puniri iniquitates & iniustitiam oderunt, aut non omnino, aut saltem minùs in simili vitio peccent. Theodosius quoq; & Valentinus hæreticos puniebant, additâ ratione, vt ab errore perfidiæ, si ratione retrahi nequeunt, saltẽ terroribus reuocẽtur c. factę autem. dist. 4. [Factæ autem (inquit Isidorus) sunt leges, vt earum metu humana coerceatur audacia, tutaque sit inter probos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refręnetur audacia, & nocendi facultas.] Et Demosthenes in oratione contra Aristogitonem [Duæ res (inquit) sunt propter quas omnes feruntur leges: vt ij qui ius violarunt puniãtur, alijq; meliores reddantur] & refert Fabius lib. 12. cap. 7. l. 54. tit. 4. lib. 16. C. Theodosiano. Hoc idem sanctissimè sancitum est, vt dicit Cyprianus in sermone de Passione Christi: facilitas nãq; veniæ peccatis laxat habenas, & incentiuum tribuit delinquendi. Et Chrysostomus in sermone de Absalõ [Semper (inquit) scelera dum non resecantur increscunt: & in augmenta facinorũm prosilitur, quoties secura impunitate peccatur.] Vbi autem experimentum docet, quantùm hoc vtilitatis afferat, quid illic opus est speculationibus? vt dixit Dionysius lib. 11. antiquit. Rom. & secuti Clemens Alexandrinus libr. 1. Stromat. inquit; [est vel maximè fide digna probatio, quæ cũ experientia est coniuncta] quia nihil ferè distat à demõstratione, vt probatur ex tex. in c. est iniusta. 23. quæst. 4. huius autem affectus testis est August. in ea Epistola, quam scripsit ad Vincentium: testis religiosissima Hispania, quæ hoc vnico remedio ab hęresibus & prauis dogmatibus immunis, & pura seruatur.

15 Sed & huius inclyti† tribunalis integritas vel ex eo maximè commendatur, quòd officiales habeat familiares & ministros, qui in suis exequẽdis officijs ita se integros & incorruptos præstãt, vt longè reliquis officialibus cæterorum tribunalium antecellant. Nec mirum, cum omni commodo temporali, vel odio, vel amore postposito, grauissimis etiam pœnis trãsgressoribus propositis, ad rectum iudicium faciendum procedere cogantur. Sic Clemens V. in Clementin. multorum. §. verum. de hæreticis. vbi contra facientibus Episcopis suspensionis per triennium ab officio, Inquisitoribus alijs maioris excommunica-

municationis imponitur pœna, Summo Pontifici reseruata absolutione: cuius sanè §. verba, vtpote elegantissima, hic describenda curauimus: quæ sic se habent: [Verùm quia nimis est graue ad exterminationem prauitatis prædictæ non agere; quod ipsius contagiosa enormitas agendum requirit, graue est quoque & damnatione dignissimum malitiosè insontibus eandem imponere prauitatem. Episcopo & Inquisitori prædictis, ac alijs addicti executionem officij substituendis, ab eis in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ præcipimus, vt sic discretè & promptè contra suspectos vel diffamatos de huiusmodi prauitate procedant, quòd malitiosè aut fraudulenter tantã labem, seu quod ipsos in executione officij Inquisitionis impediat, falsò alicui non imponant: quod si odij gratia, vel amoris, lucri, aut commodi temporalis obtẽtu contra iustitiam, & conscientiam suam omiserint contra quenquã procedere vbi fuerit procedendum, super huiusmodi prauitate aut obtentu eodem, prauitatem ipsam vel impedimentum officij seu alicui imponendo cũ super hoc præsumpserint quoquo modo vexare (præter alias pœnas pro qualitate culpæ imponendas eisdem) Episcopus aut superior suspensionis ab officio per triennium, alij verò excommunicationis sententias eo ipso incurrant, à qua quidem excommunicationis sententia, qui eandem incurrerint, nisi per Romanum Pontificem nequeant, præterquam in mortis articulo, & tunc satisfactione præmissa, absolutionis beneficiũ obtinere, nullo in hac parte priuilegio suffragante.] Hæc ibi.

Quare mirum non est, si huius sancti tribunalis integritas omnibus alijs facilè præluxerit, tam grauissima pœna contra corruptos iudices indicta, quæ etiã ad Aduocatos Fiscales, Officiales, siue Alguazirios, Notarios, apparitores siue portarios, ac alios quocũq; nomine cẽseantur officiales ampliatur, vt in instructione Hispalen. anni 1484. cap. 1. & 9. continetur.

16 † Porrò huius sacrosancti Officij dignitas atque præstantia ex eo non mediocre accipit incrementũ, quòd nullus ad Inquisitoris, familiaris, aut aliud assumitur ministerium, qui non sit antiquâ Christianorum familiâ natus, & claro sanguine satus, ex qua nullus fuerit in S. Officio pœnitẽtiatus, aut ex Iudæis aut Saracenis oriũdus: Ex quo & illud cõsequitur, quòd cum ij qui honestis parentibus nati sunt, in hoc sancto tribunali se in Dei seruitio exercere contendant, atque exoptent impijs hæreticorum præuaricationibus se opponere, sicq; maximâ animi voluptate, optimoq; diuini cultus zelo id munus suscipiant, fideliter ac rectè illud exequantur. Nã si diligenter id consideretur, vtiq; reperiemus S. Officij officiales, familiares, reliquosq; ministros moribus, vitæ puritate, atq; virtutibus lõgè alijs
17 antecellere. Sed quamuis † ex tota huius nostri operis Historia maximi, immensiq; fructus, qui tũ in vniuersa Dei Ecclesia, tum in primis in Hispania nostra S. Inquisitionis munere & beneficio consecuti sunt, luculenter atq; apertè demonstrantur, specialis tamen eius rei in sequẽtibus capitulis nobis instituendus est sermo. Ve-
18 rùm huius † officij amplitudo atque maiestas maxima est: quamuis enim ante annum 1500. si qui ex Inquisitoribus Cardinales crearentur, cum tamen perpauci essent, illud statim munus deponerẽt, ab anno tamen 1500. vsque ad 1596. plusquam quadraginta Inquisitores in amplissimum purpuratorum numerum assumpti,

Inquisitio-

Inquisitionis officio perfuncti sunt:
19 † ex quibus vnus Imperatoris frater, alter Lusitaniæ Rex, quinq; etiã Summi Pontifices creati sunt. Quæ cum ita sint, maiori tamen admiratione pensanda videntur, quod ab humilibus principijs, qualia in Sãcto Dominico, eiusque ac sancti Francisci egenis filijs sanctũ Inquisitionis officium ortum, per tot tantasq; hæreticorum
20 procellas eductum, † ad tantam potestatis ac dignitatis peruenerit summitatem, vt nemo sit qui illi resistere valeat, sed eius nominis terrore omnes cõcutiantur, ac etiam contremiscant; præsertim verò in pacatissimi Catholici nostri Regis prouincijs, vbi propter singularem ipsius Regis pietatem, ob incredibilẽ propè eius dilectionem, quã Inquisitionem prosequitur, insignes, immensosque fructus atque vtilitates Hispaniæ nostræ sacrum Inquisitionis officium suppeditauit, incendia extinguendo, quorum ardore sine dubitatione partes Hispaniarum quamplurimæ conflagrassent, nisi cælestibus aquis censorum fidei incendia tot extincta fuissent.
21 † Vnde si magno in honore fuerunt illi, qui conseruatores patriæ dicebãtur, quia faces ad vrbium incendium excitatas extinxerunt, si Metellus ille, cognomento Pius appellatus, Romanorum literis celebratur, qui Mineruam periculo vitæ suæ flammis è medijs eripuit; si maxima laus, & honos iure optimo debetur conferentibus operam & studium suum, in gloriam, & honorem maiestatis æternæ: quibus laudibus quæsitores sacræ fidei prosequemur? quibus Inquisitores honoribus & ornamentis afficiemus, qui non parietes, mœnia, atque adeo tecta ciuitatis ex ferro & flammis hostilibus eripiunt, sed ipsam religionem ex impijs manibus, & ore sacrilego nostrorum hostium sua vigilantia tuentur, atq; defendunt? non corpora, sed animos Christianorum: non opes atque diuitias, sed ipsas virtutes & ornamenta cælestia conseruant; non has flammas, ignesq; manibus hominum accensos, sed flãmas & incẽdia inferorum extinguunt: non vt Metellus, simulacrum Mineruæ, sed ipsas imagines sanctorum, stemmata virginis Mariæ; Sanctuarium Christi Iesu, aras & templa sanctissima, tot opera & monimenta sanctorum salua, & integra conseruant? Factum quidem est dono ac munere Dei O P T. M A X. vt nullos magistratus magis homines metuant atq; reformident, nullos honoribus eximijs magis prosequantur, & omni genere complectantur officiorum; sic (inquam) eos colunt, venerantur, suspiciunt, vt venerandos, & colendos intelligant instar alicuius numinis, quod veluti de cælo delapsum ad cõseruationem fidei, & ad decretorum, & morũ instaurationem Deus O P T. M A X. generi Christianorum dederit.
22 † Vigiliæ quidem sunt per Inquisitores constitutæ, quas positi cunctis in locis diligenter agunt, vt dies semper clarus sit & illucescat cultoribus Christianæ fidei, neq; sint aliqui, qui arbitrantes parum nostros vigilare præfectos religionis, vt immanes lupi in medijs tenebris, & in noctis obscurę profunda caligine in ouile Christianorũ inuadant, & oues ore inhiãtes deuorent, atq; discerpant. Angeli verò custodes dicendi, qui in animorum nostrorum custodia positi, non homines solùm singulos custodiunt, sed aditus omnes Dæmoni praecludendo, nos saluos & incolumes conseruant. Sint prætores ciuitatum in magna gloria qui clauum, & regimen ciuitatum tractant studio & vigilantiã: maximè floreant in omnibus regnis & Imperijs florentissimis au-

ditores

ditores Regij, qui legibus Iurisconsultorum,& regnorum sanctionibus respublicas moderantur atque gubernant: omnes denique Magistratus laudibus & honoribus maximis afficiantur, per quos factum est, vt scelera vindicentur, & tuta sit ab hominum improborum audacia respublica: sed Inquisitores ipsi præferantur magistratibus vniuersis: meritò sunt eorum maiora, laus & honos altiùs ascendunt: nō de corporibus, non de diuitijs, non de statu rerum humanarum, sed de salute animarū, de dignitate fidei, de gloria diuinæ Maiestatis consilijs suis maximis, atque serenissimis agunt atque decernunt.

De viris Illustribus, qui de sanctæ Inquisitionis Officio, aut egregiè senserunt, aut præclarè locuti sunt.

CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *Officium S.Inquisitionis mirū in modū extollit F.Ludouicus Granatensis.*
2 *Officio S.Inquisitionis Philippus Menesius attribuit fidei conseruationem in Hispania.*
3 *P.Ignatij fundatoris Societatis Iesu, singularis affectus in sanctæ Inquisitionis Officium.*
4 *P.Petri Ribadeneyra de S.Inquisitionis Vtilitate honorificum testimonium.*
5 *Officium S. Inquisitionis Hispaniæ Papyrius Massonus, vir natione Gallus,& pius mirificè laudat.*
6 *De Officio sanctæ Inquisitionis Hispaniarum, Stanislaus Hosius Cardinalis honorificam facit mentionem.*
7 *S. Petrus Martyr Episcopatum refugit, non autem sanctæ Inquisitionis Officium.*
8 *Officium Inquisitoris Generalis, libenter F. Thomas Turrè-cremata suscepit, Episcopus autem Hispalensis creari renuit.*
9 *F.Franciscus Ximenius, Archiepiscopus Toletanus, publicatio testium ne fieret, pro virili parte defendit.*
10 *Reges Catholici parui facientes vectigalium iacturam, modum procedendi S.Inquisitionis non immutarunt.*
11 *Fr.Gaspar à Corduba, confessarius serenissimi Hispaniarum Principis, quædam de sancto Officio meditatus.*
12 *Fr. Vincentius Antist. Iustinianus, de sancto Officio scribendo plurimùm meruit.*
13 *Fr.Alphonsus Giron, de vtilitate S. Officij multa prodidit.*
14 *Fr.Dominicus à Mendoça quantum S.Officio antiquitas debeat, suapte diligentiâ perfecit.*
15 *Officium S.Inquisitionis Papa Paulus IIII. vltimis verbis moribundus Cardinalibus commendauit.*
16 *Pius Papa V. S. Inquisitionis Officium plurimis priuilegijs decorauit.*
17 *Sixtus Papa V. magni fecit sanctum Inquisitionis Officium.*
18 *Officium sanctæ Inquisitionis Carolus V.Imperator, tam in testamēto, quàm in codicillo filio suo Philippo II.commendauit.*

OT commoda & singularia bona ex sanctissimæ Inquisitionis Officio, tanquam ex perenni fonte, in Ecclesiā Catholicā dimanant, vt quāquam omnibus

perspecta & cognita sunt, silētio prætetire non possim. Si enim agri fertiles, qui non quiescūnt, sed quotannis ferunt fructum, maximi sunt pretij, & ab agricolis expetuntur: quāti ducendum S. Inquisitionis Officium est, ex quo non singulis annis, sed singulis mensibus & horis vberrimi fru-
1 ctus decerpuntur? Callebat † hæc optimè F. Ludouicus Granatēsis, in quo cognitio diuinæ sapientiæ mirum in modum illuxit, dum vltimam dictans concionem, quam paucis diebus ante mortem in lucem edidit, in hæc verba prorupit [Sanctæ Inquisitionis Officium murus est Ecclesiæ, columna veritatis, fidei custodia, Christianæ religionis thesaurus, arma aduersus hæreticos, cōtra omnes dæmonum fallacias, & technas, lumen fulgentissimum, lapis Lydius ad doctrinæ veritatem dignoscendam & examinandam. Qui animo & cogitatione lustrauerit Britāniam, Gallias, Germaniam, cæterasq; Septētrionales regiones, quæ veritatis luce nō illuminantur, inueniet earum nationes densissimis tenebris circūfusas, à rapidis canibus, & furentibus belluis discerptas atque dilaceratas: adeoque absurdis erroribus contaminatas, vt Religionem Catholicam, vel labefactauerint vel funditus deleuerint. Quid Hispaniā futurum erat, si incendium, quod Pintiæ, & Hispali vires acquirere & iam diffundi latenter ceperat, summa vigilantia atque diligentia Inquisitorum non fuisset extinctum. Huius enim sancti Tribunalis est rapaces lupos à grege Dei abigere atque deterrere, perditorum hominum consilia detegere, hæreticos hostiliter irrumpentes cōprimere, ne de veritate & religione triumphum agere procaciter glorientur.] Hæc ille.

2 Philippus Menesius † ex eadem Prædicatorū familia, & in Theologica facultate Magister clarissimus, dum damna atque incommoda deplorat, quæ rerum fidei ignorantia Hispaniarum Regnis inuexit, dum eadem de causa in summum fidei periculum adductas Hispaniæ prouincias lamentatur in aureo illo Catechismo (quē ad huiusmodi ignorantiam expellendam scripsit) in hæc verba prorupit: [Hæc omnia quæ hactenus coniectaui, ipsa nos docuisset experientia, nisi DEVS OPT. MAX. (quæ sua est misericordia & clementia) Hispaniarum prouincias igneis sacrosanctæ Inquisitionis mœnibus cinxisset, quæ hos lupos rapaces arcent, & remorantur.] Quid? nonne si tam altissimo muro Hispaniarum Regna non essent circumuallata, perniciosissima hæreticorum doctrina fuisset vbique disseminata? nonne omnia à perfidis hæreticis fœdata, & contaminata fuissent? proculdubiò. Tanta enim est illorum audacia, adeo omnes in hac re animi atque industriæ suę vires effundūt, vt animas in fide Catholica firmas atq; stabiles euertant, prorsusq; disturbēt, vt cum ipsi pedem in Hispanias inferre non audeant, ne supradicto incendio comburantur, scripta sua miris modis excogitatis summa astutia & calliditate submittant, vt ipsis saluis, venenata consilia ad exitum optatū deducantur. Verùm enimuero, si rem attenta animi cogitatione perpendamus, inueniemus non solùm scripta, sed autores etiam ingressos, quanquam optatis suis frustrati, in vincula & in rogum inciderunt, quod in causa esse debet, vt sanctissimæ Inquisitionis Patres summa vigilantia excubias agant, & instar animalium Ezechielis vndique prospiciāt, ne

ne huiusmodi homines grassentur per Hispanias.] Hactenus Menesius.

3 Nouerat optimè hæc omnia, quòd attenta animi cogitatione perpenderet, Pater Ignatius Loyola, vir nūquā satis pro dignitate laudatus, siue vitam eius admirabilem, siue ipsum à Deo Opt. Max. electum ad instituendam religionem illustrem, literarum eruditione & vitæ exemplo celeberrimum, siue Ecclesiæ Catholicæ vtilissimum consideres. In hoc ergo patre tam insigni (vt refert P. Petrus de Ribadeneyra, vir eiusdem Societatis literis & religione grauissimus lib. 5. vitæ P. Ignatij) visus fuit maximus pietatis affectus, & incensum valdè S. Inquisitionis Tribunali omnibus in rebus obsequendi, seruiendique desiderium: nam cum animaduerteret auitam religionem & Catholicam fidem Christi sanguine & Apostolorū doctrina fundatam, à truculentis, sacrilegisque fidei hostibus nostra ætate, omnibus machinis pertinaciter oppugnari, & grauissimos atque sapientissimos viros, qui consilio supremo fidei præsunt, quasi in vigilia quadam stare, luporum rabiē arcere, & sanctissimæ fidei propugnationē suscipere, dabat operam vt eius tribunalis autoritatem ad fidem ipsam tuendam apprimè necessariam, quam maximè posset per se, & per suos conseruaret. Quamobrem quæcumq; ipsi negotia sese offerebant ad Inquisitionis Officiū pertinentia, tametsi à Sum. Pont. ea impetrare minimo negotio poterat, semper tamen ad ipsos fidei quæsitores reiecit, per eosq; confici voluit, quemadmodum multis exemplis explicare non esset difficile, quæ breuitatis causa omitto.

Idem Petrus Ribadeneyra lib. 2. vitæ eiusdem P. Ignatij c. 18. hæc obiter dicit: Debemus etiam eniti quantùm possumus, & dare operā, vt vitia

4 nostra corrigamus: ne singulare donum fidei nostris peccatis perdamus quod aliæ nationes suis peccatis perdiderunt. Et dies noctesq; Deum nostris placare, atq; fatigare precibus, vt Philippum Regē Catholicū incolumē, felicissimumq; quàmdiutissimè tueatur: qui pro sua auita atq; eximia pietate, summa prudētia, incredibili vigilantia, maxima inter omnes, qui vnquā fuerūt Reges potentia, se murum pro domo Dei opponit, vt Catholicā fidem protegat & defendat. Quod quidem præstat, nō solùm armis inuictis, & cōsilijs salutaribus, sed etiam ijs sacrorū Patrū excubijs, qui fidei Catholicæ senatui præsunt, & in perenni quadā vigilia sedētes, hæreticorū furorem ab nostris ceruicibus, & certissimā pestē ab Hispaniæ finibus auertūt. Quod quidē sanctissimæ fidei tribunal, ad conseruationē atq; defensionem fidei Deus Opt. Max. admirabili prouidētia, in Castellæ ac Legionis regnis instituit, an. ab ortu Filij sui 1481. In Aragonia verò, Valentia, Catalonia, ann. 1483. quo ipso anno monstrum illud Martinus Lutherus in lucem editum est: vt vel ex hac ipsa tā opportuni tēporis cōiunctione, Dei consiliū fiat manifestum, fidei tribunal, hostibus fidei, antidotum veneno, prouidentissimè opponentis. Nam tametsi cùm primùm hoc fidei sanctissimæ consilium est institutum, existimabant homines futurorum inscij atque improuidi, propterea solùm institui, vt per illud Hispania Iudæorum atque Saracenorum spurcis superstitionibus repurgaretur; Deus tamen, qui immutabili præsciētia sua præterita, præsentia, & futura ab omni æternitate æqualiter complectitur, profligatissimos atq; pestiletissimos nostris temporibus, hæreticos exorituros prospiciēs, sanctissimq; fidei senatū in Hispa-

nia constituit ad arcendos hæreticorum impetus, & nequissimorum hominũ fraudes discutiendas. Optimus quoq; Iurisconsultus, & vir pius (tametsi Gallus) Papyrius Massonus in vita Sixti IIII. planè cõcedit ex ea autoritate, quam Reges Catholici atq; eorum successores S. Inquisitionis Officio detulerunt, & honore quo iudices illos affecerũt, fieri nõ posse quin Hispaniarum Regna felicissima pace, & vita tranquilla perfruantur, liberaq; sint, & remota à magnis incendijs, quæ vicinas in prouincias inuaserunt: quin deniq; Hispani sint immunes à sæuissimis tempestatibus & procellis, quibus non solùm ferè omnes Europę nationes iactaræ Catholicæ fidei, sed & patresfamilias vexati rei familiaris, & reliquorum temporalium bonorum naufragium infeliciter fecerunt.

6 Doctissimus Cardinalis Stanislaus Hosius, Episcop. Vuarmiensis, natione Polonus lib. 3. quem cõtra Brentiũ hæreticũ in lucem edidit, maximis laudibus celebrat, & in cęlũ tollit Hispaniarũ felicitatẽ, quas omniũ bonorũ abundantia affirmat circũfluere, propter summã curam & diligẽtiam, cui ad fidẽ Catholicã conseruandam, & hæreses extirpandas incumbunt.

7 Hæc omnia D. Petri Veronensis cõfirmantur exẽplo, qui ad Episcopatũ electus, nulla ratione adduci potuit, vt tantã dignitatem admitteret. Verùm qui totis viribus munus Episcopale refugit, quoties aduersus hęreticã prauitatem Inquisitor Apostolicus fuit creatus libenter officiũ suscepit, vt potè qui optimè nosset magistratum hũc sibi esse laboriosum, Ecclesię Catholicæ vtilissimum, & ad diuinã gloriam amplificandam aptissimum.

8 Hoc idẽ † suo illustrauit exemplo F. Thomas à Turre-cremata, nunquã satis pro dignitate laudatus, qui post quàm omnes industriæ suæ neruos in eo intẽdisset, vt Reges Catholici Ferdinandus & Elisabetha S. Inquisitionis Officiũ in Hispaniarum regnis instituerent, ad Inquisitoris Generalis dignitatem euectus, nequaquam reluctatus est: vbi autem Catholici Reges ad Archiepiscoparũ Hispalensem eum nominare decreuerunt, cõtinuò illorũ voluntati obsistere, preces & lacrymas fundere, nec à sua vnquã voluntate dimoueri potuit. Quin intelligentiã & ratione optimè cõprehenderat, nullã adinuentionẽ ad hæreses radicitus exstirpãdas Inquisitione fir miorẽ excogitari posse. Quamobrem vir diuinæ gloriæ studiosissimus, cum ab omni honore, & dignitate maximè abhorreret, eã tamẽ, in qua Dei Opti. Max. honos instituisset, vt subterfugerer, à se impetrare nõ potuit, præsertim cũ ipsa experientia cognosceret ex modo procedendi S. Inquisitionis, & Iudęorum exstirpatione maximam ad fidem conseruandam & augẽdam vtilitatem decerpi. 9

Maximam huius S. tribunalis penitus spem animo cõplexus fuerat D. Franciscus Ximenius, sanctę Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, & Archiepiscopus Toletanus, vir de Hispaniarum Regnis præclarè meritus, qui celeberrimam Compluti Academiã erexit, & alia pietatis monumenta condidit. Inter alia ergo clarissima facta, quæ de eo cõmemorantur, illud est perpetuã recordatione dignissimũ, quo impetus & consilia cõfregit eorũ, qui ad fidẽ Catholicã se recenter adiunxerant. Cum enim octingẽta millia aureorũ Carolo regi obtulissent, si in S. Inquisitionis Tribunali testes publicari iuberet, timens ne regẽ adolescentẽ & parũ expertũ in suam sententiam adducerent literas continuò misit ad regẽ, qui in inferiori Germania ea tẽpestate degebat, summis illum

illum precibus obteſtans, nè rem Hiſpaniarū regnis vtiliſsimam euerreret: teſtes ſi publicarentur, fieri non poſſe, quin denunciationes retardarętur, & delicta impunita manerent: indeque euenturum, vt tam ſanctū Tribunal à Catholicis regibus ſuis prędeceſſoribus erectum breui tēpore corrueret. Re diligenter perſpecta, tantique auri ſumma contempta, Conſilium Cardinalis Rex Carolus complexus eſt, atque inde illud factum eſt vt toto vitæ ſuę tempore ſanctam Inquiſitionem magno fuerit fauore proſecutus. Intelligebat enim nulla tam munita mœnia reperiri poſſe ad regna ſua conſeruanda, quàm S. Inquiſitionis Officiū, quo commotus tā ſanctum Tribunal in regnū Neapolitanū inducere conſtituit, vt in cap. de Neapolitana Inquiſitione refertur.

10 Nec ſilentio † inuoluēdus eſt ſanctus ille Catholicorum regum affectus, qui poſt inſtitutum in Hiſpaniarū regnis S. Inquiſitionis Officium, nulla ratione adduci, nec oblata ingēti auri ſumma commoueri, nec maxima vectigaliū iactura frangi potuit, vt benigniùs cum eis, qui in fidem Catholicam deliquerant ageretur, ne vires S. Officij eneruarentur, vt in c. de Caſtellæ S. Inquiſitione memorauimus. Cuius zēlū in fide Catholica cōſeruanda Deus Opt. Maxi. multis præclaris victorijs illuſtrauit, ac remuneratus eſt: quod ipſe Rex Catholicus agnoſcens, omnes ſuas victorias ac felices euētus referre ſolebat in zelum, quo diuinitus excitatus fuerat ad Catholicam religionem amplificandā & S. Inquiſitionis Officium inſtituendum, vt refert Hieronymus Zurita libr. 20. Annaliū c. 49. & Petrus Ribadeneyra libr. 1. de virtutibus Principis Chriſtiani c. 16.

11 P. Fratrem Gaſparem † à Corduba gente ortū nobili, & Dominicanæ regulæ alumnū tacitus nulla ratione prę-

terire poſſum, cuius ingeniū ſcientiarū encyclopedia venuſtatū hoc apud omnes doctos obtinuit, vt eloquentiæ & doctrinæ quoddā ſit aſylū. Ego quidē illi credulus, lucubrationes haſce meas à me paſſus ſum exire, cum ſcirēm optimū illum & candidū ſcriptorū eſſe iudicē. Meo non eget ille præconio. Ipſe ſibi ſuę laudis teſtis eſt locupletiſsimus. Nam eò ſua virtute venit, vt Principis noſtri cōfeſsionibus aurē præbeat, ordinis ſui Dominicani prę fecturā in ſua prouincia moderetur, & Conſultoris titulo in Officio Cordubenſi fulſerit. Sed & ipſe lucubrationes in Officij ſancti ſplendorem cumulat.

12 P. Fr. Vincentius Antiſt Iuſtinianus, Valentinus, † Ordinis S. Dominici, paginæ ſacræ Magiſter præſtantiſsimus, & Philoſophiæ cognitione maximè excultus; idemque in Hiſtoricorum ſcriptorum lectione magnopere verſatus, vir pietate & prudentiā ornatiſsimus, ſtylo ſcripſit luculento de S. Officij dignitate, eaque in vnum contulit quæ de illo ordine ſparſa paſsim apud autores circumferebātur, vt nō immeritò plurimum illi deberi ab eodem Officio exiſtimem.

13 P. Fr. Alphonſus Giron, † magiſter in ſancta Theologia ex Dominicana familia, qui multos annos exſtitit à ſecretis Officij ſancti, manum ad rem candem admouit, & eruditionis theſauris apertis, in tantum euexit decus illius ſancti tribunalis maieſtatem, vt illam vnam poſsimus iam dicere, plus ad ſtabiliendum, & confirmandum Reipub. cuiuslibet ſtatum conferre, quàm alias vllas politicæ diſciplinæ inuentiones.

14 P. Fr. Dominicus à Mendoça, † inter Dominicanos nominis vir celeberrimi, cuius ſinceritate, pietate, & doctrina Dominicana illa familia nobilitatur, magna & admirāda ex antiqui-

tatis ruderibus monuméta quasi sepulta & obliterata edidit, maxima illa deuotione, qua S. Officium prosequitur.

15 Nouerat † optimè hæc omnia, atq; attenta animi cogitatione perpenderat Paul. IIII. Pont. Max. qui quanti faciédum esset sanctæ Inquisitionis Officium, vltimis verbis moribundus significauit. Vt enim constat ex actis conclauis quo Pius Papa IIII. creatus est, cum ingrauescente morbo deficere sensim cepisset, vt iã iam discessurus videretur: paulò recreatus accersiri ad se Cardinales de more, iussit, eos extremis verbis allocuturus, cuius ea oratio fuit, vt primò sic exorsus: Ingredimur viam vniuersæ Carnis, eos ad pacem & concordiam cohortaretur, tum vt de Pontifice maximo deligendo etiam atque etiam cõsiderarent, diligenter admonuit, illud etiam eos obtestatus est, vt Inquisitionis Officium, quod vnum remedium labenti religioni præsens esse videbatur, commendatum haberent.

16 Pium V. Pontificem maximum nefas esset prætermittere, cuius omnes conatus non solùm ad conseruandam sed etiam ad propagandam fidem tã auspicatò inuigilarunt, vt suo (quod proprio vocant, sed magis propriè diuino dixerim) motu sanctiones, seu bullas sanctas tres ediderit. Earũ duæ sunt anni 1566. quarum altera vetuit rei iudicatæ prærogatiuam ne sumerent sententiæ latæ contra formam Inquisitionis à iudicibus quibuslibet in eorum gratiam, qui hæreseos criminibus essent obnoxij. Altera, qua statuit ne beneficia per hæresim vacantia cõferantur ab alio, quàm à Sum. Pontif. neúe inter cæteros vacãdi modos hæreseos crimẽ veniret; nisi expressa causa eiusmodi impetrationis exposita, aut qui impetraret, crimen in iudiciũ deduxerit, aut lata fuerit sentẽtia. Tertia verò an. 1569. qua cõstituit; vt quicumque Inquisitorẽ Officij ministrũ, accusatores, denunciatores, aut testes offenderit, reos hæresis liberauerit, capi vetuerit, occultauerit, anathemate percussus omni dignitate & dominio exuatur, eius eorũq; filij notẽtur infamia, & hereditatis iure priuẽtur. Idq; omne vt obtineat vbiq; terrarũ, Reges & potestates sæculi Pontifex idẽ obsecrat & obtestatur, in quibus omnibus quãta sit Officij S. dignitas, quàm necessaria sit orbi vniuerso, vbi heretici insurgunt, huius instituti o mirifico ac vere Põtificio stylo & Maiestate edicit.

Hoc idẽ cũ compertũ & exploratũ haberet Sixtus Papa V. cõgregationẽ Cardinaliũ pro S. Inquisitione confirmauit, appellans prædictã cõgregationem firmissimum Catholicæ fidei propugnaculũ: Et in fine Bullę, confirmationis, honorificã facit mẽtionẽ de S. Inquisitionis Officio in Hispan: regnis instituto, vt videri potest in prędicta Bulla, quę descripta est superius.

Carolus etiã V. Imperator semper Augustus, pro ea qua in Deũ pietate flagrabat, hæc amantissimo filio suo Philippo II. moriẽs in mãdatis dedit, & huius studij, quo erga S. Inquisitionis Officiũ ardebat, heredẽ testamento reliquit. Cuius testamenti clausulam, quæ tanti Principis pietatem studium & amorẽ erga Christianã Religionem maximè testatur, libet hic ex Hispano in Latinum sermonem conuersam inscribere.

Pro eo quo omnipotẽti Deo, officio, obstrictus teneor, & pro eo, quo erga serenissimũ Principem Philippum II. charissimũ filiũ amore sum accensus, plus illũ virtutum præsidio munitum, quàm diuitiarum amplitudine decoratum, cupiens & affectans, hac qua possum animi affectione in mandatis do, vt tanquam Catholicę Religionis studiosissimus Princeps, & diuinorum mandatorum obseruantissi-

mus

mus omnium rerum ad eius decus, & honorem spectantium ardentissimè curam suscipiat, & sanctæ matris Ecclesiæ dictis ac præceptis semper sit audiens, & inter alia hoc præcipuè & obnixè illi commendo, vt sanctæ Inquisitionis Officium contra hæreticam prauitatem diuinitus institutum illiusque ministros & officiales omnibus fauoribus atque honoribus prosequatur, eò quòd hoc vno remedio grauissimis in Deum offensionibus obuiam itur. Item illi præcipio, vt omnibus Ecclesijs & personis Ecclesiasticis suas immunitates seruandas curet, Religionibus faueat, illarum augméto & reformationi inuigilet. Itẽ, vt diuini cultus & honoris se se studiosissimum semper ostendat, sectetur iustitiam, illiusque administrationi, absque personarum exceptione, vigilanter incumbat: vsque Regnorum omnium paci, & tranquillitati prospiciat erga subditos, & gẽtiles benignitatis & humanitatis studia colat, neque eos aut vexari, aut iniurijs affici patiatur. Præcipuè verò illi præcipio, vt viduas, pupillos, ac pauperes suo patrocinio amplectatur, & diuitum & potentum extorsiones, ac iniurias ab illis repellendas (quod maximè Regium officium est) sedulò curet.

Neque ijs religiosissimus Imperator contentus arctiori vinculo charissimum Philippum ad horum obseruationem obstrinxit. In ipsa oculorum tetra caligine, in crebro anhelitu atque singultu, in totius corporis sudore, in interclusi spiritus angustijs hanc suam pietatem & animum erga sanctum Officium propensum testatum esse voluit. Et sic in suo Codicillo hanc clausulam adiunctam esse voluit, in qua hæc verba referũtur.

Quamquam vbi primùm de illis qui hæreseos insimulati fuerãt, & cõprehendi aut comprehensum iri sperabantur, certior factus sum, statim ad charissimam filiam Principem, quæ ad noxiorum punitionem & ad huius rei remedium pertinere videbantur, scripsi. Idemque præstiti per Ludouicum Quixadam, quem meo nomine ad huius rei cognitionem cum imperio delegaui, & quamquam certo scio Regem Philippum, cæterosque ministros (ad quos tantæ rei negotium spectat) sedulò curaturos, vt tantum malum penitus exstirpetur, & ea seueritatis significatione & ea breuitate puniatur, quam tantum facinus requirit: & quamquam certò scio fore vt Princeps filia huic negotio totis viribus incũbat, quousque executioni mãdetur; nihilominus pro mea erga diuinum obsequium, fidei exaltationem, erga Ecclesiæ conseruationem, & Christianæ Religionis augmentum voluntate propensa, pro cuius defensione propriæ incolumitatis dispendio (pro vt vniverso orbi notũ est) tot, tantosque labores exãtlaui, & pro eo quo teneor desiderio, quo Philippus tanquã Catholicus Rex idẽ prệstet, quod ego de illius pietate probitate, & studio erga Christianã Religionẽ confido ab ipso obnixè peto, & cum qua maxima possum contentione obtestor, & tanquã pater amantissimus; pro illius erga me obseruantia præcipio vt huius rei (in qua totius Hispaniæ salus agitur) ardentissimè curam suscipiat, vt scilicet, omnes hæresis labe infectos debita suis flagitijs pœna excipiat, nulla habita cuiusquam consideratione, neq; vllius personam aut preces admittat: ad cuius effectum sanctæ Inquisitionis Officium omnibus fauoribus prosequatur, cuius vigilantia in his Regnis Catholica fides augetur, & Christiana religio conser-

uatur, & quam plurimis malis ac damnis occurritur, quæ antequam oriantur, sedulò comprimuntur, prout latiùs in meo testamento illi præcepi. Nam præterquam quod si hoc præstiterit, Christiani Principis officio satisfaciet, Diuinam clementiam hac tam insigni probitatis & pietatis significatione deuinciet, vt eius consilijs adsit, ipsumque ab hostibus tueatur; & in periculis ac rebus dubijs sui numinis declaret præsentiam, me etiam ingenti gaudio cumulabit.

De studio, & vigilantia Inquisitorum, qua Vnitas Religionis Catholicæ, atq; concordia, & pax Reipublicæ conseruantur.

CAP. III.

SVMMARIVM.

1 *Religione nulla vnquam gens caruit.*

2 *Religio omnibus nationibus necessaria visa est ad rempublicam conseruandam.*

3 *Numa Pompilius melius meritus est de ciuitate Romana, quam Romulus.*

4 *Religio si paruipendatur, est certißimum indicium ruinæ alicuius Reipublicæ.*

5 *Atheistæ nihil efficacius religione attestantur ad Rempublicam conseruandam.*

6 *Status omnis Reipublicæ pendet à religionis obseruantia.*

7 *Respublicæ celebriores mundi potißimã curam Religionis habuerunt.*

8 *Socrates iudicium mortis subijt, quia receptam Religionem damnabat.*

9 *Religionis nostræ Catholicæ conseruationis maiorem curam habere debemus.*

10 *Principes omnes Christiani ob insignẽ religionem à Deo fuerunt fortunati.*

11 *Constantinus Imperator omnes suas victorias in religionis cultũ referebat.*

12 *Theodosij Magni Imperatoris nouella de Iudeis.*

13 *Theodosius Magnus Imperator, moribundus fidei conseruationem filijs commendauit.*

14 *Religione crescente Imperium dilatatur, ea declinante, decrescit.*

15 *Religio Catholica basis, ac fundamẽtum Romani Imperij.*

16 *Reges priusquam Regiam sedem conscendant, iureiurando polliceri teneri, se fidem Catholicam conseruaturos, statutũ fuit in Concilio Toletano VI. & in VIII. & nu. 17.*

18 *Forma iurisiurandi, quam Reges præstant in sua coronatione.*

19 *Reges, & magistri militum, ac prouinciarum Præfecti antiquis temporibus, fidei Catholicæ iureiurando promittebant.*

20 *Deus impunitam non relinquit Principum socordiam in conseruatione religionis.*

21 *Principibus, qui conseruandæ religioni student, omnia feliciter accidunt.*

22 *Principi desidioso in religione conseruanda nascuntur dissidia, rebelliones, & aliæ calamitates.*

23 *Religionis Christianæ effectus est, voluntates subditorum inter se, & cum Principe deuincire.*

24 *Religionis Christianæ Lex, non solùm quæ agenda sunt, præscribit, sed vires etiam ad agendum suppeditat.*

25 *Vnitas & concordia subditorum cum Principe, omnigenam felicitatẽ importat in regnum.*

26 *Officio S. Inquisitionis debentur fidei conseruatio & alia bona, quæ inde nascuntur, in Hispaniarum regnis.*

27 *Ratio bene gubernandi exigit, vt sanctum Inquisitionis Officium à Principe protegatur & honoretur.*

28 *Officium*

28 *Officium sanctæ Inquisitionis regnorum pacem & concordiam conseruat.*

29 *Reipublicæ bonum primarium concordiam esse, dixit Socrates.*

30 *Græciæ vrbes non aliud iusiurandum à ciuibus exigebant, quàm de concordia conseruanda.*

31 *Religionum dissimilitudo atque diuersitas, maximas solet in Republica excitare tragœdias.*

32 *Religio Catholica nihil nisi celeste, diuinumque admittit.*

33 *Deus imperauit populo Israelitico Ægypto egresso, ne cum infidelibus communicaret.*

34 *Deus iratus fuit Regi Iosaphat, quia cum inimicis eius amicitiam inierat.*

35 *Deus castigauit Amasiam & Asa, quòd amicitia copularentur cum impijs.*

36 *Amicitia cum serpēte, inimicitia cum Deo est.*

37 *Impietas est communicare cum illis, qui propter commissa scelera à diuinis officijs arcentur.*

38 *Concilia sacra clamant, ne cum hæreticis aliquatenus commisceamur.*

39 *Hæretici per dulces sermones seducūt corda innocentium.*

40 *Hæreticos omnes, ac Arianos, & Manichæos Diuus Antoninus maximè detestabatur.*

41 *Ioannes, quæ docuit de hæreticis vitandis factis comprobauit.*

42 *Polycarpus Marcioni sibi occurrenti quid responderit.*

43 *Hæreticis multa interdicuntur iure ciuili.*

44 *Theodosius imperauit, vt hæretici procul à ciuitatibus amandarentur.*

45 *Heretici cum Catholicis in eadem Republica pacificè viuere non possunt.*

46 *Officio sanctæ Inquisitionis debetur pax & tranquillitas Hispaniarum.*

47 *Officium sanctæ Inquisitionis viam intercludit regnorum dissensionibus & calamitatibus.*

48 *Machiauelli doctrina de regnorum conseruatione falsa & insana.*

49 *Bodini & aliorum impiorum doctrina de pace conseruanda, stulta, ibidem.*

NVLLA vnquam
1 gens † fuit tam barbara aut efferata,
quæ religione caruerit.
2 Hæc † enim vnica conseruandæ Reipublicæ ratio
omnibus visa est. Vnde Plutarch. lib.
aduersus Colotem [Ego (inquit) credo faciliùs esse sine area ædificare,
quàm sine religione posse rempublicam optimè gubernari.] Machiauellus homo insigniter impius,
ac politicorum huius temporis antesignanus lib. 1. suorum discursuum
cap. 11. religionem necessariam esse ad rempublicam gubernandam affir-
3 mat, meliúsque meritum fuisse† Numam Pompilium de ciuitate Romana ob inductam religionem, quàm
Romulum, qui prima eius fundamēta iecisset, armisq; propagasset. Duodecimo autem cap. eiusdem libri ait,
4 certiùs indicium † ruinæ alicuius reipublicæ non esse, quàm si religio, &
cultus diuinus paruipendātur. Ioannes Bodinus lib. 4. cap. 7. de Repu-
5 blica † cōmemorat etiam Atheistas, qui Deum esse negant, omniq; religione carent, attestari nihil efficacius, aut potentius religione inueniri posse ad rempublicam conseruandam, in eaque præsertim Principum potentiam, subditorum obedientiam, ac in superiores ob-
6 seruantiam, peccandi metum, amicitiam, ac hominum commercia sita esse, ob idque† magnum studium adhiben-

tem, ad honores & dignitates accedere; nulli administrationem petere ciuilis obsequij, nec defensoris fungi saltem officio. Nefas quippe credimus, vt supernæ maiestati, & Romanis legibus inimici, vltores etiam nostrarum legum subreptiuæ iurisdictionis habeantur obtentu, & acquisitæ dignitatis autoritate muniti, aduersum Christianos, & ipsos plerumque sacræ Religionis Antistites, velut insultantes fidei nostræ, iudicandi vel pronunciandi quod velint, habeant potestatem. Illud etiam pari consideratione rationis arcentes, neque Synagoga in nouam fabricam surgat, fulciendi veteres permissa licentia, quæ ruinam præsentaneam minitantur. His adijcimus, vt quicumq; seruum seu ingenuum inuitum vel suasione plectenda ex cultu Christianæ religionis in nefandam sectã ritumue traduxerit, cũ dispendio fortunarum, capite puniendum. Vt quisquis igitur vel infulas ceperit, acquisitis dignitatibus non potiatur, vel Synagogam extruxerit, compendio Ecclesiæ Catholicæ se nouerit laborasse. Imò quia ad honores irrepserit, habeatur, vt antè, conditionis extremæ, etiam si honorariam promeruerit dignitatẽ. Et qui synagogæ fabricam cepit, non studio reparandi, cum damno quinquaginta librarum auri fraudetur ausibus suis. Cernat præterea bona sua proscripta, & pœnæ mortis sanguinis destinandus, qui fidem alterius expugnauit peruersa doctrina. Et quoniam decet Imperatoriam Maiestatem ea prouisione cuncta complecti, vt in nullo publica lædatur vtilitas, curiales ciuitatum omnium, nec non cohortalinos onerosis quin etiam militiæ, seu diuersis officijs facultatum, & personalium munerum obligatos, suis ordinibus, cuiusque sectæ sunt, inhærere censemus, ne videamur hominibus execrandis contumelioso ambitu immunitatis beneficium præstitisse, quos volumus huius constitutionis autoritate damnari. Hac exceptione seruata; vt apparitores memoratarũ sectarum in priuatis dumtaxat negotijs, nullius iudicis sententias exequantur, nec carcerali præsint custodiæ, ne Christiani (vt fieri adsolet) nõnunquam obstrusi custodum odijs alterum carcerem patiantur incertum, an iure videantur inclusi. Hinc prospicit nostra clementia, Paganorum quoq; & gẽtilis immanitatis vigiliam nos debere sortiri, qui naturali vesania & licentia, pertinaci veræ religionis tramite dissidentes, nefarios sacrificiorum ritus, & funestæ superstitionis errores occultis exercere quodammodo solitudinibus dedignãtur, nisi ad supernæ maiestatis iniuriam, & temporis nostri contemptum eorum scelera professionis genere publicentur, quos non promulgatarum legum mille terrores, non denunciati exilij pœna compescunt, vt si emendari non possint, mole saltem criminum, & illuuie victimarum discerent abstinere. Sed prorsus ea furoris peccatur audacia, ijs improborum conatibus patientia nostra pulsatur, vt si obliuisci cupiat, dissimulare non possit. Quamquã igitur amor religionis numquã possit esse securus, quamquam Paganorũ dementia cunctorum suppliciorũ acerbitates exposcat, lenitatis tamen memores nobis innatæ, trabali iussione decreuimus, vt quicũq; pollutis, contaminatisque mentibus in sacrificio quolibet in loco fuerit comprehensus, in fortunas eius, in sanguinem ita nostra consurgat. Oportet enim dare nos hanc victimam meliorem, ara Christianitatis intacta seruata. An diutius perferimus

timus mutari temporum vices, irata cæli temperie: quæ Paganorum exacerbata perfidia, nescit naturæ libramenta seruare. Vnde enim ver solitam gratiam abiurauit? Vnde æstas messe ieiuna laboriosum agricolam in spe destituit aristarum? Vnde hiemis intemperata ferocitas, vbertatem terrarum penetrabili frigore sterilitatis læsione damnauit? nisi quod ad impietatis vindictam transit lege sua Naturæ decretum. Quod ne posthac sustinere cogamur, vt pacifica vltione (vt diximus) pianda est superni numinis veneranda maiestas, superest, vt quæ in Manichæos, Deo semper offensos, quæ in Eunomianos, hæreticæ fatuitatis autores, quæ in Montanistas, Cataphrygas, Photinianos, Priscillianistas, Ascodrogos, Hydroparastaras, Borporitas, Ophitas, innumerabilibus cōstitutionibus lata sunt, cessante desidia celeri executioni mandentur. Florenti Præfecte charissime Augustorum, Illustris igitur, & magnifica autoritas tua, cui cordi est cum diuinis, tum principalibus adhibere iussionibus famulatum, quæ insatiabili Catholicæ Religionis honore decreuimus, propositis excellentiæ suæ solenniter edictis, in omnium faciat peruenire notitiam. Prouinciarum quoque moderatoribus præcipiat intimari, vt & eorum pari solicitudine cunctis ciuitatibus atque prouincijs, quæ necessariò sancimus, innotescant. Dat. Prid. Kal. Febr. Constantinopol. Theod. A. xvij. Cos. & qui fuerit nunciatus. Eodem exemplo viro illustri Præf. P. Illyrici.] Et vt ait † Nicephorus lib. 13. Historiæ Ecclesiast.
13 cap. primo, dum in extremis ageret, nihil aliud filijs commendauit, quàm vt sanctam Catholicam fidem in sua integritate atque nitore retinerent, vt pacem obtinerent, inimicos superarēt, ac feliciter omnia, annuente Deo, perficerent. Imperatores Theodosius ac Valentinianus † ad
14 Cyrillum scribentes, firmitatem inquiunt ac stabilimentum Imperij à religione Catholica dependere, quæ duo adeò inter se cohærent, vnitaq; sunt, vt crescente religione, necessariò imperium dilatetur, eaque declinante, decrescat. Id ipsum quoque autoritate Leonis Papæ confirmatur, qui ad Pulcheriam Imperatricem scribens Epistol. 31. relata in c. res autē omnes, vigesimatertia quæstione quinta, sic ait. [Non possunt tutæ humanæ res esse, nisi regalis potestas Ecclesiasticæ coniungatur, ac vnà simul religionem tueatur, at-
15 que defendant.] Zeno Imperator † (teste Euag. lib. tertio cap. atque Nicephor. libr. 16. cap. duodecimo,) in suis cōnstitutionibus, atque decretis Religionem Catholicam vocat basim, fundamentum, atque præsidium Romani Imperij, matrem perpetuam ac immortalem eius sceptri. Iustinianus Imperator ait [nos omni studio ac prouidentia Ecclesiarum curam gerimus, ob quas credimus Deum nostrum Imperium sustinere, ac rempublicam pro sua cle-
16 mentia defendere.] Iam verò † in Toletano Concil. sexto cap. 3. decretum est in hæc verba: [Inflexibilis Iudęorum perfidia, deflexa tandem videtur pietate & potentia superna. Hinc enim liquet, quòd inspiramine summi Dei excellentissimus & Christianissimus Princeps ardore fidei inflammatus, cum regni sui sacerdotibus præuaricationes, & superstitiones eorum eradicare elegit funditus: nec finit degere in Regno suo eum, qui non sit Catholicus: ob cuius feruorē fidei gratias omnipotenti Domino cælorum agimus,

agimus, eò quòd ei tam illustrẽ creauerit animã & sua repleuerit sapiẽtia: ipse quoq; douet ei & præsentis æui diuturnam vitam, & in futuro gloriã æternam. Illud autem prouida nobis cura, & valdè est decernendum vigilanti solertia, ne eius fidei calor, & noster labor, quandoque in posteris tepe factus liquescat. Quocirca consonam cum eo corde & ore promulgamus Deo placiturã sententiam, simul etiã cum suorum optimatum, illustriumq; virorum consensu & deliberatione sancimus, vt quisquis succedentium temporum regni sortitus fuerit apicem, non ante cõscendat Regiam sedem, quàm inter reliqua conditionum sacramenta pollicitus fuerit, hãc se Catholicam non permissurum eos violare fidem: sed nullatenus eorum perfidiæ fauẽs, vel quolibet neglectu, aut cupiditate illectus, tendentibus ad pręcipitia infidelitatis aditum prębeat pręuaricationis: sed quod magno perè nostro est tẽpore conquisitũ debeat illibatũ perseuerare in futurum. Nam incassum bonũ agitur, si nõ eius prouideretur perseuerantia, &c.] Et in Concilio Toletano VIII. cap. 10. si-
17 militer decretum est: † in hæc verba. [De affinium successione vel munere, quamuis inordinatè relicta sint, aut primò tantùm filijs; aut hæredibus sequenter proficiant, vel propinquis, atque ita in eorum cunctis actibus, moribus, ac rebus præfatæ legis autoritas erit valitura, vt & perenniter maneat inconuulsa, & non prius apicem regni quisquam percipiat, quàm se illa per omnia suppleturum iurisiurãdi taxatione definiat.] Ad hæc etiã pertinet iusiurandum illud, quod à Regibus in eorum coronatione exigitur, vt defendant atque tueantur Catholicam fidem, iuxta formam traditam in Pontificali Romano, quæ sic
18 se habet. † [Rex electus accedit ad Metropolitanum, & coram eo detecto capite genu flexus, osculatur eius manum, & facit hanc professionem: dicens [Ego N. Deo annuente, futurus Rex H. profiteor, & promitto coram Deo, & Angelis eius, deinceps legem, iustitiam & pacem Ecclesiæ Dei, populoq; mihi subiecto, pro posse & nosse, facere, atque seruare: saluo condigno misericordię Dei respectu, sicut in consilio fidelium meorũ melius potero inuenire. Põtificibus quoque Ecclesiarũ Dei cõdignũ, & canonicũ honorẽ exhibere: atq; ea quæ ab Imperatoribus & Regibus Ecclesijs collata, & reddita sunt, inuiolabiliter obseruare. Abbatibus, Comitibus & vassallis meis congruum honorem secundum consilium fidelium meorum præstare] deinde ambabus manibus tangit librum Euangeliorum, quem Metropolitanus ante se apertum tenet, dicens [Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia]
19 Nec tantum antiquis temporibus † soli Reges ac Principes prædicto iuramento adstringebantur, sed ducibus etiam suis, atque præfectis præcipiebant, vt Catholicam fidem obseruare atque defendere iureiurando promitterent, iuxta formam, quæ est in nouell. const. 8. quod sanè præstabant, existimantes religionem, ac ea omnia, quæ ad eius cultum ac venerationem pertinent, præcipuè Regi-
20 bus curæ esse debere, hancque † ipsorum tam adstrictam obligationem esse, vt ipsa clamet contra malum ac infidelem Dei ministrum, qui id nõ pręstet, eumque rationem redditurum, ac ob id grauissimas pœnas in alio sæculo daturum, cum tamen nec in hoc talem principum socordiam impunitam Deus relinquat imò soleat illam plurimis calamitatibus vindicare, vt
21 infrà dicemus. E cõuerso † autem videmus reges ac Principes, qui conseruandæ

uandæ religioni student, à Deo insigniter adiuuari, fortunarique, eisque omnia feliciter accidere, quemadmodum plurimorum regum exépla ostédunt: quorum Historiæ refertæ sunt.

22 Calamitosis † his nostris temporibus videmus, principe in vera religione conseruanda desidioso, ac varijs religionum monstris in regno nascentibus, è vestigio consequi dissidia, discordias, rebelliones, ac alias magnas in gubernandi arte difficultates: cótra omnia efflorescunt, vbi integri-

23 tas religionis conseruatur. Est enim † peculiaris Christianæ religionis effectus, corda, ac voluntates subditorum inter se ac cum principe deuincire:

24 est enim lex nostris cordibus † insita, quæ non solùm docet ac mandat, vt inuicem per amorem coniungamur, sed ad id quoque propensionem ac

25 vires suppeditat. Hæc vnitas si † reperiatur, facilè est Reipub. clauum gerere, atq; omnia bona, ac omnigenam felicitatem, quæ in regno desiderari potest, importat. Hæc omnia breuiter repetita qui attenrè perpenderit, institutumque ac effectus sanctæ Inquisitionis florentis in Hispa-

26 niarum regnis † considerauerit, ingenuè fatebitur fidei sinceritatem, obseruantiam, aliaque inde consequétia innumera bona, quibus Hispania Dei beneficio exultat, post nostri Catholici regis laudabilem prouidentiá omnia sanctę Inquisitionis Officio deberi, cuius primarius effectus, est fidem orthodoxam defendere, eamq; illibatam, puram ac sine errorum, & hæresum mixtura conseruare, ac firmiter retinere: quod primú est principium, atque origo aliorum bonorum, quibus Hispaniam alijs prouincijs præeminere omnes cognoscunt: de quibus infrà (Deo dante) dicemus.

27 Ex prædictis † consequitur bene gubernandi rationem exigere, vt sanctum Officium summa contentione foueatur & conseruetur, cum ab eo defensio ac conseruatio fidei Catholicæ potissimùm sustineantur, vnde tot bona deriuantur, vt suprà tetigimus, & in capitibus sequentibus latiùs demonstrabimus: ratioque ipsa postulat, vt defensores ac propugnatores fidei magno studio constituantur, qui in muro sanctæ Inquisitionis magna vigilantia ac fidei ardore, excubias pro religione faciant, eamque ab hæresum incendio tueantur, atq; defendant.

Verùm non solú S. Inquisitionis Officium puram religionem Catholi-

28 cam: † sed pacem etiam regnorum & concordiam conseruat, quas adeò è Republica esse omnibus constat, vt sine illis diutiùs conseruari non pos-

29 sit. Vnde † Socrates (vt est apud Xenophontem de dictis & factis Socratis) primarium bonum Reipublicæ concordiam esse dixit: vsque adeò vt

30 Græciæ † vrbes non aliud iusiurandum à ciuibus exigerent, quàm de concordia conseruanda. Hæc autem, nisi omnes in vna religione consentiant, stare non potest, nec peregrina aliqua introducta manere, cùm reli-

31 gionum dissimilitudo, † atque diuersitas soleat turbas maximas atque tragœdias excitare. Quæ cùm vera sint, longè tamen magis in Christiana republica locum habent, cùm Catholicæ fidei religio, quę sola veritate in-

32 nititur nec opiniones contrarias, † nec quidpiam nisi cæleste, diuinumque patiatur, atque admittat. Non rectè possunt (vt Tertullianus ait de corona militum) vexilla Christi Sathanæ vexillis coniungi: nec lucis radius tenebrarum caligine copulari, nec vnica anima duobus dominis deberi, & (vt sanctus Cyprianus de vnitate Ecclesiæ ait) Amaro dulce, luci tene-

brę

bræ, paci bellum quid intersunt? se-
renitati imber, sterilitati fœcunditas,
fontibus siccitas, quid præstant? Hinc
est, quod Deuteronom. 7. & 31. cap.
Israelitico populo ex Ægypto † e-
33 gresso Dominus imperauit, ne Ca-
nanæis, Gebusęis, & Amorrhęis, alijs-
úe infidelibus communicarēt, matri-
monijs, commercijsúe coniungeren-
tur, quinimo illis bellum inferrent,
eorum ciuitates popularentur, fal-
sósque Prophetas occiderent, vt hoc
exemplo edoceamur, quanto odio
prosequi debeamus omnes Dei ini-
micos, purissimæque religioni no-
stræ contrarios: quæ est enim (vt dixi-
mus) Dei & Sathanæ communicatio?
quę participatio Christi & Belial? quę
fidelis cum infideli communio? Quis-
úe simul Christi & Dæmonum cali-
cem bibere potest? Nam, vt diui-
num Christi cecinit oraculum [Qui
non est mecum, contra me est, & qui
nō cōgregat mecum, spargit] Matth.
34 cap. 12. Propterea Iehu † Regem Io-
saphat his verbis commonuit, dicēs.
[Impium adiuuas, ac cum inimicis
Dei amicitias copulasti, propter pec-
catum hoc iratus est tibi Dominus]
Nec aliam ob causam, quàm ob has
35 sacrilegas amicitias, Amasias † & Asa
à Deo castigati fuerunt. Paralip. 16. &
25. Nā, vt eleganter Cyrillus Patriar-
36 cha Hierosolymitanus scribit: † Ami-
citia cum serpente, inimicitia cum
Deo est. Marsilius autem Ficinus in
commentarijs in Platonē, in Argum.
Dialog. 10. de Legibus, non minùs gra
uem de hac re sententiam protulit,
37 dicens impietatem † esse familiari-
ter communicare cum illis, qui pro-
pter commissa scelera à diuinis offi-
cijs arcentur; ij enim infecti cum
sint, non possunt nos secum commu-
nicantes non inficere. D. Ambrosius.
Quamobrem ad S. Vigilem Episco-
pum Tridentinum gloriosum Mar-
tyrem Epistol. vigesimaquarta libr. 3.
editione Roman. libr. 9. Epistola 70.
editione communi, scribens de mu-
nio ac Officio sancti præsulis, eum
ante omnia commonet facit, vt in pri-
mis totis viribus contendat, ne Ec-
clesia corpus commune fiat ex Chri-
stianorum atq; Gentilium commix-
tione. Iam verò S. Gregorius Na-
zianzenus Nectarium eius in Con-
stantinopolitana sede successorem
grauiter reprehendit, quòd illam ab
hæreticis aliquibus non purgaret.
38 Tandem sacra omnia † Cōcilia cla-
mant, ne cum hæreticis oremus, co-
medamus, aut aliquatenus commis-
ceamur. Vnde Fabianus Papa Epi-
stola ad Episcopos Orientis: Segre-
gatos nobis esse (inquit) à oportet
omnes, qui extra Ecclesiam sunt,
quibuscum nec cibos capere, nec
communicare nobis permittitur.
Nam colloquia hæreticorum sunt
periculosissima, & ideo diligen-
ter vitanda. Ita Paulus ad Roman.
16. [Rogo autem vos (fratres) vt ob-
seruetis eos, qui dissensiones & of-
fendicula præter doctrinam, quam
vos didicistis, faciunt, & declinate
ab illis.] Huiuscemodi enim Christo
Domino nostro non seruiunt, sed
39 sum ventri: † & per dulces sermo-
nes & benedictiones seducunt cor-
da innocentium. Sanctus Irenæus
lib. tertio. cap. tertio. Tantùm (inquit)
Apostoli, & horum discipuli habue-
runt timorem, vt neque verbote-
nus communicarent cum aliquo eo-
rum, qui adulterauerant verita-
tem. Sanctus Cyprianus libr. primo
Epistol. tertia ad Cornelium [De-
clinent (inquit) fortiter, & eui-
tent dilectissimi fratres nostri ver-
ba, & colloquia eorum, quorum
ermo, vt cancer serpit.] Et paulò in-
fra [Nulla cum talibus commer-
cia, nulla conuiuia, nulla colloquia
miscean-

miſceantur: ſimuſque ab eis tam ſe-
parati, quàm ſunt illi ab Eccleſia pro-
fugi: ſanctus Athanaſius de ſancto An
tonio in eius vita, nunquam (inquit)
40 † Manichæis, aut alijs hæreticis, ſal-
tem amicabilia verba largitus eſt, de
nuncians talium amicitiam atque ſer
mones perditionem eſſe animæ: ſic
etiam Arrianos deteſtabatur, vt om-
nibus diceret, nec iuxta eos quidem
eſſe accedendum: & ipſe Beatus An-
tonius iam moriturus: Hæreticorum
(inquit) & ſciſmaticorum venena vi-
tate, meumque circa eos odium ſe-
ctamini: ſcitis ipſi, quod nullus mihi
nec pacificus quidem ſermo cum eis
vnquam fuerit, ſanctus Auguſtinus in
Epiſtola. 62. Hæreticum (inquit) ſi-
cut vitandum monemus, ne infirmos
& paruulos fallat: ita non abnui-
mus, quibuſcunque modis poſſumus
corrigendum. Sanctus Leo ſermone
18. de Paſsione Domini, viperea (in-
quit) hæreticorum vitate colloquia,
nihil vobis commune ſit cum eis, qui
ſolo ſunt nomine Chriſtiani: igitur
omnes hæretici vitandi ſunt. Nam,
vt inquit Beda per dictam Epiſtolam
ſecundam Ioannis 1. & habetur in c.
omnes. 24. q. 1. Omnis (inquit) qui
recedit, & non permanet in doctri-
na Chriſti, hic Deum non habet, qui
permanet in doctrina Chriſti, hic &
filium & patrem habet: ſiquis vene-
rit ad vos, & hanc doctrinam non af-
fert, nolite eum recipere in domum,
nec aue ei dixeritis, qui enim illi di-
cit aue, communicat illius operibus
41 malis. Hęc Ioãnes de ſciſmaticis † ſiue
hæreticis vitãdis, quæ verbis docuit,
& factis exhibuit. Narrat enim de
illo auditor eius, ſanctiſsimus vir, &
martyr fortiſsimus Polycarpus Smyr-
neorũ antiſtes, quòd tẽpore quodam,
cùm apud Epheſum balneas lauandi
gratia fuiſſet ingreſſus, & vidiſſet ibi
Cherintum exire, continuò diſceſ-
ſit non lotus, dicens: Fugiamus hinc
ne & balneæ ipſæ nos corrumpant,
in quibus Cherintus lauatur inimi-
cus veritatis. Idem etiam Polycarpus
42 † Marchioni cum aliquando occur-
riſſet, dicenti ſibi: agnoſce nos: reſpon
dit: agnoſco primogenitum Sathanę
eadem ſententia probatur ex cap. Ad
43 uocauit. 24. q. 1. Intel autem † ciuili
hæreticis teſtimonium, omnis teſta-
menti factio, actiua & paſsiua, mune-
raque omnia publica & honores in-
terdicuntur, vt vtroque tam Iuſti-
nianeo, quam Theodoſiano codice
conſtat, vt latius dicitur in quæſtione
de pœnis hæreticorum.

Theodoſius & Valentinus in l. 64.
44 tit. de hæreticis in. C. Theodoſ. †
imperant vt hæretici procul à ciuita-
tibus amandentur, ne illorum peſsi-
ma contagione inficiantur, eorum-
ue præſentia contaminentur. Et in
l. 65. præcipiunt, ne eis locus aliquis
relinquatur, in quo etiam elementis
ipſis iniuria irrogatur. In alia verò ſan
ctione præſcribunt, vt illis ciuitatum
aditus, ac honeſtarum perſonarum
familiaritas præcludatur, portæ clau-
dantur, nec etiam ipſos Principes adi
re poſsint. Quæ cum ita ſint, qua ra-
tione poterunt hæretici in eadem
45 republica † cum Catholicis pacificè
atque quietè viuere, qui diuinó &
humano iure reijciuntur, ac etiam
condemnantur. quo demum pacto
vnitatem, concordiamque poterunt
retinere, qui tantis rationibus diſcon
ueniunt? Si ſola diſsimilitudo lingua-
rum, quæ minor eſt diſsimilitudo,
animos aliquando diſſociat, atq; mul-
tum ſępè adducit auerſionis vnius ab
alio, vt ſi duo eſſe ſimul aliqua fortè
neceſsitate cogantur, quorum neu-
ter alterius calleat linguam, faciliùs
inter ſe bruta animantia etiam di-
uerſi generis, quàm illi, cum ſint ho-
mines ambo, ſocientur: multò ma-
gis

gis necessum erit alienari alios, ab alijs diuersitate atque aduersitate religionum. Quemadmodum enim vbi vnus est Deus, vna fides, vnaq; religio, nihil obest mutuis amoribus locorũ distantia: ita si alius atq; alius est Deus, aut eius non vna religio, nihil ad concordiã viciniras, similitudoq; locorũ, nihil eadem mœnia, nihil mensa, lectusúe communis profuerint. Dissidetur enim ea in re, quæ maximam habet vim ad humanæ societatis direptionem. An tu (ait Cicer. libr. tertio in Verrem. act. 4.) maiores vllas inimicitias putas esse, quàm contrarias hominum sententias, ac dissimilitudines studiorum & voluntatum? Vbi autem grauior esse potest sententiarum contrarietas, quàm in re omnium maxima, hoc est, in Religione? quę studiorum dissimilitudo maior, quàm ea quæ in ipso sita est studiorum, bonorum, ac morum fundamento? Omnis caro (inquit sapiens Ecclesiastici cap. decimotertio) ad similem sibi coniungetur, & omnis homo simili sui sociabitur. Sicut communicabit lupus agno aliquando, sic peccator iusto. Quæ communicatio sancto homini ad canem? Aduersi enim qui eos possident, ac velut animant spiritus, vnà viuere non sinunt: nec fieri potest, vt is qui amat errorem, non idem oderit veritatem: Ex odio verò veritatis, cum nihil obstiterit, nascitur eius extinguendæ libido, quod quia fieri nequit, nisi ijs oppresis vel fugaris, à quibus veritas asseritur, ad hos protinus è medio tollendos voluntas omnis, conatusque conuerti solet. Hinc factum est, vt innumerabiles atque atrocissimæ calamitates ex noua hæreticorum religione consecutæ sint, quæ Christianam rempublicam nostris temporibus acerbissimè afflixerunt atq; deformarunt, vt capitib. sequentib. 4. & 7. latiùs dicemus. Documento etiam sunt Arrianæ factiones aduersus Catholicos, quorum nullis Imperatorum decretis potuère persecutiones inhiberi. Hoc enim quadam in epistola queruntur Imperatores Valentinianus, Valens, & Gratianus de Arrianorũ rabiosissimis furoribus; sed inter tunc Orthodoxos cum illis societate & amicitia iungi potuisse, omniaque eorum potiùs consortia refugisse, ac detestatos fuisse, ex illorum temporum historia cognoscitur. Est enim, quod Prouerb. 29. sapiens dicit, verissimum. [Abominātur iusti virum impium, & abominantur impij eos, qui in recta sunt via] atq; vti alteros vtriq; abominantur, ita & cum facultas adest, persequuntur. Quæcumque deniq; sit vel persequendi causa, vel persecutionis modus, certè vel ob hoc, quòd alij alios abominantur, iuxta Scripturæ certissimam veritatem non potest inter eos concordia esse vera atque durabilis: Omninoque duas religiones diuersas (quoniam easdem inter se inimicas esse necesse est) in eadem velle Repub. cõiungere, nihil aliud esse videtur, quàm operam dare vt aliquando lupus & agnus, aqua & ignis, veritas & falsitas, pietas & impietas, positis inimicitijs, tanquam inito fœdere vnâ cohabitent, eandemq; in familiam coalescant. Quod vt fieri nullo modo potest, ita ij qui duas inter se pugnantes religiones conciliare nituntur, frustra sibi pacem, & concordiam in sua repub. promittunt, nisi fortè iam langueat aut frigeat potiùs ex vtraque parte religionis studium. Quocirca qui diuersas sequi se religiones profiren-

T tur,

tur, amici esse non possunt. Quòd si inter huiusmodi homines in re omnium maxima dissidentes amicitiæ rario locum non haber, fieri non posse viderur, vt inter eos vna consistere respub. possit, vt satis appareat primarium hoc esse vinculum amicitię pręcipuumque ac primum ciuilis inter homines societatis fundamentum, si vna inter se religione, sacrorumque similitudine colligentur.

46 Prædicta † autem omnia non solū euidenti ratione euincuntur, sed ipsa quoque rerum experientia edocentur in magnis his ac latissimis Hispaniarum regnis, eorumque prouincijs finitimis. Cum enim Septentrionalis plaga post receptas varias hæreses dissensionibus ac bellis miserrimè exardeat, in his tamē regnis, pro Dei clementia infinita, felicissima pace ac trāquillitate perfruimur, quæ omnia demirantes pij ac grauissimi viri, omnia sancto Inquisitionis Officio deberi existimant, cuius ministri perpetuis excubijs vigilant pro religione Catholica in suo nitore

47 conseruanda, ex quo † magna pacis, concordiæque tranquillitas hæc regna consequitur, omnisque via discordijs, dissensionibus, alijsque plurimis malis intercluditur, quę alioquin imminebant, vt cap. sequenti videbimus.

48 Ostendunt prædicta † quoque, quàm delira, falsa, atque insana sint Machiauelli Bodinique ac aliorum impiorum hominum eius farinę pręcepta, quæ pro conseruanda inter subditos pace ediderunt: ij enim dū paci atque quieti reipublicæ studenr, impudenter statuunt laxandas esse omnibus habenas, vt pro suo arbitratu quilibet in ea quam elegerit, secta vel lege viuat, sed (vt demonstrabimus) hac via tantùm abest, vt pax, concordia & reipublicæ conseruatio sequatur, vt ad discordiam, dissensiones, ac infelicissimum reipublicæ statum necessario sit perueniendum, quemadmodum sequentibus capitibus ostendemus.

Altissima Dei *Prouidentia sacrosanctæ Inquisitionis Officium institutum fuit ad hæreses exstirpandas.*

Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *DEI OPT. MAX. consilio sanctæ Inquisitionis Officium in Ecclesia institutum est.*

2 *Tribunal sanctæ Inquisitionis, ad defensionem, ac propagationem fidei, & heresum exstirpationem fuit erectum.*

3 *Albigensium heresibus & dissensionibus impulsus fuit Innocentius III. ad officium sacrosanctæ Inquisitionis instituendum.*

4 *Iudei vniuersam Hispaniam pestiferis suis superstitionibus & ritibus contaminabant.*

5 *Luthero in Saxonia nato, Catholici reges sanctæ Inquisitionis officium in Hispaniarum Regnis instaurant.*

6 *Proprium est diuinæ prouidentiæ cum primum calamitas in Ecclesia nascitur, excitare illico fortissimum defensorem.*

7 *Quo die Pelagius in Anglia natus est eo ipso die in Africa D. Augustinus in lucem editus.*

8 *Eutychianorum tempestate, Studius, Sabas, & Euthymius floruerunt.*

9 *Quo tempore Albigenses Ecclesiam vexabant Dominicus & Franciscus, duo mundi lumina, quasi de cælo lapsi sunt.*

10 *Religiones militares institutæ sunt, quãdo Ecclesia Catholica armis infidelium vexabatur.*
11 *Hussitarum tempestate Bernardinus Senensis, & Vincentius Ferrer claruerunt.*
12 *Quo tempore Lutheri pestis serpere incepit Franciscus Paulanus, & Ignatius Loyola fundator Societatis Iesu floruerunt.*
13 *Sanctæ Inquisitionis auxilio multæ hereses radicitus sunt exstirpatæ.*
14 *Albigensium heresis ab Inquisitoribus deleta.*
15 *Manichæorum Patarenorum secta extincta.*
16 *Ensabatatorum incendium restinctum.*
17 *Multa hereticorum millia in Archiducatu Austriæ concremata.*
18 *Heretici qui Apostolorũ nomẽ vsurpabant penitus extincti.*
19 *Geraldi Sagarelli heresis exstirpata.*
20 *Margarita de Trento Dulcini concubina, & dogmatistes interimitur.*
21 *Nulla prope fuit heresis, quæ non habuerit fœminam adiutricem.*
22 *Beguinorum & Bigardorum heresis extincta.*
23 *Fratricellorum heresis euulsa.*
24 *Templariorum crimina detecta.*
25 *Falluntur, qui Templarios excusare conantur.*
26 *Lamias acerrimè insectatum est sanctæ Inquisitionis Tribunal.*
27 *Lamiarum triginta millia vt minimum sunt concremata centum quinquaginta annis.*
28 *Lamiæ non solùm in Religionem, sed in bona etiã temporalia perniciosæ.*
29 *In Siciliæ regno annis proximis superioribus plurimæ Lamiæ deprehensæ.*
30 *Error qui contra Christi sanguinem Barcinonæ doceri cepit, à summo Pontifice reprobatur.*
31 *Laurentius Valla in carcerem Neapolitanum detruditur, & flagellis ceditur.*
32 *Mantuæ doctrina cuiusdam concionatoris de Christi incarnatione reprobatur.*
33 *Sartor hæreticus perpetuo carceri addictus.*
34 *Ioannellus scholarus insignis hereticus & dogmatistes in Sicilia combustus.*
35 *Iacobus Brutus, hereticus dogmatistes, relapsus in Sicilia viuus crematur.*
36 *Sancti officij Inquisitione aliquorum hominum detecta flagitia, quos populi venerabantur.*
37 *Gulielmi Cornelij heretici ossa concremata.*
38 *Armanni cuiusdam heretici ossa effossa, & combusta.*
39 *Gulielmæ fœminæ ossa adusta fuerũt.*
40 *Guidonis Lachæ heresiarchæ ossa ex sepulchro eruta, & combusta.*
41 *Hispaniarũ regna vberiores fructus percipiunt ex sancta Inquisitione.*
42 *In Hispania sacrosancta Inquisitio in maiori honore à Dynastis & Regibus habetur.*
43 *Sanctæ Inquisitionis officium in Hispania maiori autoritate, & potentia viget, quam in alijs Regnis.*

ILLVD hoc loco non videtur prætermittendũ. † Nõ fine Dei cõsilio ac sapientia, quę attingit à fine vsq; ad finẽ fortiter, & dispo nit omnia suauiter. Sapiẽ. c. 8. Sanctæ Inquisitionis officium in Ecclesia Catholica institutũ esse, qui quidẽ quasi pater quidã familias vigilantissimus nunquam nõ operarios cõducit in vineam suam, Matth. c. 20. sed tunc maximè, cùm illa magis inculta videtur atq; deserta, & tanquam Rex regũ, & Dominus dominantiũ, Apocalypsis cap. 19.

c. 19. vt omnium potentissimus atq; sapientissimus, regnum Ecclesiæ suæ amplissimum munire non cessat, & munitissimas in ea arces ac propugnacula collocare, ac fortissimorum militum præsidijs cingere, & armis, commeatu, rebusque ad defensionẽ necessarijs instruere, ne vitiorum, hęresum, atque errorum monstra hostiliter irrumpant, bellumque virtuti, ac veritati impunè indicent, & de sanctissima religione nostra triumphare videantur: nihil enim temerè facit Deus, nihil fortuitò, nam si foliũ arboris absque ipsius nutu non cadit, si omnes capitis nostri capillos numeratos habet, quantò magis in tam sancta, ac prope diuina Inquisitionis formula, hanc suam admirabilem prouidentiam Deus prodere, atque illustriùs debet proferre. Et vt minùs dubijs coniecturis Dei consilium assequamur, ponamus ante oculos finem, cuius gratia sanctum hoc offi-
2 cium est institutum: is † enim fuit, quem Catholicæ Ecclesiæ status requirebat. Est igitur tribunal fidei (vt res ipsa declarat) ad defensionem ac propagationem fidei & hæresum exstirpationem potissimùm erectum. Videamus ergo, quid opus illis temporibus fuerit fidem Catholicam ab hæreticorum oppugnatione defendere, ac etiam ab eorum irruptionibus propugnare. Nam ex hoc ipsam Dei Optimi Maximi mentem licebit
3 coniectare. Et ne actum agamus † eadem sæpius referendo, consulantur quæ de Albigensibus diximus tit. 5. c. 1. ex eis enim, quæ ibi scripsimus, apertè deducitur luctuosus Prouinciç Narbonẽsis status plurimis erroribus & hæresibus, atque blasphemijs infectus: quibus adde non solùm hæresibus, sed dissensionibus etiã ac tumultibus, & bellis ciuilibus (vt hæreticis omnibus solemne est) Ecclesię pacem perturbasse, de quibus etiã ibi aliqua perstrinximus. Eo ipso igitur tẽpore quo homines impudentissimi Ecclesiã sanctam Romanã delere funditus conabantur, nullumq; remediũ adhibitum illorum insolentiã compescebat, Dei Opt. Max. spiritu, Innocentius Papa III. afflatus, præsentissimũ sanctissimæ Inquisitionis excogitauit antidotum, quo non solùm hæ hæreses, sed multæ etiam aliæ, vt inferiùs in hoc capite dicemus, funditus sublatæ & exstirpatæ sunt.

4 Similiter ad hunc modum † de instauratione sanctæ Inquisitionis in Hispaniarum regnis à Regibus Catholicis facta sentiẽdum est: eo enim tempore Iudæi qui erant in Hispania propemodum infiniti, Christianos ad suas feces, atque cæcitatem traducere omnibus modis tentabant, vniuersamque Hispaniam pestiferis suis ritibus ac superstitionibus ineptissimis contaminabant, affligebant, vexabant, hæresumque ac errorum portenta, quæ in eo infelici sæculo pullularunt, Catholicorum Respublicas, regna, ac prouincias quamplurimis malis affecerunt, atque vexarunt.

5 Anno etiam salutis humanæ † 1483. natus est in Saxonia superioris Germaniæ prouincia, humani generis pernicies, ac totius orbis incendium, Martinus Lutherus. Ann. verò 1517. in indulgentias peccatorum, ac remissiones à Romano Pontifice concessas impiè debacchari cepit. Furijs autem illum agitantibus, annò 1521. palàm Catholicæ Ecclesiæ per summũ scelus bellũ indixit. Vt ergo tot malis aditus in Hispaniarum regna intercluderetur, Catholici Reges à Deo Opt. Max. excitati, summa prudentia, ac eximia vigilantia murum pro domo Dei construxerũt, & ad Catholicæ fidei defensionem, sanctũ Inquisitionis propugnaculum,

atque præsidium iamiam ferè extinctum instaurarunt, Strenuum prætereà fratrem Thomam à Turre-cremata, pijssimosq; alios ac fortissimos in eo milites collocarunt, qui veluti in perenni quadam vigilia astantes, hæreticorum furorem ab nostris ceruicibus, & certissimam pestem ab Hispaniæ finibus auerterent.

6 Hoc enim maximè proprium est † diuinæ prouidentiæ ac bonitatis, qua Ecclesiã suam tutatur atq; defendit: nunquam enim Ecclesiã suam deserit Deus; sed vbi maximè oppugnatur, fortissimos excitat defensores, & vbi calamitas nascitur, statim Ecclesiæ propugnatorẽ opponit. Sic enim Simoni Mago, Simonem Petrum Apostolorum Principem, Arrio, Athanasium, Antonium illum Magnum, & Basilium: Nestorio, Cyrillum, Iouiniano, Vigilátio & Eluidio, Hieronymũ, Manichæo & Pelagio, Augustinũ. Ex quo, prudenter est ab Ecclesiasticæ Historię scriptoribus animaduersum,
7 quo, die † Pelagius in Anglia natus est vt tenebras errorũ mundo effunderet, eodem ipso die Ecclesiæ lumẽ Augustinum in Africa emicuisse, vt impij ac nefarij hominis caliginẽ depelleret, & vniuersam Ecclesiam luce sua collustraret. Eutychianorum tem
8 pestate, † quæ maximè conturbauit Orientem, Constantinopoli florebat Studius autor Studitarũ: in Palęstina Sabas ille magnus, & Euthymius, qui plurima cœnobia construxerũt. Quo
9 tempore † VValdenses, Albigenses, aliiq; peruersæ doctrinæ magistri importuniùs Ecclesiæ pacem turbabant & succrescentes spinæ vitiorum, semẽ à cœlesti satore sparsum malignè suffocabant, non solum Summus Pontifex Innocentius III. diuino spiritu excitatus sacrosanctæ Inquisitionis Officium instituit, sed etiam duo illa mundi lumina atq; ornamenta, Dominicus & Franciscus, quasi de cælo lapsi sunt, vt per se, & per filios suos hæreticorum frænarẽt impetum, errorum radices euellerent, vitia tollerẽt, mores componerent, deniq; vniuersum terrarũ orbẽ admirabili vitã, atq; doctrinã illuminarẽt, atq; ad Dei amorem accenderent, quemadmodũ à sanctissimis illis Patribus factũ fuisse legimus, & ab optimis eorum filijs quotidie fieri videmus. Religiones
10 eæ, † quę militares vocantur, ijs temporibus cõstitutę sunt, quibus sancta Ecclesia armis infidelium mirum in modum diuexata atq; oppressa, virtute etiam Christianorum militum erat defendenda, & in libertatẽ vin-
11 dicanda. Rursus † cum sæculo superiori Hussitæ ex inferis erupissent, floruerunt Bernardinus Senensis, & Vincentius Ferrerius Hispanus, ille Francisci, hic Dominici instituta in antiquam, sanctamque formam restituerunt.

12 Nostro autem sęculo, † quo colluuies omnis, & omnia monstra hæresum veterum sunt à Protestãtibus renouata, missus est Franciscus Paulanus religionis Minimorum fundator, & cõtinuò Ignatius à Loyola, Societatis Iesu institutor, quem (vt annotauit in eius vitæ Historia diligentissimus scriptor Petrus Ribadeneyra) anno 1521. gloriosus Deus in Pompeiopolitana arce vulnerauit, vt sanaret, & ex vanitatis vili mancipio Ducem fortem efficeret, & Luthero tanquam acrem Ecclesię suę propugnatorem opponeret. Quo enim tempore Martinus Lutherus, quasi furia quædam exitialis, cum sceleratorum atq; perditorũ manu ex Orco emersit, vt Catholicæ Ecclesiæ statum labefactaret atque conuelleret, eodem ipso tempore Deus, qui Ecclesiæ suæ curam vel maximam habet, alterum virum excitauit Luthero dissimilem,

penitusque contrarium, Ecclesiæ defensorem, acerrimum hæreticorum hostem, Christi imperij amplificatorem.

Sed cum vberrimos fructus, qui ex hoc Tribunali, tanquam ex radice pullularunt, non solùm Hispaniarum regna, sed aliæ etiam prouinciæ & nationes decerpserint, multisque annis, antequam in Hispania instauraretur, in Ecclesia Catholica hoc tribunal extiterit, altiùs repetito principio obseruandum est, à S. Inquisitionis
13 Patribus, ex quo † Deus optimus hoc S. Inquisitionis Officium in Ecclesia sua constituit plurimas hæreses, quæ in diuersis regnis longè, lateque se diffuderant, radicitus fuisse euulsas & exstirpatas: quæ spectanda proponere, nihil aliud est, quàm pulcherrima trophæa sanctæ Inquisitionis victoriâ ex hereticorũ spolijs comparata sursum erigere, & in singulis, veluti quibusdã metis insculptis, & signis præfixis, Dei gloriam de Ecclesiæ pa-
14 trocinio prædicare. Primùm † enim Albigensium Ecclesię pacem perturbantium hæresis detestabilis, de qua suprà mentionem fecimus, funditus deleta est.

Manichæorum, ac Patarenorum
15 secta † quæ cùm altas radices in Lombardia & Hetruria egerat, diligentia & effusione sanguinis Beati Petri Martyris extincta fuit.

16 Ensabatatorum † incendium, quod ingentem in Catalonia stragem ediderat, sanctus Raymundus, & eius socij atq; successores penitus extinxerunt.

In Historia Hirsaugensi refert Ab-
17 bas Trithemius ann. 1315. † multa hæreticorum millia in Cremensi vrbe diœcesis Paduanæ & alijs in oppidis Archiducatus Austrię emersisse detestabiles errores, & insana dogmata prædicantes in Christum redemptorem nostrum, in Beatissim. Matrem, atque immaculatam, semperque Virginem Mariã, omnia Ecclesiæ sacramenta peruertentes, in Virginitatis statum impudenter perbacchatos, à fidei verò censoribus comprehensos fuisse, atque concrematos.

18 Sceleratissimi hæretici, qui sibi ausi sunt Apostolorum nomen vendicare, multos simplices & imprudentes non solùm nomine in errorem adduxerunt, sed peculiarem etiam religionem & sui status ordinem impudenti audacia fundantes, multorum animas pestilenti doctrina perdiderunt. Et quamuis Concilium paulò post Lugduni à Gregorio Decimo celebratum illorũ institutũ reprobarit, & ab eo discedere iusserit, nunquam tamen destiterunt, donec ab Italiæ Inquisitoribus penitus extincti sint, de quorum erroribus fusè satis & copiosè agit Cardinalis Turre-cremata libr. 4. de Ecclesia, cap. 35. & S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus 4. p. tit. 10. c. 7. in principio.

19 Alia hęresis † in Lombardia exorta fuit, cuius præcipuus autor & antesignanus fuit Geraldus Segarelus Parmesanus, qui eximia sanctitate, quam ipse atque eius socij simulabãt, multos ad suum vitæ institutum attraxit, eum tamen ann. 1300. decimo quinto Kalend. Augusti Episcopus Parmensis, & Inquisitor frater Manfredus publicè concremarunt: secta verò non fuit continuò penitus exstirpata, quia Dulcinus Nouara socius eius tam pertinaciter in ea stetit, vt exercitum ex tribus hominum millibus ad eam defendendam coegerit: verùm Inquisitores Lombardiæ iussu Clementis V. Pontificis numerosam Cruce-signatorum multitudinem cõflantes, in montibus obsessos hæreticos partim trucidarunt, partim comprehensos publicè cum Dul-

Dulcino Duce combusserunt: & absurdos horum errores refert Eymericus in 2. part. Director. quæstione 12. & ibi Franc. Pegna, Bernardinus Cotius in Historia Mediolanen. anno
20 1307. & anno 1308. vbi etiam † mentionem facit de obstinatione & pertinacia Margaritæ de Trento, eiusdem Dulcini concubinæ & dogmatistæ, quæ exquisitis tormentis flagitiorum grauissimorum meritissimas pœnas persoluit. Vbi obseruare placet cum D. Hieronymo ad Ctesiphōtem, qui aduersus Pelagianos agens, qui præsidio nobiliū mulierum vallabantur, diligenti habita peruestigatione
21 tione † considerat nullā prope fuisse hæresim, quæ non habuerit fœminam adiutricem. [Simon (ait) Magus hæresim condidit, Helenæ meretricis adiutus auxilio. Nicolaus Antiochenus omnium immunditiarum repertor, choros duxit fœmineos. Marciō Romam præmisit mulierem, quæ decipiendo sibi animos præpararet. Apelles Philomenem suarum comitem habuit doctrinarum. Montanus immundi spiritus prædicator multas Ecclesias per Priscam, & Maximillam, nobiles & opulentas fœminas, primùm auro corrupit, deinde hæresi polluit. Dimittā vetera, ad viciniora transcendam. Arrius vt orbē deciperet, sororem Principis antè decepit. Donatus per Africam vt infelices quosque fœtentibus pollueret aquis, Lucillæ opibus adiutus est. In Hispania Agape Elpidium, mulier virum cæcum cæca duxit in foueam, successoremq; sui Priscillianum habuit Zoroastes Magi studiosissimum, & ex Mago Episcopum, cui iuncta Galla, nō gente, sed nomine, germanā huc illucq; currentem alterius & vicinæ hæreseos reliquit hæredem.] Hæc ex multis Hieronymus exempli causa pauca collegit, cuius rei etiam (vt ad nostra tempora deueniamus) extat famosum exemplum in Elisabetha Angliæ Regina insigni Caluinistarum patrona. Exempla plurium fœminarum dogmatizantium consultò breuitatis causa prætermitto.

Eandem Inquisitores adhibuerūt diligentiam ad Beguinorum, & Bi-
22 gardorum hæresim † ex orbe terrarum relegandam, quorum errores condemnati sunt in Clement. ad nostrum. de hæreticis.

23 Fratricelli, † qui quandam præ se ferentes sanctitatem cum summa paupertate coniunctā omnium ad se animos facilè alliciebant, Ioannē Papam XXII. in magnas angustias compulerunt, & scismate excitato, vniuersam Dei Ecclesiam perturbarūt, summum enim Pontificem Dei OPT. MAX. Vicarium hæreticum & Apostatam incredibili audacia appellabant. Alterum de suo ordine Pontificem, seu potius Antipapam creari summa industria & diligentia curarunt. Cui incendio vt remedium adhiberetur, opus fuit Ludouicum Bauiera, quem hæresiarchæ præcipitem in errores suos agebant, Imperatoria dignitate priuare, & Antipapam ad hæresim abiurandam cogere, multis denique illius ordinis viris, & fœminis ab Inquisitoribus concrematis, radicitus heresis euulsa fuit. De seditione à Fratricellis in Ecclesia Dei excitata tres Bullæ Ioannis XXII. extant in S. Officij Bullario, & Robertus Cenalis in lib. de vtroque gladio, aliam Bullam eiusdem Pōtificis descripsit, qua Fratricellorum, Antipapæ, & Ludouici de Bauiere proteruia declaratur.

24 Templi † Hierosolimitani milites, seu tēplarij, qui diuitiarū affluentia & militari exercitio tantum poterāt, vt Europæ regnum aliquod facilè expugnare possent, Inquisitore Parisiensi eorum crimina detegente, & secretæ

arte adhibita, eodem tempore ab Inquisitoribus comprehensi sunt, & in Viennensi concilio à Clemente Papa V. publicè damnati. Bullam sententiæ & condemnationis, vbi fuse Templariorum crimina referuntur, vidit & perlegit Pater Vincentius Antist Iustinianus, ex ordine Prædicatorum, vir in diuinis Scripturis eruditissimus, & mirabili historiarum studio flagrans, ingenio promptus, & clarus eloquio, vita quoq; & conuersatione insignis, scripsit perdoctè & accuratè vitas S. Vincentij Ferrer, Ludouici Beltran, ac S. Petri Gonçalez Telmi, quæ in lucē editæ sunt; multa etiā de origine Inquisitionis nondū typis excusa. Prædicta Bulla asseruatur in scrinio Castelli ordinis Militaris Mōtesę, qui ex Templariorū spolijs in Aragoniæ regno cōstitutus & fundatus est, de qua Bulla non dubito, quin nihil
25 cognouerint Historiographi, † qui vulgi sententiam probantes, illos defendere & excusare conantur.

Nec silentio inuoluendum arbi-
26 tror, † quàm bene meritū de humano genere sit sanctę Inquisitionis Officium, quòd ingentem lamiarū multitudinem adusserit. Vbi animaduertendum est, sermonem nō solùm esse de vulgaribus, & communibus strigibus, quales in aliquot Hispaniarum prouincijs superioribus annis reperiebantur (quæ dæmonum instrumenta sunt, & cum illo simul in æternum rogum imponendę) sed etiam de peculiari quodam lamiarum genere, quæ in Germania & Italia, ab anno 1404. cuidam religioni à Diabolo excogitatæ mancipantur, contra quas adeò acerrimè ab Inquisitoribus de-
27 pugnatum est, vt † centum quinquaginta annis, ad hanc diem triginta lamiarum millia, vt minimum fuerint concremata, quę si impunitę abirent, facilè totum terrarum orbem ad exi-
28 tium, & vastitatem vocarent. Non † solùm enim in veram religionem, sed in bona etiam temporalia perniciosissimę sunt. Sic enim refert Innocentius Papa VIII. in Bulla edita ann. Domini, 1484. cuius hæc sunt verba: [Cōplures vtriusq; sexus personæ proprię salutis immemores, & à fide Catholica deuiantes, cū Dęmonibus incubis, & succubis abuti, ac suis incantationibus, carminibus, & cōiurationibus, alijsq; nefādis superstitionibus, & sortilegijs, excessibus, criminibus, & delictis, mulierum partus, animaliū fœtus, terræ fruges, vinearū vuas, & arborum fructus, nec nō homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diuersorum generū animalia, vineas quoque, pomeria, prata, pascua, blada, frumenta, & alia terræ legumina, perire, suffocari, & extingui facere, & procurare: ipsosque homines, mulieres, iumenta, pecora, pecudes, & animalia diris, tam intrinsecis, quam extrinsecis doloribus & tormentis afficere, & excruciare, ac eosdem homines, ne gignere, & mulieres, ne concipere, vtrosque viros ne vxoribus, & mulieres ne viris actus coniugales reddere valeant, impedire: fidem præterea ipsam, quam in sacri susceptione baptismi susceperunt, nomine sacrilego abnegare, aliaq; quamplurima nefanda, excessus, & crimina, instigante humani generis inimico, cōmittere & perpetrare nō verentur in animarum suarum periculum, diuinæ Maiestatis offensam, &. perniciosum exēplū, ac scandalū plurimorū.] Hæc Innocentius. Has truculentissimas furias, quæ omnē exuerunt humanitatē acerrimè Inquisitores prosequūtur, præcipuè tamē † in Siciliæ regno,
29 vbi cum Inquisitoris munus proximis superioribus annis obirem, plurimæ huius generis lamiæ apostatæ deprehensæ, & punitæ sunt.

Barci-

30 Barcinonæ anno circiter 1348 †
error quidam cōtra sanguinem Chri-
sti redemptoris nostri publicè doce-
ri cepit, & continuò Nicolaus Rosel
Inquisitor in Aragonia generalis, sum
mo studio & diligētia egit cum Cle-
mente Papa VI. vt doctrinam & er-
rorem reprobaret. Laurentius Valla
31 † quædam Neapoli non sensit solùm,
sed publicè etiam asseruit, in quibus
deprehendebatur hæreticus mani-
festus, res ad Inquisitorem hæreticæ
prauitatis defertur, in carcerem Val-
la detruditur, causam perfidiæ in vin-
culis dixit: damnatur pro hæretico,
sed regis beneficio ignis supplicio li-
beratur: ea tamen conditione, vt pu-
blicè ab eo prolata cum reuocasset,
& dānasset scopis crimen lueret. Itaq;
in Prędicatorū Cœnobio (erat enim
Inquisitor ex Dominicana familia)
manibus reuinctis ductus per clau-
stra, & spatulas & tergum religiosis
viris scopis cædēdas præbuit. Pogius
in 2. inuectiua.
32 Mantuæ † anno Domini 1503. Ca-
nonicus cuiusdā ordinis, dum studet
aliquid ingeniosum pro concione af-
ferre, vt sibi animos audientium con-
ciliaret, doctrinam nimis subtilem de
Christi Redemptoris nostri in vtero
Beatissimæ Virginis Incarnatione ad-
duxit, multùmq; negotij viris doctis
facessisset, nisi pater Hieronymus Fa-
uentinus Mantuanæ vrbis Inquisitor
statim contradixisset & repugnasset.
Hæc autem diligentia non obstitit,
quò minùs contentiones de doctrina
ad annum vsque 1511. perseuerare-
rint, quo anno (vt refert Lucerna In-
quisitorum in verbo Hęresis, nu. 23.
pag. mihi 48.) doctrina prædicta &
hæretica damnata est, autoritate se-
dis Apostolicæ ad instantiam Patris
Inquisitoris Mantuani.
33 Nostra ferè ætate † sartor ingenij
sui acumine fisus, ad nouā legem cō-
dendam æmulans Mahumetum ad-
spirabat: industria tamen Thomæ Ia-
comeh Inquisitoris Turonensis com-
prehensus fuit, & perpetuo carceri
addictus, vbi magna cōtritionis signa
prębens migrauit è vita.
Anno à Natiuitate Domini 1558.
34 † Ioannellus Scholatus Siculus, insi-
gnis hæreticus, in vico Mauroxanæ
prope oppidum Rocæ natus, dum
sacerdotij munus in nobilissima ci-
uitate Messanæ obiret, comprehen-
sus fuit: fictum tamen in vinculis
doloris, & pœnitentiæ specimen
præbens, Ecclesiæ fuit reconcilia-
tus, misericordiæ tamen præstitæ
paulò post Inquisitores pœnituit, ad
pristinos enim errores redijt homo
ambitiosus, superbus, insolens, &
supra quàm dici potest, arrogantis-
simus, ita in luxuriam propensus,
ita omni luxu diffluens, ita in tur-
pissimis flagitijs volutatus, vt ex
omnibus vitijs conglutinatus, & ex
omnium scelerum & libidinum fœ-
dissima colluuione natus videre-
tur; qui vt maiori licentia & audacia
liberiori se totū libidini & luxui mā-
ciparet, pręter alios execrabiles erro-
res, & horrendas blāsphemias, quibus
multos vtriusque sexus à via verita-
tis auerterat. Illud etiam docere au-
sus est, fœminas, quæ turpiter cum
viris coirent, peccati labem non
contrahere, si autem cum ipso, qui
ad summam sanctitatem iam perue-
nerat, ac deificatus erat, fœdè mi-
scerentur, non solùm peccatum non
incurrere, imò opus meritorium,
& laude summa dignissimum præ-
stare, atque ex eius accessu sanctas
& beatificatas reddi. Itaque quasi
clibanus igne succensus æstuans, mu-
lierculas multas deceptas, & virgines
etiam, quę voto castitatis se Deo cō-
secrauerant, per summum scelus con-
stuprauit. Et quoniam Deus OPT.

MAX. mala eius grauiter punire decreuerat, in dies complutibus malis, & erroribus atque hæresibus inuolui permittebat, eò enim amentiæ progressus est, in tot errores & hæreses præcipitatus, vt nullam religionem, aut fidem, aut sectam eum reuera coluisse existimes, sed vt alterum quendam Mahumetum profanum quoddam Alcoranum ex diuersarum opinionum atq; sectarum erroribus, ingenio proprio voluisse constituere. Tandem, postquàm multos, tam viros, quàm fœminas ad suum vitæ institutum aggregauit, in sanctæ Inquisitionis carcerem fuit coniectus, & ibi confessus errores & blasphemias adeò execrandas, vt eas recensere consultò tacitus prætermittam, ne piæ & Catholicæ aures offendantur, & exhorrescant. Ne autem incendium ab hoc truculentissimo monstro excitatum florentissimum regnum absumeret, pridie Idus Nouembris anni 1564. tanquam hæreticus dogmatista impœnitens relapsus combustus est.

Anno Domini 1591, quo tempore ego in regno Siciliæ cum Doctore Martino de Olloqui sanctæ Inqui-
35 sitionis Tribunali præeram; † comprehensus fuit Iacobus Brutus sacerdos in Allobrogibus natus, ingenio, astutijs, vafritie & sagacitate plurimùm valens, & omnium hæresum contagione contaminatus, qui Hispanias & cæteras omnes Europæ prouincias eo consilio peragrauerat, vt si occasionem nancisceretur, errores suos disseminaret; sed cum vndique viam sibi interclusam ad hæresim docendã animaduerteret; in patriã remeauit, inde in Siciliã proficiscitur, quod nationem illãm nouarum rerum studiosam agnosceret; certò sibi persuadẽs futurum, vt breui insulam illam nobilissimam ad Lutheri, & Caluini impiam sectam aggregaret, vbi cùm primum pedem fixit, cepit in familiaribus colloquijs, & circulis venenum sensim effundere, verùm eius mente cognita conatus eius illico sunt repressi: in carcerem enim ab Inquisitoribus coniectus, ac testibus conuictus, & confessus misericordiam implorans reconciliatus fuit, ac triremibus addictus: verùm cum instar canis rediret ad vomitum; in carcerem rursus detruditur, & tandem tanquã impœnitens & pertinax dogmatistes brachio sæculari traditus, viuus combustus est.

36 Aliud etiam † beneficium maximũ Ecclesia Catholica huic Tribunali acceptum referre debet, multos, videlicet populos errore liberatos circa venerationem aliquorum hominum flagitiosorum, quibus dæmon versutia sua sanctitatis opinionem conciliauerat.

In Ducatu Brabantino Guillelmus
37 Cornelius, † famosus hæreticus, qui paupertati tantum tribuebat, vt impudenter doceret peccata omnia tã admissa, quàm admittenda paupertate sola remitti, adeò callidè & astutè simulatam sanctitatis speciem retulit, vt eum in tẽplo maximo Antuerpienses, similiter ac si in Sanctorũ numerum receptus esset, quatuor annos venerati fuerint. Nicolaus tamẽ Inquisitor, & Episcopus Cameracensis summa cura & diligentia eius delicta inquisiuerũt, & publicè ossa con cremarunt. Ita refert Thomas Cantipratensis, siue Brabantinus, Doctoris Angelici socius lib. 2. de bono vniuersali cap. 47.

38 Anno 1296. Bonifacio VIII. † Pontifice Maximo, cum Inquisitores Lõbardiæ cognoscerent Harmannum quendam, à cuius morte trigesimus agebatur annus, vt sanctum à Ferrariensibus coli, Inquisitione de

de vita illius facta, hæreticum fuisse declararunt, & ossa illius effossa cõbusserunt.

Anno 1300. Inquisitor Ducatus
39 Mediolanensis effodi iussit Guillelmã fœminam, quæ ficta, & simulata sanctitate tantam sibi apud vulgus opinionem conciliauerat, vt à fide Catholica numerosam, tam virorũ, quã mulierum multitudinem auocauerit, quorum præconijs factum est, vt post mortem omnes tanquam sanctam venerarentur: sed veritate comperta prædictus Inquisitor Guillelmæ ossa iussit aduri, & virum suum Andream Saramitam brachio sæculari relaxauit.

40 Bernardus de Luxemburgo † in Catalogo hæreticorum commemorat Guidonem Lacha famosum hæresiarcham ita ficta sanctitate scelera, & flagitia sua occultasse vt Bresenses eum tanquam sanctum cultu & veneratione multos dies prosecuti fuerint: Inquisitorum tamen studio & diligentia factum est, vt eius nefarijs hæresibus detectis, ossa etiã ex sepulcro eruta cõburerentur. Multa alia id genus breuitatis causa prætermitto, quæ si recensere vellem, tempus me potiùs quàm materia deficeret. Hi sunt aliquot ex pulcherrimis fructibus, quos in omnibus regnis, vbi impedimenta non obijciuntur Ecclesiæ fœcundissimus sancti Officij ager effundit.

41 Verùm † inter omnes prouincias & regiones, Hispaniarum regna vberiores in dies fructus percipiunt. In
42 his † enim regionibus cum sanctum Inquisitionis Officium maiori seueritate sit institutum, atque maiori in
34 honore & veneratione † à Dynastis & Regibus habeatur: maiori etiam autoritate & potentia vigeat, vnde fidei censores diligentiùs in hæreses inquirunt, & efficaciùs eas radicitus euellunt.

Inquisitorum diligentia, ab Hispaniarum Regnis, hæreticorum incursus propulsantur.

Cap. V.

SVMMARIVM.

1 *Doctor Cazalla Pinciæ Lutheri hæresim pro concione docebat, anno 1558.*

2 *Doctor Cazalla cum matre, & quinq; fratribus in carcerem Pinciæ detrusus.*

3 *Doctoris Cazallæ ædibus pestifera Lutheri doctrina docebatur.*

4 *Doctor Cazalla, cum multis alijs tam viris, quàm fœminis Pinciæ concrematur, anno 1559.*

5 *Doctor Cazalla, cum deductus fuit in publica actione fidei, maxima præbuit contritionis documenta.*

Doctor Cazalla antequàm duceretur ad rogum, lacrymis perfusus persuasit socijs exhortatione pia, vt hæreses abiurarent, ibidem.

Imbecilles multi Cazallæ contritionem admirati, in fide fuerunt efficaciter confirmati, ibidem.

6 *Carolus Princeps & Ioãna, fidei actui interfuerunt Vallisoleti.*

7 *Moniales Vallisoleti in suggestum ascendebant, & concionabantur.*

8 *Familiare est omnibus hæreticis, vt quamuis illiterati sint, scripturam sacram interpretentur.*

9 *Iure Pontificio prohibitum est laicis, & fœminis officium prædicationis.*

10 *Ægidius & Constantinus, doctores Theologi, hæreses Hispali dissemínabant.*

11 *Ægidius & Constantinus, in carcerem detrusi.*

12 *Here-*

12 *Heretici omnes sanctitatem, & pietatem simulant.*
13 *Constantinus sibi ipsi in carcerẽ mortem consciuit.*
14 *Ægidij & Constantini ossa cum decem & octo hereticis Hispali combusta.*
15 *In oppido Lurena Sacerdotes, qui Illuminati vocabantur comprehensi.*
16 *Maria Visitationis, monialis Dominicana, adulterinis Christi stigmatibus insignita deprehenditur Vlyssippone, & punitur.*
17 *Michael Piedrola Viamõte pseudopropheta punitur.*
18 *Iudaizantes triginta circiter comprehensi in oppido Quintanar Diœcesis Conchensis.*
19 *Iudaizantes quinquaginta in vrbe Granatensi, in vincula coniecti.*

NVLLVS est qui dubitet quin magnum incendium in Hispaniarum regnis ætate nostra excitatũ fuisset, nisi huius sacrosancti Tribunalis vigilantissimi Patres illud summa diligentia adhibita, penitus restinxissent. Quid Hispaniã futurum erat, si illico antidotũ oppositum non fuis-
1 set? cum Pinciæ † latenter cepit serpere venenum; anno enim 1558. Doctor Augustinus Cazalla, Canonicus Salmanticensis, & Caroli V. Imperatoris Capellanus, & concionator, facundia, & eloquentia celebris, homo reuera se ipsum amans, superbus, elatus, & rerum nouarum cupidus, qui cum infirmis oculis clarissimam religionis Catholicæ, in qua viuebat, lucem ferre non posset, vt maiori cum libertate libidini fræna laxaret, & in turpissimarum voluptatum cœno volutaretur, Lutherũ sequutus, libertatẽ cepit prædicare, vt homines peccati fetuos efficeret, annunciare voce Christum Crucifixum, te autem verã Antichristũ, deniq; persuadere fidelibus, vt pœnitẽtiam, crucem, veram Christi imitationem abijcerẽt, & per omne flagitij ac turpitudinis genus præcipites agerentur. Secuti sunt eum D. Carolus Cæsar, vir nobilis, Lucronij natus, & magister Perez, Palentinus, atque alij infimioris notæ; multæ etiam moniales blanditijs, & verborũ technis fuerunt allectæ, adeoq; se diffundere ceperat hoc incẽdium, vt in periculosissimam inter se coniurationem Hispaniarum regnis breuissimo tempore ruinam allaturam conspirarent, † cum hęresiarcha
2 mente illius, & cogitatione detecta à fidei censoribus fuit cum matre & quinque fratribus Pinciç comprehẽsus, & in carcerem detrusus: Tauri etiam Baccalaureus Herrezuelo, & plures alij Zamoræ ac Pedrosæ; multi vtriusq; sexus, virgines etiam nobiles, demum moniales aliquot, quæ vnà cum pudore, Dei timorem exuerant, & sacrilegas atque incestas nuptias cum hominibus perditissimis impudentissimè celebrauerant. Facta ergo diligentissima disquisitione de horrendis flagitijs, quibus se pollue-
3 bant in ædibus † prædicti Cazallæ, cum ad conuenticula nocturna confluebãt, vbi doctrinæ Lutheranæ habebantur scholæ; tandem duodeci-
4 mo † Kalendas Iunias, anni 1559. in forum Maximum cum multis alijs hæreticis, quos ipse Cazalla suis exhortationibus à fide Catholica auer-
5 terat, deductus fuit: vbi † tanto animi ardore inflammatus, ira lacrymis totus perfusus, piam ad socios exhortatiõnẽ habuit, vt multi errores & hæreses abiurarent, atq; fidem Catholicam complecterentur, adeoque ingemiscens dolebat se honoris ambitione, cui in primis studebat deceptum, alios tot erroribus infecisse, vt multi

multi imbecilles, qui vndique ad spectaculum confluxerant, admirati doctoris huius pœnitentiam & contritionem, in fide fuerint efficaciter cõfirmati. Tandem cum tredecim in hæresi pertinacibus, maxima prębens contritionis documenta, publicè cõcrematus fuit. Cæteris pœnitentiæ fuerunt iniunctæ, prout cuiusq; delicti grauitas exigebat. Interfuerunt † huic sanctæ Inquisitionis actui Carolus Princeps, & eius amita Princeps Ioãna, quæ ea tempestate Hispaniarum regna feliciter administrabat; ex ijs qui igni fuerunt traditi aliquot † fuerunt moniales iuuentute, & pulchritudine florentes, quarum eò progressa est impudentia, & audacia, vt abstersa illa, quæ illis innata, & propria est fœminarum verecundia, & neglecto Apostoli Pauli præcepto, mulierem domi suæ in silentio discere iubentis & in Ecclesia loqui prohibentis, in suggestum ascenderent, verbum Dei explicarent, & in concione de sacra scriptura dissererent. Quod † omnibus hæreticis familiare & solẽne est, vt summa arrogantia, quãuis illiterati, Scripturã sacrã, illotis (vt aiunt) manibus interpretari aggrediantur, vt videre licet in his, qui Lutherum sunt sequuti: fuerunt enim multi è fece Reipublicæ, sutores, cerdones, tinctores, lanij, homines facinorosi & vulgò infames, & publicè damnati, & ignominiæ notis inusti, qui noui Lutheri Euangelij, noui magistri, atque concionatores extiterunt. Immò verò eò progressa est aliquatum muliercularum garrularum, atque impudentiũ procacitas, vt de sacra Scriptura disputarent, doctissimos Theologos ad certamen prouocarẽt, assertiones aniles, & theses seu potiùs delirameta quædam publicè defendẽda proponerent, vt verum sit illud D. Hieronymi in Epistola ad Paulinum. Quod medicorum est promittunt medici, tractent fabrilia fabri: sola Scripturarum ars est, quas sibi passim omnes vendicant: scribimus indocti, doctiq; poemata passim: hanc garrula anus, hanc delirus senex, hãc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent, antequàm discant, alij adducti supercilio grandia verba trutinantes inter mulierculas de sacris literis philosophantur, alij discunt (proh pudor) à fœminis, quod viros doceant. Et ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imò audacia edisserunt alijs, quod ipsi non intelligunt.] Hæc D. Hieronymus. Vnde meritò † iure Pontificum prohibitum est laicis & fœminis, ne vllo modo officium prædicationis verbi diuini assumant, id enim doctoribus omnino relinquendum est. cap. cum ex iniuncto. de hæreticis. c. noua. de de pœnit. & remiss. cap. quicumque §. 1. de hæret. lib. 6. & cap. mulier. 23. distinct. concordat. cap. sicut in vno. de hæret. Eandem prædicationem laicis prohibuit Leo Papa I. Epistola 60. ad Maximũ Episcopum Antiochenum. Idem sanciuit concil. Carthag. IIII. can. 99. vbi iubet fœminis, vt quãuis doctæ & sanctæ, viros in Conuẽtu docere non præsumant. Quem canonem refert Gratianus in cap. mulier. 23. distinct. Experientia etiam ipsa comprobatum est mulierum doctrinas fragiles, & suspectas esse, quod etiam docet Gerson tract. de examine doctrinæ part. 2. considerat 2. in quo, vt in reliquis omnibus, turpiter errant Lutherani, verbi Dei prædicationem laicis, reprobis, fascinatoribus, illiteratis, atque mulierculis garrulis, & impudentibus indifferenter permittentes.

Sed ad institutum reuertamur; Hispali Ægidius deinde Constantinus ex

ex oppido S. Clemente diœcesis Cōchensis Doctores Theologi, & Hispalen. Ecclesiæ Canonici, ita in hæreses ruerunt præcipites, vt venenum haurirent suauiter, & tanquam medicamentum salutare alijs etiam propinarent: eosdem enim errores, quos Valisoleti Cazalla, Hispali Constantinus & Ægidius summo artificio & arte pro concione publicè, dissimulanter tamen, edocebant, humilitatem & modestiam summam cum rerū omnium humanarum contemptu præseferebant: intus tamen erant superbi, arrogantes, elati, simulabant se esse vigilantes pastores gregis, intus autem erāt lupi rapaces, crudelissimam stragem in Dei ouile machinantes, non quæ Dei sunt, sed sua quærentes.

11 Cognitis autem eorum cōsilijs, † à fidei censoribus summa diligentia in carcerem sunt detrusi: factaque summo studio in illorum vitas Inquisitione, inuentus est Constantinus ex his, vtraque coniuge viua, matrimonium contraxisse, & in eo statu ad sacrum presbyteratus ordinem fuisse promotus. Cumque immensa esset vorago & gurges vitiorum, turpitudinumque omnium, vt omnibus hæreticis solemne est ab exordio nascentis Ecclesiæ, qui cum vita factisque sint detestabiles, ipsa tamen peccandi licentia incredibili, atque impudicitia, & libidine sunt longè etiam detestabiliores: adeò tamen sanctitate ficta vitia sua, & flagitia occultauerat, vt in maxima veneratione ab omni-

12 bus haberetur. Omnes enim † hæretici (vt sæpe in suis Annalibus obseruat Cardinalis Baronius, & nos hactenus vidimus) sanctitatem & pietatem simulant, ita loquentes, vt nihil præterea nisi purām fidem, morumque sanctitatem spirare credas, vt magno planè periculo eos quisque fideliū audiat, vel eorum scripta legat. Vnde meritò clamat Apostolus ad Philip. c. 3. [Videte canes, videte malos operarios, videte cōcisionem.]

Verùm cum se in carcere inclusum, cum omnia sua consilia atque cogitationes frustratas in irritum cecidisse animaduerteret, cum de honore & gloria vana, & futili, ad quam aspirabat, actum esse cognosceret, grauissimo mœrore afflictū, atq; summa tristitia cōfectū, & spe melioris fortunæ

13 abiecta, † sibi ipsi suis manibus mortem consciuisse perhibent, vt vitæ detestabili tam scelerato facinore, & horrendo flagitio infelicem finē imponeret. Celebratus fuit fidei actus Hispali in foro sancti Frācisci die Dominico, vndecimo Kalend. Ianuarij, anno 1560. quo Ægidij & Con-

14 stantini ossa † flammis tradita sunt, cum decem & octo hæreticis, quibus de medio sublatis, Babylonicū etiam comprehensum fuit incendiū, quod si tam breui tempore non fuisset extinctum, breui Hispaniarū regnā cōflagratura esse nemo est qui dubitet.

15 Post aliquot annos † in oppido Lerena sacerdotes insurrexerunt ambitiosi, impuri, libidinosi, aurem popularem aucupantes, qui se à Deo illuminatos prædicando, detestabiles errores dissemin[a]bant. Inquisitorum tamen vigilantia deprehensi, meritissimas pro grauitate criminum pœnas luerunt, & Hispanias à grauissimo, quod imminebat, periculo liberarunt.

16 De Dominicana illa moniali † mētionē faciā, quę nō solùm in Lusitania, vbi degebat, sed etiam in omnibus Hispaniæ & Italiæ regnis & prouincijs, & vsque ad vltimos Orientalis Oceani recessus magnam sibi sanctitatis opinionem conciliarat; præstantissima enim documenta virtutum simulārēt præbens, & adulterinis stigmatibus, quibus Christum referebat, insignita,

insignita. vt tit. de Inquisitione Lusitaniæ cap. 13. num. 11. fusiùs commemoratur, ita omnium animos allexit, atque eam de sua religione opinionem concitauit, vt non solùm deceperit confessarium suum F. Ludouicum Granatensem, virum illum, in quem Deus Opt. Max. literarum & virtutum omnium ornamenta congessit: verùm etiam congregationem multorum Patrum grauissimorum, ex Dominicana familia ad Inquisitionem faciendam de stigmatibus coactam, cui etiam Generalis Prior interterat, in errorem induxerit: Verùm quæ tot Patres grauissimos ac religiosissimos fefellit, Inquisitores Apostolicos fraudare non potuit, stigmata enim non vera, sed minio depicta, deprehenderunt, ex quo apparet sanctæ Inquisitionis Patres, cælesti dono à Deo O P T. M A X. cumulari ad dolosa consilia à Dæmone suggesta, & fraudulentas cogitationes detegendas. Eò autem sua consilia hæc religiosa fœmina dirigebat (quæ Maria visitationis nuncupatur, & Abbatissa erat Cœnobij Annunciationis in vrbe Vlysiponẽsi erecti) vt si ad exitum deduceret, fieri non posset, quin felicissimam Hispaniarum pacem perturbaret. Moliebatur enim, cùm satis autoritatis & fidei simulata sanctitate comparasset, Lusitanum Regnum quod iure legitimo in Philippi II. Regis potestatem deuenerat, in pristinum statum reuocare. Hypocrisi tamen detecta, audaciæ suæ pœnas dignas persoluit, & stratagema, quod ad commouendum Regnum adinuenerat, in risum recidit.

Placet autem hic sententiam summatim adijcere, quæ Vlysiponę prolata fuit octauo die mensis Decembris, anno 1588. ab Archiepiscopis Vlysiponensi, & Bracharensi, atque Episcopo Guardiensi, Apostolicis illius regni Inquisitoribus, quòd sanctitatem simulauerat, & stigmata adulterina gestaret, aliaque figmenta, quæ dicere & facere solebat.

Primùm iussa est in Cœnobio alterius ordinis designando extra vrbem Vlysiponẽsem reliquum vitę inclusa transigere.

Itẽ, vt die latæ sententiæ per quinque annorum spatium Eucharistiæ sacramentum non sumat, triplici paschate, & articulo mortis exceptis, aut si necessum fuerit, ad Iubilęũ aliquod consequendũ interim à summo Pontifice concessum.

Item, vt singulis diebus Mercurij & Veneris totius anni, palàm in locũ conueniat, vbi illius Cœnobij fœminæ religiosæ capitulum celebrare solent, ibiq; dũ recitatur psalmus, Miserere mei Deus, flagelletur.

Item, ne tempore refectionis mẽsæ accumbat, sed publicè in pauimẽto comedat, interdicendo ne aliquis vescatur reliquijs, quæ illi superfluxerint, debet etiam ad refectorij ianuam se prosternere, vt ingredientium monialium, & egredientium pedibus conculcetur.

Item, vt ieiunium Ecclesiasticum perpetuò obseruet, & Abbatissa nũquam creari possit, nec ad vllum aliud officium domus, quam habitauerit, deligatur, semperque omnium infimæ subdita sit.

Item, vt nulla cum moniali, nec cũ aliqua externa, absque Abbatissæ facultate possit miscere colloquium.

Item, vt lintea omnia, quæ sanguinis depicta guttis distribuerat, & adulterinæ reliquiæ, nec non effigies eius vultum exprimentes sanctæ Inquisitioni vbiq; tradantur: quod si alicubi Inquisitionis Tribunal non fuerit, ad prælatum, aut eum, qui designatus fuerit, deferantur.

Item, vt sacto velo caput nõ tegat, sin-

singulisque Mercurij & Veneris diebus totius anni à cibis abstineat, pane duntaxat, & aqua vitam toleret, rum quoties in refectorium conuenerit, peccatum suum in monialium omnium conspectu elata voce pronunciet.

17 Michael † Piedrola, Viamonte natus in oppido Maragnon, non procul à Lucronio Matriti, vbi Philippus II. Hispaniarum Rex potentissimus degit, habitabat. Hic postquàm multos annos Prophetæ nomen sibi assumpsit, & vendicauit, multaque futura callidè, & versutè prædicabat, tādem à sacrosanctæ Inquisitionis Patribus comprehensus, in carcerem cōiectus est, detectaque eius arrogantia & fallacijs dānatus est, quòd seditiosus, & officij cælestis ac diuini vsurpator, arrogans, scandalosus, illusor, & fallax esset, nec non & Vidētis, & prophetæ Dei sibi nomen asciuisset, seque sanctum appellari, os veritatis, doctorem, & magistrum æquo animo ferret: referensque insomnia & reuelationes, affirmaret diuina voce illa sibi reuelari. Abiurauit, de leui: perpetuò interdictū illi lectione Bibliorum, aliorumque sacrorum librorum, priuatus papyro & atramento, prohibitus tam scribere, quàm accipere literas, nisi de re familiari agentes, interdicta etiā disputatione de sacra Scriptura, tam scripto, quàm voce, deniq; iussus fuit reliquum vitæ suæ tempus in carcerem detrusus transigere.

18 Anno † superiore in agro Laminitano vlterioris Hispaniæ vulgò, Mācha de Aragon, in oppido Quintanar, viri & fœminæ triginta circiter inuenti veteris Testamenti ritus, & ceremonias obseruantes, eorum Iudæorum pronepotes atq; pronepotes, qui tempore Ferdinandi, & Elizabethæ Catholicorum Regum se fictè, & simulatè ad Catholicam Ecclesiam aggregarunt. Omnes ergo, vbi detecta fuit eorum perfidia, in carcerem sunt cōiecti, pauci pertinaces tandem combusti, cæteri (vt moris est) infamiæ veste notati, multorū etiam, qui è vita in Iudaica perfidia decesserāt, effossa ossa, & concremata, vt S. Inquisitionis beneficio hæc ferax, & bellicosa prouincia à Iudaica prauitate omnino iam repurgata videatur.

Anno ab orbe Redempto 1595.
19 † Idibus Octobris, cum fidei actus in inclyta Granatēsi vrbe celebraretur, quadraginta quatuor fœminæ, & quinque viri eiusdem vrbis habitatores, quòd Iudæorum ritus exercerent, in publicum fuerunt educti, atque more solito infamia notati: statuæ quatuor absentium in rogum impositæ. Hi omnes paulò antea fuerāt eodem tempore, & in prædicta vrbe cōprehensi, quòd magnam Hispaniarum regnis admirationem concitauit, potuisse multos annos tot fœminarum, & virorum Iudaicam perfidiā celari in eadem vrbe, vbi sacrosanctæ Inquisitionis tribunal residet. Verùm Deus OPT. MAX. qui vrbem hanc nobilissimam septem & viginti abhinc annis à Saracenorum spurcitia omnino expurgauerat, nunc (media sancta Inquisitione) ab incendio, quod in visceribus habebat, liberauit.

His omnibus fit, vt fides Catholica pura, inuiolataque iam pridem apud nos custodiatur: quòd si pari diligentia, autoritate, & potestate in cæteris Christianorum regnis, prouincijsq; factum esset, longè alia profectò nunc esset Christianæ reipublicæ facies, quam quę hodie in Germania, Gallia, Anglia, Hibernia, Scotia, & alijs nationibus fœdissima cernitur; vbi innumerabiles atque atrocissimæ calamitates ex nouis hæreticorum erroribus consequutæ sunt, quæ Christianam rempublicam acerbissimè

mè afflixerunt, atque deformarunt; quarum expertes essent omnes illæ prouinciæ, modoque salue, & incolumes starent, integræ atque florentes cernerentur nulla in his partibus esset de religione dissensio, nulla discrepantia volũtatum, nullum dissidium vitæ neque morum, non ita Brutiani hæretici amentia sua furoreque præcipites turbulentis ac seditiosis clamoribus maximas reipub. Christianæ partes distrahere ac discerpere conati essent, non congregatos dissipando, & concordantes in multas dissimiles, atque inter se pugnantes opiniones distrahendo, sacra prophanis miscere, & conturbare niterentur.

Sed iam finem huic capiti imponamus, omnia enim beneficia, quæ à sancto Inquisitionis officio in Christianam Rempublicam conferuntur, recensere immensi, ac penè infiniti laboris esset.

Sanctæ Inquisitionis Officium multis calamitatibus aditum intercludit.

CAP. VI.

SVMMARIVM.

1 *Officium sanctæ Inquisitionis nõ solùm hæresibus, sed multis etiam calamitatibus aditũ intercludit.*
2 *Hæreticorum spiritus qualis sit.*
3 *Dissensiones, ac mala omnia semper vnà cum hæresi subintrant.*
4 *Deus offenditur peccatis omnibus, sed ijs maximè, quibus vera sui colendi ratio corrumpitur.*
5 *Principes, qui Deo illatas iniurias non curant, digni sunt qui in proprijs calamitatibus à Deo negligantur.*
6 *Hæresis nõ solùm hæresiarchis, sed Principibus, etiam vrbibus, prouinciijs, regnis, & nationibus desolationem, & excidium affert.*
7 *Hæresiarcharum interitus inglorius, & infelix.*
8 *Simonis Magi infelix mors.*
9 *Menandri Samaritani interitus.*
10 *Ebionis è vita discessus.*
11 *Cerinthus Balneis opprimitur.*
12 *Mõtani Priscillæ, & Maximillæ exitus*
13 *Manes viuus excarnificatur.*
14 *Arrius intestina effudit.*
15 *Balatius ab equo corrosus, & laceratus.*
16 *Priscillianus capite plectitur.*
17 *Nestorij linguam vermes corroserunt.*
18 *Olipius tribus fulminibus ictus corruit.*
19 *Gallus quidam se Christum profitens in frusta conciditur.*
20 *Goslarius quidam Manichæi errorem instaurans suspenditur.*
21 *Donatistæ se ipsos præcipitabant.*
22 *Photius omni dignitate spoliatus obijt.*
23 *Petrus de Bruis concrematur.*
24 *Tandemus occiditur.*
25 *Almaricus exuritur.*
26 *Dulcini, & Margaritæ supplicium.*
27 *Tympauista quidam exuritur.*
28 *Supplicium complurium, qui in Bohemiam irrepserant cum peregrina religione.*
29 *Picardus quidam vita priuatur.*
30 *Gregorius Cyprius Patriarcha infeliciter è vita migrauit.*
31 *Marci Ephesini interitus.*
32 *Michael Seruetus capitis damnatur.*
33 *Martini Lutheri obitus.*
34 *Oecolãpadius infeliciter è vita discessit.*
35 *Carolostadius strangulatur.*
36 *Bucerus à Dæmone percussus obijt.*
37 *Caluinus pediculis exeditur.*
38 *Zuinglius in prælio interimitur, & concrematur.*
39 *Constantij Imperatoris infelix exitus.*
40 *Iuliani Apostatæ obitus.*
41 *Valens Imperator concrematur.*
42 *Traianus Magister militum sub Valente victus, ac confusus, rediens quid dixerit Imperatori.*

43 *Isacius Monachus, virtutis nomine clarus, Imperatorem Valentem egredientem ad pugnam reprehendit.*
44 *Zeno vivus sepelitur.*
45 *Basiliscus interficitur.*
46 *Anastasius fulmine ictus interijt.*
47 *Iustinianus subito morbo è vita migravit.*
48 *Heraclius infelix moritur.*
49 *Heracleoni nasus præsectus, & Imperium ereptum.*
50 *Constans in balneo necatur.*
51 *Iustinianus ab hæresi resipiscens, recepit Imperium.*
52 *Philippus Iconomachus oculis, & imperio priuatur.*
53 *Leo Iconomachus infelix.*
54 *Constantinus Copronymus miserabiliter moritur.*
55 *Leo Constantini filius infeliciter è vita discessit.*
56 *Nicephorus interficitur.*
57 *Leo Octauus occiditur.*
58 *Michael Balbus miserabiliter excruciatus decessit.*
59 *Theophilus acerbissimo morbo interijt.*
60 *Monomacho imperante, totus Oriens vsq; ad oram Constantinopoli continentem subactus à Turcis.*
61 *Græci ope nostrorum Asiam receperũt.*
62 *Godofredus Bullionius Hierosolimã cepit.*
63 *Constantinopolitanis imperantibus rursus ad hæresim suam reuersis, omnia paulatim ad Turcas deuoluuntur.*
64 *Andronicus crudelissimè perẽptus fuit.*
65 *Isacius oculis, & imperio priuatur.*
66 *Alexius interficitur.*
67 *Alexius nepos occiditur.*
68 *Murzuflus vita priuatur.*
69 *Michael Palæologus deponere imperium cogitur.*
70 *Andronicus Imperio deijcitur.*
71 *Andronico nepoti omnia Asiæ loca, multa Europæ, erepta.*
72 *Ioannes quasi minister comitabatur Amurathẽ, & oculis priuatur à filio.*
73 *Andronicus Imperio, & oculis orbatus.*
74 *Emmanuel luminibus priuatur.*
75 *Constantinus vltimus Imperator Constantinopoli trucidatur.*
76 *Henricus III. Imperator Occidẽtalis Imperij in summa calamitate decessit.*
77 *Fredericus Imperator à filio suffocatus.*
78 *Ludouicus Bauarus veneno perijt.*
79 *Gunderius Rex à Dæmone vexatus interijt.*
80 *Gensericus spectro exanimatus interijt.*
81 *Hunericus effusis visceribus obijt.*
82 *Victor Vticensis vermibus exeditur.*
83 *Hilderis Rex occiditur.*
84 *Gilimer, vltimus Rex Vandalorum, victus mittitur ad Imperatorem.*
85 *Athaulphus VVisigothorum Rex interficitur.*
86 *Reges omnes VVisigothorũ interfecti fuerunt ita vt è tredecim vnus tantùm gladium inimici effugerit.*
87 *Theodoricus Osthrogothorum Rex spectro exanimatus occubuit.*
88 *Athalaricus Rex tabe consumptus, & nouem alij Reges Ostrogothorum Arriani ab inimicis interfecti.*
89 *Longobardorum Reges Arriani veneno aut ferro extincti.*
90 *Chilpericus Arrianus Francorum Rex interficitur.*
91 *Henricus III. Rex Gallorum iusto Dei mucrone percussus interimitur.*
92 *Ladislaus IIII. Hungariæ Rex trucidatur.*
93 *Georgius Podebrachius ærumnis confectus decessit.*
94 *Suintilla Hispaniæ Rex regno deturbatur.*
Rhechimirus Hispaniæ Rex, regno deijcitur, ibidem.
95 *Vitiza Hispaniæ Rex à Roderico peremptus.*
Rodericus Rex Hispaniæ à Saracenis iugulatur, ibidem.
96 *Christernus Daniæ Rex veneno interficitur.*
97 *Henricus VIII. Angliæ Rex miserabiliter decessit.*

98 Henrici

1 NON solùm † hoc S. Inquisitionis tribunal hæresum pestem à nostræ Hispaniæ finibus auertit, sed etiam depopulationes agrorum, direptiones vrbium, oppidorum euersiones, templorũ incendia, cœnobiorum spoliationes, populorum strages, quibus nostris tẽporibus multæ prouinciæ, & regna conquassata & afflicta sunt. Hæreticorum enim nostræ ætatis spiritus non solùm in Catholicos, veramq; religionem, sed in vniuersas ipsas prouincias, Respublicas, regna, in omne deniq; hominũ genus perniciosissimus & calamitosissimus est. Diciq; verè potest orbis terrarum incendiũ. Est enim Sathanæ spiritus à quo instigantur, impellũtur, & exagi-
2 tãtur. Vnde fit vt tales sint, & fuerint semper hæretici, † quales depingit eleganter Hieronymus Osorius Episcop. Algarbiensis lib. 8. de Iustitia in 2. tom. Operũ, scribẽs esse genus hominum arrogãs, elatum, dirum, funestum, & exitiosum, opinione doctrinę tumidum, multisq; erroribus excęcatum, in simulatione pietatis scelestũ, in sanctitatis specie sacrilegũ, obtentu benignitatis immane, pacẽ ostendens, bellum comparans, otij & tranquillitatis inimicum, ad turbulenta dissidia concitatum, honoris & lucri gratia nouis rebus studens, nullius iudicio cedens, & in instituto semel errore insigni cõtumaciâ persistens.
3 Verùm † obseruãdum est commune esse ciuitatibus, prouincijs, atq; regnis omnibus, vt cùm semel hæreticis aures præbent, mox vnà cũ hæresi dissensiones, rixę, ac mala omnia, fuga tarecta fide paceque subintrent. Neque hæc immeritò accidũt ob neglectam, contẽptamúe religionem; offenditur enim Deus peccatis quidẽ omnibus, sed ijs magis, quæ aliquam habent læsionẽ violationemq; pietatis. At his maximè, † quibus tanquam ex professo vera, germanaq; cultus sui ratio corrumpitur. Hoc namq; perinde est agere, atq; si quisquam regium apertè oppugnet honorem, & eum, vel in dubium reuocet, vel neget esse de-

se defendendum. Quâ profectò nulla
grauior iniuria videri, nulla maior
Regibus existere solet offensio. Quo-
niam igitur Deo in primis suus cōsta-
re debet honos; si autem gratus esse
non possit, imò verò nec sit quidem
honos, sed molestum onus iniuriæ,
nisi vera religio deferatur, efficitur
vt principes ij, qui ad suę quidem ma
iestatis læsæ crimina punienda exer-
tissimum gladium gerunt, † aures ve-
5 rò ad multas, grauesq; diuinę Maiesta
tis iniurias clausas habēt vel linguas
etiam ipsi aut manus ad inferendum
prōptas, dignissimi sint, qui vicissim,
& in proprij honoris regniq; pericu-
lis, à Deo negligantur. Hinc sæpenu-
mero subditorum rebelliones, aut fi-
nitimorum inuasiones & eiectiones,
vel cædes principum, euersionesque
regnorum extiterunt, vt passim ob-
seruat Cardinalis Baronius in Anna-
libus Ecclesiasticis. Abominationem
enim hæresum post se solere ducere
desolationem, † tū hæresiarchis, tum
6 Regibus, & principibus hęreticis, de-
niq; vrbibus, prouincijs, regnis, & na-
tionibus, non solùm sacris literis; sed
etiam exemplis omnibus sæculis fre-
quentibus admonemur. Referta sunt
enim literarum monumenta exēplis,
tum hæresiarcharum, qui infeliciter
ex vita discesserunt, tum Regum &
Imperatorum hæreticorū, qui regnis
& ditionibus priuati, multisq; calami-
tatibus afflicti, vel infeliciter interfe-
cti, vel crudeliter tractati, vltimū tan
dem vitæ suæ diem obierunt. Videa-
mus an ita acciderit, & singula breui-
ter perstringamus. Hæresiarcharum
interitus † inglorius & infelix extitit,
7 vt adimpleatur illud quod sacra scri-
ptura testatur [. Finis illorū mors est]
& alibi [mors depascet eos.]. Horum
miserabiles exitus libenter percur-
ram, vt singulorum casus insolitos al-
tâ mente, & cogitatione boni con-
templentur, qui quasi è porta naufra-
gium spectāt, vt à fluctibus hæreseos,
& periculis nouitatum abstineant.
Primus † autem omnium se of-
8 fert nobis Simon, cognomine Ghi-
tæus, à Pago sic dicto, Samaritanus,
qui magicam artem profitebatur.
Hic sacro baptismate lustratus, ab
Apostolis spiritum sanctum pecuniâ
emere voluit. Qua de causa cùm à
Petro Apostolo malè verbis acciper-
retur, pudore suffusus, à fide Catho-
lica ad impias & magicas artes defe-
cit. Hunc historiæ primum hæreti-
cum fuisse perhibent: Irenæus om-
nium hæreticorum patrem appellat.
Qui ergo primus fuit infidelitatis au-
tor, omnibus etiam interitus infe-
licitate præcessit. Is enim (testibus
Egesippo, Irenæo, Iustino martyre,
vetustissimis scriptoribus, Eusebio,
Pamphilo, atque alijs præsertim Cle-
mente Romano huius nominis Pon-
tifice Maximo primo, lib. 6. Aposto-
licarum constitutionum, cap. 9. (cu-
ius verba placet describere) cùm Ro-
mam venisset, Ecclesiam magnopere
vexabat, multos subuertendo, & sibi
conciliando. Gentilibus autem ma-
gicæ artis vsu & exercitatione, ad-
mirationem sui mouebat, ita vt ali-
quando cùm in theatrum meridie
prodijsset, iussissetque populo vt Pe-
trum quoque in theatrum raperet,
promittebat se per aerem volaturū:
cùm verò cuncti promissi huius ex-
pectatione suspensi essent, Petrus
apud se precabatur: iamq; à Dæmo-
nibus in altum sublatus, volabat sub-
limis per aerem, dicens se in cælum
ascendere, vt inde bona ipsis sup-
peditaret; cunctis verò illum tan-
quam Deum concelebrantibus, Pe-
trus manus in cælum pariter cū men-
te tendens, Deo supplicabat, vt illam
pestem per filium suum Dominum
nostrum Iesum Christum rumperet,
& vires

& vires dæmonum,quibus ille ad fallendum perdendumq; homines vtebatur, amputaret,ita tamen illũ rumperet,vt non occideret, sed confringeret. Itaque respondens ad illud, quod de ascensu in cælum pollicebatur, & intuens in eum Petrus dixit, si ego homo Dei sum, & verus Apostolus Iesu Christi,ac Doctor pietatis in Deum,& non seductor, vt Simon, iubeo malis potestatibus Diaboli Apostatæ,quæ Simonem Magum vehũt,vt eum dimittant,& ex alto præceps feratur cum risu eorũ, quos decepit. Hæc Petrus cùm dixisset, Simon Magus à potestatibus dimissus cum magno fragore, & sonitu decidit, & vehementer elisus, coxam & anteriores partes in plantis pedũ frãgit.Et multitudo vulgi: Vnus tãtũ verus Deus(inquit)quẽ Petrus iustè prædicat: ac multi quidem defecerũt ab eo. Hæc Clemens de Simonis obitu. Sed paulò aliter Martin. Polonus in Petro,qui miseriore mortis genere,& crudeliore fato concidisse illum narrat. Ait enim Magum hũc diuersis illusionibus dæmonum Neronis animã sic obtinuisse, vt eum salutis suæ præsulem, & vitæ suæ custodem esse cõfiteretur.Nam & bellorũ victorias, & subiectionem Gentium,& prosperitatem rerum se per eũ in omnibus habiturum esse credebat. Sed Petrus vniuersas eius vanitates, & flagitia detexit,vt qui in Iudęa per ipsum Petrum de his quæ gerebat sceleribus confutatus, transmarinam aggressus esset fugam. Cumq; maxima populi pars iam Simoni crederet, Simon in cęlum exaltatus, dicebat Petrum esse magum,& seductorem, cui credebant,& eius signa admirabantur. Faciebat enim serpentem æneum se mouere, & lapideas statuas ridere & mouere,& seipsum currere,& subitò videri in aere. Cumque quadam die volare se diceret ad cælum,conuocato populo Petrus orat,Simon corruit. Nec tunc exanimatus est, sed fracto ac debilitato cruce Aretiam secessit, atque ibi mortuus est.

9 Menander † Samaritanus, Impij Simonis discipulus, Saturnini Antiocheni,& Basilidis Alexandrini pręceptor,ac institutor fuit.De quorum interitu sic Eusebius lib.4.capit.7. [His igitur Diabolus, qui ex maleficijs capit lætitiam, tanquam suæ nequitiæ ministris fortè vsus est,quò qui fidem receperant, illorum suasu non solùm in fraudem inducti,ad acerbum adeò & miserabilem interitum quasi constricti abriperentur,verùm etiã Gentibus,quę erant à fide alienæ,copiam & tanquam ansam præberent, sacrosancto Dei verbo petulanter, impieque obtrectandi] Hæc ille. Et libr.2. cap.1. ait idem, [Sectatores Simonis, adhuc suo tempore viuentes,nõ alias soluitas pœnas persoluêre, quàm quas parens eorum soluerit olim.] Ac speciatim narrat Eusebius idẽ quod accidit Simoni,accidisse hæretico cui-
10 dam Theodoto.

Ebion,† cuius sectatores Ebionitę nuncupabantur, balnei improuisa ruina oppressus,& contritus fuit, te-
11 ste Epiphanio.

Cerinthus † Ebioni coætaneus sectam nouam orsus est: in hunc & Ebionem D. Ioãnes Euangeliũ suum scripsit.Cùm esset Ephesi Cerinthus in Balneo, D.Ioannes discipulos suos egredi iubet, mox balnea corruerũt, & Cerinthum cum suis oppresserũt, vt testatur D. Irenæus lib.3.aduersus
12 hæreses, cap. 3.

Mõtanus†(à quo Cataphrygæ hæretici orti sunt ann.Domini 174.) vnà cum Priscilla & Maximilla princeps fuit hęresum.Hos,laqueo sibi iniecto, mortem sibi consciuisse, testatur Eusebius lib.5.cap.15.

Manes,†siue Scyth.siue è Brachmanorum gente, siue Persa Probo Im-

peratore ann. Christi 276. dæmoniacus naturâ, & insanus fuit. Ab hoc Manichæorum secta sumpsit initiũ, quam vt propagaret, filium Regis Persiæ securare posse promisit, verùm magica arte malè succedente, cum vita priuauit: quamobrem viuus à Rege Persarum fuit excoriatus.

14 Arrius,† qui maximas in orbe terrarũ turbas atq; tragœdias excitauit, cũ Constantinopoli in publicum conuentum, cui Constantinus cum multis alijs aderat, hilaris procederet, maximâ hominum stipatus catervâ, cõpulsus naturali necessitate, de via secessit, aluum exoneraturus, diuinoq; supplicio correptus, intestina effudit, & protinus obijt.

15 Priscillianus Hispanus, siue Galata, monstrũ hæreticũm ex Manichæorũ & Gnosticorũ insania conflatũ, anno Christi 383. Hispaniã & Gallias inuasit, à Damaso Summo Põtifice Romæ pro hæretico dãnatus, ad Maximum Imperatorem appellauit, cuius iussu capite plexus est. Paulò aliter Sulpitius Seuerus in Historia sacra, qui ætate illa Bituricensis antistes, sanctitate, doctrinâ, & virtute clarus erat, de hac re scripsit. Hæresim Gnosticorum ab Ægyptijs prodijsse, eamq; Marcum quendam ex Ægypto in Hispanias intulisse, cuius auditores extiterint Agape quædã mulier & Rhetor Helpidius. Ab his Priscillianum institutũ, familiâ nobilẽ, diuitem, acrem, inquietum, facũdum, multa lectione eruditum, disserẽdi ac disputandi prõptissimum, qui vigilare multùm, famem ac sitim ferre poterat, minimè hãbẽdi cupidum, vtendi parcissimũ, sed eundem vanissimum, & plus iusto inflatiorem, rerum profanarum scientia, magicis etiam imbutũ; hunc (cum tãtùm laicus esset) Episcopos secutos Instantium & Saluianum, quibuscũ perperam in arenam descenderint Adyginus Episcopus & Idacius Sacerdos. Hæc cogẽdæ Synodo Cæsaraugustanæ causam dedisse, in qua Instãtius & Saluianus Episcopi, Helpedius & Priscillianus laici dãnati sunt. His inflammatos Priscillianum & Helpidium Episcopum aliquem instituisse factionis suæ ad confirmandas vires suas, tum Idacium & Ithacium Sossubensem Episcopũ, cui decreti Synodalis cura commissa fuerat, malè sano consilio à iudicibus sæcularibus poposcisse, & obtinuisse, vt hæretici pellerentur vrbibus. Tum Gratiani Imperatoris iussu non tantũ Ecclesijs & vrbibus, sed ex omnibus terris hæreticos exulare iussos. Instantium, Saluianum, & Priscillianum Romã profectos, vt apud Damasum Papam obiecta purgarent. Per iter Burdegalæ multos prædicationibus peruertisse. Romæ cùm fuissent, ne in conspectũ quidẽ Damasi admissos, nec Mediolani quo venerãt, Ambrosio acceptos. Exinde ab Imperatore decretum extorsisse, emendicatã muneribus Magistri Officiorum gratiã, vt suis Ecclesijs restituerẽtur. Restitutos illos quidem, sed paulò pòst cùm Maximus ad Imperium venisset, Ithaciũ apud Imperatorem detulisse Priscillianum & sequaces, qui iusserit omnes ad Synodum Burdegalensem duci. A Synodo Instantiũ Episcopatu indignum esse iudicatum, Priscillianum priusquàm accepisset iudiciũ, prouocasse ad Imperatorem, qui Magno, Rufo, Idaco, & Itachio, Episcopis instantibus, causam præfecto Euodio commisit. Ar is Priscillianum gemino iudicio auditũ, conuictũq; maleficij, nec diffitentem se obscœnis studuisse doctrinis, nocturnos etiam turpium fœminarum egisse conuentus, nudumq; orare solitum, nocentem pronunciauit, redegitq; in custodiam, eo verò referente ad principem, eius sentẽtiã Priscillianum, & cum eo prauè sentiẽtes damnatos gladio cõcidisse. Hæc ann. 387. fuerunt

fuerunt in ciuitate Treuetensi.

16 Balatius † (vt autor est D. Athanasius in vita S. Antonij Eremitæ) fuit Dux Ægypti Arrianæ perfidiæ studiosissimus fautor circa annũ Domini 352. Hic cum Nestorio Alexandriæ præfecto vrbem egressus, cũ equis mansuetissimis ambo veherentur, & equi mutuò colluderent, mitior quo Nestorius sedebat morsu repentino Balatium decussit in terram, eiusq; femora dentibus lacerauit & corrosit. Sicq; in vrbem relatus post tertium diem è vita discessit, iuxta D. Antonij vaticinium, magnum profectò hæreticis præbens exemplum suæ perfidiæ, & temeritatis, diuinæq; vltionis patentissimum miraculum.

17 Nestorius † ex Germaniæ oppidulo ortus, & per fraudẽ Constantinopolitanus Episcopus effectus, Anastasij errorem impudentiùs propagauit anno Christi 429. damnatus à Synodo Ephesina, & Chalcedonẽsi sub Theodosio Imperatore ad Thebæorum solitudines fuit deportatus in oppidum Panos. Vermes linguam eius corroserunt, ipse tamen allisus humo perijt. Zeno Imperator scholã Edessenam, quam Persicam vocabãt, quia Nestorij dogma doceret, funditus euertit.

18 Olipius, † (vt refert Prateolus lib. 13.) Arrianæ hæresis apud Carthaginem Episcopus, vixit circa ann. Dom. 505. Hic cum in Balneis aliquando sanctissimam Trinitatem blasphemijs execraretur, tribus igneis fulminibus ab Angelo visibiliter missis, miserabiliter decidit, & eius cadauer penitus exustum est. Placuit hæc afferre de Olipio, etsi non fuerit hæresiarcha, vt terrorem hæreticis incutiat horrendum supplicium.

Quidam ex Biturigibus (hi Galliæ
19 prouinciam faciunt) † Gabalitanam regionem ingressus, se Christum profitebatur, assumptã secum mulierẽ quãdam, quam Mariam vocabat. Seduxit immẽsam populi multitudinẽ, non solùm rusticorum, sed etiam Sacerdotum supra tria millia: à circunstantibus se adorari iubebat: at cum se quidam inclinasset quasi osculaturus genua eius, districto gladio in frusta concidit pseudochristum, dispersique sunt omnes, qui eum eo erant. Maria tormẽtis subiecta omnes præstigias illius publicauit. Gregorius Turonensis lib. 10. Historiæ, cap. 24.

20 Goslariæ † quidam falso sanctitatis prætextu, Manichæorum quendam errorem conati sunt stabilire anno 1052. Henricus IIII. Natalem Domini GosIariæ celebrãs autores à patibulis suspendit, vt hac pœnæ seueritate eredulum vulgus ab ista hæresi deterreretur.

21 Donatistæ † Circumcelliones turribus, rupibus & locis huiusmodi semetipsos præcipites dabant, aliâ ratione mortem sibi consciscebant, vt Augustinus scribit.

22 Photius † autor dissidij inter Catholicos, & Græcos omni dignitate spoliatus à Leone Philosopho, & in Armeniorum Monasterium relegatus, miserrimè obijt. Ambitioso autem nihil potest accidere infelicius, quàm vt sine honoribus viuat. Ambitiosum verò fuisse Photium, constat ex eius gestis.

23 Petrus de Bruis † multas hæreses docebat in Gallijs, vt Petrus Cluniacensis testatur: damnatus tamen, & concrematus fuit.

24 Tandemus † Antuerpianam turbauit Ecclesiam circiter annum Domini 1124. occisus autem est à quodã presbytero, dum vnâ nauigarent, capite vsque ad cerebrum sauciato. Sigisbertus.

25 Almaricus, † natione Gallus, patria Carnotensis, Lutetię Parisiorum Doctoratus lauream assecutus, emersit anno Domini 1204. hic hæreticus, &

eius sequaces Lutetiæ Senatus cōsulto fuerunt damnari, & coram vniuerso populo exusti, & eorum cineres per sterquilinium dispersi, anno Domini 1208. ex Prateolo lib. 1. de viris hæreticorum. Mirum est in Gallijs, præsertim hoc tempore Senatum illum deesse.

26 De Dulcino & Margarita, qui Fraterculorum hæresim instaurabāt, dictum est in capite de vtilitate & fructu sacrosanctæ Inquisitionis.

27 Tympanista quidam bubulcus mentitus sanctitatem, in Franconia audacter concionabatur in clerum & Principes, quòd vita eorum peruersa Deum auerteret à populo, nec audiret preces sacerdotum, nec reciperet ab his sacramenta plebi distributa: principes errare, & populo sine causa & contra iustitiam vectigalia imperare, ea vt publicaret, sibi per Beatam Virginem Mariam esse mandatum, Rodulphus tamen Episcopus Herbipolensis eum in vrbe iussit exuri. Crancius lib. 12. Metropoleos, cap. 16.

28 Sub Othocaro Bohemorum Rege irrepserant ex Saxonia complures in Bohemiam cum peregrina religione, Lupercali haud multum dissimili; magnus ad illos sicariorum, adulterorum, & aliorum perditorum vtriusq; sexus hominum fiebat concursus, sed habitum omnes, non mores mutabant, imò multa prioribus peiora committebant. Rex alios igne combussit, alios aqua submersit, plures regno exturbauit.

29 Quo tempore Hussitæ in Bohemia tumultuabantur, Picardus quidam ex Gallia Belgica, transmisso Rheno, per Germaniā in Bohemiam penetrauit, qui præstigijs quibusdam fidei sibi concilians breui tempore non paruam mulierum, virorumque plebem ad se traxit, quos nudos incedere iubens, Adamitas vocauit, & naturæ ductum sequi in omnibus iubebat. Ioānes Zischa, vel Zisco Hussitarum Dux, expugnatâ insulâ quam occupauerant, Adamitas omnes vitâ priuauit, duobus tantùm reseruatis, ex quibus gestorum superstitionem cognosceret: quinquaginta præterea viros, Fœminasque, & inter has duos Presbyteros de cœtu illo comprehensos ad pagum Klokot comburi iussit.

30 Gregorius Cyprius, † Patriarcha Constantinopolitanus, cum rursus Andronico Imperante Græcanicas hæreses ab inferis euocasset, gradu deiectus infeliciter è vita migrauit, vt scribit Gregoras lib. 5.

31 Marcus Ephesinus, † qui Concilio Florentino semper obstitit, cholico morbo laborans (ex ore enim eructabat stercora) diris cruciatibus afflictus interijt.

32 Michael Seruetus Hispanus, multos in lucem edidit libellos, præsertim de Trinitate, à sententia vniuersalis Ecclesiæ prorsus alienos. Is cum anno 1553. Geneuam venisset, in carcerem coniectus est. Cum autem de sententia non modò non decederet, sed conuitijs, & maledictis etiam sua defenderet, capitis damnatus est. Vt ad locum supplicij venit, Christum æternum Dei filium inuocare noluit, & cùm pœnitentiæ signum nullum daret, causam tamen ad populum minimè defendit. Surius in Histor. In quo etiam deprehendent Catholici mirum non esse, si Geneuæ id Iudicium ab hæreticis in hæreticum prodierit, cùm ipsi quoque latrones Sathanâ suggerente in syluis suo iure vtantur; vult enim hæreticorum versipellis pater, tanquam improbus falsæ monetæ adulterator, vt omnes sui specie recti decipiatur.

33 Verùm his missis, ad autores hæresum nostri temporis descendamus. Ex quibus primus occurrit nobis Martinus

tinus Lutherus, cuius infelicem obitum, datâ operâ prætermitto, quòd de eo in tit. 8. cap. 1. fusam fecimus mentionem.

34 Oecolampadius † ante Lutheri interitum noctu dum dormitet, improuisâ morte est suffocatus. Quod cùm percepisset Lutherus, Oecolampadio infestissimus, quòd ab ipso decessisset, atque hæresim nouam excogitasset, editis scriptis exclamabat sibi esse exploratissimũ Oecolampadium
35 igneis Diaboli telis confossum. † Nihilominus hodierno die Lutheri, & Oecolampadij discipuli amicissimi sunt vbi agitur in Catholicos, eo more quo Epicuri, & Aristippi scholæ in oppugnandis Stoicis, aut vt melius dicam eâ formâ quâ Pilatus & Herodes amici facti sunt in ruinam Christi. Eundem casum subijt Carolostadius, vt affirmat minister quidã Lutheranus in Epistola Typis excusa, cuius nomen honoris causa reticebo, si quis honos hæretico inhæreat.

36 Bucero animam penè agenti memoriæ proditum est horrendum Dæmonem astitisse, qui circumstantes omnes timore exanimarit, Bucerũq; percusserit, vt illius infelicem animam in Tartara secum deueheret. Nam lecto deturbatus, effusis per cubiculum passim huc illuc visceribus, multisque cruciatibus exanimatus exspirauit anno. 1551. 27. die Febr.

Caluinus cùm quatuor annos nouẽ
37 morbis dirissimis excruciaretur atq; tabesceret, vt Beza testatur homo ille probus discipulus eius primarius ac studiosissimus in illius vitâ scripta Gallico sermone, nempe cholicâ, dolore articulorum, calculo, hæmorrhoidibus, febri asthmate, capitis dolore, pituitâ, sanguinis vomitatione, denique, pediculis vndique scatentibus exesus, infelicissimè ac fœdissimè obijt.

38 Zuinglius nouarum hæresum princeps in prælio ducens agmen, ab Heluetijs Catholicis est interemptus & concrematus: & cum satellites eius iterum atque iterum coactis innumeris copijs vltum necem doctoris impij manus conseruissent cũ ijsdem multò paucioribus, profligati sunt semper, ac cæsi.

39 Hi fuerunt exitus hæreticorum, qui primi omnium posteris suis impia inuenta tradiderunt: exitus (scilicet) inglorij atque infelices diuinâ prouidentiâ in eos à Deo præstituti.

Nunc ad Reges & Imperatores hæreticos, & hæreticorum fautores, gradum faciamus, illorumq; calamitates atque exitus in memoriam reuocemus.

40 Primus ex Imperatoribus hæreticus fuit Constantius, de quo quidem constat, quàm sæpe fuerit turpiter à Persis victus, vt inter alios Ammianus qui militabat & scribebat illius temporibus, testatur. Hic cùm victus à Persis audisset Iulianum à militibus Augustum creatum tendere aduersum se cum exercitu, dolore horribilis nuncij oppressus interijt tam diris cruciatibus, vt carnes eius instar foculi arderent, nec manus possent illis admoueri.

41 Iulianus Apostata, qui pestiferis consilijs Ecclesiam Dei grauissimè afflixit, breui tempore cum imperio, tum vita priuatus est: in prælio enim aduersus Persas sagittã, incertum à quo emissã, percussus occubuit. At credere fas est sagittam illam diuinitus vibratam esse: nec fides deerit Martino Polono, qui diligens scriptor est: Nam (vt ait ille) cùm contra Persas ad bellum processisset, transiens per Cæsareã Capadociæ multa opprobria B. Basilio illius ciuitatis Episcopo, & Christianis fecit, & comminationes futuras inferens,

B.Basilius orans & ieiunās cum Christianis vidit B.Virginē præcipientem militi Mercurio cuidā dudum antè in quodam monasterio sepulto, vt se & filium de Iuliano vindicaret. Quod & factum est. Et blasphemando, expirans clamauit: vicisti Galilæe, vicisti: hic finis apostatā dignus.

41 Valens Arrianus ex hæreticis fuit secundus Imperator Ecclesię Catholicæ famosus hostis, à quo cum Traia-
42 nus magister † militū (vt habetur lib. 8. trip. cap. 13.) aduersus barbaras Gotthorum gentes missus esset, victusq; ac confusus redijsset, ob eamq; rem, mollitiem ei Valens ac timiditatem obijceret, ille ingenti libertate: non (inquit) Imperator ego sum victus, sed tu victoriam perdidisti, quia Deo resistis, & illius auxilia barbaris po-
43 tiùs facis opportuna. Isaacius † etiam monachus eâ tempestate virtutis nomine clarus, cum egredientem videret ad pugnam Imperatorem: Quo vadis (ait) Imperator, qui pugnas aduersus Deum, quem non habes adiutorem? ipse enim contra te Barbaros mouit, quoniam & tu aduersus eum blasphemas linguas plurimas incitasti, & qui ei sacra psallūt, domibus expulisti. Quiesce ergo bellare contra Deum; & ipse faciet bella cessare. Denique à Gotthis, quos ipse sibi fœdere impietatis hæreticæ vinxerat, toto exercitu fuso atq; profligato, fuga sibi consulens in tugurium se abdidit, ibiq; ab hostibus fuit concrematus, inde Gotthi in Græciam sese effundentes, flammis ac ferro cuncta vastarunt.

44 Zeno & hæreticus, & nullis nō flagitijs coopertus summo cum dedecore à Basilisco imperio fuit exactus, eo que regnāte (vt Euagri. scribit lib. 3.) in Oriēte, Barbari Scenitę loca omnia populati sunt, Hūni verò Massagetæ Thraciā nemine resistente. Quomodo obierit, refert Nicephor. lib. 16. cap. 24. his verbis. [Fertur etiam, cùm eum Ariadna coniux odisset, cum epilepsiæ doloribus distenderetur, vt speciem defuncti præberet viuum ad huc ab illa sepulcro inclusum esse.] Alij verò tradunt, cum ex ebrietate sensum omnem amisisset, in tumulū coniectum esse: & postquàm ad seipsum per sobrietatem redijsset, in ipso monumento exclamasse, vitam se solam, non etiam imperium petere, paratumq; esse cuiuis, iureiurādo interposito, eo cedere: neminem autem illum ea dicentē, propterea quòd coniux Ariadna id prohibuisset, miseratum esse. Porrò testis est tū Nicephorus, tum Euagrius, ac Zonaras, Zenonem varijs seditionibus, quas ipsius propinqui continenter excitabant, semper agitatum.

45 Basiliscus similiter hæreticus Imperator cum viginti menses in Romano Imperio Tyrānus fuisset, à Zenone in Capadocia moriturus missus est, atq; in mansione quâdam seu militari diuersorio, cui Aeusi nomen est, enm vxore & liberis fuit interfectus, vt refert Nicephorus. lib. 16. c. 8. Tempore quo hic imperauit, ait Euagri. lib. 3. à Theodotico Gotthorum Rege multas clades Græciæ, regionibusque propinquis illatas.

46 Anastasius, cui fuit vxor Ariadna Zenonis coniux, ab eadem (vt Zonaras ait 3. par. Historiæ) in Eutychij & Dioscori sectā est impulsus, extinctusque fuit (vt creditur) fulmine cælitus demisso: nam cū tonitrua horrēdum in modum resonarent, atq; ipse perterritus munitissimas domus partes percurreret, in quodam regio cubiculo est mortuus inuētus, vt Zonaras 3. part. refert. Illo imperante Hunni Hauares (vt scripsit Paulus Diaconus) è Caspijs portis erūpentes, Armeniā Capadociam, Galatiam, Pontumq; la-

tè sunt depopulati, neq; minora perpessus est à Vitaliano Anastasius in Græcia. Zonaras 3. par. Histor. addit à Bulgaris Illyricum vastatum, copijs Anastasij miserrimè trucidatis.

47 Iustinianus primis decem annis benè de rebus diuinis sensit, quo tempore secundis maximè rebus est vsus: mox impias manus in Siluerium, Vigiliumque iniecit. Deniq; in hæresim Aptharrodocitarum incidit; iamque promulgandum erat edictum, cùm Deus Ecclesiæ suæ consultum voluit. In insaniam enim Iustinianus versus (vt ait Socrates) subitoq; morbo percussus, è vita migrauit, post illatam vim Siluerio, & Vigilio, omni calamitatis genere exagitatus.

48 Heraclius quandiu perstitit in veritate doctrinæ, plurima felicissimè aduersus Persas gessit. Vbi Monothelitarum sententiæ adhæsit, à Mahumeto ac Saracenis Syria & Ægypto est spoliatus.

49 Heracleoni Heraclij filio, & impietatis hæredi, nasus præsectus est, & eius matri Martinæ lingua abscissa: ambo denique priuati imperio, & in exilium missi.

50 Constans Monothelita in Siciliȩ ab Andrea domestico suo, dum lauaretur in balneo, est necatus. Illi dum viueret Saraceni eripuerũt Africam, Aradum Insulam prorsus inhabitabilem reddiderunt, Cyprum vastarũt, Isauriam ferè cultoribus cunctis viduarunt, quamplurimis in seruitutem abreptis.

51 Iustiniano minore Imperãte Saraceni Armeniam ceperunt, neque vnquam Oriẽtem vniuersum deformare incendijs (vt ait Zonaras lib. 3.) & Christianos abducere in seruitutem destiterunt. Fuit Iustinianus Monothelita nasoq; præsecto in exiliũ fuit eiectus, verùm ab hæresi resipiscens, recepit imperium.

52 Philippus Iconomachus Iustiniano successit, quo rerum summam tenente Bulgari (inquit Zonaras) vniuersam Thraciam populari ad ipsam vsque vrbem cuncta incursarũt; magnâque prædâ, & captiuis ferè innumeris abductis, domũ se receperunt. Sed & Agareni Oriẽtem eodem modo tractarunt. Tãdem à Senatoribus nonnullis Imperio & oculis fuit priuatus.

53 Leone Iconomacho Imperante, Masalmas Arabum Dux, igni ferroq; Thraciam fœdans, ipsam Constantinopolim obsidione cinxit, & plurimas Christianis locis vastitates induxit, Cæsaream Capadociæ cepit. Tulcimin etiam Saracenorum similiter Dux, multis cladibus Asiaticas prouincias afficiens, innumeros captiuos abduxit. Mortuus est infeliciter ex intestinorum morbo.

54 Constantino Copronymo regnante, Gizid Sarracenorũ Princeps Cyprios omnes in Syriã transtulit; Turcæ è Caspijs portis erumpentes Armeniam prædati sunt. Sardiniã præterea Saraceni occuparũt. Hic inimicus Imaginũ sacrarum (vt refert Historiæ miscellæ Autor) diuinitus in cruribus fuit plagâ percussus, quæ Græcè ἄνθραξ appellatur, & hinc febri validissimâ detentus Adrianopolim redijt, subiectis humeris in lecto delatus, & veniens Sylimbriã nauim ingressus est; cumque ad Rotundum peruenisset Castellum, miserabiliter in Chelandio moritur, clamans ac dicens. Viuens adhuc sum igni inextinguibili traditus.

55 Leo Constantini filius, flagitiorũ, imperijque successor, cùm coronam gemmis, auroq; fulgentem quã Mauritius Deo dicarat, capiti apposuisset, protinus carbunculo enato illud intumuit, ipseque ardentissimâ febri correptus expirauit. Huius tempore

pore (vt Landulphus Sagax scripsit) Saraceni quædam loca Armeniæ in suam potestatem redegerunt.

56 Nicephoro regnante, multas Asiæ regiones Saraceni occuparũt: copias Imperatoris sæpe fuderunt, donec annuum tributũ illi imposuissent. Bulgari præterea varijs incursionibus Thraciam deformarũt, tandemq; eorum princeps Chũno, siue Chrumus ipsum Imperatorem obtruncauit, exercitum fudit, plurimosque in seruitutem abduxit.

Leone Armenio rerum potito, Bul-
57 gari occupatis trans Istrum cunctis iam regionibus, Cõstantinopolim obsederunt, Hadrianopolim verò vrbẽ Thraciæ celebertimam ceperunt, à Michaele Balbo, quem multis beneficijs amplificauerat, est occisus.

58 Michaele Balbo Imperante, Mahometani Cretã, Siciliamq; in suam potestatem redegerunt, ac nonnulla Apuliæ, Calabriæ, finitimarumq; regionum loca. Retentione vrinæ, intestinorumque dolore miserabiliter excruciatus decessit.

59 Theophilus Balbi Soboles, hostis & ipse imaginum sacrarum, ter cum maximis copijs, maximaq; suorum cæde à Saracenis est profligatus, ita vt vix ipse incolumis effugere posset. Amorium ipsius patria captũ. Quãtus verò populus (inquit Zonaras) fuerit abductus, dici non potest. Multa profectò mulierum, puerorumque millia abrepta. Acerbissimo dysenteriæ morbo confectus interijt.

60 Monomacho regnante, totus Oriẽs vsq; ad oram Constantinopoli continentem subactus à Turcis. Pazinacæ omnia trans Istrũ rursus occuparunt.

61 Postea Græci ope nostrorũ Asiam receperunt in illa expeditione nobilissima, quam indixit Vrbanus II. in
62 Concilio Claremõtano, cùm † Gottofredus Bullionus Hierosolymã cepit.

63 Imperatores autem Constantinopolitani, † Græciq; anno millesimo, centesimo, octogesimo primo, Andronico Comneno summam rerum tenẽte cùm rursus à nobis discessissent, ad hæresim suam reuersi, contigit vt rursus omnia in potestatem Turcarum
64 paulatim adducerẽtur. Ab hoc † Andronico tot cædes Græcorum cuiuslibet generis factæ sunt per summam crudelitatẽ, vt eas enumerare vix vllus posset. Qui volet hæc cognoscere, scripta Nicetæ legat. Sed ipse ad extremum peremptus crudelissimè operâ Isaacij Angeli, similiter ipsius duo filij, Ioannes & Manuel, excæcati, & miserrimè interfecti.

65 Isaacius ab Alexio fratre, & imperio & oculis fuit priuatus.

66 Alexius hic ab Alexio, qui ex Isaacio fratre nepos erat, est occisus.

67 Alexius nepos ab Alexio Ducâ (qui dictus est cognomento Murzuflus) per summum scelus & insidias miserrimè laqueo est suffocatus, vt Nicetas ait.

68 Murzuflus à nostris (vt metuerat) è turri præceps actus obijt, quæ omnia latè persequitur idem Nicetas in Annalibus suis, vitisq; Imperatorum, & Sigonius libris de regno Italiæ. Ex hoc Imperiũ Constantinopolitanum
69 nostri tenuère vsq; † ad Michaelem Palæologũ qui & hæreticus fuit. Hic varijs seditionibus è Nepote Andronico ætate totâ exagitatus, tandem deponere Imperium coactus est, ac monachum profiteri.

70 Andronicus eius filius, ab Andronico nepote deiectus imperio, in multis ærũnis viuens miserrimè decessit.

71 Andronicus Nepos varijs Turcarum bellis sic est exagitatus, vt illi omnia Asiæ loca, multaq; Europæ occuparint, ipse autem septem dies altissimâ lethargiâ oppressus, animam efflauit.

Ioannes

72 Ioannes à tutore Cantacuzeno est Imperio priuatus, mox illud ope Turcarum recepit, Cantacuzenumque profiteri monachum coegit. Ipse inita cum Turcis societate quàcumque eorum Rex Amurates iter faciebat, quasi minister eum sequebatur. Quo circa cum traiecisset in Asiam, illum
73 secutus est, & † Andronico filio Imperium administrandum reliquit. Sed hic aduersus Turcas arma sumpsit, à quibus victus & captus, iussu Amuratis à Patre Ioanne est omni potestate vnà cum oculis orbatus. Postea verò recepit aliqua ex parte vsum il-
74 lorum, Ioannemq; patrem, † & Emmanuelē fratrem in vincula cōiecit, & luminibus priuauit. Post hæc deiectus iterum Andronicus fuit, & Emmanueli Imperium commissum, qui Turcis illud tributarium fecit. Hæc Chalcocondylas lib. 2. refert.
75 Constantinus hæreticus à Turcis captâ Cōstantinopoli, est trucidatus, finisq; factus Imperio Orientali anno 1453. Ex his liquidò patet, quàm infelices hæretici Imperatores Græcorū fuerint, quàm etiam eorū prouinciæ bellis, & calamitatibus afflictæ.

Hactenus dictum est de Imperatoribus Orientis. Ex Imperatoribus autem Occidentalis Imperij primus
76 se offert Henricus † IIII. hic ab Henrico IIII. filio suo turpiter acie victus, & Imperio spoliatus, & ab omnib. derelictus, in summa calamitate decessit, ac multos annos iacuit insepultus.

Fredericus II. à Parmensibus, quos
77 obsederat, fœdè profligatus ac fugatus, in Apuliam se recipiens, à proprio filio Manfredo est strangulatus.

Vltimus est Ludouicus Barbarus,
78 qui cùm multa molitus esset in Italia, rescindi cūcta viuens vidit: & ab aliquo ex aduersarijs semper est exagitatus in Germania, donec equo repētè deiectus, humiq; grauissimè allisus animam reddidit. Refert Bozius tomo 3. lib. 23. cap. 4. hunc dato veneno à muliere quam maximè adamabat, perijsse, & ob id ex equo lapsum.

79 De Regibus etiam hæreticis mentionem faciamus, quorum euēta memoriæ prodita fuerint. Et primùm de Vandalis, inter quos primus Gundericus à Dæmone correptus, & diu vexatus (Isidoro teste) interijt.

80 Gensericus, spectro quodam in somnis, quo sibi eripi regnum viderat perculsus & exanimatus, paulò pòst è vita migrauit, vt Gregorius in dialogo tradit.

81 Hunericus (vt Isidor. refert) effusis visceribus instar Arrij è vita discessit.

82 Victor Vticensis vermibus exesus, & in frusta discerptus, ita vt partes corporis tantùm, non integrum corpus sepeliri potuerit.

83 Hildiris à Gilimere occisus; Gilimer vltimus Vandalorum Rex à Bel-
84 lisario victus, † & captus, ad Imperatorem Iustinianum est missus.

85 Ad Vvisigotthos transeamus. Horū primus Rex Athaulphus postquam Gallias primùm occuparunt, deinde Hispanias, & reliqui qui ei successēre vsque ad Leouigildum, Arriani fuēre, excepto Athanagildo (vt Lucas Tudensis tradit) & Vualia, vt Iordanes affirmat.

86 Omnes tamen † Arriani præter Henricum, vel ab hostibus, vel plerumq; à suis interfecti, ita vt ex tredecim Regibus Vvisigotthorū vnus dumtaxat inimici gladium effugerit.

87 Ex Ostrogotthis regnarunt in Italia nouem Arriani omnes, ex quibus Theodoricus spectro horribili perculsus, & exanimatus (vt refert Iordanes libr. de rebus Gotthicis) occubuit.

88 Athalaricus tabe est consumptus, cæteri omnes ab alijs interempti.

89 Longobardorum Reges, qui Arrianas partes secuti sunt, fuērunt:

Alboinus

Alboinus, Aurharis, Rotharis, Rodoaldus, Gundebertus, omnes veneno aut ferro extincti, excepto Rothari: superiores his aliquot alij videntur hæretici fuisse, antequàm figerent in Italia sedes.

90 Ex alijs etiam regnis Reges aliquot hæretici numerantur. Chilpericus enim Francorũ Rex Sabellianus fuit, vt ex Gregorio Turonensi liquet, & hic à Sunsigillo sicario apud Calam (hodie Cheles) vicum Parisiorum, cũ ex venatione rediret, confossus est.

91 Henricus III. vltimus ex Valæsijs Francorum Rex, cum in regni administratione sibi proposuisset vnius Machiaueli hominis athei præcepta contrectanda (quæ falsò quibusdam politica existimãtur) per annos quatuordecim turpiter, impurè, & maleficè Catholicæ religionis cultum simulauit, cùm tamen ab anno ætatis duodecimo, regnante Carolo IX. eius fratre, pijssimo & Christianissimo Principe, insciã matre (sedulã alioquin & prudentissimã matronã) inimicis Caluinismi fabulis initiatus fuisset. Neq; tamen Catholicos illius regni Episcopos & proceres omnino fefellit, qui ab eius hypocrisi nihil vnquàm præter omnium rerum confusionem expectãrunt. Nam vt religionem eneruaret, prouentus Ecclesiæ quos decimarũ titulo, & subuẽtionis nomine ab Ecclesiasticis exigebat, hæreticis, eorumq; fautoribus clãculum erogabat: ex nobilibus, religionis Catholicæ columnis, multos in Portugalliam, plures in Brabantiam, & Flandriam, paucos aduersus hæreticos mittebat, eosque omnes confictis dolis & proditionibus, quas ipse compingebat, & per interpositas personas deregebat, interimendos exposuit. Ipse quoque manibus confictis inter se & Protestantes Germaniæ simultatibus, magnum ex illis exercitum in Gallias quasi contra se vocauit, quem Catholicorum Principum armis exiguo tempore fractum, & dissipatum, saluum (quã ex parte potuit) exire iussit. Tandem eos Principes tollere de medio decreuit, in quorum viribus Catholicorum spes omnis hærebat. Sed cùm in eam rem iam multi conatus eum essent frustrati, hos ad Regni Comitia vocauit Blesas [vulgò Blois] vbi magna animi in eos simulata propensione, & promissã per Eucharistiæ sacratissimæ veritatem securitate, Carolus Borbonius Cardinalis Legatus Auinionensis in vincula coniectus est, Henricus à Lotharingia Dux Guisię, & Ludouicus à Lotharingia Cardinalis Catholici & acerrimi sanctæ Ecclesiæ propugnatores interempti sunt iussu illius, ac statim cum hæreticis fœdus inijt, ijsque vrbes quamplurimas dedit, vt se ad delendas Catholicarum virium reliquias adiuuarent. Eorum omnium pœnas Deus iustus iudex diu non distulit; nam regno ille suo priuatus, priusquam annus ab illa proditione fluxisset, homunculi vnius manu (cui nomen Fr. Iacobus Clemens) Dominicani, pij & vehementis spiritus impulsu ducti percussus miserrimè interijt, cum ex tanto regno ne quidem oppidulum haberet. Post tot, tantasque cum hæreticis aduersus Ecclesiam initas cõuentiones, ex eo quod sacramentum ex maximo sacramento præstitum violarit, è duobus Cardinalibus alterum interfecerit alterum in captiuitate miserrima confecerit, plurimos Monachos, Sacerdotes, & Laicos Catholicæ fidei cultores (quorum Catalogus breui Typis mandabitur) cruciatibus, & supplicijs horrendis laniauerit, vniuersus terrarum orbis inter hæreticos illum recensuit.

91 Ladislaus IIII. Hungariæ Rex à fi-

de

de nostra defecit, & à Cardinali Firmano Legato Pontificio ob id est excommunicatus, & paulò pòst à Cumanis Tartaris interemptus, vt tradit Bonfinius.

93 Georgius Podebrachius, Hussita, Bohemiæ Rex, hanc pœnã effugit, nõ enim ab alijs est necatus, multis tamẽ ærũnis cõfectus ignobiliter decessit.

94 Suintilla & Rhechimirus Hispaniç Reges ob hæresim suo regno deturbati infeliciter obierunt.

95 Viriza à Roderico peremptus, Rodericus à Saracenis: qui duo tum scismatici, tum hæretici videntur fuisse, vt ex Roderico Tolerano, Vasco, atq; cæteris Hispaniarum rerum scriptoribus apparet. Roderico regnante, Saraceni Hispaniã ferè totã sunt potiti, maximo eius exercitu ad internecionem conciso.

96 Christernus Daniæ Rex, à Catholicis hoc sęculo discessit, qui ob nimiã crudelitatem regno expulsus, mox captus, & caueã ferreã inclusus, vene no sumpto perijt, vt scribit Surius.

97 Henricus VIII. Angliæ Rex, hæreticus & scismaticus fuit: hic duabus vxoribus adulterio notatis, & ob id iussu ipsius publico supplicio iugulatis, tertiã ad partus cõmoditatẽ laxandam (ex quo etiã mortua est) curauit. Duas repudiauit, sextam superstitem reliquit, quam animo tamen ad cædem, si vixisset, destinauerat. Mirabile est dictu in quantas animi, vitęque perturbationes inciderit. Postquam enim è recto Christianę vitę tramite egressus, voluptatibus carnis ac peccatis se implicuit, nunquam sibi aut alijs gratus, nunquam aut mẽte serenus, aut conscietia securus videbatur præceps ferebatur in omnes vitiorũ gurgites. Tandem in lecto decũbens, cum morti proximus esset, nonnullis cum amicis de sua cum Ecclesiã Catholicã recõciliatione egisse dicitur: verũ (iustissimo Dei iudicio) permissum est, vt à tam sancto & salutari Consilio ab aulicis susurronibus deterreretur. Ex quo factũ est, vt cùm dę instãti iamiam mortis articulo ab amicis admoneretur, pateram vini albi poscens, ad vnum ex suis conuersus, dixerit: Omnia perdidimus; paulò pòst maxima mœroris atq; tristitiæ significatione vltimum effudit spiritum. Quæ omnia elegãter refert P. Petrus Ribadeneyra lib. 1. de Hist. Eccle. Anglicanæ, cap. 47. Illud etiam est animaduersione dignissimũ, tres eius liberos omnes ordinę regnasse,

98 tamen nullum eorum memoriã † patris aliquo monumẽto cohonestasse. Maria quidem cupiebat id facere, nisi quod religione impediebatur, ne Catholica scismatici nomen posteris cõmendaret. Edoardus autem & Elizabetha, quibus Henrici defectio, & scisma probatum fuit, omnẽ sensum humanitatis in hoc officij genere prętermittendo exuisse videntur, nisi quòd manifesta Dei vindicta sit, vt qui tot sanctorũ cineres dissipauit, & tã eximia martyrũ sepulcra diruit, ipse omni honore sepulcri careat.

99 Edoardus † eius filius qui successit, veneno creditur sublatus à Duce Northfolkiensi Socero; qui regni hæredem curauit instituendam filiam. Elizabetha adhuc viuit, & dabit Deus vt exemplo sit nõ minimo apud eos, qui superstites eius impietati fuerint.

100 En qui fines hæreticorũ Imperatorũ & Regum. En fructus, quos ex hæresi collegerũt. Non solùm autẽ Deus OPT. MAX. in Principes hæresibus contaminatos inuehitur, sed in eos etiam, qui licet Catholici sint, cum hæreticis tamen benignè se gerunt, & quodammodo ad hæreses conniuent. Hæreticis enim parcendo, Deus in iram concitatur, idq; expertus

101 est † Theodosius Imperator, vt re-

vt refert Cardinalis Baronius tomo 5. sub anno Christi 433. quia cũ Nestorio mitiùs actum est. Nã apud Antiochiam in monasterio S. Euprepij nominato liberè agere, ac cum omni-
102 nibus, † quos vellet, consuetudinem habere permissus est, qui ob execrabilem hæresim longè extra Romanũ orbem deportandus erat, vt factum est postea, serò tamen post inflicta à Deo flagella. Quia enim ista postremis votis monentem sanctæ memoriæ Cælestinum non audierat, Theodosianus Imperator de relegando in insulas lõginquas Nestorio, diuinam
103 in se iracundiam concitauit. † Sicut enim cùm huiusmodi hæresis defenderetur, luctuosissima clades illa inflicta est Romano Imperio, cùm Romanus exercitus in Africa magno de decore Romani nominis, & Catholicæ fidei penitus profligatus est, cùm vicerint Barbari Orientales, & Occidentales Romanos exercitus, & Ariani Catholicos sub iugum miserint: Ita quoque, ô mirandum! cùm sineretur damnatus Nestorius liber inter Catholicos agere, Constantinopoli-
104 tana † ciuitas portentosâ affecta est clade hoc ipso anno, cum triduano incendio magnâ est ex parte consumpta.

Sub huius enim anni Consulibus (hæc Prosper in Chronico) maxima Vrbis Regiæ pars Septẽtrionalis per tres dies incensa, collapsaq; est, mẽse Augusto. Eadẽ quoq; & Marcellinus in Chronico, vt diximus Socrates lib. 7. capit. 38. idipsum affirmat sub iisdem anni huius Cõsulibus accidisse, incendium quidem tale, quale nunquam antea visum, auditumúe fuerat: sed ait biduo perdurasse, cùm (scilicet) vehemẽtioribus grassaretur augmentis.

105 Libro primo Regum, cap. 28. Consuluit Saul Dominum, quia videns castra Philisthijm extimuit, & expauit cor eius nimis, & non respondit ei Dominus, neq; per somnia, neq; per Sacerdotes, neq; per Prophetas. Cum autem interrogaret Samuelem (qui ei iussu Dei apparuit) de belli euentu [Quid interrogas me (ait Samuel) cum Dominus recesserit à te, & trãsierit ad æmulum tuum. Faciet enim tibi Dominus, sicut locutus est tibi Dominus in manu mea, & scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid, quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris eius in Amalech. Idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie: & dabit Dominus etiam Israel tecũ in manus Philisthijm, cras autẽ tu & filij tui mecũ eritis, sed & castra Israel tradet Dominus in manus Philisthijm] Ex hoc capite aperte deducitur vltimo supplicio punitũ fuisse à Domino Regem Saulem, quòd idololatras non occiderit. Vbi obseruandũ est maximâ profectò admiratione multa scelerata flagitia fuisse cõmissa à Saule, tum tantam adhibente crudelitatem in Dauidem, tũ tot Sacerdotum occisionibus, & iuramentis violatis, & tamen nullo horum peccatorum Dominus dicit se fuisse cõmotum, vt Sauli se tam inexorabilem præberet: sed illud solùm memorat, quòd Amalech non interfecerit, vt significaret Dominus nobis, quanto odio idololatras prosequatur, & quã grauiter Reges puniendi sint, qui ad hæreticorum errores, & blasphemias conniuent, & negligentes sunt in illorum coercenda petulantia.

106 Valẽtinus † Iunior (vt autor est Martinus Polonus in Gratiano) acquiescens Iustinæ matri iam Arrianæ, partes Arrianorum adiuuit, Diuoq; Ambrosio fuit infestus. Ex quo factum fuit, vt fugâ arreptâ Mediolanum deserere cogeretur Maximo rebelli perse-

persequente, cui post fugam scri-
bens laudatissimus Theodosius, hanc
ob causam scilicet, propter hæresim,
negauit esse mirum, si cum Impera-
tore strenuo tyrannus viribus impar
de Imperio dimicandum habuerit.
107 Adiungam & aliud ex Ænea Syl-
uio Historiæ Bohemicæ cap. 35. 36. &
37. Venceslao duodecimo Bohemo-
rum Regi nunciabatur crescere in
dies hæreticos, & conciones ac cœ-
tus frequentes contra auitam Reli-
gionem haberi: sed his ille, neque in-
iurijs Dei, neque periculis Ecclesiæ
commouebatur: patiebatur insolen-
tissimos sectarios cuncta in causa re-
ligionis pro sua libidine gerere. Et
quanquam subinde multitudine ter-
rebatur, tamen cum exploratum ha-
buisset, se ab illis in concione hoc no-
mine commendatum, quòd com-
modus ipsis Rex ac perfacilis esset,
qui eorum noua in religione studia
minimè perturbaret, ideoque nec
ad eum è regno deturbandum susci-
pi consilia oportere, id quod iam fie-
ri, & agitari cœperat, rursus securus
omnem cogitationem deposuit de
sumendis armis ad eorum conatus
reprimendos: planeque ex tepido fri-
gidus euasit. At cum post significare-
tur, preualentibus hæreticis, peti atq;
interfici magistratus, subuerti Rei-
pub. ordinem, eius quoque coronæ
proximum periculum impendere,
tum demum commoueri, & de vin-
dicta cogitare cœpit: verum serò ni-
mis, mox enim dira paralysi resolutus
est, paucisque post diebus frustra im-
ploratis contra regni sui hostes auxi-
lijs amicorum, è vita excessit. Hæ-
retici verò Bohemiam maximis cla-
dibus affecere. Ita profectò fit, vt
cum Religio, Deusque negligitur,
vnà cum religione & regnum, cuius
retinẽdi cura præcipua est, amittatur.
108 E contrario verò hæreticos † op-
pugnare Deo gratissimum opus.
109 Hinc cùm hæretici † expugnantur,
Deus pro nobis contra hæreticos bel-
lare solet. Hac de causa Honorij Im-
peratoris pietas mirificè commenda-
110 tur, † quòd profligando hæreticos
Barbaros à Deo propulsari speraret:
quod quidem magno miraculo ipse
sine armis Deus impleuit. Possidius
in vita sancti Augustini c. 13. refert:
Cardinalis Baronius tom. 5. Annaliũ,
anno Christi 410.
111 De Theodosio scriptum reliquit
Socrates lib. 9 Historiæ, c. 7. cùm pri-
mùm aquâ Baptismatis expiatus fuit,
vt Ecclesiæ Arrianicis hæresibus affli-
ctæ consuleret, Demophilum Episco
pum expulisse, aliosque, qui se ad fi-
dem Catholicam reducere noluе-
runt. Et hac de causa Deum propi-
tium fuisse, ipsiq; Athalaricũ Gottho-
rum Ducem subiecisse. Deinde cùm
periculosam expeditionem contra
Maximum pararet (vt refert Baronius
tom. 4. Annaliũ) multa Thessalonicæ
112 aduersus † hæreticos sanciuit, ad bel-
licam expeditionem plurimùm con-
ferre existimans, & ad futurã victo-
riam, si viam præuiâ pietate muni-
ret. Primum expugnando impieta-
tem, eius sectatores exagitans ipsis
113 legibus. † Et quidem prosperè, felici-
terq; Theodosio accidit, cùm manu
alterâ aduersus hæreticos pugnans,
alterâ Maximum debellauit. Hæc vi-
ctoria maxima atq; celeberrima, bre-
uissimo tempore habita, quâ Gallia,
Hispania, Britannia, Italia, & omne
denique Occidentale Imperium re-
cuperatum fuit, & Orientale totum
redditum, ore omnium decantata
fuit, vt quæ nutu planè diuino intelli-
geretur obtenta, fauentibus Theo-
dosio (vt scribit Baronius tomo 4.
Annalium) precibus sanctorum Mo-
114 nachorum, † pietateque in extur-
bandis hæreticis pro ipso pugnante,

quibus cælestes sibi conciliauit exercitus.

115 Denique † Imperatores Constantinus, Theodosius, Valētinianus, Archadius, Honorius, Iustinianus, alijq; pij & sapientes Imperatores, cùm pietatis & prudentię fouerentur igniculis, multas leges aduersus hæreticos condiderunt pro rato habentes, hæreticis punitis, Deum Imperiū conseruaturum, & amplificaturum.

De eodem argumento, quo ostenditur hæreticos suis erroribus non solùm religionem, sed statum politicum euertere.

CAP. VII.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici non solùm religionem, sed etiam statum politicum euertunt.*

2 *Gotthi antiquitus loca quæ sunt supra Germaniā & Danubiū, occuparunt.*

3 *Vlphilas Gotthorum Episcopus Concilio Nicæno interfuit.*

4 *Gotthi Arriana tabe infecti suis sedibus expulsi fuerunt ab Hunnis.*

5 *Daciam, Mysiam, & Pannoniam, postquàm decreta Arriana sequutæ sunt, Hunni occuparunt.*

6 *Dalmatiam heresi Arriana infectam ferro, ac flammis Gotthi vastarunt.*

7 *Gallias innumera hæreticorum multitudine refertas Franci subiecerunt.*

8 *Galliæ, cùm rursus labente tempore in heresim laberentur, à Northmannis ferro ac flammis afflictæ.*

9 *Britannia Pelagij, Iuliani, & Celestij heresibus contaminata ab Anglis fuit subacta.*

10 *Hispanias, cùm ab hereticis Priscillianistis conturbabātur, Gotthi subegerūt.*

11 *Africam Vandali in suam redegerunt potestatem, eo tempore quò hæreticis Donatistis referta erat.*

12 *Gallia Cisalpina multis erroribus erat infecta, cùm Longobardorum Rex Alboinus illam inuasit.*

13 *Heraclio Imperatore, Oriens varijs heresibus affligebatur.*

14 *Chosroes Oriēti plurimas clades intulit.*

15 *Mahumetus quo tempore Dux Sarracenorum factus.*

16 *Hereses omnes temporum superiorum ab hæreticis nostri temporis denuo excitantur.*

17 *Pontificum decreta publicè à Luthero concremata.*

18 *Libri sanctorum Doctorum ab hæreticis deprauantur.*

19 *Sectæ multæ ex Luthero prodierunt.*

20 *Sectæ duodecim emerserunt ex Anabaptistarum secta.*

21 *Heretici in suis sectis inconstantissimi.*

22 *Heretici acerbissimo odio se inuicem prosequuntur.*

23 *Heretici in corpora Catholicorum immaniter grassantur.*

24 *Heretici Catholicos exquisitis tormentis interimunt.*

25 *Hæreticorum feritas Deo, Diuis, sacris omnibus bellum infert.*

26 *Ecclesiæ Septentrionales inducūtur ad Meridionales scribentes de calamitatibus, quas patiuntur.*

27 *Literæ accommodantur Septentrionalibus, quas Maletius, Eusebius, & Basilius, nomine Orientalium Ecclesiarum scripserunt.*

28 *Calamitates plurimæ summatim recensentur, ab hæreticis in pacatissimas prouincias illatæ.* 54

29 *Heresum est homines reddere penitus inhumanos.*

30 *Luthero autore, rustici contra Dominos suos arma sumpserunt.*

55 31 *Rusticorum centum millia occisa.*

32 *In prouincia Franconia supra ducenta Castella, & cœnobia euersa.*

33 *Helue-*

33 *Heluetiorum Cantones Catholici parua manu Cantones hæreticos tribus prelijs fuderunt.*
34 *Zuinglius hæreticorum magister & Dux, à Cantonibus comburitur.*
35 *Germani contra Carolum V. Imperatorem conflarunt exercitum.*
36 *Galliarum calamitas.*
37 *Henricus Borbonius in miserabiles calamitates Franciæ regnum iniecit.*
38 *Sixti Papæ V. Constitutio contra Henricum Borbonium.*
39 *Henricus Borbonius ad fidem Catholicam conuertitur.*
40 *Hugonoti hæretici rebellantes Galliarum regis imperium nefariè detrectarunt.*
41 *Hugonoti Turcarum Imperatorem per literas incitant ad bellum Christianis inferendum.*
42 *Hugonoti in Catholicam reginam Angliæ Mariam conspirarunt.*
43 *Hugonoti in Ducem Allobrogum Philibertum moliti sunt insidias.*
44 *Hæretici Reginam Scotiæ Mariam in custodiam coniecerunt.*
45 *Regina Scotiæ Maria, iussu Elizabethæ Angliæ obtruncata est.*
46 *Elizabetha, Angliæ Regina, vniuersæ Anglicanæ Ecclesiæ caput se dici & haberi vult.*
47 *Germaniæ inferioris calamitates.*
48 *In Gallia anno 1567. supra sexcenta Monasteria euersa, & quinque sacerdotum millia mactata.*
49 *Anabaptistæ hæretici quid fecerint in Vuestphalia prouincia.*
50 *Hæretici omnem humanitatem & rationem abiecisse videntur.*
51 *Hæretici ipsam naturam corrumpunt.*
52 *Hæreticis omnibus libido familiaris.*
53 *Hæretici pro virtutibus vitia vendidant.*
54 *Ecclesiæ Carpocratianorum & Gnosticorum lupanaria erant.*
55 *Hæreses Iouiniani multas libidines in vrbem Romam inuexerunt.*
56 *Hæreticorum mores Hieronymus describit.*
57 *Manichæorum obscœnitas.*
58 *Arriani impudici.*
59 *Hæretici Imperatores & reges obscœni & libidinosi.*
60 *Lutheri decretum obscœnum, & libido.*
61 *Lutheranorum libido.*
62 *Hæretici infideles.*
63 *Hæretici ignaui & imbelles.*
64 *Hæretici literarum ignoratione laborant.*
65 *Religionem veram, quasi comites quædam, potentia & sapiẽtia sequuntur.*
66 *Græcia bonarum artium mater, nunc ignorationis caligine horret.*
67 *Græcis edocendis collegium erexit Romæ Gregorius Papa XIII.*
68 *Episcopi omnes Græcorum illiterati & indocti.*
69 *Ægyptus, & Asiæ prouinciæ imperitæ.*
79 *Arriani indocti.*

1 TALIS est hæreticorum natura †, vt nisi ab humano consortio penitus auferantur, non religionem tantùm, sed & statum ipsum politicum funditus euertant & perdãt, vt apertissimis euentis, & (quod maximè dolendum est) frequentibus clarissimè comprobatum videmus in ijs regionibus quas hæreses peruaserunt.

2 Gotthi † antiquitus cuncta ferè loca, quæ sunt supra Germaniam, Danubiumque occuparunt, vt Iordanes eorum Gentilis tradit. Hi Catholicæ veritatis ab initio studiosissimi
3 fuerunt, & Vlphilas ‡ ipsorum Episcopus Concilio Nicæno (vt ex eius actis apparet) interfuit, ac sub-

 scripsit.

scripsit. Verùm Arriana labe infecti fuerunt opera Eudoxij & Acacij, qui Vlphilam dolo circumuentum traduxerũt ad suas partes, & vt idem Gotthis persuaderet, effecerunt. Quod
4 vbi contigit, † & intestinis cœperunt discordijs inter se conflictari, Hunni, gens effera, è superioribus locis erũpẽtes, impetu facto suis sedibus Gotthos expulerunt.

5 Dacia tunc, Mysia, & Pannonia similiter Arriana decreta sequebantur. Hunni igitur haud cõtenti è terris, trãs Istrum positis Gotthos expulisse, admixtis multis nationibus Pannoniam, Mysiam, Daciamque occuparunt. En igitur quem fructum retulerit Scythia minor, Mysia, Dacia, Gotthia, Pannonia, & indigenæ horũ locorum ex hæresi Arriana, discessioneque, quam fecerunt ab Ecclesia Catholica, vt post multas clades Christi cultus in ijs locis extingueretur.

6 Dalmatiam constat hæresi Arriana similiter infectam fuisse, tùm ex alijs, tum ex Concilio Aquileiensi. In eas oras Gotthi sese effuderunt, & omnia ferro ac flammis vastarunt, & maximo rei Christianæ detrimento vicinas regiones sunt populati, quod latè D. Hieronym. deplorat Epist. 3.

7 In Gallijs innumera fuit hæreticorum multitudo, vt ait Saluianus Massiliensis, quo tempore Frãci è suis sedibus mouentes, post annum 449. Gallias totas occuparunt, magnumque rei Christianæ factum est detrimentum, donec illi, Rege Clodoueo, nobis se adiunxerunt. Rursusque
8 cùm à scismaticis & impijs † (qui vel hęretici, vel hęreticis affines esse solent) res sacræ proculcarentur (vt apparet ex Concilio Parisiensi habito temporibus Ludouici & Lotharij Imperatorum, & Aquisgranensi, celebrato ann. 833. & Meldensi, ann. 845. Suessionensi, 853. Valentino, 855. Coloniensi, 887.) factum est vt Northmanni ex Aquilonaribus oris erumpentes omnia ferro, flammisque vastarint, neque à vastitatibus cessatum, nisi ex quo verè illi Christo se addixerint anno nongentesimo.

9 In Britannia Pelagius indigena, Iulianus, & Cælestius hæresim suam latissimè sparserũt. Quamobrem cõtigit, vt Angli qui fuerant euocati à Britannis, vt essent eis auxilio aduersus Pictos & Scotos, redigerent in potestatem loci incolas, & magna fieret rerum cum Religione commutatio, quod Gildas maximè deplorat.

10 In Hispanijs cùm Priscillianistæ hæretici omnia conturbassent, & plurimùm possent (vt apparet ex historia Sulpitij Seueri lib. secundo sacræ Historiæ) Gotthi totas Hispanias subegerunt Athaulpho Rege, vt scribit etiam Isidorus, Regnante Roderico hæretico, Saraceni (vt supra diximus) tota ferè Hispania sunt potiti.

11 In Africa tempore Diui Augustini † adeò poterant Donatistæ hæretici in varias diuisi sectas, vt nulla fere ciuitas esset, in qua non foret aliquis illorum Episcopus, vt constat ex scriptis D. Augustini, quo tempore accidit, vt Vvandali totam illam prouinciam redigerent in suam potestatem.

12 Cum Alboinus Longobardorum Rex impetum in Italiam fecit, vt Vincentiam, Veronam, Tridentum, Brixiam, Bergomum, Laudem, Comum, Mediolanum, & alias vrbes in Gallia Cisalpina occupauit, multis et roribus loca illa infecta erant contra Concilium Constantinopolitanum, & Chalcedonense.

Temporibus Heraclij Imperatoris
13 † totus Oriens fuit hæresibus varijs afflictatus, fœdissimeque dissidentium

tium opinionum quæstionibus in cõtrarias partes discerptus: ob hoc con-
14 tigit, vt Cosroës † & Hierosolimis captis, & alijs proximis regionibus, cæsisq; hominum nonaginta millibus, plurimas Orienti clades & vastitates intulerit. Per hæc tempora ex inferis erupit Tartareum illud monstrũ Ma-
15 hometus, † qui Saracenorum Dux factus, spurcissimas in orbem terrarum superstitionis impię leges, & malorũ Dæmonum tenebris euocatas induxit, & Syria capta, profligatoq; Heraclij hæretici exercitu, supremã veritati pestem, quãtum potuit, est machinatus. Paulò post Syriam & Ægyptum Saraceni occuparunt, & Mesopotamiam; ex quo res Orientis in deterius labi cœperunt, donec tandem (vt diximus) Constantino Imperante Constantinopoli expugnata, Orientali Imperio finis est datus.
16 Verùm † vt ad ea, quæ nostra ætate acciderunt, deueniamus: ex multis calamitatibus, quas hæresis in prouincias inter Hispaniam & Septentrionem positas inuexit, nonnullas referam: omnes enim percensere esset opus immensi laboris. Principio omnes penè errores atque pestilentes hæreses, quæ ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio hactenus extiterunt iam diu sepultæ, ab inferis sunt reuocatæ: vix enim ex omnium prætéritorum sæculorum memoria vlla fuit, vel opinio tam absurda, vel blasphemia tam impia, vel doctrina tam perniciosa, vel dogma tam insanũ, quod infelicissimo nostro tempore non reuixerit, & à Luthero, eiusque discipulis ab Orco excitatum sit. In sanctissimam Trinitatem, in Christi D. N. diuinitatem, in Spiritus sancti personam, in Beatissimam Matrem, atque immaculatam, semperque Virginem Mariam: in purissimas Angelorum mentes, in Sanctos, in animas, quæ purgatorij igne expiantur, impuro ore perbacchati sunt, in ipso denique inferno, quod mentirentur ac blasphemarent, inuenerunt. Nullum est in Dei Ecclesia sacramentum, quod non peruertant; nulla ceremonia, cui non irrideant; nulla Apostolica traditio, quam non conuellant: nulla diuinæ Scripturæ pars, quam vel nõ excludant, vel ineptis, ac perniciosis trãslationibus, annotationibus, interpretationibus, nõ deprauent & corrumpant. Quid dicam de sacrosanctis Concilijs, Spiritu sancto autore atque inspiratore cele-
17 bratis? quid † de sanctissimorũ Pontificũ decretis publicè à Luthero igne consumptis? Quid de doctissimorum
18 atque beatissimorum Patrum † monumentis, qui cælestis vitæ exemplo atque admirabili doctrina vniuersam Dei Ecclesiã illuminarunt, & ad Christi Seruatoris nostri imitationem inflammarũt? quæ tanquam antidota & medicamenta salutariã, & eorum venenatis erroribus omnino contraria impostores isti mutilãt, lacerant atq; deprauant? Omitto quæ moliuntur contra Summi Rom. Pontif. Christi in terris Vicarij, ac Petri successoris potestatẽ. In summa nihil est tam sanctũ, quod non profanent; nihil tam firmũ, quod non labefactare conentur: nihil tam certum, tam stabile, tam omnium sæculorum, nationũ, Patrum consensione in Ecclesia Catholica receptũ atq; cõmunitũ, quod in dubiũ non vocẽt, quod non quantũ in se est infirmẽt atq; cõuellant. Et quoniã veritas vna semper est, falsitates multæ sunt, & sibi aduersantes atque con-
19 trariæ, tot † ex Luthero, quasi ex Lernæa Hydra capita extiterunt, tot sectæ atq; hæreses prodierunt, vt enu-
20 merari non possint. Nam vel † ex vna Anabaptistarum secta duodecim aliæ sectæ emerserunt tam inter

ſe pugnantes, vt quibus in vrbibus il-
læ aliæque ſimiles peſtes graſſantur,
vix domum inuenias; vbi quod ma-
ritus credit, credat vxor, & quod pa-
ter familias amplectitur, filius ac fa-
21 mulus ſequatur: & quidem † tanta eſt
eorum inconſtantia, vt in hoc ſolùm
ſint conſtantiſsimi, quòd Euripo, om-
niq; vento mutabiliores ſint. Gerunt
22 præterea † inter ſe grauiſsimas inimi-
citias, & acerbiſsimo odio ſe inuicem
proſequuntur; In eo tantùm conue-
niunt, vt Catholicis omnibus bellum
inferant, & Chriſti Eccleſiam cunctis
viribus pertinaciter oppugnent. Ne-
que verò ſatis iis fuit perniciosos er-
rores excitaſſe, & obſcuriſsimas offu-
diſſe tenebras mortalibus, eorumque
animas peſtilenti doctrina perdidiſ-
23 ſe, ſed etiam † in corpora graſſati im-
maniter ſunt; & infinitis penè Ca-
tholicis vitam hanc mortalem violen-
ter eripuerunt, quòd æternam auferre
re non potuiſſent.
24 Sanctiſsimi Epiſcopi, † Monachi re-
ligioſsimi, ſacerdotes ſancti, virgines
honeſtiſsimæ, atque Deo dicatæ; pue-
ri innocentes; ſenes ætate & canitie
venerandi; ab iis trucidati ſunt: & qui-
dem tam atrociter, tam truculenter
ac dirè, vt noua atque exquiſita tor-
menta excogitarent, & omnium ty-
rannorum, de quibus fortiſsimi atque
beatiſsimi Martyres olim triumpha-
runt, ſæuitiam atq; inhumanitatem
ſuperarent. Legat qui volet noſtro-
rum temporum Hiſtorias, quas innu-
merabilibus reperiet refertas inau-
ditæ crudelitatis exemplis. Quot Vir-
gines caſtiſsimæ, quibus ab hæreticis
vis eſt illata, quod fidem Catholicam
eiurare nollent, mammillis deinde in-
tra arcarum ſeras vel torcularia com-
preſsis, miſerrima lentaque morte pe-
rierunt? quot ſacrarum familiarum,
viri & ſacerdotes hæreticorum tru-
culentam barbariem experti ſunt?
Alij viri in terrã defoſsi; alij de Turri-
bus præcipites deiecti, alij excoriati,
alij elixi, aut viui aſſati, alij craneo cla-
uis transfixi, alij in os iniecto puluere
tormentario, & inceſo combuſti atq;
in minutiſsima fruſta diſcerpti. Quo-
ties Catholicorum ventribus diſciſ-
ſis, atque inter ipſa gementium pio-
rum viſcera iniecto hordeo, equis ip-
ſis inſolens pabulum horreſcentibus
cibus eſt propoſitus? Quoties mulie-
rum prægnantium & viuentium vte-
ri ſecti, eorumque ob oculos palpitã-
tes fœtus extracti, ſaxis illiſi, aut in
ignem iniecti, aut verubus alligati, lẽ-
to igne toſti ſunt? Quis credat vſque
adeò hæreticos furiis agitari, omniſq;
ſenſus atque humanitatis expertes,
vt ſacerdotibus, Deiq; miniſtris nares
atq; aures præciderint, iiſq; ſuorum
equorũ fręna ornarint, & quaſi in pu-
blica lætitia magna pompa pro ſua fe-
ritate, & triumpho geſtarint? Quis re-
ligioſiſsimis atque ſanctiſsimis ſeni-
bus pudenda membra amputaſſe, co-
xiſſe; in os ingeſsiſſe, manducare eos
incredibili impuritate atque violen-
tia coegiſſe? Hæc tamen, & alia his pe-
iora à Caluiniſtis in Gallia noſtra æta-
25 te perpetrata ſunt. Quod † ſi hæc per-
ditorum hominum feritas atq; inſa-
nia in homines tãtum ſæuiret; noſtro
tantùm ſanguine ſuam inſatiabilem
rabiẽ exſaturaret, grauiter quidem,
ſed minùs tamen eſſet dolendum: ſed
prò nefas! Deo diuinis ſacris omni-
bus bellũ infert, cælũ terræ miſcet, &
Gygantum more pugnat cum Deo.
Templa in diuorũ honorẽ Deo dica-
ta profana fecerũt, calices, veſtes ſa-
cras, Baptiſmi aquam, ſacræ vnctionis
oleũ, ſanctorũ virorũ oſſa polluerunt,
violarunt, diſsiparunt. Quis poſsit
narratione complecti, aut enume-
rando perceuſere templa incenſa,
& ſolo æquata? monaſteria virorum
& fœminarum direpta, atque euerſa?
ſacrarum

sacrarum rerum omnium instrumenta proculcara arq; per summam ignominiam irrisa? Beatissimorum virorum, atque in cælo cum Deo iam regnantium reliquias disiectas & conculcatas, quo furore ac rabie sanctorum Episcoporum corpora, Irenæi Hilarij, Martini, Thomę Cantuariensis, Bonauenturæ, & aliorum exusserunt, in cineres redegerunt, in flumen præcipitarunt, diuorum imagines demoliti sunt, Cruces etiam, & Christi in Cruce pendentis simulacrum flammis tradiderunt. Sed quod omnem pietatem infinitis partibus superat, & vel dæmon ipse cogitare perhorresceret, illud est, quod augustissimam atque diuinam hostiam, in qua verissimum Domini nostri Iesu Christi corpus continetur, sæpenumero indignissimè tractarũt. Quis est tam stupidus, qui hic non exciterur? tam à ratione atque humanitate alienus, qui hæc non sentiat? quis, qui vel scintillam habet fidei, cuius ad hæc mens non stupeat? lingua hæreat? sensus non deficiat? ô immensa bonitas! ô clementia, & patientia Dei infinita! quæ expectat, vt corrigat: præstolatur peccatores, vt sanet, vt vel pœnitentia emendentur, vel pertinacia & obstinati animi peruicacia, tardiùs quidem, sed grauiùs puniantur. Equidem † ror, tamque lamentabiles calamitates Septẽtrionales Ecclesiæ hoc tempore passæ sunt vt iure optimo mittere ad Meridionales Hispanos queant literas illas mærore & lacrymis refertas, quas olim Orientales Ecclesiæ simillimis tempestatibus iactatæ ad Occidentales scripserunt, quarum exemplum, paucis mutatis, hic inserere placuit; vt Catholicorum animi ad tantorum malorum condolentiam, & hæreticorum detestationem excitentur. Sunt vero literæ huiusmodi, quas

26

Meletius, Eusebius, & Basilius scripserunt nomine Orientalium Ecclesiarum, vt referr Cardinalis Cæsar Baronius tom. 4. Annal. Eccles. sub anno 371. pag. 276. [Sæpè etiam

37 † suspirium ex alto cordis editum solarium aliquod animis indolescentibus affert, atque lacrymæ erumpẽtes afflictionis copiam discutiunt, nobis autem, quòd affectus nostros vobis aperimus, nón tantùm solatij experimur, quantùm gemitus & lacrymæ exhibent, verùm quædam nos spes etiam melior fouet. Nam forsan si vobis ea quæ molesta sunt nunciemus, incitabimus vos ad nostrum auxilium, quod iam dudum à vobis pro Septentrionalibus Ecclesijs expectauimus, sed nondum sumus assecuti, Deo planè nostra gubernante secundum inuisibilia sua iudicia, qui nos longiori tempore his infestari tentationibus voluit. Non enim ignoratis nostra negotia (fratres honore præcipuo digni) vt quæ extremi orbis fines auditu perceperint, neque omninò alienos ab affectu fratrum vnanimorũ vos autumo, cùm sitis discipuli Apostolici dicentis: perfectionem legis esse proximi dilectionem: sed verum, quod diximus iustum, Dei iudicium impetum vestrum cohibuit, qui pro peccatis æquam afflictionem instituerit. Atqui nunc vos adhortamur, vt viscera miserationis induatis, omnique deposita segnitie, dilectionis studium recipiatis, neque viæ longitudinem, neque domus negotia, neque aliud quid humanum causemini: neque enim vna Ecclesia, neque duæ vel tres in grauem hanc tẽpestatem elapsæ periclitãtur, sed à finibus Hispanię ad Septentrionem vsq; hęreseos malum depascitur: cuius praua semina priùs quidẽ auspicatus Lutherus sparsit, radicitus autẽ

fixa à multis in medio viris impietatē studiosè colentibus, nunc perniciosos fructus generarunt. Euersæ sunt pietatis doctrinę, confusa, solutaque pietatis vincula, dominandi libido eorum, qui non timent Dominum, præfecturas inuasit, & ex propatulo præmium impietatis præfectura proposita est. Qui in grauiorem blasphemiam relapsus est, is in populi Episcopatum præ alijs eligitur, perijt grauitas Pontificum, Pastores cum scientia gregem Domini relinquerunt, canonū exacta obseruatio pessumiuit, multa peccādi libertas patet, iustum iudicium perijt, quisq; cordis sui desiderio ambulat; malitia immodica; populi immorigeri, præfecti non liberè loquuntur; nam qui per homines potestatem acquisiuerunt, serui sunt eorum, quorum fauore adiuti sunt. Alij verò ob turpissima, reprehensionem à se declinantes, populum in contentionem accendunt, vt communibus malis vitia sua adumbrent, abscondantque. Ob hæc rident infideles, imbecilles fluctuant, fides in ambiguo est, ignorantia animis offunditur, quòd adulterantes verbū in malitia, veritatem videantur imitari. Taceo enim impiorum ora: omnis blasphemia lingua solutaest, profanata sunt sacra: ex populo qui sanæ mentis sunt, deprecatorias domus, siue oratoria fugiunt, tanquam impietatis scholas, in solitudine verò ad cælestem Dominum cum suspirijs, & lacrymis manus attollunt. Quæ deploratio his calamitatibus digna, aut par esse posit? quales lacrymarum fontes his malis sufficiunt? præsens naufragium instat iam nobis, instat (inquam) integerrimi fratres. Porrigite manus, genua inclinate, commoueantur in vobis fraterna vestra viscera, profundatis lacrymas condolentiæ, & negligatis dimidium oris ab erroribus absorptum.

Scripsit & tunc suas priuatim Basilius literas, sed sicut præstabat cæteris in scribendo Basilius, ita eisdem literis eloquentiùs atque neruosiùs calamitosus Orientalis Ecclesiæ status ab ipso describitur, quas & nomine Septentrionalium Ecclesiarum hic intexere, operæpretium existimamus: sunt huiusmodi, nonnullis demptis.

[Persecutio nos apprehendit (fratres colendissimi) persecutionū omnium grauissima: abiguntur enim pastores, vt greges dispergātur, & (quod omnium est durissimum) neque qui affligūtur per martyrij certitudinem illatas passiones tolerant, neq; plebs martyrum loco athletas habet ac veneratur, propterea quòd Christianorum nomine tecti sunt persecutores. Vnum iam crimen est, quod vehementer punitur, si paternas quis traditiones diligenter obseruet. Ob hāc causam paternis sedibus abiguntur pij, & ad solitudines migrare coguntur. Nulla est apud iudices iniquos cani capitis reuerentia; nulla iam cōspicitur religiosę pietatis exercitatio, nulla conuersationis initur ratio quæ ad Euangelij normam ab adolescentia ad senectam vsque legitimè perficiatur. Sed cùm nemo sceleratus sine certis indicijs condēnetur, Episcopi, sola intercedente calumnia, damnantur, & nulla euidenti probatione assertis & corroboratis criminationibus supplicijs tradūtur. Nonnulli nec nouerunt quidem accusatores suos, neq; tribunalia viderūt, neq; delati sunt primùm, sed morte intempesta abrepti, in exilium fugati sunt, solitudinis calamitatibus ad mortem vsq; traditi. Quæ verò ista concomitentur, neminem latent, etiam si nos sileamus: exilia presbyterorum, exilia diaconorum, totiusque cleri depopulationes:

lationes: necesse enim est, vel adorare imaginem, vel sequæ flagitiosorum flammæ tradi, gemitus plebis lacrymæ continuæ, & per singulas domos, & publicæ omnibus quæ patiuntur, inter se complorantibus, sonitus lamentantium in ciuitate, sonitus in agris, in vijs, in solitudinibus, vox vna omnium miseranda, ac tristia loquentium, sublatum est gaudium, & lætitia spiritualis, in luctum mutatæ sunt festiuitates nostræ, domus precationum clausæ sunt, altaria cultu spirituali vacant, nulli amplius Christianorũ cœtus, nulla amplius doctorum præsidentia, cessant doctrinæ salutares, cessarunt panegyres ac festiui conuentus, publiceque Hymnodiæ nocturnæ non habentur, nec superest beata illa exultatio, qua Domino credentium animæ in synaxi, ac communione spiritualium charismatum exhilarantur. Nobis autem dicere licet, quod in hoc tempore sit neque princeps neque propheta, neque Præses, neque oblatio, neque incensum, neq; locus, vbi coram Domino possit offerri sacrificium, ac misericordia acquiri. Quòd si hæ tribulationes nos solos pressissent, visum nobis vtique fuisset, & silentio has obtegere, & de afflictionibus pro Christo illatis gloriati, quoniam præsentis temporis afflictiones non sunt pares ad gloriam, quæ futura est vt reueletur in nobis. Hunc autem metuimus, ne quandoque malum hoc, acceptis viribus, instar flammæ per accensam, & ardentem materiam serpentis, seseque diffundentis, si quæ vicina sunt, corripuerit & assumpserit, corripiat & remotiora. Hoc enim hæreseos malum cuncta depascitur, ac periculum est, ne vastatis nostris Ecclesijs, & ad sanam incolatus vestri partem serpat. Nos enim forsan primi quidem propter exuperans peccatum nostrum crudis istis hostium Christi dentibus vt absumamur sumus obiecti. Afflictiones itaque nostras, vestras reputate, tanquam germani Domini discipuli, non impugnamur propter pecunias, non propter gloriæ splendorem, non propter aliquid aliud rerũ temporalium, sed propter communem thesaurum, propter hæreditatem paternam, propter sanam fidem, in certaminis procinctu consistimus arrecti; lugete nobiscum: ô fratres amantes occulta namque apud nos sunt piorum ora, reserata verò est quælibet audax blasphemaque lingua eorum, qui aduersus Deum loquuntur iniustitiam, columnæ & stabilimentum veritatis dissipãtur. Nos qui tenuitatis gratia despicimur, fiducia loquendi destituti sumus, ipsi (quæso) & pro isto populo decertatote, & non vestra tãtùm spectate, quoniam ad portus appulistis tranquillos per gratiam Dei, quæ vos à turbine malorum spirituum protegit, sed & Ecclesijs illis, quæ per tempestatem iactantur, manus porrigite, ne quãdo omni prorsus destitutę auxilio fidei naufragium patiantur. Ingemiscite nostri gratia; quis dabit capiti meo aquã, vel palpebris mentis fontem lacrymarum: & deplorabo complures dies populum peruersis istis doctrinis ad perditionem adactum. Hactenus Basilius.]

Quanquam autem ijs quæ retulimus, reliqua minora sunt, quid dicam
28 tamen † de furtis, latrocinijs, prædationibus, rapinis, incendijs, cladibus, quibus per summam iniuriam, atque tyrannidem Sathanæ ministri infinitam hominum multitudinem diuexarunt: quid loquar de coniurationibus, rebellionibus, tumultibus, dissensionibus, perturbationibus, ciuium discordijs, quæ simul atque hæresum pestis exorta est, pacatissimas pro-

uincias, ac florentissima regna per-
29 uagatæ sunt. Hæresum enim † est animos quos semel occupauerint, efferare, & homines reddere penitus inhumanos, vt multis in locis annalium Ecclesiast. ostendit Baronius, & Doctor Illescas lib. 6. Histor. Pontific. c.
30 22. §. 13. In † Germania, Luthero autore atque impulsore, rustici contra dominos suos arma ceperunt, tantaque est contentione pugnatum (vt refert Surius in Historia anno 1525.)
31 vt rusticorum † centum millia occisa
32 sint: tantæ strages factæ, vt † in sola prouincia Fráconia super bis centum castella, & religiosorum hominum
33 monasteria funditus sint euersa. † Heluetiorum Cantones (quos vocant) Catholici pro auita religione parua manu cum Cantonibus hæreticis collatis signis dimicarunt, eosque & numero, & militum virtute fretos, tribus prælijs fuderunt, ac profligarunt,
34 & † Zuinglium eorum magistrum, atque erroris ducem concremarunt, vt videre licet apud Surij Historiam
35 anno 1531. Magna pars † Statuum Imperij à Carolo V. Imperatore defecit, delectum habuit, milites conscripsit, exercitum innumerabilem conflauit, vt illum opprimeret, & de vniuersa Germania deturbaret: sed vera religio, cuius causa agebatur, Deo duce atque autore gloriosam de potentissimis hostibus victoriam
36 reportauit. Quid residui est in omni † calamitate, quod florés quondã Franciæ regnum perpessum non sit? quam diuturna & cruenta bella sæpè gestæ? quantum sanguinis est effusum? quoties inter Catholicos & hæreticos, & quanta contentione est decertatum, victoria semper ad veram religionem inclinante? Quoties homines perditissimi aut nefarij in reges Franciæ, Franciscum II. & Carolum IX. pios Reges conspirarunt, vt patriæ parentes trucidarent, nobilissimũ atq; potentissimum Regnum vastarent, Catholicam religionẽ delerent: inter hos principem locum obtinuit Hen-
37 ricus † Borbonius, qui in tam miserabiles calamitates Franciæ Regnum coniecit. Hic qui primus Nauarræ Rex vocari cepit, & nuper Galliæ regnũ inuasit, Caluini errores atque hæreses sequutus, pertinax earũ patrocinium exercuit, in viros pios, & Catholicos immaniter sæuijt, grauissima damna vniuerso Franciç regno intulit, plurimasque in eo Ecclesias, quarum bona diripuit, horribiliter deuastauit, quæ omnia fel. record. Sixti Papç V. constitutione contra eum & alterum similem Henricum Borbonium olim Principem Códensem, anno 1589. edita summatim continentur his verbis.

38 Sed ille Henricus † Borbonius quõdam Nauarrç Rex, vt erat vario & inconstanti animo, haud multò pòst à Catholica fide, & debita erga sedem Apostolicam obedientia, cęterisque à se expresse, & cum iuramento professis deficiens, atque in eo, quo priùs erat, cœno reuolutus, à Rege Christianissimo clam se subducens, collectoque in loco ab ipsius Regis aula satis remoto, quàm potuit copioso hęreticorum sceleratorum, aliorumque id genus impiorum hominũ numero, ibi ea omnia, quæ de Caluiniensium detestatione hæresum & errorũ omnium abiuratione, ac Romanæ fidei Catholicæ & Apostolicę professione antea fecerat palàm reuocauit, testificãs se Caluinismum profiteri, prout professus est, eique hæresi pertinaci, & obdurato animo semper adhæsit, & in ea hucusque viuens, sępius hæreticos perduelles ac seditiosos (quorum caput, Dux, & propugnator in Gallia, & etiam cæterorum hæreticorum acerrimus fautor semper fuit) ad

arma

arma contra prædictum Carolum, ac etiam charissimum in Christo filium nostrum Henricum Francorum Regem Christianissimũ. Tametsi eum, vt Regem ac Dominum suum colere, vt sororium amare & sequi debebat, omnis (scilicet) officij ac pietatis immemor, aduersus ipsum, & reliquos Catholicos omnes concitauit infestissimos exercitus, habitis etiam externarum nationum hæreticis, cõtraxit, à quibus omnia passim loca cruentis piorum hominum cædibus fœdata, sacra Dei templa temerata, & direpta, sacerdotes & viri religiosi cruciatibus trucidati sunt. Oppida præterea, & munitiones Catholicorum partim insidijs, partim vi & armis occupauit, & in eis Catholicæ Ecclesiæ ritus prohibuit ac sustulit, ministros & concionatores hæreticos constituit, cuius & incolas ad eãdem impietatem capessendam minis, verberibusq; coegit. Sed nec hæc quidẽ sibi satis esse existimans, inter alios in timum quendam suum nefarijs artibus suis instructum, ad diuersa loca misit, per quem eum primarijs hæreticis impia consilia sua communicauit, eorumq; vires & arma contra religionem Catholicã & Romani Pontificis potestatem prouocauit. Conciliabula quoque hæreticorum in diuersis prouincijs habenda curauit, quorum nonnullis (dum iniquissima illa fœdera contra fidem Catholicam ac præsertim contra Ecclesias, clerum, & vniuersos Catholicos Regni Franciæ tractabantur) ille non solum interfuit, sed etiam præfuit] Hactenus ibi.

39 Post hoc anno 1593.† Deus O P T. M A X. oculos misericordię ad Galliarum regna conuertens, gratia sua preueniẽte excitauit, & vocauit Hẽricum Borbonium, vt ad fidem Catholicam Romanam conuerteretur, Anno 1596. à sanctissimo D. N. Clemente Papa VIII. publica Romæ lætitia absolutus est, vtinam exitus principijs consonent. Nisi enim Deus piorum, atque integerrimorum hominũ (qui in Gallia adhuc sunt innumerabiles) vota, preces, lacrymas respiciẽs, impiorum hostium conatus repressisset, impetus retardasset, actum esset de regno illo Christianissimo, in quo tanta fuit, tam aperta, atque nefaria

40 Hugonotorum † rebellio, vt Natalis Comes lib. 18. Historia ad sempiternam eorũ ignominiam literis prodiderit, eos Ludouicum Borbonium Condæum Regem coronasse, monetamq; auream illum cudisse, in qua hæc erat inscriptio: Ludouicus XIII. Dei gratia Francorum Rex, primus Christianus: quæ inscriptio arrogantissima fuit, & in omnes Christianissimos Franciæ Reges iniuriosa. Neq; ijs contenti, vt nihil ad summam im-

41 probitatem deesset, † Oratores etiã suos Bysantium miserunt ad Turcarum Imperatorem, vt deterrimum illud Christiani nominis hostem ad mouenda arma in Galliã, Hispaniam, & Germaniam sollicitarent, & auxilia sua pollicerentur, & spem rei bene gerendæ ostenderent, intestinis discordijs atque tumultibus illis in regnis ipsorum opera excitatis, vt hac ratione potentissimorum regnorum statum perturbarent, & Catholicam religionem, si possent, extinguerent. Sed ea est cordatorum hominum de istiusmodi monstris existimatio, vt vel ipse Turca eorum legationem audire contempserit, quòd diceret Hugonotos tam esse abiectos atque despicatos, vt indignum sit supremum orbis terræ Imperatorẽ cum eis vlla, vel amicitia iungi, vel fœdere, qui in Deum impij, in Regem suum rebelles, perfidiosi in reliquos sint, deniq; communis pacis atque tranquillitatis

42 tis perturbatores.In Catholicã† etiã atque probatissimam fœminam Mariam,Angliæ Reginam scripserunt(vt narrat Natalis Comes lib.7.Historię)
43 & in Ducem præterea Allobrogum † Philibertũ, quod ex valle Engronia hæreticos extirpasset ne illorum malum per ditiones suas latiùs serperet, & in alios permultos Principes moliti sunt insidias, vt illos de medio tol-
44 lerent,Reginam † Scotiæ Mariam(vt refert Surius lib. 19.) annis superioribus in custodiam coniecerunt, quòd Catholica esset, eamque Angliæ Reginæ Elizabethę ipsius odio flagranti
45 tradiderunt,† à qua fidẽ datam fallente impiè & nefariè contra omne ius obtruncata est.Elizabetha verò cum fœmina sit, Anglicanæ Ecclesiæ vni-
46 uersæ supremum ac spirituale † caput se dici & haberi vult, & serendis discordijs, auxilijs ferendis, sumptibus subministrandis bellũ aduersus alios Reges alit, auget, & inflammat, in Catholicos verò sui regni tam implacabili immanitate atque feritate sæuit, vt omnis Barbaria ab ea superata
47 videatur. Quis ignorat, quo in luctu iaceat, quanto in mœrore sit, quibus & quàm diuturnis calamitatibus sit oppressa florens quondam, & felicissima Germaniæ inferioris prouincia? quæ tam graues,& acerbæ sunt,vt ad regna etiam alia longè posita peruadant, quæ exanguia & exhausta sunt rebus omnibus in bellum pro tuenda religione consumptis? Quantum est humani sanguinis, ex quo primùm Lutherus classicũ cecinit, religionis ergô per omnes Christianorum prouincias effusum? quot depopulationes agrorum , direptiones vrbium, oppidorũ euersiones,templorum incendia, Cœnobiorum spoliationes, populorum strages , clades prouinciarum, regnorum excidia sunt consequuta? Apud Natalem Comitem, grauem scriptorem lib.Histor.suę 18. legi vno tantummodò anno qui fuit
48 salutis nostræ 1567. in sola Gallia † supra sexcenta monasteria incensa atque euersa, & quinque sacerdotum, ministrorumque Dei millia à sanguinarijs istis noui Euangelij concionatoribus persummam crudelitatem fuisse mactata. Antonius Posseuinus in Epistola ad Poloniæ regẽ scribit vndecim annorum spatio in Gallia & Flandria quingenta, & eo ampliùs hominum millia in bello cæsa. Silentio prætereo permultas alias prouincias graui hæreticorum motu afflictas,& conquassatas. Non dicam quas regiones infecerint, quibus in Regnis Catholicam Religionem, vel deleuerint, vel labefactauerint, hæ furiæ atque pestes: neque commemorabo superiorem, atque inferiorem Pannoniam, Bohemiam, Poloniam , Lituaniam , Daciam , Suetiam, Noruegiam, Hiberniam,aliasque innumerabiles ad Septentrionem Prouincias miserabiliter profligatas atq; conuulsas, ne modum excedat oratio. Vnum tantùm rei gestæ exemplum referam, quo meliùs quæ dicta hactenus sunt, intelligantur. Monasteriũ ciuitas est prouinciæ VVestphalię, Metropolis nobilissima.
49 Ex ea hęretici † Anabaptistæ sacerdotes omnes monachos, Equites honestissimos, atq; prudẽtissimos quosq; ciues Catholicos, sibi aduersantes violenter eiecerunt, domos diripuerũt, bona expilarunt. Tum sutorem quendam hominem(scilicet)despicatissimum atque cõtemptum, Regem creant, diadema cum ea pompa atq; solemnitate omni, quæ in verorum Regũ coronatione adhiberi solet, capiti illius imponunt. Hic Rex iustitiæ super terrã appellatur: vxores plurimas ducit: ex ijs vnã pręcipuã, quasi Reginã cęteris honoratiorẽ eligit, cũ qua con-

concionari & officio sacerdotis fun-
gi aggreditur: duo de triginta insa-
nos, atque fanaticos concionatores,
& tanquam Apostolos (sic enim no-
minabat) varias in regiones ad disse-
minandum impurum suum Euange-
lium mittit. Quid multa? finis huius
fabulæ tragicus fuit ac luctuosus. Rex
enim vxorem suam in medio foro se-
curi percuti iussit, quòd muliebriter
defleret, ac lamentaretur miserias,
atque calamitates, quas ciuitas illa à
Catholicorum exercitu eam obsidē-
tium patiebatur. Ipse autem Rex, ca-
pta ciuitate, atrocissimis tormentis
priùs dilaniatus, extremo tandē sup-
plicio impietatis atq; dementiæ suæ
pœnas iustissimas dedit.
Vides planè (Lector) qualia esse so-
leant hæreticorum opera, qui semel
50 exuti Catholicam fidē, omnem† cum
ea humanitatem, & (quod proprium
est hominis) rationem pariter abie-
cisse videntur, superinducentes cum
impietate sæuitiam, præ se ferentes
imaginem eius, cuius afflantur spiri-
tu, & ex quo geniti esse noscuntur,
dicente de eorum consortibus Do-
mino, Ioan. cap. 8. [Vos ex patre Dia-
bolo estis, & opera eius facitis, qui
fuit homicida ab initio] semper ad-
uersus Ecclesiam bellum gerens; qui
igitur sic in ouile ouium ingrediūtur,
vt furentur, perdant, & mactent pla-
nè non esse pastores, sed domini sen-
tentia Ioannis cap. 10. latrones atque
fures penitus conuincutur. Satis mul-
ta mala hæc esse videbuntur, non ta-
men hic finis est. Nam præter alia in-
finita damna, quæ exitiosa ista prodi-
gia in orbem terrarum inuexerunt,
illud certè haud minimum est, †quòd
51 ipsam naturam corruperunt, & lau-
dabiles atque probatissimos quarun-
dam nationum mores ita peruerte-
runt, atque in peius commutarunt,
vt multi qui ante casti & pudici erāt,
temperati ac penè frigidi, ex istorum
doctrina flagitiosissimi atque profli-
gatissimi sint, & quibusdam libidinis
facibus inflammati, vt nostri tempo-
ris hæretici cum præteritorum sæcu-
52 lorum hæreticis conueniant, †quibus
semper impuritas, & obscœnitas fami-
liaris & solennis fuit. Enimuerò sic in-
ter hæreticos impura libido, & nequi-
tia plerunque peruenit ad summum,
vt audeant per impudentiam sum-
53 mam pro virtutibus† vitia venditare,
quod à Protestantibus fieri palam vi-
dimus: quibus ob id est commune, vt
decernant vnam fidem satis esse ad
æternam felicitatem, nihil opus esse
virtutibus ac benefactis. Hinc sum-
ma inter eos veluti & inter hæreti-
cos alios impuritas, scelera summa.
Audi Paulum ad Ro. c. 1. sic dicentē:
[Propter quod tradidit illos Deus in
desideria cordis eorū, in immunditiā
vt contumelijs afficiant corpora sua
in semetipsis, qui cōmutauerūt veri-
tatē in mendaciū, & coluerūt & ser-
uierunt creaturæ potiùs quā creato-
ri, qui est benedictus in sęcula. Amē.
Propterea tradidit illos Deus in pas-
siones ignominiæ; nam fœminæ eo-
rum immutauerunt naturalem vsum
in eum vsum, qui est contra naturam:
similiter autem & masculi, relicto na-
turali vsu fœminæ, exarserunt in de-
siderijs suis inuicem masculi in ma-
sculos turpitudinem operantes, &
mercedem, quam oportuit, erroris
sui in semetipsis recipientes.] Hæc
Paulus. Sic olim Adamitæ hæretici,
quorū autor Drodicus nefandissimus
54 extitit, sic Carpocratiani† ac Gnosti-
ci hæretici turpissima perpetrabant,
quorū Ecclesias Lupanaria fuisse tra-
dit Epiphanius, hæresi 52. vbi non ni-
si nudos commorari liceret, quas pa-
55 radisum nominabant. Iouiniani †sor-
didæ hæreses quantas inuexerint in
Vrbē Romam libidines, relaxatis se-
mel

mel habenis concupiscentiæ, Theodo
sij sanctio manifestat. Quòd enim ex-
crescentia, & colluuione omnium tur
pitudinum Iouiniani, & sectarum ip-
sius vrbs ita repleta est luxuriâ, vt
putorem exhalaret infandorum sce-
lerum, eorum (videlicet) turpissimo-
rum hominum; qui post alteram ab-
euntes carnem, omnes naturæ termi-
nos prætergressi, in imum se baratrũ
demersissent, hos ipsos Sodomitico di
gnos incẽdio vltricibus meritò flam-
mis assumi, l. 6. ad l. Iuliam de adulter.
Theodosius Imperator sanciuit. Hie-
56 ronymus † etiam aduersus Iouinia-
num lib. 2. corruptos hereticorum mo
res describit. Iouinianum enim allo-
quens, sic ait. [Iis consilijs subulci tui
pastoribus nostris ditiores sunt; & hir-
ci plurimas secum capras trahunt. Hi
insanientes in fœminas facti sunt: sta-
tim vt mulieres vident, adhinniunt,
& in patientiam suam prô nefas! scri-
pturarum se solantur exemplis. Sed &
ipsæ mulierculæ miseræ & non mise-
rabiles præceptoris sui verba cantan-
tes. Quid enim nisi semen requirit
Deus? non solùm pudicitiam, sed etiã
verecundiam perdiderunt, maiorique
procacitate defendunt libidinem,
quàm exercent. Habes præterea in
exercitu tuo plures succenturiatos,
habes scurras, & velites in præsidijs
crassos, comptos, nitidos, calatores,
qui te pugnis, calcibusque defendant,
tibi cedũt de via nobiles, tibi osculan
tur diuites caput, nisi enim tu venis-
ses, ebriæ atque ructãtes paradisum in-
trare non poterant. Macte virtute, i-
mò vitijs: habes in castris tuis & Ama
zonas ex secta mamma, & nudo bra-
chio, & genu venientes contra se vi-
ros ad pugnam libidinum prouocan-
tes, & quia opulentus paterfamilias
es, auiarijs tuis non turtures, sed vpu-
pæ nutriuntur, quæ fœtida volupta-
tis lustra circumuolitent. Me carpe,
lom

me disijce, obijce crimina quæ volue-
ris, argue luxuriæ & deliciarum. Ma-
gis me amabis, si talis fuero: ero enim
de armẽto tuo.] Hæc ad Iouinianum
Hieronymus. Audi nunc quid de Ma-
57 nichæis † tradat Cedrenus in vita Cõ
stantij Heraclij nepotis: [Absque vllo
discrimine & metu omnis generis li-
bidini & obscœnitati vacant, promi-
scuè vtrumque sexum lasciuiâ fœdan-
tes, quando nonnulli de eorum corpo
re tantùm parentibus, & quidem pro-
prijs abstinẽdum perhibent.] Qualos
58 fuerunt † Arriani, cognoscere licet ex
scriptis Athanasij, & Hilarij. De Albi-
gensibus diximus suprâ, reliquos mis-
sos facio, nihil dicam de Imperatori-
59 bus & regibus hæreticis † tã in Orien
te, quàm Occidente: vt pote de Con-
stantio primo Imperatore hæretico,
de Valente, Zenone, Heraclio VII, de
Philippico, de Constantino Coprony-
mo, Nicephoro, Michaele Balbo, Mo-
nomacho, Andronico, Comneno Isaa-
cio, Angelo, Alexio, Angelo, Murzu-
flo, Andronico, & Andronico nepote.
Cantacuzeno, Ioanne qui Cãtacuzeno
deiecto imperauit, nec de Ioanne
Manuelis filio. Hi Orientem tenue-
runt, immundissimi tamen fuerunt,
vt ex Historijs cognosci potest. Simi-
lis fuit impuritas hæreticorum Impe-
ratorum & regum in Occidente, vt
Henrici III. Frederici II. Ludouici Ba-
uari, & (vt aliquid vicinius nostro tem
pore afferam) Henrici VIII. Angliæ re
gis factum nullus est qui ignoret, qui
legitimas vxores absque legitima cau
sa repudiauit, & cũ filia ex illicito coi-
tu nata incestas nuptias cõtraxit. Exẽ-
plo sit etiã Elizabetha Angliç Regina,
quæ nullum vnquam sibi virum vo-
luit adiungere, quò liberiùs scortari
cum quolibet per summam licentiam
posset, nõnullosque ex suis amasijs va
rio prætextu, vt patrata à se facinora
tegeret, occidi iussit. Denique ex info-
ris

ris erupit Antesignanus Protestan-
60 tium † Lutherus, qui decreuit, & eius decretum passim Protestantes sequuntur & amplexantur, licere cuiuis, qui castitatem solenni voto obligauerit Deo, Virgines eidem Deo similiter solenni vinculo astrictas in matrimonijs habere. Idcirco gratissimam se Deo rem facere isti arbitrātur, vbi illas à proposito abduxerint & spurcissimè constuprarint. Idem sanxit licere rem cum ancillis habere, vbi renuant aliqua aliquâ ex causa vxores, & (quòd horreo dicere) fas esse vxori cum fatre viri coire clam, si ex marito adhuc viuente prolem suscipere non potest. Hinc ipse coniugem duxit Catharinam quandam, quæ suam Deo castitatem consecra-
61 rat: Idem fecerunt ipsius † imitati exemplum Bucerus Oecolampadius, Carolostadius Bernardinus, Ochinus, qui adiecit, non dissentiente Luthero, licere plures eodem tempore vxores habere, & alij innumeri idem factitarunt, magnus enim grex se se Luthero adiūxit sacerdotum & Monachorum, qui vt licentiùs libidini fræna laxarent, & in turpissimarum voluptatum cœno volutarentur, ipsarum religionum claustra reliquerunt, & ne dubitari posset, quid eos ad tantam insaniam impelleret, quasi clibanus igne succensus, æstuarunt, & tanquam equi emissarij ad voluptatem incitati ad Lutheri orationem adhinnierunt, & vxores duxerunt mulierculas deceptas, & Virgines etiam Deo dicatas per summum scelus constuprarūt, & quidem tam impudenter, tam sceleste, vt in nuptijs cuiusdam illorum (vt ait Fōtanus lib. 8.) missam etiam composuerint (si sacratissimę rei nomen in tam immanem quadrare potest insaniā) exeerationibus & blasphemijs refertissimam in qua incestos, & fœdifragos, atque impuros sacerdotes collaudant, sanctos vocant, à Deo illuminatos prædicant, quòd excusso continentiæ iugo, vxorum adhærerent amplexibus, & cæteros, vt idem faciant, adhortantur. Ex his intelligere quiuis poterit, quas secum sordes ferant hęreses, quibus soluta Christiana disciplina petulantiæ carnis carceres aperiantur ad cursum.

62 Præterea qui fidelitate ac modestia olim præstabant, infideles nunc sunt, & in fraudem semper intenti, vt ex his, quæ hactenus diximus, manifestè apparet: qui virtute ac animi fortitudine cum hoste manum conserere, pedem conferre, & fortissimè pugnando vel occumbere vel vincere
63 soliti erant † iam hosti terga vertere fugere, & abiectis armis trepidare didicerunt: prædictum enim est fore, vt qui recedūt à Deo, ad extremum sint imbelles & ignaui aduersus hostes suos. Conqueritur Isaias de populo Israelitico, & ait [Repleta est terra eius idolis, opus manuum suarum adorauerunt, quod fecerunt digiti eorū.] Vbi hæc conquestus est, & alia nonnulla ex his pendentia adiungit [Ecce enim dominator Dominus exercituum aufert à Iuda validum & fortem, omne robur panis & omne robur aquæ, fortem & virum bellatorem] Hæc Isaias cap. 3. vt sciamus fore, vt quoties populus aliquis à Deo recedit, continuò imbellis euadat: &, quod adijcit idem vates, effœminati dominentur ei. Verè namq; cecinit Dauid Psalm. 19. [Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri inuocabimus: ipsi obligati sunt & ceciderunt; nos autem surreximus & erecti sumus.] Fieri quidem potest vt aliquis hæreticus sit in bellicis rebus & fortior & peritior aliquo Catholico, sed omnia pensari solēt & debent ex maiori parte. Igitur plerūq; hoc

hoc accidit, vt ignauissimi sint hæretici, fortissimi nostri, & rei bellicæ tandeq; peritissimi. Consulantur histo riæ, inspiciantur quę à nobis supra dicta sunt de Imperatoribus & regibus hæreticis, videamus quales fuerint hæretici Imperatores ac reges in suis regnis tutandis, ac quales nostri in ijsdemmet cõseruandis, vbi à nostris administrata fuerunt, & certò comperiemus, tùm demum venisse illa in manus hostium Christi ac prorsus cõcidisse, vbi hæretici imperarunt. Hoc idē obseruauit diligentissimus antiquitatis indagator Cardinalis Baronius in Annalibus Ecclesiasticis tom. 4. anno 379. pag. 409. cuius verba libenter referam, quia docet etiam alia quæ à præsenti instituto non sunt aliena, ait ergo: [Porrò iam intelligis absq; alia admonitione (Lector) vnà cum hæresi in regna cladem inuehi, & cum fide Catholica salutem ferri: perdidisse profanam hæresim simul cum Imperatore pariter Orietis imperium, restitutum tamen ipsum, atq; amplius & pulchrius redditum, simul ac fides Catholica imperauit: sicque in Occidente cumulari victorijs Gratianum, & frementes vndique Barba ros reddidebiles ac prorsus imbelles, cùm in castris excubat cum gratia ac precibus sacerdotum sancta religio. Cõtra verò felicissimum ac tranquil lissimum imperij statum inuerti senties, mox vt Augustos hæreticis fauere videris, atque pro defensione Catholicæ veritatis torpescere, vel religiosos Antistites ab ijsdem impiè perturbari. Adeò vt perspicuò intelligas, allatam victoriam (si dicere ita licet) religionem penitus consequi: hæreses verò tristes Erynnes euo catas ab inferis secum ducere. Hæc enim sanctus Ambrosius in libris ad Gratianum de fide scriptis consideranda proponit, atque in prologo etiam librorũ de Spiritu sancto, quos ad eundem adiecit, in mentem reuocat.]

64 Denique in prouincijs, vbi doctrinæ studium ac sapientiæ floruit, postquam hæresibus sunt infectę, summa est literarũ ignoratio, nec mirũ sanè: semper enim (vt grauissimè S. Thomas docuit opusc. 20. libr. 2. cap. vlt.)
65 veram religionē quasi † comites quędam potentia & sapientia sequuntur. Hinc factum est, hæreticas factiones cũctas ad extremũ peruenisse ad summam bonarum artium ignorationē, quamuis antea in ijs maximè excelluerint: vt quando tria sunt bestijs innata, libido, sæuitia, & inscitia, & hæreticos demonstrauimus summæ libidinis esse, & crudelitatis, appareat etiam, quantum pertinet ad re rum bonarum scientiam, pecoribus esse simillimos, & in illos quadret quod ait Dauid [Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.]

Habent sanè à principio hæretici aliquos non medioctiter eruditos, vt diligenter obseruat Bozius lib. 12. c. 12. neque simul atque à nobis abscedunt, continuæ ignorantiæ tenebris inuoluuntur, sed post aliquot tempus: quod duabus ex causis accidere solet. Harũ prima sit, quòd Deus vult illis omnem prorsus ansam præcidere sese excusandi quasi bonis literis destituti nõ potuerint assequi veritatē. Altera est illa, quòd si quos habent literatos, ij plerumq; è nostris fuêre, & à nostris in humanioribus disciplinis instituti. Talis quippe fuit inter Gręcos Photius ac Theophylactus, qui fuerunt in nostros & Catholicos paulò au daciores, non tamen ausi sunt nos hæreticorum loco reputare: tales olim fuêre Apollinaris, Arrius Eusebius Cęsariēsis, ac nostra ætate Lutherus, Oeco-

colāpadius, Philippus Mēlāchthō, Caluinus, Beza, Petrus Martyr, aliiq; huius modi, vt appareat illos, qui inter hæreticos principē locū tenuerūt aliqua in re bona, id à nostris didicisse, à nostris furatos: ideoq; postea hæreticorū factiones in profundissimā ignorationis caliginem corruere, ac demergi.

An non hoc verum? Cōuerte ocu-
66 los ad illā † artiū bonarum, disciplinarumq; ferè omnium matrem & nutricē Græciam. En vt illa nunc squallet, vt horret. Quis eius non misereatur? quis eius extremam calamitatē non maximè deploret? Quos illa antiquitus doctissimos homines tulit? quæ lumina in omni doctrinarum genere produxit? Nunc autem ab anno millesimo ferè, ex quo magis à nobis cœpit abscedere, per annos sexcentos, neminē prope possis ciere in vllo artium bonarum studio excellentem: mediocres forsan aliquos tandem reperies. Andronico certè imperante, ante annos (credo) ducentos & quinquaginta Gregoras tradit neminem fuisse in vniuersa Græcia, qui posset cū nostris de rebus diuinis disputare: & modò nullus in ea est, vel mediocriter eruditus. Si quis vult aliquid doctrinæ addiscere, è media Cōstantinopoli Romā proficiscitur ad colle-
67 giū, quod Græcis † edocendis Grego. XIII. erexit. Cur non idē Græcis suis præstitit magnus ille Dux Moschouitarū. Cur non Rex Georgianorū, vel Iberū, vel Mengrellorū, qui Græcanicos ritus sequūtur, neq; Imperio Turcarū sunt subiecti? ne dicas ideo è Græcis neminē in literis proficere posse, quod à Turcis opprimantur: cur ex istis, quos memorauimus, populis nemo vel mediocriter eruditus exstitit vnquā? Furente inter nos ac Græcos hac sententiarū discordia duo fuerūt è Græcis, quos summis cōparare possis, Nicephorus Blemmydes, & Ioan. Bessarion. Illum Gregorās vocat diuinū, peritissimū, multis virtutibus insignem, varia eruditione tum sacrarum, tum profanarum literarum perpolitum. Gregorius Pachymeres ait ea mente fuisse, vt corpore illa non alligaretur: & sanè talem fuisse, ipsius scripta declarāt. Quātus verò sit Bessarion, quis ignorat? lege illius libros. His duobus neminē ante annos octingentos in tota Græcia doctrina parē inuenies. Atqui vterq; nobiscū sensit.
68 Quid vero illud: Episcopi omnes † Græcorū deliguntur è grege monachorum; inter quos cōmuni decreto est excōmunicatus, quicumq; philosophiæ studet, quod scribit Petrus Bellonus obseruationū lib. 1. c. 4. Nihil autē magis facit ad assecutionē veritatis, quàm philosophia rectè percepta. Quocirca dæmon, vt Græcos altissimis ignorantiæ tenebris inuolueret, hoc egit, vt Episcopi eligerētur è monachis, & monachi necessariò propè imperiti forent, aut carerēt maximo ad perceptionē veritatis instrumēto.
69 Respice † nūc Ægyptū, Syriā, cæterasq; Asiæ prouincias. Agitur annus ferè millesimus, ex quo illi à nobis discesserunt, hæreticis ac percipuè Monothelitis, cūcta perturbātibus. Et potest aliquis ex illis proferri, qui tincti dici possit aliqua doctrina? obfuerunt Saraceni Reges, in quorū potestatē sunt adductæ? At cur nō obfuerūt Romani, qui nihil nō egerūt, vt Christianā religionē iam tùm nascentē funditus excinderēt, & omnibus bonis penitus exspoliarēt? & tamē istis imperantibus, quos viros nobis vna Alexādria dedit Panthænum, Clementem, Ammonium, Origenem in omni doctrinarum genere excellentissimos?
70 Age verò, † regnarūt in Italia Ostrogothi, in Hispania Visigothi; in Africa Vandali: primas per eos inter homines tenuerunt Arriani, eorum

decretis se adiunxerunt Constantius & Valens Imperatores, tercentum totos annos Rempublicam Christianam perturbauerunt. Adducant, si possunt, qui nã ex ijs aliqua in re publicæ vtilitati expediente præ cæteris floruerint. Monothelitis adhæsere Heraclius, Cõstantinus, Constans, & Iustinianus II. per aliquot annos; plurimi eos sunt secuti. Quem proferẽt, qui Reipublicæ Christianæ ex eis vlla in re præ reliquis profuerit? Philippicus, Leo, Isaurus, Constantinus Copronymus, Leo Armenus, Michael Balbus, Theophilus Imperatores imaginibus sacris infesti fuerunt, & innumeros habuerunt asseclas. Quæ vtilitas per eos vllo ingenioso inuento est allata Reipublicæ Christianæ, aut generi humano? Afferant omnes isti, qui per tot sæcula summã rerum tenuerunt aliquem è suis, qui præstiterit in aliqua scientia, vel arte hominibus fructuosa.

Ad summam sic concludo, mirum esse, nunquã inter hæreticos extitisse aliquẽ sæculo vllo, cui laus eximia debeatur ob aliquod opus humano generi vtile, vel qui in aliqua excellẽti doctrina inter primos numerari possit. Percurre omnes ætates, omnes sectas, euolue historias, & verissimum esse, quod dicimus, ex omni parte videbis, ac maximè miraberis. Aliquem tamen locũ tenere ij videri possunt, & à nobis, & inter nostros enutriti, literisq; ac disciplinis imbuti ad illos veluti perfugæ transuolarunt. Cæteri plerunq; Grammatici dicaces & garruli, qui leuissimè aliquid è reliquis doctrinis attigerint, ac de summis rebus audeant ferre sententiam, & instar pædagogorum sibi esse cum suis pueris rem putent, qui ad illorum dictata sileant, & obstupescant, & interpretationes admirentur & extollant: huiusmodi hominibus nõ solùm vrbes Protestantium, sed & reliquorum hæreticorum mirificè scatent.

Ad summã sic concludo, mirũ esse, nunquam inter hæc tanta, quæ aliæ nationes hæresum labe infectæ experiuntur, mala, & pacis atque integræ religionis bona, quibus Hispania per Dei gratiam fruitur, vehementer nos excitare atque commouere debent, vt & magni faciamus hoc tantum Dei beneficium, quo Hispanias nostras cumulauit, in eis erigendo sacrosanctæ Inquisitionis tribunal, quo tot mala à finibus nostris propulsantur, & gratias pro eo maximas illi atque immortales agamus. Vtrũq; facient libentiùs atq; expeditiùs quicũq; ex Hispania in alias prouincias egressi, eas regiones obierũt ac perlustrarunt, quas effrænatus hæreticorum furor depopulatur & affligit. Poterunt ij minori sanè negotio hæresum infinita mala pro rei atrocitate expẽdere, eaq; cum pace nostra, & publici status trãquillitate conferre, & in dies magis ac magis cõpertũ habebũt S. Inquisitionis Officiũ non modò vtile esse Christianæ Reipub. sed etiã admodùm necessariũ: quod si (vt supra dixi) pari diligentia, autoritate, & potestate in cæteris Christianorum regnis, & prouincijs institutũ esset, non calamitates, quas hactenus retulimus, deplorarent. Nã si cùm primùm Lutherus, Zuinglius, Bucerus, aliaq; id genus pestifera monstra sua venenata dogmata in vulgus spargere, & impudẽter prædicare ceperunt, ab Inquisitoribus Apostolicis cõprehensi, combustiq; fuissent, non tam breui tẽpore tot infelicium animarũ millia istorũ hæresibus infecta perijssent. Sic olim Arrius in Alexandria parua scintilla fuit, sed quoniam non statim fuit oppressus, flamma eius totum terrarum orbem absumpsit, & depopulata est.

Sed iam finem huic capiti imponamus, omnia enim beneficia, quæ à sancto Inquisitionis Officio in Christianam Rempublicam conferuntur recensere, immensi ac penè infiniti laboris esset.

De Cruce, & eiusdem significatione in Tribunali S. Officij.

Cap. VIII.

SVMMARIVM.

1 *CRVCIS initium est omnium actuum Sancti Officij, & finis.*
2 *Crucis etymologia, & diuisio.*
3 *Crucis diuisiones.*
4 *Crucis quatuor brachia moraliter describuntur.*
5 *Crux fidei nostræ mysteria continet.*
6 *Crucem Iudæi, & hæretici conantur destruere, & occultare.*
7 *Crux in Lege veteri variè præfiguratur.*
8 *Crux scalæ comparatur, & numer. 33.*
9 *Crux adoratur adoratione latriæ, & nu. 17. 20. & 46.*
10 *Crucis tres acceptiones.*
11 *Latria duplex: absoluta, & respectiua.*
12 *Helenæ difficile dictum explicatur.*
13 *Imagines adorantur eàdem adoratione, qua prototypi, & nu. 15.*
14 *Imagines adorantur prout coniunctæ, & diuisæ ab exemplaribus, & numer. 18.*
16 *Imagines sunt termini genuflexionis, & prostrationis.*
19 *Ioannis Ægidij Hispalensis Canonici retractatio circa Crucis adorationem.*
21 *Crucis tertia consideratio.*
22 *Crux ab alijs instrumentis Passionis Christi distinguitur.*
23 *Crux reliquiarum pretiosissima.*
24 *Claudius Taurinēsis Crucis imaginem execratur.*
25 *Petrus Bruis hæreticus, & Henricus Crucem oppugnat.*
26 *VVicleffistæ Crucem quantum in ijs est, labefactant.*
27 *Argumentantur variè hæretici contra Crucis venerationem.*
28 *Crux ex tribus lignis effecta est.*
29 *Figura Crucis describitur.*
30 *Crucem esse ex quatuor generibus lignorum probabile est.*
31 *Crucem, in qua Christus pependit, esse adorandam probatur.*
32 *Crucem Christus sponte elegit, & num. 50.*
34 *Crux instrumentum liberationis.*
35 *Cruce Diabolus deuictus.*
36 *Crucis septem adducuntur miracula.*
37 *Crux adoratur vt imago Christi.*
38 *Crux clarior est sole.*
39 *Constantinus in labari locum crucem substituit.*
40 *Crux statuæ Constantini apponitur.*
41 *Constantinus mandauit, ne facinorosi Cruci affigerentur.*
42 *Crux ne humi sculpatur.*
43 *Crucis signum in monumentis.*
44 *Ratio quare crux adoratur.*
45 *Crucis variæ apparitiones.*
47 *Crucis signū in quocumque loco adorandum.*
48 *Signi Crucis varia miracula.*
49 *Soluuntur quædam argumenta hæreticorum.*
51 *Instrumenta Passionis Christi, cur simul cum Cruce adorentur.*
52 *Præsepia, lanceæ, & alia per se quomodo possint adorari, & asina, & num. 55.*

53 *Christiani gaudent de triumpho, non de ignominia Crucis.*

54 *Refellitur VValdensis solutio.*

55 *Labia Iudæ, & manus Christum percutientis possunt adorari.*

56 *Crux vt signum a Deo institutum adoratur, & operatur multa.*

VONIAM sanctissimę Inquisitionis tribunal pro vexillo, atque insignijs augustissimis Crucis, stemmà nō sine magno mysterio sibi adscripsit, visum est à proposito nostro neutiquam alienum, tractatū de Cruce seorsum facere: tum
1 quia † Crux omnium Inquisitionis actuum auspicium & finis est, tum quia in omnibus huius sanctissimi iudicij audiētijs, reis Crux exhiberi solet, cuius repræsentata dignitate atque vigore, ab eis solitum exigitur iuramentum, quæ omnia à nobis meritò exigere videbantur, vt de ipsius significatione, adoratione, virtute, atque effectibus, selectiora quædam, non sanè ita vulgaria, annectamus.

Cum sit illud vel lippis & tonsoribus notissimum, quòd omnis, quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci, vt intelligatur, quid sit id de quo disputatur, ex Aristotel. 1. Analyt. c. secundo, & Cicer. Offic. 1. Bald. in l. 1. ff. de vsufruct. & debet conuerti cum suo definito l. 1. §. dolum. ff. de dol. ex genere etiam, & differentia constare debet. Bart. in l. 1. ff. de testam. glos. & Bart. in l. prima ff. de tutel. & in l. 1. ff. de acquir. possess. Hiero. Cagnol. in l. omnis diffinitio. ff. de regul. iuris, vbi copiosè, iam genus Crucis erit omne tormentum, omnis angor, omnis denique cruciatus, vt nomen Crucis, & verbum cruciari, sunt inuicem sibi coniugata. Differentia verò contrahens huiusmodi cruciatū ex vsu & receptione arbor est, vel lignum, vnde Crux in communi sic poterit dif-
2 finiri: † Crux nil aliud est, quàm tormentum & interitus in ligno vel arbore, quo genere mortis antiquitus puniebantur scelerati, & pessimi homines, & fuit in vsu apud Romanos, Græcos, Afros, Persas, & Ægyptios, vt videre licebit legenti profanos autores, siue Historicos, siue Poetas, quorum nòn libet hic recensere testimonia, vt ab instituto aliena. Satis sit ex sacra Scriptura scire apud Syros Crucem in vsu fuisse, vt in Esther cap. septimo narratur: sic enim habetur: [Suspensus est Aman in patibulo, quod parauerat Mardochęo:] & apud Iudæos in Iosue cap. 8. [Qui Regem eius Hai suspendit in patibulo vsque ad vesperam] & in Numeris cap. 25. [Tolle cunctos Principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis.] Sed iam deueniendo ad Crucem Christi, sic ipsam diffinit Augustinus lib. de Vita Christiana, vbi ait: [Crux Domini non tantùm illa dicitur, quæ tempore Passionis ligni affixione constituitur, sed & illa, quæ totius vitæ curriculo cunctarum disciplinarum virtutibus coaptatur, tota enim vita Christiani hominis, si secundùm Euangelium viuat, Crux atque mysterium est: quia in Cruce dolores acerrimi exagitant, vbi diu viuitur, & mors ipsa protenditur, ne dolor citiùs finiatur, quod genus mortis tam durum atque turpe apud Iudæos erat, vt non solùm ipse vituperabilis esset, quem crucifigi contigisset, sed etiam tota domus eius: domus crucifixi appellaretur: Vt ergo Dominus à turpissima & durissima morte

morte nos liberaret non solùm durissima, sed etiam turpissima morte se condenari permisit: & vt maledictionē, quam in caput nostrū cōtraxeramus ipse toleraret, maledictā mortē, scilicet Crucis, suscepit. Secūdùm illud [Maledictus qui pēdet in ligno] Deuteronom. 21. Vnde Apostolus ait Galat. 3. [Factus maledictus, vt nos à maledictione liberaret] Vnde Augustinus tract. 36. in Ioannē. [Illa morte nihil peius fuit, inter omnia genera mortis elegit extremū, & pessimum genus mortis. Qui omniū fuerat ablaturus mortē, de morte pessima occidit omniū mortem.] Hæc Augustin.

3 Crux † Domini, & si quatuor brachijs sit extensa, omissis alijs diuisionibus triplex est: alia carnis, alia mundi, alia spiritus, ij enim sunt tres hostes potētes & infestissimi, qui aduersus nos militant: Mūdus nempe, caro, & Dæmon, iuxta illud Ioan. 2. Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ, quorum trium crucifixio fit per tria vota Religiosorum, qui verè martyres sunt spirituales. Primùm ergo martyrium consistit in temporaliū volūtaria relictione. Secundū in concupiscentiæ carnis reluctatione, & quantò fortior fit ista pugna, tātò gloriosior victoria martyrij. Tertiū in propriæ voluntatis abdicatione, quia secūdùm Gregor. in c. 15. 1. Reg. [Per obedictiā mactatur volūtas propria, & per victimā caro aliena, & ideò obedientia dicitur melior, quàm victima] Prima ergo Crux carnis est, &c. vt suprà. Crux carnis est rigor disciplinę, cuius quatuor sunt brachia, scilicet Vigilia, abstinētia, asperitas vestiū, & disciplina verberū. Crux

4 † aūt, qua mūdus crucifigitur, est paupertas spiritus, cuius etiam sunt quatuor brachia: scilicet cōtēptus gloriæ, pecuniæ, patriæ, & parētelæ. Crux verò spiritus est feruor deuotionis, cuius similiter sunt quatuor brachia, scilicet amor, spes, timor, & dolor: spes sursum, timor deorsum, amor à dextris, dolor à sinistris. Radix aūt, ex qua omnia hæc pullulant, est charitas, vnde Apostolus ad Ephesios 3. [In charitate radicati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum] vbi figuram crucis, & eius mysterium optimè exprimit.

5 Hoc igitur † signum crucis dicitur & est signum Christiani hominis, tum quòd eo contineantur mysteria fidei nostrę, tum quòd Christiani soli hoc signo cū fide vtātur, & hoc signo à b alijs Gētibus dignoscātur, vt clarè liquet ex D. Laurentio Iustiniano de triūphali Christi agone c. 17. dicente: [Dux in prœlio vexillo vtitur, vt eius milites cognoscāt, quò in omni aduerso euentu fugere debeant, vt non dispergātur] Sed quid si addā esse Christi signū? Anne verosimile est filium vllū esse à mente tā alienū qui patris sui verecundiā non operiat? anne tironem qui ducis sui dedecus nō celet? Quid? dicā Paulū & Apostolos omnino Domini famam læsisse cum Paulus diceret [Absit mihi gloriari nisi in Cruce] & illud [Iesum Christum Crucifixum] quis non arbitretur eos debuisse potius probos Noe filios imitari, quàm id euulgare quod sepeliendū silentio fuisset? Sanè & veri filij & generosi milites fuerūt Apostoli, qui neq; patris gloriā, neq; ducis signum erectū prosternere voluerūt. Est enim vexillū quasi exhortatio ducis, & tuitionis remediū. Paulus ad Galatas 6. inquit: [Nobis enim absit gloriari nisi in Cruce D. N. Iesu Christi.] Hunc locum B. Epiphan. in libr. de pœnitent. c. 3. ad signum Crucis rectè ac-

cômodat, & Beatus Ignatius ad Philippens. scribit nihil esse quod Dæmon vsq; adeo prosequatur odio vt signum Crucis, vnde nec mirari quenquam oporrere, quod omnes hæreticos hoc summo studio conentur, vt Crucis memoria antiquetur, quos hæreticos D. Paulus ad Philipp. cap.
6 tertio inimicos Crucis vocat. Nec † verò id per hæreticos tantùm, sed etiam per Iudæos conatus est semper Diabolus facere, quando per trecentos annos Iudæorum inuidia occultatum fuit lignum Crucis, vt testis est D. Paulinus Nolanus Episcopus libro de pasione imaginis Christi, in gloriam sanctorum martyrum, cap. vigesimosecũdo. Hinc ab ijsdem summâ semper ignominiâ affecta est sacta Crucis imago, vt scribit sanctus Athanasius, & Gregorius Turonensis. Et quidem ad Iudæorum tenacem perfidiam è mentibus eorum radicitus euertendam, & ne in dies magis cæcutirent, sufficeret satis in ea, quæ olim tempore legis typicæ Crucem præfigurabanr, oculos con-
7 ijcere. Nam † vt à primis radicibus id prænoscatur, aduertat ad amussim qualiter eorum progenitores filios suos benedicere consueuerant. Sanctus enim Iacob Genesis cap. 48. brachijs in modum Crucis appositis & applicatis in capita Ephraim, & Manassem eius ex filio Ioseph nepotum eorum vtrique benedixit.

Nec vellem eos lateret modus, quo Pontificalibus, & sacerdotalibus indutus summus eorum sacerdos benedictionem supplici, ac humili populo porrigebat. Quid? Quod si Augustino credimus tomo 10. ligna illa, quibus ad sacrificium procubiturus erat vnicus Isaac, & quibus alligatus à patre multarum Gentium in monte Moria fuit, non alterius, quàm Crucis typum gerebant? Genes. vigesimosecundo. Et quid (quæso) lignum vitæ in Paradiso, Genes. secundo, & Arca lignea Noe domum eius saluans indicabat, nisi Crucem? vt placet Damascen. libr. quarto de fide, cap duodecimo. Id virga Aaron, Exod. 14. tot suffulta virtutibus; & lignum, quo aquæ de Mara amaræ, dulces ac hominum vsui accommodatæ factæ fuerunt, Exod. 15. satis clarè præmonstrabant. Et quid ligna indicabant illa, ex quibus altare holocausti Exod. vigesimoseptimo, in quo solitum pacis & reconciliationis sacrificium compactum erat? sed age iam: cui dubium esse poterit Crucem illam, cui æneus Serpens Numer. vigesimoprimo morsus Serpentum sanans, erat affixus, non aliò tendere, quàm ad demonstrandam sanctam Crucem, cuius imaginem gerebat? Hanc (vt omnia complectar) clarius luce Meridiana ostendunt quatuor illa vexilla Israelitici populi per deserta incedentis, quorum medius locus tabernaculo Dei sorte diuina contigerat, Numer. secundo.

In his non solùm Crux (vt loquuntur nostrates) præfigurata est, sed verè ipsa compacta & composita. Quod si in sacris lignis, mensis, altaribus ea extiterit, addam & in actionibus. Certum est enim Moysen ad aquas contradictionis, vt eas expromeret è petra, Crucis signum primùm fecisse: senserat enim à Domini gratia se alienum nec vt priùs ea se potestate dignum, qua per tot annos intentis suorum animis satisfecerat, id verò textus ipsius verba indicant Numer. 20. versic. vndecimo [Cumque eleuasset Moyses manum percutiens virga bis silicem egressæ sunt aquæ largissimæ] Nam vt mei sensus

sensus fides à Crucis hostibus non reijciatur) Gregorij Nazianzeni, cui ne quidem isti Theologi nomen denegabunt, sententia eiusmodi est in Poematio, cuius titulus ἱκέσια.

——— ἐκ δ' ἄρα πέτρης
Ἔβλυσας ἀκροτόμοιο ῥόον, μέγα θαῦμ' ἐν ἐρήμῳ.
Δυσμενέων ἀνδρᾶσι τανυσάμενος ἔντε ἀνέσχεν
Σταυρὸν ὑποσκιάδων Μωσῆς χέρας, ἄλκαρ ἐμεῖο.
——— fissi de vertice saxi
Flumen aquæ effudit, populo miracla procaci
Deserto obijciens medio, cùm brachia Moses
Pandit, & expressa est nostræ Crux vmbra salutis.

Hæc deniq; arbor illa est eminens, & alta, vt cælum tangeret, cui Deus vt scalæ innixus est, cuius fructus in terra nimius, copiosa (videlicet) redẽptio. Daniel. 4. Quod sanè prophetico afflatus spiritu, ille (inquam) cuius ori forcipem candẽtem adhibuit Seraphin, Esaias Propheta satis cõmendat, dum c. 11. non obscurè testatur, dicens: [Leuabit Dominus signum in nationibus, & congregabit profugos Israel, & dispersos Iuda colliget à quatuor plagis terræ: quæ non incõgruè venerandæ Crucis signo adaptari, accommodariq; possunt.

Hic tamen nullus nobis vitio vertat, si debiti honoris sanctisimęq Crucis meritò deferẽdi pauca obiter præmiserimus. Ac primùm compertum est eã signũ hoc Crucis dignitate atque præstantiâ pollere, † vt non alia
9 quàm adoratione soli Deo exhibẽdâ colatur, & adoretur, quæ adoratio latriæ dicitur propriè. Vbi vellem beneuolum aduertere lectorem, triplicem videlicet esse Crucis considera-
10 tionem. † Prima Crucis consideratio est, quatenus est ex reliquijs Christi, eius tactu, ac sanguine cõsecrata: quæ sanè consideratio solùm ad eam Crucem pertinet, in qua Christus pependit, & ad omnes eius partes, etiam si in figura Crucis non sint. Extendi etiam potest ad clauos, columnam, sepulcrum, & alias Christi reliquias, qua ratione dicebat Psalmographus Psal. 131. [Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius.] Simile quippiã est videre apud Hieronym. 1. tomo Epistol. 17. ad Marcellam, & alibi Epistol. 13. ad Paulin. qui & in epitaphio Paulæ laudat eam, quòd præsepe adorauerit. Secunda consideratio est per modum imaginis, quæ potissimum locum habet in omni Cruce, quæ ex permanenti materia conficitur. In qua acceptione certum est Crucem, & Cruces etiam adoratio-
11 ne latriæ adorandas esse. † Et quoniam latria, quæ cultus est soli Deo exhibendus, duplex est: absoluta, videlicet, & respectiua; dicerem ego, quod si lignum Crucis adoretur, vt mente & cogitatione coniunctũ ipsi Christo, adorandum est perfecto & absoluto latriæ actu, qui per se primò ad Christum, concomitanter verò, & quasi per accidens ad lignum terminatur, quomodo sanctus Thomas loquutus fuit 3. p. quæst. 25. art. 4. in corpore. Ita Suarez 3. part. quæstione 25. disput. 56. sectio. 1. §. Dicendum verò, at si hæ reliquiæ adorentur, vt tota materia adorationis, adoratio quidem erit respectiua propter excellentiam Christi, minùs tamen perfecta, quàm sit illa, quæ Christo pro-
12 pter se debetur. † Ex quo difficile dictum Ambrosij de obitu ad Theodosium, agentis de Helena Constantini matre, facilè conciliatur, qui sic ait. [Inuenit titulum, Regem adorauit, non lignum, quia hic Gentilis est error, sed adorauit

§. 4. Turrian. pro canon. Apostolorum
c. 25. lib. 3. de dogmaticis characteri-
18 bus, † vbi omnes dicunt imaginem
per se non coli, sed cum exemplari, &
nisi cum exemplari coniungatur, nul-
lius adorationis esse capacē, ac proin-
de non nisi cum exemplari esse co-
lēdam, & idem Vasquez 3. lib. disput.
2. c. 2. vbi probat, qua ratione Chri-
sti Crux, aliæq; reliquiæ venerādæ atq;
colēdæ sint. Nobis sufficiunt August.
tract. 36. in Ioann. Gregor. 7. libr. Epi-
stolar. sanctus Leo sermo. 8. & Cy-
prianus libr. 2. ad Quirinum, cap. 21.
& 22.

Nec parum nostro fauet instituto
illa Ioānis Ægidij in celeberrima Ca-
thedrali Hispalensi Canonici non
longè ab hac nostra tempestate pu-
19 blica, omnibusq; satis aperta † retra-
ctatio cuiusdā propositionis erroneæ,
circa materiam hanc de Crucis ado-
ratione. Asserebat enim is Crucem
non esse adorandam, quatenus Crux
erat, & per se, sed Deum tantummo-
dò esse adorādum. Quam erroneam
thesim alio nō minus erroneo addito
confirmabat, inquiens: Crucem nihil
aliud esse, nisi lignum quoddam om-
ni penitus virtute orbatum, ac desti-
tutum. Quod sanè non modicam in-
gerebat suspicionem prædictum (vi-
delicet assertorem id cōtra cōfessio-
nem & Ecclesiæ ritum Crucē vene-
rantis cantu illo: [O Crux aue spes
vnica] & alio [Crucem tuam adora-
mus] talia protulisse. Quamobrem as-
sertam propositionem tanquam hæ-
reticā retractauit, & abiurauit, simul-
que & aliā, qua dixerat Deū esse ado-
randū adoratione latriæ: Crucē verò
adoratione duliæ, publicè negauit, ac
tanquam hæreticā reiecit. Imò idem
20 Ægidius palam confessus est, † Cru-
cem ipsam esse adorandam eādē ado-
ratione latriæ, qua Christus Dñs ado-
ratur: quoniam (inquit) adoratur vt
id, in quo prototypus repræsentatur.
Et tandem concludit, non eo modo
esse imagines adorādas, sicut scriptu-
ræ & voces memoriam nostrā exci-
tantes, sed ideò quia in ipsis imagini-
bus Dei & sanctorum, Deus & Sancti
repræsentantur, ex quibus satis aper-
tè constat, quàm sit conformis nostra
sententia fidei Catholicæ.

21 Addi etiam † potest tertia Crucis
consideratio, qua accipitur per modū
cæremoniæ cuiusdam, vt quādo mo-
tu, seu alia actione successiua nos ip-
sos, seu res alias signo Crucis, veluti
quadam successiua imagine, signa-
mus, vel sanctificamus: quomodo
Apocal. 14. dicit Ioan. [Habentes no-
men eius, & nomē patris eius in fron-
tibus suis] id est, signū Crucis: & cap.
7. [Nolite nocere terræ & mari, neq;
arboribus, quoadusque signemus ser-
uos Dei nostri in frontibus eorum]
quod de Crucis signo hac posteriori
acceptione intelligūt Oecumenius,
Beda, Anselmus, & Rupertus in hunc
locum. Et in hac acceptione non
dubitarem dicere, quòd posset ado-
ratione respectiua adorari. Ita Suarez
3. par. quæst. 25. disput. 56. sectio. 2. §.
Ex quibus: & sectione 4. §. vltimo.
Lindanus lib. 4. Panopl. cap. 97. Dio-
nys. capit. 4. 5. & 6. de Ecclesiast. Hie-
rarch. Iustin. lib. quæstionum à Genti-
bus propositarum. q. 118. Tertullian.
lib. 2. ad vxorem, cap. 5. Euseb. lib. 6.
cap. 43. non obscurè testantur de quo-
libet signo Crucis. Nec tamen præ-
22 teribo, hoc esse Cruci peculiare, † &
non alijs passionis instrumentis, nam
apud Christianos Crux semper habet
vsum sacrum, clauis autem, & lācea,
& aliæ res similes non ad significan-
dum, sed ad humanos vsus accipiun-
tur.

Sed quoniam Crucis excellentiam
adeò magnificatàm, & ad cælum vsq;
euectam nuper depingebamus, libet

tantisper in recensendis hæreticorũ probris & calumnijs immorari no videamur aduersarios sæuiẽtes in Christi Crucem quodammodò ignorare.

Et primùm suppono, quòd Crux partim inter reliquias, partim inter imagines veneratur; nam Crux illa vera, in qua Christus pependit, propter contactum sacratissimi sui cor-
23 poris, & sanguinis aspersi,† inter reliquias pretiosissimas habenda est: at Crux illa eadem, quatenus figuram Crucifixi Domini repræsentat, & similiter cæteræ Cruces inter sacras imagines numerantur. Ita D. Thom. 3. p. quæst. 25. art. 4. & Suarez ibidem. Bellarmin. libr. 2. de Imaginibus sanctorum cap. 28. 29. & 30.

Hoc supposito fuit in primis hæ-
24 resis † Claudij Taurinensis, qui præter cæteras imagines Crucem Domini execrabatur, teste Iona lib. 1. quam hęresim eodem tempore docebant Pauliciani, à quodam Paulo sic dicti, teste Eutymio in Panopl. p. 2. tit. 21.

25 Deinde Petrus Bruis, & Enricus similiter Crucem & illius cultum oppugnauerunt; quos grauiter Petrus Cluniacensis Epistola ad omnes Episcopos reprehendit. His subscripserunt paulò pòst Bogomiles, idem ijsdem argumentis docentes, teste Euthymio panopl. p. 2. tit. 23.

26 Nec minus postea Crucis honorem detestati sunt Vvicleffistæ apud Thomam Vvalden. tom. 3. tit. 20. Caluinus lib. 1. institut. cap. 11. §. 7. Magdeburgenses Centur. 4. col. 302. cap. 6. col. 458. & 450. vbi mentiuntur signum Crucis sexto sęculo nouum fuisse: nam Tertullianus lib. de coron. milit. meminit signi Crucis, cum tamẽ floruerit sæculo secundo: & etiam mentiti sunt prædicti hæretici cent. 7. c. 6. col. 191. dum dicunt Sergium summũ Pontificem fuisse autorem primum, vt Crux adoraretur & exoscularetur: Nam Sergius Papa sedit anno Domini sexcentesimò octogesimo octauo, & meminit adorationis Crucis, & exosculationis Euagrius lib. 4. cap. 26. meminit Crucis qui sanè antiquior est Sergio cẽtum annis, meminit etiã Hieronymus Epistol. ad Marcellam vt migret Bethlehem.

27 Argumenta † Bogomilium & Petro Brussianorum sunt. Primum Crux attulit Christo dolorem & ignominiam, ergo detestanda est ijs qui Christum diligunt. Secundò, filius qui amaret patibulum, in quo suspensus est, pater suus, stultus & impius esset & iudicaretur: ergo & Christiani adorãtes Crucẽ Christi stulti sunt. Tertiò, si oportet omnes Cruces adorare, quia Christus in Cruce pependit, ergo etiam oportebit adorare, & præsepia, & omnes columnas, lanceas, spõgias, flagella: imò addit Claudius, omnes asinos, quando quidem Christus asino vectus fuit. Claudius verò sic arguit: & erit quartum Argumentum: Christi hostes gaudebant de passione Domini, & de Resurrectione dolebant, è regione verò amici de Passione dolebant, de Resurrectione verò gaudebant: ergo qui Crucem honorant & amant, imitantur Christi hostes. Quinto, Vuicleffistæ arguũt contra Crucẽ in qua pependit Christus, apud Thomam Vualdensem sic: si ratione contactus, & vt instrumentum adoratur Crux, ergo etiã labia Iudæ osculãtis, & manus illius, qui Christo alapam inflixit, debẽt adorari, nã hæc omnia tetigẽrunt Dominũ, & fuerũt Passionis instrumenta. Sextò, arguũt Centuriatores cõtra figuram Crucis: superstitiosum est characteribus tribuere virtutem: at Papistæ tribuunt figurę Crucis vim pellẽdi Dæmones: ergo sunt superstitiosi.

28 His tamen non obstantibus, toto

cælo

cælo ij impudentissimi hæretici aber-
rarunt. Et vt clariùs eorum insaniæ
28 exterminentur, animaduerto † Cru-
cem ex tribus lignis factã esse, quorũ
vnũ erat lignum, cui corpus adhære-
bat, alterum transuersum longo su-
perpositum, cui affigebantur manus.
Tertium erat infixum in ligno longo
vt in eo pedes crucifixi starent, vt ha-
bet Irenæus lib.2.cap.42. Idem Iustin.
in dialog. cum Triphone vltra me-
dium.

Sed dubium est, vtrùm lignũ lon-
gũ emineret supra transuersum. Nam
Beda in quæst. in Genes. de victoria
Abrahæ loquens, dicit, Crucem fuis-
se similem literæ T. Græcæ. Nos ta-
men cum August. Epistol. 120. c.2.6.
dicimus lignum longius eminuisse su-
pra transuersum in modũ ✝. Et cum
29 † Irenæo loco citato, & non obscurè
liquet ex Paulo ad Ephes. 3. qui allu-
dens ad Crucis figuram, nominat sub-
limitatem, profundum, longitudi-
nem, & latitudinem: Quod verò di-
cunt similem fuisse literæ T, ve-
rum dicunt, quia parum differebat.
Id verò, quod Beda scribit, factam es-
se ex quatuor generibus lignorum,
ex Cedro, Pino, Cypresso, Buxo: &
quod additur in Historia scholastica
de ligno eruto ex piscina Probati-
ca, hęc omnia non habent testimonia
veterum, quibus probari valeant,
30 † sunt tamẽ probabilia. Vide Rober-
tum Bellarmin. de Imaginibus, lib.2.
cap.27.fol.1687. vbi labarum descri-
bit.

His omnibus sic prænotatis, con-
tra istos hæreticos probo Crucem, in
qua Christus pependit, esse veneran-
31 dã, & honorabilem. † Primo sic: Chri-
stus elegit Crucem, nõ enim casu fuit
Cruci affixus, nec inuitus, nec pro-
pter sua peccata, sed eam spontè ele-
git, vt altare summi sacrificij, quo

Deus placaretur, & vt scalam sibi ipsi
ad regnum, & vt instrumentum libe-
rationis generis humani, ac demum
vt instrumentum, quo vinceret Dia-
bolum: ergo si Christus illam hono-
rauit, signum est, debere eam nobis
esse honorabilẽ, & amabilem. Quòd
32 † sponte illam elegerit, pater Ioan.
cap. 10. Nemo tollit eam à me, sed
ego pono eã: & Actor.2. Hunc defi-
nito consilio, & præscientia Dei tra-
ditum interemistis: & Actor. 3. Deus
qui prænunciauit per os omnium Pro
phetarum pati Christum suum, im-
pleuit sic. Et Actor.4. cõuenerunt He-
rodes, & Pilatus facere, quæ manus
tua, & cõsiliũ decreuerũt fieri. † Quòd
Crux fuerit ara patet, quia Christus
crucifixus ipse est summũ sacrificium,
vt patet in c.7. Epistolæ ad Hebræos,
& ad Coloss.1. Pacificans per sangui-
nem Crucis eius, id est, per sanguinẽ
in Cruce, quasi in altari fusum: & hoc
significauit lapis erectus à Iacob, &
vocatus domus Dei, Genes.28. quod
etiam in progressu huius quæstionis
33 millies declaratur. † Quod verò fue-
rit scala, patet ad Philipp.2. Mortem
autẽ Crucis. Et subdit. Propter quod
Deus exaltauit illum: ergo scala, per
quam ascendit ad summam exaltatio-
34 nem Crux ipsa fuit. † Quod verò fue-
rit instrumentum liberationis, satis
patet ex figuris, quibus significari do-
cuimus ipsam Crucem in superiori-
bus: Et vlteriùs ex Ioanne Damascen.
lib.4. de fide, cap. 12. probatur. nam
lignum vitæ in paradiso, Genes.2. &
Arca lignea Noe domum eius saluãs,
apertissimè Crucem ostendunt: & ex
cõparatione Dñi, Ioan.c.3. sicut Moy-
ses exaltauit serpentẽ in deserto, ita
&c. luce clariùs apparet. † Et tandem
quòd Cruce Diabolus deuictus fue-
35 rit, patet ad Coloss. 2. Chirographum
decreti tulit de medio, affigens illud
Cruci,

Cruci,exspolians principatus,&c.vbi Origen.homi.8.in Iosue duos dicit affixos in Cruce:Christũ(videlicet) visibiliter:&diabolum inuisibiliter,inuitum,& in sempiternũ eius opprobriũ. Et quoniam inferiùs hæc satis manifestè apparebunt, ideò supersedendũ hic censeo.

36 Tandē,vt omnibus modis hoc maneat comprobatum,placet septē miracula ipsimet Crucis ligno hoc loco accõmodare. Ac primùm illud, quod Procopius lib.2.de bellis Persicis narrat.Apameæ fuisse particulam sanctæ Crucis, quã sibi ostendi populus voluit, cùm ciuitas diu à Persis obsessa, iam capienda videretur, vt nimirum Cruce Domini visa lętiùs obirent,cũque per Episcopos illã sustulisset in altum,cõspiciendamq; proposuisset,ter ex ea maximus ignis latissimè effulgens in omnes partes, haud tamẽcõburens eluxit:quo viso,hostes per ter riti obsidionem soluerunt.

Præterea Stagni Episcopus Bonifacius Stephanus superioribus annis Christi sepulcrũ vetustate deformatum restaurauit,inuenitque in eo instaurãdo, partem quandã Crucis,cui Christus fuit affixus : eam sibi reseruauit,secumque iter aliò facturus, detulit:Cumque per ignota loca noctu fortè aberrasset à via,& quonam tenderet ignoraret,inops consilij protulit illud Crucis lignum eo animo: vt inde opem speraret:& ita sanè contigit . Nam maximus ex eo splendor elucescens, omnes procul tenebras fugauit, totumque iter erranti indicauit.

Insuper cum percepissent Armenij Antiochiam à Chosroe dirutã fuisse, Episcopum Thomam rogarunt vt in publicũ Crucē proferret, quam cuncti adorarent in aperto, opemque in afflictis rebus implorarent.Ille die dicta, solenni ritu prodiens, Crucemque manibus in sublime prolatam gestans,circuit ædem sacram,populo sequente, ac vidente ignis vim magnã subsequi è Cruce Episcopum antecedentem.

In India Orientali circa Gangem vrbs est Illustrissima, quam vocant Indigenæ Malipurum,nostri verò. S. Thomæ,quòd in ea sit S.Thomæ Apostoli corpus ex parte: vt creditur. Accidit itaque vt conuenientibus vndique populis statuta die sacerdos missam diceret. Aderat in altari medio Crux vetustissima. Ecce autem, cunctis vidētibus,cepit ea Crux guttas quasdam primò nigrescentes,deinde sanguineas copiosè emittere, mox paulatim splendescere : magisq; ac magis fulgorem per omnes templi partes emittere. Ibi sacerdos, cæterique vniuersi pauore tremefacti exclamare ceperunt, & cum fletu multo diuinam misericordiam implorare,donec res resedit,& sacerdos linteis sacris crucem extersit.

Nec cõtra institutum erit id quod refert Enstachius in vita Eutychij Patriarchæ Sozopoli ex imagine Virginis Mariæ,& similiter è Cruce oleũ manare,prçsens remediũ omni ægrotationi.

Adde in Indijs Occidentalibus à Christophoro Columbo in Insula sancti Dominici Crucem defixam, quàm populi illi nulla vnquam vi conuellere potuerunt:quocirca, cunctis metu perculsis, cepit ea sic esse venerationi, vt ad Christum se contulerint, & illa innumeris miraculis corruscarit.

Denique sub annum 1370.Lituani, excursione in Poloniam facta maximas prædas egère , & Monasterium montis Calui diripuerunt: inter alia portionem Crucis Christi auro

auro inclusam asportabant, sed cùm peruenissent ad Poloniæ fines, plaustrum, quo illa vehebatur, nulla vi, neque iumentorum, neque hominum moueri potuit.

37 Hactenus Crucem Christi adorandam, & venerandam esse demõstratum est. Restat modò de imagine Crucis aliqua in medium adducere: de qua etiam affirmo contra præallegatos hæreticos esse adorandam, & venerandã. Quod sic probatur; Crux dicitur à Christo Domino signũ eius (idest) vexillũ Christi, si verò vexillũ Imperatoris milites adorant, vt tradit Sozomenus lib.1.histor. cap.4. ergo etiam Crux, quæ est vexillũ Christi, multò magis debet adorari. Præterea Crucis signum apparet & apparebit in sublimiori loco, & magis honorifico, vt patet Matth.24.[Tunc apparebit signum filij hominis in cælo:] & ex illo Ecclesiæ cantu: Hoc signum erit in cælo, cùm Dominus ad iudicandum venerit; apparet igitur in cælo: ergo venerabile est, ex quo sibi venerabilem locum vẽdicat. Insuper Imago Crucis gestatur ab Angelis, vt docet Augustinus Epistola 130. & præterea splendebit clarius

38 Sole, ergo venerabilis est.† Quod sit clarior Sole, patet ex Augustino, & Chrysostomo in cap.24. Matth. quia tunc apparebit, & conspicietur ab omnibus, quãdo Sol & Luna, & Stellæ obscuratæ fuerint, vt patet ex Matth. loco allegato: ergo clarior est: ergo venerabilior.

Secundò principaliter patet ex Concilijs: nam Synodus VI. Canon. 73. Synodus VII. actio. vltima, & Synodus VIII. actione vltima, plures ediderunt Canones de veneratione imaginis Crucis. Tertiò ex autoritate Iustini in Apolog. 2. Signa (inquit) quæ apud nos sunt huius rei, scilicet, Crucis, virtutem declarant. Tertullian. in Apolog. cap.16. obiectioni Gẽtilium respondens de Crucis ligneæ adoratione, id nõ obscurè indicat. Et Minutius in Octauio idem docet, ex quibus apparet etiam ante Crucis inuentionem Christianos solitos esse Crucis adorare imaginem.

Præterea Constantinus Magnus, insignis Crucis defensor, & antesignanus, vt constat ex Euseb. lib. 9. cap. 9. Historiæ, & lib. 1. de vita Constantini, labarum in formam Crucis rede-

39 git: † quoniam verò labarum adorabatur, nunquam Constantinus Crucem labaro apposuisset, si putasset esse idololatriã, venerari imaginẽ Crucis. Vbi aduertit Sozomenus lib. 1. cap. 4. Histor. ideò Constantinũ vertisse labarum in Crucem, vt milites

40 Crucẽ venerari assuescerent. Fecit † ad hoc, quòd Constatinus statuæ suæ Crucem in manu dextera iussit apponi cum his verbis: Hoc vno veræ fortitudinis signo vrbem vestram libe-

41 raui. Præterea † cauit idem Imperator, ne deinceps facinorosi Cruci affigerentur, vt non esset Crux amplius horrori, vt docet Sozomenus libr. 1. cap. 8. & Augustin. 18. serm. de verbo

42 Domini. Tandem in monetis excudi iussit Crucis figuram, Crucis pietatem imitatus Theodosius, prohibuit ne Crux humi sculperetur, vt habetur lib. 1. Codicis, ti. 8. l. cum sit nobis.

43 Insuper Theodosium sequutus Archadius eius filius, auream monetam cum Crucis signo cudi iussit, teste Prospero de prædicationibus & promiss. part. 3. cap. 34.

Et vt sciant hi hæretici nos non colere ligna, audiant Athanasium quæst. 16. ad Antiochum, qui reddens

44 † causam, cur Christiani potius adorent Crucis imagines, quàm lanceæ, vel spongiæ, quia videlicet, si ethnici dicant nos colere ligna, mox duobus lignis Crucis disiunctis, figuram Crucis

cis destruimus nec amplius veneramur.

Quartò, id comprobatur ab apparitionibus Crucis.
45 † Nam omissa apparitione Constantino facta (de qua inferiùs) non minimam affert admirationem Crux illa, quæ apparuit lucidissima supra montem Olİueti tempore Constantij Imperatoris, vt enarrat Cyrillus Hierosolimit. Epistola ad Constantium. Secundò, etiam quo tēpore Iudæi in dedecus Crucifixi iussu Iuliani volebant extruere templū Hierosolimis, apparuit circulus in aere lucidus Crucem ambiens splendidissimam. Tertiò, etiam tempore Archadij gerentis bellum in Persas, & tandem victoris, etiam apparuit, vt ait Prosper lib. de promissio. diuin. p. 3. cap. 34.

Alias apparitiones, & miracula Crucis efficacia effecta inferiùs adducētur.

46 Tandem efficitur ita argumentum: signa rerum sanctarum sunt venerabilia, vt patuit: iam ergo quælibet Crux, quia gerit imaginem Crucifixi; idest, Christi in ipso redēptionis opere occupati, venerari debet.

47 Sed vt nihil † intactū maneat, modò dico de signo crucis, quod est venerabile, tam illud quā quod in frōte vel in aere depingitur, vel super quascūque res digito exprimitur. Hoc probatur ex locis sacræ scripturæ inferiùs adducendis in fine huius quæstionis, quę vide: sat sit illud in præsenti annotare quòd Iacob. Gen. 48. cùm cancellatis manibus benedixit filijs Ioseph, significauit fore aliquādo tēpus, quo benedictiones signo crucis fierent. Vide Bellarmin. lib. 2. de Imagin. cap. 29. per totum. Id probatur etiam ex miraculis inferius dicendis, ex quibus non obscurè deducitur virtus signi Crucis Christi.

48 Nec erit abs re in medium adducere terræmotum totius Orbis circa annū salutis 365. qui post Iuliani mortem accidit, maria namque egressa sunt terminos suos, & quasi rursus Deus Diluuium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naues ad prærupta delatæ montium pependerunt. Quod cùm viderent Epidauritani, frementes (scilicet) fluctus, & vndarum moles & montes gurgitum litoribus inferri verentes, quod iam euenisse cernebant, ne oppidum funditus subuerteretur, ingressi sunt ad Hilarionem, & quasi ad prælium proficiscentes, posuerunt eum in littore: qui cum tria Crucis signa pinxisset in sabulo, manusque cōtra extendisset, incredibile dictu est, in quantam altitudinem intumescens mare ante eū steterit, ac diu fremens & quasi ad obicem indignās; paulatim in semetipsum relapsum sit.

Adde, quòd tempore Gregorij magni pestilentiæ lues inaudita inuaserat mortales, vt oscitantes saltem statim interirent. Propter quod oscitantes tantùm & se alios repente signo Crucis munire cepēre.

Preterea Rutheni, quoties se signo Crucis muniunt, id manu dextra sic faciunt, vt frontem primùm, deinde pectus, mox dexteram, ac demum sinistram pectoris partem pugnis in formam Crucis tangant. Quòd si quis aliter se signo Crucis munierit, hunc velut hæreticum obiurgant.

Et non parum nostri sanctissimi signi dignitatem commendat illud de Chosroe rege Persarū, qui cum Baza seditioso Duce congressus, eum profligauit, qui ex Bazę fœderatis Turcicæ nationis erant, eos ad Mauricium Imperatorem (cuius auxilio regnum recuperarat) misit: quorum multi Cruces in frontibus gerebant, compactis supercilijs in Crucis modum, infusoque atramēto. Crucis rei quęsita causa,

sa responderunt, superiori tempore, cùm Turcarum gens fame periclitaretur, à Christiano quodam monitos nullum ex ijs qui Cruce frôtes signassent, fame periturum.

Hactenus de Cruce Christi Domini, & de eius Imagine, & signo satis probatum manet, debere venerari, contra rabiem hæreticorum. Iam argumentis quibus hæretici suas fulciunt hæreses, satisfaciendum est.

49 Ad primum respôdeo, quòd Crux ea ratione, quà attulit dolorem & ignominiam Christo Domino, execrâda est: at verò quatenus attulit lætitiam & gloriam propter deuictû Diabolum, genusque humanum redemptum, adamanda & veneranda est: siquidem gloria & lætitia tanta fuit, vt absorbuerit priorem ignominiam & dolorem.

Ad secundum respondeo, impium esse filium, qui patibulum patris amaret: sed non sequitur, ergo & Christiani sunt impij, amantes id in quo Christus passus est: negandam puto illationem, est enim longè diuersa ratio. Nã pater suspensus suspenditur culpa sua vera, aut probata: & sic inuitus patitur, & præterea nihil in morte lucratur. At verò Christus non sua culpa est passus, vt etiam Pilatus testatur, dicens se nullam mortis causam in-

50 uenisse in Christo Domino. † Præterea voluntariè, & non inuitus passus est, potuit enim se liberare à Iudæis, vt clarè liquet ex eo, quòd dicendo [Ego sum] inimici eius ceciderût. Ioã. 18. Denique Christus plurima bona retulit ex morte, siquidem destruxit mortem, & alia quæ superiùs enumerauimus.

Ad tertium, omissa solutione Bellarmini libr. 2. de Imagin. cap. 30. ad quartum dico cum Doctissimo Patre Vazquez, viro eruditissimo è Societate Iesu libr. 3. de adoratione, disp. 5 cap. 6. in fine solutionis ad secundum, quòd ratio, ob quam Crux per se depicta aut sculpta, & ex lignis composita populo adoranda proponitur, non verò spongia, lancea, præsepia, & alia ea est, quia cùm signum Crucis per se ad alium vsum, quàm adorationis, ex more non constituatur, statim visum facilè in ipsum Christum animum côuertit, at verò alia commemorata in argumento non ita facilè Christum omnibus repræsentant: Ideoq; per se adoranda publicè non proponuntur:

51 † simul tamen cum Cruce omnia côsueuerunt depingi, & publicè adorãda proponi, quia simul cum Cruce facilè in nobis memoriam Christi excitant, & affectum mouent. Ad id verò, quòd Claudius canis rabidus & mordês subdit, dico quòd asinus quo Christus vehebatur, si adorari potest, ratione côtactus id fieri potest tantum, quod si reuerenter colendus non est, id ratione scandali fieri debet, ne videamur brutis honorem impendere.

52 † Quare resoluo omnia supradicta posse adorari in memoriam Christi, vbi non esset scandalum, nec quis de se prauam opinionem generaret, siquidem vulgus videns quæuis præsepia, lanceas, spinas, & alia adorari scandalizaretur, & prauam conciperet opinionem.

Ad quartum respondeo, quòd diuersimodè gaudet inimici atque nos. Gaudent inimici de ignominia Chri-

53 sto illata, † Nos verò gaudemus de triumpho eius, de quo & ipse Christus gaudet, quin & nos nouimus Christo patienti esse compatiendû.

Ad quintû respôdet Thomas Vualdêsis tom. 3. tit. 13. c. 160. quòd nudus tactus cum Christo, aut alio Sancto non est sufficiens ratio, & causa vt aliquid venerari possimus: sed oportet tactum innoxium fuisse. Quare labia Iudæ, & manus illius, qui Christo in-

fixit

flixit alapam, non sunt adoranda. Et reddunt rationem recentiores, quia quoties tactus noxius est, labium, vel illud quod tetigit, est pars alicuius hominis impij, qualis fuit Iudas: quare si illa adoraretur, etiam impius homo adoraretur, vt Iudas coleretur; quod absurdum non sequitur, quando illud quod tetigit est res inanima, aut sanctè aut purè tetigit.

Sed hæc ratio solùm probat labia Iudæ non esse publicè adoranda: facilè enim quis id videns, putaret Iudam adorari. † Nihil tamen obstat,
54
55 quo minùs † labia Iudæ, & alia, putà, manus percutientes Saluatorem, quæ iniustè Christum tetigerunt, aliquis sincera fide, & recta intentione affectus, & animum in Christum intendens, reuerenter osculetur: sicque manet satis probatum tam Crucem, quàm cruces, & signa crucis esse veneranda.

Ad vltimum respondeo, quòd vti alijs characteribus est superstitiosum, quoniam non sunt signa diuinitus in-
56 stituta: at † vero Crux, & signũ Crucis, licet ex virtute naturali non operetur mirabilia, tamen ea operatur vt signum à Deo institutum.

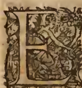
Crucis deuotio ex signis & miraculis eius intercessione patratis commendatur.

CAP. IX.

SVMMARIVM.

1 *Miracula virtute Crucis effecta, eius virtutem detegunt.*
2 *Crucis signo portæ aperiuntur.*
3 *Crucis signo catenæ franguntur.*
4 *Crucis signo aqua in vinum nobile cõmutatur.*
5 *Crucis signo fons eructat, & nu. 6.*
6 *Crucis laudes, & encomia multa.*
7 *Crux flammas sedat.*
8 *Crux Leones fugat.*
9 *Cruce morbi sanantur.*
10 *Crucis se signo signare, vetustissimum apud Christianos.*
11 *Signi crucis mysterium, & vtilitas.*
12 *Fides Trinitatis necessaria fidelibus.*
13 *Crux mysteria fidei continet.*
14 *Pater in diuinis fons Trinitatis.*
15 *Filio in diuinis proprium est generari.*
16 *Spiritus sanctus non genitus, sed procedens.*
17 *Trinitatis opera ad extra sunt indiuisa.*
18 *Modus signandi signo crucis describitur, & explicatur.*
19 *A Cruce omnes actiones Christianorum debent exordiri, & numer. 21. & 48.*
20 *Crucis signo se signare saluberrimum, & nu. 23. 24. & 27.*
22 *Cruces quare in itineribus eriguntur.*
22 *Cruces Ægyptij signa diuini cultus in eo recipiendi.*
25 *Crucis variæ figuræ in sacra Scriptura.*
26 *Crucis signum in omnibus Sacramentis adhibetur.*
28 *Crux fugat Dæmones, & numer. 30. & 46.*
29 *Crux clauis cælorum dicitur.*
30 *Iudæus signo Crucis dæmones fugauit.*
31 *Crucis virtutem dæmones sentiunt, & nu. 33.*
34 *Crucis encomium.*
35 *Antichristus Crucem iubebit auferri.*
36 *Crux prauos motus cordis sedat.*
37 *Crux fiduciam & spem exigit.*
38 *Crux cur in turribus ponatur.*
39 *Pulchra similitudo Crucis.*
40 *Crux signum victoriæ.*
41 *Prudentij carmen de cruce.*

42 Crux

ENIMVERO quanquam sanctæ Crucis præstantiã ex nuper à nobis dictis satis, & (vt par est) diffusè, lateque commẽdauerimus: quia tamen, vt Apostolus testatur, Iudæi signa petunt, ac subinde suorum errorum sectatores, qui quatenus Crucis excellentiam euertere student, eis palàm arridere videntur; è re esse existimauimus, vetustiorum Philosophorum more, ex effectis causarum arcana venari, vt
1 Aristotel. ait† Crucisque virtutem, ac quasi deificam efficaciam ex effectis, & miraculis eius virtute patratis prędicare, eiusque amplitudinem commendare. Ea enim quæ subobscura, & absoluta in causæ radicibus cõtinentur, subita effectus inquisitione clarescunt, vt Paulus ad Romanos 1. testatur, dũ ait: [Inuisibilia Dei per ea quę facta sunt, à creatura mundi intellecta conspiciuntur,] vbi addit: [sempiterna quoq; eius virtus, & diuinitas. Quibus ita præiactis, non erit extra chorum saltare, ex innumeris huius signi sacratissimi miraculis, selectiora quædã ac non prętereunda attexere.

Et primùm quidem Crucis inclyta virtus satis commendatur, ex quo D. Isaacius (vt Metaphrastes refert) dum clausam molem ostij Constantinopolitani conspiceret, adhibito
2 †signo Crucis, illico aperiebatur. Cui haud dissimile videtur, quod B. Germano, Parisiensi Antistiti contigerat. Is quidem dum sanctorum Geruasij & Protasij templum inuisere vellet, parum aut nihil claues curans, sed signo Crucis satis contentus, portæ subitò ei patent. Idem ferè Diuo Ioãnicio Abbati Bulgariæ contigit, dum Romanos captos tenebroso mancipatos carceri, catenisq; ac compedibus vinctos contemplaretur; ex quo
3 talia † signo Crucis obsignat, catenæ franguntur, compedes exterminantur, & portæ ferreæ carceris pandũtur. Nec tamen Balduinum Bohemiæ Ducem silẽtio contegam: hic ingenti siti afflictus, specus sancti Procopij Benedictini ordinis, lassus ac fatigatus appulit, cui cum Procopius tantillo aquæ succurrere tantùm posset, pietate cõmotus, signo Crucis aquæ
4 benedicẽs† in generosum ac nobile vinum transfudit, quo pretiosior vnquam nec Imperatori, ipso Duce affirmante, apponeretur. Præterea non satis miror Macharium, Antiochiæ Patriarcham: huic quidem per deserta loca iter agenti, potumque desiderãti, nec fossam terram humectare videnti, †tactũ Crucis fons limpidissimus fuit oblatus, hactenus
5 fluens Petrum Apostolorum Principem imitatus, qui vinctus Romę, carceriq; horrendo designatus, ex quo
6 Cruce † carceris solũ signauit, statim fons aquam eructans, in quo sacro baptismate septem & quadraginta viri abluti sunt, omnium admiratione natus est, vt Surius in vita sanctorum
7 Processi & Martiniani scripsit. † Crux in Dei moneta seu numismate, ima-

go regis cælorum. Crux aurea, quę ad omnia valet, vt dixit Apostolus 1. Timoth. 4. Crux aqua lauandis instar fluminis inundantis ad extinguendum peccata. Crux in liquoribus oleum, vt sonat eius nomen Græcum ἐλαιόν, quæ latinè ad misericordiã accedit. In arboribus oliuæ, quæ in amaritudinē corticis, in pabulũ luminis, in medicinã vulneris, in refectionem cõsurgit societatis. Crux medicamētum vulnerũ corporalium & spiritualium, consolatio corporaliũ affectionũ lumen gratiæ indigētibus missum, in coloribus miniũ, in lapidibus Helitropion (color est quidē viridissimus, sed stellis & guttis sanguineis aspersus) vt dixit Isai. 63. [Aspersus est sanguis eorum super vestimēta mea;] ipsa vinũ virtutis; in medicinalibus confectionibus vnguētum suauissimum. Crux aurea lamina, qua antiquitus figurabatur sacratius ornamentum. Crux inæstimabile signum est, admirabilis virtus est. Crux spes Christianorum; resurrectio mortuorum, cæcorũ Dux, claudorum baculus, destructio superborum, consolatio pauperum, sustentatio inopum, spes desperatorum. Crux Regum magnificētia, sacerdotum gloria. Crucē (vt paucis concludamus) ad procellam maris, eiusq; fluctuantes vndas sedandas, fluminumque inundationes pacandas impensè conferre, Surius lib. 4. capit. 3. & Pater Franciscus Antonius Societatis Iesu Cæsareæque Maiestatis confessarius lib. 4. quamplurimis demonstrant exemplis. Crux ignis grassantes flammas extinguit; cuius muniti præsidio Pontianus per ardentes prunas, gloriosique Christi Martyres Tiburcius ac Dionysius Areopagita per incensam fornacem impunè trãsilierunt. Cruce serpentum morsus vitantur; aspidum aculei contemnuntur, virus draconum non formidatur. Tigridum immanitas vincitur, canum rabies superatur. Hæc Diuus Ioannes Chrysostomus. Hac rugientem ac in homines sæuientem leonem interemit. Hac Margarita virgo immanem trucemq; draconem, omnia sibi ob-
8 uia dilaniantem, † facillimè in fugam coniecit. Huius verò sacratissimi signi virtute quantæ victoriæ cõsecu-
9 tæ? quãti † lethales morbi sanati? quãti surdi, paralytici, muti, cæci, aliique diuersis morbis correpti, pristinæ sanitati restituti sint, superuacaneum est commemorare, cum horum pleni, refertique sint libri. Huius tandem efficacia tam innumera miracula patrata sunt, vt nec hominum memoriã, nec librorum immensis voluminibus, ne dum enarrando recenseri, sed nec attingi valeant, cum non alio antidoto, nullo alio adhibito medicamine, quàm signo Crucis, tot miracula sancti perfecerint. Sed ne proposito nostro minùs idoneam, longiorem tamen ascriptionem tãtæ rei magnitudini afferre videamur, qui plura de Crucis dignitate atque miraculis videre cupit, videat apud Gregorium lib. 1. Dialog. cap. 3. Grego. Turonen. lib. de vita Patrum, cap. 5.

Sed quid mirum tot, tãtaq; miracula Crucis signo fuisse patrata, in qua Christus Redemptor mundi pependit, qua omnes salutem ac vitam fuimus consequuti? qua ratione in Ecclesia Dei ab eius incunabilis in summo honore ac veneratione habita fuit, non solùm lignum ipsum Dominicæ Crucis & Archetypus, sed omnis ipsius figura atq; imago. Vnde profecta illa videtur consuetudo, quam in hunc vsq; diem sanctè Christi fi-
10 deles obseruãt, † cum se passim Crucis signo permuniunt, omnesque ferè præsertim insignes actus ab hoc munimine auspicantur. In quo duo mihi videntur esse pensanda, myste-

tium

rium (scilicet) & vtilitas:de mysterio
namq; videtur Apostolus esse loquu-
tus ad Ephe.3. dicēs: [Vt possitis cō-
prehendere cum omnibus Sanctis,
quæ sit latitudo, & lōgitudo, & subli-
mitas, & profundum]teste D. Augu-
stino in Epistola 112. ad Paulinum
cap.13.& Epistola 120. ad Honoratū,
capit.26. Et D. Gregorio Nysseno in
Catechum. capit. 32. & B. Cypriano
in sermone de Passione Domini. Hoc
namque signo, quasi in summa atque
epitome, Christianis proponuntur,
quæ toto Apostolorum Symbolo cō-
tinentur: ea (scilicet) omnia, quæ ab
omnibus Christo promerentibus ex-
plicitè aut saltem implicitè credi ne-
cessum est, quæ omnia Apostolorum
Symbolo cōprehendi Archidiaconus
in c. Canones. 15. dist.& D.Tho. 2.2.
quæst. 2.art.5.testatur. Quia enim si-
12 ne expressa fide† sanctissimæ Trinita-
tis, Incarnationis, & Passionis Christi,
remissionis peccatorū, & vitæ æter-
næ, nemo Christianorum matriculæ
adscribi potest, Apostoli fidei Symbo
lum composuerunt, quod eorum no-
mine nuncupatur, eoque omnia fidei
nostræ dogmata necessaria contule-
runt, prout testantur D.Clemēs Papa
in Epistola 1.& sermone de traditio-
ne Symboli. Ambros.Episto.81.Hie-
rony.in Epistol. ad Machium contra
errores Ioannis Hierosolimit. B. Ire-
næus lib. 1.contra hæreses, cap. 2. &
lib.3. cap. 4. & Leo Papa serm.11. de
Passione Domini, & Epistola 13. ad
Pulcheriam Augustam, & Ruffinus
Aquileiensis in exposit. Symboli ad
Laurentium. Quoniam autem plures
Christiani, vel memoriæ tarditate,
vel temporum angustijs circumscri-
pti, Symbolum Apostolorum memo-
riæ commendare impediebantur, spi-
ritus Sanctus per Apostolos eorum
infirmitati prospiciens, sacrosanctæ
Crucis signaculū instituit, quod san-
ctissimæ Trinitatis, Incarnationis, &
Passionis Dominicæ, remissionis pec-
13 catorum,† vitæ æternæ, aliorumq; fi-
dei Catholicæ mysteriorum speciem
adumbraret. Cùm enim dicimus: In
nomine Patris, vnū nomen, vnam vir
tutem, vnā diuinitatem sanctissimæ
14 Trinitatis significamus.† Nomen Pa-
tris in fronte, illū esse declarat in Tri-
nitate Diuina fontē atq; principium,
cui proprium est, esse ingenitum, & à
quo Filius generatur, à quibus Spiri-
tus sanctus procedit. Filius circa ven-
15 trem collocatur, vt intelligamus† so-
lius filij proprium esse in diuina Tria-
de generari, eumq; in purissima Dei-
paræ viscera à Patre missum, in me-
dium terræ prosilijsse. Spiritus san-
ctus medium obtinet locum, tāquam
quoddā charitatis vinculū inter Pa-
trem & Filium, mediūq; amoris, quo
filius charitate mirabili, misericor-
diaq; pedissequa humanam naturam
in persona vnitam assumpsit. Poste-
riori tamen loco sanctus Spiritus col-
locatur, quia tertia est in Deitate per
sona, procedens à Patre & filio tam
arctissimo vinculo colligatis, vt non
ab hoc, aut ab illo: sed ab vtroq; pro-
cedat quasi ab vno suæ processionis
16 principio: naturâ nō genitus, † sed pro
cedens, vt magis propriè ac significā
ter dicatur, vt dicit Athan. in Symb.
de quo plura felici stylo, eaq; diligēti
obseruatione digna tradunt nostra-
tes Theologi Neoterici prima parte.
Signamur autem signo Crucis, vel
tota manu, hoc est, quinq; digitis, ob
mysterium sanctissimæ Trinitatis si-
17 gnificandum, quatenus † opera eius
ad extra sunt indiuisa, in Passione
Christi humanā salutem operata est.
18 † Vel duobus digitis coniunctis, duas
in vna hypostasi Christi esse naturas
cōtra Monophistas, Eutychen Con-
stantinopolitanum, & Dioscorum,
ineptissimos hæreticos, quos D.Tho.

3. par. q. 2. art. 11 in corpore multis cõiunctos tandẽ omittit. Hi enim vt vnicam in Christo docerent esse naturam, vnico digito signum Crucis efformari volebant, vt autor est Nicephor. Calixti libr. 18. Eccles. Hist. c. 53. Quòd verò à sinistra in dexterã corporis partem Crucis brachium effingamus, ostendit Passionis Christi effectum, qua ex latere sinistro trãslati sumus ad dexterũ, nempe ex hœdis facti vituli, ex inimicis amici Dei, ex reis æternæ damnationis, perẽnis vitæ, & Christi gloriæ coheredes, iuxta illud Pauli. [Heredes quidem Dei, coheredes autem Christi.]

Huius verò sacrosancti signaculi vtilitates quantæ sint, longum nimis, & è re parum esset in præsenti commemorare. De quibus præter alios sua pijssima eruditione quinquaginta capita scripsit Chrysost. quę curiosus lector perlustrare poterit. Vnum illud est dignum quod omnibus Christi fidelibus Christiano commende-
19 mus affectu, † vt omnes Christianos actus, omnes etiam externas operationes ab hoc Crucis munimine auspicemur, ad quod satis hortatur Ambrosius sermone 43. & 90. Nec non & Hieron. Epistol. ad Demetriadem §. claudas cubiculũ, & ad Eustochium. §. ad omnem incessum. Eo namq; diuinum auxilium imploratur, operatio quoq; futura sanctissimę commendatur Trinitati; Deus illi rogatur adesse, S. Trinitatis interecedente maiestate. Rogatur persignando Pater æternus, ei filijsui vnigeniti Incarnationem, Passionem, & infinita merita offerẽdo, vt ea quę instituitur actio, vel operatio ab illo semper incipiat, & ad illius gloriam finiatur. Offerimus demum nos, nostraq; omnia Deo, hoc sanctissimo signo nos persignãdo, aduersusq; hostis offendicula atq; vene-
20 nosa iacula communimur. † Quod sit, vt nihil sit salubrius vniuersis Christi cultoribus, quàm Crucis signaculo insigniri, vt August. ait in libr. ex dictis Basilij, cuius verba trãspósita sunt in cap. Ecclesiasticorum 11. distinct. Quamobrem nemo non debet Christianus in omnibus actibus quos inchoet, se hoc inclyto Crucis stigmate præmunire: quod & Paulus nos admonet 1. Corinth. 10. dicens. [Siue manducetis, siue bibatis, siue aliud quid faciatis, omnia in gloriã Dei facite,] & 3. ad Coloss. 17. Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo per ipsum. Hinc pijssima illa Christianorum
21 consuetudo, † Gentium æmulatione, qui in itineribus Mercurij simulacra erigebant, orta videtur: cum biuia, terminos, confinia, ac ciuitates ipsas Crucibus communiunt: quod & Esaias Propheta diuino vaticinio præfatus est 19. cap. [In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini iuxta terminum eius, & erit in signum, & in testimonium Domino exercituũ in terra Ægypti] hoc est Messiæ temporibus erigentur altaria in Ecclesijs Ægyptiorum,
22 & Cruces in vijs † & finibus Ægypti constituentur in signum Diuini cultus in Ægypto recepti: quod rectè tradit B. Augustinus tract. 36. in Ioan. & Psalm. 36. & Cyrillus lib. 6. in Iulianum, & Ruffin. lib. 2. cap. 29. Quamobrem non tantum miror (licet illud sit admiratione dignissimum) quod Marsilius Ficinus de vita cælitus cõparanda scriptis consignauit, veteres Magos dixisse Crucis signum viuifi-
23 cum ac salutare † esse. Nam & Euseb. lib. 11. cap. 29. & Nicephorus lib. 12. capit. 26. valdè notanter referunt, & Ruffinus lib. Histor. 2. capit. 29. inter Ægyptiorum Hieroglyphica Crucis esse figuram, qua venturam salutem signi-

significabant, eorumque idola vsque ad Crucis futura tempora, nec amplius duratura. Nec prætereite volo, quod D.Ambrof. fer.65. docet, Crucis figuram naturaliter esse salutarẽ,
24 †nam aues nunquam volarẽt, nisi ex pansis alis Crucis figuram imitarentur, & nisi ex malo, & antenna Crux
25 fieret, nauis minimè moueretur.†Sic & in scriptura sacra(quæ totum Crucis mysteriorum referta, plenaq; est) legitur Exod. 12. præceptum à Deo accepisse filios Israel, vt de sanguine Agni domorum postes linirent, ad modum T. literæ, quæ Crucis adumbratio quædam est, teste D. Cypriano lib.1. aduersus Demetrianum, & August. lib.6. de Catechizan. rudib. c.20.Et in Ezechiel. legitur, cùm ei sex viri vasa in manibus habẽtes apparuissent, & quidam in medio eorum habens atramentum ad renes, Dominum ad eum dixisse: signa Tau in frontibus gementium & dolentium. Quæ quidem nihil magis præfigurabant,quàm in lege gratiæ, neminem vitam æternam consequuturum, nisi qui venerando Crucis signo fuerit consignatus,hoc est Christi Crucifixi sanguine ablutus & delinitus, iuxta illa quæ apud Ioannem capit. referuntur, Saluatoris verba: [Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto,non intrabit in Regnũ cælorum:]quod dicebat Hieronym: Epistola 1. ad Heliodorum. Hinc fit,
26 † quòd in sacramentis omnibus, eorumq; administratione Crucis signacula adhibeantur,nam sine Cruce ait Augustin.ser.19. de Sanct. quidquam sanctificatur, vt intelligamus omnia quæcumque petuntur, virtute Crucifixi nobis esse donata.Cuius & meminit Augustinus ipse sermon. 181. de tempor. capit. 3.& Dionysi.capit. 4. 5. & 6. de Ecclesiastica Hierarchia. & Iustinus quæst. 118. & Chrysostom. Homil. 55. in cap.12.Matth. In baptismatis namque sacramento, in quo nobis applicantur Christi Pas-
27 sionis merita,Cruce velut Tau†salutari insignimur in frõte,in pectore,& in scapulis, vt Angelo districto ense cladem in primogenitos Ægyptiorũ sæuiente,& Seraphim scelera nostra vindicante, furoris tempore exempti,immunesq; eorum sæuitiam euadamus,vt etiam spirituales nequitiæ,
28 † dæmonumque principatus & potestates intelligant sua vasa pristina sibi iam esse aliena, nosque iam esse fortiter armatos atque munitos, vt contra eorum tyrannidem sub Christi vexillo mereamur, vt iisdem ferè vtar Rabani Mauri verbis lib. 1. de institut. Cleric. cap.27. cuius verba transposita sunt. cap. Postea signatur. de consecratio. distinct. 4. & sapienter docuit Origenes homil. 8. in Iosue, ad hanc rem accommodans illud Pauli ad Colossen.1.[Pacificans per sanguinem Crucis eius, quæ in cælis,& quę in terra sunt]& ad Ephesios 2.[Vt reconciliet ambos in vno corpore Deo per Crucem.] Quare nemini mirum videatur, si hoc Crucis signo tam frequentissimè vtan-
29 tur Christiani; nam sicut † clauis ianuæ adigitur,vt aperiatur,sic etiam Crux,quæ cæli clauis est, eis apponitur, vt omnibus electis cæli fores pateant, ita Ioannes in Apocalyp.subsignatum librum contemplatus[solius agni(ait)est aperire librum]siquidem agnus ferebat Crucis clauem? quid igitur mirum est si aperiat?

Est præterea hoc signum Crucis coniuratio quædam ad depellendum dæmonem eiusq; vires effringendas, ac potius eneruandas. Qua ratione S. Antonius Hilarion, & Iosaphat dæmones superarunt atque fuderũt, vt in ipsorum vita scribunt Athanasius, Hieronymus, & Damascenus.

Fuit vtique tam clarum hoc olim, & vsitatum Christianis, vt Iulianus apostata ab impijs idolorum cultoribus in specum dæmones consulturus adductus, dum territus, pro consuetudine quam Christianus didicerat, signum Crucis ederet, dæmones omnes eo signo fugarit, vt refert Ioannes Zonaras circa annum Domini 590.

31 Nec illud prætereundem censeo, quod Diuus Gregorius 3. libr. Dialog. capit. 7. relatus in cap. nam & postea de consecratione distinct. 4. enarrat Iudæum quendam Romæ viam requirentem, ex quo casu & timore correptus signo Crucis se subsignasset, ingentem dæmonum cateruam miraculosè & præter spem euanuisse, qui horribili voce ac formidabili, dum eum qui in templo ob iniurias noctis latebat, diligentissimè quærerent, vociferantes dixerunt. Heu, heu, heu, nobis à vase vacuo, sed signato. Quod valdè Augustin. persensit, dum libr. 83. quæstio. 79. & Lactantius libr. 4. de vera sapientia capit. 27. haud obscu-
32 rè testantur † dæmones ideo odio Crucem habere, quia eius virtutem sentiunt ac experiuntur.

33 Sanctus Gregorius Nyssenus† tradit in vita sancti Gregorij Thaumaturgi, ipsius Diaconum munitum signo Crucis, egressumè balneis, inter innumerabilia dęmonum spectra, è quibus nemo exierat viuus. Quamobrem cunctis Christianis ab exordio nascentis Ecclesiæ hæc fuit consuetudo vt frontem Cruce signarēt, quasi chrismatis insiti vim foras educentes & excitantes. Audi nunc sanctum Paulinum Natali octauo sancti Felicis canentem:

34 *Nos Crucis inuictæ signum, & confessio munit,*
Armatique Deo mentem, non quærimus arma
Corporis; & quanquam membris videamur inermes,
Arma tamen gerimus, quibus & sub pace serena
Contra incorporeos animi decernimus hostes.

Nec te lateat id quod sanctus Hippolytus libello de consummatione mundi scribit futurum, vt Anti-
35 christus inter alia edicat, & iubeat,† ne quis in fronte sua Crucē pingat. Quibus inspectis, & legibus nefandis ac impijs cum suis sectatoribus ad infera deuoluatur, & detrudatur.

36 Beatus Chrysostomus,† suadet peccatori Crucem imprimendam ad cohibendos prauos in corde motus. Beatus Augustinus testatur sanctæ Crucis signo sæpe morbos esse depulsos, quod & veteres omnes prodidêre. Ita Epiphanius hæres. 30. Chrysostom. Cyrillus Hierosolimit. Catech. 4. & 13. Athanas. de humanitat. verbi. Chrysostom. homil. 88. in Matth. Augustin. libr. 22. de ciuitate Dei, capit. 8. D. Gregor. Nazianzen. oratione ad Iulianum, lib. 6. Histor. tripart. capit. 1. libr. 3. Annal in Mauritio.

37 Rursus† hoc signo Crucis spes nostra atque fiducia excitatur remissionis peccatorum assequendæ. Hinc in tēplis Cruces erigūtur, vt sciamus per Crucifixū omnia perēda & impetran-
38 da.† In turribus verò Ecclesiarum ac tintinabulorum culminibus, Crux gallū gallinaceum gestans collocari consueuit, vt peccatores, dum Crucem & gallum eminus vident, & pœnitentiæ Petri, & veniæ latroni in Cruce concessæ recordatione resipiscant, à suísque flagitijs excitentur. Quod & illud Ezechielis vaticinium cap. 17. impletum ostendit. [Et scient omnia

omnia ligna regionis, quia ego humi-
liaui lignũ sublime, & exaltaui lignum
humile, & siccaui lignũ viride, & frõ-
dere feci lignum aridum.] Quæ ver-
ba eo loco Hieron. ad Christum eius-
que Crucem trãstulit, quam Andreas
salutat, adorat, & amplexatur. Nec
quidquam dixeris, si instes eam pri-
scis præsertim tẽporibus, nedum non
colendam ac venerandam, quin po-
tius detestandam, execrãdamq; fuis-
39 se. † Sicut enim nubes tetra atq; tre-
menda, speciosa, decoraq; redditur, si
Occidentis Solis radijs illustretur, sic
Crux antea horribilis, ab omnibus
auersata, Christi Occidentis radijs
condecorata, tantum decoris ac pul-
chritudinis accepit, vt eius diuinis ra-
dijs coruscans, tanquam vnica spes
nostra ab omnibus salutetur; sic illa
quæ antea reorum, pessimorumque
hominum supplicium erat atq; infa-
mia, nunc vertices principum, iuga
montium, & turrium cacumina, tem-
plorum pinnacula, excelsiora, subli-
mioraq; loca occupauit, eademq; ado-
ratione latriæ qua Deus, adoratur &
ipsa. Et meritò quidem: quemadmo-
dum enim capta ciuitate in summa
40 eius arce, sublimioriq; loco, † victri-
cia signa victoriæ collocãtur, ita cum
Christus eiusq; pedissequæ mundum,
aliosq; generi humano infestissimos
hostes dæmonem & carnem Cruce
superauerint, fuderintque, cælum ip-
sum expugnauerint, rerũq; potiti sint
non temerè, sed iure optimo, Crux
victoris vexillum, simulq; trophæum,
nedum in terra, sed & in cælo affixa,
partam victoriam omnibus annũciat.
Iure igitur hæc spectans Prudentius,
qui sub ipsa tempora Constãtini fuit,
sic Theodosium inducit, qui alloqui-
tur Romam, Maximo & Eugenio de-
victis.
41 *Agnoscis† Regina libens mea signa necesse est.*
In quibus effigies Crucis aut gemmata refulget,
Aut longis solido ex auro prefertur in hastis.
Hoc signo inuictus, transmissis Alpibus vltor
Seruitium soluit miserabile Constantinus,
Cum te pestiferâ premeret Mexentius aulâ.

Ex Mox:

Testis Christicola Ducis aduentantis ad vrbem 43
Miluius, exceptum Tyberina in stagna tyrannum
Precipitãs, quenam victricia viderit arma
Maiestate regi, quod signum dextera vindex
Pretulerit; quali radiantia stemmate pila.
Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum; clypeorum insignia Christus
Scripserat; ardebat summis Crux addita cristis.
Ipse Senatorum meminit clarissimus ordo
Qui tunc concreto processit crine, catenis
Squalens carcereis, aut nexus compede vasta,
Complexusque pedes victoris, ad inclyta flendo
Procubuit vexilla iacens; tunc ille Senatus
Militia vltricis titulum, Christique verendum
Nomen adorauit, quod collucebat in armis.

42 Sed & in extremis agentibus Crux
Christi exhibetur†, atq; proponitur,
vt suis meritis diffisi, potissimum tẽ-
pore, quo intensiores dæmonis acu-
leos experiuntur, omnẽ spem in Cru-
cifixo reponant, cuius meritis & Pas-
sione obnixè iuuari petant, & diuina
charitate inflammentur. Hoc enim
signo charitatem excitari nemo du-

 bitat,

bitat, qui non ignoret Pauli ad Hebræos 12. dicentem. [Aspicientes in autorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit Crucem] Meminerint igitur Christiani suum esse Christi vestigijs inhærere, eiusq; Crucem ferre, quã sicut humanitatem diuinã reddidit, quia eam sibi vniuit; ita suo modo
43 Crucem ac † labores diuinos effecit, quia eos assumpsit. In supplicationibus denique Christianorum præferri consueuit idem Crucis signum, vt tradit Palladius Helenopolitanus Episcopus in vita Ioannis Chrysosto. & venerabil. Beda lib. 1. Histor. Angl. c. 25. Ioannes Diacon. in vita Greg. lib. 2. cap. 35. & Socrates lib. 6. c. 8. & Sozomen. lib. 8. c. 8. vt Christiani se fateantur sub Christi vexillo militare, vitamque & mores Christi profiteri. Quæ planè consuetudo originem traxisse potuit ex Iustiniani Nouella in authent. de summis Episcopis. tit. 15. col. 9. vbi sancitum est, vt Cruces huiusmodi ferantur ab eis, qui eas ferre soleant, ac deniq; in honestis locis reponantur. Tandem, & pro coronide illud accedit ad Crucis decus atq; honorem, Concilio Constantin. cap. 73.
44 † vetitum esse Cruces in pauimento insculpi, vel depingi, ne signũ nostræ redemptionis humanis pedibus irreuerenter conculcetur: quod Diui Principes Theodosius & Valer. AA. speciali oraculo constituerunt, quorum verba pietatis, & elegantiæ plena libet in præsenti ad ferre: [Cùm sit nobis cura diligens (inquiũt) per omnia superni numinis religionẽ tueri, signum Saluatoris Christi nemini licere, vel in silice, vel in marmoribus humi positis insculpere, vel pingere, sed vbicunque similibus in locis reperitur, tolli: grauissima pœna mulctandos eos, qui contrarium statutis nostris tentauerint, specialiter imperamus.] Hactenus Imperatores in l. vnica. C. nemini licere signum Saluatoris Christi humi, &c. Iusta equidem sanctio, ac religiosissimis Imperatoribus digna. Quoniam namque signum nostræ Redemptionis ab omnibus est venerãdum, adorandumq; & si in alicuius manibus gestatur, ei debemus cum deuotione adsurgere, & si alicubi positum immineat, honorem debemus impendere, ideo dignè prohibetur, nè humi ponatur, vel in aliqua materia humi posita sculpatur aut depingatur, ne pedibus cõculcetur, & qui posuerit, vel positum non leuauerit, grauissima pœna mulctetur: pœnam mortis interpretatur ibi Azo, Bal. Salicet. & alij. Cui interpretationi non parum suffragatur tex. in l. fin. §. de pœnis. Ad quam sanè constitutionem (quæ seuera nimis alicui videri potest) vtinam aduerterent huius nostri temporis fideles nonnulli, eius obliti, omnique Crucis reuerentia ac pietate exuti, qui in lapidibus sepulturarum, quæ plerumq; pedibus cõculcantur, Cruces Iesu Christi, eiusq; sanctissimum nomen inde-
45 corè sculpere non verentur. † Extat insigne in hanc rem miraculum apud D. Gregorium Turonen. lib. 5. Hist. Franc. c. 19. Siquidem Tiberius Cæsar cum æneam in pauimento Crucẽ inspexisset, eamque religiosus Princeps euellendam curasset, iterum in eum modum visa est; cuius rei admiratione captus, defossa in ea parte humo, ingentem pecuniæ vim opportunè inuenit. Beatus insuper Cyprianus lib. 2. ad Quirinum, cap. 22. & Beatus Eusebius Emissenus homil. de feria 2. Paschæ, figuram esse aiunt Crucis frontibus Christianorum imprimen-
46 dam, † qua à dæmonum illecebris, damnisque tutentur. Huc pertinet illud Exod. c. 17. & 17. Moysen extensis Deum manibus deprecatum

esse,

esse, vt Iosue Amalech, cùm quo cõ-
gressurus fuerat, debellaret: hoc nẽ-
pe datur intelligi, vt explicat Cypria
nus lib. de exhortat. martyr. c. 8. & lib.
2. ad Quirinum, c. 21. diabolum, qui
per Amalech figuratur, virtute Chri-
sti Crucifixi victũ iri. Cyprian. itidem
vbi suprà testatur Crucis signum ad-
ferre omnibus salutẽ, qui eo in fron-
tibus notantur. Tertull. in ver. Aba-
cuch. [Quatuor cornua in manibus
eius] & Dauid Psal. 2. [à Cornibus vni
cornium humilitatem meã] per Cor-
nua accipit Crucis apices, per quam
Dominus dæmones ventilauit, sibiq;
subiecit orbem. [Christus ascensu-
rus ad Patrem (Lucæ. 24.) eleuatis
manibus benedixit discipulis,] quod
de signo Crucis pleriq; interpretãtur.
47 Tandem illud restat, verba (vide-
licet) quibus vtimur in Crucis signa-
culo, à Christo fuisse nobis eodem
tempore tradita; vt habetur Matth.
c. 8. [In nomine Patris, & Filij, & Spiri
tus Sãcti.] Igitur vetustissimam Chri
stianorum consuetudinem æmulati
semper ore & signo (vt vtar verbis
B. Martialis Christi discipuli in Epi-
stola ad Burdegal. cap. 8.) teneamus
Crucem, seu (vt Tertullianus in Epi-
stola ad Eustachium loquitur) ad om-
48 nem † progressum atq; promotum, ad
omnem aditum, & exitum; ad vesti-
tum & calceatum, ad mensas, ad cu-
bicula, ad sedilia, quæcumq; nos con-
uersatio exercet frontem signaculo
Crucis teramus. Cui consentiens est
Chrysost. lib. quod Christus sit Deus,
& Prudẽt. ait in Hym. ante somnum:

Fac cùm vocante somno
Castum petis cubile,
Frontem, locumq; cordis
Crucis figura signet.
Crux pellit omne crimen,
Fugiunt Crucem tenebræ,
Tali dicata signo
Mens fluctuare nescit.

Iure igitur optimo fuit introdu-
ctum, vt in sancto Inquisitionis tribu
49 nali, iurisiurandi religione † manibus
super Cruce positis in mali detesta-
tionem, & veritatis confirmationem
rei cogerẽtur; quod & communi vsu
receptum est. Et confirmatur ex tex.
in cap. qui peierat. 22. quæst. 5. l. 1. tit.
11. part. 3. vbi Gregor. Lopez, Gundi-
saluus de Villadiego in titu. de lega.
quæst. 5. num. 5. quod vtique in hoc
tribunali procedere nemo ambigit,
cùm ipsi Inquisitores sint Delegati
50 Apostolici, † quibus fidei tutela eius-
que propago demãdata est, nec qui-
dem temerè, neq; abs re vsus Crucis
in iuramẽtis increbruit. Quemadmo
dum enim omni vento doctrinæ flu-
ctuantes homines Crucis sacratæ ho-
stes ac inimici facti sunt; sic planè
æquum erat; ac consentaneum eos
Cruce aggredi, ac tãquam fidei sacrã
anchora, ne vltro citroq; ferantur, fir-
matos atq; adstrictos; debellare atq;
conuincere. Hinc & illa profecta est,
quæ consueuit ab omnibus hæreticæ
prauitatis Inquisitoribus in vexillo
51 Crucis apponi inscriptio † [Iudica
Domine causam tuam.] Hac namq;
hæreses, quæ intestino bello Ecclesiã
infestant, atque diuexant, compres-
sæ, penitusque extinctæ sunt, nec non
barbaræ immanesq; gentes sub Cru-
cis iuga redactæ fuerunt, sæpèq; quod
multis retro temporibus sub tenebris
52 delituit; † subita Crucis inspectione
luce clarius apparuit. Præterea con-
sonum rationi videbatur, eorum qui
à fide desciuissent, oculis proponere,
ab eo esse Crucis Christi signo pro-
sternendos, qui pro humani generis
salute, exinanita quodammodo Dei-
tate, fuerit homo factus, circumcisus,
baptizatus, flagellatus, Crucifixus,
sepultus, seruus peregrinus, leprosus,
& ab Angelis minoratus. Accedit &
53 alia ratio non inelegans. † Cum enim

Crux arx munitissima sit, ab hæreticis infestissimis eius hostibus obsessa, quam Hæresiarchæ prima irruptione expugnare conati sunt, conducere apprimè videbatur, nō alio quàm hoc Christi Saluatoris nostri vexillo, eorum iustissimo vindice, nostroque certissimo titulo, tutissimoque propugnaculo, cuius gloriâ cælestia stu-
54 pent, terrena contremiscunt, † eos omnes miserè perdere ac in tartareas regiones amandare.

De stemmatibus, quibus tribunal sanctæ Inquisitionis decoratur, scilicet, Cruce viridi in campo nigro, ramo oliuæ, gladio atque rubo, eorumque significatione.

CAP. X.

SVMMARIVM.

1 *Crucis vexillo quare vitur tri-*
2 *bunal sanctæ Inquisitionis.*
3 *Crux semper extitit pulcherrimum signum bellicum.*
4 *Crucis quatuor proiecturæ quid significent.*
5 *Christus regnum vniuersæ Terræ per Crucem obtinuit.*
6 *Crucis apparitiones in cælo semper aliquid lætum annunciarunt.*
7 *Crucis apparitio Constantino Imperatori quid prænunciauit; & numero 8.*
9 *Crucis signum Constantinus Imperator in manu statuæ suæ marmoreæ apponi iussit cum inscriptione.*
10 *Romanus Senatus ob victoriam consecutam Constantino Imperatori arcum triumphalem construxit.*
11 *Crucis vexillum Constantinus Imperator in pugna asportandum iussit.*
12 *Constantinus Imperator semper victoriam consequutus fuit ob Crucis vexillum.*
13 *Crucis imaginem Constantinus Imperator in ingressu palatij sui apposuit.*
14 *Crucis imaginem Constantinus Imperator quomodo depingi iussit.*
15 *Crucis signo Constantinus Imperator militum arma signabat.*
16 *Crucis signo milites antiquissimi Constantiniani ornabantur.*
17 *Cruces, quas nunc equites militiarum in pectore gestant, vnde ortum habuerint.*
18 *Crucis visio innumera bona attulit Ecclesiæ.*
19 *Crux Christi ab Helena inuenta.*
20 *Cruces tres magnitudine immensas Constantinus Imperator fabrefieri iussit, & quare.*
21 *Crucis signum quo die Hierosolimis apparuit, eodem Constantinus Antiochiam peruenit.*
22 *Crucis signum in Oriente Constantino Imperatori apparuit.*
23 *Crucis signum Pictorum Regi apparuit.*
24 *Crucis signo Picti in hunc vsque diem in prælijs vtuntur.*
25 *Crucis signum Richardo primo Anglorum Regi apparuit.*
26 *Crux de cælo Garciæ Ximenio primo Nauarrorum Regi super virentem quercum apparuit.*
27 *Crucis triumphi festiuitas quare in Hispania celebratur.*
28 *Crucis miraculum in prælio contra Agarenos.*
29 *Theodosius Magnus Imperator magnas reportauit victorias ob Crucis signum.*
30 *Crucis signum Hebræos seruauit in Ægypto, & in deserto.*

Adeo

ADEO frequens ac receptissimus est in Ecclesia & omnibus eius actibus Crucis vsus(quem admodũ superiùs demonstrauimus, & ipsa indicat experientia) vt superuacuum ac otiosum penitus videatur rationem reddere, quare in tribunali fidei in omnibus eius iudicialibus actibus Crucis Christi trophæũ ac in
1 signe regiũ erigatur.† Si enim ipsum Inquisitionis iudiciũ spectes,quod ad malorum terrorem,bonorumq; gloriam supremum illud & finale tribunal repręsentat, crucis pulcherrimũ vexillũ meritò vsurpatur,quod Christum Dominum ad iudicium hominum venientem magna cum maiestate & gloria antecedet. iuxta illud, quod Ecclesia canit: [Hoc signum erit
2 in cælo,cùm Dominus ad iudicãdum venerit]† si autem fidei tribunal bellum intestinum contra hæreticorum inuẽta gerens,ac victoriam orthodoxæ fidei contra eius hostes reportans accipias,auspicatissima atq; victricia Crucis insignia opus sunt,in cuius nomine omne genuflectendum cælestium,terrestrium,& infernorũ,cuius virtute & potentia strenuè pugnandũ aduersus fidei hostes,aduersus tartareas & aereas potestates, ac aduersus quoscumq; impetus, & impendẽtia mala. In ipsa omnis virtus est, vigor,atq; potentia; vnde non timetur periculum, vbi tantæ reuerentiæ conspicitur signum Crucis. Sublimitate iacẽtem Christus hominem ex-
3 citauit,salutem peperit,& peccatum omne aboleuit.† Crux olim, & nunc etiam maximum est & præstantissimum signum bellicũ.Eius mysterium cælo durabilius,terra stabilius,& omnium rerum cõstitutione diuturnius. Crux clarior cunctis astris,splẽdidior
4 Sole, & Luna, † eius quatuor proiecturæ,latitudo,lõgitudo,profunditas, & altitudo, quod à quatuor plagis mundi per eam homines euocentur,
5 Oriente, Occidente, Meridie, & Septentrione.† Per Crucem pretiosam vniuersæ terræ regnũ obtinuit Christus, per hanc innumeras victorias Christiani consecuti sunt, vtique de Cruce Christianam Musam hæc cecinisse minimè pœnitebit.

Dux homini,noua lux, cæli ad fastigia Crux est:
Pro Cruce qui pugnat, Christo duce, sub Cruce vincet.

6 Crucis namq; apparitiones† quæ in cælo, siue aerea regione sæpius factæ sunt,aliquid semper lętũ,plausibile,& hilare, atq; pro tẽporis & negotij angustia opportunum annunciarũt sem per Christianis salutares: victoriam namq; pepererunt Christi militibus
7 de hostibus fidei expectatam. † Praclarissima sanè, & celeberrima Crucis singularis apparitio, Flauio Constantino Maximo Cæsari Augusto facta Romæ anno Christi, 316. Imperij sui 7. contra Maxentium tyrannum Reipub. hostem conflictuto militaribus copijs longè superiorẽ demonstrat. Illi quidem anxio, & solicito de dubio exitu pugnę conferendæ,cùm iam Sol ad medium cælum ascendisset, die in pomeridianũ tempus paululum declinante, Crucis signum ex lucis splendore figuratum, in ipso cælo manifestò oculis aspexit,in eoq; inscriptionem consignatam,hæc verba complectentem. [In hoc vinces]
8 † Dubitanti postea Constantino de ostenti interpretatione, ac dormienti Christus apparuit cum signo in cælo monstrato, præcepitque vt exemplari ad imitationem illius signi,quod in cęlo appatuerat,fabricato, eo tanquam præsidio in pręlijs cũ hostibus committendis vteretur:quo signo vice labari substituto, & ante se prælato, Constantinus copias militares Maxentij tyrãni deleuit. Qua

in signi

insigni victoria prævio salutifero ve-
9 xillo Crucis parta, † Cõstantinus sta-
tuam marmoream sibi erigi fecit lo-
co vrbis celebri, in manu salutare Cru
cis signum tenentem, hac inscriptio-
ne subiuncta. [Hoc salutari signo, ve-
ro fortitudinis indicio, ciuitatem ve-
stram tyrannidis iugo liberaui, &
S. P. Q. R. in libertatem vindicans,
pristinæ amplitudini & splendori re-
10 stitui. † Senatus autem, Populusq; Ro
manus opera Constantini ingẽti for-
midine liberatus, ob eam victoriam
arcum ei marmoreũ construxit trium
phalem, inscriptione adiecta, quę hãc
Historiam non obscurè videtur con-
firmare, vt referũt S. Grego. Nazianz.
Orat.4. in Iulianum Apostatã. Nice-
phor. lib.7. c.49. pag.211. Socrates lib.
1. c.1. Euseb. lib.1. de vita Constanti-
ni, cap.33. & Histor. Ecclesiastica lib.
9. c.8. Ioan. Damascen. oratio. de ima-
11 gin. ex quo † tantum Crucis affectum
Constantinus Imperator accepit, vt
Crucis vexilli perferendi in pugna
quinquaginta viris fortissimis cura
perpetua mandaretur, vt sicubi pars
aliqua exercitus laboraret, illuc salu-
tare illud vexillũ tanquam quoddam
subsidium ad victoriam obtinendam
12 locari mandabat; † & vt Euseb. lib.5.
cap.48. cap.2. & 3. narrat, diuino im-
pulsu tres salutares Constantinus ag-
gressus est, & cõfecit, ac vexillo Cru-
cis vbiq; hostibus opposito exercitũ
ab illo triumphantem duxit, ac con-
13 tra hostes audacter processit. † Cru-
cis idem insigne proposuit in ipso pa-
latij introitu, velut amuletum rerum
14 aduersantiũ. † Idem supra caput ima-
ginis suæ in tabula depictæ Crucem
superposuit, subter pedes draconem
vulneribus confossum, vt virtutem
Crucis significaret, qua victus & su-
peratus dæmon occubuit: & (vt So-
zomenus Eccles. Hist. lib.1. c.8. ait) sa-
lutari & vitali Crucis signo, veluti
terriculo propugnaculoq; malorum
aduersariorum multitudini opposito,
ab hostibus, dęmonibusq; victoriam
15 reportauit. † Idem (vt Theodoretus
Histor. Ecclesiast. lib.3. c.3. ait) signo
Crucis militũ arma signabat, & sicut
ipsemet est autor in Epistola ad Sa-
porem Regem scripta, exercitus eius
Deo dicatus signum Crucis in hume-
16 ro portabat. † Vnde nobilissima illa &
antiquissima omniũ militia Constan-
tini effluxit, & in posteritatem Im-
peratorum Constãtinopolitanorum
iure velut hæreditario transfusa est,
vt milites hoc insigni ornatos arma-
rent, & veluti nobilitatis indicio il-
17 lustrarẽt. † Quã militiam emortuam
iam & antiquatam instaurare, ac in
pristinum gradum Illustrissimus ali-
quis Princeps, & antesignanus resti-
tuere deberet, cùm ad illius instar &
exemplar reliqua ferme omnia mili-
tiarum instituta inuenta sint, cuius
professores Crucẽ in pectore gestant.
18 † Quanta autem, ac qualia bona ex
hac Crucis visione fuerint consecu-
ta, explicari vix possũt. Ecclesia Chri-
sti tyrannorum sæuitia, & crudelitate
liberata, & à tot oppressionibus ere-
pta: Imperator summus totius orbis
fidem Christi amplexus sacro fuit la-
uacro intinctus: liberum vbiq; terra-
rum pijs data publicè profitendi, &
prædicandi Euãgelium. Exules Chri-
stiani, & damnati ad fodinas, metal-
la, & alias sordidas & abiectas operas,
cum honore ad propria reuocati: pro
scriptiones rescissæ, facultates reddi-
tæ, quæ fuerant illis ademptæ. Ponti-
ficia dignitas summi Pastoris emi-
cuit, largitiones Ecclesijs & clero co-
piosè datæ, Basilicæ insignes & tẽpla
innumera regia magnificẽtia & sum-
ptibus condita opibus ditata, magi-
stratus & honores solis Christianis pa
19 tescere ceperũt, † crux Christi Hiero
solimis ab Helena Augusta prope
octo-

omniũ acerrimo, & periculosissimo, in quo tres Reges, Alphõsus IX. Castellæ, Petrus Aragonum II. Sanctius Nauarræ, cũ Agarenis ad Nauas Tholosanas in saltu Castulonensi cõflixe-
28 rũt.† Dominicus Paschasius, Canonicus Toletanus Crucem, quæ Rodericum Ximenium Archiepiscopũ Toletanum, qui illi pugnæ interfuit, antecedere solebat gestans, per omnes acies hostiũ inoffensus miraculo quidem euidenti penetrauit, & vsq; ad finem prælij, citra vllũ detrimentum ab hostibus illatum, vexillo salutiferę Crucis munitus triumphauit. Quicquid gestum est in illa pugna, diuino præsidio solùm, & Crucis admirabili virtute cõparatum. Illud summè admirandum, cùm ex hostibus ducenta millia cæsa fuerint, ex Christianis vix fuerunt viginti quinque desiderati. Tanta autem copia hastarum, iaculorum, & sagittarum in Castris, & loco pugnæ, vt biduo exercitus Christianus ignem ex ijs fouens, dimidiam vix partem potuerit absumere.
29 Exercitui Magni Theodosij † præeunte Cruce, eximia ac miraculosa victoria eius virtute de hostibus potentissimis, ac copijs longè superioribus triumphauit.
30 Signum Crucis † seruauit Hebręos in Ægypto, ne ab exterminatore delerenrur; in deserto, ne perirent à
31 serpentibus. † Tempore Ezechielis illo signati cædem euaserunt Constantinianæ victorię, & Honorij: eiusdem virtute sunt partaræ, & pleræque aliæ à diuersis religiosis Principibus, quarum accuratè ac diligentissimè sanè meminit Frater Alphonsus Ciacon Theologus insignis ordinis Pędicatorũ, & Pœnitentiarius Apostolicus in suo quod scripsit opusculo eleganti de signis sanctissimę Crucis:
32 vt ex ijs manifestum fiat, † quanta sit augustissimæ Crucis virtus in prælijs conficiendis & quàm optimo iure in vniuersalibus fidei actionibus, quibus victoria atque Triumphus de Christianæ religionis hostibus repræsentatur, Crucis venerabile vexillum soleat adhiberi. Expedit enim duces mysticæ militiæ aduersus hæreticos ac alios Christi hostes, hoc præeunte vexillo, pugnare. Propugnatores náq; & Duces ad tutandã religionem cõstituti sunt Inquisitores hæreticæ prauitatis, qui Inquisitionis arce excubias faciunt pro Christiana fide, eam labentem instaurant, collapsam restituunt, restitutamque in suo virore & vigore conseruant.

Iam verò, quod sacrum Inquisitionis tribunal antiquissimis moribus Cruce viridi semper vtatur, non sine aliquo mysterio institutũ credimus, licet eius consuetudinis, & ritus nemo hucusq; (quod sciam) meminerit.
33 Et quidem † primò communis occurrit, ac satis æqua ratio, sanctã (scilicet) Inquisitionem viridis coloris Crucẽ elegisse, vt ab alijs Christianæ reipublicæ institutis, quæ Crucibus aliorum colorum vtuntur, commodiùs distingueretur: quemadmodum
34 quod signum habetur militare † à plerisq; gentibus, quod acies antecedit prælium cõmissuris, versicolor à singulis nationibus accipitur. Hispani namque insigni Crucis in vexillis militaribus albis rubro vtuntur; Galli in rubris albo; Scoti Cruce sancti Andreæ candida in rubris. Burgundi eãdem, sed in candidis rubrã; ita eandem Crucem coloribus distinguunt, & sua cuique nationi & genti veluti propria, & genuina existit. Christi náq; effigies Cruci affixa & ostensa, militibus animos auget ad futurum prælium: mortis namq; non timetur periculum, vbi tantæ reuerentiæ conspicitur signum.
35 Hanc ideò † diuersorũ institutorum milites

milites in pectore religiosè gestant, quò fortiores pugnis aduersus fidei Christianæ hostes conferendis,& cõstantiores reddãtur,dum præsentem memoriam Saluatoris recolunt, qui pro illis sponte,& intrepidè in eadem Cruce mortem expetijt; verùm coloris & figuræ varietas Cruce-signatos distinguit. Milites namque olim Templarij, sicut & nũc sancti Ioãnis Hierosolimitani, Cruce alba vtebãtur:eiusdem formæ & figuræ vtuntur sancti Iacobi,Ensigeri,Calatrauæ,sancti Georgij Auis,Montesæ,sancti Stephani rubra, variè tamen efformata: Pereiri,Alcantaræ,sancti Lazari, viridi,Christi albarubenti inserta:Prussij nigra. Nimirum vt diuersi coloris Crucibus hæ militiæ distinguantur, qua ratione dici potest sanctum Tribunal Crucem viridem delegisse:Sed vltra illam generalem rationem peculiares alias non spernendas (ni fallor) excogitauimus, quare Crux viridis potiùs quàm alterius coloris, sancto fidei Tribunali conueniat,quas sanè compendio referamus.

Diuus Paulus 1.ad Corinth.c.1.ait: [Christus factus est nobis sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio] Innuens Christum in nostræ redemptionis opere non tantùm voluisse pro nobis Patri satisfacere,sed cõsummatæ iustitiæ, sanctitatis, & omnigenæ virtutis absolutũ quoddam & perfectissimũ exẽplar nobis relinquere, iuxta illud Petri 2. c. 2. [Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplũ,vt sequamini vestigia eius.] Et D. Augustinus Crucem cõsiderat, non tam patibulum morientis,quàm Cathedram magistri docentis. Hinc

35 fit, † vt dum varijs coloribus Crux ipsa depingitur, multiplex Christi virtus significetur; nam sicut diuersa solis illustratio in nubibus, varios ac diuersos colores apparere facit, vt Physici docent; sic Christus verus, splendens Sol iustitiæ in Crucis lignum veluti gratiarum omnium cathedram ac nubem ascendens, multiplici sua irradiatione varios colores in Cruce reddit: si enim Christũ sanguine suo perfusum aspicias, purpurea Crux apparebit: si Diuinitatem ipsius,humanitatemq; immaculatam contempleris, albam Crucem videbis; si amorem & charitatem erga homines,quam ostendit,Crucem intrepidè ac constanter ascendens, intuearis,Crux fulua, aureaq; fulgebit: Si corpus ipsius vulneribus liuidum inspicias, cęruleam Crucem meditaberis:si mortis pallore speciosum eius vultum deformatum suspicias pallidam quoque Crucem iudicabis. Denique si in sacro Christi capite spineam coronam, virideq; sertum quo tanquam Diuinus Legifer noster, & mortis triumphator insignitur, desideres,viridem quoque Crucem meritò dixeris, vt inde nemo mirari debeat tam diuersarum colorum Cru-

36 ces depingi. † Nam milites Diui Iacobi, Ensigeri, Calatrauæ, Montesæ, Christi, & sancti Stephani rubeam Crucem super pectus deferunt, memoriam recolentes Passionis Christi,& sanguinis pretiosi in Cruce pro nobis effusi, & vt armati milites fidei ad aspectũ Crucis & sanguinis Christi pro nobis effusi,vt 1.Machab.cap. 6.(elephanti ostenso sanguine vuæ & mori,ad prælium acuebantur) diuini honoris zelo tacti excirẽtur ad vltionem inimicorum Christi,neque prohibeãt gladium à sanguine,si quidem color rubeus ad sanguinis significationem à natura ipsa videtur fuisse

37 institutus.† Diui autem Ioannis Hospitalarij, Christi innocẽtiam & sanctitatem annunciant, qui (vt habetur Sapien. 7. & Apocal. 22.) est candor lucis æternæ, & stella candida, & ma-

& matutina. Alcantaræ verò milites, Diui Lazari, & Annunciatæ viridi
39 Cruce signantur. † Et demum Inquisitores nostri viridem Crucem elegerunt non sine magno Spiritus Sancti
40 cti consilio; † viridis namq; color mysterijs Crucis exprimendis inter colores omnes est congruentissimus. Primò enim congruit ipsi Cruci, & patibulo, in quo Christus passus est. Secundò figuris & prophetarum oraculis. Tertiò, viridis color cōditionem naturæ Christi, & illius virtutem, atq; victoriā cōmodiùs exprimit. Quartò Crux viridis multiplicem fructū nobis à Christo per Crucem communicatum apertiùs indicat.

41 Primùm quidem † Crux, in qua Christus Dominus passus est, ex arbore viridi fuit præcisa, & ex parte leuigata, vt corpus ipsi affigeretur, id quod apertè colligitur primùm ex antiquo more Romanorum, sub quorum imperio & iudicio Dominus Iesus passus est. Illi enim facinorosos homines ex arbore suspendebāt, & eiusmodi patibulum furcam, infelicem arborem, siue malam Crucem vocabant. Secundò, id confirmat verbum Christi, qui cum Crucem baiularet, filias Hierusalem super se flentes cōsolatorijs verbis prophericè alloquutus & ventura super eas mala prænuncians, dixit Luc. 23. [Quia si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet.] Quod verbum quamuis sancti de ipso Christo interpretentur (cuius æternitas, firmitas, puritas, & multiplex fructus per viride lignum significata est) de ipsa tamen Cruce ex viridi ligno præcisa, quam super humeros portabat cōuenienter satis intelligitur. Tertiò idem suadetur ex antiquissimis Crucis iconibus, & imaginibus, quæ ex arbore viridi fabricata, & ex parte decorticata depinguntur, vt in celebri & antiquo claustro sanctæ Ecclesiæ Toletanæ, & alijs in locis. Quartò confirmatur ex vocibus Ecclesiæ, dum in hymno passionis Crucem arborem vocat: [Arbor decora & fulgida, &c.] Et iterum: [Flecte ramos arbor alta.]

42 Secundo † loco viridis color optimè conuenit figuris, & prophetarū oraculis. De gloria enim Crucis prædixit Esaias cap. 35. Gloria Libani data est ei, & virorem calami orientium prædixit. Ezech. quoque cap. 17. in sublimi monte Israel plantam prædixit erupturam in germen cum multiplici fructu. Tandem hæc est arbor illa magna & fortis (Danielis cap. quarto, & 6.) cuius proceritas contingit cælum, quæ visa est in medio terræ, quia iuxta Prophetæ vaticinium Psalm. 73. Deus noster operatus est salutem in medio terræ.

43 Viridem † quoque Crucis colorem antiquæ figuræ conuenienter satis nobis adumbrarunt. Quid enim columba post diluuij aquas ramum oliuæ virentibus folijs in Arcam Noe ore deferens, nisi Christum significat? qui post aquas Passionis suæ ex viridi Crucis arbore pacem terris innexit, & Apostolis à mortuis resurgens, ter pacem nunciauit? Quid ligna holocausti de monte præcisa, & viridia super humeros Isaac (Genes. 22.) nisi Crux viridis super humeros Christi? quid virides rami densarum frondium in festo tabernaculorum (Leuit. 23.) nisi viridem Christi Crucem, verum & firmum ipsius Ecclesiæ tabernaculum portendebant? Id quod spiritu prophetico procul cernens Balaam Numer. vigesimoquarto dixit. [Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, tentoria tua Israel? vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui.] Ex viridi namque tabernaculo Crucis Christi

tabernacula Ecclesiæ virorem,& pulchritudinem acceperunt.Sed inter figuras omnes in antiquo illo Paradiso Crucis viriditas apertissimè nobis quasi penicillo depicta videtur, vbi Adamus operator & custos constatutus est Genes.2.Ibi enim in medio paradisi lignum Deus optimus produxit,nempe lignum vitæ,& lignũ sciẽtiæ boni & mali,quasi initium mortis & vitæ ex tunc nobis ostendens:sicut igitur ex arbore scientiæ pendens serpens tortuosus lethifero pomo mortem inuexit,æquum fuit vt ex viridi quoque arbore Crucis pendens sapientia Patris vitam nobis præstaret, id quod vocibus Ecclesiæ confirmatur.Hoc opus nostræ salutis ordo depoposcerat,&c.Vt medelam ferret inde hostis,vnde læserat.Et in præfatione Missæ : [vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret, & qui per lignũ vincebat,per lignũ quoq; vinceretur]

44 Iam verò † tertio loco viror Crucis cõditioni naturæ Christi illius virtuti mirabili,& glorioso triumpho aptissimè congruit. Viridis enim color à virore dicitur, estque constantię & æternitatis hieroglyphicũ signum, id quod Ioanni Euangelistæ in visione throni monstratum est(Apoc.4.)vidit enim circũdatam iridẽ similẽ smaragdo,muros quoq; cælestis Hierusalem vidit smaragdo lapide ornatos, vbi †

45 stabilitas & æternitas Christi,& glorię ipsius significata est,rationale quoque in pectore Aaron viridi smaragdo ornatum,æternitatẽ Christi signabat, sicut & sanctorum confessorum constantiam viridis coloris ornamen

46 tus Ecclesia celebrat. Viridis † quoq; laurus diuinæ æternitati ab antiquis sacrata est,atq; ea sacratior,quæ viridior: rectè ergo æternitati Christi cõgruit Crux viridis,& immarcescibilis, de quo scriptum est.Psal.101.[Tu autem idem ipse es,& anni tui non de-

47 ficient,]Hanc † firmitatem & stabilitatem suam Ecclesiæ suæ sanctæ Christus communicauit, dũ claues illius Petro tradidit)Matth.16.promittens, quod portæ inferi non præualebunt aduersus eam.Hanc Ecclesiæ stabilitatem Inquisitores hæreticę prauitatis vigilanter custodiũt.Sunt etenim vigiles,qui custodiunt ciuitatem Ecclesiæ,& illius fidei sinceritatem:sexaginta fortes sunt,qui custodiũt lectulum Salomonis Cant. 3. Quare tenẽtur Christiani principes hos fortes confortare,& in omnibus eis opportunum auxilium præbere,ne somnus Salomonis,id est,quies & pax Eccle-

48 siæ Christi turbetur. Viriditas † quoque in plantis fœcunditatis & germinationis manifestum est indiciũ, optimè ergo personæ Christi cõuenit,qui à Patre ab æterno genitus, & ex matre Virgine natus,fœcũditatis vtriusq; parẽtis honor est & decus.Qua ratione Euãgelicus Propheta Isaias c.4. de ipso prædixit; [Erit germẽ Domini in magnificẽtia,& gloria,&fructus terrę sublimis] Vbi secundùm generationẽ æternã ex patre,germẽ Domini vocauit,secundũ temporalẽ verò natiuitatẽ ex matre fructũ terrę nuncupauit. Et similiter idẽ Esaias c.53.tropo iterũ vsus est,cũ dixit(Et ascendet sicut virgultũ corã eo,& sicut radix de terra sitiẽti)Quo facilè insinuatur vtraq; generatio:sicut enim virgultũ&radix ex fœcunditate terræ procedunt,cæterum virgultũ superius est, & ex radice procedens:sic diuinum verbum ex Patre genitum secundùm naturã diuinam superiorem & altiorem, habet originem,secundum naturam verò humanã ascendit sicut radix,id est, secũdùm inferiorẽ naturam, de terra sitienti, id est, ex virgine purissima, absq; humore,& virili semine, vt explicuit Hierony.Ezechiel quoq; prædixit de Christo futurã cedrũ magnũ & ger-

& germen faciens fructum cap.17.

49 Deinde † color viridis inter colores omnes gratior est & suauior, & omnium rapit oculos, & ad se trahit: vnde & prata ridere dicuntur, quia videntes gaudio replent viriditate sua. Quare si is color aptè Christo conuenit, de quo in Psalm.44. scriptum est[Speciosus forma &c]& lib. Cantic.9.[Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis]omnium oculos ad se trahebat, vultum illius desiderabat terra, & in ipsum desiderant Angeli prospicere (vt inquit Apostolus Petrus in Epist.1.c.1.)lex Euangelica gratissima, & iugũ suaue. Hæ sunt virides & gratissimæ sationes quas Christus & Apostoli seminarũt, de quibus Ecclesi.40. Scriptum est[Gratiã & speciem desiderabit oculos, & super hoc virides sationes.]Ex hac enim diuini verbi mirabili satione granũ illud frumẽti in cruce mortuũ creuit in aceruum tritici, & viride, atque immarcescibile, gratissimumq; germen fidei pullulauit:hanc Christi Euãgelij, fideique gratiam, pulchritudinem, & suauitatem, Crux viridis fideliũ oculis gratissima manifestè refert. Sicut B.Andreas inter Apostolos vocatione primus, cùm ad Crucẽ duceretur, illius laudes, & gloriam exultabũdus decãtans, dicebat.[O bona Crux diu desiderata, & concupiscẽti animo pręparata, suscipe discipulum eius qui pe
50 pendit in te]. Huius † suauitatis manifestum testimoniũ perhibẽt tot myriades virginũ, & martyrum ad Crucem certatim, & alacriter properantes, & impletum est verbũ Christi dictis Ioan.12. [Ego si exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad me ipsum] maiori enim vi atq; efficacia suauitas, & gratia Crucis trahit ad se credentiũ animos, quos pater ille cælestis trahit quàm electrũ trahit paleas, & magnes ferrum: cuius virtutis typum eleganter expressit lignũ illud viride ab Eliseo præcisum, tantæ virtutis, vt fertũ quod ex manubrio in aquam ceciderat, ex profundo enatare fecerit, & ad se traxerit 4.Regum 6. Hanc mirificã Crucis Christi attractiuam vim agnoscẽs sponsa, rogat spõsum Cãt.1.[Trahe me post te, curremus in odorem vnguentorũ tuorum]Viridis ergo color naturã suã gratus oculis, suauis, & attractiuus est, atque eo cõsilio venatores viridi colore induũtur, vt feræ nõ fugiant, imò attrahãtur. Appositissimè ergo Inquisitores hęreticę prauitatis viridi cruce vtũtur, vt feri & impij hæretici tribunalis huius iudiciũ non fugiant, imò per viridem & attractiuam Crucẽ attrahantur, & pœnitẽtiũ oculis objiciãtur, vt illius aspectu ex profundo tenebrarum, errorum & infidelitatis pelago frigida corda, grauia & indurata ad matris Ecclesiæ benignum gremium adducãtur, atq; ad pœnitentiã, & fidei sinceritatem trahantur, ac etiam reuocentur.

51 Viriditas † quoque victoriæ & triũphi signum est: viridibus namq; ramis victorias celebrare, & viridibus sertis triũphantiũ capita redimere semper in more fuit, atq; ea ratione Christus redẽptor noster gloriosum illũ triumphũ suum quẽ ante præliũ quasi propheticè in die Palmarum agere voluit turbarũ exclamatione, palmarũ & virentis oliuæ ramis decorari cõstituit, & in die pugnæ & mortis in viridi arbore crucis, & viridi spinarũ serto coronatus(quem aries inter vepres ab Abrahamo præuisus figurauit Genes. 22.)pari voluit, id quod alta mẽte cogitandũ fidelium animis, alma proponit sponsa, dicens Can.3. Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua, in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius. In vtero enim virginis æternus pater

fecit nuptias filio suo cum humana natura. Matth.21. & in lecto viridi & florido Crucis matrimonium cõsummatum est, dicente Christo Ioan.19. [Consummatum est] ille vtrique fuit desponsationis dies, & veræ lætitiæ cordis atque triumphi: cùm igitur in eiusmodi actionibus fidei Patres Inquisitores, Christi nomine inuocato, contra hostes fidei triumphum agãt, meritò viridem Crucẽ exaltant, quasi dicẽtes: [Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra 1.Ioãnis.5.]

52 Crux † enim Ecclesiæ vexillum, & victoriæ Christi gloriosum est insigne, atq; ea ratione sponsus Ecclesię Crucem, quam ascensurus erat, vt aereas potestates debellaret, palmam vocauit, dicens: [Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Cant. 7.]

Commodissimè igitur ecce iam nobis gratissimus, & speciosus cãpus patère incepit, vt de multiplici Crucis fructu quarto loco dicamus; qui quãquam integrum librum quasi suo iure petebat, selectiores tamen flores ex viridi & florigero campo carpemus, & in fasciculum nostrum viridem compendio coaptabimus. Prin-

53 cipio † quidem per virorem vita signatur: viror enim in plantis vitæ, ariditas verò interitus apertum est argumentum. Christus verò: [Ad hoc inquit Ioan.10. veni in mundum, vt vitam habeant, & abundantiùs habeant:] Et sicut protopatri ex limo terræ formato inspirauit Deus in faciem spiraculum vitæ naturalis; sic Christus in Cruce moriens tradidit spiritum in manus patris, vt illum nobis inspiraret, quò ex morte ad vitam reuocati spiritu Christi viuamus; quia (vt Propheta prædixit Thren.4.) Spiritus oris nostri Christus Dominus. Et sicut olim Eliseus, vt puerum suscitaret, ascendit super lectum, & incuruatus, & commensuratus puero, spiritu suo illum calefecit, & ad vitam restituit. 4. Regum. 4. sic nimirum Christus Dominus, dum post cœnam in horto ad Patrem orauit, ter procidit in faciẽ suam, homini de terra formato & vita functo commẽsuratus est, & sequenti die extensis in Cruce brachijs moriens, mortuo homini commẽsus, & incuruatus illum

54 viuificauit: sacra verò † Crux in instrumentum vitę non est fortuito casu assumpta, sed diuino consilio electa, tũ vt diuina sapientia magis splenderet, dum instrumentum mortis, & maledictionis in benedictionem & vitam commutauit: sunt enim manus illius tornatiles (Cantic.5.) & quæ rerum naturas inuertunt; tum quia inter figuras omnes Crucis figura susceptioni vitæ secundùm Astrologos est aptissima: in hac namq; Crucis figura videtur Deus ab initio cõstituisse vitam, & esse totius orbis: totus enim orbis quatuor punctis dissecatur, à quibus ductæ lineæ Crucem figurant ab Oriente in Occidentẽ, & à Meridie in Septẽtrionem. Et Christus in Cruce pendens extensis brachijs quatuor orbis partibus vitam com-

55 municauit. Arabes † Crucis figuram cunctis præstantiorem dixerunt. Ab Ægyptijs quoque veteres accepêre stellarũ fortitudine Crucem factam, esseque earum fortitudinis susceptaculum, & habere summam inter characteres potestatem, & vires, & spiritus suscipere planetarũ: proinde Serapidis pectori eam figuram insculpebant. Hinc est, quod natura ipsa viuentibus omnibus Crucis figuram, quasi vitæ naturalis initium, intimè impressit: plantæ enim, dum à terra ascendentem virgulam teneram duo prima folia exornare incipiunt, dum ascendentes arbores extensis super truncum ramorum brachijs dilatan-

56 tur, dum † pisces penniculis aquam

sulcantes

fulcantes natant, dum volucres expãsis pennis volãres aerem ſcindũt, dũ
homines caput commiſſura crucis ſignar, dumq; extenſis brachijs Crucẽ
efficit, omnia ſanè Crucis figurã quaſi
vitæ radicem profitentur. Aptiſsimã
57 igitur ratione † Crucẽ Christus elegit, vt nobis vitam præſtaret: hoc eſt
enim lignum illud vitæ, quod vidit
Ioannes, fructus duodecim tribuens
per ſingulos menſes (Apoc. 22. quos
Paul. ad Galat. 5. explicuit [Fructus ſpiritus eſt charitas, gaudiũ, pax, patientia, benignitas, bonitas, lõganimitas;
manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas] vbi inter duodecim
fructus ſpiritus ex arbore Crucis à
Christo in nos deriuatos primũ locũ
charitati tribuit; quia illa eſt forma &
vita fidei, & virtutum omnium, iuxta
verbũ illud Paul. Epheſ. 3. in charitate
58 radicati & fundati: Cùm ergo † Inquiſitorũ peculiare munus ſit vitã fidei
conſeruare, agrũ Eccleſiæ, & maximè
arborẽ crucis excolere, aridos ramos
amputare, præſcindere, & in ignem
mittere, arentia folia excutere; dum
hæreticos & apoſtatas pro mẽſura delicti puniũt, dũ erroneas propoſitiones; & quæ hæreſim ſapiunt, ſcãdalóſa
verba, temeraria, malè ſonãtia & piarum auriũ offenſiua dãnant, fidei ſinceritatẽ cuſtodiũt; vitã fidelium, quæ
à Christo capite per ſacramentorum
venas in nos trãsfunditur, cõſeruant,
Eccleſiæ virorẽ, & pulchritudinem
ſancta æmulatione, & zelo protegũt,
vt exhibeãt ipſi glorioſam Eccleſiam,
non habentem maculam, aut rugam,
aut aliquid huiuſmodi, vt Paulus dixit Epheſ. 5. Cum ergo lignum crucis
vitæ noſtræ inſigne Christus eſſe vo-
59 luerit, cõmodiſsimè Inquiſitores † dũ
viridi colore illam exornant, vitæ inſignia inuicem annectunt, & firmiori atque explicatiori argumento vitam Crucis confirmant. Quòd enim
viror ad vitę indicium & effectum ſit
ab ipſa natura inſtitutus, non ſolũ antiquum illud viride lignũ vitæ in paradiſo à Domino plantatũ apertè probat, ſed multiplex vitalis virtus virgultis, herbis, plantis, radicibuſimò
& lapidibus admirabiles humanæ ſalutis effectus magnificè à Deo opti-
60 mo collati. Inde ſmaragdus † in pretio
eſt, quòd ilium dolorẽ arceat, viridis
61 quoq; † Heliotropius ſanguineis guttis pulchrè reſperſus, quòd ſanguinis
fluxum mirabiliter reſtringat, in magno pretio habetur. Eò ſpectat quod
Redẽptor noſter, in quo vita erat, vt
Ioan. ait c. 1. & 2. imò qui erat reſurrectio noſtra, & vita, vt ipſe inquit
Matth. cap. 9. ſanguinis fluxum,
quẽ hæmorrhoiſſa patiebatur, tactu
fimbrię compreſſerit, humanę naturę
ſanguinem, id eſt, peccatorum fluxum cohibuerit. Sic enim per Ezechielem cap. 16. Dominus naturam
humanam affatur: [Tranſiens autem
per te vidi te conculcari in ſanguine
tuo; & dixi tibi cùm eſſes in ſanguine tuo, viue. Dixi (inquam) tibi in ſanguine tuo, viue] Cuius verbi geminatione copioſam & abundantiorem
vitã per Ieſum Christum nobis præſtandam Propheta prædixit; id quod
per virorem germinis apertiùs adhuc expreſsit, dum ſtatim ſubdit: [Multiplicatam quaſi germen
62 agri dedi te,] Ecce † quàm germanus Crucis ſit viror, & quàm verò
vita nobis per Crucem exhibita in
vtroque explicetur; glorioſum hunc
vitæ fructum ex Crucis arbore nobis productum plurimi alij fructus
comitantur, quos Paulus iam nobis explicuit, inter quos præclarus,
& ſuauiſsimus fructus eſt clementiæ & miſericordiæ; cuius prognoſticum ſignum, & quaſi Dei promiſſum,
virens oliuæ ramus à columba in
arcam Noe delatus; & viridis arcus

cæli in signum fœderis & clementiæ ipsi Noe à Domino datus, extitère. Ex hoc † dulcissimo diuinæ clementiæ fructu spei nostræ gratissimus fructus pullulat, quæ ab arbore crucis processit: sic enim concinit Ecclesia, [Salue Crux sancta, salue mundi gloria, vera spes nostra] Virorem verò spei esse symbolum, antiqua omniũ
64 traditio satis probat. Dum igitur † Inquisitores viridem Crucem exaltant de Iesu Christi, & sponsæ ipsius Ecclesiæ clementia, qui fidem abnegarunt, & à Deo recesserunt, non despe rent cum impio & infidelissimo Cain dicente Genes. 4. [Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear] quin potius dicant cum Iob. 31. [Etiã si occiderit me, sperabo in eum] Ipse enim per Ezechielẽ c. 18. promisit, sic dicẽs: [In quacumq; hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor]
65 meritò igitur † Crux viridis illis ostẽditur, vt aspicientes in autorem fidei, & consummatorem Iesum, cum vera cordis contritione & fide non ficta ad thronum gratiæ ipsius gementes accedant, ex misericordiæ visceribus spem veniæ concipiant & matris Ecclesiæ benignitatem & misericordiam experiri mereantur.

Hæc sunt inter plurima alia quæ de viridis Crucis meditatione dicenda sese offerebant: quæ sanè omnia cum ipsis sanctissimæ Inquisitionis insignibus atque stemmatibus aptissi-
66 mè conueniunt, illius † namque vexillum Crucem habet viridem in cãpo nigro, quæ à dextris virentis oliuæ ramo decoratur, à sinistris verò districto gladio coruscat, scutum verò cõueniens versus cingit. [Exurge, Domine, & iudica causam tuam Psal. 73.] Viridis oliuæ ramus omnia à nobis de viridi Cruce dicta manifestè cõfirmat, potissimùm verò monet fidei iudices, nihil illis antiquius esse debere misericordia, & clemẽtia, quã
67 † oliua mirificè adumbrat, quæ ramos habet perpetuò virentes, & qui tempestates præ cæteris arboribus diutissimè ferãt, & aquis immersi nec tã citò corrumpantur, neque virorem amittant. Qua de causa hæc arbor restituti orbis, & placati numinis argumentum fecit, ob quam significationem eiusdem oliuæ ramis voluit in die Palmarum ab Hierosolimitis ouanter excipi, vt significaret diuinum pectus ad misericordiam iam inflecti, & ad hominum reconciliationem inclinare.

68 Gladius † verò à sinistris, nõ à dextris collocatus, ostẽdit primas misericordię deferẽdas, superexaltat enim misericordia iudicium, vt ait Iacobus cap. 2. Quare Inquisitores vt veri patres omnia prius tentare debent, vt ad Ecclesiæ benignitatem reos dispo nãt, & quasi inuiti videantur ad districtionẽ & vsum gladij accedere, atque ea charitate indui, qua Paulus incestuosum hominẽ tradidit Sathanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret in die Domini 1. Corinth. 5. cũ verò reorum pertinacia, atque obstinatio misericordię ianuas claudit, gladiũ distringere opus est [ad faciendã vindictã in nationibus, increpationes in populis, vt faciant in eis iudicium cõscriptum, & tradant impios vltricibus flammis: gloria hęc est omnibus sanctis eius.] Psalm. 149. Non sine causa gladium portant, Dei enim ministri sunt, Rom. c. 13. [vindices in iram ad vindictã malorum.] 1. Petr. 2. laudem verò bonorum. Id quod in gladio illo flammeo, atq; versatili paradisi diuina iustitia nos docuit. Gen. 3. docuit & præcursor Ioann. cùm dixit Matth. cap. 3. [Iam enim securis ad radicem arborũ posita est: omnis ergo arbor, quæ non facit fructũ bonũ, excidetur, & in

& in ignē mittetur: sicut igitur anti-qua illa arca, in qua vetus Lex cōclu-debatur, suauissimū manna simul cum virga continebat; sic vtique Crucem Domini, verā arcam, quæ Christū & legē gratiæ continet, ramus oliuæ & gladius comitātur, vt impleatur ver-bū Regij vatis Psal. 21. [Virga tua, & baculus tuus ipsa me cōsolata sunt.]

69 Tandem † campus niger, in cuius medio crux viridis collocatur, reorū pœnitentiā & ex peccatis cōceptam tristitiā cōmodissimè insinuat: quam tamen viridis spe veniæ temperat, ne fortè (vt Paulus 2. Corint. 2. ait) abun-dantiori tristitia absorbeantur: quin potiùs spe veniæ subleuentur. Et quā-uis timor supplicij (qui in fusco & ni-gro colore signatur) cōtristet, spes ta-men misericordiæ & charitas per ti-morē, veluti filū per setā (vt Augusti. dixit) inducta consoletur, & lætificet, & impleatur verbum Esaiæ Prophetæ c. 26. [A timore tuo cōcepimus, & qua si parturiuimus spiritum salutis.] Hūc spiritum salutis Ecclesiæ filijs, quan-tumcumq; dyscolis & impijs Inquisi-tores ex animo infundi desiderant, & reddi salutarē lætitiā omnibus modis exoptāt, & adiuuāt. Ad hoc benigni-tate, & seueritate vtuntur, ad hoc vi-ridē Crucē virētis oliuæ ramo, & gla-dio comitatam ostendunt, vt Dei iu-dicium imitentur, qui in illis exurgit, vt iudicet causam suam Psal. 73. Ad hoc nigrum campum oculis objiciunt vt culpatum grauitate perpensa, ad salutem contristentur, & lugeant, sic enim Paulus 1. Cor. 7. ait: [Gaudeo, nō quia contristati estis, sed quia con-tristati estis ad pœnitētiam, quę enim secundùm Deum tristitia est, pœni-tentiam in salutem stabilē operatur.]

De Rubo.

NEq; sanè ab hac consideratione aliena est, neque dissona, imò cō-

70 gruentissima † celebris illa consue-tudo, quæ in plerisque tribunalibus sanctæ Inquisitionis, maximè apud Hispanos inualuit, vt pridie actionū fidei in caminum incendij rubus solē-niter deferatur, cuius flammis, qui in-cendij supplicio digni sunt, exurātur, id quod cum his, quæ de sacræ Inqui-sitionis stemmatibus dicta sunt, ma-ximè conuenit.

71 Primò quidē † rubus ille Moysi olim in deserto ostensus, qui ardebat, & non comburebatur, fidē Ecclesiæ, & indeficientem ipsius splendorē aper-tè significauit, quæ ardet, & non con-sumitur, vt autor est Hieronymus in Esaiæ c. 43. habet enim infallibilem veritatem & firmitatem in promissio ne Christi ad Petrum Matth. 16. [Su-per hanc petram, id est, fidei confes-sionem, quam Petrus confessus est, ędi ficabo Ecclesiam meam, & portæ info ri non præualebunt aduersus eā] Im-piorum & hęreticorum hominum vo ragines, afflictiones, & persecutiones non præualebunt: & quamuis tanquā perfidus Simon cōtra Ecclesiam incē-dia iactent, non minus ab incendio seruabitur Ecclesia, quam tres illi pue ri sancti Daniel. 3. igne Babylonico in lenem auram conuerso per Angelū Domini seruati sunt, impijs hæreti-cis rubi flammis exustis, sicut ministri fornacem Babylonicum incendentes ipsius flammis periēre. De huius Ru-bi, id est, sacrę fidei spinis, commodis-simè intelliguntur verba illa Eccles. 18. [Sepiā aures tuas spinis] fides enim est ex auditu, vt Paulus ait ad Roman. cap. 12.

Secundò Rubus ardens, & non cō-burens cum gladio vindictæ & oliua misericordiæ maximè conuenit, cum sanctæ Inquisitionis tribunal in vtro-que munere vniuersas vias Domini, quæ (vt Regius vates cecinit) sunt misericordia & veritas, semper imi-tari studeat: & (vt iterum idem

Propheta dixit) Ira in indignatione eius, & vita in voluntate ipsius, non enim vult mortem peccatoris (vt per Ezechielem c. 18. & 33. restatur) sed vt conuertatur & viuat. Sic † Inquisitores fidei verè pœnitentibus misericordiæ & vitæ sinum aperiunt, lenisq; misericordiæ aura reficiunt, proteruos verò, & pertinaces, qui sunt Gentes, quæ ignorant Deum, & ab vnius, & veri Dei cultu, atque Ecclesiæ obedientia recedunt, veluti arbores infructuosas, autumnales, eradicatas, & bis mortuas, vt Iudas Thadæus Apostolus dixit) rubi flammis vltricibus tradunt, ipsius Dei iusti iudicis iudicium imitantes, qui per Ezechielem Prophetam contra impios, & sibi rebelles sic ait cap. 20. Viuo ego (dicit Dominus) quia in manu forti, & in brachio extenso, & in furore effuso regnabo super vos, & subijciam vos sceptro meo, & inducam vos in vinculo fœderis. Sic † nimirum fidei iudices non desiderant hominum perditionem, & interitum, sed pœnitentiam, & correctionem; atque ea de causa rubi solenni gestatione quasi cōminantur, & metuentibus Dominum dant significationem, vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti, & ardentis rubi splendoribus illustrentur, neque flammis comburantur: impij verò, pertinaces, & proterui, atq; misericordiæ visceribus indigni, ardentis rubi flammis exurantur.

72 (margin, at "vt conuertatur")

73 (margin, at "cam vos in vinculo")

74 Tertiò, † Rubus Inquisitorum munus accommodatissimè repręsentat, sicut enim rubus propter spinarum, & aculeorum dēsitatem tutissimum est camporum, & horrorum munimentum, quia ingredi volētes, & nocere pungunt, vulnerāt, lacerant, atq; cruentant: sic Inquisitores vineā Ecclesiæ, & ipsius fructus, & fidei sinceritatem vigilantissimè custodiūt, atq. ab hostium incursibus tuentur, & veluti Seraphiui versatili gladio Paradisum Ecclesiæ protegunt, Genes. 3. munimentumq; tutissimum sunt Ecclesiæ, & Samsonis vulpes, quę demoliuntur vineas Ecclesiæ, & quæ in facie quidem speciem sanctitatis habentes, in caudis ignem errorum ac hæresum gestantes in messem agri Dominici inferre conantur, rubi spinis vulnerant, & flammis exurunt.

75 Quartò, Rubus † rigore & asperitate, quæ potiùs frangatur, quàm flectatur, impiorum hominum obstinationem & proteruiam ad peccādum designat, qui sub sensibus delicias cōstituunt Iob 30. & qui peccatorum aculeis coronam plectunt, qua Christi Seruatoris nostri caput pungunt, atque cruentant Ioann. 19. & Matth. 27. potissimùm verò hæreticorū hominū asperi mores, & animi proteruia, pertinaciaq; designantur, qui potiùs frangārur, & comburārur, quàm flectātur; & sicut Rubi sentes ac spinę transeuntium vestes lacerant, sic spinosi & facinorosi homines prauo exēplo, & impij hæretici perfidia tunicā inconsutilem Christi Iesu scindunt ac lacerant, dum fidem, pacem, & charitatē Ecclesiæ, dilectissimę ipsius sponsæ, perturbant. Commodissimè igitur eiusmodi sceleratorū hominū incēdio rub⁹ adhibetur, vt de immarcescibili rubo fidei ignis prodeat, qui spinosos, inflexibiles, & pertinaces homines deuoret. Speciali tamē quadam ratione perfidorum & proteruorum Iudęorum, Iudaizantiumque incendio rubus cōuenit, vtpote quorum duci, & legislatori Moysi rubus ille mira Dei optimi dispēsatione & manifesta visione in deserto apparuit, vt in ipsius † spinis ardentis ignis flammis non combustis, diuini Verbi cum humana natura sacrā, & hypostaticam vnionem agnoscerent, & adora-

76 (margin, at "ruit, vt in ipsius")

adorarent, atque sacrosanctæ puerperæ Mariæ integritatem conferrentur, quæ vt verus rubus diuini ignis flammis cunctas hæreses in mundo interemit. Deus siquidè noster ignis consumens est, Deuteron.4. qui humanam naturam assumens non consumpsit, atque intra virginis intemeratæ vterum ardens, integritatem non tantùm non læsit, quinimò diuinis splendoribus illustrauit. Perfidis igitur Iudæis rubi typici mysterium, & vetustatem abnegantibus, ac reliquis hæreticis, & apostatis fidem in baptismo promissam pertinaciter deserentibus, appositè rubus pridie incendij præcedit, vt ignis vorax ex ipso procedens impios exurat; & impleatur verbum Dauid Regis Psalm.96. Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius, &c.

Diximus hucusq; de singulis stemmatibus, quæ sanctæ Inquisitionis scutum illustrant: superest vt vltimam manum imponētes, exponamus verba illa Psalmistæ Psalm. 73. [Exurge (Domine) iudica causam tuam] quæ Crucis signum ambiunt & exornant.

77 † Et licet verùm sit, quòd de primo aduentu Domini in carne intelligi possunt, non tamen minùs aptè Regius Propheta secundo aduentui furoris & vindictæ aptare visus est: Insurrexerunt namque hostes infestissimi aduersus Ecclesiam sanctam & incontaminatam, pro viribus nitētes eam euertere, vel ad minus suis erroribus & sectis turpissimis obscurare,

78 & fœdare; † quæ in spiritu præuisa fuerunt à Daniele Propheta cap.7. in illa visione mirabili & stupenda quatuor bestiarum de mari egredientium ad vastandam Christi Ecclesiam. Prima bestia erat, quasi leæna. Secunda, quasi vrsus. Tertia, quasi pardus. Quarta denique, & vltima omnium erat terribilis, & quæ cæteras deuorauit. Per quę designātur quatuor genera & status inimicorū, qui sanctam Ecclesiam infestare non desinunt. In Leæna præfigurata fuit persequutio immanis tyrannorum, in vrso persequutio hæreticorum, in pardo persequutio Saracenorum, quæ ortum habuit post obitum Heraclij Imperatoris circa annos Domini 700. quæ secta pardi nomine describitur à prædicto Propheta quia variæ nationes bestiales eam receperunt, vtpote Arabes, Tartari, & Turci, aliqua pars Æthiopum, amplexātes Mahumeti sectam, quę similis pardo describitur ꝑpter varietatem hæresum, quas in se continet, scilicet, Manichæorum, Montanorum, & Iacobitarum, qui adhuc circumcisionem seruant, ex quibus conficitur pestifera Mahumeti secta, vt videre est in suo Alcorano, quæ vsque ad Indos, Parthos, Persas, Syros, Medos, Chaldæos, & omnes Armenias, Asiam Minorem, Arabiam, Græciam, Syriam, Ægyptum, & Africam dilatata est, sic vt videatur ad vnicum Europæ angulū Christi Ec-

79 clesiam reduxisse. Quarta bestia † erat Antichristus, quæ cæteras tres deuorare dicitur, vtporè præeminens & potentior illis, qui tanquam caput omnium malorum iudicandus est, si attendatur malitiæ perfectio, quod apertè colligitur ex sacra Scriptura, & ab omnibus recipitur cum D.Gregorio in lib.15. Moralium, cap.38. vbi

80 ait Antichristū † omnium iniquorum caput esse; erit enim maximus inter omnes peccatores, vt apertè docet Paulus 2. ad Thessalonicen.2. vbi appellat Antichristum peccatum, & filium perditionis, & per Antonomasiam vocatur ille iniquus, & quod illius aduentus sit futurus in omni seductione iniquitatis: vnde omnes insigniter iniqui, qui eius aduentum præcedūt, Antichristi mystici vocantur.

tur.Et D.Paulus eos vocat ibidē my
sterium iniquitatis,dicens.[Et nunc
mysterium iniquitatis operatur]: &
prima Ioannis.4.dicitur[Antichristus
iam venit,& nunc iam est in mundo]
quia improborum hominum malitia
typus est & figura iniquitatis, quæ in
81 Antichristo futura est, qui quidem †
Iudæus erit, & nascetur Babylone
ex Tribu Dan, reędificabit templum
Hierosolimitanum à Romanis de-
structum, virtute dæmonis. Deo per-
mittente, multa operabitur prodigia,
ita vt in errorem inducantur (si fieri
potest) etiam electi: sed post quadra-
ginta duos menses. D. Iesus spiritu
oris sui interficiet ipsum. Ad eū con-
fluent omnes Gentes: nam ipse Anti-
christus erit circūcisus,& trahet ad se
Iudęos & Saracenos, & finget se ser-
uare vetus Testamētum, & etiam le-
gem Mahumeticam in parte,& tota-
liter negabit Christum, quia † dicet
82 se esse Messiam in lege promissum.
Itaque ex cunctis sectis & legibus ali-
quid accipiet, vt omnes seducat. Be-
stia hæc quarta à Daniele præuisa ne-
quior erit tribus, quia cum armis om-
nium acriter impugnabit Ecclesiam.
83 Nunc ergo† meritò conqueritur Da-
uid,& in persona Ecclesiæ Psal. supra
citato exclamat:dicens:[O Deus,qui
carnem assumens homines à morte
& peccato liberasti,veni iam in secū-
do aduentu magnifico & glorioso,
Exurge & iudica causā tuā. Vsquequo
ecclesia tua vexabitur per has bestias
immanes & horrendas? Recordare
quòd sumus populus tuus,& oues paf
cuæ tuæ. Exurge ergo, & leua manus
& potentiam tuam in superbias ini-
micorum infidelium, Iudæorum, ty-
rannorum, Saracenorum, hæretico-
rum& sequacium Antichristi]Quare
iterum conuersus ad Christum dicit:
[O Domine iustus Iudex, tu qui de-
disti pręcepta iustis,& promisisti pręmium obseruantibus, tu qui statuisti
commninationem transgredientibus
mandata tua,tu qui iustus es per es-
sentiam, & reddes vnicuique iuxta
opera sua: tu qui respicis de excelso
throno tuo iustos iniustè condemna
ri,Martyres à tyrannis occidi; bona
pauperum auferri, pupillos opprimi,
malos à vera via deflectere, & pessi-
mos homines à verâ fide deficere; tu
qui es Iudex vltionum,& Deus zelo-
tes,visitans iniquitates in tertiam &
quartā generationem, exurge, & iu-
84 dica causam tuam.]† Hoc zelo tutan
di Ecclesiam sancti Officij Inquisito-
res commoti,respicientes in autorem
fidei & consummatorem Iesum, pro
titulo Crucis aptissimè verbis Psalmi
stæ vtuntur,vt potè qui expectantes
aduētum Domini,& iudiciariam eius
potestatem ipsi à patre traditam in
cælo & in terra,interim puniunt ma-
los,vt reliquos deterreant, & bonos
tueantur,Ecclesiamq; Domini,ne be
stiæ pessimæ, & feræ horribiles ipsam
subintrare & euertere attententr,
quam veri & fideles Domini ministri
muniunt,ac custodiunt.
85 Quanti igitur sancta Crux † ha-
benda sit,satis nobis est perpendere
Dominum eā beasse:quibus mirabili-
ter confert illud B.Ioan.Chrysostom.
in Homilia de Cruce & latrone, in-
quit enim[Crux spes Christianorum,
Crux resurrectio mortuorū, Crux cę-
corum Dux,Crux desperatorum via,
Crux claudorum baculus,Crux con-
solatio pauperum,Crux refrenatio di
uitum,Crux destructio superborum,
Crux malè viuētium pœna, Crux ad-
uersus dæmones triumphus,Crux de
uictio Diaboli, Crux adolescētiū pæ-
dagogus, Crux sustentatio inopum,
Crux spes desperatorum,Crux naui-
gantium gubernator, Crux pericli-
tantium portus, Crux obsessorum
murus,Crux pater Orphanorū,Crux
de-

defensor viduarum, Crux iustorum consiliarius, Crux tribulatorum requies, Crux paruulorū custos, Crux virorum caput, Crux senū finis, Crux lumen in tenebris sedentium, Crux Regum magnificentia, Crux scurum perpetuum, Crux insensatorum sapientia, Crux libertas seruorū, Crux Imperatorum Philosophia, Crux lex piorum, Crux Prophetarum præconium, Crux annunciatio Apostolorū, Crux martyrum gloriatio, Crux Monachorum abstinentia, Crux virginum castitas, Crux gaudium sacerdotum, Crux Ecclesiæ fundamētum, Crux orbis terræ cautela, Crux templorum destructio, Crux idolorum repulsio, Crux scandalum Iudęorum, Crux perditio impiorum, Crux inualidorum virtus, Crux ægrotantium medicus, Crux emundatio leprosorum, Crux paralyticorum requies, Crux esurientium panis, Crux sitientium fons, Crux denique nudorum protectio.] Hæc B.Ioannes Chrysostomus.

De signis & Exuuijs, quibus pænitentium errores ignominiam, & resipiscentiam sanctum Officium denotat: ac speciatim de virga, cādela, aqua benedicta, barbæ & capillorum tonsione, mitra, fune, & veste siue sacco pænitentiali.

CAP. XI.

SVMMARIVM.

1 *Philosophi antiqui ab Ægyptijs mysteria suæ philosophiæ didicerunt.*
2 *Ægyptij quæ sciebant ab Israelitis acceperant.*
3 *Infamiæ notam Lacedæmone à Lycurgo inditam desertoribus, eamq; vestibus & barbâ attensâ significatā.*
4 *Infamiæ notulas ab Israele mutuatas.*
5 *Caino Deum infixisse notulas infamiæ.*
6 *Bonum per se bonum simplex & vniforme.*
7 *Malum sibi impar discolor & variegatum.*
8 *Diabolus vt Adamum falleret, malum boni figura & specie texit.*
9 *Adamus non peccasset si fructus malum illi innotuisset.*
10 *Pœnitens agnitâ hæresi, se peccatorem, Deum verò solum sui constantem confitetur.*
11 *De virga.*
12 *Virgam Dei θεομῆνιαν, id est, ipsius iram esse.*
13 *Lucifer ob hæresim irâ Dei tactus est, sine spe pœnitentiæ.*
14 *Virga iudiciariam Inquisitionis potestatem designat.*
15 *Virga est mensura, libraque Critolai.*
16 *Oderunt peccare mali formidine virgæ.*
17 *Virgæ suæ summitatem melle illitam ori admouens Ionathus illuminatur.*
18 *Virga Dei triplex est, verborum, minarum, & virgarum: sic triplex sancti Officij virga.*
19 *Inquisitio à virgis fructum sperat, sin minus arborem siccam in ignem mittunt.*
20 *Virgæ propriū est vt flores & ramusculos producat, id est, resipiscentiam.*
21 *Virgâ vt vestium sordes, sic animorum prauitates excutiuntur.*
22 *Virga pœnitentiæ symbolum tam priuatæ quàm publicæ.*
23 *Virgâ vsus Gregorius Nazianzenus in pœnitentia priuata.*
24 *Virgâ vsus D. Paulus in pœnitentia publica.*
25 *De candela.*
26 *Igni dæmones fugari docuit Pythagoras.*

74 *Funes in sacris pro peccatis dicuntur.*
75 *Funes maximè propriè pro hæresibus sumuntur in sacra Scriptura.*
76 *Heresis non est primam peccatum, sed pœna precedentium peccatorum.*
77 *Pœnitentes cum fune collum ambiente incedant.*
78 *Funis pœnitentibus, & pœnitentes videntibus terror est.*
79 *Obiectum mouet potentiam.*
80 *De veste siue sacco.*
81 *Differentia inter vestem pœnitētium, & scapularium monachorum.*
82 *Vestis ad instar colobij quo vtebantur Africani Anachoretæ.*
83 *Colobium saccus fuit Anachoretarum.*
84 *Saccus siue cilicium solatio & medicinæ fuit patribus Ecclesiæ nascentis.*

NEMO vel parum in literis humanioribus exercitatus, qui legislatores, & philosophos ignoret olim ab Ægyptijs magnā eorum quæ scirent partem concepisse, adeo quidem, vt scripserit Iamblicus fuisse
1 illos † solitos ex tota Grçcia in Ægyptum proficisci ad columnas Mercurij, ex quibus tanquā ex aliquo fonte se sapientiæ cuiuslibet haurire aquas effingebant. Equidem sic existimo inter Ægyptios iacta fuisse diuinæ
2 cuiusdā sapientiæ semina per † Israelitas, quos Deus omnium rerum cognitione tanquam primogenitos filios resperserat. Inde factum esse, vt permulti Ægyptiorum docti essent, à quibus Pythagoras, Plato, & Lycurgus ea didicerint, & Græciæ tradiderint, quæ non multùm ab instituto diuino, & Israelitarum vsu, & obseruantia recedere videntur. In eadem mecum erit opinione magnus ille Archiepiscopus Thessalonicēsis, Eustathius in commentarijs ad Dionys. Alexandrinum, quo loco Ægyptios omnium hominum primos terram coluisse, arbores plantasse, tempora suis interuallis distinxisse, & rebus imposuisse nomina profitetur. Plura in eam rem mihi dicenda essent, nisi breuitatis studio reuocarer ad ea quę mei sunt instituti: hæc tantùm dicta sint ne quis miretur à Gentibus esse nonnulla in suum vsum traducta, quę cum Israelitarum institutionibus cōgruere senserit. Plutarchus in Age-
3 silao cum de † Lacedæmoniorum legibus militaribus loquitur ait institutum à Lycurgo fuisse, vt si quis ad hostem defecisset pro infami haberetur, atque vt infamiæ notas in perpetuum ferre imperatum. Græca quòd huc faciant apponemus. [Οὐ γὰρ μόνον ἀρχῆς ἀπείργονται πάσης ἀλλὰ καὶ δοῦναί τινι τούτων γυναῖκα καὶ λαβεῖν ἄδοξόν ἐστι. παίει δὲ βουλόμενος αὐτοὺς τῶν ἐντυγχανόντων οἱ δὲ καρτεροῦσι περιιόντες αὐχμηροὶ καὶ ταπεινοὶ τρίβωνάς τε προσγεγραμμένους χρώματος βαπτοῦ φοροῦσι, καὶ ξυροῦνται μέρος τῆς ὑπήνης, μέρος δὲ τρέφουσι. Non enim solùm (inquit) omni priuantur imperio, sed etiam aut eorum alicui vxorem dare, aut ab ijs accipere ignominiosum est. Cædit illos præterea quicumque vult ex occurrentibus, ipsi verò tolerant squalidi, & summissi, vestésque laceras inscriptas colore intincto ferunt, tum barbæ partem radunt, partem nutriunt.] Hæc sunt ignominiæ signa quæ vbiq; sequi iussa sunt eum qui turpi & proditoria deditione ciuitatis oblitus suæ, sequi hostē quàm municipes suos maluerit. At verò hęc
4 non à Gentibus, sed à † Gente Dei quæ seruitutis iugū in Ægypto subierat emanarūt. Etenim legislatricem illam supremam prouidētiam ab initio

tio peccati sanxisse animaduerto,
vt principes nostri Parentes, qui à
vexillo sui creatoris ad euersoris si-
gna effugerant, & in contubernio
vitiorũ mererentur, meritò suę fugæ
signis induerentur. Atq; vt quod de
Adamo & Eua dicẽdum est hoc loco
5 non prætermittam, sic & facinus †
Caimi vt respiciam locus admonet
Genes. 4. vers. 15. [Posuitque Domi-
nus in Caim signum vt non interfi-
ceret eum omnis, qui inuenisset eũ]
Sed quamobrẽ id Deus fecerit Gre-
gor. Nyssen. Episcop. περὶ κατασκευῆς
ἀνθρώπου c. 20. explanat elegãter, cuius
& Græca cum è re sint trãstulimus in
6 hũc locum. [Τὸ ὄντως † ἀγαθὸν, ἁπλοῦν
καὶ μονοειδὲς ἐστι τῇ φύσει, πάσης διπλόης
καὶ τῆς πρὸς τὸ ἐναντίον συζυγίας ἀλλό-
7 τριον. τὸ δὲ † κακὸν ποικίλον τε καὶ κατα-
σχηματισμένον ἐστιν ἄλλο τι νομιζόμενον,
καὶ ἕτερον διὰ τῆς πείρας ἀναφαινόμενον.
οὗ τὴν γνῶσιν, τουτέστι τὴν διὰ τῆς πείρας
ἀνάληψιν, θανάτου καὶ διαφθορᾶς ἀρχήν
τε καὶ ὑπόθεσιν γίνεσθαι. διὰ τοῦτο προσ-
8 δείκνυσιν † ὁ ὄφις τὸν πονηρὸν τῆς ἁμαρ-
τίας καρπὸν οὐχ ὡς εἶχε φύσεως τὸ κακὸν
9 ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐπιδείξας, οὐ γὰρ † ἂν ἠπα-
τήθη ὁ ἄνθρωπος τῷ προδήλῳ κακῷ, ἀλλὰ
διά τινος ὥρας τὸ φαινόμενον ἀγλαΐσας.
Latinè hęc sic dicũtur. Quod re vera
bonum est, simplex, & vniusmodi na-
turà est, ab omni diuersitate, & copu-
la rerum aduersantinm alienũ. Quod
verò malum illud & variegatum, &
pigmentis circuminsignitũ est, aliud
quiddam quod debeat existimari, &
alterũ per experientiam deprehẽdi,
cuius cognitionem, id est, per experi-
mentum habitum si cõsiderationem
attigeris; mortis, & corruptionis ini-
tium scopumq; esse perpendes: quare
ostendit serpens improbum peccati
fructum proferens quod videri tan-
tùm poterat; non vt erat natura ma-
lus (non enim deceptus esset homo
malo perspicuo) sed illud per quãdam
apparentẽ pulchritudinẽ concinnãs]
Ecce hic elegans Theologus malum
vocat ποικίλον καὶ κατασχηματισμέ-
νον, i, variegatum, & signis schematisq;
indutum: nam princeps ille peccati,
vt illos ad peccandum inuitaret ala-
criùs signis ornatioribus fructum iu-
cundiorem exhibuit. Itaq; cum mali
ornatu inusitato decipiatur pecca-
tor, æquum est vt à peccandi consue-
tudine vestibus incultis, & inornatis
10 deterreatur. Nã † detecto, & agnito
falsi velamine, ad lucis & veritatis spe
culum oculos admouet, quo Deum
solum bonum, se verò peccatorem
penitus esse apud omnes animo, &
veste insolità profiteatur. Verùm ad
vniuscuiusque signi symbolum æquũ
est vt accedamus.

11 De † Virga.

INquisitores igitur in actione fidei
cum pœnitentes absoluunt, & re-
conciliant virgis vtuntur, vt monean
tur se per hæresim à Dei gratia deci-
disse in eius iram & furorem: nã † vir
12 ga Dei eius furor est, etiam apud Poe-
tas, vt rectè interpretatur Eustathius
in illud Homeri Iliad μ.

——Ἀργεῖοι δὲ Διὸς μάστιγι δα-
μέντες

——Argiui domiti Iouis inde
flagello

Ait enim ille Poetam vocare μάστιγα
τοῦ Διός, flagellum siue virgam Iouis
θεομηνίαν, id est, iram Dei: quo etiam
significatu passim in sacris volumini-
bus legitur, vt est Psalm. 88. [Visitabo
in virga iniquitates eorũ] nulla enim
est peccati ingluuies, cuius fœtore
magis exardescat zelotes ille rerum
conditor, quàm hæreseos, quã prius-
quam orbem conderet eo furore ac-
13 census est in † Angelum lucis, vt eum
à cæli splẽdore in remotissimas abys-
sos deturbarit, omni pœnitentiæ spe,
& mi-

& misericordia denegata, quantumuis ab hac doctrina alienus Origenes contrarijs opinionibus nitatur. Perpendant obsecro pœnitentes, quàm indulgentissimè secum agatur dum scapulis virgas excipiunt, vt exinde abeant, & furoris diuini memores in posterū caueāt ne relabantur. Sed &
14 virga† iudiciariam potestatem quam Inquisitores ipsi in impios hæreticos, ac suspectos de hæresi exercent repræsentat, & significat, quæ vt instrumentum assumitur ad puniēnda peccata, & delicta grauia, vt habetur in c. remittuntur 23. q. 5. vbi dicitur quod Asur fuit virga furoris Domini ad vltionem multarum Gentium, vt legimus 1. Machab. c. 1. nam
15 virga † est mensura, & pondus quo mensurantur merita, vel demerita alicuius, quemadmodum quantitas rerum virgis solet metiri, ob idque iuxta quantitatem delicti virgis cæduntur pœnitentes, & eorum culpæ appenduntur; & mensurantur: quia vt dicitur Deuteronom. 25. iuxta mēsuram culpæ debet esse plagarū mo-
16 dus. Solent enim † mali qui amore virtutis non alliciuntur ad opera laudabilia exercēda virga corporalis afflictionis, & punitionis à vitiorū coinquinamentis retrahi, & viam veritatis intrare. Vnde in Psalmo 44. dicit Propheta [Virga directionis, virga regni tui,] & Prouerb. 22. legimus [Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam.] Est enim hoc munus Pastorum, & Prælatorum; cùm subditi recusant dirigi præcepto Legis eos pœna, & supplicio coercere, & reducere: quia virga, & correctio sapientiam tribuit. Prouerb. 29. qui enim suaui Legis dispositione, & superioris præcepto gradum non sistit, verbera experiatur necesse erit, vt intelligat, & resipiscat. Hoc aptissimè figuratum fuit 1. Reg. 14.
17 vbi extremitas † virgæ in melle ponitur, & comeditur, & oculi Ionathæ illuminantur. Quia reuera subditus, si cū melle dispositionis Legis & Prælati non eruditur virgam asperæ correctionis degustans, statim oculi intellectus eius, vt alterius Ionathæ illuminantur. Quod præclarè significauit Esaias cap. 28. dicens [Vexatio dabit intellectum.] Virga illa est virga diuinæ simillima à qua (cum omnis potestas à Deo sit) & originē habuit,
18 & † triplici stipite stabilita est. Habet enim Christus (ait Clemens Alexandrinus Pædagog. lib. 1. c. 7.) virgam disciplinæ, imperij, & potestatis: nimirum vt quibus verba non medentur, medeantur minæ; quibus minæ non medentur virga medeatur: quibus verò virga nec medetur, eos ignis depascat. Quamobrem Prophera Esaias cap. 11. postquam ipsum Christum vocauit virgam [egredietur virga de radice Iesse] statim illius virgam primam descriptione suā erigit. [Non (inquit) secundum opinionem iudicabit; neque secundum loquelam arguet peccatores terræ] & per Dauid Psalm. 117. [Castigans castigauit me Dominus, & morti non tradidit me.] A Domino enim castigari est à morte liberari, & dicit per eundem Prophetam Psalm. secundo. (In virga ferrea pasces eos) eā quoque motus Apostolus in Epistol. ad Corinth. cap. 4. [Quid vultis (inquit) in virga veniam ad vos, an non in dilectione & spiritu lenitatis?] Addatur & illud Psalm. 113. Virgam potentiæ emittet Dominus ex Sion. Hæc est summi Inquisitoris Christi potestas quam ille Petro, & Petrus Inquisitoribus concesserūt. Insuper virgis vtūtur Inquisitores satis accōmodatè, & propriè: Sicut enim virga in principio ex sui natura est flexibilis, tenera, & mollis, in fine vero fit dura crassa, atque difficilis,

difficilis, sic Inquisitores dum pœni-
tentes fragilitatis, vel ignorantiæ la-
be delinquentes sibi recōciliant, sunt
molles, & misericordes: si tamen pò-
stea hæretici malitiâ superati in pec-
cata cōmissa iterum lapsi fuerint illos
percutiunt, & feriunt rigidè vsque ad
ignis combustionem. Primùm tentāt
19 vtrum virgis † ob oculos positis con-
cipiant, & producant pœnitentes va-
rios fœtus, & fructus bonorum ope-
rū, sicut Gen. 30. legimus quod oues
Iacob solo aspectu virgarum produ-
cebant fœtus diuersorum colorum: si
tamen id non prodest percutiunt
eos in virga ferrea, & tamquam vas
figuli cōfringūt eos, vt dicitur Psalm.
2. Virga cum primum nascitur, pro-
20 ducit † ramusculos floridos, folia pro
dit, & fructus germinat, quia humor
irriguus eā fœcūdat: sic etiam ex cor-
rectione multas virtutes oriri experi
mur, dum cor pœnitentis conteritur
& emollitur. In arca Testamenti simul
cum virga Aaron erant tabulæ, & mā
na, vt testatur Apostol. ad Hebr. 9. vt
intelligamus, quod manna gratiæ, &
deuotionis ferè semper virgam cor-
rectionis comitatur. Vnde Psalmista,
Psalm. 82. dicit [imple facies eorum
ignominia, & quærent nomen tuum]
& Exod. 17. & Num. 20. legimus quod
Moyses bis percussit virga silicem, &
eruperunt aquæ largissimæ, verè qui
rigidè corripiuntur, & percutiuntur,
tandem aquâ deuotionis sanantur.
Præterea Inquisitores pœnitentes vir
21 gis cædunt, quia sicut virgis † vestes
à puluere excutiuntur, ita subditi er-
rantes à prauis hæreticorum conuer-
sationibus per visitationis excussio-
nem tamquam à puluere excutiun-
tur, & mundantur. Vnde Exod. 8. di-
citur [Extende virgam & excute pul
uerem]. Vtuntur denique virgis In-
quisitores, vt debiles in fide stabiliant
& sustentent; quia hic est finis &
scopus præcipuus Inquisitorum qui
Pastores fideles, & custodes vigilan-
tissimi sunt gregis Dominici. cap. ac-
cusatus. §. sane. & §. de quæstionibus.
& cap. vt officium. §. denique. de hæ-
retic. lib. 6. Clem. 1. de hæret. Albert.
in Rubr. de hæret. in 6. quæstione. 5.
num. 3. Virgæ enim sunt aptissimum
instrumentum quo sustentantur, &
firmantur claudi & debiles, vt sic per
spem, & fiduciam in vera fide solidentur;
& vias Domini discurrāt. possint-
que dicere cum Psalmista Psalm. 22.
[Virga tua & baculus tuus ipsa me cō-
solata sunt] His de causis vtuntur vir-
gis pœnitentes. At verò cum se pœ-
nitentium nomine ad Christi, & Ec-
clesiæ amplexus recipiant pœniten-
tiæ symbolum æquum est vt non so-
lum experiantur, sed etiam vbique
terrarum secum deferant, quin autē
22 † symbolum pœnitentiæ sint virgæ
nemo dubitat, siue pœnitentia priua-
23 ta siue publica sit: sic enim † eā adhi-
bet Gregor. Nazianz. in poematio de
pœnitentia κατὰ σαρκὸς contra car-
nem.

Mæror ades, æstumque mihi vigil exime nostro
Vt videas tergo verbera grata dari.

Sed hæc penitentia priuatis parie-
tibus contenta. D. Paul. eo vsus sym-
24 bolo † manifestauit publicè Romanæ
Ecclesiæ in ea Epistola quam ad eos
dedit cap. 6. se corpus suum pœniten-
tiæ virgarum submittere [castigo cor
pus meum & in seruitutem redigo]
quo loco vsus est verbo ὑπωπιάζω
quod est propriè sugillis & vibicibus
afficio.

25 De † Candela.

QVia tamen in viam Domini dirip
cere oculos & animi sensus sine
lu-

lumine nemo potest, quod quidē vocāt fidei lumē Theologię magistri, in eo necesse est vt ambulēt pœnitētes. Enimuero in sacris Paganicis voluit
26 Pythagoras † ignem adhiberi quòd eo dæmones fugari & disijci crederet. Totus in ea doctrina Proclus in commentarijs ad Timæum Platonis. Veruntamen vt mysteria Catholicæ religionis autorem Deum solum habent, cuius summa ratio in Christiano tholo insita est, rationes Pythago-
27 ræ missas facimus, vt in eo qui est † lux vera, lumen de lumine, & ratio per se subsistens.

——λόγος αὐτοφύτοιο θεοῦ, φῶς ἐκ φάεος φῶς

Vt loquitur Nonnus Panopolitanus in Paraphrasi Euāgelij secund. Ioan.) rationes arcanorum nostrorum, & luminis lumen à Deo inquiramus.
28 Dicimus igitur † igniculos, siue lumina fidei internis medullis pœnitentis accendi debere, eamq; esse lucē verā & essentialē (fidē dicimus) quę lucis nomine sæpe in sacra Scriptura nominatur, vt patet ex Ioanne c. 12. [dum lucem habetis credite in lucem] id est, dum lucem fidei habetis credite in Christum, qui de semetipso dixit [Ego sum lux mundi] & Propheta Regius Psalmo 88. dicit [Domine in lumine vultus tui ambulabunt] Vultus enim Patris est Christus, qui lux est vera illuminans omnem hominem, venientem in hunc mundum Ioan. 1. Paul. etiam ad Ephes. 5. [Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino] quasi diceret caligine infidelitatis obscurati. Nunc autem lux facti estis, cum peruenerites ad agnitionem verę fidei. Et ratio efficax, & euidens quare fides lux appelletur est, quia cum omne quod manifestatur in lumine manifestetur, vt ait Paulus loco citato, &
29 † fides sit quæ manifestat nobis res diuinas, hinc prouenit, vt aptissimè lux dicatur. Si ergo fides est lux intellectus nostri, quæ initium est omnis nostræ iustificationis, & vitæ spiritualis (sine fide enim impossibile est placere Deo) merito Inquisitores dum hæreticos reconciliant præcipiunt, vt illi loco pœnitentiæ candelas extinctas manibus gestent, vnde
30 insinuent † lumen fidei in eorum mentibus per hæresis & infidelitatis peccatum omnino extinctum fuisse, quod per pœnitentiam restituere, & vero fidei lumine conētur iterū accendere, is enim sensus est mysticus illius allegoriæ Dominicę, quā refert D. Matt. c. 5. [Non accendūt lucernā & ponunt eam sub modio, sed super candelabrū vt luceat omnibus, qui in domo sunt] quo loco Theophylactus
31 innuit † lucernam primùm accensam esse à Deo, hominis autē esse dare operam ne illa extinguatur, sed vt vitæ quam bene instituit fulgor alijs illucescat. Præterea cereas illas esse non carent significatione. Cera enim inter alia quę ei propria sunt hoc habet, vt diuersis sigillis & characteribus informetur. Hęretici igitur homines dum reconciliātur cereos tenentes profitentur per feruorem concupiscentiæ corda ita liquata sua, vt varias sectas susceperint, dum sua obscœna desideria complerent. Quare sicut cera rebus humidis induratur, siccis verò & calidis liquefit, ita hæretici qui humidis delicijs carnalibus obstinati, & indurati in infidelitate permāserunt, necesse est vt etiā dum conuertuntur tanquā cera, siccitate & calore tribulationis, & pœnitētiæ iniūctæ liquefiant. Mentes enim quas prosperitas deliciarum mundana indurat, vexatio afflictionis emollit. Sic Psalm. 96. [Montes sicut cera fluxerunt] montes enim sunt huiusmodi hæreticorū corda, tumida & superba quæ tunc

Bb per

per contritionē fluunt, & resoluuntur quando Deus ministros suos tribulationibus calefacit & mollitur, in eam sententiam Dauidis verba meditatus Gregor. Nyssen. cum omnibus descendir, vt per † ceram non accen-
32 sam lubricam fidem velit intelligi, idololatriam, & hæresim in eo libello, qui nuper luci datus est ab Episcopo Cytheriensi Maximo Margunio.

Prætetea tria concurrunt ad cerei compositionem; quæ maximè sunt notanda, Primum est filum stupeum quod cerei fundamentum est. Secundum, cera quâ inuoluitur, luminis est nutrimentum, & Tertium ignis quo accenditur post absolutionem, qui cerei maximum & proprium est ornamentum & complementum. Cereus ergo iste sic formatus super cādelabrum imponitur, & ad lucendum super altaria collocatur, eo modo designatur Christus Dominus quod tres partes seu substātias habuit, & ea ipse compositione ex his quæ non importaur imperfectionē vt fatentur Theologi componitur, & cōstituitur, in qui
33 bus filum internum † animam Christi sanctissimam quæ interius latita-
34 bat, designat, cera † carnem ipsius immaculatam quæ circumstabat deno-
35 tat, ignis autem † diuinitatem eius significat quę vtrique animę scilicet & corpori se copulabat, & hic Dominus qui verus sol, & splendens lux est in candelabro, Ecclesiæ suæ super imponitur, vt luceat omnibus qui in domo
36 eius sunt. In ipso enim fuerunt septē † lucernæ ardētes, & splendidissimæ: septem scilicet dona Spiritus sancti, quibus fuit repletus. Filum etiam stupeū
37 significat † fidem internam, & occultam, quæ in nobis est fundamentum totius nostri ædificij spiritualis, cera
38 verò † spem nostram, qua animus noster vestitur, & inuoluitur, & est etiā indumētum ipsius fide: lumen deniq;
39 ipsius cerei apertè demonstrat † ignē charitatis, quæ cōplementū est perfectionis Christianę. Ex his facilè est perspicere quàm aptè pœnitentes hæretici dum reconciliantur cereos extinctos in manibus deferāt, vt tali ceremonia apertè fateantur se negasse illa tria, quę in Christo diximus correspondere alijs tribus ex quibus cereus coalescit. Et dum hoc fatētur, cōuincuntur, etiam se amisisse alia tria, quæ in baptismo susceperunt, fidē scilicet, spem, & charitatē. Et hæc omnia per peccatum infidelitatis extinxisse negarunt Christum qui dicitur lumē de lumine, & in cuius lumine videndus est pater æternus Psalm. 35. qui lumē etiam est Gentiū: lumen Ecclesiæ, & lux magna Esaię. 5. 42. & 49. qui est lux meridiana, & splendor diuinæ præsentiæ in Ecclesia, Isaiæ. 18. & 60. est Christus luminare maius Genes. 1. est lucerna pedibus, id est mundo, & lumē semitis æternis. Psalm. 118. est lux & imago diuinæ bonitatis & splendor paternæ gloriæ Paul. ad Hebr. 1. & denique est Christus lux orta iusto, Psalmo 96. Qui ergo Christum Dominū verum lumen tot modis & titulis per
40 fidē abnegarunt, meritò † se luce destitutos fuisse cereo extincto profiteātur, & qui opera praua & scandalosa perpetrarunt, lucernas extinctas as-
41 portent; † ardentes enim quas in manibus tenemus sunt opera bona quæ alijs per bonum exemplum demōstra-
42 mus vt ait Gregor. homil. 13. † quādo verò cerei accenduntur, lumen quod assumunt reecōciliati Christi est fides quam de nouo recuperant, & profitentur seruaturos se per bona & consummata opera facta in dilectione, & charitate Dei (qui lux est) exemplis proximè demonstrandis.

De

43 *De † aqua benedicta.*

AQuæ lustralis, siue benedictæ originem, qui Religioni Catholicæ aduersantur, & idololatriam, ac Gentilium ritus Ecclesię Romanæ obijciunt, & Græcis & Romanis peculiarem fuisse nugantur. Non equidem
44 nescio † vtrosque aquis purgatorijs vsos esse. Nam passim apud Poetas huiusce ritus mentionem factam vidimus. Et Apollonio Rhodio Argonautic. 3. vbi Medea spectro territa quod ipsa noctu viderat, statim à crepusculo pergir ad ripam fluminis, vbi

——terrorem vt tolleret vndis,
Mæsta caput lauit fuso Medea capillo.

Et Virgil. 10. Æneid. 6.

——ter socios purâ circumtulit vndâ,
Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ.

Verùm vt alibi præmonuimus, si quid Gentibus in vsu fuit, quod accedere ad ritus nostros videatur, id demum eos ab Ægyptijs, Ægyptios à Iudæis mutuatos esse compertū est:
45 nam quod attinet ad lustralē† aquam nostrā in veteri lege Leuit. 14. omni curâ, & solicitudine pręcipiebatur leprosum de castris eiectū ad societatē aliorum nequaquam reuerri, quin priùs hyssopo, aqua, & sanguine asper geretur. Non dissimiliter Inquisitores hæreticos infidelitatis leprâ infectos, & de Ecclesię castris abiectos, Dei & Angelorum cōsortio priuatos, vt decenter, & salubriter redire valeant ad Christianorum cœtum, ipsumque inficere vanâ suâ conuersatione non præsumant, aquâ benedictâ salurari, & quæ memoratiua est Dominicæ Passionis, & hyssopo humilitatis, subiectionis, & pœnitentiæ aspergunr, & mundanr. Sic Regius vates orabat Dominum, dicens Psal. 50. [Asperges me, Domine, hyssopo & mundabor, lauabis me, & super niuē dealbabor.]
46 Anima enim † quæ infideliter fornicata est cū idolis & amatoribus multis pœnitentię asperitate, & amaritudine aspergenda est. Sic legimus fecisse Thamar Dauidis filiā ab Ammō fratre suo stupratam, 2. Reg. 13. quæ aspergit cinere caput suū, & rupit talarē tunicā, quâ vt filia Regis ornabatur: & de domo corruptoris sui recedebat clamās; ingressaq; est in domū Absalon fratris sui, ibiq; māsit. Enim-
47 uerò † anima pœnitēs postquā à pristina cōuersatione, & falso idolorū cultu ad verā fidem se cōuertit, vt aduertit quod frater suus Ammō, id est corpus suū, ipsam diuersis vitijs fœdauit, amara, & tristis per contritionē tunicam cōscientię rūpit per cordis, & oris cōfessionē, ad Deum clamat per orationē, caput id est, mentē præcipuā hominis partē, cinere aspergit pœnitentię impositionē humiliter acceptans, de domo falsi fratris corruptoris, id est infidelitate, & prauæ sectę errore recedit per contēptum, & abominationē, & domū Absalon, qui patris lucerna interpretatur, idest ad Christū verū fratrem reuertitur: in domumq; eius, quæ Ecclesia est, ingrediens, ibi manet cū proximis fidelibus: laudās & diligens Deū, qui de potestate tenebrarum ipsam eripuit. At quia laus diuina mētes quietas, & sedatas à tumultu rerū humanarū expostulat liberas ab hostis oppressione, recōciliati aquâ benedictâ priusquā absoluātur ab Inquisitoribus aspergūtur: ex hoc enim quamplurima bona ipsis proue-
48 niūt. Primùm† ab illis aqua benedicta propulsat, & profugat dęmones. Vnde Hugo de Sācto Victore lib. de Sacramētis dicit [hac igitur aquā fideles aspergūtur, & habitacula fideliū illustrantur ab illusione, & infestatione malignorū spirituū, in quo aqua benedicta figurari potuit in sanguine agni Paschalis, qui in postibus habitaculorum ad repellendū exterminatorem

Dei mandato ponebatur Exod. 12. Guillielm. etiam Durandus in Rationali diuinorum, lib.4.cap. 4.dicit,[Sacerdos aqua benedicta altare, Ecclesiam, & populũ aspergit, vt omnis immundorum spirituum spurcitia, tam de habitaculo quàm de cordibus eorum fidelium propellatur.] Hæc eius est virtus primaria, & ad hoc ab Apo-
49 stolis Ecclesiæ tradita est, vt† eius aspersione dæmonis astus euellatur, cui fidẽ facit S.Clemens D.Petri Apostoli discipulus libr.8.constitut. Apostolicarum cap. 29. vbi meminit sanctificationis, seu benedictionis aquæ, deinde enarrat vim benedictionis his verbis.[Tribue ei vim sanandi, depellendi morbum, & fugandi dæmones, idq; per Christũ spem nostram.] At ea maximè de causa aquæ vtitur
50 ministerio populus Christianus, † quod lota renatorum corpora in sacramẽto Baptismatis per aquam sordibus suis eluantur: cuius rei typus fuit in sanguine agni, quo postes ædium priscus Dei populus ad repellendum percussorem aspergebatur. Hæc cum attentiùs, vt omnia solet discurreret Cardinalis Turre-cremata in tit.de consecratione distinct. 3. c. aqua sale, insurgens in hæreticos dicit. [Hanc arbitror esse causam, cur diabolus in mentem hæreticorum huius sacramentalis virtutis, ita specialiter fidem extinguit, vt videlicet per infidelitatis errorem, hac Christianæ religionis armatura neglectâ quâ impugnationis aggressus reprimitur, & arcetur, liberius eorum mẽtes dæmon habitaret & possideret] Alexand. etiam Papa de consecratione distin.3.cap. aquam. dicit [aquam sale conspersam in populis benedicimus, vt ea cuncti aspersi sanctificentur, & purificentur, quod omnibus sacerdotibus faciendum esse manda-
51 mus, nam si† cinis vitulæ aspersus populum sanctificabat, multo magis aqua sale aspersa, diuinis precibus sacrata populum sanctificat atq; mun-
52 dat. Et si † sale asperso per Heliseum Prophetam, sterilitas aquę sanata est, quanto magis diuinis precibus sacratus sal sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos sanctificat, & purgat. Cætera bona multiplicat, insidias diaboli auertit, & à phantasmatis versutijs homines defendit. Hæc sanè verba maximè videntur consonare cum illis Prophetæ Ezechiel.cap.36.dicentis. [Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabit vos.] hoc manifestè apparet in recõciliatis, qui ad verum Dominum conuertuntur in Ecclesia; etiam cum sal benedicitur, hęc verba proferuntur, [vt efficiaris sal exorcizatum in salutem credentium, & sis omnibus te sumentibus sanitas animæ, & corporis: effugiat, atque discedat ab eo loco, in quo aspersum fueris omnis phantasia, & nequitia, vel versutia diabolicæ fraudis, omnisque
53 spiritus immundus adiuratus] idque† maximè diuinam bonitatem, & prouidentiã decebat, vt dæmon qui superbiâ elatus, extenso collo contra Deum se erexerat creaturâ humili, & leui aquâ scilicet sanctificatâ, eiusq; aspersione ab omnibus locis, & creaturis expelleretur: & qui Deum dominatorem terræ habere recusauerat huius aquæ vi ipse inferiorẽ se agno-
54 sceret. Hæc aqua † dæmonis infestissimas tentationes, & prauos cogitatus animæ immissos efficaciter depellit, mentemque disponit & præparat ad orationem, vt Deo cum maiori fructu adhęreamus, eius aspersione mundi effecti. Vnde Numerorum
55 19. legimus quod † nullus immundus castra ingrediebatur, quin priùs expia-

expiationis aquâ expurgaretur, & Exod.30. nemo nisi lotus in templum ingrediretur, inde quisquis ad Dei ta-
56 bernaculum accedit,† cum se resper-gir illius aquæ limpido arcano saltem venialibus erratis seu levioribus ad-
57 missis purificatur. Hinc etiam † in Ecclesia, & eius ingressu ad latus dextrum si cómodè possit, apponitur vas aquæ benedictæ, vt fideles ingredientes ad orandum Deum se disponant ad emundationem, quæ fit per contritioné, vt sic effugantes dæmones, qui omni conatu orationis fructum impediunt, illum liberiùs, & vberiùs consequantur. Facit etiam aqua be-
58 nedicta vt † sanctius diuina mysteria valeamus peragere: quod aduertens D.Thom. in 4.distinct. 2.dixit. [Aqua benedicta valet contra omne quod sacramentorum effectum impedire potest] remittit peccata venialia ex eod. sancto Thoma. in 3.p. quæstione 65.art.1. ad 6.& 8.& in 4.distinctione 2.quæst.1.art.2.ad septimum. Potens
59 etiam est hæc aqua sancta † incantationes diabolicas dissoluere, & expellere: refert etiam Ioan. Stephanus Durantus (si tamen eius libri autor fuit) De ritibus Ecclesiæ Catholicæ libr. primo cap. 21. insigne miraculum ex Epiphanio libr. primo tom.
60 secundo, in hæres. Ebionitarum, † de Iosepho quodam comite Christiano, qui cum instaurare vellet Hadriani templum in honorem Christi, egeretque calce, & caminos seu fornaces fieri iussisset, tunc aggressi sunt callidi Iudæi præstigijs, & incantationibus ignem ligare, ac dispergere. Sed Iosephus aquâ benedictâ singulas fornaces respersit, subitoque præter opinionem omnium dissoluta sunt incantamenta, ignisque coram omnibus emersit. Turbæ verò, inquit Epiphanius, vociferantur clamore edito: [Vnus Deus qui auxiliatur Christianis & statim secesserunt. Mirabilem vim huius aquæ aduersus inimicos dæmones, Augustinus in lib. primo de Symbolo, & hoc idem videre est in c. sicut nostis. de consecratione. distinctione quarta, his verbis expressit. [Paruuli exsufflantur, vt pellatur ab eis potestas inimica.]
61 Aquæ porrò † exsufflatur, & exorcizatur: vt propellatur ab eis diaboli potestas inimica, in qua qui exinde exorcizatus (id est, repulsus, & exturbatus est) manere cogitur eminus ab aqua, quasi ad imitationem magni exorcizatoris, qui postquam de limo terræ massam hominis fecisset, vt illi imaginem suam imponeret, insufflauit in eam spiraculum vitæ, vt quod minus dignum imaginis diuinæ terrenum elementum haberet magnus ille opifex spiritu verè Pontificio & sacerdotali penitus auerruncaret. Hinc insufflationes assumpsit Ecclesia Christi, quas & adhibuit in baptismate, vt omnis spiritus immundus abigatur à massa illa quæ de nouo Dei fieri, & creari per Baptisma creditur ad eundem effectum efficaciam habens. Propter hunc igitur effectum, & alios relatos reconciliati hac aquâ benedictâ, & sancto hyssopo asperguntur, quippe qui de potestate tenebrarum educuntur, & oculos mentis ad verum lumen fidei conuertunt, ab omnibus insidijs, & calumnijs hostis antiqui securi & immunes maneant, vt Deo liberiùs seruire possint. Qui plura de efficacia, & virtute aquæ benedictæ desiderat, legat † Marcum Antonium
62 Marsilium, Archiepiscopum Salernitanum, qui librum integrum quem ipse vocat Hydrologiam eruditissimum, & omni doctrina refertum edidit.

63 *De † barba et capillorum tonsione.*

PRæterea pridie eius diei quo rei à carcere, ad publicum fidei actum adducuntur, comam, & barbam deponūt, ac in aliquibus Inquisitionibus vt in Sicula laudabiliter fit, vt ve-
64 stibus exuti proprijs, † habitu nigro in signum mæroris & pœnitentiæ induantur: quod originem videtur habuisse ex Concilio Toletano. 3. c. 12. vbi de publicis pœnitentibus, dicit: [id antea Episcopus seruet, & Presbyter vt si vir est, siue sanus, siue infirmus, prius eum tondeat aut in cinere, & cilicio habitum mutare faciat, & sic pœnitentiam ei tradat. Si verò mulier fuerit, non accipiat pœnitentiam nisi prius velata fuerit, aut mutauerit habitum :] & in Agathensi concilio cap. 15. ita scriptum est si autem comas non deposuerint, aut vestimenta, non mutauerint abijciantur, & nisi dignè pœnituerint non recipiantur, hæc etiam tonsura antiquitus fieri solebat, non solùm pœni-
65 tentiæ causa, sed † ignominiæ. Ad pœnitentiam etiam in cunis Ecclesiæ Christianæ tondebantur qui votum faciebant, vt ostendit D. Lucas Act. 21. vers. 20. vbi qui erant in Ecclesiæ columnis quidam Paulum commonefaciunt, vt capitis rasione se sanctificet, votum exequatur, & in templum ingrediatur [fac , quod tibi dicimus , sunt nobis viri quatuor votum habentes super se, his assumptis sanctifica te cum illis, & impende in illis, vt radāt capita] Sed in pœnam etiam ante Christi aduentum pilos recissos fuisse doceant sacra volumina Paralipom. libr. 1. cap. 10. cum Dauid misisset legatos ex suis ad Hammon regem, qui eum patris mortem grauiter mærentem suo nomine consolarentur, ille suspicatus eos venisse ad explorandum terræ situm, rerumque statum rasit illis capita, atque ignominia notatos dem si dimisit: & venerabilis Beda ait, quod D. Petrus Apostolus cùm Antiochiæ concionaretur, fuit illi ab improbis summū capitis abrasum ludibrij cau-
66 sa. † Apud Indos comam tonderi iussu regis maximi supplicij loco habebatur. Stobæus sermone 42. Et apud Aristophanem eius Scholiastes in Pluto adnotat adulterorū pœnam παρατίλμον fuisse Athenis, id est, expilationem. Quidam Genuenses habitantes Peræ (ea fuit Genuensium ciuitas posita ex altera parte cornu Constantinopolitani ;) cum negotiandi causâ Constantinopolim venissent, ortâ inter eos, & Græcos discordiâ multi ex eis interfecti, multi vulnerati sunt. Imperator barbam Græcis homicidis in pœnam sceleris radi iussit, quæ multa apud eos ignominiosa ha-
67 betur. † Hoc autem quare ita sit mihi sic videtur, quod cum nemo velit deesse sibi aliquid ex his quæ hominē constituunt, pudore afficiatur qui potius imbecillitatis fœmineæ quàm virilis roboris imaginem præfert: defectus enim barbæ non solùm hominis vultus mollescit, sed ex eo caloris interioris facultates extinctas esse omnino iudicatur, quemadmodum de spadonibus eleganter disquirit Alexand. Aphrodis. Problemat. lib.
69 1. † Sed ea potissimum ratione ducūtur Inquisitores, vt in eam formam, qua nati sunt redijsse videantur hæretici, nimirum in filios iræ. Nam vt ait Clemens Alexandrin. Pædag. lib. secundo cap. 10. [Tonsi omnes nascimur] id est, sine honore & ingenuitate, quæ per barbam, & pilos significantur, vt idem Clemens testis est, ex autoritate Poetę Gręci. [*Primū Barba micat quā vultus gloria surgit.* Tum ex autoritate

autoritate Poetæ Psalmographi Psal. 132. adeo vt illam inungi dicat oleo, & vnguento prophetico descendente in barbam, quâ honoratur Aaron.

70 *De † Mitra.*

IN iudicio etiam Inquisitorum hæc pœna vsu, & consuetudine recepta est, vt pro atrocioribus blasphemijs, si persona vilis & abiecta est, in publicum spectaculũ trahatur infami quadam mitra capiti imposita & lingua ligata, sine chlamyde, publicè sententia pronunciatur, & flagellis cęsus in exilium mittitur. Hadrianus Imperator (vt narrat Spartianus) † decoctores bonorũ in amphitheatro catamidiari, & dimitti iussit: quod pœnæ genus idem est cum illo, quo solent affici qui sublimi in scala capite mitellato ad populum producuntur propter crimen Polygamiæ. Quare nec volumus hoc pœnæ ad pœnitentiam Ecclesiæ traducere, sed ad ignominiã & dedecus infirmorum hominum, vt vel quasi decoctores facultatũ cælestium ostendātur vel polygamiæ, hoc est duplicis Ecclesiæ iugales arguantur. At verò si blasphemus nobilior aut honestior fuerit, sine mitra pœnitentiam similiter agit, & ad certum tempus in monasterium detruditur, & pœna aliqua pecuniaria mulctatur & propter suspicionem abiurare cogitur: ij etenim fustibus cædendi non sunt. l. capitalium. §. primo. ff. de pœnis.

71

72 *De † fune.*

IN sacris voluminibus funes & vincula peccatorum, & delictorũ symbolum semper extiterũt. Hinc † verbi absoluere vis, & energia eiusmodi est in iure, vt pro eo sit quod à delictis liberare, & nominis (absolutio) quod per se notat actum illud quo liberi & immunes à delictis nostris euadimus.

73

74 vnde in Ecclesiast. cap. 12. † funiculus argenti, pro peccato auaritiæ dicitur [antequam cucrratur funiculus argẽti] funiculus argenti (vt interpretatur Scholiastes Olympiodorus) qui materiam præbet omnibus peccatis ad homines implicandos: radix enim malorum omnium auaritia perhibetur. At

75 maximè propriè † funes dicuntur de peccato hæreseos, vt patet Psalm. 118. vers. 61. [Funes peccatorum circumplexi sunt me] vbi pro hæresibus dici [Funes peccatorum] doctus vir Baptista Folengius monitor est, at clarissimè locus insignis id manifestat Psal. 10. [Pluet super peccatores laqueos ignis] quo loco testatur Origenes nõ ita sentiendum aut explicandum vti verba sonant, nemo enim est qui laqueos & funes de cælo decidisse dicat in pluuiã, quare pro laqueis, & funibus hęreseωn peccata, dogmata falsa, & praua pseudoprophetarum ænigmata intelliguntur, in quorum labyrinthum, & inuolucrum peccatores incidunt ob ea quę aliquando peccata commiserũt: hoc & ipsum est quod D. August. cupit omnes admonitos.

76 Nempe † quod hæresis peccatum in homine primum non sit, sed potius præcedentium peccatorum & flagitiorum flagellum & supplicium. Constat igitur hinc originem sumptam S. Inquisitionis Officio ab antiquo Ecclesiæ ritu, vt collo illius funis innectatur, qui contra fidem & Religionem Catholicam, quam erat professus, deliquerit; vt ostendatur eiusmodi homines interiora dæmonis artibus obsessa peccatis illis fuisse dedi-

77 ta, quorũ exteriora funibus circũplexa signũ & indicium propalam gestãt. Nec aliter fit † ijs qui reconciliationem inicrint, & hæresin eiurarint,

vt cum rebus fidei deuiarint fune gutture circumplicato passim incedant, & ipsi sibi testes prodeant, tum ijs exemplum quorum mens est faci-
78 lis in vitia flecti, † vtrique autem eo dedecore, & pudore suffusi mentis aculeos ad interioris animi plagas, & maculas conuertant, quas nobis quasi quædam vulnera maiores nostri, primi (scilicet) parentes in hæreditatis assem inflixerunt, & planè omnes cum Dauide proferant 2. Reg. c. 22. [Funes inferni circumdederunt me, præuenerunt me laquei mortis] Hoc enim docemur ea quæ sunt in visceribus recondita diligentiùs inuesti-
79 gare per ea † quæ sub aciem oculorum cadunt, & innotescunt. Vnde dicebat Chrysostom. in illud Gen. cap. 3. [Aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt se esse nudos] vbi non secus Nicolaus de Lira. Sed & vt Poeta docet.

Segnius irritant animos demissa per aurem
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus

80 † *De veste siue sacco pœnitentiali.*

Hactenus de veste quam induere pœnitentibus consueuit sanctum Officium fuse satis habitus est tractatus in prima ætate lib. 1. tit. 2. cap. 4. & 5. eamque cum signo Crucis decussatæ confici, & statim ab iniuncta & indicta pœnitentia imponi diximus, tum si quid anagogicū aut mysticū in eo sit, quo pacto intelligi & sumi debeat discussimus, vt addi vix posse quicquam existimem, nisi forte aliquis eiusmodi indumenta dicat exemplo carere authentico quod vsu receptum sit in Ecclesia Christi. At ego in hunc locum, vt id patefacerem magis appositè distuleram ne Adami pœnitentiam cum hodierna confunderem. Constat ex his quæ diximus habitellum in eam formam esse, quæ ferè videntur scapularia, quibus vtun-
81 tur monachi, † eamque solam esse differentiam, vt Pœnitentibus decurtatus sit magis habitellus, adeo vt neq; penitus perisoma sit, quia totum pœnitentis corpus non operiatur, nec pro cucullà vllo modo dici possit, quia caput eo non abuoluatur: attamen per medium foramen capiti inducitur, & vtrinque inter scapulas epomidis speciem refert, antica quidem parte & postica demissus, ita tamen vt vltra coxendicem in imum non propendeat; & quidem mihi
82 videtur, † ea forma & specie componi qua veterum Anachoretarum & monachorum colobium, nisi forte illud discrimē sit quod purè linea fuerint colobia, habitelli verò cum pannosi sint colore atro, vel quouis alio funesto (vt diximus) intinguantur. Erat autem colobium antiquis Aphricę monachis in vsu, vt videre est apud Cassianum eloquentiæ Latinæ, & doctrinæ singularem eremitam cap. 5. libr. 1. de instituti renunciantium, cuius hæc sunt verba [Colobijs quoque lineis induti, quæ vix ad cubitorum ima pertingunt, nudas de reliquo circumferunt manus, vt amputatos habere eos actus, & opera mūdi huius suggerat abscisio manicarum, & ab omni cōuersatione terrena mortificatos eos velaminis linei doceat indumentum, audiantque per hoc Apostolum quotidie dicentem sibi: [Mortificate membra vestra quę sunt super terram. Illud quoque ipso habitu protestante. Mortui enim estis, & vita vestra est cum Christo in Deo, & iterum, viuo autem iam nō ego, viuit vero in me Christus. Mihi quidē mūdus crucifixus est, & ego mūdo] qui plura velit de colobio, Isidorū consulat lib. 19. Etymol. c. 22. & ad Ecclesiasticā historiam animū aduertat

uertat inter cuius autores Sozomeni paraphrasi colobia describit χιτῶνας κολοβώτους tunicas sine manicis quas adscribit monachis Ægyptijs.
83 Id vero penitus † pro sacco illis fuit, & cilicio quo vtebantur monachi, & Episcopi Europæ nostræ: quo tantopere delectatur inter ceteros Gregorius Nazianzenus Episcopus in Poematio contra carnem cuius hoc distichon est.

† *Tu quoque ne desint animæ solatia mæste,*
Membra mihi circum liuide facce veni.

Et alibi vocat medicinam.

Est homini medicina potens, animæque nigranti,
Et cinis, & siccus reuoluto in pectore saccus.

Possem & his addere permulta ex Sulpicio Seuero, qui B. Martinum toto Episcopatu cilicio vsum, se quoque Postumianum, & Gallum ingenue profert. Sed hæc satis vt pœnitentes ab hæresi cum viderint spontaneo voto vel colobium, vel saccum assumptum à tot Episcopis, & Deo dicatis viris, ne in posterum iniuriam sibi fieri existiment, cum ad gratiam pœnitentiæ veniunt ad eius signum deserēdum paulo immutatum compellantur, & quod votiuum illis fuit & honorificum, id sibi violentum, & ignominiosum sint habituri cum à fide desciuerint.

FINIS SECVNDI LIBRI.

DE IVRISDICTIONE SPIRITVALI ET TEMPORALI, SVMMI PONTIFICIS.

SVMMARIVM.

1 Iurisdictiones omnes fluunt, & refluunt à Summo Pontifice.
2 Summum Pontificem tanquam successorem Petri habere directè spiritualem potestatem, multis probatur.
3 Ligare significat imponere legem.
4 Præceptum Petri, est præceptum Christi, & ideo peccat, qui ei non obtemperat.
5 Christus missus est à Patre, non solùm vt redemptor hominum, sed etiam vt præceptor, & legislator.
6 Petrus quare fuerit eo nomine à Christo donatus initio vocationis, & duplex prærogatiua in hac nominis mutatione, & nu. 13.
7 Petrus fuit etiam à Domino vocatus Cephas, & quæ sit eius nominis vis.
8 Nominis mutatio quando improbetur in iure, & quibus liceat mutare nomen.
9 Summi Pontifices ad imitationem D. Petri nomina mutant.
10 Nomina apponuntur sæpe, vt disponentium voluntas innotescat.
11 Panormitani dictum circa mutationem nominum Summorum Pontificum improbatur.
12 Nomina noua nunquam Deus imposuit sine magna causa.
14 Nomen petræ vnum est ex Christi nominibus.
15 Lucij Papæ, & aliorum sententia de Romana Ecclesia.
16 Ecclesiam super Petrum posuit Dominus, tanquam super firmam petram.
17 Petrum vniuerso terrarum orbi Christus præposuit, & Doctorum omnium ad hæc testimonia, & num. 19.
18 Plures Patrum explicationes de potestate Petri, & eius successorum ex petræ metaphora.
20 Legati Pontificis Romani eo absente, præsident in Concilijs generalibus.
21 Concilia generalia petunt suorum decretorum confirmationem à Papa.
22 Vnus est Summus Pontifex Ecclesiæ Romanæ.
23 Ioannis Vuicleffij, & Ioannis Hus propositiones hæreticas, contra potestatem Papæ damnauit Constantiense Concilium.
24 Definitio Concilij Florentini de primatu Romanæ Ecclesiæ.
25 Papa habet primatum suum immediatè à Christo, & succedit Petro in Ecclesiastica Monarchia.
26 Petrus & alij Summi Pontifices non potuerũt, nec possunt errare in causis fidei decidendis.
27 Portæ inferorum non præualebunt aduersus Petrum, & successores in Apostolatu.
28 Dubia de Religione exorta ad Summum

siue Tartariæ ad Summ. Pontificem.
68 *Barbari ad Papam libentius veniunt pacturi fœdus.*
69 *Armenij ab Eugenio IIII. Summo Pontifice regulam fidei petierunt.*
70 *A Summo Pontifice tanquam à Christianorum capite, Nicolaus Rex Persarum per legatos petijt fœdus contra Turcas.*
71 *Summi Pontificis primatum hæreticos etiam agnouisse probatur.*
72 *Hæretici prius petierunt sua dogmata à sede Apostolica confirmari, quam eius potestatem oppugnassent.*
73 *Hæretici recentiores peruertunt sensus sacræ scripturæ, & negant temporalē Romani Pontificis potestatem.*

CVM superiori titulo tractatum fuerit de Origine & Institutione Officij sanctissimæ Inquisitionis, ordine cōgruo subijciendus erat secundo loco titulus de Inquisitoribus, & eorum potestate; ac Iurisdictione: sunt enim illi in causa hæresis summi Pontificis delegati. At
1 † quia prædicta potestas, cæteræque omnes vniuersaliter à Summo Pontifice quodammodo procedunt, fluūt & refluunt, operæpretium me facturum censui ab illa in primis, velut à fundamento, exordiri. Huius operis institutionem & disputationem in duas diuidere partes duxi, quarum prima (vt præsuppositum secundæ) erit de spirituali potestate. Altera verò de temporali, vbi respondebitur in indiuiduo, falsis, ac impijs hæreticorum assertionibus impudenter & nefariè asserentium potestatem à Christo Domino Petro concessam fuisse personalem, & simul cum Petro desijsse, nec amplius vllam apud Pontificem remansisse.

2 Nos verò † è contrario Sum. Pontificem vniuersim in omnibus habere directè spiritualem potestatem, & iurisdictionem ex sacræ scripturæ, Euangelij, sacrorum Canonum grauissimorumque Patrum sententijs & autoritatibus confirmabimus: & primò ex illo Matthęi cap. 16. [Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues Regni cælorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis.] Quo in loco Saluator noster dictione illa vniuersali (quodcunque) vtitur, non enim dicit, quemcumque ligaueris super terrā, sed [quod-
3 cumq; ligaueris.] Inuenimus† autem Matt. c. 23. ligare, significare legē imponere. [Alligant enim (inquit) onera grauia & importabilia in humeros hominū, digito autē suo nolunt ea mouere.] cap. alligant. 26. quæst. 7. cap. baptismus. de consecrat. dist. 4. Ergo Dominus Petro promisit supradictis locis, vt quicquid ipse ligauerit, id est, quam obligationem præcipiendo ipse fidelibus imposuerit, sit ligatum & in cælis, id est, se ratum illud habiturum. † præceptum itaque Petri hoc (scilicet) modo declarato, est præce-
4 ptum Christi, & ideo qui nō obtemperat ei peccat. Ita docet D. Hieronymus in illo Matth. cap. 18. Quæcunque alligaueritis, &c. Idem probatur ex Ioan. cap. 21. vbi Dominus ait Petro: [Pasce agnos meos]: & paulò inferius: [Pasce oues meas:] & cap. 20. [Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.] In quem locū Chrysost. [Suū eis (inquit) reliquit ministeriū:] Et facit Luc. cap. 10. [Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit] quę verba propriè ad Apostolos, & eorū successores pertinere docet Cyprian. lib. 4.
Epist.

Epiſtola 9.& Báſilius in conſtitutione
19 Monaſt.cap.23.Nam † Chriſtus Dominus miſſus eſt à Patre non tantùm vt Redemptor, & hominum reparator,ſed etiam vt Præceptor,& Legiſlator, iuxta illud Iſai. 53.[Dedi eum ducem,& præceptorem Gẽtibus:] & illud Pſal.9. [Conſtitue (Domine) legiſlatorem ſuper eum,vt ſciant Gentes, quoniam homines ſunt.] Vbi ad literam de Chriſto Domino eſt ſermo, quæ omnino Clementi Alexandrino ſuppeditarunt argumentũ eius libri,quem nomine Pædagogi inſcripſit,cũ totus de Chriſto ille ſit. Eandem igitur Apoſtolis,atque in primis Petro ipſe tribuit poteſtatem (tex.in c.in nouo.21.diſtinct.) & cuilibet eorum,nam ſeparandi erãt ab inuicem, ituri ad diuerſiſsimas mundi partes, ſciebat enim id Dominus,ac proinde ſine dubio quod omnibus dedit, ſingulis etiam ſeorſum datum eſſe intelligi voluit. Sed illa eiuſdem rei repetitio altera ſeparatim , altera cœtu Apoſtolorum audiente facta nonnihil ad maiorem autoritatem confert: addo & ipſa verba: vbi enim Petrum alloquitur Græca ſic habent ποιμάνε τὰ πρόβατα μου,id eſt,paſce ſeu potius rege oues meas, quod omnino regiũ eſt: Apoſtolos autem alio ſermone alijſq; verbis excipit βόσκετε τὰ πρόβατά μου, id eſt, paſcite oues meas quod penitus eſt ſeruile. Addo & à Matthæo fuiſſe obſeruatum,vt in recitandis Apoſtolis capit.9.dixerit Petrum fuiſſe primum, cùm illud neq; ad ordinem Apoſtolatus neque ad aliud referendum ſit præterquam ad autoritatem. Facit etiam illud Act. 15.vbi Petrus cum alijs Cõcilij Patribus ſcribit Gentibus ad fidem conuerſis: [Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis nihil vltrà vobis imponere oneris, niſi hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum,à ſuffocato,& ſanguine, & fornicatione.] Hic Apoſtolus nouam legem cõdit, vt ibidem Chryſoſtomus annotauit:illam autem præeminentiam,quam Chriſtus Redemptor noſter contulit Petro, immediato ſuo Vicario,à Petro viciſsim emanare in ſucceſſores ſuos Pontifices Summos traditione Eccleſiaſticâ comprobatur, & communi doctorum omnium ſententiâ. Hoc fatentur in ſuis ſcriptis permulti Pontifices, Clemens, Anacletus,Sixtus,& multi alij, quorũ verba ſciẽter omittimus,vt breuitati conſulamus. Hoc quoq; pleraq; Cõcilia teſtãtur,tam ſynodalia, & prouincialia,quã generalia. Probatur etiam ex promiſsione facta Petro Matthæi dicto c.16. [Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.] Petra enim & fundamentum Eccleſiæ dicitur Petrus, vt ſummus rector Eccleſiæ.† Hine vtique myſterio diuino ab initio vocationis ad Apoſtolatum factum fuiſſe credendum eſt, cùm ipſe antea Simon vocaretur,vt mutatum illi nomen ſit, Petro. Idq; ipſe Deus Chriſtus in eum contulit vt patrinus illi eſſet, & inde manifeſtaretur plus autoritatis illi quàm cęteris eſſe conceſſum. Quod ſi ad hoc Paganorum ſcripta lucis aliquid poſſunt addere; Plato ille, quem principem ingeniorũ vocarũt, ex Homero colligit in Cratylo plus eſſe dignitatis & gratiæ in his nominibus quæ à Dijs indita ſunt,quàm in his quæ ab hominibus data. Sed vt à ſactis autoribus nimium non recedamus, quis non videt ineſſe arcanam quandam maieſtatem in eis nominibus, quæ Deus ipſe affigit:Chriſtus ipſe Sãctiſſimum nomen [IESVS] delapſum è cælis aſſumpſit, & qui inter natos mulierum maximus fuit, id nobile nomen habuit quod cælitus eius Patri

tri denunciatum fuerat [IOANNES.] Quòd verò Petro sit mutatum, huius rei multiplex reddi potest ratio, quarum prima est, vt ad omnimoda nouæ creaturę iura inducenda, nouo quoque appellaretur nomine c. 1. §. Porrò vt Ecclesiastica beneficia. c. 1. de consecratione. distinct.
6 4. & c. Baptizandi nomen †. 7. quæst. 1. & dictin. 50. scias. & de pœnitentia distinctio. 1. in c. qui arbitrātur. Bald. in procemio. ff. col. 3.

Alia verò est ratio, quia ad imitationem Principis Apostolorum huiusmodi nominis commutatio fiat, cui pariter est nomen immutatum. cap. exemplum. 50. distinct. nam cum antea D. Petrus, Simon appellaretur, post designatum à Domino in Orbis Pastorem Matth. d. cap. 16. non ampliùs Simonem, sed Petrum nuncupatū esse, liquet à petra, quæ est Christus. Commemorat Archidiac. super quam fundata est Ecclesia in cap. ita
7 Dominus. 19. distinct: vbi subdit † Petrum à Domino etiam Cephas nuncupatum fuisse. Cephas verò Hebraicè Latinè sonat Petra, & Græcè caput κεφα, Matth. dicto cap. 16. Hactenus ille. Consonant his verba tex. in can. præceptis. 12. distinct. c. Petrus. 2. quæstione 7. cap. loquitur. 24. quæstione 1. cap. per venerabilem. qui fil. sint legit.

Non obstat prædictis, quòd nominis mutatio alias improbetur. l. vnica. C. de mutat. nomin. & falsi pœna statuatur. l. pœna falsi. ff. ad leg. Cornel. de falsis: quia illud procedit, quādo nominis mutatio fit deceptionis causa vel doli, citra quam patet mutationem esse permissam. Demonstratur in Papa, & in regularibus, quibus ratione præmissa, vt à pristino statu in nouum transitum faciant ex conuersionis signo (& sic honestatis causa) permissum est nomina mutare, quod similiter locum habet in scholaribus, vt tradit Rebuf. in tract. de priuilegijs schol. priuileg. 14. quin in nouam creaturam Diuum Petrum euasisse protulit, non sola nominis mutatione sed miraculorum cumulata magnitudine & splendore. Actor. cap. 3. vbi sanum reddit claudum, qui baiulabatur, & cap. 13. vbi Tabitham ad vitam reuocauit, & cap. 5. sua vmbra ęgros sanauit, Ananiam & Sapphiram coniugem verbi virtute morti addixit, veluti etiam sua prædicatione tria circiter hominum millia ad Christum conuertit, Act. cap. 2.

Hanc quoq; nominis mutationem summa cum ratione in Diui Petri successoribus statutam fuisse præmonstrat vsus vsque in hodiernum perseuerans Summorum Romanorum Pōtificum, quorum testimonio nullum in re dubia insignius haberi potest, vt testatur D. August. in. cap. palam. 2. distinct. vbi: [Palam est, quod in re dubia ad fidē valeat autoritas Ecclesiæ Catholicæ, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum, vsque ad hodiernū diem succedētium sibimet Episcoporum serie, & tot populorū
10 consensione confirmatur] Hæc ille. † Apponuntur etiam in consimilibus nomina, ad hoc vt disponentium voluntas nota fiat. l. in ambiguo sermone. ff. de rebus dubijs. l. Labeo. ff. supellect. legat, l. si quis in fundi ff. de legat. 1. notatur in. l. si idem
11 in codicillis. C. de Codicill. † Quare constat mutationis nominis causam in Romanis Pontificibus distare satis à ratione, quam ponit Panorm. in. c. cum secundum. de præbend. col. 2. n. 5. vbi dixit id seruatum esse, vt præstantius nomen assequantur, quia cōstat mutationis nominis institutum à Domino duxisse originem super ijs viris, quos ad maximę beatitudinis iura euexit. Patet tam veteris, quàm recentis

centis legis paginâ. In veteri patet in Iacob, cui Israel nomen imposuit: in noua, in filijs Zebedæi, quos Boanerges (id est, filios tonitrui) nuncupauit; & in Simone, cui Petri nomen imposuit. Matth. dicto c. 16. vbi obseruandum est cum Chrysosto. in illa verba Ioann. 1. c. [Tu es Simon filius Ioua, tu
12 vocaberis Cephas.] † Deum nunquam imponere noua nomina deprehendimus nisi maximis de causis, & ad significanda priuilegia concessa eis, quibus nomina mutātur. De Abrahamo sacra est historia: cùm diceretur, Abram, id est, pater excelsus, Deus illum dici voluit Abrahā, id est, patrem multitudinis. Genes. 17. vt eo nomine significaret hominem illum, qui iam senex erat, & effœtus & vxorem anum, & sterilem habebat, tamē ex dono suo sic immutatum, vt fieret pater plurimorū filiorum, vel potiùs
13 Gentium, & populorum. † Est autem duplex prærogatiua in hac mutatione Simonis in nomē Petri. Vna quòd soli Petro ex omnibus Apostolis nomen mutauerit. Nam & si Marci cap. 3. imposuit nomē filijs Zebedæi Boanerges: tamen fuit illud potiùs quoddam cognomen, quàm proprium nomen. Itaq; nusquam postea ab Euangelistis vocantur Boanerges, sed tantùm Iacobi. Et Paul. ad Galatas, cap. 2. Petrum sæpe nominat, & nunquam aliter, quàm Petrum, aut Cepham, quod est idem, Ioannem autem sæpe quidem nominat, sed Ioannem perpetuò, nunquam Boanerges. Altera est, quòd tale nomen ei dederit, nam Syriacè Cephas significat petram, vt Hieronymus testatur in cap. 2. Epist. ad Galatas. Græcè autem κεφαλή significat caput, vti iam monuimus, & lib. 2. contra Parmenianum annotauit
14 Optatus Afer. † Ac demum vnum est ex celeberrimis Christi nominibus. Nihil enim frequentiùs in scripturis, quàm quod Christus appellatur petra. Vide Isaiæ cap. 8. & 28. Danielis 2. Psalm. 117. Matth. 21. Roman. 9. 1. Cor. 10. Ephes. 2. 1. Petri 2. Act. 4. vbi Petrus ipsum Christū exponit [lapidem quem reprobauerunt] & alibi: Christus ergo cum solo Petro suum ipsius nomen communicans, & nomen illud, quo ipse significatur, vt fundamentum & caput Ecclesię vniuersæ, quid aliud indicare voluit, quàm se facere Petrum fundamentum, & caput Ecclesiæ loco suo? & proinde quilibet eius successor similiter est petra, & fundamentum Ecclesiæ. Ex quo duplex sumitur argumētum. Primū ex nomine Petri, ideo enim Pontifex dicitur petra ratione constantiæ & fortitudinis. Certè si petra est, non circumfertur omni vento doctrinæ, id est, non errabit in fide, quatenus petra est, & quatenus Pontifex est, vt patet ex illo Lucæ c. 22. inquit enim: [Simon, Simon, ecce Sathanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum; ego autem rogaui prò te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.] Ex quo loco clarè deducitur, quod Dominus duo priuilegia Petro concesserit. Vnum vt ipse non possit vnquam verā fidem amittere, quamuis tentaretur à diabolo. Alterum vt ipse tanquam Pontifex non possit vnquam docere aliquid cōtra fidem. De primo priuilegio habemus Augustin. libr. de Correct. & grat. cap. 8. quando rogauit (inquit) vt non deficeret fides eius, rogauit vt haberet in fide liberrimam, fortissimam, inuictissimam, & perseuerantissimam voluntatem. Ad idem Chrysostom. homil. 83. in Matth. Theophylact. in dicto cap. 22. Lucæ. De altero verò priuilegio habemus plura testi-
15 monia. † Lucij (videlicet) primi Papæ & martyris in Epistola prima, ad Episcopos

sceppos Hispaniæ & Galliæ: Ecclesia (inquit) Romana Apostolica est, & mater omnium Ecclesiarum, quæ à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauata succubuit, secundum ipsius Domini pollicitationem dicentis; [Ego rogaui pro te, &c.] In idem tendit sententia Felicis primi, in Epistola ad Benignum de Romana Ecclesia loquens, & Leo I. sermon. 3. de assumptione sua ad Pontificatum, Agatho Papa in Epistola ad Imperatorem Constantinum, quæ lecta est in VI. Synodo, actione 4. & 8. Nicolaus I. in Epistola ad Michaëlem, Leo IX. in Epistola ad Petrum Antiochenum, & alij plures, quos in re clara omitto. Secundum sumitur argumentum, ex ratione fundamenti substantialis ædificij, quod nullo modo ruere potest; nam si tale est ędificiū, vt non possit ruere, certè nec eius fundamentū ruere potest: nō enim intelligi potest, quomodo fundamentum destruatur, & domus nō cadat: imò verò maiori ratione fundamentū non potest destrui, si domus nō potest cadere; quia nō fundamentum à domo, sed domus à fundamento accipit firmitatem. Petrus namque à petra, Christo, nomen accepit, can. 1. distinct. 22. dictusq; est Cephas, id est, caput, quia principatū tenebat Apostolatus, c. Sacrosancta. 22. distinct. & dict. can. 1. 22. distinct. Fuit enim à Domino cōstitutus Princeps Apostolorum, vt ab ipso, tanquam à capite in membra, velut à fonte in riuos, omnis vigor spiritualis descenderet. cap. ita Dominus 19. distinct. cap. in nouo. 21. distinct. cap. in illis. 80. distinct. cap. loquitur. & c. manet ergo, cum tribus sequenti-
16 bus 24. † q. 1. quia super ipsum Dominus, tanquam super firmam petram, totam Ecclesiam omnino insuperabiliter collocauit. d. c. ita Dominus. 19. distinct. c. omnes. 22. distinct. & c. non turbatur. 24. quæst. 1. Quæ omnia exornat Alphonsus de Castro aduersus hæres. libr. 11. in principio, pag. 776. ad lit. c. d. & sequentib. Ac cum Christus (iuxta Paul. 1. ad Corinth. dicto cap. 10.) vocetur petra, conuincitur inde Petro tale nomen fuisse datum, quod nomini Christi simillimum foret, & quod à Christi nomine deriuationem acceperit, vt vel hac ratione nominis edoceremur Petrum Christi vicem in terris habiturum, cuius nomen tunc accepisse cognoscimus: & sic eundem Petrum Deus vocauit petram, super quam fundanda erat Ecclesia, dum inquit dict. cap. 16. Matth. [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.] Quā metaphorā Catholici doctores docent significari Petro esse commissum regimen totius Ecclesiæ, & precipuè circa fidem. Petræ enim fundamentali, hoc est proprium, totum ædificium regere & sustentare; atque hoc modo exponunt Patres. Chrysostomus homil. 55. in Matth. hunc locum exponens [Ecclesiæ (inquit) pastorem illum constituit.] Et infrà: Ieremiam quidem vni
17 genti, Pater: † Petrum autē vniuerso terrarum orbi Christus præposuit.]
18 † Ambros. serm. 47. [Petra (inquit) dicitur Petrus, eò quòd tanquā saxū immobile totius operis Christiani compagem, molemq; cōtineat.] Greg. lib. 4. Epist. 32. [Cūctis (inquit) Euangeliū scientibus liquet, quòd voce Dominicā sancto, & omniū Apostolorū Principi Petro totius Ecclesiæ cura commissa est: ipsi quippe dicitur; Tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo Ecclesiam meam.] Eodem modo etiā exponit Hilarius c. 16. super Matth. & D. Hieronymus etiam super Matth. d. c. 16. & in Epistola 57. ad Damasum Papam.

Papam. [Beatitudini tuæ (inquit) id est, Cathedræ Petri communione consocior, super illam petram ædificatam Ecclesiam scio.] Et Augustin. tom.7. in Psalm. contra Part. Donat. inquit;[Sacerdotes vel ab ipsa Petri sede; & in ordine illo. Patrum quis cui successit videte. Ipsa est petra, quam non vincunt superbæ inferorum portæ.]Et Leo Papa Epistola 52. [Præter illam petram (inquit, de Romana Ecclesia loquens)quam Dominus in fundamento locauit, non erit stabilis vlla constructio.] Quosdam de Istriæ partibus à scismaticorum errore ad vnitatem Ecclesiæ reuertentes, & Romanæ Ecclesiæ militare desiderantes, Beatus Gregor. in lib. 7. Indict.2.Epistola 97.ait ad Apostolorum Principis petram solidam cōcurrisse. Est autem petra ædificij Ecclesiastici fundamentum, origo, & principium, vt meritò dicamus vnitatem Ecclesiæ, quæ per vnitatē domus designatur, ab illa petra ortam, quæ est primum visibile domus Dei fundamentum. Tenendum itaq; est Petrum esse Petram,& fundamētum Ecclesiæ, vt docet Chrysostomus super Matth. d.c.16.ibi: [Tu es Petrus &c.]Vide (inquit) qualiter Christus reducit Petrum ad excelsam de ipso intelligentiam, hæc enim promittit, quæ sunt propria Dei solius; soluere peccata,& Ecclesiam immutabilem, siue non cōuertibilem inter tot persecutionum,& tempestatum procellas facere]Huicque sententię consonant Diui Augustini verba in sermone habito in Cathedræ D. Petri solennitate,vbi ait:[Rectè Ecclesiæ natale sedis Petri colunt; quam Apostolus pro Ecclesiarum salute suscepit, dicente Domino: Tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo Ecclesiam meam.Petrum itaque fundamentum Ecclesia colit; supra quod ædificij altitudo consurgit.] Hæc Augustin. Et est tex.in c.in sede. & c.hæc est fides.24.quæst.1.D.Thom. in fine.2. libri Sentent.ait:[Fides enim Petri est à Christo, & super Christū fundata.] Facit tex.in c.omnes.22. distinct. vbi de Petri Cathedra fit mentio inquit: [A qua ipsa vniuersi ordinis Ecclesiastici dispositio, ac totius Ecclesiastici ædificij altitudo post Christum consurgit.] Ideò dicitur in c.omnes.22. distinct. ibi:[Omnes siue Patriarchæ, in cuiuslibet apicem siue Metropoles primatus, aut Archiepiscopatuū Cathedras,vel Ecclesiarum cuiuscumq; ordinis dignitatem instituit,illam verò ipse fundauit; & supra petram fidei mox nascentis erexit, qui Beato Petro æternæ vitæ clauigero terreni simul & cælestis regni iura cōmisit.] Eadem quoque sensisse patet D. Damasum Papam in sermone de Domini transfiguratione, vbi loquenti Petro,dicentique: [Bonum est nos hic esse,] respondet; [Non te Dominus tabernaculi, sed vniuersalis Ecclesiæ constructorem constituit.] Diuum quoque Gregorium in Epistola ad Syracusanum Episcopum liquet dixisse:[Quis nesciat factam Ecclesiam in Apostolorū Principis soliditate firmatam,qui firmitatem mentis traxit in nomine,vt Petrus à petra vocaretur: cui veritatis voce dicitur; tibi dabo claues regni cælorū;item,Pasce oues meas.Itaq; cum multi sint Apostoli, pro ipsorum Principatu sola Apostolorum principis sedes conualuit.] Hactenus D. Gregorius. Item D.Hieronym.in commentar. ita ait: [Tu mihi dixisti; Tu es Christus filius Dei viui,& ego dico tibi sermone non casso, & vim suam habente, iterum dico tibi, quia meum dixisse, fecisse est; quia tu es Petrus. Sicut enim Apostolis lumen donauit,vt lumen mundi appellarentur,& cætera

quæ ad nos dicta sunt vocabula: ita & Simoni, qui credebat in petram Christum, petræ largitus est nomen, ac secundùm metaphoram petræ rectè dicitur ei: ædificabo Ecclesiam meam super te. Et hoc est quod sequitur. Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.] Hæc ille. Fundamentũ itaq; Ecclesiæ fuisse D. Petrum, vltra præmissas autoritates declarat D. Ambr. in. c. fidelior. 50. dist. vbi ait [Fidelior factus est Petrus, postquàm fidem se perdidisse defleuit, & ideo maiorem gratiam reperit quàm amisit. Tanquam enim bonus pastor gregem tuendum accepit, vt qui sibi antè infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum, & qui se interrogationis tentatione mutauerat, cæteros fidei stabilitate fundaret.] Hæc ille. Dilucidè quoque hoc verbis Domini demonstratur Lucæ cap. 22. ibi: [Tu aliquando conuersus, cõfirma fratres tuos.] Non est autem fundamentum primum, cui (scilicet) totius Ecclesiæ structura innititur, quia tale fundamentũ est solus Christus, de quo Paulus ait 1. Corinth. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, videlicet, Christus Deus noster. Et ex plurimis sacræ Scripturæ locis deducitur, Actorum 1. 2. 3. 10. & 13. Petrum omnium Apostolorũ personam gessisse vt caput, quod ostẽditur, cùm Dominus post suam in cælum Ascensionem voluit Ecclesiam suam docere illum ciborum delectum, qui in lege Moysi fuerat præceptus non esse iam necessariò tam arctè obseruandum, soli Petro de hoc reuelationem facit. Petro enim exeunti in mentis excessum, ostenditur linteum magnũ immissum de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, serpentia terræ, & volatilia cæli; & postea facta est vox ad eum: [Surge (Petre) occide, & manduca.] Quæ res & si omnes tangebat, soli tamẽ Petro reuelatur. Petrus enim erat persona communis omnium arram, & curam gerens, & sic semper primo loco constitutus est ab Euangelistis, vt iam diximus. Et post tã aperta sacræ scripturæ testimonia, extat etiam omniũ sacrorum Doctorum de hac re concors sententia, quorum verba citare omittimus, ne promissam breuitatem trãsgrediamur. Verùm designabimus

19 loca, in quibus sacri Doctores in hac sententiam nobis sunt præuij. † Et (vt recentiores omittamus) B. Greg. in lib. 40. homiliarũ, homil. 27. Theophylactus super Matth. 16. & super Luc. 22. Leo Papa huius nominis I. in Epistol. ad Dioscor. Alex. Episcopum. quæst. in ordine. Idem Leo Papa in serm. 3. de anniuersario suæ Pontificiæ assumptionis. August. tract. 56. super Ioan. lib. 2. contra Donatistas, ser. 124. de tempore, & serm. 26. de sanctis, & Epist. 157. Hieron. etiam apertissimè in plurimis epistolis ad Damasum Papam, Ambr. super primum caput epist. Pauli ad Galatas, & in serm. de pœnitent. Petri Chrysosto. homil. 56. super Matth. c. 16. Athanas. in epistola ad Liberium Papam, Euseb. Cæsariensis lib. 2. Ecclesiasticæ histor. c. 14. Hilarius super Matth. lib. 6. de Trinit. Cyprian. epist. 3. lib. 2. & lib. 4. epistola. 8. Origenes hom. 6. super Matth. Irenæus libr. 3. aduersus hæreses, c. 3. Anacletus Papa, & martyr, qui nonus à Petro Põtificatum obtinuit, in epistola. 3. de Patriarcha, & primat. & reliquis Episcopis. Quorum quidem patrum sententiæ sufficerent ad captiuandum nostrum intellectum, etiam si scripturæ sacræ testimonium deesset. Hoc vnum etiam sufficeret, quòd post pacatum orbem, omnes Christiani paruerunt Romano Pontifici, omnes Episcopi illum tanquam superiorem

riorem reuerîti sunt, omnia concilia
20 illius autoritatem confirmarunt. † In eis itaq; (si absens erat) eius legati in Concilio præsidebant, vt factum fuit in Concilio Niceno, vbi Hosius Cordubensis Episcopus, tanquam legatus Papæ Iulij præsedit. In Cõcilio Ephesino, Cæcilius Alex. Episcopus etiam præsedit in Concilio Chalcedonen. Paschasius Illiberitanus Episcopus, Vincentius Episcopus Esculanus, & Bonifacius presbyter Romanus, in V. Synodo Legati Agapeti Papæ fuerunt, & quinq; alij Episcopi, vt apertè constat, ex actione 2. eiusdem Concilij. In VI. Synodo præsederũt Legati Agathonis Papæ, Theodoretos & presbyteri, & Ioann. diaconus: denique nullum fuit hactenus Cõcilium Generale, in quo, si Papa fuit absens, Legati illius non præsiderêt, at quod magis est Papa vt caput semper Cõcilium confirmauit. Innocentius Papa Concilium Mileuitanum, in quo damnatus est Pelagius, ratum habuit, vt patet ex Episto. August. 92. Zozimus etiam Papa Concilia Carthaginensia tertium & quartum cõfirmauit, & Siricius Papa Telẽse & Aphricanum confirmauit; per Bonifacium Aphricana Concilia fuerunt etiam
21 confirmata. † Generalia etiam Concilia à Romano Põtifice suorum Decretorum confirmationem petierũt. Nicænum siquidem Concil. petijt à Siluestro tunc Romano Pontifice, vt quæ in Concilio gesta fuerant, cõfirmare dignaretur: quod ille fecit, vt cõstat ex actis eiusdẽ Concilij. Conciliũ etiam Chalcedonense à Leone confirmatũ fuit, vt in 3. actione eiusdem Concilij in fine exploratum extat.

Reijciantur igitur impij hæretici contrarium tenentes, & cõfiteamur, & doceamus, cum Ecclesia Catholi-
22 ca Romana, † vnum esse in illa Summum Pontificem, vt sicut & ipsum vnum est ouile, ita sit vnus illius Pastor. De quo extat Concilij Constantiensis diffinitio, in quo damnati fuerunt 45. articuli Ioann. Vviclefi, ex quibus is qui sequitur est 36. † Ecclesia Romana est Synagoga Sa-
23 thanæ, nec Papa est immediatus, & proximus Vicarius Christi. Quæ assertio simul cum alijs eiusdem, ibidem damnata est. Et session. 15. damnantur in eodem Concilio plures assertiones Ioannis Hus, quarum aliquæ sunt ad hanc rem pertinentes. † Ideo Concil. Florent. sub
24 Eugenio IIII. pro Græcorum vnione celebratum de hac re protulit diffinitionẽ, cuius hęc sunt verba: [Diffinimus sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrem ac doctorem existere. Idem probatur ex Concil. Trident. sess. 6. de reformat. c. 1. in fine, & sess. 8. in Decreto de translatione Concilij sess. 9. de prorogat. sessionis: & optimè in sess. 14. c. 7. de casuũ reseruatione: & sess. 21. c. 2. & sess. 24. c. 1. & tex. in. c. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. c. ita quondam. de Iudæis. c. conquesti. de sentent. excomm. c. quicunq;. eodem tit. in 6. & Clem. grauis. eodem titul. de sentent. excomm. cum similibus, & Roman. 13. 2. Corinth. c. 10. & 13. cap. nolentes. de hæreticis. c. felices. de pœnis. in 6. c. pastoralis. de offic. iud. ordin. Clement. cupiẽtes. de pœnis. extrauag. inter cunctas. §. duos. de priuileg. in extrau. cõmunib. & Turrecremat. in sum. Ecclesiast. lib. 1. c. 17. & libr. 2. c. 36. per totum: habet
25 itaque † Summus Põtifex primatum suum immediatè à Christo. ibidem

lib. 2. c. 38. & c. 80. docet ipsi Petro, & in eo successoribus, hoc est, Summis Pontificibus, regendi ac gubernandi Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenā potestatem traditam esse, quemadmodū & in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris Canonibus cōtinetur. Hęc ibi. Quod vtique ex iure diuino, & ratione successionis probatur. Sūmus enim Pontif. succedit D. Petro in præfecturá totius Ecclesiæ Catholicæ vniuersaliter, vt ex fine Pontificatus deducitur. Certum enim est, Pontificem esse propter Ecclesiam, non Ecclesiam propter Pontificem, vnde Augustin. lib. de pastor. cap. 1. (inquit.) Quod Christiani sumus propter nos est, quod præpositi sumus propter vos est. At cum hodie Ecclesia plus egeat vno pastore quàm tempore Apostolorum cum Christiani plures nunc sint & peiores, igitur moriente Petro non debuit interire Pontificatus, qui non in Petri commodum, sed in Ecclesiæ vtilitatem institutus fuit. Manere namque ac perseuerare debet donec ipsa Ecclesia maneat, aut certè donec in terris peregrinatur, & vnius summi pastoris cura, & vigilātia opus habet. Quibus astipulatur ratio ex vnitate Ecclesiæ: nam Ecclesia est vna & eadem omni tempore, ergò non debet mutari forma regiminis, quæ est forma etiam Reipublicæ & ciuitatis. Quare si Apostolorum tempore vnus erat supremus rector & caput Ecclesiæ, hoc etiam tempore esse debet.

Rursus probatur prædicta sententia ex verbis D. Ioannis cap. vltim. ibi pasce oues meas, officiū etenim pastoris, est officium ordinarium, & perpetuum: ex natura enim rei tamdiu durare debet officiū pastoris quamdiu manet ouile, ouile autem manet, & manebit vsque ad mundi consummationem, igitur eo vsq; successores Petri in summo isto pastorali officio manere necesse est, præsertim cùm Dominus ex d. cap. omnes oues suas Petro commiserit, neq; solùm omnes ratione loci, sed etiam ratione temporis cum nō minus nobis quam antiquis Christus prospicere debuerit, sed Petrus non semper victurus erat in carne, igitur cum ei Dominus dicit, pasce oues meas in illo omnes successores eius alloquutus est. Vnde Chrysosto. lib. 2. de sacerdotio circa principium (inquit) qua nam de causa ille sanguinem effudit suum. Certè vt pecudes eas acquireret, quarū curam tum Petri successoribus committebat, & S. Leo serm. 2. de anniuersario assumptionis suæ ad Pontificatum: manet (inquit) dispositio veritatis, & B. Petrus in accepta fortitudine petræ perseuerans suscepta Ecclesiæ gubernacula non reliquit, perseuerat videlicet Petrus, & viuit, in successoribus suis.

Præterea Ecclesia est vnum corpus, & suum quoddam caput hic in terris habet præter Christū, vt patet ex 1. Corinth. c. 10. vbi postquā dixit Paulus Ecclesiā esse vnum corpus subiecit, non potest caput dicere pedibus, non estis mihi necessarij, quod certè non cōuenit Christo: ipse enim potest dicere omnibus nobis, nō estis mihi necessarij: nullum autem aliud caput assignari potest pręter Petrum: neque debet moriente Petro corpus Ecclesiæ manere sine capite: oportet igitur aliquem Petro succedere, quę cōfirmantur ex veteri Testamēto, in quo proculdubio successio erat summorum Pontificum, nam Aaroni succedit Eleazarus n. 20. & Eleazaro Phinees Iudic. 20. & sic de cæteris, at sacerdotium Testamenti veteris figura fuit sacerdotis Testamēti noui, igitur, & nūc successio in sede Petri

primi

primi ac summi Christianorum Pontificis conseruari debet, & quòd iste Petri successor sit Romanus Pontifex facilè probari potest. Nullus fuit vnquam neq; est qui se Petri successorem vllo modo asseruerit, vel pro tali sit habitus præter Romanum, & Antiochenū Episcopū: atqui Antiochenus non successit Petro in Pontificatu totius Ecclesiæ(non enim succeditur nisi cedenti locum, vel per mortem naturalem, vel per mortem legitimam, id est, depositionem, vel renūciationem, Petrus autem adhuc viuens, & Pontificatum gerens Antiochenam Ecclesiam reliquit, & Romæ sedem suam fixit) ergo Romanus Pontifex, qui Petro in vrbe Roma morienti successit, eidem in tota ipsius dignitate, & potestate successisse compertum est.

Ex quibus sequitur vt qui eligitur Romanus Episcop. eo ipso sit Pōtifex summus totius Ecclesiæ, etiam si id non exprimant electores, de quibus perpulchrè Clemens Episto. 1. Anacletus Epistola 3. Euaristus Epistola 1. Alexander Epistola 1. Pius Epistola 1. & 2. Anicetus Epistola 1. Victor. Epistola 1. Zephyrinus Epistola 1. Calixtus Epistola 2. Lucius Epistola 1. Marcell. Epistola 1. Eusebius Epistola 3. Melchiades Epistola 2. Marcus Epistola 1. quorum doctrinæ deductæ sunt in hanc sententiam ex Concilio Nicæno Canon. 6. & Concilio Generali in Epist. ad Damasum, vt tradit Theodoret. lib. 5. Historiæ capit. 9. & Synodo Constantinopol. actione 4. & Synodo 7. actione 2. & Lateranensi Concilio sub Innocent. 3. capit. 5. Romana (inquit) Ecclesia disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, vt pote mater vniuersorum Christi fidelium & Magistra, ac denique ex Concil. Lugdunens. Generali sub Greg. X. & habetur in c. vbi periculum. de electione. in 6. vbi Romanum Episcopum vocat Vicarium Christi, successorem Petri, rectorem vniuersalis Ecclesiæ, & in Concilio Trident. session. 14. cap. 7.

26 Hinc Patres omnes deduxerunt, † Petrum, & consequenter alios Pontifices, non posse errare in causis fidei. Turre-cremata in summ. Ecclesiastic. libr. 2. capit. 109. & sequent. Origenes in hunc locum inquit. [Manifestum est, & si non exprima-
27 tur, quòd † nec aduersus Petrum, nec aduersus Ecclesiam portæ præualere poterunt infernorum; nam si præualerent aduersus Petrum, in quo Ecclesia fundata erat, contra Ecclesiam etiam præualerēt.] Idque probatur ex lege, ex Euangelio, ex Patribus. Deuteron. 17. extat claris-
28 simum testimonium, quòd † dubia de religione exorta, ad Summum Pontificem iudicanda referuntur. Inquit enim Moyses: [Si difficile atque ambiguum iudicium esse perspexeris inter causam & causam, lepram & lepram, & iudicum intra portas tuas videris verba variari, surge, & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotem Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcunq; dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus.] Et vt hoc comprobemus rationibus humanis perpendenda sunt verba illa, quibus redemptor noster pollicitus est beato Petro claues Regni cælorum, concedens illi iurisdictionem ligandi atque soluendi: item illa quibus commisit ouium suarum curam, constituens eum Ecclesiæ caput, &
29 Pastorem: † non enim sunt dicta Petro tanquam homini priuato, sed

Apostolorum principi: atq; ita mortuo Petro, nō fuit illa potestas extincta, sed transijt ad omnes Pontifices
30 successores legitimos: quia † quæ conceduntur dignitati, nō pereunt morte regentis, aut habentis illam, sed ad omnes successores eiusdem dignitatis transeunt. capit. quoniam Abbas. de offic. deleg. l. mortuo. l. proponebatur. ff. de iudicijs. Et hoc est conforme vaticinio Isaiæ: Super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia amodo, & vsque in sempiternum: ipseq; Christus dixit apud Matth. [Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi:] sed his verbis fundauit Ecclesiam suam super Petrum, atque ideo consequens fuit, vt successores Petri succederent in eadem potestate: His sic positis, ad Summi Pontif. iurisdictionem & potestatem accedamus.

Cùm igitur Summus Pontifex (qui & Papa, id est, pater Patrum Christianorum Pontifex, summus Sacerdos, princeps sacerdotum, Vicarius Christi, caput corporis Ecclesiæ, fundamentum ædificij Ecclesiæ, pastor ouilis Domini, Pater, Doctor omniū fidelium, Rector domus Dei, custos vineæ Dei, sponsus Ecclesiæ, Apostolicæ sedis Præsul, Episcopus vniuersalis & Maximus, ac admirabilis appellatur) omnium Episcoporum Maximus, & omnium gentium no-
31 minis Christiani princeps sit, † eique terrestris simul & cælestis imperij sit à Deo concessa potestas, canon. 1. di-
32 stinct. 22. ac † Christi filij Dei D. N. vice in terris fungatur, canon. 1. & 2. de translat. prælatorum cap. Aposto-
33 licæ. de regu. iuris, in 6. † sacrilegium quasi est de eiusdem potestate vello disputare: vt tradit Bald. in præfatione feudorum. verb. nunquam aliqua. Verum enimuero vt curiosis pro parte satisfaciam, nonnulla summis tantùm labijs attingam. Summus
34 namque † Pontifex omnia potest, claue non errante, peccati impunitate surgentis à violatione legis diuinæ excepta. can. manet. 24. quæst. 1. & capit. quodcunque. vbi gloss. eadem causa & quæstione. Hostien. & Ioannes Andr. in capit. magna. de
35 voto. cuius † potestas in omnibus exuberat, excepto iure diuino & articulis fidei; & quoties agitur de immutando vniuersæ Ecclesiæ statu. capit. in memoriam. & capit. nulli. distinctio. 19. capit. cuncta per mundum. 9. quæst. 3. Ioann. Anan. in cap.
36 nulli. de maledic. quare non † licet Summo Pontifici articulos fidei nouare vel mutare, nec noua sacramenta instituere, aut instituta mutare, vt docet sanctus Thomas 2. 2.
37 quæstio. 1. articu. 5. ad primum. † Potest verò in multis dispensare casibus, vt recenset Speculator in titu. de dispensatione. §. nunc breuiter. in tit. de Legato. §. nunc ostendendum. Alij nonaginta casus enumerantur à Guillelmo Durando, sed à recentioribus ad centum & septendecim, quibus tamen antecesit glossema quod dam tritum quidem, sed huius rei magistrum, quibusdam metris plures casus complectens, quibus fons quidam, aut certè norma, & semita ad cæteros perquirendos indicari videtur. capit. ad translationem de offic. delegati, quæ metra sunt infrascripta, videlicet.

Restituit Papa solus, deponit & ipse,
Diuidit atque vnit, eximit atque probat.
Explicat articulos, synodumque facit generalem,
Transfert, & mutat, appellat nullus ab illo.

Quorum

Quorum quidem verſuum ſenſus magis, quàm verba, & metrica regula ſi ſpectetur, lucem aliquam ad hãc quæſitionem afferunt : ſed pleniori carmine proſecutus eſt Ioannes à Turre-cremata in capit. huic ſoli ſedi. diſtinct. 17. & alij hoc infrà ſcripto modo.

Si ſit Catholicus, Papam non iudicat vllus;
Erigit, & ſubdit Cathedras, & diuidit, vnit,
Mutat vota Crucis, reſtaurat, & eximit, ad ſe
Maiores cauſæ referuntur, legitimatque;
Promouet, appellare vetat, prohibet profiteri,
Deponit, transfert, ſuppletque, renunciat illi.
Præſul, & exemptus, Simon, iurans, anathema,
Vel proprium, vel legati, vel lex vtriuſq;
Nequaquam participans, & ſi quem ſponte ſalutat,
Quem Canon damnat, ſibi vel quando reſeruat,
Soluitur à Papa, nec non quem regula damnat,
Addas ſuſpenſum, caſum, cum fertur ad ipſum
Reſcriptum fidei dubium, confert bona plura,
Irritat infectum, legem condit generalem,
Approbat, imperium firmat, deponit, & vngit,
Concilium generale facit, ſancit quoque ſanctos,
Ens non eſſe facit, non ens fore, pallia ſemper.
Portat, concedit, legi nec ſubditur illi,
Appellatur adhuc modo ſine, iudiciumque
Eſt pro lege ſuum, monachum reuocat renitentem,
Maius adulterio ſoluit: generaliter arctat,
Et laxat quicquid ſponſis notat, ordinat extra
Tempora dando ſacrum, promotum promouet idem,
Ordinat atq; diem, quo conſecratur & ipſe,
Libenterque locum concedit, iure priuatq;
Inſignit, laico ſacrum dat chriſma miniſtro,
Summâ ſede ſedet, plenuſque Vicarius extat.

38 Ipſique Summo † Pontifici poteſtas ſeruata eſt cognoſcẽdi & finiendi articulos & quæſtiones fidei, vbi aliquam ambiguitatẽ ſuper eis oriri
39 contingat: † neque aſſentiendum eſt his qui Concilij generalis, non Papæ hanc eſſe poteſtatem aiunt. d. c. hæc eſt fides. capit. 1. rogamus. 24. quæſtion. 1. Doctores in rubr. de conſtitutionibus. Cardinalis Albanus in tract. de poteſtate Papæ. 2. part. nu.
40 23. Quo exemplo nec † alij permittitur hæreticos ad gremium ſanctæ Matris Eccleſiæ reuertentes ſoluere. capit. frater noſter. 16. quæſt. 1. capit. quoties. 24. quæſt. 1. Concil. Oecumenicum generale ſolus vocare poteſt, conſtitutioneſque eius probare vel improbare, interpretari, & Concilium ſoluere. 15. & 17. diſtinct. per totam. cap. ſtatutum. de electione. & de reſcriptis in. 6. Explorati ſiquidem
41 iuris eſt, † Papam Concilio maiorem eſſe, atque in illud poteſtatem habere; gloſſ. Geminianus. & alij in capit. vbi periculum. verſ. Concilio. de electione in. 6. Decius Berous, & antiqui in cap. 1. de conſtitutionibus. Caſtaldus de poteſtate Papæ numer. 75.
42 Albanus vbi ſuprà num. 53. & † iuris diuinæ conſtitutiones ſolus limitare ex cauſa poteſt. gloſſ. Archidiacon. & Turre-cremata in. c. ſunt quidam. 26. quæſt. 2. Innoc. in. c. fin. de conſtitutionibus. Felinus in. c. de ſponſalibus.
43 col. 7. nec † alius quiſquam veniam peccatorum plenam indulgere poteſt. Doctores in. c. cum ex eo. de pri-
44 uilegijs, † nec aliquem clericorũ ſol-

uere, quin canonicas horas dicere teneatur alius præter Summum Pontificem potest, vt notatur in d. Clem. 1.
45 de celebratione Missarũ, ipse † nàmq;
est sponsus vniuersalis Ecclesiæ dict.
c. cuncta per mundum. & c. per prin-
46 cipalem 9. q. 3. Habetq; † vtrumque
gladium, & omnes ei parere tenẽtur
principes & Reges. c. inter quatuor.
47 de maioritate, & obedient. & † quisquis se Pontificis Maximi præceptis subtrahere contendit, dispẽdium salutis æternæ incurrit, rex. in. c. vnam sanctam. de maiorit. & obedient. & non solùm clericus, sed etiam laicus, glos. in c. nouit de Iudicijs, vbi notatur c. causam. qui filij sint legitimi. Ne
48 mo † enim in terris est supra eũ, excepto Concilio vniuersali, si hæreticus sit. Turre-crem. in sum. Ecclesiæ, lib. 3. c. 5. Iacobatius. lib. 9. de Concilio. Simanc. de Cathol. institut. tit. 12. num. 13. c. si Papa. 40. dist. & ibi Præposit. Ægid. & cæteri. Alua. de Conci. c. 2. non aliàs. c. nũc autem. vbi notatur, 12. dist. Innocent. in c. ex parte. 1. de verborum significatione, Ioann. Andreas in. c. in fidei. de hæreticis. c. proposuisti. de concessione præbẽdæ.
49 Quinimò ita traditũ est † Pontificem Romanum in terris potestatem Paulo Apostolo maiorem, aut certè nõ minorem habere. glos. in. c. sunt quidã 25. q. 1. in c. Lector. 34. distinct. Felinus in rubr. & in c. quę in Ecclesiarum. de constitutionib. nu. 21. vbi doctores.
50 Ideo † nec Inquisitores nec quiquam
alij procedere possunt contra Papam deprehensum in hæresi, quia delegati eius sunt, & consequenter infe-
51 riores, † & inferiores in superiorem non habẽt potestatem. c. inferior. 21. dist. l. ille à quo. ff. ad Trebel. Itaque in omnes mortales iudicium profertro potest, cùm tamen nullius ipse iudicium subire teneatur, excepto generali Concilio, vbi de hæresi contra eũ
52 agi contingeret: quo † casu Concilium generale, vel cœtus Cardinalũ esset iudex cõpetens, vt dicit Archidiaconus, & alij in. c. in fidei fauorem de hæret. lib. 6. glos. in. c. in Synodo 63. dist. & Eymericus in 3. p. Directorij, q. 25. quamuis plures Theologi intre-
53 pidè asserant † Papam non posse fieri hæreticum, inter quos est Albertus Pighius Campẽsis lib. 4. c. 8. de Ecclesiastica Hierarchia, cuius sententia satis probabilis ac consona rationi videtur, imò certũ putat omnes Romanos Pontifices, qui in hæresim incidisse cõmemorantur, posse ab hæresis nota liberari; quod hoc potissimũ nititur fundamẽto probare, quia Christus orauit pro Papa, ne deficeret fides eius. Ioann. 21. vt ipse fratres suos in fide nutantes cõfirmaret, quasi videatur hoc priuilegium personale esse, & annexũ ei qui ritè & canonicè electus est Põtifex Romanus, & Ecclesiæ caput ex assistentia Spiritus sancti non permittẽtis in hæresim labi, quamuis in quęuis alia delicta possit ex humana fragilitate incidere. Nihilominus tamen contrariã senten
54 tiam (scilicet) quòd possit † Summus Pontifex, postquàm ritè & legitimè electus est Pontifex Romanus, & Ecclesiæ caput, in hæresim incidere, cõmuniter tenuerunt Theologi, & Canonistæ, ac præcipuè Turre-crem. in summa de Ecclesia lib. 2. c. 93. Caiet. in opusc. de autoritate Papæ, & Concilij. Cardin. Hieron. Albanus in libr. de potestate Papæ. 1. p. Dominic. Sotus lib. 4. sentent. dist. 22. q. 2. articu. 2. versic. Dubium autem est. Alphons. de Castro lib. 2. cap. 23. in princip. de iusta hæreticorũ punitione, Melchior Canus lib. 6. cap. vlt. de locis Theolog. Syluester in summa verb. Papa 40. distinct. Ioannes Rojas de hæreticis singul. 16. incipiente, Papa de crimine hæresis. Augustinus de

Ancona

Ansona in summa de potestate Ecclesiastica quæstio.5.per totam quæstionem, Simancas de Catholica institutio.titu.12. nume. 13. & titu. 45. de Papa nume.35. & alij plures, quos longum esset recensere: quorum frequentiori sententia Papa effectus hæreticus Concilio, velut legitimo iudici supponitur.

Licet ex supradictis satis probatum fuerit Pontifices succedere in
55 vniuersæ Ecclesiæ primatu, † hæretici tamen omnes huius temporis pro viribus conantur contrarium probare. Et præcipuè Lutherus lib. 2. de potestate Papæ. Illyricus lib. cōtra primatum Papæ, Synodus. Et Malchaldia in libr. eiusdem argumenti, Ioannes Caluinus lib. institut. cap.6. & 7. Magdeburgēses in singul. Centur. ad finem, vt refert Robertus Bellarminus tom.1. de Romano Pōtifice, lib.2. cap.12. pagina 600. ideò aliquibus medijs huius nostræ conclusionis veritatem ostendemus, & refellemus hominum delirātium nugamenta.

56 Primùm ergo † probatur Romanum Pontificem Petro succedere in Pontificatu Ecclesiæ vniuersæ ex diuino iure, & ratione successionis hoc pacto. Debet Petro iure diuino aliquis succedere, ille non potest esse alius, quàm Pontifex Romanus ex supradictis, ergo ille succedit. oportet enim Petro aliquē succedere in Pōtificatu Ecclesiæ vniuersæ, vt colli
57 gitur ex fine Pontificat. † Certū enim est Pōtificem esse propter Ecclesiam, non Ecclesiam propter Pontificem, vt ex Diuo Augustino deducitur lib. de Pastoribus cap.1. inquit enim, Quòd Christiani sumus, propter nos est, quod præpositi sumus, propter vos est, atqui Ecclesia non minùs eget nunc vno Pastore, quam tempore Apostolorum, imò verò magis cùm nunc sint Christiani, & plures, & peiores: non igitur, moriente Petro, perire debuit Pontificatus, qui non in Petri commodum, sed in Ecclesiæ vtilitatem institutus erat, sed manere ac perseuerare, donec ipsa Ecclesia manserit, aut certè dum in terris peregrinatur, & vnius summi Pastoris curâ & vigilantiâ opus habet.

Fulcitur præterea hæc propositio ex verbis Domini Ioann. cap. vltim. [Pasce oues meas:] officium namq; pastoris est ordinariū & perpetuum. Siquidem ex natura rei tamdiu durare debet officium Pastoris, quamdiu manet ouile, ouile autem manet, & manebit vsque ad mundi consummationem. Igitur successores Petri in summo isto pastorali officio manere necesse est. dict. extrauagan. vnam sanctam de maioritat. & obedientiā. & Ioann. cap.10. Sed & licet illud ex parabola Christi ipsius ore prolata conferre. Vineam Pater familias vt coleretur agricolis locauit. Tum aliàs eam vt colerent hinc & inde coloni vocati sunt non pauci, qui eum à latronibus & sicarijs ad internecionem essent dati, ipse paterfamilias proprio filio non pepercit. Illum etiam Deus misit vt quâ indutus erat humanitatis proprietate hominum incolumitati per vineæ culturam satisfaceret. Hinc quis non colligat, & colonos & agricolas pro vinea Domini conductos, atque adeò nos omnes siue Pontifices, siue Sacerdotes, siue omnes quicunque sint ex regali sacerdotio ad hoc destinatos, potissimùm verò caput nostrum visibile Pont. Max. pro vinea & Ecclesia Dei constitutos? Legendus ad hæc Theodoretus, & qui scripserunt omnes in Matth. cap.20. & 21.

Rursus ex eodem loco Ioann. id
58 optimè probatur: † nam cùm Domi-

nus ait Petro: [Pasce oues meas] omnes oues suas commisit, nec solùm omnes ratione loci, sed etiam ratione temporis, cùm non minùs nobis quàm antiquis Christus prospicere debuerit: sed Petrus non semper victurus erat in carne: igitur cum ei Dominus dixit: [Pasce oues meas] in illa dictione, omnes, successores eius allocutus est. Hinc Chrysostomus libr. 2. de sacerdot. circa principium inquit. [Quanâ de causa ille sanguinem effudit suum? certè vt pecudes eas acquireret, quarum curam tunc Petri successoribus committebat:] & sanctus Leo sermon. 2. anniuersarij assumptionis suæ ad Pontificatum: [Manet (inquit) dispositio veritatis.] Et B. Petrus in accepta fortitudine perseuerans, suscepta Ecclesiæ gubernacula non reliquit, perseuerat (videlicet) Petrus, & viuit in successoribus suis, & B. Petrus Episcopus Rauennæ in Epistola ad Eutychenses: [Beatus (inquit) Petrus, qui in propria sede viuit, & præsidet, præstat quærentibus fidei veritatem.] Quod etiam probatur ex veteri Testamento, vbi succesio erat Summorum Pontificum. Aaroni enim succesit Eleazarus Num. 20. & Eleazaro Phinees. Iudic. 20. & sic de cæteris. At Sacerdotium Testamenti veteris figura fuit Sacerdotij Testamenti noui, igitur & nunc succesio in sede Petri primi ac summi Christianorum Pontificis conseruari debet. Cùm igitur succesio Romani Pontificis in Pontificatum Petri ex instituto Christi sit, & ipse instituerit in Petro Pontificatum duraturum ad finem mundi, & Petrus moriturus esset, non est dubium, quin Pontifices successores Pontificatum à Christo accipiant.

Secundò facit ex vnitate Ecclesiæ. Nam cum Ecclesia sit vna & eadem omni tempore, non debet mutari forma regiminis, quæ est forma etiã reipublicæ & ciuitatis, extrauagant. vnam sanctam. Bonifac. Octaui de maioritate, & obedientia. Anacletus in Epistola missa omnibus Episcopis incipiente, Benedictus Deus. cap 3. c. sacrosancta. 22. distinct. c. ad Romanã 2. quæst. 6. Fabianus & Gelasius eius nominis primus Epistola quadam 1. cap. 11. & Leo Papa. 9. in Epistola aduersus præsumptiones Michaelis, & Acridani Episcoporum c. 12. & 13. vna igitur est Ecclesia, & vnus Papa, cui omnes mortales sũt subiecti. Quare si Apostolorum tempore vnus erat supremus rector, & caput Ecclesiæ, hoc etiam tempore esse debet. Prædictum axioma de fide, veritate, vnitate, & potestate Ecclesiæ Romanæ adeò verum est, vt non solùm doctis & indoctis, verùm etiam Paganis ac
59 hæreticis notũ sit, † quæ per mille & quingentos annos nullam hæresim condidit aut amplexa est, quod vtiq;
60 ingẽs Dei opus haberi debet. † Ecclesia enim ex multis hominibus fidei, charitatisq; vinculo connexis & colligatis in vnũ quasi corpus conflatur. 1. Petri. 2. & c. legimus. 93. dist. c. multæ. t. q. 1. in fin. c. loquitur. 24. q. 1. hanc Sapientia Dei construxit (vt diximus suprà) Christus, qui est petra, & fundamẽtum, præter quod nemo potest aliud ponere. 1. Corint. cap. 3. & c. 10. nec alium Christus voluit suæ visibilis præsentiæ vicem hoc in genere sustinere, nisi quem priùs petram factũ suâ potentissimâ prece ad fratres
61 etiam confirmandos misisset. † Quæ quidem Ecclesia sic firmata nõ solùm ratione virginitatis, sed etiam ratione omnium fidelium tota virgo dicitur. c. nuptiarũ. 24. q. 1. ac sponsa Christi pudica & incorrupta, quæ adulterari nõ potest. c. loquitur. 24. q. 1. in fine. c. omnibus. eadem causa & quæstione. Turre-cremat. in summa de Ecclesia,

Ecclesia.libr. 2. capit. 76. ipsa habet veraciter dominica sacramenta. cap. quia ex sola. 24. quæstio. 1. capit. ex Catholica. 1. quæstio. 1. & sic extra eam salus non habetur.capit.alienus. capit.quicunque.& d. c. quia ex sola
62 24.quæst. 1. † nec habet maculam, nec rugam.capit. quamuis.21. distin-
63 ctio.† quæ tanquam magistra in omnibus est sequenda. cap. qui nesciat, 11. &capit. non decet. 12. distinct. & cap.omnes.22.distinct. Hinc Paulus anno Domini 50. Roma. 1. fidem Romanorum in vniuerso mundo annunciari dixit: semel ergo Ecclesia Romana recte credidit.
64 Irenæus † anno Domini 160. lib.3. eandem viuificatricem fidem ad sua vsque tempora conseruatam in Ecclesia Romana testatur.

Cyprianus anno Domini 250. Romanorum fidem ab Apostolo prędicatam, negat mutari posse libr. 1. Epistola.3.

Hippolytus Hostiensis Episcopus anno Domini 270. apud Prudentium in Hymnis hortatur suos, vt apud eos vigeat vna fides illa, quam Petri Cathedra retinet.

Eusebiani anno Domini 340. apud Zozomenum libr. 3. capit. 7. literis ad Iulianum Papam datis, fatebantur, licet inuiti, Ecclesiam Romanam primas apud omnes ferre, vtpote quæ Apostolorum schola, & pietatis Metropolis iam ab initio fuisset.

Ambrosius in Episto. 81.[credatur (inquit) Symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intemeratum semper custodit & seruat anno Domini 350.]

Ruffinus in Symbolo anno Domini 360.[hæresis (inquit) nulla in Ecclesia vrbis Romæ sumpsit exordiu.]

Hieronymus in Epistola 3. aduersus Ruffinum ait anno Domini 380. fidem Romanam neque præstigias recipere, nec mutari posse.

Anno Domini 400. Palladius in vita Chrysostomi dicit:[Theodorus Tyaneus Episcopus ad finem vsque in cõmunione perstitit fidelium Romanorum.]

Augustinus contra Pelagium anno Domini 420. lib. 2. cap. 8. prædicandam in Domino clamat Romanorum fidem.

Anno Domini 440. Theodoretus ad Renatum presbyterum scribens, [Romana(inquit)sedes semper hæretici fœtoris expers permansit.]

Anno etiam Domini 530. Primasius in.cap. 1. ad Romanos ait:[Fides clara est Romanorum.]

Procopius lib. 1. de bello Gotthorum[Christianæ fidei disciplinam, si alij vnquam, Romani præcipuè sunt venerati] anno Domini 570.

Gregorius Magnus lib. 12. Epistola 7. anno Domini 600. inquit. [Absit nos cuiuslibet hæretici recipere sensum]& lib.5.Epistola 33. [de Ecclesia B.Petri nullum dubietatis scrupulum habeatis.]

Anno Domini 680. Agatho in Epistola ad Constantinum IIII. Imperatorem[Apostolica Petri Ecclesia nũquam hæreticis nouitatibus deprauata succubuit, sed illibata fidem re nus manet] & habetur Luc. cap. 22.

Tharasius Patriarcha Constantinopolitanus in actio. 2. Nicænæ Synodi, anno Domini 790. respondit: [Testimonium Pauli Apostoli, quo ad studium sinceræ fidei Romanorum exosculatur, nos insequi par est, temerariumq; repugnare arbitramur.]

Nicolaus I. anno Domini 860. ad Michaelem Imperatorem: [Priuilegia Ecclesiæ Romanæ Christi ore in B. Petro firmata, perpetua sunt ante

ante Imperium vestrum fuerunt, manebuntque post vos, & quousque Christianum nomen prædicatum fuerit, illa subsistere non cessabunt immutilata.

Anno Domini 830. Theodorus Zenobij Studiensis Constantinopoli Antistes, in dogm. de adoratione sacrarum imaginum: Tanta est Romanorum fides, vt illic infracta videatur esse petra fidei, nimirum iuxta verbum Domini fundata.

Vvbalafredus Strabus de rebus Ecclesiæ capit. 22. anno Domini 840. [Nulla per orbem Ecclesia, æquè vt Romana, ab omni fere hæresi eon cunctis retro temporibus pura permansit.]

Rhegino Chron. lib. 2. anno Domini 900. [Romana vrbs ab omni sancta Ecclesia propter præsentiam Petri, & Pauli speciali quodam veneratur priuilegio.]

Anno Domini 1050. Leo IX. in Epistola ad Michaelem & Aridanum: [Romanæ Ecclesiæ fides per Petrum super petram ædificata, nec hactenus defecit, nec deficiet in secula. Luc. cap. 22.]

Lanfrancus aduersus Beringarium anno Domini 1070. [Beati Doctores (inquit) si non eisdem verbis, tamen eisdem sententijs concorditer astruxerunt, hæreticum esse omnem hominem, qui à Romana & vniuersali Ecclesia in fidei doctrina discordat.]

Anno Domini 1100. Robertus Tuytiensis de diuinis officijs, lib. 2. cap. 22. [Romana (inquit) Ecclesia super Apostolicæ fidei petram altiùs fundata firmiter stetit, & tam Græciæ, quàm totius orbis hæreticos semper confutauit.]

Bernardus ad Innocentium Papam II. in Epistola 100. anno Domini 1140. [oportet (inquit) ad vestrum referri Apostolatum pericula quæque, & scandala emergentia in regno Dei, ea præsertim, quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi non possit fides sentire defectum, hæc quippè huius prærogatiua sedis.]

Thomas de Aquino anno Domini 1250. in Opusculo de Symbolo Apostolorum; [Sola Ecclesia Petri semper fuit firma in fide.]

Anno Domini 1330. Nicolaus de Lyra in capit. 22. Lucæ ad illa verba: vt non deficiat fides tua: [Ex hoc patet, fidem non deficere ad finem mundi, potissimum in Ecclesia Romana, quæ à Petro post Christum fundata est.]

In reuelationibus sanctæ Brigittæ, lib. 7. capit. 19. anno Domini 1370. Sciant Græci, quòd eorum imperium & regnum, siue dominia nunquam stabunt secura, donec ipsi cum vera humilitate, & charitate, Ecclesiæ & fidei Romanæ se deuotè subiecerint. Hæc promulgata centum ferè annis sunt, antequam Græcorum regna & imperium à Mahumete secundo Turcarum Imperatore euersa fuissent.

Æneas Siluius in dialogo contra Bohemos Epistola 130. anno Domini 1450. [In his quæ sunt fidei, nunquam reperta est, Apostolica sedes errasse, aut adulterinis acquieuisse dogmatibus: hoc ausim dicere: Romanus Præsul indubitatus, nemo vnquam inuentus est falsæ doctrinæ publicus assertor.]

Ioannes

Ioannes Picus Comes Mirandulæ in Theorem. 13. anno Domini 1590: Ad Romanam (inquit) Ecclesiam, caput & Magistram Ecclesiarũ; mentis acies dirigenda est: atque huic ipsi Ecclesiæ, hoc est, Apostolicæ sedi Petri Christi Vicarij, sanctissimi viri adhæserunt semper.

65 Summum Pontificẽ † primum locum obtinere non solùm ex supradictis Patrum sententijs manifestè apparet; verùm etiam ex totius Christiani Orbis vulgo probatur. Et primò ex B. Cypriano lib. 3. Epist. 13. & ex Socratis historia, libr. 4. cap. 30. & lib. 2. cap. 10. Gregor. Magno lib. 7. in dictione 2. Epistola 115. & lib. 4. Epist. 44. qui in hæc verba scribit: [Nos indignos pro Beati Apostoli Petri reuerentia mens fidelium veneratur: & ex amore quippe fideliũ, cuius sedis mos vltra meritum erupit, vt cùm eorum corpora humanda deferũtur, dalmaticas pro sanctitatis reuerentia subintrās partiẽdas populus scindat.] Hæc ibi. An valdè celebris primatus ille non fuit, quem plebs diuinorum mysteriorum sæpe ignara in B. Petri honorem tam apertè venerata est? quòd nunc de plebe Romana, & alijs diximus: in Græcanica etiam plebe locum habuisse certum est. Dum Agapetus sacræ Romanæ Ecclesiæ Pōtifex (in lib. Dialogorum 3. capit. 3. inquit † B. Gregorius) ad Iustinianum principem proficisceretur, in Græciarum partibus, propinqui quidam muti, & claudi se obtulerunt ei Agapeto curandos; dicentes se in virtute Dei ex autoritate Petri fixam illius spem habere. Hæc ille. Tam notum igitur etiam olim orbi Christiano fuit, Pontificem Romanum non solùm Petri successorẽ esse, verùm & ob eam rem autoritate quadam excellere, & plebeij homines in fide huius autoritatis, quam Romanus Pontifex à Petro acceptam habebat, firmiter confiderent mutum, & claudum à Romano Pontifice sanitati suæ restituendum esse.

66

Paganis etiam notum fuisse Romani Pontificis primatum patet, qui eum præcipuè confitebantur, Euseb. lib. 7. capit. 24. & in historia Amiani lib. 15. Hieronymus Epistola 62. refert idolorum cultorem solitum esse Papæ Damaso ludentem dicere. Facite me Romanæ vrbis Episcopum, & ero protinus Christianus.

67 Magnus † Cham, Cublai vocatus, vt dicit M. Paulus Venetus libr. 1. de Oriental. regimine, cum cuperet fidem Christianam suis sapientibus persuaderi, ad Papam misit ea de re, tanquam ad caput fidei Christianæ.

68 Imò † quicumque barbari cum Christianis aut de fidei, aut de fœderis negotio acturi, quocum potius agunt, quàm cum Romano Pontifice?

69 Armeni † quoque nonne ab Eugenio IIII. Summo Pontifice regulam fidei petierunt? vt habetur in fine Concilij Florentini, & vt Æneas Siluius in Epist. 376. refert.

70 Nicolai † Regis Persarum, Cosco pæ Ducis Georgianæ, Manuethis, Assemberch, Soldani Mesopotamiæ Morati, Verbrechein Armenia Domini, Oratores & Nuncij fœdus contra Turcas vnà cum Christianis inituri ad Christianorum caput Romanum Pontificem Pium II. accesserunt.

71 Hunc etiam † primatum hæretici agnouerunt, & confessi sunt, inquit enim Eusebius lib. 5. capit. 15. quod Cataphryges qui iuxta Montan. hæresim Phrisæ & Maximillæ prophetiā insectabantur, cum superstitioni suæ à multis fidelibus viris, ac præsertim Azotico, & Iuliano Episcopis vehementer contradiceretur, à Zepherino

pherino Pontifice Romano petierũt, vt approbatã ipsorũ nouã doctrinã, pacis & communionis suæ literas illis daret, non sanè ob aliud, quàm quòd sciebant se aduersus quoscunque Episcopos in æternum securos fore, si primi Episcopi cõmunionem impetrassent, quod minimè Romanus Pontifex facere voluit: ita Tertullianus aduersus Praxeam.

Augustinus contra Pelagium & Cælestium lib.2.c.7. ait: [Cælestius, qui hæresim Pelagianam propugnabat, non est ausus B. Papæ Innocentij literis obsistere, imò se omnia, quæ sedes illa damnaret, damnaturum esse promisit.]

Berengarius quoties hæresim suam ad sedis Apostolicæ iudicium abiurauit? Id quidem Guimundus in lib. de sacramento altaris copiosè exponit. Scismatici Græci decem vicibus, & eo amplius Ecclesiæ Romanæ reconciliati sunt, de quibus S. Antoninus Florentinus latissimè agit in 3. part. Historiæ titulo 22. cap. 13.

Valdenses quoque, seu pauperes de Lugduno, inquit Abbas Vvspergensis, qui eodem ipso tempore vixit, vt habetur in Chronico anni Domini 1212. petebant sectam suam à sede Apostolica confirmari ac priuilegiari.

Vvicleffus ad Vrbanum Papam VI. scripsit in hæc verba, vt est videre apud Loxium in Commentarijs: [Romanus Pontifex cum summus Christi Vicarius in terris sit, fidem meam, si sit orthodoxa, confirmabit, & si sit erronea, emendabit.]

Lutherus anno altero ab incepto scismate suo ad Papam Leonem scribens: [prostratum me (inquit) pedibus tuæ beatitudinis offero, cum omnibus quæ sunt & habeo; viuifica, occide, voca, reuoca, approba, reproba, vocem tuam vocem Christi in te præsidẽtis & loquentis agnoscam.]

Hæc etiam sententia confirmatur ex traditis à Socrate lib.4.c.11. Sozomen. lib.6.cap.10.& 11.& ex alijs optimè congestis per Nicolaum Sanderum in lib. de claue Dauid, seu regno Christi lib. 5. vbi plura in hanc rem congessit, ex quo nos etiam consultò in confirmationem nostræ sententiæ aliqua mutuati sumus.

72 Primatus igitur Pontificis Romani tam perspicuus omni ætate fuit, vt hæretici nihil ferè antiquius habuerint, quàm vt sua dogmata à sede Apostolica probarentur: sed cum res pro illorum voto non succederet, tũc demum tribunal, à quo ipsorum hæreses damnabantur, oppugnare ceperunt.

Sed ne videamur extra institutum nostrum in re adeo clara vagari, ad explicationem articuli de iurisdictione Summi Pontificis in temporalibus accedamus.

73 At quia impij ac recentiores hæretici nostri temporis summè conantur veros ac germanos sacræ scripturæ, sacrorumq; Canonum, & Patrum intellectus falsò subuertere, eosque errores inducere, negantes Summi Pontificis potestatem temporalem, in primis discutiendum proponimus, quam & qualem habeat, vbi satis dilucidè in studiosorum gratiam hæc omnia demonstrabimus.

DE

DE IVRISDICTIONE vniuersali Summi pontificis in temporalibus.

Prima hæreticorum opinio.

SVMMARIVM.

1 Quatuor sunt Doctorum sententiæ de potestate Papæ in temporalibus.
2 Summus Pontifex secundum hæreticos nullam habet temporalem iurisdictionem.
3 Caluinus Summi Pontificis potestatem in temporalibus impugnat, & confutatur, & num. 38.
4 Apostoli sunt firmissima bases Ecclesiæ.
5 Petrus & Paulus principes Apostolorum suo martyrio Romanam Ecclesiam consecrarunt.
6 Discipuli Christi Petrum Ecclesiæ caput esse voluerunt.
7 Electio D. Ambrosij, Seuerini, & S. Nicoldi per miraculum.
8 Christus est fundamentum, & autor Ecclesiæ, & nu. 15. 30. & secundariò Apostoli, & Concilia num. 36.
9 Petro Christus commisit curam gregis sui.
10 Deus est omnium principiorum principium, & fundamentum.
11 Dignitates omnes Ecclesiasticæ potestatem à Romana Ecclesia acceperunt.
12 Petrus non accepit primatum ab Apostolis, sed à Christo, & nu. 20.
13 Ecclesia Romana à Domino alijs prælata est.
14 Sedes Apostolica in Vrbe Romana Dei iussu à Petro posita est.
16 Petrus quare sic fuerit vocatus à Christo, & num. 23.
17 Esse à Deo consideratur tribus modis.
18 Principatus omnes deriuantur ab vno principe.
19 Christus est princeps Regum terræ.
21 Cathedra Petri fuit maior omnibus alijs, & prima omnium.
22 Episcopi successerunt in locum Apostolorum.
23 Diabolus nihil potest, nisi in quantum potestas ei datur à Deo.
24 Ecclesia militans reducitur ad triumphantem, tanquam ad finem.
25 Ecclesia militans dicitur corpus mysticum fidelium.
26 Sponsa fit vxor per ductionem in domum.
27 Ecclesiæ nomen varias habet significationes.
28 Ecclesia est Catholicorum fidelium collectio.
29 Ecclesiæ alia diffinitio.
31 Principatus Ecclesiæ fuit promissus Christo.
32 Pastores duo vniuersales Ecclesiæ esse non possunt.
33 Multis modis sumitur [Fundamentum.]
34 Quæ sit fides Catholicæ religionis, ex Chrysostomo.
37 Asserens quid hæreticum ratione naturali, non est hæreticus, si se subijciat correctioni Ecclesiæ.
39 Moyses fuit princeps temporalis, & Summus Pontifex spiritualis.
40 Commendatur liberalitas Constantini, & aliorum Imperatorum, qui principatus temporales Ecclesiæ cõtulerunt.
41 Pontifices, qui sedem Apostolicam ditarunt, plures pro Sanctis habentur.

42 Insti-

91 Pa-

94 *Patrum autoritas omnem falsitatis scrupulum tollit.*
95 *Eusebij Historia est reprobata ab Ecclesia.*
96 *Constantinus Imperator donando Ecclesiæ bonam fidem agnouit.*

EDVCTVM fuit in quæstionem, vtrùm Summus Pōtifex, ita habeat vniuersalem iurisdictionem etiam
1 in temporalibus, † vt eius iurisdictio sit superior temporali iurisdictione Imperatoris, & Regum. Quatuor fuerunt sententiæ super hac quæstione. Prima fuit hæreticorū asserentium Summum Pontificem de iure diuino nullam habere temporalem potestatem, nec posse vllo modo imperare Principibus secularibus. Secunda fuit quorundam Iurisprudentium dicentium, Summum Pontificem nullam habere iurisdictionem temporalem in terris Imperij, & in ipsum Imperatorem. Tertia fuit multorum Doctorum, etiam sanctorum Patrum, & præcipuè Canonistarū, quòd summus Pontifex habeat iurisdictionem absolutam & vniuersalem superiorem quacumque potestate temporali: etiam Imperatoris & Regum. Quarta est Theologorum opinio, asserentium summum Pontificem habere iurisdictionem temporalem vniuersaliter in ordine ad spiritualem.

Prima opinio.

PRima igitur opinio hæreticorum mouetur ex eisdem ferè rationibus, iuribus, & scripturæ locis, qui-
2 bus Legistæ: dicunt enim † summum Pontificem, vt Pontificem nullam habere tēporalem potestatem, & iurisdictionem ex iure diuino, nec posse vllo modo imperare principibus secularibus, ne dum eos regnis & principatu priuare, etiam si illi alioqui priuari mereantur, nec licuisse Pontifici, alijsq; Episcopis accipere temporale dominium, quod aliqui nunc habent in quasdam vrbes, & prouincias, siue eiusmodi dominium donatum eis fuerit, siue illud vsurpauerint. Prohibet enim (vt ipsi asserunt) ius diuinum homini gladium spiritualem, & temporalem simul cōmitti. Hanc opinionem tenent, ac profitentur omnes hæretici huius tēporis, & præcipuè Caluinus lib. 4. Instit. c. 11. §. 8. q. 10. & 11. vsque ad 14. Petrus Martyr in cap. 13. ad Rom. & Brentius in Prolegomenis contra Petrum à Soto, Magdeburgenses autem Centuria prima, lib. 2. cap. 4. col. 435. ponunt inter notas Antichristi, quòd Pontifex duos gladios gerat, vndecunque illos habuerit, ac deinde centuria 8. quęst. 10. & 11. cap. 10. in viris Pontificum, de hoc maximè eos reprehendunt, vt refert Robert. Bellarmin. è Societate Iesu, vir sanè literis, religione, & prudentiâ clarus, tomo 1. disput. de controuers. Christianæ fidei aduersus hæreticos huius temporis, libro 5. cap. 1.
3 Hanc † impiam & falsam sententiam varijs, falsis, ac sophisticis argumentis impius Caluinus defendere conatur. Primùm dict. libr. 4. Instit. cap. 11. §. 8. & 11. asserit enim pugnare cum verbo Dei, quòd vnus homo sit princeps Ecclesiasticus, & politicus simul.

Secundò asserit id per illud Matth. 20. [Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non sic.] significari non modò pastoris officium distinctū esse ab officio principis, sed res esse magis separatas, quàm vt in vnum hominem coire queant: & tacitæ

obiectioni respõdens: Nã, quòd Moyses (inquit) vtrũq; simul sustinuit, primùm raro id miraculo factum est; deinde fuit temporarium, donec res meliùs componerentur: vbi autem certa forma à Domino præscribitur; ciuilis gubernatio ei relinquitur, sacerdotium iubetur fratri resignare; & meritò: est enim supra naturam, vt vnus homo vtrique oneri sufficiat.

Tertiò sententiam suam stabilire nititur super illud cap. 12. Lucæ. [O homo! quis me constituit iudicem, aut diuisorem inter vos?] hæc comminiscitur: Dominus reiecit onus iudicandi, tanquam non consentaneum prædicatoris muneri, & ministri verbi: sicut etiam Apostoli Actor. 6. dixerunt: [Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis.] At non potest hæc munera exercere; qui est princeps: ergo, &c.

Quartò affert ibidem in dicto §. 11. verba D. Bernard libr. 2. de considerat. inquit enim: Apostolis interdicitur dominatus: ergo tu (alloquitur nebulo ille Summum Pontificem) & tibi vsurpare aude, aut dominans Apostolatum, aut Apostolicũ dominatum. Forma Apostolica hæc est, interdicitur dominatio; indicitur ministratio.

Quintò ibidem §. 14. allegat verba B. Gregorij, qui libr. 4. Epistol. 44. dicit: Anathema Episcopo, qui iubet alicui agro, more fiscali titulum imprimi.

Sextò adducunt alij hæretici illud 2. Timoth. 2. Nemo militans Deo implicet se negotijs secularibus: quæ verba dicuntur Episcopo: vnde inferunt, quòd Pontifex non potest se implicare negotijs secularibus.

Septimò suam sententiam confirmant verbis Nicolai 1. Episto. ad Michaelem; vbi dicit, fuisse quidem ante Christi aduentum eosdem Reges & Pontifices: at Christum inter Regem & Pontificem ista distinxisse: Cum ad verum (inquit) ventum est, vltra sibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit; nec Pontifex nomen Imperatorum vsurpauit.

Responsurus oppositionibus & fallacijs Caluini, priusquàm hoc institutum aggrediar; in primis supponendum erit, quis autor & fundamẽtum Pontificiæ dignitatis & iurisdictionis extiterit, & cui primum collata fuerit.

Dicunt enim tenentes prædictorum opinionem, primum fundamentum Ecclesiæ fuisse in Apostolis, & prædicantibus iuxta text. in cap. fundamenta. de electio. libr. 6. vbi sunt verba Psalmistę, Psalm. 86. ibidem in ipso dicente Propheta: [Fundamenta Ecclesiæ in montibus sanctis.] Per montes insinuans Apostolos, atque prædicantes, quibus tota huius ædificij fabrica commissa esse videtur:
4 qui bases † firmissimę Ecclesiæ sunt
text. in cap. 1. de reliquijs, & vener.
sanctor. libr. 6. Hoc idem insinuare
videtur text. in cap. sacrosancta, §. 1.
5 22. distinct. vbi dicitur quòd † B. Petrus & Paulus, suo martyrio Romanam Ecclesiam consecrauerunt. Et licet Christus ipse eidem primatum dederit, tamen Petrus & Paulus suo martyrio alijs ipsum prætulerunt. Vnde Petrus & Paulus videntur fuisse principaliora fundamenta,
cap. arrecta. in fin. 24. q. 1. & cap. in
6 nouo. 21. distinct. vbi dicitur, quòd † discipuli Petrum Ecclesiæ caput esse voluerunt: igitur ab ipsis Ecclesia fundata videtur. Ergo quòd talis potestas sit ab homine, & non à Deo insinuatur: quoniam si foret à Deo Ecclesiæ fundamentum, id ipsum perfectũ existeret, quia Deus imperfectionem

nem nõ nouit, quia ipse perfectus est,
tex in cap. maiores. versicul. final.
de Baptismo, & eius effectu. Sed in
hoc tamen contrà videmus, quia in
Ecclesia militante scismata quoti-
die sunt & hæreses, & Papa homo
est, & quotidie peccat, etiam vsque
ad lapsum in hæresim. cap. Anasta-
sius 19. distinct. & iuxta illud: omnis
homo mendax. Si imperfectus est,
ergo à Deo non est. Præterea, illa po-
testas non debet à Deo dici, cuius
vsus contra Deum est; sed multi Pon-
tifices vtuntur potestate Papali con-
tra Deum: vt patet in Marcellino,
qui idolis thurificauit, vt probatur
ex text. in c. nunc autem. 21. distinct.
& Anastasius, qui in hæresim prola-
psus est, ex d. c. Anastasius: ergo non
est à Deo.

Rursus, illa potestas videtur à
Deo, quæ est per inspirationem ab
ipso, vt per columbam: vel quando
7 per aliud fit miraculum: sicut fuit †
electio Ambrosij, & Beati Seueri, &
sancti Nicolai, vt in §. his omnibus.
40. distinctione, & cap. quapropter.
de election. vel cùm vocantur à Deo
tanquam Aaron, vt deducitur ex
cap. in scripturis 8. quæst. 1.

Verùm enimvero contraria sen-
8 tentia verissima est, fuit † namque,
& hodie est fundamentum Ecclesiæ
Christus Redemptor noster, vt pro-
batur ex text. in cap. cum Paulus 1.
quæstione 1. & Apostolus ad Corin-
thios 3. cap. inquit [fundamentum
nullum aliud poni potest, nisi illud,
quod est Christus] & cap. veniens.
de presbyter. non baptizat. in dict.
cap. fundamenta, & cap. primo de
homicid. libr. 6. vbi dicit text. quòd
9 Petro Christus † curam committit
gregis sui: & ad Romanos cap. 13. &
text. in c. 1. de translat. prælator. Et
ideo dicitur, quòd qui tali potestati
resistit, Dei ordinationi resistit, vt ha-
betur ad Hebræos 1. & in cap. qui re-
sistit. 11. quæstione 3. Quod confir-
matur, quoniã omnis potestas à Deo
est, ad Romanos d. cap. 13. & notatur
in § huic etiam 12. quæstione 1. & c.
quid culpatur, 13. q. 1. & illud Ioann.
cap. 19. vbi Christus dixit Pilato:
[Non haberes potestatem aduersus
me vllam, &c.] quæ sententia intel-
ligenda est negatiuè, secundum Ar-
chidiac. & glos. in dict. cap. pro hu-
mani. verbo à Domino, & ibi Addi-
tionator, quia nullam potestatem
habebat super eum: quasi diceret.
Super me nullam potestatem ha-
bes, & si quam habes, illam habes
à Deo. Facit etiam textus in cap.
mouet te. §. sic etiam 22. quæstione
1. siue iubente, siue permittente
cap. quid culpatur iuxta fin. 23. quæ-
stione 1. cap. quæsitum. 2. quæst. 4.
10 Est enim † Deus omnium princi-
piorum principium, & fundamẽtum
text. in cap. damnamus. de summa
Trinit. & fide Catholica, cap. 1. 22. di-
11 stinct. vbi dicitur, quòd omnes † di-
gnitates Ecclesiasticæ potestatem à
Romana Ecclesia susceperunt: ipsa
autem est fundamentum supra pe-
tram, fidei mox nascentis per ipsum
Christum, qui Petro æternæ vitæ cla-
uigero terreni & cælestis Imperij
iura commisit. cap. sacrosancta 23. di-
12 stinct. vbi text. ipse dicit, quòd † non
ab Apostolis, sed à Saluatore Christo
primatum obtinuit, & in Petro per
illa verba: [Tu es Petrus, & super hãc
petram ædificabo Ecclesiam meam.]
Matth. cap. 16. & cap. quamuis. 21. di-
13 stinct. vbi dicit, quòd † non à Syno-
dis Ecclesia Romana cæteris prælata
est, sed Euangelica voce Domini. Ex
14 quibus concluditur: quòd † in Petro,
& in Romana ciuitate est à Domino
Deo, non ab homine solo constituta,
15 & quòd † Ecclesiæ Christus ipse au-
tor & fundamentum est. Hæc est

veritas, vt probatur ex illo Matth. cap. 16. [Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam,] quasi dixerit Christus in hoc articulo fidei, quod confessus fuerat Petrus, dicens. [Tu es Christus, filius Dei viui,] ego ædificabo Ecclesiam meam. Ita dicit glos. in c. ita Dominus 19. distinct. & D. Augustinus in lib. de verbis Domini in sermone octauæ Petri & Pauli: inquit enim, [Et super hanc petram, quam (scilicet) cognouisti, dicens: Christus filius Dei viui, super me Iesum Christum, filium Dei viui ædificabo Ecclesiam meam: & super me, non su-
16 per te solum Petrum:] & ideo † hoc nomen, Petrus, fuit impositum sibi, vt significaret Ecclesiã in petra Chri-
17 sto fundatam, quia † esse à Deo consideratur tribus modis in omni re habente entitatem & bonitatem respectu causæ efficientis, formalis, & finalis, vt inquiunt doctores supra ro. c. Matth. & secundùm talem expositionem Ecclesia & Papa est à Deo: est enim à Deo tanquam causã efficienti, quia sicut omnia entia deriuantur ab vno ente, & omnes sub-
18 stantiæ ab vna substantia, ita † omnes principatus deriuantur ab vno principe: & talis princeps est Deus, in cuius femore scriptum est: Rex Regum, & Dominus Dominantium,
19 & secundùm Ioann. in Apocalypsi, † [Christus est Princeps Regũ terræ.] Vnde Papa & cæteri sunt deriuati ab ipso Christo, tanquam à causa efficiente. Et de Petro quod fuerit immediatè à Christo, & ab ipso deriuatus, probatur ex cap. cum beatissimus 22. quæstione 1. Itaque Christus fecit Petrum Apostolorũ principem. 7. quæstione 1. cap. mutationes, ac etiam totius Ecclesiæ militantis, vt habetur Ioann. cap. final. & cap. si post ordinationem. §. è contra. 50. distinctione, & cap. in illis. 80. distinct. cap. in fine. vbi dicit text. quod Petrum alijs præposuit, & §. primo 22. distinct. Prima ergo sedes fuit, quia non omnium Apostolorum par fuit institutio. Et confirmatur ex illo Augustini in lib. de vnico Baptis. & habetur in cap. puro. 2. quæstione 7. [Quis enim nescit (inquit) illum Apostolatus principatum cuilibet Episcopatui præferendum? & loquitur de Petro,] cui licet in gloriam martyrij Cyprianus Episcopus par fuerit, tamen in gratia cathedræ fuit differentia, quia maior
21 omnibus est cathedra Petri: & sic † Petrus fuit maior omnibus Episcopis, & per consequens Apostolis, in
22 † quorum loco hodie sunt Episcopi §. primo, & c. innouo. 21. distinct. vbi probatur, quòd ipsi Petro primò in Ecclesia Pontificatus datus est, & primò fuit ei datus in promissione ante passionem, futurus enim erat pastor Ecclesiæ, dum dicit Christus Matth. 16. [Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam,] id est, quòd ipse esset petra &, fundamentum post Christum. Et hac ta-
23 men ratione, hoc nomen [Petrus] † impositum illi fuit, vt significaret Ecclesiam, quia ipse nomine omnium Apostolorum sic respondit. [Tu es Christus filij Dei viui.] Vnde populo Christiano dicitur Petrus à petra, quæ est Christus, secundùm August. vel petra dicitur à Petro. Et quia primus in nationibus fidei fundamentum posuerit, & tanquam saxum immobile totius corporis Christianitatis compagem, molemque contineat: cap. fidelior. 50. distinct. in fine: potest tamen hoc verbum probare, quia sicut in solo Christo per prædicta verba fuit Ecclesia fundata, ita dicatur postea in Petro Christi vicario, & demum in solo Papa consistere Christum Deum in terris repræsentante,

vt

vt probatur in cap. 1.2. & 3. de transl. Episcop. cap. fidelior. & cap. considerandum, dicta distinctione 50. Optimè Cardin. D. Ioã. de Turre-cremata in summa de Ecclesia. libr. 2. c. 17. per totum. Item est à Deo, tanquam à causa formali, ratione suæ ordinationis: quia Christus volens ostẽdere vnitatem Ecclesiæ, vnicam constituit, & in eam Principem præfixit Petrum superiorem cæteris, vt esset ordo inferioris ad superiorem, & superioris ad inferiorem, cap. loquitur. 24. quæst. 1. & quantumcumque superiores vel inferiores aliquãdo sunt mali, ipse tamen ordo in se habet rationem boni: vnde etiam ex principatu malorum ratione diuinæ ordinationis & ordinis insurgit bonum: vnde dicit Augustinus & habetur in

23 glos. quod † per potestatem datam diabolo à Deo, Iob probatus est, vt iustus appareret, & Petrus tentatus est, ne de se præsumeret. Paulus colaphizatus est ne se extolleret, & Iudas damnatus est, vt se suspenderet. Est igitur Ecclesia & potestas Papæ, & Papa ipse à Deo per causam formalem, etiam si ipse Papa malus sit.

Desuper est, à Deo Ecclesia & Papa, ratione finis, & per viam redu-

24 ctionis; quia † tota Ecclesia militans reducitur ad Ecclesiam triumphantem, tanquam ad finem: & ratione reductionis Deus est finis Papæ & Ecclesiæ, quæ est vnica. Hic militans, suprà triumphans: hic est in tempore peregrinationis, in triumphanti erit in æternitate mansionis. Hic militãs est in labore: sed in triumphanti erit in requie. Hæc est militans in via, sed triumphans in patria. Nam quemadmodum Imperator militat, pugnando, & vincit fugando, & post victo-

25 riam triumphat; sic † corpus mysticum fidelium, quod dicitur Ecclesia militans, cap. Ecclesia de consecratione distinct. 1. & cuius vxoris sponsus est Christus post pugnam & victoriam, & vniuersæ Carnis resurrectionem fiet Ecclesia triumphans: & priùs est triumphans in suis membris, iustis decedentibus, ita quod sponsa fit vxor, Apocalyps. 21. dum dicit. [Veni, ostendam tibi

26 sponsam vxorem magni †, quemadmodum enim carnalis sponsa in domum ducta fit vxor, vt l. mulierem ff. de rit. nuptia. sic sponsa Christi prima Ecclesia militans, vel fidelis anima ducta in cælestem Hierusalem censetur vxor, secundùm Ioannem Monachum, & Ioann. Andream in d. cap. fundamenta de electio. lib. 6. Est ergo Deus finis Ecclesiæ militantis per viam reductionis ad Ecclesiam triumphantem: vnde concluditur, quòd Ecclesiæ militantis, & triumphantis Deus est fundamentum, & quod ipsa Ecclesia & Papa est à Deo immediatè. At quia hæreticorum Synagogam etiam Ecclesiam vocant,

27 & hęc † dictio variè accipitur, vt Cardinalis Ioann. de Turre-cremat. in lib. 1. cap. 2. summæ Ecclesiæ explicat, eam secundùm eundem, in eodem

28 libr. 1. cap. 1. diffiniemus. Est † namque Ecclesia Catholicorum, siue fidelium collectio tex. in cap. Ecclesia, habetur de consecrat. distinct. 1. vnde in Psalm. 34. dicitur. Confitebor tibi in Ecclesia magna, & in populo graui laudabo te; Populus enim Ecclesiæ (inquit Alber. Magnus) dicitur esse grauis maturitate virtutis: & illi soli sunt, qui rationẽ colunt, & rationabiles Dei voces intelligunt, & audiunt

29 vocationem Christi. Itaque † Ecclesia est cõuocatio multorum ad vnius Dei cultum, de qua Apostolus ad Ephes. cap. 5. loquitur, dicens: [Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit, semetipsum pro ea, vt illam sanctificaret,

ficaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet eam ipse sibi gloriosam Ecclesiam, &c.] In quibus verbis quatuor ipsius Ecclesiæ causas videtur proponere, videlicet, efficientem, materialem, formalem, & finalem, quas exponit Turrecrem. in sum. vbi suprà cap. 1. Ex his igitur apertè deducitur hæreticorum stultitia, qui diabolicas congregationes suas Ecclesias vocant, cum magis Synagoga Sathanæ dicenda sint. secundùm illud Ecclesiast. 21. [Stuppa collecta, Synagoga peccantium.]

30 Ex quibus† cõcluditur (vt superiùs dictum est) quòd Ecclesiæ fundamẽtum fuit primum in Christo, deinde post Christi mortem, cùm opus foret vnico pastore, fundamentum in Petro, & ipsi soli data est potestas, quæ
31 primò erat in Christo. Et primò † in promissione fuit Petro data, dum dixit: [Tu es Petrus, & super hãc petrã ędificabo Ecclesiã meam, &c.] & demùm in exercitio, & in actu post passionem. Viuente autem Christo fuit tantùm in promissione, cùm dixit, [ædificabo.] Nõ dum igitur ædificat, sẽ ædificaturũ se promittit. Et idem, dum dixit: [Tibi dabo claues regni cælorum] 24.q.1.c. audiuimus, & c. loquitur. Ante Passionem promisit, sed
32 non dedit; & est ratio, quia † subsistente Christo Pastore, alius Pastor vniuersalis constituendus non erat, c. factus est Cornel. 7.q.1. quia offenderetur articulus, qui dicit: & vnam sanctam Catholicã Ecclesiam: oportet ergo, quòd vnus tantùm Ecclesiæ foret Pastor, & sic ordinauit Deus Petrum. c. loquitur. 24.q.1. & hoc vult gloss. in verbo. [Tibi dabo claues.]

Non obstant modò doctrinæ in contrarium adductæ in principio huius præsuppositi, dum probatur primum fundamentum Ecclesiæ fuisse, & esse in Apostolis, & prædicantibus per tex. in c. fundamenta. de electione, lib. 6. & Psalm. 86. ibi: Fundamenta Ecclesiæ in Montibus sanctis, &c. cum alijs ibi allegatis: quoniam respondetur, quòd differentia est inter primum fundamentum vnicum, & plura fundamenta, nam vnicum fundamẽtum denotat Christum, in quo veluti in summo angulari lapide fundatur Ecclesia, ipsa enim est via, veri-
33 tas, & vita. c. veritate 8. distin. † Fundamentum enim capitur multis modis: nam si inquirimus fundamentum spiritualium virtutum, tunc fides Catholica dicitur fundamentum. Vnde
34 dicit Chrysostomus, † quòd fides religionis Catholicæ, est lumen Ecclesiæ, ostium vitæ, & fundamentum salutis æternæ. Secundò, fundamẽtum etiam quandoq; pro sacramento capitur, & quandoque pro baptismate. c. veniens. de cleric. non baptizatis, Tertiò pro Apostolis, vt in d.c. fundamenta de electión. lib. 6. Quartò pro Christo, vt in clement. 1. de sum. Trinit. Quintò pro Deo, sine quo nihil potest conseruare in suo esse, & ideò in Psalm. dicitur: [Ipse fundauit eam altissimus.] Propriè tamen fidei & Ecclesiæ fundamentum est Christus, vt in d. clem. 1. de sum. Trinit. fundamenta verò denotant Apostolos, qui post primum fundamentum Ecclesiæ secundaria sunt fundamenta, & ideò dicit Archidiac. in c. sacrosancta. 22. dist. quòd dum ibi dicitur, quod ab Apostolis fuit Petrus Princeps constitutus, debet intelligi secundariò vel approbatiuè, non collatiuè, vt facit in c. licet. 8.q.1. & in Petro fundauit Christus, cui miraculosè Paulum adiungit. Similiter dicitur, quòd Romana Ecclesia habuit fundamentum à Concilijs. 17. distinct. §. huic etiam. versic. deinde, sed debet intelligi secundariò, nam principaliter habuit ortũ à Domino. c. quamuis

21. di-

21. distinct. & c. omnis, 22. distinct. & ita dicit glos. in dict. §. huic etiam, in verbo potestatem.

Secundò, non obstat illud quod dicitur, quod si Papa esset à Deo perfectus esset, & non peccaret, &c. Nã respondetur, quod est considerãda ipsa institutio Ecclesiæ vniuersalis, prout residet in vniuersitate bonorũ fideliũ & illa est sine macula, & sine ruga, vt in d. c. quamuis. 21. distinct. & c. arcta. 24. q. 1. & talis errare nõ potest: & ista est Ecclesia perfecta sine macula, scilicet mortalis peccati, c. recurrat. in fin. 32. quæst. 4. & sine ruga, scilicet scismatis, vel venialis peccati. c. Ecclesia Christi. de pœnitent. distinct. 1. sed prout esset in Papa, qui est caput Ecclesiæ, tunc ipse homo est, & peccat, vt diximus, & notatur in d. c. arrecta. 24. q. 1. Et ideo si aliquis opinaretur quid hæreticum, motus naturali ratione, credens Patrem antiquiorem, vel maiorem Filio, vel quod tres personæ sunt, tres inter se inui-
35 cem distinctæ, talis non esset † hæreticus, si hoc ipsum nõ defenderet, sed determinationi se Ecclesiæ vniuersalis subijceret, vt notat Innocent. in c. 1. in fine, de summ. Trinitat. Eymeric. in 2. part. Director. quæstione 32. & ibidem Franc. Pegna Commentario 57. & text. in cap. hæc est fides. 24. quæstione 1. & cap. dixit Apostolus, eadem causa quæst. 3. Palatius Rubeus in disputatione hæresis. §. 4. & 5. col. 3. D. August. lib. 1 de Trinit. [Errare (inquit) potero, sed hæreticus non ero.] Abb. Felinus, & Ananias in in c. 1. de hæreticis. Albertinus in Rubrica de hæret. in 6. quæst. 4. nu. 14. & de agnoscendis assertion. quæst. 36. Simancas de Catholicis Instit. tit. 26. n. 6. Albert. Pighius lib. 4. Hierarchiæ Ecclesiast. c. 8. Alphõs. de Castro libr. 1. aduersus hæreses. c. 9. Ratio est, quia Ecclesia errare non potest, vt proximè diximus, secus si se credulitati Papæ, vel opinioni suæ incertè subijceret, quia tunc non defenderetur ab hæresi, eo quod (vt diximus) Papa homo est, & peccare potest: & eius sententia non est certa, sed Ecclesiæ vniuersalis bonorum fidelium, sententia semper est vera: & ideo talis hæreticus non foret. Et quamuis in Ecclesia sint scismatici, & hæretici, vt in d. cap. Ecclesia, de pœnitent. distinct. 1. tamen non sunt re & nomine in Ecclesia, vt ibi notat glos. perfecta est ergo Ecclesia bonorum fidelium: igitur à Deo est: quod tamen dicendum est de Papa, & Petro, qui ea-
36 put est Ecclesiæ, † vt ipsi immediatè sint à Deo vt in auth. constitutio quæ dignitatibus & principatu, & in authon. quomodo oportet Episcopos, in princip. quamuis in se imperfectionem habuerint, vel habeant, vel habere possint. Nec obstat dicere, quod Summi Pontifices deberent esse per-
37 fecti. Quia respondetur, quod opera Dei sunt perfecta respectu ipsius Dei efficientis, vel formantis, siue finem intendentis, sed si est imperfectio, est propter defectum materiæ, & ipsius humanæ creaturæ, quæ est defectibilis, quam Deus quærit perfectam efficere perfectione gratiæ, sicut ipse perfectus est perfectione naturæ: vt in decretali damnamus, vers. si pro personis, de summa Trinitat. talis enim nostra non est omnimoda perfectio, propter defectum ipsius materiæ nostræ, quæ defectibilis est. Est ergo concludendum, quod vniuersalis Ecclesiæ, & Papæ potestas immediatè à Deo est.

Cæterùm, quia longa oratio digressa est in demonstrando, quisnam esset autor & fundamentũ Pontificię dignitatis & iurisdictionis, ne videamur extra institutũ nostrum vagari, ad obiectiones Caluini, cæterorumque hæreti-

hæreticorum in indiuiduo respondebimus, vbi ostendetur iure diuino, ac ex omni capite Summum Pótificem directè, & vniuersaliter in sęcularibus causis habere potestatem & iurisdictionem, & latiùs id infra apparebit in quarta sententia huius quæstionis. Ad primam ergo obiectionem Caluini, dicentis pugnare cum
38 verbo Dei, † quòd vnus homo sit princeps Ecclesiasticus, & politicus simul; respondeo, Summo Pontifici omnino conuenire eiusmodi principatū, & re ipsa iustè habere & possidere, quod habet & possidet. Et quòd non repugnet Summum Pontificem simul esse principem spiritualem & temporalem alicuius Prouinciæ, probatur ex Gen. c. 14. & Hebr. 7. vbi in lege naturæ Melchisedech fuit Rex, & Pontifex. Imò etiam olim semper primogenitus Rex, & Pontifex erat, vt Beatus Hieronymus docet in quęstionibus Hebraicis, in illo Gen. 49. Ruben primogenitus meus. Cónstat quoque Noe, Abrahā, Isaac, præfuisse suis, tam in ijs, quæ ad religionem, quàm in his, quæ ad politicam vitam pertinebant.

39 Moyses † etiam & Summus Princeps temporalis, & Summus Pontifex fuit, vt in diuinis literis perspicuū est. Dicitur enim Exod. 18. Sedit Moyses vt iudicaret populum, & cap. 32. iussit occidi plurimos de populo propter peccatum idololatriæ, & cap. 40. adoleuit Domino incensum, quod erat maximè proprium munus Pontificis, vt patet ex lib. 2. Paralip. c. 26. item Leuit. 8. cōsecrauit Moyses Aaronem in sacerdotem, sanctificauit tabernaculum, & altare, obtulit sacrificia, & holocausta, quę solus sacerdos facere potest. Probatur etiam ex doctrina Philonis libr. 3. de vita Moysis in vltimis verbis:] Hæc est (inquit) vita, hîc exitus Moysis Regis, legislatoris, Ptificis, Prophetę.] Et Gregor. Nazianzenus in oratione ad Gregorium Nyssenū: [Moyses (inquit) principum princeps & sacerdotū sacerdos, Aarone pro lingua vtebatur.] Denique Augustinus de Regno Moysis, ait quæst. 68. in Exodū: [Sedebat, iudiciariā sublimitate solus. Populo vniuerso stante. De Pontificatu autem in Leuitic. 23. [Ambo (inquit) Summi sacerdotes erant Moyses & Aaron. Præterea Heli & Summus Pontifex, & iudex politicus fuit annis quadraginta, vt patet ex libr. 1. Regum, cap. 1. & 4. Denique Machabęi, Iudas, Ionathas, Simon, Ioannes, & cæteri vsq; ad Herodem simul Pontifices & Duces politici fuerunt, vt patet ex libr. Machabæorum, & ex Iosepho lib. 12. Antiquitatum, & sequentib.

Quod vtique ratione etiam probatur, quia potestas Ecclesiastica, & politica, non sunt contrariæ, sed vtraque à Deo, vtraque laudabilis, & vna alteri seruit: ergo non pugnant inter se, & simul in eodē possunt esse. optimus tex. in can. principes. c. res autem omnes. c. incestuosi. 23. quæst. 5. quia (vt inquit ibidem Leo Papa) Res omnes aliter tutæ esse non possunt, nisi quæ ad diuinam confessionem pertinent, & Regia & sacerdotalis defendat autoritas.

Prętereà magis diuersa sunt pax & bellum, quàm bona temporalia: at vnus, & idem Rex simul præest senatui, & exercitui, togatis, & armatis. Ergo multò magis poterit vnus præesse in spiritualibus, & temporalibus rebus ex supradictis iuribus.

Rursus, potest vnus Rex gubernare diuersissima regna, quæ diuersos mores, ritus, leges, consuetudines habeant: & pari ratione potest vnus Episcopus regere plurimas Ecclesias, vt patet de Patriarchis antiquis (vt omittam Romanum) quorum quilibet

bet habuit sub se plurimos Episcopos. Ergo etiã poterit vnus homo regere vnum Episcopatũ, & vnũ Principatum. Nam vel est difficilius regere Episcopatum, quàm Principatum vel facilius, vel æque difficile. Si primum: ergo si vnus regit duos Episcopatus, à maiori reget vnum Episcopatum, & vnum Principatum. Si secundum, igitur si vnus regit duos Principatus, à maiori reget vnum principatum, & vnum Episcopatum. Si tertium: ergo si vnus regit duos Principatus, vel duos Episcopatus, à simili poterit regere vnum Episcopatum, & vnum Principatum.

40 Item qui † donauerunt Episcopo Romano, alijsque Episcopis principatus temporales, pij homines fuerunt, & ea de causa præcipuè à tota Ecclesia commendati sunt, vt patet de Cõstãtino, & Carolo Magno, & Ludouico eius filio (vt in cap. futuram ecclesiam. 12. quæst. 1. & cap. Constãtinus. 96. distinctio.) qui inde Pius appellatus est, quos etiam aduersarij laudãt. Et contra, qui huiusmodi principatũ auferre conati sunt, vt Aistulphus Rex Longobardorum Hẽricus IIII. & V. Otto IIII. Fredericus primus & secundus, ab omnibus scriptoribus vt impij, & sacrilegi notantur, vt Ottho scribit in Chronico anni 727. Aistulphus (inquit) Longobardorum Rex, nimis perfidè testamenta dono prædecessorum eius Beato Petro collata perrupit, & facultates Romanæ Ecclesiæ militibus suis dedit. Et infrà. Aistulphus vt perfidus omnia mentitus est, & infrà. Aistulphus diuino iudicio, dum venatum pergit, subito percussus interijt. Beatus quoque Bernardus Epistola 242. ad Rom. vehementer increpat Romanos, quod ab Eugenio Papa discessissent: causa autem discessionis fuerat (vt ex Platina & Historicis alijs patet) quia Romani nolebant subesse Pontifici in temporalibus, sed more veteri per consules Rempublicam gubernari volebant.

Neque optimi principes fuerunt solùm hi, qui Apostolicam sedem ita ditarunt, sed etiam plerique eorum qui eiusmodi opes, & principatum
41 receperunt. Nam † Leonem IIII. miraculis claruisse scribit Platina. Leonem IX. omnes scriptores, sanctũ vocant, & miraculis claruisse scribũt. Sigisbertus atque Ottho S. Frisingensis. Gregor. VII. illustrem miraculis fuisse, atque etiam virum optimum scribit Lambertus Scaffnaburgensis. Cœlestini V. vitam sanctissimam, & miraculis plenissimam scribit Petrus ab Aliaco Episcopus Cameracensis. Denique Adrianum I. Leonem III. Nicolaum I. Innocentium III. aliosq́; non nullos scriptores omnes laudant: quos tamen satis constat hunc principatum vnà cum Pontificatu administrasse. Quod etiam experiẽtiâ probatur: nam & si absolutè fortè præstaret Põtifices tractare solùm spiritualia, & reges temporalia: tamen propter malitiam temporum experientia clamat non solùm vtiliter, sed etiam necessariò, & ex singulari prouidentia donatos fuisse Pontifici, alijsque Episcopis temporales aliquos principatus. Si enim in Germania Episcopi Principes non fuissent, nulli ad hanc diẽ in suis sedibus permansissent, sicut ergo in Testamento veteri diu fuerunt Pontifices sine imperio temporali, & tamen vltimis temporibus non poterat religio consistere, & defendi, nisi Pontifices etiam reges essent, nimirum tempore Machabæorum: ita quoq; accidisse videmus Ecclesiæ, vt quæ primis tẽporibus ad maiestatem suam tuendam temporali principatu non egebat, nunc eodem necessario indigere videatur.

42 At verò † quòd iure habeat Sum. Pót. cum principatũ quẽ habet, probari posset facile, quia dono principũ habuit, sic enim scribit Ottho, in Chronico an. 727. Insuper Pipinus Rex Rauennã, totamq; Pẽtapolim S. Apostolis Petro & Paulo tradidit. Et extat in decreto Gratiani in c. ego Ludouicus 63. distinct. quę quidẽ constitutio fuit Ludoui. I. Caroli Magni filij quę sic se habet: [Ego Ludouicus Romanus Imperator Augustus, statuo & concedo per hoc pactũ confirmationis nostræ tibi B. Petro Principi Apostolorum, & per te Vicario tuo D. Paschali Summ. Ponti. & successoribus vestris, vsque nũc in vestra potestate, & ditione tenuistis, & disposuistis Romanã ciuitatẽ cũ ducatu suo, & suburbanis, atq; colliculis omnibus, & territorijs eius, mõtanis, & maritimis litoribus, & portubus, seu cunctis ciuitatibus, castellis, oppidis, ac villis in Thuscię partibus.] Item Leo Episcopus Hostiens. libr. 1. Chronici Casinien sis c. 9. [Fecit (inquit) idem inclytus Rex Pipinus cum filijs suis concessionem Petro, eiusq; vicario de ciuitatibus Italię ac territorijs per designatos fines Alunis cũ Insula Corisita, inde in Surannm in montem Bardonem, Bercetum, Parmam, Rhegium, Manticam, & montem Felicis, simulq; vniuersum Exarchatũ Rauennæ, sicut antiquitus fuit, cum prouincijs Venetiarũ, & Histrię. Cunctq; Ducatũ Spoletinũ, ac Beneuetanũ] & infrà: [demum idẽ Rex vnà cum Romano Pontifice in Italiã veniens Rauennã, & alias viginti ciuitates ab Astulpho memorato sublatas, Apostolicę sedi subiecit:] Idẽ Leo III. c. 48. [Anno (inquit) Incarnationis Dominicæ 179. Mathilda Comitissa, Hẽrici Imperat. exercitũ timẽs, Liguriã, & Thusciã prouincias Greg. Papæ & S. R. E. deuotissimè obtulit. Quarũ donationũ, & aliarũ similiũ authẽtica instrumẽta Romæ extant, quæ si nõ essent, sufficeret tamẽ præscriptio 800. annorũ. Nam etiam regna, & Imperia per latrocinium acquisita tam longo tempore fiunt legitima. Alioqui quo iure Iulius Cęsar occupauit Romanum Imperium? Et tamen tẽpore Tiberij Christus ait Matth. 22. [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari.] Quo iure, Frãci Galliam, Saxones Britanniam, Gotthi Hispaniam inuaserunt? & tamen quis hoc tempore regna ab illis constituta illegitima esse diceret?

Verùm quia de donatione Cõstãtini Imperat. dicendum eius formã hic pręfigere volui, traductam ex authentico Græco quod Romæ asseruatur.

DONATIO CONSTANTINI.

47 IN nomine S. & indiuiduę Trinitatis, Patris, Filij, & Spiritus sancti, Imperator Cæsar Flauius Constantinus, fidelis, mãsuetus, maximus, beneficus Alemanicus, Gotthicus, Sarmaticus, Germanicus, Britãnicus, Hunnicus, Pius, felix, victor ac triũphator semper August. in Christo Iesu, vnico Saluatore D. & Deo N. sanctissimo ac B. Patri Patrum Siluestro, magnæ vrbis Romæ Episcopo & Papæ, atque omnibus eius successoribus in sedẽ B. Petri, vsq; in finem sęculi Põtificibus, necnõ omnibus reuerẽd. & Deo amabilibus Catholicis Epis eiusdẽ S. Romanæ Ecclesiæ, per hãc nostrã Imperialẽ cõstitutionẽ subiectis in vniuerso orbe terrarũ, nunc, & in posteris tẽporibus cõstitutis, gratia, pax, charitas gaudium, lõganimitas, misericordia, à Deo Patre omnipotẽte, & à Iesu Xpo filio eius, & Spiritu Sãcto, cũ omnibus nobis. Postquã, docẽte B. Siluestro, trina me mersione verbis salutis purificatũ, & ab omni lepræ squalore mũdatũ beneficijs B. Petri & Paul. Apostolorũ cognoui, vtile iudicauimus vnà cũ omnibus satrapis, & vniuerso Senatu, optimatibus etiam, & cuncto populo Romanæ Ecclesiæ Imperio subiacente

iacente, & sicut in terris Vicarius filij Dei esse videtur constitutus, etiam Pontifices, qui ipsius Principis Apostolorum vices gerunt principatus, & potestatem ampliùs, quàm terrena Imperialis nostra serenitas & mansuetudo habere videtur, concessa à nobis, nostroque Imperio obtineant, eligentes nobis ipsum Principem Apostolorum, vel eius Vicarios firmos apud Deum esse patronos: & sicut nostra est Imperialis terrena potentia, eius sanctam Romanam Ecclesiam veneranter honorare decreuimus, & ampliùs quàm nostrum Imperium & terrenum, sedem sacratissimam Beati Petri gloriosè exaltare, tribuentes ei potestatem & gloriæ dignitatem, atque vigorem, & honorificentiam Imperialem, atque decernentes, sancimus vt Principatum teneat, tam super quatuor præcipuas sedes, scilicet Antiochenam, Alexandrinam, Constantinopolitanam, & Hierosolimitanam, quàm etiam super omnes in Orbe terrarum Dei Ecclesias. Et Pontifex extiterit celsior, & princeps cunctis sacerdotibus mũdi existat, & eius iudicio quæcunque ad cultum Dei vel Christianorũ stabilitatem procuranda fuerint, disponantur: iustum quippe est, vt ibi lex sancta caput teneat Principatus, vbi sanctarum legum institutor Saluator noster, Beatum Petrum Apostolatus obtinere præcepit cathedram, vbi & Crucis patibulum sustinens, beatæ mortis poculum sumpsit, suique magistri, & deinde imitator apparuit, & vbi gentes pro Christi nominis confessione colla flectebant, vbi etiam Beatus Paulus Apostolus pro Christo collo extenso, martyrio coronatus est. Illic vsque in finem quærant doctorem, vbi sancti doctoris corpus quiescit, & ibi proni humilitatis cælestis Regis Dei Saluatoris nostri Iesu Christi famulentur officio, vbi superbi terreni Regis seruiebant Imperio. Interea noscere volumus omnem populum vniuersarum gentium, ac nationum per totum orbem terrarum nos construxisse intra palatium nostrum Lateranense eidem Saluatori nostro, Domino Deo Iesu Christo Ecclesiam à fundamentis cum Baptisterio, & duodecim nos sciatis de eius fundamentis, secundum numerum duodecim Apostolorum Cophinos terræ onustos proprijs asportasse humeris, quamque sacrosanctam Ecclesiam caput, & verticem montium omniũ Ecclesiarum in vniuerso orbe terrarum coli, dici, venerari, & prædicari, sancimus, sicut per alma Imperialia decreta nostra statuimus. Construximus itaq; Ecclesias Beatorum Petri & Pauli Apostolorum, quas argento, & auro locupletauimus, vbi sacratissima eorũ corpora cũ magno honore recondentes, & thecas ipsorum ex electro, cui nulla præualent elementorum, construximus, & Crucem ex auro purissimo, & gemmis pretiosis per singulas eorum rochas posuimus, & clauis aureis texuimus; quibus pro continuatione luminariorum possessionis cõtulimus, & reb. diuersis eas decorauimus, & per nostras Imperialium iussionum sacras literas, tam in Oriente, quàm in Occidente, & Septentrionali plaga & Meridiana, videlicet in Iudæa, Asia, Græcia, Aphrica, Italia, & in diuersis Insulis nostram largitatem concessimus, ea prorsus ratione, vt per manus Beatissimi Patris nostri Siluestri Pontificis, successorumque eius omnia disponantur. Gaudeat vnà vobiscum omnis populus, & gentium nationes in vniuerso orbe terrarum, exhortantes omnes, vt Deo nostro & Saluatori Christo immensas vnà vobiscũ gratias referatis, quoniam ipse Deus in cælis

cælis desuper, & in terra deorsum, qui nos per suos sanctos visitans Apostolos, sanctum Baptismatis sacramentum percipere, & corporis sanitate dignos efficit. Pro quo concedimus ipsis sanctis Apostolis Dominis meis Beatissimo Petro, & Paulo, & per eos etiam Beato Siluestro Patri nostro, summo Pontifici & vniuersali vrbis Romæ Papæ & omnibus eius successoribus Pontificibus, qui vsque in finem mundi in sede Beati Petri essent sessuri, atque de præsenti concedimus palatium Imperij nostri Lateranense, quod omnibus in toto orbe terrarum præfertur atq; præcellit palatijs. Deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulq; phrygiũ nec non & superhumerale, videlicet lorum, quod Imperiale circũdare assolet collum; verum etiã & chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumẽta, seu etiam dignitatem Imperialium præsidentium equitum. Conferentes etiam Imperialia sceptra, & compta atque signa baltheum, & diuersa ornamenta Imperialia, & omnem processionem Imperialis culminis, & gloriosæ potestatis nostræ: viris etiam Reuerendissimis clericis, & diuersis ordinibus eidem Romanæ Ecclesiæ seruientibus illud culmen, singularitatem, potentiã, & præcellẽtiam habere sancimus. Cuius amplissimus noster Senatus videtur gloriã adornari, id est, Patritios atque consules effici, nec non cæteris dignitatibus Imperialibus eos promulgantes decorari, & sicut Imperialibus extat decorata militia, ita sanctam Romanam Ecclesiam adornari decreuimus. Et quemadmodum Imperialis potentia diuersis officijs, cubiculariorum nempe, & ostiariorum, atque omniũ excubiarum, aliâs concubitorum ornatur pulchritudinibus, ita & sanctam Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et vt amplissimè aliâs amplissimum decus Pontificale præfulgeat, decernimus, & hoc vt clerici eiusdẽ sanctæ Romanę Ecclesiæ in manipulis, & linteaminibus, id est, candidissimo colore decoratos equos equitent: & sicut noster Senatus calceamentis vtitur cum vdonibus, id est, cãdido linteamine illustratis, aliâs illustretur. Et ita cælestia, sicut terrestria ad laudem Dei decorentur. Præterea omnibus aut licentiam tribuentes, ipsi sanctissimo præsuli Patri Siluestro vrbis Romæ Episcopo, & Papæ, & omnibus qui post eum in successum perpetuis tẽporibus aduenerint Beatissimis Pontificibus, pro gloria & honore Domini Dei nostri, & in eandem magnam & Catholicam Ecclesiam, & Apostolicam ex nostro aut cleri, aliâs indicto, vt quem placatus alias prælatus proprio clero clericare voluerit, & in religiosorum clericorum numerum connumerare, nullus ex omnibus præsumat superbè agere. Decernimus itaque & hoc vt idem venerabilis pater noster Siluester summus Pontifex, & successores eiusdem Pontifices, diademate, videlicet coronã, quam ex capite nostro illi concessimus, ex auro purissimo, & gemmis pretiosis vti debeant, & eorum capiti ad laudem Dei pro honore Beati Petri gestare: ipse verò Beatissimus Papa super coronã clericatus, quam gerit ad gloriam B. Petri, ipsã ex auro non est passus vti coronã: phrygium verò cãdido nitore splendidam resurrectionem Dominicam designans eius sanctissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frænũ equi ipsius pro reuerẽtia B. Petri, stratoris officiũ illi exhibuimus, statuẽtes eodem phrygio omnes eius successores singulariter vti in processionibus ad imitationem Imperij nostri,

ſtri, vt non Pontificalis apex vileſcat, ſed magis ampliùs, quàm terreni Imperij dignitas gloria & potentia decoretur. Ecce tam palatium noſtrum, vt prælatum eſt Romæ vrbis, quamquam aliàs Romanam vrbem, & omnis Italiæ ſeu occidentalium regionum loca, & ciuitates præfato Beatiſſimo Pontifici D. noſtro Siluestro vniuerſali Papæ concedentes, & relinquentes, aliàs concedimus, & relinquimus ipſius & ſucceſſorum Pontificum poteſtati, & ditione firmâ Imperiali cenſurâ per hanc noſtram diualem, ſanctam, & pragmaticam constitutionem decreuimus diſponenda, atque in iure ſanctæ Romanæ Eccleſiæ concedimus permanenda. Vnde congruum perſpeximus noſtrum Imperium & regni poteſtatem orientalibus transferri, ac tranſmutari regionibus, & in Byſantiæ prouincia in optimo loco nomini noſtro ciuitatem ædificari, & noſtrum illic Imperium conſtitui, quoniam vbi principatus ſacerdotum & Chriſtianæ religionis caput ab Imperatore cæleſti conſtitutum eſt, iuſtum non eſt, vt illic Imperator terrenus habeat poteſtatẽ. Hæc verò omnia, quæ per hanc noſtram Imperialem, & Imperialia diualia decreta ſtatuimus atque confirmauimus, vſque in finem mundi illibata & inconcuſſa permanere decreuimus, vnde coram Deo viuo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili eius iudicio obteſtamur omnes noſtros Imperatores ſucceſſores, vel cunctos optimates, ſatrapas etiam, ampliſſimumque Senatum, & vniuerſum populum in toto orbe terrarum nunc, & in poſterum noſtro ſubiacentem, nulli eorum quoquo modo licere hæc, quæ à nobis imperiali ſanctione ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, vel eius omnibus Pontificibus conceſſa ſunt, refragare atq; confringere: vel in quoquam conuelli. Si autem (quod non credimus) temerator aut contemptor extiterit, æternis cõdemnationibus ſubiaceat innodatus, & ſanctos Dei principes Apoſtolorum Petrum & Paulum ſibi in præſenti, & in futura vita ſentiat contrarios: atque in inferno inferiori concrematus, aliàs condẽnatus cũ diabolo, omnibus deficiat imperijs. Huius verò Imperialis noſtri decreti paginã proprijs manibus roborantes, ſuper venerandum corpus Beati principis Apoſtolorum poſuimus, ibique eidem Dei Apoſtolo ſpondentes nos cuncta inuiolabiliter obſeruare, & cunctis noſtris ſucceſſoribus Imperatoribus conſeruanda mandantes, relinquimus Beatiſſimo Patri noſtro Siluestro ſummo, & vniuerſali Papæ eidem, & per eum cunctis ſucceſſoribus, Domino Deo, & ſaluatore noſtro Ieſu Chriſto annuente, tradimus perenniter atque feliciter poſsidenda, & ſubſcriptio. Imperialis diuinitas nos conſeruet per multos annos, ſanctiſsimi ac Beatiſsimi Patres. Datum Romæ tertio Kal. Aprilis, Domino noſtro Flauio Conſtantino Auguſto quarto, & Galiano clariſsimis viris Coſs.

Quod etiam ab euidenti partium enumeratione arguendo, oſtenditur ſic, vel ex tranſlatione iuris in principem, dicendum eſt eum omne dominium, & omnem poteſtatem, & iuriſdictionem vrbis habere, & tunc nulli dubium videtur, quin ipſarum rerũ alienandi plenariam habuerit Con-
46 ſtantinus facultatem, quia † ius, quod quis habet in re, de eo videtur poſſe diſponere l. ſi domus. in fin. de legat. 1. & l. qui tabernas. de contrahen.
47 empt. † quia in re ſua quilibet eſt moderator, & arbiter. l. in re mandata. C.
48 mandati vel contra. Nam & † Princeps elargiendi habere videtur plenariam

nariam libertatem.l.cum multa.C.de bon.quæ liber.lege.1.C.de petit. bonorum lib.10.auth. de non alienand.
49 §. finimus,collat.1.adeo vt † eius contractus vim legis obtineat.l. Cęsar.de public.l.penult.C.de donat. inter virum & vxorem,vbi bonus casus, & l. 1.de constit.Princip. Ideo videmus,
50 † quod princeps concedit supremas dignitates,& eorum territoria. C.de diuers.Offic.l. probatorias .lib.12.Itē publica iura confert.l. prohibere.§. planè.ff.quod vi,aut clam. Item confert Marchionatus, prouincias, ciuitates & Comitatus, cap.1.de feudis Marchion. Ducat. notat.in.l. humanum. C. de transact. Igitur donando Ecclesiæ ciuitates,& prouincias quas donauit videtur tenuisse donatio, aut dicis in principem translatā fuisse administrationem, & adhuc Ecclesiæ donare potuit, quoniam negari non potest, quin habuerit liberam, cum populus in eum omne suum ius, & Imperium,& potestatem transtulerit.§.sed quod principi.instit.de iur. natur.Gentium,& ciuili, per quod ha
51 buir liberam.Nam † quando cōstituitur quis cum potestate, vt possit omnia quæ dominus potest, ex hoc videtur concessa libera.l.creditor §.Lucius.ff.mandati & idem cum conceditur plena vel omnis potestas.l. si procurator.C.de procurat.Cæsaris.Et omnia ista in principem demandata fuere.l.1.§.cum enim.de veter.iur.enu
52 cle. Igitur † habens liberam, potuit subsistente causa donare, licet sine causa donare non possit.l.contra iuris §.si filius. ff. de pactis. sed subsistente
53 causa potest.Ideo † tutor, cū expedit pupillo, donare potest in l. cum plures.§.penult.de administrat.tutor.l.1. §.sed nonnullos. de tutor. & curator. sic igitur Imperator iustè donauit Ecclesiæ, quia Papa eum in fide erudi-
54 uit,& à lepra mundauit, Fuit † enim talis potius remuneratoria donatio, cum ab infidelitate Siluester Papa mundum liberasset,& Constantinum à lepra mundasset. l. Aquilius. ff. de donat. Expediebat enim fidei veræ vt Ecclesia haberet bona, vnde diuinum cultum sustentaret,& ideò valuisse videtur talis donatio.l.si lege.§. consuluit. de petit. hæred. præsertim
55 in Ecclesiam,in † quam omnis immēsitas est mensura corpore.dict.§. finimus. de non alienan. Et his casibus quæ aliàs alienari prohibita sunt,alienari possent.l. iubemus nulli.C. de sacrosanct. Eccl.Ex quibus videtur concludendum, quòd vel princeps est dominus mundi, vt aliqui dicunt, & tunc potuit donare, vel ipsarum habuit administrationem liberam,& ad huc potuit ex causa,subaudi honesta & iusta subsistente, hæc donare.

Secundò istud potest probari, quia
57 † lex æquiparat bona fiscalia, & patrimonialia,l. bene à Zenone. vers. sed scimus.C.de quadr.præscript.sed nulli videtur dubium, quod patrimonialium tenuisset alienatio. Igitur & fiscalium. Et ideo priuatus volens ipsa donata à principe vendicare,non potest illa à donatario repetere, sed habet necesse ad fiscalē camerā haberē recursum, & intra quadriennium; aliàs non auditur postmodùm. l.2.& d.l.bene à Zenone. de quadr. præscr. assignant alioquì rationem, quòd †
58 Ecclesia & Imperium fraternizant, cum ambo à Deo sint, vt in authent. quomodo oport. Episc.in princ. Huic tamen rationi facilis datur responsio
59 quia † Ecclesia est mater Imperij. c. qui abstulerit.12.quæst.2.

Tertiò quòd valuerit, insinuatur:
60 Papa † est Dei vicarius in terris.c.1.vt Ecclesiastica benef.c.quanto.de translatio.& Imperiū est à Deo, vt in auth. quomodo oport. Episc. in princ. & hoc approbat totum collegium Christianorum.

ftianorum, licet aliqui de facto non
61 pateant. Approbat † etiam Imperium
Ecclesia.c.venerabilem.de electio.
si igitur Imperium est à Deo: ergo ha
bens ipsum, potest remittere & re-
nunciare in toto, vel in partem ma-
num Dei, & sic Papæ eius vicarij: c.
cum inter corporalia. de transl. præ-
lator. Vnde non obstat l.legatus.ff.de
offic.præsid.nec illud quod dicitur de
renunciatione in manus superiorum.
62 Item † si Imperator nullum superio-
rem recognoscit, tunc valuit renun-
ciatio Imperij in toto, vel in parte, in
cuiuscunque manu fuerit facta, vt no
tatur in cap.1.de renunc.lib. 6. vnde
modica & leuis est argumentatio d.l.
legatus.per quam Bart. motus est.
Quartò probatur quod donatio te-
63 nuit: nam† ambæ iurisdictiones in so-
lidum apud Ecclesiam videntur esse,
vt voluit glo.in auth.quomod.oport.
Episc.in princ.& in cap. nouit. de Iu-
dic. propter illa verba Lucæ cap. 22.
64 [Ecce duo gladij hic.] vnde † donatio
Principis in Papam fuit potiùs reco-
gnitio, seu resignatio, aut traditio
eius & restitutio, quod princeps vsur
pauerat: vnde efficax videtur habere
dominium in his bonis Ecclesiæ, &
donatio potiùs valuit.
Quintò, quod valuerit, ostenditur
65 quia † princeps est solutus qualibet
positiua lege. l. Princeps legibus.&.l.
sacrilegij.C.de diuer. rescript. neque
iura in contrarium humana adduci
possunt quæ Principem arctent, quia
locum vendicant in dispositionibus
inferiorum, quorum potestas finita
est, non in principis actibus, cuius
potestas finem ab humano iure non
recipit: & sic rationes suprà in contra
rium deductæ obesse non videntur,
cum locum vendicent in actibus ho-
minum finem habentibus, nō in prin-
cipum gestis ab humanis legibus non
66 finitis, & † finiti ad infinitum nulla sit
proportio, vt volunt Philosophi.
Sextò, deficientibus cunctis robo-
rari videtur legitima præscriptione;
67 nā † quamuis inferior non possit quę
sunt regalia, contra superiorem præ-
scribere, quemadmodum sunt impe-
rij iura, vt in l.comperit.de præscript.
68 30.annorum; Papa † tamen videtur,
& Ecclesia cōtra Imperatorem, & Im
perium posse præscribere, & præscri-
psisse: quoniam capax est Pontifex
summæ potestatis.c.licet ex suscepto.
de foro compet. & c. per venerabi-
lem. qui filij sint legit. & idem Felin.
sed quemadmodum tex contra aliū
præscribere potest quæ sunt regalia,
vt notat Innocent. in c. bona. de po-
stul.prælator.& Archidiac. in. c.pla-
cuit.16.quæst.3.sic videtur Pontificē
& Ecclesiam contra Imperium præ-
scribere potuisse.
Septimò id magis ostenditur, quia
69 † iure Gentium prouinciæ sunt dis-
cretæ, & Gentes sibi regem eligūnt.
l.ex hoc iure.de iustit.& iur. vnde po-
pulus elegit Saulem in Principem
regum cap. 1. & in. cap. Moyses. 8.
quæst.1. & cap. elegit.q.3. distin.cap.
1. de electione. Et dico, vnaquæque
gens, non quòd tota gens mundi eli-
gat vnum. Et ideo licet in apibus prin
ceps sit vnus. cap. in apibus 7. quæst.
1. Et grues aues vnam sectentur: ta-
men non omnes apes mundi regem
vnū habent, nec omnes mūdi grues
vnam sectantur, sed quælibet apum
collectio regem habet. Quamuis igi-
70 tur † Romanum Imperium dicatur
dominus totius orbis. l. deprecatio,
ad.l.Corneliam de iact. debet autem
intelligi orbis, id est, illius rotundita-
tis, in qua dominando Romanum per
uenit Imperium, quia non omnes gē
tes sub Imperio fuêre Romano. l. non
dubito. & l.hostes.de capt.& ideo in-
71 quit Boetius, quod † Romanum no-
men montem Caucasum non transi-
uit,

uit, imò nonnulli populi hostes erant aliqui fœderati, aliqui liberi. dict. l. non dubito. & dict. l. hostes. & ideo clausuras & burgos, cum custodibus & limitibus Imperij respublica Romana, præsertim apud Afros habere consueuit. l. in nomine Domini. C. de offic. præfect. Africæ. & secundùm naturæ varietatem, aliquando plures, aliquando pauciores popu
72 los habuit: vnde hodie † nil iuris retinet in Numidas, & Mauros, siue Pœnos, nec apud Gallos, vel Hispanos, qui in propriam libertatem redirum fecisse videntur, potius quàm dicantur Imperium minuisse. l. quod enim. ff. de acquirendo rer. domin. Ex his igitur patet, quod quemadmodum multi populi à Romano Imperio separari potuerunt, ita & hæ Prouinciæ quæ Ecclesiæ parent, potuerūt & possunt iure gentium fuisse, & esse sub Romano Pontifice, & nō sub Cæsare.

Octauò probatur sic. Et si fateamur principi minimè licuisse donatione prædicta Imperium scindere, tamen ipsi Romano populo vniuerso, cum senatoribus, optimaribus, & Principi licuisse videtur ex quadam noua
73 lege regia, † quę sicut priùs in principem transtulit, sic & secundariò transferre potuit in Pontificem, cum ex eadem vi, & potestate precesserit. l. Barbaris. de offic. præfe. prætor. Et quòd populus cum Senatoribus & optimatibus contulerit, est tex. in c. Constantinus. 96. distin. Et Castald. de Imperator. q. 51. Alberti. in Rub. de hæret. in 6. quęst. 2. num. 27. & DD. in cap. intellecto. de iureiurand. vbi oprimè & latissimè tradunt de validitate donationis factæ Ecclesiæ per Constantinū. Et quamuis forsan Constantino solo concedēte vltra vitam eius non tenuisset, quia tamen populi voluntas interuenit (qui nunquā moritur. l. proponebatur. de iudic.) videtur, quod in perpetuum vltra Constantini vitam tenuerit. Et sic licet corpori sine causa non liceat à se aliquod mēbrum eijcere, nec sine causa se in frusta conscindere, tamen ipsi ardua ex causa licet aliquod mēbrum pro salute sui totius ponere. Cum igi-
74 tur † imperium veluti corpus politicum subsit diuinæ Monarchiæ sanctæ Matris Ecclesiæ, & tāquam capiti ad totum temporale ordinetur imperium, non est absonum, si ipsum imperium temporale potuit, & debuit aliquod membrum pro sua salute Ecclesiastico dominio donare in c. fundamēta. §. ne autem. de electione lib. 6. expediens enim erat, & expedit propter persecutiones, quas quotidie patiebatur Ecclesia, & hodie patitur, vt haberet hæc ipsa temporalia, vnde etiam iura diuina tueri posset, voluit enim Christus Ecclesiæ prouidere, vt persisteret, conseruaretur, atque perpetuaretur ex illo D. Pauli Cor. cap. 2. [Potestas (inquit) mihi data in ædificata, & cōseruanda:] verùm Ecclesia absque temporalibus conseruari non potest: ob inimicos priuatos, publicos, bella, hęreses, ac similia: ergo, &c.

Nonò hoc etiam probatur ex eo, quia non sine miraculo vrbem Romanam (quam Beati Petrus & Paulus suo pretiosissimo sanguine Domino nostro Iesu Christo consecrarunt, vt
75 21. distin. c. quamuis.) † Constantinus Siluestro Papæ elargitus est, ne Ecclesia temporalibus auxilijs indigeret, quin potius ipsa actis spiritualibus semper proficeret incrementis de election. c. fundamenta. §. ne autem, voluit enim Romam, non mundanæ, sed diuinæ Monarchiæ principatum
76 existere. Vnde dicere possumus, † eam sanctum sanctorum factam: & sic à nullo principe reuocabile esse.
77 Nec quidem † arbitrādum est, mundum

dum à Constantini tempore, & citrà in hoc etrasse, & hoc ipsum ignorasse, nec credendum est, quod tot Pontifices Orthodoxi denuo successores, quos Catholicos reputamus, talem tenuissent donationem, si tam iniustam arbitrati fuissent. Nec etiam tot Chtistianissimi Cæsares, qui Constantino successerût, ipsam non reuocassenr, cùm tamen potiùs ipsam confirmauerint, vt de Otthone habetur 63.distinct.c.tibi domino. Et de reliquis continuò successoribus donationem ipsam comprobantibus, habetur in Clement. Romani. de iureiurando. Nec quod tam sanctissimi Doctores approbauerunt, vt Augustin. Hieronym. Ambros. atque Gregorius: Aliàs enim sequeretur, quod vniuersalis errasset Ecclesia, quod falsum

78 est, † cum equidem ipsa errare non possit 24.q.1.c. arrecta. Ex quibus rationibus arbitror, quod † Ecclesia pluribus canonicis autoritatibus donationem hanc comprobauerit, 79. distinct.cap.1.infine 10.q.3.c. relatum 11.q.1.c. peruenit.c.ad Apostolieæ, vers. Præter has.de re iudic.lib.6.cap. ego Ludouicus.63.distinct.c. si igitur. 23.q.fin.c.fundamenta.de electio.lib. 6.quæ iura insinuant donationê ipsam de patrimonio B.Perri esse effectam, in quo quidem patrimonio clarissimè

80 videtur, quòd † Papa non solùm sum. Pontificis potestarem exercet, sed etiam & summi principis porestatem exequitur.c.per venerabilem, qui filij sint legitimi. Itaque quòd in dicto patrimonio nullus Summo Pontifice superior vel par est, aliàs sequeretur, quòd eiusdem subiecti duo essent pariter in solidum domini contra l. si vt certo.§.si duobus vehiculum.ff.commodati Solus igitur in ipsa donatione primus & principalis est Pontifex qui summus & ptimus est, vt Instit.de iut. personar.in ptincipio, in glo.1.vel qui dignior est.l.3.ff.de statu homin.c.ex ratione, & ibi not.in verbo [summû.] de appell.c.de his, quinimò de consecratio.distinct.5. Et quòd etiam dicta donatio tenuerit, videtur text.apettus in Clementin.1.de iureiutan.vbi

81 probatur, quòd † ipsa donata ad ius & proprietatem plenissimã sanctæ marris Ecclesiæ pertinent, & sic ditectû dominium habet, & omne ius, vt instir.de acquitê.per arrog. pet totum. dum dicit pleno iure. Et hoc dominium directum trãsiuit in Ecclesiam, ex solo donationis contractu absque alia traditione per l.final.C.de sacrosanct. Eccles. quamuis glos. ibi malè dixetir, dicens vtile dari, sed non est verum, quia ibi ius transfert dominium ex sua dispositione, debet intelli-

82 ligi de directo, prout patet † in legatario l.legatum. Ita de legat. 2. & in hęrede.l.cum hęredes.de acquir.poss.& instit.de acquiren. per arrogat. in principio, & notatur in l.2.3.& 4.ff. de publica. Ex solo igirur contractu omne dominium imperij plenissimû in ipsam transiuit Ecclesiam.d.Clem. de iuteiuran.& d.l. final.C.de sacrosanct. Eccles. Et adeò videtur dicendum apud Pontificem esse omne do-

83 minium, vt † Princeps non possit in ipso iurisdictionem aliquam exercere, nec in ipso rerritorio citare.Clem. Pastotalis. de re iudicata. Quia tale territoriû dicirur esse extra districtû impetij, & in eo Imperator iurisdictionem exercẽdo, dicitur falcem in alienã messem imponere, vt in d. Clem. Pastoralis. quam rationem dixerunt

84 nonnullæ glossæ, quod ibi † Princeps legitimare non potest, nec iurisdictionem exercere, nisi quatenus eidẽ à Summo Pontifice indultum teperiretur. c. tibi domino 63. distinct.cap. 1.69.distinct.cap.1.35. q. 1. Ex quibus omnibus concludẽdum videtur, donationem ipsam adeo tenuisse, quòd

Ec plenissi-

plenissimum ius, & iurisdictio, ac dominium Ecclesiæ quæsitum fuerit. Nã
85 † perabsurdum, & temerariũ videtur ob vanam interpretationẽ, non ad augmentum, sed ad diminutionem, priuilegia principum velle petucrrere. l. final. C de Principibus agent. in reb. libr. 12. & hoc tenuit Oldrad. & Ioan. Andreas in Addit. ad Specul. in tit. de iurisdict. omn. Iud.

86 Sacrilegium † itaq; erit de hac re dubitare: cum tot, tantisque fulciatur rationibus iuris ciuilis, canonici decisionibus, & Doctorũ autoritatibus. Cardinalis in d. c. Constantinus. 96. distin. Bar. & DD. cap. 1. l. de constitution. ff. Alberic. in. l. 1. §. 1. ff. de offic. præfecti vrb. Card. in. cap. ego Ludouicus. 63. distinct. c. cum ad verum. 96. distin. Abb. in cons. 84. incipit. Illud in summa lib. 1. vbi dicit, quod nõ oporter disputare de donatione Ecclesiæ facta per Constantinum, cum illa fuerit confirmata, & approbata per plures Imperatores, & per Ecclesiam, vt probatur in cap. fundamenta. de electione lib. 6. ibi: quæ ore diuino cunctis dignoscitur esse prælata: vnde non procul esset ab hæresis suspicione tenere contrarium, inspecto præsertim quod habetur in. d. extrauag. vnã sanctam. de maior. & obedien. Archiepiscopus Florent. tertia parte summæ. tit. 22. cap 1. Couarru. in reg. peccatum. secunda parte. §. 9. num. 7. cui opin. adhæret Bald. in proœmio ff. Alex. de imol. cons. 87. incip. Visis codicillis. lib. 2. quod hac præcipuè fulcitur ratione, quia do-
87 natio Constantini semper fuit ab Ecclesia approbata. † & sic contrarium
88 tueri, vel tenere sapit hæresim, cum & aliàs † hæreticus dicatur, qui nouam contra Ecclesiam opinionem ob commodum, gloriam, aliúmue respectum gignit, vel fouet. c. nulli. 19. distinct. vbi glos. & in cap. firmissimi. de hæret. cap. omnes. 22. distin. Griland. de hæret. secundo quæsito, numer. 4. & 5. per totum, & Gundisal. de hæret. primo quæsito, Alphons. Aluarez in specul. Rom. Pontific. c. 52. &
89 53. Et in terminis nostris, quòd id † affirmare non distaret ab hæresi, terminarunt Panormit. cons. 82. col. 1. vol. 1. Restaur. de Imperat. q. 51. n. 2. Hierony. Alban. de donatione Constantini. fol. 47 ac nonnulli alij, vt infrà.

90 Quæ quidem † sententia probatur autoritate Damasi Papæ, viri sanctitate & doctrina egregij in Gestis Papæ Siluestri, qui affirmat veram & indubitatam esse donationem prædictam. Idem tenet Isidorus Hispalens. Episcopus in gestis Concil. Nicæni in. 1. tom. Concil. vniuersali. fol. 223. Cardinal. Alexand. in cap. Constantin. 96. distin. Archiepiscopus Florentin. in summ. Histor. 2. part. tit. 3. c. 2. in principio, & Concilium Nicænum septimum celebratum anno Christi 754. quod etiam suadetur ex mentione dictæ donationis & confirmatione sæpissimè factis, tã à summ. Pontificibus, quàm à nonnullis Imperatoribus in eorũ fidelitatis iuramento Ecclesiæ præstito, vt à Carolo Magno, Henrico II. Ottone III. Frederico II. Carolo IIII. cum similibus, de quibus expresse in Clem. ne Roman. §. porro. de electione. c. fundamẽta. vers. hæc autẽ ipsa mater, de electio. in. 6. Hostiẽs. in sum. de sacram. vnction. §. qualiter, & à quo. Hieron. Alban. de Coronat. c. 19. in fin. Barba. in Clem. 1. de iureiuran. restaur. q. 51. n. 13. Hierony. Alban. de primat. Petri.
91 Quorum quidem † autoritas omnem falsitatis fictionem & scrupulum tollit, quandoquidem nullatenus præsumendum est tot Patres Pontifices, ac Imperatores mendaces extitisse, idque insuper probatur ex Zenonis ac Iustiniani Constitutionibus

nibus in l. Diui. C. de naturalib. liber. & ibi Bald. in Authent. de non alienand. in princip. cum glos. Quod confirmatur etiã authoritate Põtificum, & Theologorum, Historiographorum, Canonistarum, & totius deniq; Theologiæ legalis scientiæ Doctorum. Et quia longum esset recensere autores hanc probantes sententiã, contentus ero referre Canones, Pontificum & imperatorum, atque in primis tex. in cap. lecturam. 12. quæst. 1. ibi [Cõstantinus primus veritatis fidem patenter adeptus, donaria etiam immensa Ecclesiæ contulit.] & in c. 1. in fine 94. distin. c. relatum 10. quæst. 3. ibi. [Patrimonium Ecclesiæ.] d. c. per venerabilem, qui filij sint legitimi, ibi [Patrimonio Beati Petri. cap. fundamenta. §. fin. de elect. in. 6. Clemens V. in Concil. Vienens. celebrato anno 1311. versicul. ipsa quoque omnia. extrauag. vnigenitus. inter cõmun. de pœnit. & remissión. cap. Constantinus 96. distinction. cap. ego Ludouicus. 63. distinction. & Zeno Imperator in d. l. Diui Constantini. C. de natural. liber. Et Iustinianus in Aut. de reb. Ecclesi. non alienand. in principio ibi. [Qui post Constantinum pię memoriæ inter Imperatores Principatum auxit, & constituit sacrarum Ecclesiarum honorẽ & disciplinam.]

92 Hanc † donationem approbat Hostiens. in summ. de immun. Eccles. §. sed nec. num. 12. qui concludit reuocari non posse. Eandem recenset validam Ioann. Andreas in clem. 1. §. porro. de iur. iurand. & in d. cap. Ego Ludouicus. licet falsò ibi Molinæus contrariam teneri velit in addit. ad specul. tit. de rescript. §. ratione autẽ. versicul. Item quod. in fine. in eandem sententiam Iere. Speculator in titul. de instrum. edi. §. nunc autem. versicul. quod si Imperator. num. 11. ac in cap. fundamenta. versicul. ne autem. in verbo declaret. de electione in. 6. Ioan. Calderinus cons. 3. in principio sub tit. qui filij sint legitimi. Card. Zabarella in clem. vnica num. 8. quæst. 3. de iure iurand. & in clem. Pastoralis. §. illud. num. 3. de re iudic. clem. 1. numer. 4. de summa Trinit. & in cons. 137. num. 5. & cons. vltimo, num. 4. Et Paulus de Ferraris in d. clem. vnica. §. porro. de iureiurand. Ant. de Butrio in. cap. auditis in 3. notab. de restitutione in integrum. Petrus de Anchar. in d. clem. vnica de iureiurand. Et ibidem Ioan. de Imola, & Abb. Panorm. in d. cons. 84. num. 2. vol. 1. & in. cap. per venerabilem. qui filij sint legitimi. Et in d. cap. intellecto enim de iure iur. cap. inter dilectos. de fide instrum. Archidiac. in cap. ego Ludouicus. 63. distin. & in. cap. placuit 16. quæst. 3. & c. expedit. 12. q. 2. Pręposit. in d. c. Constantinus. 96. distin. vbi diffuse & doctè hanc donationis veritatem tuetur. Et Felin. in c. solitæ. in fine de maiór. & obed. affirmat communẽ scholam Canonistarum factum, & validitatem donationis admittere. Ægidius autem Bellamer. in d. c. Constantinus 96. distinct. Et Ioann. de Turrecrem. ibidem concludunt. Primo ex tract. Historiographi. Secundò, ex confirmatione Imperatorum. Tertiò ex possessione Pontificum. Quartò ex approbatione titu. Sanctorum Pontificum, Patrum Doctor. atque Theologorum donationem factam, & valuisse.

Iure etiam Ciuili quamplurimi sunt, & grauissimi quidem autores,
93 qui † veram admittunt, & defendunt donationem Constantini, ac in primis Accursius in l. 1. ff. de officio Præfect. vrb. in verb. pertinere, & in auth. quomodo oporter Episcopos. in principio collat. 1. & ibidem Iacobus

Ee 2 de

de Beluisio. Specul. in tit. de rescrip. praesent. §. ratione autem. Albericus in l. 1. §. 1. ff. de offic. Praefect. vrb. & in l. bene à Zenone. C. de quadrien. praescript. Eandem sententiam tenet Bart. in procemio digestorum, nume. 13. in l. 1. ff. de officio Praefect. vrb. Bal. in praelud. feud. nu. 32. in procemio. C. num. 8. in procemio digestorum col. 4. & in l. diui Constantini. C. de natural. liber. in cap. 1. §. generali. si de feud. fuerit controuer. in l. cum multa. in fin. C. de bon. quae liber. in l. si certarum. ff. de testam. & in c. intellecto. de iureiur. Angelus in d. l. si certatum. Salicetus in procemio Codicis vers. nunc descendo. num. 6. Petrus Anchar. cons. 32. Raphael Fulgos. in procem. digestorum. nume. 15. & Ludouicus Pontan. in l. ijs qui haeres. §. 1. num. 8. ff. de acquir. haered. Paulus Castren. in cons. 74. in antiq. art. 2. in fin. alias 84. vol. 1. & cons. 16. num. 6. vol. 3. Ioann. de Ana. cons. 62. in 2. art. Alexander cons. 67. num. 8. in fin. vol. 1. & cons. 87. vol. 2. & cons. 24. n. 23. vol. 5. in l. omnibus. ff. ad Trebell. Lucas de Penna. in l. quicumque. C. de omn. agro deserto. lib. 11. col. 5. vers. donatio facta per Cōstantinum. & Hieronym. Alban. innumeros allegans in tractatu de potestate Papae. 2. parte. n. 24. idē tenet & tuetur Aug. de Ancona in tractatu de potestate Papae. q. 43. 1. 2. & 3. art. Alber. Pelag. in tractatu de planct. Ecclesiae. lib. 1. art. 41. 43. & 59. Anton. Corsettus in tract. de potestate. Regia. 1. parte 4. quaest. num. 19. Anton. Rosell. in tractatu de potestate Papae. §. ex his. & decidit fol. 320. Martinus Laudensis in tract. de Princ. notab. 467. verb. Constantinus. & notab. 8. Restaurus Castald. in tract. de imperat. cap. 91. qui hanc quaestionem disputat, ac ex communiori per alios quoque eam comprobat, subdens non posse absque labe haeresis contrarium teneri. Ferdinandus Vasquius in tract. de successiōn. 1. parte lib. 3. §. 26. limitatione 31. num. 44. Arnald. Alber. de agnoscend. assertion. Cathol. & haeretic. quaest. 17. num. 14. Ludouicus Gomez, in tit. de Action. in. §. itē Seruiana. num. 44. qui hoc hodie decisum asserit, & illam in dubio reuocare, non distare ab haeresi. Ergo in re tam clara, & ex omni capite vera non est vlterius immorandum, licet sint perplures alij magnae autoritatis doctores, qui hanc veritatem affirment, quos consultò omitto, quia proculdubio vt veriorem, ac magis piam, ac Catholicam insequi, eam debemus, ac totis viribus sustinere & amplecti, quicquid multi fabulose, impudenter, ac infructuosè decantent, cùm DD. ferè omnes concludant, & in hoc conueniant donationem factam fuisse, ac vires habuisse.

94 Qua donatione † Constantini sic firmata, non obstant in contrarium per aduersarios deducta. Primo Eusebij Caesariensis Historia lib. 4. super vita Constantini, qui nihil de donatione dicit.

Quia respondendo dico, quòd nō infertur necessariò. Eusebius non scripsit de donatione, ergo non fuit vera: verisimum námque est, multas construxisse Ecclesias, eásque, auro, argento, vestibus, possessionibusque dotasse, neque de his aliquis vnquam dubitauit: tamen de hoc Eusebius non apertè narrat. Nec curan-
95 dum est de opinione, & † Historia Eusebij, cum ab Ecclesia sit reprobata, vt inquit Gelasius in. cap. sancta Romana. 15. distin. vel eò quia Arrianus & Arrianorum protector fuit, vt cōstat in eius literis post Concil. Nicen. directis ad populū Caesarien. vt in Tom. 1. Concil. vniuer. gener. incipiētibus. [Arbitramur & nos] ac per Nicephorum

cephorum in Hiſtor. Eccleſi. lib. 8. cap. 18. in fin. cum Apoſt. lib. 6. cap 37. in fin. quam reſponſionem approbat Reginal. Polus in ſua quæſtione de Baptiſmo Conſtantini poſt librum de Concilio Cardinalis: nec mirum videri debet, ſi Oroſius, Sozomenus Theodoretus, Socrates & quidam alij non ſcripſerint Hiſtorias Conſtantini, nam videmus multa præclara geſta Martyrum in Hiſtorijs Gentilium non tradi: ea tamen vera, ac ab Eccleſia recenſeri, & celebrari, & ex eo ipſo quod ſcriptorum antiquorum nemo legatur, id teſtari, & quamuis iſti contrarium afferant, non tamen indubitanter eis credendum eſt, quinimo tenenda Eccleſiæ opinio, & in dubio præponderari debet ſanctitas, autoritas, numerus, & veriſimiliorum ſcribentium ſcientia, & non Sozomeni, cæterorumque calumnia, & falſitas, vt inquit Niceph. d. Hiſtoria Eccleſiaſtica libr. 16. cap. 46. verum namque eſt, quòd † Conſtantinus bonam
96 fidem agnouit, Chriſto, & Petro Imperiũ aſsignando, cum ſciret, Domini eſſe terram, & plenitudinem eius, ac ſucceſſorem Petri temporalium ac ſpiritualium dominum dici, iuxta prædictas communes opiniones Canoniſtarum per extrauag. vnam ſanctam. de maioritate & obedientia. Impleuit vtique illud Paralipom. vltimo: [in manu tua Domine virtus, & potentia & in manu tua magnitudo, & Imperium, tuæ ſunt diuitiæ, tua eſt gloria, tu dominaris omnibus, ego autem, & populus meus, quid ſumus, vt poſſumus aliquid tibi permittere, vel dare, cum tua ſint omnia? peregrini enim ſumus coram te, & aduenæ, ſed hæc ipſa quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.] Quid mirum igitur ſi Cõſtantinus ardore diuino compulſus donauit quod acceperat? maximè cum & hæc non fuerit propriè donatio, ſed iuris ſui vera reſtitutio quæ Petro fiebat? Atq; ideo Silueſter reſtitutionem recuſare non potuit, tum quia Petro & non ſibi reſtituebatur. 10. quæſtione 2. cap. 2. vbi Archidiac. tum quia contra Chriſti diſpoſitionem feciſſet, ſi ab hoc bono Conſtantinum diuertiſſet, quem credẽdum eſt ſpiritu diuino motum poſt tantas Chriſtianorum ſtrages à Nerone factas hãc liberalitatem exercuiſſe, vt gloria Dei, Eccleſiæ nata tranquillitas, Chriſtique vicarius præ cæteris ſuperior cognoſceretur. Verè enim hoc modo Eccleſiæ ſuæ, perpetuitati, paciũe Deus prouidit, cùm aliàs tanta Chriſtianorum perſequutio miſerrimuſq; rerum ſtatus, principum & populorum furor, nouarum ſectarũ, ac hęreſis pullulatio, religionis Catholicę offuſcatio tanta fuerit, vt niſi illius ſedis dignitas & Eccleſia viribus aucta opibus, tantiq; Imperij exercitio ampliata fuiſſet, certè religio conculcata fuiſſet, ſimul & peſſimorum opinionum autoribus aperta via; vnde Silueſter opportunum duxit Imperij temporalis acquiſitionem non renuere.

Nec mirari debent Laurentius Valla, eiuſq; ſequaces, cum donationes ſimiles fecerint non ob rationabilẽ cauſam, ſed ob libidinẽ. Marcus nãq; Antonius Cleopatræ, Iudæam, Palæſtinam, Arabiamque prouincias donauit. Alijque quam plurimi principes Imperiales faſces, religionis cauſã relinquentes in ſolitudinem, & Monachiſmum ſe contulerunt: inter quos commemorare licet Lotharium primum Imperatorem, nepotem Caroli Magni. Non igitur erit ampliùs ambigendum de donatione Conſtantini Imperatoris.

Ad ſecundam reſpondetur obie-

ctionem, Dominum hic solùm instituere meros principes Ecclesiasticos ac docere debere eos, vt tales sint, præesse subditis, non more regum,& Dominorũ, sed more Patrũ,& Pastorũ: non autem sequitur hinc, nõ posse vnum & eundem, esse Episcopum & principem: exemplum autem Moysis omnino conuincit, quamuis Caluinus conetur eludere illud: ex capite enim falsitatis manifestè conuincitur. Verum namque est Melchisedech, Heli Iudã, Machabęos,& alios superiùs relatos obtinuisse simul Põtificatũ & Principatum. Quod etiã addit ipse Caluinus, factũ esse ad tẽpus, donec Aaron cõsecraretur, falsum esse ostendit D. August q. 23. in Leuit. vbi dicit, eodẽ tẽpore ambos fuisse Põtifices, Moysẽ & Aaronẽ. Et probatur ex eo quod deposuit Aaronẽ Moyses tanquã Põtifex, cõsecrauitq; Eleazarũ filiũ Aaronis in locũ eius, vt habetur Num. 20. Et prętereà si post Aaronẽ ordinatum non poterat amplius in vnã personã coire Principatus, & sacerdotiũ, quomodo Heli per annos quadraginta fuit sacerdos, & princeps? quomodo Machabæi per annos plusquã cẽtum?

Nec Dominus illis verbis prohibuit Episcopis dominatum, qualis esse potest Regũ, & Principum piorum, sed qualis est Regũ ignorantium Deum, qui tyranni potiùs sunt, quàm Reges. Nam Matth. non loquitur de simpliciter dominantibus, sed de his, qui violẽter dominãtur. Sic debet etiam intelligi illud Iosue 15. cap. & illud 1. Pet. c. 5. nõ dominãtes in clericis, &c.

Ad tertiã respõdetur, quòd generaliter in vtroq; loco visum est admoneri Põtifices,& Principes, ne minutis & vilib⁹ officijs ita occupẽtur, vt omittere cogãtur maiora. Hoc modo Iethro cum vidisset Moysen totã die sedere ad iudicandum Exod. 18. sapienter eũ admonui, non vt deponeret principatũ politicũ,& seruaret solum Ecclesiasticum, sed vt constitueret Iudices minores, qui satisfacerent populo in rebus leuioribus & grauiora quæquẽ tã politica, quàm Ecclesiastica ad se referrent,& vt prouideret de omni plebe viros potentes & timẽtes Deũ in quibus esset veritas,& qui odissent auaritiam,& cõstitueret ex eis Tribunos & cẽturiones, & quinquagenarios,& decanos, qui iudicarẽt populum omni tempore. Sic etiam B. Bernar. lib. 1. de cõsiderat. ijsdem verbis Domini in mediũ adductis, hortatur Pontificem, vt iudicia rerum temporaliũ alijs dimittat, quẽ tamen sciebat iam tũc Principem temporalẽ fuisse.

Sic etiam Apostoli ita omiserũt in Hierusalem curã ministrandi mensis vt præsiderent etiam in temporalibus toti illi Ecclesię, vnde Galat. 2. Petrus & Iacobus & Ioann. solliciti pro fratribus qui erãt in Hierusalẽ, rogãt Paulum,& Barnabã, vt memores sint colligere aliquam eleemosynã,& mittere in Hierusalẽ, illi verò id fecerũt, & collectam pecuniã ipsimet detulerũt, nõ ad diaconos præfectos mẽsis sed ad seniores, vt habetur Act. 11. c.

Ad quartã respõderi potest, Bernardũ loqui de Põtifice vt Põtifex est totius Ecclesię,& secũdũ id quod habet ex Christi institutione. Nam paulò antè dixerat. Esto, vt alia quocũq; ratione hęc tibi vẽdices, sed nõ Apostolico iure, nec enim tibi ille dare, quod nõ habuit potuit. &c. itaq; vult Bernard. Pontificẽ, vt, Pastor est ouiũ, nõ debere eis dominari, sed eas pascere, at sicut nihilominus ijsdẽ ouibus, vt sunt ciues reipublicę, dominatur princeps politicus, ita potest ijsdẽ dominari eadẽ ratione Pontifex, si sit eorum politicus Princeps.

Ad quintã respondetur, nihil esse mirandum, si Gregor. noluit Episcopos,& præfectos patrimoniorum

Romanæ Ecclesiæ vti more fiscali, in agris Ecclesiæ recuperandis. Nam nō dum habuerat Ecclesia politicum principatum, sed possidebat bona tēporalia ad eum modum, quo priuati ciues possident. Itaque æquum erat, vt agros quos suos esse censebat Ecclesia, si fortè ab illis occuparentur, in iudicio legitimo eos repeteret: non autem more fiscali propria sibi autoritate vendicare.

Ad sextam respondetur, negotia sæcularia hoc loco, non vocari regimen politicum, sed curam parandi victus, & proinde negationes, & mercimonia, & similia; est enim Græcè τῶ βίω πραγματικῶ, id est, negotiatrix vitæ seu victus: vbi etiam notandum, non haberi in Græco, nec in omnibus Latinis codicibus illud [Deo] sed generaliter ϑέῳς & sensus; dixi, vt labores, sicut bonus miles Christi. Porrò bonus miles non est sollicitus circa victum; & corporis curam, sed comedit & bibit, quando potest, & quomodo potest; dormit humi, vestitur magis ferro, quàm panno. Itaq; Apostolus non prohibet regimē politicum, sed nimiam solicitudinem circa vitam corporalem: & (vt bene monuit Chrysostomus) dicuntur hæc à Paulo tam Episcopo, quàm alijs hominibus, omnes etiam laici, etiā Reges, milites Christi esse debent.

Ad septimam respōderur. Si verba
241 † Nicolai benè & exactè perpendantur, manifestiùs apparebit iniquitas ea obijcientium; nam respondemus Nicolaum noluisse negare, posse Pontifici conuenire tēporale aliquod dominium: ipse enim erat Pontifex, & simul princeps politicus Romæ, & Rauēnæ, aliarumq; ciuitatū, quas dudum acceperant maiores eius ab Imperatoribus, sed solùm voluisse dicere, non conuenire, vt idem sit Pontifex totius orbis, & simul Imperator etiam totius orbis, non quod hoc repugnet Euāgelio, & nullo modo possit fieri, sed quia Christus ad conser-
242 uandā humilitatem voluit † Pontificē indigere Imperatoris defensione in tēporalibus, & Imperatorem indigere Pontificis directione in spiritualibus. Quod autē hoc Christus voluerit, patet ex eo quod reliquit Imperiū Tiberio, & Petro solùm contulit Pontificatum. Ex supradictis satis liquet D. Petrum à Christo potestatem vniuersalem accepisse, sed quia nonnulli dubitarūt, imò tenuerunt (vt in principio diximus) non habuisse temporalem vniuersaliter iurisdictionē, meritò hic ostendendum erit illā habuisse; quod vtiq; apertissimis rationibus, iuribus, & exēplis probabitur: & in primis accedamus ad secundam opinionis declarationem.

De iurisdictione vniuersali Summi Pontificis in temporalibus.

Secunda Iuris-prudentium opinio.

SVMMARIVM.

1 *Summus Pontifex secundùm quosdam nullam habet iurisdictionem in terris Imperij.*

2 *Imperator in potestate temporali nullū habet superiorem, nisi Deum.*

3 *Imperator habet immediatè suam iurisdictionem à Deo, & nu. 6.*

4 *Contrariorum idem est iudicium.*

5 *Iudices sæculares non possunt se in negotijs Ecclesiasticis intromittere.*

7 *Imperator diuinitus consequutus est priuilegia suæ potestatis.*

8 *Christus subegit se legi Imperatoriæ, & noluit iudicare de rebus tēporalibus.*

9 *Christus videtur prohibuisse Apostolis iurisdictionem temporalē exercere.*

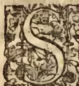
10 *Potestas data Petro intelligitur solùm in spiritualibus.*

11 *Ad Reges spectat tēporalium cognitio.*

12 *Feudi iudicium pertinet ad Regem.*

 13 *Ecclesia*

13 *Ecclesia habuit terras & immunitates ab Imperatoribus.*
14 *Summi Pontificis electio aliquãdo non valuit, nisi ab Imperatoribus confirmaretur.*
15 *Imperator vocatur Dominus totius mundi.*
16 *Imperator tenet Monarchiã totius orbis.*
17 *Constantinus concessit Pontifici Romano coronam, & omnem Regiam dignitatem in Vrbe Romana.*
18 *Salomon deiecit à sacerdotio Abiathar summum Sacerdotem.*
19 *Quod antiquius est dignius est.*
20 *Imperium antiquius est Pontificatu.*
21 *Pontificalis potestas cœpit in Christo.*
22 *Summus Pontifex in Paganos, & infideles iurisdictionem exercere non potest.*

SECVNDA ergo fuit opinio quorundam præcipuè Iuris prudentium, asse-
1 rentium † summum Pontificem nullam habere iurisdictionem in terris Imperij, & in ipsum Im-
2 peratorem: imò quòd ipse † Imperator in potestate temporali vniuersaliter sibi tradita nullum habeat superiorem nisi Deum, à quo (vt inquiũt) illa ipsi immediatè tributa est. Hanc communiter à Legistis teneri refert Bald. in proœmio digestorũ. Felin. in c. nouit. de iudic. Andreas Siculus ibidem col. 16. nu. 132. Restaur. in tract. de Imperatore. q. 5. meminit Ioann. à Turre-cremata in summa de Ecclesia. libr. 6. q. 115. Franc. Victoria in relict. suis, in tit. Verùm potestas spiritualis sit supra ciuilem. Hanc opinionem tenuerunt Cynus, & Iacobus de Arecio. in l. benè à Zenone C. de quadr. præscript. vt ibi per Alberic. videtur eam tenere Dec. in d. c. nouit de iudic. super glos. 2. nu. 7. Bald. vbi suprà. Alberic. in d. l. benè à Zenone. nu. 16. Gulielm. in c. per venerabilem, vbi etiã Innoc. videtur eam sequi in glos. argumentum. quod sicut potest. qui filij sint legitimi.

Primum & potissimum fundamẽ-
3 tũ est, quia † à Deo immediatè Imperator habet suam iurisdictionem, sicut & Summus Pontifex, & ab ipso Deo sunt hæ iurisdictiones spiritualis (scilicet) & temporalis, distinctę, separatæ, atque discretæ. Probant: quia Nicolaus Papa relatus in c. cum ad verum. 96. distinct. dixit: quòd mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, actibus proprijs limitatis, & distinctis, officia potestatis vtriusq; discreuit. Et proptereà dicit: [Cum ad verum vẽtum est, vltrà sibi nec Imperator iura Põtificatus arripuit, nec Pontifex nomẽ Imperatorũ vsurpauit.] Idem est relatus in c. quoniam. distin. 10. quod in veteribus libris tribuebatur Cypriano, sed in Decreto reformato, tribuitur eidẽ Nicolao, & propterea in c. solitæ. de maior. & obedient. Innoc. III. §. præterea, dixit: quòd Deus fecit in cęlo duo luminaria magna, luminare maius, vt pręesset diei, & minus vt præesset nocti: sic ad firmamẽtũ cæli, hoc est vniuersalis Ecclesiæ, duas instituit dignitates, quę sunt Põtificalis autoritas & regalis potestas: & propterea Christus D. noster hoc confirmans, dixit: [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cęsari; & quæ sunt Dei, Deo.] Hoc argumẽtum corroboratur, nam idem
4 solet iudicari de contrarijs: & † contrariorũ solet esse eadem disciplina: glos. final. in l. penult. verb. nec prodest. ff. qui satisdare cogantur. l. 1. in princip. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris. Iason in Rubr. ff. de acquir. possessio. Bar. in l. & si contra. nu. 4. ff. de vulg. & pupil. & in l. secundùm na-
5 turam. ff. de reg. iur. sed † prohibetur iudicibus secularibus, ne se intromittãt in negotijs Ecclesiasticis. c. decernimus.

nimus de iud. ergo nec Ecclesiastici debet iudicare de causis sæcularibus.

Secundū fundamentū est in multis Iuribus in corpore iuris tum Cæsarei, tum Pōtificij, in quibus id cōfiteri videntur etiam ipsi Pontifices, quod
6 † potestas Imperatoris est à Deo principaliter, & non à Pontifice. Quæ iura adducuntur à Ioann. de Turre-cremata vbi suprà. q. 115. & à Restaur. de Imper. quæst. 4. n. 2. vt est. §. in auth. de instr. caut. & fide. l. 1. in fin. C. de summa Trinitate. Ioannes Papa in. c. si Imperator. 96. distinct. dixit quod
7 † Imperator Diuinitus cōsecutus est priuilegia suæ potestatis. Hinc D. Paulus ad Roman. cap. 13. dixit. [Nō est potestas nisi à Deo] Et ipse Dominus in Euangelio Ioan. cap. 19. dixit: [Non haberes potestatem aduersum me, nisi tibi datum esset desuper.] Innocent. III. in c. solitæ. dixit potestatem Imperatoris esse à Deo.

Tertium fundamentum tenentiū hanc opinionem est in multis locis sacræ scripturæ, in quibus Dominus
8 noster Iesus Christus † vel noluit iudicare de rebus temporalibus, vel reiecit regnum sibi oblatum vel subiecit se legi Imperatoriæ.

Primus locus est Luc. cap. 12. vbi dixit Dominus quibusdam fratribus eum vocātibus, vt iudicem, inter eos & diuisorem: Quis me constituit inter vos Iudicem ac diuisorem? Et propterea Ambrosius dicebat. Terrena declinat, qui propter diuina descenderat, vt per Albet. Pighium in lib. 5. de Ecclesiast. Hierarc. c. 1. vers. rursus.

Secundus locus est Luc. c. 2. Nam quando Christus natus est, recognouit Cæsarem in superiorem, seruādo eius edictū quo præceperat, vt describeretur vniuersus orbis: idem pro se & Petro tributum soluit, Matth. c. 17. & aliàs dixit: Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: Matth. cap. 22. & Marc. cap. 12. & confessus est se subditum, quando dixit: [Non haberes potestatem aduersum me, nisi tibi datum esset desuper.] Ioan. cap. 19. Hinc Paulus Apostolus appellauit ad Cæsarē.

Tertius locus est Ioan. cap. 6. [Videns, quod venturi erant, vt raperent eum, & facerent regem fugit in montem solus.]

Quartus locus est, Ioannis cap. 18. [Regnum meum nō est de hoc mūdo.] Quod latè extendit Alber. Pigh. de Ecclesiast. Hierarch. cap. 1. vers. quod autem Christus. fol. 41.

9 Quinto loco adducitur: Nam † Christus videtur prohibuisse Apostolis temporalem iurisdictionem exercere, quando Matth. cap. 20. & Luc. c. 22. dixit, [Scitis quia principes gētium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercēt in eos vos autem non sic, sed qui maior est vestrum &c.] Et ita hūc locum citat Franc. Victor. vbi suprà, dicens ita intelligi per Bernard. ad Eugenium lib. 2. & etiam per Albert. Pigh. lib. 5. de Ecclesiast. Hierarch. c. 1. vers. Hoc ipsum confirmat.

Sexto loco adducitur Matt. c. 19. [Nisi quis renūciauerit terrenis, nō potest meus esse discipulus.] Ex quo ostenditur, quod repugnat perfectioni Euangelij, quòd electi habeant imperia & dominia.

Septimus locus est, Pauli ad Tit. c. 2. [Nemo militans Deo, sæcularibus negotijs se immisceat.] Et dicebat Ambros. relatus in c. non pila. 23. q. 8. [Nō pila quærūt ferrea, non arma Christi milites; coactus repugnare, nō noui: sed dolor, metus, orationes, lacrymæ fuerūt mihi arma aduersus milites: talia enim monimēta sunt sacerdotis: aliter nec volo nec debeo repugnare.

Octauus locus adducitur Matth. cap. 16. vbi declarari videtur, quòd

habetur Ioann. cap. vlt. quòd potestas, data Petro intelligitur solùm in spiritualibus, vt sit conformis promissioni factæ in d.cap.16. quando dixit: Dabo tibi claues regni cælorum, & sic spiritualis potestas tantùm.

Nonus locus est Petri in Epistola Canonica, dum dicit: Estote subditi omni humanæ creaturæ; Principi, Ducibus, &c. 2. Pauli ad Romanos c. 13. Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit: & ibi non solùm propter iram, sed propter conscientiam, vt per Albert. Pigh. in dicto c.1.lib.5.vers. Præterea ex verbis Apostoli.

Quartum fundamentum deducitur ex quibusdam iuribus, in quibus ipsimet Pontifices videntes se non habere potestatem temporalem superiorem Regibus, & Imperatore, dixerunt, se nolle iudicare in quibusdam temporalibus causis, ex eo quòd
11 † eorum cognitio ad reges spectabat, vt Alexander III. in cap. causam 2. qui filij sint legit. vbi causam remittit Regi Angliæ. Innoc. III. in c. nouit. de
12 iudic. dixit, quòd † iudicium de feudo pertinet ad Regem. Idem habetur in c. per venerabilem; qui filij sint legitimi.

13 Confirmant idem ex eo, quòd † ipsimet Pontifices recognoscũt dominium temporale quarundam terrarum recepisse ab Imperatoribus, vt Melchiades in c. futuram. 12.q.1. & in c. Constantinus 96. distinct. imò Ecclesia habuit immunitates ab imperatoribus.

Huc tendit, nam quandoque sta-
14 tutum est, vt † electio Summi Pontificis non valeret, nisi ab Imperatoribus confirmata esset.

Quintum fundamentum pro hac
15 parte fuit; nam † Imperator vocatur Dominus totius mundi. l. deprecatio. ff. ad l. Rhodiam. de iactu. & l. bene à Zenone. C. de quadr. præscript.

Similia citat Restaur. de Imper. q. 4. Melchia. in c. futurã. q. 1. dixit, quòd
16 † Romani principes totius orbis Monarchiã tenent, cũ multis similibus, vt per Præposit. in d.c. cũ ad verum. in 2. col. Imò adeo hoc videtur verum, quod legitur in c. Constantinus. 96.
17 distinct. quòd ipse † Imperator Constantinus concessit Pontifici Apostolico coronam, & omnem regiam dignitatem in vrbe Romana, & in Italia, & in partibus Occidentalibus. Ex quibus infertur, non solùm Imperatoriam potestatem non pendère à Pontificia, verùm potius in temporalibus dignitatem Romanorum Pontificum dependère ab Imperiali potestate, & propterea adducitur, quòd
18 † Salomon, qui fuit Rex Hierusalem, deiecit à Sacerdotio Abiathar summum Sacerdotem, vt legitur lib. 3. Regum. c. 1. & 2.

Sextum fundamentum pro hac
19 opinione est ab antiquitate. Nam † quod antiquius est, dignius est, c. fin. vbi Præposit. & Doctor. 17. distinct. nec potest antiquius dependere à
20 posteriore. Cùm igitur † Imperium antiquius sit Pontificatu, iuxta notata in c. cleros. vers. Pontifex. 22. distinct. capit. de capillis. 10. distinct. patet; nam ante Christum fuerunt Imperatores Cæsar, & Octauianus Augustus, qui primi habuerunt ple-
21 nitudinem potestatis; & † in Christo cepit põtificalis potestas, de qua agimus; ergo non videtur posse dici, quòd potestas Imperialis sit subiecta Pontificali, neque Imperatorem subesse Papæ, nec videatur id conuenire, cum iam habuerit plenitudinem potestatis maximè confirmatam per Christũ ipsum, qui dixit. Reddite quę sunt Cæsaris Cæsari. Quod per superueniẽtiam pontificalis dignitatis, & potestatis priuetur Imperator, vt ple

niùs per eundem Præpositum in. c. I. col. I. in fin. cum sequentibus 11. distinct.

Septimum fundamentum est, nam dicunt: si potestas Summi Pontificis temporalis esset superior Impeiali, esset vniuersalis, & oporteret quòd etiam posset eam exercere in Paga-
22 nos & infideles alios, quod † tamen non est, quia scriptum est: [De ijs qui foris sunt, nihil ad nos, &c.] I. Corint. cap. 5. text. in cap. siquis inquit. 2. quæstione I. cum alijs sequentibus. Hieronym. in Epistola ad Oceanum inquit: [Alieni, & extra Ecclesiam sunt Iudæi, hæretici atque Gentiles,] quod Ioan. Epistola prima confirmare videtur, inquiens: [A nobis exierunt, sed non erant ex nobis.] Hinc patres in Concilio Carthaginen. IIII. diffinierunt, dicentes: [hæreticorum cœtus, non Ecclesia, sed conciliabulum est,] & probatur Matt. 18. Ephes. 4. Canus libr. 4. de locis Theologicis cap. 2.

De iurisdictione vniuersali summi Pontificis in temporalibus.

Tertia Canonistarum opinio.

SVMMARIVM.

1 *CHRISTVS habuit regnum spirituale & terrenum, & nu. 27.*
2 *Summus Pontifex habet duos gladios ex Christi institutione, numero 18. & spirituali potestati secularis in Papa coniungitur, num. 20.*
3 *Lites omnes tam spirituales, quàm temporales, pertinent ad iudicium Summi Pontificis.*
4 *Summus Pontifex vniuersaliter habet supremam potestatem, & n. 30.*
5 *Vicariatum elegit Christus in Apostolica sede.*
6 *Summus Pontifex tria iudicia iudicare potest.*
7 *Quadruplex est lepræ genus.*
8 *Nemo, quod non habet alij permittit.*
9 *Summus Pontifex, vacante Imperio, illud administrat, & Imperium vacans in illo residet, & numero 142. & qui Imperio vacante opprimuntur, ad Summum Pontificem recurrunt, & nu. 16.*
10 *Imperatoria potestas à Papa dimanat.*
11 *Summus Pontifex Imperatorem iudicat.*
12 *Papa potest in quocunque loco erigere dignitates, & nu. 74.*
13 *Papa concedit Regiam dignitatem.*
14 *Iurisdictio Imperatoris subordinatur iurisdictioni Pontificis.*
15 *Imperator habet exercitium temporalis iurisdictionis.*
17 *Clemens Papa V. reuocauit sententiam per Henricum VI. Imperatorem, contra Robertum Regem Siciliæ.*
19 *Hæreses & scismata orta sunt ob denegatam obedientiam Summo Pont.*
21 *Omnes principes populi Christiani Romano Pōtifici oportet esse subiectos.*
22 *Gladium materialem Pontifex habet nutu, Imperator iussu.*
23 *Summi Pontificis attributa.*
24 *Verba D. Bernardi de Pontificis potestate.*
25 *Sentētia D. August. de potestate Petri.*
26 *Papa se habet ad Reges, sicut Architectus ciuilis ad alios artifices ciuitatis.*
28 *Petrus accepit à Christo claues cælestis & terreni Imperij.*
29 *Quomodo intelligūtur verba illa, [Pasce oues meas] & nu. 32.*
31 *In Christo fuit potestas quædam excellentiæ, quam conseruat Ecclesia.*
33 *In dubio non est recedendum à proprietate verborum.*

34 *Vita*

78 Gregorius

123 *Alexan-*

nit Imperio, & excõmunicauit Henricum Imperatorem.

165 *Alexander III Summ. Pontif priuauit Fredericum Imperatorem.*

166 *Innocentius III. deposuit Ottonem Imperatorem, in eius locum eligens Fredericum Regem Siciliæ.*

167 *Innocentius IIII. dedit curatorem Regi Portugalliæ Comitem Boloniæ.*

168 Paulus II. *Gregorium Pogebratium Regem Boemiæ de heresi damnauit, & priuauit regno.*

169 Ioannes Papa XXII. *Ludouicum ducem Bauariæ omni iure priuauit.*

ERTIA est opinio Canonistarum, tenentium quòd Sum. Pontifices habeant vniuersalẽ potestatem, etiam temporalem vbique superiorem potestate temporali Imperatoris & Regum, etiam in eorum regnis. Inquit enim Euangel. Matth. c. 18. [Donata est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.] Ex quo loco clarè
1 colligitur † Christum habuisse spirituale & terrenum regnum. Vtriusq; autem regni claues Petro attribuit, vt Nicolaus ait in Epist. ad Michaelem: [Christus (inquit) B. Petro vitæ æternæ clauigero terreni simul & cælestis iura imperij commisit.] Et probatur ex text. in c. omnes. 22. distinct. ibi: [Petro æternæ vitę clauigero terreni simul & cælestis imperij iura cõmisit.] Hinc Ecclesia cantat. [Tu es pastor ouium, princeps Apostolorum: tibi tradidit Deus omnia regna mundi.] Facit etiam text. in cap. tibi domino. 63. distinctione, & cap. alius. cap. nos sanctorum. 15. quæstione 6. cap. quia præsulatus. 1. quæstione 4. & cap. duo. 96. distinct. Et confirmatur ex illo Lucæ cap. 22. vbi Dominus dnos gladios Petro concedit. Cum enim discipuli dicerent. [Ecce duo gladij hic] Dominus non ait: [nimis est,] sed [satis est.] Quare Bernardus lib. 4. de consideratione, & Bonifacius VIII. in extrauagan. vnam sanctam. de maior. & obed. ex hoc loco
2 deduennt, Pontificem † duos gladios ex Christi institutione habere. Hinc meritò infertur, & probatur,
3 quòd omnes † lites, & conuentiones, tam spirituales, quàm temporales ad iudicium Summi Pontificis pertineant, hac videlicet ratione, †
4 quòd vniuersaliter habeat supremam potestatem, vt habetur expressè in cap. quicunque litem. & in cap. quæcunque contentiones. 11. quæstione prima. Comprobatur insuper hæc sententia, ex text. in cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi, sic dicente. [Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris, inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram, & lepram, & iudicium videris variari, venies ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad iudices, qui fuerint illo tempore, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem: & facies quæcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegit Dominus, sequerisque eorum sententiam. Qui autem superbierit, non obediens sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrabit Domino Deo tuo, decreto iudicis morietur.] Hæc ibi.

Ex quibus verbis denotatur summum Pontificem habere spiritualem, & spiritualium causarum cognitionem vniuersam. Nam Deuteronomus, ex vi vocabuli interpretatur
5 secunda lex. † Locus autem quem elegit Dominus, sedes est Apostolica, vbi Christus vicariatum constituit, c. quanto de translatio. c. ad Apostolicæ. de re iudicata, & c. vt nostrũ, vt Eccle-

Ecclesiastica beneficia lib.6. Vnde cõ
6 cluditur, quòd † ipse Pontifex tria possit iudicare iudicia, inter sanguinem & sanguinem, quod pro criminali intelligitur iudicio, & seculari, quod ciuile dicitur: & inter causam, & causam, id est, Ecclesiasticam & sæcularem. Ex quibus patet, in eo esse sæcularium omniũ & spiritualium cognitionem. Quod probatur Leuitic. cap.
7 13. vbi dicitur, quòd † omne genus lepræ (quod quadruplex est, vt notatur de pœnitent. distinct. 1. §. denique versic. Moysi) spectat ad sacerdotem. Facit c. autoritatem. in fine. 15. quæst. 6. vbi Papa cuidam Archiepiscopo permittit spiritualem & sæcularem gladij coercitionem contra facinorosos aliquos; quam permissionem vtique non posset facere, si ipse non ha-
8 beret in se, quia † nemo alij, quod ipse non habet, permittit. l. indebiti. §. sed si nummi. ff. de condict. indeb. c. quomodo. de consecratione, distinct. 4. & l. si fundus. §. t. ff. de pignor. quod ostenditur in d. c. per venerabilem, quia ibi Papa legitimat filios Regis Franciæ, qui de aliena videbãtur esse iurisdictione. Sed oportet dicere, quod illud facit ex sua amplissima potestate.

Fulcitur etiam hæc nostra sententia aliâ non vulgari ratione. Nam Sũ-
9 mus † Pontifex, vacante Imperio, in administratione succedit, & imperiali vtitur potestate, donec alius fuerit Imperator electus, vt habetur ex Innocentio III. in c. licet. de foro compet. & ex Concilio Viennen. Clem. Pastoralis. de sent. & re iudic. Ergo si-
10 gnum est † Imperatoriam potestatem à Summo Pontifice, tanquam à summo temporali principe, dimanare. Optimus textus in extrauagant. si fratrum. §. sanè in nostram Ioann. XXII. ne sed. vacant. cuius hæc sunt verba: [Sanè, inquit, in nostram, & fratrum nostrorum deductum est fama diuulgante notitiam, quòd licet de iure sit liquidum, & hoc olim fuerit inconcussè seruatum, quod vacante Imperio, sicut & nunc, per obitum quondam Henrici Romanorum Imperatoris vacasse dignoscitur, cum illo ad sæcularem iudicem nequeat haberi recursus, ad summum Pontificem, cui in persona B. Petri terreni simul, & cælestis Imperij iura Deus ipse com-
11 misit:] Hæc ibi. Facit, quia † Summus Pontifex Imperarorem iudicat, 24. q. 8. c. conuenior. auth. de non alienan. vel permut. reb. & eius sentẽtias nullas declarat. Clem. Pastoral. 15. de re iudic. & eum deponit de re iudic. c. Apostolicæ. in 6. & transfert Imperium; nam illud transtulit à Græcis ad Gallos in personam Caroli, vt probatur ex text. in cap. venerabilem. de election. & tenet glos. verb. cælestis, in d c. omnes.

Hanc sententiam tenuerunt etiam glos. 2. Innocen. Butrius Ioann. de Lignian. Abb. Andr. Siculus. Felinus, & alij in c. nouit. de iudicijs. Hãc tenuit glos. in Clem. ad nostrum. de hæretic. Innocent. in cap. licet ex suscepto. de for. compet. glos. in c. causam 2. qui filij sint legit. Hostiens. in c. per venerabilẽ, & in sum. eod. tit. & in c. super quibus. de verb. signif. Eandem tenet Specul. in tit. de Legato §. nũc ostendendum. vers. 39. & de rescript. §. ratione autem. versic. Item obtentum est. Ioan. Andr. in Clem. 1. de iureiur. in glos. quę incipit: istud est contra Ioannem, Archidiac. in c. quoniam. distinct. 10 Eandem tenuerunt aliqui Legistę, vt Bart. in extrauag. ad reprimendum. in verb. [vniuersam esse.] Alexand. consl. 24. ad finem, vol. 5. Paulus de Castro in l. non ambigitur. ff. de legib. Restaur. in tract. de Imperat. quæst. 5. Hanc tenuit Silnester Prierius in sum. in verb. [Papa] num. 12. &

14.

14. Archiepiscopus Florentin. in summa in 3. part. quæst. 22. c. 3. §. 7. Et in eodē c. cùm ad verum. refert Albericus in l. bene à Zenone, num. 15. C. de quadrien. præscript. Ægid. Bellamer. in cap. futuram, 12. quæstione 1. tenuit Ioann. de Lignano antiquus doctor, relatus per Abb. in d. cap. nouit. Petrus de Monte in tract. de origine iurisdictionis quæstione 1. Hane tenuit Bald. consilio 354. volum. 1. di-
12 cens, quòd † potest Papa in quocunque loco dignitates erigere; Specul. in tit. de Legato. §. nunc ostendemus:
13 dicens: quòd † à solo Papa impetrantur Regiæ dignitates. Hoc idem ad eum spectare ob benemerita ait Decius in consil. 261. Idem ob decorem Reipublicæ Christianæ dixit Abb. in cap. Iudæus. de testib. Tum & alij enumerati per Didacum Couarru. in Relect. ad reg. peccatum, de regul. iur. in sent. in secunda part. §. 9. numer. 7.

Hanc opinionem communem esse testatur Restaur. vbi suprà, Felin in c. nouit, col. 2. num. 3. Dec. ibidem numer. 7. Cardinal. Zabarel. ibidem ait, quòd apud omnes est receptum, vt
14 † iurisdictio Imperatoris subordinetur iurisdictioni Pontificis. Anton. de Butr. c. per venerabilem. col. 6. sub n. 10. versic. mihi autem videtur, ait; [Communis conclusio est, quòd originaliter habitu, & exercitio fuerit iurisdictionalis potestas omnis in sacerdotio, & de sacerdotio in Christum, & de Christo in Petrum, &
15 quòd † exercitium temporalis iurisdictionis habeat Imperator à Papa, qui eum coronat.

Scimus, nec sine mœrore meminisse possumus nō paucos in lucē exijsse tractatus, nonnullos in Gallijs, quosdā in Germania, permultos verò in Anglia excusos, quorum autores vti magna pars hominum ad mendacium nata sæuiente bellorum ciuilium rabie facilè Deum oppugnat, nō solùm abundè, & magnā cum eloquentiæ cum ingenij vbertate, sed etiam acri & obstinatā animi elatione hos Ecclesiæ sanctę ordines perturbare tentarunt: adeò quidē vt tollere omnino P. M. autoritatem in temporalibus sperarint, sed & quod magis est Regibus & principibus in Ecclesia potestatē adstruere non dubitarint. Quicquid illi ad hæc ineptientes prodiderint, missum facimus, satis enim est Deo totique Ecclesiæ, vt à titulis eorum voluminum fœtor horrorem sui suppeditet, & Catholicis omnibus vbique terrarum vno consensu conuenientibus in nostram sententiam, mendacia sua manifestè conuelli experiantur.

Hanc esse communem etiam testatur Franc. Victor. licet ipse contrarium teneat tit. Vtrùm potestas spiritualis sit supra ciuilem. in 2. proposit. in princ. Idem testatur Præposit. in c. cum ad verum, col. 4. 96. distinct.

Hanc eandem communem testatur Didac. Couarru. in relect. ad regulam. peccatum. de reg. iur. in 6. in 2. part. §. 9. sub numer. 7. vbi multos Doctores eam tenentes citat, licet ipse eam nō videatur affirmare. Hoc idem testatur Mart. Doctor Nauarr. in relect. ad cap. nouit. de iudicijs in tertio notab. licet ipse postea aliud teneat.

Eandem non solùm veram supposuerunt, & indubiam nonnulli Sum. Pontifices, sanctissimi & doctissimi viri, verùm etiam multi ex sanctis Patribus, Ecclesiæ doctoribus.

Nicolaus Secundus, cuius verba sunt relata in cap. omnes. distinct. 22. ait: [Romanam Ecclesiam solus ille fundauit, & super petram fidei mox nascentis erexit, qui beato æternæ vitæ Clauigero terreni

simul & cælestis imperij iura concessit. Innocentius III. vir summæ doctrinæ in c. licet ex suscepto, de foro
16 competen. refert, quòd † vacante Imperio, qui opprimuntur, ad audientiã Papæ recurrunt.

Idem in cap. venerabilē, de elect. cum duo essent electi Imperatores discordes [Vnum (ait) putamus, & nominamus regē, alium reijci debere] probat ratione, & exemplo id munus ad se spectare. idem in cap. per venerabilem qui fil. sint legit. ait. [Non solùm in Ecclesiæ patrimonio verùm etiam in alijs regionibus, certis causis inspectis, temporalem iurisdictionem exercemus.]

Clemens V. in Clement. Pastora-
17 lem. de re iudic. vbi vacante Imperio, sententiam latam per Henricum Imperatorem contra Robertum regem Siciliæ rebellionis, & priuationis, nullam & irritam declarat: non tam, inquiens, ex superioritate (quã ad Imperium non est dubium nos habere) quàm etiam ex potestate, quã Imperatori succedimus, vacante Imperio, & ex plenitudine potestatis, quam Christus Rex regum, & Dominus dominantium in persona B. Petri nobis concessit.

Bonifacius VIII. in extrauag. vnã sanctam. de maiorit. & obed. ex mul-
18 tis probat † se habere vtrumque gladium, & esse caput vtriusque potestatis. Hæc quoniam infrà referentur, & confirmabuntur, & verissima esse ostendentur, propterea hoc in loco breuitatis gratiã non extenduntur.

S. Cyprianus in Epistola. 3. ad Cornel.] Inde, ait, ortas hæreses ac schismata, quia sacerdoti Dei nõ obtemperatur: nec vsus existimatur in Ecclesia Dei ad tempus sacerdos, & ad tempus Iudex.

D. Thomas super 2. sentent. distin. vltim. in expositione textus [ad quar-
20 tum, dicit quòd † spirituali potestati sæcularis in Papa coniungitur, qui vtriusque potestatis apicem tenet: hoc eo disponente, qui est Rex, & sacerdos.

Idem in opuscul. 2. in titulo de re-
21 gim. princip. libr. 1. c. 1. & 6. ait: † [Romano Pontifici vicario Christi oportet omnes principes populi Christiani esse subiectos, sicuti ipsi Domino Iesu Christo, qui non solùm sacerdos, sed etiam Rex est vocatus,] cap. 23. Hierem. D. Bernardus in libr. 2. ad Eugenium ait, quem etiam citant Abb. Andr. Siculus, & DD. in d. cap. nouit.
22 de iudicijs: † [Gladium materialem Põtifex habet nutu, Imperator iussu, miles vsu, vel manu.]

Idem lib. 3. ad Eugenium ait: [Age, indagemus adhuc diligentiùs, qui sis, quam geras pro tempore personam
23 in Ecclesia Dei. Quis es? † Sacerdos magnus, Summus Pontifex. [Tu princeps Episcoporum, tu heres Apostolorum, tu primatu Abel, tu gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, autoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus.]

Idem Bernardus libr. 5. ad Eugenium, de vtroque gladio loquens, Pontificē compellat his verbis: [Quid
24 tu † denuo vsurpare gladium tentas, quē semel iussus es in vaginam ponere? quem tamen qui tuum negat, non satis mihi videtur attendere verbum Domini dicentis: [Conuerte gladium tuum in vaginam:] tuus ergo, & ipse, tuo forsan nutu, etsi non tuã manu, euaginandus; alioquin si nullo modo ad te pertinet, & is dicentibus Apostolis: ecce duo gladij hic, non respondisset, satis est, sed nimis est: vterque ergo est Ecclesiæ & spiritualis (scilicet) gladius, & materialis: sed is quidē ab Ecclesia, ille verò pro Ecclesia exercetur, ille sacerdotis, is militis manu, sed sanè ad nutum sacerdotis,

dotis,& iussum Imperatoris,]

B. Augustinus eandem opinionem tenet, vt refert Iuo in Decret. p. 10. cap. 75. ipse verò Augustinus in libro 5. contra literas Petiliani, & ad Bonifacium, & Epistola 50. vt refert idem Iuo part. 10. cap. 59. dum Augustinus
25 ostendit † eum iustè debuisse expellere impios ab Ecclesia, exemplo Christi flagellantis mercatores, & eijcientis ab Ecclesia, & Petri ferientis gladio seruum. Idem B. Augustin. in sermone Apostolorum Petri & Pauli, qui incipit: [Fortis & humilis] inquit: O mira potentia! & ineffabilis gratia Saluatoris! Quis plebeium piscatorem Apostolorum facilè caederet principem? & regibus obsistere, reges sanctificare? regnis omnibus imperare? mundum legibus refrænare? dæmones pedibus calcare? iubere virtutibus? cælum omnibus aperire? cùm vellet, claudere? cùm placeret, immortale regnum conuersis donare? negare peruersis? merita mundi cognoscere? culpas & crimina hominibus relaxare?].

Henricus de Gandauo doctor antiquissimus & doctissimus, & magnæ vir autoritatis, in quodib. 6. quæstio-
26 ne 23. ait. [Secundùm hoc † sacerdos Apostolicus se habet ad reges & principes, sicut architectus ciuilis ad alios artifices in ciuitate. Sicut enim architectonis ciuilis est præcipere, qui, & quales debeant exercere sciētiam Medicinæ, Rhetoricam, & alias artes: sic sacerdos Apostolicus debet considerare, qui, & quales regna & Principatus regere debeant, & bonos honorare, malos autem, & malè regentes deponere, & alios loco illorum substituere.]

Primum fundamentum, quo mouentur tenentes hanc opinionem, quod latè prosequitur Præposit. Mediolanen. in cap. cum ad verum. 96. distinct. & in cap. 1. 15. distinct. colu. tertia in fin. Illud est: [Nam quando Dominus noster IESVS CHRISTVS venit in hunc mundum, & carnem nostram assumpsit, tunc in ipsum omnis potestas, omnis iurisdictio, quæ in mundo erat in personis Regum, & principum, sacerdotum, & Pontificum, ex Dei permissu vel concessione, vel etiam quoquo modo vsurpata, à Deo in ipsum est translata, & illi vt datetur euocata est à cæteris omnibus.] Hoc ipse testatur Matth. cap. vltimo, dicens. [Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra,] & propterea Ioann. cap. 19. Apocalyps. dixit. [Quòd habebat scriptum in vestimentis, & femore: Rex Regum, & Dominus dominantium.] Hoc per figuram (ait Præposit.) Ostensum fuerat in cap. secundo Daniel, quando de Christo loquens, ait: [Abscissus est lapis de monte sine manibus, & percussit statuam, tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, ex quibus statua confecta erat:] & sic traxit ad se & sacerdotium, & omnem potestatem. Prædictum est, etiam per Hieremiam, cùm dixit: [Ecce ego constitui te super Reges & Regna, vt dissipes, & euellas, vt ædifices, & plantes.]

Dauid etiam in Psalmo 8. dixit. [Omnia subiecisti sub pedibus eius.] & Paulus ad Hebræos cap. secundo dixit: [In eo, quòd omnia subiecit, nihil dimissum, quod ei subiectum non fuerit.]

Psalm. 2. ait Dauid: [Filius meus es tu, ego hodie genui te: postula à me, & dabo tibi Gētes hæreditatē tuam, & possessionem tuam terminos terræ.]

Quæ omnia conuenire Christo, non solùm vt Deus est, sed etiam vt

homo, ait S. Thom. 3. p. quæst. 8. art. 4. qui etiam constitutus est iudex viuorum, & mortuorum. Act. c. 10. Etiam in quantum homo, iuxta illud Ioann. cap. 5. [potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.] Per quod ita concludit D. Thom. 1. part. q. 59. art. 2. & communiter recipi, ait Nauar. in relect. ad c. nouit. de iudicijs De sacerdotio ei dictum est: [Tu es sacerdos in æternum, secundùm ordinem Melchisedec.]

Cùm autem vellet ipse recedere de hoc mundo, videns potestatem hanc vniuersalẽ pro regenda Ecclesia sua sancta in ea necessariam esse; elegit sibi Petrum vniuersalem in terris
28 Vicarium, † in quem omnem hanc potestatem transtulit, & dedit sub nomine clauium duarum, scilicet, cælestis, & terreni Imperij, prout promiserat Matth. c. 16. quando dixit: [Tu es Petrus,] & sic nomen suum proprium illi donauit; nam dictum erat; [Petra autem erat Christus] & [super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meã,] Cùm ipse teneret claues. Nam de eo scriptum est: [Habet clauem Dauid, quæ claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit] Dixit Petro: [Et dabo tibi claues regni cælorũ, scilicet, vtriusque Imperij.] Ita interpretatur Nicolaus Papa in c. omnes. relatus. 22. distinct. dicens [Clauigero terreni simul, & cælestis Imperij iura cõcessit:] & glos. in d. c. cum ad verum. 97. distinct. & subijcit: [Et quodcumq; ligaueris super terram, erit ligatum, & in cælis.]

Hoc autem cum effectu præstitit, in locum suum vniuersaliter subrogando, quando, cùm ipse esset pastor ouium, qui de se dixerat: [Ego sum pastor bonus:] & cui Propheta nomine omnium populorũ dicebat: [Nos autem populus tuus, & oues pascuæ tuæ,] ipse (vt testatur Ioan. c. 20.) constituit Petrum pastorem tribus vicibus idem verbum repetens, quo magis vniuersalem potestatem ostenderet: Dixit, [Pasce oues meas, pasce agnos meos, pasce oues meas,] quæ verba intelligenda sunt de omnibus ouibus, & de omni populo tam spirituali quam temporali correctionis. Et propterea intelligitur de autoritate iurisdictionis, & ordinis, vt exponit glos. ordinaria.

Hinc Præposit. in d. c. 1. 15. distin. 29 col. 9. num. 14. ait: † [Triplicatum fuit illud, Pasce, vt complecteretur omnem statum fidelium, scilicet, incipientium, proficientium, & perfectorum.] Et Innocentius III. in cap. solicitæ. de maior. & obedien. ait: [dicens Dominus, Pasce oues, non dixit has, vel illas: & propterea redditrationẽ Innocentius Constantino Imperatori, cur ipsum in literis suis ausus sit increpare.]

Nec est nouum, quòd in sacris literis verbũ, [Pascere,] importet etiam potestatem sæcularem, vel temporalem. Nam certum est, quòd potestas data Dauidi, quando vnctus fuit in Regem de mandato Dei, fuit etiam temporalis, & tamen ipsemet in Psal. 77. dixit [Elegit Dauid seruum suum, & assumpsit eum de gregibus ouiũ, de postfœtantes accepit eum, pascere Iacob seruum suum, & Israel hereditatem suam, & pauit eos in innocentia cordis sui.]

Hoc idem patet ex dictis per Ezechielem cap. 34. vbi postquam pluries reprehendisset gubernatores populi, eò quod electi pastores, se ipsos pascerent, non greges, propter quod dispersæ sunt oues, & errauerunt, & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum, postquam acriter comminatus fuit illis pastoribus, dicens: [Requiram gregem meum de manu eorum:] dixit, [& suscitabo

tabo super eos pastorem vnum, qui pascat eas seruum meum Dauid: & ipse erit in eis pastor, & pascet eas.] Quod autem ei voluerit per hæc verba, dare potestatem temporalem, apparet: nam dicit: [Et non erunt vltrà in rapinam in Gentibus, neque bestiæ terræ deuorabunt eas,] quæ verba significant potestatem temporalem.

Legitur in libr. 2. Regum cap. 5. quòd vniuersa tribus Israel dixerunt Dauid: [Dixit Dominus ad te: tu pasces populum Israel, & tu eris Dux super Israel, & vnxerunt Dauid in Regem super Israel.] Omitto libens quæ à Philologis in eam rem solent adduci, idque vnum duntaxat non modò hæreticis sed etiam Ethnicis & nominis Christiani hostibus considerandum relinquo, ab Homero dici ποιμένας λαῶν, id est, pastores populorum Reges & principes rei militaris, & propterea dicimus alibi Regium esse illud quod Christus dicit Petro: seruile verò, quod reliquis Apostolis; quin si aliquis ineptias Grãmaticales hæc duxerit consulat licet, quæ magnus ille Archiepiscopus Eustathius scribit in Iliad. λ. vbi Reges ποιμαίνειν, seruos autem βουκολεῖν asserit: sed ne à sacris voluminibus aberremus id verbum [ποιμαίνειν,] quod est pascere, Deo tribuit vates Psalmographus, Psalm. 79. Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ πρόσχες, ὁ ὁδηγῶν ὡς πρόβατον τὸν Ἰωσήφ, quæ vulgata traductio sic effert. Qui regis Israel, intende: qui deducis velut ouem Ioseph [qui regis] versum est, quod magis ad sensum quàm ad verbi significatum faceret, cum debuisset dici, pascis.

30 Sequitur ex his, † quòd regius quodammodo pastor, & dominus pastorum omnium sit Summus Pontifex, tam sæcularium quàm spiritualium, adeo vt eius potestas sit vniuersalis absoluta, & indistincta, sicuti ipse est vniuersalis, & absolutus Vicarius Christi, vt dicunt glos. & Doctores in cap. quanto. de translat. latè ostendit Ioannes de Turre-cremat. in sum. de Ecclesia, libr. secundo c. 37.

Hinc in Concilio dictum est: [Definimus Romanum Pontificem in B. Petro pascendi, regendi, ac gubernandi vniuersalem Ecclesiã plenam à Deo potestatem habere.]

Hic Samuel figurans Summum Pontificem, cùm esset Pontifex rexit etiam temporaliter populum Israel. Idem legitur de Melchisedech Genes. c. 9. & 14.

Tenentes alias opiniones, & præcipuè Franc. Victoria, vbi suprà respondent, quòd non valet consequentia: Christus fuit Rex Regum: ergo & vicarius eius: Nam (inquiunt)
31 † fuit in Christo quædam potestas excellentiæ (secundùm quod omnes Doctores confitentur) quam non reliquit Ecclesiæ. Hinc (inquit Victoria) hodie in Ecclesia non est potestas inducendi noua sacramenta, nec destituendi iam deducta, nec remittendi peccata sine sacramento pœnitentiæ, & similia: Nam quædam in eo erant potestates propter autoritatem personæ, quæ non poterat abuti potestate suâ.

Sed facilè ex his, quæ infrà dicentur, replicari potest, quòd in his quæ pertinent, imò pernecessaria sunt ad vniuersale regimẽ Ecclesiæ; inter quæ est potestas suprema, etiam in temporalibus, translata est in ipsum omnis potestas, ac omnes aliæ potestates ipsi subiectę sunt: quia (vt dicebat D. Thomas in dict. libro primo in opusc. vigesimo, in titulo de regimine Princip. cap. 14.) illi ad quem finis vltimi cura perti-

net, scilicet salutis, subijci debent illi, ad quos pertinet cura antecedentium finium, quæ est temporalis potestas: & hæc superioritas non est de illis, quæ ratione excellentiæ non sunt translata. Secundò respondebatur ex dictis per Legistas, vt per Alberic. in l. bene à Zenone. C. de quadrien. præscript. per Dec. & alios in c. nouit. de
32 Iudicijs, quod † illud verbum [Pasce oues meas,] debet intelligi restrictè ad potestatem spiritualem, nam sola spiritualis fuerat promissa, quando dictum erat Matth. cap. 16. [Tibi dabo claues regni cælorum,] id est, potestatem spiritualem, vt executio sit conformis promissioni præcedenti.

Et quidem clauis summum in re qualibet ius & dominium denotat, & quasi quoddam Symbolū est conseruationis, & tuitionis. Iure ciuili simul atq; claues traditæ sunt emptori, proprietas transfertur earum mercium quæ in horreo sunt ad emptorem. §. Item, si quis, 45. Instit. de rer. diuision. l. clauibus. 74. ff. de contrah. empt. & l. 1. §. si iusserim. 21. ff. de acquir. possess. sed & in corporis humani constitutione vitę conseruatrices sunt illæ claues, quæ tanquam cordis propugnaculum illi circunstāt, vt ex Theologis profert Gregor. Nyss. lib. de Hominis opific. cap. 30. Ecquis dubitet Petrum accepisse illas claues, cùm vt fidei dominium, & imperium sumeret, tum vt status siue vitæ temporalis conseruationem susciperet?

Sed replicari potest, quod præfata verba sunt generaliter, & secundùm propriam significationem intelligēda, quia in dubio † non est recedendum à proprietate verborum. Imò quod promissio ipsa, vt suprà dictum est secundùm Doctores generaliter, intelligatur de clauibus terreni, & cælestis regni, ex eo clarè intelligitur quoniam ad cęleste regnum deueniri non potest, nisi habeatur transitus per terrenum Imperium. Cùm ergo data est potestas Vicario Christi ducendi oues ad cæleste regnum, & ipsis eius portas aperiendi; oportet, ex necessarijs antecedētibus sit ei data potestas superior potestatibus omnibus regni terreni, per quod transire debent, & quod est finis antecedens: quia (vt dictum est secūdum D. Thomam) ad quem vltimi finis cura pertinet, subijci debent illi, ad quos pertinet cura antecedentium finium.
34 Non enim † est vita nostra in terris aliud quàm transitus, vt per terrena transeuntes, accedamus ad cęlestia. Ideo sancta Ecclesia solet Dominum deprecari, vt nobis concedat, quòd sic transeamus per temporalia, vt nō amittamus æterna.

Secundum fundamentum pro hac parte, quod fuit D. Thom. in illo tit. de regimin. principum, declarat latè Præposit. in d. c. cùm ad verum. coll. 7. 96. distinct. Ioann. de Turre-cremata in summ. de Ecclesia, lib. 2. quæst. 114. vers. secunda propositio (& est argu-
35 mentum valdè vrgens) † concessā alicui potestate ad aliquem principalem & vltimū finem, censetur etiam concessa super omnibus illis, per quę ad illum finem peruenitur. Cùm ergo Petro, & successoribus fuit concessa vniuersalis potestas ad dirigendū hominem ad vitam, & felicitatem æternam, & sic ad vltimum finē, debent illi subijci omnes sæculares potestates, ad quas spectat dirigere homines ad virtutes, & felicitatem temporalem, quæ seruit tanquam mediū ad acquirendam æternam. Ideo dicebat D. Tho. vbi suprà: [Ei, ad quem vltimi finis cura pertinet, subiecti esse debent habentes curam antecedentium finium.] Propterea idem D. Tho. 2. 2. quæst. 15. art. 2. ait: [Omnis persona, vel ars, vel virtus, ad quam

quam pertinet finis, habet disponere de his, quæ sunt ad finem.] Arist. in
36 libr. I. Ethic. dicit, quod † finis præcipit, dominatur, atque legem imponit his quæ sunt ad finem, vt secundum exigentiam finis debito ordine inter se coaptentur, & ad inuicem ordinentur.

Huc tendit illud, quod dicebat Henricus de Gandauo in quodlibeto. 6. quæst. 23. quando dicit [sacerdos Apostolicus se habet ad reges, & principes, sicut Architector ciuilis ad alios artifices in ciuitate.] Quod etiã declaratur, & ratione corrobo-
37 ratur. Nam † cum potissimùm munus sæcularium potestatum videatur consistere in conseruanda iustitia, pace, & abundantia, & in dirigendis hominibus ad virtutes, hæc videntur maximè deseruire saluti animarum. Nam faciliùs, prouisis populis de istis necessarijs, poterunt dirigi ad salutem, quod valdè difficilè est, quando in mundo non est pax, in populisque non esset abundantia, & iustitia, ex quorum defectu homines alienãtur à via salutis, & à pastoribus non possunt dirigi.

Huc tendit, quod Zacharias dixit Christum venisse ad dirigendos pedes nostros in viam pacis, vt de manu inimicorum nostrum liberati, seruiamus illi in sanctitate & iustitia omnibus diebus nostris. Et Dauid orabat, vt daretur militanti Ecclesiæ abundantia & pax, vt possent homines, sublatis impedimentis, Deo seruire, & cælestem & triumphantem Ecclesiam ingredi. Postquam enim dixerat: [rogate quæ ad pacem sunt, fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis;] subiecit [propter domum D̃ni Dei nostri, quæsiui bona tibi.]

Hinc etiam super eo, quod dixit Dominus Matth. cap. 6. [Quærite primùm regnum Dei, & omnia temporalia adijcientur vobis,] Notat ibi D.
38 Chrysostomus, quod † temporalia omnia sunt accessoria, & adiectitia spiritualibus, vt etiam habetur in cap. si quis obiecerit. 1. quæstione 3. vt per Præposit. vbi suprà. col. 5. iurisdictio namque temporalis (vt dicit Præposit.) tendit ad finem felicitatis politicæ tẽporalis, ad quam ho-
39 mo ordinatur per virtutes morales: † finis autem potestatis spiritualis, est felicitas suprema, & æterna, ad quam peruenitur, mediante felicitate tẽporali: & sic temporalis felicitas subordinatur spirituali. Nam (vt dicebat Bea. Dionysius, relatus per Bonifac. VIII. in extrauag. vnam sanctam. de maior. & obedientia) infima per media, in suprema deducuntur. Concessa ergo à Christo facultate Beato Petro & successoribus, & autoritate vniuersali, & plena ad finem dirigendi homines ad vitam,
40 videtur etiam ipsi concessa superioritas super iurisdictione temporali Imperatoris & regum, quæ dirigit homines ad felicitatem temporalem, per quam deuenitur ad ipsam æternam. Nam & Legistæ consueuerunt dicere etiam in materia
40 iurisdictionis, † cui conceditur consequens, censetur concessum omne antecedens, per quod ad illud deuenitur. l. 2. vbi Doctores. ff. de iurisdict. omn. iudic. cap. 1. & in cap. præterea. de offic. delegat.

Hoc considerans Andreas Siculus in cap. nouit. num. 143. de iudicijs. dicebat. † [Vita temporalis, & omnia tẽporalia sunt per se imperfecta, imò negligenda, nisi quatenùs inseruiant ad finem salutis:] & B. Thomas vbi suprà ait: [finis multitudinis humanæ non est simpliciter viuere secundùm virtutem, sed per virtuosam vitam peruenire ad fruitionem diuinam:]

Et officium est Regis (ait) dirigere homines in præfatum finem suũ.] Et Victoria vbi suprà dicebat: [Felicitas humana est imperfecta, & ordinata in beatitudinem supernaturalẽ, tanquam imperfectam, sicut ars armorum fabricandorum ordinatur in militarem, & Imperatoriam; & fabricandi nauem in artem nauticam, & fabricãdi vomeres in agriculturam.]

Huic argumento respondebat Franc. Victoria, negãs minorem pro-
42 positionem, † quòd potestas temporalis sit medium ad vltimum finem salutis æternæ; nam felicitas terrena, quæ est finis ipsius potestatis temporalis, est quid diuisum & separatum à felicitate cælesti. Ad quod satisfacere
43 videtur, quòd in sacris literis † cælestis felicitas non promittitur habentibus terrenam felicitatem, vt sanitatem, diuitias, honores, prolem. & similia: imò habentibus in hoc mundo pressuras, persecutiones, verbera, ludibria, tribulationes, & mortem. Propterea dictum est: [Beati pauperes: beati qui lugent, & qui persecutionem patiuntur, & quibus maledixerint homines,] & similia, vt Matth. c. 5. & alibi dictum est, diuitias esse spinas, & videtur Innoc. in c. solitæ. de maiorit. & obedien. confiteri diuersitatem horum finium.

Sed ex dictis B. Thomæ in loco suprà allegato, & Ioannis de Turre-cremar. & aliorum facilè replicari potest, quòd non intellexerunt principaliter felicitatem hominum consistere in diuitijs, & huiusmodi, sed in
44 virtutibus: dicunt namq; quòd † officium principis temporalis est per potestatem suam homines remouere à vitijs, & dirigere ad virtutes morales, & sic ad felicitatem terrenam, vt per eas ascendendo ad Theologales, ad salutem & felicitatem æternam dirigãtur. Et certè nisi potestas summi Pontificis esset tanta in vniuerso orbe, vt posset mediantibus principibus arcere vndique lupos à gregibus, & vitia corrigere, impossibile esset, vt deduceret oues suas ad pascua æterna. Respondebant etiam tenentes secundam illam opinionem, quòd argumẽtum hoc concludit pro eorũ opinione, quòd Summ. Pontifex habeat temporalem in ordine ad spiritualia, nõ autem absolutè, & semper.

Veruntamen ex his quæ supradicta sunt, replicatur, quòd imò semper,
45 & absolutè. Nã † cùm homo sit creatus ad Deum (vt docet Magister sententiarum libr. 2. distin. 1.) fecit Deus rationalem creaturam, quæ summum bonum intelligeret, vt intelligendo amaret, amando possideret, & possidendo frueretur. Idem ibidem sic ait [Si quæritur, ad quid sit creata rationalis creatura, respõdetur, ad laudandum Deum, ad seruiendum ei, ad fruendum eo:] & finis hominis est fruitio diuina: oportet igitur hominẽ dum transit per temporalia, eaq; omnia, quæ ipsi cõcessa sunt, omnes virtutes, felicitatesq; terrenas potestates, & iurisdictiones, de quibus prouidit Deus, illis mediantibus, sublatis impedimentis omnibus, in pace viuentes necessarijs per abundantiam rebus prouisum, directum à pastoribus per viam salutis ad felicitatem nullo vnquam tempore cessaturam peruenire. Egregia profectò sententia Cydonij Oratoris Græci, ἐν λόγῳ περὶ τοῦ καταφρονεῖν τὸν θάνατον, oratione de contemnenda morte, cuius Græca sic Latinè efferuntur. [Homo nullo sensu destituitur, atque etiam omnia ea percipit, quorum causa sensus factus est. Itaque quod ad hos attinet cæterorum animalium nullo est inferior: sed eius excellentia in eo posita est, quòd naturaliter rationẽ soli illi tribuit, sensuum ducem. Neq; verò his sensibus

sibus hominem tradidit duntaxat, & vt illorum arbitratu duceretur permisit: sed rationis elegantiâ exornauit,& eam vitæ illius tanquam pastorem quempiam,& magistrum præfecit, ac ipsum à reliquis gregalibus eâ distinxit, & quasi præcipuâ generis notâ eum separauit: per quam solam homo,inter animalia,Deum & agnoscit & colit:fana ei consecrat, & sacra & vota facit, & ab eo tum sibi tum alijs bona petit: & solus eorum quæ terram colunt veritatem nouit,ac in eius inquisitione occupatus est. Virtutem exercet, leges sancit, Respublicas instituit, & tum benefactorum præmia cōstituit, tum maleficiorum certū pœnæ modum præfiniuit, atq; artes inuenit non tam ad necessitatē, quàm ad honorē elaboratas,easq; in commune confert, in omnibus ad diuinum exemplar respiciēs,ad quod & fabrefactus est,& ad quod sua omnia componit] grauis admodum & neruis Christianis suffulta sententia, quâ vel quiuis innuere debeat omnes hominum siue principum,siue infimorum actiones, virtutes, iurisdictiones & facultates componi & dirigi debere ad vnius, earum autoris cultum & obseruantiam.

Tertium est fundamentum pro hac opinione confirmanda,quod fuit D.Thomæ & Bonifacij VIII.in extrauag.vnam sanctam.de maiorit.& obedient. quod latè declarat & amplificat Præposit. Mediolanen. in cap. 1. 15.distinct.nume.7. & sequentib. prosequitur Albert. Pigh. in lib.de Hierarch.Ecclesiastica lib. 5. cap.2. vers. quod vt clarius.

Certum est, quod † Ecclesia san-
46 cta Catholica est vnica.Est & tanquā corpus quoddam mysticum, cuius caput est Christus.Huius omnes Ecclesiæ per vniuersum orbem existentes sunt membra. Ita habetur ex dictis Apostoli ad Colos. cap.2. August. suprà cap.25. Ioann. habetur in. cap. quemadmodum,in cap.præterea 23. quæst.7. Habetur propterea in articulis fidei:[Vnam sanctam Catholicam Ecclesiam:] & dicitur Ecclesia militans,vna,& non plures. cap. Ecclesia de consecr.distin.1.cap.1.§. vna.

Hæc est ad instar cælestis, & habet eius similitudinem. c. ad hęc. 89. distin. Hinc in Apocalysi. cap. 21. dicitur:[Vide Hierusalem nouam descendentem de cælo:] In Cant. Canticorum dicitur de ea:[Vna est columba mea,perfecta mea.]Apostolus 1.ad Cor.cap.12.dicebat:[Sicut multa membra in vno corpore habemus, omnia autem non eundem actum habēt,ita multi vnum corpus sumus in Christo.]

Hæc figurata fuit in scriptura sancta per arcam Noe,vt dicebat Hugo lib.1.de Arca.cap.3. citatus per Præposit.in d.cap.1.num.3.qui dixit:[Arca Noe quam fecit securibus & dolabris ex materia lignorum & bitumine Ecclesiam designat, quam Christus fecit per prędicatores suos ex collectione populorum in vna fidei confessione.]

Hæc dicitur tunica inconsutilis Ioan.cap.19.habetur in cap. sicut.16. quæst.7.

Est figurata in illo linteo ostenso B.Petro, tanquam capiti & pastori, Act.cap.10.in quo varia animantium genera inclusa erant.

Figuratur in sagena missa in mare, varia piscium genera congreganti. Matth.cap.13.

Est figurata illâ vnâ scalâ Iacob, per quam,& in qua ascendunt homines in cælum,contemplando, ac bene agendo,& Angeli descendunt ministrare.

Sed in omni potestate, & in omni bono regimine expedit,vt vnus solus

dominetur, cætera omnia sint subiecta, & potestas vnius est multorum potestate valdè præstantior. Dicebat Eustathius in illud Homeri Iliad. β.

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω Εἷς βασιλεύς; ——

Non multos regnare iuuat: rex vnicus esto Vnicus & princeps ——

Rationem illam dominandi reliquis præstare, eò quod totius orbis constitutio eiusmodi se habeat, vt Solē vnicum diei præsidem, Lunā noctis oculū admittat, ipsum verò regum regē mētem siue rationem in arce nostra, quasi vnicum Imperatorē collocasse: vnde, non inuenustè. Alexander vt Darij principatum euerteret, orbem soles duos ferre non posse dictitabat. Deinde apud Philosophos idem obtinet. Aristot. in libr. 12. 14. & 15. Meta-
48 taphys. & in 1. Polit. † [Melior est Monarchia, quàm Aristocraria.] Philos. in lib. 3. & 8. Ethic. Vnde Aug. in libr. de vitijs, & concupiscentijs: [Principatus (ait) magis naturalis vnius in plures, quàm in vnū potest esse multorum.] Et D. Tho. in opuscul. & loco suprà citato ait: [Sicut vnus est Deus, in triumphanti Ecclesia, sic vnus in apibus est Rex, sic & in multitudine membrorum vnum cor omnia mouens, & in partibus animæ potentialibus est vna potentia, quæ alijs præest, scilicet ratio.]

Ergo conuenit, imò ad bonum regimen necessarium videtur, quòd in Ecclesia sancta vniuersali, quæ vnica est, vnicum etiam sit caput: cui omnia obediant, sicut in Ezechiel. cap. 27. legitur: [Seruus meus Dauid super omnes erit, & pastor vnus erit omnium eorum.] Philos. in lib. 2. Metaphys. ait: [In quolibet genere causæ oportet vnum principium dare, ad quod posteriora reducantur: [non
49 enim † pluralitas principatuum in vna ciuitate, vel regno, vel quacunque politia admittenda est. cap. quoniam in plerisq;. de offic. ordinan. cap. non autem 1. quæstione 1. ne nascantur in pluribus capitibus diuisio & destructio: & ne possit euenire illud, quod scriptum est: [Omne Regnum in se ipsum diuisum desolabitur.]

Verisimile itaq; est Deum & Dominum nostrum huic Ecclesię subcęlesti (quam ita dilexit, vt eam proprio sanguine redemerit, quam in quam erexit ad instar triumphantis, vt habetur ex dictis Pauli ad Hebr. c. 3. c. 9. & seq. cit. Vt declarant Andr. Siculus in cap. nouit, numer. 227. de iudicijs. Beroi. in rubric. de Constit.) cælestis Ecclesiæ typum commodasse, vt militaret illa vnico capite, sicuti vnicum est caput triumphantis in cælo.

Est etiam verisimile, quod eam elegerit viam in ordinanda hac Ecclesia, quæ in qualibet benè ordinata Repub. melior est, videlicet vt vnicum eius sit caput, quoniam scriptum est: [Dei perfecta sunt opera,] Deuteronom. c. 30. Matth. cap. 5. & quæ à Deo sunt, ordinata sunt, ad Roman. cap. 13. & sicut in triumphanti (vt ait August. super Genes.) est vnum primum mouens, quod omnia alia subalternat (nam quamuis Deus suâ potentiâ omnia gubernet, cùm (vt ait Apostolus ad Hebr. cap. 1.) omnia portet verbo virtutis suæ, agit tamen mediantibus Angelis, qui sunt spirituales substantiæ, vt tradit August in libr. 4. de Ciuitate Dei) ita conuenit, vt Summus Pontifex caput Ecclesię militantis, Ecclesiam suam regat, mediantibus ministris, sicuti Iethro socer Moysi ipsum docuit.

Verisimile etiam est Dñm Deum nostrū voluisse per vnicum caput Ecclesiæ omnia gubernari, pro vnitate magis

magis conseruanda, quam semper per sanctos suos, & per semetipsum comēdauit, & præcepit: qui per Apostolum ad Ephes. c. 4. mandauit seruis suis, vt essent sollici ti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis; & Act. c. 4. de primis fidelibus dicitur. [Erat multitudinis credentium cor vnum, & anima vna:] & ad Ephes. cap. 3. dicitur: [Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma,] & in oratione, quam Christus ipse fecit pro electis suis, vt testatur Ioan. cap. 17. orauit pro eis Patrē, vt fiant vnum, & idem: in vnitate namq; cōsistit omne bonum. † Vnica
59 est domus Dei, in qua omnia bona habere possumus, de qua domo B. August. in lib. 7. de Baptis. c. fi. relatus. in c. omnem. 24. q. 1. dicebat quod appellatur vnica columba, sponsa sine macula, hortus conclusus, fons signatus, puteus aquę viuæ, paradisus cum fructu pomorum.

Qui tuebantur contrariā opinionem, dicebant hæc omnia esse vera quòd sicut vnica est Ecclesia, ita habet vnicum caput, per quod in ordine ad spiritualia, & ad salutem omnia etiam temporalia regantur: sed potestas temporalis simpliciter considerata, non quatenus est in ordine ad spiritualia, sed solùm vt tendit ad felicitatem temporalem est quid penitus diuisum, & separatum à potestate Ecclesiastica, potest esse sub alio principe, etiam non subdito quoad illam: nec per hoc scinditur vnitas Ecclesiæ.

Sed ex supradictis potest facilè replicari, quòd finis iurisdictionis temporalis, & felicitatis tēporalis in Christiano homine non est vltimus finis, sed antecedens vltimo fini, & illi seruiens: & propterea qui eius curam habet, subditus esse debet illi, qui præest vltimo fini.

Et certè impossibile est apodicticè siue demonstratiuè respondere huic fundamento. Nam si in regimen aliorum regnorum à sapiētissimis & doctissimis viris post longas disputationes determinatum est, non posse ea cōmodiùs regi, quàm per vnicum regē & dominū omnibus alijs superiorem: hoc multò magis conueniens imò necessarium videtur dicendum in regimine Christiani status, in quo cōtinentur omnes fideles coniuncti, tanquā in vno corpore. Is enim est Ec-
50 clesia † (vt dictum est) vnica ab vnico omnium conditore creata ab vnico Redemptore Iesu Christo redēpta. atque ex eiusdem prouidentia gubernatur, de qua Matth. cap. 21. cùm vinea appellatur, dictum est, quòd vnus pater familias plantauit vineam, ab eodem patre familias gubernāte fuit locata operarijs, missi serui ad percipiendos fructus, cuius palmites ita dicti sunt coniūcti vnico Domino Christo, vt ipse dixerit. [Ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me, faciet fructus, & qui non manserit in ea, arescet & in ignem mittetur.]

Vnico signo omnes signati sumus, scilicet charactere impresso per sacramentum baptismatis: militamus omnes sub eodē Crucis vexillo, de quo dictum fuit: [In hoc signo vinces, finis etiam noster vnicus est, scilicet, ipsemet Deus, à quo creati sumus.]

Conuenit itaque, vt qui habemus principium, medium & finem in vnitate, etiam ab vno, & eodem vnico Christi vicario gubernemur.

Sic verò Deus ipse statuit: nam per Prophetam promissum est, quòd per vnum regem & pastorem gubernaremur. Ezechiel cap. 87. ibi [Faciet gētem vnam, & ponet regem unum] & per eundem cap. 34. [Suscitabo super eos Pastorem vnum] & c. 37. [Pastor erit omnium vestrum.] Quod & ipse Dominus noster Iesus Christus cap. 10.

10. Ioann. promisit, dum dixit [Et fiet vnum ouile, & vnus Pastor.]

Quartum fundamentum pro hac opinione est in multis locis sacræ scripturæ, tam in veteri, quàm in nouo Testamento.

Hieremias c. 1. quem allegat Bonifaciu VIII. in extrauag. vnam sanctam. de maior. & obedientia. dicit Christo, & eius vicario in persona Dei [Ecce constitui te hodie super gentes & regna, vt euellas, & dissipes, ędifices, & plantes.]

In lib. Deuteron. c. 17. citato & inducto per Innocentium III. in capit. per venerabilem. qui filij sint legitimi, leguntur hæc verba: [Si difficile aut ambiguum apud te iudicium repereris, inter sanguinem, & sanguinem, lepram, & lepram, causam & causam: & videris iudicis verba variare, accede ad locum, quē Dominus elegerit, veniens ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore: & iudicabunt tibi veritatem iudicij, & qui noluerit obedire sacerdotis Imperio, qui tunc ministraret Domino, ex decreto iudicis moriatur] in quibus, verbis continetur potestas temporalis, tum quia generaliter dicit [inter causā, & causam.] tum quia particulariter ait. [inter sanguinem & sanguinem.] Et satis hoc ostendit superioritatem sacerdotis in omnes iudices temporales.

53 Samuel † sacerdos etiam in temporalibus regnabat in populo, & propterea dum populus petebat regem, & ipse conferebat cum Domino hoc populi desiderium, respondit Dominus: [Nō te deiecerūt, sed me, ne regnem super eos.] Habetur in libr. 1. Regum. c. 8.

Legitur in libris Machabæorum,
54 quòd † Matathias & post eum Iudas filius eius, quamuis essent sacerdotes tamen erant etiam duces in bello, & gubernatores in populo.

55 Melchisedec † etiam erat sacerdos & erat Rex: propter quem Christus vocatus est sacerdos, secundùm ordinem Melchisedec, & in Psalm. 109. Hæc per Innoc. in. cap. solitæ. de maioritat. & obed.

Istis locis videbatur respondert posse per tenentes contrariam opinionem, quòd vera erant in lege veteri, sed nō in noua lege Christi (hęc enim est vetus hæreticorum cantilena) & sic tempore perfectionis, in quo multa decreta facta sunt diuersa à lege antiqua ad maiorem perfectionem, vt quòd diligamus inimicos, quod oremus pro persecutoribus, benedicamus maledicentibus, & similia, vt sacerdotes nobilioribus rebus in-
56 tenti sint, † diuisæ videntur iurisdictiones: & propterea mandatum est, vt sacerdotes non se implicent sæcularibus negotijs. Paul. ad Timoth. cap. 2.

Sed facilè ex supradictis replicari potest, quòd hæc vera sunt quo ad cōtinuum exercitium temporalis iurisdictionis, nā verba, in quibus hæc prohibentur, semper respiciūt exercitiū, sed non sequitur: ergo sublata est iurisdictio, & superioritas, quam habebāt antiqui sacerdotes: quinimò verius est, quod multo maior est potestas sum. Pōtificis post Christum, quoniam est ipsius vniuersalis vicarius, cui data fuit omnis potestas in cælo, & in terra.

57 Moyses † erat sacerdos, nam legitur in Psalm. 38. [Moyses & Aaron in sacerdotibus] cap. porrò. 22. distinct. & tamē Ægyptium interfecit. Exod. cap. 2. & mandauit Leuitis, vt interficerent Idololatras. Exod. cap. 32. c. disciplinę. distinct. 45. cap. quod ciu dele. 23. quæst. 4. & c. non inferendæ. 23. quæst. 3.

Phinees † filius sacerdotis Eleazar,

& ipse sacerdos, arrepto pugione mœchum Iudæũ cõfodit nomine Zãbri, coeuntem cum scorto Madianitide Gozbi nomine, & metuit pactũ sempiterni sacerdotij, vt legitur Numer. cap. 25. & can. occidit. 23. quæst. 8.

Samuel sacerdos, & iudex mandauit in frusta concidi Agag regem. 1. Reg. c. 15. 23. q. 5.

59 Elias † Propheta occidit Prophetas Baal. 3. Regum c. 18. & 19. & duos quinquagenarios regis Ochoziç 3. Regum. c. 1. c, quod Christus. & c. ea vindicta. 23. q. 4.

Matathias sacerdos & iudex, Zelator legis, occidit Iudæum falsis Dijs sacrificantem. 1. Macab. c. 2.

Similiter post Christũm Dominũ
60 nostrum † Petrus & Paulus principes Ecclesiæ, imò Christus ipse aliquando ex vrgenti causa exercuerũt gladium temporalem,

Christus eiecit ementes, & vendentes de Templo, acceptis funiculis Ioan. c. 2. c. vendẽtes. 1. q. 3. c. eijciens. distinct. 88.

Petrus, primus eius vicarius, ad defensionem magistri auriculam Malcho amputauit. Ioann. cap. 18. cap. si Petrus. 24. quæstio. 1. idque non leue mysterium in se continet eius quam in reges habuit potestatis: nam Malchus Syriacâ linguâ regem significat. Idem exercuit eam iurisdictionem in Ananiam & Sapphiram coniugem, quos diuinâ virtute occidit, Act. cap. 5. 23. quæst. 8. cap. legitur c. occidit. & c. Petrus.

Paulus obcæcauit Elymam magum. Actor. cap. 14. Discipuli petierunt ignem descendere super Samaritanos. cap. 9. Luc. & cap. quod Christus. 23. quæst. 4. Respondebatur istis per Ioann. de Turre-cremata in sum. de Ecclesia lib. 2. quæstione 116. vers. ad secundum, quod hæc vera sunt: sed Christus & Apostoli, vsi sunt hac potestate ad finem spiritualem, & salutis.

61 Sed replicari potest, quòd adeò † sunt connexa temporalia spiritualibus, vt & ipsa temporalis potestas nõ possit iustè exerceri, quin eius exercitium respiciat salutem, vel ratione peccati, corrigendo, vel in exemplum aliorum: semper enim iustitia seruit saluti vel eius, qui punitus est, vel aliorum.

Hinc etiam euenit † quod summi Pontifices legibus ciuilibus manus etiam apposuerunt, vt infrà dicetur.

Adducitur per Bonifacium VIII. locus ille Euangelij Luc. cap. 22. vbi cum dixisset Dominus Discipulis, eos habituros contradictionem, ipsi dixerunt ei: [Ecce duo gladij hic:] ipse significans vtramque potestatem illis remansuram, respondit: [Sufficit:] & ita interpretarunt D. Bernard. libr. 5. ad Eugenium, vt suprà deductum est.

Sic quando de clauibus locutus est, vsus est numero plurium, dicens: [Tibi dabo claues regni cælorum,] non clauem.

Et licet Franciscus Victoria dicat, quòd ille locus, scilicet, [Ecce gladij duo, hic,] patitur varios intellectus, propterea non videtur posse fieri in eo fundamentum: mihi tamen libet sequi interpretationem D. Bernardi viri summæ sanctitatis, & doctrinæ.

Adducitur & ille locus, quãdo Dominus dixit Petro: [Conuerte gladium tuum in vagina,] tum quia dicit gladium tuũ, ex quo significatur potestatem temporalem esse suam, tùm etiam quia dicit. [Conuerte] quasi dicat, custodi in vagina & retine tibi. Non dixit, proijce, abijce: voluit ergo eum habere potestatem, sed abstinere ab exercitio per se ipsum.

Addu-

Adducitur per Innocentium III. in d.c.nouit.de iudicijs, illud quòd est Matth.c.18.[Si peccauerit in te frater
62 tuus, dic Ecclesiæ] & sic † Ecclesia ratione peccati, est superior omnibus, vt latè per Ioann.de Turre-cremat. d. quæst.114. vers. tertia propositio. Ex quo videtur argui, quòd in omnibus temporalibus delictis etiam ipsorummet Regum & Imperatorum, ratione peccati Ecclesia, & summus Pontifex caput eius est.

Respondebat Franciscus Victoria fol.42. id verum esse, quãdo iam constat de iniuria, sed dum quæritur, an sit iniuria, Iudex temporalis iudicabit.

Sed hoc non est tutum, nam regulariter idem † iudex qui iudicat cau-
63 sam cum annexis cognoscit. Non possunt separari commodè iurisdictio cognoscendi, an sit delictũ, & iurisdictio
64 diffiniẽdi, seu puniendi. Imò † cognitio est quid antecedens & necessarium, sine quo nulla vis est iudicandi nulla via sentẽtiæ vt in nostro responso pro defensione iurisdictionis sancti Officij regni Siciliæ diximus. Dicebat
65 etiam Victoria, quod † Ecclesia punit peccata ad finem salutis, & temporalis Iudex ad alterum finem, scilicet pacandæ prouinciæ.

Sed replicari potest facilè ex his, quæ ipsemet Victoria tenuit, vt suprà
66 relatum est, quòd † summus Pontifex habet potestatem temporalem ratione pacis conseruandæ: & certè iustitia in terris est optimum mediũ, quo ducuntur homines ad salutem.

Adducitur postremò per eundem Innocentiũ III. in c. venerabilem, qui fil. sint leg. locus Apost.1. ad Cor.c.6. vbi dicit: [An nescitis, quia Angelos iudicabimus, quanto magis sæcularia? sæcularia iudicia si habebitis, cõtemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constiutite ad iudicãdum.] Hunc locum ubi

ita etiam ponderat Alexander III. in c.relatum.2.q.1.

Quintum & (multis alijs omissis)
67 vltimũ † fundamentum est à consuetudine vniuersali in omnibus ferè partibus mundi, & in omnibus ferè temporibus. Nam obseruatum est, & sine controuersia, in omnibus ferè prouincijs & temporibus, vt, summi Pontifices apponant manum in temporalibus gradibus, & exerceant superiori-
68 tatem in principes & reges. Quod † argumentum à consuetis est receptũ apud Legistas, & Canonistas, & apud eos est probabile frequens, & tãquam necessarium.

De eo apud Legistas est text. in l. certi condictio.§.si nummos.ff. si certum petat. & ibi Bart. Ang. Alex. Ias. & Doctores.

Apud Canonistas est text. in cap. cum.M. Ferrariensis de constitut. vbi Butr. Ioan. Imol. Panormitan. Felin. &
69 Canonistæ. † Præsumendum est enim pro his quæ diu agitata sunt in Ecclesia Dei. cap. constitutus: vbi Abb. de religiosis domibus. Iurisconsultus dicit eleganter in l.penult.ff.de constit. princip. non esse recedendum ab eo, quod diu ęquum visum est: & Bald. in l.quicumque. in 4.notabil.C.de seruis
70 fugitiuis. dicit, quòd † id quod consuetum est fieri non dicitur arbitrarium, sed necessarium.

Et in hac quæstione hoc argumento vsus est Ægidius Bellamer. in cap. futuram.12.quæst.1. Et Præposit. in d. cap.cum ad verum.col.3.vers.clarum
71 est, quòd per Papam, † quæ consuetudo tanto in hoc casu efficacior videtur, quanto est antiquior & vniuersalior. Imò propterea hæc opinio potest dici magis Catholica, quam quælibet alia. Id namque † Catholicum 72
verè est, quod semper, quod ab omnibus, quod vbiq; creditum, & obseruatũ est. Hoc ipsa vis nominis declarat.
Nam

Nam omnia vniuersaliter comprehendit, si sequamur vniuersitatem, antiquitatem, consensionem. Ex† his
73 enim tribus, ex temporibus scilicet, ex locis, ex personis, dicitur quid verè vniuersale, & Catholicum, vt eleganter docet Vincentius Lirinensis, Gallus vetustissimus, & doctiss. Ecclesiæ autor in libello quem scripsit pro Catholicæ fidei veritate & antiquitate.

Cùm igitur probabitur tam ex sacris, quàm ex prophanis, approbatis tamen & receptis omnium prouinciarum historijs, quòd Summi Pontifices iurisdictionem temporalem, quinimò hanc superioritatem exercuerint in omnibus orbis prouincijs, & vsi fuerint eâ potestate, quæ per Ieremiam capit. 1. eis est concessa. [Constituto te super Gentes & regna, vt dissipes, & euellas, ædifices & plantes] cui subscribit Isidorus lib. 3. cap. 53. & text. in cap. principes. 23. quæstione 5. procul dubio demonstrabitur, quod hæc opinio non solùm est magis communis Doctorum, & fortioribus rationibus confirmata, sed etiã popularis & plausibilis facta, & magis per orbem recepta.

74 Nam† Romanus Pontifex Christi vicarius, reges, atque imperatores, & principes in terris constituit, vt probat Innocent. III. his verbis in epistola ad Colaianem illustrẽ Bulgarorum Regem. [Rex Regum (inquit) & Dominus Dominantiũ Iesus Christus, Sacerdos in æternum secundùm ordinẽ Melchisedech, cui dedit omnia Pater in manu pedibus eius subijciens vniuersa, cuius est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & omnes habitantes in eo, imò cui flectitur omne genu cælestium, terrestriũ, & infernorum: summum Apostolicæ sedis & Ecclesiæ Romanæ Pontificẽ, quem in B. Petro sibi Vicarium ordinauit super Gentes, & regna constituit, euellẽdi, destruendi, disperdendi, & dissipandi, & ædificãdi, ac plantandi, ei conferens potestatem. Cum igitur, licet immeritò, eius vices geramus in terris, qui dominatur in regno hominum, & cui voluerit, dabit illud, vtpote, per quem Reges regnant, & principes dominãtur; cum Petro & successoribus suis, & nobis in eo nouerimus esse dictum: Ego pro te Petre rogaui, vt non deficiat fides tua, sed tu aliquando cõuersus, confirma fratres tuos; cum ex præcepto Domini oues eius pascere teneamur, populis Bulgarorum, & Blachorum in spiritualibus, & temporalibus, paternã sollicitudine prouidere volentes, eius autoritate confisi, per quem Samuel Dauid in Regem inũxit, Regem te statuimus, & per dilectum filium Luciũ tituli sanctæ Crucis presbyterum Cardinalem Apostolicæ sedis Legatum, virum prouidum, & honestum, nobis inter cæteros fratres nostros acceptũ, sceptrum regium, ac regni tibi mittimus diadema eius, quasi nostris tibi manibus imponendum.] Hæc Innocent. III. scripta nobis reliquit de Rom. Pontificis autoritate, quæ non ab homine, neque per hominem, sed à Dei filio constituta multis sæculis antea, celeberrima illa trecentorum decem & octo Patrum Synodus in vrbe Nicæna, autore Spiritu sancto congregata, & habita omnium quidem Sanctorum Patrum, sed præcipuè Athanasij, Hilarij, Basilij, Ambrosij, & Gregorij Nazianzeni, præconio laudata, &
75 agnouit, & ijs verbis prædicauit: † quia vt principio Petrus Saluatoris Christi vicarius, religioni, ecclesijs, cæterisq; ad Christum pertinentibus præfectus, Christiani nominis, principum prouinciarum, & omnium gentium Dominus, & rector erat: ita ille, cuius

cuius Imperium Romæ est, tanta quã tam Petrus habuit, autoritate fungens: omnium dominatum & Principatum obtinet, huic sanctioni si quis repugnare, & obsistere ausus fuerit, totius Synodi decreto anathemati subijciatur.

Legitur in libro de vitis Pontificum, desumpto ex Germanis autori-
76 bus per Franc. Ioan. Stunic. in vita † Stephani II. & in vita Leonis III. quòd Stephanus II. cum Imperium Romanum antea autoritate Syluestri Papę fuerit ab vrbe Roma, per Constantinum in Gręciam, & Constantinopolim translatum, idem ab anno Christi plus minus. 754. à Græcis ad Gallos in personam Pipini reuocare & transferre cogitauit, quod postea anno Christi 801. Leo III. in personam Caroli Magni perfecit, vt inferius dicetur. Ita testatur Volaterran. in lib. 3. commentariorum, & Platina in vita Leonis IIII. Ait tamen Martinus Polonus Stephanum non tantùm incepisse, sed etiã vltimo vitæ anno perfecisse in Carolo tunc in ætate iuuenili constituto, qui tamen coronam imperij non ab Stephano sed à Leone IIII. assumpserit, q̃ua de re est decretalis venerabilem de electionib.

77 Romanus † Pontifex reges inungit, & confirmat, vt testatur Volaterran. in d. lib. 3. c. Francorum origo: & Platina in vita Zachariæ, & Ioan. Villanus in chron. Florentiæ lib. 1. c. 19. quòd Zacharias Pontifex (abdicato Chilperico rege inutili) Pipinum ex maiore domus, siue palatij (qui Gallis dicitur, Maire du palais) regis Galliæ, regem fecit, & postea eundem & duos eius filios inunxit & confirmauit Stephanus Sum. Pontif. vt Paulus Diaconus scriptor probatæ fidei testatur in lib de origine & gestis Francorum. cap. 59. his verbis: [Stephanus Papa confirmauit Pipinum vnctione sanctâ in regem, & cum eo inunxit duos filios eius Carolum Magnũ postea Imperatorem, & Carlomanũ in reges] Rex à Romano Pontifice coronatur, Augustus, & Imperator salutatur, vt narrat idem Paulus Diaconus in cap. supradicto, his verbis: [Die sacratissimã Natalis Domini, cũ Rex ad Missam ante confessionem B. Petri Apostoli ab oratione surgeret; Leo Papa IIII. coronam Capiti eius imponit, & à cuncto populo acclamatum est: Augusto à Deo coronato magno & pacifico Imperatori Romanorum vita, & victoria. Antea enim Dominus Carolus vocabatur ab omnibus Rex Francorum, & Patritius Romanorũ, sed post laudes à Domino Apostolico more Romano & antiquorum principum ablato Patritij nomine, Imperator & Augustus est appellatus:] Hæc ex eodem libro Pauli diaconi excerpta in hunc locum contulimus, ex quibus apertè intelligimus Imperatorem, & Augustum non antea dici solitum, quàm post coronam acceptam à Romano Põtifice. Idque etiam Germanici scriptores fatentur, tametsi hæretici, & ex nostris Ptolomęus Lucẽsis, & S. Antoninus Archiepiscopus Florentiæ, Georgius Merula in libris de rebus gestis Vicecomitum, Blondus, & reliqui, apud quos inuenitur scriptum, † Gregorium V. cõcessisse Germanis principibus propter eorum in Rom. Ecclesiam beneficia, vt eligerent Regem Romanorum, sed eã tamen lege; vt autore Pontifice iustum & legitimum imperium possideat, neque possit Augustus, aut Imperator vocari, nisi priùs benedictione Imperiali à Romano Pontifice acceptâ. Idque seruari solitum scribit Innocentius VI. in Epistola de coronatione Caroli V. Imperatoris: [Inuncto (inquit) & coronato Rege, acclamarunt: Domino inui-

inuictissimo Imperatori Romano, semper Augusto, salus, & victoria.]

79 Romanus † Pontifex ex prisca cõsuetudine regem electũ approbat, ad imperium promouet, Augustũ vocat, & inũgit, vt probatur ex verbis Ioannis Papæ VIII. [Carolum hunc Magni Caroli nepotẽ approbauimus vnà cum annixu, & voto omniũ fratrum, & coepiscoporũ nostrorum, & secundùm priscã consuetudinẽ solenniter ad Imperij Romani sceptra proueximus, & augusto nomine decorauimus, vngentes eum oleo extrinsecus, vt interioris hominis quoq; Spiritus sancti vnctionẽ monstraremus, constituentes ad imitationẽ, scilicet, veri Regis Christi Domini nostri, ita vt quod ipse possidet per naturã, iste cõsequatur per gratiam. Deniq; non hic perpetuus Augustus ad tanta fastigia se velut improbus intulit, non tanquam importunus fraude aliquâ, vel machinatione prauâ, aut scienti ambitione ad Imperialẽ apicẽ aspirauit: absit: neq; sibi honorẽ præsumptuosè assumpsit, vt Imperator fieret, sed tãquam desideratus, optatus, & postulatus à nobis, & à Deo vocatus, & honorificatus ad defendendã religionẽ, & Christi vbiq; seruos tuẽdos humiliter, atq; obedienter accessit, operaturus & roboraturus in imperio summã pacem, & tranquillitatẽ, & in Ecclesia Dei iustitiã, & exaltationẽ. Nisi enim nos talem eius cognouissemus intentionẽ, nunquam animus noster fieret tam promptus ad ipsius prouectionem.] His dictis conuersus ad sanctam Synodum, dixit: Placet ne vobis?] responderunt omnes [placet] & iterum dixit: [Consentitis ne, ita?] omnes responderunt: [Cõsentimus.]

80 Pontifici † Romano maximo, Rex Romanorum iuramentum fidelitatis præstat, antequã ad Imperiũ promoueatur, cuius iuramẽti formam habemus in distinct. 63. c. [Tibi Domino Ioanni Papæ, ego Rex Otto promittere, & iurare facio, &c.] Quã formã hodie Reges Romanorũ obseruãt, antequam cõfirmentur, & Imperialem coronã accipiãt. Hęc Ptolomæus Lucensis in suis Chronicis.

81 Romanus † Pontifex priuilegiũ concessit aliquãdo, vt ex successione possent aliqui vsq; ad tertiã generationẽ imperare, vt testatur Ptolomæus Lucensis, Richardus, & Cossentius in suis Chronicis his verbis:

82 [Sub † Põtifice Ioanne XIIII. imperabat Otto III. ex successione patris, priuilegio cõcesso Ottoni I. per Papã Leonem VIII. præsente Concilio celebrato Romæ, quod habetur distin. 63. c. in Synodo, non tamen adhuc perceperat ab Ecclesia, vt eius pater, imperialem coronã, sed à Greg. V. consanguineo suo fuit coronatus, à quo impetrauit vt electores instituerẽtur ex Germania: idq; factũ est propter summa beneficia, quibus tres Ottones sibi inuicẽ succedentes Romanam Ecclesiã affecerũt. Altera fuit causa, deuotio magna Germanorũ in sanctos Apostolos Petrũ & Paulũ, quæ quanta sit, cognosci potest ex eorum peregrinatione ad sanctos Petrũ & Paulum. Illud autẽ animaduertendũ est,

83 † huiusmodi priuilegiũ cõcessum fuisse non in fauorẽ Germanorum, sed in Apostolicæ sedi beneficiũ, ita vt si causa illa prima defierit, possit etiam effectus desinere. Quamobrem iure B. Thomas Aquinas, Augustinus Anconitanus, & D. Antoninus Archiepiscopus Florentinus, viri doctrinâ & sanctitate insignes, cum de hac re scriberent, hoc in primis

84 notarunt, † electionem Germanorũ cepisse sub Gregor. V. sed tandiu perseueraturam, quoad Romana Ecclesia

85 expediens iudicauerit, † cuius est regna transferre, & principes de sua sede deponere, vt est apud Ierem.

Proph. Et probari poteſt exemplis multorum, qui à Romanis Pontificibus depoſiti ſunt partim propter hę-
86 reſes, vt † Gręci partim quòd Eccleſię Romanæ infeſti eſſent; vel illam ab infeſtatione aliorum non liberarent. Hinc ortæ fuerunt illæ ſacratiſsimæ
87 Pontificum leges; † quibus præcipitur dominis temporalibus, vt auxilietur Inquiſitoribus aduerſus omnes hæreticos: quod ſi in hoc cõtumaces aut negligentes fuerint, excõmunicantur, & honore priuantur, ac eorũ territorium interdicto Eccleſiaſtico ſubiacere debet. c. ad Abolendã. §. penult. c. ex communi. §. moneantur. de hæret. auth. ſi verò. C. de hæretic. & ſtatuimus. de Epiſcopal. audien.

Gregorius Papa V. inſtituit Electores Germanos; vt teſtantur autores multi. B. Thomas Aquinas in lib. 3. de regimine principum, his verbis: [Per Gregorium V. vt hiſtorici tradunt, genere Teuthonicum, prouiſa eſt electio, vt per ſeptem principes Alemaniæ fiat, quouſque ab iſto tẽpore perſeueret; quod eſt ſpatium 270. annorum vel circa; & tantùm durabit, quantum Romana Eccleſia, quæ ſupremum gradum, & principatum tenet; Chriſti fidelibus expediens iudicauerit.]

Martinus Pœnitentiarius, qui & Polonus in Chronicis Summ. Pontif. & Imperatorum, ſcribit nomina electorũ: & de Ottone his verbis: [Otto III. à Gregorio V. conſanguineo ſuo in Imperatorem eſt coronatus;] & paulò poſt [ducens aliquos ſecum nobiles Romanos in Saxoniã eſt reuerſus.] Eiuſdẽ autem Martini de electoribus imperij verba ſunt. [Inſtitutum
88 autẽ fuit poſtea, vt † per officiales imperij, Imperator eligeretur, qui ſunt ſeptẽ, videlicet primò tres ſunt Cancellarij iſti; Magũtinẽſis Archiepiſcopus Cãcellarius Germanię, Archiepiſcopus Treuerenſis Galliæ, Archiepiſcopus Colonienſis Italiæ, Marchio Brandeborgenſis Camerarius eſt: Palatinus Dapifer, dux Saxoniæ enſem portat Rex Bohemiæ, Pincernã agit: vnde verſus.

Maguntinenſis, Treuerenſis, Colonienſis.
Quilibet Imperij fit Cancellarius, horum:
Eſt Palatinus Dapifer: dux portitor enſis:
Marchio præpoſitus Cameræ Pincerna Boemus.

Ptolomæus Lucenſis in Chronicis Summ. Pontif. [Gregorius V. ad petitionẽ Ottonis electores inſtituit, qui ſunt vt officiales imperij, tres Cãcellariæ triũ, videlicet, nationum quoad imperiũ principale pertinebãt. Quia Germanię eſt Archiepiſcopus Magũtinenſis: Galliæ eſt Archiepiſcopus Treuerẽſis: Italiæ verò eſt Archiepiſcopus Coloniẽſis: Comes Palatinus Dapifer: dux Saxoniæ, qui portat enſem, Marchio Brãdeburgenſis Camerarius: Rex Bohemus, Pincerna.] Quidam dicũt, quod ad tollendã electionis diſcordiam iſte eſt additus, ſed falſum eſt: quia Rex Bohemiæ ita eſt officialis imperij, ſicut alij ex officijs aſſumpti ſunt, vt ſuprà dictum eſt.

Auguſtinus Anconitanus in lib. de
89 poteſtate Papæ: [ſicut † Papa poteſt eligere Imperatorem, ita potuit electores Imperatoris inſtituere, & inſtitutos mutare ex cauſa rationabili, ſicut & Imperatorem electum poteſt non confirmare, & confirmatum deponere, ſecũdùm quòd Gregorius V. tempore Ottonis Imperatoris, cõuocatis & conquiſitis principibus Alemaniæ ſeptẽ electores inſtituit, officiales ipſius curię imperialis, quatuor laicos, vt Regẽ Bohemiæ, ducem Saxoniæ, comitem Palatinum, & Marchionem Brandeburgenſem, & tres clericos Archiepiſcopos Magũtinenſem, Treuerenſem, & Colonienſem.
90 Cauſa † autẽ, quare de Alemania ſolũ

prædicti

prædicti electores sunt assumpti, cōmuniter triplex assignatur. Prima fuit, quia de Alemania fuerūt principes, qui liberarūt Ecclesiam de seruitute Lōgobardorū & impiorū Roma notum. Secūda deuotio illius populi ad S. Apostolos, quod apparet ex eorū continua peregrinatione ad visitādum Ecclesias Apostolorum. Tertia fuit voluntas ipsius Papę Gregorij, qui de Teuthonica gente fuit natus, & Ottonis consanguineus.] Hęc scribit Augusti. Anconitanus, quæ refert iisdē verbis B. Antoninus Archiepisc. Florentiæ, qui hoc etiā subdit: [Sicut ab Apostolica sede hoc illis est cōcessum, ita cum expediret vtilitati, & paci Christianitatis, posset immutari.

91 Blondus Flauius Decadis.2.lib. 3.† Gregorius V. eam fecit de Imperatoris electione sanctionē, quam hucusq; per annos supra quadringentos seruaram videmus, solis licere Germanis, qui inde electores sunt dicti, principē deligere, qui Cæsar tunc & Romanorū Rex dictus, si à Sum. Pontifice coronabitur, imperator Augustus nominatur. Suntq; hi electores, Maguntinus, Treuerensis, & Coloniēsis, Archiepiscopi, & Marchio Brandeburgensis: Palatinus comes, dux Saxoniæ: Rex Bohemiæ. Distincta sunt autem inter eos officia, vt tres primi sint Cācellarij, Germaniæ primus, secundus Galliæ, tertius Italiæ: Brandeburgensis Marchio Camerarius, Comes Palatinus Dapifer, dux Saxoniæ ensis portitor, Rex Bohemiæ sit pincerna, secundùm eam sanctionem promulgatam. Otto in Germaniam rediit, Gregorius verò V. Pōtifex, post annū secundum & mensem septimum suæ coronationis in ferijs, annum, in quo hæc sanctio à Pontifice Gregorio facta est, secundum supra millesimum Christianę salutis fuisse inuenimus.

Conuenit cum omnibus his Ioan. Cuspinianus in historia de Cęsaribus. Platina hoc tantū addidit: [Sunt qui
92 scribunt,† Bohemiæ Regē septimum electorem Imperatoris Pincernā esse, huncq; in eligendo additum esse ad tollendā discordiam partiū, ad vtros enim inclinasset illa pars, certi potior habeatur.] Raphael Volaterr. scribit fuisse tantùm sex electores institutos, non enim addit regem Bohemiæ.

Quod autem in illa Gregorij V. cō-
93 stitutione cautū fuerit, vt † electus Rex Romanorum, neque Augustus, neq; Imperator dicatur, nisi à Romano Pōtifice coronatus antea fuerit, testantur omnes qui libros de rebus gestis Pontificū, & Imperatorū conscripserūt. S. Antoninus Archiepisc. Florentinus, Flauius Blondus, Georgius Merula, Platina, & Raphael Volaterr. sed ne singulorū testimonia enumerē satis erit duos Germaniarū rerū scriptores nō vulgares in mediū proferre.

Henricus Mutius in Chron. de Germanorū prima origine, moribus, & institutis, quę autor ipse ex probatioribus Germanicis scriptotibus se habuisse affirmat, in lib. 13. hæc ait: [Gregor. V. filius Ottonis ducis Sueuię, cognatus Ottonis III. Bruno antea dictus, coronauit Ottonē III. & Augustū appellauit. Huius Ottonis tēpore electores sunt instituti, qui nō alium eligant, quàm Germanis parētibus natū. Statuit quoque idem Pontifex, vt qui post electionē primùm appellatur Romanorū Rex, coronatus verò, & vnctus, benedictioneq; accepta à Romano Pōtifice, tum demū appellatur Imperator Augustus:] Hæc Mutius. Idē & Albertus Crantzius scriptor apud Germanos non impurus, dicit purissimè, in lib. 1. Histor. c. 14. [Non habetur (inquit) Imperator, nisi quē Roman. Pont. confirmauerit, & cōsecrauerit: Domini est terra, & plenitudo eius, ipse transfert regna, & imperia, dignis-

dignissimeq; ad suũ in terris vicariũ hoc sacrum ministerium delegauit.] Hoc historiarum autores scriptum nobis reliquerunt, sed nemo meliùs quam sacræ Scripturæ autoritas nos docet, administrationem imperij solâ electione non confirmari. Samuel enim ex mandato Domini elegit, & assumpsit Saulē, sed administrationē nō suscepit, antequam inungeretur, & adhibita esset solennitas, quę narratur in lib. 1. Regum. Idem & in Dauide, & Salomone factum legimus. Idem & in Christianis à regibus Romanis Pontificibus coronatis, vt sequentia exempla docent.

94 Benedictus † VIII. Ottone III. mortuo coronauit Henricum I. ab omnibus principibus electoribus, secundùm constitutionem Gregorij V. electum, qui tamen non antea Imperator habitus est, quàm coronā accepisset à Benedicto VIII. vt scripsit Ptolomæus Lucensis, anno Domini 1004.

Mortuo Henrico I. cum vacasset
95 Imperium tribus annis, † Conradus de Gente ducis Saxonum eligitur à supradictis principibus, & à Ioanne Papa X X. coronatum. Postea verò quàm coronam babuit à Summ. Pontifice, Imperiales leges multas edidit. Hæc in Chronicis Germanorum, & Ptolomęi Lucensis.

96 Anno Domini 1062. † Henricus II. Conradi filius iam electus in Imperatorem, venit Romam, & à Gregorio VI. coronam accepit imperij, electione iteratâ, quia coronatus fuerat à Clemente scismatico, vt scribit Ptolomæus Lucensis.

97 An. Domini 1076. † Nicolaus natione Burgūdus, Henrico iam in Imperatorē electo, quem Germani regē appellant, coronā dedit, de quo in distin. 24. [Saluo (inquit) honore & reuerentiā dilecti filij nostri, qui in præsentiarū Rex habetur, & futurus Imperator (Deo concedente) speratur, sicut iam sibi concessimus, & successoribus illius] vbi glos. dicit ex his verbis patere, personale priuilegium fuisse, & generi non commune.

98 An. Dñi 1091. Deposito † Henrico IIII. electus est ex mādato Gregorij Papę VII. per principes Alemānię Imperator dux Saxonię, vocatus Rodulphus, vt scribit Martinus, & Ptolomæus Lucēsis, & ante illos Helmōdus presbyter Ecclesiæ Lucensis, qui fuit eisdē ferè temporibus, quibus Greg. VII. scripsit autem autor ille in sua historia, quæ sequuntur: [Percunctanti Dño Apostolico, quisnā in Germania esset dignus tanto Imperij culmine, designatus est Rex Sueuorũ Rodulphus, eò quòd esset vir bonus, amator pacis, & circa cultũ sacerdotũ & Ecclesiarum maximè affectus, cui D. Papa auream transmisit coronā hoc versu inscriptũ. Petra dedit Romam Petro, tibi Papa coronam. Præcepitque Maguntino, & Coloniensi, cæterisq; Episcopis, & principibus, vt Rodulphum statuerent in regem.]

99 Ann. D. 1110. † Henricus IIII. venit Romā, vt coronaretur à Paschali II. non habens coronam Imperialem: cum igitur promitteret se inuestiturā Episcopotũ, Abbatũ, & clericorũ non ampliùs vsurpaturum, Paschalis II. se illi coronā daturũ promisit. Cum igitur Henricus osculatus esset pedes Pontificis in gradibus S. Petri, Pontifex, & Henricus se manu tenētes ad portam argenteam peruenerunt, vbi osculato pede, vt testantur Chronica Martini, & Ptolomæi, dominus Papa designauit Henricum Imperatorem.

100 An. Domini 1126. post mortē Henrici IIII. † Honorius II. misit Legatos in Teuthoniam, pro pacifica electione facienda: vnde conuenerũt principes in vnum locum, & omnium cōsensu Lotharius Dux Saxoniæ eligitur,

tũr, qui fuit sextus Imperator per electionẽ, & à Frederico Archiepiscopo Coloniẽsi benedicitur, & inungitur: hoc autem intelligendum est, quantum ad regnum Alemaniæ, vbi argẽtea corona porrigitur.

Anno quarto Innocentij II. Pontificatus Lotharius Rex Alemaniæ & Imperator electus cum magno exercitu veniens in Italiam Innocentium in vrbem Romam reducens, & factionem Petri Leonis scismatici extirpans in solennitate Paschali in Ecclesia Lateranensi ab Innocentio imperij coronã accepit. Hic post suam coronationem accẽsus zelo Dei & fidei tanquam verus Catholicus & Ecclesiæ aduocatus, vires Imperij excitauit cõtra Rogerium Regem, vt scribit Martinus Polonus.

101 Anno Domini 1545.† Cõradus II. post mortem Lotharij Imperator eligitur à principibus, sed quia non fuit coronatus à Romano Pontifice, mortuus est sine benedictione Imperiali: Vnde tres fuerunt Conradi Reges Germaniæ, & vnus solus Imperator: sic Ptolomæus Lucensis.

102 Anno Domini 1155.† Fredericus I. Nomine Barbarossa, nepos Conradi Romam venit ad Adrianum pro corona Imperij, electus enim tantum fuerat in Regem Alemaniæ, in Imperatorem coronandus Hæc tradunt gesta Romanorum, & Francorum, & Ptolomæus Lucensis: sed nemo meliùs quàm Helmoldus presbyter Ecclesiæ Lubecẽsis, qui fuit illis ipsis tẽporibus. Impressus est autor Francofurti. Hic scribit, quemadmodũ anno D. 1156. Fredericus venerit ad Adrianum IIII Pontificem Romanum, cũq; Põtifex, & Fredericus Rex vnà essent, facto silentio, Dominus Banbergensis Episcopus orationem ex ore regis & principum habuerit: [Honorabilem sanctitatis tuæ præsentiã (Apostolic. Pontifex) sicut iamdudum vehementer desiderauimus, ita nunc lętantes suscipimus, gratias agentes omnium bonorum largitori Deo, qui nos deduxit in hũc locũ, & sanctissimâ visitatione tuâ dignos fecit. Notũ ergo tibi esse cupimus, B. Pater quia omnis hæc Ecclesia de finibus orbis propter honorem Regni collecta adduxerunt principem suum ad tuam Beatitudinem prouehendum ad culmen Imperialis honoris, virum nobilitate generis cõspicuum, animi prouidentiâ instructum, victoriâ felicẽ, præterea etiam in his quæ ad Deum pertinent, præpollentem obseruatorẽ sanctæ fidei, amatorem pacis & veritatis cultorem, S.R. Ecclesię: quam amplexatur vt matrem, nihil negligens eorum, quæ ad honorem Dei & Apostolorum principis exhibenda maiorum iubet traditio. Probat hoc humilitas nũc exhibita: sanctissimis enim vestigijs tuis applicitus fecit, ea quæ iusta sunt. Restat ergo (Domine Pater) vt & tu circa ipsum peragas ea quę iusta sunt, vt ea quæ de plenitudine culminis Imperialis ei desunt per Dei gratiam tuo opere suppleantur] hęc ille, En vt ipsimet fatetur Imperialis culminis potestatem à Romano Pontifice conferri.

Tẽpore Eugenij Papæ mortuo Fre-
103 derico, † fuit electus Henricus V. Autore Lucio Papa III. vt tradũt Historiæ Germanorũ: fuit autẽ coronatus à Clemẽte III. Quod autem electio Imperatoris ex summi Põtificis pendeat iudicio, clariùs intelligi potest ex decretali Epist. Innocẽtij III. cuius initiũ est. [venerabilem.] Cum enim duo essent electi, Philippus Frater Henrici defuncti, & Otto filius ducis Saxonię, vt est in Decr. supradicta Innoc. III. irritã electione Philippi, qui plures voces haberet, electioni factæ de Ottonę toto fauit conatu,

ipsumque Aquisgrani anno Domini
104 1201. † coronari mãdauit in Regem in Imperatorem postea promouendum, quod successu temporis reprobauit. Cum enim Otto ipse, acceptâ coronâ, iniquè se gereret, &(vt est in Chronicis Martini, Ptolomæi, Lucensis, & Vincentij Beluacensis,) contra voluntatem Innocentij III. in Italiam irrupisset, Pontifex ipse cum se ab Ottone deceptum vidisset, an. Domini 1211. illum excommunicauit, & ab Imperio deposuit, omnesq; principes ac barones à iuramento fidelitatis absoluit, mandauitq; principibus electoribus, vt ad electionem alterius procederent. Itaque anno Domini 1212. qui fuit quartus Imperij Ottonis, Fredericus II. in Imperatorem eligitur.

105 Anno Domini 1216. † Honorius III. coronauit Fredericum secũdum, qui autoritate Innocentij III. electus fuerat Rex.

106 Anno Domini 1266. † Innocentius IIII. (deposito Frederico) scripsit principibus Alemaniæ, & mandauit vt ad electionem Imperatoris procederẽt. Tunc elegerunt Landgrauium ducem Thuringiæ cui electioni obuiauit Conradus filius Frederici, qui iam antea per electores in regem in Germania fuerat constitutus.

107 Eodem anno † Landgrauius Dux Thuringiæ moritur, & ex mandato Summi Pontificis Innocentij IIII. in partibus Alemanniẹ (vt communiter historiẹ tradunt Martini, Ptolomẹi & Lucensis, & aliorum) ad electionem processerũt, & Gulielmum comitem Hollandiæ in Regem Alemanniẹ eligunt in Imperatorem promouendũ.

108 Anno Domini 1256. † principes Alemanniæ electores in duas partes diuisi sunt. Vna elegit regem Castellæ Alphonsum. Altera, Richardum comitem Cornubiæ, sed neutra electio valuit, quia autore Pontifice facta non fuerat. Extant literẹ Alphonsi Regis Castellæ, quibus petit à Clemente IIII. vt eius electionẽ admitteret. Sed neque Alphõsus ipse, neq; Richardus benedictionem imperialem habuerunt à Pontifice.

109 Anno Domini 1267. † Clemens IIII. (vacante Imperio) elegit in Thuscia vicarium generalem Imperij. Ita testatur Ioannes Villan. in d. historia lib. 7. c. 21. & Paul. Æmilius Veronensis in historia Galliæ, lib. 7.

110 Benedictus † Papa VII. petente Micagislao Polonorum principe diadema regium, illud ad eum misit, & ipsi ac posteris titulum regium concessit. Ita testatur Martinus Cromer in lib. de origine & rebus gest. Polonorum lib. 3. de Micagislao.

111 Stephanus † Vngariæ princeps, Geisæ filius, misit ad eundem Benedictum, vt impetraret & ipse titulum & nomen regis eodem tempore, quo Polonorũ princeps, & illud obtinuit. Cromer. Ibidem.

112 Anacletus † tempore scismatis, & post eum Lucius II. legitimus Pontifex, seu (secundum quosdam) Cęlestinus II. dedit titulum Regis vtriusq; Siciliæ citra, & vltra Pharum Rogerio Duci Apuliæ, & Calabriæ. Ita refert Colenut. lib. 3.

113 Gregorius III. Alphonsum ducem Portugalliæ Regem fecit; Doctor Gonzales in Epitome Regum post histor. Põtificum. De hoc Genebrardus in Chronologia hoc tribuens Alexandro III. ait: Alexander III. Alphonsum Portugallensium nouo, & primo regi coronã per Albertum Cardinalem tradit, ea lege, vt quorãnis Portugallenses Reges duas auri libras Ecclesiæ Romanæ persoluant; citat Garibaldum par. 4. libr. 34. c. 16. De hoc Rodericus Toletanus de reb. Hispaniarum lib. 7. c. 6. ait: [Hic primus

mus in Portugallia sibi imposuit nomen Regis. Et ab Eugenio III. cui regnū suum constituit censuale, multa priuilegia & indulgētias impetrauit.

114 Innocentius † IIII. primum Regem Siciliæ Gulielmum secundum eius nominis dominum instituit, vt testatur Volaterr. in Comment. lib. 5. c. Siciliæ. pag. 2.

115 Nicolaus † III. concessit regnū Siciliæ Petro filio Ferdinandi Regis Castellæ, ita testatur Volaterr. in Geographia lib. 2. c. vlt. de regno Nauarræ.

116 Idem † Nicolaus III. (mediante Latino Vrsino Cardinale) introductâ pace dedit formam magistratibus, & regimini Florentiæ. Ita testatur Ioan. Villan. libr. 5. c. 56. Platina in vita Nicolai III. ait: [Misit Latinum Cardinalem Legatum, qui Florentiæ, ac in cæteris Hetruriæ vrbibus pro arbitrio animi magistratus imposuit.] Ioanner. in eiusdem vita ex autoritatibus Germanis collecta, ait: [Latinum Cardinalem nepotem legatum misit in Hetruriam, qui eam Ecclesiæ recuperauit, magistratusq; illi nomine Ecclesiæ dedit.]

117 Bonifacius † VIII. concessit regi Aragonum regnum Sardiniæ, quod postea confirmauit Clemens V. Ioan. Villan. lib. 8. c. 81.

Idem Bonifacius VIII. cum à Gregorio VIII. ob quoddam facinus Pisanorum in nonnullos Cardinales, Pisani essent priuati Sardiniæ titulo, eam concessit Aragonum regi. Testatur Volaterran. libr. 5. cap. res Pisanorum. pag. 3.

118 Cum † ab Imperatore sublata esset communi Florentiæ iurisdictio comitatus longè à ciuitate per decem milliaria, Gregorius Pontifex ob benemerita populi erga sanctam sedē, eandem illi restituit. Ioan. Villan. libr. 5. c. 11. & 12.

119 Clemens V. † decertantibus diu Genuensibus, & Pisanis de imperio Sardiniæ, fecit Regē Fredericū filium Petri regis Castellæ hac conditione, vt inde Sarracenos depelleret. Idem Volaterr. lib. 2. Geographiæ c. vlt. de regnis Nauarræ & Aragoniæ.

120 Ioann. † XXI an. 1326. die 7. Maij, per literas suas ea die publicatas Florētiæ, vacante Imperio, creauit vicarium Imperij in Italia, Robertum regem Neapol. Ioan. Vill. lib. 9. c. 347.

121 Benedictus † XII. vacante Imperio ob Bauari tyrannidem, quòd Imperij iura ad Pōtificem Romanū pertinerent, Ioann. Vicecomitem præsulem Mediolani, & Luchinū eius fratrem vicarios temporales constituit. Volaterr. lib. 4. c. Mediolanensium.

Scribit Bonifacius Papa in Decade 4. lib. 3. fol 593. ita: [anno 1472. Paulus
122 † Pontifex Idibus Aprilis, inter sacra solennia Borsum Estensem Ferrariæ ducē instituit, aureâ trabeâ, pomo, sceptro, torque, Paludamētoq; donauit.]

123 Alexander † VI. cum patribus Ferdinandum Regem ob Saracenos, seu Mauros expulsos ex Hispania Catholicum regem appellauit, Volaterran. lib. 2. in cap. Saracenorum initiū belli, prope finem.

Idem Alexander VI. Ferdinādum & Elizabethā, Hispanorū Reges, fecit etiam dominos ac Reges Indiarū, & noui ordinis: Ita legitur in Chronicis Indiarum scriptis per Franc. Lopez. c. 29. vbi inserit Bullam Alexand. VI. datam anno Domini 1493. sui Pōtificatus primo, vbi ait: [Nos autoritate omnipotentis Dei nobis in Petro concessa, omnes insulas & terras firmas vniuersas inuentas, & inueniendas versus Occidētem & Meridiem, construendo lineam à Polo Arctico, ad Antarcticum cum eorum dominijs, iuribus, &c. Vobis & successoribus vestris donamus, mandantes, vt incolas faciatis per viros

doctos instrui in fide catholica, & bonis moribus.] Idem testatur Vazquez cons.8.

Pius V. in literis, in quibus creauit Cosmum Medicis magnum Ducem Hetruriæ, [post varias gratias & honores (vt ipse ait) quibus ob benemerita erga Romanam Ecclesiam, prouinciam Hetruriæ cohonestarũt Innocentius IIII. Gregorius X. Benedictus XI. Martinus V. & Leo X. Nos inquit maiorum nostrorum exempla sequentes, & præcipuè Alexandri III. Innocẽtij III. & Pauli IIII. qui Portugalliæ, & Bulgarorum, ac Blacorum, nec non Hiberniæ Reges, & vt tunc dux Bohemiæ, Rex in suis literis nominari posset, respectiuè crearunt, constituerunt, & concesserunt, & aliorum Pontificum erga diuersos principes, &c.]

125 Romanus † Pontifex examinat & inquirit de persona electa in Regem, quemadmodum Innocentius III. in sua Epistola Decretali, cuius initium est. [Venerabilem.] His verbis affirmat: [Ius & autoritas examinãdi personam electam in Regem, & promouendam in Imperium, ad nos spectat, qui eũ inungimus, cõsecramus, & coronamus; est enim regulariter & generaliter obseruadũ, vt ad eũ examinatio personæ pertineat, ad quem impositio manus spectat.] Hęc Innocẽtius III. Aduertendũ autẽ est, quod dicit: [Ius, & autoritas examinandi personam electam in Regem, & promouendam ad Imperium ad nos spectat.] Non satis est igitur electum esse Regẽ, vt promoueri possit ad Imperiũ, quasi nihil aliud requiratur: examinanda est autem persona non leuiter, vt aliquis posset opinari, sed accuratè & seuerè, vt in his fieri lex sacra postulat, qui per impositionem manus consecrantur. Hoc autẽ quale, quantumúe sit, docet Henricus Archiepiscopus Ebudensis S. R. E. Cardinalis Hostiens. vir vtriusque iuris peritissimus, ob idque Innocentio IIII. charissimus, qui fuit anno Domini 1250. Hic cum explanaret Decretalem illam Innocentij, quam diximus: [Sicut (inquit) in coronatione potest inquiri de vita, & meritis coronandi; ita & excipi potest contra eum: & est ratio, quia in vnctione, quæ præcedit, fit manus impositio, quę non debet fieri sine inquisitione, & in coronatione attribuitur confirmatio: confirmatio autem sine examinatione fieri non debet.] Consultus apud Lugdunum in Concilio generali, quidam Episcopus de causis, quibus Fredericus depositus fuerat, respondit: [Secundùm opinionem

126 meorum maiorum, † Imperator pro quolibet peccato mortali deponi potest: si incorrigibilis sit, maximè quãdo vniuersalis Ecclesia scandalizatur. Si enim Zacharias Pontifex Regem Francorum, qui à Romano Pontifice coronam non recepit, nec per eum examinatur, nec ab eo comprobatur, vel reprobatur, non tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo quod tantæ potestati erat inutilis, à regno deposuit, & alium loco ipsius substituit, multò fortiùs Imperatorem, qui subest ei pro suis iniquitatibus, poterit remouere.] Hæc Hostien. Quæ vera esse, manifestiùs docet Innocentius IIII. in apologia contra Fredericum. Cùm enim diceret ille, non plus iuris habere Romanum Pontificem in Imperatorem, eò quòd illum coronet, quàm singulos Pontifices in re-

127 ges, quos inungunt. [Aliud † est (inquit) de alijs regibus, qui à suis Pontificibus inungũtur, à quibus pro tẽporalibus fidelitatis & subiectionis recipiunt iuramẽta: aliud de Rom. principe, qui Rom. Pontifici, à quo imperij nomẽ, honorem, plenitudinem, & diadema

diadema cōſequitur,fidelitatis & ſubiectionis vinculo ſe adſtringit,ſicut antiquitas tradidit, & modernitas approbauit].Item, aliud eſt de reliquis Regibus,quibus per hereditariam ſucceſsionem ſuorum proueniunt iura regnorum:Aliud de Imperatore Romano,qui per liberan Germaniæ principum electionem aſſumitur,ad quos ius atque poteſtas eligēdi Regem, & Imperatorem à nobis poſtea promouendum, ſicut ipſi non abnuunt ſed fatentur, ab Apoſtolica ſede prouenit,quæ Rom. Imperium quod Chriſtianiſsimus Conſtantinus Orientalibus zonis iniunxerat,in perſona magni Caroli,ex iuſta neceſsitatis cauſa in ſedem trāſtulit Occidentis.] Hæc ſcripſit Innocētius IIII. qui in Concilio Lugdunenſi Fredericum depoſuit.

Notanda verò ſunt omnia, quæ dicit, ſed illud præcipuè Romanum
128 † Imperatorem fidelitatis, & ſubiectionis vinculo ſe adſtringere Pōtifici Romano,à quo in Imperium promouetur.Quis igitur poteſt illum ab huiuſmodi vinculo abſoluere,præter eum,cui ſe adſtrinxit?

Romanus Pontifex non ſolùm approbat electum Regem, ſed etiā habilitat eius perſonam in Imperatorē, vt probatur ex literis Clementis V. quæ ſunt in his verbis ſcriptæ: [In
129 nomine † Domini, Amen. Nouerint vniuerſi hoc Inſtumentum inſpecturi,quòd anno Domini 1309. die Sabbati 26. mēſis Iulij, indictione vij. Pōtificatus ſanctiſsimi Patris & D.N.D. Clementis diuinâ prouidentiâ Papæ V. anno quarto, in palatio Papali Auinionen. in Conſiſtorio publico ſolenni. Poſtquam dominus ſummus Pontifex, ſolennitate debitâ procedente, dominum Henricum in Regē electum, in Imperatorem poſtmodū promouendum reputauit, nominauit, & declarauit Regem, exigēte iuſtitiâ Romanorum, & perſonam ipſius approbans, pronunciauit eam, & declarauit eſſe ſufficientem, habilem & idoneum ad Imperium obtinendum:eidem ad recipiendas vnctionē conſecrationem, & Imperialis diadematis impoſitionem de manibus ſuis ſanctis, certos locum & terminum aſſignauit ad præſtandum iuramentū ipſi D. ſummo Pōtifici, & Eccleſię Romanę in animam & nomen dicti Regis, quod ſui procuratores & nuncij eidē D. Papæ ſe præſtaturos ſæpe obtulerant.]

130 Romanus † Pontifex examinat diligentiſsimè perſonam regis promouendi in Imperatorem, inquirit, approbat, confirmat, & ſolus ipſe poteſt ſupplere defectum, ſi quis interuenerit, ratione formæ in electoribus, ſiue in perſona Regis, vt apertè nos docēt literæ Clementis VI. quę ſunt in Regiſtro ipſius his verbis ſcriptæ:
131 [Clemens † Epiſcopus, Seruus ſeruorum Dei, chariſsimo in Chriſto filio Regi Romanorum Illuſtr. Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Romanus Pontifex, cui Rex æternus & ſummus in perſonam Beati Petri Apoſtoli æternæ vitæ clauigeri, cœleſtis ſimul & terreni Imperij iura cōmiſit, & plenitudinem poteſtatis conceſsit ſupra cunctos fideles ſuæ curæ commiſſos: inuigilans, & intendens circa ea, quæ fidelibus ipſis ampliora pacis & iuſtitiæ offerre poſsint cōmoda. &c.] cum poſt multa idem Pōtifex: [Factâ(inquit)nobis de electione tua concordi, & vnanimi plenâ fide, eâque, nec non perſonâ tuâ, in quantum patiebatur abſentia, diligēter examinatis, ac de tua fide, probitate, & cōditionibus omnibus, quæ requiruntur in illo, qui eſt electus ad Imperialis culminis apicem ſublimādus, cum pluribus prælatis & alijs

magnæ autoritatis viris, qui tuos mores, cōditiones, & statū plenius nouerint inquisitio ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei, Patris, Filij, & Spiritus sancti; ac B. & gloriosæ semper Virginis Dei genitricis Mariæ BB. quoque Apostolorum Petri & Pauli, atq; exaltationē, & honorem Ecclesiæ, & bonum & promotionē Imperij prædicti; & prosperū statū mundi, de fratrū nostrorū consilio, te in specialē nostrū & Ecclesiæ filiū suscepimus, tibi nostrum fauorem, & gratiam concedentes, personāq; tuā, cuius nos, & ijdem fratres nostri specialē prius notitiam habebamus, idoneā reputatā, renominauimus, denunciauimus, declarauimus, & assumpsimus in Regē Romanorum promouendū Imperatorē, eandem tuam approbantes personā, ac sufficientē & habilem declarantes ad suscipiendā Imperialis celsitudinis dignitatem; ac decernentes vnctionem, consecrationem, & coronationē Imperialis diadematis tibi per manus nostras opportunis loco, & tempore impēdendas, supplentes quoq; omnem defectum, si quis aut ratione formæ, seu tuæ, seu electorū prædictorum personarum, qui electioni tuę interfuerunt, seu ex quauis alia electione interuenerit quouis modo, ex certa scientia de Apostolicę plenitudine potestatis, præcipientes etiam omnibus fidelibus & vassallis regni & imperij, vt tibi tanquam Regi Romanorum, in Imperatorem promouendo pareant efficaciter, & intēdant. Nulli ergo hominū liceat hanc paginā nostrarū concessionis, nominationis, denūciationis, declarationis, assumptionis, constitutionis, & suppletionis infringere, vel ausu temerario cōtraire. Si quis autē hoc attētauerit indignationē omnipotētis Dei, & BB. Petri & Pauli Apostolorū eius se nouerit incursurum. Dat. Auinion. 8. Idus Nouembris, Pontificatus nostri, anno 5.

Hæc eadē scribit Innocētius VI. an. Dñi 1300. Pontificatus sui, anno 3. die 5. mensis Aprilis in Epistola, quam scripsit ad Petrum Ostien. cuius Epistolę initiū est: [Speciosus formâ præ filijs hominum Iesus Christus, &c.]

Quod autem Imperatores ipsi referant Imperatoriam dignitatē Deo, & Romano Pontifici acceptam, ex eorum Epistolis facilè intelligimus: Sed ne omnes enumeremus, satis erit paucorum literas proferre.

Fredericus II. an. Domini 1213. scripsit ad Innocentium III. his verbis.

132 IN nomine † sanctæ & indiuiduę Trinitatis, Amen. Fredericus II. diuinâ fauente clemētiâ, Romanorū Rex & semper August. Habentes præ oculis immēsa & innumera vestra (charissime Dñe, & B. Pater protector, & benefactor noster Dñe Innocenti Dei gratiâ, Summ. Pont. venerande) per cuius beneficium, operam, & tutelam protecti pariter, & promoti fuimus. Itaque nobis (B. P.) & vobis omnibus successoribus Catholicis, sanctæque Romanę Ecclesiæ spirituali matri nostrę omnē obedientiam, honorificentiā, & reuerentiā semper humili corde, ac deuoto spiritu exhibemus, quā prædecessores nostri Reges, & Imperatores Catholici vestris prędecessoribus impēdisse noscuntur; super eradicando aurē hæreticæ prauitatis errore auxiliū dabimus, & operam efficacē.] His etiā scripsit verbis Otto IIII. diuinâ fauēte clementiâ, Romanorū Rex, & semper Augustus: [Recognoscētes ab eo nostrę promotionis donū misericorditer processisse, à quo est omne datū optimū, ipsum, eiusq; vicariū, & spōsam eius sanctam Ecclesiam disposuimus, & decreuimus magnificè honorare, vt qui nobis in præsenti tēporale cōtulit regnum, in futuro quoque tribuat sempiternū. Proinde

vobis

vobis (sanctiss. P. & Domine, Summe Pontifex Innocenti;) quem pro beneficijs nobis impensis sincerissimo veneramur affectu, vestrisq; Catholicis successoribus, & Ecclesiæ Romanæ omnem obedientiam, honorificentiam, & reuerentiam semper humili corde ac deuoto spiritu impendemus, quæ prædecessores nostri reges, & Imperatores Catholici vestris antecessoribus impēdisse noscuntur, nihil ex his volētes imminui, sed magis augeri, vt nostra deuotio clariùs innotescat: supereradicādo autē hæreticę prauitatis errore, auxilium dabimus, & operam efficacem.]

133 Extant † literę Henrici Imperatoris cum Bulla aurea, scripta in Laterano: Anno Domini 1312. 3. Kalend. Iulij, sub domino Clemente V. continentes iuramenrum, quod præstat Imperator in coronatione.

134 Extant † & litere Caroli IIII. Romanorum Imperatoris cum Bulla aurea. Dat. Romæ post susceptam Imperij coronam, anno Domini 1355. Nonis Aprilis, in quibus literis describitur forma coronationis.

135 Extat † etiam instrumentum Alberti Regis Romanorum cum Bulla aurea, serico flauo & rubrō. Dat. apud Herimbergam, anno Domini 1303. quod instrumentum conrinet Reges Romanorum, postmodum in Imperium promouendos, accipere gladij potestatem ab Ecclesia Romana: cōtinet etiam iuramentum fidelitatis ipsius.

136 Extant † etiam literę cum Bulla aurea, Henrici Imperatoris sub Clemente VII. continentes ratificarionem & renouationē iuramenti ante imperiū præstiti: in his literis Imperatores ipsi fatētur apertè de Romanis Pontificibus acceptā referre imperatoriā potestatē, à quibus (scilicet) illā habēt, & ad quotū nutū exercēt. Neq; est, quod aliquis dubitet electores potestatem omnem habere à Rom. Pōtifice, cùm etiam Innocentius III. in d. Decretali, venerabilem. Et Innocentius IIII. hoc affirment, & ipsimet recognouerinr, vt prædicti Pōtifices testantur; & in Epistola quadam ad Nicolaum III. his verbis profiteantur:

137 [Nos † principes Electores & Romana mater Ecclesia quādā quasi germanā charitate Germaniam terrenæ digniratis nomine decorauit, quod est super omne nomen temporaliter præsidētium super terram, plantans in ea principes tanquam arbores prælectas, & rigans ipsas gratiā singulari, illud eis dedit incrementum mirandæ potentiæ, vt ipsius Romanæ Ecclesię autoritate suffulti, velut germen electum per ipsorum electionem illum, qui fræna Rom. teneret Imperij, germinarent: Hoc est illud luminare minus in fermento militantis Ecclesiæ, per luminare maius Christi vicarium illustratum. Hinc est quod materialem gladium ad ipsius nutum excutit, & conuertit, vt eius præsidio pastorum pastor adiutus, oues sibi creditas spirituali gladio protegendo communiat, temporali refrænet & corrigat ad vindictam malefactorum, laudem verò credentium, & bonorū. Vt igitur in actu voluntatis, & operis inueniamur filij deuotionis, & pacis, quicquid per D. N. Rodulphum Romanæ Ecclesiæ recognitum ratum, & confirmatum recognoscimus, &c.]

Hæc Germani principes: quæ vtinam verè & nunc omnes dicere possent: fatentur enim Ecclesiæ Romanę autoritate suffultos se Regem Romanorum eligere: sed quā ratione eius robore fulciri possunt qui eam oppugnant, & (quantum in ipsis est) euertunt: obediant igitur & ipsi matri suæ Romanæ Ecclesiæ, vt possint dicere,

dicere, quod eorum maiores tunc
dicebant, vt in actu voluntatis, & ope
ris inueniamur filij deuotionis, & pa-
138 cis. Secus † Romanus Pontifex tan-
quam adulterinos filios poterit illos
abdicare, neque nouum aliquid vsur-
pabit hoc faciens, cum & prædeces-
sores suos in minori causa hæc fecisse
sciat, atque in primis Clementem
IIII. Pontificem certè doctrinâ & san
ctitate ita insignem, vt cum primis il-
139 lis meritò numerari posit. Hic † cum
audiuisset Germanos principes co-
gitasse de Cõradino Frederici nepo-
te in Regem Romanorum eligendo,
scripsit ad Archiepiscopum Coloniẽ-
sem, & ad omnes electores, interdi-
cens illis, ne hoc facerent: [Quod si
qui fecerint (inquit) qui ad ipsius Cõ-
radini electionem processerint, si prin
cipes fuerint, eos & heredes eorum
perpetuò omnibus fundis & honori-
bus, tam eos, quã posteritatem eorũ
vsq; ad quartam generationẽ iure eli-
gendi Romanorum Regem apostoli-
câ autoritate priuamus, & insuper eo
rundem filios clericos vsque ad quar
tam generationẽ reddimus prorsus
inhabiles ad dignitates, vel benefi-
cia Ecclesiastica obtinenda. Si verò
electores huiusmodi prælati fuerint,
ipso facto depositi ac nudati rema-
neant omni dignitate:] Hoc interdi-
cto vetuit Clemens IIII. ne electores
eligerent Conradinum, neque illi ali
ter fecerunt, quàm Pontifex iusserat:
quippe qui & quo tempore Carolus
IIII. Imperator senior, & corporis
infirmitate grauatus voluit Vincislaũ
filium in Regem Romanorum ele-
ctum adiutorem sibi assistere, omnes
eiusdem exempli literas ad Grego-
rium X. Romanum Pontificem scri-
pserunt, petentes ab eo, vt per eum
liceret ipsis hoc facere, quemadmo-
dum ex literis Caroli IIII. manifestè
140 sciri potest, sic enim scribit: † [Vestræ
immensæ clementiæ cũ coelectoribus
principibus supplicamus tam humi
liter quàm deuote, quatenus primo-
genitũ nostrum in Romanor. Regem
concorditer sic electum in Impera-
torem promouendum paternis affe-
ctibus benignius amplectentes, Re-
gem Romanorum nominare, eiusque
personam ad apicem tantæ dignita-
tis idoneam reputare, nec non eidem
munus consecrationis, ac diadema
sacri Imperij loco, & tempore oppor-
tunis per vestræ Beatitudinis sacras
manus cõferre dignemini, prout ex-
stat ab olim fieri solitũ & consuetum,
vt sciant & intelligant vniuersi, quòd
posuit in lucem Gentium vos Domi-
nus.]
141 Hactenus idem Carolus IIII. †
Quod autẽ electores se intromittere
non debeant, nondum vacante Im-
perio, aliquem in Regem, vel in Im-
peratorem promouendum eligere, ni
si Romani Pontificis mandato id fa-
ciant, ex hoc facilè intelligi potest
quod scriptum est in Chronicis Ger-
manorum, Autore Hẽrico Mutio in
libr. 26. in hanc sententiam. [Anno
Domini M.cccc. cum Turca in dies
Romanorum Imperium, & Ecclesiam
carperet, Vincislaus autem Impera-
tor ociosus torperet, Imperij electo-
res principes necessario de alio eli-
gendo Imperatore cogitare cepe-
runt. Cum igitur hunc principem
Imperio inutilem iudicassent, consi-
lium de alio Imperatore eligẽdo con
tulerunt cum Pontifice Romano, qui
eorum institutum magnopere appro
bauit, quin etiam misit legatos hor-
tans illos, vt in proposito permane-
rent. Cum igitur ex sententia Ponti-
ficis, abdicato Vincislao, elegissent
Rupertum comitem Palatinum Rhe
ni, eius electionem approbauit Ro-
manus Pontifex.]
Quòd autem vacans Imperiũ re-
cidat

cidat in manum & potestatem Ro-
mani Pontificis, Ioannis XXII. exẽ-
plum nos docet, qui scribens ad Ber-
nardum tit. sancti Marcelli presbyte-
rum Cardinalem, Apostolicæ sedis le
gatum in calce ipsius Epistolæ hæc in
quit. [Pręcepimus nostro, & ipsius
Romanę Ecclesiæ, nec non Imperiali
autoritate, & nomine quæ pro eo
quod Rom. vocat Imperium in nobis
ad præsens residere dignoscitur.]
143 Quod vero † Rom. Pontificis par-
tes sint supplere negligentiam vel
infirmitatem Imperatoris, si non pos-
sit aut non curet officium suum præ-
stare, multis rationibus probat Ber-
nardus de Rosergio Doctor Canonũ,
Præpositus Metropolitanæ Ecclesiæ
Tolosanę, cuius liber est in Bibliothe-
ca Vaticana.

Ex his ergo credo sufficienter pro-
batum esse autoritatem summi Pon-
tificis fuisse semper in omnibus ferè
regnis & regionibus mundi habitam
recentem, & receptam, tanquam su-
periorem absolutè & vniuersaliter,
etiam in his, quæ merè temporalia
144 sunt. Ipse enim † Romanus Pontifex,
reges imperatores & ptincipes insti-
tuit, inungit, confirmat, approbat, &
ad Imperium promouet, ab eis iura-
mentum recipit, examinat, & inqui-
rit, ac denique inobedientes & con-
tumaces, monet, excõmunicat, corri-
git, punit & priuat.

In libro, cui titulus Collectio cõsti-
tutionũ Apostolicarum, vulgò Bulla-
rium appellatur in princ. appatent
literæ eiusdem Gregorij VII. ad prin-
145 cipes Saxoniæ, in quibus † autoritate
Apostolicâ, & ex parte Apostolorum
Petri & Pauli eos monet, ptout etiam
monuerat Imperatorem, cum quo ip
si bella gerebant, vt abstineant à bel
lo & obseruent inducias pacis cum
Imperatore, donec ipse veritate dis-
cussâ decernat, quod sibi æquum &
iustum videbitur super eo super quo
erant controuersiæ.
146 Gregorius † X. imperauit Venetis,
vt nouum quoddam vectigal, quod
imposuerant vnde magnæ discordiæ
exorirentur non exigerent. Ita testa-
tur Platina in vita Gregorij X.
147 Idẽ † Gregorius, quia Florẽtini hor
tatu eius voluerunt inter se pacem
habere & reducere exules causâ pat-
tium triennio sacris illis interdixit.
Ita testatur Volaterr. lib. 5. c. res Flo-
rentinorum.
148 Gelasius † I. excommunicauit Ana-
stasium Imperatorẽ Constantinopo-
litanum qui fouebat hæreticos, scili-
cet Vandalos, & eorum Regem, Ar-
rianos, vt testatur Platin. in vita Ge-
lasij. I.
149 Anastasius † II. eundem Anasta-
sium Imperatorem iterum eâdẽ cau-
sâ excõmunicauit, qui diuino nutu su-
bito morbo correptus est. Testatur
etiam Platina in vita Anastasij II.
150 Innocentius † I. excommmunica-
uit Archadium Imperatorẽ, quia con
senserat vt S. Ioannes Chrysostomus
à sua sede Constantinopolitana ex-
pelleretur ab Eudoxia ipsius Impera-
toris vxore.
151 Innocentius † III. in Concilio Lu-
gdunensi, corrigendo leges Impera-
torum, statuit, vt omnis pręscriptio
requirat bonam fidem. in cap. fin. de
præscription.
152 Vrbanus † III. contra leges Impe-
ratorum dedit licentiam viduis nu-
bendi intra tempus luctus. in cap. pe-
nult. de secundis nuptijs. quod idem
disposuit Innocentius III. in. cap. fin.
eod. tit. & multa similia congerit Sil-
uester Prierius in sum. in verbo Pa-
pa num. 14. ostẽdens, quòd sæpe sum-
mi Pontifices correxerũt leges ciui-
les, aliquid iniustum & quoquo mo-
do contrarium honestati ac religioni
continentes.

Felix

153 Felix † II. excommunicauit Constantinopolitanum Imperatorē Constantinum nomine, Constantini Imperatoris filium, rebaptizatum ab Episcopo Arriano, & postea inobediētem hæreticum declarauit.

154 Constantinus † Papa I. Iustinianū Imperatorem excommunicauit, pro eo quod Galliniacum Patriarcham excæcatum exilio dederat, & Philippum cognomento Bardanum, qui Imperium vsurpauerat, & manum in conferendo Patriarchatu apponebat excommunicauit.

155 Gregorius † II. Leonem Imperatorem excommunicauit, eò quòd iusserat deponi, & incendi Imagines Christi, & B. Virginis, & sanctorum.

156 Gregorius † III. eundem Leonem vt incorrigibilē tanquam hæreticum condemnauit, & fecit ab eo recedere Romam, Italiam & alias regiones.

157 Nicolaus † I. Michaelem Imperatorem Orientalem, qui à sede eiecerat Episcopum Constantinopolitanū excommunicauit, & Lotharium Imperatorem ex eo quòd, dimissa vxore, pellicem retinebat, similiter excōmunicauit,

158 Greg. † VII. contra Henricū Imperatorē Ecclesiæ vnitatē scindere attētantem de consilio centū & decem Episcoporum excommunicationis sententiam protulit.

159 Vrbanus † II. excommunicauit Philippum Augustū Regem Frācorū quòd viuente vxore, superinduxerat aliam mulierem alterius vxorem.

160 Vrbanus IIII. Fredericum scisma fouētem excōmunicauit, & priuauit.

161 Honorius † III. Fredericum II. Imperatorem tanquam hostem Ecclesię excommunicauit, quod postea cōfirmauit Greg. IX. eò quòd bona Ecclesiarum occupabat, clericos capiebat, & occidebat, quod & iterū confirmauit Innoc. IIII. in Concil. Lugdunensi.

162 Clemens † VI. ducē Mediolani Ec-
clesiæ, & clericorum hostem solen-
163 niter excommunicauit.
Gregor. VII. † Boleslaum II. Regem
Polonorum, qui occiderat Episcopum
Cracouiensem, Stanislaum nomine,
virum pium & nobilē, qui illum mo-
nuerat, vt desisteret à quibusdā pec-
catis grauissimis, excōmunicauit, &
regno priuauit: & edixit, ne in poste-
rū ipsi Poloni Regē iniussu suo vnge-
rent aut coronarent, & post illud tē-
pus per multos annos non ampliùs
reges, sed principes Polonorū vocati
sunt. Idem Martinus Cromer. in libr.
164 4. prope fin.
Idem Gregorius † VII. bis solenni-
ter priuauit Imperio, & excommuni-
cauit Henricū Imperatorē, & Rodul-
phum in Regem elegit secundâ vice
post primam autem cum admiserat
in oppido Canossæ, deposito regali
ornamento, nudis pedibus veniā pe-
tentem, postq; triduum extra dictum
oppidum expectauerat. Ita testatur
165 Platina post alios in vita Grego. VII.
Alexander † III. priuauit Frederi-
cum Imperatorem qui vocabatur
Barbarossa in Cōcilio Generali Turo-
nensi, contra quem statim concurre-
runt omnes principes Occidētis. Ita
testatur Ioannes Villan. in Historia
Florētiæ lib. 5. c. 7. Platina dicit, quòd
166 illum excommunicauit.
Innocentius † III. deposuit Ottonem IIII. Imperatorem in Concilio Lateranensi, & elegit in Regem Romanorum Fredericum Regem Siciliæ, qui postea fuit coronatus, anno 1210. ita testatur Ioan. Villan. in Hist. Florētiæ lib. c. 34. & seqq. & lib. 6. c. 1.

Innocentius IIII. in Cōcilio Lugdunensi anno 1241. priuauit Fredericum III. Imperatorē Imperio ex multis causis: præcipuè, quia impediebat prouisos à summo Pontifice ne possiderēt beneficia sibi ab eo concessa

extor-

extortionibus grauabat Ecclesiasticos, trahens ad forum sæculare, & de ordine eiusdem Innocentij fuit electus Rex Romanorum Comes Hollandiæ. Ita testatur Ioannes Villan. in d. lib. histor. Florentiæ lib. 6. c. 26. & 27. & idem quoad priuationem testatur Platina in vita Innocentij IIII.

167 Idem † Innocentius IIII. Regi Portugalliæ negligenti & inepto, in Cōcilio Lugdunēsi dedit in curatorem, & regni gubernatorem comitem Boloniæ ipsius Regis fratrem, vt de electione, seu de curatoris datione constat in c. grandi. de supplenda neglig. Prælatorum. Ita tex. vbi in corpore iuris leguntur literę Innocentij directę comitibus, & baronib. Regni Portugalliæ præcipuè sub pœna excommunicationis, quarum executores sunt Archiepiscopus Bracharensis & Episcopus Coimbricensis.

168 Paulus † II. Georgium Pogebratium Bohemiæ Regem publico consistorio hæresi damnatum ann. 1466. regno priuauit. Cromer. in histor. Poloniæ lib. 26. [Et illud Regnum concessit Matthiæ Coruino Regi Vngariæ ann. 1468. ita Bonifacius de rebus Vngariæ Decade 4. lib. t. 2. & 3.] Hæc sunt verba Genebrardi in Chronographia li. 4. verba Bonifacij in lib. 2. hæc sunt, in quibus de hoc mentionem fecit: [Legati Matthię dicebant ipsum regni titulum à Paulo Pontifice habuisse, sine eius autoritate, approbationeq; nullum regnum, nulla potestas haberi potest.]

169 Ioannes Papa † XXII. ann. Domini 1323. Ludouicum ducem Bauariæ in publico consistorio priuauit illo omni iure, quòd ei competebat in imperio ratione electionis, & quia confirmationem electionis suæ, antequam persona ipsius esset per sedem Apostolicam approbata, vsurpauit sibi titulum regij nominis & Augusti, & quoniam adhæsit, & fauit rebellibus & aduersarijs Romanæ Ecclesiæ, & quibusdam hæreticis.

Possem alia innumerabilia exempla referre: in quibus Summi Pontifices exercuerunt in reges, imperatores, principes, & respublicas, autoritatem & gladium suum, quæ breuitatis causa omittere volui, licet verissima sint, & ab optimis, ac approbatissimis autoribus scripta, cū aliqualiter spiritualitatem respiciant.

De iurisdictione vniuersali Summi Pontificis in temporalibus.

Quarta Theologorum opinio.

SVMMARIVM.

1 *Summus Pōtifex secundùm Theologos habet iurisdictionē temporalem in ordine ad spiritualia, & num. 31. & hac ratione habet vtrumque gladium, num. 4. & summam potestatem disponendi de omnibus rebus Christianorum, num. 25. Et in eo ordine amplissimam potestatem temporalem super omnes principes, nu. 58.*

2 *Summus Pontifex, exigente fine supernaturali, potest deponere Reges, & eorum leges mutare.*

3 *Summus Pōtifex debet exequi gladiū tēporalem per principes seculares.*

4 *Summus Pontifex supremam habet iurisdictionem in fideles, & infideles diuersa ratione.*

5 *Theologi recentiores non in opinione, sed in fundamentis discordant ab antiquis, quorum nonnulli minùs modesti videntur, & num. 26.*

6 *Ambrosij Catherini verba de potestate temporali Papæ recensentur.*

7 *Victoria Hispanus elegantiùs cæteris hanc quæstionem tractauit.*

8 *Dominici Soto sententia de potestate Papæ.*

9 *Roberti*

9 *Rob. Bellarmini doctrina de hac re.*
10 *Potestas summa in summo Pontifice duobus modis potest accipi.*
11 *Directè nequit in summo Pontifice reperiri summa rerum temporalium potestas, sed instrumentalis & indirecta, & num. 30.*
12 *Papa ut Papa non est dominus totius orbis, & id probatur. num. 22.*
13 *Papa nullam habet iurisdictionem merè temporalem alicuius prouinciæ aut oppidi.*
14 *Papa indirectè est Dominus totius orbis* Christiani.
15 *Papa totius orbis non est dominus.*
16 *Papa nequit infideles iudicare.*
17 *Principes infideles sunt verè principes, & supremi suorum Regnorum.*
18 *Dominium non fundatur in fide, sed est de iure gentium.*
19 *Dictio* [*Red lite*] *significat debitum soluere.*
20 *Papa quâ ratione dicatur Monarcha spiritualis totius orbis.*
21 *Alexander VI. sum. Pontif. orbem nouum diuisit Regibus Hispaniæ & Lusitaniæ & qua ratione.*
23 Christus *non abstulit Regna ijs, quorum erant.*
24 *Rex infidelis, si fiat* Christianus, *non perdit dominium regni.*
27 Michaelis *Salon sententia & modus loquendi.*
28 *Papa ut Papa sine ordine ad finem spiritualem non habet potestatem ciuilem actu, nec habitu, nec potest leges condere ad res temporales quatenus temporales sunt.*
29 *Imperatores & Reges propriè & directè habent potestatem sæcularem.*
31 *Potestas temporalis, quam habet Papa non est laica, vel merè temporalis.*
32 *Ecclesia Christiana & aliæ respublicæ sæculares sunt ad inuicem subordinatæ, & id quemadmodum intelligatur.*
33 *Potestas spiritualis toto genere perfectior est potestate temporali.*
34 *Finis naturalis cuiusque reipublicæ sæcularis ordinatur ad finem supernaturalem Ecclesiæ.*
35 *Summ. Pontif. est præfectus Ecclesiæ in ordine ad finem supernaturalem.*
36 *Deus, & natura, nihil faciunt frustra, nec deficiunt in necessarijs.*
37 Concesso *aliquo concessum censetur illud, sine quo expediri non potest.*
38 Potestas *Regis ad suum finem naturalem in se spectatum, independens est à summo Pontifice, quo respectu non potest Papa se intromittere in principum regimine.*
39 *Summus Pontifex est Pastor vniuersalis totius populi Christiani.*
40 *Quale sit pastoris officium.*
41 *Iura humana Imperatorum sunt.*
42 *Potestas temporalis, & spiritualis in sacris canonibus distinctæ sunt.*
43 *Ad Imperatores palatia, ad sacerdotes Ecclesiæ pertinent.*
44 *Non potest directè iudicare de causa sæculari, sed ratione peccati, & infra. num. 103.*
45 *Papa cognoscit de natalibus, non de successione.*
46 *Non pertinet ad Ecclesiam de possessionibus cognoscere.*
47 *Aliqua est iurisdictio quæ ad Regem Angliæ, & non ad Papam pertinet.*
48 *Respublica tẽporalis, est respublica perfecta.*
49 *Iudicium causarum sæcularium in nulla instantia pertinet ad Papam.*
50 *Summi Pontifices fatentur se recepisse dominium aliquarum terrarum ab Imperatoribus.*
51 *Papa probatur temporalia tantum gubernare propter finem spiritualem.*
52 *Ciuilis potestas est subiecta spirituali, non solùm ut Christiana, sed ut politica est.*
53 *Finis temporalis subordinatur fini spirituali.*
54 *Temporalia à spiritualibus quomodo*

do-

dependeant.

55 *Summus Pontifex potest antiquos Reges & Imperatores deponere, & nouos constituere, exigente id fidei, & boni spiritualis conseruatione, & num. 93.*

56 *Zacharias Papa Regem Francorum Regno deposuit.*

57 *Innocentius Papa IIII. Regi Portugalliæ prodigo tutorem dedit.*

59 *Duæ obiectiones aduersus communem sententiã traduntur, & dissoluũtur.*

60 *Papa vt Papa per se iudicat spiritualia.*

61 *Christus Dominus fuit Rex temporalis, & Pontifex spiritualis, & latè; num. 65.*

62 *Christus Dominus quam potestatem tradiderit Petro.*

63 *Christus missus est ad exequendum dominium spirituale, & non temporale.*

64 *Dirigere principes sæculares in finem, diuersimodè conuenit Pontifici, & Christo, & infrà, num. 76.*

66 *Differẽtia inter Dominum & Regem, quæ sit.*

67 *Dominium quid sit.*

68 *Dominium tribus modis dicitur.*

69 *Regem esse duobus modis accipi potest.*

70 *Christus non fuit Rex temporalis iure hæreditario, nec electione, num. 71. nec quatenus homo, nu. 72.*

73 *Christus tribus titulis potuit vniuerso orbi dominari.*

74 *Dominium Christo conueniens iure creationis, redemptionis, vel dono Patris non est temporale.*

75 *Omnis denominatio à proprio fine est sumenda.*

77 *Papa quare non appellatur Rex terræ, vel Dominus rerum, nec ita vt dominium iurisdictionis temporalis ab eo deriuetur in Reges, num. 106.*

78 *Summi Pontificis attributa.*

79 *Christus habitu, & iure fuit verus Rex, non actu, vel vsu, & num. 91.*

80 *Christo tribuẽdum est quidquid ei non repugnat, & eius dignitatem commendat.*

81 *Potentia, quæ non reducitur in actum frustra est.*

82 *Illud, Regnum meum non est de hoc mundo, quomodo intelligatur.*

83 *Christus vt homo iudicialem, & dominij dignitatem habet.*

84 *Potestas iudiciaria in Christo sequuta est regiam dignitatem.*

85 *Exceptio firmat regulam.*

86 *Victoriæ solutio reprobatur.*

87 *Patriarchæ antiquitus iurabant in femore.*

88 *Christũ vtramq; potestatem temporalem & spiritualẽ habuisse probatur.*

89 *Monachis quare rerum possessio & administratio interdicta sit, Episcopis vero (qui monachi sunt) concessa.*

90 *Episcoporum status perfectior est statu monachorum.*

92 *Bonifacij VIII. verba in extrauagant. vnam sanctam. ex D. Bernardo desumpta sunt.*

94 *Papa non potest nouos Reges creare, non concurrentibus illis, ad quos ius eligendi pertinet, nec id potest, cessante fidei causã, num. 108.*

95 *Regem infidelem, hæreticum, aut scismaticum, si velit respublica sibi eligere, poterit Papa id impedire, & eum deponere, & expellere à Regno, & num. 96.*

97 *Papa quãdo potest vti gladio temporali aduersus principes & Reges.*

98 *Papa non habet directè potestatem iudicandi lites temporales; nec infirmandi leges.*

99 *Papa non potest statuere, vt à iudicibus sæcularibus ad ipsum appelletur in rebus temporalibus.*

100 *Tribunal sæculare in rebus temporalibus à Summo Pontifice est exẽptum.*

101 *Papa quomodo reuocet leges principum minùs iustas.*

102 *Lex Pontificia & Imperatoria si con-*

VARTA Theologorũ opinio, quae inter extremas Iuris Caesarei, & Põtificij opiniones media incedit, est, quã
1 dicitur † Summi Pontificis potestatem, quòd primo & per se respicit finem supernaturalem, habere ex consequẽti adiunctam supremam, & amplissimam potestatem iurisdictionis tẽporalis super omnes huius mundi principes temporales, & reliquos qui de Ecclesia sunt, inquantum id postulat finis supernaturalis, ad quem potestas spiritualis ordinatur.

dinatur. Ex quo colligunt huius opi-
nionis autores, posse Summum Pon-
tificem, exigente id fine supernatu-
rali, deponere Reges, & suis priuare
ditionibus: & rursus posse inter illos
de rebus temporalibus iudicãdo, le-
ges eorum infirmare, & reliqua, quæ
saluti spirituali, & communi animarũ
fidelium expediunt, nõ ex animi sen-
tentia, sed prudẽtium arbitrio indu-
cta, idq; non solùm censuris ad id co-
gendo, sed etiam pœnis externis, vi
etiam & armis, non secus, ac quiuis
3 alius sæcularis princeps: † quãuis ma-
ximè congruat Summum Pontificem
id non exequi per se ipsum, sed per
4 principes sæculares: quiâ † ratione
Summus Pontifex dicitur verè habe-
re vtrumque gladium; supremam ac
amplissimam potestatem tempora-
lem & spiritualem.

Hanc opinionem defendũt ex an-
tiquis Henri. quodlib. 6 q. 25. Albert.
Pighius lib. 6. Hierarchiæ Ecclesiasti-
cæ, Petrus de Palud. lib. de potest. Ec-
cles. Vualdens. lib. 2. doctri. fidei art. 3.
c. 76. 77. 78. Durand. de orig. iurisdict.
q. 3. Turre-crem. lib. 2. sum. c. 113. &
114. Caieta. in Apolog. tom. 1. opusc.
tract. 2. c. 13. ad octauum, & 2. 2. q. 43.
art. 8. Ex modernis verò eam tuentur
Victoria relect. 1. de potestat. Eccles.
q. penult. & relect. de Indis insulanis
p. 1. num. 26. Soto lib. 4. de iust. q. 4. art.
1. Bañes de Iust. in præambulis de do-
minio, q. 4. dub. 2. Nauarr. in c. nouit.
de iudicijs, Driedo libr. 1. de liberta.
Christ. c. 15. & 16. & lib. 2. c. 2. Sanderus
li. 2. c. 4. de visibili Monarch. Cordub.
lib. 1. q. 57. dub. 3. Estq; communis in-
ter D. Thom. discipulos, qui asserunt
Papam, quod attinet ad spiritualia,
habere amplissimam potestatem à
Christo sibi traditam, cuius vices ge-
rit, in Christianos quidem, vt san-
ctis legibus eos instituat, in infideles
verò, vt illis Euangelium prædicet
iuxta illud Marc. vlt. [Euntes prædi-
cate Euangelium omni creaturæ.]

5 Verùm inter † Modernos Theo-
logos quanuis sit in confesso Pa-
pam non habere potestatem in tem-
poralia nisi cum ordine ad spiri-
tualia, id tamen diuersis fundamen-
tis probare pro opinantium varieta-
6 te student. Nam Ambrosius † Cathe-
rinus vir sanè subtilissimus in com-
mentario Epist. ad Romanos apertè
fatetur, quòd si Papa aliquid tempo-
rale possidet, illud non illi obuenit
immediatè à Christo, sed iure aliàs
humano: & addit: [Nam cùm rogatur
quo iure Pontifex possideat illam &
illam ciuitatem aut prouinciam, sta-
tim ostendit iura (id est, titulos loco-
rum legitimos) quæ possidet, quibus
dominatur. Deinde sententiam no-
stram probat. Primò, si Summus Pon-
tifex esset Dominus totius orbis, nul-
li essent domini verè terrarum in
tẽporalibus; sed solus Papa esset do-
minus totius orbis, & cæteri (etiam
quoad tẽporalia) sub illo: at si hoc ad-
mittatur, nullum certè locum habe-
bit illud Ioannis 10. & 18. & Lucæ 19.
[Regnum meum non est de hoc mũ-
do., filius hominis non habet vbi ca-
put suũ reclinet.] Quòd si regnum
istud ad illum attinebat vt homo
erat, cur fugit ne regem illum consti-
tuerent? Et cũr vni de duobus fratri-
bus litigantibus, petenti, vt iuberet
fratri, secum vellet diuidere hæredi-
tatem, respõdit? [Homo quis me con-
stituit iudicem aut diuisorem inter
vos?] Luc. capit. 12. Qui locus apertè
conuincit non fuisse illi datam re-
rum humanarum, & sæcularium quæ-
stionum iudiciariam cognitionem.
Ex quibus autor hic concludit Sum-
mi Pontificis iurisdictionem in om-
nibus esse, quæ baptismatis lauacro se
illi subdidere.

7 Doctissimus Pater † Victoria, qui

bonas in Hispaniam literas induxit,
in sua illa elegantissima relectione
omni prorsus adulatione vacuus, hãc
quartam opinionem, elegantius præ
cæteris tam antiquis, quàm moder-
nis tueri tentauit: cuius verba quo-
niam selectiora inter enarrandã hanc
opinionem adduximus, placuit huc
specialiter non inserere.
8 Hunc sequitur † Magister Soto in
commentarijs, quos edidit in Euan-
gelium Matth. tom. 1. rum. 20. cap. de
Regno Christi disputans, & de illius
vicario litem hanc dirimere elabora-
uit, dicens: [Cæterùm quãtum ad sæ-
cularem potestatem contrarium ar-
bitrari sumus, videlicet quatenus ho-
minem, Christum non fuisse Regem,
non quòd non potuit, erat quippe
Deus, sed quia eum non decuit; neq;
subinde voluit.] Probat autem suam
conclusionem, deducendo hanc po-
testatem à summo primo Pontifice,
videlicet Christo Domino, in alios
suos vicarios: sed quoniam vi suarum
rationum petit quæstionem illam, an
Christus fuerit Rex temporalis, ideo
Lectorem inferiùs remittimus.
9 Bellarminus † hæresum propugna-
tor acerrimus tom. 1. lib. 5. de potesta-
te Papæ à c. 1. vsq; ad quæst. Catheri-
ni, Soti, & Sãderi doctrinam toto pe-
ctore exhauriens, præaccepta distin-
10 ctione respondet, & inquit, † potesta-
tem summam in Sũmo Pontifice pos-
se duob. modis intelligi, aut directè,
11 aut indirectè. † Directè (inquit) nequit
in Summo Pontifice reperiri. Indire-
ctè autem illi competit hæc suprema
rerum temporalium potestas, ac su-
pereminens. Eius rationes ex triplici
asserto robur assumunt. Primum est:
12 Papa † vt Papa non est Dominus to-
13 tius orbis. Secundum, † Papa, alicuius
prouinciæ aut oppidi nullam habet
iurisdictionem merè temporalem.
14 Tertium, Papa † indirectè est dominus
totius orbis Christiani. Primum pro-
bat sic: nam cùm Ioann. vlt. Christus
commisit oues Petro, illas duntaxat
eius curæ commendauit, quæ illius
erant, nimirum quæ baptismatis cha-
ractere essent insignitæ, & Christia-
15 nam profiterentur militiam: ergo †
Summus Pontifex Christi vicarius,
totius orbis non est dominus. Multæ
enim sunt orbis partes, in quibus non
sunt oues Christianæ. Secundò Papa
16 † (inquit hic autor) nequit infideles iu-
dicare, vt Paul. 1. Corinth. 5. testatur
illis verbis: [Quid ad me de his, qui
foris sunt, iudicare.] Ergo non est do-
17 minus, &c. Præterea † principes infi-
deles, sunt verè principes, & supremi
suorum regnorum. Ergo Pont. M. in
eorũ regnis non est supremus. Ante-
cedens probatur: nam si aliquid ob-
staret, quò minùs essent veri princi-
pes, id maximè esset, quia carent hu-
iusmodi infideles principes gratiâ fi-
18 dei: sed † dominium non fundatur in
gratia aut fide, quinimò in libero ar-
bitrio & ratione. Nec descendit ex
iure diuino, sed ex iure Gentiũ, nam
Deus approbat regna Gentilium in
vtroq; testamento, siquidem in Da-
niele legimus c. 2. [Tu es Rex regum:
& Deus cæli dedit tibi regnũ, & im-
periũ.] Apud Matth. etiã c. 22. [Red-
dite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ
sunt Dei, Deo.] Vbi ponderanda est
19 dictio illa † [Reddite,] nõ enim dixit,
[donate,] sed [reddite,] quæ illi iure
debentur. Sed & Paul. Rom. 13. [Red-
dite omnibus debita, cui tributum,
tributum, cui vectigal, vectigal;] qui
etiam ibi iubet propter cõscientiam
obedire principibus Ethnicis: quòd
si non essent verè principes, illis ne-
quaquam obedire teneremur. Huic
argumento fortasis aduersarij puta-
bunt se satisfacere, dicentes, teneri
quidem illos obedire principibus
Ethnicis, & infidelibus tanquam vi-

carijs

carijs Papæ. Sed hæc responsio ridicula est,atq; vt ita dicam infantina: nam vt illis infantinè respondeatur, si Papa posset,nollet tales habere vicarios, & si posset, talia Ethnicorum regna daret fidelibus principibus: igitur ridiculũ est,Deum dedisse Papæ ius in Regna totius mundi, & nõ dedisse illi vnquam facultatem vtẽdi tali iure. Huic rationi ego addendum puto in illius vim & robur,aliud quod sequitur argumentum.Vel hęc facultas dominãdi est potestas physica & naturalis, vel logica siue per non repugnantiam: si logica nihil dicitur ad rem: si Physica; & naturalis; ergo non redacta ad actum & executionem:fallax, fucosa, inanis & nulla fuerit, & contra rationem potentiæ naturalis:ergo parũ retulerit Papam habere hanc facultatem, quam oppositum opinantes dicunt, si non habet facultatem vtendi tali potestate: Quod sanè ex Aristotele nullo negotio comprobari potest:is enim ita dicit, quod si astra haberent potẽtiam ad motum progressiuum,ipsa natura dedisset illis pedes,neruos,& alias facultates,ac instrumenta, quibus possent progressiuè incedere, aliâs (inquit) frustra natura illis talem indidisset potentiam. Ita in proposito, si Papa habet potestatem dominandi vniuerso terrarũ orbi, & hanc accepit à Deo,quomodo(ne isthæc potentia esset frustra)Deus non dedit illi facultatem quâ posset vti, & talem exequi potentiam,cum aliâs potuisset omnia ad id necessaria illi tribuere?Fortasis aduersarij instabunt, Papam esse monarcham spiritualem in toto orbe terrarũ, & nihilominùs nunquã potuisse exercere huiusmodi principatum vbiq; locorum orbis in spiritualibus, nec ob id sequetur hanc potestatem frustra concessam esse. Respondet Bellarminus loco allegato c.2.§.at inquient: Papam † dici Monarcham spiritualem in toto

20 orbe,non ex eo quod pręsit omnibus, hominibus qui sunt in toto orbe, sed quod præsit omnibus Christianis per totum orbem diffusis. Et rursum ex hypothesi, nimirum; quod si orbis vniuersus conuerteretur ad fidem, toti quoq; orbi planè spirituali iurisdictione Papa præesset.

Et si vlterius aduersarij vrgeãt di-
21 centes, † Alexandrum VI. diuisisse orbem nuperrimè inuẽtum Regibus Hispaniæ & Lusitaniæ; respõdet eruditè satis hic autor, non eo consilio nouum orbem à Summo Pontifice diuisum esse regibus illis, vt proficiscerentur ad debellãdos infideles, & eorum Regna occupanda; sed duntaxat,vt eò adducerent fidei Catholicæ præcones,ac tuerentur,atq; protegerent,tum Theologos, tum suscipientes verbum Dei ad propagandã fidem sacris concionibus:& etiam vt auferrentur bella Christianorũ principum, qui in regionibus illis negotia erant habituri.

22 Secũdum assertum,† videlicet Papam non esse dominum totius orbis, imò esse aliquam prouinciam, cuius nullam habeat iurisdictionem tẽporalem,probat primo.Si Papa esset dominus totius orbis de iure diuino, vt asserunt oppositum opinantes,id deberet constare aut ex scripturis, aut traditionib.Apostolorum:sed ex scripturis nihil aliud habemus,quàm datas fuisse Pontifici claues Regni cælorum, vbi de clauibus regni terrarũ nulla fit mentio. Traditionem Apo-
23 stolicã nullam aduersarij proferũt.† Insuper Christus nõ aufert regna his quorũ erant;nam nõ venit destruere ea quæ bene erant, sed perficere:er-
24 go†quando Rex fit Christianus,non perdit regnum terrenum, quod iure obtinebat,sed nouum ius ad regnum æternum acquirit:alioqui obesset regibus Christi beneficium, & gratia

naturā destrueret. Et confirmatur ex hymno Sedulij, quem canit Ecclesia:

Hostis Herodes impie,
Christum venire quid times?
Non eripit mortalia,
Qui regna dat cælestia.

Alias adducit rationes loco allegato. c. 5. Deinde probat tertium assertum in cap. 4. Papam non esse dominum temporalem directè pluribus rationibus: inferiùs eas referam, quoniam petunt illam quæstionem, an Christus Dominus fuerit dominus temporalis.

25 Tādem † in c. 6. dicit Papam habere potestatem temporalem indirectè; & ait quòd licet Summus Pontifex vt Pontifex non habeat vllam merè temporalem potestatem, tamē habet in ordine ad spiritualem potestatem summam potestatē disponendi de temporalibus rebus omnium Christianorum, quod probat c. 6. & 7.

26 Ex quibus omnibus clarè apparet, quā variè doctores Theologi loquantur. Licet enim idem sit omniū iudicium in hac controuersia, modus tamē loquēdi & proponēdi hanc Theologorū opinionem minùs modestus modernioribus Italis visus est; propterea quòd Cathetinus loco citato sic dicat. [Et sunt contrà, qui sine id per adulationem faciant, siue per nimiam simplicitatem, aiunt ad Summum Pontificem de iure pertinere omnem totius orbis dominationem, etiam temporalem. Ita placuit Celso Mancino in libro nuper edito de iuribus principatuum cap. 7.]

27 Inter iuniores † tamē Michael Salon ex Augustiniana familia libr. de iust. q. 4. de Dominio art. 5. modestè satis Theologorum hanc quartam opinionem & proponit, & defendit. §. oppositam: sententiam ita deducit, admissa Bellarmini distinctione. Et quia inferiora superioribus seruiunt & facultas, cuius finis superior est, impetat cæteris facultatibus, quę minora curant, vt docet Arist. 1. Ethicorum c. 1. idcirco quotiescumq; boni spiritualis, & Ecclesiæ necessitas tulerit, habere Summum Pontificem potestatem gubernādi, & disponendi res temporales, & imperādi potestati ciuili in ordine ad talem finem, potest indirectè (vt puto) habere

28 huiusmodi potestatem. † Directè autem, & per se, ac sine ordine ad finem spiritualem non habere potestatem aliquam ciuilem (actu, nec habitu intelligit) quatenus Pontifex est, nec posse gubernare rempublicam sæcularem, vel leges condere ad res temporales, quatenus temporales sunt,

29 pertinentes, vt faciunt † Imperatores & Reges, qui propriè & directè habēt potestatem sæcularem. Hæc doctissimus hic ex iunioribus nostri temporis Theologus adducit, finē huic controuersiæ clariùs quàm cæteri imponens. Hæc Salon loco citato, art. 5. &

30 per totū. † Magister verò Bañes insignis Theologus primarius apud Salmanticenses præfectus 2. 2. tom. 2. de iustitia & iure in præambulis ad quęstio. 62. dub. 2. & etiam. r. elegantissimè hanc nostram sententiam tuetur, explicans hanc potestatem Summam Papæ in temporalibus esse instrumētalem, & indirectam in secunda conclusione, vbi suam in hac re proponit sententiam.

His additur grauissimus Pater Molina, veritatis Inquisitor subtilis, primarius quondam in Eborensi Academia professor. Hic potestatē in temporalia Papæ tribuit in ordine ad spiritualia, & differētiam inter vtramq; potestatem acutissimè prosequitur tom. de iust. & iure tract. 2. disput. 29. qui etiam videndus est disputat. 28.

Status igitur huius opinionis, & epi-

31 logus est, † Papā esse dominum temporalium, non directè, sed indirectè, quatenus temporalia concernunt spiritua-

ſpiritualia, & ideò neq; dici regem; vti Rex Hiſpaniæ regnat in ſuis regnis.

Hanc tenent ſententiam Bellarminus, Sotus, Caietanus, Salon, & Bañes locis citatis. Couarruu. 2. p. tom. 1. §. 9. num. 7. vbi dominium tam actuale, quàm habituale temporalium negat eſſe in Sũmo Pontifice. Gerſon, quem refert Almainus de poteſtate Eccleſ. cap. 7. ait oppoſitam opinionem fuiſſe adulatorum Papæ. Aluarus Pelagius de planctu Eccleſiæ lib. 1. c. 37. 40. 44. 56. 58. & 59. Mendoça in quodlibet. relect. vltim. §. 15. fol. 673. pag. 2. Aragon de iuſtitia & iure, q. 67. art. 1. §. cæterum. Meritò ergo reprehendendi ſunt Bart. in l. 1. §. 1. ff. de requirend. reis. Anto. à Roſellis tract. de poteſtat. Pap. §. ne prolixitis. Ioannes Lignianus, quem refert Bellamera in c. nouit. num. 18. ei conſentiens; dicentes hanc noſtram opinionem eſſe hæreticam, quos ſatis modeſtè carpit Couarruuias loc. citat. §. quarto planè.

Sed antequam ad prædictæ opinionis probationes accedamus: Primò
31 ſuppono, † quòd hæc temporalis iuriſdictionis poteſtas, quæ reſidet in Summo Pontifice, quã dirigit temporalia in finem ſupernaturalem, nõ eſt poteſtas merè temporalis, ſed eſt ſpiritualis ex parte finis, vnde fit, vt non ſit dicenda poteſtas laica; ſed Eccleſiaſticã, & tamen iuriſdictio temporalis vt ſic diſtinguatur à poteſtate ſpirituali, quæ illam annexam habet.

32 Secundò ſuppono, † quòd Eccleſia Chriſtiana cui Summus Põtifex iure diuino tanquam caput, & ſupremus rector præficitur, & quæuis alia Reſpublica ſæcularis, non ſunt duæ Reſpublicæ diuerſæ & diſparatæ, ſicut Reſpublica Galliæ, & Hiſpaniæ, ſed ſunt ad inuicem ſubordinatæ, ita vt vna in altera includatur; quod ita intelligendum eſt, non quòd temporalis Reſpublica in ſe non ſit perfecta in ſuo genere; ſed quia dirigitur in ſpiritualem, tanquam in finem perfectiorem, ſiquidem ſpiritualis toto genere perfectior eſt, ita docet Couarruu. loc. citat. §. ſecũdò ex his. qui etſi concedat hanc ſubordinationem tẽporalium & ſpiritualium, tamen nũ. 6. §. vltimo, apertè dicit regiam poteſtatem temporalem iure diuino conuenire principibus ſæcularibus.

34 Tertiò ſuppono, † quòd finis naturalis cuiuſque Reipublicæ ſæcularis tanquam imperfectus ordinatur ad finem ſupernaturalem; quem reſpicit Eccleſia vt ad perfectiorẽ finem: Eo pacto quando duo artifices vel moderatores ita ſunt ſubordinati, vt finis vnius ſubordinetur fini alterius, artifex ſuperior modũ; & leges præſcribit inferiori; quatenus finis ſuperior poſtulat, vt in equeſtri, & frænorum conficiẽdorum arte perſpicuum eſt, vt docet Ariſt. 1. Ethicorum cap. 1. quanuis non ita contingat in Republica temporali reſpectu ſpiritualis, vt ſtatim explicabimus.

His ſuppoſitis, & alijs rationibus, quas in principio ex ſententia Bellarmini attulimus, colligo primam noſtræ concluſionis probationẽ: † Sum-
35 mus Pontifex eſt præfectus Eccleſiæ in ordine ad finem ſupernaturalem: ergo debet ordinare, & præſcribere principibus ſæcularibus, cæteriſque Chriſtianis, quatenus expedire iudicauerit ad finẽ ſupernaturalem, aliàs Chriſtus non ſufficiẽter ſuæ Eccleſię prouidiſſet, niſi omnes principes ſæculares & alios fideles hac in parte ſubordinatos reliquiſſet Summo Põtifici, cum pleniſsima poteſtate in Summo Pontifice ad eos pro ſuo munere coercendos & cogendos, ad id quòd iudicaret neceſſarium ad finem ſupernaturalem ſimpliciter, & perfe-

Id verò cõfirmatur: nam eo ipso quòd Christus Dominus Petro, & suis successorib. curã suæ Ecclesiæ commisit ad finẽ supernaturalem, censetur ex consequenti commisisse illis potestatem, de qua loquimur, videlicet coercendi principes sæculares, si necesse fuerit ad finẽ supernaturalem. Nam
36 Deus † & natura (vt suprà dicebamus) nequicquam frustra rem faciunt, nec in necessariis deficiunt: & dum aliquod munus vel regimen alicui con-
37 cedunt, † censentur subinde ei esse concessa ea, sine quibus id rectè expediri non valet, tex. in c. præterea: de officio, & potest. iud. deleg. loquitur vbi tex. de vi coercitiua ad id quod est iniũctum & l. 2. ff. de iurisd. omn. iudic. & ibi Iason.

Hic tamen aduerte ex Victor. relect. 1. de potestate Ecclesiæ, q. penul. n. 9. & Bellarm. tom. 1. lib. 5. c. 6. potestatẽ regiam nõ eodem modo pendẽre à Sum. Põtificis potestate, quo frænorum conficiendorũ ars dependet ab equestri. Nã licet ex hoc, quod prędictæ duæ artes inter se diuersæ habeant diuersa obiecta, subiecta, & actiones, & ex consequenti diuersos fines, tamen quia finis vnius ordinatur ad finem alterius, ideo vna alteri præest, & ei leges præscribit. Sicq; dicunt aliqui non satis hanc subordinationem perpendentes, ita se habere Ecclesiasticam, & politicã potestates, quæ licet distinctæ sint, tamen quia vna alteri subordinatur, & finis vnius ad alterius finem naturã suã refertur, ideo inquiunt eodem modo contingere, vt in equestri & frenaria, in qua non fierent fræni, nisi vsus equi esset. Idem dicunt de arte nauium conficiendarum respectu artis nauigandi.

Dico ergo similitudinem hanc non esse per omnia parem, imò eam contrariam iudico nostræ sententiæ. Ratio huius est, nam in illis artibus, inferior est propter superiorẽ solùm, adeò vt sublata superiore tollatur cõtinuò inferior: si enim non esset ars equestris, certè superuacanea esset ars frænorum faciendorũ. At politica potestas non solũ est propter Ecclesiasticam: esto enim quòd Ecclesiastica nõ esset, adhuc politica esset; nam etiam si nõ esset finis supernaturalis Ecclesiasticæ potestatis peculiaris, adhuc tamen esset finis naturalis, ad quem Reipublicę administratio ordinatur, atque adeò regis potestas ad eum finem. Quod patet in infidelibus, quibus est vera potestas temporalis & politica, & tamen sine ordine ad aliquam veram potestatem Ecclesiasticam, & spiritualem.

Optima ergo similitudo est, quam tradit doctissimus Bellarm. lib. citato, c. 6. acceptã ex Gregorio Naziãzeno in orat. ad populũ timore perculsum. Vt enim se habet in homine caro, & spiritus, ita se habent in Ecclesia duæ illæ potestates. Nam caro & spiritus sunt quasi duæ Respub. quæ possunt separatæ, & cõiunctæ inueniri. Caro enim habet sensus, & appetitũ, quib. respondent actus & obiecta proportionata, & quorũ omnium finis immediatus est sanitas, & bona constitutio corporis. Habet etiam spiritus intellectum & voluntatẽ, & actus atq; obiecta proportionata, & pro fine animę sanitatẽ & perfectionem. Inuenitur etiã caro sine spiritu in brutis, & spiritus sine carne in Angelis. Ex quo clarè liquet neutrũ præcisè esse propter alterũ. Inuenitur tamen caro adiũcta spiritui in homine, vti ex quo vnam constituunt personam, necessariò habent connexionem & subordinationem, ita vt caro sit subdita, & spiritus præsit, & quanquam spiritus non se immisceat carnis actionibus, sed eam sinat suas agere operationes, vt in brutis exercet; si tamen hæ con-

hæc contradicunt fini spiritus, tūc spiritus carni imperat, eamq; opprimit, & (si necesse est) indicit ieiunia, aliasque afflictiones etiam cum detrimento aliquo, & debilitatione ipsius corporis, & cogit linguam ne loquatur, manus ne operētur, & oculos ne videant. Eiusmodi est Cydonij, verè Philosophi illa politia quam in homine statuit ex mente & corpore, in Oratione de contemnenda morte: Rationem quam λόγον appellat quasi quendam imperatorem in homine considerat, at sensuum & corporis actiones ὄχλῳ τῷ συνῳκισμένῳ τῆς ἀλογίας, id est, populo siue turbæ eius quæ in hominibus est, irrationabilitatis comparat: sed vt facilius complecti quiuis possit quàm mentre hæc nostra distinctio ex eius verbis exhausta sit, Latinè huc transferemus quæ Græcè ille. [Hominis mens vsque adeò res varia & libera est, & nunc hoc nunc illud agendum suscipit, atque aliàs sic, aliàs contra actiones suas componit, easque semper arbitratu suo. Hoc verò à rationis opulentia habet, quæ res sola libera est, atque tum facere, tum excogitare contraria potest. Natura autem, quippe mendica & inops, & ipsa vno quodam termino continetur: & animalia quæ ei seruiunt, egena & seruilia facit minutis inclusa legibus. At homo sic ab initio diuinitus ad imperandum à Deo paratus est, vt non cæteris tantum præesse velit, sed idem etiam imperium erga semetipsum vsurpet, præsertim cùm suam naturam conseruat. Itaque homines modestos, & prudētes appellandos censemus eos, qui se & moderantur, & sibi imperant. Qui cum ipsi felicissimi sunt, tum eos qui parent felices reddunt, qui brutæ illi parti, quæ in hominibus est, tanquam populi multitudini rectissimè imperare sciunt.] Hæc eo spectant vt rationem dominam rerum faciat: sic enim paulò pòst loquitur. Βασιλεύει μὲν ὁ λόγος, ἄρχεται δὲ ἡ φύσις. Id est: Ratio quidem imperat, natura autem paret.] Atq; eā viâ si ad obtinendum finē spiritus necessaria sit aliqua carnis operatio mors etiam ipsa spiritus imperare potest carni vt se ac sua exponat, vt cernimus in martyribus. Ita quoq; potestas sæcularis, & politica suos habet Principes, leges, & iudicia Ecclesiastica verò suos Episcopos Canones, iudicia: illa habet pro fine temporalem pacem, hæc salutem æternam. Inueniuntur quandoq; separatæ, vt olim tempore Apostolorum, quandoq; cōiunctæ vt nūc. Quando autem sunt coniunctæ, vnum corpus efficiunt, ideoq; debent esse connexæ, & inferior superiori subiecta, & subordinata. Itaq; spiritualis non se miscet temporalibus negotijs, sed sinit omnia procedere, sicut antequā essent coniunctæ, dummodo non obsint fini spirituali, aut non sint necessaria ad eum consequendum. Si autem tale quid accidat, spiritualis potestas potest, & debet coercere tēporalem omni ratione ac viâ, quæ ad id necessaria esse videbitur.

38 Ex quibus infero, † quòd potestas regis ad suum finem naturalem in se spectatum indepēdens est à Summo Pontifice: & ideò Summus Pontifex nō potest se intromittere nec immiscere in principū regimine, ac dominorū secularium gubernatione, quatenus respiciunt per se finē Reipub. politicum, ac naturalem, vt sup. dicebamus. Quoniā verò princeps sæcularis Christianus deuiare potest in suo regimine ab eo quod finis supernaturalis Ecclesiæ omnino postulat, eatenus regimen illius à Summo Pontifice pendet, potestque tunc Papa illum cohibere & castare, quòd aliqua deuia ordinauerit, imò & illum (si opus fuerit punire, teneturque

in administratione subijcere se Sūmo
Pontifici, & stare omnibus illis, quæ
in ordine ad supernaturalem finem
illi fuerint ritè præscripta. Ita Couarruu. loc. citat. & alij Doctores.

Secundò principaliter probatur
hæc opinio ex sacræ Scripturæ locis,
& præcipuè ex illo Matt. c. 20. & Luc.
c. 22. [Principes gētium dominantur
eorum, vos autem non sic.] Cui consonat illud. 1. Petri. c. 5. [Non dominantes in clero.] Quæ loca exponens
D. Bernardus lib. 2. de considerat. ad
Eugenium, ait sic: [Quid tibi aliud
dimisit Petrus Apostolus? quod autem habeo, hoc tibi do: argentum &
aurum nō est mihi. Esto vt alia ratione hoc tibi vendices, sed nō Apostolico iure. Planè Apostolis interdicitur
dominatus: quomodo tu tibi audes
vsurpare?] & lib. 3. ad eundem: [Dispensatio tibi credita est, non data
possessio; non tu ille, de quo Propheta: Et erit omnis terra possessio eius;]
ergo conclusio vera.

Tertiò probatur: Summus Ponti-
39 fex † est pastor vniuersalis totius po-
puli Christiani à Christo seruatore
nostro institutus, secūdùm illud Ioan.
40 21. [Pasce oues meas:] † pastoris au-
tem officium est errātes oues, cuius-
cumq; ordinis aut dignitatis existāt,
in viam reuocare, eosq; quācunq; ra-
tione ad viam cōpellere, idq; pastoris
officio cēsetur esse concessum ac in-
iunctum: ergo eo ipso quòd à Christo
vniuersalis Ecclesiæ pastor est cōsti-
tutus, censetur illi tradita huiusmodi
potestas. Hoc argumento vsitur In-
noc. III. c. solitæ. de maior. & obed. vt
ostenderet illi permissum esse impe-
ratorem reprehendere: quanuis Cel-
sus Mancin. lib. 3. c. 2. pag. 64. hoc In-
nocentij argumento vtatur ad con-
trariam fulciendā sententiam, minùs
attētè Innocētij verba premeditatus.
Quartò, si in Papa per se & directè
esset potestas sæcularis, haberet qui-
ni

dem eādem, quā nunc reges & impe-
ratores habent, nec aliūde distinguerentur, quàm quòd reges & principes haberent solam sæcularem, Papa
verò vtramq; simul: atqui hoc contra
sanctorum Patrum doctrinā est, nam
D. Aug. c. quo iure. dist. 8. ita habet:
41 † Iura humana Imperatorum sunt,
quia Deus per imperatores, & re-
ctores sæculi iura humana distribuit
humano generi. Nec aliud sensit
Gregorius Nazianzenus. c. suscipitis.
dist. 10. D. Cypria. c. quoniam. eadem
dist. [Mediator (inquit) Dei & hominum Christus Iesus, sic vtriusq; potestatis officia discreuit, vt imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & rursum Pōtifices pro temporalium cursu tātummodo legibus
imperatorum vterētur.] Nec parum
nostro fauet instituto dictū Nicolai
Papæ c. cum ad verum. dist. 96. [Cum
ad verum (inquit) peruentum est, vltrà sibi nec imperator iura Pōtificat.
arripuit, nec Pōtifex nomen imperatorium vsurpauit, quoniam idem mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus actibus proprijs & dignitatibus distinctis officia potestatis
vtriusq; discreuit.
42 Cōfirmatur, † quia sacri Canones de
his duabus potestatibus vt distinctis
actu & reuera, & quorum altera alteram non includit, loquuntur. c. duo
sunt. dist. 96. [Duo sunt (inquit Gelasius) imperator Auguste, quibus hic
mundus regitur: autoritas sacra Pontificum, & regalis potestas:] & c. nos si
incompetēter. 2. q. 7. §. sed notandū,
habet Leo IIII. [Sicut reges præsunt
in causis sæculi, ita sacerdotes in causis Dei:] & paulò pòst subdit: [Sicut Ozias à Domino percussus est,
qui sacerdotum officia vsurpare non
debuit, sic sacerdotibus, & Prophetis
regum officia vsurpare non licuit.]
D. Ambros. c. conuenior. 23. quæstio.
43 8. † Ad imperatores palatia, id est, sæ-
culares

culares ad sacerdotes Ecclesiam pertinere, id est, res spirituales, apertè docet.

44 Præterea confirmatur † secundò Innocent. in c. nouit. affirmat se nõ habere autoritatẽ ferendi sententiã in quadam lite, & causa sæculari, quæ agebatur inter Regem Galliæ & Angliæ, nec posse directè de ea iudicare sed quaten' alter alteri nociuus erat, & peccabat, perturbabatq; pacẽ Reipublicæ Christianæ: ait enim: [Nõ intẽdimus iudicare de feudo, cuius ad ipsum Regem spectat iudicium, sed decernere de peccato, cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura.] si Papa haberet potestatem sæcularẽ, iudicaret de feudo, & de aliqua quacumq; causa sæculari absolutè & directè. Affirmat autem Innocentius se non iudicare de causa illa, nisi quatenus peccatũ includebat. Et in principio capitis ait, se nolle perturbare aut minuere iurisdictionẽ Regis Frãcorum, sicut nec Rex ipsius Papæ iurisdictionem impedire debet. Vnde sicut Rex potestatem non habet spiritualẽ, quã impediat iurisdictionem Papæ, ita nec Papa habet temporalẽ, quã perturbet vel minuat potestatẽ Regum. Deinde Honorius III. in c.

45 tuam. de ord. cognit. † habet, se idoneum quidem iudicẽ esse ad cognoscẽdum de natalibus Reginæ Cypri, verùm ad cognoscendum de successione (quæ erat causa sæcularis) non ipsum sed Regem Francorũ iudicem existere competentem. Et Alexand. III. in c. causamq; 2. qui filij sint legit.

46 dicit, † ad Regem, & non ad Ecclesiam pertinere de possessionibus cognoscere. Et addit: ne videamur detrahere iuri Regis Anglorum, &c. Ex quibus omnibus liquidò constat

47 † aliquam esse iurisdictionem, quæ ad Regem Anglorum, & non ad Papam pertinet. Idem c. si duob. §. deniq; de appella. declarat extra terras Ecclesiæ non posse ad ipsum appellari à iudice sæculari. Et gloss. in c. quoniam dist. 10. decidit ab Imperatore ad Papam nõ posse appellari. Et ita obseruatur imò neque à Regis alicuius sentẽtia in sæcularibus ad Papam appellatur. Vnde in extrauag. meruit. de priuilegijs. declarat Clemens Galliam & ipsius Regem in temporalibus nõ subijci Papæ.

Cõfirmatur tertiò, & omnino probatur, Papam non esse dominũ tem-

48 poralem, † quia Respublica temporalis est respublica perfecta: ergo nõ est subiecta alicui extra se tanquam capiti, licet aliàs in quibusdam illi subdatur: ergo potest sibi constituere principem in temporalibus nullo modo alteri subiectum.

Confirmatur quartò, & est validissima ratio omnium, quia non probatur aliquo modo hæc tẽporalis potestas in Summo Pontifice: ergo non habet illam. Item, quare Episcopus non haberet illam potestatem in suo Episcopatu? ergo dicendum est Papam nullo modo temporalem potestatem temporaliter habere in sæcularibus.

Autores verò contrariæ opinionis fatentur quidem Papam esse dominum temporalem, sed hoc non expeditè probari omnibus quandoquidem non habet vsum, & executionem ordinariam huius potestatis: hoc (inquiunt aduersarij) est ex defectu autoritatis, sed quia ipse dedit & transtulit potestatem, & vsum in principes. Hęc solutio vix hęret ratione, quare apertè dicitur in hac quarta opinione, Papam nec vsum, nec

49 potestatem habere, & ideo † nec iudicium causarum sæcularium ad ipsum spectare, nec in prima instantia, nec in gradu appellationis. Hoc tamen intelligitur ordinariè, non enim negant huius opinionis autores,

res, quin in casu posit haberi recursus ad Papam, & quòd ipse posit rescindere iudicium ciuile, sed hoc non ratione potestatis temporalis, sed ratione spiritualis præcise. Et patet, nam non potest Papa eo modo deponere principem, quo potest deponere Episcopum: ergo diuersâ ratione imperat Episcopis, & principibus. Ita doctissimus Victoria loco præallegato, & Bellarminus loco citato c. 6. qui docet Papam non posse principes deponere eo modo, quo Episcopos, id est, tanquam iudex ordinarius, tamen posse mutare regna, & vni auferre, atque alteri conferre tanquam summum spiritualem principem, si id necessarium sit ad animarũ salutem.

50 Quintò principaliter † probatur: Summi Pontifices fatentur se recepisse dominium aliquarum terrarum ab imperatoribus, vt patet c. futurũ. 12. q. 1. & cap. cum ad verum. dist. 96. vbi non est audiendus Siluester loco citato, donationes (scilicet) factas Papæ à Constantino, Philippo, & alijs Imperatoribus restitutiones potiùs esse, quàm donationes, cùm ipsimet Pontifices dono se illa accepisse ab Imperatoribus fateantur, & D. Augustin. c. illo, quo iure. distinct. 8. doceat, terras, quas Ecclesiæ habent à principibus illas habere.

Sed quoniam ex his quæ hactenus retulimus, quarta hæc opinio satis probata remanet, iam restat specialiter probare † Papam eo solùm temporalia gubernare, quatenus in spirituale commodum vel damnum cedunt.

51

Primò ergo † probatur. Ciuilis potestas subiecta est spirituali potestati, quando vtraq; eiusdem Reipublicæ Christianæ est pars: ergo potest spiritualis princeps imperare principibus temporalibus, & disponere de rebus temporalibus in ordine ad spiritualia. Consequẽtia patet, quoniam omnis superior suo inferiori potest imperare. Antecedens illud, videlicet, quòd potestas politica non solùm vt Christiana, sed etiam vt politica, sit subiecta Ecclesiasticæ, vt talis est, probatur ex finibus vtriusq; potestatis:

52

53 nam † finis temporalis subordinatur fini spirituali. Patet, quia felicitas tẽporalis nõ est absolutè vltimus finis, & ideo referri potest & debet in æternam felicitatẽ: constat autem ex Arist. lib. 1. Ethic. c. 1. facultates ita subordinari vt subordinantur fines: ergo potestas politica ex finis sui naturâ subiecta est Ecclesiasticæ potestati, quatenus Ecclesiasticâ illâ indiget.

Hoc argumentum videtur omnino probare potestatẽ laicam pertinere ad Summum Pontificem, ex quo sæcularis potestas subordinatur spirituali per se. Ideo aduertendum est, quod aliud est potestatem sæcularem dirigi in spiritualem, aliud verò pertinere vtramq; ad Papam. Primũ quidem esto, & quasi verum admittatur: at secũdum longè à vero abest: contingit enim aliquando aliquid dirigi in aliud, & tamen non pertinere ad eandem facultatem, vt patet de sciẽtijs subalternatis. Siquidem licet ars frænaria sit propter equestrem, nihilosecius tamen equestris, & frænaria diuersæ artes sunt.

Secundò, Pontifices, reges, clerici, & laici, non constituunt duas Respublicas, sed vnam, hoc est, vnam Ecclesiam, [Sumus enim vnum corpus.] Paul. ad Rom. 12. & 1. Corinth. 12. at in quolibet corpore membra sunt inter se connexa, imò dependentia vnum ab alio: non autem rectè diceremus spiritualia pendêre à temporalibus: ergo dicendum erit non spiritualia, sed temporalia à spiritualibus pendêre, illisque subijci: at (vt suprà probauimus) hæc dependentia non est Summi Pontificis di-

rectè

rectè: ergo indirectè, & solùm quatenus fini spirituali congruit.

Tertiò probatur: Ex opposita sententia, sequeretur quòd Summus Pontifex posset pro sua vtilitate in ordine ad finem temporalem statuere leges in vniuerso orbe, posset etiā pro suo libito abrogare omnium aliorum principū leges: hoc autem est falsum, & contra communem vsum & sententiam; ergo hęc solùm potest in ordine ad spiritualia.

Quartò probatur: nam (vt ex pluribus capitibus iuris constat) in ordine
55 ad finem spiritualem potest Summus Pontifex antiquos reges, & imperatores deponere, & nouos constituere:
56 ergo, &c. Antecedens patet: Nam † Zacharias Papa regem Francorum, eò quòd tantæ potestati esset inutilis, à regno deposuit, & Pipinum, qui fuit Caroli Magni Imperatoris pater, in eius locum substituit, & omnes Francigenas à iuramento fidelitatis absoluit, vt habetur in c. alius. 15. q. 6.
57 Præterea Innocentius † IIII. Summus Pontifex, regi Portugalliæ, qui tanti regni diuitias iam vt prodigus neporare inceperat, & Ecclesias, monasteria, pia loca, personas Ecclesiasticas, viduas, pupillos, & orphanos grauabat, & grauari sinebat, dedisse adiutorem, & ei administratione Regni interdixisse legitur, vt patet ex cap. grandi. de supplenda neglig. prælator. lib. 6.
58 Ex his colligo Papam † in ordine ad finem spiritualem habere amplissimam potestatem temporalem supra omnes principes, reges, & imperatores. Probatur, quia temporalia (vt diximus, & dicemus) aliquo modo sunt ordinata ad finem spiritualem: ergo Christus non satis prouidisset, & cauisset Ecclesiæ, & rebus spiritualibus, si non reliquisset aliquā potestatem, ad quam spectaret, quādo opus esset, ordinare, & vti temporalibus conuenientes ad finem spiritualem: sed hoc non spectat ad officium principum secularium, qui ignorant proportionem rerum temporalium ad spiritualia, nec habent curam rerum spiritualium: ergo hæc cura vtendi temporalibus ad spiritualia est potestatis Ecclesiasticæ: & perinde si necessarium sit aliquando ad conseruationem aut administrationem rerū spiritualium vti temporalibus, & materiali gladio, & authoritate temporali, Papa hoc potest. Dicitur ergo quòd habet amplissimam potestatem, quia (quãtum & quando necesse est ad finem spiritualem) potest non solùm omnia quæ principes seculares possunt, sed & [illegible] quos principes, & tollere alios, & imperia diuidere, & alia plura: & in hoc cernitur hęc amplitudo potestatis.

Sed † contra prædictam opinionem sunt duę obiectiones. Prima est ex D. Paulo 1. Corinth. 6. [Nescitis quoniam
59 angelos iudicabitis, quāto magis secularia?] ergo potestas secularis conuenit per se Pontifici. Exinde fit argumentum:
60 Papa † vt Papa per se iudicat spiritualia, & directè: ergo plenè per se & directè iudicabit temporalia. Probatur assumptū, quoniam Paulus loc. citat. nulla limitatione, nullaue appendice ad eandem ait spectare potestatem, seu ad eundem sacerdotali dignitate fungentem, temporalia & spiritualia iudicare. Nec valet aduersariorum responsio, dicentium hæc verba intelligēda esse indirectè, & in ordine ad spiritualia. Nam argumentor, quoniā si Papa non iudicaret eodē modo tēporalia, vti iudicat spiritualia, D. Paul. locutus fuisset æquiuocè, at admissa æquiuocatione nulla vis inesset verbis Pauli. Nam dicens Apostolus: [Nescitis, quoniam Angelos iudicabitis, quātò magis secularia?]

cularia?]si respiciendo res spirituales, directè iudicium esset intelligēdum, respectu autem sæcularium indirectè verbū illud,[iudicabitis]omnino erit æquiuocū. Infertur etiam vis verbis, siquidem Apostolus dicens:[Nescitis quia Angelos iudicabitis, quanto magis sæcularia?]Argumentatur Paulus à maiori ad minus, vt dicunt Logici affirmatiuè, dicens: si spiritualium, scilicet Angelorum potestis ferre iudicium, multò magis temporalium: notulæ illæ, [multò magis] denotant, quòd si Pontificibus conuenit iudicium rerum spiritualium, multò magis directè conueniet iudicium temporalium. Quod si directè intelligatur res spirituales iudicandas fore à Summis Pontificibus; & temporales indirectè, tunc non multò magis, sed multò minus iudicabuntur. Vrget argumētum, sed breui solutione diluetur. Huic obiectioni respondeo, argumentum D. Pauli bene concludere, etiam si intelligatur indicari sæcularia in ordine ad spiritualia. Bene enim sequitur: si Angelos iudicamus, qui sunt spirituales, quantò magis sæcularia, si congruunt spiritualibus? Dico præterea argumentum Pauli esse à maiori ad minus affirmatiuè, quasi dicat:[Si spiritualia iudicamus:] ergò magis sæcularia. Nam vt sæcularia deseruiunt spiritualibus, magis iudicantur: cum enim non pertineant directè ad Summum Pontificem, sed indirectè, magis est quòd vt sic subijciantur iudicio ipsius Papæ.

61 Secunda† obiectio: Christus Dominus fuit Rex temporalis, & Pontifex spiritualis: ergo & Summus Pontifex. Antecedēs probatur Matth.28.[Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra]& Psal.2.[Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.] Et Ps.71.[Dominabitur à mari vsq; ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarū.]& Zachar.9.[Ecce rex tuus venit:]& alijs pluribus locis, vt Ioānis 13. Luc.10. Apoc.1.& 19. Ad Hebræos.1. Consequentia vero probatur, quia Christus Dominus tradidit Petro, tanquam suo vicario, potestatem quam ipse habuit ad pascendas oues: eas illi commisit, & successoribus eius. Patet etiam ex illo Ioānis 20. quod dixit Dominus post resurrectionem suam Apostolis:[Pax vobis: sicut misit me Pater, & ego mitto vos:] sed pater ipsum Christum misit cum potestate dominij temporalis supra totum orbem: ergo Christus eadem potestate misit Apostolos, maximè Petrū, & per consequens Sūmum Pontificem Petri successorē.

Ad hanc obiectionem, omisso antecedenti, quatenus petit illam quæstionem, an Christus fuerit Rex temporalis, de qua statim resolutoriè disseremus, (nam illam copiosissimè in vtrāq; partem disputat Bañes de iustitia præambulis de dominio ad q. 62. q.4. dubio.1. quem tute videtis & Aragon de Iustitia & iure. q.67. art.1. pag.324. col.2.§. cæterum) respondeo tamen negandā esse consequentiam,
62 etiam concesso antecedenti: † non enim omnem potestatem, quam habuit Christus etiam in quantum homo, communicauit Summo Pontifici: nam potestatem excellētiæ, quam habuit in sacramentis, non communicauit Summo Pontifici, vt docet D.Tho.3.p.q.64.art.4. ad primū, licet potuisset communicare, si voluisset, vt eodem art. docet D.Thomas. Papæ autem solùm oues suas, id est, fideles, commisit. Præterea Christus poterat sacramenta instituere, & miracula propriâ virtute facere, quæ non potest Pōtifex. Itē poterat absoluere à peccatis sine sacramētis, quod Papa non potest (patet de Magdalena & alijs)

alijs) solū ergo eam potestatem Papæ cōmunicauit, quę puro homini cōmunicari poterat, & quæ necessaria erat ad gubernādos ita fideles, vt sine impedimento vitam æternam consequi possent. Ita Bellarmin. lib. 5. de potestate Papæ. c. 4. col. 852. §. adde. De hac re Soto. 4. dist. 1. q. 5. art. 4. dub. vltimo, Bañes loco citato. Ad illud verò quod additur, † dico, quòd Pater
63 misit filium non ad exequendum dominium temporale, sed spirituale: & ita misit suos Apostolos, & sic possunt verificari illa verba Ioannis. 20. etiam si non contulerit dominium temporale suis Apostolis. Præterea dico, quòd si illa autoritas aliquid probaret, non tantùm conuinceret B. Petrū habuisse dominium temporale suprà totum orbem; verùm etiam & reliquos Apostolos, quod tamen falsissimum est. Ita Bañes loco citato dub. 2. pag. 146. folut. ad 1. de hac etiam quæstio. videndus est Salon de iustit. & iure. q. 4. art. 4. per totum.

Hic aduerte celebrem doctrinam esse illā ab Aragon. de iust. & iur. q. 67. art. 1. §. & si quis adhuc instet, ad-
64 ductam, vbi notat quòd † licet dirigere principes sæculares in finem conueniat tam Pontifici, quam Christo; diuersimodè tamen. Nam in Pontifice, quia eius capacitas finita est & limitata, multotiesq; latet ipsum ordo & proportio rerum temporalium in finem spiritualem, non fuit conueniens, vt ad Papam spectaret omnibus modis rerum temporaliū dominium, sed solū iuxta taxatum & præfixū Canonem, quò secūdùm humanę intelligentię modū ipse Papa valet dispicere, quā viā tēporalia spiritualibus deseruiant. At verò in Christo, quia eius intelligentia nullis finitur limitibus, & nihil est in rebus tēporalibus considerabile, quod prout ab ipso dirigitur, & ordinatur, non deseruiat in finem supernaturalem, cōtrarium euenit. Ideoq; nihil penitus est temporale, quod Christi Domini augustissimū Imperium, potestatem, ac dominium aliquā ratione subterfugiat ac prætereat, quę omnia veniunt intelligēda, si teneamus Christum habuisse dominium temporale, vt vult Aragō loco citato, cuius cōtrarium defendit Salon eiusdem professionis loco citato. Placet nihilominùs aliquid de temporali Christi Regno supradictis addere, quia commodiorem in fine huius solutionis sibi vendicant locum, ideò hîc eam annectere visum est.

65 Dubium † ergo est, vtrùm Christus fuerit verè ac propriè Dominus, & rex totius orbis, & omnium rerum creatarum, secūdùm quòd homo est, non tantùm spiritualis Rex, ac Dominus, sed verus, absolutus, proprius atque adeò temporalis; tam verè & propriè quàm quilibet rex suarū ditionum & vnusquisq; hominum dominus est suarum rerum, eò quòd illis in omnē vsum potest citra alicuius iniuriam vti: vbi de regno, & dominio mixtim loquimur, cū in Christo par sit, vtriusque ratio.

Pro cuius dubij resolutionē nota ex Almaino lib. de potestate Ecclef. c. 8.
66 quòd aliud † est quærere, an Christus fuerit Rex; aliud verò, an fuerit Dominus: nam potestas regendi nihil aliud est, quā iurisdictio temporalis, cuius actus sunt iusta præcipere, mala pro-
67 hibere, &c. † dominium autem est ius vtendi re aliquā in omnem vsum. Ex quo fit posse aliquem esse regem rerū quarum non est dominus, & similiter dominū, quarum non sit Rex. Rectè igitur Aristot. 1. Politic. cap. 3. Ius Regium (inquit) non est dominatiuum, quicquid Conradus in tractat. 1. de contract. dicat. Et id patet, nam si Rex fieri velit dominus eorum quorum est Rex, est tyrannus qualis

nunc

nunc temporis apud Turcas se res habet quorum Rex, Turca (scilicet) magnus, rerum omnium dominium sibi arrogat: quod licitum esse putauit Hostiens. in sum. titu. de præscript. §. quæ autem. Et quanuis hæc ita sint, in Christo tamen non est necesse ita distinguere, cùm in eo ius dominatiuum, & regium pari passu currant.

Secundò notat, quòd in Christo aliud est quærere de eo vt Deus, & aliud vt homo. Et quidem de Christo, vt Deus est, minimè dubitamus, nec vllus dubitat, nisi ille fortasis Auerroes Ethnicorum erroribus obcæcatus.

Rursus tertiò aliud est quærere de Christo hic apud nos diuersante, & mortalem vitā agente aliud de Christo post resurrectionē, & vt nunc perfectè gloriā ambustus ad dexteram Patris residet in excelsis: quanuis huius vltimæ distinctionis nullam ferè vidimus apud doctores, qui præsentē controuersiam agitent, fieri mentionem: cū tamen oculatissimè eam obseruare deberent, qui huius quæstionis difficultatem attingere desiderāt:

68 Nota † quartò, maximè differre hæc tria: esse Regem & dominū iure, actu, vel vsu. Sit exemplum: Primogenitus Regis, qui iure successurus erat in regno, qui ingressus religionem, vel cœlibem vitam volens agere, abdicat à se omninò ius illud succedēdi: tunc filius secūdus natus habet illud ius succedendi, & defuncto patre, succedit in actuali dñio regni, sed vel morbo correptus, vel aliā ratione impeditus committit in vniuersum gubernaculæ totius Regni affini, vel amico sibi charissimo. Ex his tribus primus ille erat quidem iure princeps, & propriā sponte, neq; actum neq; vsum regnandi voluit habere. Secundus est quidē iure & actu princeps, non tamen vsu. Tertius solo vsu dominatur, & præest nec tamen est rex.

69 Quintò nota † esse Regem, dupliciter stare: vno modo habitu, alio modo actu, vsu & exercitio.

70 His suppositis, dico primò. Christus Dominus non fuit Rex tēporalis iure hæreditario. Hoc fit dictum contra Burgēs. super Matth. c. 1. addit. 2. con. 3. Armach. lib. 4. de quęst. Armeniorū, c. 15. & 16. & Ioan. Baconū, vt refert Vual. lib. 2. doctri. art. 3. c. 76. Probatur Ierem. 22. vbi prædicitur de semine Dauid post Regem Iechoniā nullum iam ampliùs Regē, qui temporaliter regnaret, futurum esse his verbis. [Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum, sterilem virū, qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine eius vir qui sedeat super solium Dauid, & potestatem habeat vltrà in Iuda.] Secūdò: Gen. 49. dicitur: [Non auferetur sceptrum de Iuda, &c.] Christus nasciturus erat eo tempore, quo nullus esset Rex Israel ex tribu Iuda, & defecisset re verā in illā tribu sceptrum Israelis, at non defecisset, si Christus esset natus Rex tēporalis Israelis iure hæreditario, & legitimā successione, cum esset ex tribu Iuda. De hoc dicto vide Bellarmi. lib. 5. tom. 1. c. 4. col. 850. §. non habuit, & Salon. de iustitia q. 4. art. 4. col. 419. §. his positis. Victoria de potest. Ecclesiæ. q. 5. num. 15. & Soto de iust. lib. 4. artic. 1. Bañes q. 4. de dominio, dub. 1. con. 1. col. 138. §. pri. conclusio. Mēdoça in relect. de dominio Christi. §. 14.

71 Dico † secūdò: Christus nō fuit Rex temporalis electione. Ita tenent Bellarminus loco citato, & Mendoça. Probatur Lucæ. 12. dixit Christus: [O homo, quis me constituit diuisorem aut iudicem inter vos?] Quasi dicat, nec Imperator, nec Respublica me elegit: & Ioann. 6. [Cum cognouisset (inquit Ioannes) quia venturi essent, vt facerent eum Regem, fugit iterum

iterum in montem:] ergo apparet eũ noluisse acceptare electionẽ. Quod verò Christus nõ fuerit rex iure belli, patet, quia Christus bellum solùm gessit in principes tenebrarum. Patet Ioã. 12. Nunc princeps mundi eijcie-
72 tur foras:] ergo nec fuit rex iure belli.

Dico tertiò† Christus D. nõ fuit rex tẽporalis, quatenus homo: nã quãuis potuerit habere ius dominandi vniuerso orbi tam in spiritualibus, quàm in tẽporalibus eo ipso, quo humanitas illa erat vnita verbo Dei, noluit tamẽ habere tale ius, vel dominiũ in tẽporalibus, quale principis sæculares habent, & consequenter neque actu, nec vsu fuit rex, temporalis vniuersi.

Hoc dictũ sit cõtra Bañes loc. cit. Hostiens. c. quod super his. de voto. Almain. loc. cit. Turrecre. lib. 2. sum. c. 96. Nauar. de iudicijs. c. noui. 3. not. 3. n. 9. & Arag. de iust. & iur. q. 67. art. 1. §. cæterùm, & cõtra Mendoç. loc. cit. §. 14. & 15. & seqq. Nostræ tamẽ sententiæ adhæret Victoria loc. citat. §. 17. Soto loc. cit. Sal. loc. cit. col. 420. §. Christus.
73 Probatur.† Christus tribus titulis potuit vniuerso orbi dominari, nõ modò in spiritualibus, sed & in temporalib. quos autores cõtrariæ opinionis afferũt ex D. Bernardo: iure nimirũ creationis, merito redẽptionis, & dono Pa-
74 tris. Tũ sic arg.† dominiũ omniũ rerũ Christo conueniens iure creationis, nõ est tẽporale, nec sæculare actu nec vsu: sed illud idẽ diuinũ, quod cõuenit Verbo, cui vnita est illa humanitas: Christus enim non est creator quatenus homo, sed quatenus Deus nec cõuenit illi nomẽ creatoris, nisi per idiomatũ cõmunicationẽ. Merito redemptionis; sicut redẽptio eius non fuit à corporali vel sæculari captiuitate, sed à spirituali tãtùm & æterna, ad Ephes. 1. [In quo habemus redẽptionem per sanguinẽ eius, remissionẽ peccatorũ, secũdùm diuitias gratiæ eius, &c.] ad Titum 5. [Dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate. Ita & iure redẽptionis habet hãc potestatẽ in vniuersum, vt ad finẽ redẽptionis (qui est salus animarũ) possit ipse Christus omnibus rebus vti, & præcipere quæ huic fini viderit esse necessaria, vel expedire: quæ sanè potestas spiritualis est, nõ temporalis, nec sæcularis. Dono Patris, sicut duo munera illi venięti in mundũ fuerũt à Patre cõmissa, aliud magistri & doctoris, aliud verò Redẽptoris: ita ipsi Christo, quatenus homo est, ea tãtùm tributa fuerũt, quæ ipsi velut doctori & legislatori Euãgelij, fundatoriq; Ecclesię, vel vt redẽptori cõueniebãt, ad quæ munera tẽporalis potestas, qualis in principibus huius sæculi existit, nihil omnino cõducebat, sed ea tãtùm, quæ de tẽporalibus disponeret in ordine ad spiritualia, & salutẽ animarum æternam. Ergo ex his tribus titulis non probatur temporale dominium.

Secundò argum. ad hominẽ ex cõcessis, ab autoritatibus contrariæ opinionis. Dicũt Christũ esse dñm tẽporalẽ, quatenus tẽporalia ordinãtur in finẽ supernaturalẽ: at potestas Papę secũdùm prædict. in tẽporalia cũ ordine ad spiritualia non est tẽporalis, sed
75 spiritualis, cũ omnis † denominatio à formali fine sumẽda sit: ergo Christi potestas, quã habuit in ordine in tẽporalia, non est dicẽda potestas tẽporalis, sed spiritualis & supernaturalis.

Huic argumento aduersarij dũ eius robur senserunt, solutionẽ adhibent, negantes consequentiam. Nam li-
76 cet† ad Papã spectet dirigere tẽporalia ad spiritualia, & similiter ad Christũ, diuersimodè tamen: nã (vt iam in solutione argumenti illius, cuius occasione hoc dubiũ inseruimus, annotatũ fuit) Papa non cognoscit omnimodã proportionẽ & modũ, quo temporalia ordinantur in spiritualia: at Christus

Dominus plenus scientiâ, & perfe-ctissimâ omniũ rerũ cognitione exornatus omnino cognoscit omnes planè vias & ordines, quibus sęcularia in seruiũt spiritualibus. Ex quo colligũt hi autores nõ eodem modo quadrare Papę sęcularia in cęlestia dirigere, vti Christo Seruatori nostro, qui cum sit summa sapiẽtia, scit omnia quæ in tẽporalibus latent, quod sanè minimè conuenit Papæ, propterea quòd sæpius eũ latet ordo & proportio rerũ tẽporaliũ in finẽ supernaturalẽ. Quarè isti opinantes dicunt Christum esse regem tẽporalem, quod non competit Papæ, quanuis vterq; tẽporalibus imperet, & vtatur in ordine ad spiritualia. Ita Mẽdoça & Aragon. loc. cit.

Sed contra hãc solutionẽ, quæ vim argumenti non tollit, sic obsto: quoniã hoc discrimen, quod isti inter Papã & Christũ assignãt, licet verissimũ sit (qũod ego libenter admitto, & eius subtilitatẽ laudo) hoc tamẽ solùm pręstat, vt potestas spiritualis Christi maior & excellentior sit, & ad plura se extendat, quàm potestas Papæ, nõ tamen efficit, quin vtraq; sit spiritualis. Siquidem cum harum potestatum denominatio à fine proprio earũ sumẽda sit (vt sæpe memini me dicere) sæcularis, temporalisq; potestas est, quæ tẽporalia respicit in ordine ad finem, bonumq; tẽporale Reipublicæ, qualem habent huius sæculi principes, & qualẽ, nec Christus habet, nec Papa: quæ verò eadem temporalia respicit quantũuis plenissimo iure, nõ tamen aliter, quàm in ordine ad finẽ supernaturalẽ & spiritualem, spiritualis dicẽda est, si propriè & exactè loqui velimus, nõ pro libito: huiusmodi autem fuisse potestatem, quam Christus habuit in tẽporalia, satis ex dictis cõstat.

77 Ex his deprehendere curiosus lector poterit rationem, ob quam Papa nusquam vnquam appellatus est rex terræ, neq; dictus vnquam est habere vniuersale terum dominium, aut esse heres vniuersorum: sed quoties de eius potestate fit mentio, semper ijs nominibus describitur, quæ ad spiri-

78 tualia pertinent, Nam† dicitur sacerdos, Pontifex, Episcopus, Papa, pastor, pater, &c. Sed quęrat fortassis aliquis, quare Christus non solùm his, sed & alijs augustissimis nomẽclaturis gaudeat, putà, heredis vniuersorũ, regis, principis, imperatoris, &c. Nam si potestas spiritualis satis est ad hoc, quòd Christus dicatur rex & dominus, hæres vniuersorũ, &c. Iam Papa, qui vniuersali fungitur potestate spirituali, dici etiam posset rex & dominus, &c. Propter hoc argumentum aduersatij dicunt esse necessariò concedendã in Christo aliam potestatem, videlicet temporalem, ratione cuius rex dominus, & heres rerũ dici possit. Ita Mendoça loco cit. §. 14. pag. 675. lit. A. ego tamen aliter litem hanc dirimere decreui.

79 In eam igitur quartò dico, Christus† Seruator noster licet actu & vsu rex nõ fuerit, habitu tamen & iure habituali verus, & proprius rex fuit. Hoc dico, mediã viâ incedendo inter omnes quotquot sunt autores; sit tamen contra Victoriam loco citato, & Salon loc. cit. col. 422. §. affirmamus. Probatur, nã Christo vt docẽt Theologi 3. part. multis in locis tribuendum

80 est † id, quod nõ inuoluit repugnãtiã nec imperfectionẽ, sed eius dignitatẽ magis commendat: at esse regẽ habitu, non inuoluit repugnantiã, imò cedit in maximam Christi Domini perfectionem, ergo tribuendum illi est. Respondet Victoria & Salon inanem esse hũc habitũ in Christo, cùm illud non exequatur, nec in actũ prorũpat,

81 & (vt ex Philosopho patet) † frustra est potentia, quæ non reducitur in actum. Ita Victoria num. 27. fol. 41. pag.

pag.2.in fine, Cui solutioni subscripsit Soto loc.citato, arguens in hunc modum: Dominus nunquam fuit vsus hac autoritate: ergo frustra fuit in illo. Dico hanc consequentiam nullam esse; non enim sequitur: mammæ generantur à natura ad alendam sobolem: igitur in masculis erunt frustra: alæ datæ sunt auibus ad volandū, igitur struthiocamelus habet illas frustra; consequentia certè nulla est. Ostēdo, quòd multæ potentiæ in natura sunt frustra, vt quotidie videmus, & inde nullum sequitur incommodum. Puer (verbi causa) est in potentia ad emittendam barbam, & moritur; potentia illa est frustra. Infans est in potentia ad ambulandum, & emittendos dētes, & moritur; frustra est hæc, & illa potentia.

Sed altiùs repetito principio possumus ex Theologia instare. Nō est improbabilis opinio Theologorū dicētiū habitum fidei manere in patria in beatis, nec inde sequitur esse frustra, nam ad ornatum illis reperitur. Item, potentia generatiua in diuinis reperitur in Filio, & Spiritu sancto, vt docent Theologi in 1.p.& 2. sentent.& nihilominus ex hoc quòd Filius, & Spiritus sanctus nō generēt, nō negatur illis hæc potentia. Item, Præscitus habet potentiā vt saluetur, ex hoc tamen quòd nō saluetur, nō deducitur illā potentiam ad saluandum debere præscito denegari. Quod igitur ad argumētū attinet, respōdemus nō fuisse frustra in Christo habituale dominiū temporale, quoniā fuit ad ornatū, vt mammas masculis construxit natura, quemadmodū Auerroes adnotauit, aduersus Galenū disserendo. Et quoniā cum discipulis D.Tho. iam nostra fertur cōtrouersia, idcirco huius sancti doctoris respōsio est adducēda; inquit enim 3.p.q.59. art.4. (dū explica-
82 ret illud. † [Regnū meū nō est de hoc mūdo] hoc à Saluatore fuisse dictum, non quòd careret regiâ potestate tēporali; sed quoniam eâ noluit vti: hęc sunt eius verba.

83 Tertiò † probatur nostra conclusio, nam quoniam ad Christi dignitatem pertinebat, vt haberet omnipotentiā respectu rerū omnium, ita vt posset mouere orbes cælestes, nō minùs atq; Angelus, nō minùs calefacere, quàm ignis: ideo quatenus homo, & vt erat viator, hāc illi Pater cōtulit dignitatē, vt docet D.Tho.3.p.q.13.art.2. Rursum Christus eadē ratione iudex omniū erat, id est, habebat ius statuēdi, & iudicādi de omnib⁹, quod tractat idē D.Tho.3.p.q.59.art.4. Et patet ex illo: Potestatē dedit ei iudiciū facere, quia filius hominis est, Ioan.17. vbi de se in hac vita existēte, & secūdùm quòd homo erat, perspicuè intelligit, dum loquitur per verbū preteriti, [dedit:] & dicit; [quia filius hominis est:] at quod esset rerum omnium dominus, quòdq; tam corporū, quàm animorū esset rex, ad eius dignitatē pertine-
bat, imò vt in illo art.4. ad primū do-
84 cet D.Tho. † potestas iudicis sequuta est in Christo regiam dignitatē: & (vt notabat Abulens. super Matth.25.q.327.) iudicium in iudicante requirit dominium, ad Rom.14. [Tu quis es: qui alienum seruum iudicas?] ergo cum Christus in natura assumpta sit omniū iudex, omnium quoq; debuit esse rex, licet regis & iudicis noluerit in tēporalibus administrare potestatem. Benè ergo Didacus Stunica super Zachariam, cap.9. Ecce Rex tuus venit: Christum quatenus hominem tanto amore prosequutus est Pater, vt sicut ipse è corpore atq; spiritu cōpositus erat, ita eum regem spirituū, & corporum fecerit, & tam latè eius regnum & imperium pateret, quàm ipsius Dei, vt nihil Deo subditum sit, quod non Christo subijciatur. Præ-

rereaPaulus, qui proChristi gloria singulariter dimicauit, omnia dicit Patrē subiecisse sub pedibus eius, scilicet Christi. 1. Corint. 15. Quia verò ram illimitatè, & tā exaggeratè dixerat, omnia subiecta esse Christo, ne quis inde ansam assumeret, existimādi etiā Patrem ęternū sub Christi regno & dominatione cōprehendi, necessum iudicauit Paulus, Patrē nominatim excipere. Vnde subdit: Cū autē dicat: [Omnia subiecta sunt ei,] sine dubio voluit accipi: pręter eū, qui subiecit ei omnia. Porrò, si(vt habet
85 iurisprudentiū regula) exceptio † facta firmat regulā in contrariū, iam ex eo quod Paulus excepit Deū tantùm à subiectione Christi, visus est reliqua omnia, nullo prorsus excepto, sub Christi regno ac ditione posuisse. Et rursus Hebræ. 1. [Quē constituit heredē vniuersorū.] Vniuersorū(inquit) vt neq; terrena, & tēporalia eius effugiāt potestatē, & heredem ait, vt absolutus & proprietarius dn̄s esse significaretur, quod ad Philippēs. 2. distinctius adhuc exprimit, dicens: [In nomine Iesu omne genu flectatur, cælestiū, terrestrium, & infernorū,] nimirū quia cælestia, terrestria, & inferna Iesum vt verum Dominū agnoscunt, &
86 confitentur. Nec valet solutio † Victoriæ, hæc loca dicentis esse intelligēda de spirituali potestate. Nā his verbis Paulus non tantùm spiritualem, sed absolutam, totalem, & vsquequaque perfectā potestatē Christo assignat. Quòd verò de Christo vt homine in his locis sit sermo, nullus qui Theologiā vel à limine salutauit, indubiū vocat. Vnde glos. ad Ephes. 1. illa verba: [Omnia subiecit sub pedibus eius] sic declarat, idest, [sub eius humanitate.] Non enim sine causa & temerè excellēs illud Epitheton, Rex regū, & Dominus dominantiū Apoc. 10. in femore gestabat scriptū ipse Christus, nam per femur significatur humanitas Christi, vt habet D. August. de ciuit. Dei lib. 16. c. 33. D. Hierony. ad Principiā, & ex Neotericis Albert. Pighius lib. 5. Eccles. Hierarch. c. 3. qui fusè de
87 his agit. Vnde † antiquitus in femore iurabant Patriarchæ Gen. 24. 52. 47. & 51. id est, per Messiā, qui vi facultatis generatiuę circa femora vigentis generandus erat verus homo. Nemo ergo iure nostrā sentētiam poterit inficiari, negādo hanc dignitatē Christo, cui aliæ diuinę inerant dignitates.

Sed restat modò ab Autoribus cō-
88 trariæ opinionis † inquirere (præsertim si gloriæ Christi cupidi sunt) cur Christus hic viuēs non habuit vtrāq; potestatē temporalem & spiritualem? nunquid, quia nō possunt coniungi in vna persona? minimè, quoniā in Melchisedech in lege naturę. Gen. 14. cōiunctæ sunt hæ duæ potestates, fuit enim rex, & sacerdos, & primogeniti iure legitimo vtramq; habebant dignitatē, vt tradit Turre-crem. libr. 2. sum. c. 116. ad tertiū, sed & in Moyse vtraq; potestas resedit. Et quoniā de tēporali clarum est, probatur de spirituali, ex eo quòd etiā fuit sacerdos, vt liquet ex Psal. 98. [Moyses & Aarō in sacerdotibus eius:] vbi Genebrardus plures accumulat Patres asserentes Moysen fuisse sacerdotē. Quinimò nec vllus cōtradicere poterit, si addiderimus Machabæos simul fuisse Pōtifices, & duces Israel. Nunquid quia non decuit Christū? at certè maximè decuit, licet eam non debuerit exercere, sicut neque exercuit iudicis officiū & tamen habuit ipsum. Nūquid Christus erat hoc gladio temporalis potestatis abusurus? Hoc certè impium est & blasphemū. Nunquid quia hæc potestas, ac rerum proprietas impedimento futura erat Apostolicæ, Euangelicæ, ac prorsus diuinæ perfectioni, quam ipse Christus profitebatur?

tur?Neq; hoc sanè. Nam licet nos multùm retardemur à perfectione per rerum proprietatem [nemo enim militans Deo, implicat se negotijs sæcularibus] ait Paulus, hoc tamen prouenit ex nostra imbecillitate. Quam-
89 obrem † monachis priuata rerum possessio, & administratio prohibita est, quia ipsos impediret à perfectione: quæ tamen possessio Episcopis est concessa (licet fuerint aliquando monachi) eo quòd eorũ prudentia maior mens capacior, virtus solidior, & præ-
90 stantior esse præsumitur: Sunt † enim Episcopi in eminẽtiori ac perfectiori statu constituti, quàm sint religiosi, & idcirco bonorũ etiam temporalium potuit & debuit ipsis cura demãdari, vt per horum bonorum vsum, multam sibi & Ecclesię salutẽ spiritualem cõparẽt: Ergo idẽ in Christo Domino affirmandum est, nimirum nequaquam ipsum à perfectissimo, & edi-rissimo totius virtutis & sanctitatis culmine vel latum vnguem remoneri, per hoc quod rerum omnium dominium ac proprietatem sibi assumpserit, nulla ergo ratio assignari potest ob quam deneganda sit Christo prædicta habitualis potestas. Hoc tenent plures doctores, Antoninus 3. p. tit. 22. cap. 5. §. 8. & tit. 3. cap. 2. initio. Burgens. Matthæi. 1. additio. 2. conclus. 3. Abulens. Matth. 25. quæst. 327. Galatinus libr. 4. de Arcanis Catholicæ veritatis, libr. 4. cap. 26. 27. 28. Viguerius cap. 17. de statibus Ecclesiæ. §. 1. vers. 18. Aluarus Pelagius lib. 1. de planctu Ecclesiæ art. 37. & 40. & 59. Almaynus de Potestate Ecclesi. cap. 8. & 15. Armachanus de quæstionibus Armen. cap. 16. & Theologorum princeps D. Thom. 3. part. quęst. 59. art. 4. ad. 1. Et expresiùs opusc. 20. libr. 3. de regimine principum. cap. 12. & 13. Arboreus lib. 3. suæ Theosophiæ. c. 5. & Canus in lect. super 2. 2. quæst. 62. art. 1. vbi de dominio disseruit. His plures Iurisprudẽtes subscripserunt. Nauarrus in c. nouit. de iudicijs. loc. citat. Aluarus Pelagius loc. alleg. Turrecremata super. can. duo sunt. 96. dist. ar. 3. in solut. ad 2. ration. & cap. cum ad verum, eadem distinct. artic. 4. & lib. 2. summ. cap. 116. ad primam obiectionẽ Et Ioann. Fab. l. cunctos populos. C. de summ. Trinit. Hostien. cap. quod super his. de voto. qui omnes ad minus concedunt in Christo Domino esse habitualem potestatem temporalem.

91 Ex quibus † colligo in Christo verè ac propriè fuisse habitualem potestatem, Regiam & temporalẽ. Quòd si Mendoça & Aragon in hoc sensũ loquantur, non contradicam. Quare loca sacræ Scripturæ negantia potestatem temporalem, videlicet Ioan. 18. [Regnum meum non est de hoc mundo,] & aliud, quando fugit Christus ne illum vngerent Regem populi, sunt intelligenda de vsu & exercitio. Quæ verò affirmant Christum esse regem, vt illud Matth. 28. [Data est mihi omnis potestas &c.] Ioann. 11. & 13. [sciens quia omnia dedit ei pater in manus] Luc. 10. [Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.] Psalm. 2. postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam,] & Psal. 71. [Dominabitur à mari vsq; ad mare,] & ad Hebræos 1. [Quem constituit hæredem vniuersorũ,] & Apoc. 1. [Princeps Regum terræ,] & 19. [Rex regum, &c.] quæ intelligi possunt de regno habituali, ne videamur Christi dignitatẽ tam arctissimis limitibus premere.

Quintò igitur, hæc quarta prędicta opinio probatur ex sentẽtia Bernardi de consideratione ad Eugenium dicentis: [Quid tu denuo vsurpare gladium tentas, quem semel iussus es ponere in vagina? quem tamen qui tuum negat, non satis mihi videtur

tur attendere verbum Domini dicẽtis sic: Conuerte gladium tuum in vaginam; tuus ergo, & ipse tuo forsitan nutu, etsi non tua manu euaginandus: alioqui si nullo modo ad te pertineret, & is, dicẽtibus Apostolis. Ecce gladij duo hic non respondisset Dominus, dicens: satis est, sed nimis est:] vterq; ergo Ecclesiæ, & spiritualis (scilicet) gladius, & materialis: sed his quidem pro Ecclesia, ille verò ab Ecclesia exercẽdus, ille sacerdotis, sed is militis manu, sed sanè nutu sacerdotis, iussu imperatoris: vbi vi-
92 des verba Bonifacij † VIII. in extrauag. vnam sanctam. ex Bernardo magna ex parte esse desumpta. Libet etiam alia verba Bernardi II. de considerat. ad Eugeniũ subiungere. [Age (inquit) indagemus aliud diligentius, quis sit, quã geras (videlicet) pro tempore personam in Ecclesia Dei, quis es? sacerdos magnus, Summus Pontifex. Tu princeps Episcoporũ, tu hæres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, Patriarcharu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, autoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus.] Plura alia subiungit quibus dignitatem & potestatem Summi Pontificis extollit. Cum verò dicat, [Autoritate Moyses, Iudicatu Samuel,] manifestè docet in eo esse potestatem circa temporalia, sed non directè: ergo indirectè & cum ordine ad spiritualia.

93 Ex omnibus † hactenus dictis colligunt Victoria & Sotus, alijque doctores loco citato, exigente id fidei & boni spiritualis conseruatione, posse Papam reges deponere, atq; ea ratione meritò trãstulisse imperiũ à Græcis ad Germanos, deposuisseq; Fredericũ, & priuasse Lusitaniæ regem administratione, vt nuper dicebamus.

Vbi velim aduertãt, qui huius opinionis apicem attingere volunt. Quod etsi Papa possit reges deponere, non proinde sequitur † illum posse
94 nouos reges creare, non concurrentibus ad electionem illis, ad quos ius eligendi pertineret, quales essent respublica, & optimates ius. Ita habet Turre-cremata in sum. Eccl. loc. cit. & Palud. loc. cit. Addit tamen doctissimus Pater Victoria, quòd si † Respu-
95 blica aliqua Christiana vellet sibi eligere regem infidelẽ, aut alium, vnde spirituale bonum nõ leuiter periclitaretur, & admonita nollet desistere, tunc Summus Pontifex posset id impedire: etsi Respublica resisteret, posset alium creare loco illius, etiam reclamante Republicâ.

Præterea colligunt: si princeps ali-
96 quis aut hæreticus, aut scismaticus electione fieret, tũc etiam posset Papa vti gladio temporali, & aduersus eum procedere vsque ad depositionem, & expulsionem illius à regno: eodemq; modo si princeps † aliquis,
97 hæreticis, scismaticis, aut alijs infidelibus Ecclesiam impugnantibus, auxilium præstaret, vel aliquod aliud efficeret, quod in Ecclesię detrimentum cederet, posset similiter vti gladio temporali aduersus illum. Item etiam contendentibus Christianis regibus inter se circa principatum aliquẽ, aut circa quoduis aliud tẽporale, & in bella ruentibus, si inde meritò maximũ detrimentum in spiritualib. timeretur, vel quod interim fidei hostes deuastarẽt Ecclesiã, vel quod sequerẽtur grauissima damna spiritualia, & peccata, quæ ex huiusmodi bellis solent inter Christianos oriri, posset Papa ad vitanda ea mala cognoscere de huiusmodi causa, proferreq; sententiam eis inuitis, tenerenturq; stare illi sententiæ. Si verò id non facit (ait Victoria Albert. Pighius, Durandus, Turre-cremata, & alij) non est

est, quòd ad id non habeat potestatem iure diuino sibi concessam, sed quia non audet, timens, ne deinde sequatur rebellio à sede Apostolica, aut alia incommoda grauiora: secus
98 autem non est † potestas in Summo Pontifice iudicandi directè causas, litesque & contentiones temporales, neque infirmandi eas leges ciuiles principum sæcularium, quæ à supernaturali fine non deuiant. Præterea
99 neque Papa † potest statuere, vt à iudicibus sæcularibus ad ipsum appelletur in ijs, quorum cognitio ad sæculares potestates spectat, quod patet ex Alexand. III. c. si duobus. §. deniq; de appellat. qui ait [: Quæris, si à ciuili iudice ante iudicium, vel post, ad nostram audientiam fuit appellatum, an huiusmodi appellatio teneat: Tenet quidem in his, quæ sunt nostræ iurisdictioni tēporali subiecta, in alijs verò, etsi de cōsuetudine Ecclesiæ teneat, secundùm iuris rigorem credimus
100 non tenere; quia (videlicet) † tribunal sæculare in rebus temporalibus à Sum. Pontifice est exemptum.]
101 Deinde colligo, quòd cōdentibus † principibus leges, quę in graue detrimentū proximorū tendāt, ac foueāt peccata, potest Papa præcipere earū cōditoribus, vt illas reuocent: quòd si noluerint, potest eas reuocare, eoq; ipso vim omnē amittēt, quāuis essent tales, quæ seclusa reuocatione vim possent retinere. Hoc pacto Papa abrogauit legem illam ciuilē, qua statuebatur malæ fidei possessorem posse certo quodam tempore præscribere ex c. vigilanti. & ex c. vnico, de præscription. est manifestum: illa namque præscriptio absq; pręscribētis peccato esse nō poterat, hominesq; ad rapinā, & alia peccata inuitabat. Valet ad id optima regula, quā tradit glossa ad c.
102 possessor. de reg. iur. in 6. quę talis † est: [Quando de eadē re contrariæ inueniūtur leges Imperatorię & Pōtificiæ si materia legis est res animarū periculū cōcernens, abrogatur lex Imperatoria per Pontificiā,] vti contingit in exēplo allegato, vbi lex Pontificia abrogauit legem Imperatoriam, quæ habetur in C. de pręscriptionibus trigint. vel quadrag. ann. quę non poterat seruari sine mortali peccato. At quando materia legis est res temporalis, non concernens animatum periculum, non potest lex Pontificiā abrogare legē Imperatoriā, sed vtraq; seruanda est, illa in foro Ecclesiastico, hæc in foro ciuili, quod valdè in hac materia notandū est ab omnibus opinantibus. At verò quādo aliquis princeps iniuriam alteri irrogaret in tēporalibus, Vnde graue damnū spiritualis boni cōmunis non immineret, causa illa ad Sum. Pont. non spectaret, nisi per modū fraternæ, seu potiùs paternæ correptionis, qualis est patris spiritualis, ac prælati ad sibi subditū, ad illū eruendū à peccato, quo pacto
103 † peccata omnia ad sedis Apostolicæ tribunal spectāt, vt c. nouit. de iud. dicitur, idq; non solùm, quando publica sunt, & scandalum pariunt, sed etiam quādo sunt secreta, pendentq; in futurū. Tunc enim ad Papam pertinet cohibere, & cōpellere huiusmodi peccatores, vt à peccatis egrediātur, non solùm censuris; sed etiam alijs pœnis exterioribus vt pecuniarijs, imò & carceris aut exilij, si peccatum id postulet, vt postulare solet concubinatus.

Sed hîc obiter aduertant, qui huius opinionis veritatem attingere student, quòd † non modò Papa
104 non habet dominium temporale supra totum orbem in ordine ad finem temporalem, verùm etiam neque habet dominium aliquod temporale ex traditione Christi. Habet †
105 tamen verum dominium temporale,

directè super ea bona tēporalia, quæ contulerunt Ecclesię principes Christiani, vt Constantinus, & alij. Quòd ex traditione Christi non habeat huiusmodi dominiū, probatur. Nam id vel constaret ex sacris literis, vel ex traditione: ex sacris literis id non colligitur, imò oppositum ex Matth. 20. [Scitis, quia principes Gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent inter eos; non ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister, & quicunque voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus: sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam, &c.] Ex traditione autem id non habetur, nam in Ecclesia non est talis traditio, vel si est, ostendatur. Quòd verò illud habeat super bona tēporalia collata Ecclesiæ à principibus Christianis patet: nam donatio facta à Principibus Christianis fuit vera donatio, cōferēs verū dominiū temporale ipsi Ecclesiæ, etiā in ordine ad finem temporalem. Et hoc patet in Constantini Imperatoris donatione facta Siluestro Pontifice, de qua habetur c. Constantinus. 96. distinct. & in c. futuram. 12. q. 1.

106 Ex his colligitur primò, † Papam neque ita habere potestatem, vt sit dominus orbis, aut vt nomen regis sibi vel imperatoris possit vendicare, neque ita, vt ab eo dominium iurisdictionis temporalis ad reges deriuetur. Ita Couarr. tom. 2. 2. part. relectio. §. non. num. 7. pag. 1061. col. 1. §. Tertiò hinc colligitur, vbi Bartolū meritò reprehendit contrarium dicentem: sed † potestas regalis est om- 107 nino diuersa à Papali, quę à Deo, mediante consensu & electione Reipublicæ regem sibi ad administrationē in temporalibus, finemq; naturalem constituentis, habet ortum. Ita etiam docet Couarru. pract. q. tomo 1. cap. 1. num 6. vbi declarat, quòd licet imperium & principatus sint à Deo constituta, hoc tamen ita intelligendum est, vt ciuilis potestas à Deo procedat mediatè, ab ipsa verò Republica, mediâ lege naturę electione, aut cōsensu populorum immediatè: text. in l. 7. tit. 1. part. 2. Papalis verò dignitas & potestas ortum habet à Deo per Christum eam instituentem ad regimen per comparationem ad finē supernaturalem duntaxat. Hoc patet ex Nicolao Papa in Epistola ad Michaelem Imperatorem, & c. cum ad verum, & c. duo sunt. suprà iam citatis, & Couarru. loco proximè citato, vbi dicit spiritualem potestatem à Deo immediatè procedere.

108 Secundò colligo ad Summ. † Pontificem viâ ordinariâ, cessanteq; fidei causâ, & exigentiâ, non qualicumq; sed admodum graui, per comparationē ad finem supernaturalem, neq; pertinere creare reges, & alias potestates laicas, neque etiam eas deponere, sed id pertinere ad Respublicas ipsas, ad quos sicut Reges eligere, sic etiam eos deponere pertinet, postulante id rectâ ratione, iustâq; occurrente causâ. Ita docet Aragon de iustitia quæst. 63. art. 2. dub. penult. §. & vt ad argumenta circa medium, & Couarru. loc. cit. Optimum tamen consilium est, vt quādo dubij alicuius potest esse suspicio, & quando non tota Respublica, sed maxima illius pars consentit, consulatur Sum. Pontifex, vt eius interueniēte autoritate id fiat, in maiorem causæ iustificationem, præsertim cum vt plurimùm bonum spirituale commune Reipublicæ inde pendeat: quo dato ad Papam pertinet suam interponere autoritatem, bonumq; commune censuris, & alijs modis iuuare, comprimēdo eos, qui id perturbare intendunt, quod com-

commune & spirituale bonum, salusq; spiritualis Reipublicę postulat. Atque ita postulante id maiori parte optimatum Reipublicæ Zacharias deposuit Childericū,& præfecit Pipinum Regno Gallię vt suprà diximus,& Innocentius adiutorem Regi Lusitaniæ dedit,de quibus lector iam
109 dicta superius consulat.Vnde † sequitur,quòd reges non dependent à potestate Pontificis, eo modo quo Episcopi cōstituti per diuersa loca, quos & creare & amouere potest tanquā supremus in spiritualibus Ecclesiæ pastor ac moderator, tametsi eos sine rationabili causa amouere non debeat.Neq; ita dependēt ab eo,perinde ac regni optimates dependent à rege,neque vt rex,vel alij principes ab Imperatore non exempti pendēt ab eo, etsi Imperator eos amouere nequeat,quin potius tā Reges ab Imperatore exempti, quàm Imperator ipse supremę sint potestatis in temporalibus à nullo dependentes:Quodā modo maior est dependentia Imperatorum Germanorum à summo Pontifice,quam aliorum regum Catholicorum eo quòd Germanicum Imperium populis, & Ottone III.consentientibus creatum sit dependenter ab approbatione, & summi Pontificis confirmatione.Infertur etiam, quòd licet Papa iurisdictionem habeat vniuersalem in temporalia bona Eccle-
110 siæ, † non tamen est illorum dominus, sed dispensator, & gubernator, qui proinde non ad libitum de illis potest disponere, sed solùm rationa-
111 bili causa,adeo † vt si illa donet absque aliqua causa,donatio sit nulla:& tam ipse,quam donatarius Ecclesiæ, ad quam pertinet. Ita.Turre cre.lib. 2.summ.c.113.propo.6. Caietan.2.2. q.43. art. 8.& Salon de iustitia.q.63. art.2.controuersia.3.dub.2.col.1014. §.ad 4.& D.Thom.ibidem art.2.ad.1.

& Caietan.opusc.de Indulgentijs.q. 1.de causa indulgentiarum,fol.42.Ratio illius est, quoniam huiusmodi bona non sunt collata summis Pontificibus,aut alijs prælatis Ecclesiæ, sed quædam Ecclesiæ Romanæ, quędam verò alijs Ecclesijs particularibus. Quo fit vt eorum dominium non sit apud summum Pontificem, aut alios Prælatos,sed apud Ecclesias ipsas,quibus talia bona donata sunt. Prælati
112 verò sunt dispensatores, & gubernatores eorum.At verò summ.† Pontifex,quatenus caput est Ecclesiæ vniuersalis, illorum omnium bonorum est dispensator, & gubernator vniuersalis,non solùm eorum, quæ sunt Ecclesiæ Romanæ, sed omnium vniuersim ad quascunque Ecclesias pertinentium,quæ eo ipso ad Ecclesiam vniuersalem pertinent, cuius sum. Pontif est caput & gubernator,habēs sibi subordinatos, & à se dependentes dispensatores, & administratores bonorum omnium particularium Ecclesiarū.Hac ergo de causa licet summus Pontifex dispensator sit,& iurisdictionem habeat in omnia bona tēporalia Ecclesiæ vniuersalis, non tamen est illorū dn̄s, neq; potest ad libitū suū de illis disponere tam sæcularium,quàm Ecclesiasticorū: nec ip-
113 se † nec Rex aut Imperator dominiū habent proprietatis, neque illorum dispensationem, eo quòd non sunt ora communitatis, vt eorum dispensatio ad rectores communitatum pertineat,sed sunt bona propria singulorum,quorum proinde dispensatio ad ipsos & non ad Rectores multitudinis spectat.

Dum autem huic operi finem di-
114 cere proponerem, nouiores quidam de hac materia disputantes mihi sese obtulerunt.Thomas † videlicet Boccius,qui in eo,quem edidit in lucem, libro aduersus Machiauellum cap.5.

& c.vlt. multis cõtendit tẽporale do-
miniũ Papæ conuenire, eò quòd illiá
Christo fuerit datũ; & ex cõsequenti
reliqua tẽporalia dominia, & quęlibet
alia virtutẽ sumere à dominio Papæ:
quod sanè ex D.Tho.lib.3.c.10.de re-
gimine principum probat, & ex c.19.
hæc verba adducit: [Videtur vicarius
Christi habere plenitudinẽ potesta-
tis, cui cõpetit dicta prouisio ex tripli-
ci genere. Primò quidẽ diuino, quia sic
videtur voluisse Christus ex verbis
superiùs introductis, videlicet [Tu es
Petrus &c.] Secundò verò iure natu-
rali, quia supposito ipsum primum lo-
cum tenere in principatu; oportet
eum dici caput, à quò est omnis mo-
tus, & sensus in corpore mystico, per
quòd habemus, quòd omnis influen-
tia regiminis ab ipso depẽdet, & alia,
quæ hic autor in suæ opinionis con-
firmationem inserit, quæ omnia vel
supponunt Christum habuisse regiã
dignitatem, vel recidunt in opinio-
nis quartæ distinctionem de tempo-
ralibus in ordine ad spiritualia.
115 Celsus verò Mancinus plura in suo
libro de iuribus principatuum con-
gerit lib.3.per totum, & lib.4.à cap.1.
vsque ad.9. vbi in eandem sententiã
concurrit, rationesque huius opinio-
nis soluit, cuius solutiones (si vacaret
eas nunc expendere) facilè post elu-
sas eius rationes possemus eludere.
116 Quare † ad argumenta Canonistarũ.
ac primum ex dictis superiùs de Chri
sto patet solutio, dicendo, quod pote
stas Christi circa temporalia fuit po-
testas excellentiæ in Christo Domi-
no, quam non reliquit Sum.Pontifici.
Ad secundum tertium & quartum
argumẽtum, dico, quòd probat pote-
states seculares, omnino subijci Sum.
Pont.in tẽporalibus, quantũ necesse
est ad finem supernaturalem: eatenus
namq; Respublica tẽporalis subordi-
naturReipublicę spirituali Ecclesię, &
117 in ea quasi includitur: Secundùm † se
autẽ Respublica temporalis integra
quædã Respublica est in se, cuius po-
testas summa est principis tẽporalis,
data ipsi regi, vel principi ab ipsa Re-
publicã, penes quam hæc potestas
primò est, vt eleganter docet Couar.
loc.cit.num.6.fol.1059.pag.1.in fine
vers.at temporalis.vbi citat Caietan.
in tract.2.de potest.Papæ, & Concilij
c.19.& 2.2.q.1.art.10. Idẽ docet tomo
1.pract.quæst.cap.1.nu.6.per totum.
Ad quintum verò dictũ est tran-
slationem illam Imperij licuisse Sum.
Pont. quatenus id ad cõseruationem
Imperij erat necessarium. Cùm antẽ
Germania munus illud Imperatoris,
defensorisq; Ecclesiæ assumeret, vi-
resq; suas ad omnes offerret recta ra-
tio postulabat, vt electio Imperatoris
ad Germanos optimates pertineret.
Quare quasi pactum quoddam fuit
tẽpore Ottonis III. vt electio ad illos
optimates, approbatio verò & cõfir-
matio imperatoris ad Sum. Põtificem
pertineret: & ob id neq; Sum. Ponti-
fex absq; legitima causa potest illos
priuare iure illo, neq; à Sum.Pontifico
tolli potest ius, quod habet ad con-
firmandam & approbandã electionẽ.
Ad confirmationẽ, quæ de Impera-
118 toris depositione adducitur, † respõdeo:
Imperatoris depositionẽ ex iusta cau
sa pertinere ad Sum.Pont.tũ pro ple-
nissima potestate, quã in tẽporalibus
habet ad omnia, quæ spirituale bonũ,
finis supernaturalis postulat: tũ etiam
quoniã iure peculiari ad eũ spectat co
ronatio, approbatio, & vnctio Impera
toris: tũ deniq;, quoniã munus Impe-
ratoris ad defendendã Romanã, vni-
uersalẽq; Ecclesiã institutũ est, quasi
Imperator ministet Summ. Pontif. sit
gladius iurisdictionis tẽporalis Sum.
Pont. ad illius nutum suã potentiam
exercens, iuramẽtumq; fidelis Eccle-
siæ defensionis Sum.Pont. præstet.

Ad

Ad aliud respondetur, licuisse summo Pontifici reges deponere, quia necessarium erat ad bonum spirituale illorum regnorum, præterea concurrit optimatum consensus, & populorum postulatio.

Ad aliud argumentum, quòd cum Imperator nec successorem, nec aliquem, cui Imperium sit debitum, relinquat, quemadmodum mortuis regibus regulariter solet manere regni legitimus successor, munusq; imperatoris postquam tempore Othonis III. ad Germanos est translatum, quasi ex pacto & institutione ipsa summopere à sede Apostolica pendeat, mirãdum non esse, si vacãre Imperio ad sedem Apostolicam pertineat iudicare subditos Romani imperij: hodie tamen,
119 viuente † imperatore, eligitur Rex Romanorum, qui à sede Apostolica approbatur, & cõfirmatur, vt eo ipso quod imperator mortuus fuerit, sine alia electione & approbatione succedat in imperio, & idcirco non datur imperium.

Alterum argumentum solùm probat nostram sententiã, videlicet esse in Papa vtrumq; gladium, & vtramq; potestatem in sensu iam explicato.

Ad quintum fundamentum dico, claues Regni cælorum, potestatemque in spiritualibus adiunctam quasi ex consequenti habere potestatem in temporalibus iuxta rerum spiritualium exigentiam.

Ad argumentum præcipuum Iurisprudentum respondeo, quod vti potestate in temporalibus iuxta exigentiam spiritualiũ, atque ad ea tanquã ad finem dirigendo, non est implicare se sęcularibus, sed efficere vt temporalia spiritualibus deseruiant, & vt ab illis in eorum destructionem non veniant.

His addẽdum est, quòd sumere iurisdictionem aliquam temporalem, quantum ad autoritatem & splendorem sedis Apostolicæ, idque deceat, & conferat valdè ad meliorem vsum spiritualem, atque in subsidium pro eorum administratione, non est se implicare negotijs sęcularibus, sed efficere (vt iam diximus) temporalia spiritualibus inseruire, quod D. Paulus nequaquam prohibuit.

120 Ex his facillimè † respondetur ad omnia, quæ per Legistas & alios adducebantur, qui de hac opinione dubitare videbantur.

Ad primum quòd autoritas Imperatoris sit immediatè à Deo.

Primò respondetur, ex Pręposit. in cap. cum ad verum. distinct. 96. Quòd
121 sunt † distinctæ iurisdictiones quo ad exercitium, quod regulariter est prohibitum Papæ, cui dictum est: [Pone gladium tuum in vaginã,] & dicit, quòd hæc est opinio Canonistarum in d. cap. nouit. de iudicijs. & ideo (inquiunt) Innocentius in dict. c. solitæ. Papæ attribuit autoritatem, Imperatori vero potestatem, Papæ ius faciendi, Imperatori actum. Hinc Pontifex in cap. nouit. dicit, quod nõ intendebat iudicare de feudo, nõ dixit, quod non poterat. Archiepiscopus Florentinus in loco suprà citato dicit, respondendum, quod si sæcularis potestas est à Pontifice, non est ab eo: vt ab homine puro, sed vt à gerente vicem Christi in terris, & sic ab ipso Deo.

Præterea respondetur non sequi: potestates sunt distinctæ à Deo: ergo non subest vna alteri: nam duo luminaria magna sunt distincta in cælo, & tamen luna habet lumen à sole, & proprerea Innocentius dixit. Quan-
122 ta † est inter solem & lunam, tanta est inter Papam, & Imperatorem differentia. Latè explicat Ioannes de Turre-cremat. in sum. de Ecclesia in lib. 1. c. 92. vers. Ad quartam.

Præterea

123 Praeterea† possunt etiam esse distinctae, & discretae iurisdictiones, quoad diuersos fines; nam temporalis inducta est ad finē felicitatis humanae, spiritualis ad finē aeternae, vt latè declarat Victoria in loco supracitato. Sed nō consequitur, ergo vna non subest alteri, nam tēporalis est suburdinata ad spiritualem, vt suprà latè probatum est ex mente D. Thomae, & aliorum.

Non etiam obstat quòd sicuti seculares principes non se debent ingerere in spiritualibus, sic Papa nō debet se ingerere in temporalibus, respondet Ioannes de Turre-crem. in vers. ad septimum, quod non valet conse-
123 quentia, nec est par ratio: Nā Ecclesiastici sunt capaces tēporalium, imò ab initio nascentis Ecclesiae omnes causae inter fideles, etiam ciuiles, cognoscebantur per clericos, vt refert Clemens I. in Epistola prima, quę habetur in 1. tomo Concil. fol. 135. vbi col. 4. prope finem habentur haec verba: [si qui ex fratribus negotiū habēt inter se, apud cognitores saeculares non iudicetur, sed apud presbyteros Ecclesiae, quicquid illud est, dirimatur:] & notatur in cap. per venerabilem. qui filij sint legitimi. & Paul. ostendit, cùm dixit, ad Corint. 1. cap. 6. [An nescitis, quoniam Angelos iudicabimus? quanto magis & saecula-
124 ria?] At † laici sunt incapaces spiritualium. cap. causam. de rescriptis. Hinc Ozias, qui voluit vsurpare sacerdotium percussus est leprā c. 26. libr. Paralipomen.

Non obstat secundò, quòd Imperatoria potestas sit immediatè à Deo. Nam respondetur per Doctores ex supradictis, quod non valet consequētia: vtraque est à Deo, ergo vna non subest alteri. Nam omnes animae sunt creatae à Deo, & tamen vna subest alteri: propterea Paulus dicebat [Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit:] & de omnibus alijs Creaturis, nam sunt à Deo creatae, & tamē huiusmodi subiectae: sic creauit potestatem spiritualem, & tēporalem, & vtramq; Christo, & eius vicario subiecit. Et cum non conueniret illi continuum exercitium tēporale, id voluit Imperatori committi. Sic legitur in Actibus Apostolorum cap. 6. [non est aequum Apostolos dimittere verbum Dei, & seruire mēsis.] Ideo aliqui electi sunt qui hoc exercerent, & Paulus ad Tit. cap. 2. dicebat: [Non decet militantes Deo saecularibus se immiscere negotijs.]

Praeterea respondet Abb. in. cap. nouit. & Albericus in l. bene à Zenone. C. de quadrien. praescript. August. de Ancona in tract. de potest. Papae. refert, & sequitur Archiepiscopus Florentinus in sum. in. 3. part. tit. 22. cap. 3. §. 7. quia cum omnis potestas à Deo sit, mediatè, vel immediatè intelligitur: ideò temporalis, mediante Pōtifice, ad Imperatorem spectat. Ad quod facit, nam prima regalis potestas, quae à Deo prouenit in persona Regis Saul, & alia in persona Dauid, fuerunt datę mediante Samuel sacerdote.

Non obstat etiam tertium illud fundamentum tenentium contrariā opinionem ex multis locis sacrae scripturae, in quibus Dominus noster Iesus Christus vel non vult iudicare de rebus temporalibus, vel reijcit Regnum sibi oblatum, vel subijcit se legi Imperatoriae.

Nam ad primum c. 12. Lucae, dum dicit [Quis me cōstituit inter vos iudicem & diuisorem?] respōdet Ioan. de Turre-cremat. quòd noluit diuidere fratres, quia ipse erat Dux vnionis, & venerat vt fideles vniret, non autem vt diuideret. Tum etiam reiecit exercitium temporalis potestatis

in

in his rebus parui momenti, iuxta cõsilium Iethro cap. 18. Exod.

Ad illud, quòd Christus obseruauit edictum Cæsaris, quando (vt dicitur Luc. cap. 2.) iuit cum matre, vt se describeret: Item quando pro se & Petro tributũ soluit. Matt. c. 17. & se subditum confessus. Ioann. c. 19. quando dixit: [Non haberes potestatem aduersus me:] Nam istis respondetur quòd hæc omnia fecit, vt homo, sicuti vt homo passus & mortuus est: sed ipsi vt Domino & eius vicario generali quælibet potestas, etiam imperatoria subiecta est. Cum autem ipse venisset in hunc mũdum, vt nos exẽplo suo, & doctrinâ ad humilitatem, & obedientiam inuitaret, ideo ita se egit, vti subiectus esset.

125 Soluit† etiam tributum ad tollenda scandala, vt ipse dixit: [Liberi sũt filij Regis, vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare &c.] Ita respõdet Siluester in summa in verbo, Papa. quæst. XI. dixit [Reddite quæ sunt Cæsaris, Cęsari] vt reijceret calumniam, & tentationem illorum; & superbiam, non reddẽtes debita Deo & Cæsari. Ita declarat Ioann. de Turre-cremat. quæst. 116. vers. ad tertiũ. Portabatur in vtero ad dandum nomen suum, qui nondum natus erat, vel ad tollenda scandala, prout dictũ est: quia inquit, [non veni soluere legem, sed adimplere.] Et Paulus ad Galat. cap. 4. dicebat, quòd Deus misit filiũ suum factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret.

126 Ad locum † Ioannis cap. 6. quòd fugit in montem, ne fieret rex, respõdet Ioann. de Turre-cremata de mẽte D. Thomę, & latè prosequitur Pręposit. in d. cap. cum ad verum. fol. 241. col. 1. quòd fugit, ne regnum ab hominibus reciperet, ne derogaret dignitati sui Regni, de quo dicitur Prouerb. cap. 8. Per me reges regnant,] & propterea dixerat Ioann. cap. 5. [claritatem ab hominibus non accipio.]

Ad illud Ioann. cap. 18. [Regnum meum non est de hoc mundo.] respõdent Ioan. de Turre-cremat. & Præposit. vbi suprà quòd intelligitur, id est: Regnum non habet originem in hoc mũdo: est enim ęternum, & fuit semper, & ante omnia sęcula, & illud nõ habet ex electione humana, neq; ex successione: vel dicũt intelligi debere ratione finis: nã finis regni sui nõ est mundanus, vel temporalis: quod est transitorium, iuxta illud: [cælum & terra transibunt.] at regnum eius erit æternum, vt legitur Daniel. cap. 7. [Potestas eius, quæ non auferetur: & regnum eius, quod non corrum-

128 petur.] † Potestatem tamẽ etiam tẽporalem exercuit, quando sibi visum est, vt quando eiecit mercatores de templo, Ioann. cap. 2. quia dixit Ioan. c. 3. [Non misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum] exercuit tamen illam per Petrum vicarium suum, quando Act. cap. 5. pro crimine mendacij, & furti damnauit Ananiã, & Sapphiram, quod fecit secũdum Bedam ibi, prævidens futuram zizaniã, quæ simplicitatem Ecclesiæ prauis moribus adulteraret, ad timorẽ posterorum noxium germen radicitus amputare volens.

129 Ad illud † Matth. cap. 20. & Luc. c. 22. (vbi inhibẽs Apostolis expressè exercitium potestatis, dixit: [Principes Gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos, vos autem nõ sic, sed qui maior est vestrum, fiat, &c] Quem locum citat Franciscus Victoria vbi suprà, dicens ita intelligi per Bernardum lib. 2. vt etiam per Albert. Pigh. lib. 5. cap. 1. vers. Hoc ipsum cõfirmat de Ecclesiastica Herarchia respondetur

detur per Canonistas, quòd prohibuit tunc eis ad tollendã eorũ ambitionem, qui quærebant, quis eorum maior futurus esset, & sui ipsius exẽplum ostendens, dixit: [Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare: & verba, quibus vsus est [exercẽt, ministrari,] & alia similia ostendunt, quòd non inhibent potestatem, sed exercitium.

130 Ad illud † Matth. cap. 19. [Nisi quis renunciauerit terrenis, non potest meus esse discipulus:] respõdet Ioan. de Turre-cre. vbi suprà, vers. ad nomen de mente D. Thomæ 2.2.q.184. art.7. quod in illo loco renunciatio potest considerari & intelligi vt actu, vel etiam, vt ex animi præparatione.

131 Ad illud † Pauli ad Titum cap. 2. [nemo militans Deo, sæcularibus negotijs se immisceat:] Et Ambr. [Lacrymæ meæ arma mea sunt:] respondet Ioann. de Turre-cremat. vers. ad septimum, quòd non valet consequẽtia: Prohibentur exercere sæcularia: ergo non habent talem potestatem: quia diuersa sunt potestas, & exercitium, & hæc respiciunt continuum exercitium, sed quandoque id possunt.

Tum & illud, quod loquuntur de clericis priuatis, non de summo Pontifice habente vniuersale regimen, quinimò etiam quo ad priuatos clericos respondet Ioann. de Turre-cremat. quæstione 116. vers. ad sextam, secundum D. Thomam in 2.2. quæstione. 7. art. 86. argumento. 2. quod est relatum in cap. decreuit. distin. 88. quod licet regulariter id verum sit, tamen ex causa charitatis possunt se interponere, & exercere, ex causa ad finem salutis boni spiritualis.

132 Ad illud † Matth. cap. 16. in quo videtur declarari, quòd factum est, Ioann. cap. vltimo, quòd potestas data Petro intelligatur solùm in spiritualibus, vt sit conformis promissioni factæ in d. cap. 16. quando dixit. [Dabo tibi claues Regni cælorum: Et sic spiritualis potestas tantum: respondet Ioann. de Turre-cremata quod data spirituali, continente temporalem ratione finis principalis, prout probatum est in fundamentis pro hac opinione, videtur & temporalis data.

Præterea verba vltima ex sequentiâ attendi debent, in quibus generaliter dicitur. [Pasce oues meas:] & verbum: [pasce:] amplectitur etiam temporalem potestatem, vt dictum est.

133 Ad illud † Petri 2. [Estote subiecti omni humanæ creaturæ:] Et Pauli, [Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit propter conscientiam:] vt per Albert. Pigh. dicto libr. 5. cap. 1. vers. prætereà ex verbis Apostoli responderi potest, quòd loquitur in priuatis & subditis viris qui debent obedire principibus, sed non requiritur quin & ipsi sint subditi supremæ potestati.

Respõdetur prætereà copiosè per Innocentium III. in cap. solitæ. de maiorit. & obedient. vbi declarat hunc locum, quod loquebatur subditis suis, nec voluit per hęc verba imponere sacerdotibus iugum subiectionis, aliàs sequeretur, quòd & seruus quilibet per illa verba accepisset imperium in sacerdotes, cum dicat Apostolus: [Omni humanæ creaturæ:] vt latè per eum: qui dicit, quòd Apostolus per hæc verba eos ad humilitatis merita prouocabat.

Non obstat quartum fundamentum, quòd & summi Pontifices dixerunt in varijs canonibus, quòd nolebant iudicare in temporalibus, quoniam eorum cognitio & iudiciũ pertine-

pertinebat ad principes. Nam reſpõdent Canoniſtæ id eos dixiſſe nõ ex defectu poteſtatis, ſed quia ſibi non conueniebat hoc exercitium continuum, quod propterea datum eſt regibus, at ipſi debent regulariter incumbere ſpiritualibus, quandoq; tamen in cauſis grauibus eam etiam exercuerunt, vt Innocentius III. in caſu.c.per venerabilem, qui filij ſint leg. vbi ait: [Non ſolùm in Eccleſiæ patrimonio, verùm etiam in alijs regionibus, certis cauſis inſpectis, temporalem iuriſdictionem caſualiter exercemus,] & in caſu licet ex ſuſcepto, de for. competent. vbi mandat Epiſcopo Vercellenſi, quod ſi qui in rebus, quę ad forum ſæculare ſpectãt, à conſulibus ciuitatis ſentiant ſe grauatos, ad Epiſcopi, ſeu ad ſedis Apoſtolicę audientiam appellare poſsint.

Non etiam obſtat, quòd in aliquibus terris videantur quòd nonnulli Pontifices confiteantur ſe habuiſſe dominium temporale ab imperatoribus, imò confiteantur Eccleſias ab eiſdẽ immunitates recepiſſe, & quòd quandoque ſtatutum ſit, non valere Summi Pontificis electionem, niſi interueniret confirmatio imperatoris. Nam reſpondent Canoniſtæ conceſſiones terrarum factas ab imperatoribus Eccleſiæ, potiùs fuiſſe reſtitutiones eorum, quæ originaliter fuerunt Chriſti, & Eccleſiæ, cui omnia ſubiecit Deus, ac ab ipſo Deo, & Eccleſia data Imperatoribus, quæ cùm reſtituuntur, reuertuntur ad primam naturam. Ita latè teſtatur Reſtaur. de Imperat. q. 51.

134 Neceſsitas † verò confirmandi Pontifices per Imperatorem fuit per cõſtitutiones Eccleſiaſticas introducta, ad tollenda ſciſmata & diſſenſiones, quæ tunc frequentia erant, mediante autoritate, & poteſtate imperatoris: & propterea Adrianus III. Summus Pontifex reuocauit præfatas conſtitutiones, & mandauit, vt liberè per presbyteros eligerentur Summi Pontifices, & eorum electio eſſet valida abſque alia confirmatione, & exinde ita obſeruatum eſt, & obſeruatur.

Non obſtat etiam quintum argumentum, quòd Imperator vocetur dominus totius mundi, & quòd ipſe conceſsit Pontifici regiam dignitatem, & coronam cum Vrbe Romana patrimonio & alijs: & rex Salomon deiecit à ſacerdotio Abiathar ſummum ſacerdotem, vt legitur in lib. 3. Regum. Nam reſpondet Præpoſit. vbi ſuprà col. 2. verſ.

Sed & iura, quæ eum vocant dominum, habent locum, & intelliguntur reſpectu exercitij poteſtatis temporalis, & quòd † in actu imperator 135
eſt dominus, habitu autem & potentiâ, & directo iure Papa eſt dominus tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus. Hæc ſunt verba Præpoſit. imò Didacus Couarruuias in relectione ad regulam peccatum. de reg. iur. in ſentent. conatur probare latiſſimè, quòd non eſt verum, imperatorem eſſe mũdi dominum, niſi in terris Imperij, in 2. part. §. 9. num. 5. cum ſequentib. qui Prępoſit. ſubijcit, quod ideo text. in d. c. ſolitę attribuit Papæ autoritatem, imperatori poteſtatem, Papæ vim faciendi, Imperatori poteſtatem, & actum facti. Propterea Bernardus dicebat gladium exercendum nutu Pontificis, iuſſu Imperatoris, & manu militis. Hinc textus in extrauag. ad reprimẽdam. dixit quòd apud Imperatorem totius orbis regularitas conquiſcit, & Bart. notat ibi, quòd actus regulandi orbem eſt in Imperatore; nam (inquit Præpoſit.) Chriſtus Dominus multa de iſta tẽporalitate omiſit, quæ iure ſuo potuiſſet, multa impleuit, quæ vt ſuperior

perior prætermittere potuisset, legi-
tur enim Matth. cap. 17. Vt non scan-
dalizaret Iudæos voluit pro se solui
tributum, & vt dicit glos. ibi pro hu-
militate carnis, iuxta id, quod notat
Apostolus ad Galatas cap. 4. In ma-
gnis autem & arduis sibi tantùm re-
tinuit potestatem, vt dicto cap. per
venerabilem vbi Innocentius dicit
[etiã in alijs regionibus, certis causis
inspectis, tẽporalẽ exercemus.] Sup-
plet defectum Imperatoris, vacante
Imperio. c. licet ex suscepto. de for.
compet. transfert Imperium, priuat
Imperatores, vt late supradictum est.

Quòd dicunt Constantinum de-
disse coronam Papæ &c. id fecit, non
vt eorum autor, sed vt executor or-
dinationis Christi.

Quòd dicunt de Solomone: ex re-
uelatione diuina, & mandatum est, si
cut & alia multa tunc fiebant, non or
dinariã potestate.

Addamus & illud ex Præposit: se-
cundum Alexandrum de Ales, & S.
Bonauẽturam. Non est bonum simi-
le de sacerdotio legali ad nostrum
Euangelium & ideo ex parte illa, quã
illud carnale erat, terrenum cense-
tur, & à terrena potestate, & regali iu
dicatur: & ideo August. in quæstio-
nib. noui & veteris testamenti: [Ve-
tus testamentum dicitur propter pro
missionem terrenam: quæ pertinet
ad veterem hominem: [& ideo in te
stamento veteri summa potestas erat
terrena: secus in nouo, vbi est spiritua
le sacerdotium & promissio spiritua-
lium. Vel (vt dicit idem Præposit.)
instantia dari potest inter sacerdotiũ
legale & Euangelicum, ex qua resul-
136 tat, quòd † potestas Regia tunc erat
superior, & dignior, quàm sacerdota-
lis in sacerdotio naturæ vel legali. In
sacerdotio namque legali, nõ impor-
tatur præsidentia, vel prælatio, ne-
que habebant sacerdotes illi pote-
statem clauium, dixit Innocentius in.
cap. quod autem. de pœnit. & remis-
sion. sicut in nomine regis: sed impor
tatur mediatio quædam, & ministe-
riũ. Sacerdos enim habet rationem
medij, Rex autem habet rationẽ prin
cipij, & mouentis ad finem. Vnde nõ
est Christus dignior & superior in
quantum sacerdos: est namque sacer
dos vt homo, Rex autem in quãtum
Deus, & in quantum homo sacerdos,
& offerendo, & reconciliando. Paul.
ad Hebræos c. 7. [Rex est iudicando
& regnum introducẽdo:] Matt. c. 25.
vbi dum dicit, [Tunc dicet Rex ijs,
qui à dextris eius erũt: [venite bene-
dicti, &c.] Et sic maior dignitas im-
portatur ex eo quòd Rex dicitur, quã
ex eo quòd sacerdos: sed in sacerdo-
tio Euangelico concurrit hodie Chri
sto ordinante, potestas iurisdictionis,
& sic Regia, dum effectum habet re-
gẽdi, dixit Pręposit. distin. 15. in prin-
cipio in. 3. 4. & 5. fundamentis præ-
missis, non mirum si olim potestas Re
gia sacerdotio præstabat: vt etiam de
clarauit idem Præposit. ibi. Non sic
hodie in sacerdotio Euangelico, &
137 ideo videmus, quod in † prælatis Ec-
clesiæ superior est potestas regalis spi
ritualis, quæ dicitur iurisdictionis,
quàm sacerdotalis, quæ dicitur ordi-
nis. Vnde Archidiaconus, qui est dia
conus, ratione iurisdictionis est super
Archipresbyterum, qui est presbyter
qui tamen nõ habet totalem iurisdi-
ctionẽ. Ad quod facit, quod habetur
in. c. perlectis. vers. Archipresbyter.
25. distinct. [Archipresbyter verò
se esse sub archidiacono, eiusque
pręceptis &c.] & de officio Archidia-
coni. c. ad hoc. vers. Archipresbyter.
& 21. distinct. cap. in nouo. facit. cap.
138 puto. 2. q. 7. vnde hodie † etsi Epi-
scopus maior sit ordine & consecra-
tione, quàm Cardinalis diaconus vel
presbyter, Cardinalis tamen superior
sedet,

ſedet,& maior dignitas reputatur,de quo.2.q.7.in cap. quanquam. & per iſtas rationes tolluntur multa fundamenta,quæ pro parte Imperatoris fie ri poſſent,& fundantur ſuper dignita te impeтiali,vel regali,quæ erat ante aduentum Chriſti.

139 Poteſt etiam dici, quòd † dicitur dominus mundi reſpectu aliorũ principum temporalium,qui ſub eo ſunt, cum tamen reſpectu Sum. Pontificis ſit inferior. Ideo ſolent ſcripturæ ſacrę vti hoc modo loquẽdi, Rex regũ &Dominus dominantiũ,ex quo oſtẽditur non ſequi.Hic eſt Dominus:ergo non habet ſuperiorem:nam reperitur vnus rex regum,& dominus dominantium.

Non etiam obſtat ſextum fundamentum ab antiquitate. Nam latè reſpondet Prępoſit. in d.cap.cum ad verum col. 10. & fol.240. & col.2.& plenius in d. cap.1.col.1. in fine cum ſequen.25.diſtinct.quod duplici modo accipitur hoc verbum: [Imperium.]

Primo modo de eo,quod eſt vſurpatum,&Tyrannicũ,quod à Deo per miſſum eſt in pœnã peccãtiũ:& iſtud fuit ante ſacerdotium.Nã ſecundum Auguſt.in lib.15.de ciuit.Dei.Primus

140 † regum terrę fuit Cain, qui primus ciuitatem,in qua regnaret:ſibi condi dit,vocãs eam nomine filij Enoch.Et ſic omnes ex eo geniti vſurpatiuè do miniũ habuerũt.Et poſt diluuiũ reno uatũ iſtud dominium fuit à Nẽbrod, de quo diciturGeneſ.c.2.Sub quo ędi ficata eſt turris Babel,& linguæ confuſio. Secundum dominiũ fuit naturale,& politicum, conceſſum à Deo in remedium peccati, ad coercendum impios,& procurandam pacem iuſtorum,quod vna cum ipſa Eccleſia initium habuit in Adam creato in innocentia, qui ſolus fuit creatus, vt vnitatem futuræ Eccleſiæ ſignifi-

141 caret † poſt verò peccatum Adæ cepit Eccleſia in Abel Iuſto. Auguſt. in Pſalm. 118. [Initio cognoui de teſtimonijs tuis.] Idem ſuper Pſalm. 128.facit illud Matth.cap. 23. A ſanguine Abel iuſti,vſque ad ſanguinem Zacharię,] vt latè per Præpoſitum, ſiue initium habuerit in perſona Mel chiſedech ſignificante Chriſtum, vt Summum Pontificem, erat enim ſacerdos Dei ſummus, vt dicitur Geneſ. cap. 14.& hunc tradunt Hebræi fuiſſe Sem primogenitum Noe, & poſt eum primogeniti omnes pro ſacerdotibus habiti ſunt, vſque ad legem Moyſi. Sub lege verò ſcriptã, magis expreſſum, & maiori ſolennitate inſtitutum fuit ſummum ſacerdotium in Aaron, & ex progenie eius continuatum fuit in genere Hebræorum, vſque ad Chriſtum, nam aliæ nationes idololatræ habebant & ipſæ ſuos ſacerdotes, vt dicit Iſidor.relat. in cap. 1.21. diſtin. iſtud autem fuit factum perfectè in Chriſto, qui Pontifex factus futurorum bonorum, per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta æterna redemptione inuenta. Idem ſacerdotium fuit tranſlatum in Petrum Chriſti vicarium in ſua vniuerſali Iuriſdictione exaltatum, & clarius manifeſtatum in Siluestro Papa.

142 Dominium † autem temporale iuſto, titulo acquiſitum videtur initium habuiſſe in Moyſe, duce populi conſtituto à Deo, poſt quem ſecuti ſunt iudices, vt in libris iudicum. Deinde mutatus eſt modus regendi in Regnum in perſonis Saul, & Dauid vnctis à Samuele ſacerdote de mandato Dei. In alijs verò nationibus vtrùm adeſſent Reges, vel principes, vel ſaltem iuſtum titulum obtinuerint, ignotum eſt. Hæc omnia ſunt verba Præpoſit. qui reſpondendo ad argumentum ſubijcit: Vnde cum fundamentum non ſit ſumendum à malo principio, à tyran-

à tyrannicis regnis Cain vel Nēbrod, non est capienda origo imperij, vt dixit Leo Pontifex ad Mauros Episcopos Epistola 85. aliàs 87. relatus in.c. principatus.1.q.1.sed capienda est ab institutione iusta dominandi populis dominio dilectionis,quæ fuit in Moyse,& tunc non potest dici, quòd Imperium sit antiquius, nam eodem tempore fuerunt in Moyse, & in Aaron imperium & sacerdotium, vt idem Præposit. declarauit in cap. 1. 15. dist.in principio,in fundamentis præmissis 3. & 4. Ergo non cōcludit argumentum: imò cum formale imperium ceperit in Saul, videtur quòd sacerdotium multo antiquius
143 fuerit. Non est ergo verum, † quod imperiū fuerit ante Ecclesiam. Nam cū Ecclesia sancta nihil aliud sit, quā [Congregatio Sanctorū] Psal.149. & [Congregatio impiorum] appellatur etiam Ecclesia malignātium. Psal.25. cùm Imperium non potuerit esse iustum,neq, iniustum sine cōgregationibus hominum,sed post congregationes, ac super eis facta, & fundata sint imperia oporret, priusquam Imperium esset,hominum quoque fuisse congregationem, & sic Ecclesiam iustam, vel iniustam.

Ad hoc maximè seruit illud: nam
144 † Ecclesia sancta dicitur incepisse ab Abel iusto,& prosequi ac continuati debere vsq; ad consūmationē sæculi, cū fiet vnū ouile, & vnus pastor, Isai. c.10.Ioann.c.10.& ad Rom.c.2.Quòd autem potestas regalis sit posterior, & per sacerdotalem ordinata,probat Aug.de sacram.lib.2.par.2.c.4.relatus per Præposit. vbi suprà, dicens. Potestas spiritualis quantum ad diuinam institutionem spectat, & prior est tēpore, & maior dignitate, vt in illo priori populo manifestè declaratur: vbi primò à Deo institutū est sacerdotiū,postea verò,Deo iubēte,per sacerdotium regalis potestas est ordinata.

Postea etiam respondendo ad argumentū,dicit,quòd non valet consequentia.Fuit antiquitus institutum Imperium:ergo non est inferius, vel non est subiectum: potuit enim esse, quòd Deus instituens sacerdotium secundùm legem nouam in persona Christi,de quo dictum est: [Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech,] voluerit huic summo sacerdoti subijcere omnia imperia, & regna, quod significauit ipse Christus Dominus, dicens:[Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra] Matth. c. vlt. & propterea Ioan.in Apocal. dicebat, quòd habebat scriptum in vestimentis, & in femore: [Rex regum, & Dominus dominantium.]

Non obstat septimū fundamētum, quòd si potestas summi Pontificis esset in temporalibus esset superior imperiali & regali,esset vniuersalis,& oporteret,quod etiam possit eam exercere in paganos,& alios infideles,vt dictum est. Respōdet Siluester in summa in verbo Papa, nu.7. & seq. quòd Papa potest eos infideles contra leges naturæ peccantes punire pœnâ corporali,vel pecuniariâ:& declarat, quando id possit in Hebræos, & hæreticos.Quod cōfirmat Præposit. vbi
145 suprà fol.240.col.4.dicens,quòd † ratione vtilitatis publicæ posset Papa etiā infideles priuare iure suo, vt ponit Innoc.& alij in c. quod super his. de voto.& tex.in.c.præsenti.54.dist. ne Iudæi, & infideles habeant mancipia Christiana.

Vel dicas, quod & potestas est vniuersalis inter fideles, & in Ecclesia Dei existentes: & propterea dictum est Petro. [Et super hāc petram ædificabo Ecclesiam meam.]

Quamuis hanc Canonistarum sententiam multæ iuris tam Pontificij, quàm Cæsarei diuisiones,grauissimorum doctorū placita probabilē reddant,

dant, nihilominùs Theologorũ opinio vt probabilior ac receptior primum apud Christianos & Catholicos locũ habere debet. At dum hunc sermonẽ claudimus pios omnes monebimus, vt à lectione caueãt eorum voluminũ qui Gallico sermone ab annis decẽ, ex carnificina Turonensi prodierunt. In eam enim audaciã rabulæ forenses illius vrbis venerant, vt eum sibi scioli viderentur ex præscriptis Petri Cuneriensis documẽtis, nullam Sum. Pont. esse autoritatem in regno Galliæ cùm coaxarẽt, tũ scriberẽt, illũ nec posse regno priuare hæreticũ qui iure agnationis ad sceptrum vocaretur, nec à iuramento fidelitatis Catholicos, quod ipsi Henrico III. præstiterant absoluere, nec vllâ ratione de rebus temporalibus illius regni statuere posse docuerunt: Sed eorum scripta quasi vnicâ veritatis spongiâ deleuit ille ipse cuius in aurem nugas insusurrabant suas. Nam anno 1593. cùm videret ex autoritate Sum. Pontificis omnes regni ordines, ad electionem regis orthodoxi progredi, cepit animo considerare, & verè confiteri maiorem Sum. Pont. quàm armorum vim esse. Inde & Sum. Pontif. & ciuitates regni, & omnium in se animos ita conuertit, vt iam pacificus vndiq; pro legitimo colatur. Faxit Deus vt hæreticos eo tandẽ insequatur odio, quo prosecutus est Catholicos, ne (quod multi augurantur) ad ruinam Ecclesiæ in eam ingressus aliquando dicatur.

DE POTESTATE DELEGATA Inquisitorum.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores nominati ab Inquisitore Generali in ditionibus Hispaniarũ an sint subdelegati, & similiter possint vices suas alteri cõmittere, & n. 15 & 26.*

2 *Qui pro se regulam habet, intentionem dicitur habere fundatam, & nu. 3.*

4 *Progressus in infinitum prohibetur, & à lege damnatur.*

5 *Vicarij seu cõmissarij non possunt alios vicarios seu commissarios creare.*

6 *Inquisitores qui à principe delegati dicuntur, non possunt eorum vicarijs, seu commissarijs dare facultatem, vt iterum subdelegent, & nu. 72.*

7 *Delegatus potestatẽ quam habet subdelegandi, à lege habet, quæ cum persona extinguitur, sicut priuilegium.*

8 *Priuilegium subdelegandi non est concessum, nisi delegato principis, non autem subdelegato.*

9 *Gesta seu gerenda à non habente potestatem sunt nulla, tanquam gesta à priuato, & nõ habẽte iurisdictionẽ*

10 *Inquisitores Apostolici an dicãtur delegati ad vniuersitatẽ causarũ, & n. 9.*

11 *Delegati ad vniuersitatem causarum, non possunt subdelegare totam vniuersitatẽ, sed vnam vel duas causas.*

12 *Verba priuilegij commissionis, vel inuestituræ, cum de eis dubitatur, inspicienda sunt.*

13 *Verosimile an, & quando attendatur.*

14 *Iudex non debet fidem adhibere depositioni distanti à verosimili.*

16 *Delegatus ab inferiore à principe, an & quãdo subdelegare posit, & n. 18.*

17 *Fidei fauore multa conceduntur, quæ alias prohibentur, & in quibus casibus habeant locum.*

19 *Inquisitores ad aliquam prouinciam deputati, possunt alium in suum locũ substituere, qui substitutus vicarius seu Commissarius vocatur.*

20 *Iurisdictio delegata Summ. Pontificis licet sit stricti iuris & odiosa, secus tamen est in causis fidei.*

sarium sibi substituere, conferens ei plenarie vices suas.

56 Infirmitas & absentia Iudicis delegati iustæ sunt subdelegandi causæ.

57 Inquisitor liberatus a morbo potest sub delegatam iurisdictionem reuocare.

58 Inquisitor ob perpetuam infirmitatē potest remoueri, quod idem est in sene.

59 Inquisitores qui sint in officio confirmandi quamuis ipsi recusent, & de eorum qualitatibus.

60 Inquisitores imperiti omnino remouēdi sunt.

61 Causæ fidei causis matrimonij præpōderant.

62 Inquisitores ob negligentiā remouēdi.

63 Negligentia dolo æquiparatur.

64 Negligentia quāto tempore iudicatur, & quomodo probatur.

65 Negligens quis dicatur.

66 Inquisitores ob iniquitatem remoueri possunt.

67 Auaritia & illicita pecuniarū extortio prætextu officij, sub iniquitate intelligitur.

68 Pecuniæ appellatione, omne pretio æstimabile intelligitur, & quæ alia contineantur.

69 Inquisitores an possint recipere esculenta & poculenta.

70 Inquisitor generalis potest punire Inquisitores ob delicta ab eis commissa.

71 Inquisitores possunt committere potestatem quam habent, Commissarijs.

72 Vicarij seu Commissarij constituti à Papa subdelegare possunt, gaudentq; priuilegijs, quibus & Inquisitores & præferuntur ordinarijs, secus est in subdelegatis

73 Vicerector gaudet immunitate rectoris

74 Facultas data Inquisitori Generali à Papa quomodo intelligenda sit.

75 Priuilegium impetratū de eo quod quis habet, in re superfluum est.

76 Verba regulariter quando propriè, & quando impropriè accipiantur.

77 Verba quando non operantur in suo significatu, ad improprium trahuntur.

73 Episcopus cōmittens alicui vniuersitatē causarū, licet eum vicarium nominet, non est vicarius sed delegatus.

79 Vicarius facit idem consistorium cum Episcopo, non autem delegatus.

80 Iudex delegans, si dicat quod delegatus possit alteri delegare non videtur ipse delegatus delegare sed ipse delegans, & num. 82.

81 Bartol. in l. more maiorum. col. 4. vers. quæro quid si in delegatione ff. de iurisdict. omn. Iudic. in quibus terminis loquatur.

82 Subdelegatus à delegato nō cēsetur subdelegatus, sed delegatus à delegante.

83 Electus censetur à committente, nō autem à commissario.

84 A sententia arbitri nō appellatur ad delegatum recusatum, sed ad superiorē.

85 Delegatus in quibus casibus fungatur vice delegantis.

86 Apostolicis in literis nullum verbū cēsetur appositū sine mysterio, quod idē est in contractibus & testamentis.

87 Literæ Apostolicæ non continent aliquod reprehensibile.

88 Res vt vitio careat plerumq; contra verba, eorumq; propriam significationem interpretatur.

89 Verba ne dicantur superflua, debēt aliquid operari.

91 Hæreticorū sectæ multæ inueniūtur, seque extollūt in fidem Catholicam.

92 Fides Catholica vna est. & nō plures, & consequenter vna Ecclesia, & n. 95.

93 Fides non mutatur.

94 Fides est lucerna, quam Dei sapientia accendit ad recuperandam drachmā, id est hominem perditum.

96 Inquisitores an sint iudices necessarij in causa hæresis, possintque hæreticos condemnare, & qua causa instituti fuerint. & num. 100. & 107.

97 Episcopi & Inquisitores an sint iudices in solidum & in causa hæresis.

137 *Ad Inquisitionē generalem, quæ fit in causa hæresis, nō requiritur infamia precedens.*

138 *Inquisitio specialis quæ sit, & an in ea procedatur absque infamia precedenti.*

519 *Inquisitores ob indicia, & verisimiles suspiciones possūt exercere specialē Inquisitionem nullâ precedēte infamiâ.*

Quæstio secunda.

Inquisitores nominati seu deputati ab illustrissimo Inquisitore Generali in Hispaniarum ditionibus, an possint subdelegare, & alteri vices suas committere in absentia.

PVLCHRA & notabilis est quæstio, ac sæpissimè à iudicibus sæcularibus excitata; Vnde operæpretiū me facturū censui, nec institutū prætergredi, si eam huc annecterē. Fuerunt in in hac re inuicem pugnantes opiniones. Negatiua dubitationis causâ. arg. l. à iudice. C. de iudic. quâ deducitur
1 † delegatos ab Inquisitore Generali delegare non posse, huius hæc sunt verba, [A iudice iudex delegatus, iudicis dandi potestatem non habet, cum ipse iudiciario munere fūgatur, nisi à principe iudex datus fuerit.] Hæc ibi. & in cap. super quæstionum. §. si verò. de offic. deleg. Hoc per modū regulæ tradit. Bald. & alij in d. l. à iudice. & Dec. in cap. si pro de-
2 bilitate. de offic. deleg. † quam qui habet pro se, habet intentionem suam fundatā, vt not. glos. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. & dicit Bar. in
3 l. quoties ff. si quis cautio. quòd † res est certa pro eo, qui habet regulā pro se, vt latè scribit Dec. in l. 1. ff. de reg. iur. Ex huius regulæ ratio multiplex tradi solet. At quæ sunt à Iurisconsultis traditæ illa sunt. Prima quidem, quod res tanti momēti & quæ speciē summi & meri imperij refert, & in qua plurimorū salus vertitur, nō debet ab eo trāsferri, cui propter industriā virtutisq; & iustitiæ opinionem est commissa. l. 1. ff. de constitut. princip. l. non solùm. 67. §. si pupillæ. ff. de ritu nuptiar. Nā si quādo à P. R. missus est Pro cos. & à principe præses prouinciæ, hodierno verò die si à Pont. M. generalis Inquisitor delegatur electa vndiq; fuisse videtur personæ industria & fides. l. 1. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. Apud Æschylū huius delegationis quædā imago conspicitur in Prometheo vincto: vbi Vulcan⁹ cùm ἐντολὰς τῦ πατρὸς, idest, mandata patris alteri demandari vellet, coactus est implere illa per se, διὰ τὸ κρατὸς ϗ βίαν per Vim & Imperium, non enim cuiuis licet principis iussa executioni demādare. Altera est, quod omnis delegatio quantūuis generalibus clausulis cōcessa specialis sit. Vnde nō minus personatū quàm rerū speciē spectandā, & in eo cui mādata sit iurisdictio sistere eam velint; non etiā vt delegare illā alteri possit. l. 1. ff. de reb. eor. qui sub tutel. l. 1. C. de præd. minor. Adducūtur & huius regulæ aliæ rationes à doctoribus Iuris: quarū vnā eorū propriā deprehendimus, quâ dicūt id iustè ex regulâ prodijsse, vt delegatus mādare alteri delegatā sibi iurisdictionē non posset, ne detur progressus in infinitū. Nā omnes subdelegati subdelegatorū, delegare pos-
4 sent. Ideo † ratio infinitatis hoc prohibet, vt dicit Abb. in c. cū causam. de appell. & iste progressus in infinitū à lege dānatur, vt in l. apertissimi. C. de iudic. & latè glos. in c. cum in multis, de rescript. l. fideicommissa. §. si quis. 2. ff. de lega. 3. Eymeric. in 3. part. Director. quæstione 15. & ibi Pegna com-

comment.64. in litera D. Et idcirco vicarij seu commissarij Inquisitorum non possunt alios vicarios, seu com-
6 missarios sibi creare, nec † Inquisitores, qui delegari à principe dicunrur, possunt eis facultatem dare, vt iterū illi subdelegent. Ita glos. sing. in d. c. super quæstionū. §. porrò, verb. transfert. de offic. delegat. & glos. in c. cum causam. verb. delegatus. de appell. Archidiacon. in c. quamuis. & Ioann. And. in c. is cui. de offic. deleg. libr. 6. Alexand. in d. l. à iudice, expresse Alberic. in l. more maiorum. ff. de iurisdict. omn. iudic. & Panorm. in d. c. super quæstionum. §. si verò. num. 2. de offic. delegat. Idque maximè proce-
7 dit, quia † delegarus potestatē, quam habet subdelegandi, à lege habet, quod est velut personale priuilegium quod cùm personam, cui tribuitur, sequatur, ad alteram transferri nō potest, imò cum personā extinguitur, tex. in c. priuilegium de reg. iur. libr. 6. not. Bart. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapion. & glos. in c. quàm sit. de electione libr. 6. quare commissarius non potest sibi substituere alium cōmissarium. Quæ ratio etsi non sit sufficiens, quia vltra primam vicem possit limitari ex doctri. text. in l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signif. (vt dicit Dec. in d. c. cum causam. & vltra eum hoc sentit Paul. de Castr. in cons. 118. quod isti domini. libr. 1.) tamen alia ratio videtur congruentior, eaq;
8 tradita à Iureconsult. quia † hoc priuilegium subdelegandi personam sequitur nec vltrà progreditur. l. 1. ff. de constitut. princip. l. ea quæ. ff. ad municip. nec vllo modo est concessum nisi delegato à principe, non autem subdelegaro, quod cùm personale sit, non transit in subdelegatum, vt dicit Dec. in d. c. cùm causam. sed ante eū hoc dixit Abbas in cap. cum Bertholdus, col. 8. vers. sed dubium est. de re iudic. siue ergo obstet ratio vel momenti, vel specialitatis mandati, siue infinitatis, vel personalis priuilegij constitutissimum est in iure vt subdelegatus à delegato principis nō delegat: nec reperitur exceptio contraria huic casui nostro, nisi fortè ex necessitate, vt cum Procons. cui Generalem Inquisitorem & sanctum Officiū ęquiparo proficisci habet necesse, aut alio iusto impedimento necessitate aliquā impeditur. l. 1. §. 1. vbi DD. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. Nam (vt exceptioni sua quoque sit regula) necessitas nō habet legem, vt vulgò loquuntur l. 5. §. si quis riuos. ff. de damn. infect. sed hæc pluribus infrà. Quare videtur dictæ regulæ stādum. Vnde sequitur † gesta seu gerenda à
9 dictis commissarijs esse nulla, tāquam gesta à priuatis, & non habentibus iurisdictionem, text. in dict. cap. cùm causam. in fin. de appellat. Bart. in suo tract. de iurisdict. col. 1. num. 1. Bald. in consilio 225. in causa vertente. libr. 5. & huiusmodi gesta meritò dici possent peregrina, vt dicit text. in c. peregrina. 3. q. 6.

Secundò † Inquisitores Apostolici
10 contra hæreticam prauitatem delegati sunt ad vniuersitatem causarum, vt sentit Cardinal. in Clem. multorū: in 1. opposit. de hæret. & expressiùs Archidiac. in c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. Sed † delegati ad vniuersitatem
11 causarum non possunt subdelegare totam vniuersitatem causarum, sed vnam vel duas causas, vt probatur in text. iuncta glos. in l. 1. §. final. ff. quis, & à quo. Et hæc est communis opinio, vt dicit Bart. in l. more maiorum. col. 4. vers. item dicit. glos. fin. de iurisdiction. omn. iudic. Igitur cum Inquisitores sint subdelegati ad vniuersitatē causarum, sequitur quòd dictam vniuersitatem cōmittere non possint, sed vnam vel duas causas, & conse-

consequenter prędicta commissio esser nulla.

Prædictis autem non obstantibus, contrarium verius esse arbitror. Arbitror, inquam, imò & sincerè in eam sententiam inducor ex communi iuris dispositione, cùm si quid liceré quę Inquisitori Generali concessit Sum. Pontif. præter ius commune contineăt, id ex forma rescripti omnino pédeat. c. 1. de rescript. & ibi Per. de Rau. qua de causa dicunt omnes vt rectâ viâ cuncta procedant, verba priuilegij esse inspicienda, tex. in cap. porrò. & c. recipimus. de priuilegijs. [Et idē de forma cōmissionis quòd sit inspicienda, dicit Bald. in l. item eorum. §. si decuriones. ff. quòd quisque iur. Sic etiam in inuestitura dicitur, vt tenor illius sit inspiciendus. Ita dicit Bald. in c. 1. in fin. de duob. fratribus à capit. inuest. cum alijs, vt scribit Dec. in Cons. 68. superiori anno, & in Cons.
13 208. ad clariorem. colum. 1. At † cum super eo quod indultum & concessum est dubitatur, ad id quod verisimile est attenditur, vt in cap. quia verosimile. de præsump. Leges enim non verosimilibus non adaptantur, sed verosimilibus: vt tradit Bald. in l. fin. in fin. C. de hæred. instit. & dicit Iason in cons. 150. visis & diligenter
14 lib. 4. & † dispositioni distanti à verosimili iudex non debet fidem dare, vt dicit Petrus de Anchar. in Cons. 57. ex ordine contractuum col. fin. ideo considero duos casus tantùm, cum alij dari nū possint. Primus est, quando dictus Inquisitor Generalis esset constitutus simpliciter, nullâ acceptâ potestate deputandi seu subdelegandi Inquisitores particulares, in ijs regnis & prouincijs, vbi non residet ipse nec residere potest ob longam distantiam locorum: casus iste etsi possibilis sit, non tamen est verosimilis, quia Papa scire potuit dictum Inquisitorem Generalem nō posse discurrere per latas prouincias, & ideo oportuit destinare Inquisitores per alias prouincias. Et tunc si verus esset iste casus, nulla videtur esse dubitatio:
15 quòd † Inquisitores à dict. Inquisitore subdelegati, nō possunt alteri cōmittere vices suas per stantē regulam d. l. à iudice. cum similib. quę cum suis rationibus subnixa sit obstar acerrimè ne delegandi facultas quę penes delegatum est, transeat in subdelegatum, vt superiùs diximus. Nihilominus exceptionem quam supra retulimus, ad duci non ibimus inficias, quæ regulæ
16 officiat: sicut in simili: † delegatus ab inferiori à principe, subdelegare non potest, vt not. d. l. à iudice. & tamen in causa fidei, delegatus ab Episcopo vel à Capitulo, sede vacante, & sic delegatus ab inferiore à principe, subdelegare potest, vt est casus in Clement. multorum. §. verum si Episcopus. de hæreticis. Et est ratio. vt ibi dicunt Bonifacius, & Cardinal. vt causæ hæresis facilius expediantur. Mul-
17 ta † enim fauore fidei conceduntur, quę aliàs prohibentur, vt patet in c. 1. & in c. in fidei fauorem. & c. final. §. iubemus. de hæret. lib. 6. quod non solùm habet locum in sententiæ promulgatione: sed etiam in alijs articulis iurisdictionalibus emergentibus ex causa fidei, vt est carceratio & tortura, vt dicit glos. in verb. his. in d. §. verum, vbi inquit Cardinal. conclu-
18 siuè esse † in fauorem fidei, vt delegatus ab inferiori quàm à principe subdelegare possit collegæ siue alteri:
19 Vnde generaliter dicitur quòd † Inquisitores deputari ad aliquam prouinciam possunt aliquem in locum sui substituere, qui substitutus vocatur vicarius cōmissarius vel substitutus, vt dicit glos. in Clem. nolentes. in verb. ipsorum commissarijs. de hæreticis. & in hoc residet ibi Cardinal. in

d. Clemen. multorum. §. & quia. opposit. 2. & propterea non videtur inconueniens, vt sicut delegatus ab inferiore à principe subdelegat in fauorem fidei, & cōtra iuris regulas, vt diximus, quod subdelegatus à delegato principis pro prima saltē vice possit alteri committere vices suas in fidei fauorem, ex causa absentiæ & impe-
20 dimenti notorij: quia † licet delegationes Papales iudicum sint odiosæ & stricti iuris, cùm veniant in derogationem iurisdictionis ordinariæ: illas tamen in rescriptis, vel delegationibus factis propter fidem Catholicam, admitti necesse est, vt dicit Dominic. post Ioann. Andream in c. ne aliqui. 2. opposit. 2. de hæret. libr. 6. Sic etiam in iure ciuili, quanuis datio tutoris mādari nequeat l. nec mādante. ff. de tutorib. & curat. dat. ab his, & c. quia eam nemo habet ex mandato nisi speciali. l. 6. §. pen. ff. de tut. tamen Legatus ex oratione D. Marci Imp. tutorē dare potest. l. 1. ff. de tutorib. & curat. l. pen. ff. de offic. Procos. idq; propter vtilitatem introductum est, ne dū Proconsuli nō vacat cognoscere; res pupilli deserta pessum eat. Erit ergo hæc secunda exceptio, ex vtilitate non minùs accepta quàm ex ne-
21 cessitate. Inde fit, vt licet † per mortē delegātis exspiret iurisdictio subdelegati, re integrā, id est, quo ad negotia nō cepta, vt in c. gratū, de offic. delegat. (est enim subdelegati ac quasi vicarij opera fiduciaria, vt loquitur Cæsar 2. de bell. ciuil. quę tūitaq; cessat, cum fidei subiectū definit vel morte, vel potestatis volūtatisuè cessatione) secus tamen est vbi quid religionis & fidei Cathol. causā sese offert, tū enim vt morte delegantis nō exspirat iurisdictio Inquisitorū, etiā in eo quod nondum inceptum est, vt in dict. c. ne aliqui. de hæret. libr. 6. Eymer. in 3. part. Director. quæstione 7. & 8. & ibidem Francis. Pegna Comment. 56. & 57. Nicol. Arelitan. de hæret. notab. 4. n. 2. Rojas de hęret. p. 2. n. 436. & singul. 114. nu. 3. & sequent. & singul. 115. Siman. de Cathol. instit. tit. 34. n. 14. Abb. in c relatū n. 7. de offic. delegat. Dec. in c. causam matrimonij nu. 10. eod. tit. & in l. eius qui in prouincia §. placet. n. 3. cum seqq. ff. si cert. petat. Hipp. singul. 44. incip. mandatū. & alij, quos refert idē Rojas in d. sing. 114. n.
22 3. Ratio est, quoniā † à quocunq; eligantur Inquisitores, semper ab Apostolica sede habent autoritatē immediatè, Eymericus vbi suprà, q. 3. & 6: & ibi Pegna Comment. 52. & 53. siue ad beneplacitum Romani Pont. morte delegantis nō exspirat iurisdictio, donec aut expresse nominatim fuerit reuocatus, aut nisi in literis creationis contrariū expressum sit: quod vtiq; ob singularem fidei fauorē fit, ne in alterutrum horū impingamus, vt aut hæretici non inquirantur, aut eorū punitio omittatur, seu differatur
23 c. vt officium. de hæret. Et † licet iusta causa huius commissionis sit absentia cōmittentium vt iam diximus ex l. 1. huius rei. ff. de officio eius, cui mand. est iurisd. non tamen in hoc fundatur omnimoda iustificatio dictæ commis-
24 sionis, quia † exstante absentiā vel iustā causā, aut nō exstante, iudex delegatus subdelegare potest. vt Abb. cōcludit in d. c. si pro debilitate. de offic. delegat. Pro qua sententia notan-
25 dum est † quod glossæ & dict. D. dicētes Inquisitores posse committere vicarios vel substitutos, vt diximus, non se adstringunt an sint legati dicti Inquisitores, vel non, sed simpliciter loquuntur, non constituentes differentiam super hoc, quinimò sentiunt, quòd sunt subdelegati, dum dicūt, quod possint facere substitutos, quod est generale ad omnes gradus, text. in l. 1. in princip. ff. de vulga. & pupil.

pupil. quia si de delegatis intellexissēt nō dixissent, quod possint facere substitutos, sed subdelegatos: & esset quæstio de indubitabili, quia nullus dubitat, quod Inquisitor delegatus à Papa possit subdelegare, sicut alij delegati à principe. per tex. in d. l. à iudice. & idcirco eorum verba debent generaliter intelligi. l. 1. vers. generaliter. ff. de leg. præstand. & l. de pretio. ff. de public. cum alijs ibi not. Et quòd
26 † committere possint vices suas Inquisitores, cum Summi Pontificis delegati sint. c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. Locatus in opera iudiciali. verb. Inquisitor. n. 4. Eymeric. in 3. p. Director. q. 15. d. 1. & ibi Frāc. Pegn. Cōment. 64. vers. quantū ad primā. & in eadē 3. p. super tit. instituendi commissariū specialem n. 37. hoc idem expresse Bald. per d. glos. in l. solent. ff. de offic. Procons. Et est commun. opin. vt dicit Gundisaluus de hæret. q. 7. Neq; inconuenit, vt ille fauor fidei, quod ille delegatus ab inferiori à principe possit subdelegare, qui aliàs attento iure communi non poterat subdelegare, extendatur ad subdelegatum, vt cōmittere possit vices suas alteri, præ-
27 sertim ob suam absentiam: fauores † enim conuenit ampliari, & odia restringi, vt latè traditur per Modern. in l. cum quidam. ff. de liber. & posthum. & in cap. odia. de reg. iur. libr.
28 6. eodem modo † fauore fidei constitutio etiam pœnalis extenditur, vt dicit Abb. in c. 2. in fin. de diuort. Et idem fauore Ecclesiæ, vt not. glos. Et ibi Domin. in cap. sciant cuncti. vers. nota primò de election. libr. 6. Et Abb. in cap. nihil. de election. col. antepenult. Et animatum fauore, vt dicit Ioan. Andreas in. cap. ex tenore. Et ibi Abb. vers. nota singulariter, qui fi-
29 lij sint legitim. Et facit quia † exceptio in aliquibus casibus ad similes extenditur, vt notat glos. Et Bart. in. l. 1. C. de condict. indeb. & Abb. in cap. cum dilecta, de cōfirmat. vtil. vel inutil. Sic in materia subdelegationis arguit Paul. de Cast. in d. cons. 18. dicēs, quòd † sicut delegatus à principe potest subdelegare per. d. l. à iudice. sic etiam delegatus à populo Florētino, quia non recognoscit superiorem & quidē in iure non minus est hoc speciale, quàm in principe, vt in d. l. à iudice. Nam eodem iure vtūtur quo P.
31 Romanus Respublicæ omnes quę nō recognoscunt superiorem. Sic enim † fauore fidei, nomina testium non publicantur, si ob potentiam accusati imminet periculū testibus. c. statuta. §. iubemus de hęret. lib. 6. quem text. in hoc declarant Ant. & Abb. in cap. præterea 2. de sponsal. Gundisaluus de Villadieg. de hæret. q. 10. numer. 4. Alphon. Gurtero in Thesaur. Religio. Christ. tit. de hæret. num. 20. Ludouicus Carr. de hæret. §. versa autē vice. num. 10. Rojas de hæret. 2. p. Assert. 4. nu. 96. & sing. 207. Simanc. de Cathol. instit. tit. 64. de testibus. numer. 27. & extrauag. Innocent. VI. post Director. impressa reperror. Inquisit. in verbo. publicatio. Quod autem nomina testium non debeant publicari extat constitutū ex decreto S. Officij Generalis Romanæ Inquisitionis facto sub Pio. V. relato ab Autore operis iudicial. Inquisitorum. pag. 476. Campeg. ad Zanchinum de hæret. cap. 9. Eymericus in. 2. p. Directorij, quæst. 75. Et ibidem Pegna. comm. 124. pag. 679. Et alijs, quos studio breuitatis omitto. Extat quoque hodie decisio expressa Hispalens. in instructionibus anni. 1484. c. 16. Et in nouis Matritensibus anni 1561. num. 31. quod extenditur ad accusatum de crimine læsæ maiestatis, vt concludit Petrus de Anchat. in cons. 287. ex prædicta facti narratione. col. 5. & est argumentum † à simili, nempe à crimine læsæ Maie-

Maieſtatis diuinæ, ad crimenlęſę Maieſtatis humanæ vt in auth.Gazaros. C.de hæret.nemo enim dubitat hæ-
33 reſis † crimen primum eſſe caput in crimine læſæ Maieſtatis.cap. ad abolendam. de hæret. & cap. vergentis.
34 eodem tit. Quin longè † grauius eſt æternam quàm temporalem Maieſtatem offendere; can.nō offeramus. 24.quæſt. 1. At in propoſito, ſicut fauore fidei delegatus ab inferiori à principe poteſt ſubdelegare, qui attentâ regulâ iuris communis non poteſt, eodem fauore fidei exſtâre, non abeſt à ratione iuridica, vt ſubdelegatus à delegato principis poſsit vices ſuas alteri committere, exſtante abſentia Inquiſitorum ſubdelegatorum, pro prima vice, ad euitandam illam rationem infinitatis. Hęc procedunt clarè de mēte DD.in d.clem. multorum. Et gloſ.in d. clem. nolen-
35 tes. quia † nō omnes caſus reperiuntur deciſi, ſed eſt procedendum de ſimilibus ad ſimilia, per modum ratiocinationis, l.non, poſſunt. Et l. neque leges.ff.de legib.cap.de vxore.de ſepultur.vbi Abb.in 3.notab. quod etiā procedit in pœnalibus. vt per Bald. in l.ſiquis nō dicam rapere. C.de Epi-
36 ſcop.& cleric.vbi dicit, † quòd ſimile eſt: vbi militat eadem vel ſimilis ratio. Et idem dicit in l.illud.C.de ſacro ſanct.Eccleſ.Et notabiliter in.l.2.col. 1. verſ.iſtud eſt. & latè per Abb. Feli. & alios in. cap. tranſlato. de conſtit. Bald. in l.data opera: col. 5.ſub num. 11.C. qui accuſ. non poſſ. & Menoch.de arbitr.lib.2.cent.1.caſ.84.

Quamuis autem prædicta procedant in caſu illo, non veriſimili, nihilominus propius accedendo ad veritatem caſus, oportet, vt ſtringatur manipulus, & ponatur ſecuris ad radicem arboris.

Ad ſecundum igitur caſum verū & indubitabilem accedamus, quod ſcilicet, Papa cōſtituendo Inquiſitorē Generalem in ditionibus Hiſpaniarum (vt hodie fit) dat eidem poteſtatem deputandi ſeu ſubdelegandi Inquiſitores particulares ad ſingula Regna ſeu prouincias ad dicta Regna pertinentes, qui ſanè Inquiſitores parem cum ipſo in cauſis fidei decidendis habent poteſtatem, vt conſtat ex Apoſtolicis literis Alex. IIII. Dat. an. 1258. quibus literis declarantur non nullæ, quæ ſæpe in negotijs hęreticæ prauitatis contingunt, difficultates in.§. Adiecistis prætereà [ſuper quo taliter duximus ordinandum, quòd idē prior poſsit tres vel quatuor idoneos ad hoc opus aſſumere, qui parem cū ipſo habeāt poteſtatem &c.] Quo caſu dicimus quod Inquiſitores deputati ſeu ſubdelegati committere &c. Igitur poſſunt cōmittere alteri vices
37 ſuas quia † iſti Inquiſitores deputati cēſentur, ſeu ſubdelegati eſſe delegati à Papa immediatè, & non ſubdelegati ab Inquiſitore Generali, licet in literis dicti Inquiſitoris generalis dicatur [Subdelegamus, Inquiſitorē talē in tali regno & prouincia] vt probatur ex text.in c.ne aliqui.c.vt officiū. & cap.per hoc.de hæret.lib.6. & cap. ad abolendam. in fin.eod.tit.gloſ.ſingul. in clem. nolentes.verb.ipſorum cōmiſſarijs. de hęret. Lapus alleg. 32. incip. An frater minor: Frederic.de Senis conſ. 145. Ioann. Epiſcopus num. 1. Abbas.in cap. cauſam matrimonij. de offic.delegat. & in. cap. final. de ſententia, & re iudicat. Gundiſaluus de hæret.quæſtion.23. num.6. Alciatus qui hanc dicit commun. opin. in Rubr.de offic.ordin.nu. 19. Simāc.de Catholic.Inſtit.tit.34.num. 13. Locatus verb. Inquiſitor num. 5. & ſeqq. Comenſis in lucerna Inquiſitorum verb.Inquiſitor.§.16. Rojas de hęret. ſing.44.& 97. Eymeric.in Director.p. 3.quęſtion.3.4.6.& ibidem Pegna cōment.

ment.53.& 55.Zabarell.in clem.mul torum. de hæret.& Albertin. in cap. quoniam. quæst.3. de hæret. Et promiscuè loquemur de deputatis Inquisitoribus subdelegatis, ne hæ delegationes procedant in immensum, quia Iurisperiti discernũt terminos prædi-
38 ctos. Nam † dictus Inquisitor Generalis in hac deputatione Inquisitorum seu subdelegatione solum præstat nudum ministerium ad instar nuncij, vt dicit Bal. in l. qui autem.§. constituere.ff.de constit. pecun. Franc. Pegna in 3.part. Direct.commẽt.75.§.in hac quæstione.lit. E. super quæst. Eymeric. vbi plene. Et † est quoddam orga-
39 num, quo mediante vox eius transfertur ad Inquisitorem prouincialem sic delegatum.l.1.ff.de procurat.l.qui autem.14.§.final. ff. de const. pecun. & dicit glos.& Bart.in l. multũ interest C. si quis alteri vel sibi. & in l. si Titio.ff. de vsufruct.legat.& Bald. in d.l.multùm interest.imò est viua vox absentis, vt dicit Bald. in l.1.col 16. vers. quæro nunquid. C. de confess.
40 Solam † ergo vocationem, vel delegationem Papa concedit Inquisitori Generali: Papa verò Inquisitores nominatos seu deputatos delegat, quibus confert optima decisio text. in l. pater.ff.de manumiss.vindict. vbi di-
41 citur, quòd † si pater scripsit filio, vt aliquem ex seruis suis manumitteret & ille manumiserit Stichum, Stichus ille erit liber: solum enim electionem filio concessit, ipse verò pater manumisit. Ad idem est tex. in.l.item eorũ. §. si decuriones.ff.quod cuiusque vni
42 uers. vbi † electus à Duumviris ex cõmissione ordinis, ab ipso ordine ele-
43 ctus censetur. Vbi notat Bart. quòd † factum ab his qui habent autoritatem à concilio, ab ipso concilio cẽsetur factum, ex quo committitur factũ
44 non iurisdictio: quia si † commissa esset iurisdictio contentiosa, quod fit à Commissario, non videtur fieri à committente. Et eo magis quod appellatur ad committentem.l.1.ff.quis & à quo, vt dicit Bald. in d.§.decuriones.
45 Delegatio † enim vel subdelegatio non sunt actus contentiosæ iurisdictionis, nec actus iudicij, vt dicit Lapus in allegatione 81. incipien. non valuit, licet iurisdictio trãsferatur in delegatum, seu subdelegatum. vt l. more maiorum.ff.de iurisdiction. omnium iu-
46 dic. Huiusmodi ergo † Inquisitores electi, deputati, seu delegati ex vi potestatis attributæ à Papa dicto Generali Inquisitori, censentur autoritate Papæ electi, seu subdelegati, vt in casu quãdo Papa indulget alicui, vt possit de idonea persona Ecclesiæ cuidã prouidere text. in cap. is cui. de præbend. lib.6.& ibi not. Dominic. vers. sed an dicatur iste prouisus. Eymericus part.3. Director. quæstion.6. Et ibi
47 Franc. Pegna cõment.55. Nã † à quocumque Inquisitores hæreticæ prauitatis delegẽtur, seu nominentur, semper sunt Papæ delegati, & ab eo accipiunt iurisdictionem & potestatem, illi verò, quibus hoc Romanus Pontifex committit solummodo habent à Papa mysterium eligendi seu nominandi Inquisitores. Cum Pegna & Eymeric. sentiũt autor Repert. Inquisit. in verb. Inquisitores. Lucerna Inquisit. in verb. Inquisitores.§.1. & Lapus alleg.32. incip. an fratre minor. idem Eymeric. vbi suprà quæstion. 3. Vbi Franc. Pegna comment. 52. & per d. §. si decuriones. consuluit: Roman. in cons.116. Visis necessarijs col.1. dicẽs
48 [quòd † si aliqui fecerunt electionẽ autoritate suorum superiorum, non possunt eorum successores illam reuocare: quia cum autoritate superiorum illi statuerint, non ipsi videntur hoc fecisse, sed illi quorum autoritate factum est hoc.] Idem quoque probatur. in. §. cum hoc in princ. in procem.

49 procem. Inst. Accedit, quia † omnia nostra ipsorum facimus, quibus autoritatem nostram impertimur. l. 1. §. cumque est. C. de veter. Iur. enucleand. c. si Apostolicæ. & cap. si
50 cum. de præben. lib. 6. † Gessisse enim per se quis videtur, qui per alium gessit. l. 1. §. deiecisse. ff. de vi, & vi armat. l. ita autem §. gessisse ff. de admin. tut. cap. mulieres. de sentent. excõmun. & scribit latè Decius in l. is damnum dat. ff. de reg. iur. & pro his glos. in clement. nolentes de hæret. in verbo ipsorum commissarijs. Concludit,
51 quòd † Inquisitores possunt facere suos commissarios, quos vicarios vocamus aut substitutos, vt in Clem. 1. §. porrò. & §. verum. de hæret. & in Clem. 2. §. Notarij, eod. tit. & ibi glos. in verb. amouere. Eymeric. in 3. parte Director. quæstione 13. 14. 15. & ibi Pegna Comment. 62. pag. 588. Dec. in cap. cum causam. in. 3. not. de appellar. Butr. Panor, & cæteri in cap. super quæstionum. §. si verò. de offic. deleg. Bonifac. Viralin. in Clem. 2. num. 30. & seqq. de hæret. Campeg. ad Zanchin. de hæret. cap. 30. Rojas sing. 1. & 97. Comens. in Lucerna Inquisit. in verb. Inquisitor. § 2. Idē Rojas de priuilegijs Inquisit. nu. 429. Villadiego, de hæret. quæst. 7. nu. 13. vbi testatur de Commun. & Simanc. de Cathol. Instit. tit. 34. num. 29. quia dicti Inquisitores sunt delegati à Papa.
52 Licet enim † Inquisitor Generalis Inquisitores remouere posit à dicto officio, vt in d. glos. in verb. amouere. d. §. Notarij. iurisdictio tamen Inquisitorum non est ab ipso Inquisitore Generali. Itaque solus actus constituendi seu remouendi pendet penes ipsum, prout suprà diximus, & patet in priuilegijs officij, vt formaliter dicit glos. in d. verb. amouere, quam Abb. Cardinal. & Bonifacius sequuntur. Sic est in proposito, quia Generalis Inquisitor constituit Inquisitores particulares. & illos remouet ex commissione. Papæ, quæ quidem facultas remouendi Inquisitores cō-
53 cessa illis fuit, quia † melius ipsi suos quosque Inquisitores cognoscunt, & cuiusque notas habent personas, virtutes, scientiam, & sufficientiam ad tantum officium exercendum, quod non tam facile summus Pontifex scire & intelligere potest, cum nec personas, nec eorum qualitates agnoscat. Verum enimverò non temere, ac pro libero voluntatis arbitrio remouent Inquisitores: sed exigente causa rationabili, legitima, ac
54 iusta, prout viderint expedire. Nihil † enim magis est perniciosum in omni Reip. statu, quàm iudicum & officialium repentina mutatio, eorumque frequens renouatio: vnde Claudianus Honorij consulatū IIII. ex eo maximè felicem dicit, quòd iudicia per antiquos & ferè perpetuos iudices exercerentur, sic ille in Panegyr.

Iustos in pace legis, longumq. tueris
Electos, crebris nec succedentibus vrges
Iudicibus.

Sunt autem præcipuæ causæ, ob quas Inquisitores possunt ab officio remoueri, impotentia, negligentia, iniquitas, dolus, seu fraus prætextu Officij cōmissa, quæ deductæ fuerunt ex singulari cōstitutione & decisione. tex. in l. si quos. C. de offi. præfect. prętor. Orient. in hæc verba: [Si quos Iudices, vel propter aduersam & longinquā corporis valetudinē, vel propter negligentiā aut furtū, vel simile aliquod vitium sublimitas tua inutiles esse reperit; his ab administratione remotis, & vice eorum alijs subrogatis: furibusq; pœnis legitimis subactis, ad nostræ mãsuetudinis scientiā non crimina, sed vindicta referatur.] hæc ibi. Sub hac dictione, impotentia

ad

ad exercendum Officium Inquisitionis contra hæreticos, ponit Eymeric. in 3.p.Directo.quæst.12.num.5. infirmitatem, senectutem, ignorantiam, siue imperitiam. Nos tandem intelligimus non de infirmitate temporali,
55 sed perpetuâ: nam tunc † ipse Inquisitor potest vicarium, seu commissarium instituere, conferens ei plenariè vices suas, quòd (vt diximus) iure fieri potest. Nam si principis delegatus ob iustam causam potest subdele-
56 gare, † infirmitatem verò, & absentiam iudicis delegati iustas esse subdelegandi causas, explorati iuris est, ex text. in l. 1. vbi commu. DD. ff. de
57 offic. eius. cui mand. est iurisd. vbi † verò liberatus fuerit à morbo, poterit ad se subdelegatam iurisdictionem reuocare, optimè Bernard. Comens. in Lucerna Inquisit. in verb. Inquisitor, quicquid senserit Abb. in c. venerabili. num. 6. de offic. & potest. iudic. delegat.

58 At † si infirmitas perpetua sit, aut talis, vt Inquisitorem vel omnino impediat, aut certè ineptiorem reddat, tunc remouendus erit, argumento tex. in l. morbus Sonticus, vbi glos. & DD. ff. de verb. signific. S. Thom. 2. 2. quæst. 71. art. 2. idem crederem dicẽdum de his, qui senio confecti sunt, cum senectus ipsa morbus sit: si tamẽ memoriâ, & iudicio deficiente delirent, & vt aiunt, repuerascant ob imbecillitatem rationis, ijque eiusmodi sint vt de illis dici possit: [Bis pueri
59 senes:] Eorum † autem qualitates, & qui sint in officio confirmandi, quanuis ipsi recusent (quia ad regendum & gubernãdum sæpe aptissimi sunt, vt docuit Aristot. libr. 7. Polit. Cicero in Catone Maiore, Hieronym. Epist. quadam ad Nepotianum, & Archidiac. in c. tanta. 86. distinct.) explicat Specul. tit. de teste. §. nunc tractemus. ver. sed quos vocat senes, & Feli. in cap. quoniam. vt lit. non contest.

60 Imperiti † autem omnino remouendi sunt. Authen. de iudic. §. 1. consentit tex. in c. ex literis. §. cæterùm. de consanguinit. & affinit. cuius verba sunt: [cæterum tuam prudentiam volumus non latere, quòd non sunt causæ matrimonij tractãdæ per quoslibet; sed per iudices discretos, qui potestatẽ habeant iudicandi, & statuta canonum non ignorent.] Quod vtique magis obseruari debet in causis
61 fidei: nam & si † matrimonij causę grauies sunt, at certè causæ fidei præponderant. text. in. §. 1. instit. de offic. iu-
62 dic. Ob † negligentiam etiam remouendi sunt Inquisitores. c. si quis Episcopi. 1. q. 1. glos. Hostiens. & comm. DD. in. cap. excommunicamus. 1. §.
63 vlt. de hæret. † Negligentia autem dolo æquiparatur. Specul. tit. de restit. in integrum. §. 1. vers. vt autem.
64 † Quanto igitur tempore iam inducitur, & quomodo probetur negligentia, tradit Bart. in tract. de testibus, & Felinus in c. si autem. nu. 3. de
65 rescript. Generaliter autem † eum negligentem dicere possumus, qui aut nõ exercet, aut debito tempore, quæ ad munus suum spectant, nõ facit, de quo extat text. in Clement. 1. de hæret. §. verum quia. vers. quod si odij.

66 Denique † ob iniquitatẽ possunt remoueri Inquisitores: Sub iniquita-
67 te verò intelligitur † auaritia, concussio, illicita pecuniarium exactio, quam ipsi sacri Officij velamine confidentes extorserit. text. in Clement. 2. §. 1. de hæret. & facit text. in l. illicitas. ff. de offic. præsidis. & in c. in tantum. & c. audiuimus. de Simon. trad. Comens. in Lucerna Inquisit. in verb. Inquisitor. §. 10. & Squillacens. tract.
68 de fide Catholica, cap. 53. † pecuniæ tandem nomine omne quod pretio æstimari potest intelligitur, vt trad. Zabarell.

Zabarell.in d. Clement. 2. de hæret. & apertiſsimè docet Hermogenian. in l.pecuniæ nomine.ff.de verborum ſignificat. dicens: [Pecuniæ nomine nō ſolùm numerata pecunia,ſed omnes res, tam ſoli, quam mobiles, & tam corpora, quàm iura continẽtur.] Quid autem in Xenijs,quæ conſiſtũt in eſculentis & poculentis? an poſſint ea Inquiſitores recipere?

Opportunè quęritur, cum inter quatuor,quæ humanum iudiciũ peruertunt, de quibus in c. quatuor. 11. q.4.potiſsimùm munera corrumpant: non enim eſt officium aliquod tam ſanctum, nec profectò tam ſolenne, quod auaritia comminuere ac violare non ſoleat:Tullius in oratione pro Milone inquit:[Munera enim & dona excæcant ſapientes, & ſubuertũt verba iuſtorum.]Exod.c.23.& Pſalm. 25.[In quorum manibus iniquitates ſunt, dextera enim eorum impleta eſt muneribus] & Eccleſiaſt. cap. 20. [Xenia & dona excæcãt oculos iudicum. Deuteron. 16. [Non accipies munera,quia munera excæcant oculos ſapiẽtum, & mutant verba iuſtorum]& Prouerb.17.[Munera de ſinu impij accipit,vt peruertat ſemitas iuſtitiæ.]D.Auguſt.ad Macedon [Non debet vendere iuſtum iudicium:]& text.in.l. properandum.§ ita autem. vtraque ibi: vel turpiſsimi lucri gratia.C.de iudic.qui rectè. c. pauper. & cap.quatuor.11.q.3.inde illud Galterij de Caſtillono.

Munus enim à norma recti diſtorquet acumen
Iudicis,& terrã voluit caligine mẽtem.

Et Henricus Sammarinus libr. 1. part.2.

Deuiat à vero corruptus munere iudex:
Falſidicumq́; facit impia Gaza pium.

Quæ ſi forte aliquando iudicis animum penitus non corrumpunt, ſaltẽ placant,iuxta illud Naſonis.

Munera(crede mihi)placant hominesq́; Deoſque,
Placatur donis Iuppiter ipſe datis.

Marianus Socinus in tractatu de viſitation.fol. 10. col.4. poſt princip. Ideo ſanctiſsimè conſtitutum fuit,ne Inquiſitores prætextu officij Inquiſitionis quibusuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant,vt in Clem.nolentes,de hæreticis.Nam (vt inquit D.Gregor. quatuor modis humanum iudicium peruertitur, timore,odio,amore,& auaritia, dict.c. quatuor.11.quæſt.4.l.6.tit.4.part.3.& Exod.cap.18. Præcepit Moyſi Deus, vt eligeret in iudices ex omni plebe viros prudentes & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam.Vnde Eſaias cap.33. exclamabat dicens:[Qui excutit manus ſuas ab omni munere,iſte in Excelſis habitabit:]tex.in d.cap.qui rectè. 11. quæſt.3.cap.ſicut nonnulli.1.quæſt.1. & Eſaias cap. 5. inquit:[Væ qui iudicatis impium pro muneribus:] & habetur lib.1. Reg. cap. 8. [Acceperunt munera, & peruerterunt iudicium.tex. in c. nihilum. 83.diſtinct. quia mens cupiditate alligata cito de uia à vero,cum auaritia ſit radix omnium malorum.] cap. quia radix.de pœnit.cap.bonorum. 47. diſtinct.l. 1. tit.2.libr.8.ordinament. Vnde Ioannes Rojas in 2.part.de hęreticis,ſing. 112.tenet quod Inquiſitores nō poſſunt recipere munera ſeu xenia, eſculenta, vel poculenta, Simanc.de Cathol.inſtitut.tit. 34. num. 41. cum ſequentibus.& tit.41. num. 37. Gundiſalu.in tract. de hæret. quæſtion. 8. n.8.& 9. Repertor. Inquiſitor. verb. extorquere.§.Inquiſitor.&Auendañ. de excut.mand.tit.de Corregidores part.1.cap.2.à num.4. Inſtruct. Hiſpalenſ. Anni 1484. cap. 25. & inſtruct. 2.cap.1.& 15.l.7.tit. 15.libr.2.Ordinament. quibus egregiè confert illud

Caro-

Catonis (vt refert Isidor. lib. 20. Etymologiarum. c. 3.) ita dicentis: [Cum esse (inquit Cato) in prouinciâ legatus, quamplures ad prætores, & cõsules vinum honorariũ dabant, nunquã accepi, nec priuatus quidẽ.] Et quidẽ hoc maximè in quouis iudice est laudandum. Accidit enim sæpissimè vt ex illis poculẽtis & esculentis nõnulli lubricè in corruptelam se dedãt, non nulli verò cùm donantibus aurem honestè denegare non possint, in suspicionẽ corruptelæ veniant, & vtroque modo incidant in illud Hesiodi, qui iudices vt plurimum vocat Δωροφάγους, id est, doniuoros. Quod si iudices in eo peccant, non magis placent ipsi datores munerũ. Iuri enim suo minus confidunt quàm donis. Et ex ijs iudex æquitate cõspicuus quodammodo eorum animos expendit, vt indicat Lysias in Eratosthenis cæde vbi laudat admodum actionem Atheniensiũ quam vocarunt, Δωροδοκίας δίκην, id est, de munerũ datione.

Verùm enimuerò prædicta sententia licet verior sit, tamen si agatur de re minimâ, licitum crederem esse Inquisitoribus sponte oblata recipere tex. in. cap. de Eulogijs, in fine. 18. distinct. l. solent de offic. Proconsul. Inquit enim Vlpianus: [A nemine accipere inhumanum est; sed passim ab omnibus accipere, vilissimum est, & per omnia auatissimum,] eâdem venustate dixit Palladas vetus Poeta vix fieri posse vt bene audiat quiuis iudex, cuius epigramma propter elegantiam ex Anthologia Græcorum Poetarum libr. 1. sect. εἰς κριθὰς huc contulimus.

Οὐδεὶς καὶ καθαρὸς καὶ μείλιχος ἦλυθεν ἄρχων
Ἓν γὰρ ἑνὸς δοκέει δόγματος ἀντίπαλον.
Τὸ γλυκὺ τοῦ κλέπτοντος, ὑπερφίαλον δ' τὸ ἁγνόν.
Ὄργανα τῆς ἀρετῆς ταῦτα δ' ὑπέστι πάθης
quod versu Latino sic effertur:

Crimine nec purus, placidus nec pectore iudex;
Dum vitij virtus insimulatur, erit.
Si placidus, furti: si purus, nomine fastus
Audiet, & virtus crimẽ vtrumq; facit.

Versi. de tertia conclusione, & vers. sequenti. cap. statutum. 2. §. insuper. de hæret. libr. 6. & Bald. in dict. l. solent. ait, quòd pro quibusdam minimis non offenditur lex: per tex. in l. quanuis. ff. de condemn. & demõstr. Non enim pro minima re iudicis animus flectitur, atq. text. in. c. & si quæstionis. de Simo. vbi pro modico oblato volũtariè in collatione rei spiritualis, non committitur simonia, licet in spiritualibus omnis traditio, & promissio cessare debeat. l. & elegãter. §. vltimo. ff. de dolo. vbi nõ datur actio de dolo, nisi in re magna & euidenti calliditate. & glos. in verb. magna. inquit, id est, vltra duos aureos glos. notab. in. c. nõ licet. p. 1. q. 3. vbi ait, quòd modica xenia possunt accipere: ea enim non immutant iudicantis animũ, nec inter lucra computãtur. d. l. solent. ff. de offic. Proconsul. & l. si oleum. cum l. sequẽt. ff. de dolo. c. terrulas. 12. q. 2. Dec. in c. sicut. de re iud. vers. fallit. 5. Bosehus Codecha Papiens. in repetitione. cap. de quo vult Deo. nu. 53. de iud. vbi tenet, quòd de minimis non est curandum. Anto. de Burgos in repet. c. cũ causa. de empt. & vendit. nu. 3. Petrus Paul. Paris. in repet. c. quoniam contra. nu. 15. cum seqq. de probat. quam sententiam sequuntur Bar. & Guliel. de Cuneo. in l. plebiscito. ff. de offic. præsid. & Paris de Put. plures referens in tractat. de syndic. in verb. esculenta, & verb. cõsiliarij. Melius tamẽ facient Inquisitores, si nihil omnino accẽperint vt iã diximus nec à reis, quod est valdè suspectum, nec à cõsanguineis vel amicis eorũ, nec à quibusuis alijs, vt multis constitutionũ capitibus, & instructionibus S. Officij, & iure municipa-

li in Hispania cautum est. Quæ verò hic licere diximus non procedunt, nec habent locum in litigatoribus, etiam sponte aliquid offerentibus, propter suspicionem vitandam. Ab his enim nequaquam aliquid accipiendum est.

Non tamen, si dona acceperint, ex communicationem, nec Officij priuationem incurrũt, vt Simancas tit. 34. nu. 41. & tit. 41. num. 37. & Io. Rojas d. singul. 112. & Pegna in 3. p. Director. Comment 153. existimant: quia instructiones prædictæ nec præsupponunt nec imponunt pœnam excommunicationis, nec officij priuationis ipso iure, sed inquiunt ab Inquisitore Generali posse pœnas prædictas imponi. Verba enim Hispanica dictarum instructionũ Latinè donata hæc innuunt & sonant: [Item decreuerũt, quòd Inquisitores, & assessores Inquisitionis, & alij eius officiales, quales sunt, aduocati, fiscales, executores, notarij, & ianitores, debent abstinere à recipiendis donis, & munetibus, à quibuscumque personis, quas dicta Inquisitio tangit, vel tangere posit, nec ab alijs personis vice prædictarum: & quòd Inquisitor Generalis debet illis præcipere, ne quid recipiant, sub pœna excõmunicationis, & priuationis officiorum, quæ habuerint à S. Inquisitione, & sub pœna restituẽdi dupl. eorum, quæ taliter acceperunt.] Hactenus ibi. Ex quibus verbis clarè liquet prædictos doctores perperam interpretatos instructiones prædictas, cum verùm sit de iure plura requiri ad excommunicationem incurrendam, inobedientiam scilicet & contumaciã. c. iudicis officium. & c. illud. de maiorit. & obed. c. sciẽdum. 8. q. 1. Abb. in. c. ex parte nu. 3. verb. significat. nam inobediens superiori suo mortaliter peccat. Abb. vbi sup. est enim inobedientia transgresio præcepti ex contemptu. Sed non præcedẽte monitione, nec prædictis requisitis. Nec etiam præcepti trãsgresione, Inquisitores pœnas prædictas incurrunt tex. in c. nemo Episcop. 3. q. 1. c. facto. de sentent. excommunicat. & c. constitutionem. vers. statuimus. eodem tit. lib. 6. & l. 12. tit. p. 1. & ibi optimè Gerg. Lopez in glos. in verb. [*Tres vezes.*] Vbi ait, quòd etiã si pars consentiat, & se obliget, vt posit excõmunicari sine monitione, adhuc requiritur monitio, cùm sit in fauorem publicum introducta. videnda notata per Abb. in c. P. & G. de offic. delega. sicut, neq; potest quis se obligare, vt sine causæ cognitione posit excõmunicari. c. nemo. c. nullus. 2. q. 1. c. nemo. 11. q. 3. Nam aut excõmunicatio fertur pro delicto præterito, vel præsenti, aut pro futuro. Primo casu ad hoc vt quis incurrat excommunicationem, debet præcedere (vt sup. dixi) inobediẽtia, & cõtumacia. S. Tho. & Petr. de Palud. in 4. sentent. dist. 18. tex. in d. c. nemo. 11. q. 3. Silu. in summ. verb. excommunicatio, 1. nu. 11. Secundo autem casu quãdo imponitur sententia comminatoria vel absoluta pro aliquo futuro, non oportet illud esse mortale, nec veniale, licèt peccet mortaliter, qui cõtra facit ratione præcepti inclusi: quia quando aliquid est de se mortale, est contra præceptũ Dei. Nec hoc casu oportet tunc hominem esse cõtumacem, sed sufficit vt sit inobediẽs. Siluester vbi sup. Cæteræ autem causæ, quę pasim à Doctorib. adducuntur, ad hæc tria

70 capita referuntur: † punitio autem & coercitio horum delictorũ per Inquisitorem generalẽ iure fieri potest per tex. in d. Clem. 2. de hæt. Eymer. in d. 3. p. Director. quæst. 10. atque id diplomate quodam Leonis X. Pontificis Maximi expresiùs Hispaniarum Inquisitoribus Generalibus indultũ est, sed de his satis. Vnde fluxit ergo oratio, eo reuertatur, ne videamur vagari

vagari, & videamus, an ipsi Inquisitores possint plenè vices suas committere. Sed cum illi non habeant potestatem ab Inquisitore Generali, sed à Papa immediatè, facilè diluitur ista difficultas: hoc enim in casu proculdubio fatendum est posse committere plenè vices suas, & tunc ipsi cõmissarij, seu vicarij Inquisitorum habebunt eandem potestatem, quam ipsi Inquisitores habẽt, tex. in Clem. multorũ §. verum & Clem. nolentes. §. Inquisitorib. & §. notarij. de hær. & Ioan. Andr. in d. Clem. nolentes. Locatus in opere iudic. verb. Inquisitor, nu. 4. non tamen possunt Inquisitores cùm subdelegant, dare cõmissarijs potestatem subdelegandi. gloss. singul. in c. super quæstionũ. §. porrò. verb. transfert. de offi. iudic. delegat.
72 Cæterùm si huiusmodi † Vicarij constituantur à Summo Pontifice, hi subdelegare possunt, & eisdem priuilegijs gaudent quibus Inquisitores, & præferuntur ordinarijs: nam quanuis subdelegati dicantur, nõ sunt tamen subdelegati à delegato, sed ab ipso Summo Pontifice, & propterea par erit vtrorumq; priuilegium. l. final. C. vt dign. ord. seru. lib. 12. Imò etiam si tantùm vicarij suffecti sunt à Pontifice Max. eandẽ quam in demortui, habent autoritatem, cessantibus in illis exceptionibus quæ præscribuntur in l. 2. C. de offi. eius, qui vicem alicuius iudic. obtin. Locatus vbi sup. in verb. Inquisitor, nu. 7. vers. In contrarium est. & Alex. in rub. ff. de offic. eius cui mand. est. iurisd. nu. 24. & seqq. Rom. sing. 367. incip. Bart. in l. filius. Abb. & Dec. in c. sane. 2. de offic. deleg. Idem Abb. & Felinus in c. mandata. de præsump. Iason in l. 2. n. 74. ff. de offi. eius. Ludouic. Gomer. in §. fuerat. instit. de actio. Aret. in §. cum autẽ. instit. quib. mod. patr. pote. soluit. Iason in l. sed si hoc. ff. de in ius vocand. & Bald. in l. aliquando. ff. de offic. Proconsf. & Cardin. Florent. in Clem. 1. in 6. oppos. de offic. vicar. & ibi glos. in verb. sacerdotium. vbi dixit de consuetudine
73 seruari, quòd † vicerector gaudeat immunitate rectoris, &c. Franc. Pegna in 3. p. Director. comm. 54. per totum, vbi alios in hanc sententiã citat.
74 Prætereà † si dicta facultas subdelegandi (quantumuis specialis possit esse in literis) Inquisitori Generali data est; eaq; accipitur vt verbum sonat, superflua prorsus esset si aliud non operaretur, quàm in iure scriptũ est. Quia cũ Inquisitor Generalis sit delegatus à Papa, de iure habet hãc subdelegandi facultatem, etiam si sibi nõ tribuatur à Papa committente, vt in d. l. à iudice. cum alijs suprà allegatis. Intelligenda est ergo, si quid magis operetur, quàm quod iure cõceditur vt aliquid de nouo conferat, Abb. in priuilegio per illum tex. in c. in his. de priuilegijs, ibi: [Aliquã ex indulgẽtia nostra videantur fratres gratiam cõsecuti.] ad idem in c. si Papa. ibi: [Cùm verba debeãt aliquid operari.] de priuilegijs lib. 6. Ita arguit Bald. in auth. habita. in 4. notab. C. ne filius pro patr. l. 3. §. si is pro quo. ff. quod quisque iur. Petrus de Anchar. in cõs. 186. pro parte Ecclesiæ Cathedralis, eodem
75 argumento vtitur, dicens: † [Superfluum esse impetrare priuilegium, quod quis habet in re sua de iure cõmuni] l. 1. C. de Thesaur. lib. 10. & ibi Bart. nu. 2. l. 1. ff. ad municip. & sentit Chalderin. in cons. 1. in Archidiacono de offic. Archidiac. & nihil aliud de nouo inducere potest dicta facultas subdelegandi, nisi quod Inquisitor Generalis deputet, & nominet Inquisitores particulares, siue speciales in Regnis prædictis. Nec obstat et impropriatio verbi, vt sub verbo subdelegandi intelligatur deputãdi seu
76 nominandi, cum verbum † regula-

riter propriè debeat intelligi l. non aliter. ff. delegat. 3. c. cũ in nostra. de iniut. quia hoc esset concedendum, nisi sequeretur ex proprietate verbi absurditas, vel superfluitas verborũ in dictis literis Apostolicis quia ad hunc effectum verba impropriè accipiuntur, vt not. Bart. in l. si tibi. ff. si cert. petat. quod † non possunt operari in proprio significatu, ad improprium trahuntur, vt dicit Angel. in l. cum multæ. C. de donat. ante nupt. l. si tam augusti. per illum tex. ff. de ser

77

78 uit. Eadem ratione † si Episcopus committeret alicui in aliquo loco extra ciuitatem vniuersitatem causarum, licet diceret; Facimus vos nostrum vicarium, non esset dicendus vicarius, sed delegatus. Ita concludit Bart. in l. 1. §. ab eo. ff. quis, & à quo appell. Et sic ex his infero, quòd verbum, vicarius, abscedit à proprio significatu, & capitur pro delegato, ne sequatur inconueniens quod ab illo non posset appellari ad Episcopum.

79 Quia † vicarius facit idem consistorium cum Episcopo, non autem delegatus: & ibi colligitur ex dictis Bar. de quo est gloss. in verb. foraneo. in Clem. & si principalis. de rescrip. idem tenet Bald. in l. final. nume. 5. C. de iudic. & ibi Add. & Cardin. in d. Clement. & si principalis. q. penult. & DD. in c. causam matrimonij. de offi. deleg. & ibi Felinus n. 8. Hinc etiam

80 prouenit, quòd † si iudex delegatus dixerit in delegatione, quod delegatus posset alteri delegare, non videtur ipse delegatus delegare, sed ipse delegans. Ita dicit egregiè Bart. in l. more maiorum. col. 4. versic. quæro quid si in delegatione. ff. de iurisdict. omn. iudic. per l. vnum ex familia. §. si de falcidia. ff. de leg. 2. & optimè faciunt d. l. pater. & d. §. si decuriones. & hæc est comm. opin. vt ibi dicunt DD. & Alexand. scrib. in rubr. ff. de iurisdict. omn. iudic. col. 4. versic. comprobatur. sequitur Abb. in c. cum Bertholdus. col. 8. versic. & hæc faciunt ad quæstionem. de re iudicata.

Ex quo dicto Bartol. infero duo. Vnum est, quòd potestas delegato data, (si data est) vt delegare possit, qui propriè est subdelegatus, impropriatur ibi pro delegato. Secundum est, quod delegato subdelegante, subdelegatus non est propriè subdelegatus, sed delegatus à primo delegante. Et sic est in proposito, quia Inquisitor Generalis ex potestate sibi attributa à Papa subdelegat Inquisitores particulares in ditionibus Hispaniarum, qui iam non possunt dici subdelegati ab Inquisitore Generali, sed delegati à Papa. Et consequenter subdelegare possunt ex priuilegio sibi à iure cõcesso. Hac via sumus in terminis d. l. à iudice, & in d. §. si verò. c. super quæstionem. de offic. deleg. Verùm cõprobatur hoc,

81 quia † Bart. loquitur in iudice inferiori à Principe, qui delegat cum potestate subdelegandi, quod potuit facere, vt dicit gloss. in c. is cui. de offic. deleg. lib. 6. & Bal. in l. non distinguemus. §. quæsitum. ff. de recept. arbitr.

82 Et operatur illa potestas, vt † subdelegatus ab ipso delegato nec censeatur, nec dici possit subdelegatus, sed delegatus ab ipso delegante, quibus confert text. in l. apertissimi. ibi: quasi arbitri fuerint ab Imperiali culmine delegati. C. de iudic. vbi mandat Imperator, vt si iudex à se delegatus recusetur, vt suspectus, eligantur arbitri à partibus, qui electi censentur delegati ab ipso Imperatore. Nõ hic simillimus, sed ipsissimus quæstionis nostræ casus est, quo cõmissa

83 facultate eligendi, † electus censetur ab ipso committente, non autem à commissario. vt ibi not. glos. in verb.

84 delegati. Inde sequitur, † quòd à sententia

tentia horum arbitrorum non appellatur ad delegatum recusatum, sed ad superiorem, vt dicit Bald. in l.cum specialis.C.de iudic.Quare dicti Inquisitores videntur subdelegati ab Inquisitore generali quoad sonum verborum quæ solent literis delegationis inseri, reuerà tamen sunt delegati à Papa committente, cuius autoritate fuerunt subdelegati; quia † delegatus quoad hoc fungitur vice delegantis.l.solet.ff. de iurisd.omn.iud.l.1.§. qui mandatum.ff. de offic.eius cui.mand.est iurisd. vnde si hæc facultas subdelegandi concessa præfato Inquisitori Generali, non operaretur alterum ex dictis duobus effectibus, videlicet aut deputandi seu nominandi Inquisitores speciales ad dicta Regna, vel prouincias; aut verò, quod illi subdelegandi ab ipso, non censerentur delegati à Papa (vt diximus) sequeretur euidēter, quòd illa verba quæ poni solent in eiusmodi literis Apostolicis, ex stylo Curiæ Romanæ superflua manerent, cùm subdelegandi potestas si aliqua sit concessa dicto Inquisitori Generali à Papa, iam à iure illi competat vti à Principe delegato per d.l. à iudice.quod est absurdum (vt diximus) quia nullum † verbū appositum in literis Apostolicis, censetur appositum sine mysterio. Nam si hoc est iudicandum in contractibus, vt dicit Bald.in rubric.C.de cōtrahen. empt. & vēdit.q. 9. quem sequitur Alex.in cons.91. repetitus in causa lib.7. etiā in testamentis, vt dicit Fulgos.in cōs. 30. factum sic se habet, multò magis hoc dicendum foret in Breui Apostolico, quod per multos oculos, & manus transit, & decoquitur. Nam quis existimet in stylo Romano aliquid † reprehensibile posse reperiri? Scrupulum hunc summouet gloss. in c.Apostolicæ.35.q.1.tradi tare Abb.in c.ad audientiam.1. de rescript. reperiretur (inquam) illud superfluum & reprehensibile, quod Papa daret eidem Inquisitori Generali potestatem delegandi, nisi intelligeretur hæc potestas eo modo, quod dictum est suprà, cùm à iure hāc potestatem habeat. Non desunt tamen qui res, † tametsi vitio careant, interpretantur contra verba, & eorum propriam significationem, vt dicit Fulgos.in cōs. 86. Ex facto proponitur, † verba etenim debent intelligi cum virtute aliquid operandi. l. si quando.ff. de leg. 1.& d.c.si quando.vt scribit Corn.in cons.47.in hac consultatione.col. fin. libr.2.& sic debent intelligi, ne sint superflua, siue sit dictio, siue syllaba, vt dicit glos.in c.solitæ.in verb.tāquam. de maior.& obedien.tradit Iason in consil. 137. viso & accuratè considerato col.7.lib.4.

Ex his concludēdum est dictos Inquisitores particulares, non esse Inquisitores subdelegatos, licet verba cōmissionis datæ ab Inquisitore Generali hoc innuant, verè enim sunt Inquisitores delegati immediatè à Papa, & consequēter subdelegare possunt. Et sic nō obest d.l.à iudice.cum alijs, quia loquitur in subdelegato, vt iterum non possit committere vices suas, vt sæpe dictum est. Sic apud autores historiæ Romanæ passim legimus legatos à Senatu datos, alios à Procōsule electos, alios à Cōsule, eosque omnes ex autoritate Senatus pēdere. Liuius li.44. [Senatus enim Cn. Seruilio Cōsuli negotium dedit vt is in Macedoniam quos L. Æmilio videretur, legaret.] Qui si legarentur sine autoritate Senatus iam legatorum nomine indigni erant, ac tantùm pro vicarijs habebantur. Tull. in Sextiana. [Quos legatos non modò nullo S. C. sed etiam repugnante Senatu tute tibi legisti,] & in Vatiniū [Audire de te cupio quo tandem Senatusconsulto legatus sis. Ne

hoc quidem Senatui relinquebas, quod nemo vnquam ademit, vt Legati ex eius ordinis autoritate legarentur? Tum hi legati iudices dabant pedaneos L. vltim. C. de pædan. iudicib. quibus æquiparari per omnia debent subdelegati.

Non obstat postremò, quòd Inquisitores sint delegati ad vniuersitatem causarum, & sic quòd non possunt committere totam vniuersitatem, sed vnam, vel duas tantum: his enim negando assumptum satis-
90 fiet.† Inquisitores non sunt delegati ad vniuersitatem causarum, quia solùm constituuntur ad vnam causam, scilicet fidei, contra vniuersas personas prouinciæ, ad quam destinantur, vt dicebat Lapus superiùs allegatus, & Abb. quem sequitur Dominic. in d.c.ne aliqui. & sic possunt subdelegare dictam causam fidei. Pro quo fa-
91 cit, quia † licet quidam inueniantur, & multò plures inueniri seu suscitari possunt à perfidis, & maleuolis hominibus, vt probatur in c. quidã autem hæretici 24.q. 3. nihilominùs contra fidem Catholicam, quæ vna est, se extollũt omnes hæreses, caudas colligatas ad inuicem habentes, & de vanitate conueniunt c. excommuni-
92 camus. 1. in princ. de hæreticis: quæ † fides Catholica vna est, & non plures, vt inquit Paulus, [Vnus Deus, vna fides, vnum baptisma,] ad Ephes. c.4.& Exod.c.10. [Audi (Israel) Deus tuus vnus est:]& Psalm. [Non erit in te Deus recens.] Iacob.1. [Apud quẽ non est transmutatio:]& Hieronym.
93 inquit:† Nec fides mutatur:] Iob.2. [Vitam illam expectamus, quã Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab illo;] Fides itaque non diuersificatur secundum diuer-
94 sitatem rerum creditarum, † ipsa enim est lucerna, quàm Dei sapientia accẽdit ad recuperandã Drachmam, id est, hominem perditum, Lucæ 15. idem Paulus 1. ad Corinth. cap. 12. & B. Antonin. Archiepiscopus Florent. in 4.p. summ. tit. 8. c. 1. cum alijs §§. & per eundem idem c. 4. Silvester in verbo. fides. & Guliel. Peraldus Episcopus Lugdunen. in libr. 1. summ. virtutum titu. de fide. c. 3. & gloss. in verbo. quoniam omne. in Rubr. de summ. Trinit. & fide Cathol. & c. quo-
95 niam omne. de præsumpt. dicunt † vnam esse fidem, & consequenter vnam esse Ecclesiam, extra quã nullus saluatur. vt dicit tex. in. c. 1. §. vna verò est. de summ. Trinit. Turre-cremat. lib. 1. de Eccles. c. 6. & c. loquitur 24.q.1. Medina lib. 5. de recta in Deũ fide. c. 13. Diuus Augustin. de fide ad Petrum c. 43. Et ideò cum fides Catholica vna sit, & non plures; Inquisitores contra hæreticam prauitatem sunt delegati ad vnam causam (scilicet fidei) & non ad plures personas. Nec inconuenit, vt Inquisitores delegati à Papa subdelegare possint, vt in dicta l. à iudice. vt suprà ostensum, & conclusum fuit.

96 Hinc elicitur dubium,† an prædicti Inquisitores in causa hæresis sint iudices necessarij, & possint hæreticos damnare, & quâ causâ instituti fuerint?

97 Hæc quæstio pẽdet ab illâ, an † Episcopi sint in solidum iudices in causâ hæresis. Cuius dubij decisio deducitur ex c. pen. de reg. iu. cuius hęc sunt verba: [Non potest esse pastoris excusatio, si Lupus oues comedit, & pastor nescit.] & Ezech. cap. 34. Apoca-
98 lyps. 2. Præcipuum itaq; † munus Episcoporum est custodire oues sibi creditas, & hæreses extirpare, vt sancitũ extat in. c. ad abolendam. de hæreticis. lib. 6. Felinus in cap. eam te. de rescriptis. Simancas de Catholica institut. tit. 25. à nu. 1. c. excommunicamus. 1. §. adijcimus. de hæret. Rojas de

99 de hæret.sing. 44.nu. 1. Imò † si negligunt Diœcesim ab hæresibus purgare puniendi sunt, & ab Episcopali dignitate remouendi. capit. excommunicamus. 1. §. volumus.de hæret. Franc.Pegna.in 2. p. Directot. Comment. 2. §. Episcopi. Cum igitur hæc
100 causa penes Episcopos sit,† Inquisitores nec sunt iudices,nec necessarij in hac causa. Episcopi enim iudices ordinarij sunt,ad eosque spectat ex naturâ officij exterminiū hæreticorum, ex supradictis iuribus, & probatur Apostol.can.38. Concil.Mileuitan. c. 25.& Lateran.c.3.

Cæterùm si hęc iurisdictio concederetur Inquisitoribus neruus Ecclesiasticæ disciplinæ rūperetur,& ordinarij iurisdictio perturbaretur: quod
101 vtiq; dicendum non est.Nec† Inquisitorum iurisdictio (cùm delegata sit, & stricti iuris,ac odiosa)debet extendi, sed potiùs restringi: est quippè in odium ordinariæ iurisdictionis, quæ fauorabilis est,tex.in c. odia.de regu. iut.in 6.c.tua.1.de decim.c.1.de filijs Presb. Felin. in.c.causam quæ.nu.16. de rescript.gloss.in c.solet.de senten-
102 tia excōmunicationis.Nam†id solùm possunt Inquisitores, quod sibi commissum est,& sine quo causa expediri non potest.c.1.de offic.delegat. non autem id,propter quòd facilius posset expediri,nisi expressè inueniatur cōmissum:sed Inquisitoribus solùm cōmissum est ius, & potestas inquirendi:ergo non debet extendi ad potestatem iudicandi, & pet consequens
103 nō fuit eorum institutio necessaria.† Priuilegium enim non extenditur de re ad rem, nec de persona ad personam, nec de casu ad casum, sed tantùm operatur, quantùm ipsius tenor sonat. Ita tenet Caualcan. decis.31. nu.18.Beroius conf. 24.nu.18. vol.1.
104 imò † tantùm comprehendit casum expressum,nec se extendit vltra propriissimam verborū significationem, nec ad id,quod est minus expresso,vt tenet idem Bero. cōs.156.nu.9.vol.3.
105 nec † debet extendi vltra terminos suos.Ita tenet Decian. conf.24. n.19. volum.2.& sic regulatur ex causa expressa.Idem Dec.cōs.66.nu.28.vol.3.
106 & conf.21.nu.59.vol.1.quod maximè procedit,etiā si tractaretur de tertij præiudicio,conf.161.nu.5. vol. 2. Parisien.conf.40.num.4.vol.4. Bero.cōsil.82.nu.26.vol.1.& conf.148.nu. 11. vol.3.& Becius conf.32.n.10.At† Inquisitores etiam ex vi, & natura vocabuli solùm obtinent potestatem inquirendi ex tex.in c. sicut olim.de accusat.& c. Romana.de censib. libr. 6.c.1.de offic.ordin.l. congruit. ff. de offic.præsid.Bal.in.l. edita. nu. 30. C. de edend.& in.l.ea quidem.nu. 5. & 42.C.de accusat.DD. in capit. Inquisitionis.vbi Anan.nu.4.& Felin.nu. 5. de accusat. Tiraquell. de pœn.temperand.causa 53.num.3.Iul. Clarus in pract.crimin.§.fin.q.5.vers.poterit igitur.q.20.in principio. & q. 45. versic. item quia, qui plures allegat, & in nostro Responso pto defensione iurisdict. sancti Officij Regni Siciliæ cap.2.à nu. 2. Ergo Inquisitores non sunt iudices in causa hæresis.

Contrariū autem est verum,quòd
107 † Inquisitores sunt iudices competentes in causa hæresis,& sanctissimè fuerunt instituti ab Ecclesia ; sunt enim dati,& deputati à sede Apostolica, & specialiter constituti ad hanc speciem iurisdictionis , scilicet causam hæresis pertractandam, qui præsunt in vnaquaque prouincia; quod quidem censuerunt Clemens IIII. & Vrbanus Summi Pontifices, vt habetur c.ne aliqui de hæret.lib.6.& in Clementina multorum.de. hæreticis, glos. 1. vbi Archidiaconus , & alij in.c.per hoc.de hæret.lib. 6. gloss. in parte ipsorum,in Clem.nolētes.de hęret.Ioan.Andr.Perusi.& Com.omnes in d. cap. ne aliqui, Gundisaluus de

de Villadiego de hæret. q.7.n.9.& q. 23.nu.6.Abbas in c.causam matrimonij.nu.7.de offic.delegat.& in c.cum I.& A.nu.9.de re iudic.& in c.causam restitutionis. in princ. de in integr. rest.& in c.final.num. 19. de re iudic. Dec.consil.137.num.3.& dicit Com. Alciat.in rubr.de offic. ordin.nu.19. Idque etiam factum fuit, quia cum Episcopi, & reliqui prælati Ecclesiastici essent impediti circa alia diuersa & maxima negotia, ac delicta in suis diœcesibus nec possent huic maximè necessario negotio intendere, vt innumera mala, animarumq; pericula, quæ his nostris temporibus imminent, euitarentur, & crimen hæresis puniretur, ij instituti fuerunt.

Cum igitur Inquisitores delegati sint Apostolici in hac causa, nõ est dubium quin potestatem iudicandi ha-
108 beant,† sunt enim maiores quolibet ordinario per tex.in c.sanè.2.& c.studuisti.de offic. delegat. l. fin.ff.de officio.eius cui mand.est iurisd.& l.si prętor.ff.eodem ritu. & hæc est comm. opinio relata per Pegnam in 3.p. Director.comment.54.litera A. Felinus in d. c. excommunicamus.1. num.4. de hæretic. & Carrer.de hæretic.nu.
109 71. vbi concludunt, quòd † si aliquis fuerit citatus vt eodem tẽpore comparere debeat coram Inquisitoribus, & coram Episcopo, quod priùs comparere tenetur coram Inquisitoribus, & postea coram Episcopo.l.contra pupillum.ff.de re iudic. quam allegat Ioan. Andreas, in d.c.per hoc in fin.de hæret.lib.6. vbi Archidiac. nu. 1.rationem reddit, dicens: quia Inquisitoribus commissa est à Summo
110 Põtifice huiusmodi causa, &† habent autoritatem personæ illius, à quo destinati sunt, per tex.in.c.si Episcopus. 2. q. 6. & dicuntur locum illius obtinere. c. vltimo. 93. dist. c. 1. 23.dist. & idem.c.nobilissimus.97.dist.In hac
111 † igitur causa maiorem videntur, ac fortiorem & meliorẽ iurisdictionem Inquisitores habere, quàm Episcopi. Imò veriùs diceremus eos habere ordinariam iurisdictionem, vt paulo post ostendemus.

In hanc sentẽtiam ducor ea ratio-
112 ne, quia † Inquisitores hæreticæ prauitatis, tanquã Catholicæ fidei defensores, hęresumq; exstirpatores cẽsendi sunt pręcipua pars corporis prouinciæ sibi creditæ, & ea quidem pars in quam iura fingunt referendam sæpè totam esse prouinciã, vt trad. Mãdos. in add.ad Repert. Inquisit. in verbo. [Inquisitor.] Quandoq; ibi repræsentat Rempublicam, & idem in verbo. confessio, vers. Nota quod confessio
113 facta, &c. Inquit ille quòd† confessio facta coram iudice inquirente videtur facta coram parte, quia Inquisitor repræsentat rempublicam, & partem offensam, ex Innoc.in.c.cũ oporteat.de accusat. Albert. de Catholic. Assertio.q.23.num.1.13.14.62.cum sequentib.Calderin.in tract. de hæret. c.10.19.& 21.Simanc.de Inquisitoribus, num.7.& 8.
114 Quò fit, † vt Inquisitores, præcipuè Regni Siciliæ, tanquam Apostolicæ Sanctitatis, & regiæ maiestatis delegati in omnes actus vtramq; personam (scilicet) & Pontificis Maximi, & summi Regis Catholici, induant. Quare eorũ munus omnes Regni siue prouinciæ dignitates amplectitur omnesq; etiã honores cõtinet quemadmodum existimauit And.Gambar. in tractat.de offic.legat.lib.3.nu.483. per tex.in c.2.de offi.leg.in 6. ij enim & spirituale, & iurisdictionem tempo-
115 ralem amplissimã obtinẽt,† quæ licet cõcessa fuerit à Rege, vt Ecclesiastica cõsiderari debet & accessoria vnita Ecclesiasticę, cuius naturam sequitur per tex.& not. in c.quãto. de iud. Ægidius Bellam.conf.40. n. 33.& 35.
116 quia † quando aliquid propter aliud apponitur,

apponitur, debet ab eodẽ esse, vel nõ esse assumi. ex tex. in l. qui res. §. mihi. ff. de solut. l. cum seruus. ff. de cond. & demõstr. & facit tex. cũ glos. in Clem. 1. de hære. in verbo intellectiuæ, Bal. in l. præcipimus. nu. 5. ff. de appell. & diximus latè in responso pro iurisdictione S. Offic. Regni Siciliæ c. 1. à n. 5.

117 Quamobrem † sibi comparant auctoritatem, & iurisdictionem etiam in exẽptos, vt testatur idem Gamb. lib. 1. nu. 31. per text. in. l. ne quisquam. ff. de offi. Procons. & in terminis Inquisit. vt hodie † etiam sint ipsi ordinarij,

118 ac ordinariam habeant potestatem, cum alijsq; ordinarijs concurrant. In omnibus firmauit idem Gambar. in præcitato tract. de offic. legat. lib. 8. n. 83. & seq. fol. 256. per tex. in c. legatos & num. 95. vers. Decimosexto quæro.

119 cum sequen. vbi ait, † quòd possint etiam tractare causas laicorum, quia casus iste non reperitur exceptus. Eandem sententiam firmat Archidia. in c. ne aliquid de hæret. lib. 6. in fine

120 dicens, quòd † Inquisitores iudices sunt ordinarij, eò quod à principe fuerint deputati ad vniuersitatem causarum, quę licet videantur vendicare sibi locum in terris Ecclesiæ per tex. in. c. conquestum. c. licet. de foro cõpetent. ex Gambar. vbi sup. lib. 8. nu. 151. cum seqq. optimè tamen in casu

121 nostro procedunt, vt † Inquisitores in Regno Siciliæ sint etiam delegati regij, vt ex forma edicti, aliorumq; priuilegiorum, diplomatumq; eiusdem S. Officij est videre. Qua de re intuitu delegati muneris, possunt etiam iurisdictionem tẽporalem, quam habent Ecclesiasticæ vnitam, exercere in laicos subditos Regi, in terris Regis in paritate rationis, cùm vtramq; personam Regis, & Pontifici Maximi repræsentent, iuxta not. in l. solet. & ibi DD. & Alex. de iurisdict. omnium iudic. & Abb. in. c. dilectus filius. nu. 4.

122 de rescript. Ex his igitur liquet † Inquisitores iurisdictionem ordinariam habere, licet aliqui dixerint nõ veros ordinarios esse, sed delegatos ad vniuersitatem causarum, ordinarijsque æquiparari (quod nos vtique non improbamus) vt testatur Bald. in l. si (vt proponis) & in. l. 1. 2. col. C. quomodo, & quando iudex. glos. in. c. cum causam de appell. Cardinal. in Clem. 2. q. penult. de rescript. Alexand. in l. more maiorum. col. 7. de iurisd. omn. iudic. & in proprijs terminis Menoch. de arb. iud. lib. 1. q. 54. num. 41.

123 Quapropter † pro eorũ exequendis sententijs possunt Inquisitores Siculi omnem eis tum Regiã, tum etiã Pontificiam iurisdictionẽ impertitam in omnes, & Regis, & Pontificis subditos exercere ad tradend. ex Panorm. in c. in literis nu. 1. de offi. delegat. & in c. 2. eodem tit. li. 6. & in c. si quis cõtra. de foro compet. n. 6. in 1. lect. Quę quidem sententiarum executio ab eisdem Inquisitoribus omni prorsus semoto medio, perficienda erit: nam

124 † absoluta causarũ commissione concessa censentur etiam commissa omnia, quæ ad illas veniunt consecutiuè in. c. præterea. c. prudentiã. c. suspicionis. c. ex literis. de offi. legat. & in proprijs terminis tenet Abb. in c. si quis contra. nu. 32. de foro competent. in 1. lectur. Merito igitur iure possunt Inquisitores quibuslibet iudicibus, & officialibus imperare, tanquam sedis Apostolicæ, & Regis delegati, ex ijs quæ eorum sententiarum executionem concernunt: quæ etiam procedunt, & habent locum, arguendo à prohibitione absurdi incõuenientis,

125 & scandali, & inhumanitatis, † quod arguendi genus in iure nostro valdè efficax existimatur, vt ait Bal. in l. cõuenticulam. C. de Episc. & cleric. & idem Bald. in l. Pomponius. 2. in 4. col. ff. de negot. gest. Ioan. And. in regul.

poſſeſſor. & reg.in toto de reg.iur.in 6.cum alijs per Euerardum in Centuria legal. in loco, ab obſeruatione per totum.

Præterea moueor aliâ potiſsimâ ratione, quòd Inquiſitores ſoliti ſint ſimilia præcepta facere, quibus nec dum ipſi officiales ſæculares non cōtradixerunt, ſed obedientes ſponte ſeſe obtulerunt, vt apud acta ſancti Officij eiuſdem Regni Siciliæ hoc ex plorariſsimum eſt atque ex ſtylo, vſu & immemorabili conſuetudine re-
126 ceptum. Vnde † cum hoc cōſuetum ſit, & moribus receptum, non debet immutari per text. in. l. hodie. ff. de pœnis, & per Bald. in rubr. C. de fid. inſtrum. num. 79. Satis quippe, ſuperque erit, ſi ſemel hoc factum fue-
127 rit, nam † ſolitum dicitur illud, quod ſemel fit, vt de com. omn. ſententia teſtatur Paul. Caſtr. in. l. mela. §. ſi de alimento. n. 4. ff. de abſ. verſ. leg. Decius conſ. 441. num. 11. Ruinus conſil. 35. num. 3. lib. 1. Rota Lucenſis nu-
128 me. 29. deciſ. 14. quia in † actis iuriſdictionalibus ex vnico tantùm actu acquiritur quaſi poſſeſsio. Tradit Innocent. in. c. literas. de reſtit. ſpoliat. in c. dilectus. de capellis Monachor. glo. Angel. Flor. & Imola in. l. ſeruitus. ff. de ſeruitutib. vrb. pręd. & in. l. ſi quis diuturno. ff. ſi ſer. vend. Bal. in tit. de pac. Conſtant. §. amplius. in princ. Geminianus in. cap. ſi Papa. de priuilegijs in 6. Ioann. de Imola in c. cum
129 cauſa. de probat. & in terminis † obedientiæ, quòd acquitatur quaſi poſſeſsio per vnicum actum infaciendo dixit Bal. in l. liberti. 1. col. C. de oper. liber. & in c. 1. in principio col. 5. quid ſit inuent. & in Additionib. incipit Ipſe nota, & in l. 3. C. ne vxor. pro mar. & in c. olim el 3. ad finem de reſtit. ſpoliat.
130 Quare cum † Inquiſitores in quaſi poſſeſsione ſint præcipiendi, & in illa conſeruandi ſunt, nec eâ aliquo iure vel de facto ſpoliandi, Cardinal. conſ. 62. col. 2. Corn. conſi. 193. num. 4. lib. 2. Menoch. conſ. 51. nu. 4. vol. 1. & de recuperand. poſſeſſ. 1. p. in prin.
131 Poſſunt † enim eorum poteſtatem & præeminentiam defendere, ac etiam ad hoc familiâ armatâ vti, quam ipſi conſtituere valent. tex. in Clement. porro. de hæret. & ibi Cardinal. cap. vergentis. eodem titu. latè Roland. conſ. 37. in 4. nume. 9. Vnde infertur,
132 quòd † cùm vnâ ſemel approbati fuerint vt competētes iudices, minimè in poſterum recuſari queant, iuxta notata in auth. conferatur. C. de litis conteſt. & in l. cum Papinianus, & in auth. contra, &c.
133 Inquiſitores † igitur ſecūdum hanc opinionem iudices ordinarij ſunt, ordinariamq; poteſtatem habent (vt ſuprà diximus) imò, & in ſolidum iuriſdictionem cum alijs ordinarijs ſibi comparant, ſuntq; ad vniuerſitatem cauſarum delegati, ſecundùm DD. & in ſpecie Ioan. Andr. in. c. final. de re iudicata, & notatur in. c. per hoc. de hære. in 6. & in. c. ne aliqui. eodem titu. & ibi Archidiac. in terminis Menoch. arbitrar. iudic. libr. 1. q. 54. num. 41. Alciatus in rubric. de offic. ordinar. num. 19. Ex quibus facilè elici-
134 tur † Inquiſitores Regni Siciliæ eſſe iudices ordinarios, ordinariamq; habere iuriſdictionem, ac tractare poſſe cauſas laicorum: ergo in his parendum eſt eis. c. quæ contra. 8. diſtinct. c. qui reſiſtit. 11. quæſt. 3.
135 Nec obſtat dicere, quòd Inquiſitorum Officium eſt inquirere, quia † Inquiſitio quoad noſtrum ſpectat inſtitutum, ſic poteſt & debet diffiniri, vt comprehendat perſonas, & delicta ſecundùm Angeli doctrinam in repetitione. l. vacantium. C. de bon. vacant. libr. 10. vt ſit ius per officium procedendi ad inueſtigandum, & iudicandum

dicandum quemlibet facinorosum hominem pœnâ vel expulsione dignum in territorio inquirentis. Nam & Romani inquisitores, & quæsitores pro iudicib. erāt. Virgil. 6. Æneid. Quæsitor Minos vrnam mouet. Hęc verò descriptio probatur in l. 3. & d. l. congruit. ff. de offic. præsid. & in. c. 1. de offic. ordina. & in. c. bona. de electio. & latè diximus in q. 5. de Inquisi-
136 tione, quæ † quidem Inquisitio dupliciter constituitur, vna generalis, & specialis altera: quarum vtraque in Tribunali S. Officij Inquisitores vtuntur, vt tradit Eymericus in 3. p. Director. de tertio modo procedendi in causa fidei per viam Inquisitionis. & ibidem Francisc. Pegna comment. 16. Antonin. p. 3. tit. 9. cap. 3. Iulius Clarus in Pract. §. vltimo q. 3. & 6. Pract. Papiens. in fin. tit. de forma Inquisit. Gundisaluus de hæretic. q. 10. Locat in oper. iudicial. & iuris Canonici interpretes in c. qualiter & quādo. de accusat. & Doctores in l. congruit. vbi Bart. latè. ff. de offic. præsid.

137 Generalis namque † Inquisitio locum habet, quoties Inquisitores prouinciam visitant, & generalia edicta promulgant, inquirēdo aduersus occultos, & incertos hæreticos. In hac Inquisitione non exigitur infamia præcedens, de qua accipitur tex. in c. excommunicamus. 1. §. adijcimus. & §. vltim. de hæret. extatque insignis locus in conc. Tholosan. c. 2. allegatus à Pegna vbi suprà, cuius verba etiam nos præscribere censuimus, inquit enim: [Statuimus itaque vt Episcopi, & Archiepiscopi in singulis parœcijs tam in ciuitatibus, quàm extra sacerdotem vnum, & duos, vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures (si opus fuerit) sacramento constringant, qui diligenter inquirant, fideliter, & frequenter hæreticos in eisdem parœcijs, domos singulas, & cameras subterraneas aliqua suspicione notabiles perscrutando, & appensa, seu adiuncta in ipsis actis ædificia, seu quęcumque alia latibula, quæ omnia destrui præcipimus perquirendo; & si quos repererint hæreticos, credentes, fautores, & receptatores, seu defensores eorum, adhibitâ cautelâ ne fugere possint, Archiepiscopo vel Episcopo, dominis locorum seu Balliuis eorundem cum omni festinantia studeant intimare, vt animaduersione debitâ puniantur. Hoc idem faciant Abbates exemptis in locis suis, quæ non sunt ordinatio iuri diœcesan. subiecta: soliciti etiam sint Domini terrarum circa Inquisitionem hæreticorum, in villis, domibus & nemoribus facienda. Et circa huiusmodi appensa, adiuncta, seu subterranea latibula destruenda.] Hæc ibi. Et latè de hac Inquisitione trad. Bart. in d. l. cōgruit. ff. de offic. præsid. & in. l. 2. §. si publico. ff. ad leg. Iul. de adult. & Simanc. de Cathol. instit. titu. 44. nume. 7. & diximus in nostro Responso pro defensione iurisdict. sancti Officij Regni Siciliæ cap. 2. à num. 2.

138 Specialis autem † Inquisitio est quoddam ius per officium procedendi ad condemnationem, & punitionem contra aliquos nominatim Inquisitos de certis delictis diffamatos. Ita Angel. in tract. Malefic. in verbo. Hæc est quædam Inquisitio: quem sequitur Gigas, de crimine læsæ Maiestatis lib. 1. tit. qual. proced. q. 8. nu. 3. neque ad hanc proceditur absque præcedenti infamia, quæ vicem accusatoris retinet, c. qualiter & quando. de accusat. Hippol. de Marsil. cōsil. 53. & Simanc. dicto titu. 44. num. 8.
139 Nihilominus tamen in † crimine hęresis, ob indicia, ac verisimiles suspiciones possunt Inquisitores illam exercere, etiam nullâ præcedente infamiâ, cautè tamen, & occultè,

ne cuiusquam fama ac honor lædatur. Ita Gemin. Franc. & alij in c. vt officium.de hæret.lib. 6. & Bald. in.l. iubemus. C. de probat. Quæ opinio verissima est.

DE HAERESI & eius speciebus.

SVMMARIVM.

1 *HAEresis nomen ante Christum non erat nomen infamiæ.*
2 *Hæresis nomen hodie execrandum est.*
3 *Hæresis tres Etymologiæ traduntur.*
4 *Lex Christianorum nullâ significatione potest appellari hæresis.*
5 *Heretici propriè qui dicantur.*
6 *Hæresis definitio seu descriptio.*
7 *Hæresis est error in intellectu.*
8 *Pertinacia est de ratione hæresis, & & requiritur ad hæresim num. 19. & num. 31.*
9 *Pertinacia cognoscitur multis modis.*
10 *Conculcans corpus Christi, credens ibi esse verum corpus Christi, & credens hoc esse malum, si id faciat ad placendum diabolo, non est hereticus.*
11 *Marcellinus Papa, qui compulsus paganorum idolis thurificauit, non fuit hæreticus.*
12 *Mori quis potius debet, quàm peccare.*
13 *Hæresis est circa pertinentia ad fidem, vel contra determinationem Ecclesiæ de rebus ad fidem, vel ad mores attinentibus.*
14 *Ecclesia Catholica non potest errare in fide cum sit magistra veritatis.*
15 *Hæreticus vt quis sit, debet esse baptizatus.*
16 *Hæresis, & secta, quomodo distinguantur.*
17 *Inter Hæreticum & Apostatam quod sit discrimen.*
18 *Hæresis à scismate quomodo differat.*
20 *Hæreticus formaliter dicitur tenens opinionem veram, credens eam esse contra Catholicam veritatem.*
21 *Hæreticus formaliter non est, sed materialiter, qui tenet opinionem falsam, credens eam esse consonam orthodoxæ veritati.*
22 *D. Cyprianus asserens erroneè baptizatos ab hæreticis esse iterum rebaptizandos, non fuit hæreticus.*
23 *D. Augustinus, & Hieronymus sine hæresis vitio in pluribus opinionibus fuerunt contrarij.*
24 *Petrus Lombardus, qui multos errores protulit, non fuit hæreticus.*
25 *Hæreticus non est, qui falsum asserit ignoranter.*
26 *Hæresum diuersi modi.*
27 *Hæresis ad errorem sic se habet, vt species ad genus.*
28 *Propositio secundum se, an dicatur hæretica: resolue, vt in num. 34.*
29 *Contrariorum eadem est ratio.*
30 *Affirmare nostrum, vel negare, nihil ponit in re.*
32 *Propositio hæc: [Christus non est Deus] si asseratur à Christiano, est hæretica, si à Iudæo, Iudaica, si à Pagano paganica.*
33 *Verum reperitur in rebus fundamentaliter, & in intellectu formaliter.*
34 *In causis fidei temerè non est iudicandum.*
35 *Iudices de hæresi tutò pronunciant, si error fidei sit circa ea, quæ nullo modo sit probabile ab errantibus ignorari.*
36 *Iudices cum errores sunt manifesti, non debent ad clementiam inclinare.*
37 *Ad pertinaciam discernendam, quæ consideranda sunt.*
38 *Aliter de verbis, atque de factis dubijs iudicandum est.*

39 Pre-

39 *Præsumptio hæresis, quomodo sit consideranda.*

40 *Iudicandum temerè non est in rebus occultis, dubijs, & incertis.*

41 *Inquisitor non debet præsumptionibus credere magis quàm leges ipsæ credant.*

42 *Inquisitor non potest ad iudicandum moueri ex propria conscientia, sed ex allegatis, & probatis.*

43 *Simplicitas non excusat ab errore circa articulos fidei, & in quibus excuset.*

44 *Ignorantia non excusat in his, quæ quis scire tenetur.*

45 *Errans ex ignorantia affectata, ex malitia præsumitur errare.*

46 *Ignorantia supina non excusat ab hæresi, & num. 48.*

47 *Errans circa fidem probabili ignorantiâ, si post legitimã admonitionem perseuerat, ab hæresi non excusatur.*

48 *Casus in quibus errantes in fide pro hæreticis non habentur.*

49 *Hæretici sub Sanctitatis specie, triplici coniecturâ dignosci possunt.*

50 *Hæreticus non debet incorrigibilis iudicari, si semel tantùm fuerit admonitus.*

51 *Inquisitores omnia prius tentare debent ad hæretici emendationem, quàm ipsum tanquam incorrigibilem seculari brachio tradant.*

52 *Propositionum Catholicarum septem gradus traduntur.*

53 *Hæresis diffinitiones plures tradũtur.*

54 *Ab hæresim consummatam quæ sint necessaria.*

55 *Iudicium quibus modis contingat esse contrarium fidei.*

56 *Sententia quot modis dicatur fidei aduersari.*

57 *Sacra scriptura potissimum telum est contra hæreses.*

58 *Sacra scriptura in corde Ecclesiæ situm habet, & in quo sensu scriptura intelligatur, & num. 59.*

60 *Sensus literalis quis sit.*

61 *Nomenclatura illorum, qui lapsi sunt per ineptam scripturæ sacræ interpretationem.*

62 *Regulæ ad intelligendas scripturas.*

63 *Membrum, quam significationem habeat in sacris literis.*

64 *Aliquando in scriptura sacra dicuntur quædam de figura, & quædam de refigurata sub eodem contextu.*

65 *In Scriptura sacra aliquando de genere transitus fit ad speciem, & e conuerso.*

66 *Pars temporis ponitur pro tempore in Scriptura sacra.*

67 *Recapitulatio, & anticipatio quid sit in Scriptura sacra.*

68 *Diabolus iniquorum omniũ est caput.*

69 *Sancti Patres nobis duces sunt ad inueniendum sensum literalem Scripturæ sacræ.*

70 *Ecclesiæ explicatio ad hæresim deprehendendam, & reuincendam confert.*

71 *Ex naturali ratione discimus aliquando intelligentiam literæ.*

72 *Consensus communis Ecclesiæ, aut cõciliorum, aut Summorum Pontificum, est sensus literalis.*

73 *Plures sensus literales esse possunt vnius, & eiusdem loci.*

74 *Locus ille Genes. 1. in principio, habet tres sensus literales secundùm quos errores fidei tres refelluntur.*

75 *Ex sensu spirituali scripturæ potest sumi argumentum efficax ad veritatem fidei conuincendam.*

76 *In omnibus scripturis veteris Testamenti sensus spiritualis est præstantior literali.*

77 *Sensus literalis quando sit potior spirituali, & num. 78.*

79 *Ex vtroque sensu literali, & spirituali potest duci efficax argumentum ad conuincendos errores fidei.*

80 *Ex locis parabolicis, & metaphoricis non ducitur efficax argumentum, nisi*

nisi constet per Ecclesiam de sensu legitimo literali.

81 *Ex sensu spirituali non ducitur efficax argumentum, nisi constet de literali.*

82 *Ad solam Ecclesiam vniuersalem pertinet discernere, qui libri sint Canonici.*

83 *D. Hieronymus est regula fidei in constituendis libris Canonicis.*

84 *Ad Concilium generale legitimè congregatum pertinet discernere quis liber sit Canonicus.*

85 *Cōcilia quatuor Generalia æquè ac quatuor Euangelia credi ac seruari, & num. 99.*

86 *Conciliorum violatores grauiter puniuntur.*

87 *Ad sedem Apostolicam pertinet diffinire an liber sit Canonicus.*

88 *Romana* Ecclesia *est omnium mater, & magistra.*

89 *Librorum triplex est ordo.*

90 *Libros Canonicos negare hæreticū est.*

91 *Hæreticum est negare non solùm ea quæ immediatè pertinent ad fidem, sed ea etiam, quæ ex prioribus euidenter consequuntur.*

92 *Ecclesiæ intelligentia est germanus sensus scripturæ, quando obscurus est ille sensus.*

93 *Ad Concilium, & ad Romanum Pontificem pertinet explicare scripturā.*

94 *Sanctorum omnium consensus circa intelligentiam scripturarum est ipsa fidei Catholicæ veritas.*

95 *Si ex Apostolorum traditione communis vsus Ecclesiæ acceptauerit aliquam scripturæ intelligentiam, eā vt fidei veritas est tenenda.*

96 *Ad hæresim reuincendam præsidium est Christi traditio per Apostolos ad nos transmissa, tum etiam Conciliorum diffinitio, num. 97.*

98 *Hæreticus pertinax est, qui sciēs contradicit vniuersalibus Concilijs ritè ac rectè congregatis.*

100 *Ex Synodo Prouinciali probabile argumentum sumitur in iudicio fidei, non tamen certū, & perpetuum. Idem est de iud. Inquisitorū, n. 101.*

102 *Concilium Episcopale, si sit confirmatum à Papa sumitur ex illo efficax argumentum ad hæreses confutandas.*

103 *Propositio hæretica quid sit.*

104 *Pertinaciæ definitio traditur.*

105 *Propositio erronea diffinitur.*

106 *Propositio quando dicatur hæresim sapere.*

107 *Propositio malè sonans quid sit.*

108 *Propositionis temerariæ natura describitur.*

109 *Propositio temeraria dicitur tribus modis.*

110 *Propositio scandalosa definitur.*

111 *Propositio scismatica, seditiosa, maledica, blasphema, seu iniuriosa qualiter intelligantur.*

112 *Propositio fauens hæreticis quid sit.*

113 *Propositionis periculosæ definitio.*

114 *Hæresis incurritur ex verbis inordinatè prolatis.*

115 *Qui mente est hæreticus non potest iudicare se esse hæreticum.*

116 *Hæretici omnino occulti an incurrant pœnas à iure impositas.*

117 *Hæretici occulti secundùm Iurisperitos ipso iure sunt excommunicati.*

118 *Hæreticum aliquem esse occultum, duobus modis intelligitur.*

119 *Hæreticus occultus primò, & per se non incurrit excommunicationem.*

120 *Hæreticus occultus per accidens incurrit excōmunicationem ipso iure.*

Quæstio III.

Vanquam nomen hæresis ante Christi aduentum non erat famosum, quinimò in bonam partem sumebatur (significabat enim disciplinam, quam aliquis insequeretur, profiteretur

retur & defendēdam assumeret: vnde dictæ sunt inter Philosophos tot sectæ Academicorū, Stoicorum, Scepticorum, Epicureorum, & Peripateticorum, &c. similiter inter Iudæos diuersæ sectæ dicebantur hæreses, vt saducęorum, Pharisæorum, &c. (vt D. Hieronymus in Epistola Diui Pauli ad Titum. c. 3. exponit) hodie tamen
2 † est nomen infamiæ, & omni vituperio ac exectatione dignum: Idem olim accidit tyrānis quorum nomen honoris & maiestatis fuit, vt Seruius in illud Virgil. Æneid. 9. Pars mihi pacis erit, dextrā tetigisse tyrāni. id est, regis idem & Sophistis, quos autore Laert. & Eunapio Sardiano sic dictos esse constat quod Sapientię studio ducerentur, vtriq; tamen cum odio cepissent esse, nomina quoque sua, vt odiosa sint præstiterunt vt nouissimè nostri temporis homines politici qui pro contemptoribus Dei, & religionis habentur. At quod oppidò attinet ad nomen hæreseos: αἵρεσις, hæresis dicitur ἀφ' αἱρέομαι, eligo quemadmodum σχίσμα scisma ἀπὸ τοῦ σχίζω à scindo, & Latinâ linguâ secta à sectādo, quia hæreticus propositis: quia cùm lex nostra data sit ab omnipotēti Deo per Iesum Christum Filium eius, non autem ab hominibus electa, ea de causa si quis aliam fidem ac aliam doctrinam eligit, meritò hæreticus est, & infamis habetur. Vnde dicebat Apostolus ad Tit. c. 3. [Hæreticum hominem post primam, & secundam correctionem deuita.] c. quę dignior. 24. q. 1. Nunc verò ab Etymologia vocabuli, hæresis, exordiēdum est, vt à ratione, & primo principio suscipiatur nostra oratio. Primò igitur sibi sentētijs falsis & veris, tenaciter eligit falsas, veris & Catholicis repudiatis, vt dicitur. 24. q. 3. in c. hæresis.

Quibusdam sed parum exactè etymon deducitur ab hæreo, & hinc adhæsio siue hæresis, vt hæreticus quasi adhærens, dicatur quia peruersæ doctrinæ pertinaciter adhæreat. tex. in c. damnamus de sum. Trinit. & fid. Cathol.

Tertia Etymologia eaq; vix aptè desumitur secūdum Isidorum, ab ercisco, quod significat idem, quod diuido, quasi dicatur hæresis, diuisio, & hæreticus diuisus à Catholica veritate per dogma peruersum: sicut Catholicus dicitur sinceræ veritati vnitus. Et certè optimè dicitur diuisus non solùm per falsam doctrinam, sed quia per sententiam excommunicationis à mœnibus Ecclesiæ fit separatus, text. in c. excommunicamus. de hæret. At cum hæresis verbum sit odiosum, licet apud Latinos sint in vsu dogmata Philosophorum, vtpotè Stoicorū, Peripateticorum, & cæt. sectas & hæreses appellare, nullo tamē
4 modo † sic licet loqui de doctrina & religione Christianorum, ne quidem eo modo quo hæresis dicitur ab electione, quia ea quæ docent & obseruant Christiani, non sunt excogitata ab ipsis, nec suo proprio iudicio eligunt quid credere debeant, quid verò non: sed determinatur ab Ecclesia, quæ ex autoritate diuina proponit illis, quid sit credendum. Hinc fit vt
5 propriè † & meritò dicantur hæretici, qui ab vniuersali Ecclesię doctrina se separant, & sequuntur prauas electiones suas, credentes quæ volunt, & respuētes quæ non appetunt. Hæc animaduertēte Theophyl. ad Collossen. 2. paulò post initium. Isidorus lib. 8. Etymolog. c. 3. D. Hierony. ad Tit. 3. & Tertullian. in lib. de hæreticorum præscriptionibus super illa verba; [Secundum traditionem hominum,] cuius hæc sunt verba. [Hæresum opera sunt adulteræ doctrinæ, hæreses dictæ Græcâ voce † ex inter-
6 pretatione electionis, quâ quis siuè

ad

ad ...tuendas, siue ad suscipiendas eas vtitur. Ideo Apostolus, & sibi damnatum dixit hæreticum, quia & in quo damnatur sibi eligit: nobis verò nihil ex nostro arbitrio indulgere licet. Sed neque eligere, quod aliquis arbitrio suo induxerit, Apostolos Domini habemus autores, qui neq; ipsi quicquam ex suo arbitrio, quod inducerēt, elegerūt, sed acceptā à Christo disciplinā fideliter nationib. assignauerunt. Itaq; etiam si Angelus de cælis aliter Euāgelizaret, anathema diceretur à nobis.] Hæc ille. Nobis igitur hæresis ita describenda videtur:

6 † Hæresis est falsa opinio, & erronea in intellectu assertio contra Catholicam veritatem, ab eo qui fidē Christi accepit, pertinaciter defensa, vel in dubiū reuocata. Sic videntur eam describere Cardinal. Turre-cremata lib. 4. de Ecclesia part. 2. cap. 1. Guido Carmelita, Albert. Rojas singul. 73. & alij plures, quos citat Eymeric. in 2. part. Directorij. q. 1.

In qua descriptione quatuor apponuntur, quæ hæresim constituere videntur. Primum est electio opinionis falsæ, & doctrinæ peruersæ, amissā Ca
7 tholicā veritate: † sic hæresis est error intellectus 24. q. 3. c. hæreticus.

Secundum est, quòd hęresis est circa ea quæ pertinēt ad fidem, vel sunt contra determinationē Ecclesiæ circa fidem, vel circa bonos mores. c. ad abolendam. de hæreticis, & 24. quęst. 1. in. c. hæc est fides.

Tertium est diuisio à Catholica fide; quia de his quæ foris sunt, nihil ad nos. 1. ad Corint. 15. & 2. q. 1. c. multi, & de diuort. in c. gaudemus.

8 Quartum † est pertinax adhæsio illi assertioni falsæ, sic est obstinatio in
9 voluntate, pertinacia † autem cognoscitur multis modis, de quibus Alphonsus Guerrero, Albert. Simanc. & alij copiosè egerunt in tit. de hæret. & de pertinacibus.

Ad primū dico, † quòd si quis conculcaret corpus Christi, credens tamen ibi esse verum corpus Christi, &
10 credens hoc esse malum, sed hoc faceret ad placendum diabolo, hic non diceretur hæreticus, quia non haberet errorem in intellectu, nec malè sentiret de sanctissimo Sacramento altaris, sed vt sacrilegus esset acriter
11 punīēdus. Sic † Marcellinus Papa cū tempore Diocletiani, & Maximiani Imperatorum à Paganis compulsus, templum eorum ingressus idolis thurificauit, nō dicitur fuisse hæreticus. Ita determinauit Generale Concilium, vt habetur distinct. 21. capit. nunc autem. vt optimè tradit Decius consil. 151. quod incipit, Magni ponderis, in princ. Albertinus de hæreticis. 6. part. q. 13. nu. 67. quia compulsus adorauit idola, sed nō habuit peruersum dogma in mēte, nec errorem contra fidem in intellectu. Peccauit tamen grauissimè, non peccato hæresis, quia potiùs debebat † mori, &
12 omnia mala pati, quàm tantum peccatum operari, de sententia excommunic. in. c. vt Inquisitioni. & de his quæ vi, in c. sacris. & de restit. spoliat. in c. literas. gloss. in c. potest fieri. de pœnit. distinct. 1. & 32. q. 4. in c. sicut sanctius, Rojas de hæret. numero 48. 49. 50.

Alterum quod requiritur ad con-
13 stituendam hæresim, † est quòd ille error sit circa pertinentia ad fidem, vel contra determinationem Ecclesiæ de rebus attinentibus ad fidem, vel ad bonos mores. Si quis enim affirmaret terram esse maiorem sole, contra communem Astrologorū sententiam, (quod refert gloss. in c. solitæ. de maiorit. & obedient. in vers. inter Solem & Lunam) ille error non esset hæresis, quia nō est de pertinentibus ad fidem. Sic ait Archiepiscop. Floren.

Florentinus part.2.titul. 12. cap. 5. & part.4. tit. 127.capur 4.§. penult. Alphonsi.de Castro lib.1. contra hæret. Albert.in rubr.de hæret.libr.6.quæst. 2.num.47 .& in cap. 1.quæstione 13. nu.9.cum sequent.& de agnoscend. assert. Catholic. quæstione 1. num.3. & quæstione 6.num.8.Lucern.Inquisitor.in verb. hæresis.num.21. Iacob. Simancas in instit.Cathol.tit. 24.nu. 5.in Enchirid.tit.24.num. 5.& tit.48. num.2.& 3.Rojas de hæret.num.469. & 470.

Sed in hoc notandum est, quòd hæresis dicitur error contra fidem, vel contra determinationem Ecclesiæ. Ecclesia† autem Catholica, vt
14 regitur à Spiritu sancto, non potest errare in fide, & in determinationibus suis dicitur magistra veritatis, cùm determinat aliquā assertionem esse falsam, non tribuit assertioni falsitatem, sed falsitatem latentem ostendit: Sicut cùm medicus visitat ægrorum, pandit infirmitatem, non introducit, sic Ecclesia errores assertionum manifestat, & quos contra fidem, contra sacram Scripturam, contra doctrinam generalem sanctorum Patrum, & vniuersalium Cōciliorum esse inuenerit, hæreses esse proclamat, sic ait doctissimus Gabriel Biel, in 4. sentent. distinct. 12. q.vltim.

15 Tertium,† quod requiritur, vt aliquis verè dicatur hęreticus est, quòd fuerit baptizatus: qui enim nūquam sacramentum baptismi suscepit, licet aliquam sententiam contra Catholicam veritatem defendat, non dicitur hæreticus, quia hæreticus dicitur diuisus: at qui non est baptizatus non dicetur ab Ecclesia diuisus, quia nunquam fuit eidem vnitus. Sic habetur de hæret.lib. 6.c.cōtra Christianos.& distinct. 45. cap. licet. cap. qui sincera, & cap. maiores. de baptism. & de diuort. in c. gaudemus. Rojas de hæret.nume. 460.461. 462. Inde patet,† quomodo differunt hę-
16 resis, & secta, quia hæresis tantùm Christianos comprehendit, secta autem tanquam genus nominat plures species, vt Iudæos, Saracenos, Gentiles, & alios infideles de hæret. libr. 6. in cap. accusatus. §. cum verò. & in Clement.ne in agro.§. statuimus. de stat.Monach.& glos.in c. quibusdam. distinct.32. Ita ait Rojas de hæret.nu. 479.& seqq. tamen secta aliquando sumitur pro religione. Ideo Actor.26. quidā dicuntur fuisse de secta Christianorū, id est, religione. Patet etiam differentia inter Apostatam, † & hæreticū à fide: omnis enim qui à fide apostata est, is & hęreticus est, nō ècō
17 uerso, quia apostata est totalis recessus temerarius à fide Catholica. Vnde qui Apostata est, negat totam fidem, at qui hæreticus est, negat solùm aliqua pertinentia ad fidē.c.non potest. 2. quæstione 7. & c. beatus. 3. quæstione 4. & cap. non obseruetis 16. quæst.fin.similiter D.Thom.secunda secundæ quæstione 12. articul. 1. & alij relati à Rojas de hæret. nu.487.
18 Schisma † etiam differt ab hæresi, quia schisma est illicita diuisio ab vnitate Ecclesiæ per inobedientiam, hæresis autem nominatur peruersum dogma: de schismate agit Rojas de hæreticis numer. 499. vsque ad 520. Directorium, & alij multi.
19 Quartum, quod requiritur, est pertinacia in voluntate, cum quis credens assertionem suam esse cōtra determinationem Ecclesiæ: & tamen eam mordicus sustentaret, imò
20 dico, quòd si † quis aliquam opinionem veram teneret, credens eam esse contra Catholicam & orthodoxam veritatem, ille formaliter esset hæreticus, licet nō materialiter. Exemplum, vt si quis intēderet

iurare falsum,& tamẽ nesciens diceret verum,esset formaliter periurus, licet non materialiter. Et econuerso,
21 si quis † teneret aliquam opinionem falsam,credẽs eã esse consonã Ecclesiæ Catholicæ,ille nõ esset formaliter hæreticus,licet esset materialiter; vt si quis iuraret falsum, credens esse verum quod iurat,cùm tamen sit fal-
22 sum. Vnde D.Cyprianus† tenẽs eam opinionem erroneam,quòd baptizati ab hæreticis erant iterum rebaptizandi,& in ea opinione perseuerans, non fuit hæreticus,vt dicitur 1.q.1.c. siquis inquit.& August.libr. 5. de baptismo. cap. 20. eum reprehendit.& habetur de consecr.dist. 4.c.quomodo exaudit. dicens errorem Cypriani falce passionis esse remotum. & in lib.6.contra Donatistas.c.23.
23 Similiter cùm D.Augustin.† & D. Hieronymus sibi aduersantur, tractantes de reprehensione facta ab Apostolo Paulo D.Petro, & ibi docto res contradicẽtes sibi in diuersis alijs sententijs, alter eorum falsum dicit, neuter tamen hæreticus iudicatur, distinct.26.c.1.& Augustin.lib.de bono coniugij, c.17. Villadiego de hæreticis q.7.nu.7.
24 Similiter † Petrus Lombardus Magister sententiarum in libris suis multos errores protulit, vt habet censura Parisiensis cõtra eum facta.Ita etiã ait Rojas 1.part. de hæreticis.à n. 50. vsq; ad 70.vbi multa exempla adducit,de his qui multos errores dixerũt: tamen non fuerunt hæretici,quia nõ fuerunt pertinaces contra determinationem Ecclesiæ, quam nesciebãt.
25 Siquis ergo†falsum proferret,non pertinaciter defendendo, sed ignoranter:tamen paratus palinodiam canere, & Ecclesiæ determinationi se subijcere, cùm ei veritas Catholica proponetur; non diceretur hæreticus,sed errans,sic ait D.Augustin.lib. 1.de Trinitate: [Errare possum, sed hæreticus esse nolo, quia errorem meum contra Ecclesiam pertinaciter non defendam.]

Quod dictum referunt Cardinal. Turrecremata part.2.lib.4.cap.1. Archiepiscopus Florentinus p.2. tit. 12. c.5.& alij citati à Rojas de hæreticis, num.47, D. enim August priùs multa errata nesciẽter protulerat,quę postmodum sub rettactationis nomine reuocauit.Vnde nomen hæretici nũquam incurrit 34.q.vlti. c. fin. & Gelasius ibidem q.2.in cap.negatur.

Ideo idem Pater Augustinus concludit,vt refertur.24.q.3.c.dixit Apostolus. [Qui sententiam suam, quanuis falsam, nullâ pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis ceperint, sed à seductis,atque in errorem lapsis parentibus acceperint, quærunt autem cautâ solicitudine veritatem, corrigi parati cum eam inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos reputãdi: [Ecce vera & propria descriptio hæresis,cæteri autem modi erro rum non dicuntur propriè hæreses.
26 De illis † modis diuersis tractat Eymeric. in Director. p. 2. q. 31. & doctores ibi abeo citati.
27 Inde patet, quòd † hæresis respectu erroris est,vt species respectu generis: omnis enim hæresis est error, sed non è conuerso: quia ille tantùm error est hæresis, qui profertur cõtra determinationem Ecclesiæ, vel contra fidem, cum pertinacia ab aliquo Christiano. Itaq; deficiente aliquâ conditione ex prædictis,non dicetur hæresis,sed error.

Hinc tamen consequenter examinanda est quæstio illa non parum vti-
28 lis,& difficilis.Vtrùm† aliqua propositio sit, & dicatur hæresis : id est, an propositio secundùm se considerata, sine vllo respectu ad proferentem sit hære-

hæretica. Huius quæstionis diuersi sunt autores,& patroni non contemnendi. Nam imprimis Adrianus in 4. quæst. 1. de confessione, Turrecremata lib.4.p. 2. capit.3. Ochan.libr.2. Dialog.capit.11.p.part. & Alphons. à Castro lib.1.de iusta hæret. punition. cap. 1. ij omnes vnanimiter asserunt quamlibet propositionem fidei veritati repugnãtem,esse, & debere dici secundum se hæreticam, nullo habito respectu asserentis: Verum est tamen(inquiunt) quòd si proferatur ab ignorante absque pertinacia,talis appellandus non erit hæreticus, cum nec sit pertinax. Probant hanc suam sententiam hoc modo.

29 Primò,contrariorum† eadem est ratio:sed omnis propositio fidei consona,& quæ de fide est, vt hæc propositio [verbum caro factum est.]secundùm se cõsiderata est Catholica,non habita ratione proferentis : ergo similiter propositio hæretica, à quouis asseratur, vel negetur, hæretica erit secundum se,aut reddenda est discriminis ratio.

Secũdò,hæresis species est propositionis falsæ:sed falsitas propositionis non dependet à dicente,quia (vt docet Aristoteles) ex eo quòd res est, vel non est , oratio dicitur vera , vel

30 falsa, quia † nostrum affirmare, vel negare nihil ponit in re.l. assumptio originis.ff.ad municipalem.ergo propositiones spectatæ ex sui natura,erũt veræ vel falsæ,hæreticæ, vel Catholicæ.

Tertiò, quia interrogati Theologi an propositiones sint hæreticæ, vel non, simpliciter respondent prout iacent, esse vel non esse hæreticas: ergo infirma & inualida est assertio quæuis huic contraria.

Quicquid illi arguatè dicant,oppositam sententiã tenent D.Tho.super Epist.1.ad Cor. c. 11. lect.4. & Caietan.super D.Tho.2.2.q.11. art.1. nullam propositionem posse dici secundùm se hæreticam sine ordine relato ad dicentem.Et probant.

31 Primò,†de ratione hæresis est electio & pertinacia:sed nulla propositio secundum se sumpta cõtinet electionem & pertinaciam, quia hæ ad voluntatẽ dicentis pertinent: ergo,&c.

Secundò,vna,& eadem propositio potest esse sub multiplici infidelitatis specie: ergo ex se non habet speciem determinatam.Antecedẽs pro-

32 batur. Hæc † propositio : [Christus non est Deus,]si,asseratur à Christiano,hæretica est,si à Iudæo, Iudaica,si à Pagano,Pagana: ergo secundùm se non habet speciem determinatam, & circunscriptam : sic neq; hæretica erit secundum se spectata.

Tertiò,qui falsum tenet,falsus est, & dicitur:At si propositio secundum se hæretica est : quilibet illam proferens, hæreticus erit, & talis denominabitur;sed hoc apertè est falsum, vt patet ex argumento superiori: ergo, &c.

Hæc quæstio in vtramque partem ventilata est,vt quam maluerit, tanquam probabilem,quiuis sequi libenter possit. Nihilominus tamen etsi diuersæ appareant opiniones, facilè conciliari poterunt, si animaduertamus primò ex Aristotele verum reperiri in intellectu,& in rebus.Quod reperiatur in intellectu,docet 6.Metaph.cap. 2. dum dicit bonum & malum reperiri in rebus; verum autem & falsum in intellectu. Quòd autem reperiatur in rebus colligitur ex 4. Metaph.cap.quinto , vbi docet contra Pythagoram res non esse veras, quia nobis videntur , sed potiùs ex eo quòd sunt in se veræ, videntur nobis veræ ; atq; ita in cap.de substant. dicit: Ex eo quòd res est, vel non est , oratio dicitur vera , vel

falsa,& 9. Metaph.cap. 12. docet ho-
minum esse album, non esse verum,
quia nobis videtur, sed potiùs quia
est albus, & 2. Metaph. cap. 1. asserit
veritatem habere se ad res, quemad-
modum entitatem: sed entitas est in
rebus; ergo & veritas. Cùm igitur
constet apud omnes verum esse in
intellectu & in rebus, solùm dubita-
runt,an quid verum esse formetur in
intellectu,an verò in rebus:& verior
opinio tenet,quæ est D.Tho.& Caie-
tan 1.p.q.16.art.1.& Paul. Soncinaris
33 6.Metaph.q.16.verum † quid esse so-
lùm reperiri in rebus fundamētaliter,
in intellectu autē formaliter. Ex qui-
bus analogicè licet philosophari in
34 nostra quæstione. † Nam cum hære-
sis propriè dicta sit error pertinax in
Catholica fide manifestè contrarius
eius qui fidem Christi profitetur,sola
illa propositio formaliter dicitur hæ-
retica, quæ cum errore & pertinacia
aduersus res fidei à Catholico pro-
lata fuerit. Illa verò dicetur funda-
mentaliter ac materialiter hæretica,
quæ secundum se considerata est in
tali materia, quæ (vt iacet) hæresim
sonat, & significat. Huic nostræ sen-
tentiæ eleganter videtur subscribere
Magister Cano lib.12.de locis Theo-
log.cap.8.dum dicit,quòd si ratio hæ-
resis consideretur strictè & formali-
ter,vera est sententia D. Thomæ, &
Caietani: si verò ratio hæresis consi-
deretur vt in signo,sicut ratio sanita-
tis est in vrina;sic asserit propositionē
secūdum se posse appellari hæreticā,
quia sufficienter insinuat ex parte
obiecti, id quod sufficit, vt aliquis sit
hæreticus, si pertinaciter illi adhæ-
reat. Et ex hac doctrina optimè di-
luuntur argumenta vtriusque sen-
tentiæ.

Axiomata fidei iudicibus maximè necessaria.

Verum vt hæc perinde ab omnibus intelligantur, atque ego sentio, & in actum traducantur eâ facilitate quæ mihi semper amica fuit, remorabor intentiùs cursum orationis & more Pythagoræ,quasi quędam symbola constituam, vnde inquirendi munus quicunque susceperit habebit axiomata ordine distincta,quibus propositionum qualitatem facilè intelliget, eaque deducta ex Turrecremata sum.de Ecclesia, libr. 4. p. 2. cap. 11. Alberrin.in tract. de Catholicis assertion. quæstione 6. Melchior Cano libr. 12. de locis Theolog. cap. 11. Alphons. de Castro libr. 1. cap. 3. de iusta hæreticor. punit. Simancas de Cathol.institut. titul. 54.& ex Enchirid.violatæ religion. tit.24. Franc. Pegna 2. part. Director. Comment. 28. in quæstione 3. Eymerico titulo, an error & hæresis sint idem in iure. Petro de Aragon in 2 2. D. Thomæ, quæst. 11. art. 2. Paulo Grisaldo Perusino in lib.decis.fidei Cathol. & Apostol.in princip. Dominico Bañes 2. 2. quæstione 11. Gregorio de Valentia per varios titulos. Dominico à Soto de iustitia & iure lib.10.quæstione 3. & alijs in locis, Bellarmino tomo 3. disputationum per varia capita.

Axioma primum.

In causa fidei noli temere iudicare. Oportet enim priùs rei personam, ingenium, atque iudicium explorare:nam in hac causa non tantùm de hominis honore, fama,& vita agitur, sed etiam de totius generis & familiæ damno & dedecore. Et cum ex recto iudicio fidei pendeat firmitas & cōseruatio cuiusque,at porissimùm cultus Christiani cōseruatio, cùm videndi rei fiet copia,eo audito & examinato,cōplexionē & connexionem respon-

responsorum perscrutari & diligẽter indagare: eaque an ab homine emanarint qui sit non ingenij versatilis sed mentis compos discernere oportet. Canus lib. 12. de locis Theologicis. cap. 10.

Axioma secundum.

SI error fidei sit circa ea, quæ nullo
35 modo sit probabile † ab errantibus ignorari, quod ad fidem Catholicam pertineant, tunc iudices de hæresi tutò pronunciabunt, vt si quis neget Christum surrexisse à mortuis, aut si Theologus nesciit licitum esse belligerare cum hostibus, & huiusmodi, quæ in Theologia versati tenentur scire. Canus ibidem, & S. Thom. part. 2. q. 32. art. 4. & in 1. ad Corint. cap. 11. lib. 4.

Axioma tertium.

36 CVm errores sunt manifesti, † & attenta conditione & ingenio personæ nulla tergiuersatione excusari possunt, caueant iudices ne animi relaxationem, & mollitiem, clemẽtiam ac misericordiam arbitrentur. Quia expositio quæ absurda fuerit, aut nõ verisimilis, incredibilis & quæ nõ cõgruit cum antecedentibus, & consequentibus, nec cum ratione recti sermonis, nec cum circunstantijs personarum, temporum & locorũ, vt diximus & quæ alioquin non iusta interpretatio sit, explodenda est, ac eijcienda: potissimum illa, quæ sub prætextu interpretationis verum sensum propositionis perimit atque corrumpit. cap. cum dilect. de accusatio. Albertin. de agnoscendis assert. Catholic. q. 7. & 8.

Axioma quartum.

SI de alicuius errantis pertinacia dubitatur, antè dicta, facta, & errantium statum, conditionem, & inge-
37 nium examinare oportet. † Addimus ad hoc si de his ex tempore non constet, oportet aliquod signum Catholicæ veritatis illi ostendere, locum (scilicet) scripturæ, vel sacri concilij, aut censuras adhibere, quibus signis si cedat argumentum euidens erit ignorantiæ, si verò repugnauerit, argumentum erit pertinaciæ, præsertim si non sit omnino imperitus, & rudis.

Axioma quintum.

NOn eodem modo de verbis, ac de
38 factis dubijs iudicãdum est. † In factis quippe religioni nostræ contrarijs minus periculi est, quàm in verbis iudicare. Melch. Canus lib. 12. de locis Theolog. c. 9.

Axioma sextum.

QVoties non constat hominem es-
39 se hæreticum, † nisi iuris tantùm præsumptione, licet probabili, diligenter explorare oportet, an eiusmodi facta vel verba ex infidelitate prodeant. Ita explicat Hieronymus ad parabolam Zizaniorum. Matth. 13. [Ne fortè eradicetis simul & triticum,] an verò ex metu, cupiditate, aut animi perturbatione, sæpe hominem admonere, hominem corripere, terrere, vel clementer, & moderatè pungere iuuat. Nam in
40 rebus † dubijs, & occultis, ac incertis ad verum eliciendum variè, ac quasi per cuniculos veniendum est ad iudicandi opus. Vnde Sixtus Papa scripsit Episcopis per Hispaniam constitutis. [Incerta nemo Pontificum iudicare præsumat, & quanuis vera sint, nõ tamen credenda, nisi quæ certis indicijs comprobantur, nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur, nisi, quæ iudiciario

ordine publicantur]. Victor quoque
Papa Theophilo ita scripsit. [Incer-
ta, charissime, nullatenus iudicemus,
quousque veniat Dominus qui laten
tia producet in lucem, & manifesta-
bit consilia cordium : [& Euaristus
Epistola.2. Nullum ante veram, iustã-
que probationem iudicare aut dam-
nare debemus, teste Apostolo, qui
ait: [tu quis es, qui iudicas seruum
alienum, domino suo stat, aut cadit,]
mala vtique audita nullum moueãt,
aut passim dicta absque certa proba-
tione quisquam nunquam credat,
sed ante audita diligenter inquirãt
ne præcipitando quicquam aliquis
agat. cap. si quis diuinis. 30. quæstion.
5. cum sequentibus. cap. Deus omni-
41 potens. 2. quæst. 1. non enim † Inqui-
sitor præsumptionibus magis crede-
re debet, quàm leges ipsæ credunt:
quamuis enim vehementer putet ali-
quam præsumptionem esse veram,
non tamen potest eã moueri ad ali-
42 quem condemnãdum, cum ex † pro-
pria conscientia, etiam sibi certa, iu-
dicare nõ debeat, sed ex fide eorum,
quæ probata fuerint: crimina siqui-
dem occulta, & incerta solum Deum
habent vltorem. c. literas. de præsum-
ption. c. si omnia. 6. quæst. 1. & l. illici-
tas. §. veritas. ff. de offic. Præsid.

Axioma septimum.

43 Ab errore † circa articulos fidei
nemo potest propter simplicitatem
excusari. [Bene tamen contra alia,
quæ indirectè pertinent ad fidem. S.
Thom. in 1. ad Corinth. c. 12. libr. 4.
Eymericus in. 1. p. Directorij q. 7. n. 2.
& ibidem Pegna Comment. 22. in
44 his enim † non potest quis iustam
ignorantiæ causam allegare, cùm ex
instituto, & præcepto legis Christia-
næ hæc scire obligetur, & eam nesci-
re nullatenus præsumatur. Idem di-
cẽdum est de his, qui ex ignorãtia af-
45 fectata errant: † hi enim ex malitia
propria, & animi iniquitate errare
præsumuntur. c. excellentissimus. 11.
quæst. 3. Idem iudicium erit in his,
46 qui ignorantiã † crassã, & supinã er-
rant, in his qui fidei sunt : eam enim
scire debent, nec probabile est eam
à fidelibus, vel à suæ conditionis ho-
minibus ignorari, hi hæretici censen-
di sunt. Huius axiomatis exempla af-
fert Melch. Canus d. libr. 12. cap. 10.
47 vers. alteram. D. Thom. tum si † errat
aliquis in his quæ fidei sunt, ignoran-
tia probabili, præsertim in his quæ
explicitè credere non tenetur, qua-
lia sunt quæ indirectè ad fidem spe-
ctant, si post legitimam admonitio-
nem perseuerat. Eymericus vbi su-
48 prà. Qui verò † ignorantia non perti-
naci & vincibili errat, ab hæresi ex-
cusatur. Simancas de Cathol. institut.
tit. 26. num. 6. vel quando errat in his,
quæ sunt fidei, deceptus ab aliquo
viro docto, quem pium ac Catholi-
cum esse credidit, in his quæ crede-
re explicitè non tenetur, à pœnis hæ-
reticorum excusatur. Prorsus idem
iudicandum est de filijs, qui errant in
fide seducti à parentibus, & in errore
nutriti sunt; idem de discipulis à præ-
ceptoribus, & magistris, de subditis
ab Episcopis & Parochis, & similibus,
præsertim, si nondum iudicij compo-
tes sunt, errant, aut si errant, in his ta-
men decepti errant, quæ explicitè
scire non tenentur: nam & hi etiam
ab hæresi & hæreticorum pœnis ex-
cusabuntur. Ioannes Lupus Decan.
Segouiens. in tractatu de hæreticis,
Montaluus in l. 1. tit. 26. part. 7. quæst.
14. Quæ doctrina deduci potest ex c.
dixit Apostolus. 24. quæst. 3. inquit
enim : [Sed quid si sententiam suam,
quãuis falsam atque peruersam, nulla
pertinaci animositate defendunt,
præsertim quam nõ audaciã suæ præ-
sumptionis

isumptionis peperetūt, sed à seductis atque in errorem lapsis parētibus acceperunt, quærunt autem cautâ solicitudine veritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos computandi.] Hæc ibi; Tales ergo mitissimè sunt tractādi, & leuissimę pœnitentiæ eis iniungēdæ. An autem hi reputandi sint hæretici, tractat D. Thomas quotlibeto 3. q.4.art.10. Augustinus de Ancona in summa de potesta. Eccles. q. 28. art. 2. Albertinus in tract. de agnoscend. assertion. quæst. 21. num. 34. & sequentibus: latè Turre-cremata in summa de Eccles. lib. 4. part. 2. cap. 16. Syluester in summ. verb. opinio.

Axioma octauum.

49 HÆretici,† qui sæpè sub specie sanctitatis occultantur, à fructib. dignoscendi sunt. De his dicitur Iob. c. 30. In cauernis habitant torrentium, & in cauernis terræ, à fructibus eorū dignoscendi sunt. Hæc quoque Christi doctrina Matth. cap. 7. Ex triplici verò coniectura huiusmodi hæretici dignosci possunt. Prima est, quia noui tatum contra fidem & legem Euangelicam inuentores sunt: ipsa enim doctrina & nouitas per se displicere debet. Vnde Paulus ad Timoth. 6. [O Timothee depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam permittēres contra fidem, exciderunt.] Secunda coiectura est nimia libertas in pronunciando, & temeritas in diffiniendo. Tertia coniectura est frequens omnibus hæreticis impatientia in admittēda correctione, de quibus 2. ad Timoth. 3. [Mali homines, & seductores proficient in peius, in errorem mittentes, & ipsi errantes,] Alphons. de Castro lib. 1. de hæresi. c. 14.

Axioma nonum.

CAueant hæreticæ prauitatis Inquisitores, ne ideo statim hæreticum aliquem incorrigibilem sentiant. Quia semel & fortè leuissimè admonitus, noluit illorum admonitioni acquiescere, magis laborare debent, vt paucos iustè puniāt, quàm vt multos iniustè: non glorientur, etiam si gloriari liceret, quòd multos damnauerint, sed quod iustè. Alphon. de Castro lib. 2. de iusta hæreticorum punit. c. 1.

Axioma decimum.

51 OPortet Inquisitores † omnem adhibere diligentiam circa hęretici emendationem. Antequàm illum incorrigibilē censeant, & sæculari brachio tradant, quia in quacumq; hora ingemuerit peccator, & conuersus fuerit, vitâ viuet, & non morietur. Ezechiel c. 33. & c. nullus de pœnit. distinct. 7. Epistol. inter claras. C. de summa Trinit. & fide Catholica. c. ad abolendam. §. 1. c. excōmunicamus. 2. §. siquis autē. de hæret. c. corrigantur. 24. q. 7. Albertin. de agnoscen. assertionib. quæst. 30. nu. 79. quibus accedit Concil. Biterrense c. 17. cuius hæc sunt verba: [Conuerti nolentes, vbi commodè poteritis, damnate tardetis: ipsos frequēter tam per vos, quàm per alios ad conuersionem monētes, ac tandem in sua malitia pertinaces, faciatis errores suos ad eorum destinationem publicè confiteri, & sic eos damnatos, præsentibus potestatibus sęcularibus, eorumue Balliuis secundum mandatum Apostolicum relinquentes:] Hæc ibi.

Axiomata alia maximè necessaria fidei Censoribus.

SVnt & alia quędam axiomata, sine quibus vix Inquisitores possint discernere, quæ cum fide pugnant reli-

religioni aduersantur. Nec quidem ea vnius sunt ordinis, nec vnico albo continentur, sed sub diuersis ordinibus & quasi categorijs, quas breui, absolutoque compendio simul hic complectemur eo ferè stylo, quo ex veterum & recentiorum interpretum monumentis tradi animaduer-
52 timus. Propositiones † itaque Catholicæ in septē gradus diuiduntur. Primus earum, quæ sacris literis apertè continentur. Secundus earum, quæ ex illis necessariò deducuntur. Tertius earum, quæ ab Apostolis traditæ sunt viua voce. Quartus earum, quæ in concilijs vniuersalibus ac confirmatis continentur. Quintus earum, quæ per sedem Apostolicam suis filijs credendæ propositæ sunt. Sextus earum, quæ ad hæreses exstirpandas ac confutandas cum animi consensu docuerunt Doctores Catholici. Septimus est earum, quæ ex 3.4. 5. & 6. generibus necessariò deriuantur, ex quibus pro clariori intelligentia sequentes præfigentur annotationes & regulæ.

Axioma primum necessarium.

ANte omnia hęresis quid sit, nosse oportet.† Omisis innumeris dif-
53 finitionibus, quæ à Iurisperitis atque Theologis traduntur, & ijs quæ ab Alphonso à Castro lib. 1. de hæresi, & libr. 1. de iusta hæreticorum punitione c. 1. quòd sit enunciatio aut sententia falsa, ita repugnans fidei, vt cum fide simul stare non posit, quæ ab omnibus ferè recipitur. Aliam diffinitionem tradit Turre-cremata libr. 4. sum. de Eccles. p. 2. cap. 1. Hæresis
54 † est sententia contra fidem in Christiano cum pertinacia: dicitur (sententia) quia est actus intellectus, non voluntatis, quanuis proficiscatur ab electione, quæ est actus voluntatis. Dicitur etiam contra fidem, quia error contra disciplinas, non est hęresis. Potest etiam diffiniri, quòd hæresis sit actus elicitus ab intellectu, & imperatus à voluntate. Alij autem multifariam diffiniunt, quod hæresis est propositio falsa, fidei Catholicę repugnans. Alij dicunt, quòd est dogma falsum, Catholicæ veritati cōtrarium in eo, qui fidem Christianam professus est: aliter hæresis est error pertinax contra Catholicam veritatē, vel hæresis est falsa vel erronea opinio, per quam falsus intellectus opinatur de aliquo contra fidei veritatem, vel hæresis est fidei vitium, quo quis singulare aliquid à cōmuni Ecclesiæ Catholicæ fide ac sententia eligit, ac proinde se ab Ecclesia separat, quâ se rectiùs sentire præsumit, & ob id hęresis, hoc est, electio, haud insignificanter appellatur. Demū hæresis (secundùm Simancam) qui cæteras diffinitiones adducit de Cathol. institut. tit. 30.) est dogma falsum contra fidem Catholicam ab eo qui fidem profitetur, pertinaciter assertum, vel in dubium reuocatū. Cardin. de Turre-crem. lib. 4. de Eccles. p. 2. c. 1. Guid. de hæres. c. 3. Gabriel lib. 4. sentent. distinct. 13. q. 2. Pighius lib. 4. de Hierarchia Ecclesiast. cap. 8. Brunus libr. de hęret. c. 1. Cæterùm ad hæresim consummatam tria necessaria sunt, falsa credulitas, peruersa voluntas, & pertinax defensio. Duo pertinent ad intellectum, error (scilicet) & sententia fidei; pertinacia verò pertinet ad voluntatem quæ simul consummatū faciunt hæreticum, quarum diffinitionum primam amplectimur, quòd (scilicet) hęresis sit sententia contra fidē in Christiano cū pertinacia, pro cuius explicatione sit secūda regula.

Axioma secundum.

55 IVdicium est † fidei contrarium; [Vno modo quoad substantiam, vt verum

verum opponitur falso: Alio modo quo ad modũ, vt cũ quis iudicat cum formidine Deum esse trinum, vel si id credat innixus nõ primæ veritati, sed testimonijs humanis, sic enim Dæmones credunt, & contremiscunt.

Axioma tertium.

56 AN sententia † sit fidei contraria, septem vijs nobis peruestigandũ est:. Annotauit Diuus Augustinus in 4. Tomo. libr. 83. quæstion. cap. 7. & Turre-cremata libr. 4. suæ sum. cap. 6. Ea enim quæ ad fidem spectant, habent septem gradus. Primum obtinent articuli fidei, hi sunt prima elementa nostræ religionis. Secundum sacra scriptura. Tertium traditiones, quæ per Christum, & Apostolos viua voce ad nos transfusæ sunt. Quartum diffinitiones conciliorum. Quintum decreta Pontificũ. Sextum quę ex his euidenter deducuntur. Septimum, quæ consensu patrum recepta sunt. Iam verò vt hæc, quæ fusius tradi solent, in compendium redigamus; ad sequentia axiomata attende.

Axioma quartum.

PRimus atque potissimus locus ad
57 hæresim † deprehendendam atq; reuincendam est sacra Scriptura, quæ præcipuè in corde Ecclesiæ sita est. Id probatur, quia omnis quæstio, quæ oritur circa scripturarum lectiones, statim defertur ad Ecclesiam vt ipsa iudicet quid tenendum sit: er-
58 go † scriptura in corde Ecclesiæ sita est, non enim haberet Ecclesia autoritatem definiendi, qui libri sint canonici si in corde illius non esset scriptura qua posset discernere in quibus instrumentis recta sit translatio: & hoc docebat D. Hieronym. ad Galat. 1, circa illa verba. [Notũ vobis facio (fratres) Euangelium: Nõ putemus (inquit) in verbis scripturarum esse Euangelium, sed in sensu, non in superficie, sed in medulla: non in sermonum folijs, sed in radice rationis:] hęc sacra scriptura est turris illa Dauid Cantic. 4. & 1. Reg. c. 17. ex qua pendent mille clypei omnis armatura fortium vniuscuiusque gladius contra femur suum. Vnde Paul. 2. ad Timot. 2. [Amplectentes eum, qui secundũ doctrinam est, fidelem sermonem:] & 2. ad Timoth. cap. 3. [Omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitiam vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.]

Hoc tamen axioma intelligendum
59 est † de sacra scriptura in sensu germano, & literali, vt Docet D. Augustin. Epist. 48. ad Vincẽtiũ Donatistam, & Hierony. in illud Matthæi 13. [in farinæ satis tribus, ait, quod minimè licet ex eo loco mysterium Trinitatis
60 probare: quis † tamen sit sensus literalis secundum D. August. lib. 3. de doctrina Christiana & Sanct. Thomam 1. p. q. 1. art. 10. vbi ait, quòd ex signatione vocum sumitur sensus literalis, quod sic intelligendum est, quòd ille est sensus literalis, non qui intenditur ab autore ministeriali scripturę, (vt quidam dicunt) sed qui per ipsas voces intenditur ab autore principali, qui est Spiritus Sanctus: inde enim sumitur sensus literalis, ex eo quod in familiari modo loquendi intendit signare per voces is qui loquitur. Hinc fit consequens, quod sensus parabolicus est literalis, nõn enim requiritur ad sensum literalẽ, quòd voces secundùm propriam & primęuã significationem accipiantur, sed satis est vt accipiantur secundùm vsus accõmodatiores, sicut enim cùm nobis repẽtè aduenit absens aliquis, de quo

sinistrè loquebamur, solemus dicere: Lupus est in fabula, & tamen in sensu literali & germano verba non accipiuntur propriâ, sed impropria significatione : ita prorsus obseruandû est in scriptura sacra, vt cum dicitur: [Vicit Leo de tribu Iuda:] Vnde frequêter in libro Canticorum sensus literalis est metaphoricus.

Axioma quintum.

61 Dignosce tan sensus literalis sit ille, quem voces exprimunt propriâ significatione, an verò ille, quem impropria. Docet Augustinus 3. de doctrina Christiana cap. 5. & 10. vbi obseruat in lectione scripturarum cauêdum esse, ne figuratam locutionem ad literam accipiamus, ad hoc enim pertinet, quod ait Paulus: [Litera occidit, spiritus viuificat.] Cùm enim figuratè dictum sic accipitur, ac si propriè dictum sit, carnaliter accipitur: neq; vlla mors animæ congruentiùs appellatur, quàm cum id etiam, quod in ea bestijs antecellit, hoc est intelligentia carni subijcitur, sequêdo literã. Similiter per côtrarium maximè cauendum est, ne propriam locutionê quasi figuratã velimus accipere. Et si quæras, quomodo cognoscemus esse figuratam locutionê, quomodo etiam propriam, hoc doctissimè docet D. Augustin. Quicquid (inquit) in sermone diuino, neq; ad morû honestatê, neq; ad fidei veritatem propriè referri potest, figuratum est. At verò quæ secundùm literã intellecta componunt, vel fidê vel mores, secûdùm historiã sunt accipienda: nô enim præcipit sacra scriptura nisi charitatem, neq, culpat nisi cupiditatê : ex cuius doctrinæ inaduertêtia extiterût olim multi, qui in grauissimos errores inciderunt, intelligendo secundùm literam, quæ per metaphoram erant explicanda: Et ita Donatistæ (sicut refert D. August. Epist. 48. ad Vincentium) illud Canticorû 1. [Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie] intelligebant de semetipsis, qui cum essent in regione Meridionali, dicebant ad se solos pertinere Ecclesiam Christi. Alij etiam legentes in sacra Scriptura, hominem esse factum ad imaginem Dei, putauerût Deum habere effigiem humanam, eò præsertim quòd sacra Scriptura multis in locis tribuat Deo humana membra. Isti dicti sunt ab August. Anthropomorphitæ, scilicet Deum hominê fingentes: neq; solùm hæretici, sed etiã Catholici, & Christi martyres olim errauerunt, sicut Papias, Ioan. discipulus, illud Apocal. 21. [Vidi sanctã ciuitatê, Hierusalê nouã, descêdentê de cælo, à Deo paratã,] iuxta propriã significationem sine metaphora intelligebat: quamobrem intellexit Christum ad istum mundum rediturum, vt cû suis regnet integros mille annos in vita quadã iustissima, & felicissima, atque istam esse aureã & gemmatam Hierusalem, quam expectabant Iudæi, asseruit. Quem errorem postea sequutus est Tertullianus in libro, cui titulum fecit de spe fidelium, & Lactantius Firmianus lib. 2. Diuinarû institutionû, & ex Græcis Victorinus, & Seuerus, referente D. Hierony. in Côment. super Hieremiam cap. 19. & super Ezechielê c. 36. Origenes prætereà in hac re grauiter lapsus est. Nam totam plantationê terrestris paradisi intelligebat spiritualiter, negatã historiæ veritate, & Caietanus, qui, formationem mulieris de costa Adæ negauit secundùm historiæ veritatê, sed debere intelligi per tropum & figurã. Nec defuerunt etiã Christiani, qui cum baptizarentur, frontê signabant ferro cãdenti, quod faciebât, quia prædicauit Ioannes Baptista de Christo, Matth. cap. 3. quod esset baptizaturus

Spiritu

Spiritu sancto,& igne. Ex quibus patet,quàm sit necessarium in lectione sacræ Scripturæ aduertere, quæ sunt figuratè accipienda,quæ verò secundum historiæ veritatem, & sensum literalem.

Axioma sextum.

DOminus IESVS CHRISTVS corpus habet mysticum , quod est Ecclesia,cuius ipse caput est.Hoc
62 axioma † in primis est addiscendum, & memoriæ mandandum. Nam vt refert D.Augustin.lib. 3. de doctrina Christiana à cap. 31. vsque ad finem libri,in eo sunt veluti claues , quibus plurimùm iuuantur studiosi in intellectu scripturarum. Siquidem propter cônexionem capitis ad corpus, sacra Scriptura sub eodem contextu exprimens Christum mysticum , ex capite , quod est persona Christi , & ex corpore , quod est Ecclesia fidelium,quædam dicit , quæ referuntur ad personam Christi, quædam verò, quæ tantùm ad corpus (v.g.) Isaiæ.61. [Induit me vestimento salutis, & indumento iustitiæ circundedit, quasi sponsum decoratum coronis,& quasi sponsam ornatam monilibus suis.] In quo clare videtur fieri sermonem de capite,& corpore,hoc est de persona Christi,& eius Ecclesia:& Cantic. 1. dicitur: [Osculetur me osculo oris sui , quia meliora sunt vbera tua vino.] Primum orationis membrum sunt verba Ecclesię optantis coniunctionem cum Christo spôso, & quòd matrimonium spirituale , quod iam olim erat initiatum per fidem & charitatem , carnali copula consummaretur,quæ nuptiæ in ipsa incarnatione filij Dei consummatæ sunt.

Axioma septimum.

63 MEmbrum † intelligitur de corpore Domini vero,atq; permixto siue simulato:[D.Augustin.de corpore Domini bipartito, sicut dicebat Ticonius : Ecclesia, quæ est corpus Domini mysticum, in hoc sæculo est velut sagena nôdum in littus tracta, & ideo habet malos permixtos cum bonis , quousque in extremo iudicio separentur.Propter istam permixtionem aliquãdo in sacra Scriptura mali commendantur cum bonis , & è contra boni vituperantur cum malis,vt Oseæ.11.[Puer meus Israel , & dilexi eum,] Quo loco totus populus fidelis commendatur propter bonos; côtra verò Isai.1.[Cognouit bos possessorem suum,& asinus pręsepe Domini sui,Israel autem me non cognouit,& populus meus non intellexit,] quo loco boni propter malos vituperantur. Aliquando etiam in eodem contextu explicatur, quid ad bonos pertineat,& quid ad malos , vt Canticor.1.[Nigra sum, sed formosa] prima particula propter malos apposita est. Secunda verò propter bonos , & subdit,[Sicut tabernacula cedar]quę erant vilissima,& abiecta. [Sicut pelles Salomonis,]quæ erant pulcherrimæ.

Axioma octauum.

QVædã sub eodẽ contextu de figura, quędã de re figurata dicũtur, nec receditur à sensu literali. Ticoni9 axioma hoc appellat de promissis &
64 lege;Augúst.de spiritu & litera , † iisdem verbis effert (v.g.) [Ego ero ei in patrem,& ipse erit mihi in filium,] ad literam de Salomone dicuntur, qui est expressa figura Christi ; simul etiam de Christo intelliguntur, quia in eadem contexione quædam dicũtur,quæ soli Christo conueniunt , vt illud : [Stabiliam thronum regni in sempiternum:] quædam verò, quæ soli Salomoni , sicut illud. [Si iniquè aliquid gesserit,arguam eum, & virgâ viro-

ga virorum & in plagis filiorum hominum. similiter Matt. 24. ab illis verbis: [cum ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta:] ad literam loquitur de exilio temporali quæ facta est, à Tito & Vespasiano, simul etiam de extremo iudicio cuius fuit vmbra quædam & vestigium calamitas illa temporalis. Dicuntur enim quædam quę non verificantur nisi de extremo, Iudicio. vt illud: [Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo, nec fiet, & nisi abbreuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur:] mixtim ergo de vtraque tribulatione ad literam loquitur. Idem fit Isaiæ 14. in illis verbis: [Quomodo cecidisti de cælo Lucifer qui manè oriebaris: corruisti in terram, qui vulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo: in cælum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum:] quibus in verbis sub figura Regis Babylonis loquitur de casu Luciferi: & multa dicuntur. quæ ad literam de diabolo intelliguntur.

Axioma nonum.

65 DE genere ad speciem & de specie ad genus sæpe transitur. † Sicut Isaiæ. 13. loquens contra Babylonem specialiter, continuo de toto mũdo generaliter loquitur [Onus Babylonis à summitate cæli dominus, & vasa furoris eius, vt disperdat omnẽ terram, & rursus reuertitur contra Babylonem specialiter: ecce ergo suscitabo super vos Medos qui argentum non quærant.] Darius enim Medus cum Cyro nepote suo interfecit Balthasar Regem Bobylonis, capta vrbe: vt habetur Daniel. 5.

Axioma decimum.

66 ALiquãdo ponitur pars tẽporis pro toto tẽpore. † Per Synecdochen, sicut Matth. 12. dicitur. [filius hominis erit in corde terræ tribus diebus: & tribus noctibus:] cum tamen prima dies, & tertia non fuerint integræ: dies enim Sabbati sola fuit integra, solum enim triginta sex horis iacuit corpus exanime in sepulchro similiter Genes. 15. dicitur Abrahæ: [Semẽ tuũ erit peregrinũ quadringẽtis annis:] at Exod. 12. de eadẽ peregrinatione dicitur, quòd mansio filiorũ Israel in terra Ægypti fuit quadringẽtorum triginta annorum, quia cõputatio huius maioris numeri incipit à tempore, quo dictum est Abrahæ Genes. 12. [Egredere de terra tua, & de cognatione tua:] computatio autem minoris numeri incipit à natiuitate Isaac, quæ fuit triginta annis elapsis post egressum Abrahę de Arã. Aliquando etiam tempus præteritũ vsurpatur pro futuro, vt Isaiæ. 9. [Paruulus datus est nobis, & filius natus est nobis:] Igitur in ista variatione temporum oportet Iudicem esse vigilem, vt conciliet loca, quæ secundũ speciem videntur diuersa, aut vt intelligat tropum orationis.

Axioma vndecimum.

RE capitulationes & anticipationes distinctæ considerentur. † [In sacra enim scriptura non semper eodem ordine gesta & facta scribuntur quo facta sunt, sed aliquando, priora postponũtur per recapitulationem, vt Genes. 10. dicitur de filijs Noe: [Ab his diuisæ sunt insulæ Gentium in regionibus suis, vnusquisque secũdùm linguam suam: † Et postea cap. 11. dicitur: [Erat autem terra labij vnius, & sermonum eorundem.] Ex quo patet, quòd prędicta diuisio linguarum per anticipationẽ dicta fuit. Et Moyses. 2. cap. postquàm capite 1. descripsisset creationem cæli & terræ, & par-

partium mundi distinctionem, & ornatum earum, collegit per recapitulationem. [Istæ sunt generationis cæli & terræ, in die quo creatæ sunt, in die quo fecit Dominus Deus cælum, & terram.

Axioma duodecimum.

Diabolus iniquorum caput est: & ipsi illius corpus. Nam (vt dicit
68 Gregorius homel. 10. Iniquorum † omnium diabolus caput est, cuius capitis membra sunt omnes iniqui, propter quam connexionem scriptura loquens de capite, transit ad membra, & è conuerso, sicut apparet in loco allegato Isaię 14. loquens de Rege Babylonis, qui erat membrum diaboli, transit ad ipsum diabolum: Quomodò cęcidisti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris? & Ezechiæ 18. loquens de principe Tyri, transitum facit ad diabolum: Tu Cherub signaculum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore, in delicijs paradisi tui fuisti:]

Hæc igitur axiomata Augustini scitu dignissima sunt: ex ijs enim ma-
69 nifestè † veram methodum, & viam inueniendi sensum literalem quiuis assequetur, vt sacram scripturam intelligat, iuxta explicationem sanctorum, quos habemus à Deo duces: & in hac re debemus posteriores sequi. Quapropter D. Paul. ad Ephes. 4. alios dedit Prophetas, alios Apostolos, alios Euangelistas, alios pastores & doctores.]

70 Deinde secundus † locus ad hęresim deprehendendam & reuincendam est explicatio Ecclesiæ, quæ basis est veritatis, in qua præsidet Papa Christi vicarius, cuius interest fidelibus tradere certissimam cognitionem in his quæ pertinent ad fidem, & mores.

71 Tertius † ex ipsa ratióne naturali discimus aliquando intelligentiam literæ. cum sensus optimè quadret textui, consentientibus literæ circunstantijs: talis enim sensus apud Augustinum locis suprà citatis est literalis.

72 Quartus communis consensus † Ecclesiæ, aut Conciliorum, aut summorum Pontificum sensus est literalis: verbi gratia. Concilium Constantiense, illum locum Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis,] de manducatione corporali & sacramentali explicat. Præterea, quando ipsa sacra scriptura seipsam explicat, probando aliquod dogma fidei, ille est sensus literalis, sicut in Actis Apostolorum c. 13. explicatur illud [Ego hodie genui te.] De resurrectione Christi, & illud Psal. 2. & 15. [Non dabis sanctũ tuum videre corruptionem] de corpore Christi, quod non est in sepulchro corruptum, & in pulueres conuersum, apertè intelligitur. Et tãdem, quando omnes sancti vnanimiter amplectũtur aliquem sensum pro literali, sicut in concilio VI. Constantinopolitano omnes Patres colligũt, in Christo esse duas voluntates, diuinam (scilicet) & humanam ex illo Matth. 26. [Veruntamen non sicut ego volo sed sicut tu vis, talis assertio & consensus regula est certa in acquirendo sensum literalem.

Axioma decimumtertium.

Sensus dubius literalis testimonio sacræ scripturæ innotescit [Siquis dicat: Quis sciet sensum literalem intẽtum à Spiritu sancto esse illum, quẽ voces exprimunt in propriã, vel trãslatitiã significatione. Prȩterquã quod ex supradictis ex parte remanet solutum, respondetur, quòd ex testimonio scripturæ id dignoscetur, si locus ille dubius citetur in alio, vt illud Psalm.

Psalm.109.[Dixit Dominus Domino meo, adducitur à Christo Matth. 22. [Quomodo ergo Dauid in spiritu &c.]& illud,Os nō cōminuetis ex eo] adducitur etiā à Ioanne: Vnde infertur
73 tur † nullum esse inconueniēs plures sensus literales esse vnius & eiusdē loci,vt docet D.Tho.1.p.q.1.art.10.ad 1.& August.12. confess.c.20. & 25. & 3.de doctrina Christiana c.27. & lib. 1.de Gen.ad literam c.191. vbi ait nō inconuenientet credere fideles autorem sacrum multa sensa in eadē scriptura intellexisse, cum ex ipsa contextura,& circumstantijs illud probati posit.Idem docuit 3.de doctrina Christiana cap.2.sed pulchrius de hac re disputat lib. 12. confess.à cap. 20.per sequentia vsque ad finem, explicans illum locum Genes.1.in princip.[Fecit Deus cælum & terram:]in
74 principio(inquit) †ad literam significat in principio temporis. Prætetea significat in principio,in filio suo, in Sapientiâ(scilicet)genita,quę est principium effectiuum ipsarum rerum, tertia in principio significat etiam in ipso exordio faciendi ac operandi, scilicet in ipso principio ordinis, antequam quicquam fecisset, fecit cælum & terram: & cap.26.dicit, quòd si Deus dedisset illi spiritum quem dedit fidelissimo Moysi, ad loquendum istas veritates, talem spiritum optaret sibi à Deo dari, vt in paucissimis verbis prolatis multi multas fideles & veras sententias intelligerent. Eandem sententiam docet D. Thomas D. Augustini fidelissimus interpres.1.parte quæstione 46. artic. 3.vbi dicit illum locum[In principio creauit Deus cælum & terram.] secundum triplicem expositionem suprà allatam destruere tres errores fidei aduersarios. Nam secundum primam euertitur error dicentium mūdum & tempus fuisse ab æterno.Iuxta secundam destruitur error Manichęorum constituentium duo principia, vnum bonum scilicet rerum spiritualium,alterum malum scilicet rerum corporalium. Tandem secundum tertiam expositionem, iugularur error affirmantium creaturas spirituales esse per longissima sæcula creatas ante corporales: ex qua explicatione Cōcilium Generale Lateranense de summa Trinitate cap. firmiter. definit, quòd Deus simul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam,spiritualem & corporalem, Angelicam (videlicet) & mundanam. Insuper à pluribus sanctis multipliciter ad literam explicatur locus ille Psalm. 2.[Dominus dixit ad me,filius meus es tu,ego hodie genui te: qui ad literam intelligitur de æterna generatione. Secūdo de natiuitate tēporali ipsius Christi.Tertiò de resurrectione post mortem. Iuxta quam explicationem D. Paulus in actis Apostolorum cap. 13. probat resurrectionem Christi,dicēs. [Et nos vobis annunciamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est, quoniam hanc Deus adimpleuit filijs vestris,resuscitans Iesum, sicut in Psal.2.dictum est[Filius meus es tu,&c.Vltimo manifesta fit hęc veritas ex D.Thom.de potētia.q. 4. art. 1.vbi dicit in lectione sacrarum scripturarum plures posse reperiri sensus sub vna litera,cuius rationem adfert, quoniam ad dignitatem scripturæ Diuinæ pertinet, vt sub vna litera multos sensus contineat,vt sic diuersis hominum intellectibus cōueniat. nam Spiritus sanctus, qui autor est huius disciplinæ, simul intendit multos sensus, qui possunt adaptari eidē scripturę cōueniētet ad corroborādā fidē,nā quot sēsus literales habēt fideles,tot argumēta efficacia producere possunt contra impugnatores fidei.

Axioma

Axioma decimumquartum.

SEnsus spiritualis sacræ Scripturæ supereminet literali. Quin ex sensu
75 spirituali † scripturæ sumi possit efficax argumentum ad fidei veritates conuincendas, & quis sensus sit præstantior, literalis ne an spiritualis, non res adeò facilis & manifesta est. Vt tamē clariùs in hac re procedamus, dici-
76 mus: In † omnibus scripturis veteris Testamenti, tam historijs, cæremonijs, sacrificijs, & præceptis iudicialibus, cum legalibus sensus spiritualis est eminentior & præstantior, quàm literalis. Hæc sententia desumpta est ex Origene 4. periarchon. cap. 2. vbi comparat sensum spiritualem animę, literalem verò corpori: cōstat autem animam nobiliorē esse corpore. Idem habuit Philo Iudæus, vt refert Eusebius 2. lib. Ecclesiast. histor. cap. 17. vbi inquit vniuersam legis scripturā animāti similem esse, in qua superficies verborū corpori, sensus verò in verbis reconditus sit loco animæ. Item Cyrillus in Prologo super Leuiticum comparat spiritualem sensum legis diuinitati Christi, literalem verò eius humanitati: ait enim quòd sicut in nouissimis diebus verbum Dei ex Mariæ carne vestitum processit, & aliud erat quod videbatur, humanitas scilicet: aliud verò quod intelligebatur, & credebatur, scilicet diuinitas; ita etiā aliud est quod per verba significatur, sensus (scilicet) literalis: aliud verò quod in ipsis rebus latet, quod quidē à paucis sentitur, nempe sensus spiritualis, quod videtur insinuare Paulus 2. ad Corint. 3. loquens fidelibus, quibus explicabat mysteria legis: [Epistola (inquit) estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus] & iterum: [Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti, non literæ, sed spiritus, litera enim occidit, spiritus viuificat. Quibus in verbis clarè docet vetus Testamentum non carnaliter, sed tantùm spiritualiter esse intelligendum, quod in Christo, eiusq; sacramentis impletur. Sed Iudæi vsq; in hodiernum diem velamen, quod Moyses ponebat super faciem suam, habent positum super cor, ne possint in scripturâ Christū intelligere; cùm verò conuersi fuerint ad Dominum, auferetur ab illis iuxta illud Psalm. [Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tuâ.] Atque huc pertinet illud Lucæ 24. [Tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas] quod in Christi passione præfiguratum fuit, vbi velum templi scissum est, & sacramenta, quæ eo vsque occulta erant, patuerunt. Hoc ipsum docet D. August. lib. 3. de doctrina Christiana. cap. 5. explicans in eandem sententiam illud Apostoli, 2. Corint. 3. [Litera occidit, spiritus autem viuificat:] Ea (inquit) est miserabilis animæ seruitus, signa pro rebus accipere, & supra creaturam corpoream oculum intellectus, ad hauriendum ęternum lumen leuare non posse, & post temò ipso nomine admonemur, quantùm distet sensus literalis ab spirituali: dicitur namque spiritualis à spiritu creato qui reconditus sub literæ cortice continetur, literalis verò, quia potest facillimè videri, Quapropter idem D. Paulus 1. Corinth. 9. referens illud: [Non alligabis os boui trituranti.] Concludit: [Nunquid de bobus cura est Deo.] Quasi dicat, minimè: Et ita subdit: Nonne propter nos vtiq; hæc dicta sunt: quibus in verbis clarè constat in his locis sensum spiritualē esse præcipuum & potiorem ipso literali, sed probatur hoc idem hac sola ratione: sensus ille est pręstantior, qui pręcipuè

cipuè intenditur à Spiritu sancto: atqui in locis veteris Testaméti:in quibus traduntur cæremoniæ, legalia præcepta, cæremonialia & id genus alia, erit sensus magis intentus spiritualis, quia omnia in figura contingebant illis, vt dicebat Paulus: ergo in his omnibus locis sensus spiritualis est potior, & præcipuus quàm literalis.

Axioma decimumquintum.

77 SEnsus literalis in ordine ad scripturam potior est spirituali. Diximus id que verum est in aliquot scripturę locis sensum spiritualem supereminere literali. Attamen in cómuni & generali loquendo, comparando inter se istos sensus in ordine ad vniuersam scripturam, sensus literalis potior est spirituali. Hæc sententia est Burgensis, & cómunis inter sanctos: Primò, quia sensus spiritualis semper debet fundari in literali, neque sine illo constare potest. Secundò nullus locus scripturæ, nulla eiusdem particula caret sensu literali, at spiritualis nó in omnibus inuenitur. Ergo confirmatur, quia sensus literalis patet omnibus legentibus sacram scripturam quod nó ita se habet in spirituali: quo fit vt literalis sit vniuersalior & communior. Probatur præterea, quia nullus est spiritualis sensus in aliqua parte scripturæ, qui non secundum historiam & ad literam contineatur in aliquo loco eiusdem scripturæ: ergo spiritualis sensus dignitate materiæ non excedit literalem. Et hoc docebat D. Augustinus 2. de doctrina Christiana. c. 6. vbi dicit: Nihil enim fere de obscuris scripturis spiritualiter, quod non plenissimè dictum alibi secundum historiam reperiatur.

Axioma decimumsextum.

78 IN præceptis moralibus sensus literalis præfertur spirituali †. Dicimus in locis veteris Testaméti, in quibus traduntur præcepta moralia, tum & in alijs locis legis Euangelicæ, sensum literalé potioré spirituali. Quia huiusmodi præcepta non præfigurabant res nouæ legis, & ita permanserunt in noua lege, ergo sensus principaliter intentus est literalis: Eadem ratione potest probari scripta legis Euangelicæ habere sensum literalem digniorem, quia non propter aliam legem tradita sunt, sicut cæremonię veteris Testamenti.

Axioma decimumseptimum.

79 EX spirituali & literali sensu ducitur argumentum efficax ad cóuincendos errores fidei †. Huius sententiæ prima pars ex D. Augustino est Epist. 48. cótra Donatistas ad Vincentium: probabant illi ex sensu quodam spirituali, Ecclesiam solum pertinere ad ipsos, & ita ait [Quis non impudentissime ex aliquo sensu spirituali sumi posse efficax argumentum negauerit;] Post D. August. in eandem venit opinionem D. Thom. quodlib. 7. art. 14. ad. 4. & 1. p. quæst. 1. art. 10. ad. 1. Secunda verò pars, in qua maior est difficultas, probatur in húc modú. Tota ratio, propter quam ex literali sensu potest sumi efficax argumentum, ea est, quòd certum sit intendi a Spiritu S. ergo si constet aliquem sensum spiritualem intentú esse à Spiritu sancto, poterit ex illo re uerà duci efficax argumentum. Vbi ergo constabit vel ex scriptura, vel ex autoritate sanctorum, vel ex Cócilio sensum spiritualem in aliquo loco intédi à Spiritu sancto, sumi poterit ex illo efficax argumentú, quod facit D. Paulus in interpretatione illius loci: [Non alligabis os boui trituranti:] ex quo efficaciter conuincit doctores & pastores nó esse sua mercede fraudandos. Et cófirmatur, quia

ex locis scripturæ parabolicis,& Metaphoricis (in quibus multiplex potest
80 assignari sensus literalis,)† nunquam ducetur efficax argumentum, donec constet per Ecclesiam de sensu legitimo literali. Si ergo hoc idem cōstat de sensu spirituali, non est cur hanc efficaciam ab eo secludamus, aut assignetur maior ratio vnius quàm alterius. Hanc sententiam habuit D. Augustinus Epistolâ suprà citatâ, vbi (vt diximus) confutans illorum errorem ait: [Quis non impudentissimè notatur aliquid in allegoria positum pro se interpretari, nisi habeat manifesta testimonia, quorum lumine manifestentur obscura? Si ergo hæc testimonia pro se habeat, re verâ poterit pro se illam scripturam interpretari.] Huius autem rationem assignabat D Thom. 1. p. q. 1. art. 10. & quodlibet 7. art. 14. vbi docebat, regulari-
81 ter loquendo, † ex sensu spirituali nō duci efficax argumentum, nisi cognitus sit literalis; quia (inquit) ipsâ naturâ similitudinis, in qua fundatur sensus spiritualis, quoniam vna res, pluribus similis esse potest, non licet ad vnā aliquam determinatè procedere. Quod etiā docet D. Dionysius Epistola ad Titū, dicens: Theologiam symbolicā, id est, spiritualem, non esse argumentatiuā, quia de se non est determinata ad aliquid vnum significādum, cuius contrariū regulariter contingit in sensu literali: si tamen determinaretur, ex scriptura ad aliquid vnum significandum, vel ex autoritate sanctorū, vel ex aliquo etiā Concilio, tunc re verâ duceretur efficax argumentum, ad res fidei comprobandas ex tali loco spirituali.

Axioma duodeuicesimum.

QVi sint libri canonici, nosse oportet. Quia diximus ex scriptura sacra potissimum hæresim conuinci, proponitur esse necesse vt sciat Inquisitor, qui libri sint canonici, & per-
82 tineant ad scripturā sacram.† Ad Ecclesiā vniuersalē pertinet hoc discernere: huiusmodi enim potestas cōstituēdi libros canonicos, tantùm fuit in Ecclesia tēpore Apostolorū: ipsi enim scripserunt nobis totum nouum Testamentū, quod autē dicimus de nobis respectu noui Testamēti, dicendū est de Apostolis respectu veteris, nā respectu illius erant tantùm iudices ad explicandū, quæ esset scriptura sacra, hoc enim interest inter nouū & vetus Testamentum, quòd in veteri nō simul fuerūt eodē tēpore omnes scriptores, in nouo verò omnes scriptores fuerūt tēpore Apostolorū. Postea autem neq; fuit, neq; futurus est scriptor Canonicus. Huius diuersitatis ratio est, quia ante Christi aduentū magis ac magis explicabatur fides, quo magis ad Christū accedebat: at post aduentū Christi nō magis explicatur, quia in ipso Christo, & Spiritus sancti missione habuit summam explicationē. Ex quibus patet, quàm malè errauerit VVicleffus, quem sequuti sunt Lutherani, asserentes sanctā scripturam nō egere approbatione Ecclesiæ, sed ex eadē esse iudiciū sumēdū. Eorū error ex eo cōuincitur, quia aliqui hæretici reiecerūt Euangelia, dicentes nō esse canonica. Alij negarunt vniuersalē legē Moysis, alij vtrumq; Testamentū, & inter Catholicos aliquando fuit dissensio de libro Tobiæ, & alijs cōpluribus, vtrùm essent Canonici, quod quidē ex ipsis libris diffiniri non posset, quia ipsa scriptura iudex mortuus est. Ex quo dicebat D. August. cōtra Manichęos [Euāgelio nō crederem, nisi me moueret autoritas Ecclesię] illa enim est prima regula, columna, & firmamētum veritatis, 1. ad Timot. 3. c. hæc regula habetur ex Concil. Toletan. 1. in vltima

regula fidei. [Si quis dixerit, vel crediderit alias esse scripturas canonicas, quàm eas, quas Ecclesia recipit, anathema sit.] Quæ verba refert D. Augustinus Epist. 119. de tempor. est etiam regula Augustini lib. 12. contra Faustum c. 4. & lib. 28. c. 4. & lib. 33. c. 6. & lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 8. contra Epistol. Manichæi c. 5. vnde desumptum est illud: [Euāgelio non crederem, nisi me Ecclesiæ commoueret autoritas.] Irenæus lib. 3. cōtra hæret. Driedonius lib. 1. de Eccles. dogmat. c. 1. & c. 5. VValdens. lib. 2. doctor. antiq. fidei. c. 20. Hinc fit consequens, quòd nullius doctoris est tanta autoritas, vt illi soli in tanto negotio standum sit: verùm quòd D. Hieronymo vtcunq; in hac parte defertur, hoc fit propter viri sanctitatem, & eruditionem, ac solicitudinem: non tamen est habendus pro regula infallibili, vt voluit Erasmus in scholijs super prolog. Biblior. quē videtur sequi Caietanus in fine Cōmentariorum in libros historiales veteris Testamenti, dicens
83 ipsum Hieronymum † esse regulam fidei in constituēdis libris canonicis. Nam & si Gelasius Papa. c. sancta Romana Ecclesia. distinct. 15. affirmat se recipere & reijcere libros, quos recipit, & reijcit Hieronymus, nō loquitur ipse Papa de libris canonicis, sed de alijs libris aliorum autorum, qui tamen suspecti sunt in fide, in quibus sequendis, & reijciendis docet Hieronymum esse rectam regulam. Eiusmodi enim autoritas infallibilis, quæ residet in Ecclesia, nulli priuato homini communicari potest. Hoc tamē loco aduertendum est non minoris autoritatis esse Ecclesiā præsentem, atque fuit antiqua Apostolorū, contra Durandum in 3. distinct. 24. q. 1. Gerson. & Driedon. & VValdens. vbi suprà.

Axioma vndeuicesimum.

84 AD Cōcilium † Generale legitimè congregatum pertinet discernere, quis liber sit Canonicus. In rebus fidei non potest errare Concilium, vt supra dicitur: ideo Concilium Tridētinum declarauit sess. 4. qui libri sint Canonici cū omnibus suis partibus, quæ veritas tanquam certa secūdum fidem Catholicā, ab omnibus sanctis & Doctoribus scholasticis asseritur. De qua re videndi sunt D. August. in Epistola 118. & seqq. & in libr. 1. de Baptismo contra Donatistas. c. 18. & D. Gregorius lib. 1. Epistolarum, Epistola 24. & refertur 15. distinct. c. sicut.
85 vbi ait † se venerari quatuor Concilia generalia, sicut Euāgelia quatuor. Turre-crem. lib. 3. summæ c. 58. & Canus lib. 5. de locis Theolog. c. 4. Et patet testimonio Isidori, & habetur 15. dist. c. canones. vbi loquēs de Concilijs, dicit: [Concilia, quæ sancti Patres spiritu Dei pleni sanxerunt,] & in c. violatores eādem distinct. dicit Da-
86 masus Papa: [Violatores † Conciliorū & sacrorū canonum grauiter à sanctis Patribus iudicātur, & à Spiritu sancto, cuius instinctu congregati sunt.] Et tandem confirmatur; quia Spiritus sanctus assistit Cōcilio legitimè congregato, & eius instinctu fiunt & decernuntur, quæcunq; in illo stabiliuntur: ergo non potest errare. Antecedens probatur ex Actis Apostol. cap. 15. quo loco Acta Cōcilij ab Apostolis celebrata hoc modo exordiuntur: [Visum est Spiritui sancto & nobis] & Matth. 28. [Ego vobiscū sum (inquit Christus) vsq; ad consummationē sæculi:] & Ioan. 14. [Ego rogabo Patrem, & aliū Paraclētū dabit vobis, spiritum veritatis, qui maneat vobiscū.] Ex quibus locis talis promissio colligitur facta nō singulis Christianis, cū dicat [vobiscū] sed Apostolis: & nō tātū illis personaliter, sed etiā eorū successorib. Episcopis scilicet, quia dicit [vsq; ad cōsummatio-

summationē ſęculi:]& tamē Apoſtoli non erant perpetuò duraturi: ergo neceſſe eſt dicere, quòd cum Spiritus ſanctus aſsiſtat plenario Cōcilio, errare nō poterit in definitione fidei, nec in libris canonicis aſsignandis.

Axioma vicesimum.

87 AD † ſedem Apoſtolicam pertinet diffinire, an liber ſit canonicus. Ex Nicolao Papa in c.ſi Romanor. 19. diſtinct.& ex c.maiores.de Baptiſmo. [Maiores Eccleſiæ cauſæ ad ſedem Apoſtolicam ſunt referendæ,] idem habetur in Concil.Nicæno,cap.18.& 19 & Iulius Papa in Epiſt. ad Epiſcopos Orientales,& in c.damnamus.de ſumma Trinit. & fide Cathol. habe-
88 tur,quòd † Romana Eccleſia eſt omnium mater,& magiſtra. Idem habetur in c.vnic. de ſumm.Trinit.libr.6. Ratione probatur, quia Sum. Pontif. in rebus fidei diffiniendis errare non poteſt,vt docet D.Thom. 2.2. quæſt. 1.art.10.Caietan.in tract.de primatu Eccleſiæ Romanæ.c.13. & de autoritate Papæ, & Concilij c.9. & Turrecrem.lib.2.ſummæ Eccleſiæ cap.109. Canus de loc.Theolog.libr.6.per totum,& nos alibi. At illi præcipuè omnes,& alij innumeri plurima recitant teſtimonia Pontificum, ſanctorum Patrum,& antiquorum Conciliorum hanc veritatem affirmantium.Et patet ex illo Matth.16. vbi interrogāte Chriſto diſcipulos: [Quem dicunt homines eſſe filium hominis?] reſpōdit Petrus primò: [Tu es Chriſtus filius Dei viui:] propter quod audiuit: [Beatus es Simon Bar-iona,quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui eſt in cælis, & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:] vbi Chriſtus Petro promiſit tanquam ſuo vicario infallibilem in decernendis rebus fidei autoritatem; quam alijs Apoſtolis non promiſit, & Lucæ 22.dicitur: [Simon, ecce Sathan expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum,ego autem oraui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando cōuerſus,confirma fratres tuos:] Vbi ſatis ſpecialiter Chriſti verba referuntur ad Petrum, tāquam ad vicarium, qui futurus erat aliorum iudex & regula:ergo nequaquam poterit errare in libris canonicis aſsignandis.

Axioma vicesimumprimum.

LIbri qui ſint apocryphi, qui indubij, & qui dubij noſſe conuenit. Triplex eſt ordo librorum, qui in Bi-
89 blijs continētur.† Primus eſt eorum, qui ſemper ab Eccleſia apocryphi ſunt iudicati. Hi ſunt 3. & 4. Eſdræ. 3.& 4. Machabęorū& liber Paſtoris, qui modò non reperitur. Ex his ergo nullum efficax argumentum pro fide ſumitur,quāuis inde trahatur aliquid probabile.Secundus ordo eſt eorum, de quibus nunquam eſt dubitatū, an ſint canonici.Hi ſunt. Pentateuchus Ioſue, Iudicum, liber, Eſther, quatuor libri Regum, 1.& 2. Paralipom. 1.& 2.Eſdræ, Iob, Pſalteriū, Salomonis Prouerbia,Eccleſiaſtes, Cantica, 12. Prophetæ maiores Baruch excepto, Quatuor Euāgeliſtæ, omnesq; Epiſtolæ Pauli,præter eam quæ eſt ad Hebræos. 1. Petri. 1. Ioannis, Acta Apoſtolorum, hoc patet in Concilio Laodic.c.59.Tertius eſt eorū, de quibus olim inter fideles fuit dubitatū, hi ſunt: Tobias, Iudith, Baruch, Sapientia, Eccleſiaſticus, Duo primi Machab. Epiſtola ad Hebræos, Iacobi, 2. Petri, Duæ vltimæ Ioannis, Epiſtola Iudæ, Apocalypſis, Epiſtol. ad Hebræos Spiritus ſancti virtute receptæ eſt in Concil.Nicæno,vt Autor eſt S. Thom. ſuper eam Epiſtolā, & Concil. Epheſinum, probat ex ea Chriſtum factum eſſe Pontificem, & Apoſtolum confeſsionis noſtræ.

Axioma vicesimumsecundum.

90 HÆreticum est negare aliquem librum, qui in 2. & 3. ordine continentur. Probatur quia omnes, qui modo circumferuntur, recipiuntur vt canonici in Concil. Laodicens. c. 59. & in c. 3. Carthagin. cōfirmato à Leone IIII. habetur in c. de ribellis 20. distinct. & VI. Synodo Generali, cap. 47. & in Concil. Florētino, & Concil. Tridentino sess. 4. & Cōcil. Toletano IIII. c. 16. Gelasius etiam cum septuaginta Episcopis idem diffinit. vide Canum lib. 2. cap. 6.

Axioma vicesimumtertium.

91 HÆresis est Dei verbo & scripto tradita & inde consequentia negare. Dicimus hæreticum esse negare, non tantū ea, quæ immediatè pertinent ad fidem, id est, ea, quæ Deus verbo vel scripto Ecclesiæ tradidit, verum etiā ea, quę mediatè pertinēt: idest, quæ ex prioribus euidenter cōsequuntur, Canus lib. 12. cap. 7.

Axioma vicesimumquartum.

92 QVando dubium est de scripturæ sensu, quia obscurus est, Ecclesiæ intelligētia est germanus sensus. Probatur, quia vtrumque depositum Ecclesiæ suæ Christus cōmisit, & verborum & spiritus; iuxta illud Esaiæ 59. [Spiritus meus qui est in te, &c. Hac ratione quippe promisit Christus Ecclesię suę spiritū veritatis. Ioan. 14. 15. 16. Alias enim non rectè consuluisset Christus huic Reipublicæ suæ: id nos docuit Christus exemplo suo, dū Lucę 24. [Aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas.] & Apostoli tradiderunt Ecclesiæ, alias haberet Ecclesia sine mente verborum sonum. Tandem id confirmatur, quia Ecclesia est columna & firmamentum veritatis: sed nil magis pertinet ad fidei firmitatem quam interpretatio scripturæ: exempla enim sunt manifesta, sicut Concil. Laterā. diffiniuit contra Abb. Ioachim, patrem & filium eandē rem esse ex illo Ioan. 17. Ego & pater vnū sumus.] & Concil. Ephesin. Spiritum sanctū procedere à Patre & Filio ex illo Ioann. 15. [Quem ego mittam vobis à Patre] & c. 16. de meo accipiet.

Axioma vicesimumquintum.

93 EXplicatio scripturæ pertinet quoque ad Conciliū, & ad Romanum Pontificē. Hoc adde dummodo tamē ille sensus sit secūdum fidem admittēdus, sicut Benedictus V. in extrauagan. Benedictus Deus in donis suis. iudicat hæreticos eos, qui dixerint sanctorum animas non videre clarè diuinā essentiam, statim vt à corpore migrarint: id quod accepit ex illo. 2. ad Corint. 4. Id enim, quod in præsenti momentaneum est, & leue: & c. 5. scimus enim, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, ędificationem ex Deo habemus, &c. Canus lib. 12. cap. 7.

Axioma vicesimumsextum.

94 COnsensus sanctorū omniū circa intelligētiam scripturarum ipsissima est fidei Catholicæ veritas. Legēdus ad hoc Canus lib. 7. c. 3. q. 5. & lib. 12. cap. 7. q. 4.

Axioma vicesimumseptimum.

95 SI ex Apostolorū traditione cōmunis vsus Ecclesiæ acceptarit aliquā scripturæ intelligentiam, ea vt fidei veritas tenenda est: [sicut vsus Ecclesiæ docet Petro & eius successoribus datā esse facultatē soluendi votum & relaxādi iuramēta illis verbis.] Quęcū q; solueris, &c.] hęc de sacra scriptura, quæ

quæ quidem prima via est atque firmissima ad hæreticos reuincendos.

Axioma duodetricesimum.

HÆreticum est ea quæ sunt à Christo & Apostolis traditione recepta, reijcere. Secundũ præsidiũ † ad
96 detegendam hæresim est Christi traditio per Apostolos ad nos trãsmissa. Sic Paulus asseruit contra hæreticos maximum Eucharistiæ sacramẽtum ex Christi traditione. Ioannes quoq; adducit ea, quæ viderunt & audierunt. Ita docet Clemens libr. 1. recognitionum ad Iacobum fratrem Domini, Tertullianus lib. de præscriptionibus, Irenæus libr. 3. contra omnes hæreses, Origen. homil. 5. super Numi, Canus libr. 3. c. 3. Intelligendum hoc est de traditionibus, quæ à Christo per Apostolos ad nos dimanarunt, quæ immutabiles sunt, constitutiones tamen Apostolicæ ab illis editæ, vt Ecclesiæ pastoribus ad morum gubernationem mutari possunt. Secus si ad fidẽ pertinent: ordines minores, ieiuniorum lex ex Apostolorũ traditione habentur, & plurima ad fidem spectãtia, vt Virginitas sacratissimæ Mariæ, descẽsus Christi ad inferos, quòd Ecclesia possit iuramenta relaxare, vota dissoluere, vt imagines veneremur, vt aqua misceatur vino.

Axioma vndetricesimum.

HÆresis est Concilijs contradicere. Tertium præsidium est Concili-
97 liorum † diffinitio. c. illa. 12. distinct. c. Canones. c. sicut. 15. distinct. Turrecrem. libr. 3. de Ecclesi. c. 58. Alphons. Tostat. 2. p. defensorij, c. 69. cum seqq. Roffens. contra Luther. art. 29. Canus lib. 5. de locis Theologicis cap. 4. cum
98 sequentib. † quisquis enim sciens cõtradicit vniuersalibus Concilijs ritè & rectè congregatis, hæreticus pertinax est: quia si legitimè cõgregata diuinam autoritatem habent, eorũq; decreta, in his quæ pertinent ad fidẽ & mores, pro veris Ecclesiæ diffini-
99 tionibus tenendæ sunt † inquit enim D. Gregorius lib. 1. Epistol.

Quatuor prima vniuersalia Concilia, sicut sancta Euangelia, suscipere se ac venerari fatetur. Id ipsum docuit Isidorus libr. 6. Etymolog. & Canus vbi suprà, quod Deuteronom. 17. insinuatũ est: & hæc forma dirimendi lites præscripta est à Christo Matth. 18. [Si Ecclesiam non audierit, &c.] Canus lib. 4. c. 4. q. 4. & libr. 5. c. 4. q. 3. vbi explicatur hęc regula, dummodo confirmata sint à Romano Pontifice: nam ante hanc cõfirmationem non habent Concilia robur fidei. Et quidẽ concilium Ephesin. II. etiam autoritate Leonis congregatum subscripsit erroribus Dioscori, repugnantibus Legatis Leonis, & Concil. Basiliens. errauit etiam, accedente verò confirmatione Pontificis consilij diffinitio Spiritus sancti sentẽtia censenda est, sicut dictum est ab Apostolis in Concil. Hierosolymitano: [Visum est Spiritu sancto, & nobis.]

Axioma tricesimum.

NOn omnino instandum est Diœcesanis & Metropolitanis Con-
100 cilijs, † ex synodo Prouinciali & Episcopali probabile quidem argumentum sumitur in iudicio fidei, non ta-
101 men vsque certum & infallibile: Et † idem dicendum est de iudicio Inquisitorum fidei: de quo lege Canũ libr. 5. c. 4. prope finem. Si tamẽ Cõcilium Prouinciale vel Episcopale sit confirmatum autoritate Sum. Pont. cùm errare non possit in definiendis rebus
102 fidei, ex illis † argumẽtũ efficax sumi potest ad confutãdas hæreses. Quod manifestũ est, quia cõcil. Hierosol. nõ fuit generale cõciliũ, sed prouinciale

quoniam non aderant nisi quatuor Apostoli Petrus & Iacobus, Paulus & Barnabas; & tamē ibi dictum est: [Visum est Spiritui sancto & nobis.] Prætereahoc ipsum confirmatur exemplo: quoniam Pelagius & eius errores condemnati sunt in synodis Prouincialibus, scilicet Mileuitanā cōfirmatā ab Innocētio I. & in Arausicana, & Carthaginensi à Leone I. & Bonifacio confirmatis: Iouinianus item & Heluidius damnati sunt in Concilio Telensi confirmatō à Syriaco Pontifice: & ex dictis colligitur, quibus vijs propositio hęretica deprehēdi posit.

Axioma tricesimumprimum.

103 PErtinacia quid sit, tenendum. Propositio hæretica est † assertio fidei contraria in Christiano homine cum 104 pertinacia. † Pertinacia autem est cōsensus deliberatus in errorem, quem certè scit esse contra doctrinam Ecclesię. Turre-cremata in sum de Ecclesia lib. 4. p. 2. c. 16. vbi viginti modos refert, quibus in hęretico cognoscitur pertinacia, Franc. Pegna in 2. p. Director. com. 57.

Axioma tricesimumsecundum.

PRopositio erronea quid sit, attendendum. In secūdo gradu est pro- 105 positio erronea, † quæ secūdum sciētiam magistrorū ea est, quæ continet aliquid falsum, nō cōtra fidei veritates, sed contra Doctrinam Ecclesiæ, vt qui negaret orationes speciales alicui applicatas nō plus ei prodesse, quàm generales: vel qui negaret licere fratribus mendicare, vel assereret debere illos labore manuum victum quærere, sunt enim eiusmodi veritates quibus negatis non subuertitur fides, sed quatitur tamen. Erronea propositio ab hęretica differt, vt traditur in Concilio Cōstantiensi: est autem discrimen, quòd error non est hæresis, sed hæresi proximus, nomine generico attributo speciei imperfectæ, sicut dispositio genus est ad habitum, & tribuitur speciei, & hominem stultum communi vocabulo solemus appellare animal. Sic igitur propositio erronea est Catholicæ doctrinæ contraria, non tamen aperta hæresis. Prętereа, quia propositio erronea absolutè, & generaliter sumpta est propositio falsa cōtra rectam rationem, vel sensum cōmunem sapientum in vnaquaq; facultate. In qua significatione dicitur propositio erronea in Logica, in Philosophia, in Medicina & Theologia: descendendo autem magis ad speciem, propositio erronea in fide dicitur & est illa, quæ in materia fidei & morum est contra rectam rationē, vel contra veritatem Catholicā, licet non manifestè & apertè, in quo differt principaliter à propositione, quæ est contra id, quod apertè cōstat esse de fide. Secundo modo dicitur propositio erronea, quæ pugnat cum veritate, quæ licet apertè nō sit veritas fidei, vehementi tamen sapientum opinione censetur veritas fidei. Tertio gradu dicitur propositio erronea, quæ cōmuni sanctorum & DD. sententiæ aduersatur Cano lib. 12. c. 11.

Axioma tricesimumtertium.

106 PRopositio † quæ sapit hæresim in tertio gradu est, quæ non tam præceptis & regulis, quàm prudētia & sagacitate diiudicari debet, Canus libr. 12. c. 11. Cordoua in quæstionar. q. 17. §. 8. sapit enim hæresim, quando primâ verborum significatione & primâ facie sensum habet hæreticū; quanuis piè intellecta possit habere sensum Catholicum, & illa sapit hæresim manifestā, quæ primâ fronte præ se fert saporem hæresis manifestæ Gerson in declaratione veritatum credendarum. Echius lib. 1. de

1.de primat. Petri cap.6.Albertin. de agnoscend.assertion.quæstione 6. Alphonsus à Castro de iusta hæret. punit.cap. 3. & Paulus Grisald.in decis. fid. Cathol.de proposit. sapiente hæresim.§.3.vt si legas in Euāgelio propositionem hāc:[Pater maior me est] intelliges esse propositionem ex Christi modestia profectam. Legebat eandem Athanasius in lib.Arij, & eius gustui erat amara, quia hæresim sapiebat, sicut idem vinum ex vno vase sapit picem, ex altero non sapit; & aqua à canalibus & venis per quas promeat saporem & odorem accipit. Vnde propositio hæresim sapiens, poterit quidem habere sensum verum: non autem is sensus debet esse confictus aut commentitiūs. Sed qui ab Ecclesia & sanctorum explicatione sit receptus. Potest etiam dici propositio sapiens hæresim illa, ex qua simul, & ex alia, quæ etsi non sit de fide, in materia tamen, de qua proponitur, rationabiliter non potest negari, propria hęresis infertur. Vel dicitur propositio sapiens hæresim illa, quæ ex hæresi simul, & ex vna alia, quæ rationabiliter negari non potest infertur: quia per bonam consequentiam deducta sequitur hæresis, vt acutè docuit Corduba in quęstionar. quęstione 17.§. 8. Quæ omnia supradicta verificantur maximè de ipsis propositionibus, spectatā ipsarum, & obiecti natura secundum se. Si verò ex parte subiecti considerentur, tunc propositio sapiens hæresim poterit dici illa, quæ cum duplicem habeat sensum, vnum Catholicum, & alterum hæreticum, indistinctè, & absolutè profertur ab homine in fide suspecto, vel eo tempore, quo de tali re existunt hæreses. Sic tradit frater Petrus ab Aragon.2.2. quæstione 11. art.2.

Axioma tricesimumquartum.

107 Propositio malè sonans quid sit, tenēdum. Quartum gradum tenet propositio malè sonās, & piarum auriū offensiua, quæ cōtinet absonum aliquid, & absurdum, & indignum pijs & religiosis auribus: Auditus enim gustu subtilior est, vnde diiudicat acutius: illæ autem dicentur pię aures, quæ intus penetrāt sensum propositionis auditæ, & quæ Catholicè de rebus fidei & optimis moribus sentiūt. Vnde fiet, quòd si talibus auribus religiosis propositio malè sonat, talis malè sonans nūcupanda sit: sic malè sonās propositio est graduationes & magisteria esse vanā gentilitate introducta, Ecclesiā Romanam esse synagogam Sathanæ: plures coniugatos saluari, quàm clericos: Turrecrem. Albertin. Alphons.à Castro, & Melchior Canus vbi suprà; Petrus de Aragon in 2.2.D. Thom.q. 11. art. 2. vers. propositio malè sonans: & Paul. Grisald.in decis. fidei Cath.in princip. §. 4. sed hæc potiùs est erronea, vel hæretica, quicquid Canus dicat.

Axioma tricesimumquintum.

Propositio temeraria quid sit, tenendū. Quinto gradu Propositio temeraria † illa est, quæ sine
108 ratione vlla, aut autoritate asseritur. Sed hæc non semper pertinet ad iudicium Inquisitorum. Eiusmodi sunt piæ contemplationes, quæ ex simplicitate oriuntur, quæ tamen non sunt contra fidem. Gerson in fine Epist.de suscept. humanit. Christi, Alphonsus à Castro de iusta hæreticorum punitione c.5. & Alberti. vbi suprà, quæ-
109 stio. 6. Dicitur † tamē primò temeraria propositio, quæ insolēter nimiùm, & audacter asseritur & contra Ecclesiasticæ modestiæ regulam; vt quòd

Beatissima virgo nō fuerit cū corpore assumpta, quòd paruulis in baptismo non infundatur gratia informans, & virtutes, cum Concilium vniuersale contrariam opinionem duxerit eligendam, quod Angeli sint corporei, vel quòd non sint creati simul cum mūdo corporeo: Diem iudicij ad certum diem vel annum certò futurum, vt à Concilio Lateranensi sub Leone X. diligenter prouisum est. Gerson in fine Episto. de suscept. humanit. Christi Antoninus in 2. part. sum. tit. 12. c. 15. Turre-cremat. libr. 4. de Eccles. p. 2. cap. 11. Alphons. à Castro libr. 1. de iusta hæretic. punit. cap. 3. Albert. de agnos. assert. quæst. 6. & Melch. Canus vbi suprà lib. 12. cap. 11. Secundò est temeraria propositio, quæcumq; exceptio vel exemptio sine ratione probabili ab vniuersali lege Ecclesię vel Scripturæ. Tertiò est temeraria propositio, quæ cum decreto celebris vniuersitatis pugnat.

Axioma tricesimumsextum.

110 PRopositio scandalosa quid sit, tenēdū. Propositio scādalosa sexto loco est quæ spirituali ratione † perspecta est eā esse, quæ ansam ruinę & erroris præbet pusillis, & præsertim pijs hominibus, vt ab Erasmo recensita enumeratio incommodorum auricularis confessionis, quod toti Germaniæ magnum fuit scandalum. Item Ecclesiæ Romanæ abusus in vulgus edere, vt indulgentias esse infrugiferas: vitia clericorum aut monachorum in vulgus edere. Quod per censuras Ecclesiasticas clerus populum vexat: dantes eleemosynam fratribus mendicantibus esse excōmunicatos: vniuersitates & collegia vanitate hominum esse inducta leguminibus & piscibus vesci; & vt credant carnes ad Venerem prouocare. Potest quidem scandalosa propositio quandoq; esse vera, sed quia infirmis & pusillis scandalum præbet, & offendiculum, ideo scādalosa dicitur. Simanc. de Cathol. institut. tit. 54. nu. 13. etsi vera quandoque aliqua sint, & reprehendi possint, non tamen ab his qui sunt sine potestate ad hoc cōstitutā. Nec enim Iudas cum esset reprehendendus ob loculos, alium habuit censorē quàm Christum. Nec (vt ait Hieronym.) Ordo Apostolicus propter vnius Iudæ scelera vituperandus est. Sic neq; propter aliquorū clericorum intemperiem, Ecclesia Christi à quoquam scandalizari debet.

Axioma tricesimumseptimum.

111 PRopositio † schismatica, seditiosa, blasphema, & cōtumeliosa quid sit, tenēdum. Propositio schismatica, seditiosa, maledica vel blasphema, contumeliosa, seu iniuriosa ex ipsis nominibus constat. Schismatica enim est, quæ diuisionē Ecclesiæ inducit, seditiosa, quæ in Ecclesia est seditionis causa, vel occasio. Maledica vel blasphema est, quā Deo, vel sanctis irrogatur iniuria. Iniuriosa seu contumeliosa est, quæ alicui fideliū statui, vel illustri personę, vel dignitati detrahit, vel iniuriā facit: quales sunt, quę contra Cardinales & monachos insani & impij effutire solent. Simanc. d. tit. 54. à num. 14.

Axioma duodequadragesimum.

112 PRopositio fauēs † hęreticis quid sit, tenēdū. Propositio fauēs hęreticis est, quæ personis, aut erroribus hęreticorū quoquo modo fauet, vt est hæc: Hæretici nō sunt puniēdi. Et hæc propositio nō tātùm fauet hæreticis, sed etiam hæretica est, ex doctrina axiomatis 29. suprà. Nam & Concilia hæreticos puniendos sanxerunt, vt alibi docuimus; & vetuerunt ne quis pro martyribus haberet hæreticos affectos morte propter hæresim. Concilium

lium Carthag. tit. 50. & Laodic. tit. 54. quæ referuntur à Crisconio, qui floruit temporib. Liberij Papæ circa annum Christi 354.) in Breuiario Canonum art. 69.

Axioma vndequadragesimum.

PRopositio periculosa quid sit, tenendum. Propositio periculosa est illa, quæ absolutè & generaliter dicit licitum esse, & fieri posse id, quod nō nisi vix ab aliquibus, & cum multis circunstantijs fieri potest, vt dicere, quòd homo solus cum sola in lecto manere, aut diu cum mulieribus cōuersari licitè possit. Item quòd sine ieiunijs homo potest esse perfectus. Idem Petrus de Aragon vbi suprà.

Axioma quadragesimum.

EX verbis inordinatè prolatis hæresis incurritur, licet Canus lib. 115 12. de locis Theolog. cap. 9. oppositū videatur sentire. & Hilarius lib. 2. de Trinit. dicat: [Sensus, non sermo, fit crimen.] Nam si quis ita inordinatè loquatur, vt eius inordinatio sit contra modum loquendi Ecclesiæ, quæ cum limitatione in rebus fidei statuit esse loquendum, hic iam innuere videtur Ecclesiam non esse normam certam, inexuperabilem & nunquam errantem in definiendo modos loquendi circa res fidei. At vt docet Paulus 1. ad Timotheum. 6. [Si quis non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei, quæ secundum pietatem est doctrina, superbus est:] verum est, quòd si quis sane sentit cum Catholicis, sed non se cōformat in modo loquendi cum illis, licèt ex tali verborum diuersitate scandalosum sensum in audientium animis gignere possit, tamen si paratus sit corripi, non censendus erit hæreticus. At sciat oportet, Christum Dominum promisisse Apostolis se daturum eis non solum sapientiam, sed etiam os, id est, castigatum sermonem ad talem sapientiam dignum, sicut de Christo dixit Esaias cap. 50. [Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam sustentare eum, qui lapsus est verbo:] & ad eos loquens Apostolus Rom. 15. dicit, [Vt vnanimes, vno ore honorificetis Deum & Patrē, & 1. ad Corint. 1. Vt id ipsum dicaris omnes, & non sint in vobis schismata. Quibus verbis insinuat Paulus schismata posse gigni, non solum ex prauo & diuerso sensu, sed etiam ex diuersis & inordinatis verbis. Quare meritò Ecclesia & sancti Officij Inquisitores puniunt homines, qui temere, & absq; delectu, verba fidei dissona proferre non verentur.

Axioma quadragesimumprimum.

PRopositio ex mente proferentis iudicanda. Quando † non solùm in verbis inordinatè prolatis hæresis continetur, sed etiam in mente dicētis retinetur & iudicatur, tunc talis, cùm hæreticus sit, non potest simul iudicare se esse hæreticum, quia hæc simul esse, repugnat. Quod probatur, quia si iudicat se esse hæreticum, ergo iudicat esse errorem id quod primo amplexus est, quod manifestam implicationem inuoluit: quia quando assentitur errori, illud fuit sub ratione & specie veri alias non assentiretur: ergo contra huiusmodi assensum factum sub ratione veri non potest ferri iudicium: simul stāte primā apprehensione, quia verum verò nō contrariatur, nec ab illo destruitur, quare iudicium certum, an talis sit hæreticus, regulandum erit non ab ipso, sed per Ecclesiam, quæ regula est plus quam Lesbia & nunquàm errans & ab Spiritu sancto immediatè illuminatur, regitur, ac gubernatur à Christo tanquàm à capite & sponso suo, & à Spiritu S. tanquam ab anima, vt patet Ephe. 1. [ipsum dedit caput

super omnem Ecclesiam quæ est corpus ipsius.] Et Ephes.4. Vnum corpus & vnus spiritus:[& Ephes. 5.[Vir caput est mulieris sicut Christus caput Ecclesiæ,& idcirco Dominus ait Ioan. cap.16.[Spiritus virtutis docebit vos omnem veritatem.

Axioma quadragesimumsecundum.

HÆreticus occultus nulla pœna exteriori est afficiēdus, si mētalis est
116 tantū. Hæretici † omnino occulti an incurrant pœnas à iure impositas, lis est nō parua, nec semel agitata inter Theologos,& Canonist. Caiet.enim 2.2.q.11.art.3.& in sum.verb.hæresis. D.Tho.1.2.q.91.art.4.Palud.in.4.sentent.distin.13.q.3.art. 1. Soto in 4.distinct.22.q.2.art.3.cōclus.5.Syluest.in verb.excōmunicatio.7.§. 3. D. Antonin.3.p.tit.24.c.4. Archiepiscopus Florentin.3.p.sum.tit.24.c.4. Angelus de Clauas. in summa, verb.hæreticus.n. 2.Armilla aurea verb.hæresis in princip.& num 19. Alphons. à Castro de leg.pœn.lib.7.cap.final.Et de iust.hæretic.punit.libr. 2. cap. 18. Et reliqui cum ipsis constanter tenent hæreticos omnino occultos nequaquam excomunicationem incurrere. Quorum potissima ratio &fundamentum est,quia Ecclesia nō iudicat de occultis, sed de manifestis: occulta enim & incognita solum iudicat, qui scrutator est cordium & adducunr pro se Apostolum.1.ad Corint.4.[Nolite ante tēpus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia
117 cordis.]† E contrario verò Canonistę & Legistæ arbitrantur hęreticos omnino occultos esse excommunicatos. Ita affirmant Adrianus in quodlibetis quæst.8.art.1.& in.4.in materia de confessione,quæst.2.Nauarrus de pœnitentia,distinct.5.pagina.7.n.22.Hippolyt.in.l.qui falsam.n.13. ff. de falsis. glos.in sum.24.q.1.glos.in.c.cogitationis.de pœnitentia.distinct.1.Hoc idē tenuit glos. singul. in verb. eo ipso in clem.1.§.verum. de hæret.quā sequitur ibi Cardinalis, Ancharranus.Ioan. de Imol.& Boni.de Vital.& eam affirmat esse singularē Abb.in proœm.Decret.n.7.& in.c.exstirpādæ.§.quia verò.n.31.de præbend.Felinus in.c. fin. de hæret. Et in c.si verò.1.de sentent. excommunicat.&alij innumeri, quos breuitatis causā omittimus,existimāt hanc esse cōmunē opinionem contra Theologos,quia in pœnis,quę ipso iure contrahuntur, hominis ministerio opus non est,præsertim cum excommunicatio secum paratā trahat executionem,& hæresi cohæreat, sicut lepra leproso,& corpori vmbra.

In hac tamē cōtrouersia tantorū ac grauissimorū hominū, vellē aliquod mediū statuere diuersarū opinionum conciliatiuum:quod facilè fiet,si cōsi-
118 deremus hæreticū † omnino occultū duplicē esse.Vnum purè mentalē,qui verè omnino occultus est primò,& per se:quia eius hæresis omnino suâ natura occulta est,cū nullo modo naturaliter sciri possit, nec probari, nisi per cōfessionē propriā,&spōtaneā.Et
119 de hoc † hæretico bene loquuntur Theologi,cū dicūt nō incurrere excōmunicationē,quę in foro exteriori solū exerceri potest circa actus cognoscibiles,aliquo modo in tali foro,cuius modi non sunt actus putè interiores. Aliū vero esse hæreticū omnino occultū;nō primò,& per se,bene tamen per accidens,qualis est ille qui hæresim mēte cōceptā ore & voce expressit,quā nemo audiuit:imò nec moraliter audire potuit,propter quæ in iudi-
120 cio probari nequit,† & de tali hęretico verè docent Canonistæ incurrere excōmunicationem; quia natura suâ probabile est delictū primò,& per se, per accidens tamen est occultū, &c.

D E

DE FORMA ET ORDINE IVDICIARIO S. Officij, contra hæreticos.

1 HÆretici S Officio per magnũ odium calumniose obiectant, quod nullus ordo iuris in eo seruetur.
2 Inquisitores delegationis suæ literas ex hibere debent primis potestatibus.
3 Inquisitores clerum & populum cũ primum ad aliquam ciuitatem accedunt præconio conuocare debent.
4 Inquisitores iuramentũ exigunt a conuocatis de conseruanda & protegenda fide Catholica.
5 Iuramenti forma.
6 Formula Iuramenti vnde deducta.
7 Potestates sæculares censuris coguntur præstare Iuramentum.
8 Monitoriæ literæ quæ in hæreticos proponendæ.
9 Edictum gratiæ quando proponi debeat.
10 Edictum gratiæ simillimũ edicto Prætorio.
11 Error Bartoli & Baldi in comparationem edicti Prætorij cum ijs quæ quouis tempore a decurionibus proponuntur.
12 Relapsus sponte veniens tempore edicti gratiæ absoluitur.
13 Venire sponte qui dicantur.
14 Denũciatio, vel accusatio a quibus proponatur.
15 Feriatis diebus in hæreticos, etiam fit processus.
16 Accusator priuatus nõ subiacet in materia hæresis Talionis legi.
17 Talionis lex 12. tabular. iure canonico & ciuili sublata.
18 Inquisitor cum prouinciam visitat, generale edictum proponit ad hæreses detegendas.
19 Promotor fiscalis S. Officij quando debeat testes producere.
20 Promotor fiscalis S. Officij quotannis petit, edictum generale renouari & publicari.
21 Inquisitores testes quosuis possunt cogere ad deponendum.
22 Edictum generale generaliter proponi, quid sit & quid specialiter.
23 Edictum proponitur etiam generaliter alicuius promotione.
24 Inquisitio secreto fieri debet.
25 Testes priusquam deponant in causa hæresis admonendi sunt, nequid nisi verè & sincere dicant.
26 In testibus quæ consideranda.
27 Testes an duo sufficiant contra hæreticum.
28 Testium dicta maximè Inquisitores expendunt.
29 Inquisitorum iudicium de retentione causæ.
30 In criminalibus primum constare debet de delicto.
31 Probationes quales esse debeant antequam reus ducatur in carcerem.
32 Inquisitores si non conueniunt super decreto, res ad supremum mittitur senatum
33 Complicibus singulis singula dictantur decreta.
34 In literis decreti causa ipsius non scribitur.
35 Bona rei adnotantur in formali hæresi.
36 Παραίνεσις ad Inquisitores ne carceribus reos diu detineant.
37 Carcer funesta domus.
38 Monitiones tres per decem dies reo fiunt.
39 Hæretici veteratores, quãdo sunt in vinculis.
40 Inquisitor iudicis virtutes excitet, monendo aut interrogando hæreticum.
41 Hæreticorum cautelæ, vt iustitiæ illudant, quæ sunt.

42 Inquisi-

42 *Inquisitorem modestum pium & circunspectum esse oportet.*
43 *Improbo sua patria nocet.*
44 *Reus vsque ad accusationem aduocatum non habet.*
45 *Denegantur hæretico, quæ reis quibuslibet alijs conceduntur.*
46 *Post interrogationem & tres primas audientias Fiscalis proponit accusationem, & quo modo.*
47 *Heretico sua confeßio etiam sine testibus nocet.*
48 *Accusatione proposita reo datur aduocatus.*
49 *Respondet reus accusationi Fiscalis, & causa concluditur.*
50 *Repetitio testium eorumq; ratificatio.*
51 *In causa heretici multos interiudicare iuuat.*
52 *Publicatio testificatorum fit reo.*
53 *Eaque illi datur* Inquisitoris *manu scripta.*
54 *Inquisitores patres reorum sunt.*
55 Inquisitor *processum explicat coram ordinario, & conuocatis consultoribus.*
56 *Scriba siue Notarius S. Officij legit acta processue.*
57 *In votis dandis iuniores primi sententiam dicunt.*
58 *Senteÿtia fertur ordine & decreto Generalis Inquisitoris.*
59 *Relapsi brachio sæculari relaxantur.*
60 *Processus quomodo fit fugienti.*
61 *Citari & moneri debent fugientes.*
62 *Citatio fit in omnibus processus actibus.*
63 *Citatio est de iure naturali.*
64 *Relapsus non est citandus.*
65 *Citatio fieri potest per Inquisitorem vel per ordinarium.*
66 *Personaliter citatus procuratorem constituat oportet.*
67 *Contumax excommunicatur, & punitur tanquam hæreticus.*
68 *Citatio in fugientem debet sui causam continere.*
69 Citatus *ab Episcopo & Inquisitore, prius Inquisitori pareto.*
70 *Suspectus de fuga non citari sed capi debet.*
71 *Hæreticus latitans verbaliter citatur.*
72 *Vinctus è carcere fugiens, si nobilis est arctiùs custoditur.*
73 *Si vilis flagellatur.*
74 *Fuga è carcere nihil habet commune cum heresi.*
75 *Si vinctus negligentiâ custodis è carcere fugiat, cum eo mitius agitur.*
76 *Vbi quis deliquit ibi puniendus est.*
77 *Hæretici vbique capi poßunt.*
78 *Mors omnia soluit, itaque & crimen.*
79 *Mors hæresin non extinguit.*
80 *Hæresis crimen non nisi 40. annis præscribitur.*
81 *Delictis Ecclesiasticis standum Iuris* Canonici *dispositioni.*
82 *Hæresis crimen merè Ecclesiasticum est.*
83 *Vt memoria hæretici mortui damnetur, nullo tempore potest præscribi.*
84 *Quare hereticorum ossa effodiuntur.*
85 *Probationes validæ in mortuum sunt necessariæ.*
86 *Accusatio in defunctum eius filijs, & heredibus notificatur.*
87 *Damnati mortui effigies in publicum effertur.*
88 *Effigies mortui damnati traditur sæculari curiæ.*

Quæstio IIII.

TANTA est hæreticorum † in sanctū
1 Officium acerbitas, tantum odium, tam denique inueterata ira in sacrum illud tribunal eos incessit, vt illud nō tantum seueritatis nomine, sed & crudelitatis & inhumanitatis insimulent. Nam vel editis libris in extremū ferè orbem eiusmodi menda-

mendacia ptopagatunt: in conficiendis processibus nullam iuris formam obseruari, ptæter otdinem iudiciarium omnia præpostere, confuse, ac promiscuè commisceri: reos quos innocentes, & martyres suos vocanr ab Inquisitorum iudicio nec damnationis, nec absolutionis sententiam extorquere posse: vnde animorũ tanta succreuerit obstinatio, vt vbiq; terrarum ob eotum tyrannidem hominum innumeræ myriades mori potius, quàm se legibus Christi dedere statuerint. Tot tantisq; calumnijs scio viros doctrinâ, & veritate celebres sic respondisse, vt eorũ impetus iam iam refrixerit. At quia nemo est, quod sciam, qui veritatem suis vnionibus ornatam ex forma iuris nudauerit; me in rem factutũ existimaui, si cum hactenus de Inquisitorum autoritate dictum sit, statim ex forma ptocedẽdi, quâ vtuntur, iutis & æqui obseruantissimos sinceritatis, benignitatis, & integritatis eximios cultores illos ostendam.

Primùm igitut, quoties Inquisitores Apostolici in Prouinciã veniunt,
2 cui nũquam præfuerant, † literas suæ delegationis Regi, aut Proregi, Cathedrali Ecclesiæ Matrici, aut potestati siue decurionibus illius ciuitatis aperiunt, & ostendunt, eoque pacto constat eos causarum hæresis iudices esse. Id illis præscribitur. 1. instruction. Hispalen. cap. 1. Et Concil. Biterrens. cap. 1. sic sancitur: [Consulimus vt intra terminos Inquisitionis limitatæ vobis ad locum, de quo expedire videritis, iuxta mandatum Apostolicũ declinetis, vt Inquisitionem de illo, vel de locis alijs faciatis, cùm tutum non sit vobis ad loca singula declinare: atque ibi conuocatis clero & populo, & proposito verbo Dei mandatum vobis factum, & aduentus vestri causam lectis literis, quarum autoritate procedere debetis, sicut oportere noueritis exponatis:] Hoc quin sit iuri consonum nemo ambigit ex præscripto. l. obseruare. de offic. pro consul. inquit enim: [Antequam verò fines Prouinciæ sibi decretę Proconsul ingressus sit, Edictum debet de aduentu suo mittere] & l. 1. C. de mandat. princip. cap. cum in iure. de offic. delegat. Brun. lib. 1. de delegat. cap. 8. cum seqq. Simanc. de Cathol. instit. tit. 44. num. 1. Eymeric. in princip. 3. p. Director. tit. quomodo, & qualiter proceff. in cauf. fidei est incipiend. & ibid. Franc. Pegna comm. 1. Tabiens. in sum. verb. Inquisitor. §. 10. & 11. Eo
3 confecto præconijs Inquisitores † cõuocare debent clerum & populum, vt certo die festo conueniant in Ecclesiam maiorem, vbi sermo de Catholica fide habeatur, potestas iurisdictionis Inquisitoris declaretur, & aduentus causa exponatur, iuxta formam instruct. Hispal. d. c. 1. Tabiens. in sum. verb. Inquisitor. §. 10. num. 11. Simanc. de Cathol. instit. tit. 44. de ordine ptocedendi. num. 1. His decla-
4 ratis, sermone finito † præcipiunt Inquisitores, vt omnes leuatis manibus simul coram Cruce, ac libro Euangeliorum iurent se pręstaturos fauorem & auxilium S. Inquisitioni, eiusque ministris, & quod non impedict illos per se vel per alios, aut, quouis quæsito colore, iurisiurãdum illud præstare sæculares potestates, & iudices, eorũque ministri debent. Quæ omnia in acta referentur à Secretario, seu Notario Inquisitorum, in perpetuam rei memoriam: forma autem iuramenti talis est.

5 NOs † Prorex aut Prętor, &c. Talis Prouinciæ vel ciuitatis siue loci, & tales Cõsules, vel iurati ciuitatis talis, &c. Ad requisitionem & monitionem Reueren. D. Inquisitoris doctoris, vel Licentiati N. tanquam veri fideles & obe-

obedientes Ecclesiæ sanctæ Dei; promittimus & iuramus per hæc sancta quatuor Euangelia coram nobis posita, & per nos corporaliter tacta, quod fidem Domini nostri IESV CHRISTI, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ tenebimus, & teneri faciemus, seruabimus, & seruari faciemus, & ipsam contra omnes pro viribus defendemus: ita quòd hæreticos, credentes, fautores, & receptatores, ac defensores eorum, necnon diffamatos, vel suspectos de hæresi prosequemur, & capiemus, seu capi faciemus quandocumque poterimus; & accusabimus, & denunciabimus Ecclesiæ, vel Inquisitoribus, si alicubi sciuerimus eos esse, vel aliquem de prædictis, præsertim cum fuerimus requisiti; Item quòd non committemus balliuias, saionias, vel aliqua officia publica, quibusuis nominibus censeantur, alicui de huiusmodi personis pestiferis, vel suspectis, ac diffamatis de hæresi: nec alicui, cui impositũ fuerit ratione criminis hæresis, vel aliàs prohibitum ab Inquisitoribus, vel à iure, quod publicis officijs non fungatur: nec eos vti prædictis, nec tenere publica officia permittemus. Item quòd nullum de prædictis recipiemus, nec habebimus in nostra familia, vel consortio, vel seruitio, nec in nostro consilio scienter: & si fortè contrarium factum fuerit ignorãter, illos postquam ad notitiam nostram per Ecclesiam, vel Inquisitores hæreticæ prauitatis, vel eorum commissarios peruenerit, protinus expellemus: & quod in his & in alijs, quæ ad Officium Inquisitionis hæreticę prauitatis pertinent, erimus obedientes Deo & Romanæ Ecclesiæ, & Inquisitoribus eiusdem hæreticæ prauitatis, iuxta officium & posse nostrum: sic nos Deus adiuuet, & hęc, super quibus iuramus, sancta Dei Euangelia manibus proprijs per nos tacta.

6 Hæc autem forma olim † deducta fuit ex cõstitutione Frederici II. Imperatoris Pataiuj promulgata die 22. mensis Februarij indictione 12. quæ fuit anno Christi 1239. eâque annexa, cum alijs quatuor constitutionibus eiusdem diei, quarum prima incipit. [commissi nobis cælitus:] Secunda, [inconsutilem: Tertia, [Patarenorum:] Quarta, [Catharos:] quæ omnes obseruandę sunt inuiolabiliter ex rescripto Innoc. IIII. incipiente [cùm aduersus.] Vrbani IIII. [licet ex omnibus.] Alexandri IIII. Et tandem easdem leges iussit obseruari Bonifacius VIII. in cap. vt Inquisitionis. §. 1. de hæretic. libr. 6. imò & quæcumque alia statuta, tam Ecclesiastica quàm sęcularia, præter contēta in dictis legibus Frederici, cogi possunt sæculi magistratus per Inquisitores hæreticę prauitatis iurare, ex rescripto Innoc. IIII incipiente [Orthodoxæ fidei] & Concil. Biterrense cap. 31. in hæc verba: [Vt autem adiuuante Domino hęresis meliùs exstirpetur & citiùs: fidesque plantetur in terra, statuta & iura per sedem Apostolicam, eiusque Legatos, ac Principes, super his edita, faciatis plenissi-
7 mè obseruari] hæc ibi: qui etiam † ad hoc faciendum censuris Ecclesiasticis coerceri possunt ex dictis Innoc. IIII. rescriptis, cæterorumque prætéritorum Pontificum, & tradit copiosè Franc. Pegna in 3. part. Director. comment. 5.

8 Præterea confestim † legendæ sunt propalam literæ monitorię aduersus cunctos rebelles, vt constitutum exstat in d. 1. instruct. Hispal. cap. 1. 2. & 3. ex forma præstituta in c. vt commiss. §. conuocandi. de hęretic. lib. 6. c. excommunicamus. §. moneãtur. eod. tit. & lib. & authen. si vero. C. de hæreticis.

Præterea

9 Præterea Inquisitores † proponēt edictū gratiæ, cū termino triginta vel quadraginta dierum, prout meliùs eis visum fuerit, hoc enim arbitrariū est; Simancas de Cathol. instit. tit. 44. n. 3. Eymeric. in 3. p. Direct. in tit. de generali sermone habendo, & ibi Franc. Pegna Cōment. 12. licet olim esset tēpus decennij. c. tēpora, & c. his qui. 26. q. 7. c. pro qualitate. c. hoc sit. eadem caus. & quæst. Arbitrariū dicimus, nō quod ex animi sententia iurisdictionis suæ formulas præscribant, sed quia id pusillū illis per ius licet, & Catholicæ rei sic cōuenit, ne diuturni temporis gratia grassandi occasionē hæreticis suppeditet. Quemadmodū enim Prætores, quibus ex formulis ius dicere licebat cācellos ambitionis habuerunt ex lege Cornelia, vt ex edicto perpetuo ius dicerēt autore Asconio Pædiano ad orationem Ciceronis pro Cornelio Balbo, sic nonnihil remissum illis est, vt edicto suo Prætorio quod temporale fuit, ipsi statue-

10 rent. Id enim † propriè cōparatur edicto quod Prætor proponebat, cùm iniret magistratum, nō autem ijs quæ quolibet tempore prouinciæ demā-

11 datæ edebantur, in quo † malè omnino senserūt Iasō in l. non dubium. n. 22. C. de legib. & Bart. in l. 5. in princip. n. 4. vbi latè idem Ias. tit. de verb. oblig. quā ratio ne vt illud edictū dicebatur Prætoriū, sic & hoc non malè Inquisitoriū dicemus. Erit igitur edicti Inquisitorij, quod proponi ab initio aduentus in prouinciam semper exstitit, forma qualis à nobis ex stylo in quinta quæstione refertur. Ex quo dici & edisci facilè est, præscribi tempus mediocre hæreticis, vt suos errores & hæreses sponte corā Inquisitoribus plenè cōfiteantur, & alios quos sciuerint hæreticos reuelent, qui si parati fuerint errores suos abiurare, admittendi sunt ad pœnitentiam salutarem, & Ecclesiæ Catholicæ reconciliandi, nec puniri debent morte, nec perpetuis carceribus, nec illis bona præscribūtur, sed Inquisitorum arbitrio pro qualitate personarum & errati, pœnitētiæ nomine eleemosyna imponitur & leuis pœna pecuniaria, quæ benignitate Regiâ concedi solet. Gratiæ verò ac liberalitatis patentes literę Regię inseruntur edicto 1. instruct. Hispal. cap. 3. & 7. Idque fieri antiquitus solebat ante prædictas instructiones, vt testatur Hostiensis tit. de hæretic. col. 2. de cuius misericordiæ indulgentia meminit Innoc. 3. in cap. vergentis. de hęretic. & in specie hoc idem constituit ante prædicta tempora Concilium Biterrense cap. 2. in hæc verba [Ac deinde mandetis, vt omnes qui se vel alios sciuerint in crimine labis hæreticæ deliquisse, compareant coram vobis veritatem dicturi: Assignato eis termino competenti quod tempus gratiæ vocare soleris: quibus tamen aliàs huiusmodi gratia non est facta: infra quem terminum venientes, pœnitētes, & dicentes plenam de se ac de alijs veritatem, habent impunitatem mortis, immurationis, exilij & confiscationis bonorū] hæc ibi: quod cautū esse in Hispania refert Simanc. de Cathol. instit. tit. 44. nu. 3. & instruct. Hispal. cap 3. & 7. Si verò refuga, seu relapsus fuerit & sponte venerit, is quoque admittendus est, cum hoc casu non fictè, sed verè conuersum fuisse præsumendum sit. Defert enim se ipsum pœnitendo, & crimen ipsum sponte fatetur, & errati veniam deprecatur, Ioannes Lupus Decanus Segouiensis, in tract. de hæret quem refert Montaluus in legib. Partitarum l. 1. tit. 26. part. 7. quæst. 6. versic. est tamen conclusio. Albert in. de agnoscend. assertion. q. 25. num. 25. Alphons. de Castro de iusta hæretic.

tic. punit. lib. 2. cap. 2. Franc. Pegn. 3. p. Director. Cōment. 12. quod vtique sic censendum est, si peccatum relapsi hæretici hoc occultum sit: grauius tamen puniri debet. At verò si dubium sit cum nullo expresso iure id decisum caueatur, si casus occurrat supremum senatum sanctæ Inquisitionis Inquisitores prouinciales consulant, vt super his exequenda prouideant. Cæteri autem qui sponte non veniunt, post tempus gratiæ in perpetuum carcerem sunt detrudendi, vt docet Concilium Narbonen. cap. 9. & Arnald. Albertin. in repetitione cap. quoniam. de hæretic. libr. 6. quæstione 12. Simanc. vbi suprà tit. 47. num. 27.

13 Cæterùm † ij sponte venire dicũtur, qui infra tempus gratiæ redeũt, licet in genere sint moniti, nec enim coacti videntur: quia à nemine sunt præuenti. quibus adstipulatur. l. 2. §. si mater. ff. ad Tertullian. sponte igitur venit, qui infra tempus præfixum in edicto Inquisitorio venit nominatim non admonitus. text. in l. fin. versicul. domini. C. de his qui latron. occult. Guido Fulcodius in cõsultationibus ad Inquisitores quæst. 2. Archidiac. & Ioann. Andr. in cap. vt commissi. de hæret. libr. 6. & tradit copiosè Franc. Pegna in 3. p. Director. super tit. de sermone generali, dicto Comment. 12.

Termino autem edicti gratiæ elapso, agitur in reos denunciatione priuati actoris, vel accusatione Promotoris fiscalis. Quâ vtrâq; vel reus sistitur vel fugit. Primùm igitur dicam de priuati actoris, & Promotoris fiscalis denunciatione. Denique de vtraq; simul cum reus se iudicio subtrahit. Dico igitur agi in hæreticos

14 per † denunciationem cuiusdam accusatoris, vti proponitur per text. in cap. qualiter & quando. de accusat. Campeg. apud Zanchinum cap. 9. in principio. & Tabiens. in summ. verb. Inquisitor. §. 11. numer. 12. Siluester, verb. hæresis. 2. §. 8. Carrer. tract. de hæret. num. 105. Gundisal. de hæret. quæstion. 10. nume. 1. Possunt prætere a Inquisitores procedere per viam exceptionis, ex glos. in cap. in fidei fauorem. verb. Inquisitionis. de hæreticis libr. 6. Carrer. vbi suprà num. 104. Possunt & per viam notorij, vt tradit. Gundisaluus & Campeg. in præcitatis locis: & per viam actionis. Ægidius Bosius in titul. de modo procedendi in delictis per viam actionis. Cæterùm in hoc sacro tribunali frequētiùs proceditur per viam accusationis, denũciationis, & Inquisitionis, vt infrà suis titulis copiosè explicabi-

15 mus. † Procedere etiam valent Inquisitores in causis fidei diebus feriatis. cap. final. de ferijs. Ioann. Andr. in Clementina sæpe. de verb. signific. Armilla in summ. verbo Inquisitor. nu. 19.

16 Neque † is qui se inscribet in accusatione ad pœnam Talionis se obligabit, etiam si deficiat in probatione, nec eâ pœnâ puniendus. est quam reus excepturus erat, si crimen foret verè probatum. Quia licet Talio in legibus XII. tabul. vt ait Festus, parem vindictam significet. Gellius lib. 20. cap. 1. Noct. Attic. Accursius inst. de iniurijs. §. pœna autem. verb. Talio erat. vocet similitudinem supplicij. & Isidorus libr. 5. Etymol. c. 25. Talionem similitudinem vindictæ esse dicat: vt taliter is patiatur ac fecit. Eamque eandem pœnam iamiam ius diuinum induxerat. Exod. cap. 21. & Matth. cap. 5. & habetur in cap. licet Heli. de simonia. can. calumniator. 2. quæstione 3. can. quisquis. 2. quæstione 8. can. de crimine. 25. quæstione 3. can. hæc imago. 33. quæstione tertia. l. fin. C. de accu-

accusation. l. leuia. ff. de accusation. l. tutor. ff. de his quib. vt indign. & ibi DD. D. Thom. 2. 2. quæst. 68. artic. 4. Sotus libr. 5. de iustit. & iure quæst. 5. artic. 4.) Nihilominus ta-
17 men hæc † Talionis pœna per leges & canones contrarios iam diu obsoleuit, vt testantur communiter Doctores. Specu lar. titu. de accusat. §. 1. num. 4. Ioann. Andr. in addit. ad Speculator. titu. qui accusare non possunt. nume. 38. Salicet. in. l. qui crimen. nume. 4. C. qui accusare non possunt. Gandinus in tract. de malefic. titu. qui accusare non possunt. Couarru. lib. 2. variar. resolut. cap. 9. num. 1. Bartol. in l. si cui. ff. de accusat. Ioann. Rojas in singul. fidei. 6. Simanc. de Cathol. institut. titu. 64. num. 93. Ad hæc dicimus accusatori aut denunciatori religionis fauore plus concedi debere quàm reo, adeò vt si lex Talionis etiamnũ staret, eâdem ratione eodemque casu vi suâ caderet. Nam accusatori licet si ibi sit vbi & reus, & violentiam timuerit, locum sibi proximum eligere, nec tamen eremodicij notatur, vt voluit Concilium Hipponense titu. 5. relatum à Fulgẽtio Ferrando Carthaginiensis Ecclesiæ diacono canonum breuiatione tit. 198.

18 Post hæc vnus Inquisitorum † visitat prouinciam, & edictum generale proponit, præcipiens sub excommunicationis pœna, vt quiuis reuelet quicquid factum, vel dictum nouerit contra fidem Catholicam: eaq; publicis locis affiguntur, vt in omnium notitiam facilius veniant, Tabiens. verbo. Inquisitor. §. 10. nume. 11. Et hæc tantæ sunt æquitatis ad resignãdas, & detegendas hæreses occultas (vt docet Iansen. in Concord. Euangel. cap. 72. & 5. instruct. Hispalens. capit. 2. Simanc. de Catholica instit. d. titu. 44. nume. 4.) vt Promotor Fi-
19 scalis (cuius † munus est exquirere dicta testium, & reos ad Inquisitores deferre, siue denunciare iudicibus, & operam dare vt comprehendãtur, & in carcerem conijciantur, ex Francisc. Pegna 3. part. Director. comment. 14. titu. de primo modo procedẽdi per accusationem)
20 † singulis annis petat id edictum promulgari in ea prouincia, quâ Inquisitionis tribunal positum est. At potissimùm eâ ratione, vt hæresibus prouinciæ repurgentur.

Siue igitur Inquisitores recẽs adueniant, siue Promotor Fiscalis annis rotantibus exequatur munus illud suum, Inquisitores ipsi edicto generali proposito ad denunciationes ac testificationes recipiẽdas prodeũt cõtra fidei obnoxios: eoq; persequen-
21 do † vi suâ ac potestate compellere possunt quoduis hominum genus ad testimonium ferẽdum, ac tum ab exhibito teste iuramentũ exigere, c. excõmunicamus. §. adijcimus. & §. vlt. de hæret. & nouell. 17. præcepta præsidum. § enimuero. At enim sciendũ est ex his colligi modum procedendi duplicem Inquisitoribus incumbere, vt generaliter, vel specialiter edictũ proponant. Generaliter ratione officij sui, & aliquando ad alterius promotionẽ tum specialiter tũ generaliter. Generaliter in primo casu propo-
22 nunt, † vt diximus, edictum contra multos, & incertos hæreticos absq; aliquâ infamiâ præcedenti, idq; fit in fidei fauorem, & Reip. vtilitatem. d. cap. excõmunicamus. §. adijcimus. & §. fi. de hæret. & l. 25. de his qui super relig. conte. C. Theod. Bart. in l. 2. §. si publico. de adulter. Eodem & ipso modo proceditur generaliter per alterius promotionem. Specialiter autem contra certas personas, præcedente tamen infamiâ, quod genus vim accusationis obtinet, c. qualiter

& quando. de accusationi. Genes. 18. & Luc. 16. nec tamen eo casu missos faciunt Inquisitores processus per indicia, suspiciones & præsumptiones verisimiles, licet infamia non
24 præcedat. Præterea † in conficiendis Inquisitionibus cautè, & secretò ac quasi per cuniculos, & pedetētim ad tem accedit. d. cap. excōmunicamus. §. adijcimus. de hæret. & ibi Cardinalis Ioann. de Anan. & Felin. in cap. vt officium, in princip. eod. ritu. in 6. & ibi Domin. & Philipp. Franc. & Simanc. vbi suprà nu. 9. qui plures alios
25 refert. At prius testes depositurí † monendi sunt, ne odio, inimicitiâ, aut alio prauo affectu falsum testimoniū ferant, nefarium enim ac scelestè facinus est (vt habet tex. l. 1. ff. de fals. l. si quis aliquid. §. qui vim. ff. de pœnis l. vbi falsi. C. ad leg. Corn. de fals. & l. generaliter. in princip. ff. de decurionib. ibi: [Vel aliam de grauioribus, &c.] & ibi DD.) innocentem falso testimonio exterminare. Si verò bono fidei zelo dixerint se, vt immunes à censuris existant, ad id adduci, scribenda sunt eorum testimonia,
26 dummodo priùs de suo† nomine, patria, honore, viuendi ratione, & conditione responderint, de eorum qualitate, fide, moribus, & studijs constet, quæ omnia, rebus alijs nō omissis, considerate, rimari, ac perscrutarē diligens Inquisitor debet. Sic præcipit eleganter Euaristus capit. si qui sunt. 2. quæst. 7. [Diligenter (ait) perscrutandum est, quâ intentione, quâ fide, quâ temeritate, quâ vitâ, quâ conscientiâ, quoúe merito: si pro Deo, aut pro vanagloria, aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate ista præsumpserint,] quod & cautum est in instructione Hispalens. anni 1484. capit. 14. in quibus etiam non prætermittendum est perpendere, an diuites sint, an pauperes, ætatem & sexum in acta referre: frontem hominis inspicere, circa eum meditari, an alicuius sit dignitatis, an amicitia aut inimicitia illi cum reo intersit, vnde & quo tempore primum de illo notitiam habeat, & cætera id genus, quæ mei non sunt instituti, & in mente ipsius Inquisitoris vnà cum iuris scientia, styli peritiâ, & exercitatione meliùs inhærebunt. Eius enim est à limine Inquisitionis scire, quanta fides testi sit adhibenda. l. 1. cum seqq. ff. de testib.

Præterea cùm in eiusmodi actibus periculum sit in mora, si testium numerus sese non offerat admodum frequens, ne ob id quidem Inquisitor quicquam deesse sibi certò sciat, dummodo testes duos au-
27 dierit: nam† ad probandum aliquem hæreticum, duos solos testes sufficere explorati iuris est, ex Felini doctrina in cap. excommunicamus. de hæretic. nume. 27. Dominic. & Francisc. in capit. vt officium. eod. titu. lib. 6. Siluest. verb. hæresis 2. q. 4. Albert. in c. 1. de hæret. libr. 6. quæst. 16. Hoc tamen intelligendum est, si testes sint eiusmodi, qui refutari & reprobari non possint, & omni exceptione maiores: text. in cap. in fidei. de hæret. in 6. Brun. lib. 4. de hæretic. cap. 9. Ioan. Andreas in cap. excommunicamus. §. adijcimus. de hæret. & in capit. vt officium. eod. titu. libr. 6. & ibid. Geminian. Francisc. Perusin. & alij. Et hanc esse communem opinionem fatentur Anton. de Butr. Ioann. de Anani. & Marian. Socin. in dicta capit. excommunicamus. Gundisaluus de Villadiego tractat. de hæretic. quæstio. 13. nume. 9. tum alij plures, quos congessi in titulum de testibus hāc sequuntur, & probant sententiam.

Exinde

28 Exinde † testium dicta & testimonia expenduntur per Inquisitores & Iurisperitos, quãdoquidem instat Fiscalis, vt denunciati incarcerentur. Simanc. de Catholic. institut. tit. 53. nume. 3. & seqq. Hic tum nec maturum deest consilium, nec attenta depositionum à testibns factarum inter eos collatio: quibus discussis & approbatis, cum granissimis viris Theologis probatæ conscientiæ, & vitæ consultant de eorum, qui delati sunt criminibus, qnorum voto in scriptis cum eorum subscriptionibus recepto, causæ qualitas aperitur, status innotescit, & inde statuunt an ratum & fixum sit reum pro hæretico, vel erroneo, vel absono, vel hæreseos suspecto accersendũ, neque id tantùm ex propositionibus in thesi ventilatis, sed rationibus, circunstantijs, ex hypothesi desumptis, quod hæreticorum, aut Iudæorũ, aut Maurorum, Mahumetanorum ritibus se coinquinauerit, vel eorum manifestns fautor apertè probetur, ac propterea causæ illius cognitionem tanquam ad
29 sanctum Officium spectantem † retinent ex statuto instruct. Matritensis anni 1561. cap. 1. Demum Fisci aduocatus easdem testium depositiones exhibet, reos defert, & postulat vt in vincula trahantur: ac tum Inquisitores, iterum pensatâ informatione deliberant, de reorum incarceratione deliberant, consultoribus adhibitis, si non impediat aliqua suspicionis causa, fit decretum. Hæc ita sincerè geruntur, vt non aliter de vocandis aut comprehendendis reis decernatur.

Nam iuxta formam instruct. 4. Tolet. cap. 20. Instruct. 5. Hispalens. cap.
30 1. † constare in primis debet de delicto, neque vnquam in criminalibus est à captura reorum inchoandum. l. nullus in carcerem. & l. final. vbi Bartol. Bald. Salicet. C. de exhibend. reis. l. nemo. C. de execut. tribut. libr. 10. Bald. in l. quod cuirandi. num. 2. C. de condit. ob turp. caus. Anton. Gomez tom. 3. variar. resolut. capit. 9. num. 1. Albert. de agnosc. assertio. quæst. 32. & quæstio. 34. numero 21. Ioann. Rojas in titu. de hæretic. 2. part. assert. 1. nume. 2. Simanc. de Cathol. institut. titu. 44. num. 12. & in Enchirid. titu. 25. nume. 1. & 2. Ioann. Rojas vbi suprà, 2. part. assert. 1. num. 12. Idque etiam præscriptum fuit in instruct. Matritens. cap. 3.

At quia experientiâ compertum est, pertinaces hæreticos non ita facilè delicta sua confessuros, & me-
31 lius esse, † si probationes inualidæ sint, vt ab his abstineant, ne scandalum & infamiam incassum cuiquam inferant, nihil omnino decernunt.

32 Qui si in votis dandis † discordes fuerint Inquisitores antequam decretum fiat, acta omnia ad supremum sanctæ Inquisitionis Senatum rem decidendam mittunt, saltem in grauioribus, & immensi ponderis causis, ex præscripto instructionis Matritens. anni 1561. cap. 6. & Ioan. Rojas. de hæretic. 2. p. assert. 1.

Aduertendum autem, & summo-
33 pere in stylo laudandum, quod † si plures eiusdem criminis asseclæ & complices sint, nihilominùs capiendorum reorum decretum ita fit, vt singulis reis singulari decretum affigatur, & singulis singnlorum processibus apponatnr: quod quàm fieri potest celerrimè, lictori (qnem vocamus alguazil) traditur, vt illud reis conquisitis executioni ducat. Idque omne fit excipiente & subscribente notario, siue secretario Officij. Aduertendum quoque ad formam decreti, nam siue eo imperatum est vt reus in carcerem trahatur, siue vt

verbali vocatione vocetur, per literas aut per nuncium id significatur.
34 Si per literas † non debet declarari causa nec adscribi propter quã reus citatur, sed tacitâ decreti causâ est præcipiendum, vt compareat coram Inquisitoribus.Clement. 1. de hæretic.Brun.lib.4.de hæretic.cap.6.

Notandum & illud,quòd si de for-
35 mali hæresi agitur,† mandatum datur vnà cum decreto,per quod iubetur ea bona sequestrari, quæ penes reum inuenientur, & intercedente lictore, siue apparitore, siue alguazirio, receptore verò notario bonorum confiscandorum sancti Officij repertorium seu inuentarium conscribitur, in quo sensim ac specificè omnia rei bona notantur & conscribuntur, ex quibus apparitor expendit quantum opus est, vt reum exhibeat. Quod si pauper est reus, à fisco sancti Officij sumptus necessarij subministrantur. Eoque pacto instructus lictor in reum cùm primùm potest irruit, eum ab omni hominum congressu, & commercio in itinere arcet,& tandem custodi carcerum sancti Officij tradit,qui reum in matriculam vinctorum exscribit, ac benignè tractat, vt ei iubetur instruct. Matrit.ann.1561.cap.10.

Moneo, hortor, & obsecro Inqui-
36 sitores, † ne propter defectum probationum vinctum in carceribus remorentur, sed vt (quantâ fieri possit breuitate)vel eum moneant, vel interrogent. Non conuenit vt eos in suspenso teneant,& squalore & mœrore confici in carceribus spe futurarum probationum cogant. Nam interim in carceribus marcescunt, eorumque fama dispendium patitur, & bona dissipantur. Instruct. Pinciæ. 3.cap.2.& 3.& iterum 4.Toletan.c.6. & rursum.5. Hispalens. c. 6. Simanc. de Catholic.institut.tit. 44. num. 32.

Id verò constitutum fuit à Constantio,Gratiano,& Valentiniano AAA.L. 1.& final. C. de cust. reor. l. 1. & l. 6.tit.3.& lib.6.C.Theod. in hæc verba. [De his,quos tenet carcer inclusos, id apertâ definitione sancimus, vt aut conuictos velox pœna subducat, aut liberandos custodia diurna
37 non maceret.] Est enim † carcer funesta domus, eiusque damnum reo reparari non potest, Suarez in verb. carcer.num.15.

Nunc vt reus audiatur ab Inquisitoribus nihil obstat. Est enim in eorum manu ac potestate:sed priùs accusatio in eum non formatur, quàm tres actus iudicij exilierint. Etenim vnoquoq; triduo ducitur ad audien-
38 tiam corã inquisitore † vt monitiones in mẽtem, si posit,infundat,eiq; persuadeat, vt de se cogitet, an suæ captiuitatis ipse causã efferre possit, exigit,hortatur ad veritatẽ, vt illam per se patefaciat.Inde si tribus monitionibus ab eo nihil extorqueri potest, decimo die velis expassis interrogatur. Inde collige decimo die perfici omnes monitiones, & ex statuto post accuratam interrogationem,proponi accusationem, de hoc spatio decem dierum præstando hæreticis meminit Alphonsus de Castro libr. 2. de iusta hæreticor. punitione,capit.1.vbi refert ex Liberato diacono Cælestinum Papam hanc dilationem concessisse Nestorio. Simanc. vbi suprà titu.44. Gundisaluus de Villadiego tractat. de hæretic. quæst.8.& copiosè Eymericus 3. par. Director.tit.de modo interrog.reum accusatum.& ibi Franc.Pegna Comment.18.

Accersitur igitur reus, quicum Inquisitor se habet,habitâ ratione eius qualitatis quam præ se fert. Exigitur ab eo iuramentum, & promissum de veritate depromenda, quod fieri solet

let tam in monitionibus quàm in po-
strema interrogatione, quæ fit deci-
mo die. Eaq; omnia iuxta instructio-
nem Hispalensem anni 1584. capit. 4.
ac Matritens. ann. supradicti cap. 13.
ac secũdum ordinem à generali In-
quisitionis Senatu præscriptum ac
seruari solitum. At ne tum Inquisito-
39 ri fucũ faciat rei ficta sanctitas, † ve-
reor: hæretici enim semper pro virib.
conantur occultare hæreses, fictas la-
crymas emittunt, quibus seuerissi-
mum quemque possunt permonere.
Quamobrem certò sciant Inquisito-
res diu nõ posse illis aurem dari, quin
à vero iudicis officio deflectant, quã-
tacunque rerum peritiâ & notitiâ
dogmatum, hæresum, sectarum, vitæ
& morum, tam veterum, quàm neo-
tericorum hæreticorum fallacijs im-
buti & exculti sint, nõ poterunt non
moueri; siue moneant, siuè interro-
40 gent. Habeat itaq; † necesse est veri
iudicis & fortissimi athletæ virtutes,
sine quibus suo munere fungi non
possit: c. vt Inquisitionis. de hæret. lib.
6. & Alberti. in rubr. de hæretic. libr.
6. quæst. 3. & 5. Non enim poterit fi-
dem commodè defendere, nisi præ-
dicta percipiat & cognoscat, quibus
ipsa fides, fideiq; dogmata oppugnan-
tur, maximè his temporibus quibus
hæretici varijs artibus animi sensum
41 tegere conantur. Hi enim † per æqui-
uocationem, per conditionis adie-
ctionem, per retorsionem interroga-
tionis, per fictam admirationem,
per terginersationem, per digres-
sionem à proposito; per sui ipsius
iustificationem, per simulationem
corporei languoris, & amentiæ,
& per sanctitatis speciem à scopo di-
uerti sperant, quæ omnia enumerant
Eymeric. 3. part. Director. tit. de mo-
dis dec. hæretic. & ibi Francisc. Pe-
gna comment. 22.
Certè Inquisitores in examinandis,
42 monendis, & interrogandis reis † mo-
destos, pios, & circũspectos esse opor-
tet, vt sciscitentur ab eis in genere:
nullam enim delicti singularem cir-
cunstantiam exprimere illos decet;
sed (vt Casanus tractatu de tormen-
tis ait. capit. 15. & habetur in l. 1. §. in
causa tributorum. ff. de quæstionib.)
an sciant quamobrem capti sint, an
suspectos habeant, à quibus se dela-
tos fuisse existiment, qui illi sint, &
iuxta eorum responsionem forma-
buntur cæteræ interrogationes to-
tius causæ. At præcipuè monebũtur,
vt clarè & apertè veritatem fatean-
tur, recepturi & inuenturi apud san-
ctum Officium omne misericordiæ,
& charitatis auxilium. Atque siue in
monitionibus tribus, siue interroga-
tione, ab his exquisitè ediscetur, quid
ipsi sciant de Christianis & Ecclesia-
sticis precibus, de doctrina Christia-
na, vbi, & quando & quibus sacerdo-
tibus fuerint confessi peccata sua. At
(quod maximum & maximè scire de-
cet) de genere suo interrogabũtur, na-
tione, patriâ, educatione, disciplinâ,
bonitate, prauitate, tẽpore preterito,
societate, & amicitiâ, moribus, & ser-
mone familiari ac cõsueto, & alijs hu
iusmodi: nam ex his argumenta hau-
riuntur Gandin. tractat. criminal. tit.
de præsumpt. & copiosè Franciscus
Cassonus tractat. 1. de indicijs ex per
sona. cap. 1. & multis sequentib. Hoc
certè in crimine hæresis est potissi-
43 mum obseruandum: nam † qui in lo-
cis suspectis est educatus, facilè cre-
ditur hæresis labe infectus: scriptum
est enim. [Qui tetigerit picem inqui-
nabitur ab ea.] Eccles. 13. & proculdu
bio de ceteris circũstantijs idem erit
iudicium. Interrogẽt preterea Inqui-
sitores generaliter reos de socijs cri-
minis ac de omnib. alijs, à quib. hære-
ses acceperũt, & quos hæreticos esse
vel fuisse sciunt, quod vtiq; in crimi-

ne hæresis licitè fieri potest, quia vergit impietas in maximam reipublicæ perniciem, ex instructione Hispalens. c. vltimo. Bald. cons. 95. lib. 5. Soto libr. de ratione tegendi secreta, memb. 2. q. 6. Doctores in l. fin. C. de accusation. Simanc. vbi sup.

Hęc autem omnia minutim notarius Inquisitorum, qui adstat, scriptis excipit, reus autem subscribit, si sciat: sin minùs, signum ad locum subscriptionis facit & apponit, atque iterum in carcerem descendit. Iuxta varietatem ergo sectarum & dogmatum, & & qualitatem personarum, Inquisitores diligenter inquirere, & interrogare debent; & summo studio inuenire, & detegere veritatem. Quibus adstipulantur verba illa text. in cap. 1. §. Iudiciaria. 1. de pœnitent. dist. 6. Diligens igitur Inquisitor & subtilis inuestigator, & astutè & sapiẽter percontetur à peccatore quod forsitan ignorat, vel verecundiâ velit occultare. Sic cognito crimine, varietates eius non dubitet inuestigare, vnáq; locum, tempus, & res ipsa in monumenta vt referantur, imperare. Hoc admonet cõmune illud dictum:

Sed quoniam variant animi, variamus artes:
Mille mali species, mille salutis erunt.

His actibus iudicij in hęresis crimine Inquisitores procedũt simpliciter &
44 de plano: † & absque aduocatorum strepitu, & procuratorum præpedita peruicacia, multis tamen omissis, quę magis ordinem iudiciorum ac ritum actorum, quàm substãtiam & veritatem causarum respiciunt: non enim est necessarius libellus. l. libellum. ff. de accusationib. itaque (vt diximus,) in hoc crimine, si agatur per viam accusationis, non se inscribet accusator ad pœnam Talionis Francisc. Pegna 3. par. Director. tit. de primo modo procedendi in causa fidei per accusat. nec litiscontestatio, nec copia
45 dilationum datur, † nec alia exiguntur, quæ in alijs criminibus: quod vtiq; omne (vti diximus) inductum est in fidei fauorem; vt citiùs & absq; fraudibus negotia Catholicæ fidei tractentur & terminentur, & ne in infinitum protrahantur. Non autem omittenda necessaria sunt, quæ ad substantiam causæ spectant, hoc est, illa, sine quibus nec iustè nec rectè, nec commodè negotium tractari possit, ex text. in capit. vlt. de hæretic. in 6. Clementin. sæpe. de verbor. signific. gloss. in extrauagan. ad reprimendum, quomodo in læs. maiestat. crim. procedatur. Oldrad. consil. 115. Socin. Senior. consil. 54. volu. 1. Corn. 315. libr. 3. Felin. in capit. 1. de libelli oblat. Brunus libr. 4. de hæretic. Bart. in extrauagan. ad reprimendum. Eymericus 3. part. Director. quæstio. 55. & ibidem Frãcisc. Pegna. Comment. 104. Tabiens. in sum. verb. Inquisitor §. 38. Carrer. tractat. de hæretic. nume. 103. versi. & an ordinem. Repertor. Inquisitorum. verb. ordo iudiciarius. §. sed quo ad telam iudiciariam. Francisc. Squillacens. de fide Cathol. cap. 27. Ioann. Rojas. de hæretic. sing. 145. Villadiego de hæretic. quæst. 12. Lanfranc. d. Clement. sæpe. num. 1. 2. & 3. & ibidem Celsus in tractat. clansul. quomodo autem sit facienda. in quo docet Decius consil. 615. & Hippolyt. de Marsil. pract. criminal. §. cõstante. num. 12.

Reo igitur tribus monitionibus excitato, ac postrema interrogatione examinato. Promotor Fiscalis ex officij sui necessitate absq; pœna Talionis (per. l. post legatũ. §. aduocatum fisci. ff. de his quib. vt indig. &. l. qui cũ
46 maior. §. penult. de bon. libert.) † proponit accusationẽ generaliter, & specialiter circa ea crimina & hæreses, quęex testiũ depositionib. summatiè apud

apud Inquisitores probatæ sunt, vel
indicatæ vel confessæ, speciatim om-
nes propositiones aut facta referen-
do, vt sciant rei quibus sint crimini-
bus responsuri, ea tamen occulrando
quæ ad veritatem eruendam prætet-
mittete opus sit. argumento l. 1. §. edi
tiones. ff. eodem. Brun. lib. 4. de hæret.
cap. 7. Quia præsentatâ ante Inquisi-
totem, coram quo accusatio propo-
sita est, ipso præsente reo quem ac-
cusat in scriptis Inquisitori accusatio
nem profert, & propriâ voce ip-
sam accusationis formam legit, & ip-
se Promotor fiscalis iurat eam accusa-
tionem iuxta iuris formam, & non
malitiosè vel per calumniam fuisse
propositam: sed quia obiecta crimina
probare intendit. c. per scripta. 2. q. 8.
Simanc. de Cathol. institut. tit. 4. nu.
12. Tum verò Fiscali decedente, In-
quisitores reum commonefaciunt vt
veritatem confiteatur, & quantùm
suâ intersit, vt meliorē suam causam
faciat. His dictis ante prædictum In-
quisitorē reus accusationis capitulis
respōdet, Secretarius S. Officij forma
liter ea omnia quæ respōdet scribit.

Actione propositâ si nulli sint te-
stes, at reus ore suo iudicari possit Fi-
scalis Promotor petit vt reus con-
47 demnetur. † Reorum enim confes-
sio (adhibito tamen temperato quod
expressimus hactenus) est probatio
omniū efficacissima, iuxta illud Luc.
19. [Ex ore tuo te judico,] & docet
optimè Roman. consil. 329. num. 11.
Alex. lib. 1. cons. 13. Felin. c. 1. de ex-
cept. & in cap. cum super, de re iudi-
cat. Fortior est ijs quæ fiunt per te-
stes, & rem notoriam facit: vnde di-
cebat in authent. sed nouo iure. C. si
certum petatur. non esse exigendam
solennitatem probatoriam, vbi adest
confessio partis. Et licet in alijs crimi-
nibus sola confessio delinquētis non
sufficiat, nisi de crimine cōstet ex. l. 1.
§. item illud. ff. ad Senatusconsult. Syl-
lan. vbi Bart. & Bald. in d. authent. sed
nouo iure, & Angel. in l. 1. C. de con-
fess. tamen in crimine hæresis sola
cōfessio rei sufficit, & ex illa sola pro-
cedi potest ad condēnationem. Bald.
in l. si quis non dicam rapere. C. de
episc. & cleric. Feli. c. auditis. de præ-
script. Nic. Areleta. de hær. notab. 2.

Si verò in Inquisitione testes au-
48 diti sunt, aduocatus reo † datur ab In-
quisitore instruct. Hispalens. cap. 16.
Simanc. de Catholicis institut. tit. 5.
nu. 2. Rojas singul. 53. Eymeric. in 3. p.
Director. tit. de defensionibus reorū.
& ibidem Frāc. Pegna comment. 28.
vers. & sic concēdetur sibi aduoca-
tus. pag. 480. vt eum defendat, & cu-
ius consilio respondeat. Is quidem
Aduocatus ante omnia iurat quod
benè & fideliter reum defendet, &
ea quæ audiet vel accipiet non reue-
labit; ex instructione Madrilliana
anni 1561. c. 23. Tenetur etiam à reo
contendere vt verum fateatur, ac
pro peccatis pœnitentiam petat ad
faciliorem eius causę expeditionem.
49 Deinde † responsio à reo facta Fiscali
nota fit, ac præsētib. partibus, & Fisca
li ante tribunal Inquisitoris seu Inqui
sitorū conclusâ causâ ad probandum
reus admittitur, certo aliquo termi-
no nō præfixo, & partibus nō citatis:
vt testes iurare videāt, quia reus vel
alius pro eo testium receptioni non
interest, ne secretū violetur instru-
ctio Madrilliam anni 1561. c. 72. Fisca-
lis autem fortificat Inquisitionē con-
tra reum superaddendo, quæ denuo
ad eius perueniunt notionem. Et in-
terea reus ad audientiam quotiescū-
que eam petit libenter admittitur.
d. instruct. Madrillian. c. 28. Ioan. Ro-
jas de hæretic. singul. 23. nu. 1. nisi fue-
rit relapsus. tex. in c. ad abolendam. §.
illos quoq; de hæreticis. c. super eo.
cod. tit. lib. 6.

His suppositis ad continuationẽ processus gradum faciamus. Ac primùm
50 † de repetenda examinatione testiũ, vt memoriã recolant quæ priùs ipsi deposuerint, his addant vel detrahant. Res eadifficilis est, & diligẽtissimè tractari debet, vt docent DD. & gloss. in c. præsentium. de testib. in 6. Pendent enim ab hoc vita, honor, & bona reorum. Idcirco per Inquisitores fieri debet vt impediatur fraus, & repellatur omnis cauillatio: ne pretio corrupti, prece victi, irâ vel odio commoti vel aliâ illicitâ & iniustâ causâ ducti, & excitati falsum testimonium dicant: idq; iuramento cauere debent ac polliceri â veritate se non recessuros. Tum verò adstant quinque personæ. Iudex, testis, duæ religiosæ personæ (religiosas vocamus non regulares, sed quæ animi candore, & religionis zelo commẽdentur) & scriba siue notarius, qui omnes simul desiderantur in hoc actu iudicij, vt quæ multorum testimonijs comprobantur, certiore & validiore formâ subsistant, & quæ multorum sunt sensibus insinuata procul amandari, & memoria deleri non credantur.
51 Nam vt docet Francisc. Pegna. [In † causa Fidei dum reorũ negotia tractantur multas interuenire personas iuuat.] Eorum igitur præcipua persona Inquisitor est, qui cautâ solicitudine â testibus repetendis veritatem extorquere debet, ne innocens condemnetur aut damnandus absoluatur: eoque pacto testes ratificantur iuxta decisionem tex. in c. vt officiũ. §. verum. de hæretic. lib. 6. & ibidem Philippus Francus num. 4. & cæteri scribentes. Archidiacon. Ioann. Andr. & alij in d. c. vt officium. vbi religiosorum nomine intelligũt clericos sæculares, ita Simanc. de Cathol. instit. tit. 64. num. 9. Eymeric. 3. part. Directorij. q. 63. & ibid. Pegna com. 112.

His ratificatis cum solita cautela
52 eorum † dicta publicantur iuxta formam instruct. Hispal. anni 1484. c. 16.
53 Inquisitores ipsi † propriâ manu testium publicationes scribunt ac reo tradunt: quæ testium publicatio fit etiam si reus confessus sit, vt certior fiat carceratum eum legitimè fuisse, ac præcedente informatione, nam alioquin captura non esset legitima. Ac etiam vt conuictus possit dici vel confessus, & vt contra ita conuictum vel confessum possit sententia pronunciari. Sic enim liberius est Iudicis arbitrium cuius culpæ verti nõ potest defectus publicationis. Testibus publicatis reus aduocato suo testes contra se receptos communicat, qui pro eius defensione laborat, ita tamen vt copia vel exemplar earum scedularũ vel allegationum quæ deducuntur apud eum non remaneat, Inquisitoresq; paternâ charitate intentiq; amoris affectu ea omnia quæ ad defensionem rei pertinere videntur non prætermittunt: debent enim
54 non modò esse iudices, † sed patres reorum, vt in 1. instruction. Hispalen. cap. 16. Receptis autem defensionibus â reo factis coram eius aduocato, Inquisitores ab eo sciscitantur an velit alia suæ defensioni accumulare, quod si nolit, in causa concludunt. Similiter etiam fiscalis concludit saluo iure impertinentium & non admittendorum, quamuis ad id non teneatur.
55 Tandem † Inquisitoribus cum ordinarijs S. Officij consultoribus, iurisperitis congregatis, antiquior Inquisitor totum reorum processum integrè, & seriosè explicat, vt ipsi perfectè consultent, & de cognitis ferant suffragium & iudicium. text. in c. statuta. §. iubemus. de hæretic. lib. 6. Eymeric. in 3. p. Director. q. 78. & 79. & ibidem Franc. Pegna comment. 127. & 128.

& 128. Deinde † vnus ex secretarijs
56 sancti Officij processum ipsum à capite vsque ad finem legit, vt meliùs, ac attentiùs iudices considerent ac perpendant circũstantias quæ delictum aggrauare vel diminuere possunt. Cui relationi ac lectioni assistit fiscalis, & processu lecto egreditur tribunal, petens reũ castigari prout in accusationis propositione postulauerat, iuxta instructionem Matritẽsem anni 1561. c. 40. Deinde omnibus charitatem ac misericordiam præ oculis habentibus secundum conscientiæ
57 dictamen proferunt hoc ordine. † Primi sunt Consultores incipiente iuniore: postea ordinarius qui votum decisiuum habet. Postremi sunt Inquisitores, qui præsentibus deferunt suffragia & votum, vt omnes intelligant quibus iuribus, rationibus, aut instructionibus sancti Officij adducantur, vt vel consultorum & ordinarij sententijs adhæreant, vel ab eis discedant, & secretarius qui præsens est, omnium vota in libro, & registro votorum scribit quolibet suum votum subscribente. Tandem dictatur sententia iuxta vota & suffragia, pœnæ iuxta delictorum qualitatem infliguntur plurimùm indulgẽdo confitentibus, ac formaliter hæreticos ad reconciliationem admittendo de confiscatione bonorum, de habitu pœnitentiali, qui est saccus benedictus vulgò [Sanbenito vt superiùs explicuimus.] De carceribus perpetuis, vel misericordiæ (vt vocant) sententiam ferentes suam. Quæ omnia siue perpetua siue ad tempus consti-
58 tuenda sint † cum ordine siue decreto Generalis Inquisitoris fiunt. † Re-
59 lapsi verò veri, aut ficti per vehemẽtem abiurationem ab eis factam in primo lapsu & processu, si conuicti postea fuerint vel confessi brachio sæculari relaxantur. c. accusatus. §. 1. & §. ille quoque. de hæretic. in. 6. similiterque hæretici negatiui & contumaces, quanuis maxima cura in eorum conuersione intendatur, ac per aliquod tempus expectentur, plurimùmque satagunt Inquisitores vt illi resipiscãt & ad supplicium conuersi, & ad veram fidem reducti perducantur, de quibus satis suis locis latiùs diximus.

60 At quod attinet † ad alteram partem procedunt Inquisitores contra hæreticos suæ iurisdictioni subiectos etiam si fugerint & domiciliũ suum transtulerint, postquam delati fuerũt de hæretica prauitate, nec minùs cõtra eos qui extra suam iurisdictionem exierunt, cum tempore Inquisitionis in suo districtu existerent. c. vt commissi. in principio. & c. cum contumacia. de hæreticis libr. 6. & habetur in Concilio Narbonense capit. 19. 20. & 21. vbi potestas procedendi contra absentes, & modus quo procedatur tribuitur, & habetur instruct. Hispal. cap. 19. cuius hæc sunt verba. [Similiter decreuerunt, vt contra culpabiles in dicto hæresis crimine si absentes sint Inquisitores procedãt citando præfatos absentes per edicta publica, quæ publicari faciant, & affigi iannis Ecclesiæ principalis illius loci vel locorum in quibus morabantur.]
61 processus verò contra hos fit † citando, & admonendo absentes, iuxta c. cum contumacia. de hæretic. lib. 6. vt compareant ad se defendendum, & respondẽdum de iure suo, super certis articulis fidei causam tangentibus, & super certo hæresis crimine sub pœna excommunicationis, cum suis admonitionibus in forma, assignando tempus illis arbitrio Inquisitorum in tribus terminis diuisum, triginta scilicet dierum secundum
62 distantiam locorum. † Citatio autem debet fieri ad omnia processus acta,

vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiuè. Quo casu si reus non comparuerit accusabitur eius contumacia in omnibus edicti terminis.

Verùm quia absentia, & fuga delati efficit vt iudicium, & processus Inquisitoris in causa fidei protrahatur, excogitandum fuit remedium efficax, vt obuiam iretur tanto malo: quandoquidem rei huius criminis omnino citandi sint, siue procedatur per accusationem, Inquisitionem, aut
63 denunciationem. † Citatio enim est de iure naturali, sicut defensio. tex. in Clement. pastoralis. §. cæterùm. de re iudicata. & l. vt vim. de iust. & iur. cũ vulgatis, ideo nemini deneganda quantumuis excommunicato. c. cum inter. c. fin. de exception. & expressiùs in casu nostro probat tex in. cap. quisquis Episcopus. 4. q. 5. & c. 1. qui matrim. accusar. poss. & c. venerabili. de dolo, & contum.

Fallit tamen † in relapso, quia non est citandus, neque audiendus. c. ad abolendam. §. illos. de hæretic. & c. super eo. eod. tit. lib. 6. Hæc autem ci-
65 tatio † fieri potest per Inquisitores vel ordinarios. c. vt commissi. in principio. de hæret. libr. 6. debet tamen reus absens tribus edictis citari, vel vno peremptorio pro omnibus. c. de illicita. §. de conuentione. 24. quæst. 3. l. ad peremptorium. & l. nonnunquam. ff. de iudic. & in terminis de hæreticis tradit Archidiaconus in. c. cum contumacia. num. 2. de hæretic. lib. 6. & Alberic. de Rosat. in rubr. C. de hæretic. num. 5. versic. vtrum pro
66 prima. Et † si semel personaliter citatus fuerit, & causa sit quare carcerib. detineri debeat, cogendus est vt cõstituat procuratorem, aliàs enim citabitur domi, aut pro valuis maioris Ecclesię. c. causamq; & c. venerabilis. de dol. & contumac. c. si aduersarius. de eo qui mittitur in poss. caus. si autem compareat, moneri debet trina monitione, vt iuri pareat. cap. omnes decimæ. 16. q. 7. & c. philosophorum. 16. q. 4. c. cõtingit. de sentent. excommunicat. c. sacro. eod. titu. & c. reprehensibilis. eodem. tit.

67 Si verò fuerit † contumax, & legitimè citatus, excommunicabitur: & si per annum perseueret in contumacia, punietur vt hæreticus. c. cum cõtumacia. de hæret. lib. 6. & vt in quæstio. de excommunicato per annum copiosè diximus: imò post mortem damnari poterit, vt tradit Bellamera decis. 677. Animaduertendum est,
68 quòd † citatio debet continere expressè causam pro qua citatur, videlicet pro causa fidei, vel ad reddendum rationem fidei suæ, vt notatur in. d. c. cum contumacia. de hæretic. lib. 6. Alberic. in Rub. C. de hæretic. num. 6.

69 Cæterùm † si quis citatur ab Episcopo, & Inquisitore, tenebitur tamen comparere coram Inquisitore delegato, qui in huiusmodi causa præfertur. c. sanè. 2. de offi. delegat. c. studuisti. eod. tit. d. c. vt commissi. de hęreticis. lib. 6. si absens autem fuerit, & per annum insorduerit in excommunicatione, habetur pro hæretico. dicto. c. cum contumacia. si compareat interrogari debet super articulis fidei, & alijs substantialibus, vt suprà diximus, quia in his solent hæretici fidem simplicium deprauare. ita S. Thom. 2. 2. q. 2. artic. 6. ad secundum vbi Caietanus.

70 Si † suspectus reus de fuga est, non est facienda citatio verbalis, sed realis: id est, ad capturam deueniendum est. Si verò non timetur de fuga generaliter monendus, & præcipiẽdus est, vt coram Inquisitoribus sistat: quia volunt ab eo quædam scire, vt propterea nec locus, nec tempus, nec delictum specificari, & aperiri debeat

debeat

debeat. vt docet Conrad. Brun. lib. 4. cap. 6. de hæretic. Simanc. de Catholicis instit. tit. 44. num. 12.

71 Quando verò † graue aliquod scelus hæretici committunt, & latitant, nec copiam sui faciunt, tunc verbaliter per literas euocantur, & citantur in quibus causa exprimenda est in citatione.

72 Si autem † è carceribus effugiat ob solam fugam, si honestior persona sit vt si nobilis, doctor, religiosus, aut aliàs honorabilis ciuis, custodiatur

73 arctiùs & duriùs puniatur. Quod † si vilis sit, publicè verberibus flagellabitur, & causa hæresis in suo statu permanens tractabitur, non tamen propterea conuictus de hæresi habetur, quanquam ob id alijs pœnis arbitrarijs puniri possunt. Simancas de Cathol. institut. tit. 16. nu. 23. & in tract. adnotationum ad Zanchin. cap. 81. quem sequitur Ioann. Rojas in tract. de hæretic. part. 2. assertion. 15. qui in

74 hanc sententiam veniunt. Quia † nihil habet commune fuga aut effractio carceris cum hæresi, vt potiùs præsumédus sit tędio aut metu falsorum testiũ, aut ob sæuitiam tormentorum aufugisse, quàm errore intelle

75 ctus id facere. Si autem † negligentia custodis euaserunt, mitiùs cum eis agendum est, vt respondit Vlpianus in l. 1. ff. de effractor.

His expeditis Inquisitores accusationem, & denunciationem Promotoris Fiscalis recipient, & absentem aut condemnabunt, aut absoluẽt iuxta processus plenariã probationem,

76 quæ vtiq; procedunt: quia † vbi quis deliquit, ibi puniendus est. c. vlt. de foro competent. cap. 1. de raptor. can. ibi semper 4. q. 6. auth. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet: quia in quo loco quis per delictum dedit malum exemplum, ibidem debet per punitionem debitas luendo

77 pœnas satisfacere. Cæterùm † in crimine hæresis vbiq; hæretici capi possunt, & puniri. Bal. in l. si excepta. C. de malef. Cardin. in Clement. 2. §. denique. q. 9. de re iudicat. Carrerius tract. de hæretic. num. 153. Iacob. de Rauen. in l. 1. C. de sum. Trinit. & fid. Cathol. glos. in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. Simanc de Cathol. institut. tit. 2. num. 10. quanuis autem delicta morte extinguantur, iuxta decisionem tex. in l. 2. & 3. C. si reus vel accus. morr. fuer. & l. vltim. C. de bon. eor. qui sibi mort. consciuer. & in l. senatus. §. si propter mortem. ff. ad Turpillian. c. peruenit. c. causam quæ. el. 2. qui filij sint legitimi. c. quorundã.

78 23. distinct. quoniam † mors omnia soluit. auth. de nupt. §. deinceps. l. defuncto. ff. de public. iud. Nihilominus tamen Inquisitores procedũt in cri-

79 mine hæresis contra mortuos. † Est enim speciale, vt morte non extinguatur hoc delictum ob immanitatem facinoris. c. accusatus. §. final. de hæret. lib. 6. c. filij. vbi gloss. eod. tit. & c. si quis Episcopus. de hæreticis. vbi comm. Doctor. & Concil. Bitetens.

80 cap. 18. contra quos † durat actio per quadraginta annos, quò etiam ad bona confiscata siue adiudicentur fisco sęculari, siue fisco Ecclesiæ. Nam

81 † in delictis Ecclesiasticis coercendis dispositioni iuris Canonici standum est, potiùs quam iuris ciuilis, manife-

82 stum est autem † hoc crimen esse merum Ecclesiasticum. c. vt Inquisitionis. §. prohibemus de hæretic. lib. 6. sed ius canonicum in detestatioñe tanti criminis instituit, vt bona hęreticorum etiam post mortem publicentur, & ad quadraginta annos extendi debere fatẽdum est, iuxta text. indistinctè loquentem in c. 2 de pręscripr. lib. 6. & sic debet accipi indistinctè tam in fisco regio quam Ecclesiastico. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præst.

præst. vbi enim lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. C. de pretio. ff. de public. in rem act. quibus confert dispositio instruct. Hispalen. cap. 20. vbi tametsi defunctorum hæreticorum bona applicentur fisco sæculari, nihilominus spatio quadraginta annorum durare hæc actio declaratur, non modò ad damnandam memoriam defunctorum, sed etiam ad confiscanda bona, vt à quibuscunque possessoribus auferãtur. Ad damnandam autem memo-
83 riam hæreticorũ † nullis temporum spatijs hæc actio impediri potest aut finiri, sed quocunque tempore detectum fuerit ac legitimè constiterit quempiam hæreticum decessisse, poterit Fiscalis agere contra eum, vt Inquisitorum iudicio damnetur illius memoria, quod excõmunicatus virã decesserit, nec iudicio sistere voluerit, rumvereturne quisquam pro illo oret, & vt extumulẽtur ossa, & com-
84 burantur; nam † cui viuo communicare non licet, nec mortuo licebit, vt copiosè tradit Simanc. de Catholicis instit. tit. 18. de defunctis. nu. 14. Felinus in cap. cùm à nobis. de præscript. nu. 12. 13. Conrad. Brun. libr. 5. de hæreticis. cap. 17. in fine. Eodem modo proceditur post mortem contra fautores, receptatores, & defensores hæreticorum. Simanc. vbi sup. tit. 46. de pœnis. nu. 77. Zanchin. de hæret. cap. 24. Iustè enim proceditur contra defunctos hæreticos. Primo vt memoria eius damnetur. Secundo vt bona illius per fiscum ab hæredibus defuncti, seu à quibuslibet alijs possessoribus auferantur. Tertio, vt defunctus exhumetur, & extra locum sacrum proijciatur & comburatur.

Zanchin. de hæretic. d. c. 24. dicta instruct. Hispal. anni. 1484. cap. 20. De-
85 bet tamen † procedere sufficiẽs probatio vt salubriter sanciuit instruct. Abulens. anni 1498. c. 4. in fine; cuius hæc sunt verba. [Ne vocetur in iudicium defunctus aliquis, nec proceda tur contra eius memoriam, & famam nisi plena probatio habeatur, vt inde possit condemnari.] Proponitur accusatio à promotore fiscali cõtra de-
86 functum † & notificatur filijs, vel hæredibus aut alijs, quorũ interest memoriam defuncti non damnari. Instr. Matritia. an. 1561. c. 61. Areti. in. §. interdum. instit. de hæred. quæ ab intest. deferunt. & specificè d. conc. Biterren. d. c. 18. Idq; fit publico edicto, legitimato termino tradito. Si verò damnanda fuerit memoria defuncti;
87 † eius imago seu statua in publicum producenda est (in qua maioribus characteribus descriptum affigitur nomen illius defuncti, cuius memoria damnatur.) Et coram illa, ac si defunctus viuens, & præsens esset recitantur omnes articuli erronei, seu hæreticales, facta item opera hæretica, quæ legitimè probata fuerunt cõtra defunctum, eodem modo quo gesta fuerunt ab illo, in omnibus obseruando ea, quæ contra Ioannem
88 Vvicleffum Concil. Constant. obseruauit. Istæ enim statuæ defunctorum damnatorum † curiæ sæculari tradũtur, forma autem huius sententiæ, & alia ad hanc rem spectantia posuit Zanchin. vbi suprà cap. 41. Repertor. Inquisitor. in verb. sententia. §. supra visum est. & d. Concil. Constant. sess. 8. ex quibus totus ordo procedendi contra hæreticos defunctos accipi potest.

D E

DE EXPEDItione processus in causis fidei.

SVMMARIVM.

1 *Reus, & suspectus in causa hæresis, si deest processus, absoluitur.*
2 *Purgatio Canonica indicitur laboranti infamia hæresis.*
3 *Purgationem Canonicam indicunt Episcopus & Inquisitor.*
4 *Purgatio publicè fit, si publica est hæretici infamia, sin minùs, priuatim.*
5 *Relapsus in hæresim, de qua purgatus fuit, traditur brachio sæculari: si in diuersam incidat hæresim, non dicitur relapsus.*
6 *Tormenta qui sustinet, & nihil confitetur, absoluitur ab instantia iudicij.*
7 *Torturæ iudicium per quos, & quando fieri debeat.*
8 *Impubes non torquetur, & quare.*
9 *Mulier prægnans non torquetur.*
10 *Abiuratione de leui processus terminatur.*
11 *Abiuratio quid sit.*
12 *Abiurationis origo.*
13 *Abiurationis forma.*
14 *Abiurationis species quatuor.*
15 *Abiurare tenentur viri anno 14. fœminæ anno 12. ætatis.*
16 *Impubes non abiurat, sed alijs afficitur pœnis, nisi doli capax sit.*
17 *Impubes quando, & quomodo abiurabit.*
18 *Abiurans debet subscribere abiurationi.*
19 *Citandus est reus ad sentẽtiæ pronunciationem.*
20 *Processus terminatur abiuratione de vehementi, vbi magna sunt indicia.*
21 *Processus terminatur abiuratione de violenta præsumptione, vbi per indicia quasi manifesta reus redditur suspectus.*
22 *Præsumptio iuris, & de iure est contra reum excommunicatum per annum.*
23 *Violenter suspectus, si recusat abiurare traditur brachio sæculari.*
24 *Pœna abiurantis violenter.*
25 *Violenta præsumptio ex quibus accipi possit.*
26 *Processus terminatur, quando contra reum suspectum, & diffamatum sunt aliqua indicia.*
27 *Suspicionem inducit cum hæreticis versari.*
28 *Suspectus & diffamatus de hæresi arctiùs punitur, quàm suspectus tantùm.*
29 *Processus expeditur, & terminatur confessione & resipiscentia rei, & quæ huius pœna.*
30 *Confessio & resipiscentia simulata præcauenda ab Inquisitoribus.*
31 *Sententiæ forma pro resipiscentibus.*
32 *Sententia conuersorum profertur sub conditione.*
33 *Iurisdictio Inquisitorum post sententiam in causis fidei regulariter non exspirat, secus in ditionibus Hispaniarum.*
34 *Processus relapsi resipiscentis quomodo terminatur.*
35 *Inquisitores eniti debent, vt relapsi resipiscant.*
36 *Actio fidei publica die festo celebratur, & quamobrem.*
37 *Clericus hæreticus degradari debet, priusquàm brachio sæculari tradatur.*
38 *Degradari debet actualiter hæreticus.*
39 *Pertinaciâ rei terminatur processus.*
40 *Processus terminatur relapsu rei pertinacis.*
41 *Processus terminatur probationibus, reo in negatiua persistente.*
42 *Fugâ rei terminatur processus, & nu.* 43.

95 Appel-

95 *Appellatio dicitur frustratoria tripliciter.*
96 *Appellatio quamuis in scriptis sit, non tamen legi, sed tradi iudici debet.*
97 *Apostolorum denegatione non defertur appellationi.*
98 *Apostolorum etymon.*
99 *Apostolorum species.*
100 *Appellatione admissâ quid præstãdũ.*
101 *Appellationi ius quomodo fiat in ditionibus Hispaniarum, & ad quem appellatur.*
102 *Bulla Clementis VII. quâ committuntur appellationes Inquisitori Generali decidendæ.*

HActenus ostensum fuit, quomodo processus Inquisitionis hæreticæ prauitatis, incipi & prosequi deberet: verũ quia multifariam expeditur, sub breuitate hoc loco ex sacrorum Canonũ rescriptis Apostolicis, iure communi, & instructionibus S. Officij ordo obseruãdus aperietur.

1 Primò igitur † perficitur processus, quando delatus non conuincitur cõfessione propriâ, nec facti euidentiâ, neque testium productione legitimâ, nec aliàs suspectus, nec diffamatus publicè de prædicto crimine reperitur: tunc enim absolui debet, vt docent Iacobus Sprenger in Malleo maleficarum. 3. part. q. 20. Locatus in fine operis iudicialis in forma absoluendi delatum, Zanchinus de hæretic. cap. 41. in fine Tabiens. verb. Inquisitor. §. 12. num. 13. Siluester. de Strigibus lib. 3. cap. 4. puncto. 3. & illum solus Inquisitor, vel solus Episcopus potest absoluere, quod vtique vsu receptum est. Quorum doctrina multùm conducit ad reliquos modos.

2 Secundò modo, quando delatus † laborat infamiâ de aliqua hæresi in aliqua villa, oppido, aut ciuitate, vel prouincia non cõuincitur, nec testibus, nec propriâ confessione, nec facti euidentiâ: tunc autem ei indicere debent Inquisitores purgationem canonicam, vt in Abulens. instructione anni 1498. cap. 1. constitutum est. Vbi postquàm ostendit, in qualibet Inquisitione duos constitui Inquisitores, subdit in hæc verba: [Qui (scilicet Inquisitores) simul, & non vnus sine altero procedant ad capturam, torturam, cõpurgationem Canonicam, &c.] Ea vocatur cõgrua purgatio, in authent. de statu & consuetud. §. Gazaros. collat. 10. cõstit. fi. Vbi autem vnus tãtùm est Inquisitor Apo-
3 stolicus, † is non indicet Canonicam compurgationem sine Episcopo loci. Ordo autem quis sit obseruandus in purgatione Canonica, præscripsit Autor Repertorij Inquisitorũ, verb. Purgatio. §. forma. & Simanc. de Ca-
4 thol. institut. tit. 56. nu. 25. hæc † etenim purgatio fieri debet in publico, in locis in quibus diffamatus est, vt eis publicè satisfaciat, se purgando quos publicè per ingratum infamiæ offendit odorem. Si autem nõ fuerit publicè diffamatus, tunc in priuato præstabit hãc Canonicam purgationem. gloss. 2. q. 5. in sum. verb. cogendus. gloss. in c. 1. verb. publico. 15. q. 5. Archidiac. in c. illud. 22. dist. Repertor. Inquisitor. verbor. purgatio. §. si
5 enim est infamatus. † Reincidens autem in hæresim, de qua se purgauit, vt relapsus est puniendus, & curiæ sæculari tradendus. cap. accusatus. §. ille quoque. de hæretic. lib. 6. & tradit Franc. Pegna in 2. p. Director. super q. 58. §. quartus est casus. Is verò qui se purgat, vt vehementer infamatus de hæresi, si relabatur, non dicetur relapsus, nisi in purgatam hæresim recidat, secus si abiurauerit

rit aliquam hæresim, si iterum verè incidat, siue in eandem, siue in aliam curiç sæculari traditur.d.cap.accusatus. §. cum vero. de hæretic. libr.6. quia qui incidit in aliam hæresim diuersam ab ea, de qua se purgauit, non punitur pœna relapsorum, nec traditur Curiæ sæculari, vt luculẽter docet Franc.Pegna in 3. p. Director. comment.38. super titu. de secundo modo finiendi processum.

Tertio modo finitur processus tormẽtis, nam si delatus exponitur tor-
6 mentis, † & firmiter sustinet illa, nihil que confitetur, absoluitur ab instantia. Ita Tabiens.in sum.verb. Inquisitor.§.14.nu.15. Iacobus Sprenger. in Malleo maleficarũ.3.p.q.22. Vmbertus Locatus in opere iudiciali, verb. tortura. Siluester de strigib.lib.3.c.4. puncto.5. Simanc.de Cathol.institut. titu.65. de tormentis, & optimè Eymericus in.3.p.Directorij.q. 61. & ibi
7 Franc. Pegna. † Sentẽtiæ autem torturæ, & in eius executione, Episcopus & Inquisitor interuenire debẽt. Clem.multorum. de hæretic. instructio Matritiana ann.1561.c.48.in hęc verba. [Ad pronunciãdum verò tormenti sententiã interueniant Inquisitores & ordinarius, & eodem modo ad eius executionem, ob varios casus, qui in tortura accidere possunt.]
8 Hæc ibi. † Ad torturam verò deueniri debet, quando indicia iure subsistũt: rei etiam hæreseos, qui propter immaturam ætatem, quales sunt impuberes, aut propter senectutem torqueri non possunt, terreri tamen possunt cum moderamine iuxta personæ, & temperamenti corporis qualitatem. Text. est ad hoc singularis in l.1. §. impuberi. ff.ad Senatusconsult.Syllan. cuius verba sunt. [Impuberi autem verum in supplicio tantùm parcimus, an verò etiam in quæstione? & magis est vt de impubere nec quæstio habeatur, & aliàs solet hoc in vsu obseruari, vt impuberes non torqueantur: terreri tantùm solent, & habenâ, & ferulâ cædi.] Hæc ibi: & tenet Simanc. de Cathol. institut.titu. 65. numero 45.
9 † mulier prægnans nec torquenda, nec terrenda. Anton. Gomez variarum resolut. capit.13. num.3. Paulus I. C. 1.sentent. tit. 12. §.5.& text. ex eod. Paulo in l. 3. ff. de pœnis.

Quarto modo terminatur proces-
10 sus † per abiurationem de leui. Sed quia abiuratio multifariam accipitur, primò sciendum erit, quid sit
11 de quo prædicatur. Est autem † abiuratio solennis hæresum detestatio, cum assertione Catholicæ veritatis, & obligatione, iuramento & pœnâ munitâ permanendi in fide Christiana, vt colligitur ex cap. ego Berengarius. de consecratio. distinct. 2.& capit ad abolendam.§.illos quoque.de hæreticis. & ex c.super eo.& ex capit. accusatus. de hæretic.lib.6. & cap.inter solicitudines. de purgatione canonica. quæ quidem abiura-
12 tio antiquitus instituta fuit † ob continuas, frequentesque hæreticorum fraudes, & subterfugia, vt abiurationis robore adacti, & quasi vinculo constricti, & alligati cogerentur in Catholicæ Ecclesiæ vnitate permanere, ne liberum eis esset impunè, quoties vellent, recedere, ac Ecclesiam deludere, vt verè & grauiter constituit Leo Papa I. Epistola 48. cuius initium est. [Relatione sancti fratris,] & refert Conrad. Brun.lib.3. de hæretic. capit.6. Quid autem continere debeat abiuratio, præscripsit idem Leo vbi suprà in
13 hæc verba. † [Damnent apertis professionibus suis superbi erroris autores, & quicquid in doctrina eorum vniuersalis Ecclesia exhorruit, detestentur; omniaq; Decreta Synodalia,

quæ

quæ ad excisionē huius hæreseos Apostolicę sedis cōfirmauit autoritas, amplecti se, & in omnibus approbare plenis & apertis, ac propria manu scriptis protestationibus eloquantur. Nihil in verbis eorū obscurum, nihil inueniatur ambiguum: quoniam nouimus hanc istorum esse versutiam, vt in quacumque particula dogmatis execrandi, quam à damnandorum societate discreuerint, nihil sibi sensuum suorum existiment esse non saluum.] Hæc ibi.

14 Constituitur autem abiuratio † quadrupliciter. Aut enim est de leui, aut de vehemēti, aut violenta suspicione, aut denique de hæresi formali: quæ partitio proculdubiò aptissima est; cùm ea omnes casus (quibus in hoc crimine Deus offenditur) comprehendantur: abiurationes verò de vehementi, & de violenta ratione finis non differūt, potissimum in idem, at in formali manifestior est discriminis ratio.

15 De † ætate autem abiurantis, varij varia dixêre, quorum opiniones doctè Simanc. de Cathol. instit. tit. 1. nume. 4. refert, & hæc difficultas iam olim diffinita est in Concilio Tolosano, anno Domini 1229. cap. 11. vbi scriptum exstat [Vniuersi tam mares, quàm fœminæ, masculi à decimoquarto anno & suprà, fœminæ à duodecimo abiurent omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam Catholicam Romanam Ecclesiam, & fidem orthodoxam, quibuscumq; nominibus censeatur,] hæc ibi. Idem paucis post annis constituit Concil. Biterrense cap. 31. his verbis: [Præterea vniuersos, tam mares, quàm fœminas, masculos à quatuordecim, fœminas à duodecim annis & suprà, faciatis abiurare omnem hæresim, & iurare quòd fidem seruent, & defen-

16 dant Catholicam. Si quis autem † minori ætate, quàm prædiximus, deliquerit, alijs pœnis afficiendus erit, non autem ad abiurationem cōpellendus, vt ex dictis Concilijs facilè percipitur.

Instructio tamen Vallisoletana pu-

17 blicata, an. Dñi 1488. c. 12. indicare videtur † ante hanc ætatē posse pueros abiurare, si doli capaces fuerint, malitia enim supplet ætatem, non tamen publicè id fieri debet, inquit enim: [Item constituerūt, vt minores ætate discretionis, tam masculi, quam fœminæ, non teneantur publicè abiurare, nisi post dictos annos discretionis, qui est annus duodecimus in fœmina, & quartusdecimus in masculo, atque ita intelligatur statutum ordinationū Hispalens. quod de hoc disponit. [Cumque prædictos annos excesserint, abiurent quòd deliquerint, dum essent in minori ætate constituti, si fuerint doli

18 capaces] hactenus ibi. An verò † abiuratio fieri debeat ab his de leui, an de vehementi, cùm præmatura ætas multùm detrahat delicto in hoc crimine hæresis: pensanda est fragilis ætas, iudicium inconstans, ratio debilis, ignorantia credēdorum: quæ omnia plurimùm minuunt suspiciones hæresis. At si constet de hæresi formali, abiuratio de formali hæresi facienda est, & abiurans debet subscribere, vt constet perscripturam de ea. Siluester in sum. verb. hæresis. 1. §. 13. numer. 19. Ponzuinius in tract. de lamijs, num. 89. Si autem reus nesciat scribere, tunc Inquisitor & Notarius subscribent, vt instruct. Matritian. anni 1561. cap. 42. præscriptum est, in hæc verba: [Abiuratio, quam rei fecerint, apponatur in fine sententiæ & pronuntiationis illius, cui; si sciunt rei scribere,

subscribent, appositis suis nominibus: sed si nesciant, tunc vnus ex Inquisitoribus & notarius subscribēt] Idem cautum est per easdem instructiones cap.26.

Postquam decretum fuerit inter Inquisitores & Episcopum, quo die, & quâ horâ, & quo loco sentētia pro-
19 nuncianda sit, † citandus est reus, ac vocandus vt personaliter sententiam audiat, recepturus pro delictis debitam pœnam, text. in Clement. sæpe. de verb. signific. ibi sententiam diffinitiuam. Iulius Clarus in pract. crimin. quæst.31. vers. sed huc quæro. Ludouic. Carrer. tract. de hæretic. nu. 128. Gundisaluus de Villadiego in tract. de hæretic. quæstione 15. num. 1. glo. in verb. non obstantibus. in extrauag. non nouam. de dolo & contum. inter communes citatis. ad id licet non peremptoriè partibus, &c.

20 Quintò, processus terminatur † abiuratione de vehementi, quando delatus de hæretica prauitate non reperitur legitimè deprehensus, nec confessione propriâ, nec facti euidentiâ, nec testium productione legitimâ: sed sunt magna probata indicia contra eum, & ex illis redditur suspectus de hæresi vehementer. Si is relabatur, pœna relapsis debita punitur, & brachio sæculari traditur. c. accusatus. in princip. de hæret. libr. 6. Cæterùm si suspicio duxit originem à publico actu, publicè abiuratio fieri debet, sin minùs, secretò fiet. Tabiens. in summa verb. Inquisitor. §.16. Iacob. Sprenger. in Malleo maleficarum. 3. part. quæstione 24. & Locatus in fine operis iudicial. tit. de forma sententiæ contra vehementer suspectum de hæresi. Siluester de strigibus libr. 3. c. 4. punct. 7. Repertor. Inquisitor. verb. sententia. §. aliæ sententiæ. versiculo quia nobis constet. hi autem suspecti de vehementi carceri mancipari possunt. cap. vt commissi. de hæretic. lib. 6. nec hi sunt crucibus subsignandi, vt docet Zanchinus tract. de hæret. cap.20. vers. portet Crucem. Repertor. Inquisitor. verb. Crux. §. qualiter redeuntes. Hispaniæ autem media his apponitur decussa in aliquibus Inquisitionibus, vt superiùs ostendimus. Abiuratio fieri debet in lingua patria, vt circunstantes percipiant eam, nisi omnes essent Ecclesiastici, & post abiurationem debet reus commoneri, ne vlterius incidat in aliquam hæresim, quia sine misericordia pœna relapsis debita punietur, & vt relapsus brachio sæculari tradetur, vltimo supplicio feriendus. c. accusatus. §. eum verò. de hæretic. lib.6.

Rursus forma abiurandi hæresim ob vehementem suspicionem habetur. in cap. ego Berengarius de consecratione. distinctione 2. quam refert Eymeric. in 2. parte Director. quæstione 6. Aliam præscripsit Turre-cremat. libr.4. in summa de Eccles. par.2. cap.22. & Alphons. de Castro lib.1. cap. vltimo de iust. hæretic. punit. & Ioann. Rojas singul. cap. & Simanc. de Cathol. institut. titulo primo.

Sexto modo conficitur processus
21 in casu † violenti suspecti, quando delatus nec facti euidentiâ, nec testium productione conuincitur, sed sunt violenta & fortissima indicia, quæ ipsum delatum reddunt meritò suspectum de hæresi & violēter, propter quæ talis debet vt suspectus violenter abiurare, vt potè propter aliquid dictum vel factum, verbi gratia: si excommunicationem sustinuit per annum. Is enim suspectus de hæresi leuiter est. cap. grauem. de pœnis.

pœnis. & sciscitatus responsurus de fide non comparet, sed renuit contumaciter comparere, & propterea excommunicatur, tunc fit de hæresi vehementer suspectus: nam leuis suspicio transit in vehementem. Sed si sustinet illam excommunicationem animo pertinaci per annum, tunc fit suspectus de hæresi vio-
22 lenter, quæ † præsumptio iuris, & de iure dicitur: est namque quædam legis dispositio aliquid præsumens, & super præsumpto tanquam sibi comperto & noto statuentis. Quæ cùm ab apertis, & violentis indicijs proficiscatur, pro manifestâ veritate habetur. c. is qui. de sponsal. c. quanto. de præsumpt. l. 1. §. 1. C. de rei vxor. actio. & contra hanc non admittitur defensio. Imò ex tunc talis est vt hæreticus condemnandus. text. in c. cum contumacia: vbi omnes scribentes de
23 hæretic. lib. 6. etsi huiusmodi† violenter suspectus fortasse, licet in re non sit hæreticus (vt potè quia non habet errorem in mente, nec pertinaciam in voluntate.) Si noluerit resilire, & hæresim abiurare, & satisfactionem cōgruam exhibere, brachio sæculari traditur animaduersione debitâ puniendus. c. ad abolendam. §. præsenti.
24 de hæretic.† Si autem consentiat, & cum effectu abiuret hæresim, perpetuo carceri mancipatur. c. excommunicamus. 2. de hæreticis. Hoc eodem etiam modo violēter suspectus, si renuet abiurare, traditur brachio sæculari, sed si vult obtemperare, & abiurare, id facit abiurando generaliter omnem hæresim, & recipitur ab Ecclesia & absoluitur ab excommunicatione. Ita Tabiens. in summ. verb. Inquisitor. §. 17. Sprengerius in Malleo maleficarum 3. part. quæstione 25. & Locatus in opere iudiciali in fine in formula sententiæ, contra violenter suspectum de hæresi. Zanchinus in tract. de hæresi. cap. 41. Repertor. Inquisitor. verb. sententia. §. de formis sententiarum. Hæc autem
25 † præsumptio violenta nascitur ex signis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus concludi solet efficaciter, & ferè semper, quòd talia dicens vel faciens est hæreticus, vt si quis transit ad ritus Iudæorum. cap. contra Christianos. de hæretic. lib. 6. & in dict. casu d. cap. cum contumacia. suprapposito: in his enim casibus à iure expresis, violenta oritur suspicio contra ita delinquentes. Quam doctrinam tradit Gerson in tract. de protestatione, consideratione final. & multifariam exemplificat Alberti. tract. de agnoscen. assertion. quæstione 3. num. 7. & quæst. 30. num. 2. & dilucidiùs Franc. Pegna in 3. part. Director. titul. de signis, quibus diuersi hæretici cognosci possunt. 2. p. q. 55. & 56.

Septimo modo conficitur processus, quoties delatus de hæretica pra-
26 uitate reperitur † suspectus de hæresi, ac etiam diffamatus, sed nec propriâ confessione, nec facti euidentiâ, nec testium depositione id constat, est tamen publicè diffamatus, & exstant indicia contra eum, quæ ipsum
27 reddunt suspectum aliàs de hæretica prauitate, † quia habuit magnā cum hæreticis familiaritatem, quorum exēplum exstat in c. inter solicitudines. de purgatione canonica. & idcirco indicitur purgatio canonica, & hæresis abiuratio. ex dict. cap. inter solicitudines: Si publicâ infamia fuerit, publicè se purgabit, sin minùs,
28 secretò. Et hic modus † à secundo suprà dicto differt, quia ibi de solo diffamato, hic verò de diffamato simul, & suspecto agitur, & de hoc loquitur Tabiens. in summ. verb. Inquisitor. §. 18. Siluester de strigibus libro 3. cap. quarto, puncto 9.

Sprengerius vbi suprà, quæstione 26. Ego tamen non facilè vterer huiusmodi remedio, dubium namque & periculosum est, & præstat ad remedia confugere contra reos magis (vt ita dicam) purgatiua.

Octauo modo conficitur proces-
29 sus, † quando delatus confitetur iudicialiter coram Inquisitore aut Episcopo, medio iuramēto, stetisse se & perseuerasse in illa seu alia, de qua delatus est, hæretica prauitate, & illi credidit & adhæsit, sed meliùs informatus vult resilire, & ad gremium Ecclesiæ redire, & illam & aliā quamcumque hæresim abiurare, & satisfacere, prout ipse Inquisitor & Episcopus voluerint ordinare; & non reperitur, quòd vnquam aliàs hęresim aliquam abiurauerit, sed nunc prompto animo paratus est abiurare, is sanè non est tradendus brachio sæculari vltimo supplicio feriendus, nec, si clericus fuerit, degradandus, sed ad misericordiam admittendus d.c. ad abolendam. §. præsenti. de hæretic. Abiuratâ tamen hæresi, in perpetuum carcerem est detrudendus. c. excommunicamus. 2. §. si quis. de hæretic. absolutionis tandem beneficio impertito, iuxta decisionem text. in c. vt officiū.
30 de hæretic. † Caueant tamen Inquisitores, ne ficta sit hæreticorum conuersio. Supradictis confert, quæ tradit Tabiens. vbi suprà §. 19. Sprenger. q. 27. Siluester d. c. 4. Locatus in opere iudicial. in forma ferendæ sententiæ, seu iniungendi pœnitentiam ei, qui per testes. Franc. Pegna in 3. p. Director. Comm. 44. est tamen obseruandum, quòd qui ab hæresi redeunt ad
31 Ecclesiam, † pronunciandum est in sentētia hęreticos fuisse, vt tenet Ioā. Andr. & Gemin. in d. c. vt commisi. de hæretic. lib. 6. Simanc. de Catholic. institut. tit. 6. nu. 5. idque constitutum est instruction. Hispal. c. 10. vt qui reincorporantur, vel iterum vniuntur Ecclesiæ, declarentur fuisse hæretici vel apostatæ, & incidisse in pœnas à iure statutas, quia tamen dicunt se velle puro corde, & fide non fictâ redire ad Ecclesiam, iudices absoluunt eos ab excommunicatione, & reconciliant Ecclesiæ, si ita est (vt asserunt) quòd absque vlla simulatione verè conuertuntur, quod vtique vsu communi introductum est. Profertur au-
32 tem † conuersorū sententia sub conditione, vt si fortè non seruauerint conditiones propositas, scilicet conuersi ad fidem corde, & fide nō fictâ, & iniuncto sibi mandato seruato, appareat eos non fuisse absolutos, Gemin. & alij in d. c. vt commisi. §. nec non. de hæretic. lib. 6.

33 Notandum præterea est insigne † priuilegium Inquisitorū, quòd etiam post sententiam latam iurisdictio eorum in eadem causa non exspirat, vt docet Guido Falcodius in consultationibus ad Inquisitores. q. 13. quem sequitur Archidiaconus in d. cap. vt commisi. de hęretic. lib. 6. idque cautum olim fuit in Concilio Narbonēsi cap. 7. & in Concil. Biterrens. cap. 22. quod vtique intelligendum est, si Inquisitores viderent negotio fidei expedire, non aliàs, vt ex eodem Concilio Biterrens. deducitur d. c. 22. ibi: [Ac semper vobis potestate retentâ, vt si videritis negotio fidei expedire, sine noua etiam causa possitis ad carcerem reducere supradictos.]

In ditionibus autem Hispaniarum super quibusdam pœnitentijs inferiores Inquisitores post latam sententiam nullum habent arbitrium absq; facultate Generalis Inquisitoris illorum regnorum.

34 Nono modo, quando † delatus reperitur confessus hæresim, & pœnitens, vel relapsus realiter, id est, quādo ipse

do ipse confitetur iudicialiter coram Inquisitoribus, aliàs se abiurasse omnem hæresim, & postea tali hæresi aut errori, vel quòd in specie aliquam hæresim abiurauit, tanquam deprehensus in hæresi, seu tanquam suspectus de hæresi vehementer, & post rediit & credidit eidem adhærens, postea consilio saniori pœnitet, ere- dit Catholicè, & reuertitur ad Ecclesiæ vnitatem, tali verò non sint deneganda Ecclesiæ sacramenta. c. super eo. de hæreticis. lib. 6. Et nihilominus vt relapsus tradendus est brachio sæculari vltimo supplicio feriendus, Repertor. Inquisitor. verb. sententia. §. sequitur. Eymericus 2. p. Director. quæstione 58. Siluester de Strigib. libr. 3. cap. 4. puncto 11. Locatus & Sprenger. vbi suprà. Postea † diligen-

35 ter enititur per viros religiosos, prudentes, & doctos, vt relapsus Curiæ sæculari tradendus conuertatur, vt tradit Campegius apud Zanchin. cap. 16. versic. relapsus reperiatur. Hoc enim rationi cōsentaneum est, ne anima eius ex hoc sæculo migratura, quæ cunctis rebus est præferenda. l. sancimus. de sacros. Eccles. naufragium faciat. Hi verò festo die Curiæ sæculari tradendi sunt, vt docuit Ioann. Andr. in d. c. vt commissi. de hæreticis. libr. 6. expedit enim multitudinem populi congregari ad vidēdos reorum cruciatus & pœnas, vt inde discant timere homines, & à malo committendo auocari. Quamobrem in Hispania † publica fidei

36 actio in diebus festiuis celebratur, idque eo ritu, quem præscripsit instructio Matritiana anno 1561. cap. 77. in hæc verba: [vbi reorum processus conclusi fuerint, & ordinatæ sententiæ, Inquisitores diem feriatum, in quo fiat publica fidei actio, assignabunt: quem diem significabunt capitulis Ecclesiæ, & consistorio ciuitatis, vbi fuerit Regius senatus, intimabitur etiam Præsidi, & Auditoribus, qui omnes inuitabūtur, vt fidei actionem comitentur, iuxta consuetudinem cuiusque loci. Curent autem Inquisitores, vt hæc tam commodo tempore fiant, vt executio sententiarum eorum, qui tradendi sunt curiæ sæculari, possit fieri de die ob euitanda inconuenientia.] Hæc ibi: Quæ certè futuri iudicii imaginem referūt, præsertim in ditionibus Hispaniarū, vbi horrendum ac tremendum spectaculū ad hoc paratur modo in Ecclesiis, vt tenet Nauarrus in Enchirid. seu Manual. de oratione. c. 5. aliquando publicè in patenti & ampla platea, seu foro, vt patentiùs ab omnibus spectetur.

37 Hæreticus † verò Clericus relapsus, priusquam tradatur Curiæ sæculari, degradari debet à solo Episcopo, vt tradit Gregorius IX. in c. quoniam. de hæretic. libr. 6. conuocatis Abbatibus aliisque prælatis, & religiosis personis. Et demum Concil. Trident. sess. 13. de reformatione c. 4. formam hāc

38 præscripsit. In crimine hæresis † de actuali degradatione accipiendus est sermo, vt tradit Albertin. in cap. quoniam. de hæretic. lib. 6. quæstion. 7. & quomodo fieri debeat, ex text. in cap. degradatio. de pœnis. libr. 6. solus Inquisitor poterit, si negligens fuerit Episcopus, declarare hæreticum esse degradandum. Albert. vbi supra, n. 3.

Decimo modo expeditur proces-

39 sus, quando delatus iudicialiter † cōfitetur proprio ore se credere aliqua quæ sunt hæretica planè, & ea defendit, & informatus per Inquisitores, quod illa sunt hæretica, non vult eis credere, imò coram eis defendit, nec vult ad eorum mandatum illas hæreses abiurare, nec abnegare, seu reuocare, imò persistit in eis, & sustinet animo pertinaci

latus de hæretica prauitate reperitur in hæresim deprehēsus: facti euidentiâ,aut testium productione legitimâ,non tamen confessione propriâ quoties delatus ipse conuincitur legitimè de aliqua hæretica prauitate, vel facti enidentiâ, vt potè quia hæresim publicè prædicauit, vel per testes legitimos, contra quos delatus non potuit legitimè excipere, & tamen ipse sic conuictus & deprehensus persistit firmiter in negatiua, & confitetur constanter Catholicam fidem,ita Locatus, Siluester Repertor. Inquisitor.& Iacob. Sprenger vbi suprà,is vero quandiu sic persistit in negatiua,hæreticus impœnitēs est censendus.Host.in sum.tit.de hæretic. §. qualiter quis in hæresim deprehendatur. Franc. Pegna vbi suprà Comment.48.vbi copiosè.

Tertiodecimo modo, perficitur
42 processus, quando delatus † reperitur conuictus de hæretica prauitate: est tamen fugitiuus, seu absēns contumaciter, sed congruo tempore expectatus in tribus casibus, quando ipse delatus est deprehensus in hæresi, vel confessione propria, vel facti euidentiâ, vel testium productione legitimâ, sed fugit vel se abscondit, & citatus legitimè noluit cōparere. text. in c. ad abolendam. §. præsenti. de hæretic.

Secundus casus, quando aliquis est delatus de hæretica prauitate, & re-
43 cepta informatione deprehenditur † vtcunq; seu leuiter suspectus de leui, & sic citatur responsurus de fide, & quia tenuit cōtumaciter comparere, excommunicatur,& sustinet excommunicationē per annum animo pertinaci, & contumaciter se abscōdit. Is non est hæreticus impœnitens iudicandus, sed est velut hæreticus impœnitens condemnandus. cap. cum contumacia. & d. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. Pegna vbi suprà Comm. 49.

44 Tertius casus, quando aliquis † impediuit directè iudicium, sententiam seu processum fidei, vel ad hoc dedit consilium, auxilium, vel fauorem, & contumaciter se subtraxit, & sustinens per annum, vt hæreticus est damnandus. cap. vt Inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. ita Locatus, Iacob. Sprenger. Tabiens. in sum. Siluester vbi suprà, puncto 15.

45 Priusquam sententiæ ferantur, † si quis fidei causa contumax absens est, nec comprehendi potest, edictis publicis est vocandus, eiq; per citationem denuntiatur, vt intra triginta dies cōpareat, demonstraturus suam innocentiā. Ea verò dilatio peremptoria esse debet, id est, vna pro tribus, in qua citādus est reus ad omnia, & singula iudicij acta, dicens in ea Inquisitores de sua causa cogituros, & sententiam contra ipsum laturos nisi compareat. l. ad peremptorium. ff. de iudic. c. de illicita. 24. q. 3.

Cæterùm, si absens ob causam fidei
46 suspectus est † solùm de hæresi citandus est, vt accedat de fide responsurus, intra certum tempus ei præfinitum. Qui si intra illud non accesserit, declarari debet excommunicatus. Si verò in excōmunicatione per annū extiterit, vt hæreticus est damnandus, cap. cùm contumacia. de hæretic. libr. 6. Conrad. Brun. libr. 4. cap.
47 11. † Anno elapso non auditur contumax quo ad bona, sed bene de crimine, Simanc. de Catholic. instit. tit. 2. n. 20. & tit. 14. nu. 10.

48 Quando verò † processus traditur delato, & quo ordine id faciēdum sit vt præcaueantur multa mala, quæ inde oriri solent, præscripsit Campeg. apud Zanch. in tract. de hæretic. cap. 13. vers. nec desunt modi. & Iacob. Sprenger. in Malleo Maleficat. p. 3. q. 11.

11. Actu 7. & Siluester libr. 3. de strig. c. 3. puncto 9. Eymeric. p. 3. Director. in titul. modi sex tradendi, copiam processus delato de hæresi. & ibid. Franc. Pegna Commentr. 29. nos autem hic quid obseruandum sit, breuiter perstringemus, ita tamen vt in reos quicquam duriùs propterea non statuatur, sed eis via se defendendi relicta sit, & testium incolumitati consulatur: nam si hoc iudicio
49 † testibus non consulitur, nequaquam reperietur qui hæreticos, vel denunciaret, vel veritate testificationis onerate ausit, quod vtiq; in maximũ Catholicæ fidei detrimentũ vergeret. Idcirco in Inquisitionibus Hispa. instruct. Hispa. c. 16. an. 1484. constitutũ est, quod quoties depositiones testium publicantur, & earum copia reis traditur supprimantur nomina testiũ dies, hora, & locus delicti commissi, & si quæ sunt similes circunstantiæ, ex quibus testes cognosci possunt, quę prudentiæ Inquisitorum relinquuntur. Prædictæ instructionis verba Latina hæc sunt.

[Item, quoniam habitâ legitimâ informatione cõstitit, ac cõstat ex publicatione nominum & testium, qui deponunt super dicto hæresis crimine posse inde inire graue damnum, & periculum personarum, & bonorum (nam experientia demonstrauit, atque demonstrat testes aliquos esse interfectos, aut vulneratos, & malè affectos ab hæreticis) ob præfatam causam, attendendo in primis etiam in Regnis Castellæ & Aragoniæ, reperiri magnum numerum hæreticorum, ob graue damnũ & periculum præfatum quod testibus imminet, cum eorum nomina publicantur: Domini decreuerunt,
50 vt Inquisitores possint † non publicare nomina vel personas testiũ, qui contra hæreticos deposuerint.] Hæc ibi, declarabitur tamen mensis & annus, in quibus deponunt testes iuxta formam instructionis Mattritianę, anni 1561. cap. 32. De eadem re tradunt Io. Rojas sing. 207. Simanc. de Cathol. instit. tit. 64. nu. 16. cum seqq. Idipsum statuit Concil. Biterr. c. 10. vbi iubet ne testiũ nomina signo, vel verbo aliquo publicentur: Et eleganter Franc. Pegna 3. p. Direct. super q. 75. Nec obstat tex. in c. statuta. §. cessante. de hęret. lib. 6. vbi cõceditur posse nomina testium publicari cessante periculo. Quoniã hodie perpetuo adesse id periculũ constitutissimũ est, & propterea nunquã fieri debet huiusmodi nominũ aut personarum testium publicatio, exstat ad hęc rescriptũ Apostolicum Pij IIII. impressum post literas Apostolicas, pro Offic. S. Inquisitionis, in fine Directorij, idque vsu & communi stylo receptum est. Prudentissimè ergo constitutum est, ne testiũ nomina & cognomina publicẽtur, vt ex eodẽ rescripto deducitur, propter potẽtiã reorũ, quæ tripliciter accipitur. Prima, generis & familiæ, secunda pecuniæ, tertia malitiæ, quę alijs duabus est formidabilior. Siluest. lib. 3. de strig. magar. c. 3. neq; etiam denegatione publicationis huiusmodi appel-
51 lari potest, & † si prouocetur nullo modo admitti debet appellatio, sed reijci debet tanquam friuola & iniusta, & propterea quæsitores fidei diligenter animaduertere & inuestigare vitam, & mores testium ac delatorũ, vt tradit Ioan. Rojas d. singul. 208.

Nomina testium, an debeant publicari.

HIs igitur suppositis erraret Inquisitor qui testium nomina publicaret, cum ob periculum prædictum, tum etiam quia contra tot decreta Pontificia faceret, & contra recce-

ptam sancti Officij consuetudinem, cum huiusmodi consuetudo laudabilis sit, approbata & legitimè præscripta atque inducta, quæ vim legis habet. §. ex non scripto. instit. de iur. natu. gent. & ciuil. Repertorium Inquisitor. in verbo nomina. §. nunc videndum. Simanc. de Cathol. instit. tit. 64. num. 26. & in Enchirid. tit. 35. nu. 13. & seqq.

Quando autem delato copia processus, modo supradicto suppressis nominibus & cognominibus deponentium, & ipse visis depositionibus
52 coniecturatur † quis contra se deposuerit, & dicit illos sibi esse inimicos capitales, tunc Inquisitor attendit ad causas inimicitiarum, si sufficientes non sunt, dimittit: si sunt efficaces
53 † examinat super hoc articulo secretè testes, & si non probant legitimè, repelluntur cum consilio consultorum Iurisperitorum, quem modum procedendi præscripsit Concil. Biterrens. dict. cap. 10. in hæc verba: [Illud autem caueatis secundum prouidam Sedis Apostolicæ voluntatem: ne testium nomina, signo vel verbo aliquando publicentur, sed si instat contra quem inquisitio fit dicens, fortè se habere inimicos, vel in se aliquos conspirasse inimicorum, ab eo seu conspiratorum nomina, & inimicitiarum, seu conspirationis causa, & veritas exigatur, vt sic & testibus consulatur, & ipsis etiam conuincendis:] hactenus ibi: quod est notatu dignissimum.

Verùm, quia delati sæpè vt causa protrahatur in infinitum, Inquisito-
54 res † recusant, videndum in primis est quid sit recusatio. Secundò, an Inquisitores possint recusari: Recusatio autem est (vt ait Hostiens. in sum. titul. de recusat. iudic. §. quid sit recusatio.) ob iustã causam suspicionis contra iudicem, propositam euidentiæ eiusdem iudicis declinatio, canonicè allegata. Secundò, videbatur dicendum siue sint ordinarij siue delegati posse recusari, ex cap. suspicionis. de offic. deleg. c. cum speciali. de accusat. & l. apertissimi. C. de iudic. & Hostiens. vbi suprà. Tamen hæc nõ procedũt nec habent locũ regulari-
55 ter in Inquisitoribus fidei, cũ † hi vt suspecti recusari non possint, is enim grauissimus, æquissimus, probatissimus & prudẽtissimus eligi præsumitur, vt docet Archidiac. in c. quia plerique. de offic. ordin. lib. 6. Franc. Ripa. in tract. de peste. 3. p. nu. 140. Iacobus Menoch. libr. 1. de arbitr. iudic. q. 37. num. 40. & in specie, Ioann. Rojas singul. fidei 100. & in tract. de hæret. 2. par. tit. de priuileg. Inquisitor. num. 435. Bernard. Comensis in Lucer-
56 na Inquisitor. in verbo recusatio. §. 1. Cæterùm † aut quia reum non seruato iuris ordine aggrauauit, aut quia eius est inimicus, vel in reos cõspirauit, vel grauiter æmulatus est, vnde facilè inimicitia oritur, quæ inimicitiæ sæpè comparari potest recusari possent: causæ autem quæ fuerint his leuiores negliguntur, vt tradit Zabarel. in Clement. 1. de hæret. Angel. in summ. in verb. Inquisitio. §. 5. Simanc. de Cathol. instit. titul. 17. num. 51. & sic crederem intelligendam instructionem sancti Officij, ann. 1561. cap. 52. alias verò causas præscripsit Hostiens. in dict. tit. de recusat. §. quæ sunt. Ioann. Andr. in cap. legitima. de appella. libr. 6. qui viginti septem causas adducunt, Panormitan. in cap. cum speciali. de ap-
47 pellat. † hæ autem causæ recusationis ad supremum Senatum Inquisitionis remittendæ sunt, vt iudicet an de causa cognoscere debeat, vt instruct. Matritiana, anni 1561.

Quoniam ob easdem causas & rationes, quas delati conantur recusare

Inquisitores, ob easdem etiam nituntur friuolè prouocare & appellare à sententijs, quoniam res diuersa est: breuiter quid agendum sit constituemus. Reliqua verò petenda sunt ab infrascriptis Docto. qui copiose de hac materia scribunt. Conrad. Brun. libr. 4. de hæret. c. vlti. Simanc. de Catholic. institu. tit. 6. idem in Enchirid. tit. 65. Ioan. Rojas in singul. fidei. singul. 19. Bernard. Comens. in Lucerna Inquisitorum, in verb. appellatio. Locato in opere iudicial. & Repert. Inquisitor. in verb. appellare. Zanchin. in tract. de hæretic. c. 29. & ibi Campeg. Archidiac. Ioa. Andr. Geminian. Franc. & cæteris in cap. vt Inquisitionis. de hæret. libr. 6. & alij plures quos consultò omitto.

Verùm, quia iura vbique clamant
58 † hæreticis beneficium appellationis denegari debere, ex c. vt Inquisitionis. de hæret. lib. 6. vers. non obstantibus appellationibus. Fredericus II. Imperator in l. vt commissi nobis. §. 7. in hæc verba: [Omne insuper pro clamationis, & appellationis beneficium ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorūdem penitus amouemus, &c.] Et Concil. Constantiense, sess. 15. appellationem per Ioannem Hus interpositam, velut iniquam & vanam explosit, vt scribit Cochlæus: Nam iure Inquisitorum sententiæ diffinitiuarum locū obtinent, & ab illis nulla hæreticis appellatio conceditur. Fuit enim appellationis remediū institutum ad præsidium innocentię,
59 † non ad defensionem iniquitatis c. cum speciali. §. porrò. & c. ad nostram. de appellat. quod vtique obtinet in fauorem fidei, & odium hęreticorum, ne iudicium protrahatur, & quia quæ maturo & pensato præcedenti consilio fertur, non debet per iniquas
60 calumniantium versutias retractari.† Ab interlocutorijs tamen sententijs Inquisitorum prouocare reis licet, si se grauari senserint. Zanch. in tract. de hæretic. c. 29. nume. 2. Simanc. de Cathol. instit. tit. 6. num. 3. Squillacens. de fide Cathol. cap. 45. & luculenter Eymeric. in 3. p. Direct. q. 117. & ferè omnes præcitati Doctores.

Hæc verò appellatio ab interlocutoria siue à grauamine, quo reus se grauari dicit duo cōtinere debet. Primum, grauamen à quo appellatur cap. cum sit Romana. de appellat. Secundum, est causa per quam graua-
61 men impugnatur, quæ † in appellatione exprimi debet, cap. vt debitus. c. cum causam. de appellat. & docet optimè Bonifac. de Vitalin. in Clem. appellanti. de appell. nume. 24. si quis ergo diceret. [Appello à tali interlocutoria] talis appellatio non valeret: quia in ea præfata requisita non sunt, nec exprimuntur, & tunc non esset differētia, inter diffinitiuam & interlocutoriam, contra decisionem text. in c. vt debitus. & c. ex parte. de ap-
62 pellat. Idem dicēdum est † si appellatur in genere, nō specificè, hæc namque appellatio iniusta est. l. si in rem. in princ. ff. de rei vendicat. l. prætor edixit. in princ. ff. de iniur. Appellatione
63 tamen interpositâ, † nihil innouandum. Vlpian. in l. 1. ff. nihil nouar. appel. interpo. his verbis. [Appellatione interpositâ, siue recepta sit, siue non, medio tēpore nihil nouari oportet:]
64 nec illa † appellatio quæ interponitur ob causas friuolas admitti debet: cap. cum appellationibus. de appella. lib. 6. quæ autem dicantur friuolæ appellationes arbitrio iudicantium relinquitur id definire, sed certè tunc friuolæ dici possunt, quando nec iustam præ se ferunt rationem aut iuri consonam, aut non idoneam. Repelluntur appellationes frustratoriæ, ap-
65 pellatio enim frustratoria est † quæ morandi causa interponitur. l. 4. ff. de appellat.

de appellat. recipiend. vel non. Verùm quia delati fraudulenter appellationibus, & alijs subterfugijs impediunt iudicium, & retardant processum, vt malitiæ illorum obuietur, aliqua sunt prænotanda.

Primò, quod si quis appellat à suspecto Inquisitore, ille Inquisitor †
66 non debet committere propterea,
67 quin procedat: quia primùm est † proponēda recusatio, & si iudex eam non admittit, si sit iusta, tunc est appellandum iuxta doctrinam glo. in verb. debuisset. in c. nouit. de appella.
68 Secundò, quod appellans cogitur † recedere ab appellatione, quando iudex reuocat grauamen. c. cum cessante. de appellat. c. si à iudice. eod. tit. libr. 6. Gemini a. in c. vt supra. eod. tit. glos. final. in cap. ex parte tua. eod. tit. Panormitan. in d. c. cum cessante. in princ. vbi dicit, quod in reuocatione interlocutoriæ, & causæ reassumptione, non exigitur partium consensus.
69 Tertiò, quòd iudex † volens reuocare grauamen, & corrigere errorem suum sine ipsius præiudicio, & suæ iurisdictionis debet dicere. [Ego non credo te grauasse, & si in aliquo te grauaui, illud reuoco] vt ex doctrina d. glos. in cap. cum cessante. Quartò, quia ad hoc vt appellatio ante sen-
70 tentiā diffinitiuam sit valida, † decem requiruntur, quæ enumerat Archidiaco. in c. nōn ita. 2. quæst. 6. quorum si vnum defecerit, appellatio non valebit. Primum, est causa grauaminis illati, vel comminati. Secundum, quod sit legitima. Tertium, quod sit vera. Quartum, quod sit expressa. Quintum, quod non fuit admissa sua petitio. Sextum, quod ideo quia non admittebatur, exstitit appellatū. Septimū, quod fiat in scriptis. Octauum, quod petātur apostoli. Nonum, quod si appellatus hoc petierit, veniat instructus appellans. Decimum, quod fiat infra decem dies.

71 Quintum notabile est, quòd † iudex à quo appellatur potest præfigere terminum conuenientem ipsi appellāti, ad prosequendam appellationem, consideratā tamen locorum distantiā, negotij & personarum qualitate. glos. in c. personas. verb. præfixerit. eodem tit. c. cum sit Romana. eod. tit. cap. peruenit. & ibi glos. verb. cōpellas. c. consuluit. ibi: [illos autem.] Panor. in d. c. personas, & alibi sæpe.

Sextū notabile est, quòd etiā iudex, qui nō detulit appellationi potest statuere talē terminum ipsi appellanti,
72 † etiam sub excōmunicationis pœna. Speculator tit. de appellat. §. sequitur. Geminianus in d. c. cum appellationibus. post prædicta ibi.

Septimum notabile est, quod iu-
73 dex à quo appellatur, † dum præfigit terminum ad prosequendum appellationem, non dicitur deferre appellationi. glos. singul. in verb. remittēda. d. c. cum appellationibus. Panor. in c. cum causa. de sententia & re iudic. in princip. 2. notabil. & in c. oblatæ. de appellat.

Octauum notabile est, quod elapso termino præfixo à iudice à quo ipsi appellanti; etiam si iudex detulerit
74 appellationi, † si appellans non fuerit prosequutus ipsam appellationem, & tunc iudex à quo fuerat appellatum procedet in causa. glos. in d. c. personas. verb. ex tunc. & in d. c. peruenit. & in d. glos. compellas, & in d. c. consuluit. in d. glos. verb. coge. & in c. reprehensibilis. eodem tit. ibi si vero.

Nonum notabile est, quia iudex à quo appellatum est, potest præfigere terminum, ad prosequendam appel-
75 lationem, hoc est, † ad arripiendum iter, & ad se præsentandum superiori ad quē est appellatum, vt tradit glos. in c. ex insinuatione. in verb. exspectato. de appell. & glos. in verb. recisius

86 lante.† Clem.2. de appellat.c.1.eod.
87 tit lib.6. sunt autem † literæ in forma breui instruentes iudicem ad quem appellatur, motũ animi iudicis à quo, & totius appellationis circunstantias breuiter comprehendentes. Cardin. Zabarella in Clemenr.2. in principio q.1. facit cap. 1. de appellat.c.ab eo.2; quæst.6.

Vicesimumsecundum, quod præ-
88 fati apostoli † ab appellante sæpius & instanter peti debeant congruo loco & tempore.d.c.1.& c.ab eo.de appellat.lib.6.& dicta Clem.2.eodem tit.&
89 si appellans non petit eos † infra triginta dies, vel si non comparet coram iudice, in termino statuto ad recipiendum eos, nec petat eos sibi dari videtur renunciasse appellationi.d.c. ab eo. & d. Clement. 2. & ibi glos. & Gemin.in d.c.ab eo.

Vicesimumtertium notabile est, quod si iudex assignauit appellanti terminum ad audiendum voluntatem, vel responsionem suam, & appellans non cõparuerit ad recipien-
90 dum eam, † dicitur renunciasse appellationi, præcipuè si in appellatione non petiti sunt apostoli: quia tunc dando terminum ad audiendum responsionem, intelligitur dare ad recipiendos apostolos. Cardinal. Zabarell.in d.Clem.2.§.verum.quæsito.3.

Vicesimumquartum notabile est, quod si iudex à quo appellatur, fuerit requisitus congruis loco & tem-
91 pore † tenetur tradere apostolos quos dare voluerit.d.c.1. & c.ab eo. §.illud autẽ. & glos. in verb. exhiberi. d.c.1.& c.vt super.de appellat.libr.6. alioquin si postea in causa procedat eius processus erit irritus, & inualidus. d. cap. vt super.§. si verò. iuncta glos.finali.

Vicesimumquintum notabile est, quod † locus congruus, secundum Cardinalem Zabarellam dicitur, si iudex copiam sui faciat in publico, & in quo sedere consueuit, Zabarella in d.Clem.2.§.similiter.quęsito.2. Idem dicitur locus incongruus cùm equitat, vel cùm per viam pergit, vel cùm est in prandio, vel in Missa, vel de nocte, glos. in d.c.ab eo.verb.loco.

Vicesimumsextum notabile est,
93 quod apostoli † dari debent aperti. glos.in d.Clement.2.verb.oblatos.& Zabarella in d.§. similiter. quæsito 6. & debent dari expensis appellantis, & non iudicis & maximè delegati, vt in d.glos.verb.oblatos.

Vicesimũseptimũ notabile est, quòd si appellãs, cui dantur apostoli refuta-
94 torij † ab hac reiectione non appellat, eius appellatio censetur friuola & habebitur tanquam temerè appellãs. Cardinal. Alexand.in cap. vt debitus. eodem tit.col.25. vers. sciendũ quod triplex est species apostolorum.ibi: sit tamen cautus appellans.

Vicesimumoctauum notabile est,
95 quòd appellatio dicitur † frustratoria, tripliciter: scilicet ratione formæ, quia non fuit facta in scriptis, iuxta cap.cordi.eodem tit.libr. 6. & tunc si non dantur apostoli, nihilominus si iudex procedit in causa, eius processus erit validus, vel dicitur frustratoria ratione materiæ, puta quia facta est in scriptis, sed peccat in materia quia continet iniustitiam, vel falsitatem causæ: & tunc si non dantur apostoli cùm petuntur congruis loco & tempore, si iudex procedit in causa, eius processus erit inualidus. cap. super eo.eodem tit.lib. 6.Decis.Rotæ decisione 540. in antiquis. Geminian. in d.cap.vt super.in glos.final, & huic appellationi frustratoriæ nunquam est defetendum ex d.glos.final.

Vicesimumnonum notabile est, quòd licet appellatio debeat fieri in
96 scriptis, † non tamen necesse est quod legatur coram iudice à quo appellatur,

pellatur, sed sufficit quod ei porriga-
tur scripta. text. in cap. appellatio. eo-
dem tit. lib. 6. iuncta glos. final. necesse
est tamen, quod appellans tradat co-
piam ipsius appellationis ipsi iudici à
quo appellatur, vt inquit Geminia-
nus vbi supra in d. glos. final.

Tricesimum & vltimum notabile
est, quod quando interponitur appel-
latio ab aliqua interlocutoria, & pe-
runtur apostoli: poterit iudex dare
tale responsum: [non admitto talem
appellationem, quia friuola est, & nõ
debet admitti] (vt in 3. notabil. dixi-
mus) quando autẽ ad apostolos quos
dare voluero, vel ad audiendum re-
sponsionem meam super dictis apo-
97 stolis appellans comparuerit, † si den-
tur recusatorij, nec sic defertur ap-
pellationi (vt diximus in 11. notabil.)
& poterit iudex procedere in causa.
Si autem non comparuerit videtur
renuntiasse appellationi.

Quid autem apostoli & quot eo-
rum genera (vt prædicta rectiùs per-
98 cipiantur) sciendum est quod † apo-
stoli dicti sunt ἀποστέλλειν, quod
mittere significat. l. dimissoriæ. 106. ff.
de verb. signific. & qua ratione for-
mentur tradit Speculat. libr. 4. tit. de
98 apostolis. † seu libellis dimissorijs, &
Gratianus in c. post appellationem. 2.
q. 6. & 73. distinct. Apostolorum varia
99 sunt genera, † sunt enim aut conuen-
tionales aut testimoniales, aut dimis-
sorij, aut refutatorij aut reuerentia-
les seu affirmatiui, vt tradit Specula-
tor vbi suprà, & Hostiens. in summ.
tit. de appellat. §. qualiter. vers. dicun-
tur autem apostoli. Eymeric. in 3. par.
Directot. in tit. de appellatione quæ
fit ab Inquisitore. & ibi Franc. Pegna.

Quid autem circa omnia sit agen-
dum, cùm appellatio ab Inquisitori-
bus admittitur, Eymeric. docuit iux-
ta omnes iuris regulas, id scilicet fie-
100 ri debere, † vbi admissa est rei appel-
latio: is reus qui appellauit, transmit-
tendus ad sedem Apostolicam cum
processu & idonea custodia, ne fuge-
re possit.

In ditionibus autem Hispaniarum
Inquisitores non vtuntur hoc iure,
101 nam † speciale ad hoc habent ius ex
instructionibus Matritian. anni 1561.
cap. 51. vbi his verbis præscribitur.
[Si in aliquo casu videatur Inquisito-
ribus appellationem esse admitten-
dam in causis criminalibus reorum
in carceribus detentorum, debent
mittere processus ad senatum Inqui-
sitionis, non factis certioribus ipsis
reis, & ita cautè ac secretò, vt nullus
extra carcerem id intelligat: quo-
niam si senatui aliter videatur in ali-
qua causa particulari, id possit præci-
pere & prouidere.] hæc ibi: in alijs
verò prouincijs, ac præsertim in Ita-
lia, quoties admittitur appellatio Se-
natum supremum, Illustrissimorum
Cardinalium sanctę Generalis & vni-
uersalis Romanæ Inquisitionis con-
sulunt, breuiter ac summariè causam
enarrant. Quâ visâ ac piè perpensâ
si senatus iudicat reos esse Romam
transmittendos id fieri iubet: & In-
quisitores cum idonea cautione &
custodia, secundum qualitatem perso
næ tunc Romam reos transmittunt:
quod vtique inuiolabiliter obserua-
tùr. In Hispania verò (vt diximus) ab
Inquisitoribus inferioribus ad gene-
ralem eorum Regnorum Inquisitorẽ,
seu Inquisitionis præsidem prouoca-
tur & appellatur, qui cum consilia-
rijs eius Senatus de appellatione co-
gnoscunt, ex rescriptis Apostolicis ac
præcipuè ex Clementis. VII. rescri-
pto: cuius tenor talis est.

Clemens Papa septimus.

102 AD† futuram rei memoriam. Dudũ
cùm clarissimus in Christo filius
noster

noster Carolus Romanorum Rex in Imperatorem electus, & charissima in Christo filia Ioanna Regina Hispaniarum Catholic. nobis exponi fecissent, quod venerabilis Alphonsus Archiepiscopus Hispalens. Inquisitor Generalis hæreticæ prauitatis; in omnibus eorum regnis & dominijs Hispaniarum, ac principatu Cathaloniæ Apostolicâ autoritate deputatus fuisset, & ipse Alphonsus Archiepiscopus huiusmodi Inquisitionis Officium per se ipsum, vt ab eo deputatum seu deputatos, in regnis, dominijs, & principatu huiusmodi fideliter exercuisset, & tunc exerceret, tamen quamplures nomen & legem Christi verbo profitentes, facto autem denegantes, à fide Catholica deuiantium alij sectatores, fautores, & hęreticorum defensores recurrentes, & se ab Archiepiscopo seu deputatis præfatis grauatos esse, vel ex certis causis confictis, eum suspectum habere asserentes, causas appellationis propterea interpositarum, nec non etiam simpliciter mandato Apostolico, certis causarum palatij Apostolici auditoribus, seu locatenentium per nos, seu prædecessores nostros committi obtinuerant, & prætextu appellationis, & commissionis huiusmodi, Archiepiscopo Inquisitori, & deputatis, ac auditoribus & locatenentibus præfatis, ne contra hæreticos, vel suspectos de hæresi procederent, seu alijs diuersis illicitis vijs inhiberi fecerant: Nos tunc omnes & singulas causas crimen hæreticæ prauitatis huiusmodi concernentes in dicta Curia, vel extra eam vt præfertur commissa, & coram quibusuis auditoribus seu locatenentibus, aut alijs iudicibus in quacunque instantia pendentes, etiam si in illis forsan conclusum esset, ad nos auocauimus: illasque ad eundem Alphonsum Archiepiscopum, & pro tempore existentem Inquisitorem Generalem, in regnis & dominijs huiusmodi ac deputatos ab eo vlterius audiendas, & fine debito terminandas remisimus, ac sibi omnes & singulos suâ interesse putantes in Romana Curia & extra eam citandi, ac auditoribus & locatenentibus, ac etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus inhibendi, & si à dicti Archiepiscopi seu pro tempore existentis Inquisitoris Generalis in dictis regnis & dominijs, subdelegatis, seu deputatis ad Officium Inquisitionis huiusmodi, quomodocumque appellari contigerit, ad eundem Archiepiscopum, seu pro tempore existentem Inquisitorem Generalem, in eisdem regnis & dominijs: non autem ad sedem Apostolicam, si aliquid de iurisdictione sibi reseruauerit appellandum fore, ac huiusmodi auocationi, remisioni, & decreto per quascumque commissiones, seu concesiones, vel literas Apostolicas, quasuis clausulas, etiam derogatoriarum derogatorias, efficaciores & insolitas in se continentes, nullatenus derogari vel derogatum censeri, nisi auocationi, remisioni, & decreto prædictis, ac desuper conficiendis literis, de verbo ad verbum, & nihil de eorum tenore omisso specialiter, & expresse, ac de consensu præfatorum Caroli & Ioannæ derogatum fuerit, ac nonnulla alia faciendi, facultatem concesimus, prout in nostris inde confectis literis plenius continetur: Cum autem sicut dictus Alphonsus Archiepiscopus nobis exponi fecit, in quibusdam priuilegijs indultis & literis Apostolicis etiam maremagnum nuncupatis, Minorum, & diuersis alijs etiam mendicantium ordinibus, etiam per modum

dum statuti perpetui concessis, inter alia caueatur expresse, quod ipsorum ordinum fratres, & religiosi etiam pro hæresis apostasiæ, & alijs criminibus non nisi coram eorum conseruatoribus, aut alijs iudicibus ad iudicium euocari debeant seu possint, etiam pro eo quod in prioribus literis nulla de priuilegijs, indultis & literis huiusmodi mentio facta fuit, à nonnullis de viribus literarum Archiepiscopo concessarum, huiusmodi hæsitatur. Nos igitur singularum literarum ac priuilegiorum huiusmodi totos tenores, ac omnia & singula alia hic forsan de necessitate exprimenda, præsentibus pro expressis habentes, volumus & dicta Apostolicâ auctoritate decernimus, quod literæ Archiepiscopo concessæ huiusmodi cum omnibus & singulis in eis contentis à data præsentium valeant, plenamque roboris firmitatem obtineant, & sibi suffragentur, ac Archiepiscopus, & deputati præfati etiam contra fratres & religiosos ordinum huiusmodi, ad ipsarum literarum totalem executionem procedere liberè & licitè possint & valeant in omnibus & per omnia, perinde ac si in eisdem literis Archiepiscopo concessis, de priuilegijs, indultis, & literis Apostolicis huiusmodi, plena & expressa mentio facta, ac illis specialiter & expresse derogatum fuisset, prout illis omnibus etiamsi nullis caueatur expresse, quod illis nullatenus aut non nisi sub certis inibi expressis modo & formâ derogari possit, eorum tenores præsentibus pro expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter & expressè derogamus. Non obstantibus præmissis ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, quæ in literis Alphonso Archiepiscopo concessis huiusmodi volumus non obstare, cæterisq; contrarijs quibuscumq;. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris, die xvj. Iunij millesimo quingentesimo vigesimo quinto, Pontificatus nostri anno secundo.

DE

DE EDICTO FIDEI eiusque accurata explicatione.

SVMMARIVM.

1 Edictum unde dicatur.
2 Edicta, quæ durante magistratu conficiuntur, non dicuntur propriè statuta municipalia.
3 Edictum quid sit, & quotuplex.
4 Edictum fidei est necessarium, potestque cõstitui & publicari ab Inquisitoribus.
5 Edictum fidei iure diuino possunt constituere Inquisitores, probaturq; ex sacra Scriptura multipliciter.
6 Edictum fidei posse constituere Inquisitores, probatur iure Canonico.
7 Edictum dupliciter proponi potest ab Inquisitoribus.
8 Edictum posse constituere Inquisitores probatur iure ciuili.
9 Edictum quoddam de fide propositum ab Imperatoribus, illustratum fuit insigni miraculo.
10 Edictum aliud constituit Martianus Imperator.
11 Edictum fidei publicatum fuisse constat etiam iure ciuili.
12 Edictum posse constituere Inquisitores probatur consuetudine, & communi stylo.
13 Edictum fidei posse & debere constituere Inquisitores probatur ratione.
14 Inquisitores non debent esse negligentes in punitione hæreticorum.
15 Ecclesia Catholica instar est Paradisi terrestris.
16 Fideles bona pristina, quæ in primis parentibus perdiderunt, recuperant in Ecclesia.
17 Infidelitas primorum parentum causa fuit quamobrem expulsi sint è Paradiso.
18 Heretici propter inobedientiam eÿciendi sunt per Inquisitores ab Ecclesia.
19 Inquisitione facta de edicto violato eiecit Deus primos Parentes à Paradiso.
20 Edicti virtute Deus vocauit Adam ad suæ culpæ cognitionem.
21 Edictum est optima ratio ad detegendos, & puniendos hæreticos.
22 Hæresis crimen, cancer est, & venenum.
23 Iudices ex iustis causis aliquando procedunt contra delinquentes occultos absque infamia.
24 Edictum in quibus distinguatur ab interdicto, rescripto, & præconis voce.
25 Edictum quando locum habeat.
26 Edictum tollens è loco publico vbi affixum erat, quomodo puniendus sit.
27 Edictum quanto tempore affixum stare debeat.
28 Edicto qui possint citari.
29 Edicta contra hæreticos an Inquisitores possint promulgare.
30 Quæstiones fidei an reseruatæ sint Sũmo Pontifici.
31 Emendatio circa ea quæ sunt fidei, an sit facienda à Papa.
32 Episcopi in rebus fidei an recurrere debeant ad solum Petrum.
33 Concilium generale, vel solus Papa an determinent res fidei.
34 Interpretari legem an sit tantum eius, cuius est illam condere.
35 Inquisitores edicta fidei possunt constituere, & publicare.
36 Inquisitoribus, tanquam delegatis, Papa tribuit eandem potestatem, quam habet.

37 *Inquisitores posse edicta constituere, probatur plurimis diplomatibus Summorum Pontificum.*

38 *Inquisitores posse edicta constituere, probatur rationibus.*

39 *Inquisitio Generalis fieri nequit nisi præcedente edicto.*

40 *Concilium Generale vel Papa solùm, possunt quæstiones grauiores circa fidem determinare.*

41 *Inquisitores possunt iudicare, & punire hæreticos.*

42 *Inquisitores propositionem dubiam inter viros Doctos & Catholicos non possunt constituere hæreticam, vel facere illam de fide.*

43 *Forma edicti fidei.*

Præludia edicti fidei.

QVÆSTIO V.

EXplicatâ iam sanctæ Inquisitionis origine, & illius per omnes ætates successione, declaratâ simul causâ erectionis huius sancti tribunalis in Hispaniarum regnis, aliisque prouinciis, quia tota forma procedendi contra noxios pendet ab edicto fidei, illud hic præfigere censui, & nonnulla circa eius expositionem attingere.

In primis sciendum erit, vnde dicatur edictum, quid & quotuplex sit, & an sit necessarium, iustéq; constituatur: in quibus ab interdicto differat, & quomodo à rescripto, in quo à voce præconis discrepet, quãdo locum habeat, quâ plectatur pœnâ illud tollens, licet nõ corrumpat, quanto tempore adfixũ in loco manere debeat, quis possit per edictum citari, & vltimò an illud possint Inquisitores hæreticæ prauitatis cõstituere & promulgare?

1 Ordine igitur ad rẽ vt procedam, dicendum est † edictum ab edicendo dici, quo verbo tanquam Prætoris proprio vsus est Iurecosultus in l. Barbar. ff. de offi. Prætoris. his verbis: [Quid dicemus? quæ Prætor edixit quæ decreuit? nullius fore momenti?] edicere verò nihil aliud quã proponere vnde Halicarnas. li. 5. [τὰ ἐπιτάγματα καὶ τὰς διαγραφὰς τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ἐδικτα οἱ Ῥωμάιοι καλοῦσιν, id est, iussa & præscripta rerũ iustarum, edicta Romani vocant.] Hinc si rei significationem spectemus, ideo dictum est, vt scirent ciues ius de qua te quisq; magistratus dicturus esset. l. 2. §. eod. tempore. ff. de orig. iur. Procõsules & Præsides in prouinciis edicta huiusmodi proscribebãt, quę prouincialia appellabantur ad differentiam Vrbanorũ, vt est lib. 7. Epist. Ciceronis ad Atticum Epist. 1. & Vertinis. Ad edictum tam prouinciale, quàm Vrbicum Caius I.C. commentarios scripsit, eaque causa est cur in edictorum interpretatione Proconsulis sæpe mentionem faciat. l. 1. ff. de alien. iud. mut. edictorum autem, quę à magistratibus proponebãtur, quædam perpetuæ iurisdictionis causâ proponebantur. l. si quis id quod. in prin. ff. de iurisd. omn. iudic. Eiusmodi edicta cùm annua primũ essent, quia & ipsum Prætoris Imperiũ annuum erat, lege Corneliâ perpetua facta sunt, ac deinde in ordinem à Saluio Iuliano, Hadrian. Imperator. temporibus ex Senatus auctoritate redacta & composita, vt Eutropius in Hadran. & Iustinianus l. 2. §. sed quia diuinæ. C. de veter. iure enucle. & l. penultim. C. de condict. indeb. scribunt: vnde edicti perpetui nomen accepit. l. 2. ff. de statu hominum. l. final. in fine. ff. de appel. recipien. & in l. in eum. ff. de extraordin. criminibus: edicta enim Præro-

prætorum cōposita sunt in ordinem perpetuum, in quo non Prætoriæ solùm, sed ciuiles actiones referebātur, vt sciret populus qua quisque actione in omni negotio posset vti, siue à iure ciuili, siue à Prætore introducta esset: omnibus enim iudicijs Prætor imperabat, vel cùm daret, vel cùm negaret actionem. Causa autem perpetui edicti eiusmodi semper exstitit, vt nihil vnquam proposuerit Prætor, quod non euidentem haberet vtilitatem in publicum, secundum naturalem æquitatem; quæ & hodie perdurat, & nunquam cessabit, vt tradit Bart. in l. in factum. nu. 1. ff. de actio. & obligat. Quamobrē videmus omnes propemodum mores ciuitatum, qui antiquitatem redolent, tractos esse ex iure Prætorio; quod & ius honorarium appellatur. Ædilitium quoq; edictum iuris Prætorij portio est. Bal. in §. Prætorium. num. 1. instit. de iure naturali. in quibus licet addere vel detrahere ex mente ipsius Prætoris, vel ex identitate rationis. Bart. in. l. qui se Patris. nu. 13. C. vnde liber.

2 Edicta verò,† quæ dantur durante Magistratu, propriè non dicūtur statuta municipalia; quia nō sunt proposita perpetuę iurisdictionis causâ, sed prout res incidit. d. l. si quis id quod. ff. de iurisdict. omn. iud. & l. fin. ff. de pœnis. & Bald. in l. omnes populi. nu. 25. ff. de iust. & iur. & ex his non oritur actio in factum, tanquam ex edicto Prætoris, sed oritur actio ex illo edicto. Idem Bald. in d. l. omnes populi. num. 26. Et hæc edicta, quæ perpetua diximus, monitoria appellata quidam autumāt, quod his ciues admonerentur, quâ formâ ius dicturi essent magistratus, ad quod edictum Callistratus libros sex scripsit, vt ex indice Pandectis Florentinis præfixo intelligitur. Dicebant & veteres edicto admonere. l. diui fratres. ff. de religios. & sumpt. funer. Ad hanc speciē pertinet edictū Carbonianum, quod solùm autoris sui nomen retinuit, eiusq; generis est edictum nouum, de quo in l. 1. §. si pater. ff. de vent. in possess. mit. Erāt & edicta quæ prout res inciderat, proponebantur, & ad singulas causas è re nata accommodabantur, qualia erant, quibus aliquem Prætor euocabat, & adesse iubebat. l. ad peremptorium. l. in peremptorio. l. nonnunquam. l. & post edictum. & l. si Prætor iusserit. ff. de iudic. & l. fin. ff. vbi pupillus educari debeat. Dicitur quoque edictum iussus principis vel magistratus. §. sed & quod principi. Institu. de iure natur. gent. & ciuil. Cicero pro Quinct. vocat edicta & decreta magistratus 3. in Verr. ibi: [Non hi, qui decretis edictisq; tuis in te concitati infestiq; sunt.] aliquādo & edictum aduentum Prætoris significabat. l. 4. §. antequā. ff. de offic. Procons. & hæc edicta erant temporalia, quæ & peculiaria, & repentina apud Marcum Ciceronem.

3 Secundò dicendum est, quòd † edictū propriè & strictè sumptum, est institutio Regis vel principis. c. constitutio. distin. 2. §. sed & quod principi. vers. quandocunq; instit. de iur. natu. Andr. ab Exea in repetit. Rub. de cōstit. n. 90. non tamen propter hoc negatur, quin appellatione edicti veniant multæ species tanquā sub genere species: multipliciter enim capitur edictū. Quandoq; sumitur pro præcepto Regum vel Imperatorum, vt patet in Euangelio Lucæ. Exijt edictū à Cæsare Augusto: & hoc modo propriè sumitur. Quandoq; sumitur pro præcepto, quod continetur in lege inferioris, vt in c. vt circa. ibi: [Edicto perpetuo prouidemus, &c.] de election. in 6. Quandoque & inferiores iudices apponunt edicta, vt in capit. 1. de supplen. negligen. prælar.

lat. secundũ Archidiac. Ioan. Andr. & Dominic. in d.c. vt circa. Quãdoque latissimè, & tunc sumitur pro qualibet lege generali, siue illa sit ciuilis, siue prætoria, vt tangit gloss. 1. in l. 1. ff. soluto matrimonio, & ibi Ioann. de Imola, & ad idem d. cap. vt circa & l. 1. & 2. & l. digna vox. C. de legibus, & in c. 1. de supplen. neglig. prælar. lib. 6. Quandoq; sumitur latè, vt comprehendat omnem legẽ prætoriam, sed nõ ciuilem. vt in §. prætoria quoq; edicta. Institut. de iu. natur. & in rubro & nigro, & l. 1. ff. de dolo & l. 1. ff. de minorib. cum similibus; & hoc modo sumendo, comprehenditur interdictũ, vt l. 1. ff. de oper. nou. nunt. iuncta l. Prætor. eodem titu. Et probatur in l. 1. & 2. in fin. ff. ne vis fiat ei. Quandoque sumitur strictè pro lege Prætoria, differente ab interdicto, & tunc est species distincta ab interdicto: quia sicut adoptio continet adoptatos in specie, & arrogatos. vt l. 1. & 2. ff. de adoptio. ita & edictum in genere continet edictum in specie, & interdictum: quandoq; sumitur pro præcepto, quod faciunt iudices iurisdictionem habentes, & hoc quandoque accipitur latè pro quolibet præcepto iudicis, vt l. 1. & fin. ff. de officio assess. quandoque pro qualibet citatione, vt in l. ad peremptoriam. de iudic. Canon. illicita. 24. quæstio. 3. & facit Clementi. 1. in fin. de iudic. quandoque verò accipitur pro quadam citatione speciali, quæ fit cum certis solennitatibus per affixionem in albo, aut in valuis, vel parietibus à quibusdam iudicibus, & in quibusdam casibus secundum dictam Clementi. 1. de iudicijs, & ad instar edictorum, quæ per Prætores in albo ponebantur, vt d. Clement. 1. & in l. siquis id quod. ff. de iurisdictione omn. iudic. de quibus omnibus diffusè scribit Marian. Socin. de dilation. artic. 23. à num. 1. & per Francisc. Niconit. in repetition. Rubr. de Testament. sub num. 6. Dupliciter quoque considerat edictum Bald. in l. 1. num. 2. ff. de oper. nou. nunt. vbi ait considerari vno modo quoad interpretationem, alio modo quoad situationem, vt ibi per eum.

4 Tertiò: edictum † fidei est necessarium, & non solùm Inquisitores possunt illud constituere: verùm & tenentur illud publicare contra hæreticos idololatras, & apostatas fidei, cæterosque impios: idque omni iure & lege diuinâ & humanâ, sacris constitutionibus, iure ciuili instructionibus, & constitutionibus à sacra Inquisitione Generali, ac etiam

5 consuetudine. † Et vt à primo exordiamur, quod possint iure diuino edictum fidei constituere, probatur primò ab ipso orbe condito: Nam Genes. 3. Deus primum edictum promulgauit, dicens primis parentibus: [Ex omni ligno Paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas.] Et statim subiunxit, comminando, & pœnam inferendo: [In quacunque enim die comederis ex eo, morte morieris:] & Genes. c. 35. generale etiam edictum propositum esse probatur in illis verbis Iacob, qui conuocata omni domo sua, dixit: Abijcite Deos alienos, qui in medio vestri erunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra.] Exod. etiã 32. inquit Deus: [Ponat vir gladiũ super femur suum, ite & redite de porta vsq; ad portam per medium castrorum, &c.] vbi propter idololatriam mortui fuerunt triginta millia. Moysem etiam functum fuisse officio Inquisitoris constat ex capit. 7. 8. 9. 10. & 20. Exod. quod ostenditur ex illis verbis: [Ego sum Dominus Deus tuus,

qui

qui eduxi te de terra Ægypti, non habebis Deos alienos coram me; non facies tibi sculptile, &c.] Idem probatur ex c.6.&c.13. Deuteronom: vbi edictum constitutum fuit in illis verbis initio propositis: [Si surrexerit in medio tui Prophetes, aut qui somnum se vidisse dicat; & prædixerit signum atque portentum, & euenerit quod loquutus est, & dixerit tibi: Eamus & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & seruiamus eis: non audies verba prophetæ illius, aut somniatoris; quia tentat vos Dominus Deus vester, vt palàm fiat vtrum diligatis eum an non in toto corde, & in tota anima vestra. Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, & mandata illius custodite, & audite vocem eius, ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis.] Insuper Leuitici 18. dicitur: [De semine tuo non dabis vt consecretur idolo Moloch, &c.] Alia etiam edicta proposita fuerunt Leuit. 19. & 20. Probatur etiam ex illo edicto generali proposito Numer. capit. 5. & Iosue capit. 6. & 7. vbi Deus vetuit, ne quis aliquid perciperet de spolijs Iericho, ibi: [Vos autem cauete, ne de his quæ præcepta sunt, quippiam contingatis, & sitis præuaricationis rei; & omnia castra Israel sub peccato sint atque turbentur. In libris etiam Esdræ 2. c. 8. & 3. cap. 9. alia edicta referuntur. & Daniel. 3. legimus Nabuchodonosorem edictum constituisse contra blasphemos, vt quicunque blasphemaret Deum Danielis, id est, verum Deum interficeretur, & domus eius vastaretur: in quo edicto Deo vero iustissimum obsequium fecit; vt testatur D. Augustin. in Epistola. 50. Sunt præterea alia scripturæ loca, quibus probatur sæpe edictum publicatum fuisse; quæ in re adeò manifesta consultò omittimus, ne nostra in longum protrahatur oratio. Ex quibus satis apparet edicta publica sæpe contra idololatras pu-
6 blicata, & constituta fuisse. † Ex sacris etiam constitutionibus probatur expresse ex c. vt commissi. §. conuocandi. de hæret. l. 6. [Conuocandi (inquit Bonifacius VIII.) etiam clerum & populum ciuitatum, castrorum, aliorumque locorum (prout dicto negotio fidei videritis expedire) & contra illos, quos in prouincia (in qua vobis Inquisitionis officium est commissum) hæreseos crimen constiterit commisisse (licet ad alias partes se transferendos duxerint) procedendi: neq; non faciendi à quibuslibet assignari vobis libros seu quaternos & alia scripta, in quibus Inquisitionis factæ, ac processus per quoscunq; autoritate sedis Apostolicæ, vel legatorum eius habiti contra hæreticos continentur, & illorum; qui vestris mandatis obedientes similiter stant, propter hæresim in carcere vel muro reclusi, pœnam vnà cum prælatis, quorum iurisdictioni subsunt, mitigandi vel mutandi, cum videritis expedire.] Hæc ille. Possunt ergo Inquisitores edicta constituere, omnes admonendo publicè & generaliter in causis fidei præcipientes, vt si quos sciuerint errare, ad se referant. text. in. cap. excommunicamus. §. adiicimus. de hæreticis. cap. cum in tua, & facit. cap. fin. qui matrimon. accusare possunt. l. congruit. ff. de officio præsidis, Rojas copiosè singul. 5. quæ adeò procedunt, vt si quis sciat aliquem errare, & non defert, neque prodit illum, incidat in excommunicationé ex suspicione hæresis. c. quisque 11. q. 3. cap. qui peierat. 22. q. 5.

Zanchin. de hæret. c. 5. à nu. 3.

Dupliciter † enim proponi potest huiusmodi edictum. Primò generaliter cum dilatione triginta, vel 40.
7 vel plurium dierum, quoties Inquisitores in aliqua prouincia de nouo constituuntur: intra quod spatiū dierum quilibet sponte suos errores, & hæreses confiteri coram Inquisitoribus possunt, & alios hæreticos indicare. Hoc autem edictum vulgò appellari solet edictum [De gratia,] & meritò quidem, quia ij admittuntur ad pœnitentiam salutarem, & Ecclesiæ Catholicæ reconciliantur, mortem & vincula, & bonorū publicationem non patiūtur (quod fit benignitate Regiâ) sed pro qualitate personarum & criminum pœnam aliquam pecuniariam soluunt. Ita cautum est in c. instruct. Hispalens. capit. 3. & 7. & copiosè diximus in titu. de ordine iudiciario. & tradit Simanc. de Catholic. institur. titul. 94. num. 3. Eymeric. in 3. part. Directorij, & ibi Franciscus Pegna Comment. 12. §. tertium quod habet facere; litera. D.

Secundò etiam Inquisitores visitant prouinciam sibi creditam edicta generalia proponendo, vt latiùs in prædicto titu. tradidimus.

8 Tertiò, † hæc eadem veritas manifesta exstat in iure ciuili, ex l. cunctos populos. C. de summa Trinit. & fide Cathol. vbi Gratian. & Valentinian. edictum cōstituerunt ad populum vrbis Constantinopolitanæ anno Domini 382. Idem habetur in. C. Theodosiano, lib. 16. titu. primo. l. 2. & in tripart. histor. Ecclesiast. libr. 9. c. 7. ex Sozomeno: quod edictum factum fuit vniuersis, vt rectam tenerent fidem, vt constat his verbis. [Quam diuum Petrum Apostolum tradidisse Romanis religio vsque adhuc ab ipso insinuara declarat] fuerunt enim illo tempore variæ hæreticorum sectæ exortæ, variosque errores illius ætatis hæretici seminabant, & ideò necessum fuit edicta publica proponere, vt vnusquisque ea censoribus denunciaret. Id etiam probatur ex l. nullus. eod. titu. de summ. Trinit. & fid. Cathol. quæ quidem lex ab eisdem imperatoribus lata fuit anno Domini 383. quâ præcipitur vt omnes seruent Nicenæ Synodi fidem: fuit namque Synodus illa celebris tempore Constantini, & Siluestri Papæ celebrata, ex concursu 318. Episcoporum, ann. 363. in qua damnatus fuit Arius, eiusque omnia dogmata & sectatores, stabilitusq; articulus de Christo vero Filio Dei, Patri æquali, & consubstantiali, quæ Synodus confirmata fuit insigni miraculo, quod
9 refert Nicephor. lib. 8. c. 23. † nam cùm ex vniuersis Patribus duo decessissent priusquàm professionis fidei scripto subscriptionem suam apposuissent, reliqui Patres gesta Concilij eius in manibus gerentes, ad sepulturam eorum accesserunt, deprecantes vt postquam clarè intuebantur in cælis, quod in Synodo cum cæteris decreuerant, dignarentur libello subscribere: qui acta continebat: quem super sepulchro relinquentes, abierunt, noctemque noctem duxerunt insomnem. Postridie ad locum eum redeuntes, & libellum explicantes, illorum duorum Episcoporum subscriptiones agnouerunt in hæc verba: [Chrysanthus & Musonius, qui cū Patribus omnib. in sancta prima Oecumenica Nicena Synodo consensimus, quanuis corpore translati, manu tamen propria nos quoq; libello subscripsimus.] Hæc ibi. Quæ etiam refert

refert Francisc. Pegna in 1. parte Directorij, commentario. 5. super dicta

10 lege nullus. † Aliud præterea edictũ constituit Martianus Imperator, quo cauet, vt nemini liceat de fide habere coram populo disputationes, aut semel iam diffinita in dubium reuocare; quia (vt ait Paul. 2. ad Timot. 2.) noli contendere verbis: ad nihilum enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium: & 1. ad Corinth. cap. 11. [Si quis vestrûm inter vos cõtentiosus est, nos talem cõsuetudinem non habemus, sed nec Ecclesia Dei.] in iure etiam in c. quicunque. §. inhibemus. de hær. lib. 6. interdicitur laicis sub pœna excommunicationis (non latæ, sed inferendæ) ne de fide publicè aut priuatim disputent,) & probatur ex l. nemo Clericus. de sum. Trin. & fide Cath. Hoc etiam edictum exstat in Concilio Chalcedon. action. 3. ex quibus (si bene perpendatur) non absolutè prohibetur disputario de fide Catholica, sed ea, quæ causam præbet tumultus & perfidiæ. Et reddit ipse Martianus rationem, dicens: [Nam & iniuriam facit iudicio Reuerendæ Synodi, si quis semel iudicata ac rectè disposita reuoluere, & publicè disputare contenderit, cùm ea, quæ nunc de Christi fide à sacerdoribus qui Chalcedone conuenerunt, per nostra præcepta statuta sint iuxta Apostolicas expositiones, & instituta sanctorum Patrum. 318. in Nicena, & centum quinquaginta in hac regia vrbe diffinita esse noscantur. Nam cõtemptoribus huius legis pœna non deerit, quia non solùm contra fidem verè expositam veniunt, sed etiam Iudæis, & paganis ex huiusmodi certamine profanandi veneranda mysteria occasionem subministrant.]

11 † Comprobatur etiam iure ciuili publicatũ esse edictum ex l. nos reddentes. eod. tit. de summ. Trinit. & fide Cathol. vbi per edictum generale præcipitur credẽdum esse, Christum vnam esse de tribus sanctæ Trinitatis personam subsistentem, quam Græci ὑπόστασιν appellant. Alterum, Christum in carne passionem verè pertulisse, impassibili Deitate semper existente. Tertium & postremum, sanctissimam Mariam Virginem propriè & veraciter appellandam esse matrem Domini nostri Iesu Christi.

12. Quartò hoc ipsum † probatur consuetudine, quæ hodie stylus iste seruatur: habet enim consuetudo cuiuslibet tribunalis Inquisitionis in edictis publicandis, hæreticis puniendis, abiurationibus faciendis, reis torquendis, totoque processu fabricando legis vigorem, text. in. §. ex non scripto. instit. de iure natur. genti. & ciui. vbi communiter DD. l. minimè. ff. de legibus. quæ quidem cùm rationabilis sit, & legitimè præscripta, iuri Canonico & Ciuili præponitur. c. vltimo de consuetudine. c. pastoralis. verb. dissona. de fid. instrument. Aymon Crauet. in ritu. de antiquitate temporum. 1. part. §. 1. numero 42. imò hæc consuetudo priuilegium tribuit. Barto. in procem. ff. §. hæc autem tria. nume. 3. & iurisdictionem tribuit gloss. singul. in l. more maiorum. ff. de iurisdict. omn. iudic. facit text. in capit. cum contingat. de foro comp. vbi Felin. Bald. in rubr. de consuetud. col. 2. ex l. viros. C. de diuers. offic. libr. 12. vbi Bartol. Rom. consil. 243. incipien. ad prædictorum. & consil. 300. copiosè Decius in d. l. more maiorum. de iurisdict. omn. iudic. & de materia hac videndi sunt DD. in c. consuetudo. dist. 1.

13 Vltimò iam probatur ratione: † Crimẽ hæresis, quia principaliter respicit offensam Dei, est publicum, &

conſequẽter quilibet de populo po-
teſt hæreticũ accuſare: quia id quod
fit in offenſam Dei dicitur fieri in om
nium iniuriam, & ſi non eſſet publi-
cum, nec quilibet de populo poſſet
accuſare, tale delictum remaneret
impunitum. l. ita vulneratus. ff. ad le-
gem Aquil. c. vt famæ. de ſentent. ex-
communicationis. l. locario. §. quod
illicitè. ff. de public. & vectigal. Plaça
in Epitome delictorum. c. 21. in prin.
cùm nulla priuata perſona particula-
riter offenſa ſit, text. in l. Manichæos.
& ibi DD. vt latiùs dicemus infrà in
materia de Inquiſitione, nume. 118.
Sed Inquiſitores fidei cẽſores ſunt, &
deputati ad delendas hæreſes in glo-
riam Dei, & augmentum fidei: eſt
enim illis commiſſa Chriſtianæ reli-
gionis defenſio. c. vt Inquiſitionis. in
princ. de hæretic. libr. 6. Clementin.
multorum. eod. titu. Albert. in rubr.
de hæret. lib. 6. q. 5. c. accuſatus. §. ſa-
nè. & §. de quæſtione. c. vt officium.
§. deniq;. de hæret. lib. 6. ergo edicta
publicare poſſunt, & debent ad pu-
niendum hoc delictũ publicum, cùm
14 aliter detegi non poſsit. † Secundò,
quia ſi negligentes eſſent in punitio-
ne hæreticorum, viderentur conſen-
tire. c. negligere. vbi gloſ. 2. quæſt. 7.
nam error, cui non reſiſtitur, appro-
batur. c. error. 83. diſtin. meliùs enim
eſt cum ſeueritate diligere, quàm
cum lenitate occidere. cap. nimium.
24. quæſtio. 4. ſiue delictum commiſ-
ſum ſit, ſiue committendum; quod
eſt ſpeciale in hoc crimine hæreſis,
Ioan. Andr. Ant. Abb. & Feli. per tex.
in c. 2. de hæret. c. duo iſta. 23. q. 4. Ca-
ſtr. de iuſt. hęr. punitione, lib. 2. c. 25.
text. in d. c. 2. de hæretic. inquit enim
[Qui alios, cùm poteſt, ab errore nõ
reuocat, ſe ipſum errare demõſtrat.]
Et propterea procedere poſſunt in
hoc crimine ad inquirendum per
edicta generalia, nullâ præcedente
infamiâ de delicto, text. in c. excom-
municamus. 1. §. adijcimus. de hæret.
quem ſingul. dicunt Cardi. & Anan.
idem Card. in Clement. 2. q. 2. de hæ-
ret. Conrad. Brun. de hæretic. 2. part.
nu. 428. Quod vtique procedit con-
tra quoſcunque etiam exemptos. d.
c. vt commiſsi. ibid. [Quoſlibet hæ-
reticos,] c. vt officium. in princip. de
hæret. libr. 6. exceptis tamen Epiſco-
pis, niſi de fugâ fuerint ſuſpecti. c. In-
quiſitores. eod. titu. & lib. Villadiego
de hæret. quæſt. 7. num. 15. nec etiam
cõtra officiales Papę procedere poſ-
ſunt, extrau. cum Matthæus de hær.
inter cõmunes, copioſè Albert. in c.
primo quæſt. 7. num. 4. de hæret. in 6.
cùm omnes tenentur illud impedire
committendum. l. ſi vnus. §. pacta. ff.
de pactis. quem allegat. Hoſtien. in c.
qui alios. de hęret. c. cùm ex iniuncto.
§. licet autem. verſ. cũ aliud ſit. 23. q. 4.
c. cum ipſa pietas. 25. q. 5. c. cum Dia-
con. 93. diſtinct. 5. Thom. 2. 2. q. 33.
art. 3. Tabienſ. in ſumma verb. corre-
ptio. §. 8. num. 9. c. qua propter. 2. q.
7. ergo Inquiſitores ad punienda de-
licta tenentur edicta publicare, &
conſtituere.
15 Tertiò † Eccleſia Catholica inſtar
eſt Paradiſi terreſtris, teſte Irenæo
lib. 5. cap. 20. Cyprian. Epiſtola 38. ad
Iul. Auguſt. libr. 13. de ciuitate Dei.
16 cap. 21. quia in ea † fideles comparãt
ſibi bona illa priſtina quæ in primis
parentibus perdiderunt. Sed inobe-
dientia, & peccatum primorum pa-
rẽtum cauſa fuit expulſionis illorum
17 è paradiſo, † quod magis crederent
ſuæ cæcitati, & ſerpentis fallacijs,
18 quàm Deo: ergo † hæretici infideles
propter eandem inobedientiam, &
maiorem adhæſionem ſenſui quàm
fidei diuinæ, & reuelatę, eijciẽdi ſunt
19 ab Eccleſia. † Medium autem quo
primi parentes eiecti ſunt à paradiſo,
fuit Inquiſitio facta à Deo de illorum
infide-

infideliratis per edictum illud propositum. Gene.3.[De ligno autem sciētiæ boni, & mali ne comedas;] ergo similiter Inquisitores vt hæreticos ab Ecclesia sepatēt, inquirere tenentur eorum delicta per edicti publicationem, & constitutionem.

20 Quartò cum† Deus vocauit Adam per edictum vt suam culpam agnosceret, & veniam peteret, ille rebellis & pertinax respondit. [Mulier quam dedisti mihi] &c. peccatum suum Euæ attribuēdo propter quod eiectus est à Paradiso, & innumera mala subijt. Sed Inquisitores in publicatione, & cōstitutione edicti delinquentes vocant, vt si resipiscere velint veniam consequantur: ergo cùm impœnitentes, & rebelles existunt culpas suas ad inanes causas referendo, meritò ab Ecclesia reijciuntur.

Iudices sæculares in delictis temporalibus vt in furtis, homicidijs, & alijs criminibus grauibus sua remedia adhibere curant, vt tantis malis obuient, & rempub. quietā ac pacificam cōseruent idq; per punitionem, & Inquisitionem delictorū: ergo cum crimen hæresis sit grauius omni crimine temporali & spirituali, Inquisitores possunt, imò & tenentur quâlibet viâ, & remedio tanto malo oc-

21 currere.† Sed nullū aliud exstat præstantius, quàm edictū: per illud enim iustè obligant homines ad detegendos infideles & hæreticos, qui aliâ ratione cognosci nequeunt: vt sic puniantur, & cæteri fideles liberi & securi à tam lethali morbo consistant: ergo necessariò, & iustè possunt, & tenentur edictum non solùm publicare, sed & constituere.

Sextò, Morbus qui interiùs latet, & celeriter se spargit tanquam periculosissimus nouo, & insolito indiget

22 medicamine.† Sed hæresis crimen est venenum quod celeriter, & occultè se diffundit, & vt cancer serpit in fidelium animas: iuxta illud Pauli 2. ad Timot.3. loquens de hæreticis. Tum mali & seductores proficiunt in peius errantes, & in errorem mittentes, vt patet de Luthero; ergo Inquisitores per edicti publicationem, & constitutionem tanquam per medicamē salutiferum animas fidelium tenentur sanare, cùm illis commissus sit grex Dominicus.

23 Vltimò† sæpe ob bonum publicum in delictis atrocibus nullâ præexistēte infamiâ superiores procedūt contra delinquentes occultos: ergo multò magis Inquisitores in causis fidei per edicti publicationem, & cōstitutionem possunt id præstare.

24 Quartò edictum† differt ab interdicto, rescripto, & voce præconis. Primò differt edictum ab interdicto. gloss. singul. in l. prætor. §. 1. ff. de oper. nou. nunc. vt inter causam, & causatum. quia sicut actio causatur ab obligatione, ita interdictum causatur ab edicto: quod tenet Iacob. de Are. sed non bene secundùm Bart. in l. 1. n.4. ff. de oper. nou. nūt. qui aliam tradit differentiam dicens, quod differt vt genus & species. Et edictum est nomen generis, vt in. §. constat. insti. de iur. natur. & latiùs de hac differentia est videre per Imol. in d. l. 1. de oper. non. nunt. Quot autem habeat capita edictum in his videre est quæ tradit Angel. in d. l. prætor. in princ. ff. de oper. nou. nunt. & qualiter cognoscatur edictum ab interdicto ponit Bart. in d. l. 1. nume. 5. & ibi etiam Imola: differt quoque edictum à rescripto, quia rescriptum habet locū tantùm post latam primam sententiam in causa appellationis. Edictum autem habet locum pendente causâ principali, vt in l. 1. §. non solum. ff. vt legat. nom. caueatur. siue pendente causâ appellationis. vt in l. post-

quam hæres. §. imperator. in fin. ff. eod. titu. siue nullâ causâ pendente, vt ex quamplurimis legibus eiusdem tituli est videre. Est alia differentia, quia per rescriptũ efficitur quis possessor, vt in d. §. imperator. in princip. d. l. postquàm hæres. sed per edictum non efficitur possessor, sed est in possessione, vt l. is cui. ff. vt in possessionem legat. esse liceat.

Vltimò differũt, quia missus in possessionẽ, per rescriptum non restituit possessionem nisi priùs sibi satisfiat, vel feratur sententia contra eum. Missus autem in possessionem ex edicto, debet exire, si sibi satisdetur, vt in l. si legatarij aduersus. ff. vt legat. nomine caueatur. l. si pecuniæ. in fine. ff. vt in possess. legat. vt tradit Bar. in d. §. imperator. l. postquam hæres. ff. vt legat. nomine caueatur. Differt postremò edictum à voce præconis: quia per edictum actore absente, & reo præsente, citatur actor per interualla triginta dierum, quod secus est per vocem præconis: quia paucis innotescit, & audientibus tantùm, & quibus hi dixerint: sed edictum sic per multos dies positum patescit omnibus, vt colligitur ex tex. in authen. qui semel. versi. qui si causam. iuncta gloss. in verb. paucis innotescit. C. quomodo & quando iudex. quam sequitur Bart. in l. hæredes. num. 2. ff. de testament. edicta enim posita in ciuitate afficiunt omnes de diœcesi, vt tradit Greg. Lopez in l. 5. titu. 9. part. 4. in litera G. & ratio est, quia in his, quæ fiunt publicè, præsumitur scientia. c. fin. qui matrimonium accusare possunt. cap. 1. de postul. prælat. & ibi gloss. in verb. promulgauit. & c. illud. de clerico excommunic. & quæ notab. tradit Alex. cons. 81. volum. 4. & dicit Abb. per illum text. in d. c. fin. num. 2. qui matrimonium accusare possunt. & Federic. de Sen. in cõs. 16.

25 Quintò dico, † edictum non habere locum, vbi verba eius non possunt adaptari: vt notat Bart. in l. dies cautioni. §. prætor ait. num. 25. ff. de damno infect. sicut in simili dicimus, quòd vbi verba legis deficiunt, deficit, & ipsius dispositio. l. ita autem. in princ. & ibi Bart. ff. de adminis. tutorum. l. hos accusare. §. omnib. ff. de accusatio. l. 1. §. loquitur. ff. de mag. conue. l. Fulcinius. §. 1. ff. quib. ex causis in poss. eatur, & in l. fin. C. de præd. curiali, lib. 10. c. indemnitatibus. §. sed cum eas. de electione, lib. 6. quẽ text. dicit ad hoc optimum Ioan. de Anan. in c. 2. de maled. quod & voluit gloss. in c. quoniam. verb. qui simul. de vita & honest. clericorum, & in Clem. 1. in gloss. magna in fi. de sentent. excõmunicationis, Dec. cons. 444. col. fi. in princ. Angel. de malefic. in verb. reducta sibi quarta. nume. 10. & latè Tiraquell. qui more suo infinitos allegat. in. l. si vnquam. in verb. libertis. nume. 2. C. de reuocand. donation.

26 Sextò, † tollẽs edictum, licet non corrumpat, punitur pœnâ edicti iurisdictionis omnium iudicum, quæ pœna est quingentorum aureorum. iuxta tex. in l. si quis id quod. ff. de iurisdict. omni. iudic. quę procedit tam contra corrumpentem edictũ, quàm contra eum qui corrumpenti faciet, vt tradit Bart. in d. l. si quis id quod. §. serui quoque. num. 9. & 10. quod sequuntur communit. DD. licet secus sentiant Speculat. in titu. de dolo, & cõtumacia. §. restat. in princ. & Iacob. de Aret. in d. l. si quis id quod. pro qua rũ opinionum cõciliatione Marian. Soci. in titu. de dilatio. art. 23. nu. 15. aliquas distinctiones ponit, quas hîc non repetemus cum non sit materia nostra. omnino tamen videndum illum relinquo, vbi copiosè tradit quinam pœnâ prædictâ teneatur, & sub num.

num. 16. qui veniant à tali pœna excusandi.

27 Septimò † quod edictum debet affigi publicè. Primò in foribus maioris Ecclesiæ, vt in Clement. 1. de iudic: quanto autem tempore affixum stare debeat non repetitur iure expressum, vt in l. 1. ff. de iure deliber. & facit. c. cupientes. §. 1. respons. &c. c. in fin. de electio. lib. 6. vnde relinquitur arbitrio iudicis, vt tradit Bart. in extrauag. ad reprimendum. in verb. publicè. Maranta de ordine iudiciorũ p. 6. in ver. rectè concipiatur citatio. nu. 96. & Marian. Socin. in tit. de dilatio. art. 23. num. 1 t. sufficit tamen quod in actis appareat scriptum, quod edictũ fuit publicè affixum in tali loco, neq; est necesse quod scribatur quãto tempore steterit affixum, quia ex quo semel fuit affixum, præsumitur durare affixum cum eius ablatio, vel corruptio sit delictum, vt superiùs in sexto præsupposito dixi: bona tamen esset cautela, si quis fecerit de hoc fieri scripturam, secundum Bart. in d. extrauag. in d. vers. publicè.

28 Quoad † octauũ dicẽdum est, quòd cum citatio per edicta actus iurisdictionis cõtentiosæ sit, vt docet Ioan. de Imol. in c. nouit. colum. 2. versic. si autem legatus. de officio legati. ad ordinarios, & delegatos à principe spectabit hoc facere, non tamen ad alios, vt per text. in authent. qui semel. C. quomodo & quando iudex. l. sancimus. C. de iudic. c. pastoralis. & c. gratum. de offic. delegat. & in authen. de litigiosis. §. hominum. collatio. 8. DD. in d. l. sancimus. Bart. in extrauag. ad reprimẽdum. vers. per edictum. nu. 1. Angel. in l. ad peremptorium. ff. de iudic. & Marian. Socin. qui latè hanc quæstionem disputat in tit. de dilatio. art. 4. num. 11. vbi multas refert Doctorum opiniones, sed de iure Canonico non potest fieri, nisi de speciali commissione Papæ: vt in Clement. 1. de iudicijs, & ibi gloss. in ver. ex certa scientia. vt tradit Bart. vbi sup. in extrau. ad reprimendum. in verb. per edictum. num. 2. Marant. part. 6. in verb. rectè concipiatur citatio. num. 8. vbi ait, quod talis citatio per edictum, non fit nisi in casu necessitatis, scilicet, quando alio modo quis citari non potest, putà, propter eius absentiam, vel quando citantur personæ incertæ seu quãdo nescitur, quis specialiter sit citandus. Tunc, enim valet etiam generalis citatio per edicta: arg. tex. in authen. omnes creditores. C. si minor. ab hæred. se abstine. Abb. in c. fin. nu. 5. qui matrim. accusare poss. Cardin. cons. 134. Oldr. cons. 3. Fuluius Pacianus in tractatu de probation. lib. 2. capit. 48. num. 37. Abb. in c. causam. num. 12. de dolo & contum. Marian. Socin. de citatione. num. 22. art. 17. quæ citatio vt sup. dixi, secundum Bart. in extrauag. ad reprimendum. in d. verb. per edictum. non potest fieri nisi per ordinarium, vel delegatum à principe, nõ autem per inferiorem. tex. in authen. qui semel. C. quomodo, & quando iud. & in. §. omne. in auth. de litig. Ergo rectè citare possunt Inquisitores per edicta, cùm sint delegati, & Pontificis & Regis. c. per hoc. c. ne aliqui. de hæretic. li. 6. & per ea quæ dixi suprà in quæst. 3. titu. de delegata Inquisitorum potestate, & tradit gloss. in verb. specialiter. d. Clement. 1. de iudicijs. & Bossius in titu. de crim. læsæ Maiest. sub nu. 110. vbi ait, quòd Papa potest immediatè citare, vel eius delegatus, etiam in terris Imperij. allegatur Areti. in cons. 118. col. 2. & Bart. vbi suprà. possunt etenim Inquisitores contra hæreticos, ac de hæresi suspectos etiam incertos procedere, eos per edicta publica citando, vt in specie tradit Instruct. Hispalens. c. 19.

c.19.& c.64. in nouis.opus iudiciale Inquisit. in tit.de hæret.q.2.pag.399. glos.in sum.3.q.9.Dominic.& DD.in c.vt commissi.de hær. lib.6. Simanc. de Cathol.institu. titu.2.nu.6.& 7. & Conrad.Brun.de hæret.lib.4. cap.11. Et latè exagitat materiam istam de citatione per edicta Felin. in c.quoniam frequenter.num.14. cum seqq. vt lite non contest. vbi sub num. 16. tradit practicam dictæ Clem.1.de iudicijs,& Abb. in. c. proposuisti. nu.9. de foro compet. & in. c. gratum. de officio legat.quādo autem, & in quibus casibus permittatur talis citatio per edictum, & quādo valeat diffusè tradit Sebast.Vanti.in tractat.de nullita. tit. de nullitatibus ex defectu citationis.n.120. vsq; ad 143. & Tiber. Decian. in tract. criminal.tom. 1.lib. 2.capit.29.de prætorum edictis.

29 Nono & vltimo,† an scilicet Inquisitores possint huiusmodi edicta cōstituere,& promulgare contra hæreticos,aut de hæresi suspectos? primò, pars negatiua ex multiplici capite

30 probatur:† tum quia causæ fidei vt maiores, & grauiores reseruatæ sunt Summo Pontifici, tum etiam quia ad illum spectat illas illucidare, ad eumque vt præcipuum in Ecclesia Dei deferri debent,vt docet gloss.in c.consultationi. verb. dispensatione. de apostat.c.cum quo ad translationem, & ibi gloss. in verbo reseruata. de offic. legat. quæstio etenim fidei Summo Pontifici reseruata est. text.in. cap.quoties 24. quæst. 1. Archiepiscopus Florent.in summ. part. 3.titu.22.cap.7.& 63. Cardinal.sancti Sixti in.cap.hæc est.17.distinct.& 89. Specul.titu.de legat. §. nunc videndum.gloss.in.c.miror.50.distinct. l. 5. titu.5.vbi assignat triginta casus reseruatos Summo Pontifici, inter quos iste hæresis præfigitur. Hac igitur ratione videtur dicendum, quòd non possint Inquisitores constituere,& promulgare edicta fidei,id quoque profitetur Innocentius III. Papa: & habetur in.cap.maiores.de baptism.cuius hæc sunt verba: [Maiores Ecclesiæ causas præsertim articulos fidei contingentes ad Petri sedem referendas intelligit, qui eum quærente Domino quem discipuli dicerent ipsum esse respondisse notabat, tu es Christus Filius Dei, & pro eo Dominum exorasse ne deficiat fides eius,] hæc ibi. tradit etiam sing.plura Alphons. de Castr. lib.1.de iust.hęr.punit.c.5.vbi setiò loquitur.

31 Præterea † B.Hieronymus in Epistola ad Damasum Papam, vt habetur in.cap.hæc est.24.quæst.1. inquit: [Hæc est fides Papa beatissime quā in Catholica didicimus Ecclesia, quamque semper tenemus, in qua si minus peritè ac parum cautè fortè aliquid positum est, emendari cupimus à te, qui Petri sedem & fidem tenes.Si autem hæc nostra confessio Apostolatus tui iudicio comprobatur: quicunque me culpare voluerit,se imperitum,vel maleuolum,aut etiam non Catholicum, sed hæreticum comprobabit,]hæc ibi. Ex quo text.notare licet quod qui protestatur se nunquàm animū habere committendi hæresim,se liberat,licet postea in aliquam incidat. Alphons. de Castr.de iust.hæret.punit.lib. 1. c.11. & est text. singularis in c.2. in fin. de sum.Trinit.& fid.Cathol. Simanc. de Cathol.institut. titu.55.nume. 4. vbi per tot.tit. latè tractat quando, & in quibus casibus, & quibus talis protestatio prosit. Eymeric.in 1. p. Direct. q.52.num.12.& 13.Rojas de hæretic. part.1.num. 62. Locatus in opere iudiciali in verb.credibilia.nu.6.vers. si autem. Nonnulla quoque tradit Bar. in Rubr.de sum.Trinit.& fid. Catho. & in l.non solùm.§.morte.num.14.ff. de

de oper.nou.nunt.quę ibi sequuntur communit.omn.DD.Felin.in. c.cum M. de constitut.num. 27. Decius nu. 17.& Ripa.nu.67.

32 Rursus† Innocentius primus scribens ad Mileuitanum Concilium, vt habetur in c.quoties.24.q.1.hæc protulit verba:[Quoties ratio fidei ventilatur,arbitror omnes fratres,& coepiscopos nostros,nõ nisi ad Petrũ,id est, sui nominis & honoris autoritatem referre debere: veluti nunc retulit, vestra dilectio,quod per totum mũdũ possit. Ecclesijs omnibus prodesse,]hæc ibi:quod etiã tradit Alphons. de Castr. lib.1.de iusta hæreticorum punitione.c.4.& 5.B.Antoninus in 3. part.sum.tit.23.c.2.§.3.& cap. 3. cum seqq.& Turre-cremata in sum.Ecclesiastica lib.2.cap.107. vbi dilucidè & lib.3.c. 51. cum seqq. Villadiego de hæret.q.7.vol.2. & Alberrin. in Rub. de hæret.in 6.q.13.

33 Quinimò † nec prouincialia Concilia,neq; Patriarchæ, neq; primates, nec Episcopi possunt ad libitũ decidere causas fidei,sed solùm ad vicarium Christi & ad Concilia vniuersalia, quibus hæc potestas cõmissa est,pertinet determinatio, sed in edicto fidei multi casus continentur; qui de nouo declarantur pertinere ad sanctum Officium.Et sic videntur causę hæ ad fidem pertinere. Ergo videtur quòd nõ potuerint autores illius edicti tot casus nouos adiungere neque aliquid addere, sed esse recurrẽdum ad sedem Apostolicam, ex iuribus superiùs allegatis.

34 Prætereà† facit illud iuris axioma: illius est interpretari, cuius est condere.text.in c. quoniam constitutio. de cõstitutio.c.inter alia.§. vt igitur. de sentent.excõmunicat.c.clericum. §.ex ijs omnibus.11.q.1.l. 1.& vlt.vbi Bart.nu.2.C. de legibus. c. cum venissent.de iudic.& Ias.cons. 20. vol.1. sed tam circa editionem dicti edicti quam circa stylum,& formam procedendi sancti Officij in Regnis Hispaniarum, multa reperiuntur ordinata circa declarationem iuris communis, per edictum supremum sanctę generalis Inquisitionis Senatum. Ergo videtur quod per sedem Apostolicam (cuius est condere Canones, & ius) debent fieri & publicari edicta.

35 Contraria† verò sententia proculdubio verior est; & obtinere debet. Possunt enim Inquisitores statuta & edicta fidei constituere & publicare, tum quia iuri communi consonũ est. c.vt cõmissi.de hær.§. cõuocandi.lib. 6.& ibi DD. & cauetur primis Instr.

36 Hispalen.c.3.†Tum etiam quia Summus Põtifex in hoc fidei negotio tribuit Inquisitoribus eandem potestatẽ & iurisdictionem quã ipse habet, cuius sunt delegati. vt probatur in c. per hoc. & ibi Dominic.in princ. de hæret.in 6.& tenet gloss.in Clem.nolentes verbo ipsorum.de hæret. in c. ne aliqui.eod. titu. in 6. & ibi Ioann. Andr.& Geminian. Perusinus & alij. Dec.cons.137.nu.3.vers. 2. principaliter respondetur Federic. de Senis. cons.145.Eymericus in 3.p.Director. q.4.& ibid.Francisc.Pegna commen. 53.Abb.in c.causam matrimonij.nu. 7.de offi. delegat.Decia. in tract. crimin.part.1.lib.5.titu.de Inquisitorib. n.2. 7.& 10.Simanc.de Catholicis Institutionib.ti.34.nu.13. Rojas singul. 27.num.3.44.& 97. Locatus verb.Inquisitor.nu. 5. & Bernard. Comensis in Lucerna Inquisitorum,in verb.Inquisitor.§.16.& hanc dicit cõmunem opinionem.Alciat.in Rub.de offi.ordin.nu.19.& alij plures, quos consultò omitto, † & cõfirmatur quamplu-

37 rimis diplomatibus Clementis IIII. Innoc.IX.Bonifa.IX. Sixti IIII.Innocen.VIII. Alex.VI.Leonis X.Adria.& Paul.III.Pij V.Greg. XIII. Sixti V. & Cle-

Clem.VIII. supra relatis, sed ipse potest condere statuta & edicta constituere, ac publicare, ergo & ipsi Inquisitores. Primum patet ex se, cum de legati sint Apostolici. d. c. ne aliqui. c. per hoc. de hæret. lib. 6. Secundum ex supradictis, & probatur etiam ex. c. omnes 22. dist. vbi Petro æternæ vitæ clauigero terreni simul, & cælestis Imperij iura commisit: c. tibi Domino 63. dist. & c. alios. c. nos sanctorum. 15.
38 q. 6. sed cũ Summus Pontif.† qui habet plenitudinem potestatis Inquisitoribus vices suas committat, & potestatem inquirendi contra hæreticos, omnia gerunt Inquisitores eiusdem Pontificis autoritate: vulgare enim iuris axioma est, omnia nostra facere quibus autoritatem nostram impertimur, ex decisione tex. in c. potest &. c. qui facit per alium. de reg. iuris in 6. l. quod iussu alterius. ff. de reg. iuris & Rub. ff. de autorit. tutorum & curatorum: & argu. Can. qui peccat. 23. q. 4. Imola in c. literas. nu. 16. de concess. Præbend. Igitur sicut delegans in causis fidei potest edicta constituere, ita etiam & ipsi delegati illa constituere & proponere, ac etiã interpretari poterunt: illius enim est interpretari cuius est cõdere. c. quoniam constitutio. de constitu. c. inter alia §. vt igitur. de sent. excommunic. c. clericum. §. ex his omnibus. 11. q. 1. c. cum venissent. de iudicijs. l. 1. & vlt. vbi Bart. num. 12. C. de legib. & Iaf. in cons. 20. volum. 1.

39 Secundò probatur,† quia quando iurisdictio in causis fidei delegata fuit Inquisitoribus, ea etiam omnia demandata & concessa fuerunt, sine quibus iurisdictio explicari non poterat. c. præterea. de officio delegat. l. 2. ff. de iurisdict. omn. iudic. l. ad rem mobilem. &. l. ad legatum. ff. de procurat. & totum officiũ iurisdicendi transit. l. 1. §. hæc autem. ff. de suspecto tutore. Ægidius Bellamera in repet. c. Roman. de foro compet. Federic. de Senis, cons. 163. incip. [Super reuocatione.] Sed Inquisitio Generalis non potest fieri nisi præcedente edicto, vt 4. notab. in princi. huius tituli probatur & 1. Instruct. Hispal. c. 1. 3. & 7. Ergo Inquisitores edicta publica constituere, & publicare poterunt.

Ex dictis facile est respondere vnico verbo ad omnia argumenta quæ
40 pro parte contraria adducta sunt,† siquidem omnia illa tantum probant quæstiones grauiores quæ circa fidẽ se offerunt, & offerre possunt, tãtum ad Concilium Generale legitimè cõgregatum, & ad Sũmum Pontificem pertinere, illas decidere, & determinare: quod nos libenter concedimus,
41 † Iudicare tamen de hæreticis & illos punire, id ad Inquisitores fidei etiam pertinet, qui cum delegati sint Summi Pontificis in causis fidei eandem potestatem ab eo quam habet conse-
42 cuti sunt,† vt enim docet Alphonsus à Castr. lib. 1. de iust. hæret. punit. c. 5. aliud est hæreticos iudicare, & punire posse, aliud verò de hæresi seu propositione de qua dubitatur inter viros Doctos & Catholicos, an hæretica sit vel non sententiam ferre. Hæc enim duo multum differunt: omnis namq; qui de hæresi iudicare potest vel propositionẽ dubiam hæreticam aut Catholicam facere, hæreticũ iudicare, & punire potest. Et hic est tantum Papa vel Concilium Generale legitimè congregatum. Non tamen è contra, omnis qui iudicat & punit hæreticum, potest propositionem dubiam inter Catholicos doctos, & graues hæreticam facere, aut de fide. Primum Inquisitores facere possunt, imò de facto faciunt: secundum verò solùm spectat ad sedem Apostolicam: ex quo nihil contra nostram sententiam infertur, quin potius omnia aduersa prædictâ distinctione remanent resoluta.

Forma

Forma edicti fidei.

43
Os Inquisitores † hæreticę priuatis & Apostasiæ, autoritate Apostolicâ quâ fungimur, nobis hac in parte specialiter delegatâ in N. vel. N. diœcesibus, &c. vniuersis & singulis tam clericis quàm laicis, tam regularibus quàm sæcularibus, cuiuscumque status, conditionis, qualitatis, gradus, ordinis, religionis, dignitatis, aut præeminentiæ existant, exemptis aut non exemptis, singulis & quibusuis vestrûm, ad quorum notitiam quomodolibet hoc nostro generali edicto contentum peruenerit, salutem in Domino nostro Iesu Christo, qui est vera salus, & nostris mandatis, quæ veriùs dicta Apostolica sunt, firmam obediētiam, summissionem, & obseruātiam. Notum facimus, quod Licentiatus vel Doctor. N. Promotor, & Aduocatus Fiscalis huius sancti Officij coram nobis comparuit, & exposuit, iam pridem nobis exploratum esse, atq; cōstare multis in locis huius districtus & territorij, non fuisse celebratam visitationem neque Inquisitionem generalem, quamobrem ad nostram cognitionem & notitiā minimè peruenisse multa delicta cōmissa & perpetrata cōtra nostram sacrosanctam fidem Catholicam, quæ puniri ac castigari æquū ac valdè consentaneum erat: eò quòd inde grandis contra Deum offensa, graueq; damnum ac præiudicium contra religionē Christianam consequebatur. Quibus de causis iussimus atque statuimus prædictam Inquisitionem; & visitationem generalem fieri & executioni demandari, eoq; fecimus, & promulgari legique curauimus edicta publica, castigari designantes omnes qui sceleribus illis & criminibus obnoxij deprehenderentur; vt inde magis in dies efflorescat, & in altum feratur, Catholica nostra fides, in sui maius incrementum. Annuentes igitur illius æquissimę petitioni, instantiq; postulationi, vt par est audientes, ac summo remedio cupiētes in illis vti quæ ad Dei, & Domini nostri honorem spectant, iussimus atq; mandauimus præsens mandatum ac publicum & generale edictum dari, & promulgari apud vos omnes singulos & vnumquemq; vestrū eadem iam dicta causa & ratione, vt si dignoueritis, intellexeritis, videritis, aut præuia cognitione scieritis, aliquem vel aliquam personam viuam vel præsentem vel absentē, aut iam defunctam finxisse, promulgasse, dixisse aut ore protulisse aliquam, vel aliquas opiniones aut verba hæretica, suspecta, erronea, temeraria, malèsonantia, scandalum redolentia, aut aliquam hæreticam blasphemiam contra Deum, & eius sanctam Fidem Catholicam, & contra id quod amplectitur, docet, prædicat & tenet nostra sancta mater Ecclesia Romana, nobis declaretis, dicatis, & manifestetis.

Ac primū si scitis aut auditu accepistis quod aliqui, vel aliquæ personę custodierint, ac obseruauerint aliquod Sabbatum, iuxta ritus cæremonias ac obseruantiam legis Moysi; & eisdem diebus mundam & recētem subuculam induerint, & alias vestes, & vestimenta meliora honestiora & festiua: & mensæ mappas mūdas apposuerint, & lectis linteamina mūda ob honorē dicti Sabbati, aut ignem nec cōflauerint, nec accenderint, & ab omni alio opere iisdem Sabbatis abstinuerint, eaq; celebrare inceperint à vespere diei Veneris, aut carnes purgauerint, aut seuū ab ijs quæ

erant

erāt comesturi extraxerint, siue auulserint eam aquā immergētes ad sanguinem sugēdum & exprimendum vel ab ouis, aut arietis alteriusue cuiuslibet animalis crure vel femore neruū seu glandulā absciderint; aut animalia mactauerint ea trāsfodiēdo & quasi aliquo murmure proferēdo, certa ac determinata verba experiēdo primū cultellū in vngue an sit acutus, vel curtatus, vel hebes sanguine deinde humum operiendo, aut carnes comederint in Quadragesima alijsq; diebus à sancta Matre Ecclesiā prohibitis nullā vrgēte nec exigente necessitate, pro certo habentes & credētes posse illis licitè vesci, & absque peccato, aut ieiunauerint ieiunium maius, & solenne quod dicunt remissionis & indulgentiæ, incedentes eodem die excalceiati & nudis pedibus, aut orauerint Iudæorum ritu, & nocte petierint veniam vnus ab alio, vel patres filiorū Capitibus manus imposuerint nullis prolatis verbis, nec benedictione aliquâ impertitâ, aut dicentes: [A Deo & nobis sitis benedicti vti disponit lex Moysis & ex eius traditione.

Aut celebrauerint ieiunium Reginæ Esther: aut ieiunium quod vocāt vulgò [Ramadan] amissionis, & perditionis terræ & domus sanctæ, aut alia Iudæorum ieiunia intra hebdomadam veluti die Lunæ aut Iouis à cibo abstinere donec vespere stellæ illuceant, & illis noctib. abstinendo à carnibus, & die proximè præcedenti mundantes se ipsos ad dicta ieiunia celebranda, abscindentes vngues & capillorum extremitates, ea omnia asseruantes, vel comburentes, recitantes Iudaicas orationes attollentes, & dimittentes caput, verso vultu ad parietem, & ante omnia lauerint manus aquâ aut terrâ, induentes se vestibus sacci staminei, textis, vel lineis certis, quæ de quibusdam funiculis vel ligulis corio confectis, & in certos nodos colligatis ad cinguli caput dependentia.

Aut celebrauerint Pascha panis azymi, incipientes cibum eiusmodi à lactucis, appio, vel alijs herbis viridibus, & oleribus, aut obseruauerint Pascha scenopegian, id est, tabernaculorum, apponentes virides ramos aut tapetes aulicos comedentes, & recipientes compotationes suas siue collationes, ad quas ipsi se inuicem vocauerint. Aut Pascha candelarum incendentes cādelas gradatim & sigillatim donec ad decimam vsq; perueniatur, ac postea eas extinguētes, & recitantes orationes Iudaicas talibus diebus. Aut si benedixerint mensæ more Iudæorum bibētes vinum domi confectum, & celebrauerint vt ipsi vocant [Baraha] accipientes poculum, vel vas vini manu altera, & proferētes super illud quædam verba, vnde singulis accumbentibus vini haustum porrigāt. Aut si comederint carnes manibus Iudæorū mortuam & occisam, aut eorum mensæ assederint, aut eorum cibos gustauerint, aut recitauerint Psalmos Dauidicos sine [Gloria Patri,] aut si expectauerint Messiam in lege promissum, aut dixerint Messiam in lege promissum nondū venisse, sed venturū, seq; eum adhuc expectare vt eos à seruitute eximat, in qua se dicunt constitutos, eosq; ducat in terram Promissionis, aut si quæpiā mulier post partum quadraginta diebus ingressum templi distulerit ritu legis Moysaicæ eiusq; cæremoniā purificetur. Aut si infantes circūciderint denuo natos, & eis nomina Iudaica imposuerint, sic eos nuncupantes. Aut si raserint, vel radi fecerint chrisma, aut partes recenter baptizatorū, in quibus oleo & chrismate inuncti fuerūt. aut septimâ nocte à natiuitate infantis apposuerint peluim plenam aquâ immitēres

in eam

illi eam aurum, argentum, gemmas, triticum, hordeum, & similia, vt prædicta aquâ lauēt natum infantē certa verba dicendo, aut filios fatis cōmendauerint, aut veneficis & magicis. Aut si aliqui matrimonium more Iudaico contraxerint: aut si celebrauerint [Ruaia] quando se itineri committunt. Aut si gestauerint nomina Iudaica: aut si quo tēpore pinsunt fermentum à fermentato illud extraxerint, & igni in modum & normam sacrificij tradiderint. Aut cùm quispiā moribundus ad exhalandū spiritum ad parietē vertatur, & mortuum tepidā aquā lauerint, radendo pilos sub alas, & reliquas corporis partes pilosas, & inuoluēdo cadauer linteis nouis femoralibus, & subuculā plicatā chlamyde desuper iniectā, sternentes sub caput puluinar, & terrā nouā aut virginem aut ori monetā, margaritā vel aliud quidpiam admouendo. Aut abluerint aqua ædes defuncti, ex amphoris & dolijs domus, & alias ædes vicinorum cæremoniā Iudaica humi comedendo retro fores piscem & oliuas non carnes ob luctum defuncti, non egrediendo limina domus per annū integrū, ex obseruatione dictæ legis: aut si eos inhumauerint terrā nouā & virgine, aut in cœmeterio Iudæorū: aut si aliqui redierint & conuersi fuerint ad Iudaismum: Aut si aliquis dixerit legem Moysis æquè esse sanctam ac illam quæ à D.N. Redemptore Iesu Christo est instituta.

Aut si scitis vel auditu accepistis aliquos vel aliquas dixisse, & affirmasse sectam Mahumeti esse bonam, & nullam aliam esse quā possit quis in cælum introire, ac in paradisum ascēdere: Et Iesum Christum non esse Deum sed prophetam, neque natum ex Maria Virgine D. nostrâ, Virgine ante partū, in partu, & post partū, aut fecisse aliquos ritus & cęremonias sectæ Mahumetanæ cū intētione eam obseruandi & custodiēdi, verbi gratiâ: si diebus Veneris tanquam festis feriatis, carnes comederint aut alijs diebus prohibitis à S. matre Ecclesia, asserentes nō esse peccatū, induentes se dictis diebus Veneris subuculis recentibus, & mundis, & alijs vestibus & indumētis festorū, aut occiderint aues, aut pecora decollauerint, aut aliud quidpiā cultello transfodiēdo, epiglotide capiti relictâ verso vultu ad Alquibla, id est, versus Orientē dicendo: [Vizmila,] vinciēdo pedes pecorum, aut abstineant à comestione auiū non decollatarum manibus mulierum, nec velint ipsæ mulieres eas decollare, eò quòd ipsis sit prohibitū in Mahumeti secta: aut si filios circūciderint, imponēdo eis nomina eiusdē sectæ: & Maurorū ac Saracenorū nominibus eos appellauerint, quod sic eos nūcupantes, aut quòd Agarenorū nominibus se vocari fecerint, vel cum ijs nominibus cōpellentur lætitiæ signū ediderint; aut dixerint non esse alios cælites præter Deū, & Mahumetū suum nūcium & legatū: aut iurauerint per [Alquibla,] aut [Alayminzula] quasi dicant per omnia iuramenta, aut celebrauerint ieiunium Ramadā, eius obseruando Pascha, & eodem die eleemosynam largiendo pauperibus, & abstinendo ab omni cibo & potu à mane vsq; ad vesperā ortâ iam stella, ac tunc carnibus aut alijs cibis indulgētes, aut celebrauērint [Zohor] surgētes ante Aurorā, & antequā illucescat cibo se ingurgitātes, & deinde os colluētes & ad lectū redeūtes: aut celebrauerint [Guadoc] lauando brachia à iūctura manuū ad cubitū, vsq; genas, os, nares, aures, tibias, & pudēda, aut his cōpletis celebrauerint [Zala,] verrentes faciē versus [Alquibla] constituti super stratū Spartanum, aut tapetem, erigendo, & sub-

& submittēdo ceruicem pronuntiant docerta ac determinata verba Arabica, & recitando orationem, quam vocāt [Allanda lu ley, & colhua & guohat] & similes orationes Arabicas, nec carnibus porcinis vescantur, nec vinum bibant ob regulam & obseruantiam sectę Saracenorum: aut celebrauerint Pascha agni, vel arietis eumq; occiderint, facientes & celebrantes prius [Guadoc.] Aut si aliqui matrimoniū contraxerint ritu Mahumetico, & cantauerint cantus Arabicos Maurorum, aut celebrauerint [Zambras] aut Leleylas musicis instrumentis prohibitis & vetitis, obseruando quinq; præcepta & mandata Mahumeti.

Aut si quis appenderit sibi aut filijs, aut alijs personis [Liācas] id est, alterā manum in memoriā quinq; pręceptorum, aut lauerint defunctos, sepelierint cadauer inuolutum linteo nouo, ipsum inhumādo terrā nouā purā vel virgineā in sepulchris concauis componendo ea in latus, apponendo lapidem capiti, imponentes sepulchris ramos virides, mel, lac, aliosq; cibos, aut inclamauerint, & inuocauerint Mahumetum in omnibus suis euentibus & actionibus, dicendo esse prophetā nūtium Dei, & primum dei templum fuisse in Mecca, vbi credunt sepultū esse Mahumetum: aut dixerint, quòd non receperunt baptismum cum intētione & fide S. Matris Ecclesiæ Cathol. Aut dixerint patres suos qui in Mahumeti vel Iudæorū secta, vitā finierūt, Saracenū & Iudæū vtrūnq; suæ sectæ tenacē, saluari. Aut si aliquis ad Turcas vel infideles trāsfugerit, fidēq; Cathol. denegauerit, & ab ea recessserit, aut ad alias partes & loca extra hæc regna ad profitendā sectā Iudaicam aut Mahumeticam, aut quod fecerint, tenuerint, vel dixerint alios ritus vel ceremonias Saracenorum.

Aut si scitis vel auditu accepistis aliquos vel aliquas dixisse, tenuisse, aut credidisse, falsam ac damnatam sectam Martini Lutheri eiusq; sequaciū esse veram, sanctam, & approbatam. Aut crediderint, vel approbauerint reliquas eius opiniones, asserendo nō esse necessariò faciendam confessionem sacerdoti, sufficereque soli Deo confiteri, nec Pontificem summum aut sacerdotes habere potestatē absoluendi peccata, & in hostia nō contineri verè corpus Domini nostri Iesu Christi, nec esse inuocandos sanctos, tollendas esse imagines è tēplis, non esse purgatorium, non orandum pro mortuis nō esse necessaria bona opera, solam Fidem cum baptismo sufficere ad salutē, & quemcumque posse confessionē alterius audire, & communionē porrigere sub vtraq; specie panis & vini, & Papā non habere potestatē conferendi indulgentias, gratias, indulta, & Bullas: clericos, religiosos, ac monachos, & moniales posse matrimonia contrahere: aut dixerint religiosos, monachos ac monasteria, & religionis cęremonias tolli debere: aut dixerint Deum non instituisse religiones: & statum connubialem esse perfectiorem statu religioso clericali, aut monachali, & nullos esse dies festos præter Dominicos, nec esse crimen vesci carnibus diebus Veneris, vigilijs & Quadragesimali tempore, quia esus carniū non sit interdictus, & restrictus ad certos dies: aut tenuerint aut crediderint aliquā, vel aliquas opiniones d. Martini Lutheri aut eius sectatorum, aut transfugerint ad alias prouincias ad profitendum Lutheranismū. Aut si sciatis vel auditu accepistis aliquem aut aliquas personas viuas, aut defunctas, dixisse aut affirmasse probatam esse sectam Illuminatorum, aut Relictorum: specialiter orationem mētalem esse præcepti diuini, & eā adimpleri

pleri omnia alia, & orationem esse sacramentũ, sub accidẽtibus, & orationẽ mentalẽ ingentis esse ponderis & valoris, & orationem vocalem exigui momenti: seruos Dei non esse distrahendos exercitijs corporalibus, nec esse obediendũ prælato, patri aut superiori, si quæ imperent, quæ à contẽplatione & oratione mentali auocẽt, aut verbis detraxerint sacramento matrimonij, nec quẽquam virtutis secretum adipisci, nisi fuerit discipulus magistrorũ docentium prædictã peruersam doctrinã: Et neminem salutẽ consequi posse, qui ab eiusmodi magistris nõ fuerit edoctus, & generaliter eis confessus: & secretos ac intimos quosdã ardores, tremores, syncopas, spasmos, & animi deliquia, quæ patiuntur, indicia esse amoris vehementis erga Deum, & inde conspici certò eos esse in gratia & habere in se Spiritũ sanctũ, & sic eos perfectos alijs adminiculis nõ indigere, nec debere adstringi ad actus studiosos: & quãdo pertingunt ad præfixũ quendam terminũ perfectionis, essentiam diuinã & mysteria Trinitatis posse in hac vita conspici, & de facto videri, & Spiritũ sanctum immediatè regere eos, qui sic viuunt, & ad quidpiam agendũ vel non agendum solum esse sequendum interiorem motum & inspirationem Spiritus sancti: dum sacrosancta hostia in Missæ sacrificio conspicienda proponitur, ritu & cæremoniã necessariã in eius eleuatione oculos esse claudendos: aut quod aliquæ personæ dixerint & firmauerint vbi ad certum, & diffinitum perfectionis punctum peruentũ est, crimen cõmittere si quis sanctorũ imagines intueatur, cõcionibus intersit, & pijs colloquijs: alijsq; exercitijs eiusdem sectæ & absurdæ doctrinæ.

Aut si scitis vel auditu accepistis alias hæreses, speciatim: has non esse Paradisum nec cælestem gloriã pro bonis, nec infernũ pro malis: sed animam cum corpore simul interire: aut alias blasphemias hæreticas, vt sunt: non credo, discredo, diffido, abnego Deum D. nostrum, virginalẽ puritatẽ Virginis Mariæ D. nostræ, sanctos & sanctas cælestes. Aut habeant, aut habuerint dæmones familiares, eos inuocando, & circulos fecerint eos interrogando de aliquibus rebus, & responsum eorum expectando: aut sortilegi, sortilegæúe fuerint: aut pactum tacitũ, vel expressum, cum dæmone inierint, miscendo in eius confirmationem sacra prophanis, tribuendo creaturæ quod solius creatoris est peculiare: aut quòd aliquis cùm esset clericus, aut in sacris constitutus, aut religiosus professus nuptias contraxerit, aut quòd quis cùm non esset sacerdotali charactere insignitus Missam dixerit, aut celebrauerit, aut aliquod sacramentum nostrę sanctæ matris Ecclesiæ administrauerit: aut quòd aliquis confessarius, vel aliqui cõfessarij sacerdotes, vel religiosi, vel sæculares cuiuscumq; status, aut dignitatis fuerint, in ipso confessionis actu, aut proximè circa eam filias pœnitentiæ pellexerint, prouocãdo vel inducendo eas factis aut verbis ad actus turpes carnales & impudicos: aut si alia quæuis persona secundas, vel plures nuptias contraxerit viuentibus priore vel marito vel vxore: aut quòd aliquis dixerit aut asseruerit simplicem fornicationẽ, vsurã, aut lucrũ excessiuum aut periurium non esse peccata mortalia: aut meliùs esse viuere in cõcubinatu, quàm in legitimo coniugio: aut imagines sanctorum & cruces probris & vituperijs affecerint: aut quòd aliquis, vel aliqua fidei catholicæ articulos non crediderit, aut aliquem illorum in dubium reuocauerit, aut per annum in-

regrum aut diutiùs in excōmunicatione insorduerit, & perstiterit, aut censuras sanctæ Matris Ecclesiæ parui pēderit dicendo aut faciendo aliquid contra illas.

Aut si scitis vel auditu accepistis aliquem aut aliquos vel aliquas sub prætextu scientiæ Astrologiæ, & conspectus vel aspectus stellarum, aut per lineamenta aut indicia manuum, aut alia eiusmodi sciētiā aut facultate vel aliā viā respondere & annunciare futura pendentia à libertate & libero arbitrio hominis; aut casus fortuitos qui euenturi sunt, aut præteritas iam res occultas & liberas, dicendo & affirmādo esse artem aliquam, scientiā, aut certos canones ad eiusmodi res cognoscendas: vt super huiusmodi rebus prædictos diuinatores quærant & consulant, cum aliàs falsa, vana, & superstitiosa sit eiusmodi scientia, & vergat in graue dānum & præiudicium religionis & fidei Christianæ.

Item si scitis vel auditu accepistis aliquos vel aliquas habuisse aut habere libros sectę & opinionis Martini Lutheri aut aliorum hæreticorū, aut Alcoranum Mahumeti, aliosq; libros eiusdē sectę; aut Biblia Hispano Idiomate: aut alios quosuis libros vel codices reprobatos & prohibitos per censuras catalogos & edicta sancti Officij Inquisitionis: aut aliquos vel aliquas qui nō id adimpleuerint ad quod ipsi tenentur: quiuè omiserint detegere, aperire, & dicere quæ super his sciunt: aut quòd dixerint vel persuaserint alijs personis ne talia denunciarent, & ad Inquisitores deferrent; aut quòd subornauerint vel corruperint testes ad ferēdum testimoniū in eos qui in foro S. Officij deposuerāt: aut quòd aliqui vel aliquæ deposuerint, & dixerint falsum cōtra alios, vel alias ad damnū & infamiā earum: aut quòd fouerint, receptauerint, celauerint, & occultauerint hæreticos, fauorem & auxiliū præstando ad occultādum & seruandū eorum personas, & bona. Aut quòd fuerint impedimēto per se aut per alias interpositas personas liberæ, & rectæ S. Offici j Inquisitionis administrationi, suorūq; ministrationū, & officialium, ac cōmensalium: aut quòd detraxerint vel auelli fecerint habitellos siue Sanbenitos à locis illis in quibus à S. Officio erāt positi; aut alios apposuerint: aut quòd ij qui recōciliati fuerūt, & pœnitētię addicti à S. Inquisitionis Officio, non cōpleuerint incarcerationis definita tēpora aut sibi iniunctas pœnitētias: aut si habitū recōciliationis publicè ferre renuerint: aut quòd aliqui recōciliati aut publicè vel occultè S. Officio pœnitentiæ iugo infixi dixerint aut affirmauerint, falsum esse quod ipsi confessi sint corā S. Officio, tam de se ipsis quàm de alijs. Ipsos id fecisse & dixisse ob incussum timorē, vel alio quouis respectu: aut reuelauerint secretū eis à S. Officio mandatū & cōmendatum: aut quòd aliqui dixerint relaxatos à S. Inquisitionis Officio damnatos esse absq; præuia culpa, aut passos esse tāquam martyres: aut quòd aliqui vel aliquæ reconciliati vel reconciliatæ, vel filij vel nepotes dānatorum propter hæresis crimē, administrauerint, & administrent officia publica & honorifica quæ iure diuino sunt ipsis prohibita, & legibus & pragmaticis horū regnorum, & institutionibus sancti Officij: aut quòd ad sacros ordines promoti fuerint: aut quòd habeant aliquā Ecclesiasticā præbendam vel dignitatem, aut sæcularem, aut eius dignitatis insignia, aut res prohibitas gestauerint, vt sunt arma, sericum, aurum, argētum, hęmatiten, gemmas corallia, pannum exquisitū, aut equū conscenderint, eoq; equestres ince sserint: aut quòd penes notarium vel

scribam,

scribam,aut quemuis alium,sint processus aliqui, actus,denũtiationes,informationes,aut probationes,concernentes delicta hoc edicto contenta?

Tenore igitur præsentium monemus,hortamur,requirimus,& in virtute sanctæ obedientię,& sub pœna excommunicationis latæ sententiæ,trinâ Canonicâ monitione pręmissâ,mãdamus omnibus vobis & singulis, quòd si sciueritis,feceritis, videritis, aut audiueritis aliquem vel aliquam personam,vel personas, perpetrasse, dixisse,tenuisse,aut affirmasse aliqua ex supradictis & declaratis, aut alia (quæcumq; illa sint) cõtra nostram fidẽ Catholicã,& contra illud quod tenet, docet & prædicat nostra sancta mater Ecclesia Cathol.Roma.tam de viuis præsentibus aut absentibus,quã defunctis, nullâ factâ alicui personæ communicatione(quoniam sic expedit & decet) veniatis & compareatis personaliter coram nobis ad declarãdum,& manifestandum,infra sex dies immediatè sequentes à die promulgationis huius nostri edicti, etiam si illius partem aliquam & notitiã quomodolibet habueritis: præuiâ tamen monitione, quã vobis facimus, quod lapso dicto termino nec supradictis parendo,prӕterquam quod dictas censuras & pœnas incurratis, procedemus contra eos qui contumaces & inobedientes & rebelles fuerint reperti, tamquam in personas quæ dolo subticent aut occultant huiusmodi res,& quæ malè de rebus sanctæ fidei Catholicæ, & Ecclesiasticis censuris sentiunt.Et quia absolutio criminis& delicti hæreseos nobis est specialiter reseruata, inhibemus & prohibemus sub pœna prædicta omnibus & quibuscumque confessarijs, clericis vel religiosis, ne absoluant aliquem vel aliquam hoc crimine irretitum vel irretitam, aut culpatam: aut qui vel quæ non dixerit aut manifestauerit sancto Officio quidquid de his resciuerit, aut alios dicere audierit: imò ad nos non remiserit, vt veritate cognitâ,& compertâ mali puniantur,& boni ac fideles Christiani cognoscantur & honore afficiantur, & sancta fides nostra Catholica felici propagatione dilatetur. Et vt supradicta omnia ad omnium notitiam veniant, & nullus eorum ignorantiã sibi prætexere excusationem possit,ea mandamus hodie promulgari.

Diuisio edicti fidei.

SVMMARIVM.

1 *Diuisio cuiuslibet rei magnopere legenti conducit.*
2 *Diuisionis definitio.*
3 *Methodus quot sub se comprehendat.*
4 *Diuisio quibus rebus deseruiat.*
5 *Edictũ in quatuor partes diuiditur,& quid vnaquæque contineat.*
6 *Edicti specifica explicatio.*
7 *Clausula,nos Inquisitores, in edicto fidei quare in plurali numero ponatur.*
8 *Clausula illa[Inquisitores contra hæreticam prauitatem & Apostasiam, &c.] quid contineat.*
9 *Ecclesia Catholica ab initio mundi vsque ad Christum varias persecutiones passa est.*
10 *Ecclesiæ impugnatores non potuerunt nec poterunt euertere illam,imò Dei iudicium patientur.*
11 *Heresis, & Apostasia fidei, derectè aduersantur.*
12 *Inquisitores vigiles & custodes sunt fidei Christianæ.*
13 *Heresi & heretico nihil est detestabilius, ad quod referuntur verba quædam Leonis Papæ notatu digna.*
14 *Heresis plus nocet quã quodlibet aliud peccatum.*
15 *Clausula illa[& insulis coadiacentibus &c.] in edicto fidei quid operetur.*

 16 *Siciliæ*

16 *Siciliæ regnum quas insulas sub se cõtineat subiectas imperio Catholicorum Hispaniæ regum.*

17 *Clausula illa [autoritate Apostolica &c.] in edicto fidei quid significet.*

18 *Clausula illa [autoritate Regia deputati, &c.] in edicto fidei quare apponatur.*

19 *Clausula illa [omnibus & singulis personis, &c.] quid significet.*

20 *Inquisitorum mandata reputantur summi Pontificis.*

21 *Clausula illa [salutem in Domino Iesu Christo,] quid significet.*

22 *Salutatio specialis iniuriam remittit.*

23 *Clausula illa [cuiuscumque status gradus & conditionis, &c.] quid designet, & quid ipsa verba importent & n.25.*

24 *Hæreticos reuelare & Inquisitorib. obedire, omnes generaliter tenentur.*

26 *Dictio [omnis,] vniuersalis est, idemq; significat quod dictio vnusquisque.*

27 *Statutum vel dispositio loquens per dictionem omnes vel similes comprehendit, omnia quæ omnino comprehendi possunt etiam impropriè.*

28 *Dictio [omnis] est adeò vniuersalis, vt vim habeat specialis expressionis, includat omnia quæ dici vel cogitari possunt, eaque quæ non includerentur nihilque intactum deserit.*

29 *Immunitas cuiuslibet exceptionis cessat in crimine hæresis.*

30 *Inquisitores contra quoscumque hæreticos procedere possunt.*

31 *Inquisitores solum in causis fidei cognoscere possunt.*

32 *Clausula illa edicti [exempti vel non exempti] declaratur.*

33 *Reuelare & reuelatio quid sit.*

34 *Denunciationis forma qualis sit.*

35 *Inquisitores ad quid teneantur post denunciationem rei.*

36 *Denuncians non tenetur probare vera esse quæ denunciauit.*

37 *Denunciare renuentes grauiter puniendi sunt.*

38 *Denunciare quis tenetur hæreticum, non obstante iuramento aut promissione.*

39 *Denunciare omittens hæreticos excõmunicationem incurrit.*

40 *Reges & Principes tenenctur coram Inquisitoribus hæreticos denunciare, ad quod adducitur exẽplum illustre Domini nostri Imperatoris Caroli V. ibidem.*

41 *Clausula illa [ibi vos scire &c. [quàm conuenienter apponatur.*

42 *Clausula illa edicti [vos exhortamur per huiusmodi tenorem, &c.] congruenter assignatur.*

43 *Monitio quot modis sumatur.*

44 *Monitio quomodo soleat fieri à iudicibus litigantibus & ad quid.*

VONIAM Diui-
1 sio † cuiuslibet tra-
ctatus plurimũ le-
genti confert : ani-
mum enim eius in-
citat, mentem præ-
parat, ac memoriã
artificiose corroborat, vt habetur in
§.igitur, in vers. easdem. & ibi glo. in
procem. Inst. & in §.sed non vsque. de
legat. & l.1.ff. de doli mal. & met. ex-
2 cept. † Est namq; diuisio totius vni-
uersi in suas species, vel indiuidua de-
ductio, per quam aperimus quid con-
ueniat, quid in controuersia sit, vel per
quam exponimus quibus de rebus di-
cturi sumus per breuem compositio-
nem innumerabilis materiæ, vt do-
cuit Accurs. in. §.1. Inst. de obligat. di-
uidendo vel totum in partes vel ge-
nus in species. vt res cuius est quęstio
facilius atque certius intelligatur,
3 † Expositurus ego edictum fidei illud
in primis (ordine tamẽ Methodico) ge
neraliter diuidere censui : quando
quidem Methodus ipsa demonstra-
tionem, definitionem, resolutionem,
ac diuisionem sub se comprehendit.

De-

Definitio enim sub ea continetur, cum & ipsa medium sit in demonstratione, similiter etiam resolutio cum demonstrationi deseruiat, diuisio quoque ipsa comprehenditur. Quandoquidem definitioni auxiliatur, quæ certè tractatuum in subiecto proposito differentiam arguit.

Congruenter igitur fiet hæc diuisio, 4 † Deseruit etenim ad intelligendum & memoriæ reducendum, tum etiam ad faciliùs respondendum, ad interrogata. Nam docendi ratio partitionibus distributa, generibus distincta, formis notata, denique serie certâ comprehensa, non tantùm lucem intelligendi ea quæ confusione sunt implicata subministrat, & res perceptas memoriæ tenaciter infigit, sed ingenium in cognoscendo acuit, & ad secretiora mysteria aditum facit.

5 Diuiditur autem † hoc edictum in quatuor partes. Prima est ibi in principio. [Nos Inquisitores, &c.] In qua continentur ipsi Inquisitores Apostolici proponentes generale edictũ fidei, quo præcipiunt vt vnusquisque eis reuelet, & denuntiet quæ sciuerit facto aut verbo commissa & perpetrata contra fidem Catholicam.

Secunda pars est ibi. [Si aliquis vestrum, &c.] in hac etiam proponit errores & errantes in lege Moysi contrà fidem Catholicam denunciandos esse.

Tertia pars est ibi. [Si sciunt quòd aliquæ personæ, &c.] Hic ponuntur errores sectæ Mahumetanæ similiter denunciandi.

Quarta pars est ibi. [Si quis scit, &c.] Hic referuntur errores impij ac detestabilis Martini Lutheri & sequacium, cæterorumque hæreticorum huius tempestatis. Inquisitoribus denunciandi.

6 At enim † vt expositio ipsa edicti rectiùs percipiatur, & tota materia eiusdem aperiatur, ad amussim ac minutim vnamquamq; particulam explicabimus, ita vt res per causas, & prima principia cognoscatur: cùm secũdum Philosophũ, nisi ratio vera inquiratur perfectè nequeat articulus intelligi, Bald. in l. 1. nu. 7. ff. de iust. & iur. & in l. si is. numer. 1. ff. de acquir. hæred. & Bar. in l. admonendi. nu. 1. ff. de iureiurand.

In primis etenim † ponitur in edicto hæc clausula. [Nos Inquisitores, &c.] licet vnus tantum sit Inquisitor loquuntur enim in plurali, vt illorum dignitas & autoritas, delegata à sede Apostolica ostendatur: quod vtique obseruatum fuit ab initio institutæ Inquisitionis, rationabili tamen causa hoc inductũ esse probatur: cum ipsi Inquisitores delegati sint Sum. Pontificis, & eius personã representent, vt superiùs satis ostensum est: & not. Abb. in cap. sanè, de offic. delegat. & Campeg. ad Zanch. cap. 8. & probat in cap. per hoc, & c. ne aliqui. de hæret. libr. 6. vbi Ioann. Andr. Gemin. & comm. DD. glos. singul. in Clement. nolentes. in verb. ipsorum commissarijs de hæretic. iure igitur hæc ampla & honorabilis Inquisitorum dignitas decorari debet prædictis verbis, quæ confirmantur ex quodam rescripto Inno. IIII. incipiente. [Orthodoxæ fidei.] circa finem, sic ille: [Si verò nostris in hoc, imò potiùs Apostolicis acquiescere monitis non curauerint, &c.] Et ob id etiam sententiæ, quæ aliàs per ipsosmet legi debebant. iux. cap. fin. § fin. de re iudic. lib. 6. & l. 2. C. de sent. ex breuiculo recitand. & l. 4. tit. 22. par. 3. ob obseruandam eorum autoritatem permittitur eis vt sensim per alios legantur, edictum publicetur, ac per eos recitetur text. in cap. vt commissi, de hæret. lib. 6. in princ. & ibi Ioann. Andr. Domi-

nic. & alij. Ioan. de Rojas de hæretic.
ſing. 94. num. 1. Gemin. in cap. vlt. de
re iudicat. Comenſ. in Lucerna Inqu.
in verbo ſententiá. §. 9. & in verbo
Inquiſitor. §. 28. Simanc. de Catholi.
inſtit. tit. 60. Franc. Pegna in 3. p. Di-
rect. Comment. 40. verſic. & quan-
quam.
8 Secundò † adijcitur illa clauſula,
ibi. [Inquiſitores contra hæreticam
prauitatem & apoſtaſiam, &c.] Con-
gruenter quidé hæc ponuntur verba
cum Inquiſitores], defenſores fidei
ſint; quorũ proprium ac præcipuum
munus eſt eam aduerſus hæreticos,
& ſchiſmaticos; eorumq; defenſores
fautores, & receptatores illibatũ tue-
ri in extrauag. Ioan. 22. c. cũ inter nõ-
nullos. de verb. ſignificat. & ideo In-
quiſitoribus cõmittitur defenſio fidei
Chriſtianæ cap. accuſatus. §. ſanè. & §.
de quæſtionibus c. vt officium. §. de-
nique. de hæretic. lib. 6. Clemen. 1. de
hæretic. cap. vt Inquiſitionis, in princ.
eod. tit. & lib. Albert. in rub. de hęret.
lib. 6. q. 5. num. 6. Ioann. Rojas de hæ-
retic. 1. p. num. 554. & 2. p. nume. 410.
idque etiam eis commiſſum eſt, ne
diabolus & eius miniſtri, qui Eccle-
ſiã expugnare conantur per iniuriã,
quam pluribus hæreſibus eam per-
dant, ſuiſque noceant impijs latrati-
bus.
9 Fides enim † gloriatur in Domino
vt inquit Propheta Dauid Pſalm. 128.
[Sæpè expugnauerunt me à iuuen-
tute mea, etenim nõ potuerũt mihi.]
Vbi oſtendit Propheta Eccleſiam pa-
tienter perſecutiones tuliſſe ab orbe
condito, vſq; ad Chriſtum, & à Chri-
ſto vſque ad iudicium vniuerſale, fuit
namq; impugnata in Abel per Caim,
in Noe per Chaã, in Abrahã per Chal
dæos; in Iſaac per Iſmael, in Iacob
per Eſau, in filijs Iſrael in Ægypto per
Pharaonem, in Dauid per Saulem, in
Populo Dei per Reges Ægypti &
Babylonis, & per Antiochũ in IESV
CHRISTO & Apoſtolis per Iu-
dæos, in martyribus per tyrannos, in
Catholicis Chriſtianis per hæreticos,
& demum tota ipſa Eccleſia per An-
tichriſtum oppugnata nunquã tamẽ
expugnata fuit. † Meritò igitur dixit
10 Propheta. [Sæpè expugnauerunt me,
nõ tamen præualuêre] nam licet pec-
catores perſequantur fideles, & Ec-
cleſiam, illamque euertere conẽtur,
in bonis temporalibus, & corporali-
bus laboribus, eos occidendo & af-
fligendo, non tamen potuerunt oc-
cidere animam, nec funditus Eccle-
ſiam delere; quin ipſi diris æterni to-
nantis fulminibus cõterentur & ex-
ſtinguentur. Sicut enim fuerunt pu-
niti impij & peccatores, impugnan-
tes populum Dei in Lege veteri, ita
punientur impij impugnatores Ec-
cleſiæ Chriſti, ſcilicet Iudæi, tyranni,
hæretici, & Antichriſtus vt copioſè
trad. Iacob. de Valentia in expoſit. d.
11 Pſalm. 128. † Cum igitur hæreſis &
Apoſtaſia fidei Catholicæ directè ad-
uerſentur, iure optimo Inquiſitores,
cum fidei cenſores & Eccleſię defen-
ſores ſint (c. vt Inquiſitionis. in princ.
de hæret. lib. 6. Clement. multorum.
eod tit. Albertin. in rub. de hæret. lib.
6. q. 5. nu. 6. & Rojas de priuileg. Inqu.
num. 410.) inquirunt contra hæreti-
cam prauitatẽ & apoſtaſiam. † Quare
12 meminerint eius quod eis incumbit
officium, vt ſint vigiles, cuſtodes, &
defenſores fidei Chriſtianæ; nõ par-
cant laboribus, inueſtigantes ſi noue-
rint pullulare hæreſes, ſcrutantes, &
inquirentes donec radicitus vna cum
ſemente eos euellãt. Diabolus enim
vigilat circumiens quærẽs quem de-
uoret, ideo Apoſt. 1. Petr. cap. 5. admo-
net eos dicens: [Fratres ſobrij eſtote
& vigilate, quia aduerſarius veſter
diabolus tanquam Leo rugiens cir-
cuit quærens quem deuoret, cui reſi-
ſtire

stite fortes in fide.] Nam dormienti-
bus hominibus dicit Redemptor no-
ster Iesus Christus Matth. 13. [Inimi-
cus homo superseminauit zizaniam,]
quibus confert in cap. licet de uitan
di § 1. de electio. c. notandum. 24. q.
13 3. † Nihil igitur prauius ac detestabi-
lius est hæresi, & hæretico, cum gra-
uius cæteris offendant Deum, hinc
Leo Papa, cuius autoritas habetur in
cap. quid autem. 24. quæst. 3. (inquit)
[Quid autem iniquius est, quàm im-
pia sapere, & sapientibus & Doctori-
bus non credere: sed in hanc insipien-
tiam cadunt, quicumque ad cogno-
scendum veritatem aliquo impediũ-
tur obscuro, non ad Propheticas vo-
ces, non ad Apostolicas literas, non
ad Euangelicas autoritates, sed ad se-
metipsos recurrunt, & ideo magistri
erroris existunt, quia veritatis disci-
puli non fuerunt:] hæc ille sanctissi-
mus Papa. Et probatur ex illo 2. Petr.
2. [Melius esset nõ cognoscere viam
iustitiæ.] & deducitur ex illo loco
Clement. dicentis in Epistola sua ad
Iacobũ, quod primum locum in pœ-
nis habent qui aberrant à Deo, sed
tales sunt hæretici: Id etiam ratione
probatur, quia vnumquodque dici-
14 tur malum quod noceat, † sed hære-
sis plus nocet quàm aliquod aliud pec
catum; quia subuertit fundamentum
omnium bonorũ, sine quo nihil boni
remanet quod est fides, ergo hæresis
ex genere suo est maximũ omnium
peccatorum. text. in cap. cum secun-
dum leges. vers. bona hæret. qui gra-
uius (inquit) horribilius & detestabi-
lius, quàm prædicti delinquunt, nihil
igitur iniquius inueniri potest, quàm
ipsa hæretica prauitas. cap. vt Inquisi-
tionis. de hæret. lib. 6. ibi: [Et Inquisi-
toribus hæreticæ prauitatis.] Et in c.
ne aliqui. vers. prauitatis. eod. tit. &
libr. & in cap. per hoc. ibi: [Hæreticæ
prauitatis.] de hæret. lib. 6. Recedere
à bono, & apprehendere malũ, quid
15 peruersius? relinquere veritatem in-
fallibilem, scilicet fidem, quæ inniti-
tur primæ veritati, scilicet Deo? qui
secundum Ioan. cap. 14. est via, veri-
tas, & vita? relinquere quod omnes
sancti & sapientissimi, ac doctissimi
credunt, & intelligunt, & credere suo
misero & obcæcato iudicio, quid fu-
ribundius repetiri potest? dicit enim
Salomon Prouerb. cap. 3. Ne innitaris
sapientiæ tuæ, &c.
16 Tertiò sequitur † altera clausula
ibi: [Et insulis coadiacentibus, &c.
Quæ meritò additur in edictis fidei
regni Siciliæ, quæ potissimum mihi
proposui, quia Siciliæ regnum sub se
habet nõnullas insulas circumcirca,
subiacentes imperio Catholicorum
Hispaniarum Regum, in quibus In-
quisitores regni Siciliæ obtinent &
exercent iurisdictionem suam. Sunt
autem insulæ Melitam [Malte hodie]
quæ ab eisdem Regibus cõcessa fuit
Militibus Hierosolymitanis S. Ioan-
nis, his tamen temporalibus proximis
per sedẽ Apostolicam designatus est
ibidem Inquisitor contra hæreticam
prauitatem. Insula Cossyra [hodie Fa-
uagnaria] non longè distans à ciuita-
te Drepano, quæ [hodiè Trapano.] In-
sula Paconia quæ [hodie Pantallaria,]
& insula Phorbantia quæ [hodie Ma-
retamo,] in quibus incolæ degunt, &
habitatores reperiuntur. Insuper in-
felix Arx Goletta nuncupata in Bar-
baria, iuxta insignẽ ciuitatem Tunes,
vbi ferè trigintanouem annos præsi-
dium nostrorum Hispanorum mili-
tum validissimè præfuit contra inimi-
cos fidei, in qua hoc sanctum Officiũ
Siciliæ habuit Commissariũ pro cau-
sis fidei, vnde negotia remittebantur
vsque ad hæc tempora.
17 Quarta clausula † est ibi: [Autori-
tate Apostolica. &c.] Hæc clausula ap
ponitur, vt ostendatur Inquisitores

esse delegatos Summ. Pontif. & fidei censores, quibus competit fidem Cathol. & Religionem Christianam adversus hæreticos defendere, cap. per hoc. & c. ne alij. sup. citati.

18 Quinta † clausula habetur [autoritate Regiâ deputati, &c.] Cõsueuerunt Inquisitores Regni Siciliæ apponere in prouisionibus, literis & edicto fidei prędictam clausulam, quia autoritate, ordine, & permissu Regum Catholicorum Hispaniarum illud exercent in eo regno, sunt enim protectores, patroni, & defensores sancti officij, & illud Christianisime amplificant, & defendunt, tribuendo ei pro sua defensione iurisdictionem temporalem amplisimam, ac omnimodã circa suos officiales, familiares & ministros.

19 Sexta clausula † edicti est ibi. [Omnibus & singulis personis, ciuibus, stãtibus, habitatoribus, & residentibus, in regno prędicto Siciliæ & suo districtu, &c.] Dictâ autoritate fuit mandatum omnibus & singulis supradictis, vt obediant mandatis Inquisitorum, quæ potiùs censentur mandata Apostolica. Ratio est quia qui per alium facit per seipsum facere videtur, ex text. in cap. qui facit per alium. & ibi Din. & DD. de regul. iur. libr. 6. dict. l. quod iussu alterius. ff. eod. tit. at cùm Summus Pontif. committat in hoc vices suas Inquisitoribus in causis fidei:

20 mandata per delegantem, eorum † qui ipsa faciunt censentur facta: & mandata censuræ, & excommunicationes Inquisitorum reputantur sedis eiusdem: nam delegatâ iurisdictione committuntur omnia illa sine quibus non potest iurisdictio expediri, text. in cap. præterea. de offic. deleg. & c. cui iurisdictio. ff. de iurisdict. omn. iudic. Rom. in consil. 448. Angel. cons. 290. vbi de hac re memorabiles tex. adducit, & Felin. in c. de causis. col. fin. de offic. deleg.

21 Septimò † subsequitur alia clausula de inuocatione diuinæ gratiæ, ibi: [Salutem in Domino I E S V C H R I S T O, qui est vera salus, &c.] Aptè ponitur hæc clausula: nam quoties de re aliqua graui fit sermo, inuocatio diuini numinis præcedere debet,

Ab Ioue principium.

Idcirco Christianæ D. Paulus scribens ad Rom. Epistola prima, his vtitur verbis [Paulus seruus I E S V C H R I S T I, &c. Omnibus qui sunt Romæ dilectis Dei vocatis sanctis, gratia vobis, & pax à Deo Patre, & Domino nostro I E S V C H R I S T O, &c.] Et in Epistola ad Corinth. & alibi sæpè. Id seruauit Bea. Petrus Apostol. in suis Epistolis. Nam in 1. Epistol. ait. [Petrus Apostol. I E S V C H R I S T I electus aduenis dispersionis Ponti Galatiæ, &c. Gratia vobis, & pax, multiplicetur.] & Bea. Ioann. Apost. in sua Epistola (inquit). [Senior Electæ Dominę, &c. Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à C H R I S T O I E S V Filio Patris in veritate.] Et in cap. 1. Apocalyps. Hoc stylo vtuntur summi Pontifices Christi vicarij. Ita Anacletus Romanus Summ. Pontif. primus in literis verbis illis vsus est, scilicet [Salutem & Apostolicam benedictionem, &c.] Bonifacius VIII. in 1. vol. 6. libr. Decretal. dicit: [Bonifacius Episcopus seruus seruorum Dei. Dilectis filijs, Doctoribus & scholaribus, vniuersisque Bononiæ commorantibus salutem, & Apostolicam benedictionem.] vbi glos. not. in verbo, benedictionem, in procemio 6. Decretal. & in Clement. in eod. procem.

22 Hinc dicunt DD. quod † salutatio specialis remittit iniuriam. cap.

Adrianus

Adrianus 63. distinct. & ibi glos. in verb. & ad salutandum. & per benedictionem prælati deuotè susceptam, venialia remittuntur.c.dictum.cano. maledicam. & can.sequent.1. q. 1. S. Thomas in 4.sent.dist.16.optimo igitur iure Inquisitores,huiusmodi salutationibus vtuntur.

23 Octauo † ponitur illa clausula. [Cuiuscumque status,gradus,& conditionis, &c.] quæ iuri communi & rationi consona est: possunt enim Inquisitores regulariter in causa fidei contra quoscumque procedere, vt probatur autoritate Sum. Pontif. Bonif.III. & habetur in cap. vt Inquisitionis.de hæret.libr.6.[Vniuersas (inquit)sæculi potestates & dominos temporales ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum,aliorumque rectores, quibuscunque dignitatibus, vel officijs, aut nominibus censeantur, requirimus, & monemus: vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei, diœcesanis Episcopis & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis,à sede Apostolica deputatis,aut in posterũ deputandis,pareant & intendant in hæreticorum credentiũ, fautorum, receptorum, & defensorum, ipsorũ inuestigatione captione ac cu-

24 stodiâ diligenti, &c.†] Vbi generaliter præcipitur omnibus potestatibus vt obediant Inquisitoribus cõtra hæreticos, & fautores, vnde indubitatũ est eos, ex eo etiam teneri ad reuelandos hæreticos & fidei noxios, si quicquam nouerint contra fidẽ commissum, quod pereleganter præscripsit Concil. Biterr.c.1.in hæc verba. [Ac deinde mãdetis vt omnes,qui se vel alios sciuerint in crimine labis hæreticæ deliquisse, compareant coram vobis veritatem dicturi:] & Eymeric.in 3.p.Direct.in tit.de sermone general.habendo ab Inquisit. & ibid. Franc. Pegna in Comment. 12. Quæ etiam procedebant in Episcopis, antequam Inquisitores constituerentur.cap. ad abolendam. de hæretic.§. fin.vers.[Si qui verò fuerint (quia lege diœcesanæ iurisdictionis exempti, soli subiaceant sedis Apostolicæ potestati,) nihilominus in his quæ sunt contra hæreticos instituta, Episcoporum subeant iudicium. Et eis in hac parte tanquam à sede Apostolica delegatis (nõ obstantibus libertatis suæ priuilegijs)obsequantur.] Et text. in. cap. excõmunicamus. 1.§.adijcimus. & §.credentes.de hæretic. cap. sicut. & cap. vt officium,de hęret.libr.6.

Sub generalitate autem horũ verborum cõprehenduntur, omnes personę cuiuscunque sint status, gradus, conditionis,præeminentiæ,vel dignitatis,siue exempti,siue non sint,stantes vel habitantes in territorio Inquisitorum, eis obedire tenentur in concernentibus fidem Catholicam,

25 eiusq; defensionem. Verbum † enim illud(status)cõprehendit quempiam, siue seruus sit, siue ingenuus, siue libertinus,ex tex. in l.summa.cum l.sequent.ff.de statu hom.item siue integri status sint, siue diminuti. l. cognitionum.vers.1. ff. de var.& extraord. cognit. subsequuntur postea illa verba,[gradus,dignitatis,]ex quibus patet quod in hoc crimine omne cessat priuilegium cum administratione, vt ea durante nemo conueniat.per tex. in l.pars literatum.& ibi Bar.ff. de iudic.Cessat etiam priuilegium concessum quibusdam in dignitate existentibus l.final.C.vbi senat.vel clarif.Ponitur demum verbum illud [conditionis] ad hoc vt comprehendantur masculi, fœminę, minores, vel maiores eius tamen ętatis, quâ in eos cadat delictũ,qui sui sint iuris, vel alterius l. 1. in princ. ff. de except. item laicus siue clericus, ex vi verborum. Hęc addita verba in principis constitutione

stitutione edicto, decreto, lege, seu quàuis aliâ dispositione, dignissimos quandoq; regulariter cōprehendit. Petrus Prate. in Lexi. iur.ciu.& cano. in lit.C.verb. cuiuslibet conditionis. Et de his omnibus latè scrib. Bart. in extrauag.ad reprimendū.in verbo sta
26 tus.cum duobus seqq. Vis enim † dictionis [omnis] vniuersalis est Bart.in l.moschis.num.1. ff.de iure fisc.& in l. hoc articulo.nume.3.ff. de hæred.instit.& Hippol.Rimin. cons.270.nu.1. & 2, vol.3.& cons.393.num.18.vol.4. & idem significat quod dictio [Vnusquisque] vt ait Bal.in d.l.hoc articulo num.2. vnde si † statutum vel dispo-
27 sitio aliqua loquatur, per modum vniuersalem, vt puta per dictionem [omnis] vel similes, tunc cōprehēduntur, omnia, quæ omnino possunt comprehendi, etiam si impropriè. Bar.in l. generali. §. vxori. ff. de vsufruct. legat. latè Rolan.à Valle in cons.5.num. 42. & sequent. vol.1, cons.87.num.8.& 9. vol.2.& cons.54.nu.39. vol. 3.& Menoch. cons.26.nu. 17.Iacob. Mandel. cons.505.num.27.lib.3.& adeò † vni-
28 uersalis est, vt vim habeat specialis expressionis, vt est doctr.Bar.in l.1.in fine. ff. si quis in ius vocat. & in l. 2. ff.de nouat.Ias.in cons.45.col. penul. vol.1.Crau.cons.294. col.4.& Hippo. Riminal. consil.351. vol. 4.includitq; omnia quæ dici vel excogitari possunt, vt trad. idem Rimin. cons.369. num.5. vol. 4. eaq; quæ non includerent, vt tenet Natta in cons. 160. nu. 29.libr.1.nihilque intactum relinquit Bald.cons.305.num.1.volum.1. Crau. cons.133.num.5. & Hippol. Riminal. cons.61. Et ratio prædictorum est, quia quilibet Christianus tenetur defendere fidem Catholicā, quam professus est, nec vllâ ratione excusari potest. Hinc etiā tenentur hæreses denunciare, & fidem defendere ac præceptis Inquisitorum obedire.

29 Quæ maximè procedunt, quia † in crimine hæresis, cuiuslibet exceptionis cessat immunitas, vt ex Alexand. IIII. rescripto anno Domini 1260. deducitur, vbi voluit Inquisitores indistinctè contra quoslibet religiosos & exēptos procedere. Verum hoc mutationē recepit, anno 1460. per Pium II.& Sixtū. Hi enim Pontifices exempros declararunt à iurisdictione Inquisitorum fratres minores, ac fratres Prædicatores vt habetur in libro pri-
30 uilegiorum ordinis Prædicatorum. † Cæterùm hodie Inquisitores contra quoscunq; hæreticos procedere possunt, non obstantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs, quibuscunque personis cuiusuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, d.c. vt officium. §. denique. de hæret.lib.6.Eymeric.in 3.p.Direct. q. 25.& seqq.& ibid.Franc.Pegna.Com
31 ment. 74. & seqq. Instissimè † ergo atq; rectissimè huius causæ cognitio cōtra quoscunq; à cæteris prælatis abdicata est, & ad solos Inquisitores siue delegatos, siue ordinarios delata.

Quapropter aptè dicitur † in edi-
32 cto [exempti vel non exempti.] Cùm in eo non solùm illi cōprehendantur verùmetiam & Religiosi, Monachi, cuiuscunque religionis, quantumuis priuilegiati: milites etiam Hierosolymitani S.Ioannis, & milites S.Iacobi, vt refert fuisse declaratum, an. 1527. in Hispania Episc.Simanc.de Cathol. instit.c.34.num. 16. & generaliter in omnibus militibus, quantumuis sint priuilegiati, & exempti: vt not. Ancharan.in cap.vt officium.nume.4.de hæretic.lib.6.& Eymer.vbi suprà, qui non solùm comprehendūtur, verùm etiam tenentur reuelare & denunciare Inquisitoribus, quos sciuerint hæreticos aut suspectos de fide.

33 Est namque † reuelare detegere, indicare, manifestare, ac quasi à re

obscura

obscura & abscondita velum amouere : quod autẽ ad nostrum spectat institutum, idem est quod denunciare. Est autem reuelatio siue denunciatio alicuius criminis apud competentem iudicem sine inscriptione facta delatio, ad pœnitentiam peragendam vel aliam pœnã legitimã imponendã, vel etiã ad vtrumq;. Legulei quidã cùm rarò in iure ciuili reuelationis & denũciationis vocabula inuenerint, vtriusque vsum obscuræ originis esse volũt. At mihi videtur in Ecclesiam vetiisse, siue delationẽ, siue reuelationẽ, siue denunciationẽ ex Matth. 18. [Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum.] Et paulò post: [Si non audierit eos, dic Ecclesiæ] quibus ipse Christus denũciationem innuit: & antè Reip. confusam dominandi rationem plura de delatoribus. Cicer. in Diuinatione. eius quoq; fit mentio in l. libellorum. ff. de accusat. ita Host. in summ. tit. de denunt. §. 1. & Repertor. Inquisit. in verbo denuntiatio. & deducitur ex text. in cap. 2. & 3. & cap. super his. & cap. cum dilectus. 1. de accusat. & cap. nouit. de iudic. & de hac denuntiatione loquuntur. Anton. Florentin. 3. p. tit. 9. cap. 9. Gundisal. in tract. de hæret. q. 10. num. 6. Campeg. ad Zanch. cap. 9. vers. de tertia. Locatus in opere iudicial. verb. denunciatio. Simanc. de Cathol. instit. tit. 19. & in Enchirid. 23. tit. Ioa Rojas singul. 5. Tabiens. in sum. in verb. Inquisitor. §. 26. nu. 27. & Franc. Pegna in 3. p. Direct. Comment. 15.

De denunciatione.

34 FOrma † autem denũciationis talis est, quod aliquis fidelis indicat Inquisitori apud acta, die tali fuisse tale maleficium commissum, aut talem hæresim assertam, à tali homine, & id scire Caium, Titium, & Seium, aut tales & tales: quam quidem formam stylus obseruat, & ita testatur Ang. in tract. malefic. vers. nec ad denunciationem. num. 20. & Iul. Clar. in pract. crim. §. final. quæst. 7. vers. quæro nunc

35 quæ sit forma. † Post denũciationem verò partes Inquisitorum sunt in inquirendo de delicto, ac delinquente, & testibus, quos denuncians nominauit, & alijs ex quibus veritas haberi

36 potest. † nec opus est hodie denunciãtẽ probare vera esse, quæ in denũtiatione protulerat iux. decis. tex. in l. diuus. & l. ab accusatione. ff. ad senat. cons. Turpillian. sic praxis Inquisitorum inuiolabiliter obseruat; idque fauore fidei fit, ac etiam iudicantium stylus admittit libenter: ita Angel. &

37 Iul. Clarus vbi suprà. † Qui autem nõ denunciauerint, nullatenus excusandi sunt, sed grauiter puniendi, vt te-

38 net Simanc. tit. de denunciat. 19. † est namque tanta obligatio denunciãdi hæreticos, vt locum habeat non obstante quouis iuramento in contrariũ emisso, pacto aut promissione. S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. ad secundum argum. cuius verba sunt. [Circa ea verò quæ aliter homini sub secreto committũtur distinguendum est: quandoque enim sunt talia, quæ statim cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifestare tenetur, puta si pertinẽt ad corruptionem multitudinis spiritualem vel corporalem, vel in graue damnum alicuius personæ: vel si quid aliud est huiusmodi, quod quis propalare tenetur, vel testificando, vel denunciando, & contra hoc debitum obligari non potest per secreti commissum, quia in hoc frangeret fidem quam alteri debet.] hæc ibi. Alteri quidem (vt inquit Franc. Pegna in 2. p. Direct. Comment. 18.) id est, bono publico, vel Deo in casu, de quo agitur fides frangeretur, nam hæresis bonum publicum perturbat, & lædit,

lędit, & Deum ipsum oppugnat, pro qua sententia facit tex. in c. quemadmodum §. final. de iureiura. & tex. in. c. intimauit. de testib. c. non est obligatorium. de reg. iur. in. 6. Nulli itaq; dubium esse potest quin hæreticos
39 denuntiare quilibet teneatur, † imò si id (legitima causa excusante) omiserit excõmunicationis sententiam incurrit: quam sententiam multis exornat Franc. Pegn. in. 2. p. Directo. Com. 2. super cap. qui alios. de hæret. cuius hæc sunt verba: [qui alios ab errore nõ reuocat seipsũ errare demõstrat.] Qui text. de errore fidei intelligi debet, non autem de quolibet errore in genere. At cùm commune sit periculum, omnes reuelare tenentur, inquit enim Ambrosius, quòd tale dissimulare periculum non leue peccatum est: lib. 2. offic. cap. 24. & Paul. ad Roma. cap. 1. non solùm dignos esse morte, qui malum inferunt, sed qui facientibus consentiunt, text. in cap. 1. de offic. delegat. cap. mulieres. & c. nuper. & cap. quantæ. vbi Docto. de sentent. excommunicatio. Omnes igitur tenentur sub præcepto coram Inquisitoribus hæreticum denuntiare. cap. 2. vbi glos. & DD. de hæretic. Innoc. in cap. 1. de testib. Archid. in cap. si peccauerit. num. 29. 2 quæst. 1. Alfons. à Castr. de iust. hæret. punit. libr. 2. cap. 25. Domin. Soto de iustit. & iure lib. 5. quæstione 5. art. 2. & Ioann. Rojas in tract. de hæretic. sing. 5.

40 Reges quoque † principes & duces adstringuntur dicto præcepto, & tenentur reuelare, & in hoc placuit memorandum exemplum adducere, Christianissimi, inuictissimi ac PP. A. æternæ memoriæ D. nostri Imperatoris Caroli V. vt omnes mundi principes intelligant, quanta fuerit illius monarchæ religio, & vera fides, & discant quântâ debeant reuerentiâ decorari ministri Ecclesiæ, & fidei Christianæ defensores. Anno igitur 1559. in Hispania detectum fuit crimen hæresis Lutheri penes nonnullos serpsisse, inter quos fuit Augustinus Cazalla Vallisoletanus Doctor Theologus, & Canonicus Salamantinus ac Regis concionator, &c. factâ statim inter Inquisitores super hoc negotio consultatione animaduertentes, quàm plurimùm in primis expedire ad totius Reipub. salutem constituerũt, vt serenissima D. Ioanna Portugalliæ eiusdem Cæsaris filia interrogaretur, super quibusdam rebus fidem Catholicam tangentibus, contra quendam. Ipsa postquam requisita fuit ab Inquisitoribus antequam deponeret ipsum Imperatorem consuluit, à quo statim monita est ne rem protelaret, sed vt nullâ interpositâ morâ deponeret, ne excommunicationem incurreret, super addens, quòd si ipsa etiam in minima quaque re sensisset se esse culpabilem, expeditâ fidei actione accederet ad Inquisitores, ac si esset priuata & particularis persona, & denunciaret illis, quæ sciret commissa & perpetrata contra fidem Catholicam, non solùm contra se sed etiam contra quoscunque. Tum serenissima Ioanna suam depositionem dedit coram Archiepiscopo Hispalens. D. Ferdinando Valdes tunc Episcopo & Generali Inquisitore in ditionibus Hispaniarum.

41 Nonò sequitur † alia clausula, ibi: [Notum facimus, &c.] Conuenienter hæc ponitur clausula, quoniam edictum generale proponi, & promulgari debet, præcedente petitione, & instantiâ Promotoris Aduocati fiscalis sancti Officij, vt hoc medio delicta commissa contra Fidem Catholicam, in graue damnum Reipublicæ, & offensam

& offensam Dei cōdignè puniantur, cui peritioni Inquisitores assentiri debent,iuxta illud Genes.cap 18. inquit enim Dominus. [Descendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleuerint.] Loquēdo de Sodomitis: quæ autoritas adducitur per Innocen.III. in General. Concil. & habetur in cap. qualiter 2. de accusat. & eandem autoritatem allegauit Euaristus Papa, & habetur in cap.Deus omnipotens.2.q.1.

42 Vltima † clausula edicti se habet, ibi:[Vos exhortamur: requirimus & monemus,&c.] iuncto fin.ibi. [Quapropter per huiusmodi tenoré, &c.] Hæc proculdubio clausula congruēter hoc in loco ponitur, quia non solùm rationi consonat, sed etiam iuri.

43 † Monitionis enim nomine significamus hortatum,suasionem, prædictionem, vt quid fugiamus aut sequamur, vel quid agamus aut non faciamus, cuius rei confirmatio magis in verbo[monēdi,]quàm in nomine reperiemus. Vnde Cicero libr. 1. Epist. Epist.1.ait in hęc verba.[Pompeium, & hortari,& orare,etiam liberiùs accusare, & monere vt magnam infamiam fugiat,non desistemus,] & lib. 10.Epist.5.[Si moneo vt filium:sic faueo vt mihi, sic hortor,&c.] Sumitur etiam pro prædictione & denunciatione quadam in l.si filius famil.ff. de tutel. Inde colligitur simplicem monitionem non obligare monentem:si verò progreditur vt quid caueat,cui scribit obligatur. Item pro hortatu, & suasione: in l. si serui.ff. de negot. gest. Vtroque enim modo potest hîc accipi: & pro suasu & pro prædictione, nam quæ suadere vel dissuadere dicimur, ante prædicare videmur: & pro sententia iudicis monitoria, & quæ fit ante litis contestationem,sumimus glo.in l.3.ff.de vsur. quandoque pro vocatione, idque in consequentiam, nam cui quid ante denunciamus, siue prædicimus, vt quid nobiscū fiat, ad id eum vocare & inuitare dicimur.Terent.in Heauton. [Monere oportet Phaniā ad cœnam vt veniat,] † fieri quoque solet

44 monitio à iudice litigātibus, ad quid faciendum vel audiendum, vel similia.Fit autem monitio ab eo vbicumque vult alicuius conuincere negligentiam, contumacemq́; cōstituere: glos.& Panor.in cap.quanto.de offic. ordin.cap.1.de supplend.neglig.prælat.& cap.indignè.12. quæst. 2. sequitur ergo in casu nostro quod per verbum[monemus] hortamur, & vocamus: maximè progrediendo ad alia verba, etiā cum pœna, tenetur enim quilibet reuelare & denunciare Inquisitoribus sub pœna excommunicationis,si scierit vel intellexerit aut viderit,vel quomodocumque cognouerit factum, vel dictum à quacumq; persona cōtra sanctam fidem Catholicam,& legem Euangelicam,aut cōtra ea quæ tenet, prædicat, & docet sacros. Ecclesia Catholica Roma.vel quod ipse tenuerit aliquam propositionem hæreticam,vel teneat:debet denuntiare prędictis Inquisitoribus. Et quidem contra quoscunque, tam viuos, pręsentes, vel absentes,quàm etiam contra defunctos,cap. excommunicamus.1.§. adijcimus. de hæret. concord.c.cum in tua.& cap.fin. qui matr.accus.poss.l.congruit.ff.de offic. præsid.de istis monitionibus generalibus,vt scientes furta,vel alia delicta reuelare debeant,scribit Gundisa.de hæret.q.10.ad finem.Petrus Foller.in pract.crim.can.num.27. & Iul.Clarus in prax.§. final. q. 27. vers. sed quæro nunquid possit iudex.

Reliquę autem clausulæ huius edicti,specificè magis ac separatim in altera huius operis sectione, pluribus quæstionibus discutientur.

CON-

CONSONANTIA EDICTI Fidei, cum Epistola Iudæ Thadæi.

SVMMARIVM.

1 *EDictum fidei quando & à quo initium sumpserit & publicari ceperit.*

2 *Edictum fidei deductum videtur, ex Epistola Apostoli Iudæ Thadæi, cum qua mirifice consonat.*

3 *Edictum fidei ad eius vnitatem & perseuerantiam fideles adducit.*

4 *Edictum fidei hæreticos & perturbatores Ecclesiæ depingit, & detegit.*

5 *Edictum fidei hæreticorum errores proponit & damnat.*

6 *Edictum fidei docet quomodo fideles se habere debeant cum hæreticis.*

7 *Epistolæ Apostoli Iudæ Thadæi series & contextura.*

8 *Iudæ Thadæi Epistola hortatur fideles.*

9 *Thadæi Epistolæ prima particula exponitur.*

10 *Edictū fidei Apostolica autoritate antiquitate ac necessitate ostenditur.*

11 *Epistolæ Iudæ Thadæi institutum quale sit.*

12 *Fidei fructus referuntur ex August.*

13 *Fidei opus quale sit.*

14 *Epistolæ Thadæi secunda pars declaratur.*

15 *Clausula illa edicti fidei (Mādauimus dari & publicari edicta) consonat cū secunda particula Epistolæ Thadæi.*

16 *Fidei integritas aduersus Iudæos declaratur.*

17 *Epistola Apostoli in illa particula (Per communem salutem) fidem designat.*

18 *Fides radix est omnium bonorum.*

19 *Fidei descriptio.*

20 *Fidei supercertare quid sit multipliciter declaratur.*

21 *Fidei triumphum quam mirificè extollit Paulus.*

22 *Fidei testimonium vsque ad sanguinē tenentur præbere fideles.*

23 *Epistola Apostoli in illa particula [subintroierūt enim quidam homines.] quid significet.*

24 *Clausula illa edicti fidei [vt vnusquisque denunciet quos sciuerit, &c.] consonat cum tertia particula Epistolæ Thadæi.*

25 *Iudæos expectantes Messiam, increpat Apostolus Thadæus.*

26 *Iudæorum cæcitas ideo durat; quia Christum negauerunt.*

27 *Iudæorum principes optimè cognouerunt Christum.*

28 *Iudæorum maiores cognouerunt Christum esse filium Dei.*

29 *Iudæi, malitia & inuidia excæcati Christum abnegarunt.*

30 *Hæreticorum finis præcipuus quis sit?*

31 *Hæretici Archontici, sacramenta & eorum virtutem despiciebant.*

32 *Sacramenta omnia nouæ legis, instituta sunt à Christo Domino immediatè.*

33 *Sacramenta veteris legis immediatè instituta sunt à Deo.*

34 *Sacramenta omnia vim conferēdæ gratiæ habent, ex meritis Christi.*

35 *Sacramenta fluxerunt ex latere Christi in cruce.*

36 *Sacramētis proprium est esse signa sensibilia.*

37 *Hæretici abnegantes baptismi Sacramentum qui fuerint.*

38 *Baptismus Christi institutus fuit ab ipso, quando ipse in Iordane baptizatus est.*

39 *Baptismi materiam & formam non docuit Christus in Iordane per verba sed postea.*

40 *Christus*

40 *Christus Dominus in Iordane per contactum suæ carnis purissimæ aquis ipsis vim sanctificandi contulit, & materiam in aquis, formam verò baptismi in verbis determinauit.*

41 *Baptismi Christi effectus in Iordane declaratus est.*

42 *Baptismus Christi ante eius mortem necessarius non fuit.*

43 *Baptismus Christi quando post mortem eius necessarius esse inceperit.*

44 *Lex quando incipiat habere vim.*

45 *Legis nouæ promulgatio quando facta fuerit.*

46 *Baptismum verum esse sacramentum, quæ loca scripturæ comprobent.*

47 *Sacramentis inesse virtutem conferendi gratiam probatur ex sacra Scriptura.*

48 *Baptismum variæ figuræ veteris Testamenti adumbrarunt.*

49 *Hæretici nostri temporis confirmationis sacramentum negant.*

50 *Confirmationis sacramentum baptizatis dabatur per manus impositionem ab Apostolis.*

51 *Confirmationis sacramentum immediatè institutum fuit à Christo.*

52 *Confirmationis sacramentum quomodo instituerit Christus.*

53 *Confirmationis sacramentum conferre suscipientibus Spiritus Sancti plenitudinem.*

54 *Præceptum ad sui firmitatem per accidens est, quòd sit scriptum vel non.*

55 *Confirmationis sacramentum constat ex antiqua traditione, declaratione Ecclesiæ, & ex eius effectibus.*

56 *Hæretici qui negarunt Eucharistiæ sacramentum, & eorum errores circa ipsum.*

57 *Eucharistiæ sacramentum Christus instituit in noctis cœna.*

58 *Apostolos Christus ordinauit in cœna noct.*

59 *Apostoli præceptum consecrandi corpus & sanguinem Domini primò receperunt, & in ipsis reliqui sacerdotes.*

60 *Eucharistiæ sumptio gratiam, & vitam æternam operatur.*

61 *Eucharistiæ sacramentum durabit in specie, vsque ad finem mundi.*

62 *Eucharistiæ possibilitas, & vis in eius verbis, declaratur ex D. Thoma.*

63 *Eucharistiam plurimæ præcesserunt figuræ in Testamento veteri.*

64 *Eucharistiæ effectus varij, & mirabiles sunt.*

65 *Hæretici quid negent circa sacramentum pœnitentiæ.*

66 *Pœnitentiæ saramentum Christus immediatè instituit, & quando.*

67 *Pœnitentiæ sacramentum duo continet necessaria ad constitutionem sacramenti.*

68 *Absolui non potest, qui nulla signa pœnitentiæ ostendit.*

69 *Pœnitentiæ virtus quæ sit.*

70 *Pœnitentiæ virtus in omni statu, & lege necessaria fuit.*

71 *Pœnitentiæ sacramentum perfectum, solum in lege gratiæ reperitur.*

72 *Pœnitentiæ sacramentum non probatur ex Testamento veteri.*

73 *Pœnitentia quam Ioannes, & Christus ante suã resurrectionem prædicauerunt, sacramentum verum non fuit, sed figura sacramenti ac quasi præparatio.*

74 *Pœnitentia existenti in mortali post baptismum ita necessaria est, vt sine illa, in re vel in voto, nemo saluari possit.*

75 *Pœnitentiæ sacramentum est secunda tabula post naufragium.*

76 *Contritio peccata non remittit absque ordine ad confessionem sacramentalem.*

77 *Confessio sacramẽtalis auricularis debet esse, & vt talis instituta fuit à Christo Domino.*

78 *Cõfessio sacramentalis figurata fuit in sacerdotio Leuitico veteris legis.*

79 *Confessio peccatorum in specie & particulari adhuc probatur ex veteri lege.*

80 *Absolutio sacramentalis respondet iudicio facto à sacerdotibus Leuiticis super leprosis.*

81 *Iudicium de peccatis absoluendis quãdo commiserit Christus sacerdotibus.*

82 *Effectus sacramenti pœnitentiæ multiplex est.*

83 *Ordinis sacramentum qui hæretici negauerint.*

84 *Ordinis sacramentum immediatè institutum fuit à Christo.*

85 *Ordinis ritus exterior, & gratiæ promissio manifestata sunt à Paulo.*

86 *Ordinis sacramenti institutio & preceptum insinuata sunt à Paulo.*

87 *Apostolos in Cœna Christus ordinauit sacerdotes, quoad consecrationem.*

88 *Apostolos Christus plenè sacerdotes quoad iurisdictionem effecit, post suam resurrectionem.*

89 *Ordinis sacramento essentialis est manuum impositio, per quam confertur gratia.*

90 *Christus ad conferendam gratiam non alligabatur sacramentis.*

91 *Apostolos Christus confirmauit sine sacramento.*

92 *Magdalenam Christus sine pœnitentiæ sacramento absoluit.*

93 *Ordinationem sacramentum esse, multipliciter constat.*

94 *Ordo est sacramentum, & confert gratiam.*

95 *Ordo & baptismus reiterari non possunt.*

96 *Ordinis actus omnes exercuit Christus & quando.*

97 *Ordinum minorũ actus Christus etiam exercuit, & quando.*

98 *Episcopalem potestatem instituit Christus, & quando.*

99 *Episcopalis potestas sacramentũ etiam est imprimens characterem.*

100 *Ordines licet sint plures, omnes vnum sacramentum conficiunt.*

101 *Eucharistia sacramentum est sacramentorum.*

102 *Ordinis effectus duplex est.*

103 *Ordinis character non suscipitur absque charactere baptismali.*

104 *Ordinis character non præsupponit necessario confirmationis characterem.*

105 *Apostoli effecti sunt sacerdotes ante confirmationem.*

106 *Confirmatio quando collata sit Apostolis.*

107 *Extremæ vnctionis sacramentum, qui hæretici negauerint.*

108 *Extremæ vnctionis sacramentum immediatè institutum est à Christo.*

109 *Extrema vnctio adumbrata fuit Marc. 6.*

110 *Vnctio quæ fiebat ab Apostolis nõ erat sacramentalis.*

111 *Extremæ vnctionis minister solus est sacerdos.*

112 *Christus per non sacerdotes poterat sacramenta conferre.*

113 *Extremæ vnctionis institutio vnde colligatur.*

114 *Extrema vnctio habet quæ ad rationem sacramenti requiruntur.*

115 *Extremæ vnctionis institutio maximè decebat diuinam prouidentiam.*

116 *Extremæ vnctionis veritas vnde constet.*

117 *Extremæ vnctionis effectus quotuplex sit.*

118 *Re-*

275 *Charitas calor est natiuus, viuificans animus.*
276 *Adam in animam viuentem factus erat primus homo.*
277 *Christus Ecclesiæ caput, infundit varias functiones fidelibus.*
278 *Christus cum sit omnia, & in omnibus vnicuique dedit gratiam secundùm mensuram donationis.*
279 *Similitudo ponitur inter corpus naturale & mysticum.*
280 *Multi vnum corpus sumus in Christo.*
281 *Corpus licet vnum, multa habet membra, & omnia membra vnum in corpus sunt.*
282 *Vnitas fidei admodum commendatur.*
283 *Carnifices, sortem miserunt super tunicam.*
284 *Ego, & Pater vnum sumus.*
285 *Genus humanum ex vno propagatum est.*
286 *Deus vnus, & omnia in vno.*
287 *Oculum vnum, & filium vnum habens maximè diligit.*
288 *Significatum de tribus viris portantibus tres hœdos, tres panes, & tres lagenas vini, & de Trinitate.*
289 *Deus, & natura diligunt vnitatem.*
290 *Fidei vnitas à nobis diligenda.*
291 *Significatum de illis verbis.* [*Faciamus tria tabernacula.*]
292 *Significatio de animali habente quatuor facies.*
293 *Fides deficit, vbi virtus deficit.*
294 *Exhortatio ad Catholicos in vnitatem fidei.*
295 *Qui non est mecum, contra me est.*
296 *Christus IESVS est fundamentum fidei.*
297 *Lapis viuus ab hominibus reprobatus, à Deo verò electus.*
298 *Charitatem habentes, miserabilium hominum statum deplorabunt.*
299 *Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte.*
300 *Charitas omnia sustinet.*
301 *Amor charitatis omnia vincit.*
302 *Amor charitatis est spiritualis, fortis, & strenuus: & multa de eâ.*
303 *Charitas traxit Deum de cœlo in terram.*
304 *Charitas omnem languorem sanat, & multa de virtute charitatis.*
305 *Charitas est radix omnium bonorum.*
306 *Charitas est mater Angelorum.*
307 *Gratia Dei est radix omnis meriti.*
308 *Omnes peccauimus.*
309 *Deus perficit omne bonum in nobis.*
310 *Regnum Dei in æternum non dissipabitur.*

PRæmissis igitur his prœludijs, ac constitutâ & præfixa eiusdem edicti formâ & diuisione, ad expositionem & cōsonantiam illius cum Epistola Iudæ Thadæi gradum faciamus.

1 † Fuit etenim huius edicti archetyp. Hispali promulgatus, ann. Dom. 1483. quo tēpore fr. Thomas à Turre-cremata ex delegatione Sixti IIII. Pōtif. Maximi confirmatione Innoc. VIII. ordine verò & permissu Catholicorum Regum Ferdinandi & Elizabethæ, in ditionibus Hispaniarum Inquisitoris Generalis munus obeundū suscepit. Is quemadmodum B. Iud. Thad. Epistolam scripsit, & promulgauit quâ Christianos omnes in vera religione confirmaret, & impios qui eius tēpore subintroierant, Christum abnegantes coerceret, occurrēs procacitati, & impietati illorū: sic vt errores & hæreses infestissimorū Iudæorū, qui eius ætate tabiem cuo-

muerant contra IESVM Christum Dominũ nostrum, eiusque fidem & Ecclesiam Catholicam deleret, edictum eâdem ferè formâ constituit, & promulgauit. Hinc exhaustum & deductum fuisse ex ea Epistola facilè percipi potest ex contextu, verbis, & sentẽtijs, quia si acri iudicio perpendatur, mirificè cum prædicta Epistola cõsonare videbitur. Epistolam verò ab hinc mille quingentis, & pluſculis annis, ad hæc vsq; tempora Ecclesia Catholica Romana amplexa est, vt pote sacram Canonicam, & legitimam (vt ex Concil. Trident. sess. 4. c. 1. probatur) & inter Catholicas scripturas ab Hieronymo, & Anacleto in suis Decretis loco 21. relatam & recẽsitam. Illa profectò in quatuor etiã partes vt edictũ fidei diuiditur.

3 Prima† pars ab ipso exordio incipit, conatur enim Apostolus fideles ad fidei vnitatem, & constantem perseuerantiã in doctrina fidei adducere.

4 Secunda† pars est contra fidei perturbatores in primitiua Ecclesia, vbi hæreticos, eorumq; actiones depingit, & detegit.

5 In tertia † prædictorũ errores eliminat, atque condemnat, eorumq; sophismatum illusiones proponit & pessimos illorum conatus describit.

6 In quarta verò parte† docet quomodo hæretici sint à nobis tractandi, & quibus medijs hoc fieri debeat. Athanasius in argumento huius Epistolæ plura adducit exempla, eaque de causa operęprетium me facturum censui, si speciatim singulas quasque particulas ipsius euoluerem, & enodarem:† series ergo Epistolę est eius-
7 modi.

Iudas IESV Christi seruus, Frater autem Iacobi: his qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christo IESV conseruatis, & vocatis; misericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur. Charissimi, omnem solicitudinem faciens scribendi vobis de cõmuni vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercertare semel traditæ sanctis fidei. Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudiciũ) impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum dominatorem, & Dominum nostrum IESVM Christum negantes. Cõmonere autem vos volo sciẽtes semel omnia, quoniam IESVS populum de terra Ægypti saluans, secũdò eos qui non crediderũt perdidit. Angelos verò qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei vinculis æternis sub caligine reseruauit, sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ ciuitates simili modo exfornicatæ: & abeũtes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes, similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemãt. Cum Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, nõ est ausus iudicium inferre blasphemiæ: sed dixit: imperet tibi Dominus. Hi autem quæcunq; quidem ignorant, blasphemant, quęcunque autem naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur. Væ illis, qui in via Cain abierunt: & errore Balaam, mercede effusi sunt; & in contradictione Core perierũt. Hi sunt in epulis suis, maculæ, conuiuantes sine timore, semetipsos pascẽtes, nubes sine aqua, quæ à ventis circunferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum seruata est in æternum. Prophetauit autem de his septimus ab

Adam

Adam, Enoch, dicēs: Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerūt, & de omnibus duris quæ loquuti sunt contra eum peccatores impij. Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes, & os eorum loquitur superbiam mirantes personas quæstus causā: vos autē, charissimi, memores estote verborū, quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri IESV Christi, qui dicebant vobis, quoniam in nouissimo tempore venient illusores, secūdum desideria sua ambulantes in impietatibus. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritū non habentes. Vos autem, charissimi, superædificātes vosmetipsos sanctissimæ nostræ Fidei, in Spiritu sancto, orantes, vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectantes misericordiam Domini nostri IESV Christi in vitam æternam. Et hos quidem arguite iudicatos, illos verò saluate de igne rapientes. Alijs autē miseremini in timore, odientes & eam quæ carnalis est, maculatam tunicam. Ei autem qui potens est vos conseruare sine peccato, & constituere ante cōspectum gloriæ suæ immaculatos, in exultatione in aduentu Domini nostri IESV Christi, soli Deo Saluatori nostro per IESVM Christum Dominū nostrum gloria, & magnificentia, imperium, & potestas ante omne sæculum, & nunc, & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

8 In hac Epistola † cōuocat Apostolus cūctos fideles vt pro fide Catholica ab hæreticis per omnes ætates oppugnata, vnà decertent; & nos vt eorum conuersationem & commercium fugientes, nobis consulamus. Cæterùm quia plurimùm ad institutum nostrum conducit, antequā quæstiones ex edicto fidei desumptas discutiamus, theses & articulos huius sacræ & Canonicę Epistolę minutim exponere, ad eliciēdum & enucleandum veræ & viuæ fidei iactū fundamentum, idcirco ab eo exordiri libet; ab hoc enim proculdubio tota materia facilè accipietur. Sic ille.

9 Iudas † IESV Christi seruus, Frater autem Iacobi, ijs qui sunt in Deo patre dilectis & Christo IESV conseruatis, & vocatis, misericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur.

10 Si † sanè prædicta verba perpendantur, facilè huius edicti Apostolicam autoritatem cum antiquitate & necessitate coniunctam quisq; fide-
11 lium deprehēdet. † Institutum enim S. Thadæi in Epistola mirabilem exhortationem, & insignem fidei confessionem continet, quæ fidei vigilātes obseruatores munit ac corroborat, eiusdem autem fidei corruptores & violatores labefactat. Quapropter Apostolus loquens de fide ad Ephes. 6. sic scribit [Vos accipite armaturam Dei in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere,] quia fides est radix vnde pullulāt omniū bonorum genera & munimentū contra omnia
12 aduersariorū mala. † Probatur ex tex. in c. qui resistit. 11. q. 3. fidei verò fructus vberrimos egregiè considerans Aug. de verbis Apostoli serm. 1. in hęc verba irruit. [Nullæ quippe sunt maiores diuitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla huius mundi maior substantia, quàm est fides Catholica, quę peccatores omnes saluat, cæcos illuminat, infirmos curat, Catechumenos baptizat, fideles iustificat, pœnitētes reparat, iustos augmētat, martyres coronat, virgines, viduas, & cōiugales casto pudore cōseruat clericos ordinat, sacerdotes consecrat, re-

gnis cælestibus præparat in æterna hæreditate, cum Angelis sanctis cõmunicat:] audiamus etiã S. Apostolos deprecantes similiter autorem fidei, & exclamãtes Luc.7.[Domine adauge nobis fidem vt tanto dono corroborati tua ardua præcepta perficere posśimus,] quib. consonãt verba illa Iob.c.6.dicentis.[Opus hoc esse Dei, vt credamus in eum qui misit te,]
13 † opus namq; fidei diuinæ est incessanter iniurias pati & ignoscere, delinquentem corripere, scandala vitare, bonos præmio allicere, & improbos suppliciter terrere, & quod maius & difficilius est, intellectũ in eius cõstringere obsequio, quæ omnia Inquisitores per suum edictũ perficere & stabilire intendunt, tanquam fidei defensores, & propugnatores verbis suprà citatis innitẽtes, institutũ Apostoli sequentes, & eorum imitatores, c. vt Inquisitionis. in prin. de hær. lib. 6. Clem. multorum. eod. tit. Albert. in Rub. de hæret. lib. 6. q. 5. nu. 3. Verùm quia edicti introitus cõmunem fidei salutem exoptat, atq; precatur; quod huius sancti & Apostolici officij proprium est munus, vt doceret Inquisi-
14 tores fidei quid acturi essent, dicit: † [Charisśimi, omnẽ solicitudinem scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis deprecans supercertare semel traditæ sanctis fidei. Quibus verbis Inquisitores edocti, & autoritate Apostolicã quã vtuntur. c. ne aliqui. c. per hoc. de
15 hæret. lib. 6. dicunt: † [Mandauimus dari & publicari edicta vt impij dete-
16 gantur, & debitã pœnã afficiãtur. † Et in primis solicitudinem Apostolicam de integritate fidei Catholicæ explicat aduersus Iudæos, quibus in edicto primus locus datur. Et hoc per motus nimio charitatis affectu, sicut & Paul. qui 2. Cor. 11. dicebat. [Instãtia mea quotidiana, solicitudo omnium Ecclesiarũ,] quæ à Paulo reputabatur omnium laborum suorũ maximus, eò quòd in cura & perfecta diligentia, pro omnium fidelium salute decertaret, & æstu eximij amoris pro
17 fratribus anathema esse cupiebat. † Per communem autem salutẽ Apostolus Thadæus fidem intelligit, quia
18 fides vt suprà tetigimus, radix † est omnium bonorũ, & insuper initium nostræ iustificationis: sine qua impośsibile est placere Deo: vt diffinit Cõcilium Tridentinum seß. 6. c. 5. & docuit Paul. ad Hebr. 11. At potiśimùm si firmata est charitas ad salutem cõmunem, prodest quæ in fide & Christi dilectione sita est, quam & Apostoli tradiderunt, Prophetæ prædicarunt, & martyres effusione sanguinis
19 confirmarunt. † Est enim fides inter virtutes sicut mater inter filias, sicut stirpes inter frõdes, sicut caput inter membra exteriora, sicut cor inter membra interiora: Quare sicut in natura secundum Aristotelem primùm formatur cor inter alia membra, quia est primum quod viuit, & vltimum quod moritur, sic verè nobis debet esse principalis & præcipua cura de fide nostra primo & ante omnia bene formanda, & ordinãda: quia re verã fides vt pes sustentat, vt oculus dirigit, vt cor viuificat, & constantiam atque perseuerantiam consummat. Charitate igitur motus eos instruere & in fide stabilire cupit, ne à peruersis hæreticorum fraudibus, & inextricabili laqueo decipiantur & innodentur. Vtrumq; hoc anxiè illum solicitat, vt nostræ communi saluti prospiciat, nõ enim est alia fides quærenda ab ea quam semel accepimus. Vnus enim Dominus, vna fides. Vnum baptisma. Vnus Dominus, &
20 Pater omnium † cap. 1. distinct. 15. cap. baptizandos. cum sequentib. de consecrat. distinct. 4. cap. 1. de summa

ma Trinit. Concil. Trident. sess. 5. cap. 1. & sess. 6. cap. 7. Hinc deprecatur Apostolus supercertare fidei, id est, pro fide valide certare, & strenuè pugnare. Hic enim Thadæus Græco vsus est verbo ὑπερμαχεῖν, in quo vt in alijs verbis ὑπὲρ cum sui compositione ὑπερέχειν ὑπαγορεύει, id est, denotat præstantiam, vt notauit Eustathi. in Iliad. Hom. ψ. quasi Christiani supercertent opera edendo legi consona, tentationibus resistendo, lacrymis ieiunijs, vigilijs, & oratio nibus eleemosynis proximorum miserias subleuando, & nostra peccata redimēdo, vt prædixit Daniel, supercertare etiam deprecatur vsq; ad sanguinem vt dicebat Paul. ad Hebr. 12. [Nondum vsque ad sanguinem restitistis aduersus peccatum repugnantes,] patum enim est suprădicta præstare, si cum repugnantia & resistentia quæ peccato fieri debent comparentur, per peccatum autem principaliter intelligit Paul. infidelitatem, quod peccatorum est grauissimum, quia in peruersitate opinionis consistit, & præcipuè à Deo mentem separat & vehemētem opinionem de Deo ab eius cognitione remouet, quæ principium omnis boni censetur, cuius tres species posuit Turrecremata in summa Eccles. lib. 3. c. 61. numer. 4. huic infidelitatis peccato Christus Dominus vsque ad mortem restitit, & nos cuius vestigijs inhærentes vsque ad vitæ propriæ contemptum resistere debemus, vt peccatum destruamus scientes (inquit. D. Iacob. c. 1.) quod probatio fidei nostræ patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habet, tunc demum sumus perfecti, & integri & in nullo deficientes. Et nos per martyrium & mortis angustias (quod est Christo testimonium perhibere) probatos ostēdimus super certare semel traditæ sanctis fidei, laboribus & vigilijs fidem adiuuare, & in ea publicanda, suadenda, & defendenda, solicitè & vigilantiùs elaborare, & hoc semel quod idem est ac immutabile eodem modo se semper habeat, vt eleganter docuit S. Thom. part. 2. quæst. 106. artic. 4. quia vt Iob restatur cap. 33. [Semel loquitur Deus, & secundò idipsum non repetit,] quem locum explicās Hieronymus, sic ait: [Vbi semel Deus loqui significatur, stabilita & diffinita eius sententia demonstratur.] Quia iam non est expectanda noua doctrina fidei, & ita omnis nouitas in ea falsitatis, & vanitatis argumentum euidens est: adeò vt post Christianæ vitæ semel receptam doctrinam Christi, & traditiones Apostolorum non liceat nobis vel Angelos contrà Euangelizantes audire, præterquam quod Euangelizatum est, vt scribit D. Paul. 2. Corinth. cap. 11. & habetur in c. omnis. 24. quæst. 1. & 2. Ioan. cap. 1. Quare rogatus Abraham à diuite illo qui sepultus est in inferno vt mitteret Lazarum in mundum Lucæ 16. respondit: [Habent Moysem & Prophetas, si illis non crediderint, nec mortuos resuscitatos audituri sunt,] quibus verbis Christus Dominus apertissimè demonstrat quantùm nos assentiri obedireq́ue debeamus fidei & scripturis, illisq́ue adhærere. Quandoquidem non voluntate humanâ allata est Prophetia sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, vt legimus 2. Petr. 1. vbi hæc sunt. [Cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucēti in caliginoso loco, donec dies elucescat, & Lucifer oriatur in cordibus vestris,] hoc enim firmissimum est fidelium præsidium aduersus hæreticos, & Christi inimicos. At sensus elegantissimus & omniū præstantissimus prædictorum verborum. [Supercertare fidei,] Is est: vt nos contemni,

temni, patiamur pro fide: nec tãtum vt contemni patiamur, sed etiam vt nos contemni patui faciamus, & omnino spernamus. Id verò Christi exemplo qui vt nos redimeret non aliter quàm moriendo mortem nostram destruxit, nobis relinquens exemplum, vt eius vestigia sequeremur, omnes molestias & tentationes huius vitæ non solùm patienter tolerando, sed etiam alacriter quærendo, & suscipiendo: dicit enim Iacob. c. 1. [Omne gaudium existimate, fratres mei, cùm in varias tẽtationes incideritis.] Hac consideratione impulsi Apostoli Act. 5. [Ibant gaudentes à conspectu consilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine IESV cõtumeliam pati,] hoc enim verè est supercertare fidei: hoc est fide ita certare vt nullis vnquam aduersitatibus pertertita, victrix assurgat, scientes, vt monet Ioann. in Canonica. 1. cap. 5. quod hæc est victoria quæ
21 vincit mundum, fides nostra: † cuius fidei triumphum mirum in modum extollit Paul. ad Hebræos 11. enumerans patres, qui fidei se subijciendo mirabile testimonium sui reliquerunt, [Iuxta fidem (inquit) defuncti sunt omnes non acceptis repromissionibus, sed à longè eas suspicientes, & salutantes (quibus tanquam præsentibus vtebantur) fide distenti sunt, & ludibria, & verbera experti, insuper vincula, & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, circumierunt in melotis in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, in cauernis terræ, & hi omnes testimonio fidei probati non acceperũt repromissionem Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non sine
22 nobis consummarentur,] † hoc testimonium fidei Thadæus Apostolus à nobis exposcit vt propter fidem vincti, fide victores euadamus. Hæc vt inuiolabilis permaneat vsque ad sanguinem nobis resistendum esse dicit. Tum paulò pòst exploratã hæreticorum
23 rum prauitate, eos describit dicens: † [subintroierunt enim quidam homines, qui olim præscripti sunt in hoc iudicium impij Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam & solum dominatorem, & Dominũ nostrum IESVM Christum negantes,] hactenus ille. Vnde Inquisitores apponunt illam clausulam in edicto, dum
24 Iudæorum recensent errores, † [Præcipientes vt vnusquisq; denunciet quos sciuerit Christianos legem Mosaicam obseruare, vel eiusdem ritus, ac cæremonias celebrare, vel Messiæ aduentum adhuc expectare.]
25 Susceptã † hinc occasione primùm omnium, Apostolus eos execratur, qui Euangeliũ recusant, quod Christi expectatio, & eius aduentus teneat
26 eos suspensos. † In qua cæcitate, & errore permanent Iudæi, quia Christũ negauerunt. At illam eandem cæcitatẽ in persona Domini ad viuum expressit, & prædixit Propheta Hier. 5. dicens: [Præuaricatione præuaricata in me domus Israel, & domus Iuda, ait Dominus. Negauerunt Dominum, & dixerunt: non est ipse] expectantes alium qui Antichristus est, & Ezech. 12. [Factus est sermo Domini ad me dicens: fili hominis in medio domus exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad videndum, & non vident, & aures ad audiẽdum & non audiunt,] & Esai. 53. dicitur. [Non est ei species, neq; decor, & vidimus eũ, & non erat aspectus: & desiderauimus eum despectum, & nouissimum virorum, virũ dolorum, & sciẽtem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius, & despectus: vnde neq; reputauimus eum,] quibus sanè verbis apertè incredulitatem Iudæorum significatam

gnificabat Propheta, à quibus visus est Christus non habere speciẽ neq; decorẽ. Vnde neq; reputatus est esse Deus;quẽ tamen quia non erant cogniturí neq; recepturi,idẽ Esai.c.1.ap probat,dicẽs:[audite cæli & auribus percipe terra, quia Dominus locutus est,filios enutriui,& exaltaui, ipsi autem spreuerũt me:cognouit bos possessorem suum & asinus præsepe Domini sui,Israel autem me non cognouit:& populus meus nõ me intellexit.]Et Matth.13.vers.15.[Auditu audietis,& non intelligetis & cernetis:videbitis,& non scietis:incrassatũ est enim cor populi huius,]viderunt namq; Iudæi & cognouerũt, vt mox dicemus:& blasphemauerũt clamantes:[crucifige,crucifige eũ,nos enim non habemus regem nisi Cæsarem,]

27 †vt enim docet D.Tho.3.p.q.47.ar.5. persecutores maiores Christi, id est, principes Iudæorum optimè cognouerũt illum esse Christũ:etsi non cognouerint esse filiũ Dei,& probatur. Primò,quoniam omnia signa videbãtur in eo quæ prædixerunt futura esse ipsi Prophetę.Secũdò ex D.Matth. c.21.vbi [agricolæ vidẽtes filium, dixerunt intra se:hic est hæres: venite, occidamus,]vbi per agricolas significantur maiores,& doctores illius populi. Tertiò id cõfirmatur ex D.Hieronymo, qui ex eisdem verbis probat,non per ignorantiam,sed per inuidiam Christum Dominum crucifixisse.

28 † Nicol. verò de Lyra in Matthæ.c.21. addit:maiores Iudæorũ qui Christi mortem procurarunt,non solùm cognouisse illũ esse Mesșiam sed esse etiã Filium Dei:quod ita probat. Nam sicut scriptura manifestè loquitur de aduentu Mesșiæ, ita quoq; de illius diuinitate.Esai.c.9.[Paruulus datus est nobis,& filius natus est nobis: cuius imperium super humerũ eius, & vocabitur admirabilis, cõsiliarius, Deus fortis,&c.] qui locus secũdum Hebræos intelligitur de Mesșia: & Ierem.23. dicitur:[Suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit Rex, & sapiens erit,]& postea:[Hoc est nomen quod vocabunt eũ,Dominus iustus noster,] vbi in Hebræo ponitur tetragrammaton יהוה quod de nullo nisi de Deo vero dicitur. Præterea miracula Christi naturâ suâ perspicuè demonstrabãt, saltim moraliter, illum esse verũ Deum. Sicut ergo ex primo colligunt D.August.& D.Tho. & alij Iudæos cognouisse Mesșiã; ita quoq; ex secundo colligit ipse Lyranus eos cognouisse Christum verum esse Deum. Præterea ex signis & miraculis omne humanitatis fastigium exsuperantibus, rerum supernaturalium Opificem illũ esse satis sciebãt. Itaq; hoc idem illis exprobtat Ioan. c.15.[Si non venissem & locutus eis fuissem,peccatũ non haberent:nunc autem & viderunt, & oderũt me, & & Patrem meum,]quod nõ esset verum,nisi illũ cognouissent non solùm esse Christũ,sed etiam Deum. Vnde oriebatur eorũ in Christũ odium, vt in Patrem etiam extenderetur æternũ. Deinde quia D.Hieronym.loco citato nõ solùm docet Iudæos ex inuidia & odio occidisse Christum,sed etiam filium Dei:sentit ergo non solùm cognouisse esse Mesșiã,sed etiam esse Deum. Id quoq; confirmatur ex D.Chrysostomo, & ex Beda quos d. artic. citat D.Thomas. Addit tamen Nicolaus de Lyra, licet à principio cognouerint illũ. Postea tamen cum cepit in eorum vitia prædicationis aculeos inijcere, inuidiæ velo & odij nube excæcatos eos amisisse cognitionem illam verã quam de illo priùs conceperant. Eo modo per ignorantiam quandam illius mortem procurasse. Quemadmodum (inquit) incõtinentiæ laqueis inuolutus, licet à principio cognoscat malũ,non solùm in communi,sed etiam in particulari,

& satis ipse sciat fornicationem esse peccatũ, quia tamen exuberãte passione amittit illã animi consideratio-nem, quãdiu perstat in eo passio, quo dammodo peccare dicitur ex igno-
29 rantia.† Viderunt ergo Iudæi, & cognouerunt Christũ esse Messiam, & verum Deum verè & propriè, & malitiã & inuidiã excæcati ipsum abnegarunt. Tantã peccati grauitate turpiter & infideliter lapsi sunt in varios errores, in falsos ritus, & ridiculas ceremonias, quæ omnes in edictis fidei quotannis enumerãtur. Atq; vt non de Iudæis tantùm, sed de hæreticis quoq; recitentur errores aliquot impij Lutheri, & sequacium, quorũ secta insilit in virtutem, & efficaciam sacramentorum, in Sanctorum innocationem, imaginũ sanctarum adorationem, ac Summi Pontificis Christi vicarij potestatem.

Sed quia de singulis his in suis locis diffusè satis agitur; tantũ in præsentia cõtra hæreticos doctrinam sacramẽtorũ ex scriptura sacra, & sanctorum Patrum autoritate breuitate quàpotetimus proponemus, tanquã nostro edicto maximè cõsonam & necessa-
30 riam.† Hæreticorũ præcipuus finis, & scopus est, sacramenta Ecclesiastica à quibus vniuersa fideliũ salus dependet, vel in totũ vel in partem nega-
31 re & abolere. † Exstiterunt quidam hæretici, qui omnia sacramenta & signa sensibilia detestabantur, & despiciebant, tanquam inania & inefficacia, & vtriusq; gratię vacua, & egena, ij appellati sunt Archõtici ab Epiphanio hæresi 40. & à Theodoreto lib.1. de hæreticorũ fabulis, vt refert Bellar.2.tom. de sacram. lib.1. in prin.
32 † contra hos tamen hæreticos exstat expressa diffinitio Concilij Trident. sess.7. Canon.7. cuius hæc sunt verba. [Si quis dixerit sacramẽta nouæ legis non esse omnia à IESV Christo Domino nostro instituta, anathema sit,] quæ sanè verba ita intelligenda sunt vt immediatè ea instituerit: nã quod mediatè sint instituta à Christo, nemo vnquam quantumuis hæreticus dubitauit. Id verò euidenter probatur ex scriptura, in qua Apostoli tantùm vocantur dispensatores, & ministri mysteriorum Dei. Ita Paul.1. ad Cor. 4. vbi dicit: [Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei:] solùm igitur ipsi tanquam ministri ministrarũt, & promulgarunt sacramẽta à Christo Do-
33 mino instituta, quemadmodum fecit Moyses de sacramentis veteris legis, quæ etiam immediatè à Deo fuerũt instituta, vt constat ex Exodo, & Leuitico: vbi sæpissimè dicitur: [Loquutus est Dominus ad Moysem.] Si ergo illa sacramenta immediatè fuerunt instituta à Deo, & promulgata à Moyse, multò magis id conueniens erat in sacramentis nouæ legis, quæ
34 potiora sunt & excellentiora.† Sacramẽta autem omnia habere vim cõferendi gratiam ex meritis Christi docet & probat D.Thom.3.p.q.62.ar.5.
35 † Fluxerunt enim ex latere Domini perfosso in cruce, vnde manauit sanguis & aqua. Apostolus ad Ephes. 5. [Christus dilexit Ecclesiã & tradidit semetipsum pro ea, mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ,] & consequenter præclarè Aug. nomine omnium Patrum q.84. in Leuiticum, ita loquitur: [Sine sanctificatione inuisibilis gratiæ visibilia sacramenta quid prosunt:] & lib.19. contra Faustum c. 11. ita habet? [Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimùm, & ideo contempta, sacrilegos facit, impiè quippe cõtemnitur sine quo non
36 potest perfici pietas,]† quòd verò sacramenta debeãt esse signa sensibilia, hec est eorum proprietas: nam sacramẽtum intrinsecè & essentialiter, est cæremonia religionis. Cæremonia autem est actus externus: quare sancti

ſancti Patres paſsim docēt ſacramenta eſſe veſtigia quædam,& (vt ita dicā) manuductiones ad ſpiritualia, & inuiſibilia. Ita D. Aug. ea vocat ſignacula, vt de catechizandis rudib. c. 26. & verba viſibilia, vt lib. 19. cōtra Fauſtum c. 16. Idem docet D. Dionyſius. c. 1. Eccleſiaſticæ hierarchiæ, & alij Patres Græci. Sed vbi ſacra Scriptura id apertè teſtatur, nō eſt opus aliâ auctoritate. nam Gen. 17. circuncīſio dicitur ſignū fœderis,& ad Rom. 6. baptiſmus dicitur, ſignum ſepulturæ & reſurrectionis & 1. ad Cor. 11. Euchariſtia dicitur ſignū paſsionis, & mortis Chriſti. c. fin. 15. diſt. c. ſcriptura. de cōſecrat. diſt. 2. & c. iteratur. eād. diſt. c. ſaluatur. 1. q. 3. c. fi. 24. q. 3. & ad Ephe. 5. matrimonium dicitur, ſignum con-
37 iunctionis Chriſti & Eccleſiæ.† Si autem ſigillatim id quod in communi tradidimus, de quolibet ſacramento velimus confirmare, id breui, & expeditâ verborum ſerie conficiemus. Primùm quidem, incipiēdo à baptiſmate, quod initium eſt & ianua cæterorum ſacramentorum, per quam primitias ſpiritus accipimus, & principium alterius vitę, vt ſit nobis regeneratio & ſigillum,& cuſtodia,& illuminatio, ita Damaſ. in 4. ſent. & ibid. S. Tho. diſt. 4. q. 1. arr. 1. text. in c. cum itaq; in fine. de conſecrat. diſt. 4. nihilominus hoc ſacramentum multi abnegarunt, vt autor eſt Tertullianus, initio libri de baptiſmo, quos Gaianos appellauit: Manichæi quoq; illud reiecerunt, vt refert Aug. hæreſi 46. ſimiliter & Seleuciani, teſte eodem
38 Auguſtino hæreſi 59.† At verò quis neſcit baptiſmum Chriſti inſtitutum eſſe: & ab eo ſanctificatum, cùm ipſe in Iordane à Ioanne baptizatus ſit? Hinc catechiſmus Cōcilij Tridentini,& Magiſter cum S. Thoma, & alijs
39 li. 4. diſt. 3.† Notandū eſt, verbo Chriſtum ibi non docuiſſe materiam aut formam baptiſmi, ſed tantùm ſtatuiſſe aquam eſſe materiā baptiſmi, & formam inuocationem Trinitatis, hoc autem poſtea declarauit Diſcipulis ſuis, prę cęteris autem Nicode-
40 mo. Ioann. 3.† Cùm enim aquas ſuæ mundiſsimæ carnis contactu conſecrauit, ex eo ſanxit illas vt eſſent baptiſmi materia, & ipſis contulit vim ſanctificandi, vt communiter docent Tertullian. lib. contra Iudæos cap. de paſsione. Hilar. Canon. 2. in Matth. Ambroſ. lib. 2. in Luc. cap. 12. Hieronym. in Dialog. cōtra Luciferianos. Nazianzenus in oratione in ſancta Lumina,& Beda in cap. 3. Lucæ. Formam baptiſmatis etiam determinauit, quia illic in ſenſus decidit,& apparuit tota Trinitas, vt conſtat ex Matthæo capit. 3. [Cæli aperti ſunt, vox Patris audita eſt, Spiritus ſanctus apparuit in ſpecie columbæ, & filius
41 Dei in carne viſibili aderat,] † vbi etiam vt teſtatur Hilarius loco citato ſimul declaratus eſt effectus baptiſmi à Chriſto inſtituti. [Baptiſmus enim cælos aperit, baptizatos Pater æternus in filios adoptat, & Spiritus ſanctus ſuâ gratiâ atq; donis replet.]
42 † Baptiſmus verò Chriſti ante eius mortē neceſſarius non fuit, neceſsitate medij, aut pręcepti, cùm lex vetus vſq; ad mortem Chriſti vim habuerit: & Dominus ipſe pridie quàm pateretur cæremoniam agni Paſchalis
43 obſeruauit. † Poſt mortem autem Chriſti, eius baptiſmus cepit eſſe neceſſarius, neceſsitate medij,& pręcepti: non tamen niſi à die Pentecoſtes, & ratio manifeſta & efficax eſt, vt docet S. Tho. 1. 2. q. 90. ar. 4. & habetur in Decret. diſt. 4. c. in iſtis tempo-
44 ralibus, circa principium. † Lex non habet vim niſi poſt promulgationem ſolennem,& idem docuit Cōcilium Tridenr. ſeſſ. 6. c. 4. loquens de baptiſ-
45 mo. † [Hæc autē promulgatio nouæ legis, facta eſt in die Pentecoſtes: quod ita cōueniens fuit, quia myſteria

ria nostræ redemptionis cōpleta fuère in ascēsione Christi Domini, & ita ex tunc vim habere ceperunt verba illa Christi Ioann. 3. dicta Nicodemo: [Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in
46 regnū cælorum.] † Ex quibus verbis comprobatur baptismū esse verum sacramentum, & ex illis Apostoli ad Ephes. 5. dicentis esse lauacrum aquę in verbo vitę, & ad Tit. 3. [Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis,] & Matth. vlt. [Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti:] & ibidē, [Qui crediderit & baptiza-
47 tus fuerit saluus erit,] † ex quibus etiā locis euidenter ostenditur in sacramētis esse virtutē conferendi gratiam. Nam baptismo tribuitur ius saluandi, & non saluat nisi iustificando, & à peccatorum sordibus abluendo.
48 † Huius sacramenti variæ exstiterūt figuræ quæ ipsum adumbrarūt: quod totum factum fuit (vt docet Chrysosto. super Ioan. c. 5.) vt efficacia huius sacramenti incredibilis non cēseretur. Inquit enim [Futurū erat baptisma plenū maximę potestatis, & gratiæ purgaturum peccata, & pro mortuo viuum effecturum.] Prima ergo figura in lege veteri fuit spiritus Domini, qui ferebatur super aquas, eas viuificans & fœcundans, vt vim contineret procreādi animalia, & pisces. Ita & baptismus à Spiritu sancto vitalem vim accepit, vt nouos homines procrearet & regeneraret, sic docent Tertullian. in lib. de baptismo, Hieronym. in Epist. 83. ad Oceanum. Secunda fuit arca Noe saluans homines in diluuio, ita explicat D. Petrus Epist. 1. c. 3. dicens: [In diebus Noe cū fabricaretur arca, in ipsa animæ saluę factę sunt, quod & vos nūc similis formæ saluos facit baptisma.] Tertia figura erat Circuncisio, vt docet Apostolus ad Coloss. 2. quibus dicit [Circūcisi estis Circūcisione nō manu facta in exspoliatione corporis carnis, sed in circūcisione Christi consepulti, & in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei qui suscitauit illum à mortuis.] Quarta fuit mare rubrum. & idem scribit 1. ad Cor. 10. sic locutus. [Nolo enim vos ignorare, fratres, quoniā Patres nostri omnes sub nube fuerūt, & omnes mare transierūt, & omnes in Moyse baptizati sūt in nube, & in mari.] Quinta fuit Iordanis, vt legimus 4. Reg. 5. vbi Naamam princeps militiæ Regis Syriæ præcepto Elisei Prophetæ, ingressus Iordanem, lauit se & mundatus est à lepra. Sexta fuit Piscina Probatica: Ioan. 5. Septima restitutio visus ei qui fuerat cæcus à natiuitate: Ioan. 9. Ita intelligit Aug. tract. 44. in Ioannem. Et aliæ innumeræ, quas lōgum esset referre, quid igitur garrulant hæretici negantes sacramētum baptismi, & eius efficaciā ad salutem animæ prodesse? Hoc vno retundi illos par est Concilij Trident. in sess. 7. Can. 2. [Si quis dixerit baptismum nō esse necessarium ad salutem, anathema sit.]
49 Negant † secūdò hæretici ferè omnes nostri temporis confirmationis sacramētum, vt Lutherus, Zuinglius, Philippus Melanchthon, Caluinus, Ioannes Brentius, & ante illos reiecerūt Nouatiani, Theodoreto teste lib. 3. de fabulis hæretic. & refert Bellar. vbi sup. tom. 3. de sacramentis in initio: & eodē tom. fol. 322. agēs de
50 hoc sacramēto, † de quo legimus Act. 8. per impositionem manus Apostolorum datum fuisse baptizatis Spiritum
51 sanctū. † Vnde certò colligimus istud sacramentum immediatè fuisse à Christo institutum. Nam certum est nullam potestatem creatam eò posse extendi vt per manus imposi-
52 tionem Spiritus sanctus detur. † Instituit autem Christus Dominus hoc sacramentum, & si non exhi-

bendo

bendo illud tamē promittēdo, vt cōstat ex verbis Ioan. 7. loquēs cum Apostolis: [Si nō abiero, Paracletus non venit ad vos, si autē abiero mittā eum
53 ad vos] † in hoc enim sacramento datur Spiritus sancti plenitudo, quam nō oportebat dari ante Christi resurrectionē & Ascensionē. Dicitur enim Ioa. 7. [Nondum erat Spiritus datus,] quia Iesus nondum erat glorificatus.
54 Neq; † refert quod Kemnitius hæreticus dicat in sacra scriptura, debere ostendi mandatū diuinū expressum, quo sacramentum Cōfirmationis institutum ab eo constet, nam ipse suo gladio se iugulat. Fatetur enim baptismū & Eucharistiā esse sacramenta, & tamen quando Christus baptizauit Ioan. 3. & Eucharistiam discipulis dedit Matth. 26. adhuc Euāgelium non erat scriptum. Nam quòd præceptum sit scriptum vel non scriptū, hoc per accidens se habet ad robur & firmi-
55 ratem eius. † Ad hæc accedit etiam nos hoc sacramentum habere ex antiqua traditione & declaratione Ecclesię quæ regula est nunquam aberrans in huiusmodi rebus: quare & à Deo immediatè institutum est tanquam verum sacramentum, vt cōstat ex eius effectibus gratiæ, & roboris in fide: vnde Psal. 4. dicitur: [Ego confirmaui colūnas eius] hoc est, Apostolos, & eisdem iam baptizatis Luc. vlt. [Sedete in ciuitate donec induamini virtute ex alto] idq; inter alios Ecclesiæ veteres patres eleganter, probat D. Cyprian. lib. 2. Epist. 1. vbi dicit, nō solùm baptismū, & Eucharistiam: sed etiā cōfirmationē esse pruprie sacramentū: sic enim loquitur [tunc plenè iustificati, & esse filij Dei possunt, si sacramēto vtroq; nascātur.] D. etiā Augus. lib. 2. cōtra literas Petilian. c. 104. [Sacramentum chrismatis in genere visibilium signorum sacrosanctum est sicut ipse baptismus.]

56 Tertiò hæretici † sacrosf. Eucharistiæ sacramentum impudenter, tanquam nullū negarunt & reiecerunt. Error hic fuit Brusianorum asserentium Eucharistiam tantùm in nocte cœnæ à Christo D. institutam, ita vt deinceps à nemine sit cōfectata, imò nec possibilis sit. Bogomilij etiā dixerūt Eucharistiā nihil aliud esse quàm orationē à Domino traditā [Pater noster, &c.] Ita refert Euthymius in Panoplia part. 2. tit. 23. Verùm hæc dicta hęreticorū, quemadmodū sunt libera
57 ita & insana: † quādo enim Christus D. in sacratissima noctis cœna hoc sacra
58 mentū instituit, † Apostolos suos ordinauit, illisque indixit, [hoc facite in
59 meā cōmemorationē] Luc. 22. † quod præceptum diuinū consecrandi corpus & sanguinē Dñi, primò Apostoli receperūt, tum in ipsis reliqui sacerdotes ritè ordinati in Ecclesia. Illa enim verba, [hoc facite,] nō tantùm significāt, [māducare, & bibite] quod omnibus Christianis cōpetit, sed insuper consecrate, sumite, & alijs distribuite, vt me facere vidistis. Vnde Ioa. 6. dixit idem Dñs. [Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitam in
60 vobis,] † & in eod. c. per sumptionem huius sacramēti, gratiam & vitā æternam promittit, dicens. [Qui māducat hunc panē viuit in æternum,] Ex quibus locis euidenter paret Eucharistiā simul esse, & institutam & sacramentum ex eius effectibus. Hinc August. Epist. 118 c. 1. cum dixisset Christum instituisse sacramēta numero paucissima, significatione pręstātissima, obseruatione facillima, loco exempli po-
61 nit baptismum & † Eucharistiā, quæ durabit in specie vsq; ad mundi finē.
62 † Quâ ratione autem hoc sacramentum possibile sit, & quæ vis insit verbis consecrationis, non est huius instituti docere: ad hoc rectè, vt solet

Tt D. Tho.

D.Thom.3.part.q.78.art.4.in argum. sed contra ex.D. Ambrosio lib. 4.de sacramentis cap.4. ante medium; tomo 4.cuius hæc sunt verba. [Si tanta est vis in sermone Domini Iesu vt inciperet esse quod nō erat, quāto magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur? & sic quod erat panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem, quia sermo Christi creaturam mutat] & in corp. artic. dicit [cū hoc sacramentum Eucharistiæ sit cæteris dignius, consequens est quod in verbis formalibus huius S. sacramenti, sit quædam virtus creata: instrumen talis tamen sicut & in alijs sacramentis.] quæ verba cùm ex persona Christi proferantur ex eius mandato consequuntur virtutem instrumentalem à Christo, ad conuersionem huius sa-
63 cramenti faciendam. † Eucharistiæ verò quamplurimæ exstiterunt figuræ in testamento veteri. Prima fuit lignum vitæ in medio Paradisi situm, vt habetur Gen. 2. &.3. ita docet Paschasius libr.2. de corpore Domini c. 7. Secunda fuit agni paschalis, quæ ab omnibus adducitur Exod. 12. Tertia Māna Exod.16. Quarta panes propositionis, Exod.25. Quinta participatio sacrificiorum quæ offerebantur, vt constat ex eodem cap. Sexta sacrificium Melchisedech. in pane & vino Gen. 14. † effectus huius sacramenti diuini, mirabiles & varij sunt, primus enim est vnire nos Christo corporaliter. Secundus est & sequitur ex primo corpora nostra resurrectura ex hoc quòd vniuntur Christi corpori. Tertius est vt Christus qui nobis in Euchatistia se donat, ipse faciat vt eū intra nos verè habeamus, quod efficere nequeūt, & si maximè cupiāt homines, qui alios amant: non enim possunt se donare illis, & intra illos manere. Quartus est vnio Christi nobiscum non solùm per fidem & charitatem, sed etiā verè & realiter, quando eum in sacramento sumimus, Quintus est quod efficiamur diuinæ naturæ consortes per huius sacramēti perceptionem. Alij penè innumeri sunt effectus: sed quia ij & alia quæ de sacramentis enumerare possemus breuiter contingimus euolemus ad alia.

65 Quartò † Hæretici Nouatiani sacramentum Pœnitentiæ è medio conati sunt auferre, vt autor est Epiphanius hæresi 59. & August. hæresi 38. hanc hęresim vetustissimā perfidus Lutherus & eius sequaces Zuinglius, Caluinus & alij refocillarunt, & ex terræ visceribus ad auras suscitarunt: abnegantes remissionem peccatorū in pœnitentia, & potestatem eorum dimittendorum inesse in sacerdotibus.

66 † Verba Domini Ioan.20. oppositum è diametro ostendunt, vbi instituit hoc sacramentum post suam resurrectionem, vt etiam constat ex Concil. Trident. sess.14.cap.1. dixit enim Apostolis [Accipite Spiritū sanctum, quorū remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retēta erūt] †; in quibus verbis duo reperiuntur quæ ad sacramenti constitutionem necessaria sunt, & sufficiētia, scilicet: signum externum à Deo institutū, & promissio gratiæ tali signo coniuncta. Nō enim credibile est cū Christus Apostolis suis potestatē remittendi peccata largitus sit, eā vt ipse exerceret voluisse sibi reseruare absq; signo & ritu exteriori : imò neque homines possent intelligere talia peccata sibi remitti, si voce aut alio quo signo sensibili destituerētur, quia cum corporales simus, ea est nostri status conditio & natura, vt nihil possit esse in intellectu quin priùs fuerit in sensu, ex Aristotele in libris de anima. Quare verba absolutionis (quæ signa sunt sensibilia) apertè

ex

68 ex hoc testimonio deducuntur.† Et hinc fit, absolui nō posse eos qui pœnitentię nulla signa ostēdunt, quę duo hæretici Kēnitius & Caluinus cōiuncti fatētur. Gratiæ verò iustificantis promissio nullibi à Dño manifestiùs declarata est quàm loco citato, nam peccatorum remissio quid aliud est,
69 quæso, quàm animarum iustificatio?† pœnitentia verò (quæ est virtus perpetrata mala lugendi, & vt ab his perpetrādis abstineatur. Gregor. Homil. 34. & habetur in c. 1. de pœnitēt. dist. 3. in Euāgelia: & Ambrosi. in quodam sermone quadrag. & habetur in c. pœnitēria. & in c. pœnitentiā quippe. de
70 pœnit. dist. 3.) † semper in eodē statu & lege naturæ lapsæ necessaria fuit; vt patet ex pœnitētia Dauidis, & alio-
71 rū veterum Patrum.† Sed pœnitentia quæ verè & perfectè sacramētum est,
72 solùm in lege gratiæ reperitur, † nec ipsam ex Testamento veteri probamus, nisi fortè ex vaticinijs & figuris:
73 † nam pœnitentiam quam Ioann. & Christus prædicauerunt ante sui resurrectionē, sacramentum non fuisse ex eo patet, quia sacramenti cōfessionis præcipua pars est absolutio; quæ cōsistit in verbis simul adiunctis peccatorum confessioni. Baptista itaque nunquam pronunciauit verbum absolutionis, licet auditores eius soliti essent confiteri peccata sua, vt legimus Matt. 3. In Christo verò Dño, & si verum sit quod per verba quibusdā peccata remiserit (vt patet in Paralytico & muliere peccatrice) defuit tamē altera pars ex parte peccatorum: nempe confessio peccatorum, quæ nunquā legimus ab his patefacta. Et quidē hæc est causa, cur sacramenti pœnitētiæ in factis Baptistę & Christi exemplum non habeamus, quia sem-
74 per aliqua pars sacramenti defuit, † cuius necessitas (homine existente in mortali post baptismum) talis est, vt absq; illo, vel in actu, vel in voto, nemini pateat aditus ad salutem: vnde Christus Luc. 3. dixit: [Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis]
75 † est enim pœnitentiæ sacramentum secūdum Hieronym. altera post naufragiū tabula. de pœnitentia. dist. 1. §. secunda. c. medicina. ead. dist. Quin
76 † si aliquando per contritionē remittūtur peccata, hoc tamen nō est absq; ordine ad confessionem sacramentalem. Hæc veritas cōstat ex Concilio Trid. sess. 5. c. 29. vbi dicitur: [Si quis dixerit eum, qui post baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere, aut posse quidem sed solâ fide amissam iustitiā recuperare, sine sacramento pœnitentiæ, prout sancta Romana & vniuersalis Ecclesia fer-
77 uauit, & docuit, anathema sit.]† quod autem hæc confessio sacramentalis auricularis debeat esse; & vt talis instituta à Christo Domino, possumus probare ex illo Matt. 5. vbi dicit Dñs [Nolite putare quoniā veni soluere legē aut Prophetas; non veni soluere sed adimplere.] Adimpleuit ergo legē Moysi, & quæ in ea figurabantur, quia omnia in figura contingebant
78 illis, vt probat Apostolus 1. Cor. 10. † Confessio verò fuit figurata in veteri lege, in sacerdotio Leuitico quòd versabatur circa carnalia & corporalia, & figurabat sacerdotium Euangelicum, quod futurum erat circa spiritualia, in quod erat transferendum sacerdotium Leuiticum. Nam & id fuisse translatū Apostolus ostēdit ad Hebr. 7. dicens. [Translato sacerdotio necesse est vt legis translatio fiat] ex quib9 talis cōficitur ratio. Ad sacerdotes Leuiticos spectabat iudicare de lepra carnali, quę figura erat lepræ spiritualis, peccati scilicet: & coram ipsis apparere tenebantur le-
79 prosi,† ostendendo locum specialem illius lepræ carnalis, (contra qui di-

cunt sufficere cõfiteri peccata in generali.) Vnde Matth.8.& Luc.5.& 17. iussit Christus leprosis, vt se ostenderẽt sacerdotibus, sicut pręcepit Moyses; ergo cùm sacerdotiũ Leuiticũ sit translatũ in Euangelicum, sacerdotes nouæ legis erunt iudices lepræ spiritualis, id est peccati: illudque aperire tenentur in speciali peccatores, sicut leprosi tumorẽ suum, & hoc per confessionem: quia ea quę sunt in anima, innotescunt per ea quæ sunt in voce,
80 vt sic illis cõferatur † absolutio, quæ respõdet iudicio facto à sacerdotibus Leuiticis super leprosis. Deniq; quemadmodũ qui infecti erant leprâ per sacerdotis iudiciũ ad castra remittebãtur, & erant sanati: qui verò non se ostẽdebant, vel qui ex sententia sacerdotis cogebãtur manere extra castra nõ sanabantur; ita in lege gratiæ qui cõfitentur peccata sacerdoti, cui cõmissum est iudiciũ, per eius absolutionẽ salui fiunt. Qui verò id renuũt tanquam incurabiles nõ absoluuntur
81 neq; sanantur. † cõprobatur hæc veritas ex canon. in nouo. & c. quamuis. 21. dist. & in c. ita Dominus. 19. dist. & originaliter ex verbis Christi Matth. 16. vbi Petro & in ipso omnib. sacerdotibus hoc iudiciũ de peccatis cõmisit, cùm dixit: [Tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo Ecclesiam meã,] & subdit. [Quodcumq; ligaueris super terrã erit ligatũ & in cælis, & quodcũq; solueris super terrã erit solutũ & in cælis,] in quo loco Christus promisit sacerdotibus iudiciũ de peccatis absoluẽdis, vel retinendis, & postea clariùs manifestauit cùm realiter tradidit talem potestatẽ: Ioa. 20. dicẽs: [Accipite Spiritũ sanctum (hoc est potestatẽ & virtutẽ Spiritus sancti,) quorũ remiseritis peccata remittũtur eis, & quorũ retinueritis retẽta
82 erunt] † Effectus autẽ sacramẽti pœnitẽtiæ multiplex est. Ornat voluntatẽ, & disponit ad gratiã facientem, si eã nõ inueniat. Si verò inuenerit ex abundanti stabilit voluntatem, vt in bono perseueret. Delet reatũ pœnæ pręteritorũ peccatorum iuxta deuotionem recipientis. Delet omnia peccata, iuxta illud Ezechiel. 18. [In quacũq; hora ingemuerit peccator omnium iniquitatum eius non recordabor] Recuperat virtutes, & dona deperdita per peccatũ: cùm enim causam det gratiæ, ex ipsa tanquam ex radice & fonte, scaturiunt & pullulãt reliqua bona animę: sed & quandoq; contingit hominẽ ad hoc sacramentum suscipiẽdum ita perfectè se disponi, vt resurgat ad maiorẽ gratiã, propter maiorẽ conatum & feruentiores actus doloris & cõtritionis, quibus correspondet gratiæ gradus. Et quia per pœnitentiã subsequentẽ aufertur peccatũ mortale, mortificãs & impediẽs bona opera pręterita facta in statu gratiæ, idẽ iterum status viuificatur, vt simul per ea homo adiuuetur, & perducatur ad vitã ęternã iuxta illud quod promittit Deus per Ioelem c.2. [Reddã vobis annos, quos comedit locusta & bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo mea magna quam misi in vos.]

83 Quintò negauerũt † hæretici quidã Taudemi sectatores sacramentum ordinis nihil omnino esse dicẽtes. Lutherus, Illyricus, Kẽnitius, & quãplu-
84 res alij eandẽ hæresim sequuti sunt, † cõtra quos Concil. Trid. sess. 23. can. 3. docuit hoc sacramentũ institutũ esse à Christo per hæc verba. [Si quis dixerit ordinẽ siue sacram ordinationẽ non esse verè & propriè sacramẽtum à Christo Domino institutũ, vel esse figmentũ quoddã humanũ excogitatũ à viris, rerum Ecclesiasticarũ imperitis, aut esse tantùm ritum quendam eligẽdi ministros verbi Dei, & sacra-
85 mentorũ, anathema sit.] Ritus † autẽ exterior

exterior & promisſio gratiæ huius
ſacramenti manifeſtatur à Paul. 1. Ti-
moth. 4. [Noli negligere gratiã, quæ
in te eſt; quæ data eſt tibi per Pro-
phetiam cum impoſitione manuum
presbyteri] & 2. ad Timoth. 1. Admo-
neo te vt reſuſcites gratiam Dei, quę
eſt in te per impoſitionem manuum
86 mearum] † inſtitutionem verò & mã-
datum huius ſacramenti innuit ad
Epheſ. 4. dum dicit [Ipſe dedit quoſdã
quidem Apoſtolos, alios Euãgeliſtas,
alios Paſtores & Doctores: & Actorũ
13. legimus [Segregate mihi Paulũ &
Barnabam] & Act. 20. [In quo vos Spi-
ritus ſanctus poſuit Epiſcopos] quæ
omnia loca ſcripturæ ab omnibus ex-
poſitoribus ſacris de Ordinis ſacra-
87 mento intelliguntur. † Chriſtus enim
Dñs Apoſtolos ſuos primò fecit ſacer
dotes in cœna, quoad primũ actũ or-
dinis, qui cõſecrationẽ reſpicit, dũ in-
ſtituit, & cõſecrauit ipſe panem & vi-
88 num & dixit [hoc facite in meam com
memorationẽ, † quoad ſecundũ verò
actũ, qui conſiſtit in iuriſdictione, &
abſolutione peccatorũ, fecit eos ple-
nos ſacerdotes poſt ſuã reſurrectionẽ,
Ioa. 20. dicens: [Accipite Spiritũ ſan-
ctũ, quorũ remiſeritis peccata, remit-
89 tuntur eis, &c.] Impoſitio † verò ma-
nuũ in hoc ſacramẽto, eſt quid intrin-
ſecũ & eſſentiale vt ex citatis autori-
tatibus ſatis conſtat: per ipſam enim
impoſitionẽ manuũ tanquam per in-
90 ſtrumentũ cõfertur gratia. † Neq; ob-
ſtat quod Kemnitius hæreticus dicat
Chriſtũ ordinãdo Apoſtolos nõ fuiſſe
vſum manuũ impoſitione, aut id non
cõſtare ex ſacra Scriptura: nam Chri-
ſtus Dominus qui excellentiæ pote-
ſtatem habebat, non erat alligatus ſa-
cramentis neq; ſymbolis externis ad
conferendam gratiam, quæ effectus
91 eſt ſacramenti. Sicut † enim Apoſto-
los ſuos ſine ſacramento confirmauit,
92 & mulierẽ peccatricẽ † abſq; pœnitẽ-
tiæ ſacramẽto abſoluit, potuit etiam
Apoſtolos ordinare abſq; ſacramẽto,
93 & manuũ impoſitione. † Præterea or-
dinationẽ ſacramentũ eſſe, habemus
ex Eccleſiæ traditione ex Sum. Pon-
tificibus, Cõcilijs, & ſanctis Patribus:
Leo enim I. Epiſt. 81. ad Dioſcorum
Alexandrinũ c. 1. ordinationem ſacra-
mentum appellat, tradens formã, tẽ-
pus, & circonſtantias, quibus cõferri
debeat, idem Pontifex Epiſtol. 87. ad
Epiſcopos Mauritaniæ c. 1. loquens de
ordinatione illud ſacramentum ex-
preſſè vocat dicens: [Quis diſsimu-
lare audeat, quòd in tanti ſacramenti
perpetratur iniuriam?] Greg. etiam I.
lib. 4. Commentarior. in lib. Reg. c. 5.
verba faciens de Ordinis ſacramẽto
ita habet: [Is qui promouetur benè
foris vngitur, ſi intus virtute ſacra-
94 mẽti roboretur:] quibus † verbis duo
apertè docet, & ordinem eſſe ſacra-
mentum, & conferre gratiam: ean-
dem veritatem docuerunt Conciliũ
Chalcedonẽſe can. 2. Bracarenſe pri-
mũ in can. 3. Florentinũ, & alia quam-
plurima. Ex Patribus Chryſoſt. libr. 3.
de ſacerdotio hæc verba ſcribit: [Sa-
cerdotium in terra peragitur, ſed in-
terum cæleſtium claſſem, ordinemq;
referendum eſt, atque id perquam
meritò: quippe non mortalis quiſpiã,
non angelus, non archangelus, non
alia quæuis creata potẽtia ſed ipſe Pa-
racletus ordinem eiuſmodi diſpo-
ſuit.] Et Ambroſ. libr. de dignitate ſa-
cerdotali cap. 5. dicit: [Homo impo-
nit manum, Deus largitur gratiam,
ſacerdos imponit ſupplicem dexte-
ram, Deus benedicit potenti dexte-
rã.] Et verè Auguſtin. libr. 2. contra
Epiſtolam Parmeniani cap. 13. lo-
quens de baptiſmo & ordinatione,
inquit: [Vtrumque ſacramentum eſt,
& quâdam conſecratione vtrumque
homini datur: illud cum baptizatur:
95 illud cum ordinatur:] itaq; † in Catho-

lica Ecclesia vtrumq; non licet reiterare. Sed quid ampliùs inhæremus in hac veritate comprobanda testimo-
96 nijs, † cùm Dominus ipse omnes actus ordinis exercuerit? Primò exercuit actum presbyteratus in cœna quãdo corpus suum & sanguinem consecrauit. Secundò officium diaconi ministrando vbique. Tertiò vsus est subdiaconaru præparans sacramẽti ma-
97 teriam in cœna. † De quatuor ordinibus minoribus etiam patet: nam officium exorcistæ exercuit, cum retigit aures surdi & muti dicens: [ephethah, quod est adaperire. Lucæ] 4. hostiariatus actũ etiam exercuit quãdo flagello eiecit de templo vendẽtes, & profanantes illud, & Ioann. 10. dixit de se [ego sum ostium:] Officio Lectoratus functus est, quando aperuit librum Esaię, & lectione absolutã clausit, deditque ministro. Acolythus etiam fuit dicens de semetipso [Ego sum lux mundi, qui sequitur me non
98 ambulat in tenebris: † [potestatem etiam Episcopalem instituit cùm dixit Petro. Mat. 16. [Pasce oues meas]
99 † quæ secundùm veriorẽ opinionem recentiorũ etiam est sacramentũ, quo spiritualis character infigitur. Ex eo patet quòd Episcopalis ordinatio repeti non possit: confert etiã gratiam, cùm Episcopus conferat sacramẽrum confirmationis, & ordinis, quæ absq; gratia indignè peragũtur. Ex eo enim quòd presbyter quædam sacramenta debet administrare, quæ sine gratia non dignè ministrantur, probant Theologi in ordinatione sacerdotali conferri gratiam. Quæ ratio etiam militat in Episcopali ordinatione (vt
100 dictum est) † & licet ordines connumerati sint plures, omnes vnũ sacramentum solummodo cõficiunt, quia
101 ordinãtur ad vnum sacramentũ † Eucharistiæ, quod sacramentũ est sacramentorũ. Quemadmodum in Eucharistia, etsi diuersæ materiæ sunt, & diuersæ formæ, non tamen sunt plura sacramenta, sed vnum formaliter est sacramentum Eucharistiæ, quia omnia ordinãtur ad vnam refectionem spiritualem, quæ coalescit ex cibo & potu spirituali (in quo assimilatur refectioni corporali) iuxta illud Ioan. 6. [Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. cap. quia corpus. can. in quibus. & c. dupliciter, & cap. vtrùm. cap. in Christo. de consec. dist.
102 2. † Tandem effectus sacramenti ordinis duplex est. Primarius, & præcipuus est character, qui in quolibet ordine imprimitur, & est dispositio ad secundum effectum, qui est gratia sa-
103 cramẽtalis: † hic quoq; character pręsupponit charactere baptismalẽ sine quo (si sacramentũ ordinis cõferatur) nõ accipitur, quia baptismus est ianua
104 reliquorũ sacramẽrorũ. † Nec tamen verum est ex eo præsupponi, tãquam de necessitate sacramenti, confirma-
105 tionis characterẽ, † cùm Apostoli effecti sint sacerdotes ante confirma-
106 tionem, † quæ post resurrectionẽ in missione Spiritus sancti eis collata fuit. Hactenus hæc sufficiant de hoc sacramento.
107 Sextò † hæretici Albigenses Vnaldenses Vvicleffistæ, & qui nostrã tẽpestate nomen suum ad posteros per improbitatẽ, & facinus ingens propagarunt Lutherus, Caluinus, Kemnitius, & alij non solùm negant sacramentum Extremæ Vnctionis, sed etiã
108 irrident. † At enim veritas Catholica est, huiusmodi sacramentũ sicut & reliqua immediatè esse à Christo D. institutũ: neq; refert ab his obijci quod sacros. Euãgelij scriptores, de illius institutione quicquam non retulerint, tum quia multa Christus Dominus fecit, & dixit, quæ in Euangelijs non continentur (vt habetur Ioann. vlti-
109 mo,) † tum quia Marci 6. quædam

quasi

quasi imago institutionis Dominicæ sese profert: ibi enim dicitur quod Apostoli [vngebãt oleo multos ægros,
110 & sanabant.] † Quis enim credat Apostolos quicquam nisi ex instituto Christi fecisse? vbi est notandũ quod vnctio illa quæ fiebat ab Apostolis secundum veriorẽ omnium opinionẽ traditã à Ricardo in explicatione articuli 12. & Iansenio in cap. 6. Marc. & Dominic. Soto dist. 23. q. 1. art. 1. non erat eadem cum ea quæ præcipitur Iacob. 5. & ex consequenti neque sa-
111 cramentalis. † Pręcipua ratio est, quia minister sacramenti Extremæ Vnctionis est solus sacerdos, vt diffiniuit Cõcil. Trid. sess. 14. can. 4. & tũc Apostoli adhuc non erant sacerdotes, ordinati enim sunt in vltima cœna, vt docet
112 idem Concil. Trident. sess. 22. c. 1. † & si verum sit quod Christus Dominus per potestatem excellentiæ, quam habebat, poterat sacramẽta per non sacerdotes conferre; id tamen fecisse nullatenus est probabile, cùm nunquam legamus id factum in alijs sacramentis magis necessarijs: vt pote in
113 Pœnitentia, & Eucharistia. † Institutio ergo huius sacramenti colligitur ex verbis illis Iacobi 5. [Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis
114 sit, remittentur ei] † In quibus verbis reperiuntur, quæ ad rationem sacramenti requiruntur. Primò enim inuenitur ritus exterior, vnctio scilicet olei, cum fidei oratione: & remissio peccatorum per gratiam, in alleuiatione infirmi. Hæc autem descriptio sacramenti non eiusmodi est ac si Apostolus Iacobus illud instituerit, sed qualem non erat à Domino acceptam esse, constãter monet fideles ad illud suscipiendum, idcirco Ecclesia Catholica Romana palã affirmat Vnctionem extremam verè ac propriè esse sacramentum dictum. vt expressè habent Concil. Florent. in instructione Armen. & Trident. sess. 14. can. 1. de extrema Vnctione, & omnes Theologi. libr. 4. sentent. distinctione 23. Institutionis porrò veram imaginem ex lineamẽtis habemus. Marc. 16. his verbis [Signa eos qui crediderint hęc subsequentur: per nomen meum dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si quid lethale biberint, non nocebit eis: super ægrotos manus imponent & benè ha bebunt.] Iam ne dicant hæretici sacramentum hoc à Christo non esse institutum. Nec effugiant per consuetas latebras, quibus efferunt non hìc dici de oleo quicquam. Nam quæ hoc capite Christus effert, ea in vsum ab Apostolis traducuntur. c. 6. vt vna ex vtroq; capite vnius rei narratio fit.
115 † Id verò maximè decebat diuinam prouidentiã, vt homines quos omni tempore omni curâ & solicitudine paternâ diuinis sacramentis, tãquam remedijs & medicamentis sanat, & adiuuat in extremo vitæ spiritu cum à dæmone virulẽtiùs infestati minus virium habente, ac quodammodo ob infirmitatis, & dolorum magnitudinem subsidere videntur protectione sui nominis protegeret: in eo discrimine, minimè Christum oportuit suos auxilio, & tanto sacramento priuate.

116 Veritatem † huius sacramenti tradunt nobis Pontifices Innocentius I. Epist. 1. ad Decentium. Innocentius III. præclarè. cap. cum venisset. de sacramẽti vnctione: similiter & Concilia quã plurima, vt Nicænũ ex Arabico in Latinũ traductũ can. 69. Cabilonense II. can. 48. Vuormacense can. 72. & Aquisgranense secundũ tẽpore Ludouici Imperato. can. 8. monet ne

hoc sacramentum negligatur, in quo tam salubris recuperandæ valetudinis ratio continetur, hanc quoque ve ritatem testantur ex patribus Origen. homi. 2. in Leuit. & Chrysostom. lib. 3. de sacerdot. vbi dicunt verba Iacobi ad nos spectare, & nunc, & omni tempore sacerdotes in Ecclesia debere facere quod Iacobus scribit. Idē tenet August. serm. 215. de tempor. Autor operis de visitatione infirmorū lib. 2. c. 4. Beda in c. 6. Marci. & in 5. Iacob. Theophylactus in. c. 6. Marc. & Oecumenius in c. 5. Iacobi. qui plura desiderat, legat Suriū tom. 2. & Bernardū in vita sancti Malachiæ, vbi insigne miraculum refert circa susceptio
117 nem huius sacramenti. † Huius effectus duo assignātur à Theologis vnus est, sanare corpus quando saluti animę expedit. Alter est peccatorum re-
118 liquias abstergere: † vbi per reliquias duo intelligimus, primum est peccata: siue mortalia siue venialia, in quæ accidit infirmum incidere post confessionem & communionem & ignorat se tali peccato innodari: fieri enim potuit etiam vt confessio & communio non ritè ab eo peractæ sint, & similiter hoc ignoret. Hæ sunt verè reliquiæ, quæ per hoc sacramentum auferuntur. Aliæ sunt reliquiæ vt quidā torpor, mœror, & anxietas, quę ex peccato relinquuntur, & maximè solent homini in fine vitæ cōstituto insidiati. Ex quib. nascitur quædam infirmitas, & debilitas, vt non possit validè dæmonum tentationibus obsistere;, eo quippe & tamen sacramento con firmatur & solidatur. Id verò est, quod ait Iacob. loco citato, [& alleuabit eū Dñs, & si in peccatis fuerit remitten-
119 tur ei †] quia nōn semper hoc sacramētum peccata dimittit, quoad culpam: & hoc, non ex inefficaci virtute eius, sed ex defectu peccatorum, quæ aliquando in infirmo non inuenit: itaque sub conditione loquutus est Apostolus, dicens: [& si in peccatis
120 fuerit.] Hoc † sacramentum non imprimit characterem, quia per illud non deputatur homo ad aliquod sacramentum agendum, vel suscipien-
121 dum. † Et ideo iterabile est, causatq; quendam ornatum in anima, sicut pœnitentia.

122 Vltimò † sacramentum matrimonij negarunt hæretici Encratitæ, & Manichæi, vt refert Augustinus hæresi 33. & 46. & ex hæreticis antiquis Simon, Saturninus, & Gnostici, teste eodem Augustino libr. de hæresibus cap. 1. Ex hæreticis verò nostri temporis, Lutherus in lib. de captiuit. Babylon. cap. de matrimonio, dicit in eo, neque signum à Deo institutum, neque gratiæ promissionem esse, & Caluinus lib. 4. institut. c. 19. §. 34. omnino negat esse sacramentum, & si fateantur matrimonium esse licitum, & à Deo vero institutum: negant tamen illi conuenire posse sacramenti rationē. Philippus autē Melāchthon, & Kemnitius in 2. part. examin. Concil. Tridentini, concedunt matrimonium aliquo modo esse sacramētum, & in ipso repetiri promissionem gratiæ, non tamen gratiæ iustificantis & reconciliantis hominem Deo, quapropter negant matrimonium verè & propriè sacramentum esse. Contra
123 † hos omnes hæreticos & alios Concilium Trident. sess. 24. can. 1. ita diffinit: [Si quis dixerit matrimoniū non esse verè & propriè vnum ex septem legis Euangelicæ sacramentis, à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inuentum, neque gratiam cōferre; anathema sit.] Quo
124 † modo autem fuerit institutum docet elegāter D. Thom. in additionib. ad 3. p. q. 42. art. 2. in corpore: vbi dicit, quod secundùm diuersos hominum status, diuersimodè debuit institui:

stitiæ: quamobrem matrimonium se-
cundùm quod ordinatur ad procrea-
tionem prolis quæ erat necessaria,
etiam peccato non existente, insti-
tutum fuit ante peccatum: at ex eo
quòd remedium prębet cõtra vulnus
peccati, institutũ fuit post peccatum,
tẽpore legis naturæ, & secundùm de-
terminationẽ personarũ, institutionẽ
habuit in lege Moysi. Sed secundum
quod repręsentat mysterium cõiun-
ctionis Christi & Ecclesiæ, institutio-
nem habuit in noua lege, & secun-
dum hoc est sacramentum nouæ le-
gis. Hæc D. Thom. Iam verò & quia
125 † sacramentũ matrimonij habet duo,
vnum est esse cõtractum naturalem
in quo fundamentum habet ratio sa-
cramenti, alterum est esse sacramen-
tum; quoad primum fuit matrimo-
nium à Deo institutum in statu inno-
centiæ in officium naturæ, in illis ver
bis. [Crescite & multiplicamini, &
replete terrã,] Gen. 1. in quibus fuit
præceptum matrimonij, vt tenẽt D.
Tho. in additionib. in 3. p. q. 41. art. 2.
ad 1. & Magist. in 4. dist. 26. cap. 3. vbi
dicit, quòd prima institutio matrimo-
nij præceptum habuit, & tandẽ om-
nes Theologi similiter iuxta eandem
rationem contractus. Fuit institutum
in statu naturæ corruptæ, in reme-
dium contra vulnus peccati, & inor-
dinatam concupiscentiam relictam,
ex ipso peccato in appetitu. Secun-
dùm verò rationem sacramenti, nun-
quam fuit institutum ante legem no-
uã: ita sentit D. Tho. in 4. dist. 26. q. 2.
art. 2. Et omnes Thomistę. Scotus etiã
in eadem d. q. vnic. & eius sequaces.
Et hęc est cõmu. sententia inter DD.
Scholasticos quidquid dixerit Alphõ.
à Castro. Quod autem nunquam fue-
rit institutum hoc sacramentum siue
in statu innocentiæ, siue in statu na-
turæ, siue in lege veteri, hac solâ
ratione euidenti comprobatur: quia

ex doctrina omnium sanctorum, &
126 Theologorum, † omnia sacramenta
legis veteris & legis naturæ, extincta
fuerunt in morte Christi. Talis est
consensus totius Ecclesiæ, ad quem
facit mirificus locus apud D. August.
lib. 19. contra Faustum Manich. c. 13.
vbi ait: [Sacramenta veteris legis
ablata sunt, quia impleta: & alia sunt
instituta virtute maiora, vtilitate me-
liora, actu faciliora & numero pau-
ciora.] Ergo sacramentum matrimo-
nij non fuit institutum ante legẽ gra-
tiæ: consequentia euidens est, quia
nunc durat: & Christus fuit institu-
tor eius, vt de fide diffinit Cõcil. Tri-
dent. vbi suprà: ergo in lege veteri
vel naturæ, vel in statu innocentiæ
nunquam matrimonium fuit sacra-
127 mentum. Quando † verò, & vbi ma-
trimonium fuerit institutum sacra-
mentum à Christo Domino, res est
satis controuersa inter DD. & in qua
non facilè conueniunt: quidam enim
existimant sacramentum hoc fuisse
institutum in nuptijs, in Cana Gali-
lęæ, quando ibi Christus Dominus
suâ præsentiâ nuptias honorare vo-
luit, & primum miraculum suum edi-
dit. Alij putant institutũ fuisse Matth.
19. quãdo Christus dixit: [quos Deus
coniunxit homo non separet] & has
duas sententias refert Adrian. id. 4. q.
p. de matrim. vbi videtur magis sequi
secũdam. At verò Sotus d. 26. q. 2. art.
2. tenet ex citatis verbis Matth. 19.
non tantũ Christum exposuisse obli-
gationem quæ de iure naturæ est in
matrimonio, verumetiam illud quod
à principio in Paradiso terrestri insti-
tutum fuerat à Deo, quando formata
Eua de costa Adæ eam illi adiunxit
in vxorem: sic nouo iure Redempto-
ris illud stabiliuit & confirmauit, vt
non solùm iam ipsum matrimonium
quod erat in officium naturæ, & in
propagationẽ hominum, in statu in-

nocentiæ, & in remedium peccati in statu naturæ corruptæ, esset contractus ciuilis, verum etiam virtute suæ passionis esset sacramentum nouę legis, hominibusque cōferens gratiam: quod etiam sequitur Magister Victoria in sua summa n. 221. Hanc verò institutionem intelligens Apostolus, sacramentum matrimonij publicauit ad Ephes. 5. dicens [sacramētum hoc magnum est. Dico autem in Christo & in Ecclesia] cuius veritatis & dilectionis typus erat, & figura: quare viros hortabatur ad diligendas vxores suas indiuisibili & inseparabili dilectione, quemadmodū Christus dilexit Ecclesiam sponsam suam.

128 De materia † verò & forma huius sacramenti duas refert opiniones Petrus de Palude in. 4. d. 1. q. 4. Altera est, quod consensus contrahentium per verba manifestati: vel verba consensuum declaratoria, sint materia & forma huius sacramenti. Altera est quòd personę contrahentium sint materia, forma verò, ipsa verba consensum exprimentia. Ambas sententias esse veras dicit Bellar. tomo. 2. de sacramentis lib. 1. de matrim. controuer. 2. c. 6. easque conciliat, aduertendo tamen

129 prius † sacramentum matrimonij dupliciter posse accipi: vno modo dùm fit, alio modo dum permanet postquam factum est: assimilat enim illud Eucharistiæ quæ non solùm dum fit, sed etiam dum permanet est sacramentum, ita pariter matrimonium non solùm in fieri est sacramentum, sed etiam in factum esse, dum coniuges viuunt. Quasemper eorum societas sacramentum est Christi & Ecclesiæ. Iam dicit, si matrimoniū consideretur dum fit, totam eius essentiam sitam esse in signis exprimentibus mutuum consensum: nam corpora coniugum sunt tantummodo materia circa quam, non autem ex qua; & ideo non sunt pars sacramēti. Verba autem vtriusque sunt forma, quatenus determinant verba alterius, quæ sunt velut materia. Sicut tota essentia sacramenti Eucharistiæ dum fit, consistit in cōsecratione verborum: panis autem & vinum solùm concurrunt vt materia circa quam, & hæc est sententia D. Thom. in 4. dist. 26. quæst. 2. art. 1. & Richardi, Paludani Capreol. Dominici à Soto, & aliorum in ead. dist. Si verò matrimonium accipiatur iam factum & celebratum, dicit negari non posse ipsos coniuges & eorum externam societatem esse symbolum materiale, externum repræsentans indissolubilem coniunctionē Christi & Ecclesiæ. Quemadmodum in Eucharistia post consecrationem remanent ipsæ species consecratæ, quæ quidem sunt signum externum interni alimenti spiritualis,

130 ex dictis facilè est colligere † ministerium legitimum huius sacramenti esse penes ipsos contrahentes proferentes verba per quæ sacramentum essentialiter conficitur. Sacerdotem verò tantùm esse ministrum solennitatis, & necessitatis præcepti ipsius Ecclesiæ approbantis, & exquirentis consensum coniugum. ita tenet expresse. D. Thom. in addit ad. 3. p. q. 42. artic. 1. vbi ita scribit. [Verba quibus consensus exprimitur matrimonialis sunt forma huius sacramenti, nō autem benedictio sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale, & in solutione ad secundum dicit, quod sacramentum matrimonij perficitur per actum eius, qui sacramento illo vtitur & ponit exemplum in sacramēto pœnitentiæ. Idem tenet in 4. Senten. dist. 26. q. 2. art. 1. in solut. ad 1. & 2. Idem Dominic. à Soto in. 4. dist. 26. q. 2. art. 1. vbi dicit contrahentium verba aut nutus, qui eorum loco substituuntur esse materiam & formam sacramenti matri-

matrimonij. Et verò certum est formam sacramenti semper debere proferri à ministro eiusdem sacramenti. vt habetur in.4.dist.1.q.1. art. 6.& in responso congregationis Cardinaliũ, quæ autoritatem habet interpretandi Concilium Tridentinum in quadã declaratione facta Episcopo Salmantino, circa hanc difficultatem hęc verba sunt :[Non pertinet ad substantiam matrimonij sacramenti, vt parochus aliqua verba proferat]Hoc etiã refert Petrus de Ledesma tractat. de sacramento matrimonij super D. Thom.q.42.artic.1.fol.48. At verbis Cardinalium docemur non solũ verba parochi non esse formam huius sacramenti, verùm etiam ipso tacente, dummodo sit præsens, moraliter etiã inuitus sacramentum validum esse, & confici per solos contrahentes, testibus etiam adstantibus, hoc idem constanter scribit Emmanuel Rodriguez in sua sum. Hispanica tom.1. c. 211.conclus.3.vbi quamplurimos autores citat, & dicit non carere temeritate asserere quod contrahentes nõ sint ministri huius sacramenti, quia hinc sequeretur omnia matrimonia clandestina ante Concilium Tridentinũ celebrata, in quib. sacerdos non aderat, non fuisse sacramẽtum, quod est contra ipsum Cõcilium Tridenti. sess.24.cap.1.statim in princip. vbi expressè oppositum definit. Verba igitur quæ præcipit Concilium proferri à sacerdote ob eum solum finem pręcipit, vt contrahentes quos iam mutuo consensu per verba aut signa exteriora nouerat sacramẽto matrimonij alligatos, in ipso matrimonio & coniunctione benedicat in facie Ecclesiæ, vt ab omnib. pro veris coniugibus habeantur, & si verum sit quòd aliquando contrahẽtes possint simul elicere consensus, similiter & verba proferre:& tunc non sit maior ratio

cur expressio vnius sit forma alterius, & dubium sit, an tunc conficiatur sacramentum cum non sit facile assignare materiam & formam. Ad hoc rectè respondet Dominic. à Soto in 4.dis.1.q.1.art.6.in tali casu vtriusque verba pari iure esse sibi inuicem materiam & formam, & probat à simili in numeris, vt pote in numero ternario: in quo licet vltima vnitas numerata ex tribus compleat ternarium, tamen quia quęlibet in illa specie pẽdet ab alia, quæuis illarum vnitatum potest cõsiderari vt forma, & reliquæ vt materia. Frater etiã Petrus de Ledesma vbi suprà hoc ipsum exornat alijs duobus exemplis accõmodatis. Dicit enim si contingat aliquam figuram componi ex figura circulari & quadrangulari, tunc inuicem sibi terminum præfinire & se habere vt materiam & formam, cùm non sit maior ratio quare vna sit forma, & non alia: siquidem æqualiter se habent ad cõstitutionem illius figuræ. Aliud exẽplum est de sacramento Eucharistiæ, in quo sunt partes sacramenti, quæ veluti partiales materiæ panis & vini similiter, & eorundem verborum formæ concurrunt ad integrum sacramentum constituendum, & tamẽ vna pars non se habet vt forma, respectu alterius: quia nõ est maior ratio de vna quam de altera: cùm ęqualiter se habeant ad sacramentum Eucharistiæ. Sic concludit in nostro casu dicens, expressiones consensuũ inuicem se determinare, & se habere
131 vt materiam & formam.† Huius matrimonij, quatenus est sacramentum, duas assignat definitiones frater Petrus de Ledesma in tract. de matrimonio q.44.art.3.dub.2. quarum prima talis est, sacramentum matrimonij est sacramentum nouę legis significans coniunctionem Christi cum Ecclesia, secunda (quam dicit præferendam

ferendam, quia magis explicitè expo-
nit causas intrinsecas matrimonij, má
teriam, scilicet, subiectum, & formã)
hæc est, sacramentum matrimonij
est cõtractus matrimonij post baptis-
mum susceptum sub forma à Christo
132 instituta. † Definitio verò in ratione
matrimonij quæ ab omnibus tã Theo
logis, quàm Iurisperitis recipitur sic
habet, Matrimonium est coniunctio
viri & fœminæ maritalis inter legiti-
mas personas, indiuiduam vitæ con-
133 suetudinem retinens. † In hoc verò
sacramẽto Christus Dominus mate-
riam & formam nõ expressit, quia nõ
nouum symbolum externum insti-
tuit, sed quod erat humanum & vsi-
tatum in ratione contractus ad sacra-
menti dignitatem & excellentiam
134 euexit. † Effectus autẽ siue finis huius
sacramenti duplex est, alter propaga-
tio & educatio rectã sobolis, alter ve-
ro effrænatæ libidinis temperamen-
tum vt etiam coniuges inter se fide-
les sint, prolesque ipsorum & omnia
opera ad cultum Dei dirigant, & or-
dinent. Sufficerẽt isthæc circa hære-
ticorum nugas in doctrina sacramen-
torum, quia de ijs fusiùs in disputa-
tione contra Græcos scripsimus, &
quilibet apud autores, qui ex profes-
so de sacramentis sermonẽ instituũt,
quæ hîc vidẽtur deesse poterit facil-
135 limè percipere nũc † eo vnde diggres-
si sumus, reuertamur, & verba Apo-
stoli Thadæi quæ sequuntur expenda
mus; in illis enim contra hæreticos &
apostatas inuehitur dicens. [cõmo-
nere autem vos volo scientes semel
omnia, quoniam Iesus populum de
terra Ægypti saluans, secũdò eos qui
nõ crediderũt perdidit, Angelos ve-
rò qui non seruauerunt suum Princi-
patum, sed dereliquerunt suum do-
micilium in iudicium magni Dei vin
culis æternis sub caligine reseruauit,

sicut Sodoma & Gomorrha & finiti-
mæ ciuitates, simili modo exfornica-
tæ, & abeuntes post carnem alteram,
factæ sunt exemplum, ignis æterni pœ
nam sustinentes: similiter & hi car-
nem quidem maculant, dominatio-
nem autem spernũt, maiestatem au-
136 tem blasphemant.] His proponit no-
bis Apostolus ante oculos sempiter-
nam diuini iudicij seueritatem, vt his
terrorem incutiat, qui carnis sequun-
tur libertatẽ à Luthero propositam,
atque Apostalicæ sedis autoritatem,
& sacramentorum Ecclesiæ maiesta-
tem, & ornatum cõtemnunt. Si enim
Deus populum suum dilectum, quem
tot tantisq; beneficijs affecit ob præ-
uaricationem fidei in deserto ob sce-
lus idololatriæ acriter puniuit, & ex
sexcẽtis millibus qui egressi sunt de
Ægypto duo tantum Caleb & Iosue
terrã Promissionis ingressi sunt, Lu-
ciferum quoque quem in Matuta si-
ue in origine creationis, perfectum
sapientiã, plenum decore, & inter re-
liquos Angelos tanquam inter lapi-
des ignitos maiori fulgore splen-
dentem condiderat, ob eius inordi-
natum appetitum gloriæ, & superbiæ,
vnà cum sequacibus apostatis for-
titer & miserè in infernum detrusit,
ciuitates quoque illas Sodomorum
& Gomorrheorum propter abomi-
nabilem ardoris libidinem, igne &
sulphure è cælo descendente peni-
tus euertit & combussit; quid faciet
in hæreticos à fide semel suscepta de
generantes? Nonne vnus & idem est
Deus veteris, & noui Testamẽti? nõ-
ne eadẽ omnipotentia? & immutabi-
137 lis spiritus eius? † Misericors est Deus
vt testatur Psaltes [miserationes eius
super omnia opera eius, opus enim
est suũ] misereri & parcere, vt canit
Ecclesia: vlcisci verò & vindictã de ho
stibus sumere valdè alienũ est ab eo.
Dicit

Dicit enim Esai. c. 28. vt faciat opus suum alienum opus eius, vt operetur opus suũ, peregrinũ est opus eius ab eo & cap. 1. idem Esai. in persona Domini loquens quasi dolens de punitione inimicorum, quia nunquam infesto animo improbos punit, sed vt conuertantur, sic dicit. [Heu ego cõsolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis: quasi diceret, nequaquam] & Lucæ 19. videns ciuitatem fleuit super illam, quia per Romanos eam esset subuersurus: itaque vindicta non est præcipuus scopus &
138 finis eius, † quando tamen malitia hominũ irritatur & præsertim sapientum, qui eius cognitionem & fidem adepti sunt, quia tunc peccata illorũ procedunt ex certa scientia & industria, valdè vlciscitur scelera, & loquens ad eos in ira, & in furore suo conturbat eos, vt ait Propheta Psalm. 2. & ad Hebræos 10. dicit Apostolus, Horrendum esse incidere in manus Dei viuentis. Vnde de Salomone sapientissimo dicitur 3. Reg. 11. [Iratus est Dominus Salomoni eo quod auersa fuisset mens eius à Domino Deo Israel] & Daniel 2. dicitur quod Rex in furorem & iram conuersus præcepit, vt perderentur omnes sapientes Babylonis. Maximè ergo prouocant ad iram Dominum fideles, qui verè sapientes dicuntur postquam in peccata & hæreses labuntur: quemadmodum enim, vt cecinit Horatius: Sæpius ventis agitatur ingens Pinus, & celsæ grauiore casu Decidunt turres, feriuntque summos Fulmina mõtes, Sic ira diuinæ iustitiæ grauius afficit eos, quorum fides est sublimis, quàm deiectos & humiles barbaros, quibus nulla vnquam Dei cognitio mentes erexit, vt ad fidei culmen ascenderent, de quibus dicitur in Psalm. [fundamenta montium conturbata sunt quoniam iratus est eis.] Vnde ira Dei tanquã lapis percutit eos. Ezechi. 13. [Dabo lapides grandes in ira, in consumptionem.] tanquam ignis inflammat illos: Ezech. 22. [In igne iræ meæ consumpsi eos] & tanquam lanceã transfigit ipsos: Sapient. 5. [Acuit dirã iram in lanceam, & pugnabit cum eo
139 orbis terrarum contra insensatos,] † Hæretici enim impudentes quasi furiosi maiestatem diuinã blasphemantes, similes sunt iracundis apris, qui tanto impetu iracundiæ agitantur, vt in venatorum hastas irruant & se ipsos confodiant; similes Leonibus qui tanto furoris impetu Leopardos persequuntur, vt in foueam decidentes eã cum illis includantur, & inde nulla exitus via pateat, sed à Leopardis à parte opposita exeũtibus occidantur: similis quoque sunt apibus, quæ tanto ardore vindictæ figũt aculeum, vt cum aculeo dimittãt intestina. Sic dum Deum suis blasphemijs volunt lædere, seipsos ad necem iugulant & à Deo in mortem temporalem, & æternam destinantur. [Durum est contra stimulum calcitrare]
140 † sub sanctitatis specie (vt mos est antiquus hæreticorum) suos errores disseminantes in angelos lucis priùs se transfigurando, Euangelicam gratiã & veritatem in luxuriam trãsferunt, quapropter beatus Thadæus dicit: [si-
141 militer, & ij hæretici scilicet, qui † carnem maculant cauendi sunt, tanquã lasciui Sodomitis persimiles (qui abeuntes post carnẽ alteram, exfornicati sunt] quia extra vas debitum & materiam à natura ordinatam alterius naturæ carnem requirebant, diuersam ab ea quam ipsius naturæ au-
142 tor ab initio statuerat. † Nam Deus à principio masculum & fœminã creauit, vt ex vtriusque commixtione fieret vna caro, prolesque resultaret, & ob id non altera, sed eadem reputatur natura, quia ad id inclinat. In cõcubitu

cubitu verò masculorum neque vna caro est, neq; proles produci potest, nec fit vna caro: quamobrẽ altera na-
143 tura appellatur † talis copula, & quia contra naturę inclinationem est, meritò contra naturam appellatur. Hæ-
144 retici ergo † vniuersam hæresim erigunt super luxuriæ voluptatem, vt inquit D. Petrus Epist. 2. cap. 2. [Existimãtes diei delicias, coinquinationis, & maculæ] de quibus pessimis hominibus loquens Paul. 1. Corint. 6. dicit: [Adulteri neque molles, neq; masculorum concubitores regnum Dei possidebunt] & ad Rom. 1. [Naturalem vsum mutauerunt in eum vsum, qui est contra naturã] & Ioel. c. 3. redarguens hoc nefarium scelus dicit [Posuerũt in prostibulo puerum, & puellam vendiderunt pro vino, vt biberẽt] & Threnor. 5. habetur quod adolescentibus impudicè abusi sunt. Ex quo idem Apostolus loco citato ad Rom. 1. iterum dicit: [Quia non probauerũt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum & in passionis contumeliæ, vt faciant quod eis non expedit, masculi in masculos turpitudinem operantes].
145 Vnde † loquens de luxuriæ immani & ferã pessimã D. Aug. lib. 15. de ciuit. Dei sic docet. [Sicut iniquum est cupiditate possidendi transgredi limitem agrorum: ita iniquum est libidine concubendi transgredi limitem morum: luxuriæ namque insidiatur in vijs quasi latro & quos incautos viderit, interficit] sic Psalm. 6. dicitur [Insidiatur, vt rapiat pauperẽ, rapere pauperẽ dum attrahit eum] ideo meritò describens illam Ambrosius, hæc verba protulit: [Luxuria tantę improbitatis est, quod vbi se ingerit reserat, palatia principum penetrat, cameras prælatorum possidet, aulas clericorum subuertit, rursus cõtemplatiuorũ rumpit, & cellulas religiosorum, in senibus fumigat, in iuuenibus militat, mulieribus imperat, totũ fœdat, totum inficit, totũ aquis diluuij consumit. Est insidiosa sicut serpens quæ crocodilo insidiatur & luto inuoluta labitur in eius fauces dũ dormit, & tandem in ventrem ingrediens hunc occidit. [Luxuria enim insidiatur hominibus, maximè dormiẽtibus in delicijs, & prosperis huius mundi: quæ faciliter labitur in interiora veneris: per appetitus & tentationes, hominem demulcet per delectationem, tandem mordet, & occidit
146 per cõsensus, & operationes. † His armis & insidijs callidè & astutè peruersi hæretici clanculum & latentes irrepunt vt venenum suum euomentes, animas fidelium interficiant, eorum intellectus excæcando, fidem euertendo, eorum affectibus in prauitatem hæreticam allectis: à quibus commonet nos Apostolus fugere & deuitare.

Præterea contra † apostatas fidei
147 sequentes falsi ac perfidi Mahumeti sectam, vt tenentes falsis ritibus & obscœnis cęremonijs Mahumetanis: negantes puritatem beatæ semper virginis ac Deiparę Mariæ puritatem, & diuinitatem Domini nostri Iesu Christi, veri Dei & hominis. B. Apostolus sic ait. [Cum Michael Archangelus, cum diabolo disputans, altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiæ, sed dixit: imperet tibi Dominus. Hi autẽ quæcumque quidem ignorant blasphemant, quæcumque autem naturaliter tanquã muta animalia norunt, in his corrumpuntur.

148 Est enim antiquus & vsitatus hæreticorum mos suæ rationi & voluntati in rebus fidei tanquã regulæ non vacillanti adhærere, & per ipsam res supernaturales quæ nostræ mentis omnino superãt captum dijudicare, &

& metiri. Quæ quidē res, cū maxima insania & stultitia sit, quæ volūt ipsi, & iudicant, credunt, quæ autem renuunt, pro libito his fidem denegāt.

146 † Et sicut inueniūtur in speculis quędam falsa & concaua, quæ ostendunt res aliter quàm sint, & facies repræsentant transuersales aut geminatas, cum simplices tamen, & nonnisi vnæ proponātur, alia verò vultū turpē & rudem referunt, cùm re verâ perpolitus & mollis sit: eâdem etiam ratione ratio naturalis ad iudicandum de altitudine & magnitudine rerum diuinarū, est veluti speculum concauū varium & fallax. Quia vt docet Paul. loquens de mysterijs nostrę fidei. [sapientiam loquimur in mysterio, quā nemo principum huius sæculi cognouit, sed neque cognoscere potest:] & alibi [sapientia huius mundi stultitia

150 est apud Deum:] † vnde sicut aliquādo datur visio specularis, certior visuali (nam multa videntur in speculo quæ videri nequeunt in sua propria essentia vel substantia, vt si speculum in aquam immerseris, tunc Eclipsim solis, & lunæ coniunctionem, cum ipso manifestè videbis, quæ tamen nobis propter altitudinem apparere nō poterant: Planetæ etiam qui præ claritate solis videri nequeunt, interdiu possunt nobis mediante speculo

151 apparere) † ita arcana & mysteria diuina licet in se sint vera & certissima, propter ipsarum tamen distantiam & magnitudinem, nobis sunt occulta & abscondita: quare si ea contemplari velimus, proponendum nobis est speculum certum & tersum fidei, cuius lumine nobis fit quasi quidam prospectus specularis, certior oculari & quâlibet ratione naturali, & sensuum euidentiâ, vnde dicebat Apostolus 1. Corint. 13. [videmus nūc per speculum in ænigmate] & 2. ad Timoth. 1. [scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem] & ad Rom. 10. [Omnis qui credit in eum non confundetur] & ad 1. Corint. 1. [per stultitiam prædicationis saluos facit credētes] & 2. Paralipom. 20. dicitur [credite in Dño, & securi eritis] Et Ecclesiast. 33. [homo sensatus credit legi:] & Esai. 7. dicit [si non crediderîtis, non permanebitis] & denique Christus Dominus Ioa. 12. dixit: [qui credit in me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ] quod vtique est lumen fidei. Hoc quia deficit hæreticis, deficit etiam & cogni-

152 tio rerum diuinarum: † hinc fit vt ignorantia eorum in blasphemias conuertatur, & præcipuè contra beatissimam Virginem: quæ (vt canit Ecclesia) cūctas hæreses sola interemit: cuius puritas & Virginitas purior est luce, & speciosior sole, vt dicitur Sap. 7. est namque speculum sine macula, expers omnis corruptionis, & immūditiæ, columna immobilis fidei, & vniuersalis Ecclesiæ: † ideo stella maris 153 appellatur, quę stat in cæli medio immobilis, & cunctis stellis motis, ista nunquam mouetur: ad illā respiciunt nautæ vt ad portum dirigantur. † Maria enim, teste Bernardo in sermone 154 de ea, omnibus omnia facta est, & de eius plenitudine accipiunt vniuersi, captiuus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, Angelus lætitiam, Trinitas gloriam, filius carnis substantiam. Est igitur in medio cæli, quia est inter Deum & peccatores, pijssima mediatrix: & sicut medium se habet æqualiter ad extrema, sic illa ad bonos & malos. † 155 Vnde idem Bernard. super illa verba: [Missus est Angelus] ait: [Ne auertas oculos tuos à fulgore huius sideris, si non vis obrui à procellis,] & in alio sermone. [Tuæ, inquit, misericordiæ longitudo

longitudo durabit, B. Virgo; vsque ad iudicium.] Latitudo replet orbem terrarum, sublimitas restaurat Paradisum, profunditas euacuat infernū.
156 † Maria est sicut lapis, quæ dicitur Alectoria, cuius præsentia terret leonē, sicut arbor quæ dicitur Cedrus, quæ ratione altitudinis Regina arborum dicitur, cuius fragrāria fugat serpentes. Est sicut Ebur, quod pannum lineum positum super prunas, cōburi non patitur, & prunam extinguit. Est sicut arbor fraxinus, sub cuius vmbram serpentes, seu dæmones repere nesciunt. Est sicut animal pulcherrimum & mansuetum, qui Panther dicitur, cuius vox & eloquentia conturbat Dracones. Denique Maria est sicut Sapphirus, in cuius medio generatur Carbunculus, Christus semper
157 splendens, & noctē illuminans. † Eius immaculabilis virginitas exstitit integerrima ante partum, in partu & post partum: prænionstrata ab Esai. cap. 7. dicente [Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomē eius Emmanuel,] figurata verò in vellere Gedeonis, vt dicitur Iudic. 6. quod tota terra siccā manente, solùm sine pluuia rorem habuit. Rubus etiam, quem cōspexit Moyses ardere videbatur, tamen combustionem nō patiebatur; vt legimus Exod. 3. Thronus etiam Salomonis de Ebore puro & candido constructus fuit. 3. Reg. 10. De monte Danielis lapis sine manibus fuit abscissus Dan. 2. Et in porta Ezechielis nullus præter dominum fuit ingressus, Ezech. 44. sic proculdubio Virgo Maria fuit prægnans sine rore seminis, & carnalis voluptatis, sine læsione suæ integritatis, per
158 Spiritus sancti operationem. † Vterus etiam eius Virgineus per castitatem fuit candidus & eburneus, & sanctus. Thronus vero Salomoni Chri
159 sto per incarnationem, qui fuit lapis angularis abscissus de monte sui vteri prægnantis, sine manibus humanæ operationis, & factus grandis per natiuitatis progressum & sic vterus eius factus est porta clausa, soli Domino aperta, per virginitatis perpetuam conseruationem & consecrationem.

160 Sed quia † diximus de integritate & puritate virginitatis Mariæ, operæpretium erit aliqua breuiter de eius cōceptione sanctissima præfari: ad cuius rei intelligentiam tria tanquam certa supponimus. Primum est beatam virginem verè peccasse in Adam, sicut peccauerunt omnes alij homines: probatur. Nam sicut omnes alij erant in Adamo secundum seminalem rationē, vnico excepto Christo Domino: ita & beata Virgo fuit in primo parente. Et quemadmodum Adam accepit iustitiam pro alijs, ita quoque pro B. Virgine, sed hoc satis clarū est, vt patet ex D. Thom. 1. 2. q. 81. & 82. vt aliquis dicatur peccasse in Adam. Ergo, &c.

161 Secundò, certum est: beatam † Virginem verè cōtraxisse debitum peccati originalis, & hoc secūdum sequitur manifestè ex primo: nam si beata Virgo peccauit in Adamo, ergo sicut alij homines, ita quoque & ipsa erat obnoxia debito peccati: & debebat habere peccatum: ita vt quemadmodum respectu aliorum semen infectum erat productiuum peccati, ita quoque respectu virginis. Et hoc est verissimum, vt optimè notat Caiet. in opusculis tom. 2. Tract. 1. de concep. Virginis cap. 3. non solùm de beata Virgine quatenus fuit in Adamo, sed etiam quatenus consideratur in propria persona: nam sicut in propria persona contraxit debitum moriendi, ita quoque debitum peccandi.

162 Tertiò certum est † potuisse Deū sanctificare & præseruare beatā Virginem

ginē à peccato originis in primo instāti suæ cōceptionis, & animationis, infundendo illi gratiam vt docuit S. Thom.in 3.sentent. distinct.3. quæst. 1.art.1.quęstiuncula 2.& pariter omnes Doctores: & ratio est perspicua: nam sicut Angeli creati sunt in gratia, ita quoque potuit beata Virgo concipi in gratia & amicitia Dei.

163 Quibus suppositis † sententia D. Thom. fuit B. Virginem fuisse conceptam in peccato originali: ita tenuit 3.part.q.14.art.3.& q.27.art.2.& in 3. sentent. vbi suprà: & cum eo consentiunt Ferratien. libr.4. contra Gent.c.50.& Capreol.& Deza Hispalen.in 3.distinct. 3.quæst.1.& Caieta. in art. 2. citato, & in tract.de conceptione B. Virginis, & omnino omnes Thomistæ, saltim veteres. Et quanuis D.Thom.in 1.distinct.44.art.3.videatur dicere oppositum, tamen mutauit sententiam, cuius rei argumento est: quia vbicunque postea de hac re disseruit, liberè asseruit B. Virginem fuisse conceptam in peccato originali: huic sententiæ adhæsit Mag. in 3. distinct.3.& Alex. Alensis 3.part.q.9. & Henricus de Gandauo quodlib. 15. q.13.& D.Bonauentura, Albert. Magnus, Richard. de Mediauilla, Palud. & Durand.in 3.distinctione 3. Greg. Ariminens. in 2. dist. 30. q. 2. & alij plures, quos citat Capreolus loco citato. Omnes denique (vt vno absoluam verbo) veteres scholastici.

164 Nihilominus † tamen certò tenēdum est beatam Virginem sanctificatam fuisse in instanti suæ conceptionis, per infusionem gratię in animam, idq; ante naturā, siue ante animationem: vel per infusionem gratiæ post animationem, & vnionē ad corpus, non quidē tempore sed naturā, quod secundum magis placet Doctoribus:

165 † & eo pacto, sequitur conceptam fuisse sine vlla macula peccati originalis. Ita tenet Scotus in 3.distinct. 3. q. 1. quanuis stet in conclusione dubius. At sine vlla dubitatione id defendunt Ioann. Gerson serm. de concep. Abulens. in cap. 34. in Exod. q.8. & Ioann. Maior in 3.dist.3.& Gabr. in eod.3.dist.1.art.2. Dionys. Carthusianus q.1.& Marsil.in 2.q.20.& in 3.q.4 & Tho. de Argentina in 2. dist. 30. & in 3. dist. 3.& Ambros. Catharinus in opusc. disputa. de concept. B. Virginis; & Cordubens. lib. 1. sui quæstionarij q. 44. & ferè omnes recentiores & probatur primò hæc veritas testimonijs sacræ Scripturæ: nam Gen.3. cùm Deus malediceret serpenti sic ait. [Quia fecisti hoc, maledictus eris inter omnia animalia & bestias terræ: super pectus tuum gradieris, & terrā comedes cunctis diebus vitæ tuę: inimicitias ponam inter te, & mulierē:] id est, inter B.Virginē [Et te] vt multi sancti interpretantur [Et inter semen tuum & semen illius] nō autem fuisset inimicitia omnino perfecta, si aliquando fuisset beata Virgo sub potestate diaboli. Ergo, &c. & Cant. 4. dicitur: [Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te,] & c. 5.[Quæ est ista, quę progreditur quasi Aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol:]&c.

Hæc vt decidat vniuersalis Ecclesia Romana cantat B. Virgini in festo suæ natiuitatis illud Prouerb. 8. [Dominus possedit me in initio viarum suarum,]&c. Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram:] id est, nondum erat aliquod peccatum in me. Quia abyssus peccatum innuit in scriptura, iuxta illud Psalmistæ, [abyssus abyssum inuocat,] & ego iam concepta eram in gratia in diuino proposito, ab æterno: vt exponit Iacobus de Valentia in Canticum Virginis Mariæ. Hæ autem autoritates licet ad literam intelli-

167 Nec obstat locus ille Pauli ad Romanos 5. [Sicut per vnum hominem peccatum in mūdum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt] & iterum [sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem: sic per vnius iustitiā in omnes homines in iustificationem vitæ] & 2. ad Corinth. 5. [Christus pro omnibus mortuus est. Ergo omnes mortui sunt,] vbi apertè loquitur D. Paul. de morte spirituali peccati, & ad Ephes. 2. [Eramus omnes natura filij iræ, quia omnes peccauerūt in Adā] Ergo & B. Virgo est mortua, & filia iræ fuit: quia peccauit in Adamo. Nā omnes istæ autoritates sacræ scripturæ, & propositiones vniuersales intelligēdę sunt vel secundùm legem cōmunem, vel secundùm debitum, & modū cōcipiendi, & ex se: quibus nō impeditur ex gratia & ex priuilegio, pręseruatā fuisse B. Virginē, sicut enim vniuersaliter loquitur sacra scriptura de peccato originali, ita quoque de actuali 2. Paralip. cap. 6. [non est homo qui non peccet] & Psalm. 13. [omnes declinauerūt: simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, nō est vsq; ad vnum.] Et 1. Ioan. 1. [Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est,] & tamen non obstante hac vniuersalitate cōcedimus B. Virginem fuisse ex priuilegio immunem ab omni peccato actuali (vt suprà diximus.) Ergo non obstante eadē lege communi, liberè possumus cōcedere ex priuilegio fuisse præseruatā à peccato originali, quia stante eadē lege generali de peccato originis, ingenuè fatemur beatam Virginem, Ioannem Baptistam, & alios fuisse sanctificatos in vtero.

Non obstat secundò locus August. libr. de fide ad Petrum cap. 26. qui refertur de consecratione dist. 4. cap. firmissimè. vbi sic: [Firmissimè teneas, & nullatenus dubites omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, & idem dicendum esse de beata Virgine, quæ hac eadē lege fuit cōcepta: quia licet quicūq; concipitur ex commixtione maris & fœminæ concipiatur in peccato, illud tamen intelligendum est de lege ordinaria, à qua fuit præseruata beata Virgo, quæ ab initio & ante sæcula creata fuit.

168 Nec obstat tertiò dicere in beata Virgine † fuisse effectus peccati originis, vt famem, sitim, mortem, & alia pœnalia: & ex cōsequēti in ipsa fuisse peccatū originale, vel si non fuit, non fuisse redemptam per Christū, quòd est cōtra Psalmistam dicentē de Christo. [Copiosa apud eum redemptio.] Et contra Zozimum Papam relatum à D. August. Epist. 156. qui ita diffinit [nullus nisi qui peccati seruus est, liber efficitur, neq; redemptus dici potest, nisi qui verè per peccatum antè fuit captiuus.] Nam licet de lege, in quo inueniuntur effectus peccati, inueniatur etiam peccatum, secus tamen ex gratia & ex priuilegio: & ita cōtigit in beata Virgine, quam Deus voluit præseruari à peccato, & non ab effectibus peccati: præsertim cùm licet fuerit pręseruata à peccato, non tamē à debito peccati, quod profectò nihil aliud est, quàm peccatum in natura & radice ipsa, veluti in causa quo vsq; per infusionē gratiæ impediatur: & hoc debitū peccati consequuntur effectus peccati, & quamuis potuisset Deus ab huiusmodi effectibus Virginē pręseruare nō dedecuit, imò cōueniens fuit illos relinquere ad virginis exercitationem, quemadmodū relinquuntur in homine baptizato, remis-
169 so peccato per baptismū. † Ex eadem

fuisse sanctificatam in vtero, quia videbat Ecclesiam Romanam vniuersaliter celebrare festum Natiuitatis Virginis, quam credebat non solùm in rebus fidei, sed etiam in rebus pijs peculiarissimè regi à Spiritu sancto, ne erret: & ob eãdem etiam causam existimauit, non fuisse sanctificatam in instanti Conceptionis, quia non videbat Ecclesiã Romanam hoc festum celebrare. Idem iudicium est de D. Bonauent. D. Vincentio & alijs.

171 Nec obstat vltimò asserere peculiare priuilegiũ fuisse Christo D. concessum, vt conciperetur sine peccato originali: & ex cõsequenti credendũ esse nulli alij fuisse concessum: ac ne B. Virgini. Discrimẽ enim est vel maximum inter Christum & B. Virginẽ. Primò, quia Christus fuit immunis à peccato per naturã: B. verò Virgo per gratiam. Secundò, quia Christus non solùm fuit immunis à culpa, sed etiã à debito culpæ: B. autem Virgo, licet fuerit immunis à peccato, nõ tamen à debito. Vltimò, quia Christus fuit immunis à peccato per se: beata verò Virgo non per se, sed per Christum.

172 Ex † dictis statim nascũtur aliquot dubia: primum est, an nostra sententia sit de fide, quod & ipsum videtur. Primùm ex Concil. Basiliẽsi, vbi definitur sess. 36. doctrina, quã dicitur B. Virginẽ fuisse conceptam sine peccato originali esse suscipiendam tanquam Catholicam.

173 Secundò, quemadmodum Ecclesia non potest errare in canonizatione Sanctorum, ita nec in celebratione festorum, sed tota iam Ecclesia celebrat festum Conceptionis. Ergo, &c.

Tertiò Ecclesia non potest errare in approbatione religionis, sed Iulius II. vt refert Cordubensis loco citato instituit regulam & ordinem monialium cõceptionis in honorem immaculatæ conceptionis Beatæ Virginis, qui iam per totam Ecclesiam approbatur. Ergo, &c.

175 Quartò † probatur ex indulgẽtijs quas Sixtus IIII. concessit (in extrauaganti, quæ incipit: graue nimis. tit. de reliquijs & venerat. sanctor.) illis qui in festo Conceptionis & in eius octaua officijs diuinis intersunt.

176 Vltimò, † ex multis miraculis & reuelationibus quæ legũtur factæ ad cõfirmandam in animis fidelium immaculatam Conceptionem Virginis, & præterea ex reuelatione facta B. Brigidæ, cui legitur fuisse reuelatum Beatam Virginem fuisse conceptam sine originali peccato. vt patet ex libr. 1. Reuelat. cap. 9. & ex lib. 6. cap. 49.

177 Cęterùm neq; nostra sentẽtia his contraria est de fide. Primò ex constitutione extrauagã. citata Sixti IIII. vbi Papa excõmunicat illos, qui affirmant hanc vel illã partem: & dicunt esse hæreticos, vel peccare mortaliter: & reddit rationem, quia nõdum ab Ecclesia Romana fuit aliquid diffinitum. Probatur secundò ex Concil. Trid. sess. 5. vbi quod attinet ad hanc quæstionem iubet Concilium vt obseruetur Cõstitutio Sixti IIII. sub pœnis illic contentis, quas etiã innouat. Probatur vltimò ex Motu proprio Pij V. publicato ann. 1570. in quo declaratur neutram sententiam esse de fide, sed licere vnicuiq; in conflictib. scholasticis hanc vel illam tueri partem, vel impugnare. Præcipit tamen Pius V. & quidem rectissimè, vt ab huiusmodi contentionibus & disputationibus abstineant concionatores in concionibus habendis ad populum; quia hæ contentiones (magistrâ experientiâ) generant in animis fidelium odia & scandala.

Ad primum argumentum respondeo, diffinitionẽ illã, imò omnia acta illius sessionis nullius esse autoritatis

probatur: nã vt optimè adnotat Caietanus tract. citato c. 5. quando peruẽtum est ad illam sessionem, iam omnes qui in illo Concilio aderant, ab obedientia Eugenij IIII. veri Papæ recesserant: & ita hac in parte non faciunt fidem. Et quod attinet ad hanc veritatem, patet ex trauag. citata ex Concil. Trid. ex Motu proprio Pij V. quæ fuerunt multò pòst.

Ad secundum respondeo, sicut non
178 † est de fide Ecclesiã nõ posse errare
in canonizatione sanctorum in particulari, ita quoq; non est de fide non posse errare in celebratione & institutione alicuius festi: sed quia licet hoc non sit de fide, tamen oppositum
179 sit vt minimũ temerarium, † respondeo melius: cùm Ecclesia celebrat Cõceptionem, nõ celebrare illam vt rem omnino certã, sed vt rem piam
180 & valdè probabilẽ. † Eodẽ modo respondeo ad tertium. Primò, non esse omnino certum Ecclesiam non posse errare in approbatione religionis alicuius, vt docet communiter Theologi 2.2.q.1.art.10: vel secundò, respõdeo Ecclesiam vel Papam nõ posse errare in approbatione doctrinæ alicuius religionis: & hoc est certum: nõ tamen est certum non posse Põtificẽ errare in motiuo & fine, quem habuit. Addẽ etiam quòd motiuum illud Cõceptionis proposuit sibi Papa, nõ vt rem omnino certam, sed tanquam rem piam & valdè probabilem, & hinc soluitur etiam quartum argumentum de in-
181 dulgentijs. † Ad vltimum de miraculis & reuelationibus Caieta. tract. de Conceptione c. 5. respõdeo oppositũ fuisse reuelatũ S. Catharinæ de Sena: sed quidquid sit de hac re, argumẽto respondeo: licet miracula quæ dicuntur esse facta, & reuelationes faciant hanc sententiã valdè probabilẽ, non tamen sunt adeò certa, vt in eo constituant articulum fidei.

182 Secundum dubiũ quod pullulat ex prædicto est: an ex motiuis & reuelationibus possit Papa induci, vt diffiniat tanquam de fide B. Virginẽ fuisse conceptã sine peccato originali. Aliqui dicunt (inter quos est Cordubensis quęst. citatã) tot posse referri miracula & reuelationes Papæ, vt ex ijs legitimè priùs probatis possit hãc veritatẽ vt rem fidei diffinire: & probat quia ex ijsdem motiuis procedit Papa ad canonizãdos Sãctos: ergo ex ijsdẽ etiam poterit procedere ad determi-
183 nandas cõtrouersias fidei. † Nihilominus tamen dicimus primò viâ ordinariâ nõ posse Papam hanc quæstionem diffinire ex miraculis solis, & reuelationibus: sic Caietanus loco citato c. 1. & multi alij, quia viâ ordinariâ quam Papa & Ecclesia habent à Deo ad determinãdas veritates fidei est inhærendo sacræ Scripturæ, vel traditioni: sed B. Virginem fuisse conceptam sine peccato neq; sacrâ scripturâ neq; traditione constat: Ergo, &c. Minor probatur: nam testimonia sacræ Scripturæ nisi explicentur, magis fauent oppositæ sententiæ: neque constat ex traditione: nam retroactis temporibus omnes tenebant oppositam sententiam. Ergo, &c.
184 Secũdò dicemus † viâ extraordinariâ non esse dubium, quin possit Papa hãc veritatẽ vt de fide diffinire. Probatur: quia si Deus patentissimum aliquod miraculum ederet coram Papa vel corã Concil. generali in cõfirmationẽ huius veritatis, vel etiã si Deus hoc Papæ vel Ecclesiæ patẽtissimè reuelaret, haud dubiè posset Ecclesia hanc veritatem dẽ fide diffinire: ad argumentum respondetur, non esse eandem rationem de canonizatione Sanctorum. Nam illa est viâ ordinariâ data Ecclesiæ, scilicet per miracula, & per Inquisitionem vitæ canonizati, ita vt quoties Papa facit

quod

quod in se est, Deus illum illuminet, ne erret. Ad diffiniendas verò cõtrouersias fidei viã ordinariã, est adhærẽdũ sacræ scripturæ & traditioni: adde etiã quod si ex solis miraculis procederet Papa, non haberet plus autoritatis diffinitio illa, quàm habet canonizatio Sancti, in qua quanuis sit certum non posse Papam errare, non tamen est adeò certum vt sit de fide.

185 Vltimum dubium sit, an dato quòd B. Virgo sit concepta sine labe originali, si mortua fuisset ante Christum descendisset ad limbum. Gerson 2. p. sermone de conceptione B. Virginis quanuis dubius, negat quòd descensura fuisset Beata Virgo in limbũ sed statum consecuta esset gloriæ. Sed conclusio sit in tali euentu: certè B. Virgo descendisset ad limbum, probatur: quia licet per præseruationem esset à culpa liberata, & à reatu pœnę totius naturæ, quam cõtraxisset, non per peccatum sed per debitum peccati cui erat obnoxia, tamen hic reatus nihil aliud erat quàm impedimẽtum ad possidendam gloriam, & videndum Deum clarè, quousque pretium solueretur pro peccato totius naturæ, quod solutum est in passione Christi Domini: inde consequitur B. Virginem Dei visionem nõ fuisse habituram. Hanc sentẽtiã tenet Scotus in 3. dist. 3. q. 1. ad finẽ, & Cordub. lib. 1. sui quæstionarij q. 47. & cõmuniter omnes DD. qui censent B. Virginem fuisse cõceptã sine peccato originali. Placuit in mediũ hæc proponere de B. Virgine contra hæreticos blasphemos, qui frequenter os suũ in cælum ponẽtes, temerariè & sacrilegè Christi maiestatem (vt superiùs diximus) eius matris puritatẽ, & integritatem mysteriaq; diuina, alta, & recondita, conuellere & labefactare cõtendunt. At incredibili amplificatione D. Michaelis, dicteria illa profana, tum etiã turpissimã Mahumetarum temeritatem, iniquissimumq; Iudaismũ insectãtes grauiter obiurgat B. Thadęus, quòd obsequium fidei non pręstent, sed potius quæcumq; sensu proprio cõprehendere nequeunt dãnent, & blasphement. Præterea nos quoque admonet, & omnes fideles vt à blasphemiæ & maledicti scelere D. Michaelis exẽplo abstineamus. Ne huius criminis grauitatẽ cum hæreticis incurramus. Nam cùm Michael Archãgelus contendens cum diabolo ab ipso lacesseretur, nõ ausus est ei maledicere, sed temperans cum modestia sermonem, peccati sui vltionem Deo reliquit, qui dicit: [mihi vindictã & ego retribuã,] nolẽs quidquã acerbiùs in creaturã Dei proferre. Sic & nos fugere debemus maledicẽtiã, no sicut hæretici (qui contẽpto rationis vsu, & carnis appetitu cõpulsi tanquã bruta, iuxta sensus animalis apprehẽsionẽ omnia insaniẽtes corruptè agũt, & de Catholicis rebus maledicè loquuntur) turpiter decipiamur & præcipites trahamur in eorũ prauos affectus, lasciuaq; desideria: & quę quãdocunq; nõ intelleximus, sicut ipsi à fide discedamus, & blasphemiã proferamus allecti carnis petulantiã, & passionũ turbine excæcati. Vnde B. Thadæus eleganti enumeratione impostorum, per cuncta sæcula hæreticos nostræ tẽpestatis territat, quod tam graui pertinaciã ex adhæsione prauæ volũtatis & appetitus laborẽt, vt nullis rationibus à tam prauo proposito auerti & diuelli possint. 186 † Quare subinfert dicẽs: [Væ illis qui in via Cain abierũt, & errore Balaã mercede effũsi sunt, & in cõtradictione Chore abierũt. Hi sunt in epulis suis maculę cõuiuãtes sine timore, semetipsos pascẽtes, nubes sine aqua, quæ à ventis cir

cum feruntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia, quibus procella tenebrarum seruata est in æternum] hæc ibi.

Mirâ descriptione hæreticos nostræ
187 tempestatis describit, † & varijs coloribus ad viuum exprimit, exemplo Cain, Balaam, & Chore, vt istorũ notis ipsos agnoscentes vitemus & fugiamus: nam in furore Cain contra fratrem suum Abel pium & iustum, quem ex inuidia occidit, demonstratur inuidia quorundam hæreticorum qui Christi fideles persequuntur, suas falsas sectas & doctrinas ex diametro opponentes Catholicæ fidei vsq; ad mortem fidelium: ex quo in illis sicut in Cain diuina misericordiæ diffidentia ex peccatorum suorum malitia & grauitate generatur, in cupiditate & auaritia Balaá; qui ira excæcatus fuit vt propter mercedem ab Ammonitis & Moabitis receptam, ausus sit populo, quem Deus benedixerat, male-
188 dicere: ostenduntur hæretici, † qui propter lucra temporalia alios seducere nunquã non enituntur, deniq; in superbia & inobedientia Chore aduersus Moysem & Aaron, propter appetitum inordinatũ primatus aptissimè & singulariter describuntur. Il-
189 luminari † hæretici qui superbiâ & inobedientiâ contra prælatos elati, pertinaciter in suis illusionibus perseuerantes appetitu libidinis, excellentiæ & honoris indebiti infeliciter perierunt, abeuntes post desideria sua, dicentes se immediatè regi ab Spiritu sancto: [Qui enim superioribus resistunt, volũtati Dei resistunt] vt monet Paul. ad Rom. 13. Hinc fit vt omni omnium bonorum morum genere destituantur, quod præclarè docuit Bernardus super Cantica his verbis, [optimum moribus dico, si in nullo prorsus resistat, posterior prioribus, aut par inuideat paribus, aut superior noceat minoribus: sed sit vnusquisque prælatis obediens. † Socijs
190 congruens, subditis condescendens, Deo deuotus, magistro subditus, senibus obtemperãs, Angelis placens, verbo vtilis, corde humilis, & omnibus mansuetus: licet enim animus hominis ex affectu ad temporalia sit labilis & mobilis, tamen si rei immobili, Dei scilicet præcepto, & superiorum firmiter adhæreat, non poterit moueri:] Nam sicut communiter omnia genera arborum per transplantationem proficiunt, quia regulariter arbor in loco proprio non bene crescit, bene tamen si per Agricolam à sua primæua radicatione transponitur; sic verè homo nisi euellatur à sua propria voluntate, & transplantetur in voluntatem superioris, in bonitate stare nõ poterit; debet enim ab omni terrestri corpulentia & temporali affluentia, quoad affectum purgari, vt à Deo gubernetur, quemadmodũ aurũ & alia metalla, quæ mixta sunt cum terra, nunquam ad voluntatem artificis sunt ductilia & tractabilia quousque à corpulenta materia separẽtur. Quare scriptura dicit 1. Reg. 15. [Melior est obedientia quàm victimæ,] quem locum explicans Gregor. 35. Moral. dicit. [Obedientia victimis præponitur] quia in illis aliena caro, in istis volũtas propria mactatur: & meritò quidem, quia per inobedientiam mors, & per obedientiam vita in mũdum intrauit. Figurata fuit hæc veritas in Adam, qui statim cùm creatus
191 fuit, † præceptis obedientiæ astrictus & ligatus, quamdiu mansit in illis vitã gratiæ abundauit: at non obediendo, de Paradiso miserabiliter eiectus
192 est, vt habetur Genes. 3. Noe † etiam obediendo in arcæ fabrica à diluuijs fuit liberatus Genes. 7. Abraham insuper

ſuper attentans filium occidere pro-
pter obedientiam, pater multarum
Gentium fuit nominatus & conſtitu-
tus, Geneſ. 22. Loth etiam Angelis
obediendo relinquens ciuitatem, ab
incendio Sodomæ fuit ereptus, & li-
beratus: obediētia enim à iuſtitia tra-
hit originem, quæ ſic poteſt deſcribi,
vt ſit habitus parendi præceptis atq;
imperijs illorum, quibus lege, iureq;
parere tenemur: cuius partes ſunt,
pietas, cultus, obſeruantia, reueren-
tia, ſubmiſsio. Vxor verò eius propter
inobedientiam in ſtatuam ſalis con-
uerſa fuit. Duo etiam generi Loth,
quia ipſi non obedierunt, ſimul cum
alijs combuſti ſunt, Geneſ. 11. Acham
propter inobedientiam fuit lapida-
tus Ioſue 7. & quidam Propheta Deo
inobediens à leone trucidatus, vt le-
gitur 3. Reg. 13. Similiter 3. Reg. 20.
legitur à leone deuoratum eſſe illum
qui vnum ex filijs Prophetarum in
verbo Domini percutere voluit.
Hæc & alia ingentia mala gignit ino-
bedientia, & qui obedire renuunt ſi-
miles apparent vitro, quod nullâ ra-
tione poteſt obedire malleo, citius
enim frangitur quàm flectitur. Tales
fuerunt illuminati qui elegerūt ma-
gis confringi, quàm prælatis obediē-
tiam exhibere: tantus in ipſis terre-
narum rerū amor vigebat, vt in Abyſ-
ſum peccatorum excæcati ceciderint,
contemnentes ſuperiorum mādata,
193 & correctiones: vt dicitur Prouerb.
18. [Impius† cùm in profundum pec-
catorum venerit contemnet, & ſicut
conſtituti in profundo nequeunt il-
luminari,] quia lux loca intima & re-
condita non poteſt penetrare, ſic iſti
voluptatibus obſcœnis inuoluti non
meruerunt à Deo illuminari. Hæc
enim eſt fatuitas peccatorum vt ma-
lint illuminari à creatura, quàm à
creatore, à proſperitate citò peritura
quàm à perpetuo largitore, à dato
quàm à datore, à Luna quàm à Sole,
ſicut veſpertiliones, qui de lumine
Solis non curant, ſed Lunæ aut can-
delæ lumine delectantur, & propter
peccatorū obſcuritatē & induratio-
nem lumen illis nō conceditur, quia
vt dicit Pſalmiſta Pſalm. 138. [Nox il-
luminatio mea in delicijs meis.] Et
Sap. 17. [Neque ſiderū limpidę flam-
mæ illuminare poterant noctē illam
horrendam.] Et ratio manifeſta eſt;
quia, & ſi lux quantùm in ſe eſt ſem-
per ſit parata ſe diffundere & cōmu-
nicare, requirit tamen materiam di-
194 ſpoſitam, & hinc eſt quod lapis† du-
rus per lucem non viuificatur, oculus
cæcus per lucem non illuminatur, &
lignum aridum per lucem non fœcū-
datur, nam per Philoſophi doctrinam
actus actiuorum ſunt in patiēte bene
diſpoſito. Ideo nihil eſt, quod poſsit
alicuius rei influentiam recipere, niſi
antea ad hoc diſponatur. Sic verè lux
195 æterna Deus (quātùm in ſe eſt)† ſem-
per paratus eſt lucem ſuam in quem-
uis effundere, verumtamen neceſſe
eſt vt ad hoc per gratiam & obediē-
tiam diſponamur: Nam qui duri ſunt,
196 †ſicut lapis, per mētis indurationem,
qui cæci per rationis obfuſcationē,
& aridi per laſciuiæ ardorem, humo-
riſq; gratiæ & obedientiæ priuationē,
lucis influentiam minimè recipiunt,
vt dicitur Sap. 17. [Ignis quippe nul-
la vis poterat eis lumen præbere:]
vnde de iſtis illuminatis vel potius
vanâ gloriâ ſeductis, & ſuperbiâ elatis
poteſt dici apriſsimè illud Iob 13. [Ex
pectent lucem, & non videant: neq;
ortum ſurgētis Auroræ:] & illa verba
deriſoria Eſai. 28. qui communiter in-
telliguntur de Iudæis expectantibus
adhuc Chriſtum [Expecta, reexpecta
modicum ibi: modicum ibi,] inquiro
enim quā ratione iſti in reuelatione
expectabant Dominum, de quo dici-
197 tur Sap. 7. [Candor† enim eſt lucis

æternæ, & speculum sine macula, &
imago bonitatis Dei, cùm candor sit
color inter cæteros purissimus, &
ideo faciliùs maculetur: in candore
lucis elucet castitas, quæ per luxuriā
quam ipsi sectabantur ciuissimè cor-
rumpitur & fœdatur,] si ergo lux est
fulgēs, candida & pura, vir expectās
Auroræ lucem, fulgere debet castita-
tis nitore, iuxta illud. Cāt.6. [Dilectus
meus candidus & rubicundus, electus
ex millibus:] Ipsi verò erant deni-
grati libidinis & cōcupiscentiæ æstu.
Meritò igitur derisoriè poterat illis di
ci: [Expecta reexpecta, modicum ibi
modicum ibi:] Vidit Ioannes Apoca.
1. filium hominis habentem caput &
capillos candidos tanquam lanam al-
bam, & cuius facies sicut sol in virtu-
te sua lucebat: ad innuendum quòd
198 vir † perfectus & religiosus debet cā-
dorem castitatis habere, & per ipsum
lucere: & in capite intentionis, & in
capillis affectionis, & in facie cōuer-
sationis: quia scilicet, castitas est inte-
riùs & exteriùs obseruanda: quod to-
tum est cōtra hypocritas similes cy-
gno, qui exterius in plumis est can-
didus interiùs tamen in carne valdè
niger. Sic hypocritæ sub sanctitatis
specie per exteriorem habitum & cō
uersationem, repræsentant castitatē
& candidam carnem: tamen interiùs
in occulto habent per luxuriam &
obscœnos æstus denigratam. Sunt
isti mendaces & vani: mendaces, vt
dicit Psalmista Psalmo 143. [quorum
os loquutū est vanitatem] vanas vi-
siones dicentes in oratione videre [&
dextera eorum dextera iniquitatis]
quia repleta est operibus vitiosis &
prauis. Vani insuper sensu & cogni-
tione, vt dixit Apostolus ad Ephes. 4.
[Gēs ambulans in vanitate sensus sui]
& præclarè Ezechiel. 13. vident vana
& diuinant mēdacia, vnde aptè Hie-
rem. cap. 51. [Vana sunt opera & risu
digna, & non solùm vana, sed corda
eorum etiam vacua. Nam sicut vide-
mus vas ad ignem positum vacuum
faciliter frangi, sic verè isti simulato-
199 res † si ad ignem tribulationum vel
tentationum applicentur, faciliter
per mentis elationem & luxuriæ ar-
dorem liquantur. Vnde Ezech. 24. de
ciuitate peccatrice in figura vnius ol
læ dicitur [pone eam super prunas va-
cuam, vt incalescat æs eius, & lique-
fiat] & quid mirum? si tales peccato-
res vacui sint cum bonis terrenis, quę
vacua & vana sunt innitātur & firmi-
tate æternorum bonorum per bonū
desiderium non solidentur? Contra
eos concludit Scriptura Sap. 3. di-
200 cens: [Vacua † est spes illorum & la-
bores sine fructu, & inutilia eorum
opera] & cap. 5. describens peccato-
rem dicit [Cinis est cor eius, & terra
superuacua spes illius, & luto vilior
vita illius,] quia voluptates turpes in
quibus delectātur assimilantur papi-
lionibus, qui post longum tempus &
laborem facillimè intereūt. Et tantū
manus, remanent coinquinatæ: Non
enim delectationes explēt appetitū,
nec firmi affectus extinguunt, imò
vix gustus earum percipitur, quando
eo ipso celeriter euanescunt, hinc
Esai. c. 29. accommodatā similitudine
prædixit: [somniat esuriens quòd co-
medat, & cùm expergefactus fuerit
vacua est anima eius] verè isti illumi-
201 nati † ardore libidinis æstuantes tan-
quam febricitantes somniabant de-
liciarum fontes, & riuulos, in quibus
sitim restinguere non poterant, nec
famem desideriorum euacuare. Et
sic vacui intertumentes fluctus paf-
sionum dormitabant, non verò dor-
miebant, quia verus & quietus som-
nus contemplationis & deuotionis
non contingit animam inter mundā
nas delicias, sed inter tribulationes
& aduersitates: vnde Dauid Psalm.
56.

56, dicit [Dormiui conturbatus.] Nec legimus Apoſtolos dormiſſe, niſi quãdo erãt triſtitiâ & dolore confecti; in nocte ſcilicet, quâ Dominus fuit ca-
202 ptus: Tunc enim dicitur Luc. 22. Chriſtum inueniſſe eos dormientes præ triſtitia, & in Pſalm. 3. [Ego dormiui, & ſoporatus ſum, & exſurrexi: quia Dñs ſuſcepit me:] qui enim quietè in cõtemplatione & reuelatione dormire deſiderat, abſtinere debet à calore, à clamore, & ab horrore, ſeu fętore, quę impediũt ſomnũ, hęc mirè deſcri-
203 pſit Iob. c. 40. loquẽs de viro † iuſto & perfecto. [ſub vmbra (inquit) dormit in ſecreto calami, in locis humentibus] ſub vmbra, quia vmbra ſignificat
204 refrigerium: ita vir iuſtus † cùm dormit in oratione ſeu viſione, dormit ſub vmbra refrigeratus ab æſtu & ardore libidinis, in ſecreto calami liber à clamore ſuperbiæ, & inobedientiæ obtemperans ſuperiorum mandatis, & ſegregatus à mundanarum rerum ſtrepitu. Vt enim docent Naturales animalia quæ habent palpebras, dum dormiunt, claudunt eas, & ideo piſces
205 non dormiunt † eò quòd palpebras nullas habeant, ſic re verã qui dormire cupit in illuminatione diuina, oportet vt oculos cordis claudat per ſenſuum reſecationem, & à mũdi tumultibus ſe abſtrahat per pacis & quietis vnionem, iuxta illud Pſalmi. [In pace inidipſum dormiã & requieſcam] & de Iudith. cap. 8. dicit ſcriptura: quod in ſuperioribus domus ſuæ fecit cubiculum ſecretum ſibi, vbi per ſuperiores domus partes intelligitur paradiſus, in quo debemus cubiculum
206 † noſtrũ exſtruere per contemplationem abſtractum ab omni cura & negotio temporali. [In locis humentibus:] quia in illis erumpunt arbores flores, fructus, & odores ſuauiſsimos, quæ omnia protinus fugant omnem horrorem & fœtorem. Nam in loco florido viridi & mundo, hoc eſt, in florida & caſta animã ſuauius infũditur deuotionis ſomnus: immunis à fœtore luxurię, quod induit Iob in illo verbo [calami.] Iſti enim ſimul cũ iuncis ſparguntur per loca, vt mundiora & gratiora appareãt, & vt ibi profũdius dormiatur, & ſic cuilibet viro mundo & puto poteſt dici illud Ezech. 16 [Stacte & calamus in negotiatione tua.] ſtacte eſt pura myrrha & probatiſsima quæ ſpecies eſt valdè amara per quam pœnitẽtia denotatur, quia
207 verè tunc munditia & caſtitas † cuſtoditur quando in amaritudine pœnitentiæ verſamur: exemplum habemus in apibus, quæ valdè diligunt locum mundum habitare, & ibi dormire, nihilominus tamen cum munditia interiori, ſemper volunt habere amaritudinẽ exteriùs, quia vt tradit Plinius: [orificium aluearis ſui ſolent ſuccis amaris linire, ne ſubintrent animalia venenoſa:] hoc ipſum ſeruãdum eſt viro, qui caſtitatem interiùs cupit cuſtodire; ſuccis amaris pœnitentiæ exteriùs ſe linire, ne vitiæ per immunditiam ipſum coinquinent, & de ſe poſsit proferre illud Prouerb. 7:
208 [Myrrha † aloë & cinnamomo aſperſi cubile meum.] & ſic tandem verificetur, quod antea dicebamus, illud Eſai. 5. [In doloribus dormietis non in mundi delectationibus & proſperitate] in his, quia mali & potentes ſeculi delectantur, obdormiũt, vt idem
209 Eſai. prædixit cap. 14. [omnes reges † dormierunt, vnuſquiſque in gloria ſua:] dulcedine inebriantur, & infecti carnalitate dormiunt, & intereunt vt dicit Pſalmiſta, Pſal. 87. [ſicut vulnerati dormientes in ſepulcris, quorũ nõ eſt memoria amplius] & ſequitur [& ipſi de manu tua repulſi ſunt, quia vulneratos dormientes in ſepulcris cõcupiſcentię obliuiſcitur Deus] aſsimilantur namque iſti voluptuoſi ho-

homines elephantibus, qui in deserto
audito cantu puellarum currunt ad
delambendum mamillas earum: dor-
miunt illico, & ab iisdem occidun-
tur: & sanguis seruatur pro tingenda
purpura, vt dicit Plinius. Sic homines
210 luxuriosi † in deserto huius mũdi lu-
sibus, cantibus, & fallacijs puellarum
& mulierum decipiuntur, delectan-
tur, obdormiunt, & indurantur adeò,
vt vitæ & famæ immemores obliui-
scãtur Deum, & Deus eorum memor
non sit ampliùs, quibus aptè coonue-
nit illud Amos. 6. [væ qui dormitis in
lectis eburneis, & lasciuitis in stratis
vestris,] quia ex tali somno grauia
semper sequuntur mala, vt sacra scri-
ptura passim testatur. Sãson dormiẽs
fuit attonsus, Iudic. 16. Isboseth dor-
miens regno fuit priuatus. 2. Reg. 4.
Ionas dormiens naufragio periclita-
tus est, Ion. 2. Tobias dormiens fuit
excæcatus. Tob. 2. Sizara dormiẽs fuit
trucidatus, Iud. 4. Holofernes dor-
miẽs fuit detruncatus, Iudith. 13. Saul
dormiens aquâ & lanceâ fuit à Da-
uide spoliatus 1. Reg. 26. Christo dor-
miente nauis periclitabatur. Matth.
8. Cœtus Virginum dormiẽs fuit à nu-
ptijs exclusus Mat. 25. Paterfamilias
dormiens fuit zizania locupletatus.
Matth. 13. Christus enim legislator
significat prælatos. Ionas propheta si-
gnificat Prædicatores & religiosos,
Isboseth Rex significat mundi secu-
lares principes & iudices. Quia verò
isti si per malas vitiorum congeries
somno succumbunt, certum est tunc
regnum eorum regimini cõmenda-
tum dissolui, & nauiculam Ecclesiæ
naufragium minari, & ipsos subditos
de nauicula Ecclesiæ eijci: eos deni-
que perire, vt contigit prædictis il-
luminatis dormientibus in suis ob-
scœnis delectationibus, ne ergo tur-
piter & periculosè in statu pecca-
ti dormiamus, sed à somno vitiorum

surgentes, in bonis pœnitentiæ ope-
ribus vigilemus, iuxta consilium Sa-
pient. Prouer. 6. vbi dicit [ne dederis
somnum oculis tuis, ne dormitent
palpebræ tuæ: eruere quasi damula
de manu, & quasi auis de insidijs au-
cupis] fugiamus istos illuminatos seu
211 potius excæcatos, † qui in Angelos lu-
cis sæpe se trãsfigurãt, vt ait Paul. [Vt
decipiant sub boni specie animas in-
cautas, & leues ad credendum:] in-
ter istos etiam B. Thadæus recenset
eos, qui mulieres, quarum confessio-
nem auricularem sacramentaliter
audiunt, in ipso sacramenti confes-
sionis actu, aut proximè ab illo, ad
carnis libidinem solicitãt & inducũt,
quos vitare diligẽter nos monet: sed
quia contra hos propria & diffusa sa-
tis; ac noua expectat nos quæstio in-
fra disquirenda, ad vlteriora verba
Apostoli progredimur, quæ sunt ap-
tissimæ similitudines naturales, &
aptissimè quadrant his prauis & su-
perbis hominibus. dicit ergo. [Hi
sunt in epulis suis maculæ, conuiuan-
tes sine timore se ipsos pascẽtes &c.]
212 qui enim lautè epulantur, † peccata
luxuriæ quibus animæ fœdantur, fe-
rè semper solent exercere; vt dicitur.
Iacob. 5. [Epulati estis super terrã, &
in luxurijs vestris enutristis corda ve-
stra:] & hinc aliorum facta ab eorum
operibus aliena derident, sicut legi-
mus Iudic. 16. de fœminis deriden-
tibus Sãsonem excæcatũ, quòd sum-
ptis iam epulis præceperunt, vt voca-
retur Sãson, & luderet ante eas. Eius-
modi epulones solent in medijs epu-
lis in viciniæ familias deblaterare,
vt plurimum: Psalmo 58. [Ipsi di-
spergentur ad manducandum, si
verò non fuerint saturati, & mur-
213 murabunt,] in munditiâ luxuriæ † fa-
cilè seducũtur, & cõfunduntur à dæ-
mone, in cuius persona Ecclesiast. c. 13
his hominibus impudicis &c. effrænis

od

sic

sic loquitur:[narrãs bona dicet, quid opus est tibi,& confundat te in cibis suis, donec te exinaniat bis & ter]
214 quia † tria bona sunt quæ aufert per peccatũ homini,& præcipuè per peccatum gulæ,bona scilicet naturę,quę per nimium cibum in libidinem prorumpens debilitatur & attenuatur, bona gratiæ tandem,& bona gloriæ quod totum prouenit illis, quia sunt sine timore Dei in epulis suis maculę conuiuantes,& se ipsos pascentes: nõ contenti semetipsos maculare, sed suis spurcitijs in epulis & conuiuijs proximos fœdãt,&coinquinant propter nimiam ebrietatis comessationem:quibus Sapiens dicit Ecclesiast. 10:[Væ tibi terra, cuius est rex puer, & cuius principes manè comedunt. Beata terra cuius rex nobilis est, & cuius principes comedunt in tempore suo, & ad reficiendum & non ad luxuriam:] hoc deplorat Ezechiel 34.dicens [væ pastoribus Israel, qui pascunt semetipsos:] & etiam Iob. c. 31.eos condemnat suo exemplo: [si comedi buccellam panis solus, & nõ comedit pupillus ex ea:]vbi enim nõ
215 est timor Dei † innumera pullulant vitia,ex anima:& grauia oriuntur mala contra proximos. Vnde aptè Propheta Psalm.13.dixit:[contritio& infœlicitas in vijs eorum,& viam pacis non cognouerunt:]& reddit rationem;[non enim est timor Dei ante oculos eorum,]&in Psal.53.conqueritur de hominum persecutione dicens.[Deus in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tua iudica me. Deus exaudi orationem meam,auribus percipe verba oris mei,quoniam alieni insurrexerunt aduersum me, & fortes quæsierũt animam meam:] & subdit causam horum malorum dicens, [Ecce enim non proposuerunt Deum ante conspectum suum.] At Deus qui iustus est repletos cibis eosque sine respectu & timore Domini,puniet: & faciet eos euomere, vt dicitur Iob cap.20, [Cibos quos deuorauit euomet,& de ventre illius extrahet illos Deus.]

Addit præterea Apostolus,[nubes
216 † sine aqua, quæ à ventis circunferuntur,] & quia sine aqua ideo leuiores,& facilius à ventis circumagitantur,cælum obnubilant,sed terram nõ fœcundant, neque refrigerant, imò tenebris obscurant,& caligine replet varijs tentationum ventis, & motibus concupiscentiæ inordinatis, vndequaque circunducuntur peruersis opinionibus,& falsis doctrinis imbuuntur, de quibus Dauid Psal. 9. & Paulus ad Ephesios 4. dicunt in cir-
217 cuitu † impij ambulãt,& omni vento doctrinæ circunferuntur, vento vanitatis agitantur, sicut nubes altè leuantur,magnæ apparent,tonare, fulminare & coruscare videntur:in loco cęlestis dignitatis,&ęstimationis emicant,citò tamen resoluuntur & deficiunt isti seductores & illuminati,quibus aptè dici potest,illud Iob 30.[velut nubes pertransijt salus mea,] quia mundi prosperitas, carnis voluptas, honoris appetitus(in quibus hi confidũt & æstimãt se posse subsistere) celeriter transeunt, & finiuntur tanquã nubes quæ à vẽto rapido dissipatur,
218 vt habetur 2.Sap.]trãsiet vita nostra † tanquam vestigium nubis, nihilominus tamen isti & similes homines
219 † tanto libidinis æstu ardent, tanto cęcutiunt ambitionis desiderio,vt ad loca sublimia volitent vanæ gloriæ appetitu inani, effrænes ducuntur. His loqui videtur Propheta Hieremias cap.14.quasi condolens,dicens: [Onagri steterunt in rupibus attraxerunt vẽtum.] sunt Onagri animalia siluestria & indomabilia quæ significãt obstinatos & seditiosos,qui à nullo prælato volunt corrigi, vel domari

mari, dracones sunt natura ardentes
220 & sitibūdi, †adeò, vt os vēto aperiāt, & eius frigiditate ardor eorum temperetur. His homines significantur, inflāmati ardore concupiscentiæ, ambitiosi, & vanæ gloriæ sectatores, qui appetunt stare in rupibus, hoc est, in locis eminentibus dignitatis & excellētiæ, vt ab obedientia liberi ventum vanæ gloriæ ambitionis, & propriæ existimationis attrahere possint. Vnde Petrus Rauen. in serm. dicit:
221 [ambitio † est quædam simia charitatis, charitas enim patiēs est pro æternis, ambitio patitur omnia pro caducis: charitas † benigna est pauperib.
222 ambitio diuitibus. Charitas omnia sustinet pro veritate, ambitio pro vanitate, vtraq. omnia credit, omnia sperat, sed lōgè dissimili modo: verè homines qui medium tenere recusant, & obediētiæ parere renuunt, sed loca excelsa supra omnes conscendere ambiunt, varia & periculosa discrimina subire necesse erit.] Quare de ambitionis impietate quæ grauissimus animi morbus est loquēs D. Bernard. Homil. 1. super. [missus est] sic habet. [quoties hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire contendo, & tunc verè non sapio ea quæ Dei sunt:] & in Psalm. 90. dicit: [Radix iniquitatis ambitio, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parens, vitiorum origo, criminis fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remedijs morbos creans, generans ex medicina languorem,] quæ mala volens Christus longè abesse ab animis discipulorum dixit illis: Lucæ 22. [qui maior est in vobis fiat sicut iunior, & qui præcessor est sicut ministrator] desiderium enim prælationis Gentile esse reputauit Christus & Christianis indignum: ideo dixit: [reges Gentium dominantur eorum & qui potestatē habent super eos benefici vocantur, vos autem non sic] id ipsum Spiritus sanctus nos docuit Ecclesiast. 11. dicens, [cōfide in Deo & mane in loco tuo: facilè enim est in oculis Dei subitò honestare pauperem.] In eos inuehitur amplius præclarè Bernard. de consideratione ad Eugenium sic exclamās: [O ambitio, ambientiū Crux quomodo omnibus places: omnes torques:] nihil acrius cruciat, nihil molestius inquietat, nihil tamē apud miseros mortales celebrius negotijs eius sunt ericij qui videntes arborem fructibus opulentam, illuc accedunt, poma colligūt, & super illis se volutādo onerati, ad speluncas suas gradiūtur, vt catuli eorum nutriantur, vt dicit
223 B. Isidor. lib. 11. Sic isti ambitiosi † inobedientes & vanæ gloriæ amatores spinis solicitudinum referti, altas & pomiferas arbores, dignitates scilicet & proprios honores diuitiarum fructibus abundantes ascendunt, ita tamen ista affectant, nō vt alijs prosint, sed vt inficiant, & catulos passionum & concupiscentiæ nutriant & fomētent, ideo dicit Esaias cap. 34. ibi. [Habuit foueam ericius, & enutriuit catulos suos,] & cap. 14. loquens in persona Luciferi, describit superbos & elatos dicens: [super astra cæli exaltabo solium meum, ascendam super altitudinem nubium:] sunt ambitiosi & inobedientes, nubes sine aqua, vani & vacui humore virtutis, & volunt preferri viris altis, perfectis & idoneis, qui sunt astra fulgentissima in cælo Ecclesiæ, & religionis: sunt insuper nubes steriles, & leues, & volunt ascendere super altitudinem nubium fœcundarum, quæ sunt iusti, & perfecti, sublimes per contemplationem, qui coruscant per honestā conuersationem, pluunt per pietatem, & sanctas operationes, tonant per prædica-

dicationis sanam doctrinam, & denique fulminant per iustitiam, & correctionem. Contra hospratuos & iniquos homines perpulchrè loquitur Innocentius de vtilitate lib. 2. [ambi-
224 tiosus † (inquit) statim vt est ad honorem prouectus in superbiam extollitur, in iactantiam effrænatur, non curat prodesse, sed gloriatur preesse, reputat se meliorē, quo se cernit sapientiorem, priores amicos contemnit, antiquos comites vili pēdet, vultum auertit, ceruicem erigit, fastum ostendit, gaudia sublimia meditatur, præesse molitur, subditis onerosus, omnibus infestus, præceps, grauis, arrogans, & importunus] similes sunt tales hederæ, quæ arbor cùm debilis, sterilis, & immunda sit, tamen sæpius super altas arbores solet eleuari: verè sic ambitiosi & superbiâ elati, quãuis nullius meriti sint vel virtutis, fœtidi in vaniloquijs, steriles in bonis operibus, & debiles induratione: tamen arboribus altis magnis, scilicet viris quandoque præferuntur, quod non absque magno Ecclesię detrimēto contingit, & subditis grauia incōmoda adfert. Ideo dicitur Prouerb.
225 28 [Regnantibus † impijs ruinæ hominum] cùm enim peccatum regnat in superioribus, & in viris qui sanctitate & religione fulgere debent, statim vt apparent nubes sine aqua & quæ omni vento tentationis agitantur, faciliter perturbantur subditi timorati, quæ & quot scādala tonitrua fulgura, & alia grauia mala isti illuminati, & nubes sine aqua deuotionis & humore sanctitatis in Ecclesia Dei ingenerauerint, non est opus hìc recēsere, quia satis ex fructibus cognoscitur arbor. Ideo addit Apostolus [Sunt arbores autūnales infrustuosę, & inu-
226 tiles:] quia mala † arbor vt dicitur Matth. 7. non potest bonos fructus facere, & si quãdo apparet, viridibus folijs vestitur, & floribus ornatur exteriùs: citò tamen emoritur & marcescit. Si verò fructus producit, insipidi, immaturi, adulterini, & tardi sunt, quia arbores in autumno plãtatæ nequeunt fructus producere primitiuos & suaues & maturos, insuper sunt ar-
227 bores bis mortuæ: quia arbor † quæ non facit fructū bonū, imò & quę hoc malum producit bis mortua est. Tum arbor quæ sine flore, fronde, floribus, & fructu est, homo est qui à Philosopho, dicitur arbor euersa: arbor virore gratiæ, conuersationis honestate, & fructu bonorū operum destituta, bis mortua est. Similiter qui post originale peccatū actuale cōtrahit, bis mortuus est, sed & qui bona omittit, quib. emirtēdis obligatur: & mala, quæ tenetur omittere complet, bis mortuus est. Moritur enim morte temporali, & posteâ æternâ: bis moritur quoque qui culpa & tribulatione præsenti maculatur & affligitur. Et qui expectat pœnam, & afflictionem æternam, bis mortuus est. Denique peccatores qui per culpam & deprauatam consuetudinem mortem corporis simul & animę incurrunt, meritò arbores bis mortuas appellare poterimus. Ecquid mirum si arbores eradicatę sunt à fide quæ radix est & fundamētum totius
228 boni spiritualis: nam sicut arbor, † quę non habet radicatam radicē non potest fructus facere, sic homo si in fide firmiter non fundatur, non potest fructus bonos procreare, sed necesse est vt prius firmiter radicetur. Vnde dicitur Esai. 37. [mittet radices deorsum, & faciet fructū sursum.] sic etiā de viro iusto habetur in Psal. 1 [& erit tãquam lignū quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, & folium
229 eius non defluet:] Plantatio † enim fixa & profunda iuxta aquarum decursus fructus producit vberrimos: Quare

re de vinea Ezechi.17. dicitur, quòd
in terra bona super aquas plãtata est,
vt faciat frondes, & portet fructum;
& Ecclesiast. 5. dicitur [quasi rosa in
diebus veris, & quasi lilium, quod est
in transitu aquæ] quando enim arbor
230 hominis † aquâ diuinæ gratiæ affluẽ-
ter irrigatur, fœcundos fructus, &
opera grata reddit. Sic Hiere. 17.
dicitur. [Benedictus vir qui confidit
in Domino, & erit tanquam lignum,
quod plãtatum est super aquas, quod
ad humorem mittit radices, & nõ ti-
mebit cùm venerit æstus, & in tem-
pore siccitatis non erit solicitum, &
erit folium eius viride nec aliquan-
231 do desinet facere fructum,] qui †
enim secundum radices fidei irriga-
tur humore gratiæ, & charitatis, hic
vir perfectus euadet. Quapropter
Ephes.3. nobis hęc bona optãtur [Chri
stus habitet per fidẽ in cordibus no-
stris, in charitate radicati & fundati,
vt poßitis cõprehẽdere, &c.] Quia fi-
des † firmitas est charitatis, charitas
232 autẽ robur est fidei, vt elegãter docet
D.Tho.2.2.q.65.art.2. ad 2. & 2. q. 23.
art.8. ad 2. Nam fides ex charitate ali-
tur, & charitas est forma & perfectio
fidei. Riui huius spiritualis influentiæ
fidei, charitatis & deuotionis, cor ho-
minis irrigantes, optimè figurãtur in
Apocalyp.22. vbi dicit Ioan. [Ostẽ-
dit mihi fluuium aquæ viuæ splendi-
dum tanquam crystallum,] & ibidem
ait loquẽs de viro iusto & arbore per-
fecta. [Ex vtraq; parte fluminis erat
lignũ vitæ, afferens fructus duodecim
per menses singulos, & folia ad sani-
tatẽ Gentium, vnde Ecclesiast.24. cõ-
sequenter dicitur [rigabo hortũ plan-
tationũ, inebriabo partus mei fructũ]
233 Sicut ergo vir † iustus & perfectus ex
fide viuit, & ex charitate opera digna
gratiæ & gloriæ operatur, eoq; pacto
quasi duplici vitâ radicatus viuit, sic
cõtra apostatę & religionis falsi simu-
latores deficiẽtes à fide & charitate
arbores bis mortuę sunt. Sunt & era-
dicatæ absq; omni spe salutis, nam vt
habet Ioan. in sua Canonica. c. 2. [li-
cet à nobis prodierint, nõ erãt ex no-
bis,] & Dominus Ioann.15. dicit. [Si
quis in me nõ mãserit mittetur foras
sicut palmes, & arescet, & colligent
eum, & in ignem mittẽt, & ardet] sic
scriptũ est 2.Reg.15. [Præuaricatores
autẽ sicut spinæ euellentur vniuersi.]
Prosequitur Apostolus Thadæus si-
militudines naturales, & dicit: [Sunt
velut fluctus feri maris despumantes
suas confusiones] sicut enim ex mari
eleuãtur exhalationes, & vapores, sic
in istis peccata superbiæ, vanæ glorię,
elationis & præsumptionis, quæ om-
nia sũt vapores, & fumi turbidi, exeũ-
tes de corde à calore concupiscẽtiæ,
habẽt cor fluctuans vndis tumẽtibus.
Esai.c.57. dixit [Impij autẽ quasi mare
feruẽs, quod quiescere nõ potest, & re
dundãt fluctus eius in cõculcationẽ
& lutũ] Iacet nãq; motibus, & fluctib.
234 & vẽtis, vt dicitur Dani.7. [quatuor †
venti pugnabãt in medio maris.] ser-
uet etiã irã, vt ait Iob 41 [Feruescere
faciã quasi ollã profundũ maris] in eo
235 † sẽper reperitur tribulatio, & aduer-
sitas, & cõtinuò nebulã & caligine cõ
tegitur, vt dixit idẽ Iob c.38. loquens
de mari cũ Deo: [ipse posuit nubẽ ve-
stimentũ eius, & caligine tanquã pã-
236 nis infantiæ ipsum inuoluit,] in mari †
pisces deliciosè habitant, vt habetur
in Psal.8. [volucres cæli, & pisces ma-
ris, qui perãbulant semitas maris,] cui
cõsonat illud Abacuch.3. [Viã fecisti
in mari equis tuis, in luto aquarũ mul
tarũ,] solet etiã mare propellere spu-
mas, & alias spurcitias in littus, & illud
coinquinare. Sic verè isti illuminati
similes sunt mari: quia superbiã elati
incõstãtiã mutabiles, discordiã & in-
famiã tanquã ventis furentibus agi-
tãtur: inobediẽtiã vestiũtur, caligine
igno-

ignorãtia inuoluũtur, & pannis infantiæ vt dixerat Iob. de mari, id est, immunditie carnis maculantur, tanquam pisces deliciosi, & luxuriosi in cordis sui mari innatãt, & sicut equi in luto aquarum multarum coinquinantur. Equi enim significant luxuriosos, sicut dicitur Hierem. 5. [Equi amatores in fœminas, vnusquisque
237 ad vxorem proximi sui† hinniebat,] denique spumis, & alijs immundis, & fœdis, & sacrilegis obscœnitaribus in corde latẽtibus ad littus operis externi, vt omnia quæ ad impuram vitam ducunt adimpleant, euomunt splendorem religionis, & proximorum decus obnubilant. Vnde fit, vt sicut de aquarum spuma maris exsiccata pumices durissimi generantur, ita vt confringi nequeant. sic verè isti despumantes suas confusiones, vt inquit Apostolus Thadæus. [In aquis turbidis, & libidinosis] per prauam, & inueteratam consuetudinem in lapidis naturam conuertantur, & indurescant: vt docuit Iob. cap. 83. dicens: [In similitudinem lapis aquæ durantur, & superficies abyssi cõstringitur, quia abyssus peccatorum in abyssum inferni deducit, vbi superficies abyssi constringitur & concluditur.

Insuper dicit Apostolus Thadæus
238 esse [Sidera † errantia,] & bene quidem: quia valdè errant dicentes se tanquam doctores, & magistros illuminari à Deo, cùm potiùs veluti sidera quę per diuersas cęli partes volãt, & discurrũt proprio ductu & voluntate regãtur, nullã veritatis vniformem regulam obseruantes. Planetæ erratici appellantur ab Astronomis autore Cleomede, Arato in Phænomen, Hipparco, & Theone, qui præter motum orbis ad quem mouentur proprios habent motus contrarios, dum enim cælum mouetur ab oriente in occidentem ipsi è contrario ab occidente in orientem tanquam retrogradi iter suũ consummãt, quo fit vt in eodem loco in quo oriuntur vel occidunt, nunquam cõsistant, sed iam stationarij iam directi, iam retrogradi iam ad Meridiẽ, iam ad Aquilonem discurrãt, eorum quoque effectus varij à se inuicem longè dissiti, ac ferè contrarij sunt, & ab his varias animorum & morum constitutiones, & cõditiones in hominum vitam influere narrãt, quę omnia complexus est Euclides venustissimis versibus, quos huc ex Græcorum Anthologia latinè transtulimus.

Multiiugo circum cælos errore feruntur,
Tẽpora quæ statuunt æternũ, sidera septem.
Luna micans noctu, Saturnus trux, rutilus Sol,
Cypris amica thori, Mars audax, alipes Hermes.
Et qui naturæ fœturas Iupiter effert.
Hæc genus afficiunt humanum: insunt quoque nobis
Mars, Sol, Luna, Cypris, Saturnus, Iupiter, Hermes,
Æthereis hinc qualis homo est, hoc ducit ab auris.
Luctum, iras, risus, genus, ignes, verba, soporem.
Saturnus luctum, genus edit Iupiter, Hermes
Verba dat, iras Mars, Cypris ignes, Luna soporem.
Sol risus, Hic præcipuè cũ lumina profert,
Et cæli sursum, rident, & compita terræ.

Sed & propter motus errantes, & instabiles in octauo cælo planetæ locum non habent, sicut stellæ fixæ, quæ tãquam nodi in tabula, motum cæli stelliferi vniformiter semper sequuntur: sed in alijs orbibus inferioribus motus suos vagos, & exorbitãtes exercent: sic verè isti qui illuminati dicuntur cum motibus sensualitatis fluctuent, & corrumpantur va-

rias doctrinas,& reuelationes dissemi
nant, vanitate ducũtur, superbiã ac-
cendũtur in cælo Ecclesiæ stellifero,
Ecclesiam enim dici cælũ, nõ admo-
dum nouum & recens:idq; video illi
tributum à Germano Archiepiscopo
Constantinopolitano in definitioni-
bus Ecclesiæ [ἐκκλησία (inquit) ἐστιν
ἐπίγειος οὐρανὸς,,id est, Ecclesia est ter-
restre cælum. In eo cælo tantùm ve-
ra fidei soliditas inuenitur:locum fi-
xum & immobilem non habent, &
ob id per alios orbes seductionis, &
fallaciæ voluntantur, & dum sibi vi-
dentur sidera lucentia per reuelatio
nis,& prędicationis illuminationem,
errantia potiùs, & lumine solis iusti-
tiæ,& veritatis destituta apertè con-
spiciuntur. Vnde dicitur Ezech.32.
[Cælum nube tegam, & nigrescere
faciam stellas eius,]& Apoc.6. [Stel-
læ ceciderũt de cælo sicut ficus emit
tit grossos suos,cùm à vento magno
mouetur,] verè isti qui stellas se exi-
stimant quocunq; vento doctrinæ,&
appetitus inordinati agitati, tãquam
seductores & Apostatæ è cælo suæ
elationis,& falsi splẽdoris,miserè cor
ruũt,veluti stellæ errantes & deuiæ,
de quib. dicitur Apoc.12.[Visũ est si
239 gnũ in cælo,& ecce Draco† magnus
rufus habens capita septem, & cor-
nua decem, & in capitibus eius dia-
demata septem,& cauda eius trahe-
bat tertiam partem stellarum cæli,&
misit eas in terrã,]& hoc quia in ve-
ritate, & fidelitate sunt incõstantes
& infirmi, videntur stellę & nõ sunt;
subitò apparent, & subitò deficiunt.
240 Similes cometis † præ se ferentibus
stellarum speciem,cùm non sint nisi
vapores inflãmati,& accensi, qui ce-
leriter absumuntur & euanescunt,&
ardore concupiscentiæ ardentes à
Deo repelluntur, figurati in illa stel-
la, de qua dicitur Apocalyp.8.quòd
[Stella magna cecidit de cęlo ardens
sicut facula.] Vnde istis qui sublimẽ locum per inordinatos, & turpes tramites appetierunt, meritò imprecatur iram Dei Regius vates, Psalm.82. dicens: [Omnes principes eorum qui dixerunt hæreditate possideamus sanctuarium Dei, Deus meus, pone illos vt rotam,& sicut stipulam ante faciem venti,] agantur spiritu vertiginis,& tanquam stabiles & fragiles in præcipitiũ ruant, & sicut rota non est stabilis, sed pars suprema volutando cadit,& fit infima, ita isti ex loco eminenti in profundum deueniant: & quia quocunque vento mobiliter veluti leuis stipula quatiuntur, eijce eos abs te ne subsistãt in malitia sua,sed ventus iræ,& furoris tui exurat & puniat eos: dicit enim Propheta de Deo loquens cõtra peccatores Psal.10. [Pluet super peccatores laqueos ignis,& sulphur: & spiritus procellarum pars calicis eorum,] his enim procellæ tenebrarum seruatæ sunt in æternum.

Prosequitur Apostolus dicẽs. Prophetauit autem, & de his septimus ab Adam, Enoch, dicens: [Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis, facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris quę loquuti sunt contra eum peccatores impij,] hi sunt murmuratores querulosi, secũdùm desideria sua ambulantes, & os eorum loquitur superbiam, suspicientes personas quæstus causâ, iterum his verbis Apostolus arguit,& condemnat impios hæreticos, quibus minatur vltimum extremi iudicij supplicium:de quo prophetauit septimus ab Adam, Enoch, dicens:venturum † Dominum cum sanctis, & angelis iudicium facere, aduersus omnes,& præcipuè contra hæreticos, vt damnet non tantùm

impia

impia & execranda eorum opera,
verba etiã & blasphemias sacrilegas
contra ipsum prolatas, verùm etiam
cogitationes occultas & prauas, in-
super affectus impudicos & nefarios
erga Deum & proximos, vt dixit
Sophon.cap.1. [Scrutabor Hierusa-
lem in lucernis, & visitabo super vi-
ros defixos in fecibus suis, qui di-
cunt in cordibus suis, non faciet be-
ne Dominus:] non faciet malè, quia
242 isti impij † hæretici tantopere sunt
deprauati vt quidquid cogitant, fa-
ciunt, & loquuntur omnia ad carnis
voluptates & illecebras, tanquam ad
scopum connectant, & ordinent: vt
enim docet Paul. ad Roma.1. [Hæc
effrænata libido radix est cæca im-
pietatis illorum,] vnde pullulant ra-
mi, frondes, & fructus amarissimi,
atq; ita vniuersaliter eos vndequa-
que describens dicit. [Tradidit illos
Deus in reprobum sensum vt faciant
ea quæ non conueniunt, repletos
243 † omni iniquitate, malitiâ, fornica-
tione, auaritiâ, nequitiâ, plenos in-
uidiâ, homicidio, contentione, do-
lo, malignitate, susurrones detra-
ctores, Deo odibiles, contumeliosos,
superbos, elatos, inuentores malo-
rum, parentibus non obedientes, in-
sipientes, incompositos, sine affe-
ctione, absque fœdere, sine miseri-
cordia:] & quia secundum desideria
sua sint ambulantes, mente sunt ma-
culati, verbis sacrilegi, & operibus
coinquinati, quæ omnia quia in
publicum quandoque metu pœnæ
perterriti prodere non audent, ar-
denti desiderio student, falsas do-
ctrinas typis mandare, quibus clan-
culum tanquam venenis mortiferis
proximorum animas infeliciter &
miserè interficiant. Ex quibus eorum
244 malitia † & deprauata intentio faci-
lè percipitur. Etenim ea quæ ore
tantùm proferuntur, vel ex animi
facundia, vel intellectus momenta-
taneâ apprehensione, vel affectus
prauâ adhæsione, vel appetitus,
vel passionum turbine, vel alijs de
causis emanare intelliguntur, nec
temporis diuturni spatium, nec vo-
luntatis magnam prauitatem ar-
guunt: at verò quæ scripta in lucem
prodeunt, quia maturum consilium
temporis diuturnitatem, rerum af-
fectionem, mentis discussionem ex-
postulant, grauem malitiam demon-
strare videntur. Vt enim docet
Caietanus super D. Thom. 1.2. quæst.
245 16. artic.4. [Duodecim † sunt actus
intellectus & voluntatis, qui con-
currere possunt ad aliquid peragen-
dum, quorum primus est apprehen-
sio finis: secundus, voluntas finis:
tertius imperfecta fruitio finis: quar-
tus, intentio finis: quibus positis vo-
luntas perfectè vult finem: quintus
actus est vsus, quo voluntas vtitur
ratione ad consiliandum seu consul-
tandum: sextus est consilij, septimus
est consensus: octauus est electio,
quia actus est vltimus in modo vo-
lendi ipsius voluntatis, ad id quod
est ad finem, nonus actus est impe-
rium, quod essentialiter actus est ra-
tionis, connotando tamen actum
voluntatis, quia imperare est ordi-
nare seu intimare, & denuntiare ali-
quid alicui, mouendo illum ad agen-
dum, vel non agendum; vt cùm do-
minus dicit seruo suo: fac hoc, ne
facias istud: quæ ordinatio, & de-
nuntiatio actus sunt rationis, præ-
supposito actu voluntatis, quæ pri-
mum mouens est, quoad exerci-
tium ad agendum, vel non agen-
dum: decimus actus est vsus, quo
voluntas vtitur potentijs executi-
uis ad rem peragendam: vndeci-
mus est executio & operatio, per
quam finis comparatur: duodeci-
mus & vltimus est perfecta fruitio

ipsius finis, quo habito quiescit & gaudet perfectè voluntas: qui actus concurrunt in rebus agendis à nobis, licet neque semper sint perceptibiles, neque semper sint necessarij formaliter, sed tantùm virtualiter: quia priores in posterioribus includuntur, vt in intentione simplex voluntas, & in electione consensus, & sic de alijs. In iudicialibus
246 † etiam hoc eodem ordine proceditur, primò fit intimatio seu denuntiatio præcepti superioris. Secundò, inobedientia. Tertiò, contumacia. Quartò declaratio iudicis, & Quintò, pœna & executio eiusdem. cap. Episcopi 11. quæstion. 3. & ibidem Ioann. à Turrecremata. Quæ omnia in medium placuit proponere, vt ostéderem ea quæ scriptis mandantur longinquam rerum considerationem, affectus deprauationem, rerum obscœnarum cõgratulationem voluntatis malitiam, magis quàm intellectus ignorantiam, & errorem manifestè demonstrare. Vnde ma-
247 iori † pœnâ delicta præmeditata sunt afficienda; quia magis voluntaria: nam in tantum peccatum, in quantum voluntarium, vt ait Augustin. & habetur in §. 1. 15. quæst. 1. & in cap. si enim. 32. quæst. 5. libri ergo materiales hęreticorum meritò ab Inquisitoribus iudicantur, & comburuntur; quia in ipsis (vt superiùs diximus) apertè legũtur opera obscœna, verba sacrilega, cogitationes & desideria occulta, quæ in deprauatis eorum conscientijs latitabant, quibus animæ fidelium polluuntur, & spiritualiter intereunt, ad instar ergo iudicij extremi, de quo prophetauit Enoch, in quo Dominus iudicaturus est verba, opera, & reconditas cogitationes conscientię vniuscuiusq; vt dicitur Dan. 7. [Libri aperti sunt, & iudiciũ sedit,] & Apoc. 20. [libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui, ex his quæ scripta erant in libris, secun-
248 dùm opera eorum,] Inquisitores † condemnant, & igni tradunt hæreticorum libros in quibus falsitas doctrinæ, cõsuetudo morum iniqua, facta eorum turpia, & sectæ peruersæ continentur, ne tantorum malorum lectione Christiani homines cõcupiscentiâ in malum tendente abstracti & illecti venenum lethale bibãt, & à fide deficientes in æternum pereant. Sic fecisse legimus Hieremiam capit. 51. qui librum in quo conscripserat ventura mala super Babylonem præcepit Saraiæ, vt ligato ad eum lapide proijceret illum in medium Euphratem, & Act. 19. legimus etiam Apostolos † coram om-
249 nibus combussisse libros eorum qui fuerant curiosas & vanas doctrinas sectati: & computatis pretijs illorum inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium. Hinc Apostolus supradicta breui sermone recensens, dicit: [Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis facere iudicium contra omnes & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerũt, & de omnibus duris quæ locuti sunt contra eum peccatores impij:]
250 Hi sunt murmuratores † querulosi secũdùm desideria sua ambulantes: ex hoc enim, quia desiderij sui sunt affectatores, querulosi, & murmuratores sunt contra illud Sapientiæ: [Custodite vos à murmuratione quæ nihil prodest: & à detractione parcite linguæ, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit,] id est, non remanebit impunitus; affectus enim inordinatus ad illecebras carnis innumera fecit experiri mala, vt docuit Apostolus Iacob. capit. 4. [Vnde bella, & lites in vobis? nonne

ne hinc? ex concupiſcentijs veſtris,
quæ militant in membris veſtris?]&
capit.1. vnuſquiſque tentatur à con-
cupiſcentia ſua abſtractus,& illectus:
hos Pſeudoprophetas deplorat Paul.
& monet nos diligenter vt eos fu-
giamus, dum ad Philippen. 3. dicit:
[Multi enim ambulant quos ſæpe di
cebam vobis, nunc autem & flēs di-
co inimicos crucis Chriſti, quorum
finis interitus, quorum Deus venter
eſt, & gloria in confuſione ipſorum,
qui terrena ſapiunt,] aſpernantur
enim continentiam, gulæ & luxuriæ
ſeruiunt, reliqua paruifaciunt & os
eorum loquitur ſuperbiam, adſpirā-
tes in perſonas quæſtus cauſâ. Sunt
ſuperbi, & ideo os ſuum in cælū po-
nunt, quos deflet Eſaias cap.5.dicēs:
[Væ qui ſapientes eſtis in oculis ve-
ſtris, & coram vobis ipſis prudēres,]
veram Dei cognitionē & ſcientiam
reijciūt, ſolùm de humana (quæ ſtul-
titia eſt apud Deum) gloriantur, vt
dicit Paul. & etiam ſcriptum eſt in
Pſalm.93. Beatus homo quem tu eru-
dieris, Domine, & de lege tua docue
ris eum,] ſunt queruloſi quia ſuper-
bi:& eius filij ſuperbi, qui ſecundùm
Iob. [Eſt Rex ſuper omnes filios ſu-
perbiæ,]de quo etiam Daniel cap.11.
ſic loquitur[Eleuabitur,& magnifica
bitur aduerſus omnem Deum, & ad-
uerſus Deum deorum loquetur ma-
gnifica,& dirigetur donec complea-
tur iracundia, ſic iſti arroganter lo-
quuntur, & ſemper murmurāt. Aua-
ritia etiam mendaces & adulatores
eos facit, vt liberiùs ventri & quæ-
ſtui ſatisfaciant, diuitibus placere
cupiunt, & eos magnificè extollunt,
lucrandi intentione: quod docet
Apoſtolus Thadæus dicens:[Miran-
tes perſonas quæſtus cauſâ.]Hęc ma
la quæ ex auaritia procedunt pręcla-
rè docuit Paul.1.Timot.6.vbi ſic lo-
251 quitur.[Qui volunt diuites fieri,†in-
cidunt in tentationem & laqueum
diaboli,& deſideria multa inutilia &
nociua, quæ mergunt homines in
interitum & perditionē, radix enim
omnium malorū eſt cupiditas, quam
quidam appetentes errauerunt à fi-
de & inſeruerunt ſe doloribus mul-
tis.]

Et in eodem capite dicit: [Eſt au-
tem quæſtus magnus pietas cū ſuf-
252 ficientia:] qui enim† amat diuitias,
fructum non capiet ex eis, vt dicitur
253 Eccleſia.5.ſunt† auari, ſuperbi, & cru
deles: vnde de illis poteſt dici illud.
2. Reg.1.[Aquilis velociores, leoni-
bus fortiores, volant namque altæ ſi-
cut aquilæ per ſuperbiam, & ſunt for
tes in ſæuitia vt leones, alios impu-
gnando. Poteſt etiam de iſtis exponi
illud 1. Reg. 8. [Declinauerunt poſt
auaritiam, acceperunt munera, &
peruertunt iudiciū.]Obcęcant enim
diuites & potentes, allicientes ipſos
in ſui amorem, & ſuâ adulatione ve-
ritatem illis occultant, ſunt perſimi-
les hederis, quæ cùm nullū fructum
afferant, tantummodo virent, & cum
per ſe ſtare non valeant (quia eius
plantæ ſunt imbecillæ) muris & ædi-
ficijs adhærent, vt ſuas deformitates
& timas in quibus araneæ, vipetæ, &
animalia venenoſa generantur ab-
ſcondant & contegant, vtilitatis ſuæ
& commodi cauſâ. Eadem videntur
facere iſti adulatores, qui proprium
lucrum & commodum quætentes
vitia fouent, & defendunt in diuiti-
bus. Alanus de Archipr. tractans de
hoc peſtifero auaritię morbo in hæc
verba præclara fertur. [O radix om-
254 nis malitiæ †auaritia! ſeruitus idolo-
latriæ, mater vſuræ, genitrix ſimonię,
fomes culpæ, machina gehennæ,
abyſſus inſatiabilis, inſatiata charyb-
dis, quæ nunqnam dici ſufficit,] & in
cap.accuſatores. 3. quæſt. 5. dicitur;
quòd amor carnalis, & timor atque

auaritia plerumque sensus heberant humanos, & peruertunt opiniones vt quæstum pietatem purent, & pecuniam quasi mercedem prudenriæ idipsum docuit suprà B. Thadæus, dicens: [Auaros mercede Balaam effusos esse,] quia vt dicit Hierem. cap.8. à minimo vsque ad maximum auaritiam omnes sequuntur, & Esai. 56. [Declinauerunt vnusquisque ad auaritiã,] ideo dicitur Amos 9. [Auaritia in capite omniũ, & nouissimum ipsorum gladio interficiam,] Hiere. etiam. cap.22. dicit auaro: [Tui verò oculi, & cor ad auaritiam] huius oppositum monet nos Paul. 1. ad Corinth.5. dicens: [Non commisceamini fornicarijs, aut auaris, aut rapacibus, quia hæc omnia celetiter tanquam caduca pertranseunt, ideo bona æterna pro scopo habere iterum suadet. 2. ad Cor. 4. sic loquens. [Id enim quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur, quæ
455 enim † videntur temporalia sunt, quę autẽ non videntur ęterna sunt.] Vnde his qui auaritiã carent, dicitur Prouerb.28. [Qui odit auaritiam, lõgi fient dies eius.] Et Esai.33. qui proijcit auaritiam ex calumnia, iste in excelso habitabit: panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt. Regem in decore suo videbunt,] qui enim non sunt mirantes personas quæstus causã, sed potius Christum, qui vberrimus quæstus, & verum lucrum est in gloria & decore felicitatis æternæ, feliciter aspicient. Tum miratores diuinarum rerum erunt, miratores Dei non hominum, miratores lucis, non auri caduci, verè enim sunt mirabilia θαυμάσια diuina beneficia, vt Suydas interpretatur. Nam quid homines in hominibus admirantur? vnde admirationem ab admiratoribus merentur cùm citò perituri sint? ἀπυρεγυῦ πις verè, vultures egentes quorum rostrũ inhiat hereditatem alicuius senis diuitis, in rerea illũ laudantes, & demulcentes quem citò moriturum vellẽt, falsè eiusmodi diuites, & istas mirationes ridet Martialis lib. 12. Epigramm.74.

Heredem tibi me Catulle dicis:
Non credam, nisi legero Catulle.

Vnde prosequitur Apostolus Iudas dicens. [Vos autem, charissimi, memores estote verborum, quę prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri I E S V Christi, qui dicebant vobis. [Quoniam in nouissimo tempore venient illusores secundùm desideria sua ambulãtes in impietatibus, hi sunt qui segregãt semetipsos, animales, spiritum non habentes.] Hęc verba innatam quidem habent similitudinem cum illis, quæ ab Inquisitoribus in edicto proferuntur, in illo enim inijcitur anathematis pœna cõtra eos, qui à cõmunione fidelium se separant, & à doctrina sancta Catholica se auertunt: & contra eos, qui quoquo modo sciũt aliquos fidei esse obnoxios, & nolunt eos denunciare, idipsum Apost. Thadæus ostendit, huiusmodi anathematis pœnã hæreticos ab Apostolis percussos esse dũ dicit: [Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum Dei non habentes,] quia à congregatione Catholica proprio iudicio exeunt, commonet enim nos B. Iudas, vt cõstanti animo in fide semel suscepta perseueremus, memores eorum quæ prædicta sunt ab Apostolis, à Petro scilicet & Ioanne in suis Canonicis. Prædixerunt namque Apostoli à spiritu Sancto illuminati in nouissimo tempore venturos illusores, Antichristum scilicet, cuius hæretici nostri tẽporis

sunt

sunt præcursores, de quibus multa dicit Apostol. Paul. 2. ad Thessalon. 2. 1. ad Timoth. 4. 2. ad Timoth. 3. & 4. ad Tit. 1. Hos hæreticos venturos à sua cupiditate sed à Deo minimè missos docuit Petrus 2. Epistola c. 3. & apertè Ierem. cap. 23. dicit [Non mittebam prophetas, & ipsi currebant, non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant,] & Ioan. c. 10. [Quotquot autē venerūt fures sunt, & latrones]
257 sunt illusores, nam per † fictam religionem & sanctitatem decipiūt simplices, ideo ipse Ioannes 1. Epist. cap. 2. dicit: [Filioli nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, nunc Antichristi multi facti sunt in peiora semper tendunt,] & ibunt in adinuentionibus suis, vt dicitur Psal. 80. Cùm enim ambulent secundum desideria sua in impietatibus, vt hic docet B. Iudas, sunt homines seipsos amantes, vt inquit Paul. 2. ad Timoth. 3. [cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores, magis quàm Dei, habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes, & hos deuita. Ex ijs enim sunt qui penetrāt domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs desiderijs, semper discentes & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. Quemadmodum autem Iannes & Mambres Moysi restiterunt, ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, circa fidem:] mira quidem descriptio & accommodata verbis Iudæ quæ sequuntur. [Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habētes.] ait: [Qui segregant semetipsos,] id est, qui schisma faciunt, & distractiones regni Christiani moliuntur: quod fecerunt superioribus sæculis Imperatores Constantinopolitani, quorum insana dominandi cupido tantopere exarsit, vt ne Pontifici Romano religionis cōseruationem acceptam ferrent, & vt nouæ suæ Romæ tribuerent Patriarchatum Orientis, primùm Ecclesiam conuulserunt in partes & centones, deinde in Deum ipsum debacchati, Spiritum sanctum cum Patre solo coniunxerunt, omnino autem à Filio ita separarunt vt ab eo nullo modo procedere illum voluerint inducere, de quibus libro & integro, & eleganti olim conquestus vir doctus Ioan. Eteranus: eiusmodi & Græci Ecclesiastici, & hodierni heretici sunt, quorum affectiones ita obscœnæ & impiæ turgescūt, vt propter earum applausum, segregent se à vero Dei cultu, & à communione fidelium, quos omni conatu ab vnitate fidei abducere nituntur, cùm
258 tamen hoc impij † Christi crucifixores non fecerint: non enim sunt ausi Christi tunicam (quæ Ecclesia est Christi dilectissima sponsa) diuidere vt habetur Ioan. 19. [Erat autem tunica inconsutilis desuper contexta per totum, non scindamus eam, dicunt, sed sortiamur de illa cuius sit.] Hæc est hæreticorum immanitas & stultitia, vt fidei veritatem semel susceptam, ob sua desideria turpia, & iudicia inania insanè deserant & dissupant. Sed vnde hæc? iam diximus in principibus vesanam dominandi libidinem id efficere, quæ sola & maxima in illis est auaritia, in reliquis ipsam philargyriam constituas, licet ex præcedentibus Apostoli verbis [Mirantes homines quæstus causā] dicebat Ecclesiastes cap. 5. [Est infirmitas quam vidi sub sole, diuitias conseruatas apud dominum in perniciem suam, & pereunt diuitiæ illæ, in

occupatione malâ. Et genuit filium, & nihil est in manu eius: sicut egressus de ventre matris suæ nudus reuertetur, vt pergat sicut venit.] Est verè morbus auaritia. Nã omne animi vitium morbus est. Lepra est Giezi spiritu ac mẽte leprosi, vt ait Cassianus lib.6.cap.26.vnde fiũt [animales] veluti pecora (vt ait Sallustius) quæ natura prona atque ventri obediẽtia finxit. In Pluto diuisi sunt, quia in Deo nemo est diuisus. Est vnus altissimus creator omnium, vt dicitur Eccl.1.& Paul.ad Eph.4.[Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus
259 Deus, & Pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnib. nobis,] & paulò inferiùs. [Ipse dedit quosdã Apostolos, alios verò Euãgelistas, alios autẽ pastores & doctores, ad continuationem sanctor. in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei nec circunferamur omni vento doctrinæ, & 1. Corinth. 1. exclamat dicens: [Nunquid diuisus est Christus?] ex ipso enim † tanquam ex fonte
260 vno, viuo, limpidissimo, omnia bona nostra quæ per fidem cognoscimus, & speramus, profluunt, & emanant, ex ipso procedunt nostra bona, cogitata, cõsilia, dicta, actiones, & opera. Ipse est vnus, & vnicũ fundamẽtum fidei nostræ, quæ quidẽ est vna propter vnũ reuelantẽ qui est Deus. Secũdò propter vnũ per quem Deus reuelat qui sunt Romani Põtifices Petri successores, concilia vniuersalia, per ipsos confirmata qui omnes, sunt vni propter vnam cathedram, quam legitimo successionis iure, ac nomine semper obtinuerũt. Tertiò est vna, propter vnam vniuersitatem, cui
261 Deus per vnũ reuelat, quia Ecclesia † nostra nunquam diuisa est ab illa, quã Romani primi ex Gẽtibus Deo præcipiente, ac Petro exigente & exequente cõstituerunt, quam Cyprianus Ecclesiarum matricem vocat. Quartò est vna propter vna, quę reuelata sunt. Etenim ea quæ Pontifices Romani tanquam diuinitus reuelata per seipsos semel, vel per generalia Concilia approbata determinarunt, nunquam nos immutauimus; sed illorum antiquorum, & nostrorum fides semper mansit, omnino vna & integerrima. Vltimò est vna propter vna illa, quę reuelabuntur vsque ad iudicij diem, quæ omnia prompti ac parati volumus certò & sine scrupulo credere. Ad hanc igitur fidei vnitatem quam execrabiliter abhorrent hæretici hortatur nos Beatus Iudas, diuisiones enim in fide, & schismata grauia generãt mala: per hanc namque homines communione sanctorum carent, pace & tranquillitate destituuntur, à regno cælorum manent exclusi, vt patet in Angelis, qui principatum suum non seruauerunt, sed à consortio fidelium Angelorum propriâ sponte & pertinaciâ se diuiserunt. † Viam Cain in- 262
grediũtur. Et sicut ille fratrem suum, ita & isti fratres fideles odio incredibili prosequũtur. Errore Balaam propter lucrum temporale decipiuntur, & à via veritatis retrocedunt, & deniq; contradictione Chore adducti, vniuersa tanquam inobedientes cõtemnunt, lites & seditiones ab inferis reuocant, res nouas moliuntur, vt vnitas fidei, & pacis in Ecclesia Dei omnino scindatur, & pereat. Chri- 263
stus † verò tanquam verus Dominus, caput nostrum, & fidelis pastor, salutisque nostræ firmissimum præsidium, fidei vnitatem facit, & ad hoc in mundum venit, vt eos qui dispersi erant in vnum colligeret, vt habetur Ezech. 37. [& pastor vnus erit omniũ eorum, vnus populus,] Idipsum

sum orans à Patre petebat Ioan.17. dicens: [Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus,] & Ioann. 10. [Alias oues habeo: & illas oportet me adducere, vt sint vnum ouile, & vnus Pastor,] hoc ipsum docet Paul. 1.Corinth.12. [Omnes vos vnum estis in Christo IESV, vos estis corpus Christi & membra de membro] non solùm autem oportet nos manere in vnitate
264 fidei simpliciter (cùm fides † sine ope-
265 ribus mortua sit,) sed in vnitate † fidei, simul & charitatis, quæ vinculum est perfectionis & pacis, & donum Dei, in quo consistit omnis nostra salus, ad quam vnitatem inuicem in charitate seruandam præclaris verbis nos excitat Apostolus ad Ephes.4. dicens: [Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis: vnũ corpus, & vnus spiritus, sicut & vocati estis in vna spe vocationis vestræ, quod Propheta Sophoni. cap. 3. prædixerat his verbis. [Quia tunc reddam populis labium electum, & inuocent omnes vocem Domini, & seruient ei humero vno, id est, vnanimi consensu & voluntate.] Hinc præclarè August. lib. de verâ religio. cap. 5. dixit [Religio neque in confusione paganorum, nec in purgamentis hæreticorum, neque in languore schismaticorum, neque in cæcitate Iudæorum quærẽda, sed apud eos solùm qui Christiani, Catholici, orthodoxi, & nominantur & sunt, hi enim sunt integritatis custodes, & veritatis sectatores, & recta sectantes. Pax enim nostra nos iustificat, vt
266 ait Paul. ad Rom.5. [Iustificati † ex fide pacem habeamus ad Deum, per Dominum nostrum IESVM Christum, per quem habemus accessum per fidem in gratiam istã, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.] Maximè ergo interest, ne sint in nobis seditiones aut scismata, ad quod monet nos Paul. ad Philip.2. dicens: [Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis implete gaudiũ meum vt idem sapiatis, eandem charitatem habẽtes, vnanimes idipsum sentientes,] verba sanè pietatis & dulcedinis plena, quibus nos excitat & im-
267 pellit, vt hanc vnitatem † amemus, & assiduis precibus à Deo peramus, quod ita ostendit ad Rom.15. [Deus autem patientiæ, & solatij det vobis idipsum sapere in alterutrum, secundum IESVM Christum, vt vnanimes, sic honorificetis Deũ & Patrem Domini nostri IESV Christi,] & ad
268 Ephes.2. dicit: [Ipse † enim est pax nostra, qui facit vtraq; vnum & medium parietem maceriæ soluens inimicitias in carne sua: legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in semetipso, in vnum nouum hominem faciens pacem.]
269 Christus † enim Dominus populum Gentilitium, & Iudaicum qui diuisi erant secundum legem, per baptismũ coadunauit, & Deo patri pro peccatis nostris, & totius mundi de toto rigore iustitiæ satisfaciens recõciliauit, inimicitias interficiẽs in semetipso, per mortis & crucis perpessionem, vt subdit Apostolus eodem loco. [Omnia namque per Christũ, & cum Christo cõcessa sunt nobis, qui
270 enim † proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illũ, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?] Pater ergo æternus sic mundum dilexit, vt filium suum vnigenitum daret, vt dicitur Ioan. 3. & per Christum autor fuit huius vnitatis, Spiritu sancto interueniente & conciliante. Igitur hæc vnitas fidei, pacis, & dilectionis, patrem habet au-

torem filium cõsummatorem, & Spi-
ritum sanctũ conciliatorem, per hãc
271 vnitatem principes † sæculi, poten-
tes, & mundi monarchæ ad veram
fidei nostræ religionem, & vnius do-
mus (quę Ecclesia est) cohabitationẽ
deuenerunt, vt prædixit Dauid Psal.
67. [quę inhabitare facit vnius motis
in domo:] per hãc vnitatem adhęre-
272 mus Christo capiti, cuius † membra
sumus. Sicut enim in corpore natura-
li omnes partes eius eàdem animâ
viuificantur, eodem humido innato
subsistunt, atq; vi caloris naturalis eo
dem nutrimento alũtur, & reficiun-
tur, crescunt, & proportionatam au-
gmenti magnitudinem consequun-
tur, ita etiam in corpore mystico Ec-
273 clesię cuius Christus est † caput, habi-
tâ analogiâ & proportione, fides est
totius vitæ spiritualis prima radix, &
fundamentum, vt docuit Cõcil. Tri-
274 dent. sess. 6. cap. 8. quia [Sine † fide im-
posibile est placere Deo] ex Aposto
lo ad Hebr. 11. spes est veluti ancho-
ra quâ fideles stabiliũtur in laborum
perpesione, nihil æstimantes huius
vitæ bona caduca & transitoria, tan-
tummodo spem suam reponentes in
autorem; & consummatorem fidei
275 Christũ IESVM: charitas † insuper
calor est natiuus viuificans animas,
& homines redigens in amicitiam
Dei per gratiam Christi Domini, vt
testatur Apostol. 1. ad Corinth. 15. fa-
ctus est enim nouissimus Adam in
spiritum viuificantem, vt primus
276 Adam † in animam viuentem factus
erat primus homo de terra terrenus;
tales & terreni, qualis & cælestis; vt
sicut portauimus imaginem terreni,
portemus & imaginem cælestis. Eo
modo namq; quo natura in primæua
rerum generatione, omnibus parti-
bus & membris innatam propensio-
nem, proprietates coæuas, diuersa
munera & officia (vt sibi inuicem &
toti composito ad vitę & accretionis
terminum inseruiãt) tribuit & largi-
tur, ita etiam in secunda regeneratio
277 ne Christus † Ecclesię caput fidelib.
qui membra ipsius sunt, infundit va-
rias & debitas functiones, quibus in-
ter se coalescãt, adunentur, & ad ma-
iora virtutis semper incremẽta ten-
278 dant, atq; adspirent, vt Christus † sit
omnia in omnibus, sic Paul. ad Ephe.
4. [Vnicuique nostrum data est gra-
tia secundùm mensuram donationis
Christi: vt crescamus in illo per om-
nia, ex quo totum corpus cõpactum,
& connexum per omnem iũcturam
subministrationis secundùm opera-
tionem in mensuram vniuscuiusque
membri,] quæ omnia fiunt & com-
plentur per Spiritus sancti operatio-
nem, & vnctionem internam. Ideo
subdit. [Augmentum corporis facit
in ædificationẽ sui in charitate] quæ
velut calor natiuus est ad viuifican-
da, & conseruanda, & tuenda quæ-
cunque in toto homine reperiuntur.
279 Hanc similitudinem † inter corpus
naturale & mysticum eleganter &
diffusè prosequitur Apostol. ad Rom.
12. & 1. Corinth. 12. [Sicut enim (in-
quit) in vno corpore multa membra nõ
habemus, omnia autem membra nõ
280 eundem actum habent, ita multi †
vnũ corpus sumus in Christo, singuli
autem alter alterius membra] & sub-
dit [Odientes malum, adhærẽtes bo-
no, charitatem fraternitatis inuicem
diligẽtes,] & Cor. 12. postquã etiam
enarrauit diuisiones gratiarum, quas
vnus & idem spiritus operatur & di-
uidit singulis prout vult, dicit: [sicut
281 enim † corpus vnum est, & membra
habet multa, omnia autem membra
corporis, cùm sint multa, vnum in
corpus sunt, ità & Christus; quod
mirâ ampliatione & analogiâ factâ
partium naturalium ad corpus, per
totum describit, operationes spi-
rituales

rituales corporis mystici communicatas à Christo Domino, qui caput est nostrum : & tandem concludit dicens: [Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro charitatis, scilicet eius vnitatem tanquam omnium potissimam laudans & com-
282 mendans.] Igitur hæc vnitas † fidei, pacis & dilectionis, integra, & incorrupta, quæ vnicam Dei Ecclesiam sanctam & immaculatam constituit, figurata fuit ferè ab initio mundi in arca Noe, quæ vna fuit : in tabernaculo, quod vnũ fuit: in templo, quod vnum fuit : in domo in qua conueniebant ad esum agni paschalis : in hominũ sermone & lingua, quæ ante diluuium fuit vna : & denique in tunica incõsutili, & indiuisibili Chri-
283 sti Domini, super quam carnifices † sortes miserunt : multitudinis etiam credẽtium in primitiua Ecclesia cor vnum erat, & anima vna vt legitur Actorum 8. cùm enim fides sit à Deo ad hoc vt ipsa esset vna, oportebat vt Deus noster esset vnus, inuariabilis, & vniformis: sic Christus Ioann. 10.
284 [Ego † & pater vnum sumus] in vno namque Deo omnia continentur, omnia possidentur, omnia gubernãtur, & ad ipsum tandem omnia reducuntur. Quare Moyses populo duræ ceruicis, & in idololatriam propenso dixit, Deutero.6. [Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est,] vnus in dignitate regia, vt de ipso dicit Ezech. 37. [Rex vnus erit omnibus imperans] vnus in singularitate vt dicitur Ecclesiast.4. [Vnus est, & secundum non habet,] vnus in ratione paternitatis, iuxta Apostolum ad Ephes.4. [Deus vnus, & pater omnium,] & Matth. 23. [Nolite patrem vobis vocare super terrã: vnus enim est pater vester, qui in cælis est,] vnus in ratione principij, & creationis,
285 Actorum 17. [Ex vno † omne genus hominum propagatum est,] vnus in potestate & sapientia, de qua loquẽs Sapiens Sapien.7. dicit: [Cùm sit vna omnia potest, & permanẽs in se omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert,] vnus denique gubernator & benefactor, de quo Ezech.37. [Pastor erit vnus omnium eorũ. Si ergo tot modis & alijs
286 innumeris vnus † Deus; certè eius fides valdè erit vna: & si vnus dominus, vnus pater, vnus beneficiorum largitorum, quomodo non diligẽdus, & excipiendus? Dicit enim vxor Tobiæ loquens de vnico filio suo Tob. 10. [Omnia in te vno habentes non te debuimus dimittere, sed cõseruare,] qui enim vnum tantum oculum
287 habet, † vnum filium, & vnum benefactorem, maximè eos diligit, & conseruare nititur. Est tamen formidandus vnicus iudex omnipotẽs, & rex à quo nemo ad alium potest declinare: quare Ecclesiastic.1. dicitur. [Vnus est altissimus creator omniũ, omnipotens Rex, potẽs, & metuendus:] cùm ergo ab vno Deo sit vna fides nostra, & vna Ecclesia Catholica: sub hac vnitate stare debemus, tanquam ciues sub vna ciuitate, vt oues sub vno pastore, vt filij sub vno patre, vt serui sub vno domino, vt milites sub vno duce, qui Christus Dominus est; in quo licet reperiantur natura diuina, caro, & anima humana, hæc omnia vnum faciunt, & vnum hominem cõstituunt: scilicet Deum & hominem IESVM Christum. Huius veritatis figura fuit illud, quod legimus.1. Reg.10. vbi prænunciatum fuit Sauli; quod obuiam
288 haberet tres † viros, vnum portantem tres hœdos, alium tres panes, & alium lagenam vini, tres viri sunt. Pater, verbum & Spiritus sanctus: & pater cui attribuitur potentia creandi, habet tres panes: id est, tria

quæ

quę in rerum creatione inueniuntur, quę sunt pondus, numerus, & mensura: vnde Esai. 40. dicitur, quod hic appēdit tribus digitis molem terrę: qui autem portabat tres hędos, qui erāt tria animalia vnita & alligata; est filius, qui tres naturas vnitas in se habuit, naturam scilicet diuininitatis, animæ, & corporis: sic Genes. 40. dicitur. [Videbam coram me vitem, in qua erant tres propagines, & Christus de semetipso discipulis suis dixit, quod esset vitis vera: vnus autem qui portabat lagenam vini est Spiritus sanctus, qui vino consolationis inebriat omnia. Cant. 7. [Guttur tuum sicut vinum optimum] Christus igitur à quo Ecclesia & eius fides vna denominatur, vnus est, de quo dicit Paul. 1. Timoth. 2. [Vnus est Deus, vnus mediator Dei & hominum, homo Christus IESVS. Hinc Athanasius in symbolo. [Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo; ita Deus & homo vnus est Christus, vnus non conuersione diuinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum; vnus autem non confusione substantiæ, sed vnitate personæ.] Ea etiam quæ pulchra & excellentia sunt in natura, vnum sunt; vtpote vnum cælum stelliferum, vnus sol, vna terra, & vnum mare,
289 Deus † enim & natura maximè diligunt vnitatem. Vnde Genes. 1. dicitur. [Vidit Deus quòd esset bonum, & factum est vespere & mane dies vnus,] adfert etiam vnitas secum lætitiam & securitatem, iuxta illud Psalmi. 132. [Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnū,] quæ enim in vno colliguntur, & fasciantur securiùs & fortiùs consistūt, quàm si dissipentur. Vt patet de viminibus in vnum colligatis, & de militibus simul vnitis, qui non ita facilè vincuntur ac si dispersi sint: nam virtus vnita fortior est seipsâ dispersâ.
290 Hæc ergo vnitas † fidei & Ecclesiæ nostræ, maximè est à nobis diligenda, de ea enim dicit Spiritus sanctus Cant. 6. vna est columba mea, amica mea, quia in Ecclesia, quę congregatio est fidelium, eorum est cor vnum vnum, spiritus vnus, fides vna, religio & habitatio vna. Vna enim est fides, vna spes, & vna charitas, in quibus tribus vnitatibus vniuersa Ecclesia fundata est; & ista sunt tria tabernacula, quę petrus construere optabat, cùm dixit Matth. 17. [Domine facia-
291 mus† hic tria tabernaculà] de quibus Christus habet vnum, & hoc est charitas: Petrus Ecclesiæ pastor, habet vnū, & hoc est fides: Helias etiam & quiuis iustus habet vnum, quod est spes: ex quibus vnitatibus Ecclesia consistit, vna & indiuisibilis semper. Vnitas illa est ciuitas Christi, de qua dicitur Esai. 19. [Ciuitas solis vocabitur vna] hæc omnia satis apertè videntur militare contra Græcos, qui vnitatem Ecclesiæ semper denegār, & potestatem Petri plusquam aliorum Apostolorum nullam affirmant. Sed de his hîc satis, cùm alibi contra eos satis abūdè loquuti sumus eorum errores, & insanias speciatim impugnantes. Nunc aduersus alios hæreticos sermonem instituimus, qui (vt inquit Apostolus Thadæus) segregant semetipsos ab hac vnitate fidei, & tanquam animales, spiritum Dei non habentes, sacrum Ecclesiæ tabernaculum conantur abducere ab Ecclesiæ corpore: nūquam in vnitate constantiæ permanent, sed varias opiniones, & diuersas facies secū præ se ferunt. Hi similes sunt ani-
292 mali, † quod habebat quatuor facies, vt dicitur Ezech. 1. & 10. vnam desuper, quæ erat aquilę: aliam anteriùs, quæ erat hominis: aliam à dextris, quę erat leonis: & aliam à sinistris,

quæ

quæ erat bouis. Nam ij sunt aquilæ per superbiam, licet appareāt homines: sunt boues in aduersis & sinistris, quia facile in arduis, in quibus virtus habitat superantur, & submittuntur ei illa: in dextera verò prosperitates, & secundi successus, tanquam leones irascuntur, superbè alios deprimendo, vsq; ad contemptum supremi Dei & eius legis, insanè procedunt. Quatuor igitur facies habent isti, & non vnam, quia vnitatem maximè detestantur; & abhorrent: & si aliquando illis contingit vnum esse, hoc est ad impugnandum Deum: & eius Sanctos & fideles, vt dicitur in Psalm. 2. [Reges terræ & principes conuenerunt in vnum, aduersus Dominum,] & Iosue 9. [Congregati sunt, vt impugnarent contra Iosue vno animo,] & Actor. 7. dicitur de impijs quòd impetum fecerunt in B. Stephanum vnanimiter, vnde ipsis sæpe euenit, vt mutua sibi vulnera imprudenter infligant Esai. 9. [Manasses deuorauit Ephraim, & Ephraim Manassem, simul ipsi contra Iudam.] Quare simul intereunt; & dissipantur: vbi
293 enim † deficit virtus, vera vnitas deficiat necesse est. Nos verò qui Dei beneficio & misericordiâ per baptismum tanquam per ianuam in hanc fidei & Ecclesiæ vnitatem ingressi sumus, ipsam integerrimam conseruare debemus à consortio huiusmodi hæreticorum cauentes, commonitione Apostoli Thadæi. Nemo vnquam dubitauit quin errones illæ stellæ atque orbes duplici motu circumferantur: mūdano quidem quo rapidissimâ volubilitate cum cælo ad dexteram feruntur, nempe ab Oriente in Occidentem, & hic motus diurnus dicitur; & proprio suo motu quo contrario cursu deflectūt ad sinistram: nimirum ab occasu ad ortum. Nam Peripatetici qui motus illos distinctiùs quàm cæteri tradiderunt, & adiectis duobus orbibus quibus singulis singulos assignant motus, diurnum motum primo tribuunt mobili, cuius raptu planetæ quoque ab Oriente in Occidentem pergunt in dies. At per nonum circulum contrà mouentur, ab Occidente in Orientem, vnde fit magnus annus. Iam verò sicut planetæ, & stellæ singulis simul diebus super hemisphærium nostrum transeunt cum suo primo mobili, non sibi sed communitati creaturarum prouident, contrà verò nihil nisi confusionem ineant cum proprio suo motu; sic etiam nos si in vna fide firmati fuerimus, in vno vinculo pacis, & amoris acti, vni Deo & Christo adhærentes in vna Ecclesia, & vera religione commorantes, in quibus nostrum propriè primum mobile est, ingentes & vberrimos pietatis fructus percipiemus, & quæcunque inchoauerimus, ad æternam salutem efficaciter conducent. Sin verò rapiu & motu proprio feramur, nihil præter confusionem & nobis & Ecclesiæ dederimus.

His præmissis Inquisitores in edi-
294 cto exhortantur † cunctos Catholicos fideles, in virtute sanctæ obedientiæ ad vnitatem viuæ fidei, vt omnes vnà, vnoque fidei ardore ostendant Inquisitoribus, quicunque à verâ fide se auerterint, aut cōtra eam, vel Ecclesiam Catholicam aliquid indecens, vel falsum protulerint, vt sic meliùs & rectiùs possint eis resistere, pœnasq; debitas iniungere. Quare Apostolus sequēti clausulâ acerrimè inuehitur contra fautores hæreticorum, qui contra vnitatem fidei, eis auxilium, consilium, fauorem, consolationemq; præstant: quæ omnia diffusè in edicto enarrātur:

tur: hi enim pœnis iisdem afficiendi sunt, quia in materia fidei: [qui non
295 † est mecum contra me est,] & [qui non colligit, spargit.] Verba igitur Apostoli hæc sunt. [Vos autem, charissimi, superædificantes vosmetipsos sanctissimæ nostræ fidei in Spiritu sancto orantes vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectantes misericordiã Domini nostri IESV Christi in vitam æternam. Et hos quidem arguite iudicatos, illos verò saluate, de igne rapientes: alijs autem misereminі in timore: odientes eam quæ carnalis est maculatam tunicam] hæc verba eundem sensum & scopum edunt, atque verba præcedentis clausulæ de vnitate fidei, & dilectionis. Ideo breuiter ea percurremus, ne videamur eadem sæpe refricare. Exoptat igitur Apostolus Thadæus nos magis ac magis radicari in fide, & fundamento eius, quod est Christus IESVS, vt apertè docuit Paul. 1. Co-
296 rint. 3. dicens: † [Fundamẽtum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus IESVS.] In hoc ergo fundamento radicatos & stabilitos enititur inducere eò nos, vt superædificemus, per opera viua charitatis, vt sic ædificium Christi in Ecclesia instauretur, & extendatur, [Per lapides viuos & ignitos,] id est per fideles iustos, & charitatis operibus pijs refertos, sic Apostolus Petrus 1. Epistola capit. 2. loquens de Christo cum fidelibus dicit: [Ad quem ac-
297 cedentes lapidem † viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum, & ipsi tanquam lapides viui superædificamini,] quod idem sic deprecatur Paul. ad Ephes. 2. [Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum ipso summo angulari lapide Christo IESV, in quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto.] ab hoc enim quæ ad salutem æternam conducunt assiduè, petere debemus, paruifacientes temporalia & mundana, in quibus nulla stabilitas, & firmitas inuenitur, sed nec inueniri potest: quare de hoc Spiritu sancto loquens Paul. ad Roman. 8. sic dicit: [Qui adiuuat infirmitatem nostram, nam quid oremus sicut oportet, nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus,] vt ad superna semper aspirantes toto animi conatu Deum & proximos
298 vnanimiter diligamus. Si enim † charitatem habuerimus, miserabilium hominum statũ deplorabimus, quia charitas non quærit quæ sua sunt, perditissimos homines etsi in peccatis obstinatos, & iam iudicatos secundùm præsentem iustitiam arguemus, & si è profundo peccatorum exire recusauerint, saltim alios ad suę turpitudinis imitationem non allicient, sic etiam qui per ignorantiam à vero tramite aberrauerint iuxta munus charitatis, reducendi sunt per exhortationem, & doctrinæ illustrationem. Hoc est enim quod docet hìc Apostolus Thadæus cùm dicit: [Hos quidem arguite iudicatos: alijs autem misereminі in timore, illos verò saluate de igne rapientes.] Qui propter delicta sua ad inferos apropinquabant, iuxta illud Prouerb. 24. [Erue eos, qui ducuntur ad mortem, qui trahuntur ad interitum liberare non cesses;] & Iacobi 5. dicitur [si quis ex vobis errauerit à veritate, & cõuerterit quis
299 eum: scire debet: quoniam † qui cõuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ saluabit animam eius à morte,]

à morte,] itaque quidam trahendi sunt minis & terrore, quidam miseratione & visceribus pietatis, alij verò charitate,& amore,quæ omnia tentat Inquisitores, vt oues perditas & errantes ad gregem Dominicum reducant. Si quæ verò difficilia in ijs exercendis se offerant, æquo animo sunt ferẽda & sustinenda:quia
300 charitas † omnia sustinet, & patiens est, hoc est enim omnibus omnia fieri, vt Christo lucrifaciamus, quos de salute desperatos cognouerimus, hæc spes lucrifaciendi Christo animas viros iustos recreat & charitate inflã natos in arduis & difficillimis
301 corroborat: quia amor † charitatis omnia potest, omnia vincit, & superat, hinc perpulchrè beatus Bernardus lib. de diligendo Deum, in hæc verba præclara erigitur. [O iugum sancti amoris! quàm dulciter capis,quam gloriosè illaqueas, quàm suauiter premis, quàm delectabiliter oneras, quàm fortiter stringis, quàm prudenter erudis. O felix amor! ex quo oritur strenuitas, morum puritas, affectionum subtilitas, intellectuum, & desideriorum sanctitas, operum claritas, virtutum fœcunditas,meritorum dignitas, &
302 sublimitas præmiorum,] est amor † charitatis,& spiritualis,fortis,& strenuus, contra omnia aduersa stabilit, & confirmat, vt patet in martyribus,qui ardore diuini amoris ita fuerunt stabiles & constantes, vt crudelissimis pœnis, & cruciatibus obstiterint, & mortem pro Domino sustulerint. Quare idem Bernard. super Cantica sermon. 20. sic ait,[Sit fortis & constans amor tuus,nec cedens terroribus, nec succumbens laboribus.] Hinc Augustin. de laudibus charitatis ita perpulchrè loquitur,[Charitas in aduersitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis est, in bonis operibus hilaris est, in temporalibus ditissima, in hospitalitate latissima, inter bonos fratres lætissima, inter falsos patientissima.] Hugo etiam lib. de Charitate ita habet. [Magnam vim habes, ô chari-
303 tas! † tu sola trahere Deum potuisti de cælo ad terram, ô quam forte est vinculum tuum:quo Deus ligari potuit, & homo iniquitatis vincula dirupit, nescio quid magis in laude tua dicere possum, quàm quod Deum de cælo ad terram traxisti, & quòd hominem de terra ad cælum subleuasti, ô charitas! vulnerasti impassibilem: æternum fecisti immortalem. Hæc autem omnia fecisti, vt omnia corda nostra emollires, & sequitur in eo libro: [Chari-
304 tas † omnem languorum sanat, vitiorum radices exstirpat, mentem illuminat, conscientiam mundat, animum lætificat, Deum demonstrat, animam enim quam inhabitat charitas, superbia non inflat, inuidia non deuastat, ira non dissipat, tristia mala non vexant, auaritia non excæcat,gula non inflammat, luxuria non coinquinat,] est charitas (vt docet Augustin. super Ioannem Hom. 8. & habetur de pœnitent. di-
305 stinct. 2.) radix † omnium bonorum, quia ab illa diuersæ virtutes emanant, sicut à radice procedunt medulla, flos, folium, & fructus; ideo de charitate ita loquitur Bernard. in Epistola 2. [O bona mater charitas! quæ siue foueat infirmos, siue exerceat prouectos, siue arguat inquietos, diuersis diuersa exhibens,sicut filios diligit vniuersos. Cùm te arguit mitis est,cùm tibi blanditur simplex est,piè solet sæuire,sine dolore mulcere, patienter nouit irasci, humiliter nouit indignari,mater est non solùm hominũ, sed etiam angelorũ, quæ in terris

terris, & in cęlis sunt, pacificauit. Deũ hominibus placauit, & hominẽ Deo reconciliauit.] Charitas ergo omnem perfectionem includit, vnde Apostol. ad Coloss. 3. monet nos dicens: [Super omnia autem charitatem habete, quę est vinculum perfectionis.] Hoc est igitur quod orãs petit & obsecrat Apostol. Thadæus, cũ dicit [Superædificãtes vosmet ipsos, sanctissimæ nostræ fidei, in Spiritu sancto, orantes, vosmetipsos in dilectione Dei seruate expectãtes misericordiam Domini nostri Iesu Christi in vitam æternam,] si enim labores, & aduersa patimur, quæ ad tempus sunt, habentes pro scopo operationum nostrarum vitam ęternam, fidamus Christo, & seruiamus ei in fide, & dilectione: & sic fortes, & stabiles erimus, vt dicit Esai. 30. [In silentio, & spe, erit fortitudo vestra,] quid? quòd, vt docet Apostol. ad Rom. 8. [Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futurã gloriam, quæ reuelabitur in nobis?] nã gratia Dei
307 † quæ inchoatiuè est vita æterna, & radix omnis meriti, sine merito cõceditur. Per huiusmodi gratiam eam quę carnalis est maculatam tunicam odio habemus, vnde Paul. 1. Cor. 9. dicit. [Castigo corpus meũ, & in seruitutem redigo per mortificationẽ,] ex quo fit vt peccatum non regnet in nostro mortali corpore, neq; obediamus eius concupiscentijs, sed sicut exhibuimus membra nostra seruire immũditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; sic etiam per gratiam exhibeamus eadem membra seruire iustitiæ in sanctificationem: vt ipse docet ad Rom. 6. & 12. cap. vbi sic exclamat. [Obsecro itaque vos, fratres, per misericordiã Dei vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.]

Tandem in edicto imponitur finis, quo repetũtur prædicta in hunc sensum: quòd fides Catholica, & eius vnitas nobis à Deo dono, & gratiosè data est, vt ei obsequamur vsque ad aduentum Domini, qui viuit & regnat in sæcula sæculorum, soliq́ue Christo Domino omnifariam gloriam deberi, quia solus & fidem nobis confert, & in ea ab omni macula immunes in sempiternum nos conseruare potest, & sic concludit Apostol. Thadæus dicens.] Ei autem qui potens est vos conseruare sine peccato, & constituere ante cõspectum gloriæ suæ immaculat in exultatione, in aduentum Domini nostri I E S V Christi, soli Deo saluatori nostro per I E S V M Christum Dominum nostrum gloria & magnificentia, imperium & potestas ante omnia sæcula, & nunc & in omnia sęcula sæculorum, Amen.] Quid ergo pulchrius? quid euidentius? quidúe ad nostrum institutum cõsonantius inueniri potest? in quibus vltimis verbis maximas Deo refert gratias, quia solus ipse in præsenti vita immaculatos potest nos custodire? & in futura præmio æternæ beatitudinis afficere? Nos etiam in edicto gratias agimus Deo Patri, qui potens est conseruare
308 nos sine peccato, omnes † enim nos peccauimus & egemus gloriã Dei, & vt dicit Esai. cap. 64. [Vniuersi quasi folium cecidimus, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos.] Quamobrem Pater cui cõuenit potentia ab omni culpa etiam veniali, gratiã suâ potest nos mundare: etenim nos non sumus sufficientes aliquid cogitare ex nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est (vt ait Apostol. 2. ad Cor. 3.) hæc autem omnia nobis cõcedit per Christum Dominum, qui omne bonum in bonis perfecit. Ipse enim est, in quo Pater

Patet nos benedixit, in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati: ad Ephes. 1. [Ex quib. per Christum in nobis Deus exaltatur, & magnificentia imperium atque potestas, quæ Deo sunt attributa propria manifestantur,] vnde Moyses Exod. 15. de Deo loquens, dicit: [Iste Deus meus, & glorificabo eum: dextera tua, Domine, magnificata est, & in multitudine gloriæ tuæ deposuisti aduersarios nostros: quis similis tui in fortibus Domine? quis similis tui? magnificus in sanctitate. Terribilis atq; laudabilis, magnificentia eius mirabilia operatur.] Quare Deuteron. 33. dicitur [magnificentiâ eius discurrunt nubes] imperiũ ostẽditur ab Apost. ad Rom. 14. dum dicit [Quia curuabunt omnia genu,] & ab Esai. 45. [Et iurabit omnis lingua: ergo in Domino dicet, meæ sunt iustitiæ, & imperiũ.] De potestate autẽ ipsius, quæ omnipotẽtia est, apertè loquitur Paul. ad Rom. 9. dicens: [Voluntati eius quis resistet?] & Daniel
310 2. Quia regnum † eius in æternũ non dissipabitur, neque alteri tradetur, & confundentur omnes qui repugnant ei.] hæc Patri æterno competunt, sed Christus virtute suâ, & meritis suis quantùm in se fuit hęc omnia auxit, & in omnibus Deum ipsum glorificauit, in quo sita est omnis nostra beatitudo & felicitas, vt dicitur Ioan. 17. [Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti IESVM Christum, huic ergo laus sit & gratiarum actio, & nunc & in omnia sæcula sæculorum, Amen.] Quâ particulâ claudit Apost. Epistol. suam canonicam, vt supradicta confirmet, & beatitudinis securitatem, immutabilitatem, & stabilem possessionem prænũtiet: & quia beatitudo æternitate Dei mẽsuratur, de ea dicit Esai. c. 5. [Nõ est deficiẽs neq; laborãs in ea, non dormitabit neq; dormiet, neq; soluetur cingulũ renũ eius, neq; rumpetur corrigia calceamenti eius] & Prouerb. 1: consequenter dicitur; [Sed abundantia perfruetur timore malorum sublato] & idem Esa. c. 32. concludit dicẽs. [Et erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitię silentium & securitas, vsque in sempiternum: & 1. Petri legimus, [regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi, ex mortuis in hereditatẽ incorruptibilem & incontaminatam, & immarcescibilem,] quæ verba nõ solùm significant hereditatẽ illam nunquam esse finiendam, sed ex sua propria natura nũquam posse finiri. Hoc enim significat [incorruptibile & immarcescibile,] & in eadem Epistola c. 1. dicit idem Apostolus Petrus. [Vocauit nos in æternam gloriam suam.] Vtinam & nos in eã vocet [vt laudemus ipsum cum Psalmista dicentes Psal. 124. [Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorũ laudabunt te.]

De obligatione quâ tenentur omnes obedire Inquisitoribus, & adesse edicti fidei publicationi.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores sunt delegati à Sum. Pont.*
2 *Inquisitoribus ea concessa sunt sine quibus causæ fidei nequeũt explicari.*
3 *Inquisitoribus concessa est coertio.*
4 *Alimentis legatis debentur cibaria, vestitus & habitatio.*
5 *Casus omissus deprehenditur expressi extensione.*
6 *Obedientia est de lege iurisdictionis.*
7 *Crimen heresis est de necessarijs ad iustitiam, charitatem, & reuerentiam.*
8 *Obedientiâ includitur reuerentia.*

9 *Obedientiæ diffinitio.*

10 *Obedientiæ & reuerentiæ differentia.*

11 *Obedientia debetur Inquisitoribus.*

12 *Crimen hæresis, & læsæ Maiestatis pari passu ambulant.*

13 *Denunciare hæreticum qui renuit graui pœnâ afficiendus, & nu. 20.*

14 *Denunciare qui renuit reum quem quis nouit læsæ Maiestatis fit reus.*

15 *Alcibiades improbus ciuis, qui patriã tardè iuuerit.*

16 *Taciturnitas habetur pro confessione, & indicio ad quæstionem.*

17 *Socius in crimine læsæ Maiestatis, dignus est veniâ si denunciat.*

18 *Crimen hæresis est publicum, & num. 20.*

19 *Hostes communes omnium vigilantiâ profligandi.*

21 *Denũciare hæreticum, quem quis nouerit, tenetur.*

22 *Hæreticum occultum denunciare debet, qui nouit.*

23 *Impietas perniciosa est Reipublic. omniumq; interest religionem conseruari.*

24 *Denunciare hæreticum quisq; tenetur, etiam non præcedente infamiâ.*

25 *Infamia præcedere debet accusationem in omni crimine, præterquam in hæresi.*

26 *Iuramentum hæretico præstitum accusationem nõ debet impedire.*

27 *Saturnino Consuli fidem Pop. Romanus non seruauit, & meritò.*

28 *Hæreticum occultum accusari posse aliqui putant.*

29 *Fratrum nomine Christianè, qui veniãt appellandi.*

30 *Hæreticos non esse denunciandos nisi correctione præmissâ, quidam opinãtur, & nu. 31.*

32 *Denunciandi sunt hæretici, nullâ præcedente correctione.*

33 *Summa æquitas, quibus constituatur.*

34 *Priuatus publicum delictum indulgere non potest.*

35 *Interpretatio Apostolici mandati [Hæreticum deuita.]*

36 *Testis vacatus contra hæreticum tenetur deponere.*

37 *Terminus edicto præfixus ad denunciandum, produci non potest.*

38 *Terminus à die monitionis ad diẽ præfixam computatur.*

39 *Tempus breuissimum improbis lõgum & nimium est.*

40 *Edicto Inquisitorio, in quo terminus non præfigitur annus videtur concessus.*

41 *Edicti perpetui perpetua est citatio, vbi non est præfixus terminus.*

42 *Excommunicati sunt, qui nõ denũciant intra terminum præfixum.*

43 *Fidei Christianæ commodum nõ patitur dilationem.*

44 *Edicto Inquisitorum tenẽtur omnes obtemperare.*

45 *Imperatori intolerabili nõ prius denegatur obediẽtia, quàm depositus fuerit.*

46 *Æsopi fabula de ranis, quæ à Ioue regẽ deponendum petiuerunt.*

47 *Seruus à suo Domino nõ discedit, nisi causa iudici expositâ.*

48 *Lex ciuiliter, & in saniorem partem sumenda, vbi quid proponit faciendum cum animæ periculo.*

49 *Omnis, vniuersalis dictio, quomodo sumatur in iure.*

50 *Impubes in crimine hæresis, & læsæ Maiestatis testis audiri potest.*

51 *Impossibilium nulla est obligatio.*

52 *Edicti publicationi adesse omnes tenentur, qui possunt.*

53 *Excusatione legitimâ pœna excommunicationis euitatur.*

54 *Edicti publicationi omnes distributiuè, non collectiuè adesse tenentur.*

55 *Edicti publicationi semel tantùm in anno adesse omnes obligantur, tametsi pluries edictum, & pluribus locis publicatum est.*

EX

EX ſupradictis originẽ ducunt dubitãdi quędã argumenta. Verùm ex edicto fidei quotannis ab Inquiſitoribus publicato, & indicto teneantur omnes fideles indicare Inquiſitoribus tum hæreticos tũ de hæreſi ſuſpectos quos illi nouerint ſcierint, audierint, ſiue illi occulti ſiue etiam manifeſti habeãtur: tum an intra temporis alicuius limites id præſtare debeãt, ac poſtmodum, an quotieſcumque publicatur edictum adigi omnes ad id poſsint, vt audiendo edicto & concioni de fide Catholica aduerſus hæreticos, & eorum in crimine ſocios adſint.

Hęc vt ordine diſcutiãtur & cuiuſque dubij ſoluatur ambiguitas primũ
1 hoc proponimus. † Inquiſitores eſſe iudices delegatos à ſumm. Pontifice in cauſis fidei, vbi pręter ea quę ſuprà ſatis ſuperque extricare in eam rem nos oportuit, omnes communiter iuris noſtri doctores non aliter loquuntur. Hinc igitur ſurgit illud & tritum
2 & vulgare, quòd Inquiſitorib. † id à ſummo Pontifice ſit conceſſum ſine quo fidei cauſę diſpici, euolui, decidi, & diffiniri nequeũt: facit text. in l. cui iuriſdictio. ff. de iuriſdiction. omn. iudic. l. ad rem mobilem. l. ad legatum. ff. de procurat. vbi Angelus Blanc. & Iaſon. Felin. in cap. præterea. de offic. delegat. Dec. conſ. 77.
3 Ex vtroq; admiſſo ſequitur † coertionem etiam eis concedi: nã ſine illa iuriſdictio conſiſtere non poteſt. cap. Epiſcopus. de offic. ordinar. lib. 6. l. final. de offic. eius cui mand. eſt iuriſdi. c. cum venerabilis. de cẽſibus, quemadmodum eàdem nec diſsimili ratio-
4 ne † ſi teſtamẽto paterfamilias alimẽta legauerit, cibaria quoq;, veſtitus, & habitatio debẽtur: quia ſine his ali corpus non poteſt. l. legatis. 6. ff. de alimentis legat. Id verò etiam obtinet quamuis expreſſe nihil de coertione
5 contineatur: † nam quoties adminiculũ aliquod omiſſum eſt, quod energiã & virtute expreſsi deprehẽdi poteſt; toties ad illud extenſio fieri debet. Alciatus in. l. 2. ff. de iuriſd. omn. iudic. & Roland. à Vall. conſ. 22. Tum obediendum eſt eorum præceptis &
6 edictis: † eſt enim obedientia de lege iuriſdictionis. c. cõquerente. de offic. ordinar. Ioan. de. Imol. in cap. quod ſuper his. notab. vlt. de maiorit. & obedient. & in ſpecie de conuocatione fidelium ad audienda edicta, & concionem de fide. Conſtit. Bonifac. VIII. in cap. vt commiſsi. §. conuocandi. de hęretic. in 6. & tradit Zanchin. tract. de hæretic. cap. 11. num. 2. Rojas eodem tract. de hæretic. 2. p. n. 415 Franc. Pegna. 3. part. Director. comment. 135.

Secundò ex S. Thom. 1. 2. q. 19. art. 1. & quęſt. 100. art. 9. & 2. 2. q. 44. ar. 1. ediſcitur præceptum eſſe monitionẽ ſuperioris, aut legem imperatiuam aliquid faciendi, vel omittendi aliquid ex debito: id eſt, ex neceſsitate ſalutis, vnde differt à mandato, quia illud eſt motio ad aliquid melius: ſed non ex neceſsitate ſalutis. Idem D. Th. 1. 2. q. 94. art. 5. Cùm ergo verba edicti præceptiua ſint: & inductiua ſub neceſsitate ſalutis, ex gloſſ. in clement. attendentes. de ſtatu monach. & gloſſ. in. c. propoſuit. de appellationib. fideles omnes tenẽtur ſub pœna peccati mortalis, & alijs pœnis inductis à iure, indicare Inquiſitoribus hęreticos, & cætera cõtẽta in edicto fi-
7 dei. Tũ etiã quòd † crimen hęreſis ſit de neceſſarijs ad iuſtitiã, & charitatẽ, ad diuinã reuerẽtiã ex tradit. à Panormit. in c. clerici officia. de vita & honeſt. cleric. Gemin. in cap. vt animarum. de conſt. in. 6. Ioann. Andr. in cap. relatum. ne cleric. vel monach. Idem Gemin. in capit. perpetuæ,

de election. in 6. Cùm igitur agatur de re graui in edicto fidei, quoquomodo Inquisitores præcipiant aliquid in materia fidei, proculdubio eis est obediendum. Quoniam à magistratibus non est exquirenda causa finalis, nec impulsiua, quâ mouentur ad hoc vel illud præcipiendum: quod vtique tam iure communi quàm diuino introductum est, ex c. magnum. 2. quæstione 1. can. prodest. 25. quæstione 5. can. monet. 22. quæstione 1. & D. Paul. ad Roman. cap. 13. [Omnis (inquit) anima potestatibus superioribus subdita esto] non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Matt. 17. 1. Petri 2. quòd multis exequitur Ludouicus Molina tracta. 2. de iustit. & iure disput. 27. & latiùs nos infrà hac quæst.

Tertiò, obedientia in tribus consistit. Primùm in exhibitione reueren-
8 tiæ: & sic † in obedientia includitur reuerentia. Deinde in mandatorum susceptione. Præterea in iudicio subeundo, ita glos. in summa 93. distinct.
9 † Est enim obedientia habitus inclinans voluntatem, ad promptè & faciliter implendum præceptum & voluntatẽ superioris præcipientis, cuius obiectum est præceptum cum intentione obligandi, siue præceptum sit expressum siue tacitum, quando voluntas superioris est præceptiua: quo modo etiam sufficit innotescere, D.
10 Thom. 2. 2. quæst. 104. † obedientia autem quæ cõsistit in reuerentia differt ab honorificentia: quia reuerentia propriè est honor exhibitus sine verbis, at verò honorificentia est honor exhibitus cum verbis Cardin. in d. c. de his. q. 3. de maiorit. & obedien. & ibi Panorm. notab. 3. quæ quidem obedientia debetur ei qui præest ordine vel antiquitate cap. à subdiacono. 93. distinct. c. oportet. & c. final. ea-
11 dem distinct. † Ergo cum Inquisitores sint delegati Apostolici, & præsint iudicio fidei, hæc obedientia, quæ consistit in reuerentia præstari debet ab omnibus, ex doctrina Bald. in l. final. per illum tex. vers. & ideo. C. de bon. libert. Roman. singul. 480. Repertor. Inquisit. verb. Inquisitores. Illa verò obedientia quæ consistit in mandatorum susceptione, dicitur propriè obedientia, Panorm. in d. c. de his. & hæc simul, & illa quæ consistit in iudicio subeundo, debetur ei qui præest iurisdictioni.

His sic positis dicendum est hæreticos indicandos esse Inquisitorib. Primò, quia in licitis & honestis tenemur obedire superioribus, sed denuntiare hæreticos licitum & honestum est: ergo illos denuntiare tenemur.

Secundò ex traditis à DD. id satis
12 innotuit, vt † eod. modo procedant crimen hæresis & crimen læsæ Maiestatis, nam vt suprà ostendimus ab hoc ad illud argumentum valet, cum vtrumque in læsæ Maiestatis nomen veniat, alterum diuinæ alterum humanæ: pro qua opinione facit Igneus in repetit. necessarios. §. non alias. nu. 5. & 45. ff. ad Syllanian. Turre-cremat. in c. si quis. 2. nu. 8. distinct. 79. Rojas qui plures in hanc sententiam adducit singul. 50. nu. 2. Bart. in tub. qui accusar. non possunt. & in l. reos. C. de accusat. vbi ponit hæreseos crimen maius esse quàm læsæ Maiestatis humanę, quia per eam lęditur dominorum Dominus: & adducitur text. in Auth. Gazaros. C. de hæret. c. vergen-
13 tis. de hæretic. † Inde subsequetur eos esse graui pœnâ afficiendos, qui hæreticos grassantes in religionẽ & fidem Catholicam subticuerint, nec eorum voluerint Inquisitoribus no-
14 men deferre. Nam † qui sciens aliquem

quem velle committere crimen læsę maiestaris non reuelat, is perinde incidit in ipsum lęsæ maiestaris crimen, vt est communis opinio, de qua Anton. Gomez de delictis, cap. 2. num. 8. præsumuntur enim fautores, cum rātæ prauitatis conscij sint, nec tamen eam prodant Bart. in l. vtrum. ff. ad legem Pompeiam de parricid. Ioa. Andr. in c. Petrus. de homicid. Specul. in tit. de legat. §. iuxta. in 4. col. verf. quid si ami. Dec. in regul. culpa caret. ff. de
15 regul. iur. † eleganter apud Suydam Aristophanes introducit. Athenienses de Alcibiade diutius taciturno quàm illis conueniret, conquerentes hoc senario.

Qui patriam tardè iuuat, verè hostis est.

16 Inde & illud in iure obtinet, vt in delictis † taciturnitas habeatur pro confessione, at saltem in domestico vt indicium faciat ad torturam Bal. in l. excipiuntur. ff. ad Syllanian. vbi hoc simpliciter dicit, non adhibitā distinctione, an persona sit honesta vel nō: Istud idē voluit Rom. ibi in fin. & Paris de Puteo de Syndic. in verb. tortura sequitur hāc conclusionē: quod & idē voluit in 10. tract. verb. mandauit. verf. an si reperiatur. & Additionat. ad Angel. tract. maleficiorū. verf. 3. quęritur. n. 58. verb. fama publica. cōtra ve-
17 rò † si quis in læsæ maiestatis crimine socius fuerit, statim eluit se ipsum scelere, vbi illud manifestat, & se veniā dignum interdum efficit. l. quisquis. §. vlt. C. ad legem Iul. maiestat.

Tertiò peccata in dānum publicum
18 tenemur iudici denunciare, sed † crimen hæresis publicum est cùm principaliter offensam Dei respiciat, & propterea dicatur in omniū ferri iniuriam, ex text. in l. Manichæos. vbi Iacob. Buttigar. Odofred. Cyn. Bald. & Salycetus C. de hæretic. Angel. Aretinus in §. 1. col. final. instit. de public. iudic. Iul. Clar. in pract. crimin. §. 1. verf. itē omne delictū. Ant. Gomez Variar. resolut. tom. 3. tit. de delictis. c. 1. n. 1. & supra citati DD. Ergo hęreticos tenemur omnes denūciare. tex. in c. 2. vbi glos. & DD. de hæretic. c. qua propter. & 2. q. 7. Innoc. in c. de testib. cogend. S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 1. Archidiac. in c. si peccauerit. num. 29. 2. q. 1. Gundisal. de Villadiego de hæretic. q. 6. numer. 4. Alphons. de Castro de iust. hæret. punit. lib. 2. c. 25. Dominic de Soto de iust. & iur. libr. 5. q. 5. Simanc. de Cathol. institut. tit. 19.

19 Pro salute enim communi † cōtra hostes cōmunes oportet esse cōmunem omnibus vigilantiam & solicitudinem. Cùm autem hæretici cōtra religionem diuinam insilian, hoc eorum grauissimum scelus in omnium fertur iniuriam. d. l. Manichęos. C. de hæretic. l. 2. C. de apostatis. Et idcir-
20 co † hoc crimen publicum sit, tenentur illud Inquisitoribus denuntiare cap. præsumunt. 2. quæstione 7. l. Reges. 2. titul. 26. parti. 7. quæ adeò vera sunt ex his quę nuper dixi-
21 mus † vt si quis nouerit hęreticū, & nolit eū denūciare Inquisitorib. vt violenter suspectus de hæresi puniri possit, si tamē cū illis familiariter tractet aut cōuersetur: nā vt Ioā. Apost. Epist. 2 [nec Aue ei dixeritis, qui enim dicit illi, aue, cōmunicat operib. eius maligni.] Hostiens. in. §. qualiter deprehēdatur. n. 4. Alphons. de Castro vbi sup. c. 17. vbi in hāc sententiā plura adducit: eaq; sic in iure decisa sunt, vt etiā
22 si † crimē hęresis occultū sit per accidēs, nihilominus tamē teneamur illud denūtiare, vt probatur ex Deuter. c. 13. [Clam dicens: eamus & seruiamus Dijs alienis. Nō acquiescas ei, neque audias, neq; pateat ei oculus tuus, vt misereraris, & occultes eum.] S. Tho. 2. 2. q. 33. articul. 3. & quæst. 70. art. 1. Hostiensis vbi suprà. §. deuitentur.

num. 5. Innoc. in cap. 1. de testib. cogend. Cardinal. in cap. si peccauerit. numer. 29. Gundisaluus de Villadieg. & Simanc. locis suprà citatis. Ergo non solùm ex lege edicti propositi ab Inquisitoribus tenemur eis obedire, sed ex lege charitatis & iustitiæ legalis. Imò & hæreticos ad bonum com-
23 mune denunciare. † Impietas enim perniciosa est vniuersæ Reipublicæ: atque omnium interest religionem Christianam inuiolatam conseruari l. congruit. ff. de offic. præsidis. cap. 1. de offic. ordinar. cap. qualiter & quando. 1. & cap. Inquisitionis. de accusat. & tradit Nauarrus in c. humanæ aures. 22. q. 5. num. 14. vers. ad septimum. Quæ quidem procedunt, & habent
24 locum in hoc crimine, etiam si † nulla procedat de crimine infamia. text. in c. excõmunicamus. 1. §. adijcimus. de hæreticis, vbi Cardin. & Ioan. de Anan. num. 2. Idem Cardin. in Clemét. 2. quæst. 2. de hæreticis. Ludouicus
25 Carrerius, de hęreticis num. 110. † In alijs verò criminibus, nisi pręcedat infamia delicti, non proceditur ad Inquisitionem. cap. cum oporteat. cap. qualiter & quando. 2. & d. cap. Inquisitionis. de accusat. cap. licet Heli. de Simonia. cap. Deus omnipotens. 1. q. 1. l. 1. in fin. tit. 17. partit. 3. Omnes ergo tenentur deferre hæreticum: non obstante etiam quocunque iuramento, de non reuelando in contrarium emisso, pacto, promissione, vel conuẽtione vt suprà diximus in quæst. de edicto fidei, & infrà dicemus in q. de denunciatione. Obiter tamen hîc accipiendum, quod distinguit Iul. Clar. 5. sentent §. hæresis. versic. præterea Nam † hæretico seruari fidem publi-
26 cam debere censet in licitis: at fidem à priuato datam, minimè: cui accedit. l. 3. in fin. C. de apostat. Sed eò magis in religione, hæc promissa & iuramenta explodenda sunt quod Ethni-
27 ci fidem frangi non existimarint tyranno nec proditori. Refert Suydas in ἐμπέδῳ μένειν. † à Saturnino consule, tyrannidem vsurpatam, cui Romani cũ fidem dedissent nihilominus mortem machinati sunt, iusiurandum violari non arbitrati, quod pesti Reipubl. datur. Cum igitur per edictum Inquisitores hoc præcipiant, duplici & arctiori vinculo coobligantur omnes eis denunciare, quæ nouerint dicta vel facta contra fidem Catholicam, vt in multis resoluit Dominicus de Soto, de tegendo secreto membr. 2. quæstione 7. & Martinus Nauarr. in cap. inter verba. conclus. 6. numero 26. Michael Salon de iustitia & iure super 2. 2. D. Thom. q. 68. artic. 1. titul. quando obligent præcepta & edicta superiorum. Simanc. de Cathol. Instit. tit. 19. num. 6. cum sequentib. Franc. Pegna 3. part. Directorij, comment. 12. qui plures in hanc sententiam adducit. At hanc penitus quæstionem soluit Gregorius IX. in extrauag. excommunicamus contra Pataienos lata, quæ refertur inter literas Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis, in hæc verba. [Item siquis hæreticos sciuerit vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vitâ & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo vel alij, per quem credat ad prælati sui notitiam peruenire, alioquin excommunicationis sententia percellatur.] & copiosè Ioann. Rojas in singularib. fidei singul. 5.

Verùm supradicta sic accipienda
28 quidam existimant, vt † non tollant legẽ diuinam & naturalẽ quam tene-
29 mur fratribus seruare. † Fratrum autẽ nomine intellige, nõ tantum eos qui naturâ nobis & sanguine coniuncti sunt, sed eos quoque quos vnius & eiusdem fidei vinculum nobiscum

per

per baptismi regenerationem quasi quâdã cognatione deuinxit. Et enim hæreticos dicunt non esse denunciã-
30 dos † nisi præmissã exhortatione & correptione familiari, & vt habetur Matth. 18. c. & Luc. 17. & tex. in c. nouit de iudic. & in c. si peccauerit in te frater tuus. 2. q. 1. vbi DD. aliter enim eiusmodi denũciationes intolerabili errore notãdas esse, & idcirco neminem obligari tradunt Nauarr. & Salõ vbi suprà. Si autem ad cohibendum fratrem hæreticum adhibita fuerit secreta admonitio, nec emendatus est, accusandum & denunciãdum ferunt, tum quia id edicto præcipitur, tum etiam quia si non esset tale edictum fidei, teneremur nihilominus propter bonum commune ex charitate, pietate, & iustitia legali denun-
31 ciare. † Si verò emendatus hæreticus fuerit, non teneri quẽquam eius nomen deferre, quam in sententiam testes ab illis laudantur. S. Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 7. Dominicus Soto de iust. & iur. libr. 5. q. 5. art. 1. & probatur ex tex. l. final. ff. de testament. tutel. c. cum cessante. de appellat. c. cum infirmitas. de pœnitent. & remission. latè & copiosè Ioann. Rojas vbi suprà num. 32. Sed hæc edicta nihil aliud efficiunt quàm excitare fideles ad denunciãda vel accusanda crimina, quæ nocent bono communi vel particulari alterius, ad quod iã ex iustitia legali tenebamur ex doctrina prædictorũ DD. Et vt sanè intelligenda sunt, tantùm de lege charitatis hęc veniũt explicanda, non autem de lege iustitiæ legalis aut edicti, quæ bonum publicum respiciunt, & conseruationem fidei Catholicæ. Nam in casu nostro
32 hæretici ad Inquisitores † deferendi sunt, nullâ præcedente correctione fraternâ, etiam si hæretici occulti sint. Quia statim atque hæreticus doctrinam falsam eligit, & doctrinam falsam arbitratu suo pertinaci sectatur & fidei disciplinã, quam tenet & sequitur Ecclesia S. Apostol. Cathol. & Romana, spernit & despicit aliquo errore ductus, cui per voluntatem adhæret non est opus fraternâ correctione. Imò si verè & Christianè loquimur cũ pręcipuè charitas ea quærat quę Dei sunt, certum est ab accusatione aut denũtiatione quemlibet incipere debere, † omnis enim æqui-
33 tas tribus his perficitur: pietate, quã Deum immortalẽ, & ea quę Dei sunt procuramus: sanctitate, quã nos ab inquinamentis immunes (quantùm in nobis est) conseruamus: & iustitia, quã cuique quod suum est remittimus. At in eo fraterna correctio frugem non faciet, qui iam à septis Ecclesię recessit. Ad id facit tex. in c. hæreticus. 24. q. 3. cap. ad abolendam. de hæretic. Simane. de Cathol. institutionibus tit. 19. à num. 10. Franc. Pegna in 2. p. Directorij super c. qui alios, de hæretic. comment. 2. in cap. 2. qualiter & quando. Ioã. Rojas suprà. Idque iustissimis edictis quibus autoritate Apostolica Inquisitores vtuntur præcipitur sub pœna excommunicationis, & alijs cẽsuris quibus vnusquisque stare tenetur, sub pœnâ mortalis peccati. Hęretici enim indicãdi sunt, statim ac quisque scierit illos esse tales, nec opus est, vt antecedat vlla correctio fraterna: vt docent vterque Tho. 2. 2. q. 33. & q. 70. Albertin de secreto, n. 102. Alphons. de Castro lib. 2. de Iusta hæreticorum punitione cap. 25. Soto lib. de ratione tegendi secretum memb. 2. q. 4. Franc. Pegna in d. cap. qui alios, comment. 2. vers. quod si quæratur, & vers. cęterùm tutius est.

Nec obstant argum. illa prædicta & Scripturę loci Matth. & Luc. & cap. si peccauerit, nã illa loquuntur de peccato contra hominem corripientem cõmisso: non autę de peccato hæresis

34 in Deum commisso, † quod corripiens indulgere non potest. Et si attentè perpendantur eadem iura, in hunc deducuntur sensum, cui cõsentit vtraque glos. Hieronym. Chrysostomus, Ambrosius, Hilarius, Augustinus, & Beda, & alij quos Bernardinus Arevalus in libr. de fraterna correctione conclus. 2. refert, & amplectitur.

Neque obstat Pauli doctrina [Hæreticum hominem post vnam & alterã correctionẽ deuita.] Quia Paulus Apostolus non ad quoscunq; sententiã illam dixerit, sed ad Titum Episcopũ; ad quem ex officio attinebat hæreticũ corrigere, & per sententiam excõmunicationis vitare: vnde
35 dixit † [deuita] id est, fac deuitari ab alijs: ne per eum cæteri inficiantur. Nicol. Lyran. & D. Thom. vbi suprà sic interpretantur, & meritò. Nam in Græcis sic legitur. [Αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, id est, hæreticum hominem post primam & secũdam monitionẽ reijce,] nam παραιτοῦμαι, idem quidem significat quod deuito, reijcio, imò etiã deprecor, & execror, à sacris repello.

Præterea, si delinquens ductus sit
36 in iudicium, & nos † vocemur in testes iuridiceque interrogemur, veritatem quam nouimus testari, tenemur denunciare: sic Abb. in cap. dilectus. de excess. prælat. Felin. in c. intimaui. de testibus. Nauarr. vbi suprà: ex quibus facilè deducitur, quòd cùm hæresis crimen sit omnium maximum, & contra bonum publicum, Ecclesiam, & fidem Catholicam: omnes tenemur non tantùm deponere vt testes, sed etiam vt denunciatores deferre.

At quæritur quot quisq; dies, quam denũciandi alicuius monitionẽ susceperit protelare possit, ne incurrat censuræ Ecclesiasticæ pœnam ex edicto propositam. Huic decidendo dubio perpendere oportet, aut in edicto tempus esse præfixum, vt hæretici & edicto comprehensi denuncientur, aut nullatenus limitem esse præscriptum. Primò quidem casu certum est
37 † produci nullo modo posse illud tẽpus, quod edicto comprehensum est: nam terminus in huiusmodi edictis assignatus peremptorius est. Bald. in l. illatæ. nu. 1. C. de fide instrum. Bart. in l. mancipiorum. nu. 6. ff. de option. legat. addo etiã id temporis esse cõ-
38 putandum † à tempore monitionis. Panor. in cap. nos quidem. num. 3. & 10. de testam. nam terminus præfixus ad aliquid faciendum perimi præsumitur in dubio à die publicationis ad diem designatam. Panormit. in cap. Pastoralis. num. 3. de exceptionibus, cuius rei ratio per se ipsam satis elucescit, nimitum ne longâ temporis intercapedine, detur hæreticis argumentum detrectandæ pœnæ, aut conspiratione aliquâ moliendi aliquid ad euersionem Ecclesiæ. Inde ferè semper Inquisitores breui aliquo tẽpore per edictum denunciandi diem præfigunt: satis enim sciunt illud Senecæ in Medea.

39 † *Nullum ad nocendum tempus angustum est malis.*

Altero casu quando tempus non constituitur, vt hæretici denuncien-
40 tur, † poterit in anni spatium dilatio remoueri. Ea est opinio Nauarri in Manual. c. 28. nũ. 33. per tex. in cap. cum dilecti. de dolo & contumac. vbi hæc referũtur: citato Romam coram iudice, aut alium locum incumbere, vt quamprimum possit compareat, & manere illi obligationem per totũm annum. Eodem modo de edictis iudicandum, quæ annua sunt, & singulis annis repetuntur. Idcirco diutiùs citationes ex edicto emanantes extẽdi & proferri nõ possunt. Quod

† si

41 † si essent perpetua, nec dubitãdum quin citationes extenderētur in perpetuum: argument. l. purè. 5. §. vlti. ff. de doli mali & met. except. Nec dubitent interea cum edicto adnexa sit excommunicationis pœna, quin
42 † eâ inuoluantur, qui aliquid scierint nisi intra tempus concessum edicto satisfecerint: nihilque minus existimandum, si temporis aliquod spatiũ edicto non sit vallatum, & vel torpore vel tepore conscientiæ neglexerint anno integro rem detegere, vtique hoc procedit, quia in peccatis quæ iure naturæ & iustitiæ legalis accusanda vel denuntianda sunt, tandiu subſtat obligatio denũtiandi, vel accusandi, quandiu necessitas boni cõmunis, & publica vtilitas id exigit, vel etiam quandiu particulare aliquod commodum id postulat. Sed cùm edicto comprehendatur crimen hæresis, quod publicum & contra bonum publicum est, obligatio denunciãdi nũquam soluitur, eâ maximè de causâ, quòd edicta Inquisitorum ad literam sunt obseruanda, & bonum publicum nunquam debeat quiescere. Dede-
43 cet enim hominem Christianum † vllo protextu differri posse existimare fidei vel publicæ causæ commodum. l. 2. C. de priuilegijs schol. lib. 12. nec id limites recipit, nisi fortè contra ius diuinum aut naturale in edicto aliquid iussum, & imperatum sit.

44 Sed † nec eo casu vis edicti intercidit, imò omnes obtemperare de iure tenentur, cùm inferioris nulla sit autoritas imperij detrectãdi, nec possit de viribus edicti examen facere, nec priuati hominis vlla sit in iudicē iurisdictio: sed ad superiores priùs querelam deferre, quàm obedientiam denegare conueniat: sic principi, aut præpositis dyscolis obediendum esse iubet Apostol. Petrus. 1. Epistol. cap.

45 2. & DD vtriusque censuræ docent † Imperatorē intolerabilem à subditis expelli nõ posse, nec ei obedientiã denegari, nisi priùs depositus sit. arg. c. 1. vt lite pendente, cum notat. per Dec. & Abba. in c. 1. not. 5. & in cap. significasti. not. 3. de appellationibus quibus consonat illud Senecæ in Medea.

Æquum atque iniquum regis imperium feras.

46 Et † apologus Æsopi de ranis, quæ miluum regno priuare cùm vellent, non nisi consulto Ioue id fecerunt. Est quoque illud satis notum † seruos à sæuientibus dominis non posse recedere, nisi priùs officio iudicis id obtineant. §. sed hoc tempore. Instit. de his qui sui sunt vel alien. iur. & l. 2. ff. eodem titul.

Nunc quod spectat ad alterum dubium consideremus, an per edictum generale publicatum singulo quoque anno, quo præcipitur vt omnes conuenlant in templum aliquod, certo die, ad audienda edicta, & concionem de fide, sub pœna excommunicationis, renuentes aut negligentes id facere, peccent, & in pœnam edicto comprehensam incidant. Notandum est, quòd in dubio quotiescumque lex aliquid proponit faciendum,
47 vbi vergit in periculũ animæ, † in saniorem partem, & similiter, non etiã amarè intelligendum est, quia tutius hoc idē succedit, vt decidit Panorm. in c. iuuenis. de spõsalib. & Siluest. in Summ. verb. dubium, n. 4. ex autoritate illa maximè autentica Ecclesiastic. 3. [Amans periculum, peribit in illo] quod vtique procedit & in pœnis in quibus mitior interpretatio sumenda est. l. si præses. ff. de pœnis. l. penult. ff. eodem. cap. hæc autem. §. pœnæ. de pœnit. dist. 1. l. semper. ff. de regul. Iuris, & regula, semper in ob-

scutis,de regul.iur.lib.6.Verùm cùm
hoc editū generaliter loquatur per
vniuersalem dictionem[omnes] ge-
neraliter quoque id censendum &
49 intelligendum est.Nam † vniuersalis
illa dictio includit ea quæ aliàs non
includerentur. Natta consil.160.nu.
29.lib.1.& qui omne dicit nihil exclu
dit.l.Iulianus.ff.de legar.3.l.omnia.ff.
si cert. petat. generalis enim sermo
nihil intactum relinquit. Bald. consi.
305.verb.principis.vol.1.num.1.Cra-
uett.consi.133.honorabilis.n.5.Hip-
polyt.Riminald.consi.61.n.37.nullus
igitur mentis compos,siue qui fando
fari possit,siue senex, siue fœmina ab
hac parēdi necessitate potest eximi:
50 impuberes enim,cū † testes esse pos-
sint in crimine læsæ maiestatis Clar.
5.sent.q.24.possunt & in hęresi,vt ex
pressè idem ostēdit. Sic tamen intel-
lige,dummodo fuerit data possibili-
51 tas. † Impossibilium enim nulla est
obligatio. l. impossibilium. vbi Bart.
Alberic. &, Dec.ff.de regul.iur.c.ne-
mo potest,vbi Dynus, Ioan. Andr. &
communiter Iuris Pontificij DD.eo-
dem tit.in.6.Ergo quotiescumque In-
quisitores indicunt vt omnes con-
ueniant ad audienda edicta & con-
cionem de fide, † non videntur ani-
52 mum habuisse obligandi omnes de
populo,cùm non possint omnes illuc
conuenire.l.non solum.ff. de obligat.
Ex quibus facile est deducere † non
53 peccare, nec excommunicationem
inire qui legitimam excusationem
prætexere potuerint. Nempe quòd
vel morbo,vel ætate, vel aliquo alio
impedimento detineantur, quæ vti-
que iure procedunt, quia lex semper
debet interpretari in illam partē vt
potius vim obtineat, & liget, quàm
euanescat,decis.tex.l.quoties.ff.de re
54 bus dubijs.Ergo fatendum est † non
omnes obligari,& teneri ad publica-
tionem edicti fidei adesse collectiuè
& simul,sed distributiuè.

55 Si autem † edictum fidei pluries
legatur, vel eodem, vel alio templo,
satis est illud semel audire. cap.per
totum.22.quæst.4.c.sicut.de iure iu-
rand.

Quoniam instituti nostri ratio hęc
fuit ab initio,vt ex edicti clausulis sin
gulis singulas & singulares quæstio-
nes septuaginta educeremus,easque
vt statim post edicti cum Epistola Iu-
dæ Thadæi collationem subijceremus:
superesse nobis videbatur, vt
iam ad quæstiones accederemus, &
hîc primum operis vniuersi volumen
clauderetur. Sed ad percipiendas &
intelligendas quæstiones nonnul-
la desiderantur quæ pendēt omnino
ab edicti publicatione & effectu: ni-
mirum quo pacto ad inquirendum
de crimine Inquisitores deueniant,
denunciationes quo ordine reci-
piant, tum quomodo ad accusatio-
nem efferendam accedant, Inquisi-
tores verò ad eandā admittendā pa-
rētur,de his vt dicamus ad alterā quę
stionem orationem transferemus.

DE

DE INQVISITIONE quæ fit per Inquisitores, in causis fidei.

SVMMARIVM.

76 No-

EXPOSITA iam sancta Inquisitionis origine, & declaratâ Summi Pontificis potestate, à qua omnis iurisdictio delegata dimanat. Explicato etiam ipsius Inquisitionis edicto quo apparet, quinam in suspi-

suspicionem læsæ fidei sint vocandi, ipse rerum ordo postulare videtur, vt de ipsamet Inquisitione sermonem instituamus.

Quare vt seruato ordine procedamus, primò aperiendum est, quid & quotuplex sit Inquisitio. Quia (vt inquit Cicero libr. 1. de officijs) omnis quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci, & probat ratio tex. in l. 1. in princip. de iust. & iur. vbi dicit Iurisconsultus. [Iuri operam daturum prius nosse oportet quid sit ius] & tradit copiose Cagnol. in l. 1. ff. de reg. iuris bona igitur diffinitio constare debet genere, & differentia, ex Aristotele 2. Posteriorum & 3. Topicorum, atque inter alia requisita, debet conuerti cū suo diffinito tex. in l. 1. §. dolo. ff. de dolo. l. 1. ff. de tutel. & l. 1. ff. de testamēt. & l. omnis diffinitio. ff. de reg. Iur.

1 Inquisitio † etenim multifariã accipitur, vt post plures (quos retuli in Responso pro defensione iurisdictionis sancti Officij regni Siciliæ cap. 2, à num. 2.) tradit Eymericus in Directorio Inquisit. part. 3. titul. de tertio modo procedendi in causa fidei, per viam Inquisitionis: & ibidem Franc. Pegna comment. 16. Tabiēs. in verb. Inquisitor. §. 27. num. 28. Hostien. in sum. titul. de Inquisitione. §. 1. Antoninus. 3. p. sum. tit. 9. cap. 7. Iulius Clarus in pract. Crimin. §. final. quæstion. 3. Gundisaluus tract. de hæret. quæst. 15. Ludouic. Carrerius de hæretic. n. 102. Franciscus Cassonus in tract. singulari quæstion. Criminal. cap. 8. Repertor. Inquisitorum & Locatus, in opere Iudiciali, verb. Inquisitio & Abb. Felinus, & Marian. Socinus in c. qualiter, & quando. de accusat. & in l. congruit. vbi latè Bart. ff. de offic. Præsid. Grammat. vot. 3. num. 32. Hippolytus in pract. §. constante. numer. 12. & 19. cum seqq. gloss. in d. capit. qualiter & quando. Alexand. conf. 120. vol. 7. Dominicus de Soto de ratione tegendi, & detegendi secret. 2. memb. quæstione 6. 1. dubio & mēb. 3. quæstion. 3. & latè Prosper Facinac. in tomo. 1. quæst. criminal. quęstion. 1. num. 4. optimè Marianus Soc. in d. c. qualiter & quando.

2 Est autem Inquisitio † (autore Hostiense in summ. titul. de Inquisitione. §. 1.) alicuius criminis manifesti ex bono & æquo iudicis competentis canonicè facta inuestigatio. Hanc definitionem probat Frãc. Peg. vbi suprà d. cō. 16. Cæterum quia hæc definitio nō conuertitur cū suo definito, & alias patitur exceptiones, minimè assumenda est tanquam imperfecta, non enim est verum semper quod Inquisitio sit manifesti criminis: & propterea inuestigatio factum redolet, & longè distat ab Inquisitione: nam Inquisitio non est facti, sed iuris.

Aliter etiam alij describūt sed vtique malè, quorum opiniones cōsultò prętermitto.

3 Inquisitio † igitur quoad nostrū spectat institutum, sic potest describi, vt cōprehēdat personas & delicta, vt scilicet sit ius per officiū procedēdi vel inquirendi ad inuestigandū quēlibet criminosum hæreticum aut suspectū de heresi, eiusdēq; defensorē fautorē, receptatorē cuiuscūq; status & cōditionis sit. In territorio vel prouincia credita Inquisitorib. à Sum. Pontific. delegatis. Hæc descriptio probatur ex tex. in c. ne aliqui. & c. per hoc. de hæret. lib. 6. vbi DD. & habetur in Instruct. Hispalens. anni 1484. cap. 1. & 1500. etiam cap. 1. sub. D. Didaco Deza Inquisitore Generali. tex. in l. 3. & l. congruit. ff. de officio Præsid. c. 1. de offic. ordinar. & c. bona. de electione.

Dixi

Dixit autem [ius] quia hoc ponitur vt genus suum, reliqua vero verba ponuntur ad differentiam, & quia nulla inquisitio est facti, nisi ex suo exercitio.

Dixi etiam [per officium] ad differentiam accusationis & denunciationis, inquisitio etenim non deseruit accusationi, sed duntaxat in ea proceditur ex officio.

Vlterius dixi [procedendi seu inquirendi,] quia talis inquisitio non fit ad condemnandum vel puniendum, sed ad inueniendum, vt in dictis iuribus: quod vtique idem dicendum est de verbo illo [inuestigare.]

Praeterea dixi [cuiuscunque status vel conditionis] quia Inquisitores fidei contra quoscunque etiam exemptos procedunt: tex. in c. vt officium. §. deniq; de haeret. lib. 6. cum similibus.

Rursus dixi [criminosum haereticum] quia regulariter non habet locum inquisitio in causa ciuili. Ita tenet Innoce. in c. ad nostram. de iureiurand. & ibi Panorm. in c. exhibita. de re iudic. Idē Panorm. & Ioa. Andr. in c. fin. de foro compet. lib. 6. quoniā pro priuato commodo agendum est ciuilibus actionibus, vt in cap. 1. de libell. oblat. & instit. de action. in princ. Angel. in l. si vacantia. C. de bonis vacantib. lib. 10.

Dixi praeterea [in territorio seu prouincia à Summ. Pontif. Inquisitoribus credita] quia cognitio & punitio haereticorū Inquisitoribus à Sum. Pontif. specialiter demandata est in ea prouincia vbi resident. d. cap. ne aliqui. cap. per hoc. de haeret. lib. 6. Simanc. de Cathol. instit. tit. 34. nu. 13. Collectaneus in cap. ad abolendam. de haeret. & ibi Ancharan. Alciatus in Rubric. de offic. ordin. nume. 19. Geminian. in d. c. ne aliqui. & in cons. 54. Lapus alleg. 32. incipiē. an frater. Fredericus de Senis cons. 145. Ab. in cap. causa matrimonij. num. 7. de offic. leg. & in cap. final. de sentent. & re iud. Gundisaluus in tract. de haeret. quaestione 23. num. 6. Locatus in verb. Inquisitor. nu. 5. & alij plures: non itaq; extra territorium Inquisitoribus praestatur obedientia. Ad haec faciunt praedicta instruct. Hispalens. anni. 1500. cap. 1. & l. extra territorium. & l. final. ff. de iurisd. omn. Iudic.

4 Huiusmodi autem Inquisitio † fit ad hoc, vt reperti haeretici per nouum processum castigētur, & vt perditi ac impij homines à prouincia, siue territorio repellantur ac puniantur: inter est enim boni & zelo accensi Inquisitoris & cuiuslibet alterius iudicis pacatam, & purgatam habere creditam sibi prouinciam impijs ac malis hominibus. tex. in cap. vt officium. de haeret. lib. 6. & in d. l. 3. & l. congruit. ff. de offic. praesidis. & tenet Specul. in ti. tul. de leg. §. super. in princip. Anton. Scapi in tract. iuris non scripti. lib. 5. capitul. 32. & 33. Mar. Soci. in Rub. de accusat. nu. 18. plures Inquisitionis formulas tradit Iacob. Nouell. in sua pract. q. 31. vers. quarto, quae sit forma Inquisitionis. Angel. de malefic. in verb. haec est quadā Inquisitio, in princip. Papiens. in pract. in forma Inquisit Bonifac. de Vitalinis in tit. de Inquisitione, & earum formis. Iulius Clar. in pract. §. final. q. 31. vers. quarto quae sit forma. Prosper Farinace. in tit. de Inquisit. à n. 1. qui tenet quod Inquisitio in genere nihil aliud sit, quàm delicti, iudicis officio & autoritate facta informatio, secundùm Iodocum in pract. Crimin. tit. de Inquisition. c. 8. nu. 1. quae descriptio placet etiam Iulio Claro vbi suprà, quaest. 3. vers. & aduerte. & quaest. 11. in principio.

5 Plures † alias Inquisitionis distinctiones afferunt scribentes. Aliam appellant

pellant generalem: specialem alteram. Generalis accipitur quatuor modis, de quibus per Angel. de Malefic. in verb. hæc est quædam inquisitio. §. & pro expeditione istius materiæ. n. 3. Nouell. in pract. in princip. nume. 2. Bald. autem inquit in l. ea quidem. C. de accusat. quòd inquisitio sit duplex, alia facti, quæ fit ad Curiæ informationem, vt in l. congruit. ff. de officio Præsidis. alia verò iuris, quæ fit ad criminis punitionem, vt in l. 2. §. si publico. ff. de adult. Et sic dicerem Inquisitionem esse iuris, & facti, respectu diuersorum effectuum secùdùm Hostiens. in tit. de Inquisitione. §. 1. Alij aliter distinxerunt ac præcipuè Specul. in tit. de inquisitione. §. quomodo autem. dicẽtes quòd dupliciter etiam accipiatur, vna præparatoria, quæ fit ad inueniendum delictum; alia autem solennis & ordinaria, quæ fit ad puniendum. Nouellus verò & alij, tripliciter eam distinxerunt, vnam specialem tantùm, aliam generalem tantùm: Tertiam, generalem, & specialem simul. Quorum exempla assignat Iodocus in pract. crimin. d. tit. de Inquisitione. cap. 8. numer. 14. At verò Marianus Socinus nouem capita distinctionum in Inquisitionis materia ponit in repetitione cap. qualiter & quando. 2. de accusat. art. 1. in 1. quęst. nume. 701. & penult. vbi omnes istas

6 species exemplificat. † Inquisitio autem qualiter, quando, contra quem, à quo facienda sit, & quis sit eius effectus, vnde elicitur, ad cuius instantiam, quæ sint præambula necessaria, & quo in loco facienda sit, qualiter sit in ea procedendum, tradit ipse Marianus Socinus in d. cap. qualiter & quando. 2. à nu. 1. vbi etiam sub nu.

7 93. † assignat differẽtias inquisitionis ab alijs iudicijs, dicens: quòd in inquisitione fama habetur loco accusationis. c. licet Heli. de simon. In alijs vero iudicijs nullus punitur sine accusatore, cap. 1. vt Ecclesiast. benefic. cap. relatum. 5. quæst. 2. Item quia in inquisitione recipiuntur testes, lite non contestatâ, in alijs non. Præterea differt etiam, quia in illa recipiuntur testes minus idonei, quando fit inquisitio tam in capite, quàm in membris: secus in alijs, vt in cap. ex parte. de testibus. c. in testibus. 4. quæst. 3. & maximè in criminalibus. l. sciant cuncti. C. de probat. Rursus quia inquisitio fit de manifestis per famã, vt ibidem Marianus Socin. in 10. art. princip. Alia verò iudicia intentantur etiam super occultis, dummodo probari possint. cap. plerique. 2. quæst. 7. Idem Socinus in dict. cap. qualiter & quando. in final. notab. de accusat. de pœna autem inquisitionis tradit idem Socinus loco suprà allegato. nu. 51. vbi plenè de materia inquisitionis.

8 Ego verò duplicem † constituo inquisitionem, generalem scilicet, & specialem. Generalis est inquisitio quæ contra incertum delinquentem per iudicem fit ad generaliter inquirendum, quis nam delictum commiserit generales informationes assumendo. Specialis est quę fit per iudicem contra particularem personam, de cuius delicto iam Inquisitores notitiam habẽt, vel per accusationem, vel per denuntiationem, vel etiam

9 alio modo. † Et his duobus modis, hodie contra delinquentes per Inquisitionem proceditur, imò vbiq; terrarũ practica, vsu & communi stylo receptum est secundùm Innoc. in c. bonæ. 1. nu. 5. de electione, quem refert ad hoc propositum Bald. in l. edita num. 30. C. de edendo. & in. l ea quidem. n. 42. C. de accusat. & ibi Angel. n. 5. DD. in c. Inquisitionis. vbi Anan. nu. 4. & Felin. n. 5. de accusation. Tiraquell. de pœnis temper. caus. 53. n. 3. &

plures alij quos refert Iul. Clarus in pract. quaestion. 5. vers. poterit igitur. & quaestion. 20. in princip. & quaestion.
10 54. vers. item quia. vbi inquit, † quod generalis inquisitio fit ad inuestigandum delinquentem, specialis verò ad puniendum, & condemnandum. In hanc sententiam venit Aegid. Boss. in tit. de inquisitione num. 2. & post prae dictos, hanc distinctionem approbat Menochius in tract. de praesumpt. lib.
11 1. quaestion. 88. num. 7. & 8. ex quo † sequitur, quod non dicetur generalis inquisitio, saltem quoad nostrum spectat propositum, illa quae fit per officiales, cùm ineunt officij sui munus ab initio: de qua in l. congruit. ff. de officio praesidis. Huius loco successerūt banna siue proscriptiones generales, quas potestates in principio sui officij contra homines malae conditionis & famae publicari mandant, vt testatur Angelus de Malefic. in dicto verb. haec est quaedam inquisitio. num. 3. sed illa dicetur tantummodo quae fit cùm publicatur generale edictum, ad inuestigandum malefactorem, de quo nullam notitiam specialem Inquisitores habent: sed ad instantiam promotoris fiscalis sancti Officij quolibet anno fit, vt ex forma edicti patet, & tenet Eymericus 3. p. Director. n. 52. in forma admonitionis de haereticis reuelandis. Zanch. tract. de haeret. c. 11. n. 2. Franc. Pegna d. 3. part. Director. cōment. 130. Rojas de priuilegijs Inquisit. n. 415. & latè diximus in tit. de edicto. Vtraq; † tamen inquisitio forma
12 ta nulla erit, & processus inde sequutus nullus pariter erit, si non concurrunt plura requisita. Gratus cons. 97. numer. 12. & consil. 57. numer. 11. lib. 1. vbi inquit quòd omnes Doctores intrepidè ita tenent. Petrus Calefatus inter consil. crimin. consil. 104. numer. 3. libr. 1. & Ludouicus Catil. consil. crimin. diuers. quaest. num. 1. lib. 1. in paruis. idē tenet Angel. cons. 178. Soc. Iunior cons. 37. in princip. & cons. 38. num. 21. vol. 2. & cons. 117. in principio vol. 3. Marsilius cons. 128. numer. 8. & cons. 130. numer. 17. & in pract. §. secunda quaestio. num. 87. Parisius consil. 163. col. fin. vol. 4. Galcar. Maluas. in cons. crimin. diuers. 110. numer. 37. vol. 1. Bossius in titul. de inquisit. numer. 77. qui omnes tenent quòd quando inquisitio est inepta & nulla, tunc non potest sequi condemnatio per eā, quia omnia corruūt. Imò reus absolui debet ab obseruatione iudicij, & de nouo alius inchoatur processus per l. libellorum. vers. quòd si libelli. ff. de accusationib. ibi: si libelli inscriptionum legitimè ordinati non fuerint rei nomen aboletur, & ex integro repetendi reum potestas fit: ad idem tex. in l. si maritus. 2. §. final. vers. final. ff. de adulter. l. 1. ff. si mensor fals. mod. dixe. & plura in proposito adducit, Anton. Gomez Variar. resolution. tom. 3. tit. qualiter formetur accusatio. num. 1. Roland. cons. 51. num. 23. vol. 3. & cons. 94. numer. 77. volum. 4. Iul. Clarus quaest. 20. versicul. ad formandam. Tiberius Decianus cons. 25. num. 11. & cons. 18. num. 41. vol. 1. Prosper Farinaceius titul. de inquisitione. quaestio. 1. & quaestio. 11. nu. 35.

13 Ad debitam † igitur inquisitionē faciendam multa collectiuè sunt necessaria, quorum praecipua hic aperiūtur, vt facilè quisque totam materiā vtriusq; fori Ecclesiastici & secularis percipere possit, & vt quae doctores passim dixerunt, in vnum velut fasciculū possit colligere. Primū ipsius delicti existentia vt probetur, debet cōsistere, saltem in genere: aliàs in quenquam inquiri non potest. l. 1. §. item illud. ff. ad Syllan. & ibi omnes cōmuniter: illic eiusmodi sunt verba: [Item illud sciendum est, nisi cōstet aliquē esse

esse occisum non haberi de familia quęstionem:liquere igitur debet scelere interemptum,vt senatus consultolocus sit:] ex quo text. probatur quòd non solùm debet constare delictum esse cõmissum,sed etiam scelere,hoc est dolo fuisse commissum,vt annotauit Brunor.à Sole in suo vnico consf.crimin.n.13.hanc sententiã probant Bart. August. Rom. Cuman. Io. Igneus & alij in d.§.item illud.& Angel.de Malefic.in verb.fama publica Bald.in l.quoties. §. si quis nomen. ff. de hæred. instit. DD. in l. necessario. §.1.ff.ad Syllan.l.vnde Neratius.§. final.ff.ad leg.Aquiliam.l.1.§.si quis vlt ro. ff.de quæstio. l. Diuus Traianus. ff.de milit.testaméto.l.si is. 66. §.si tu Titium.ff. de furt. l. si quis legatum. §. cæterum. ff. ad l. Cornel. de fals. l. eius qui delatorem. vers. nec enim. ff.de iure fisci.Bal.in.l.si quando. col. 1.numero.2.C. vnde vi. Castrens. & alij in l. quoties. ff. de hæredibus instit.Bald.in cap.at si clerici. numero, 1.de iudic.Gandin. de præsumpt.col. 3.Boss. de delict. numero 1. Iodocus in d.pract crimin.capit 8.numero.11. vers. necessum est. Gabriel qui plures adducit in titul. de malefic. libro 7.conclus.17.quicquid dicat Iul.Cla-

14 rus in practic. crimin. quæstione 4.† in princip. asserens quòd sola querela in hoc casu, seu accusatio sufficiat ad inquirendum absque eo.quòd aliter constet de corpore delicti , & aliter faciendo posset in syndicatu puniri, vt ibi per eum, cuius quidem sententia intelligenda est, vt procedat in delictis facti transeuntis, cuius non remanent vestigia. Prosper Farinac. in quæstione crimin. libr.1. titul.de inquisitione.quæstion. 2.à numer. 1.Foller .in pract. crimin. versicul. capiat informationem. numero 4.Boss. tit.de delict. numer. 40. vbi inquit, quòd non satis est constare de facto , nisi etiam constet de qualitate facti. & hanc dicit cõm. Farinac. vbi suprà, & tenent Bart. Angel.Roma.& Cuman.in d. §. item illud.

15 Secundò † obseruandum est,quod inquisitionis remedium extraordinarium est,nisi enim pręstò sit accusator, iudex ex officio inquirere non potest.l. rescripto. §. si quis accusatorem.vbi glos.ff.de muneribus, & honoribus.l. fin. & ibi Alberic. ff. de in ius voca.cap. 1.de accusat.& ibi DD. l.3.de accusat. can. quisquis.22. quæstion.4. Gandin. in titul. quid sit accusatio.in princip. Roman. sing. 519. Corn.consf.33.in principio vol.4.glos. in.l.2. §. si publico. versic. fine accusatore. ff. de adulter. quæ communiter approbatur, vt refert Albericus in l.ea quidem. numer.4.C. de accusat. Conrad.in pract. crimin. titul. de inquisition. numer. 1. vbi refert ex Bart. in d.§. si publico. Idem tenet Marianus Socinus in capit. qualiter & quando.numer.106. de accusat. Bernard. Diaz in regul. 336. Decius in Rubrica de iud. in 1. lectur. numer. 76. & in 2. numer. 44. Iulius Clarus in pract. quæstion. 3. versicul. debet autem scire : qui plures alle-

16 gat. Hodie verò † de generali consuetudine , indistinctè in omnibus delictis ex officio procedi potest , & in specie de crimine læsæ maiestatis. Menochius consf.100. nume. 266. libr.1.imò ex consuetudine generali dicitur remedium ordinarium. Alberic.in dict.l.ea quidem.columm. 2. versicul. de consuetudine ramen. C. de accusat. vbi etiam Bald. numer. 44.Ioann. de Anania in cap. Felicis. colum.2.de pœn.lib.6. Antonius Gomez Variarum resolutionum tom. 3. titul.de delict.cap.1. numer. 49.in fine. Decianus consil. 18. numer. 195. lib.1.

17 Tertium, † Inquisitio debet esse certa, specifica, & clara, continens in se omnes delicti qualitates, & circũstantias: ita vt reo defensio non tollatur, minimè enim valet obscura, generalis, & incerta. tex. in l. libellorum. ff. de accusat. ex quo text. communiter DD. dicunt, quod actor quisque, suam actionem proponere debet certam & claram, vt reus meliùs possit se in iudicio defendere. Abb. in cap. final. de purgat. canonic. Maranta in Specul. p. 6. tit. de Inquisit. num. 37. quos sequitur Io. Mari. Mõticellus in pract. Reg.
18 1. nu. 4. † Ex quo sequitur, quòd si Inquisitor procedat contra aliquem, eo quod sit solitus prorumpere in blasphemias & alia committere delicta, non valet Inquisitio. In specie enim debet dici ab eo pronũciatas illas esse: quia alias diceretur vaga, obscura, & incerta inquisitio. Bossius in d. tit. de Inquisitione nume. 15. Decius in l. edita. C. de edendo. Angelus ibidem: & in cons. 83. Vulpell. in 1. Responso
19 crim. Debet itaque † exprimi (ad hoc vt dicatur specifica inquisitio) locus, & tempus text. in d. l. libellorum. de accusat. c. final. §. libellorum. 2. quæst. 5. quæ iura quanuis loquantur in libello accusationis, procedunt etiam in libello Inquisitionis, cum hodie inquisitio successerit in locum accusationis. l. penult. ff. de pub. Iudic. l. cõgruit. ff. de offic. præsidis. glos. & DD. in d. l. ea quidem. c. de accusat. Bart. in l. 2. §. si ex publico. num. 12. ff. de adult. & ibi Bald. num. 57. Marsil. in pract. §. constãte. num. 32.
20 Verùm † prædicta opinio non procedit in Inquisitione generali, quam Inquisitores quolibet anno tenentur facere, in qua non est necessaria expressio loci, & temporis, Bald. Cõs. 355. libr. 5. & 428. in principio eodem vol. & cons. 490. libr. 3. Ruyn. cons. 10. in princip. vol. 5. Marsil. in Rubrica. ff. de probat. numer. 360. Barr. Angel. & alij, de quibus per Boss. in tit. de Inquisit. num. 100. Ioan. Matc. Monticell. in pract. crimin. reg. 1. nu. 3. & 4 vbi inquit, [idẽ in inquisitione super crimine hæresis vel læsæ maiestatis, in quo minimè exprimendus est locus & tempus commissi criminis,] ita Angel. de Malefic. in vers. hæc est quædam inquisit. num. 64. Purpurat. in l. edita. numer. 54. vers. 4. limiteris. C. de edend.
21 Quartò † inquisitio formata nullis præcedentibus indicijs ipso iure est nulla. text. in l. milites, & ibi Doctores C. de quæstion. & l. iustissimos. C. de offic. rector. prouinc. & in l. si quis alicui. C. ad legem Iul. maiestat. Marsil. in pract. §. constante. num. 33. & in consil. 2. n. 23. & cons. 117. n. 11. vol. 2. Ludouicus Cato in cõs. crimin. diuersar. quæstion. numer. 1. lib. 1. in paruis: vbi inquit quòd illud totus mundus seruat, & eam sententiam dicit ab omnibus receptam. Ruinus cons. 2. num. 7. vol. 5. Aymon. cons. 262. in princip.
22 Boss. tit. † de Inquisitione formata ex mandato principis, quando, scilicet mandat contra aliquẽ inquiri, intelligendũ est indicijs præcedentibus, & nõ aliàs. glos. & Bald. per illam glos. in c. licet vndiq;. de off. legat. quem refert. & sequitur Boss. vbi suprà, n. 23. Rolãd. à Valle cõs. 94. n. 11. vol. 4. quæ quidẽ sentẽtia intelligi debet, si princeps ad petitionem partis inquiri mãdauerit cõtra aliquem, secus autem si motu proprio, quia ipse scit quem deliquisse: tunc enim nõ est dubiũ quin possit formari inquisitio nullis præcedentibus indicijs. Marsilius singul. 14. & in pract. §. constante. nu. 21. glos. cõmuniter approbata in cap. 2. in verb. fuerat. de accusat. libr. 6. Innoc. in cap. cum oporteet. de accũsat. Alexan.

conſ. 180. in cauſa. Angel. num. 2. vol. 2. Dec. conſ. 175. num. 3. Menoch. in tract. de arbitra. iudic. quæſt. 78. num. 4. lib. 1. Prædictorū ratio eſt, quia ſciētia principis in hoc caſu ſupplet omnem defectum Inquiſitionis. Hieronym. Magont. Deciſ. Lucen. 22. nu. 7. part. 1.

23 Quintò, † fama præcedere debet Inquiſitionem. tex. in cap. qualiter & quando. 2. de accuſat. & ibi Marianus Socinus de accuſat. cap. Inquiſitionis. eodem tit. cap. 1. & 2. eodem tit. lib. 6. cap. licet Heli. de ſimo cap. Deus omnipotens. 2. quæſtion. 1. Grammaticus conſ. 35. num. 50. & conſ. 38. num. 28. Alexand. conſ. 174. vol. 6. & conſ. 138. in princip. eodem vol. Marſil. in pract. §. conſtante. num. 12. Ruin. cōſ. 80. vol. 4. Salicet. in l. quod promulgantis. C. de offic. Præfect. vigil. Bal. in tit. de pace conſtant. §. damna. circa fin. & in. cap. licet vndique. de offic. ordin. Iaſon. in l. ſi legatum. nu. 25. de legat. 1.

24 Sextò † non poteſt in quenquam de eodem delicto bis inquiri, ſi tamē de illo iam fuerat abſolutus l. penult. §. fin. ff. naut. caupon. ſtab. l. ſicut. §. iiſdem, vbi Bartholus. ff. de accuſat. c. de his. vbi DD. de accuſat. l. fin. C. de cuſtod. reorum. Alexand. conſ. 11. vol. 1. & communem dicit Io. Maria Mōticell. in pract. criminal. Reg. 1. num. 8. Angel. de Malef. verb. ad querelam. num. 90. verſ. ſubſequēter quæro. vbi de cōmu. teſtatur. Gandin. in tit. vtrū ille contra quē fuit per Inquiſitionē proceſſum poſſit iterum accuſari. Marāt. in Specul. in 6. p. tit. de Inquiſitione num. 48. Mant. conſ. 251. lib. 1. Iul. Clar. in pract. quęſt. 57. in princ. pract. Contad. tit. de accuſat. num. 11. vbi commu. dicit Cephal. conſ. 39. n. 14. vol. 1. & conſ. 192. n. 12. vol. 2. Foller. in pract. crimin. cap. 35. num. 3. vbi affirmat quòd hæc cōcluſio ſit communiter approbata ab omnibus Legiſtis & Canoniſtis. Ioan. Maria Monticell. in pract. crimin. reg. 1. numer. 8. copioſè Proſper Farinac. tit. de Inquiſitione q. 4. nu. 1.

25 Septimum † eſt, competentia iudicis, quia ſi à non iudice inquiſitio formatur, nulla eſt: tot. tit. ſi à non competent. iudic. Angelus de Malefic. in verb. hęc eſt quædā inquiſitio. verſ. 4. principaliter requiritur. Boſſ. d. tit. de Inquiſit. nu. 72. Cōrad. in pract. tit. de Inquiſit. n. 6. & 7. Iodocus in pract. de Inquiſitione cap. 8. n. 4. † Iſta etenim

26 rei ſuppoſitio ad hoc vt poſſit iudex inquirere, contra eum conſideratur aut ratione loci, originis, vel domicilij, vel ratione delicti. tex. in l. 1. C. vbi de crimine agi oportet. Alias iudex nō poſſet contra eum inquirere. cap. ſi diligenti. de foro competenti. Angelus de Malefic. vbi ſuprà nu. 50. Boſſ. d. tit. de Inquiſitione num. 67. Couaruu. pract. quæſtion. c. 11. num. 6. Iodocus. d. c. 8. num. 4. de Inquiſitio-

27 ne. † Hinc infertur vera doctrina, quòd inquiſitio formata per iudices ſeculares, contra familiares ſancti Officij regni Siciliæ, nulla eſt & inualida illi enim coram iudice laico, neq; ciuiliter neq; criminaliter cōueniri poſſunt, cùm foro S. Officij, id eſt, Eccleſiaſtico gaudeant: tum ex iure municipali illius regni, tum ex iuris Pontificij deciſionibus, vt copioſè diximus in reſponſo pro iuriſdictione prædicti ſancti Officij, & faciunt text. in cap. clerici. cap. cum non ab homine. de iud. cap. 2. de foro competent. cap. continua. cap. placuit. cap. clericum nullum. 11. quæſtion. 1. Auth. ſtatuimus. C. de Epiſcopis & cleric. capit. ſi iudex laicus. de ſententia excommunicationis. in 6. Conrad. in pract. in titul. de inquiſitione, num. 8. latè Roland. conſ. 12. num. 34. vol. 2. Brun. conſ. crimin. diuer. 115. n. 24. vol. 2. Iul. Clar. in pract. crimin. q. 57. in princ.

& latissimè Prosper Farinac. qui plures in hanc sententiam allegat, in 1. tom. quæstion. crimin. quæst. 8. Alexand. Consil. 8. in princip. vol. 1. num. 11. Foller. in pract. crimin. versic. audiat excusatores. num. 38. Couaruu. pract. quæstion. cap. 31. num. 3. versic. tertia cōclusio. Abb. in d. cap. si diligenti. de foro competent. num. 8. quæ quidem exemptio inducta est de iure diuino glos. in cap. si Imperator. 96. distin. c. quanquam. de cēsibus. lib. 6. Abb. Felinus, & Dec. in c. Ecclesia S. Mariæ. de constit. Romanus singul. 419. idem Abb. in c. at si clerici. num. 23. de iud. Innocent. Hostiensis Io. Andr. Panor. Felin. & alij in c. 2. de maior. & obed. Vantius tit. de nullitate ex defectu iurisd. nu. 101. Rolandus d. consi. 12. n. 44. vol. 2. Card. in c. perpendimus. in 7. oppositione. de sentent. excommunicat. in repet. Alciatus in d. cap. cùm non ab homine. & Couarr. pract. q. c. 31. nume. 1.

28 † Quod specialiter habet locum in familiaribus, officialibus & ministris sancti Officij prædicti regni Siciliæ, quia Inquisitores ibidem habent omnimodam potestatem & iurisdictionem in suos subditos, & priuatiuè alij iudices seculares, ex vi tam priuilegij quàm cōsuetudinis immemorialis. Inquit enim Rex Catholicus in concordia inter Inquisitores, & iudices sæculares prædicti regni, ann. 1580. sub data Paci Augustę siue [Badajoz.] quòd Inquisitores possint cognoscere de omnibus & quibuscūque causis, tam ciuilibus quàm criminalibus vel atrocioribus officialium & Familiarium, cæterorumque ministrorum sancti Officij, vt latè diximus in prefatione respōsi pro defensione iurisdictionis sancti Officij eiusdem regni, aduersus iudices seculares nu. 67. Et id per amplitudinem: nam in eadem concordia dictio illa. [Omnis] inest, quæ omnes, & quascunque causas & casus comprehendit, cuiuscunque existant qualitatis. l. Iulianus. ff. de legat. 3. l. omnia. ff. si cert. pet. Bald. consil. 305. nume. 2. volu. 1. Crauet. consil. 133. numero 5. Riminald. cons. 61. num. 37. Hæc autem vniuersalis concludit ea quæ alias non includerentur. Natta cons. 160. nu. 29. libr. 1. Imò per hæc verba generalia censetur concessa Inquisitoribus omnimoda iurisdictio, ciuilis ac criminalis, sine vlla casuum exceptione. glos. singul. in clem. 1. verb. omnimodā, de foro cōpetent. & nullam iurisdictionis speciem excipit. cap. solitæ. in fin. de maior. & obed. Itaque iurisdictio largè sumpta prout illa Inquisitorū est, genus est comprehendens in se merum & mixtum imperium. l. 2. & 3. ff. de iurisdictione omn. iudic. & ideo cum illo signo vniuersali, vt in casu nostro omnia prædicta debet cōprehendere. c. vt fame. de sententia excommunicat. lib. 6. c. quanuis. de pœnis. eod. lib. 6. & notat Imol. in d. Clement. 1. nu. 33. de f. ro competent. & dixi latè in tit. 11. super explicatione concordię prædictę.

29 Octauò, † transactis viginti annis à die commissi criminis, non potest iudex formare inquisitionem, quibus lapsis regulariter delicta prescribūtur, vt latè tradit Iodocus in pract. crimi. tit. de inquisitione. vbi de communi per text. in l. querela & ibi DD. C. ad leg. Cornel. de fals. Balbus in tract. de præscriptio. in 4. part. quartæ part. princip. quæstione 2. numero 2. vbi pariter de communi testatur, Marsil. in pract. §. constante. numer. 80. Conrad. in pract. tit. de inquisitione, numero 36. Boss. tit. quomodo procedatur per actionem in delictis, numero 17. & 22. & titul. de accusat. numer. 32. Antonius Gomez tit. de delict. cap. 1. num. 5. Abb. in cap. cùm haberet. n. 4. de eo, qui duxit in matrimon.

mon, quam poll. vbi etiam de com-
muni testatur Villalob. in commun.
opinio. verſ. delicta. numer. 55. Viuius
libr. 1. commu. opinio. verſ. accuſatio
falſa. Iul. Clarus quæſt. 51. in princip.
30 At verò † in caſu hæreſis non cur-
rit præſcriptio, & ideo hæreticus om-
ni tempore poteſt accuſari etiam vſq;
ad mille annos. l. Apoſtatarum. C. de
apoſtat. quam legem ad hoc allegat
gloſ. fin. in l. querela. C. de falſ. c. 1. de
homicid. libr. 6. Franc. Balb. de pre-
ſcript. 4. p. principali. poſt principium.
Gundiſalu. de Villadieg. de heret. q.
22. num. 3. quorum ratio eſt, quia diu-
turnitas temporis peccatum non mi-
nuit, ſed potius auget. c. cum haberet
in fin. de eo qui duxit in matrim. cap.
fin. de conſuet. c. non ſatis. de ſimon.
quę quidem limitatio regulæ proce-
dit in crimine ſuppoſiti partus, parri-
cidij, læſę maieſt. apoſtatatus, aſſaſ-
ſinij, falſæ monetæ, ſimoniæ, concuſ-
ſionis, & abortus. In his enim nõ cur-
rit præſcriptio, ſed perpetuò horum
criminum rei, dum viuunt accuſari &
inquiri poſſunt de crim. apoſtatatus,
eſt tex. in l. 2. & in l. apoſtatarũ. C. de
apoſt. de crimine ſuppoſiti partus, eſt
tex. in l. qui falſam. §. 1. ff. ad legem
Cornel. de falſ. vbi latè Marſil. de parri
cidio. eſt tex. in l. fin. ff. de parricid. de
cõcuſsione tradit gloſ. in d. l. querela,
C. de falſ. de abortiuis in l. Cicero.
ff. de pœn. & tradit Gandin. in tit. qui
accuſa poſſ. vel non. num. 24. & gene-
raliter de omnibus ſuprà relatis deli-
ctis, tradit Gigas in tit. de crim. læſæ
maieſt. lib. 1. tit. qualiter in crim. læſæ
maieſt. procedatur. quæſt. 14. & q. 29.
Carrer. in pract. crim. in tit. de homi-
cid. § 28. Excuſatus. num. 7. Marſil. in
d. l. qui falſam. § 1. ff. ad legem Cornel.
de falſ. nu. 1. Vnde dicit gloſ. in verbo
pœnitentia. in cap. admonere. 33. q.
2. quod in foro conſcientiæ nulla vn-
quam currit præſcriptio, quam dicit
notab. Abb. in cap. cum haberet. nu.
4. & cap. licet cauſam. num. 26. de pro-
bat. Bald. in l. 1. nu. 3. C. qui accuſ. non
poſſ. Feli. in c. fi. n. 2. de preſcript. Folle.
in pract. crim. in verb. foriudicentur.
num. 20. Boer. deciſ. 26. num. 13. Boſſ.
in tit. quomodo proced. per action. in
delict. num. 23. Roman. ſingul. 185. Io-
doc. in pract. tit. de Inquiſit. cap. 8. nu.
34. in hoc ergo crimine iudex Eccle-
ſiaſticus ſolus competens eſt, cap. ad
abolendam. cap. excommunicamus.
de hæret. c. vt inquiſitionis. §. prohi-
bemus. de hæret. lib. 6. DD. in c. cũ ſit
generale de foro cõpetẽt. Maſuerius
in pract. tit. de remiſ. ad fin. Hermas
libr. 7. de inſtaurat. Religion. cap. 16.
Simãc. in Enchirid. iud. viol. religion.
tit. 6. & 66. Gundiſaluus de hæret. cap.
15. Fredericus de Sen. conſ. 15. vol. 2.
Boſſ. de foro competent. num. 160. &
tit. de hæret. num. 10. Squilla. in tract.
de fide Cathol. c. 23. & 30. Afflict. in
cõſtit. incõſutilẽ. n. 13. Roland. conſ.
8. num. 5. vol. 3. Alciatus in l. pernicio-
ſam num. 37. ff. de offic. ordin. vbi de
comm. Rolandus conſ. 20. n. 10. vol. 3.
Nonò † requiritur etiam præſen-
31 tia rei ad hoc, vt inquiſitio formari
poſsit, quia contra abſentem, niſi per
contumaciam ſe abſentem fecerit, de
iure procedi non poteſt, vt notant
DD. in d. cap. qualiter & quando. 2. de
accuſat. Marianus Soci. ibidem num.
91. † vbi inquit, quòd hodie cõtrariũ
32 ſeruatur de conſuetudine, ſecundùm
quam ſiue reus ſit abſens, ſiue pręſens
ſiue contumax, ſiue non inquiri pó-
teſt: non tamen dãnatur. l. abſentem.
§ aduerſus contumaciam: vbi gloſ. &
DD. ff. de pœn. l. abſentem. C. de ac-
cuſat. l. 1. ff. de requir. reis. Bald. in l.
quãuis indubitati. verſ. præterea non
eſt recedendũ. C. ad leg. Iul. de adult.
Abbas in cap. veritatis. nu. 19. de dolo
& contumac. Mariam. Soci. vbi ſuprà.
Pedemont. deciſ. 105. num. 1. Roland.

à Vall. consf. 68. num. 11. & Bosf. in tit. de requirendis reis. Decian. consf. 18. n. 218. Bal. & Salicetus in l. absentem. in fin. nu. 14. C. de accusat.

33 Decimò † quando post inquisitionem superuenit aliqua noua qualitas aggrauans delictum principale in inquisitione deductum, vt putà: si post inquisitionem factam de vulnere superueniat mors vulnerati, tunc illa inquisitio facta de vulnere euanescit, non enim ex ea potest sequi condemnatio pro homicidio in pœnam mortis: sed noua opus est mortis, & homicidij inquisitione. Bald. in l. si vulnerato seruo. ff. ad leg. Aquil. Bart. in l. dāni infect. §. Sabinus. ff. de dam. infect. glos. in l. final. C. si reus vel accusat. mort. fuer. & ibidem Marsil. Anton. Gomez Variatum resolution. tit. de homicid. numer. 31. & reddens rationem dicit, quia aliàs sententia non esset conformis libello. Rub. & Alex. in l. pen. §. ad crimen. ff. de public. iudic.

34 Vndecimò, † inquisitio non potest formari super delicto nō pœnali, quia vbi delictum non est, pœna nō cadit, nec accusatio procedit, nec inquisitio formari potest. Bart. in l. vbi pactum. C. de transact. Bal. in l. decuriones. C. de infamia. Bart. in l. si seruus. C. de his qui ad Eccles. confug. Dec. consil. 256. Riminald. consf. 327. num. 29. vol. 3. Prosper Farinac. tom. 1. quæst. crim. q. 17. vbi plures in hanc sententiam adducit.

35 Duodecimò, † quòd non solùm fama præcedere debet inquisitionē, verumetiam eam præcedere necesse est ab honestis, prudentibus, & veridicis viris, fide dignissimis, non ebriosis, non inimicis, non aduersarijs aut maleuolis, quādoquidem hæc omnia ad alicuius diffamationem (cuius gratiā fieret inquisitio) sunt inualida: c. qualiter & quando 2. de accusat. cap. iudicet. 3. q. 7. c. cùm oporteat. eod. tit. de accusat: c. in cunctis. & ibi glos. in verb. maledicorum 11. quæstione 3. cap. licet Heli. vers. contra quos. de simon. & l. miles. §. muliet. & ibi not. ff. ad leg. Iul. de adult.

36 Decimotertiò, † vt formari possit inquisitio, necessum est Inquisitori certum esse crimen commissum ac perpetratum fuisse, de quo inquisitio-

37 nem sit facturus Iodocus vbi suprà, † & informatio isthęc debet esse in forma debita & decenti, vbi substātialia concurrant: nam si in forma peccaret inualida esset, & nulla. c. inquisitionis. & d. cap. qualiter & quando. 2. de accusat. formam debitam ac decentem intellige, quoties substantialia informationis non omittūtur, vt potè, per quem facta, quando, quo loco, cuius iussu, ætates, iuramenta, nomina, cognomina, qualitates, domicilia testiū, & huiusmodi circunstantiæ, vt ex supradictis deduci potest, & ttad. Iodocus in pract. d. c. 8. nu. 11.

38 Hæc tamen inquisitio † de maioribus criminibus intelligi debet (non enim inquirendum est de minimis) vt putà læsæ maiestatis, hæresis, homicidij, sodomiæ, simonię, adulterij, periurij, incæstus, furti, & huiusmodi. l. leuia. ff. de accusat. d. c. inquisitionis. de accusat.

His suppositis subijcienda est quę-

39 stio. † Vtrùm Inquisitores fidei possint inquirere in prouincia sibi demādata, ad inuestigationem criminis vel criminosi occulti. Primò quidem videtur non esse licitam huiusmodi in-

40 quisitionem, † prohibitum enim de iure est proximi delictum, seu peccatum occultum detegere, esset namq; infamare proximum, occultum peccatorem, quod vtique prohibitū est. tex in. cap. 2. de officio ordin. & apertiùs hoc prohibetur ab Innocētio III. in c. qualiter & quādo. 1. vers. exceptis occul-

occultis criminib. de accusat. vbi in inquisitit. hoc fieri prohibetur cùm sit grauissimum damnum diffamare proximum, quia melius est nomē bonum quàm diuitiæ multæ, vt inquit Sapiens Prouerb.cap.21.& tradit latè Ioseph Mascard.tom.2.de probation. conclus.814.nume,1.Occulti inquisitio regulariter inter prohibita numeratur. text.in cap. 1 .de accusat. Bald. consil.124.volum.5.col.2.Maranta in Specul.de ord.iudic.6.par.nu.6.Bart. in l. congruit. ff. de offic. præsid.Est enim contra ius naturale, nam non est bonum alijs inferre, quod nobis fieri nolumus.cap.1. distinction. 1. & Matth. cap. 7. [Omnia quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis,] sed ex huiusmodi inquisitione crimina obiecta deteguntur & infamantur multi, ergo vt illicita non debet fieri per inquisitores. Anton.Scapa in tract. de inquisit. general.lib.5.c.23.cum seqq.

41 Secundò procedere † ad inquisitionem in peccatorem occultum, & ad detegēdum eius peccatum, interrogare testes, nullo modo licet nisi pręcedat infamia illius delicti. tex.in c.cū oporteat.& c.qualiter & quādo. 2 de accusat.& ibi Marianus Soci. de accusat.c.inquisitionis.eod.tit.& c.1. de accusat.lib.6.c.licet Heli. de simonia.c.Deus omnipotens.2.q.1.& probatur etiam iure Regio. in l.1. in fin. tit.17.p .3. Speculat.tit.de inquisitione.§.1 nu.5.Bart.in l.congruit.num.3. de offic.pręsid.Angel.in repet.l. si vacantia.C.de bon.vacan. lib. 10. Bald. & Salicet.in l.ea quidem. C.de accusat.Bart.in l.2.§.si publico. ff. de adulter. Paris de Put.in tit.de syndicat.in verb.inquisitio.Philip.Dec.cons.170. & cons.175.& 189. Ludouic.Carrer. in pract.crimin.in princ.n.82.Bald. in l.iubemus.C. de probat. glos.& ibi Bald.in l.2.in d.§.si publico.ff.de adul. Grammat.cons.35.n.50.Alexand cōs. 174. col. 6. & alij plures quos retuli suprà, in quinto præsupposito huius quæstionis, qui hac ducūtur ratione, quia ex prædicta Inquisitione damnum infamiæ grauissimum oritur, vt notant DD.in d.cap.2.de accusat.in fin.vbi Innocent.III.in Concilio generali determinat autoritate sacræ scripturę, quòd nisi pręcedat infamia, non procedatur ad inquisitionem. Inquit ille[sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio,& denunciationem canonica monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio præ

42 uenire debet,]hæc ibi,† nec sufficiet qualemqualem esse clamosam insinuationem seu famam delicti, debet quippe originē ducere ex fidedignis, vt plenè diximus 11. antidoto huius quæstionis num.35.Ergo, &c.Verùm si à prædictis personis fidedignis, & legalibus fama oriatur,nō solùm procedi potest ad inquirendum. verùm etiam ex illa sola plenum indicium insurgit ad torturam. Marsil. in l. de minore.§.plurimum.n.30.ff.de quæst. Salicet.in l.ea quidem. C. de accusat. Franc.Aretin.in cap.veniens. nu. 36. de testib.Paul. Parisi. cons. 153. incipiente, in causa ista. numero 12. volum.4.facit tex.in cap. cum in iuuentute.de purgat.canon.Hippolyt.Marsil. cons.3. incipiente, sæpè ac sæpius decreui.nume.5.quod vtique procedit,quoniam personæ honestæ, & integræ, à quibus fama duxit initium, vehementer famam faciunt & inducunt.ita Bart.cons.191.incipiēte:Domino paci.Bald.in cap.1.§.iniuria. de pace iuram.firman.in vsib.feud. Feli. in.c. veniens. 1 .de testibus num.15. Marsil.in pract. crimin. §. diligenter. numer.19.idem cons.3.numero 6.Petrus Dueñas regul. 301.incipiente: fama in criminalibus. in 1. limitatione.

43 Tertiò corroborantur prędicta † ex eo quòd iudices non debent interrogare criminis reum, si delictum confiteatur confidenter, vt alios criminis socios deregat nisi sint infamia notati, vt determinat Clemēs III. in cap. cum monasterium. de confess. cuius hæc sunt verba: [Eos quorum suggestione scelus homicidij se presbyter perpetrasse proponit, nisi alijs modis verum esse constiterit, nulli censemus pœnæ subdendos, cùm secundùm vtriusque iuris statuta, de se cōfessi super aliorum conscientijs interrogari non debeant, & (crimine læsæ maiestatis excepto) de reatu proprio confitentis periculosa confessio non sit aduersus quemlibet admittēda] tex. in cap. veniens. de testibus. c. memini. 15. quæst. 3. c. negāda. 3. q. 11. l. final. C. de accusat. & inscript. Antonius Corduba super Sotum memb. 2. quæst. 6. dub. vltim. sub prima conclusione, & idem Sotus ibid. lib. 5. de iust. & iur. Adrianus quodlibet. 11. in responsion. ad quintam difficultatem, & ad secūdum argumētum principale. Henric. quodlibet. 11. q. 33. vt refert Cordub. vbi sup. Caietā. opusculo. 17. respōsion. responsion. 5. tom. 1. opusculor. Alcozer in summa. cap. 26. atque idem esse de iure seruandum tenet Nauarr. Azpilcueta in cap. inter verba. 11. q. 3. conclusione 6. Corollar. 67. Petrus Nauarra lib. 2. de restitutione. cap. 4. dubitatione. 5. num. 173. & sequent.

44 Quartò facit † quia iudicium humanum non iudicat de occultis. tex. in cap. tua nos. de simon. ibi: licet autem taliter duximus respondendum, & nobis datum est de manifestis tantummodo iudicare cap. sicut tuis. in fin. eod. tit. c. à nobis 2. de sentētia excommunicationis can. erubescāt. 32. distin. quia cogitationis pœnā meretur. l. cogitationis. ff. de pœnis. can. cogitationis. de pœnitent. dist. 1. can. humanæ aures. 22. quæstion. 5. lib. 1. Regum cap. 16. & 1. ad Corint. c. 4. Durā. lib. 4. sentent. distin. 11. quæstion. 8. Petr. de Palud. ibid. dist. 13. Almain. distinct. 17. quæst. 1. art. 3. & in tract. de potestate Ecclesiæ. c. 10. Caietanus & Franc. Victoria super Tho. 2. 2. q. 11. art. 3. occulta enim & incognita iudicio Dei reseruantur: ipse enim inouit corda fidelium, tex. in cap. si quando. 15. quæst. 6. c. consuluisti. 2. quæst. 5. inquit enim ibi Alexander Papa [nō potest autem humano condemnari examine, quem Dominus suo reseruauit iudicio, si omnia namque in hoc seculo vindicata essent, locum diuina iudicia non haberēt.] Hæc ibi, & sic Ecclesia non scandalizatur ex voluntate, quæ non procedit ad actum exteriorem. c. Deus quando. 24. q. 3. c. Archidiacon. 85. distin. Hinc dixit glossa in verb. tuo nomine. in c. cum quis. de sentēt. excommunicat. lib. 6. quòd si quis animo intimo ratā habet clerici percussionem tantùm, non incidit in excommunicationem quoad Ecclesiam, etiā si eius amicus vel seruus clericum à quo iniuriam acceperat, percussisset: hanc sententiam probat Hostiens. in c. mulieres, de sentē. excommunicat. Syluest. verb. excommunicatio. num. 4. in fine. Albert. de agnoscend. assertion. q. 33. num. 7. ergo Inquisitores non debent nec possunt procedere ad inquirendum crimina occulta, quæ Dei sunt reseruata iudicio.

45 Præterea, & quintò † pro hac parte exstat axioma iuris in materia Inquisitionis, quod licet iudici constet de crimine per viam Inquisitionis, nō potest reum punire pœnâ ordinariâ d. c. Inquisitionis. de accusat. Innocēt. in c. bonæ. 1. num. 5. de electione. Iulius Clar. in pract. criminal. q. 50. vers. item quia processum. num. 4. Anan. in d. c.

d. cap. inquisitionis. de accusat.nu.4. & ibidem Felinus.post num. 5. & Tiraquell.de pœnis.causâ 53. numer. 3. Ant.Scap.in tract.de iure non scripto. libr. 5.tit. de Inquisit. general.& special.rub.5.cap.22.num.8. quando frustra procederetur ad inquirenda crimina.

46 Verùm † contraria opinio in casu hęresis proculdubio verior est: expedit enim Inquisitores, vt procedant per inquisitionem generalem ad inquirenda crimina: ex eo potissimum
47 nomen sibi vendicarunt,sunt † enim Inquisitores iudices à Pôtifice Maximo delegati(vt sępiusculè iã diximus)
48 quibus † iure Pontificio data est plena iurisdictio contra omnes hæreti-
49 cos & apostatas, † quorum officium non solùm vtile, sed necessarium est Christianę Reipublicæ, ne lupi rapaces deuorêt,& perdant Dei gregem. Hęretici quippe instar luporum,fidelium animas strangulant,& suis erroribus in profundum demergunt, tex. in cap.excommunicamus.1. §. adijcimus. & cap. ad abolendam. in fin.de
50 hæreticis: qui quidem obscœnis & noxijs animalibus in sacris literis côparantur, vt latè tradit Simancas tit. 31.de hæret.num.19.Conrad.Brunus libr. 1.de hæreticis. cap. 3. & 13. cum seqq.Ideo puniendi & eijciendi sunt à communione fideliũ.text.in l. Manichæos.C.de hæreticis.c.resecandæ. 24.quæst.3. quia hæresis crimen contagiosissimum est. Serpit vt cancer.cap.inter solicitudines.de purgation. canonic. cap.& si Iudæus.de Iudæis.Paulus Apostolus 2.Timoth.c.2. & in Leuitico cap.5.& latè tradit idẽ Simancas de Catholicis institut. tit. 30.num.7.D. Augustinus in Ioã.tract. 18.&lib.6.contra Donatistas cap.41. Alphons.de Castr. lib.1. aduersus hæres.c.1.& lib.1.de iusta hęreticorũ punit.c.2.Brunus lib.2.de hæreticis.Ioa. Rojas de hæreticis.1.p.nu.259.& sin-
51 gul.3.à num.5.† Omnium itaque criminum maximum hoc videtur cum omne bonum auferat ab anima, ac eò cæterorum pessimum, quòd latiùs se diffundit, acutiùs penetrat, tenaciùs adhæret,ac difficiliùs curatur; impetit enim fidem Catholicam,fundamentum totius veritatis ,sine qua impossibile est placere Deo:nam profectò si odium Dei explicitum,& formale fœdissimum omnium peccatorum iure à sacris literis & iuris Pontificij decisionibus ac doctissimis hominibus pronunciatur: cùm tamen non omne bonum auferat omnino ab anima(cum eo enim compati potest veracognitio & fides ex parte intellectus) quantò amplioris malitiæ esse censebimus peccatum infidelitatis quod omni bono tam voluntatis quã intellectus hominẽ priuat & spoliat? maximè hac nostrâ tẽpestate, in qua & circumspectos nos esse: & aliqua
52 moderatione vti non oportere,† sed statim esse denunciandum sub præcepto coram ordinario vel Inquisitoribus iure censeri debet?tex.in cap.2. vbi glos. & DD. de hæreticis. c. quapropter 2.q.7.Innocent.in.c.1.de testib.cogend.S. Thom. 2. 2.q. 7. art. 1. Archidiaconus in cap. si peccauerit. num.29.2.q.1.Gundisal.de Villadieg. de hęreticis.q.6.nume.4.Alphons.de Castro de iusta hæret.punition.lib. 2. cap. 25. Dominic. de Soto de iustitia & iure libr.5.quęst.5. art.2. Simancas de Catholicis instit.tit.19.à numer.6. Ambros.2.officiorum cap.24.I eo sermon. 4. de collectis.& in serm. 5. de ieiunio decimi mensis:cuius verba vt singularia & notatu digna mutuati 54 sumus:[Illud quoque dilectissimi obsecrans moneo , vt si cui vestrûm innotuerit, vbi habitent hæretici, vbi doceant,quos frequentent,& in quorum societate requiescant,nostræ solicitudini

licitudini fideliter indicetis: quia parum prodest vnicuique quod protegente Spiritu sancto, ab istis ipse non capitur: si cùm alios capi intelligit, nõ mouetur contra omnes hostes pro salute communi, vna communis debet esse vigilantia, ne de alicuius membri vulnere etiam alia possint membra corrumpi, & qui tales non prodẽdos putent, in iudicio Christi inueniantur rei de silentio, etiam si non contaminarentur à sensu. Assumite igitur religiosę solicitudinis zelum & contra seuissimos hostes animarum, omnium fidelium cura cõsurgat. Ideo enim misericors Deus quandam nobis partem prodidit hominum noxiorum, vt manifestato periculo excitaretur diligentiâ cautionis. Non sufficiat quod actum est, sed eadem inquisitio perseueret: quæ hoc auxiliante Deo consequetur, vt non solùm qui recti sunt incolumes perseuerent, sed etiam multi qui diabolica seductione decepti sunt, ab errore reuocẽtur:] hæc ille.

Cæterùm quanuis prædicta inquisitio generalis fieri possit per Inquisitores, non tamen procedunt supradictæ ratiocinationes in Inquisitione speciali, quoties contra aliquem proceditur interrogando testes: an scilicet. N. commiserit delictum, contra quem nulla præcessit infamia nec sufficiens suspicio, vt in quinto notabili
53 diximus, † tunc enim non licet inquirere specialiter contra aliquem in indiuiduo, quia iniusta est præsumptio quâ iudicatur quis commisisse delictũ absque præcedenti infamia de illo, quandoquidem quilibet in dubio prę
54 sumitur integræ vitæ: † sunt enim in homine duæ qualitates: altera naturalis: altera accidẽtalis. Naturalis qualitas dicitur, quam ab initio natura dedit homini, id est sanitas intellectus, sobrietas, valetudo corporis, bonitas sensus integri, probitas mentis, virginitas, cæteraque id genus quæ certo modo possunt dici esse primæ naturę semina, quę naturaliter hominibus intrinsecè insunt. Accidentalis qualitas in duas species diuiditur, quarum vna intrinseca, vel subiecto inhærens dicitur, vt sunt artes & scientiæ: alteram extrinsecam, vel subiecto cohærentem appellant, vt sunt diuitiæ, & paupertas, vt tradiderunt Iacob. de Aren. Cinus. Butrigarius & Salicetus in l. actor. C. de probationibus.

55 Cùm igitur † quilibet naturaliter præsumatur bonus, non potest contra eum inquiri, nec cõtra eum cadit præsumptio, optimus tex. in cap. dudum, & cap. non in iuuentute. de præsumptionib. vbi dicitur, quod clausula in rescripto inserta recipiẽdi Titium in clericum (si est idoneus) non imponit Titio necessitatem probãdi esse idoneum, quia primâ facie (vt subiungitur in tex.) quilibet præsumitur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur: per quem tex. dixit ibi Ioann. de Imola num. 2. quòd hæc clausula (si est idoneus) non reddit gratiam conditionalem, nec grauat onere probãdi dicẽtem se idoneum: quia cũ subintelligeretur, etiam si non fuisset apposita, censetur potius sonare in monitionem, quàm in cõditionem propter eam rationem tex. in l. meritò. ff. pro socio. l. seruus. C. de mãcipijs. l. iusiurand. C. de probationibus. His adstipulatur doctrina egregiæ glossæ in c. si forte. in verb. scientia. de electione. in. 6. vbi dicit quod est quædã intrinseca qualitas, cum qua homo nascitur, id est, quòd quis sit castus, pacificus, & sobrius cuiusmodi quis præsumitur esse. tex. notab. ad hoc in cap. 1. de scrutinio. hanc sententiam tenet Albert. in c. 1. de hæreticis. lib. 6. q. 16. num. 30. Ioseph. Mascard. de probatione. vol. 1. q. 10. num. 25.

Hinc

56 Hinc iure dictum † est, quòd non solùm in dubio quis bonæ fidei præsumitur esse, vt notat glos. in dict. c. final. in verb. præsumatur. de præsumptionibus, & Alciatus in præsumpt. 5. Reg. 3. verùm etiam in dubio quilibet præsumitur viuere secundum legem, ac vti iure suo ad exclusionem delicti, quod perpetratũ fuisse nemo præsumeret. per text. in d. l. meritò. & ibi Bald. ff. pro socio, & latè Alciatus in præsumptione 1. Reg. 3. quod vtiq; maximè procedit, quia propter eandem præsumptionem naturalis bonitatis, præsumitur quis timere Deum, & erga ipsum esse religiosum. l. fin. §. & licet. C. ad l. Iul. repetund. vbi habetur quòd nemo est immemor diuini timoris censendus: per quem
57 text. † dixit Albericus præsumptionem esse, quòd notarius in officio suo non scribat nisi verum, quia viri honesti, & bonæ famæ non præsumuntur esse immemores diuini timoris, nec velle quid moliri cõtra proprium
58 iuramẽtum. † Idem etiã dicẽdum est de teste, vt in dubio non præsumatur velle deierare, vt ait glos. in cap. sancimus. in verb. arbitramur. 1. quæstione 7. de qua naturali bonitate, & religione notat etiam Angel. in repetitione. l. sciendum. numer. 25. versicul. restat igitur. ff. de verborum obligat. & Alciatus in præsumptione 39. regul. & præsumptione 4. regul. 3. quibus confert Innocent. doctrina in cap. dudum. 2. numer. 13. vers. item in huiusmodi exceptionibus. de ele-
59 ctione, † vbi tradit quòd semper probationes, & dicta testium in meliorem partem interpretari debemus: verbi gratiâ, si quis dixerit clericum venatorem, debemus interpretari quòd hoc faciat causâ licitæ recreationis: item si dixerit eum irascibilem, vel indignantis naturæ, interpretabimur, quòd hoc faciat ex iusta causâ, nisi in contrarium aliæ probabiles præsumptiones mouerent, id sequitur Felinus in d. cap. final. nume.
60 11. de præsumption. † Hinc inferri potest, quod negatiua qualitatis naturalis, à negante est probanda: qui enim negat talem non potuisse facere testamentum, quia sanæ mentis non erat, ei incumbit onus probãdi, quia negat ea quæ ex præsumptione naturę præsumuntur hominibus inesse, vt ait Bart. in l. nec codicillos. nu. 1. C. de codicil. & ibi Bald. dicens, quòd quilibet præsumitur esse talis qualis naturaliter esse debet, nisi contrarium à negante probetur, ibi notauerunt Salicetus, & Castrensis, & Alexand. & ante ipsos hoc idem tradidit Iacobus de Arena in d. l. actor. numer. 2. versicul. circa autem negatiuam. C. de probationibus, & ibi Butrigarius versicul. negatiua qualitatis, col. 2. & Salicetus numer. 10. versicul. circa inhærentem. Florianus in l. 2. numer. 3. versicul. tu autem dic. ff. de probationibus. & Socinus in consil. 42. numer. 1. volum. 1. & Decius consil. 448. vis tota. numer. 9. colum. 2. Alciatus in præsumptione 38. Reg. 1. & optimè Angelus in repetitione l. sciendum. numer. 25. versicul. restat igitur solum. ff. de verb. obligationib. Alberic. in l. si verò. §. qui pro rei. vers. sed in qualitate intrinseca. ff. qui satisd. cogant. & Bald. in cap. final. numer. 11. versic. si igitur negatur qualitas naturalis. de pręsumpt. & Fulgos. in d. l. 2. vers. dicite. 1. par. col. 2. ff. de probationib.

61 Confirmatur præterea † prædictum axioma, quia homo à principio fuit creatus bonus, & virtutibus plenus vt habetur in cap. princeps. distinction. 2. de pœnitentia: ideo conueniens esse videtur, vt bonus & virtutis studiosus in dubio præsumatur. text. in dict. cap. ex parte tua. de scrutinio

tinio. & cap. final. de præsumpt. maximè si de præteritis operibus quæstio sit: tunc enim præsumitur de præsenti bonus: quia ex studijs suis cognoscitur puer: & conuersatio in adolescentia facit præsumptionem in senectute. cap. ex studijs. cap. cum in iuuentute. de præsumptionibus. Si verò ex præteritis operibus resultat malum, tunc de præsenti præsumitur malus. §. final. institut. de suspect. tutor.

62 At vbi nec bonum, † nec malum resultat, tunc in dubio bonus præsumitur l. omnimodo. C. de inofficios. testam. Qualitates igitur supradictæ naturales semper præsumuntur hominibus inesse, vt not. allegata gloss. in dict. cap. si forte. verb. scientiæ. de election. in 6. & ibi Ioann. Monachus numer. 9. versic. sed quilibet præsumatur. column. penult. & Florianus in dict. l. 2. numer. 3. versicul. tu autem dic clarius. ff. de probationibus. Ancharanus in cap. semel malus. nume. 1. versicul. venio ad quæstiones aliquas. column. 6. de reg. iur. in 6. & Salicetus in dict. l. actor. num. 10. versicul. eodem modo si quis negat. column. secunda C. de probationibus. Felinus in dict. cap. final. numi. 11. in glos. verb. idoneus. column. 4. de præsumpt. Bald. in l. 1. numer. 10. versicul. vltimò quæritur. C. si omiss. sit causa testament. Albericus in l. si verò. §. qui pro rei. versicul. si in qualitate extrinseca. ff. qui satisdar. cogant. Anton. de Butr. in dict. cap. vnico numer. 12. versicul. quandoque aliquid petit. de scrutinio. Mascardus in conclusione 878. in verb. idoneus numer. 4. libr. 2. de probation. quæ conclusio procedit in homine baptizato: in alijs secus, in quibus propter originale peccatum, virtus animæ destructa est: & cùm nunquam reparata fuerit à sacramento baptismi semper destructa præsumenda est, quam sententiam tenent omnes præcitati Doctores, & in specie Anton. de Butrio in dict. cap. finali numer. 11. versicul. quæro an idoneus. column. penultima de præsumpt. Archidiacon. in dict. cap. accusatus. nu. 5. col. 2. 6. quæst. 5. Et ibi Bellamera num. 4. quæst. 2. Ex quo cō fultißimè infertur quòd nec Iudæus, nec vllus alius infidelis in dubio præsumendus est bonus, cùm nunquam fuerint à sacro baptismate reparati.

Erit † igitur iudicium temerarium aliquem peccatorum & delinquentem iudicare, & contra eum quen-
63 quam interrogare, quando nullâ humanâ probatione constat de delicto. Hoc idem voluit prohibere Christus Redemptor noster, Matth. c. 7. dum dixit: [Nolite iudicare, & non iudicabimini.] Et Paulus ad Roman. c. 14. vbi sic: [Tu quis es, qui iudicas alienum seruum?] quo loco ex mente Theophylacti, seruus alienus est, qui alteri in seruitutem adscriptus est, non quòd tuum, inquit, sed Dei sit mancipium. Arguit hic Apostolus eos qui propter fidei donū insolescunt, & minus perfectos ambiūt iudicare. Idem probatur ex textu singulari in cap. Deus omnipotens. 2. quæstion. prima, cuius hæc sunt verba. [Deus omnipotens, vt nos à præcipitādæ sententiæ probatione compesceret, cùm omnia nuda & aperta sint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, priusquam manifestè cognosceret quæ dicebantur. Vnde ipse ait: descendam, & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita, vt sciam. Deus omnipotens, cui nihil est absconditum, sed cui omnia manifesta sunt antequam fiant; non ideo hæc, & alia multa quæ ob prolixitatem capi-

tulo

tulo non inseruimus, per se inquirere dignatus est: non quòd ea ignoraret, sed vt nobis exemplum daret ne præcipites in discutiendis, & iudicandis negotijs essemus: & ne mala proximorum prius quisquam præsumat credere, quàm probare: cuius exemplo monemur, ne ad proferendam sententiam vnquam præcipites simus, aut temerè indiligenterq; probata, & indiscussa quoquomodo iudicemus, dicente veritatis voce: nolite iudicare & non iudicabimini: in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini & reliqua. Mala verò audita nullum moueant: nec passim dicta absque certa probatione quisquam vnquam credat, sed ante audita diligenter inquirat: nec præcipitáter quidquam agat aliquis] hæc ille.

64 Quibus in locis † Deus Iudices & superiores docet modum procedendi in puniendis criminibus, vt intelligant ipsi diffamationem delinquentis debere præcedere inquisitionem, in qua inuestigare debent, an infamia illa deducatur ex bono vel malo principio: & an vera vel falsa sit. Hinc etiam vt exemplum cæteris esset, Christus Dominus Redemptor noster dixit de villico, qui diffamatus erat apud dominum suum, quòd dissipasset bona ipsius: [Quid audio de te? redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris amplius villicare, &c.] Hanc conclusionem determinat Innocen. III. in sacro Concil. generali, vt habetur in cap. qualiter & quando. 2. de accusationibus. vbi hæc leguntur: [Sed cùm super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, vt iam clamor ascendat, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari absque dubitationis scrupulo, ad inquirendum & puniendum eius excessus, non ex odij fomite sed charitatis procedatur affectu, &c.] & habetur Genes. cap. 18. & notat. in dict. cap. Deus omnipotens. 2. quæstio. 1. idipsum etiam probatur ex text. in cap. inquisitionis. §. tertiæ dubitationis. de accusationibus. versicul. ad hæc respondemus, inquit enim nullum esse pro crimine super quo aliquâ non laborat infamiâ, seu clamosa insinuatio non præcessent, propter dicta huiusmodi puniendum: quinimò super hoc depositiones contra eum recipi non debere, cùm inquisitio fieri debeat solummodo super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Hanc conclusionem multis exornat Dominic. de Soto, de sigillo secreti 2. membr. quæstione 6. colum. tertia, & de iustitia & iur. libr. quinto quæstione 5. titul. 1. text. in cap. 1. de confessis. Vbi prohibetur inquiri de his criminibus occultis contra hos, qui non sunt infamati: quam sententiam dicit receptissimam esse per Theologos, ac vtriusque iuris Doctores, & præter eos quos citauimus in quinto antidoto, † ad id quòd Inquisitores non possint procedere ad inquisitionem nisi præcedat diffamatio, rumor, aut clamor delicti: tenet Nuñez de Auendaño in regul. 298. vbi refert viginti octo limitationes, & tradit notabiliter Marant. in Specul. iudic. in 6. part. titul. de denuntiatione. vbi refert nouem limitationes, & Augustinus de Arimino ad Angel. de Maleficijs. verbo inquisitio, numero 57.

65

66 Prædicta † conclusio non solùm habet locum in delictis occultis, verùm etiam in publicis: etiam si de eis plenè constet, veluti: si reperiantu

Char

Chartulæ, seu, vt vocant nostri Cartelli in plateis, & locis publicis, in quibus reperiuntur hæreses descriptę, vel sanctissima crux & imagines fractę, si tamen delinquens sit occultus, nec aliquod indicium, nec suspicio contra aliquem strictim & particulatim reperiatur, tunc nullo modo Inquisitor debet procedere ad inquisitionem particularem, quia esset diffamare aliquem, & contra præceptum charitatis, quod vtique nemini violare licet ex supradictis. Iudex enim nō potest aliquem damnare ad pœnam, nisi accusatore instante, vel aliquo vice accusatoris, text. in cap. 1. de accusationib. & ibi DD. [Si legitimus (inquit Felix Papa) non fuerit accusator non fatigetur accusatus,] & Paulus Actor. Apostol. cap. 25. [Non est consuetudo Romanis damnare aliquem hominem, priùs quam is qui accusatur præsentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina quæ ei obijciuntur.] & Beatus Ambrosius super illud 1. Corint. c. 5. de incestuoso dicit: [Iudicis non est sine accusatore damnare quemquam, quia Dominus Iudam quod fur esset sciebat, sed quia non erat accusatus minimè eiecit:] & Ioan. cap. 8. de adultera, cui Christus dixit. [Nemo te accusat, nec ego te condemnabo:] probatur etiam ex tex. in cap. vt nostrum. vt Ecclesiast. benefic. l. liberorum. ff. de accusat. l. rescripto. §. fin. ff. de muneribus &
67 honor. † Prædictorum enim ratio est, quia iudex est interpres, & custos iustitiæ, ad quem confugiunt qui iniuriam passi sunt, tanquam ad iustitiam quandam animatam, est enim illa æqualis inter duos, inter quos idem iudex iustitiam constituit, quorum alter est actor, alius verò reus, iudex autem inter eos est: vt medium rectum in neutram partem flectens seu inclinans: & ideo dicitur minister iustitiæ, qui tribuit vnicuique quod suum est. S. Thom. 2.2. quæstion. 63. art. 3. Arist. in 5. Ethicorum. Sotus vbi suprà. 2. memb. quęstion. 6. & docet B. Isidorus in libro Etymolog. & habetur in cap. forus. de
68 verbor. significat. † Si igitur fuerit aliquis diffamatus & constiterit delictum aliquod commisisse, & ortum habuisse à legitimis, bonis, probis, & fide dignis hominibus, tūc fama supplet vicem accusatoris, & iudex potest procedere ad inquirendum contra eum: tex. in cap. cum oportet. cap. inquisitionis. cap. qualiter & quando. de accusation. notat Repertorium Inquisitor. verb. fama. & Vmbert. in iudiciali inquisitorio. verb. infamia. Zāchin. de hæretic. cap. 11. num. 3. & ibi Cāpeg. in verb. fama publica. Eymericus in. 2. p. Director. quæstion. 57. & ibidem Franc. Pegna comment. 82. Concil. Tolosanum. cap. 16. §. illud autem. relatum ab ipso Pegna, vbi in hæc verba describit: [Diffamatus de hæresi, illi autem, inquit, cōcilium debēt pro diffamatis haberi, cōtra quos publica fama clamat, vel de quorum diffamatione apud bonos & graues coram Episcopo loci legitimè constiterit:] Hæc ibi: tradit etiam Bart. in. l. turpia. §. 1. num. 3. ff. de legat. 1. non
69 quælibet † autem fama sufficiet in hoc casu, sed vehemens, & grauis, quę considerata facti & personarum qualitate cognosci potest: vt pulchrè notat Panor. in cap. inquisitionis. §. quæsiuisti. numer. 6. de accusationibus. vbi inquit, quod si factum graue est, & persona magni pretij, fama requiritur, aut totius, aut saltem maioris partis ciuitatis: quod si factum angustum, & restrictum ad certos

homines

hominesest,qui verisimiliter id scire debeant,maior pars illorum sufficit ad inducẽdum famam: multis quippè modis deprehendi potest quãdo dicatur grauis hęresis infamiã,quando scilicet quis apud bonos viros seu pluries, seu passim notetur infamiã, ea grauis, & vehemens cẽsenda erit. Si quis propterea à bonorum consortio repellatur, eumq; viri probi euitent,accedantque etiam indicia, & suspiciones infamiam hæresis augẽtes,ea grauis quidem infamia putanda erit.

Rursus si statim post magnum aliquod delictum commissum fama orta fuerit, verbi gratiâ: post deletas sanctorum imagines, combusta templa,violata sacramenta,& similia statim aduersus aliquem oriatur infamia, illa planè grauis censebitur. Sed & alijs quoque modis innotescere id poterit,quos prudens Inquisitor facilè inspectis personarum, locorum, & temporum circunstantijs, rimabitur,vt inquit Panor. vbi suprà:
70 hæc† tamen si probetur per duos testes graues, integros, & omni exceptione maiores, sufficiẽs erit ad pœnam ordinariam infligendam.Bar.in l.de minore.§.plurimũ. & §. de quæstionibus.& glos. communiter recepta in. l. 3. §. eiusdem. ff. de testibus. Salicetus in l. ea quidem.nume.106. versic.ad septimam. C. de accusationib.Hanc dicit communem sententiam Albericus in l.ea quidem,num. 24.C.de accusat.& Marsilius ait in d.
71 §.plurimùm. num. 93. † adeò verum esse duos testes requiri ad probationem famæ, vt si vnus tantùm deponeret, non modò non faceret plenam,sed nec semiplenam probatio-
72 nem,nec etiam indicium.† Quia fama est indicium à crimine remotum, omne autem indicium à crimine remotum, debet saltem per duos testes probari. glos. singul. in. l. vlt.C. famil. ercifcund. & tradit Marsilius
73 vbi sup. Fama † etenim vel infamia, vt eleganter docet Innocentius in c.qualiter & quando.de accusat. probatur hoc modo. [Testis dicat (inquit ipse Innoc.) eum de quo agitur de tali crimine diffamatum, & sic quæratur ab eo apud quos est infamatus;debet respondere,apud hunc & illum,& nisi eos designet, non videtur bonam reddere causam sui dicti,hæc ille.] Ergo testes debent assignare causam sufficientem sui dicti,alias non probant,Salic.in l.sciant cuncti.C.de probation. quem refert & sequitur Alexan.cons.15.col.8.volum.1.Ias.in l. admonendi. ff.de iureiur.latè Marsil. in pract. crimin. §. diligenter.num.31.Deci.cons.37.num. 7.cons.100.num.2.cons.429.num.11. Decian. cons. 51.num. 121.volum.5. hanc sententiam dicit communem Corneus lib.2.cons.232.& lib.3. consil. 216. & idcirco testes super adulterio deponentes,debent etiam non interrogati reddere dicti sui rationem.Bart.in l.capite quinto.ff. ad legem Iul. de adult. Bald. in l.solam. C. de testibus. At si testes dicant se audiuisse à talibus,ab his, aut ab illis publicè dici, Lutherum imagines sanctorum deleuisse, hoc est, publicâ voce dici à populo, optimè probant. Ita Baldus in c. literas. num. 2. de præsumpt. in c. præterea. num.9. & 10. de testibus.& in l. hæredes palam.in princip. ff. de testib. Iul. Clar. in pract.criminali.§.fin.quæst.6.vers. debent etiam dicere. & Cassadorus decis.3.num.7. de probationib. Parisius lib.3.consil.52. Ioseph. Mascard. de probation. conclus. 749. num. 9.
74 vol. 2. Ista † autem fama quærenda est in eo loco in quo versatur aut est aliquando versatus, vt de milite in castris & bello,de doctore in scholis

& foro, de monacho in monasterio, iuxta tex. in d. l. de minore. §. plurimũ ff. de quæstionib. ibi: vel cuius existimationis quisque in ciuitate. Prædictorũ ratio est, quia satis mouere debet iudicem publica fama, quòd aliquis commiserit aliquod delictum, vt procedat ad inquisitionem veritatis, satisfaciat Reipublicæ, & publico scandalo: aliàs enim malefaceret, vt patet Heli sacerdotis exemplo, qui licet in se bonus fuerit, quia tamen filiorum excessus efficaciter non corripuit, & in se pariter, & in ipsis auersionis diuinæ vindictã excepit, dum filijs eius in bello peremptis, ipse de sella corruens, fractis ceruicibus exspirauit.

75 Sola tamen fama † in criminalibus ad capitaliter damnandum non sufficit, vt tradit Paris de Puteo in tract. de syndic. verb. ratificatio. versic quidam latro famosus. Bossius in tit. de inquisitione. nu. 29. & 30. Gandinus in rubr. qui ad famæ probationem possint, &c. num. 15. Bonifacius Vitalinus in rubr. de testib. qui repelli possit. nu. 61. qui vnanimi voto concludunt neminẽ ex præsumptionib. & indicijs, etiam indubitatis, diffinitiuè damnari posse. Boeri. decis. 164. & præsertim in criminalibus, vbi requirũtur probationes luce meridianâ clariores. tex. in l. sciant cuncti. C. de probationibus. & ibi Salicet. concordat verb. tenus. c. sciant cuncti. 2. quæst. 8. c. Epiphanium presbyterum. 5. q. 6. l. qui sententiam. C. de pœnis. l. singulæ. C. de accusat. l. addictos. C. de appellat. optimè Iodoc. Damhoud. in pract. crimin. c. 49. nu. 8. & cap. 54. num. 5. Gandin. in rubric. de præsumptionib. & indic. tot. titu. Bossius in pract. crimi. verb. circa igitur tertium. nume. 17. & Folerius in pract. crimin. 2. part. 2. partis, in rubr. detur capitula quod suffocauit vxorem in verb. fiscus. num. 21. Paul. de Castr. cons. 199. Spec. in titu. de iuramento delat. vers. secũdum est, & tit. de teste. §. 2. vers. quis sit criminaliter, & tit. de probationibus. §. 1. post vers. vltimò quæritur, & alij plures quos consultò omitto.

76 Cæterùm † si notorium est delictum, & de delinquẽre constat, tunc notorij notitia, & euidentia quæ non potest vllà tergiuersatione celari, habetur loco accusatoris. tex. in c. euidẽtia. de accusat. ibi: [Euidẽtia patrati sceleris, nõ indiget clamore accusatoris,] vt putà facta corã populo vel illius maiori parte. c. manifesta. 2. q. 1. c. de manifesta, eâd. caus. & q. c. super eo. de testib. cogend. l. ea quidẽ. C. de accusat. tradit post alios Anton. Gomez Variarũ resolutionum tom. 3. tit. de delictis. cap. 1. nu. 41. Iul. Clar. in pract. §. final. q. 9. in principip. Tunc iudex procedere poterit ad inquisitionem per receptionem testium contra particularẽ personam, Locerna Inquisitorum. verb. notorium: & ibi Additionat. Zanchin. in tract. de hæret. cap. 12. num. 1. glos. in c. ad abolendam. §. præsenti. verb. deprehensis. de hæret. & Panor. & Felinus. & DD. in d. c. euidentia. de accusationibus.

77 † Nam notoriũ, quod vocatur à DD. notorium facti, est cuius testis est populus, & dissimulationi siue inficiationi non est locus. DD. not. in Clem. pastoralis. de sent. & re iudicat. illud quod nõ possit aliquatenus offuscari, & quod sit indubitatum secũdum comm. vsum. Capra in 2. memb. principal. de notorio. in suis Regulis fol. 78. Decia. cons. 11. nu. 19. col. 2. Franc. Viuius in 2. tom. comm. opinio. verb. notorium opin. 548. nu. 1. Bal. in l. ciues. C. de appellat. Anton. Burgus in c. ad nostrum. nu. 27. de empr. & vendit. Ioann. Iacob. de Leonard. inter cons. Bruni, cons. 117. n. 176. Menoc.

15 re-

15. remedio recuperãdę possessionis. nu. 261. in tract. & de arbitrarijs quæstionib. lib. 2. cas. 166. num. 4. † Vnde
78 etiam Deus omnipotens, cui omnia sunt nota, non castigat sine accusatore, saltem sine cõsciẽtia peccatoris, secundùm illud Pauli ad Roma. [Testimonium illis reddente conscientiâ ipsorum,] & in iudicio finali stabunt quemadmodum accusatores publici, vt habetur Matth. cap. 12. [Viri Niniuitę surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, &c.]

79 Si autem † crimina vergũt in graue damnum, & prę iudicium Reipub. (vt suprà diximus) tunc denunciationes habentur loco accusatoris, & potest iudex procedere ad inquisitionẽ particularem contra eũ, qui tam grauiter est diffamatus, tunc enim sufficit vnus testis in hoc crimine cum fama, ad hoc vt Inquisitor possit procedere contra aliquem. tex. in Clem. 1. de offic. ordinat. vbi Zabarella, & Ioann. de Imola cæterięq; scribentes, quia vnus testis facit eum suspectum & potest procedi ad inquirendum: si tamen fama fuit denunciata à teste, Eymericus in 3. p. Directorij q. 61. & ibid. Franc. Pegna, tit. de quæstionib. seu tormentis, vers. secunda regula est. per text. in c. præterea. de testib. gl. in l. 3. verb. cõuictus. C. ad leg. Iul. maiest. vbi Cinus, Bart. Albericus, Bald. Salicetus, & communiter Doctores. text. in l. de minore. §. tormenta, vbi gloss. Bart. & DD. ff. de quæstionib. Anto. Gomez tom. 3. Var. resol. cap. 13. num. 7. & 10. & Carretius in practica crimin. num. 110. & 111.

80 Probatur præterea † hoc crimen hæresis per confessionem rei, vt si quis dicat ipsum habuisse, vel habere errorem in intellectu contra fidem, quæ sententia non solùm in hoc crimine hæresis procedit, verumetiam in alijs grauissimis criminibus in perniciem Reipublicæ contractis. Hanc sententiam tenet Dominicus de Soto de tegend. & detegend. secreto. mẽb. 2. q. 6. conclu. 3. nã per propriam confessionem optimè quis cõuincitur, vt deducitur ex l. obseruare. C. quot. appell. nõ recip. l. si confessus. ff. de custod. & exhibit. reor. l. 1. §. si quis vltro. ff. de quæstionib. & quòd ex ipsa confessione quis probetur hæreticus, tradit Archidiac. in c. quicumque. nume. 2. de hæretic. in 6. Bald. in l. si quis non dicam rapere. in princip. vers. venio ad accusationem, ibi: istud tamẽ fallit in hæresi. C. de Episcop. & cleric. idem tenet, & sequitur Ludouic. Carrer. in tract. de hær. nu. 85. vers. item prædictas personas punite, sic quoq; sensit Gundisal. tract. de hæreticis, in q. 13. nu. 1. Nicol. Aretanus tract. de hæret. in 2. notab. in c. commenda memoriæ. nu. 2. vers. in crimine tamen hæresis sola cõfessio. hoc quidem probat Ioann. Calderinus tract. de hæret. cap. 12. nu. 1. vers.
81 3. titu. quot & quibus modis. † Confessio namq; inter omnes probationum species obtinet principatum, & ad eruendam illam, potest procedi ad torturam illius, qui huius criminis reus est. Augustinus Beroius in c. at si clerici. de iudic. n. 91. cũ plurib. seqq. tamen Prosper Farin. lib. 1. quæst. tit. de inquisitione. q. 2. num. 25. ampliat hanc conclusionem, & tenet habere locum etiam in confessione extraiudiciali, & in specie in crimine Lamiarum, quia eo ipso quòd dicant se processisse ad ludos, possunt absque alio condemnari. Felinus in c. olim. nu. 6. de rescript. Franc. Viuius tom. 1. comm. opinion. opin. 137. nu. 6. Cardinal. Alban. ad Bart. in l. 1. num. 34. ff. de offic. consul. Conradus titu. de inquisitione nu. 26. in fin. Albertin. de

agnoscend. assertion. Cathol. q. 25. in 1. dubio. nu. 1. vbi dicit: quod si Lamiæ fateantur hæresim, vt putà dicendo se abnegasse Christum, & dæmonis clientelæ se dedidisse, siue, vt loquuntur, se dæmoni fecisse homagiũ, vel se in alia quàm in Christi fide spem salutis collocasse, & huiusmodi; quæ verificari non possunt extrinsecus, sed in sola voluntate consistunt, tunc ex sola confessione potest, absq; aliâ extrinsecâ probatione, sequi cõdemnatio. Secus, si fateantur infantes vnũ, vel plures suis maleficijs occidisse, tunc enim eis non est credendum, nisi verè, & realiter illos fuisse occisos aliter constet, quàm ex eius confessione. Ex illa ergo sola confessione hæresis ad condemnationem

82 Lamiarum deueniri potest, † licet aliàs nemo solâ confessione damnari possit, quando aliter de delicto non constet, vt probat text. in l. 1. §. item illud. ff. ad Syllania. Bal. in authẽt. sed nouo iure. num. 5. C. de seru. fugitiu. Angel. in l. 1. C. de confess. atque Angel. de Maleficijs. verb. & vestem cælestem abstulit. vers. quod si aliquis confitetur se plura facta. in 12. col. Iason. in l. error. col. 3. C. de iuris, & facti ignorantia. Marsil. in pract. crimin. in

83 princip. sub num. 5. † Nihilominus in hæresis crimine (vt diximus) ad condemnationem sola confessio sufficit, quoniam aliter de huiusmodi delicto constare non potest, quàm per solam cõfessionem. Solus enim Deus scrutator est cordis, vt ait Bal. in d. l. si quis non dicam rapere. C. de Episcop. & cleric. & sequitur Felinus in c. auditis col. 15. & seqq. in tit. de præsumpt. Paris de Puteo in tract. de syndicat. verb. nunc videndum. nu. 1. debent tamen præcedere indicia adeò vehementia, vt indubitata sint, vbi autem indubitata essent sufficerent ad torturam: ita tenet Gundisaluus vbi suprà q. 13. nu. 1. ex autoritate Ioann. Andreæ ad Speculat. tit. de probat. in fin. & in tit. de notorijs criminib. quæ autem sint indicia indubitata, arbitrio iudicis relinquitur. l. 3. §. eiusdem quoque. ff. de testibus. Bart. in l. vlti. num. 5. & ibidem pleniùs Marsil. nu. 4. ff. de quæstionib. Menoch. de arbitrarijs iudicum. cas. 270. n. 3. lib. 2. Centuria 3. Gundisaluus vbi suprà. nu. 3. quo in loco Bart. nõnulla affert exẽpla ad instruendos iudices.

84 Probatur quoq; † aliquis hæreticus ex aliqua ipsius scriptura, in qua dicat aliquid credere quod hęreticum sit: ita Felinus in c. cùm in Ecclesijs. num. 4. de maiorit. & obedientia. hoc idem voluit Simanc. de Cathol. insti. tit. 51. nu. 14. vers. potest hæresis probari: vel etiam per instrumentũ potest probari hæresis crimen: vt potè, si apud aliquem reperiantur libri improbatæ lectionis, secundum Archidiac. & Ioann. Andr. in c. filij. de hær. tex. in l. 2. ff. quorũ appellationes non recipiantur: & notatur in l. cõtra negãtem. C. ad leg. Aquil. & l. inficiatus. ff. ad Turpillianum. Cald. in tract. de hæret. c. 12. post nu. 2. Debet tamen priùs prædictum instrumentum recognosci authenticum. Authent. cõtra qui propriam. C. de non numer. pecun. Simanc. in d. tract. de Cathol. instit. titu. 51. nu. 14. Hoc tamen intelligi debet verum, si cum instrumento adsint aliæ coniecturæ per quas Inquisitor animum suum informet. Gundisaluus in tract. de hæretic. quæst. 13. num. 19.

85 Rursus hæreticus † probatur per facti euidẽtiam, vt quia publicè quis hæresim prædicauit. gloss. in c. ad abolendam. super verb. deprehensus. de hæreticis argum. l. palam. §. vlt. ff. de ritu nuptiar Hostiens. in d. c. ad abolendam num. 6. & in c. excommunicamus. 2. nu. 4. super verb. deprehẽsi. & ibi

& ibi Guidus Baijs in capit. quicunque num. 6. versic. nam factis præsumitur de affectu. de hæret. in 6. argument. l. dolum. C. de dolo. & in cap. qui viderit. & cap. sicut. num. 23. q. 5. cap. nuper. de bigam. Eymericus in 2. part. Director. quæst. 50. num. 3. versic. factis autem. & ibi Franc. Pegna comm. 75. Calderinus tract. de hæret. cap. 12. num. 2. in rubric. quot & quibus mod. per cap. priusquam. 28. distinct. iunctâ ibi gloss. vltim. ac gloss. in cap. nullus dubitat. de præsumptionib. cap. super quibusdam. in princip. iunctâ ibi gloss. 1. in princip. de verbor. significat. Euidentissima enim est probatio quæ ipso facto fit. gloss. in cap. Deus omnipotens. in §. quoniam. verb. iudicis non sedentis. 2. quæst. 1. & l. 2. in fin. ibi: aspectu atrox. ff. de ferijs. Archidiac. in d. cap. quicumque num. 8. versic. nam probatur euidentisimè. de hæret. in 6.

Ne igitur videamur vagari, & extra institutum procedere eò vnde digresi sumus, redeamus. Atque in primis prosequamur quæstionem il-
86 lam. † An contractâ aliquâ suspicione contra aliquem, ex eo quòd fecerit aut scripserit aliquid hæreticum contra fidem, posint Inquisitores procedere ad inquisitionem specialem, veluti si reuulsa imago alicuius Sancti, vel libelli hæretici adfixi, aut iacentes reperiantur, propiùs illic vbi delictum commissum fuit aliquâ horâ insolitâ, aliæ circunstantiæ ad inducendum delictum promineant, quæ iusto, & prudenti iudici sufficientia indicia visa fuerint; poterit tunc Inquisitor procedere ad inquisitionem, iuxta Innoc. doctrinam. in cap. cum oporteat. & ibi gloss. de accusationib. Speculat. titu. de inquisitione. §. 2. verb. per suspicionem. etiã Repertorium Inquisitor. verb. suspicio. ibid. & text. in d. cap. excommunicamus. 1. §. adijcimus. de hæretic. vbi scribentes. text. in cap. vt officium. de hæretic. in 6. Simancas de Cathol. instit. titu. de præsumptionib. nu. 18. & seqq.

87 Hoc namq; † crimen hæresis etiam probari præsumptionibus, & indicijs posse, tenet Gundisaluus vbi suprà quæst. 13. num. 21. Ioann. Andreas in d. c. excommunicamus. §. adijcimus. & in §. volumus igitur. de hæreticis. Eymericus in 3. part. Directorij q. 61. num. 2. vers. quibus autem indicijs. & ibidem Franc. Pegna comment. 110. Prout quodlibet crimen per indicia probari potest. text. in l. final. C. de probationibus. Ioann. Andreas in additione ad Speculator. circa finem in titu. de probationibus. Non tamen minores ac leuiores probationes sufficiũt, vt in alijs criminib. quod perperam voluit probare Iul. Clar. in pract. criminal. §. hæresis. versic. habet etiam hoc crimen libr. 5. motus ex dicto cap. in fidei fauorem. de hæretic. in 6. cuius sententiam sequuntur communiter doctores: & Bossius in titu. de hæretic. nume. 5. versic. ad hoc quod leuiores. num. 6. Carrerius in tract. de hæreticis num. 116. vers.
88 & nota. † Ego autem falsum esse cẽseo, probationes in crimine hæresis leuiores quàm in alijs criminibus sufficere, nam propter grauitatem præiudicij, requiruntur euidentissimæ coniecturæ. optimè Simãcas tit. 51. de probationib. num. 11. Ambrosius Epistola 84. Isidor. lib. 2. de Ecclesiasticis beneficijs. capit. 23. Rabanus lib. 2. de instit. clericorum c. 57. titu. 12. cap. 2. l. 2. C. de hæret. lib. 6. quæst. 13. num. 28. Conradus Brunus lib. 4. de hæretic. cap. 9. Simancas vbi suprà, de præsumption. & suspicionib. numer. 28. Non enim ex leuibus signis moueri debemus aduersus Catholi-

tholicos, quibus iniuria fit, si malam opinionem de illis habuerimus absq; iusta, & probabili causa, † imò iudicium temerariũ illud ducerem quo quis indubitatè iudicaretur hæreticus ex leuibus coniecturis. text. in c. estote. de regul. iur. [Estote (inquit Beda) misericordes, &c.] in hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo, nisi vt ea facta quæ dubia sunt, quo animo fiant in meliorem partem interpretemur: quod enim scriptum est: [Ex fructibus eorũ cognoscetis eos,] de manifestis dictũ est, quæ non possunt bono animo fieri, vt est stuprum blasphemiæ, furta, ebrietates, & similia, de quibus nobis permittitur iudicare. ita Alciat. in Reg. 3. præsumpt. 1. nu. 3. vbi latè, quia secretorum Deus iudex est, & cognitor. capit. erubescant. 32. distinct. cap. Christianæ. 32. quæst. 5. cap. consuluisti. 2. quæst. 5. S. Thom. 2. 2. quæst. 60. art. 2. Caietanus in sum. verb. suspicio. Dominic. Soto lib. 3. de iustitia & iure. quæst. 4. artic. 3. quanuis autem quodlibet crimen possit probari per indicia, vt latè prosequitur Ioann. Andreas in addition. ad Speculat. in titu. de pro-

89

90 bationib. circa finẽ; † tamen quo magis crimen est grauius, eò maiores præsumptiones, & euidentiora indicia requirit. sic probat text. cum gloss. in cap. literas. de præsumptionib. & ibi not. Abbas, quem sequitur Gundisaluus vbi suprà q. 15. num. 21. Franc. Pegna in 2. part. Directorij Inquisitorum, tit. de præsumptionib. & Simancas vbi suprà. Sola igitur suspicio nõ sufficit ad condemnationẽ, sed ad purgationẽ indicendam. Hostiens. in c. excommunicamus. §. qui autem. nu. 1. Archidiacon. in d. cap. vt officium. §. verũ quia. nu. 7. vers. scias quod Innocent. de hæret. in 6. & alij quos refert Iul. Clar. in pract. crimin. in §. vlt. q. 6. vers. item scias.

91 Sæpè aliqui occultè † transmittunt libellum compositum, continentem in se hæreses subreptitio modo, clam, aut clauso libello, per modum Epistolæ, sine subscriptione accusatoris, seu delatoris, in quo alios contestes nominant ad illas probandum, quæri tunc solet, an hoc sit sufficiens indicium ad inquirendum contra aliquem. Ex supradictis facilè hæc quæstio dilui potest: nam si absque accusatore, seu delatore, aut denũciatione, cum qualitatibus supradictis, aut fama, tam ex sacra pagina, & Euangelica decisione, quàm ex iure Pontificio probatum est, Inquisitores non posse procedere ad inquirendum de crimine hæresis, vt Ambrosius super illud. 1. Corinth. cap. 5. ait, & Ioan. c. 8. de adulrera, cui Christus dixit: [Nemo te condemnauit, neq; ego te condemnabo] cap. 1. de accusar. cum alijs suprà allegatis. cap. qualiter & quando. 2. de accusar. & ibi Marian. Socin. in cap. inquisitionis. eod. titu. & in cap. 1. & 2. de accusat. lib. 6. cap. licet Heli. de simonia. cap. omnipotens. 2. q. 1. Simanc. in Enchirid. titu. 22. nume. 8. & plenè diximus in quinto Antidoto, minimè Inquisitores in hoc casu procedere possunt. Moueor, & aliâ non pœnitendâ ratione, quia in porrectione huius libelli maxima imminet suspicio falsitatis, quod in eo non manifestetur nomen denunciantis, ex quo solo facilè colligi potest, malo animo, & calumniosè, non zelo domus Dei huiusmodi denunciationem fieri: quia non licet in tanto crimine cum alterius iniuria vagari. l. Prætor. in princ. vbi gloss. in verb. certum. ff. de iniurijs. l. item exigit. ff. de dolo. Bald. in d. l. licet gratis. §. possumus. per illũ text. ibi: vt certi hominis factum arguamus. eod. titu. de iniurijs, & famos. libel. aliàs enim tolleretur defensio in-

quisit.

quisit. maximè cum falsitas per coniecturas probetur,& sola suspicio falsitatis habeatur pro falsitate ; ne instrumento fides detur: ita Dec.consil. 448. num.28. & consil. 602. num. 7. Grammat. consi.30. col.1. Calcan. consil. 27. col. penult. Anan. consil. 49. Crauet.consil. 134.num.39. Ruin. cons. 35. num.9. volum.4. Abb. consil.99.num.2. dum inquir,quòd quando suspiciones oriuntur ex vitio visibili ipsius scripturæ procedit illa opinio communis, quòd suspicio habeatur pro plena probatione, aliàs secus.

Verùm contrariam sententiam ve-
92 riorem censeo, imò† quod iustè possint Inquisitores sine præiudicio denunciari inquirere in hoc crimine hæresis propter indicia, & suspiciones, & præsumptiones verisimiles nullâ præcedente diffamatione ad inquisitionē.c.excommunicamus. 1. §. adijcimus.vbi Cardinal. & Ioann. de Anan.& Felinus.text. in c. vt officium in princip. eod. tit.lib.6.& illic Dominicus, & Philippus Francus de hæret.Bart.in extrauag. ad reprimēdum.in verb. inquisitionem. quom. in crimi.læsæ maiestatis.in vsib.feud. & idem Bart. in l.congruit.ff. de officio præsidis.Bald.in l.iubemus. C.de probat.Alciatus in c.1.de officio ordin.num.49.Cardinal.in Clement.1. §.penultim.& in Clemen.2.in 2.q.de hæretic.Augúst.de Arimín.in addit. ad Angel. de maleficijs verb.hæc est quædam inquisitio.nu.58. Carrer.in pract. criminal. de hæret.num. 100. Possevinius in tract.de hære.nu. 104. Dueñ. Reg. 298. in 9. limitat. Bossius in rit.de hæret.num.6.Rolandus cons.8.num. 6. volum. 3. Menochius consil.100.num.97. libr. 1. Decianus consil. 18.num.43. versic. at in causa hæresis.lib.1.& dicit comm.esse opinionem. Felinus in cap. qualiter, & quando.in princip.in vltimis verbis: quem refert Iul. Clar.dict.quæst. 6. versicu. item scias. Simancas de Cathol. instit. titu.44. nume.9.& in Enchirid.titu. 22. de inquisitionis ordine.num.6.& 7.vbi inquit,quòd licet inquisitio specialis contra certas personas fieri nō debeat nisi præcedente infamiâ, cùm non leuis irrogetur iniuria homini non infamato, si contra eum speciatim inquiratur, per dictum.c.qualiter, & quando de accusationib. cum alijs suprà adductis. Hoc tamen non habet locum quando exstant indicia,& præsumptiones vrgentes, contra quempiam de hæresi suspectum, quo casu nulla ei fit iniuria si secretò de indicijs illis, & præsumptionibus, cautè tamen inquiratur, quanuis nulla præcedat fama.c.excōmunicamus. §. adijcimus. vbi omnes interpretes de hæteri. & capit. vt officium.in princip. & illic Philippus Francus,de hæreticis eodem titu.lib.6.nec hoc mirum videri debet, cùm hoc crimen grauissimum sit contra Deum,& eius offensam,& in graue damnum totius Reipublicæ, quod præferri debet bono singulari maximè in hoc casu, cùm non inferatur damnum infamiæ,non testes interrogentur in specie, nec super speciali errore sed in genere:& sic debent intelligi iura adducta pro parte negatiua, in principio huius quæstionis, prout fit in publicatio-
93 ne edicti fidei generalis.† Pro cuius intelligentia in primis est notādum in hac materia triplici posse quis de hæresi denunciari.Primò, per denunciationem occultè, sine nomine,& subscriptione accusatoris, vel denunciatoris. Secundò, quando non asignantur testes in libello denunciationis, & tunc nō debet procedere Inquisitor ad inquirendum, cùm non constet de denunciante,

nec nominentur testes per quos possit crimen comprobari. Tertiò, quando in tali denunciatione nominantur aliqui testes in libello, & dicitur eos scire aliquem esse hæreticum: hoc tamen casu procedere possunt Inquisitores ad examinationem testiũ in libello nominatorum, quia multoties denunciantes timore inducti aut amicitiâ superati, non au-
94 dent publicè reuelare: † magnâ certè in admittendis huiusmodi denunciationibus prudentiâ ac cautelâ vti debent Inquisitores. Debent tamen hoc in casu testes nominatos in libello examinare, & generaliter interrogare, an aliquis commiserit aliquod delictum contra fidem, & si dixerint testes se nescire, interrogẽtur, an audierint ab aliquo talia, & talia prout continentur in libello, si dixerint se audiuisse quicquam in eum, qui denunciatus est in libello occulto; bene quidem, & tunc procedent ad examinationem aliorum testium: ita tamen, vt nullo modo denunciati nomen declaretur ab inquisitoribus, nec circunstantiæ per quas testes deponentes cognoscere possint reum denunciatum. Si verò negauerint se audiuisse, interrogentur in genere de loco, & tempore: videlicet, an audiuerint verba, facta, aut propositiones in libello expressas, in illa ciuitate, in tali anno, aut mense, tunc procul dubio apparebit falsitas, & iniquitas denunciantis, & fama denunciati integra, & salua remanebit, quæ omnia valdè ad practicam faciunt.

95 Alioquin, etiam † si Inquisitoribus constet aliquem hæreticum esse, & occultè deliquisse, non possunt contra illum procedere: quia vices subirent duarum personarum. text. in c. Deus omnipotens. 2. quæst. 1. vbi licet Deus nosset peccata Sodomorum, non statim illos condemnauit, sed dixit: [Descendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleuerint, an non est ita] & habetur Genes. 18. & Prouer. 12. & Iob. 28. copiosè Ioann. de Turre-cremat. in d. cap. Deus omnipotens. à nume. 2. & sequent. & ibidem Archidiacon. quæ Christus confirmauit in Iuda, quem sceleratissimum nouerat, & tamen sine accusatore vt suprà diximus non condemnauit, nec quidẽ reuelauit, imò ei Eucharistiam dedit. cap. cum omne. cap. illud. de consecration. dist. 2. cap. sicut Christus. 1. quæst. 1. cap. si sacerdos. de officio iudic. ordin. sic igitur clamore, & rumore publico instante, procedit Deus ad inquirendum, vt ipse omnibus iudicibus
96 exemplum sit. † Poterit tamen Inquisitor denunciare, quem nouerit delinquentem Inquisitori consocio, vt procedat ad inquirendum contra illum.

97 Hinc inferri possit, † an socius criminis admitti debeat ad accusandũ, & testificandum. Negatiuam vt agitemus eiusmodi socium non admittendum esse, probatur in l. si filium. C. de liberal. causa. in c. nemini. 15. q. 3. Specul. in titu. de accusatore. §. 1. vers. item repellitur, quia fuit socius. num. 10. qui allegat. c. veniens. 1. de testib. vbi socius criminis repellitur à testimonio ferendo contra socium, quod etiam probatur in l. quoniam. C. eod. titu. de testib. argumentum enim valet de teste ad accusatorem.

80 Hinc † & illud prouenit socium criminis non posse contra socium torqueri. l. repetitio. §. vlt. de quæstionib. imò, & confessio socij criminis non præiudicat socio. c. 1. de confessis, & quòd non possit accusare tenet etiã Gandin. in tract. maleficiorum in rubric. qui possint accusare. & Goffredus

dus in tractat.libelli iuris Pontif. sub rubric.focij ciminis. Decia. in tom.1. tract.criminal. lib.3.cap.19. nume.1. &2.l.1.§.D. Antoninus. ff. de quæstio.l. final.C.de accusationib. l.quia liberis. C. de testib. Bald.in l.1.num. 5.in fin. C.de summa Trinit. & fide Catholic. & in rubric. C. qui accus. non poss. & in l. qui accusare. vbi gloss.in verb. vt mulier. circa finem. ff. de accusationib. Raphael Fulgosius cons.173. in causa inquisitionis. in princip. Ægidius Bossius in pract. tit.de indicio ante torturam.nu.151. & tit.de tortura testium. nu. 3. text. in l.21.tit. 16.part. 3.cuius ratio est, quia fortè veniã sperans,fauore, vel priuilegio alterius illum falsè nominaret,vel fortè odio, & inimicitiã, vt eodem pereat supplicio: ita probat text.in d.l. fin. C. de accusat. Angel. de malef. verbo,& ad querelam Titij.vers. decimò nonò repellitur, & ibi August.de Arim.in additionibus.

99 Verùm in criminibus † exceptis, socij criminis admittũtur, vt puta in crimine hæresis,læsæ maiestatis,& Simoniæ, ab accusando nõ repellũtur, & in specie in crimine hæresis est tex.in c.in fidei fauorem.lib.6.vt tradit Gigas de crimin. læsæ maiest. lib. 2.rubric.qui accusare possunt in crimine læsæ maiestatis.q.5. Villadiego de hæreticis q.13.nu.25. Anton. Gomez lib.3.resolutionum.cap.12.num. 16.Simanc.de Cathol. instit. cap. 62. num.3.idem in tract.contra Zanchinum : Iacobus Nouellus in tract. ad defensionem omnium reorũ, aduersus quascumque accusationes in tit. quæ personæ accusari non possunt. num.34.vers.fallit tamen in crimine Simoniæ.Eymericus in 3.p. Directorij q.64.& ibidem Franc.Pegna com. 113. Zanchinus in tractat.de hæret. cap.13.Bernard Comens. in Lucerna Inquisitorũ verb. testis. §. 18. Panor. in c.licet Heli, de Simonia.num. 20. & per gloss. in verb. indifferenter. Bald.cons.95. lib.1.col.1.Boer.quæst. 319.num. 2. Specul. in titu. de accusat.in princip. versic.item repellitur. Grammat. cons. 35.num.25. Menochius cons.101.nume.28. Vmbert. in Iudicial.Inquisitorum verb. excommunicari.num. 4. Cardinal. Albanus in lucubratione ad Bart. in l. 1.num. 41.ff.de beneficio consulis.

100 Hinc deueniti † potest ad quæstionem illam, an repetto homine occiso,absq; notitia percussoris possint iudices procedere ad inquisitionem, interrogando testes ad inueniendum patrati delicti autorem. Ex supradictis quæstio hæc redditur difficilis, sed aliquibus tamen medijs,& sententijs hinc inde interpositis facili viã veritas illius aperiatur.

101 Primò, idq; in partem affirmãdi † indices posse inquirere,imò,& quod teneantur quotiescumque crimen est publicum, & notorium,& testes etiam ad patefaciendam veritatem cum iuridicè interrogentur,tenent Innoc.IIII.in c. bonæ de elect. & ibi Panor.col.4.Imola col.5.Bart.l.2.ff.ad legem Iul. de adulter.nu.17. & apertiùs l.fi.de quæstio.& ibid. Alex.glos. in can.quidam maligni.5.q.1. & in c. qualiter & quando, de accusation. Nauarr.inter verba concl.6. nu. 121. & 124. quorum sententia probatur: primò,ex eo, quia huiusmodi inquisitio per iudices facta, ac eorundem interrogatio generalis, & nõ specialis est, pro instructione magistratus, & indicũ ad inuestigandũ delictum, vt tradit Bossius in tit. de inquisitione.nu. 2.Menochius in tract. de præsumpt.lib.1.q.88.num. 7. Bart. in l. 2. §. de publico. ff. ad leg. Iuliam de adulterijs. Angel. Aretinus in tracta.malefic.in verb.hæc est quædam inquisitio.Gandinus in tract.malefic.

titul. quomodo de malefic. cognoscatur. Blancus in pract.crim.in princip.nu.28. & 29. Marsilius in practic. criminal. §. constante. Robert. Marant.in practic. ciuili part. 6. in princip. numero 7. & alij quos recenset Ægidius Bossius in præcitato loco. Nō enim interrogat iudex an Petrus vel Martinus occiderit hominem, sed interrogatiuè dicit, quis occiderit aut patrauerit delictum? quæ cùm generalis sit inquisitio vtique fieri potest.

102 Secundò † euidentia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris. text.in c. euidentia.de accusationibus gloss. in c.2. de verborum signific.lib.6. in verb. manifestum. Panor. in d.c.euidentia. & ibi communiter scribentes, sed in hoc casu est euidētia delicti commissi, cùm constet de homine occiso, ergo procedi potest, ac si esset accusator.

Tertiò insurgit ratio pro prædicta conclusione à consuetudine quæ iuris interpretatio est, imò pro lege habetur. tex. in c.videtur, qui matrim. accusar.poss.c.in his.11.dist.c. diuturni.12.distin.c.conquestus. 9.q.3.l.16. tit.9.p. 4. † sed vniuersa Respublica
103 Christiana huiusmodi vtitur cōsuetudine, vt post patratum delictum (licèt non adsit delinquētis aliqua notitia) omnes iudices tam sæculares quàm Ecclesiastici ad inquisitionem contra reos procedant, ergo licita est inquisitio. Hæc sententia probatur autoritate D.Tho.in 2. 2. & ibid. Caietanus q.69. art. 2. & Soto deregendo, & deregend. secreto memb. 2.q.6. vers. sed ad maiorem euidentiam.

104 Quartò facit † quia in punitione delictorum vertitur vtilitas publica: & ideo expedit illa impunita non relinquere. tex. in l. ita vulneratus. in 1. responso in fin. ff. ad leg. Aquil. l. licitatio.§.quod illicitè.ff.de publicanis, & vectigalibus.l.Stichum.§. tametsi. ff.de solutionibus.l. si longus. §. 1.ff. de iudicijs.l.capitalium.§.famosos.ff. de pœnis.l.cōgruit.ff.de officio præsidis. l.si operis.C.de pœnis.c.vt famæ. de sententia excommunicat. Petrus à Plaza in epitome delictorum cap. 21. in principio; aliàs enim daretur occasio delinquendi alijs, si crimina non punirentur, vel saltem nimis leuiter.tex.in c. vt clericorum.de vita, & honest. cleric. facilitas namq; veniæ incentiuum præbet delinquendi.c.loci. §. proinde.35.quæst.9. & c. peruenit.90.distin.l.1.C. ad leg. Iul. repetund.in l.capitalium. §.famosos. ff.de pœnis. vbi habetur quod delicta sunt acriter punienda, vt vnius pœna metus possit esse multorum. Hinc Horatius cecinit lib. Episto. 1.

Oderunt peccare boni virtutis amore,
Oderunt peccare mali formidine pœnæ:

105 Quos enim ad vitæ decus domesticæ laudis exempla non prouocant, correctionis saltem medicina cōpellit.l.vnic. C.de emendat. propinq. † & delictorum punitio iniquitatis, & malorum medicina est, ita Aristotel. in 2.Ethicorum, & Lucas de Penna, in l. omnes.C.de annonis, & tribut. libr.10. & in l. 1. de exactionibus lib. 12.Iodoc. in pract.crim. in procemio nu.5.& 6. vbi etiam dixit quod dare pœnas, proximi mali euitatio est, quia facit alibi prudētiores, & iustiores, oportet hanc noxam castigare non ob preteritum delictum cum id corrigi nequeat, & factum infectum esse non possit, & futurum iterum non sit, sed ne delinquens simili crimine peccet, & ne ipsius exemplo cæteri quoq; peccēt. Et vt exorditur
106 Grammat.in decis.36.in princ. † quādo delinquentes non puniuntur, publica turbatur lætitia l. nemo. & ibi Bald.C.de Episcop.audient. Quod vt docu-

documentum necessarium ad hanc materiam tradidit ipse I. C. iudicibus in l. congruit. ff. de officio præsidis. & text. in l. 16. titu. 4. partita 3. & habetur Exod. cap. 22. ibi: [Maledicos non patiatis viuere] quod etiam naturali ratione consentaneũ esse docet S. Tho 2. 2. q. 64. artic. 2. nam cùm singuli ciues sint totius Reipublicæ partes, & membra (vt habetur ad Roman. c. 12. & in c. 1. 89. dist.) quemadmodum membrum putridum pro salute corporis humani detrahitur, ne contagione cætera membra perdat, ita pro salute corporis Reipublicæ humanæ homo delinquẽs tanquam membrum putridũ Reipublicæ perniciosum resecari debet, quam rationem probat Dominicus de Soto lib. 5. de iustitia & iure. quęst. 1. art. 2. tex. in cap. resecandæ. 24. quæst. 3. in cap. sed illud. 45. distinct. & apud Ælianum Variæ histo. lib. 1. sub finem Racoces ille patet, qui filium suum natu minorem tolli de medio postulat, vt sua illi familia magis efflorescat: adductâ in id exhorto suo pulcherrimâ comparatione: nam inquit, me in horto amaros caules crescentium lactucarum frangente, & tollente mater lactuca non tristatur, imò magis floret, maiorque & dulcior fit. Hinc iura pro Reipublicæ interesse clamant, & Indicũt criminum punitionem. d. l. ita vulneratus. ad leg. Aquiliam. c. vt famæ. de sentent. excommunicat. cum alijs suprà allegatis. Hęc optimâ ratione fulciri possunt,

107 † quia delicta commissa in offensam Dei sunt, & dicuntur publica: & tunc succedit regula quòd quilibet de populo potest accusare duplici ratione. Primò, quia illud quod fit in offensam Dei dicitur fieri in omniũ iniuriam. Secundò, quia si non esset publicum, & quilibet de populo non posset accusare, tale delictum remaneret impunitum, quia nulla priuata persona in specie est offensa. text. in l. Manichęos. & ibi Iacob. Buttigar. Odofred. Cinus. Bald. & Salicetus. C. de hæret. & in l. quod senarus. ff. de iniurijs. Bart. in l. 1. col. 2. Imola col. fin. & alij doctores. ff. de publicis iudicijs. Bart. in l. reos col. 4. C. de accusat. Ioann. de Anan. in cap. 2. de maledicis. Angel. Aretinus in §. 1. col. final. instit. de public. iudic. & communem dicit Antonius Gomez Variarum resolutionum tom. 3. titu. de delictis, cap. 1. num. 1. Iul. Clar. in pract. criminal. §. 1. versic. item omne delictum, vbi ponit exemplum in blasphemia, deturpatione Ecclesiarum, vel imaginum, &c. Sed si iudices non possent procedere ad inquisitionem contra delinquentes, quando cõstat de delicto, & ignoratur delinquens cũ delicta, vt plurimùm, in occulto committantur (qui enim malè agit odit lucem, Ioan. cap. 3.) delicta proculdubio manerẽt impunita, in grauissimum damnũ, & perniciem Reipublicæ: quod vtiq; dicendum non est. Ergo iudices procedere possunt ad huiusmodi inquisitionem.

108 Contraria sententia † est, iudices non posse procedere ad inquisitionem si delictum est publicum, & delinquens occultus, si nulla est contra eum infamia, vel suspicio, nec testes posse interrogari de delinquente, si tamen illũ nouerunt occultè, docent Palud. in 4. dist. 19. Adrian. quolib. 11. Caiet. 22. q. 69. ar. 2. Sot. de tegen. secr. memb. 2. q. 6. dub. 4. post secundã conclusion. & lib. 5. de iust. quæst. 6. art. 2. & etiam idem Nauarr. inter verba num. 185. hanc sententiam probant omnia iura suprà adducta, quatenus prohibent ne procedatur ad inquirendum contra singularem personam, nisi præcedente infamiâ, vel indicijs. Innoc. III. in c. cũ oporteat. de

de accusationibus.cap.inquisitionis. cap.qualiter & quando.2. eod. titul. de accusationibus.cap.licet Heli.de simonia.canon.Deus omnipotens.2. quæst.1. & text.in d. cap. cum oporteat,ibi: [Nisi super prædictis famam ipsius scilicet personæ læsam esse noueritis, vos ad Inquisitionem subitò non procedatis,] faciunt etiam verba dicti cap. inquisitionis. [Nullum (inquit idem Innocentius in §. tertiæ dubitationis) esse pro crimine super quo aliqua infamia seu clamosa insinuatio non præcesserit, propter dicta huiusmodi puniendum: quinimò super hoc depositiones contra eum recipi non debere, cùm inquisitio fieri debeat solummodo super illis de quibus clamores aliqui præcesserunt,] hæc ibi. Item probatur in d.c.qualiter & quando.2. & in Euan-
109 gel. Lucæ cap.16.† legitur quod villicus ille, qui diffamatus erat apud Dominum suum quasi dissipasset bona ipsius audiuit ab illo, [Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris
110 amplius villicare] † & in Genes. cap. 18. Dominus ait: [Descendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleuerint,] hæc nos aliquoties repetita iterum damus, quia faciunt ad id vt probetur ea publica fuisse crimina. Nihilominus tamen Deum, qui omnia nouit dixisse [Descendam, & videbo clamorem qui venit ad me,] scilicet ex publicatione peccati, cuius rei rationem reddit Euaristus Papa sanctissimus in d. c. Deus omnipotens.2.q.1. [Deus omnipotens (inquit) vt nos à præcipitandæ sententiæ prolatione compesceret, cùm omnia nuda, & aperta sint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, priusquā manifestè cognosceret, quæ dicebātur: non quod ea ignoraret, sed vt nobis exemplum daret, ne præcipites in discutiendis, & iudicandis negotijs essemus, & ne mala proximorum priùs quisquam præsumat credere, quàm probare: cuius exemplo mouemur ne ad proferendā sententiā vnquam præcipites simus, aut temerè indiligenterq; probata indiscussa quoque modo iudicemus, &c.] Hanc sententiam etiam probat Speculator in tit. de inquisitione rubric. qualiter in inquisitione sit procedendum. col. 3. Hostiens. in titu. de inquisitione, in sum.col.2.versic.quomodo procedatur. Et Præpositus in c.1.2.q.8. Angel. de malefic.verb.hęc est vera inquisitio.§.4. principaliter. Et hæc regula communiter à Doctoribus recipitur, vt refert Roland. à Valle cons. 3.n.9. vol.3.& cons.57.nu.9.& 28. Nouellus in pract.crimin.in tertia forma inquisitionis, pro puro homicidio.num.17. Berous cons.172.n.4. Iul. Clar. in practic.crimi.q.4. in princ. & alij plures,
111 quos suprà retulimus, † quæ procedunt etiam si iudices inquirant ad partis querelam, & accusationem, siue etiam ex officio secundum commun. de qua per Ægidium Bossium in tit. de Inquisitione nu.29. in tit. de indicijs.n.75. in fine. Rimin. cons. 59. nu.3. Marsilius in.§.constante.nu.22. Hippolytus Riminald. cons. crimin. diuers.105.nu.27.lib.1. Hieron. in additio. ad Angel. de Malefic. in d. vers. hæc est quædā inquisitio.nu.68.vers. 4. Gratus cons.57.nu.11.lib.2. Rolād. à Valle cons.24.nu.21.cum seqq. lib. 1.& cons.3.nu.15.vol.3. & cōs.57.nu. 29.volu.4. Alex. cons.120.col.2.vol.6. Alex. de Neuo cōs.86. in princ. & latè Decianus, qui plures allegat, cons. 18.nu.51.vol. 1. & Augustin. de Arimin. ad Angelum vbi suprà, qui de communi testatur. numero 57. Iul. Clar. in pract. crimin.q.6.vers. idem etiam. Bonacossa in com.opin.1. par. vers.

versic. Inquisitio est nulla.pag.93.

112 Nec sufficit † huiusmodi famā præcedentem esse simplicem,debet esse vehemens,& à clamosa insinuatione procedens, sæpius ad iudicis aures deueniens,& eiusmodi,vt scādalum generet,nisi iudex inquirat, ita Bart. in l.congruit.ff.de officio præsidis.in l.fin.C.de officio præfect. vrbis, Maranta in Specul.in 6.par.nu.19.in tit. de inquisitione.

113 Rursus confirmatur † hæc sentētia, primò ex eo quòd licet quis regulari termterrogeturde aliquo delicto,seu peccato occulto à se ipso commisso, à iudice,medio iuramēto,non tenetur nec potest se prodere nec infamare sub pœna peccati mortalis,cū nulla sit cōtra eū præsumptio nec infamia. gloss.in c.si sacerdotib.15.q.6.c.si non licet.23.q.5.& notat Archidiaconus in c.nō est.23.q.5.Abb.in c. ex parte. de sepulturis. Idem Abb. & Felinus in c.1.de testib.cogend.col.2. Ioann. Lupus in tract.de Regn. Nauarræ. 3. p.§.2.col.4.Idem Ioann.Lupus in repetitione rubr. de donationib. inter vir.& vxor.§.70.n.4.Siluest.verb.detractio.q.3.Armilla verb.detractio.§. 4.Caietan.in summ.eod.verb.& 2.2. q.73.art.2.Ioann.Maior in 4.sent.distinct.15.q.22.col. 5. Paludanus in 4. distinct.21.q.2.art.3.conclus.4. Antoninus 2.p.titu.8.cap.4.§.1.vers.primo modo.Simancas de Catholic. instit.

114 tit.17.num.3.& † probatur: quia fama æquiparatur vitæ. ff. de manumis.vindictâ.l.iusta.& in.§.suspectus. instit. de suspecto tutore. & l. Iulianus.ff.si quis omiss.cau.test.Marianus Soc.in repetitione super.c.ad audiētiam.de homicidio. nu. 164. sed non sumus domini propriæ vitę,ergo nec famæ. Ergo sicut occidere seipsum ex genere suo est peccatum mortale.d.c.si non licet;sic etiam infamare seipsum mortale est, vnde in extremo tenetur quis reuocare quod falsò de se testificatus est. Ita Panorm. & Felinus in cap.1.de testib.cogend. Ioan.Lupus in d. repetitione. de donat.inter vir.& vxor.§.70.num.4.

115 Præterea probatur, † quia qui se ipsum infamat facit contra diuinum præceptum,quo præcipimur curam habere de bono nomine.Ecclesi. cap. 41.& confirmatur ex August.in c. nō sunt audiendi. 11. q. 3. & ibi gloss. in

116 in quo c.† August. grauiter reprehēdit contemnentes propriam famam, & concludens ait: [Nobis enim necessaria vita nostra , alijs fama nostra] sed clariùs fecisset illuc August. lib.1.de ciuit.Dei cap.20. vbi in hæc verba ait:[Falsum testimonium non dices aduersus proximum tuum,nec ideo tamen si aduersus seipsum quisquam falsum testimonium dixerit, ab hoc crimine se putauerit alienum, quoniam regulam diligendi proximum à semetipso dilector accepit ; quandoquidem scriptum est;diliges proximum tuum sicut teipsum. Porrò si falsi testimonij non minùs reus est, qui de se ipso falsum fatetur , quàm si aduersus proximum hoc faceret , cùm in eo præcepto quo falsum testimonium prohibetur , aduersus proximum prohibeatur,posśitque non rectè diligentibus videri non posse esse prohibitum, vt aduersus se ipsum quisquam falsus testis asśistat,&c.] Ex his verbis apertè deducitur secundum B. Augustin. infamare se ipsum peccatum esse ex genere suo,lethale: idem etiam sensit Augustin.12.quæst. 1. Can. nolo. & lib. de bono viduitat. c. 22. qui liber habetur tom.4.vbi ait eos, qui bonum nomen contemnunt occidere animas aliorum,siue blasphemantium viā Dei, quibus secundū suam suspicionem , quasi turpis quæ casta est,displicet vita sanctorum, & codē Can.

Can. nolo. asserit: [Qui conscientiæ suæ famã negligit, crudelis est,] quasi dicat, peccat mortaliter. Vltimò confirmat hoc idem tex. in c. quatuor. 12. q. 2. Plaza de delictis. lib. 1. c. 23.

Inter has verò extremas sentẽtias Siluester verb. correctio. §. 8. & verbo inquisitio. c. 1. q. 3. num. 3. mediam quandam opinionem tenet, verum esse in vnaquaque ex supradictis, repulsã falsitate cuiuslibet; ex quo eius opinio verior, & subtilior apparet. Prima namq; sentẽtia docet iudices in notorio teneri ad inquirendum reum occultũ, quod verum est; & testes interrogati teneri ad manifestãdum illud quod falsum est. Secunda verò sententia affirmat iudices nec posse inquirere si notoriũ falsum est, nec testes interrogatos posse prodere delinquentem occultũ, quod ve-
117 rum est. † Ex quibus colligit, & tenet Siluester in casu proposito in initio quæstionis id esse verũ, & suscipiendum: nempe quod iudices, & superiores teneantur inquirere in genere, quis tale delictum commiserit, vt sic suo muneri satisfaciant, quod est inquirere, & tollere è medio malefactores ad sedandum populi scandalum, vt manifestetur sceleris patrator si
118 fortè infamiâ laboret. † Testem verò interrogatum à iudice de notorio, cuius autor non laborat infamiâ nullatenus posse respondere cum iure naturæ teneatur celare occulta. Hæc sentẽtia quoad primum, scilicet iudices licitè posse, & teneri ad inquirẽdum in crimine publico, & notorio, præter argumẽtã primæ opinionis,
119 quæ illam satis confirmant, † quæ sequuntur accedunt: primò consensus est omnium doctorum infamiam requiri tanquam accusatoris loco: ita vt absq; ea in causis procedi non possit, sed quando crimina sunt publica, & notoria ipsa euidentia delicti plus confert quàm accusator, teste D. August. c. euidentia. de accusation. vbi dicit. [Euidentia patrati criminis clamore accusatoris non indiget,] ergo
120 &c. Secũdò, iudices, & superiores ex officio tenentur quantũ possunt punire delicta, quę notoria sunt, & infamiâ laborãt, sic habetur c. Romana. §. notoria. de censib. lib. 6. c. cum sit. §. sin autem. de appell. c. vestra. de cohabitat. clericorũ. & l. eadem. C. de accusat. cum alijs suprà citatis. Sed quãdo delictum publicum est patratum, nec iudici potest cõstare vtrũ autor illius laboret infamiâ, & an sit licitũ aduersus illum procedere speciatim, nisi priùs inquirat generaliter quis illud cõmiserit, tenetur vti generali inquisitione; vt si inueniat reũ laborãtem infamiâ illum puniat, & sic suo
121 muneri satisfaciat. † Tertiò in c. bonæ memoriæ 1. de electione. dicitur [excessus notorius communi ordine iuris non indiget,] & in c. ad nostram. 3. de iureiurãdo [Manifesta delicta accusatione nõ indigent, nec in eis est ordo iudiciarius obseruandus,] quia in similibus ipsa Respublica est accusatrix, & pars læsa, & tacens censetur clamare. In his igitur criminibus, ad id vt inquirat iudex, non requiritur infamia delinquentis: hoc namque sonant illa verba quæ dicunt. [Ordo iudiciarius non est obseruan-
122 dus.] Quartò † quando in aliquo loco est fama, & rumor confusus aliquorũ delictorum, possunt iudices imò, & tenentur generalem inquisitionem facere, vt sic inuenire possint delinquentes, qui sint in specie. Ergo eãdẽ ratione, quando delictum est notorium, potest, & tenetur iudex in genere inquirere, vt si ex tali inquisitione, quis de tali delicto reperiatur laborans infamiâ contra ipsum speciatim procedatur, & puniatur. Hæc eadẽ veritas patet ex l. 1. titu. 17 partita 3. vbi

3. vbi postquã de generali inquisitio ne dictum fuerat: [Maguer que no se querelle ninguno, nin aya ende mala fama, puede el Rey fazer pesquisa, para parar mejor su tierra, y castigar los malefactores, idest, quanquam nemo conqueritur, Rex potest inquirere, etiam non præcedere famâ malâ ad repurgandũ regnum, & corrigendos homines ne ausint delinquere,] de patriculari Inquisitione subdit. [La segunda manera de pesquisa es, sobre fechos de algunos que no saben quiẽ los hizo, id est: secunda forma inquisitionis est super quibusdam delictis, quę quis commiserit, ignoratur,] & apertiùs in l. 3. [Si fuesse vn hõbre muerto, y no supiessen quiẽ lo matara, quier sea fecho de dia, quier de noche, porq̃ vienẽ muchos males dello y grãdes daños, e los omes non se pueden ende guardar, deuẽ ser las personas pesq̃ridas por los pesqueridores solo, que non sean fecha alguna destas querellas de personas ciertas, id est: si quis interẽptus est, nec vllus sciat à quo patratum est, siue diu siue noctu; cò quod inde mala, & damna multa surgunt, à quibus homines cauere nequeũt, rei à solis inquisitoribus inquiri debent, ne de certis personis querimonia facta videatur.] Idem etiam decernitur l. 6. tit. 1. li. 8. Recopil. vbi habetur. [Si la tal cosa fuera fecha quier en villa, quier en yermo, y ninguno pidiere querella al Alcalde, el Alcalde de su officio sepa la verdad por pesquisa, o por donde mejor pudiere, porque razõ es, que los males y desaguisados y malefactores no queden sin pena, id est: si eiusmodi delictũ commissum est, siue in vrbe, siue rure, nec vllus cõqueritur apud iudicem, iudex officio suo per inquisitionem veritatẽ inuestiget, aut quâ ratione poterit: æquum enim est, vt improbi scelerati, & facinorosi grassatores impune id nõ ferant] Ex his iuribus in hãc sententiam venit Petr. de Aragon in suo lib. de iust. & iur. q. 69. art. 1. & 2. fol. 357. §. his suppositis dico.

123 † Vbi etiã aduertit, & bene, inquisitionem fieri debere à iudice respectu personę in genere, interrogãdo quis crimen cõmiserit; nõ autẽ in specie, an hic vel ille; neq; iudicẽ posse indistinctè quoscũq; voluerit interrogare, sed solũ eos, de quibus potest esse aliqua probabilis opinio, quòd possint aliquid scire. Vt, inuento cadauere in itinere, poterit quoscũq; illac trãseuntes interrogare,

124 † cũ verò post factam generalem inquisitionem aliqua indicia, vel semiplena probatio aliquẽ insinuauerint specia tim, tũc de illo inquisitio poterit iniri. Secundum verò, quod asserit Siluester, scilicet interrogatum à iudice de reo non laborante infamiâ, nõ teneri respondere etiã demonstrant argumenta secundæ sententiæ: nihilominus ampliùs cõfirmatur. Primò, iudices nõ possunt iuridicè inquirere in genere nisi præuiâ infamiâ delicti, quę vicem gerit accusatoris, ergo multò minùs interrogatus de crimine, & de reo in specie, qui non laborat infamiâ cogetur illum prodere, cùm iuridicè non interrogetur à iudice.

125 † Secundò reuelare peccatores occultos est cõtra ius naturæ, sed nõ laborãs infamiã super delicto à se cõmisso est peccator occultus, ergò interrogatus à iudice nõ poterit illũ

126 detegere. † Tertiò in c. inquisitionis, præcipitur etiãsi iudex habeat tres vel quatuor testes iurãtes se crimen illud vidisse, nisi delinquens laboret infamiâ, iudicẽ non posse procedere ad inquisitionẽ delinquentis: ergo à cõtrario, interrogatus de reo occulto etiam si ipse sciat euidenter illũ autorẽ esse delicti, cũ non laboret infamiâ nullo

nullo iure poterit detegere.† Quartò cùm Dominus Deus iudicaturus esset illas quinque ciuitates Genes. 18. & villicum Luc. 16. non solùm voluit vt infamia delicti notorij praecederet, verumetiam personae: [Clamor (inquit) Sodomorum multiplicatus est,] & villicus ipse legitur diffamatus, ecce personarum infamia: vbi ergo illa nō exsistit, interrogatus nō potest prodere personas occultas.

128 †Secundò, & vltimò probatur: quando infamia criminis est generalis, & persona est specialis: vtpotè cùm Ioannes existimatur sceleratus in cōmuni, sed delicta in specie non designantur, iudex interrogans quae crimina Ioannes habeat, qui sic interrogatur non potest aperire delicta Ioānis occulta in specie, quorum nulla adhuc loborat infamiâ, ergo multò minùs quando delinquēs est occultus poterit illum iudici manifestare. Hanc opinionem Siluestri sic expositam, & confirmatam, sequitur Salon de iustit. & iure. q. 69. ar. 2. & illam iudicat tanquam veriorem, & amplectendam.

129 His ita praehabitis, † restat modo respondere ad argumenta vtriusque sententiae. Ad primum primae opinionis respōdemus, quòd licet interrogatio iudicis inquirentis sit generalis ex parte sui, interrogando quis commiserit delictum, tamen astringit interrogatum respōdere speciatim detegēdo personam in indiuiduo, quae erat occulta, non diffamata nec iudicata, nec suspecta: & sic in effectu est potius Inquisitio particularis, quā generalis, quae non potest fieri, vt suprà diximus.

130 Ad secundum respondeo † quod illa autoritas illius. c. euidentia. intelligitur quando notoriū est delictum, & delinquēs, tunc illud notorium habet vicē accusatoris. Secus verò est quando non constat de delinquente, qui est causa effectiua delicti, nam tunc non est euidentia patrati sceleris, sufficiens ad inquirendum delinquentem.

131 Ad tertiū responderi potest † quod talis consuetudo procedit quando Inquisitio fit per interrogationem non directè circa personam delinquentis, sed circa circunstantias delicti, veluti quando iudex vidit delictum commissum homicidij, & ignoratur delinquens, poterit interrogare quā horā fuerit commissum, & si in ense, vel alio instrumento, & per quam viam fugit, & de alijs circunstantijs: vel talis consuetudo seruabitur circa delicta à iure humano excepta, vt statim dicemus.

Nec obstat quartū fundamentum, nam respondetur quod si verum est quod S. Thom. dum esset iuuenis tenuit illam opinionem, eam mutauit dum fuit maior factus, vt apparet. 2. 2. quaest. 69. artic. 2. vbi illam reuocat, & tenet contrariam.

132 Ad quintum † etiam respondetur argumentum, satius esse aliqua delicta non magno Reip. detrimento manere impunita, quàm vt fiat iniuria proximo, reuelando secretum, cuius non erat infamia nec suspicio.

Ad argumenta verò secundae sententiae. Ad primum respōdemus omnia capita, & iura citata in illo argumento potiùs cōfirmare, quàm euertere nostram sentētiam. Nos † enim 133 constanter asserimus in Inquisitione omnino speciali, tam delicti quàm delinquentis necessariò requiri praeuiam infamiā, vt iudex iuridicè possit interrogare de reo, & testis teneatur fateri veritatem, † sed hoc in Inquisitione speciali. Cùm autem delictum est publicum, & notorium generale, circa personam quae non laborat infamiâ, apertè fatemur teste interro- 134

terrogatum non posse, neque teneri manifestare iudici veritatem, iudex tamē licitè potest, imò & tenetur inquirere in communi & generali de reo, quis commiserit illud delictum, non descendendo ad speciem, vt sic suo muneri satisfaciat. Si verò ex tali generali inquisitione inuenerit indicia, vel semiplenam aliquam probationem contra aliquem in specie, tūc licitè potest & tenetur contra illū inquirere, vt suprà docuimus, & sic intelligendæ sunt doctrinæ supradictæ.

135 Ad secundum dicimus † ex inquisitione generali iudicis in delicto notorio, cùm inquirit, quis illud commiserit, nullatenus sequi, si fortè interrogetur delinquens occultus, vt teneatur se prodere: hoc enim facere absq; præuia infamia, & notoria, semper diximus esse contra vniuersum ius, cū iuridicè nō interrogetur, & nemo teneatur ad se prodendum. Si autem se prodat & fateatur veritatem contra se, hoc imputet sibi qui antequam respondeat non attendit quomodo Christianè & licitè respondeat. Iudex enim vtitur iure suo, & rectè suū munus exercet. Inde tamen testis interrogatus de occulto reo, si is nō laboret infamia, non tenetur respondere veritatem: quia nequit manifestare delinquentem occultum.

136 Ex his manifestò colligimus † in casu de quo proposita est quæstio, iudicem in delicto publico, & notorio posse licitè & teneri inquirere de autore delicti, modo suprà explicato: quia ad id sufficit euidentia ipsius criminis, quæ abundat pro infamia, & est plusquam accusator:

137 † interrogatum verò de delinquente, si nullâ laboret infamiâ non teneri ad aperiendam veritatem, etiam si iuridicè interrogetur à iudice. Quia in via inquisitionis nō bene sequitur, iudex iuridicè interrogat, ergo reus vel testis, si autor est occultus, tenetur respondere: quia nullâ præcedēte infamiâ in inquisitione generali, ex notorio delicti, iudex iuridicè interrogat: interrogatus tamē si delinquēs sit occultus, non tenetur respondere: cùm nemo aduersus se ipsum teneatur dicere testimoniū, & testis teneatur celare omni iure delinquentes, & peccatores occultos.

DE INQVISITIONE CONFICIENDA, absq; præuia infamia, an sit iuris diuini & naturalis.

Quæstio 7.

SVMMARIVM.

38 Inqui-

38 *Inquisitio specialis ne fieret absq; præuiâ infamiâ, quis constituit.*
39 *Princeps vt in pluribus euētibus in lege positiua dispēset, æquum est.*
40 *Cōtrariū charitati & legi naturali, nō sēper cadit directè sub iure diuino.*
41 *Vēdere triticum vltra taxatum pretiū an sit cōtra finem iuris naturalis.*
42 *Iuri diuino & naturali, quædā subsunt immediatè, quædam verò mediatè.*
43 *Inquisitio specialis sine infamia, nō est iudicium temerarium directè.*
44 *Cōtrarium iustitiæ nō semper est cōtra ius naturale immediatè.*
45 *Reuelare secretum ex interpretatione legislatoris, in aliquo casu non est fraudulentia.*
46 *Reuelare occultum crimē, ex se nō est intrinsecè malum.*
47 *Promissio sub iuramēto, de nō accusando hæreticum non obligat.*
48 *Accusatio fratris quādo nō est facieda.*
49 *Iudex potestatem habes super occultis, non simpliciter.*
50 *Secretū detegēs, quod vergit in commune damnum, facit iuxta ius naturale & diuinum.*
51 *Occulta ex accidenti bene cadunt sub iudicio humano.*
52 *Occulta omnino nequeunt iuridicè probari.*
53 *Iudex in foro iudiciali nō attendit ex charitate damnum speciale.*
54 *Delicta omnino latētia nō habent vindictam in foro exteriori.*

EX supradictis oritur dubium. Vtrum sit de iure diuino & naturali prohibitum procedere ad Inquisitionem contra aliquem non præcedente infamiâ: aut alta & clarisona insinuatione, adeò vt nō possit princeps in eo dispēsare.

Hæc quæstio perdifficilis est. Itaque in primis disputationis gratiâ pro enucleanda veritate quibusdam medijs pro parte negatiua insurgam.

Primò esse de Iure naturali & di-
1 uino probatur: † quoniam vtroque iure prohibetur proximi infamatio, est enim cōtra charitatem, quā tenemur diligere proximum sicut nosmet ipsos, & illis facere quæ nobis fieri volumus: itaque qui contra ius illud faciunt meritò λυκάνθρωποι, lupihomines vocantur, & in eos cadit prouerbium, homo homini lupus, vt exinde feritas quædam præter naturam, humanæ formæ insita demōstretur: hoc cauetur c.1.distin.1. & Matth. cap.7. [omnia, inquit, quæcumque vultis vt faciāt vobis, & vos facite illis,] & Leuit.c.19.Luc. 10.& Ioa. 4. 15.& Matt. 25.sanctus Tho.2.2.q.25.& B. Anton. tom.4.summ. tit. 6.c.4.& 5.vbi plura adducit, sed inquirere cōtra aliquem non diffamatū est illū diffamare absq; culpa, & causa, & proculdubio grauissima ei irrogatur iniuria cum bona fama sit bonū inæstimabile, iuxta illud Eccles.41.[Curā habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi quàm multi thesauri pretiosi,]& Prouerb. 22.[Melius est bonum nomen quàm diuitiæ multæ]ergo nisi præcedat infamia, Inquisitores tam ex decisione iuris naturalis quàm diuini nō possunt inquirere contra aliqnem.

2 Secundò, inquirere † cōtra aliquem in specie, nisi præcedat fama, vt diximus, est iudiciū temerariū, quod vtiq; iure diuino prohibitū est.c.Deus omnipotēs.2.q.1.c.qualiter & quando.2. de accusat.& ibi cōmu.DD.& præcipuè Marian.Soc.ibid.& tex.in c.Inquisitio.eod.tit.& c.1.& 2.eod. tit.libr.6. c.licet Heli.de simon.Prosper Farina. plures adducēs in tom.1.tit.de Inquisition.q.1.n.50.& q.9.n.1.ergo vt omnino prohibitū non potest dispensari per ius humanū: nā interrogare testē an Petrus (qui iure nō est diffamatus nec suspectus) sit hæreticus, est iudicium temerariū, & contra legē Euan-

 gelicam,

quirere quando eius fama integra & illæsa subsistit.

10 Decimò,† in ferendo de rebus iudicio, si res sit dubia, semper inclinandũ est in meliorem partẽ & fauorem rei, quia tunc non supponitur malũ, cùm non sit certum, sed definiẽdo & determinãdo interpretatur in bonũ, vt docuit. S. Thom. 2.2. quæstion. 60. art. 4. ad. 3. sed quando non præcessit infamia personæ adhuc res non est dubia, sed integrum ius possidet sui honoris, ergo non est cur contra illũ inquiratur, cũ non laboret infamiã.

11 Vndecimò,† delictum reuelatum superiori sub secreto, per duos vel tres testes non est sufficiens causa ad id vt prælatus publicè puniat delinquentem, & cõuocet testes ad inquirendũ de vita ipsius, vt expressè diffinitum est in iure c. inquisitionis. & c. qualiter & quando. de sententia excommunicat. sed quando specialiter inquiritur contra aliquẽ nulla præcedẽte infamia minor causa in eo reperitur, quã in casu proposito, ergo &c.

12 Duodecimò.† Quæ sunt occulta & arcana cordis tanquam improbabilia, non cadunt sub hominum iudicio & cẽsura, vt habetur c. erubescãt distinct. 32. sed peccata quorum nulla præcessit infamia, sunt huiusmodi. ergo iudex non potest de illis inquirere ad iudicandum.

13 Decimòtertiò † in iudicio sicut est iuridicè verum quod iuridicè probatur, ita est iuridicè falsum quod nõ potest iuridicè probari: peccata autẽ occulta iuridicè nequeũt probari, quia ex illis non suborta fuit infamia, ergo nequeunt iuridicè inquiri nec deferri ad iudicium: aliter iudex erit calumniator, tenebiturque ad restitutionem famæ.

14 Decimoquartò: † custos iuris & iustitiæ non debet esse dissipator eius, sed iudex deferenti accusationẽ iniustam habet ius ad illam repellendam & tenetur repellere: ergo ipse non poterit permittere inquisitionem iniustam, cùm vniuersum ius clamet ad specialem inquisitionem, necessariò vt præcedat infamia.

15 Decimoquintò, † plus damni & periculi imminet proximo ex inquisitione speciali iudicis sine præuia infamia quàm ex denunciatione Euangelica quę fit prælato, sed hæc non est faciẽda quin præcedat secreta admonitio, ergo neque illa absque infamia.

16 Decimosextò, † peccata latẽtia, vt docent omnes Iuristæ, non habent vindictam in hoc sæculo, sed quando persona priuata nõ est infamata, peccata illius latent: ergo iniquè facit iudex procedendo ad punitiõnẽ illorũ.

Decimoseptimò. Genes. 18. dicit in persona Deus agens de peccatis Sodomorum: [Descendã, & videbo an clamorem qui ad me venit opere compleuerint] & Luc. 16. quia villicus erat diffamatus apud dominum suũ quasi dissipasset bona illius, descendit, vocauit, & dixit. [quid est hoc quod au-

17 dio de te?] † ergo iudices tenentur descendere ad delictorum inquisitionem perpræuiam infamiam, & rumorem, aliter faciunt contra præceptum diuinum.

18 Decimooctauò, † superioribus nũquam est obediendum contra præceptum Dei, iuxta doctrinam D. Thom. 2.2. q. 33. art. 7. ad 5. & iuxta illud Act. 5. [obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.] sed præceptũ diuinũ est vt patet ex argumento superiori, ne procedatur ad inquisitionẽ & punitionẽ delictorũ, nisi præcedẽte clamore & rumore. Ergo iudicibus aliter inquirẽtibus nũquã in dicenda veritate est obediendum.

Sed ne extra terminos videamur vagari, & facilius nostra oratio percipiatur, inprimis aliqua supponẽda pro

intelligentia huius quæstionis, & to-
19 tius materiæ delictorum censui.† Et primò, notandum est delictũ, nomen esse generalem, iuxta doctrinam glo. in l. 1. C. si aduers. delict. & differt à crimine, & maleficio, sicut genus à suis speciebus hoc modo, quia secundum Latinos & Legistas delinquere nihil aliud est quàm peccare, aliquando autem delictum fit dolo malo, & malâ intentione, aliquando per ignorantiam, vel non malâ intentione, sic mihi probat tex. in l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis, ibi: aut proposito aut impetu, aut casu &c. & ibi: si tamen delictũ, nõ ex animo sed extra venit, &c. & in. l. 1. ff. de legib. ibi spõte & ignorantia contrahi &c. & in l. 1. C. si aduers. delictum. & in. l. 2. ff. ter de in amot. in fine ibi: mente. l. ignorantia. & in. l. absenti. in fine. ff. de pœnis. ibi: consulto aut casu.

Primò notandum est de iure Canonico, omnia crimina esse publica. glo. in. c. infames. in verbo fures. 6. quæst. 1. Bald. in Rub. C. qui accusare nõ possunt. num. 10. in fine. Anania in. c. statuimus. n. 19. de maledicis. & refert commun. Iulius Clarus in pract. d. §. 1. Cõrad. in pract. vbi sup. pag. 227. col. 1. in principio. & propterea etiam in priuatis delictis sicut in publicis potest iudex ex officio procedere per inquisitionem, tanquam remedium ordinarium, Bald. in cap. 1. de officio ordin. Decius in rub. de iudic. nu. 68. & 69. Barbat. con. 43. col. 4. vol. 1. Maranta in Specul. in 6. p. tit. de Inquisitione num. 39. Iacob. Nouell. in pract. in principio numer. 4. vers. inquisitio. Ioannes Maria Monti. in pract. crimi. Reg. 1. numer. 2. & 7. limita. non procedere.

20 Est tamen obseruandum † quòd delictum vt cognosci possit, an sit publicum vel priuatum regulatur à loci consuetudine, quæ non obstante iuris dispositione potest facere delictũ priuatum de publico, & è contra, secundum Iulium Clarum in pract. d. §. 1. vers. hæc tamen omnia. vbi plures alios adducit pro hac opinione.

21 Secundò notandum est, † delicta alia esse notoria, alia verò occulta, notoria dicuntur illa delicta, quæ aliquã tergiuersatione celari non possunt, vt putà facta coram populo. l. illius maiori parte. c. manifesta. 2. quæst. 1. c. de manifesta. eâdem causa, & quæstione. cap. super eo. de testibus cogendis. l. ea quidem. C. de accusationibus. tradit post alios Anton. Gomez Variarum resolut. tom. 3. tit. de delictis. cap. 1. nume. 41. Iulius Clarus in pract. §. final. quæstione 59. in principio.

Delicta autem occulta & difficilis probationis, sunt ea quorum probatio à communiter accidentibus non faciliter haberi potest, prout sunt dolus, fraus, simulatio, contractus, falsitas, partus suppositio, incendiũ, adulterium, simonia, furtum, tractatus de homicidio, conspiratio, falsa moneta, delicta nocturna, & alia id generis quæ tradit Iacobus Nouellus in sua Reg. 166. in 3. fallent. Hercul. de negatiu. num. 309. Marsil. in rub. de probat. num. 230. Menoch. de arbitr. libr. 2. casu 116. nu. 4.

22 Tertiò notandum est, † notorium differre à manifesto, euidenti, publico, noto, indubitato, & liquido: aliquando tamen vnum pro alio accipitur, idemque significat, nam notorium est, vt diximus, quod patet omnibus, vel maiori turbæ populi, manifestum quod publicè pluribus patet, non autem omnibus aut maiori parti, vt docet Barr. in l. heredes palam. in principio. ff. de testam. & in l. si verò. §. qui pro rei. vbi Alexand. & Iason. ff. qui satisdare cogantur. Abb. in c. tertio loco. n. 3. de probationibus. Guil in

in tract.de quæstionibus & tortura.q. 3.numer. 14. Tamen in iure hæc vox [notorium] aliquando æquiuocè refertur ad manifestum euidens,publicum, notum, indubitatum, & liquidum,secundum Antonium de Burrio in tract.de notorio art.1.nu.13.Nicolaus de Mill.in Repertorio verf.notorium sumitur.Conradus in Pract. crimin.tit.de Notorijs criminib.num.7. probat post alios Ioseph Mascardus in suo tract.de probationib.lib.2.conclus.1101.n.1. & ante eum Benedict. Capra in d. tract. de notor.in præfat. nu.26. vbi pariter è contra quod manifestum est, sic in genere & largo modo sumptum, aliquando capitur in iure pro eò quod est, notorium facti permanentis vt in d.c. manifesta. & c.de manifesta 2.q.1.Ite aliquando pro notorio facti transeuntis, vt in c. quia suspecti.3. quæst. 5.sed in specie de per se, & propriè sumptum manifestum, est publica seu famosa insinuatio communis, ex certa scientia & certis autoribus proueniens, text. in cap.de hoc. de simonia. Itaque secundum hanc definitionem differt in pluribus, & in pluribus conuenit cum notorio famâ,& publico,vt pulchrè declarat Capra dict. numer. 26. & sequentibus, & latiùs Ioseph Mascardus vbi suprà, conclus. 1044. vbi optimè pertractat manifesti materiam,quid sit,& quotuplex,quomodo probetur, & in quibus differat à notorio.

23 Contrarium verò † notorio, dicitur id quod occultum est, quorum exempla superiùs retuli, occulti autem duæ species dantur, occultum scilicet simpliciter, & occultum non simpliciter, sed penè & quasi occultum remotis probationibus factum vocatur occultum in genere.cap. vt nostrum. vt Ecclesiastica beneficia, & si probationes remoueantur in totum, vt quia nullâ ratione actus probari possit tunc dicetur simplex occultum soli Deo certum, qui est omnium secretorum scrutator.cap.Deus qui. 22.q.1. si verò non remoueantur in totum probationes, vt quia actus probari possit, sed cũ difficultate, & sic solum desit iudicialis indagatio, & tunc dicitur penè occultum.ita Ioan. Andr.in cap.vestra duxit.de cohabit. clerico. & mulier. vt purà per duos, vel per tres testes, imò etiam & per plures, antequam sit iudicialiter discussum,ita Capra vbi suprà.

24 Quartò notandum est,† occultum adhuc esse triplex: vnum per se occultum, videlicet quod mente concipitur, aliud per accidens quod exteriori actu committit quis nemine vidēte: alterum etiam est occultum, scilicet quod à paucis scitur, & factũ non est euidens,vt tradunt Doctores in d.c.vestra duxit.de cohabit.cleric. & mulierum.

25 Quintò notandum est,† notorium tripliciter distingui: vnum est notorium de iure,quod scilicet in iudicio, vel iudicis sententia notum est, vel rei confessione dignoscitur, vt notatur in cap.olim.de verborum significatione. cap. quæsitum. de cohabitar. cleric. & mulier. aliud dicitur notorium de facto, quod scilicet reus negare non potest, vt habet glos. 291. C. de manifest. cap. euidentia. de accusation. sicut cùm quis alium occidit, multis præsentibus, alterum est notorium ex præsumptione iuris, quod etiam si non sit euidens nihilominus tamen iudex procedit, ac si esset notorium propter indicia quæ inuenit.

26 Sextò notandum est, † licet omne illud quod est notorium, sit publicũ, non autem è contra omne publicum est notoriũ,vt habet glo.in c.quis aliquando.de pœnitent.dist.1 .in verbo secreta.

secreta. & c. 2.de apostat.sicut quãdo plures homines malæ conscientiæ, dicunt Petrum commisisse tale crimen, illud diuulgantes cùm aliàs sit publicum, non tamen notorium est.

27 Septimò aduertendum est,† quod infamia, vel esse aliquem infamatum oritur ex notorietate delicti, quæ notorietas nõ est attendẽda ex eo, quòd ij qui in domo aliqua commorantur sciant crimen, sed ex eo quod maior pars hominum illud sciat. text. in d. cap.

28 Octauò aduertendum est, † in his quæ sunt iuris diuini & naturalis, quędam esse de iure primęuo, quæ nullatenus interpretari nec dispensari possunt in aliquo euentu: vt non mẽtiri, non diligere Deum: mendaciũ enim nunquam potest cohonestari, quia intrinsecè, & ex se semper est malum. Alia verò sunt de iure secũdario, quæ aliquando interpretationem admittunt: exemplum ponit D.Tho.in pręceptis legis naturæ in 1. 2. quæst. 94. art.4.in corpore, dicens quædam esse generalia, & quasi prima principia tam in speculabilibus, quàm in practicis, vt omne totum est maius suã parte, & quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, quæ omnino sunt inuariabilia, & omnibus æqualiter nota, in ipsis lex naturæ est eadem apud omnes & secundum notitiam, & secundum rectitudinem, quia ab omnibus cognoscũtur, & semper in omni casu & euentu sunt, & apparent iusta. Alia verò sunt quæ tanquam cõclusiones deducuntur ex huiusmodi principijs, relictis speculabilibus, quæ versantur semper circa necessaria: ob idque semper sunt vera & in specie apud omnes, & si non ęqualiter omnibus innotescant: in operabilibus tamen, quia versantur circa contingentia, dum descendimus ad proprias cõclusiones rationis practicæ, nec semper est eadem veritas, seu rectitudo apud omnes, nec etiam apud quos eadem est æqualiter nota, quia pendent ex varijs circunstantijs loci, temporis: multi quoque inueniuntur defectus in agendo, vel non agendo, & ideo in istis quæ sunt secundariò de iure naturæ, lex naturalis non potest esse eadem, & inuariabilis in omni euentu, & hæc doctrina verificatur in redditione depositi, est enim apud omnes rectum & verum, vt homines secundum rationem agant, ex quo principio sequitur tanquam conclusio propria, quòd deposita sunt reddenda, si tamen sit casus, in quo periculosum esset illud reddere, vt si petat quis ad impugnandam patriã, vel ad seipsum occidendum irrationabile esset illa reddere, nec in tali euentu lex naturalis ad id obligare potest, atque ita quantò plures conditiones in specie considerãtur, & intersunt; tantò pluribus modis poterit deficere vt non sit rectum, vel in reddendo, vel non reddendo.

29 Nonò aduertendum est, † hîc nos non loqui de quibusdam casibus, in quibus iudex potest inquirere etiam absque infamia, quos adfert Bart. l. 2. §.si publico.ff.ad leg. Iuliam.de adulterijs. & etiam illos recensent Soto de tegendo secreto membr.2.q. 6. & Salon de iust. & iut. quæst. 69. art. 2. controuers. 7. Quorum primus est in crimine hæresis, quando hæreses ita disseminarentur, vt in magnam Reipublicę perniciem vergerent, etiam si autor illarum omnino esset occultus, vt habetur in cap.final. de hæretic. libr.6. Secundus, cùm quis suum crimen coram multis confessus est extra iuris ordinem. Tertius est, qui traditur à Bartol. in 3. regul. quando scilicet, iudex in generali Inquisitione cognouit aliquem deliquisse in tali euẽtu potest descendere ad specialem

cialẽ Inquisitionẽ & reũ condemnare. Quartus quando crimen est imma ne & atrox, vt est crimen læsæ maiestatis. Ita habetur in extrauag. ad reprimendum. de hæretic. quæ habetur in iure ciuili in fine voluminis. Quintus quando delictum perpetratum esset in iudicio, vel in conspectu iudicis. Sextus quãdo crimina vt furta, homicidia, in republica inualescerẽt,

30 † & postremò, vt alios plures omittam, quando incidenter iudex in cognitione vnius criminis aliud detegit: tunc potest de illo inquirere, vt docet Soto, vbi suprà: & si dicat hoc verum esse tantùm, quando crimen habet connexionem cum altero, & est circũstantia illius, de quo reus est iam infamatus: vt si quis inquiratur de concubinatu, & iudex incidenter cognouerit concubinam esse consanguineam, tũc iudex potest perscrutari de illa circunstãtia aggrauãte, quia delictum non potest perfectè cognosci sine illa, non tamen cum crimina sunt disparata: vt si inquirens de concubinatu inueniat reum esse occultum homicidam, de quo non laborabat infamiâ. Hãc sententiam tanquã veram & sequendam amplectuntur Caietanus in 2.2. quæst. 69. art. 1. &. 2. Adrianus quodlib. 11. Enriq. quodlib. 9. quæst. 25. Nauarro in. c. inter verba. conclus. 6. corollario 51. num. 127. & in summa cap. 25. n. 36. qui addunt alium casum quando scilicet criminis cognitum est indicium, respectu alterius: vt si quis sit conuictus homicidij, & cadauer inueniretur nudum, iure iudex posset interrogare de spolio & furto: in his ergo casibus relatis & similibus, in quibus quotiescumque ex non inquirendo maius malum: & præcipuè communis boni vastatio sequitur, & iudices licitè possunt nulla prçuia infamia ad inquisitionem procedere, non instituitur à me sermo, sed absolutè & in cõmuni inquiro, vtrum inquisitio quæ fit absque præcedente infamia sit prohibita iure diuino.

31 Decimò, aduertendum est † inquisitionem dupliciter fieri posse: aut enim inquirimus de delicto in communi & generali, sed persona exprimitur in specie & particulari: vt quando de Ioanne quçrimus quæ crimina cõmiserit, aut è contra quando crimina sunt notoria & publica, sed autor illorum omnino est occultus, neq; laborans infamia.

32 Vndecimò suppono † inquisitionẽ esse duplicem, generalem & particularẽ, vt superius copiosè exposuimus.

33 His omnibus sic præhabitis † sit prima conclusio, quod iudex non procedat ad inquisitionem nisi prçuia infamia. At non esse de iure diuino probatur: nullus est locus sacræ scripturæ, quo id esse de iure diuino probari, aut suaderi possit: ergo non est de iure diuino: quin si vllus locus esset, maximè ille Gen. 18. clamor Sodomorũ (id est) infamia delicti multiplicatus est, & descendi vt videam, id est ad inquirendum. & alius Luc. 16. vbi Christus præmittit villicum diffamatum esse apud Dominum, quòd dissipasset bona illius, & illa infamia prçcedente inquiritur villicus, & interrogatur: [quid est hoc quod audio de te?] at verò in his locis non statuitur præceptum, sed tãtum refertur factum diuinum, consonum rectç rationi, vt patet ex verbis sacræ Scripturæ, ergo non est de iure diuino statutum.

34 Secunda conclusio, † quòd si iudex non procedat viâ inquisitionis specialis nisi prçuiâ infamiâ, non est de iure naturæ, probatur. Ius naturale merum, in nullo casu potest variari neq; alterari, vt docet Aristoteles 5. Ethicorum cap. 7. & habetur in cap. ius naturale. 1. distinction. at videmus quòd in multis casibus, iudex potest

& debet procedere ad inquisitionem specialem sine infamia delinquentis præcedente, vt patet in crimine hæresis, in quo nullâ etiam diffamatione pręcedente inquisitor procedere potest, iuxta sententiam tex. in cap. excõmunicamus. §. adijcimus. vbi Cardinalis & Ioannes de Anania. de hæreticis. Barr. in extrauagant. ad reprimẽdum. in verb. Inquisitionem. quomodo in crimin. læsæ maiestat. in vsibus feudor. Cardinalis in Clemen. 1. §. penult. & in Clement. 2. quæstione de hæreticis. August. in addit. ad Angelum de Maleficijs in verb. hæc est quædam inquisitio. numer. 58 Carrerius in pract. crimin. in tract. de hæreticis num. 100. Põcinianus in tract. de hæreticis num. 87. Dueñ. Reg. 298. in 9. limitatione. Bosius in tit. de hæreticis num. 6. Rolandus conf. 8. num. 6. vol. 3. Menochius cõs. 100. n. 67. lib. 1. Decian. conf. 18. numer. 43. vers. at in causa hære. libr. 1. & est communis opinio, vt tenet Felinus in. cap. qualiter & quando. in principio in vltimis verbis. Simancas in Enchiridio de hęres. titul. 22. de inquisitionis ordine, n. 6. & 7. eandem sententiam tenet Philippus Franc. in capit. vt officium. in principio de hæreticis libr. 6. immò etiam in alijs casibus & delictis possunt iudices procedere, & inquirere etiam non pręcedente infamiâ, vt tenet Bart. in locis citatis, & ibi glos. verb. per inquisitionẽ Dueñ. d. reg. 298. in 15. fallentia. Gigas de crimine lęsæ maiestatis quęst. 9. n. 4. lib. 2. in tit. qualiter in crim. læsæ maiest. procedatur: vbi hoc idem ampliat procedere etiam in omnibus alijs enormibus delictis. Alciatus in cap. perniciosam. n. 64. de officio ord. Menoch. conf. 100. num. 64. lib. 1. Cephal. conf. 304. n. 88. lib. 3. Decius conf. 18. num. 42. libr. 1. & multi alij vt suprà: ergo non est de.
35 iure naturali. † Tertia cõclus. quòd iudex non procedat ad inquisitionem specialem absque præuia infamia, solùm est de iure humano positiuo, probatur à sufficienti diuisione: non est de iure diuino neque naturali, ergo est de iure humano positiuo. Probatur secundò: quotiescumque iudex iustè facit, non potest facere contra ius diuinum & naturale, sed quando delicta non sunt publica vt furta, homicidia, & rei sunt occulti, tunc iustè inquirit descendendo ad speciem ne delicta maneant impunita, ne populus conqueratur de iudice, & delinquentes reddantur audaciores, ergo non facit contra ius diuinum & naturale, neque exinde est prohibirũ tali iure id crimen relinqui, ergo nec solũ positiuo iure prohibetur. Tertiò quod est de iure diuino nõ potest esse contra ius diuinũ, quemadmodum quod est ex charitate nõ potest esse contra charitatem, sed de iure diuino est quod iudex in delicto notorio, etiã si delinquẽs sit occultus, & nullâ laboret infamiâ, procedat ad inquisitionem specialẽ ipsius, ergo talis inquisitio nõ potest esse cõtra ius diuinũ: minor propositio quòd sit de iure diuino inquirere probatur Deuteron. 21. vbi Deus pręcipiebat iudicibus quòd si cadauer hominis occisi inueniretur in agro, vel via obseruarẽt cui oppido vel ciuitati cadauer esset propinquius, & maiores natu talis oppidi vel ciuitatis inquirerent, ac punirent reum: quòd si apud eos non inueniretur, exirent in agrũ & per oblationẽ sacrificij testarẽtur, se mũdos esse à sanguine hominis occisi. Ergo iudices inquirẽtes de crimine nullâ infamiâ præuiâ delinquẽtis, nõ solùm nõ faciũt cõtra ius diuinũ, imò ex tali iure tenẽtur specialiter inquirere. Quartò, sicut enim princeps potest inquirere non pręcedẽte diffamatione, ita pariter poterit eius delegatus. Bal. in l. nullus. per tex. in. 1. C.

1. C. ad leg. Iuliam maiest. Innocentius in cap. cum oporteat. post num. 5. de accusatione. Angel. de Malefic. in verb. quod fama publica. num. 5. Cępol. consi. crim. 17. num. 48. Carrerius in pract. crim. in princip. super l. obseruare curabis, num. 84. Angel. in l. vacantia. num. 10. C. de bon. vacant. lib. 10. Felinus in cap. sicut Romana. nu. 5. de rescriptis. Alciatus in cap. perniciosam. num. 46. de officio ordinar. Marsilius in pract. §. constante. nu. 21. Dueñ. reg. 298. in 7. limitatione, Menoch. de arbitr. quæstionib. libr. 1. nu. 4. Bonacosa in quæst. sub verbo inquisitio. pag. 101. Iulius Clarus in pract. crimin. quæstio. 6. vers. præterea scias. Io. Mar. Monti. d. reg. 1. n. 47. Cephal. qui pluribus rationibus hanc sententiam comprobat in cons. 304. nu. 72. & sequentibus lib. 3. & Menoch. consi. 100. nu. 68. & seqq. lib. 1. Decius cons. 18. num. 44. libr. 1. quæ doctrinæ procedunt in inquisitione facta de principis mandato motu proprio emanato. Secus si ad postulationem partis, glos. in cap. 2. verbo fuerat. de accusatione. libr. 6. Marsilius singul. 14. in d. §. constante. & n. 22. vers. hanc tamē. vbi testatur de commun. August. ad Ange. in d. ver. quod fama publica. n. 3. Felinus in cap. cum oporteat, in 4. notabil. & ibidem Ioannes de Anania nume. 2. Decius cons. 170. & cons. 189. Dueñas d. regul. 298. in 7. limitatione, Gigas de crim. læs. maiest. libr. 1. tit. qualiter in crimine læsę maiest. procedat. quæst. 7. nu. 8. ergo Inquisitores possunt ex delegatione Summ. Pontificis inquirere absque præuia diffamatione, & clamorosa insinuatione.

36 Vltima conclusio,† quę respondet posteriori parti tituli quæstionis propositæ. Princeps potest dispensare quantùm ad hoc, quod iudices procedāt viâ inquisitionis specialis absq; præuia infamia, vel clamosâ insinuatione: probatur ex text. in c. sunt quidam. 25. quæstion. 1. Turre-cremat. in summ. Ecclesiastica lib. 3. c. 51. Anton. sum. 4. p. tit. 12. cap. 4. Ideo inquisitores vtuntur edicto publico, quo præcipiunt, vt vnusquisque reuelet omnia quæ sciuerit commissa, & perpetrata quantumcunque occulta cōtra fidem Catholicam: quod vtique iure fit: quoniā quoties spectatur aliquod crimē futurum esse in damnū, & perniciem Reipublicę, quilibet tenetur illud reuelare, etiam si sit occultum, vt euitetur malum quod est in fieri: ita Soto vbi suprà: sed nō est dubium, quin crimen hæresis sit huiusmodi qualitatis, serpit namq; vt ignis, quemadmodum ex scintilla Arij ac Lutheri aliorumq; hæreticorum conspicitur. Ergo resecandum est. cap. resecandæ. supra dicto, ne immensum damnum inde sequatur, & reuelandum Inquisitoribus, vt bono publico prouideatur. cap. vt inquisitionis. de hæreticis. lib. 6. Nauar. in rub. de iud. in 23. principali. n. 93. vers. tertiò quod ratio. pag.

37 mihi 114. col. 2. tom. 2. † Secundò probatur ratione. Princeps supremus potest dispensare in his, quæ sunt iuris diuini, positiui, & Ecclesiastici, putà in voto & alijs: ergo cùm in nostro casu solùm intercedat id quod iure humano positiuo cautum est, multò me-

38 lius poterit dispensare. † Tertiò eius est tollere legem cuius est eam statuere: sed Pontifex est qui legem statuit, ne viâ inquisitionis specialis procedatur nisi præuiâ infamiâ, in c. inquisitionis vbi habet hæc verba: [De speciali inquisitione nullus est pro crimine, super quo aliqua non laborat infamia, seu clamorosa præcesserit insinuatio puniendus] & subdit, [cùm inquisitio fieri solùm debeat super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt,] simile habetur in cap.

cap. qualiter & quando 2. ergo cum Pontifex hanc legem condiderit, ipse poterit dispensare. Ita Salon loco citato. §. probant. † Quartò princeps

39 semper debet facere quod iustū est, iuxta illud Sap. 1. [diligite iustitiā qui iudicatis terram,] sed iustum est vt pluribus euentibus dispenset in lege positiua, vt quando obseruatio legis aduersatur bono communi, & ratione loci & temporis, inducit aliquod scandalum si obseruetur; ergo cùm ij casus frequentissimè contingāt, non solùm poterit in illis dispensare, verumetiam & tenebitur, ex quibus omnibus collige non esse iure naturali prohibitum, nec diuino procedere ad inquisitionem specialem nisi præuiā infamiā, aut clamosā insinuatione, quod apertè colligitur ex Soto loco citato, & benè aduertit Salon. 22. q. 69. art. 2. controuer. 7. §. probatur hæc sententia.

His suppositis ad argumenta initio quæstionis proposita, superest respōdeamus.

40 Ad primum respōdeo † quòd non ex eo quod aliquid est, contra charitatem, & contra legem naturalem, sequitur directè cadere & immediatè sub iure diuino & naturali, verbi gratiā: quando quis omittit sumere Eucharistiam semel in anno, is peccat contra charitatem diuinam, & finem charitatis. & tamen nō sequitur quod sumere Eucharistiam in anno sit immediatè præceptum iuris diuini, imò est iuris Ecclesiastici, vt satis patet.

41 Aliud exemplum est, † præcipit lex ne quis vendat triticum vltra taxatum pretium, si quis illud sic vendat peccat mortaliter, & contra finem iuris naturalis, à quo hæc lex deducta est, & subinde contra charitatem, & tamen non sequitur, quòd non vendere vltra taxatum pretiū sit de iure naturali: sed satis est (ad hoc vt aliquid dicatur esse contra charitatē, & contra ius naturale,) vt eius oppositū sit conforme iuri diuinō, & iuri naturali.

42 Vbi nota † quòd duobus modis aliquid dicitur cadere sub aliquid iure diuino vel naturali; vno modo immediatè, sicut dilectio proximi & Dei: & horum oppositum dicetur cōtrarium iuri diuino & naturali. Alio modo mediatè, vt sunt cōmunicare in anno semel, & alia quæ pertinent ad ius diuinum mediatè, & non vēdere vltra iustum pretiū quidquam: & alia huius generis quæ pertinent mediatè ad ius naturale, & sic dico quod omnia quæ iure pontificio præcipiuntur, cadūt sub ius diuinum mediatè, & omnes leges humanæ positiuæ cadunt sub ius naturale mediatè, & sic bene stat quòd iudicem procedere ad inquisitionē specialem sine præuia infamia, sit contra legem naturalem, & peccatum, & contra ius diuinum: & nihilominus non sit immediatè de iure diuino, & naturali, cùm ad hoc vt sit peccatum, & eiusmodi procedat; sat sit mediatè pertinere ad ius diuinum & naturale.

Ad secundū ex dictis patet: diximus enim iā in superioribus, quomodo indulgeatur illa lege, de nō procedēdo ad specialē inquisitionē absq; infamiā

43 præuiā; † quod iudicium temerarium immediatè non est, inquirere eo modo de proximo, sed reductiuè: nam si esset lex quā diceretur iudicibus esse licitum procedere deinceps, sine præuiā infamiā, tunc cessaret malitia quæ infertur in argumento, & non dubito quin iudicium temerarium sit contra ius naturale, directè cōtra illud: [quod tibi non vis fieri alteri non feceris] sed tamen inquirere specialiter sine infamiā præuiā, non est iudicium temerarium directè.

44 Ad tertium respondeo, † quod est contra iustitiā, sed non sequitur: ergo

contra

contra ius naturale immediatè, verbi gratiâ esto, esset lex quæ præciperet ne quis sub pœna capitis ferret palliũ sericum, tunc is qui legem violaret faceret contra iustitiam: & tamen non ageret propriè cõtra ius naturale, sed contra ius positiuum.

45 Ad qnartũ argumentũ † respõdeo, quod is qui reuelat secretum amici, agit fraudulẽter, & malè, sed ex eo nõ sequitur quod princeps nõ possit dispẽsare in hoc iure, imò positâ dispensatione legislatoris, cuius interest interpretari, quãdo seruãdũ est secretũ, nõ intercedit fraudulẽtia aliqua, imò
46 addo quod renelare † crimẽ occultũ ex se nõ est intrinsecè malũ, vt multis confirmat Bañes 22. tom. 2. q. 73. articul. 1. dub. 1. conclus. 2. & in casu hæresis satis patet, & de incendio ciuitatis.

47 Ad quintũ respõdeo † quod quãdo ego promitto sub iuramento me non accusaturũ Ioannẽ de crimine hæresis, non teneor seruare promissum, si verò promitto sub eodem iuramento me non accusaturum illum de damno mihi illato, tunc teneor seruare, ex hoc tamen non sequitur intẽtum in titulo quæstionis.

Ad sextum argumentum si petitur illa quæstio, an quãdo aliquis sperat se posse corrigere delinquentem per correctionem fraternam, teneatur accusare vel possit licitè: accusa-
48 re. † breuiter dico, quod quando speratur correctio & emendatio delinquentis, non tenetur quis eum accusare, nisi crimen sit bono cõmuni perniciosum. ita Bañes. 2. 2. tom. 2. quæst. 68. art. 1. dub. 1. cõclus. 1. ex quo patet solutio argumenti.

49 Ad septimum † respondeo, iudicẽ habere potestatem super occultis nõ simpliciter, qualia sunt delicta manifesta, etsi peccator sit occultus: tunc enim per indicia vniuersalia inquirẽdo descẽdit ad specialem inquisitionem, quia in similibus delictis Respublica est accusator, & pars læsa in speciali, etsi tacens censetur clamare, sicut sanguis Abel: quare iam præsupponitur infamia, idq; maximè conuenit bono communi, quod omni iure anteponendum est particulari.

50 Ad octauum respondeo † strictioris iuris naturalis & diuini esse reuelare secretum, quàm illud celare, quando vergit in bonum commune, ne vniuersa reipublicæ pax perturbetur, vel etiam cum redũdat in magnnm malum specialis personæ, atq; ita qui taliter detegit secretum, non cõtra, sed iuxta ius naturale & diuinum optimè agit impediens maiora mala, vt potè scandala, & ne relinquantur crimina impunita, huius autẽ cõditionis sunt delicta manifesta, licet delinquens sit latens.

Ad nonum respõdeo propter cau-
51 sas supradictas † posse iudicem ad inquisitionẽ specialẽ procedere, in quo nõ faciet cõtra ius naturale & diuinũ, cùm id tãtum prohibitum sit de iure hnmano positiuo, in quo propter maiora bona vel mala vitanda potest princeps dispensare.

Ad decimum respondeo illud tantum procedere de iure positiuo, non autẽ de naturali aut diuino. Et similiter respondeo ad vndecimum argumentum.

52 Ad duodecimum respondeo † delicta quæ non sunt occulta simpliciter & per se, sed actu exteriori cõmissa, & ex accidenti occultantur, quia à nemine sciuntur, quis illa cõmiserit, bene cadere sub iudicium humanũ, maximè quando vergunt in commune damnum, quod sufficiens causa est, vt ad specialem inquisitionẽ procedatur.

53 Ad decimum tertium respondeo † peccata omnino occulta quæ mente con-

concipiuntur, non posse iuridicè probari, bene tamen occulta per accidens, quia nemine vidente patrata sunt, vel à paucis sciuntur.

Ad decimumquartum ex vltima conclusione patet solutio, nam iudex supremus cum causa licitè potest dispensare in iure positiuo, vnde cũ decet bonum commune, faciens illud nõ censetur dissipator, sed potius custos integerrimus iustitiæ.

54 Ad decimumquintum † dicitur in foro iudiciali nõ attẽdi damnum speciale ex charitate, maximè quando bonum commune interuenit, non enim considerant iudices an emendari possit, sed ne delicta inualescant, & maneant impunita, vt sic vitentur maiora mala, & paci Reipublicæ consulatur, quod est bonum diuinum.

55 Ad decimum sextum † respondeo, peccata omnino latẽtia in anima quæ in opus externum non eruperunt nõ habere vindictã in foro exteriori, bene tamen latentia per accidens, idq; ex multis causis.

Ad decimumseptimum respõdeo, ex locis illis non cõtineri aliquod præceptum diuinum, sed tantum narrari quid gestum & factum sit, & ex hoc patet solutio ad vltimum.

DE DENVNCIATIONE in causa hæresis.

SVMMARIVM.

1 *Definitio quid sit, & quòd eã cuiuslibet rei essentia explicetur.*
2 *Definitio denunciationis, secundum Speculatorẽ, nõ satis accuratè tradita*
3 *Denũciationis definitio, secũdum Hostiensem non contemnenda.*
4 *Definitio & definitum inuicem conuertuntur.*
5 *Definitio genere & differentiã cõstat.*
6 *Nunciatio noui operis, vt plurimùm fit extra iudicium, & nu. 10.*
7 *Denũciationis optima & maximè probanda definitio.*
8 *Nunciatio siue denũciatio, nõ solùm de crimine fit in iure.*
9 *Inscriptio nõ fit in denũciatione, & n. 21. & 29.*
11 *Nunciare causam & nunciare, quid significat in iure.*
12 *Noui operis nũciatio quid est: & quæ sit eius forma.*
13 *Denũciare cuilibet, ex iure Canonico licet.*
14 *Denũciatores olim instituebãtur, nec licebat illi denũciare, nisi iussus esset.*
15 *Diuinatio in denũciatione quid sit.*
16 *Denũciatoribus tyranni olim abutebantur.*
17 *Vmbra denunciatorum sub tyrannis horrifica fuit.*
18 *Denũciare testimoniũ, quid est in iure.*
19 *Obuagulatio in testimonij denũciatione quid fuerit.*
20 *Denũciare autori quid sit in iure.*
22 *Talionis pœnæ denũciator nõ subiacet.*
23 *Denũcians calumniosè in expensas tenetur.*
24 *Denũciatio ad correctionem, accusatio ad pœnam tendit.*
25 *Denũciationis & accusationis genuinæ differentiæ.*
26 *Iuramentũ denũciatoris post denũciationem.*
27 *Denunciationis formula.*
28 *Denũciare in iure sumitur interdum pro eo quod est, accusare.*
30 *Notorium denũciatoris quid sit.*
31 *Notoria etiã dicitur genere fœminino*
32 *Notorium tam fit verbo quam scripto.*

33 Notorio

33 *Notorio non tanta fides adhibenda, vt statim reus damnetur.*
34 *Irenarchæ & apparitores olim notorijs vtebantur.*
35 *Denuntiationis analogia, siue etymologia.*
36 *Definitionem ab etymologia, probant Iureconsulti & Philosophi.*
37 *[De] propositio in compositis auget.*
38 *[Denuntiare] verbum apud autores variæ significationis est.*
39 *[Nuntium] pro omine, oraculo, & diuino responso à Poetis sumitur.*
40 *Nuntiare sumitur pro monere.*
41 *Species de proprietate sermonis inest suo generi.*
42 *Denuntiationis plures differentiæ.*
43 *Euangelica denuntiatio quid.*
44 *Euangelica denuntiatio, cur sic dicta.*
45 *Euangelica denũtiatio quando locum habeat.*
46 *Euangelicæ denuntiationis finis.*
47 *Iudicialis denũtiatio quid, & quotuplex.*
48 *Publica & iudicialis denũtiatio quid.*
49 *Priuata & iudicialis denũtiatio quid.*
50 *Denuntians in foro seculari, quando non tenetur denuntiationem probare.*
51 *Denuntiatio fori Ecclesiastici.*
52 *Canonica denuntiatio quid.*
53 *Specialis denuntiatio quid.*
54 *Specialis denuntiatio binam exigit monitionem.*
55 *Generalis denuntiatio quid.*
56 *Regularis denuntiatio quid.*
57 *Regularis denũtiatio maximè propria monasteriorum & capitulorum.*
58 *Appellatio tãquam ab abusu, ne quidem in Gallia admittitur cùm de regulari denuntiatione lis est.*
59 *Denuntiatio fit coram Inquisitoribus.*
60 *Denũtiatione factâ, quodnam sit iudicis officium.*
61 *Testes duo ad hæreticum comprobandum sufficiunt.*
62 *Denũtiator & accusator, in vnoquoque tribunali sancti Officij fiscalis est.*
63 *Impossibilis nulla est obligatio.*
64 *Hæreticus non facilè cognoscitur.*
65 *Hæreticus non est, qui errorem in intellectu nõ habet.*
66 *Intellectus res est spiritualis.*
67 *Proximo bene velle, & eius peccatum non reuelare pium est.*
68 *Fama auro pretiosior.*
69 *Denũtiare tenentur omnes sub pœnis in edicto comprehensis.*
70 *Hæresis nõ solùm est in Dei offensam, sed etiam in fidelium iniuriam.*
71 *Ciuis probus Reipublicæ defensionem vbique suscipit.*
72 *Hæresis publicum crimen est.*
73 *Filius negligens vindictam patris, hæreditate priuatur.*
74 *Filij Dei sumus.*
75 *Ingratus est erga Deum, qui eius hostem non denuntiat.*
76 *Hæresim quodammodo approbat, qui nouit hæreticum, nec eum denunciat.*
77 *Platonis elegans sententia de hæreticorum denuntiatione.*
78 *Charitas est hæreticos à proximo amouere.*
79 *Alimentum qui non porrigit mẽdico, cùm possit, interficere censetur, si ob id mendicus moriatur.*
80 *Proditionem qui scit nec eam detegit, graui pœnâ est afficiendus.*
81 *Leonis authoritas pro denuntiatione repetenda proponitur.*
82 *Occulta hæresis denuncianda est.*
83 *Pater alijque parentes, etiam denuntiandi hæresis crimine delibuti.*
84 *Filius à patre plus quàm pater à filio diligitur.*
85 *Deus magis diligendus quàm pater.*
86 *Parentes filijs odio habendi, qui fidem illis tentant auellere.*

87 *Filius*

87 *Filius arcem custodiës pro Catholica fide, si patrem obsidentem occidit, manus suas Deo sanctas dicauit.*

88 *Filio patrem licet occidere in patriam armatum.*

89 *Filius ob delictum patris infamis, si illum interimit se ipsum in integrum restituit.*

90 *Hæreticus correctione reductus ad Ecclesiam denūciandus est.*

91 *Arriani vt Catholicos opprimerent finxerūt se ad fidem & mentem rediisse.*

92 *Hæretici ægrè resipiscunt.*

93 *Malus semel si quis fuit, semper præsumitur malus.*

94 *Hæreticus correctus nihilominus interrogari debet ab Inquisitoribus.*

95 *Hæretici impunè à quolibet capi, spoliari & occidi possunt.*

96 *Confessarius sacerdos quæ scit per confessionem detegere non debet.*

97 *Confessarius non vt homo, sed vt Dei minister confessioni aurem præbet.*

98 *Ius diuinum est immutabile.*

99 *Confessarius adstrictus à iudice ad cōfessionem aperiēdam, quo pacto eius eludat imprudentiam.*

100 *Secretum confessionis, est secretum Dei.*

101 *Historia de monacho, qui cōfessionem reuelauit ex Cassiano.*

102 *Confessio sacramentalis si reueletur, reuelanti non creditur.*

103 *Confessio facta confessario, extra sacramentum reuelari potest.*

104 *Reo petenti confessarium datur ab Inquisitoribus.*

105 *Episcopus ex Concil. Triden priuatum hæreticum potest absoluere.*

106 *Hæreticum in foro publico nec Episcopus, nec vllus sacerdos possunt absoluere.*

107 *Hæreticus in iubileo, in quo hæresis non sit excepta absolui non potest.*

108 *Confessio generalis hæresim nō comprehendit.*

109 *Articulo mortis absoluit quilibet sacerdos.*

INTEREA quæ edicti explicationē ac totum tractatum hæresis lucidiorem nobis reddunt non est postrema denūciatio. Ea enim secūdū locū obtinet in hoc iudicio cōtra hæreticos. Quamobrē præcipitur in edicto vt omnes denūciēt Inquisitoribus quicquid contra fidē Catholicā nouerint dictum aut factum, aut quo modolibet perpetratum. Ergo de ea hoc loco nostra erit oratio, sed vt more solito methodus seruetur, & radici dus tractatus iste aperiatur, ab ipsa definitione initiū sumemus, deinde eius species, vnde dicatur, quomodo sumatur, quid operetur, quando & coram quibus sit facienda, & quando liget declarabimus. Definitionis vires in vniuscuiusq; rei traditione & in omni docendi via & ratione necessitatē suprà ex Aristotele. Bald. & aliis tam iuris, quàm philosophiæ peritis in medium adduximus, eamque veram & maximè consonam ostēdimus, ad rei cuiuslibet essentiam eruendam, quæ genere & differentia constat: nam ex
1 genere † & differētia rei manifestatur essentia, & essentia nōnisi per definitiones potest optimè dignosci, quod ex ipsius definitionis definitione collectu facillimum est, quam eiusmodi esse exponit Psellus ἐν ἐπιλύψει εἰς τοὺς τῆς φιλοσοφίας τρόπους: in hæc verba [ὅρος ἐστὶ λόγος σύντομος, δηλωτικὸς τῆς ὑποκειμένης οὐσίας τοῦ πράγματος, id est, definitio est oratio concisa, quæ subiectam rei essentiam manifestat. Ab ea nos initium sumemus.]
2 Est igitur † denunciatio (vt placuit Speculatori, viro quidem Iurisperitissimo lib. 3. p. 1. tit. de denunciatione §. 1.)

§.1.)alicuius crimen ad præsentiam deferre, idem ferè dicit Dynus in tract. malefic.sub Rubric.quomod.de malefic.cognoscatur per denũciationẽ:inquit enim:[Denũciare est deferre aliquem reũ criminis:]per l.ea quidem.C.de accusat.& l.ab accusatore. §.denunciatores.ff.ad Turpill.eandẽ diffinitionem sequutus est Guido de Suza. in tr.ct.de malefic.sub rub. de denunciationibus: quæ tamen expositio inutilis est, quia solummodo exponit verbum per aliud verbum synonymicὼs, quod etiam expositione indiget,cùm & id quæri potest, quid sit deferre reum criminis:sed Hostiẽsis in sua summa tit. de denunciatione.§.1.aliter definit,dicens: quod denunciatio sit criminis alicuius apud
3 iudicem † sine inscriptione legitimẽ facta delatio, ad pœnitentiam peragendam, vel aliam pœnam legitimã imponendam,vel etiam ad vtrũque, vt colligitur ex tex.in. cap. 2. &.3. & ex cap.super his.de accusat.cap. cùm dilectus filius.eod.tit.cap.nouit.de iudicijs. Albertus de Gandino in tract. de malefic.§. non solùm. pag. 27. vbi aliam refert definitionem: & vbique doctores plures alias definitiones,seu potiùs descriptiones assignant:S.Antoninus in 3.part.tit.9. c.9. Gundisaluus in tract. de hęretic. quæst. 10.n.6. Campegius ad Zanchin.cap.9.vers.de tertia.Repertor. Inquisitorum. Locatus in opere iudiciali, verb.denũciatio.Simanc.de Cathol.institut.tit.19. idem in Enchiridio.titul.23.Rojas de hæreticis singul.5.Tabiens.in summa verb.Inquisitor.§.26.n.27. & alij plures,quos consultò omitto.

At enim prædictæ definitiones ex multiplici capite reijci debent, cùm genus & differentia in ea non sint. Primò quia Speculator dicit quòd denunciatio est alicuius crimen ad pręsentiã deferre: nã † omnis bona de-
4 finitio debet conuerti cum suo definito. l.1.§.dolum.ff.de dolo, & à nullo suo definito separari potest. Bald. in cap.ex parte.de appellation.debet
5 etiã † constare ex genere & differẽtijs.Bart. in.l. 1. ff. de tutelis. Bart. & DD.in.l.1.ff.de acquirenda possessione.& in l.1.ff.de regul.Iur. & in definito subiectum rei aut finis, aut vtrũque simul cõnecti debet,vt definitione includatur. Idem Psellus loco eod. Sed hæc non conuertitur.Nec in definito ab illo proposito,vllum est subiectum aut finis denunciandi. Nam denunciatio non semper potest fieri de crimine delatione nominis delinquentis,ergo non est bona definitio, quòd etiam ratione probari potest. Nam quispiam potest videre delictũ commissum,scilicet hominem exanimẽ & prostratum,aut domum incensam, & audite vocem proferentem hæresim vel blasphemiam,vel aliquas hęreses descriptas in pariete aut alibi, & quid simile, & tamen penitus autorem & delinquẽtem ignorare potest,& tunc possent nihilominus hæc denunciare:tum germana & vera denunciatio foret,nec tamen contra delinquentem,ergo non est hæc perfecta definitio, quatenus dicit,quòd denunciatio sit alicuius crimen ad præsentiam deferre.

Secundò, hæc definitio seu descriptio Speculatoris minus potest sustineri, tũ quia ambigua, tum etiã quia imperfecta videtur,cum dicit ad præ
6 sentiam deferre:quia † nunciatio aliquando fit extra iudiciũ alicui,vt non ædificet aut destruat ruinosum,ne ex ruina damnum veniat vicino: de qua habetur in tit.ff.de nou.oper.nuncia. & in decretal.eod.tit. vbi dicitur[deferre ad notitiam.]non est denunciatio de qua nos agimus ea,cõpetit nũciationi, quæ longè distat à denunciatione. Nam delatio ad præsentiam

illius cui fit nunciatio, eſt vera nunciatio, non tamen denunciatio: ergo non poteſt conuerri. Ex prædictorum tamen definitionibus, & præcipuè ex illa Hoſtienſis quam non improbamus, alia ſelectior deduci poteſt, quæ proculdubio vtcunque iuri conſona, ad rem magis accedere videtur (cui videtur adſtipulari Salicet. in l. ea quidem. C. de accuſat.. Angel. in tract. maleficiorum verſicul. nec non

7 ad denunciationem. in. princ.) vt † ſit denunciatio delatio criminis ſine inſcriptione apud iudicem competentem, vt puniatur reus: & ponitur delatio loco generis, verbum enim hoc [delatio] idem operatur quòd relatio ſeu notitia, quæ datur iudici alicuius criminis.

Ponitur [criminis] loco differētiæ,

8 nam † nunciatio non fit de crimine tantùm, ſed & de damno infecto, & nouo opere, & defertur iuramentum parti. l. iuſiurandum ff. de iure iurād. & honos iudici. cap. vt debitus. de appellationib. defertur quoque hæreditas ex teſtamento. l. lege 130. ff. de verb. ſignificat. defertur & à lege iuriſdictio. l. & quia. ff. de iuriſdict.

9 Ponitur † ſine inſcriptione ad differentiam accuſationis, quæ licet ſit criminis ſit tamen cum inſcriptione accuſatoris. tex. in l. 3. C. qui accuſare non poſſunt, & ibi Cynus Bald. & Angel. & Salicet. in l. ea quidem. in princip. C. de accuſat. Angel. tamen de maleficijs in verſ. nec non ad denunciandum, dicit non facere partem in iudicio, ſed tantùm inſinuare iudici negotium, vt notat Marant. de ordine iudiciario p. 6. in Rubric. de denūciatione.

Præterea ponitur [apud iudicem] quia in hoc etiam differt denuncia-

10 tio † à nunciatione noui operis quæ non ſemper fit apud iudicem, text. in l. vnica. C. de noui. oper. nunciat. & à cæteris delationibus quarum aliæ fiunt non apud iudicem, ſed vel à iudice vel à lege, vt ſuprà diximus.

Ponitur [competentem] ad oſtendendum denunciationē criminis fieri debere apud iudicem competentem poteſtatem habentem emendandi, & corrigendi crimina, & delicta iam perpetrata, vel prohibendi quod paratum eſt ad delictum, fruſtra enim eſſet denunciatio facta ei qui non poteſt punire, nec poteſt impedire ne ea vitentur ex defectu iuriſdictionis. argument. l. fin. ff. de iuriſdictione omnium iudic. c. 2. de conſtitut. in. 6.

Iureconſulti etiam multifariam accipiebant prædictum verbum nun

11 ciatio, nam † nunciare cauſam deferte dicebār, ſicut renunciare cauſam, à cauſa deſiſtere. l. res. 22. §. vltim. ff. de iur. fiſci, nunciatio noui operis

12 in pandectis aliter accipienda eſt. † Nam ibi prætor edicit, vt ſi quis putet vicinum nouum aliquod opus molientem non habere ius id faciendi, liceat ei denunciare vicino ne id faciat: itaque cum prohibere, vetatque ei cui denunciatum eſt, ſiue ius habeat, ſiue non, tamen ne quid inſtituat. Quod ſi edictum neglexerit, Prætor aditus interdicit, vt opus factum reſtituat: id eſt interim id decernit dum apud iudicem à prætore datum, planum faciat ſibi ius eſſe ſic ædificare: omnino autem diruere id cogitur propter edictum Prætoris ſiue iure, ſiue iniuriā ędificauerit: quod ſi nūciator velit remittere nūciationem licebit ędificare: licebit etiam nouatori ſatiſdare, ſe opus demoliturum, ſi nunciator actione ſuā negatoria (quam continuò poſt nunciationem debet intendere) probarit apud iudicem, id illi non licuiſſe, quæ

ex

ex toto titulo de nou. oper. nunciat. deducuntur. In materia; autem maleficiorum nunciatio, quam commentatores denunciationem vocant, maxima differentia constituitur inter ius Ciuile & Canonicū. Nam Romani Pontifices † admittunt quemlibet
13 ad denunciandum iudici crimen alterius, modò illum prius admonuerit emendationis. cap. qualiter & quando. de accusat. cap. licet Heli. de Simonia. & tunc iudex potest procedere per inquisitionem nullâ factâ mentione nunciatoris, potest etiam procedere super nunciatione, inquirendo crimen: hoc est, vt nominatim exprimat nunciatorem: debet tamen in hoc consuetudo obseruari. Iure autem Ciuili nemo idoneus censetur ad nunciandum, nisi specialiter desi-
14 gnatus fuerit ad id munus. † Olim enim institui solebat hominum genus arcanis sceleribus inquirendis & deferendis operam impendens, vt crimina publicè innotescerent: adeò vt si plures essent qui de eodem crimine denunciare vellent, priùs iudicio contenderent, quàm ad munus hoc
15 admitterentur: † quod genus actionis diuinatio vocabatur in Romano foro, vt patet ex Asconij Pediani scholijs, in act. 1. in Verrem, quod fieri solebat in denunciationibus externorum criminum, de quibus agendum esset in vrbe. Si verò intra vrbis mœnia delictū cōmitteretur, erāt denunciatores collocati per ipsius regiones, qui munere illo fūgebātur, vti cōstat ex basi marmoreâ quæ Romæ est in Capitolio, cuius ad sinistrū latus tres regiones, ad dextrū duæ cum suis curatoribus. denunciatoribus, & vicis, eorumque magistris continentur. Idē & in municipijs denunciatores fuisse deprehenditur, ex tabula marmoreâ antiquâ, quæ est Melphiæ in Lucania in templo S. Angeli, ad aram S. Francisci adfixa, vbi recensentur denunciatores Puteolani hodie[de Puzzole] in Cāpania, temporibus Antonini Pij optim. Imperatoris.

IMP. CÆSARI
DIVI. HADRIANI. FIL.
DIVI. TRAIANI
PARTHICI. NEPOTI
DIVI. NERVÆ. PRONEP
T. ÆLIO. HADRIANO
ANTONINO. AVG. PIO
PONTIF. MAX. TRIB. PONT. V
IMP. II. COS. III. P. P
CONSTITVTORI. SACRI
CERTAMINIS. SELASTICI
SOCII. LICTORES. POPVLARES
DENVNCIATORES. PVTEOLANI.

Per hoc enim antiqui bonos mores mirum in modum tuebantur, & tales nunc quibusdam in locis designā-
16 tur. Cæterùm ne talis delatio in adulationē degeneraret (quia † Tyranni quoque huiusmodi indicibus abutebantur, quasi emissarijs duntaxat, & auscultatoribus) quorum etiā vmbra metum innocentibus aliquando incusit, vt tradit Plutarc. in Aristide, & apud Suydam in ἰδιῶται citātur paucula sine autore; vbi delatores Reipub. pestes vocantur: cuiusmodi fortassis fuerūt quos Cicero quadruplatores vocat: ideò sancitum fuit primū vt nunciatores quodam testificati ge-
17 nere vterentur ad inuestiganda commissi criminis indicia, priusquā † aliquid efferrent, ne errantes ipsi magistratum quoque seducerent, deinde vt notorijs suis nūciatores assisterēt: (sic enim tota illa criminis per testificationē inquisitio vocabatur) nā falsis, nec ne, notorijs insimulatus quis esset, perpenso iudicio dispiciebatur. l. ea quidem. C. de accusat. Quamobrem Romanæ leges per nunciationem non admittunt aliter inquisitionem fieri aduersus criminosum, nisi

factâ mentione nunciantis, vt eo copia fiat sui defendêdi legitimis exceptionibus, vt de publicę pacis custodibus traditur in. l. Diuus Adrianus. ff. de custodia, & exhibitione reorum. &. l. ab accusatione. §. nunciatores. ff. ad Senatusc. con. Turpillian. Denunciare etiam diuersimodè accipitur apud Iurisconsultos: nam† denunciare testimoniū alicui, vt vetus locutio ostendit, significat vocare aliquem ad testimonium dicêdum l. 4. & l. 19. de testibus. l. 6. ff. ad leg. Iul. repetūd. sic in lege Manilia: [TESTIBVS PVBLICE DVNTAXAT IN RES SINGVLAS DECEM DENVNCIANDI POTE-
20 STATEM FACITO]† ea denūciatio fiebat per triduū, vt cōstat ex lege. 12. Tabul. relata Festo in vagulatio: [CVI TESTIMONIVM DEFVERIT. IS TERTIIS DIEBVS OB PORTVM OBVAGVLATVM ITO.] vbi obuagulationem interpretatur quæstionem cum conuicio. Pręterea denunciare autori, est eum ad rem defendendam conuenire. l. 29. §. final. l. 53. in fin. l. 55. & 56. §. se pręsente. l. 74. §. 1. ff. de euictionib. Inde denunciatione interposita, accipitur. l. Herennius 63. de euictionib. est & denunciatio iudicium præcedens. l. 7. ff. de inoffic. testament. denunciare domum, pro ad domum. l. 1. §. 1. de liber. agnosc.

21 Notandum item est quòd † denūcians non tenetur se subscribere denunciationi, nec ea verificare, quod etiam vsu & consuetudine receptū est. Ægidius Boss. in pract. crimin. tit. de denunciation. n. 14. iuxta doctrinam Angeli & Saliceti in. l. ea quidē. C. de accusat. n. 17. & Bart. in. l. Diuus. ff. de custodia & exhib. reor. Idem Angel. de maleficijs in verb. necnon ad denunciationem. n. 12. & 20. Bernard. Diaz in pract. criminali canonic. cap. 59. n. 4. Grammat. decis. 39. num. 1. Iul. Clar. in practic. §. final. quæst. 7. vers. vlteriùs quæro. cap. super his. de accu
22 sat. † Neque propterea puniri debet pœnâ Talionis, sicut accusator. c. nullus. vers. inscriptio. 4. q. 4. & ibi glos. in verb. inscriptio. tex. in cap. calumniatur. 1. quæst. 3. &. c. qui non probauerit. & c. licet Heli. de simonia. l. libellorum. ff. de accusat. l. qui crimen. C. qui accusare non possunt, cùm similibus. Couarruu. lib. 2. Variarum resolutionum cap. 9. num. 1. Soto de te-
23 gendo secreto, col. 2. q. 5. † ratione tamen calumniæ condemnatur in expensis denūcians. Cyn. in. l. seueriter. in fine. C. de iudic. Guid. Papę decis. 269. Catald. de Syndicatu. q. 182. & cōmunem dicit Grat. q. 47. n. 2. lib. 1. Gregor. Natta in repetit. Clement. sæpe n. 29. de verb. signif.

24 Prædictorū ratio est, quia † denunciatio tendit ad correctionem, accusatio verò ad pœnā, vt deducitur ex d. c. super his. de accusat. & tradit Socin. in c. inquisitionis. n. 22. eodē tit.

Ad hęc faciunt, quia accusator defert ad iudicem crimen cum actione: instat enim apud illum, † vt accusa-
25 tus puniatur, vt delictum non remaneat impunitum: at verò denunciatio est nuda & mera manifestatio seu intimatio delicti facta iudici, sine aliqua actione, vt super eo ad libitum prouideat iuxta doctrinam Bald. in l. 1. C. si ex delicto defunctorum. col. 3.

His sic denunciatis denuncians †
26 iurare debet de nō reuelandis gestis per ipsum & Inquisitorem, vt tradit Eymeric. in. 3. p. Directorij tit. de secundo modo procedendi in causa fidei per denunciationem. pag. 445. & ibi Franc. Pegna comment. 15. cuius
27 hæc sunt verba. † [In continenti ipse inquisitor faciat iurare ad quatuor Euangelia ipsum denūciantem de veritate

ritate diceda super denunciatis prę-
stito iuramento interrogabit eum,
vnde scit esse vera quæ denunciauit,
& an viderit vel audiuerit. Si dicat se
vidisse, interrogabit eum de loco, &
tempore,& quoties,& per quem mo-
dum,& qui erant præsentes, si dicat
quòd non vidit, sed audiuit, interro-
gabit eum Inquisitor à quibus audiuit
& vbi,& quãdo,& quoties,& per quẽ
modũ;& quibus præsentibus audiuit,
formãdo articulos de quolibet prædi
ctorũ singularirer,& diuisim.His sup-
positis notarius prædictã denũciatio-
nẽ in actis reducat dicẽs[quam quidẽ
denunciationem sic vt pręmittitur fa
ctã ipse Inquisitor fecit iurare in con-
tinẽti ad quatuor Dei Euãgelia ipsum
denunciantẽ de dicenda veritate su-
per denũciatis,& interrogabit eũ vn-
de,& quomodo ea quæ denũciauerat
nouerat esse vera, qui si respõdet qđ
ideò scit ea quæ denũciauerat esse ve
ra quia vidit,interrogatus vbi vidit di
ctũ talẽ facere vel dicere supradicta,
dixit quod tali die talis mẽsis, & talis
anni &c.]hæc ibi: idẽ tenet Simanc.
de Cathol.instit. titul.64.de testibus.
nu.10. & seqq. instructio Hispal.c.14.

Rursus notandum est quod sæpis-
28 simè in iure † nunciare vel denun-
ciare pro accusare accipitur, vt de-
ducitur ex tex. in l.absentem. G. de
accusat. l. mulier. 4. ad Senatusconf.
Turpillian.& Paul. in.d.l. ab accusa-
rore.§.nunciatores.ff.eodem.nuncia-
tores appellat, qui delicta produnt
apud iudices, & in hac quoq; signifi-
catione debet intelligi tex.in l.qui se
pulchra.C.de sepulchro violato.ibi:si
ue quicũque alius accusauerit, vel ad
officiũ nũciauerit,&de hoc verbo,de
nũciare, in eadẽ significatione sũptus
est tex.in d.l.ea quidẽ.C.de accus.ibi:
ea quidẽ quæ per officiũ pręsidib.de-
nunciãtur.Hi aurẽ nũciatores,vel de
29 nũciatores † nõ tenebãtur libellũ ac-
cusatoriũ solẽniter proponere:sed tã-
30 tũ † notoria exhibebãt iudici,idest,cõ
pẽdiariũ scriptũ cõtinẽs qualitatẽ deli
cti,rei,& testiũ nomina,πιττακώματα:
vocãtur in fragmẽtis Basilicorũ eclog.
60.id est matriculę: dicitur & fœmi-
31 næ genere † notoria: Apuleius Fabul.
Miles.lib.7[Falsam de me notoriã per
tulit]vnde nõ malè, siue notoria siue
notorias dicemus,notas quasdã signi
ficãtes delictũ,testes,ac delinquentẽ.
De his notorijs loquitur Iurecõsultus
in specie, d.§.nũciatores.& d.l.ea qui
dẽ & in l.Diuus.ff.de custod.reor.Aio
32 tamẽ nõ minus notoria † verbo quã
scripto fieri posse:cùm & vtroq; mo-
do denunciationes receptæ sint. Iul.
Clar.in pract.crimin.§.final.q.7. vers.
vlterius quæro.in fin.Boss.tit.de denũ
ciatione.n.14.Angel.& Salicet.in l.ea
quidẽ.C.de accusat.Ex quib. deduci-
tur, quòd ex his notorijs siue elogijs
33 statuitur † neminẽ esse facilè ac teme
re cõdẽnandũ, vtebantur autem pręci-
cipuè hoc modo denũciandi crimina
34 † apparitores & itenarchæ,de quibus
in.l.vlt.§.1.ff.de muneríb.& honorib.
& in.d.l.Diuus.qui etiã stationarij mi
lites ab Vlpiano appellantur in l.1.§.
vlt.ff.de offic.præfect. vrb. & hoc ap-
pellat officium d.l. ea quidem. & l.1.
C.de custod. reor. ibi. siue cum cura
publicæ solicitudinis.

35 His sic positis ad expositionẽ † ana-
logiæ verbi(denũcio)veniẽdũ,nõ ver
bi solũ sed etiã rei, sic enim à Iurecõ-
sultis aliquando propriè quęritur res,
explicatur,& symbolum subsequitur.
36 Nã Psellus lib.supra citato,† definitio
nẽ & nomẽ constituit ad idipsum in-
uestigãdũ de quo quæritur: quo loco
per nomẽ etymõ intelligit,& Aristot.
ait:Etymologia notam facit rẽ de qua
prędicatur.Idcirco ne per ignota prin
cipia procedamus, hoc loco congruẽ-
rer videndum erit vnde dicatur de-
nũciatio. Et primò dicendũ est, quòd

denunciatio deducitur & cōponitur à de propositione & nuntio, quod vtiq; significat certiorare, notificare, intimare, narrare, prędicare, reuelare, & declarare, de quo in Psal. 50. [Iniquitatem meam annunciabo & cogitabo pro peccato meo.] Et in Ecclesiast. c. 10. [Qui habet pennas annunciet sententiam.] Et Luc. c. 2. annuncio vobis gaudium magnum, quia natus est nobis hodie Saluator mundi.

37 Secundò, præpositio† [de] auget significatum, nūciare quippe significat relationem simplicē facere, quā voluntatem suam relatione quis declarat, prout faciunt nuntij, qui mittuntur à Sum. Pont. vel ab alijs principibus: & iuxta hanc doctrinam intelligi debet tex. in l. ab accusatore. §. nunciatores. ff. ad Senat. consult. Turpill. & ibi Bart. n. 1. At verò propositio [de] adiūcta verbo, significat nunciationē cū aliqua actione: nam qui denūciat quodāmodo videtur nūciādo monere animū illius, cui fit denunciatio, vt succurrat vel emēdet aut prouideat.

38 Latini verò autores per verbum † [denuncio] futurum aliquid nunciabant. Ita Cicero de Senect. [quomodo (inquit) Carthagini malè diu cogitāti, bellum inferatur multò antè denūcio.] Columella: [sin autē (ait) cæli status frigidus, & pruinosus hyemis violentiā denunciat in Idus Februarias hanc curā differemus.] Cicero 1. Tusculan. [Nos verò si quid tale acciderit vt à Deo denunciatū videatur, vt exeamus è vita læti: & gratias agentes pareamus.]

Ponitur aliquando pro indico, iubeo, impono, Cicero pro Sex. Rosc. [nō putasti me familiarissimis tuis testimonia nunciaturum.] Aliquando pro palàm dico: significo, idem pro Quinctio [procuratorum se esse denūciat.]

39 † Nūciū etiam pro oraculo & præsagio, responso, & re quę diuinitus nūciatur accipitur: hinc Tibul. lib. 3. elegia 4. (inquit.)

Diui vera monent ventura nuncia sortis:
Vera monēt Thuscis exta probata viris.

& Catullus de Berecyntia & Aty.

Geminas Deorum ad aures noua nuntia referens.

40 Nuntio etiam idē † quod moneo, & significo. Terent. Hecy.

At istos inuidos Dij perdant: qui hæc libenter nuntiant. Et Plautus:
Nunquid aliud vis patri nunciari?

Cicero ad Brutum. [Ita enim Romam erat nunciatum, ita persuasum omnibus cum paucis inermibus perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium.] Huius cōposita sunt annuntio, denuntio, enuntio, obnuntio, pronūtio, renūtio: hinc nunciatio significat ipsos denūciandi actus. Vnde Cicero 2. Philosoph. [Nos enim nunciationē solam habemus, consules & reliqui magistratus inspectionē.] Hinc Iurīscōsulti nunciatorē appellarūt, qui rem quampiam nuntiat, aut qui crimen defert, quibus cōfert illud Pauli in l. 6. suprà allegar. ff. ad Turpillian. [nunciatores qui per notoria indicia produnt notorijs suis assistere iubētur]

Quāuis igitur genus verè & propriè omnes suas species cōtineat, iuxta rationē tex. in l. semper in generalib. de reg. iur. & Dec in l. 1. 2. notabil. ff. eod. Bald. in l. 2. C. de iur. annu. Bart. in rubr. ff. solut. matrim. col. penult. Abb. in c. in nostra. de rescript. tamen quādoq; genus exprimitur cū quibusdā ex suis speciebus. l. Sanctio legū. ff. de pœnis. l. doli clausularus. ff. de verb. obligat. quod vtiq; fit ad denotandum quod ius alterum sit in illis casibus particularibus, quàm regulariter sit constitutū. Idcirco postquam dixerimus aliqua notabilia de denūciatione in genere, quia per species veriùs quàm per genus significatur negotiū, de quo disputatur (nam

species

species de proprietate sermonis inest suo generi, vt copiosè tradit Frãc. Nicon. in repetit. capit. qui contra. de probationib. numer. 749. Bart. in l. 1. col. 2. ff. de vulgar. & pup. & in l. si quis in principio testamenti. col. 3. ff. de legat. 3. facit. l. munus propriè. ff. de verb. signific. vbi munus habens significationem generis & speciei (vt ibi apparet cum glos.) quando in specie significat, propriè dicitur significare: ex. l. iuris gentium. ibi proprium nomen contractus. iuncta glos. in suo. dum dicit; id est, speciali, & notat Socin. in. l. 1. num. 2. ff. de vulgar. & pupil. substit. pro quo adduci potest illud Bald. in l. actor. col. 1. numer. 4. C. de probation. vbi dicit, quod si volo probare aliquem hæreticum in genere, produco duos testes: vnus deponit de hæresi in vno articulo fidei, alter in alio: isti testes probant identitatem generis per diuersitatem specierum: probatio enim per genus fit per quamcumque speciem, idem dicit Bald. in l. 1. C. quo numero. Et sequitur Barbat. in l. 1. §. si stipulanti. col. 8. in principio. ff. de verb. obligat. Cõgruenter igitur vt tota materia dilucidetur, & meliùs percipiatur ad denunciationis species gradum faciamus.
42 Doctores † plures constituũt differentias denunciationis in capit. nouit. de iudicijs, & in specie Abb. numer. 34. & in capit. si peccauerit. 2. quæstion. 1. vbi Archidiacon. & Turrecremat. Ludouic. Gomezius in repetit. c. si annum. §. si verò. de iudicjis. Iacob. Beluis. in. c. Romana. §. contrahẽtes. de foro compet. in 6. Io. Quintin. in d. c. nouit. de iudicijs nu. 56. & omnes criminalistæ copiosè in suis locis. Sed de denunciatione quoad nostrum pertinet institutum, agit Eymeric. in 3. p. Director. tit. de secũdo modo procedendi in causa fidei per denũciationem, & ibi Franc. Pegna cõmẽtario 15. S. Antoninus in. 3. p. tit. 9. c. 9. Gundisal. de Villadieg. tract. de hæretic. c. 10. n. 6. Campegius apud Zanchin. c. 9. vers. de tertia. Repertor. Inquisitor. & Locatus in opere iudicial. verb. denũciatio. Simãc. de Cathol. instit. tit. 19. Idem in Enchiridio. tit. 25. Ioãn. Rojas in singularib. fidei singul. 5. Tabiens. in summ. verb. Inquisitor. §. 26. n. 27. & alij. Petrus de Aragon in. 2. 2. D. Thom. de iust. & iur. quæst. 67. de iustitia iudicis art. 3. quarto casu. Salon. in. 2. 2. D. Tho. quæst. 68. de iniustitia accusatoris art. 1. vers. differũt denunciatio iuridica. Dominicus Bañes de iure & iust. q. 64. de homicidio, art. 8. & alij plures, ex quorum doctorum traditionibus deducitur, quòd denũciatio quadrupliciter accipitur. Euangelica scilicet, iudicialis, canonica, & regularis, quos in hoc etiam sequitur Dominic. Sotus de sigillo secreti membro 2. quæst. 5. & Marianus Socinus in cap. veniens. num. 283. de accusat. Speculator tit. de denunciat. §. 2. vers. vt autem.

43 Euangelica denunciatio est † delatio criminis ad prælatum, vt ad patrem gratiæ, ad emendandum fratrẽ, vt docet Speculator tit. de denunciatione. §. 2. vers. Euãgelica est. Abb. vbi suprà vers. & primò circa Euangelicam. Archidiacon. in d. cap. si peccauerit. 2. q. 1. vbi inquit, quòd hęc denũciatio quatenus ordinatur ad tollẽdum peccatũ procedit ab actu charitatis, sed quatenus ordinatur ad instruẽdũ alios per exemplum, procedit ab actu iustitiæ. argum. c. pręcipuè. 2. q. 3. quæ tẽdunt, vt denunciatus per monitio-
44 nem à peccato separetur, † & dicitur Euangelica quia ab Euangelio Christi Domini nostri originem ducit, vt probatur ex illo Matth. capit. 18. & Matth. cap. 18. vbi, [si peccauerit in te frater tuus, corripe eũ primò inter te & ipsum,] & in c. si peccauerit. 2. q. 1.

quæſt.1,vbi Archidiac. & Turre-cremat. Soto de tegẽdo ſecreto. memb. 2.q.1. Theologi in.4.Sentẽtiarum,frater Arcualenſ. in tract. de fraterna correctione. Imola in.cap.nouit.de iudicijs. Hæc autem denunciatio Euan
45 gelica † practicari poteſt hoc modo; quoties quis occultè nouit aliquem eſſe in peccato mortali,vel quãdo ſecretò ſcit illud committere, vel eo ſecretè & in charitate monere debet, vt à peccato reſipiſcat & auertatur, exemplo Saluatoris noſtri,vt deducitur ex dictis locis,vbi dicit[ſi peccauerit in te frater tuus corripe eũ inter te & ipſum ſolum,ſi te audierit, lucratus es fratrem, ſi autem monitus noluerit exire à peccato, debet denunciãs adducere ſecum vnum vel duos & coram ipſis iterum eum monere vt à peccato ſuo exeat,& ſeparetur: vt ipſi poſsint eſſe teſtes. Si verò adhuc in ſuo peccato permanere voluerit debet Eccleſiæ dicere] id eſt,denunciare iudici cõpotenti,vt iudex ex denũciatione ad corrigendũ illũ exiſtẽtẽ in peccato, iudicialiter procedere poſsit: receptis tamen teſtibus, vt ex dicto loco colligitur Matth.18.d.c.ſi peccauerit.2.q.1. Soto de iuſt.& iur. lib.5.q.5.art.1.& de tegendo ſecreto vbi ſuprà.Turre-cremat.in ſumm. de Eccleſia.lib.2. cap.92.Doctores in.c.
46 nouit. de iudicijs. † Finis igitur iſtius denunciationis eſt proximi emendatio, & ne remaneat in peccato poſt monitionem prædictam,quâ contemptâ ad actum iudicialem peruenit, vt iudex qui habet poteſtatem coactiuã illum compellat à peccato auerti, ex notatis per Barbat.& Abb.in d.c. nouit.de iudicijs.

47 Altera eſt denũciatio † iudicialis quę fit corã iudice cõpetẽte, quæ idcirco iudicialis appellatur.quia ſtatim fit relatio criminis in iudicio abſq; præuia monitione, quę ſecũdũ denũciationis locũ obtinet, cùm denũciationi, quæ à domino inſtituta fuit, primus locus debeatur, ſecũdus verò huic quę inſtituta fuit à vicarijs ipſius tã in temporalibus quã ſpiritualibus, quæ in dupli ci differẽtia cõſtituitur, eſt quippè publica & priuata, vt tradũt omnes Doctores in.c.nouit.de iudicijs,& notat Specul. vbi ſup. in tit.de denũciatio
48 ne verſ. iudiciales verò.† Publica eſt quæ cõpetit alicui ex mero & puro officio ſuo, in quanõ requirit monitio, ſed iudex ex ſuo officio procedit per denũciationẽ ſuorum officialiũ.iuxta tex.in c.Romana.§. ſanè.de cenſibus. in.6.l.ea quidẽ.C.de accuſat.c.Epiſcopus.ſynodo tertia.5.q.6.l.diebus.ff.de cuſtod.reor.l.1.§.ſanc.ff.de offic.pręfect.c.nullus.§.aliquãdo, vbi gloſſ. in verb.dictũ eſt.4.q.4. Ab. in d.c.nouit. de iud.n.46.Soto de tegendo ſecreto memb.2.q.5.Specula.vbi ſup. verſ.publica iudicialis dicitur illa.

49 Alia dicitur † priuata iudicialis denũciatio quæ cõpetit læſo propter priuatũ intereſſe,ita tradit Speculat. tit. de denũciat. §. quis denũciare poſsit, verſ. priuata verò iudicialis. vbi exẽplificat cõcluſionẽ in eo cui iniuria illata eſt vel res ſubrepta & ſubiata.Panor.in.d.c.nouit.§.iudicialis.de iudic. Marãr. in pragm.iudicial.tit.de denũciat.§.expedita.col.2. Pręterea denũciat. in duob. modis expeditur. Vno in foro ciuili ſeu ſæculari, alio modo in foro canonico ſeu Eccleſiaſtico, In foro ciuili nõ requiritur vt præcedat nũciationis probatio,& habeat lo
50 cũ † cùm oppreſſus nequit agere cõtra opprimẽtem,quia tunc expeditur de plano: vt puta quia denũcians oppreſſus eſt ſeruus, vel alterius poteſtati ſubditus: vt in §.penult. inſtitut. qui ſunt ſui vel alieni iuris.idẽ dicitur in monachis, & alijs conquerentibus de iniuſtis grauaminibus ſuorum prælatorum.Innoc.in.cap.inſinuante qui

clerici vel vouentes. Idem est quoq;
in his quæ spectant ad forum venale,
vt res vēdantur iusto pretio: per tex.
in.c.1.de emptione & venditione.Idē
in rusticis oppressis est habendum iu
dicium.l.neque.§.de plano.ff.de off.
pro proconsul. Speculat. & Panorm.
vbi suprà.
51 Alia est † quę expeditur in foro Ec
clesiastico,& in hac quoque nō requi
ritur processus monitionis,quę etiam
de plano expeditur.text in d.c. nouit
in fin. de iudic. ibi: de plano cogno
scant, vbi etiā in principio, dicitur de
præmissione monitionis: vbi idem
Panormit.dicit hanc opinionem esse
Ioann. Andreæ & commun. Docto-
rum.
52 Alia dicitur denunciatio † Canoni-
ca,quę à canonibus inuenta fuit,licet
ortum habuerit secundum Innocen.
à lege veteris Testamenti, & hęc du-
pliciter accipitur; alia specialis, gene-
ralis altera. Panor. in d.c.nouit.vers.vl-
timò potest quæri. de iudic. numero
58.&.59. † Specialis dicitur illa quæ
53 competit ei cuius interest, habere
prælatum bonum Ecclesiæ subditum:
& fit ad hoc vt quis ab officio remo-
54 ueatur: illi præmittere opus est † bi-
nam monitionem. Speculat. d. titul.
de denunciatio. §. quibus possit de-
nunciare.versicul. canonica quoque
denunciatio,& Panor. vbi suprà licet
Speculat. ibi dicat necesse esse tri-
nam præmittere monitionē huic de-
nunciationi,quod negat Panor.cuius
sententiam sequor eò quòd text. in.
d.capit. nouit. loquens de monitio-
nibus quæ debent præcedere denun
ciationē, apertè concordat cū Panor.
qui adducit Domini præceptū in quo
duplex tantùm reperitur monitio: &
alij iuris autoritati non innititur sen-
tentia Speculatoris.
55 Generalis verò canonica denun-
ciatio dicitur illa quæ fit cùm agitur
de matrimonio impediendo, vel dissol
uendo, vel cùm agitur de prædicto
iudicio Ecclesiastico corrigendo in
quo aliquod priuatum non incurritur
interesse Speculat. & Abb. vbi suprà.
56 Regularis † verò denunciatio secun
dū Speculatorē vbi sup. §. 2. circa fin.
est denūciatio, siue proclamatio in c.
ad correctionem excessus facta. secū-
dum verò Panorm. in d. capit. nouit.
57 Denūciatio regularis est † quę secūdū
diuersas religiosorum institutiones
expeditur, & procedit simpliciter &
de plano, neq; appellatur ab ea, vt in
c.ad nostram. & in cap. reprehēsibilis.
& cap. cum speciali. §. porrò in fine. de
58 appellat. adeò quidē † vt in Gallia, vbi
appellationes tanquā ab abusu nūquā
reijciuntur à Parlamentis; tamen vbi
de moribus & disciplina regulari agi-
tur, omnino prouocantes declarētur
inadmissibiles, & in duplicē appella-
tionis temerariæ pœnam condemnē-
tur. Rebuff. in tract. de appellat. tan-
quam ab abusu.
59 Denunciatio autem quoad nostrū
spectat institutum † fit coram Inqui-
sitoribus, vt tradūt Eymeric. & Frāc.
Pegna vbi suprà in prima part. Dire-
ctor. Cōment. 15. de modo procedēdi
in causa fidei per denūciationē. Clar.
in pract. crimin. §. fin. q. 7. vers. vlte-
rius quæro. in fin. Boss. titul. de denun-
ciat. n. 14. Angel. Salicet. & alij in l. ea
quidem. C. de accusat. Potest autem
quilibet eam facere, & indicare hære
ticos inquisitori apud acta, dicens die
tali fuisse tale maleficium cōmissum,
aut talem hæresim prolatam à tali ho-
mine, præsentibus Caio & Neuio, &c.
in quā sententiā adducit plura exem
pla Angel. in tract. de maleficijs. vers.
neq; ad denūciationē. n. 20. Iul. Clar.
in pract. vbi suprà vers. quæro nunc
quæ sit forma denūciationis. Quibus
60 peractis † nullę sunt ampliùs denūciā-
tium partes, sed iudex tunc inquirit

de delicto, adhibitis testibus quos de-
nuncians nominauit, & alijs à quibus
veritas excipi & haberi possit. Angel.
& Salicet. vbi suprà. Soci. in c. qualiter
& quando. 2. num. 712. vers. licet, se-
cundum iura. de accusat.

Nunc verò videndum est, an fidei
censores per monitionem, seu edi-
ctum fidei, quo publicè quotannis
præcipiunt, vt omnes quos sciuerint
labe pollutos denuncient, sub pœna
excommunicationis possint, & va-
leant procedere contra tenuentes id
facere: an illi teneātur Inquisitoribus
id denunciare quod sciĕrint sub pœ-
na peccati mortalis, & hæreticos in-
dicare. In id nos hactenus quæstionē
quintam impendimus, vt ostendere-
mus edicto non solùm adesse publi-
cando omnes debere, sed etiam ei vt
obedirent vniuersos teneri. Sed cùm
hìc de denūciatione nobis esset dicē-
dum, & quo quisque vinculo ad eam
perficiendam obligaretur, nonnulla,
quòd ambæ quæstiones eodem reci-
dant, ex illa in hanc reseruare, non-
nulla breuiter repetere, & quædam
summis digitis contingere propone-
bamus.

Primò videtur dicendū, quòd non
omnes teneantur indicare hæreticū
Inquisitoribus ex vi edicti publici:
Nam si plures in concione vel alibi
publicè audierint aliquē hæresim af-
61 firmare, † sufficeret ad cōuincendum
illū de hæresi duos vel tres affirmare,
cùm omne verum sit in ore duorum
vel trium. Matt. c. 18. Luc. 17. Ioa. 8. &
habetur in c. in omni negotio. & c. li-
cet, de testib. l. vbi numerus. ff. eod. ti-
tul. c. nouit. de iudic. Cardinal. in Cle-
ment. 2. de hæret. videtur enim abso-
num, vt omnes præcisè teneātur prę-
dictos hæreticos indicare, & sic quòd
tota ciuitas vel populus, qui cogno-
uit illum hæreticum deberet illum
indicare: ergo non omnes obligātur
sub peccato mortali; sed potiùs illi
tantum penes quos est regimen ciui-
tatis, vel sacerdotes quibus incumbit
prospicere pro salute animarum.

Secundò, vnumquodque tribunal
S. Inquisitionis, habet personam pu-
blicā specialiter ad hoc deputatam,
cui præcipuè hoc onus denunciandi
62 & accusandi hæreticos; † quem pro-
motorem fiscalem appellamus, vt ha-
betur in c. vlt. 2. q. 8. & Simanc. tit. 4.
n. 12. & Franc. Pegna in 3. p. Director.
Comment. 14. & copiosè diximus in
quæst. de accusatione. Ergo ad illos
tantùm pertinet hoc onus denun-
ciādi hæreticos, & nō ad cæteros nisi
expresse ad testificandum vocentur,
& per consequens non incurrēt pœ-
nam peccati mortalis, neq; excom-
municationis.

63 Tertiò † nemo obligatur ad impos-
sibile, ex text. in cap. nemo. de regul.
iuris in 6. Lex enim Domini suauis &
onus eius leue Matth. cap. 11. Nam
peccatum ex voluntate procedit, ex
quo deducitur illud axioma, in tan-
tum dici peccatum in quantum est
voluntarium, text. in cap. cum volun-
tate. de sentent. excommunicat. cap.
meritò 25. quæstione 1. notat. Palu-
dan. in 4. sentent. decis. 29. Doctores
in c. si verò. de iureiurand. Si autem
præceptum est impossibile, & non
potest per subditos adimpleri; cùm
fecerint contra præceptum sine vo-
64 luntate, non videntur deliquisse: †
sed cognoscere aliquē hæreticū im-
possibile videtur, cùm hæresis in vo-
luntate & intellectu cōstituatur (non
enim verba aut facta hęretica faciūt
aliquem hæreticum, sed consensus
cum deliberatione in anima, vt om-
nes fatentur, & tradit Alphons. de
Castro de iusta hæreticorum puni-
tione. libr. 1. cap. 1. & de hæresibus
libr. 1. cap. 1. & probatur ex cap. hæ-
reticus. & cap. dixit Apostolus.) Ergo
omnes

omnes non tenentur indicare huiusmodi hæreticos, cùm impossibile sit illos cognoscere ratione impossibili-
65 tatis prædictæ. † Hæreticus namque est, qui circa ea quæ sunt fidei errat per intellectum, & pertinaciter adhæret errori per voluntatem, approbans falsa pro veris, & vera pro falsis, certa pro incertis. Non ergo constitui potest hæreticus, nisi error sit in intellectu: requiritur enim in hæretico falsa credulitas ex parte rationis, & peruersa voluntas ex parte concupiscibili, vt probatur ex ratione text. in d. cap. dixit Apostolus 24. q. 3. ibi: [qui errant & parati sunt corrigi, nequaquam in hæreticos sunt computandi,] ad hæc text. in cap. excommunicamus. 1. §. credentes. de hæreticis. Ancharanus & alij in c. quicumque. de hæretic. libr. 6. Ioannes de Anania in c. firmiter. in fin. de sum. Trinitate & fide Cathol. Ad hoc autem vt quis verè, & propriè hæreticus dicatur tria requiruntur. Primò, vt fidem Cathol. sit professus, & baptizatus existat. Secundò, vt error intellectus sit in ijs quæ sunt fidei. Tertiò, pertinacia in voluntate, vt docet Alphons. de Castro libr. 1. de iust. hæretic. punit. Tabien. in summ. verb. hæreticus. nume. 1. vers. vnde ad hoc. & §. 25. & 26. Simanc. de agnoscend. assertionib. q. 2. num. 2. Couarru. lib. 3. Variarum resolution. c. 1. nume. 2. vers. hinc sanè deducitur. Contrad. Brun. lib. 1. cap. 2. de hæretic. Rojas in tract. de hæretic. 1. part. numer. 40. Melchior Canus libr. 12. de locis Theolog. cap. 8. S. Thom. 2. 2. quæstione 11. art. 2. Eymeric. in 2. p. Director. q. 32. & ibi Franc. Pegna Comment. 57.

66 Cùm igitur † intellectus sit res spiritualis, & non possit videri, nequaquam (audientes aliquem proferentem propositionem hæreticam) illum hæreticum iudicare possunt: de occultis enim animi, neque Ecclesia iudicat. text. in cap. tua nos. c. sicut. c. humanæ aures. 22. q. 5. & habetur lib. 1. Regum cap. 16. hæc enim reseruata sunt Deo, iuxta illud Paul. 1. ad Corinth. c. 4. & tradit Iureconsultus in l. cogitationis pœna. ff. de pœn. Ergo præcipiendo Inquisitores, per edicta publica pœnâ excommunicationis, vt omnes indicent hæreticos, videntur obligare ad impossibile, & sic tale præceptum non obligat.

67 Quartò confert supradictis, quia † celare peccatũ proximi est opus virtutis, & charitatis, ex tex. in c. si sacerdos. de offic. ordin. in c. si peccauerit. 2. q. 1. Nam tali nunciatione proximo
68 fama læsa vilescit, quæ † pretiosior diuitijs omnibus præcellit, vt habetur Prouerb. c. 22. & Eccles. c. 7. [Meliùs (inquit) est bonũ nomẽ quàm diuitiæ multæ] ergo si præcipiatur sub excõmunicationis pœna, vt quis reuelet hæreticum, quem occultè & secretè nouit, nõ obligatur neq; ligatur excõmunicatione, cùm potius obedire debeat Deo, quàm hominibus iuxta. tex. in c. Iulianus. 11. q. 3.

His tamen non obstantibus cõtra-
69 ria sententia vt verior est tenenda. † Tenentur enim omnes fideles statim ad Inquisitores deferre sub pœna peccati mortalis, & excommunicationis, nullâ præcedente correctione fraternâ ex edicti fidei præcepto autoritate Apostolicâ ab Inquisitoribus proposito & publicato. Cõplures in hanc sententiã excussimus rationes in 5. quæst. quas hîc obiter tantùm contingemus, suppressis autorum grauissimorum locis, qui illic citati sunt, ne bis idem mouere videamur, cùm præsertim ita commodè illinc peti possint, ac si hîc repeterentur.

Prima ratio est, quæ hactenus satis probata est, quia quæ committuntur contra veram fidem & Deum (qui est summa

ſumma veritas) & contra religionem Catholicã, cenſentur non ſolùm eſſe
70 † in maximam Dei offenſam, verùm etiam in omnium fidelium iniuriam, & ideò omnibus incumbit eiuſdem fidei communis defenſio cõtra hoſtes Eccleſiæ. Hinc ad ea quæ ſuprà diximus, monemus conſtitutiones Imperatorum Arcadij, Honorij, & Theodoſij plures in libris Iuris deprehendi quibus id ſanciunt, ac præcipuè in l. Manichęos.C.de hæreticis.vbi ſic loquuntur[Manichæos ſeu Manichęas, vel Donatiſtas meritisſimâ ſeueritate perſequimur. Huic itaque hominũ generi nihil ex moribus, nihil ex legibus commune ſit cum cæteris. Ac primùm quidem volumus eſſe publicum crimẽ, quia quod in religionem diuinam committitur in omniũ fertur iniuriam]hæc illi.text. quoque in c.cum ſecundum leges.de hæret. lib. 6.cap.vergentis.iunctâ gloſ.verb.grauiùs.eod.tit. Idcirco quilibet tenetur indicare hæreticos, cùm potiùs debeamus perdere vitam, quàm fidem: can.conuenior.23.q. 8.
71 Secunda ratio eſt, quia † quicunq; in aliqua Repub. ciuis probus haberi cupit, eam tenetur defendere, ne ruina cõmunis in omnes, imò & in caput ſuum veniat, vt potè, ſi proditio, ſi tradirio ciuitatis immineret inimicorũ: vel ſi periculum mortiferæ infirmitatis contagioſæ, aut peſtis eueniret, aliàs enim veluti communis hoſtis, & crudelis inimicus patriæ ſeuerisſimâ pœnâ deberet puniri: ad hæc tex. in l. poſtliminiũ.§.transfugæ. ff. de captiuis, & poſtlimin.reuerſ. & ibidẽ Bart. in §.filius. nam propter Remp. crimina neceſſariò & rei puniendi ſunt, vt cæteri metu pœnæ arceantur à ſimilibus committendis, cap. non eſt innocentiæ. 23. quæſtione 5. & cap. vt clericorum. de vita & honeſtate clericorum.l.capitalium.§.famoſos. ff.de pœnis. c. deniq;. verſ.thuribula quoque.7. q. 1. at in crimine hæreſis maior ratio procedit, cùm inde Reipublicę maximę inferantur calamitates & miſeriæ, tum in perſonis & bonis, tum etiam in ſpiritualibus rebus, & fide Cathol. ac etiã tractetur de animarũ cõſeruatione & dãnatione, quæ præferri debet omnibus rebus: nullũ namque peccatum eſt grauius ac periculoſius hæreſi. cap. quid in omnibus.32.quæſt.7. cap. quid autem. 24. quæſtione 3.cap.primum, 22.quæſtio. 2.atroxq; dicit crimen Bald. in Margarita in verb. hæreſes, ac crimen publicum dicitur: Speculator de teſte. §. verum inter crimina, quæ publica numerantur, vt habetur in quadam conſtitutione Frederici Imperatoris, quæ incipit [inconſutilem tunicam]§.ſtatuimus.cuius hæc ſunt verba, [Statuimus in primis, vt crimen hæreſeos & damnatæ ſectæ, cuiuſcun que nomine cenſeantur ſectatores, prout veteribus legibus eſt indictũ,
72 † inter crimina publica numeretur] hæc ille, & text. in l. Manichæos C. de hæret. Proſper Farin.de delictis & pœnis, quæſt.18.nume.60.& per tot. vbi plura adducit. Ideò Saluator noſter dicebat[Nõ timete inimicos qui ſolùm poſſunt occidere corpus, animam verò non]hæretici verò ſunt lupi ſceleratisſimi, qui per ſuos errores demergunt animas in profundum Barathri. Meritò igitur quilibet fidelis tenetur reuelare hæreticos, ne per iniquitatem ſuam, alios in perditionem deducant, quorum venenum (quod alibi diximus) vt cancer ſerpit, Apoſtolus 2. ad Timoth. cap. 2. vnde reſecanda eſt à principio, ne paulatim intima cordis corrodat, & ſpiritualem vitam adimat, reſecandæ ſunt quidem putridæ carnes, & ſcabioſa ouis à caulis repellenda, ne tota domus, maſſa, corpus ardeant

ardeant,corrũpantur,putrefcāt,& intereant.c.refecandę.24.q.3.cum similibus. adde ad hæc quæ suprà de pietate erga Deum,patriam, & parentes adduximus in d.q.5.

Tertia ratio est,quia † iniquus,& reprobus meritò iudicādus est filius qui non vindicat iniuriam patris sui,& iustissimè meretur excludi ab hæreditate paterna.l.1.C.de his quib. vt indign.Sed omnes sumus filij Dei,& vt dicit Aratus referēte D.Paul. Act.17.

Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν ——

Et genus illius sumus ——

& hæresis est in grauissimam Dei iniuriam;ergo inimicus & iniquus iudicabitur filius ac infidelis, qui non defendit fidem Dei,& vindicat eius iniuriā,hoc nō est cōfiteri Deum.Et vt
74 ipsemet† Redemptor dixit,[qui non est mecum,contra me est:qui me cōfessus fuerit coram hominibus,confitebor & ego eum coram patre meo, qui est in cælis.]at verò tacere, & nō defendere offensam Dei,ab hęretico illatam eum indicando, est negare Deum: Ergo meritò dicendum est, omnes teneri hæreticos denunciare, & fidē defendere.

Quarta, quę quodāmodo ad superiorē accedit est eiusmodi, qui patris honorē non tuetur,& Deū nō defendir grauissimè peccat,& ingratus est, & tantò grauiùs delinquit,quātò magis naturali, & diuino iure tenetur Deū diligere.c.dilecto.de sentent.ex
75 cōmunic.in 6.meritò igitur† ingratissimus iudicandus est, qui Dei honorē nō tuetur,vt habetur Tob.c.4.& Hesther c. 2. Sed Deus pater noster est, Pau.ad Ro.c.8.& ad Ephe.4.cui oīa debemus, quippe qui immēsa beneficia ab eo recepimus adeò vt filiū suū vnigenitū daret: Ergo nisi honorē illius & sanctissimā fidem (quam nobis dignatus est ex sua immensa misericordia reuelare)cōtra ipsos impios hæreticos, qui ei aduersantur respuētes & pro nihilo reputātes Dei dogmata & diuina mysteria; proculdubio ipsius omnipotentis Dei indignationem,& grauissimū ingratitudinis crimen , si hoc neglexerimus, incurremus: his cōfert text. in c.illud autē.de Iudæis: [Illud autē (inquit Innoc. III.) districtissimè inhibemus ne in contumaciā creatoris prosilire præsumant, quoniā illius dissimulate,nō debemus opprobrium,qui opprobria nostra deleuit]etiam & in dict. Authent. vt non luxurientur.§.1.collat.6.

Quinta ratio est, quia nō resistere hęreticis,& illos nō deferre Inquisito
76 ribus, vt eorū errores arguant & puniant,† est quodāmodo hęreticorum errores approbare, & fidē negare. Id pluribus in d.q. 5. cōprobauimus: sed mirū in modum afficit me , ac quēlibet Christianū locus elegās Platonis
77 lib.10.de Legib.† [Si quid (inquit) impiè quisquam agit,& aliquis tum pręsens fuerit qui Deos defendat,id magistratibus significet,& qui primi audierint hoc ad eorum iudicium secūdum leges deferant] ergo vt hæreticis Christiani resistant, indictis per
78 edictum pœnis adigi debent.

Sexta, ex † debito charitatis omnes adstringimur sub pœna peccati,si possumus amouere aliquod damnū grauissimū à proximo ex c. hoc videtur. 22.q.5.& tradit Soto de sigillo secreti 2.membr.q.4.conclus.2.& tex.in d.c. dilecto.de sentent.excommun. in 6.&
79 cōfert illud Matt.c.[22 diliges proximum tuum]ita vt† si quis cùm possit non tribuit proximo alimenta existente in necessitate , & ex hoc moriatur illum interfecisse censeatur, text. in cap. pasce fame. 86. distinct. [Quisquis enim pascendo (inquit Ambros. in libr. de offic.) hominem seruare poteris , si non pauetis fame occidisti :] & facit text. in

l.3

l.3.tit.24.part.1.Conarru.lib.3.Variar. cap.14.Soto vbi ſuprà,memb.2.quęſt. 1.concluſ. 3. Tenemur igitur proxi-
80 mos ſicut nosmetipſos diligere: & † grauiſsimum peccatum incurrimus, ſi ſcimus proximo vel Reipublicę paratas inſidias, & proditionem eſſe, & non reuelamus,ex dict.cap.hoc videtur. ſed nullum maius malum accidere poteſt proximo, & Reipublicæ quàm quod ex hæretico poteſt prouenire,videlicet hęreſes & impugnatio fidei, ſine qua impoſsibile eſt placere Deo Paul.ad Epheſ.cap.11.Ergo tanquam priuatum proximi, & Reipubl. communem hoſtem tenentur omnes oſtẽdere, & denũciare hæreticum.

Septima† noſtra ratio deciditur per
81 Leonem Sum. Pont.in ſermone 5.de ieiunio decimi menſis, cuius verba ex d. q. 5. repetere nemini profectò tædio eſſe poſsit.

Octaua ratio nititur autoritate ſacræ Scripturæ ex c. 13. Deuteron.in
82 quo traditur regula, quòd † etiam ſi crimen ſit occultum, non excuſatur quiſquam ab obligatione reuelandi hæreticum, quam ſententiam omni penitus difficultate & periculo expulſo, ſequuntur ferè omnes DD. D. Thom.2.2.q.70.art.1.Canoniſt.in c.2. de hæret.& per illum tex.Arch.in c.ſi peccauerit nu.29. 2. q.1.Gundiſal. de Villadieg.de hæret.q.6.n.4.Alphonſ. de Caſtro de iuſt. hæret. punit.libr 2. cap. 25.in princip. Soto de iuſtitia & iur.libr.5.q. 5. art.2. de ſigillo ſecreti, vbi ſuprà. Ferdinandus Menchaca in controuerſia 26.n.4.Simanc.vbi ſupr. Rojas de hæret. in ſingularibus fidei, ſingul. 3. numer.14. vbi copioſè,& in 2.part. aſſertione 2.à numer.1. Magiſtraliter Innocent.in cap.1. de teſtib. cogend. numer. 5. inquit enim quòd vbi vertitur in periculum, ſi crimen ſit occultum vt hęreſis,teſtes poſſunt cogi ad teſtificandum, nam eſt periculum ſi non deferatur, per text. in cap.qualiter & quando.de accuſatione.tex in cap.ſi quis per capillum 2.2. quæſt.1.& nu.4. traditur regula,quòd vbi eſt peccatum celare veritatem, ibi teſtes cogendi ſunt teſtificari, etiam ſi crimen ſit occultum: Sed nõ eſt dubium, quòd ſit peccatum celare hæreticum, cùm ſit grauiſsimum periculum & damnum Reipublicæ, Ergo ſequitur quod teſtes poſſunt compelli & obligari, ſub excommunicationis pœna,vt detegant hæreticos. Vnde Auguſtin. dixit: [Vterque reus eſt, qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit,quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.] Et habetur in cap.falſidicus.1. in ordine. de crimine falſi. quod vtique procedit & habet locum, non obſtante quouis iuramento in contrarium emiſſo pacto aut promiſsione, iuxta doctrinam D.Thom.cuius verba ex 2.2.quæſt.70. art.1. ad 2.retulimus dict. quæſt. 5. cum alijs magnæ autoritatis deciſionibus, quas inde petere cuique licet cum ijs,quæ pluribus in eam rem illic digeſsimus.

Et quidem hæc quę dictâ quæſtione quintâ, & in hac ipſa deciſa ſunt
83 adeò vera ſunt,vt procedant etiam † contra proprium parentem in hæreſim lapſum, quem filius tenetur denunciare, vt probatur ex illa Deuter. lege:cap.12.quâ planè præcipitur, vt impius occultus accuſetur & indicetur, etiam ſi frater, filius, vxor, vel amicus ſit,ſi filius eſt accuſandus,ergo & pater: † plus enim filius à patre, quàm pater à filio diligi ſolet, Ariſtotele autore in Ethic. libr.8. vbi rationes exaggerat eius in natura conſtituti:& Euripide in Alcmena

Δεινόν τι τέκνων φίλτρον ἔθηκεν θεὸς
Ἀνθρώποις—— *id eſt,*

Natorum

Natorum amorem fecit ingentem Deus Mortalibus ——

Contemnenda denique sunt omnia, & omnes consanguinitates, & affinitates quæsitæ, reijciendæ propter
85 Deum, qui † longè magis diligendus est, quàm pater. cap. 33. Deuteron. & Matth. cap. 10. ibi: [Veni enim separare hominem aduersus patrē suum, & filiam aduersus matrem suam] & paulò pôst ait: [qui amat patrem, aut matrem plusquàm me, non est me dignus] Ad hæc illud etiam Luc. cap. 14. [Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, &c.] Et Hieronym. scribens ad Heliodorum, & in opere aduersus errores Ioan. Hierosolymitani: [Ego (inquit) si patrem, si matrem, si germanum, aduersus Christū meum audiuissem ista dicentes, quasi rabidi canis blaspbemantia ora lacerassem, & fuisset in primis manus mea super eos, qui diligit patrem aut matrem super Christum non est eo dignus] & Hilarius, & Theophylact.
86 in cap. 4. Matth. docent † odio habendos esse parētes, qui ab amore Christi filios abducere conantur: & ipse Theophylact. ait in cap. 10. Matth: Patrem relinquendum esse quando obstat virtuti, & pietati, & denique in cap. 14. Luc. inquit: [Christus præcipit habere odio parentes, quando in cultu Dei periculum est, tunc enim non parentes censentur, si in hoc nobis obsistant,] quibus acce-
87 dant, quòd † si filius sit custos arcis, & pater illam oppugnet, filius patrem occidere tenetur, vt arcem defendat. l. 12. tit. 18. partit. 2. Si ergo propter patriam, & propter principem indicandus est pater magistratibus, & pro arce tuenda profligandus, & occidendus, quanto id magis fieri debet propter Deum, & Catholicam fidem. Ad hæc facit Alexandri de Ales doctrina 3. part. summæ, præcepto 4. quæstione 33. & Henric. in idipsum præceptum sermon. 5. Thom. Caietan. in Deuteron. cap. 13. Nauarr. in cap. inter verba. 11. quæstione, 3. Alphon. de Castro de iust. hæretic. punit. lib. 2. cap. fin. Palat. Rube. in repetit. cap. per vestras. §. 17. numer. 7. de donat. inter virum & vxorem. Siman. de Cathol. instit. titul. 29. numer. 35. qui plura in hanc sententiam adducit. Quia potiùs Deo quàm parentibus obediendum est. cap. relatum. de sentent. excommunic. cap. quisquis
88 metu. 11. q. 3. Nam si filio † licet occidere patrem oppugnātem patriam ex l. minimè. ff. de religios. & sumpt. funer. multò magis licebit filio denūciare patrem oppugnantem Deum, & eius fidem Catholicam, ob id er-
89 go † filius qui aliàs ob delictum patris infamis erat, ab illa & alijs ipso iure pœnis latis, immunis existit. argumēt. tex. in l. quisquis. §. final. C. ad legem Iuliam maiestat. & l. 5. titul. 2. part. 7. quæ etiam habent locum in patre contra filium hæreticum denunciantem, in vxore, marito, fratre, & alijs personis coniunctis, vt tradit Ioann. Rojas de hæreticis, singul. 5. num. 30. & Alphons. de Castro libr. 2. cap. 26. de iust. hæretic. punit. & nominatim hanc quæstionem definiuit Fredericus Romanorum Imperator in l. cōmissi nobis cælitus: vbi post latas pœnas in hæreticos eorumque complices & filios, subdit: [ne quidem à misericordiæ finibus duximus excludēdum, vt si qui paternæ hæresis non sequaces latētem patrum perfidiam reuelauerint quâcumque reatus illorum animaduersione plectantur, prædictæ punitioni non subiaceat innocentia filiorum,] quam constitutionem Summi Pontifices comprobarunt, vt suprà ostendimus: & copiosè dicemus in quæstione de filijs hæreticorum.

Eodem

90 Eodē modo procedi potest † contra hæreticos ad Ecclesiā quasi emēdatos redeuntes. Sunt enim suāpte naturā callidi, vt loquitur Epiphanius de hæret.lib.1.tom.3.hæres.38.& libr. 2.tom. 1.hæres. 59. & Conrad. Brun. lib.1.de hæret.cap.7. & 8.nec mirum videri debet, cùm hæretici ferè semper fingant se esse correctos, & emēdatos, vt faciliùs possint Catholicos decipere: hoc obseruauit Sulpicius
91 Seuerus in † Arrianos histor. sacræ lib. 2. qui cùm vidissent nihil se posse afferre, quo Catholicorum doctrinā euerterent, finxerunt se veritati acquiescere, vt quos apertè rationibus vincere non potuissent, eos fictā reli-
92 gione & dolis opprimerent. † Difficillimè hæretici resipiscunt l. omnes. §.à barbaris.ff.de re militar.l.si aliquid
93 C.de suscept.arcano.libr.10. † Semel nāq; malus semper malus præsumitur cap.illo vos.de pignorib. regul.semel malus.de reg.iur in 6. Eū verò pro hæretico, qui semel hæresi fuerit infectus semper esse tenendum expressè contendit Baldus l. non ignorauit n. 5.C.ad exhibēdum. Albert. de agnoscend.assertionib.quæst.25.nume.14.
94 † qui quidem quamuis correcti sint, tamen interrogari debent ab Inquisitoribus, vt quos magistros ac discipulos habuerint saltem illi patefaciant.

Rursus prædicta ampliantur, vt nō solùm quilibet denunciare teneatur,
95 † sed propriā autoritate hæreticos possit capere, bonis suis exspoliare, & impunè occidere, anth. Gazaros. C. de hæretic.ibi: diffidamus. can. si audieris. vbi glos.in verb.necabis.23. q. 5.cap.excommunicamus.2.§. Catholici.de hæretic. Ioan. Monach.& Ioa. Andr.in cap. præsidentes.de hæretic. lib.6.Gundisal.de Villadieg.de hæretic.q.24. & Deuteron.d.c.13. ibi. [vt miserearis & occultes eum, sed statim interficies] vt suprà, quos refert Ioan.Rojas d.singul.5.

Cæterùm prædictę doctrinæ non procedunt, nec habent locum, quo-
96 ties † in confessione sacramentali quis crimen hæresis cognouit, quod tunc non tenetur reuelare nec indicare iudicibus fidei, licet ad id censuris & edicti pręcepto confessarius compellatur: celare etenim huiusmodi crimen in confessione sacramentali acceptum tenetur. text. in c. omnis vtriusque sexus. de pœnitent. & remission. Inquit enim. [Caueat autem omnino ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem,] cap. dilectus. de excessibus prælat. cap. sacerdos. de pœnitentia.dist.6. & ibi Martin. Nauarrus. Et hę quidem decisiones plurimis rationibus fulciuntur. Primò, quia id seruare tenetur secreto iure naturali. Secūdò, quia in illo actu sacerdos Dei vices gerit. Tertiò, quia si detegeretur abstraherentur à confessione fideles, & omnibus esset exosa, nisi exactè eius secretum seruaretur. S. Tho. 2.2.q.70. art. 2. cuius hæc sunt verba [De his quę homini sunt commissa in secreto per confessionē, nullo modo debet dicere, neque testimonium
97 ferre, quia † hæc nō scit vt homo, sed tanquam Dei minister, & quasi à secretis, quia maius est vinculum sacramenti quolibet hominis præcepto, est namq; de iure diuino confessio-
98 nis sigillum, vt ipsamet confessio & † ius diuinum est immutabile, & omni tempore, & casu permanere debet, neque lege aliquā humanā tolli potest.] can. nulli fas sit. 25.q.3. [Nulli fas (inquit) sit, diuinas constitutiones tollere.] cap.final.de consuetud. Abb. in cap.quæ in Ecclesiarum. num. 18. de constit. Cardinal. Turre-cre. in summa de Ecclesia lib. 2. cap. 107. Didacus Couarr. lib. 1. Variar. resolut. c.17. num.8.

num. 8. & in 4. de sponsal. hoc enim confessionis sigillum fuit institutum in fauorem totius religionis Christianæ, & ob id priuatorum pactis, & conuentionibus tolli non potest. c. si diligenti. de foro competent. c. contingit. in principio. de sententia excommunicat. l. ius publicum. ff. de pactis. cum similibus.

99 Quinimò † si confessarius cōpellatur ab imperito iudice sub iuramēti vinculo, vt quæ in confessione accepit denunciet ei, aut si in testem ducatur, nullo modo obtemperare debet, potest enim asserere se nihil eorum scire, quia quæ audiuit nō vt homo, vt dictum est, nec vt priuata persona accepit, sed vt Dei vicarius

100 & cælesti functus munere: † nec secretū confessionis dici potest hominis secretū, sed Dei cui confessio fit per ministeriū sacerdotis: quod iudicans, & diffiniens Oecumenicum Concilium Tridentinum his verbis expressit sess. 14. cap. 6. [Absolutio sacerdotis alieni beneficij est dispensatio] ad hæc facit d. c. dilectus. de excessib. prælat. vbi glos. & communiter DD. d. c. omnis vtriusq; sexus. de pœnit. & remiss. S. Thom. 2. 2. q. 70. ar. 1. ad secundum argumentum. Innoc. & alij in c. qualiter & quando, 1. de accusat. Sotus, & Theolog. lib. 4. sentent. distinct. 18. ar. 5. Nemo igitur existimet vllo modo confessionis secretum esse detegendum, nisi sua esse certò teneat quæ sunt supra se. Poetæ vel fabulis suis de Deorum secretis tacendum esse docent, Ouid.

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat

Tantalus, hoc illi garrula lingua dedit.

101 Sed & refert Cassianus collation. 2. de discretione. cap. 12. † quemdam monachum in Syriæ partibus cogitationes alterius fratris monachi exceptas simplici cōfessione, postmodum detexisse, vnde ferè omnes illius ætatis monachi in Africa & Syria degentes verecundiùs ac timidiùs ad confessiones accedebant. Caueant igitur confessarij ne per imprudentiam iudicis ad id compellantur.

Hæc moneo sacerdotes, & iudices vt edificant; ne labi turpiter illis cōtingat, vt Theologulis quibusdam Turonensibus in Gallia superioribus annis accidit, quibus hoc placuit ad detegendos Catholicæ religionis athletas, vt programmata per parœcias mitterentur, quibus sacerdotes inuitarentur ad ea denunciāda quæ per confessiones edidicissent. Sed vt diximus nec sacerdotes in lucem quicquam educere, nec iudices à sacerdotibus explorare vllo modo de-

102 bent. Veniunt in hanc sententiam supra citati DD. adeò quidem vt † si reus crimen sacerdoti sit confessus eiusmodi cōfessio nihil operetur, ac ne quidem indicium ad torturam faciat. argumen. text. in cap. si sacerdos. de offic. ordinar. Bald. in l. archigerontes. C. de Episcopali audient. quem refert, & sequitur Anton. Gomez tom. 3. Varia. resolution. cap. 13. num. 9. Eymeric. Direct. Inquis. part.

103 2. in proœm. & ibi Francisc. Pegna comment. 25. At † si extra confessionem sacramentalem, & pœnitentiæ ritus reus sacerdoti de crimine aliquid significarit, quantumuis id sub secreto dictum sit, etiam præstito iuramento, & obstrictā fide si producatur in testem sacerdos, & potest, & tenetur reuelare in veritate testimonij, hoc sentiunt Innocent. in c. qualiter & quando. 1. de accusation. Panormit. in cap. si sacerdos. de offic. ordinar. Felin. in cap. intimauit. de testibus. S. Thomas 4. sentent. dist. 21. quæst. 3. art. 1. ac maximè in hoc

crimine, cuius excusio vix satis tutè fieri potest, sub pœna peccati mortalis etiam sacerdos tenetur: id censet Guido Fulcodius in consultatione ad Inquisitor. quæst. 8. S. Thomas 2. 2. quæst. 70. articu. 1. Soto lib. 5. de iustit. & iure. quæst. 5. art. 2. & copiosè Ioann. Rojas in singul. fidei sing. 5. num. 14. & Francisc. Pegna. d. comment. 25.

Ad has quæstiones attinet obiter disquirere an hæreticum in vinculis reum existentem audire in confessione possit quiuis sacerdos, idemque an dari illi ab Inquisitoribus debeat, negat Simancas de Catholic. institut. tit. 16. num. 30. nec omnino abest à rationis elucidatione, cùm ait Inquisitione pendente reum hæreticum reputari, itaque indignum videri tanta indulgentiâ, & benignita-
104 te: at maxima pars DD. † benigniùs cum vincto agendum esse affirmat, tum ad elucidandam veritatem si quid dicat extra confessionem, tum ad id vt ouis, quæ perierat ad caulas si fieri possit reportetur, refert ex Theologorum sententia Francisc. Pegna. d. comment. 25. quo loco instructionis Matritianæ verba sic Latinè exponit. [Si reus aliquis ægrotauerit in carceribus, præter quàm quod Inquisitores debent diligẽter curare, vt ei fiat medicina, exhibeanturque cuncta ad salutem eius necessaria, consilio medici seu medicorum, qui ei medentur, si petierit cõfessarium debet ei concedi, qui sit spectatæ probitatis, & de quo plurimùm confidatur, à quo iuramentum exigatur de custodiendo secreto: & quòd si pœnitens ei dixerit aliquid in confessione, quod velit reuelari extra carceres, ne in hoc vllo modo ei obtemperet, nec similia mandata reuelet: quòd si extra confessionem ei fuerit aliquid iniunctum, id Inquisitoribus manifestabit. Ad hæc Inquisitores confessarium admonebũt ac instruent qualiter se gerere debeat cum pœnitente, vt videlicet dicat ei, quod cùm sit pro hæresi incarceratus, ac de ea reus accusatus, non potest absolui, nisi iudicialiter hæresim suam manifestet. Et cætera relinquentur confessoris iudicio, & conscientiæ, sacerdos verò debet esse doctus, vt intelligat id quod in causa tali fieri conueniat.] Hæc ille, quæ satis sunt ad huius dubij resoluendam ambiguitatem.

Hinc alia quædã exsurgit cõtẽtio inter Theologos, & Canonistas, an quiuis sacerdos hæreticũ absoluere possit: non enim abs re incidit hæc quæstio in materiam denunciationis, vt vel sacerdos denunciet, quod audierit extra confessionẽ; vel reum admoneat vt publicè id denunciet. Certè ex Bulla in cœna Domini crimen hæresis Summo Pontifici reser-
105 uatur, † quod tamẽ foro priuato per Concilium Tridentinum Episcopis relaxatur, non etiam eorum vicarijs, vt habetur sess. 24. de reformat. cap. 6. vnde etiã desumitur decisio quod
106 † nullus sacerdos, nullusue Episcopus in foro cõtẽtionis possit hæreticum absoluere, idq; confirmatũ Bullâ siue motu proprio Greg. XIII. relatâ à Francisc. Pegna comment. 25. ad Eymericum. Ad quid igitur hic de confessione: cùm sacerdos audiendi hæretici ius non habeat: Fieri aliquãdo potest, vt quis hæreticus ex Iubilæi vi quo Summus Pontifex absoluendæ omnimodæ hæreseos cuiuis facit potestatem, petat absolui; vel cùm fuerit absolutus, vt ad forum publicũ trahatur, deinde vt cùm moribũdus putetur absoluatur, ac statim valetudinem recuperet: si quis hæc consideret mirari desinet in hoc loco de cõfessario nos dicere. Superest igitur

igitur vt id an locum habeat in foro Dei discuriatur, Theologis id pla-
106 cuit, vt † quiuis sacerdos hæreticum occultum posset absoluere; & pro vtraque parte disputat Rojas de hæretic. 1. part. nu. 240. & assertion. 37. Contrà in aliam sententiam ferun-
107 tur Iuris Canonici Corryphæi: nam † si aliquâ Bullâ, vel Iubilæo soléni in quo cócessit Summus Pontifex omnes casus etiam reseruatos non sit hæresis excepta, hæreticus absolui
108 non potest, quia † in generali cócessione nunquam venit absolutio hæresis. can. frater noster. 16. quæst. 1. Couar. in cap. alma mater. 1. p. §. 2. Rojas vbi suprà. assert. 39. Simanc. c. 3. de institut. Catholic. & in Enchirid. tit. 51. quanuis contra teneat Soto 4. distinct. 22. q. 2. art. 3. & Abb. in cap. de cætero. de sentent. excommunicat. Quâ ratione neq; Episcopis id liceret, nisi expressè, & implicitè Concilium Tridentinum. d. cap. 6. rem complexum esset his verbis, vbi loquitur de Episcopis: [Idem, & in hæresis crimine in eodem foro cóscientiæ eis tantùm; non eorum vicarijs, sit permissum,] quo loco pluribus diximus in scholijs nostris ad Concilium nondum luci datis.

Ab hac tamen decisione eximendam semper censuimus necessitatem
109 in articulo mortis, † tum enim hæretico seu publico, seu priuato indulgere absolutionem potest quiuis sacerdos, vt constitutum est, in Cócil. Triden. sess. 14. cap. 7. ante reformat. can. 15. qui tempore. can. si quis. 26. q. 6. & text. in cap. eos. de sent. excom. in 6. Dominic. Soto 4. Sent. dist. 18. q. 4. art. 4. attamen si commodè Inquisitor potest aduocari, quærenda eius est præsentia, Rojas vbi suprà, assert. 38. & Simanc. vbi suprà.

DE ACCVSATIONE PROPONENDA A PROMOTORE & Aduocato Fiscali sancti Officij, aduersus fidei noxios.

SVMMARIVM.

1 *Iudex in omnibus delictis, tam publicis, quam priuatis, potest ex officio inquirere.*

2 *Accusationis definitio, & etymologia.*

3 *Accusare omnibus permittitur, nisi prohibitu reperiatur expressè: & quibus causis ab accusando quis repellatur, & num. 4.*

5 *Accusare prohibiti, admittuntur, si suam, vel suorum iniuriam prosequantur.*

6 *Appellatione suorum, qui veniant in materia accusationis.*

7 *Hæreticus est vniuersæ Christianæ Reipub. hostis pestifer, & exitiosus. Accusare de crimine hæresis quilibet potest, ac tenetur, ibidem, & nu. 45.*

8 *Ciuium quisque, pars & membrum est ciuitatis.*

9 *Accusator in crimine hæresis, non punitur pœnâ talionis, sed seuerè arbitrio Inquisitorum plectitur, si in probatione defecerit: secus est in alijs delictis.*

10 *Pœna talionis iuxta qualitatẽ delicti arbitrio iudicis, venit imponenda.*

11 *Pœna talionis iure ciuili inducta fuit.*

12 *Pœna talionis per consuetudinem sublata est.*

13 *Accusator libellum in scriptis porrigere debet.*

14 *Accusatio verbalis in crimine hæresis, valida est.*

15 *Promotor fiscalis sancti Officij, quare institutus, & nu. 30. ad pœnam talionis non se subscribit, & ex officij necessitate compulsus reos accusat, & num. 39.*

16 *Promotor fiscalis S. Officij, quæ narrare, & quæ omittere debet in libello.*

17 *Accusationis forma necessaria est, & in dubio præsumitur substantialis.*

18 *Forma est ordinata series, rem ad substantiam reducens.*

19 *Accusationis in crimine hæresis formulæ variæ, secundùm aliquos Doctores.*

20 *Accusationis forma ex Eymerico, Pegna, & Simanca, quam Promotor fiscalis Inquisitoribus porrigit.*

21 *Accusationis forma ex communi Inquisitionũ stylo, ab autore traditur.*

23 *Inquisitores quare Reuerendissimatus titulo afficiantur.*

24 *Inquisitores Summi Pontificis locum tenẽt, eiusq́; personam repræsentãt.*

25 *Inquisitores quare plurali numero, tã in edicti fide quam in sententijs, vtantur.*

26 *Consuetudinem in fauorem fidei, iustum initiũm credendũ est habuisse, habetq́; vim legis scriptæ.*

27 *Inquisitorum nomina cur in accusatione exprimantur.*

28 *Iudicij definitio.*

29 *Promotoris fiscalis sancti Officij, nomen, & gradus, quare in accusatione describatur.*

31 *Reus, non statim vt quis accusatur, censendus est.*

32 *Ordo procedendi in causis fidei, ex communi Hispaniarum stylo.*

33 *Carceratio pro crimine hæresis quomodò ab Inquisitoribus facienda.*

34 *Reus non debet ante summariam informationem capi, nisi adsit suspicio de fuga.*

35 *Cognitio summaria in causa hæresis, arbitrio*

80 Nemo præsumitur dicere, quod priùs non cogitauerit, & talis præsumitur, qualia verba profert.
81 Verba intentioni deseruiunt, non verbis intentio.
82 Actus præsens præteritam intentionem declarat.
83 Deus est scrutator cordium.
84 Verba animum dicentis exprimunt.
85 Confitens factum hæreticum, si intentionem impiam neget, non est audiendus.
86 Ambiguitas vbi nõ adest in verbis, nõ debet voluntatis quæstio admitti.
87 Hæreticus qualiter deprehendatur, an verbis, an verò factis, & nu. 108.
88 Verba & facta sunt signa indicantia interiorem mentis conceptum.
89 Hæretici quot modis conuincantur pertinaciæ, & malè sensisse contra septem genera veritatũ, & articulos fidei: & quæ sint.
90 Hæreticus quando ex factis deprehendatur, & quot modis dignoscatur.
91 Suspicio leuis de hæresi ex quibus inducatur.
92 Promotor fiscalis S. Officij quare in accusatione vtitur illis verbis, [Et speciatim laicum accuso, &c.]
93 Promotor fiscalis debet in accusatione ponere locum ciuitatis, vbi cõmissa fuit hæresis, & quid de tempore, & num. 95.
94 Tempus commissi criminis debet specificè in libello apponi, aliàs nõ procedet inquisitio.
96 Reus si petat sibi declarari locum, & diem commissi criminis, potest sibi concedi, præstitâ tamen priùs cautione, ne aliquod capiant testes detrimentum.
97 Occidens aggressorem licet excedat modum inculpatæ tutelæ, non est puniẽdus pœnâ mortis, sed aliâ mitiori.
98 Negatiua coarctata loco & tempore, probabilis est.
99 Defensio cum sit de iure naturæ, nullo modo denegari debet.
100 Fama veteribus Poetis dea fuit, & veridica.
101 Priuilegia Christianorum quibus non vtuntur pagani, nec Iudæi.
102 Matrimonium iustum Pagani, & Iudæi non habent.
103 Testimonium non ferunt Pagani nec Iudæi propter infamiam, & vtilitatem suam.
104 Hæredes institui non possunt Pagani nec Iudæi.
105 Testamẽti factionem Pagani nec Iudæi habent.
106 Donationes nec facere nec admittere possunt Pagani.
107 Dignitates nullas Pagani habere possunt.
108 Aduocationibus Pagani nõ funguntur.
109 Militare non possunt pagani, nec Iudæi.
110 Docere nõn possunt pagani nec Iudæi.
111 Confugere in Ecclesias non possunt Iudæi.
112 Miles vtens illicitis insignibus falsi tenetur.
113 Priuilegijs Christianorum si pagani vtuntur puniuntur vt hæretici.
114 Pœna hæreticorum.
115 Clericus secularibus implicitus à seculari iudice iudicatur.
116 Laicus in Ecclesiasticis rebus si delinquit ab Inquisitoribus, & iudicibus Ecclesiasticis iudicatur.
117 Promotor fiscalis quare in accusatione ponit clausulam illam [dixit aliqua verba hæretica, siue suspecta de hæresi.]
118 Hæreticus, secundum qualitatem verborum ab eo prolatorum, censendus est.
119 Verborum qualitas, est mẽtis, & fidei nostræ testimonium.
120 Vox est nota passionum, quæ in anima sunt.
121 Lingua est nuncius, præco, organum, & tuba intellectus, ac mentis euidentis-

dentissimum argumentum.

122 Homo illud vult, quod verbis explicat.

123 Hominis animus ex loquelâ indicatur.

124 Hæretici pertinaces ex quibus dignoscantur.

125 Promotor fiscalis quare in accusatione vtatur illis verbis, [vel fecit tale quid hæreticum.]

126 Qualitas factorum, intentionem, animum, & voluntatem actorum demonstrat.

127 Exteriora secreta animi interiora indicant.

128 Facta plus aliquid demonstrant, quàm verba.

129 Clausula illa in accusatione hæresis [Adductis aliquibus sacræ Scripturæ locis, &c.] quare ponatur.

130 Reus magis animum deprauatū ostendit, si errorem suum nititur autoritate corroborare.

131 Verbum [grauiter reprehensus] quare ponatur in accusatione.

132 Pertinax quis dicatur.

133 Verba illa [curans in dies suum ampliare errorem, &c.] quare in accusatione hæresis ponatur.

134 Hæresiarcha propriè quis dicatur?

135 Dogmatizans an debeat admitti ad misericordiam, si conuertatur.

136 Clausula illa [quod hac suspectâ doctrinâ, fidei aduersâ, & suo facto, vel dicto minus recto, &c.] quare in accusatione apponatur.

137 Scandalum vt euitetur, relinquitur seueritas iuris positiui.

138 Scandalizantes debent grauiter puniri.

139 Christus, vt euitaretur scādalum, soluit tributum.

140 Heretici ob scādalum debent à communione fidelium reijci, & curiæ sæculari tradi.

141 Delicta ne impunita remaneant, Reipub. interest.

142 Clausula illa in accusatione posita [quod accusandus venit, eò quòd is spiritualis commodi suaque conscientiæ parum solicitus, signo crucis se signare nescit, &c.] quare inducta fuit.

143 Christiana doctrina, ac articuli fidei, debent à quocumq; sciri.

144 Errans ignorātiâ inuincibili, ab hæresi excusatur. & quomodo.

145 Errans bonâ fide, quærens veritatem rerum difficilium, non est puniendus.

146 Ignorantia iuris naturalis, & diuini neminem excusat.

147 Clausula illa in accusatione posita [repertum fuisse in eius domo librum, vel chartam dogmata, & errores nefarios Lutheri continētem, &c.] quid significet.

148 Libri hæretici penes aliquem reperti, qualem suspicionem faciant.

149 Inquisitores, ex personarum ac librorum qualitate, aliarumq; circunstātiarū hæresim statuere possunt.

150 Detinens hæreticorum libros, an, & quomodo sit de hæresi suspectus.

151 Clausula illa in accusatione posita [quod cùm aliàs ad misericordiam fuerit receptus, quia suos fuit confessus errores, &c.] quid importet.

152 Hæreticus suam impiam incredulitatem confitens quomodo recōciliandus, & quâ pœnâ afficiendus.

153 Ecclesia nemini ad se recurrenti gremium claudit.

154 Abiurans de vehementi, si relabitur quâ pœnâ plectatur.

155 Relapsus quis dicatur, & quotupliciter, & num. 139. 142. & 154.

157 Pœna relapsorum quæ sit, & qui sint emansores.

158 Sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ non denegantur hæreticis ad Ecclesiam conuersis, vnctio verò extrema sic.

160 Relapsus siue negatiuus, siue confessus, relaxandus est.

161 *Delictum geminatum veniam non meretur.*

162 *Clausula illa in accusatione posita [cum accuso, quòd cùm è Saracenorum familia originem traxerit, &c.] quid denotet.*

163 *Filius talis præsumitur, qualis fuit pater.*

164 *Filius punitur ob delictum criminis læsæ maiestatis diuinæ, & humanæ à patre commissum.*

165 *Filij ex iniquis parentibus nati, testes sunt nequitiæ aduersus eos.*

166 *Filijs hæreticorum vetitum est eorum ritus ac sectas obseruare.*

167 *Communicatio hæreticorum cum Catholicis interdicta est.*

168 *Sapiens erit, qui cum sapiente graditur, & è contra.*

169 *Societas ac familiaritas hæreticorum, tanquam pestis fugienda.*

170 *Communicare cum excommunicatis non licet, & quæ ex hoc oriatur suspicio.*

171 *Purgatio quandoq; canonica, quandoque vera, indicitur ob hæreticorum familiaritatem.*

172 *Clausula illa [quod verbis scandalosis, & nouis opinionibus, in publicis concionibus vsus est, &c.] Cur in accusatione apponatur.*

173 *Prædicans aut docens contra fidem, hæreticus est manifestus, & quâ sit afficiendus pœnâ.*

174 *Prædicans, legens, vel disputans publicè, si aliquid scandalosum dixerit, quid sit contra eum agendũ, & quid si aliquid ambiguũ protulerit.*

175 *Clausula illa [quoniam ex pluribus à se dictis, & minùs consideratè prolatis præsumi potest, &c.] quâ de causâ in accusatione inseratur.*

176 *Hæreticus, vel suspectus de hæresi semel, semper talis præsumitur, & num 177.*

178 *Clausula seu protestatio illa in accusatione posita, [& fidem adhibuisse multis alijs erroribus, vt hæreticus, &c.] ad quid adinuenta.*

179 *Clausula [saluo iure impertinentiarum, & non admittendorum] cuius sit effectus.*

180 *Iudex licet in causis ordinarijs non possit sententiam proferre, nisi sit conclusum in causa, non procedit in causis summarijs.*

181 *Promotor fiscalis sancti Officij non tenetur in causa fidei concludere.*

182 *Clausula illa [tum etiam quoniam fortassis nouit alios complices, &c.] cur in accusatione ponatur.*

183 *Reus in crimine hæresis tenetur complices reuelare, & ob id torqueri, & num. 166.*

185 *Clausula [Quapropter, &c.] in accusatione posita, quid importet.*

186 *Clausula [prædictum reum sententiâ excõmunicationis esse ligatũ, &c.] cur in accusatione ponatur.*

187 *Hæretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores, ipso facto excommunicationis pœnam incurrũt. & num. seq.*

188 *Pœnã excommunicationis contra hæreticos, antiquissimam, & à Christo institutam esse.*

189 *Hæretici non possunt absolui nisi à Papa, eiusq; delegatis Inquisitorib.*

190 *Inquisitores in foro interiori hæreticum occultum absoluere possunt, & an Episcopi. & num. 173. & 174.*

193 *Promotor fiscalis, licet reus ante accusationem, vel in accusatione confiteatur, debet petere illum declarari hæreticum, & quare.*

194 *Confessio debet esse integra, & non diminuta.*

195 *Confessio diminuta quæ sit.*

196 *Periurus in causa fidei iudicialiter conuictus, est vehemẽter suspectus.*

197 *Clausula illa [declarando omnia bona sua mobilia, & immobilia, &c.] quare in accusatione apponatur.*

198 *Hæreticus eo ipso quòd hæresim committit,*

mittit, priuatur dominio bonorum suorum.

199 *Declaratio Inquisitorũ est necessaria, antequã bona hæretici occupentur.*

200 *Clausula, [& eorum filij, & nepotes, &c.] cur in accusatione ponatur.*

201 *Filij hæreticorum, credentium, aliorumque similium, sunt ipso iure inhabiles ad officia, & beneficia, & quando, & num. 202. & 205.*

202 *Filij hæreticorum quare sint infames, & paternâ infamiâ affecti.*

204 *Textus in c. quicumq; de hæret. lib. 6. intellectus.*

205 *Inhabilis ad obtinenda beneficia, non priuatur obtentis.*

207 *Hæretici propriè, reincorporati, qui dicantur.*

208 *Clausula illa. [Tandem Deum, & hanc sanctam crucem testor, &c.] quare in accusatione per promotorem fiscalem ponatur, & in quibus casibus hæc clausula recipiatur.*

209 *Forma iuramenti de calumnia, vnde ortum habuit.*

210 *Iuramentum de calumnia, quæ in se comprehendat.*

211 *Iuramentum calumniæ in qua parte accusationis præstari debet.*

212 *Iuramentum calumniæ si tacitè omittatur, potest in quacumque parte iudicij peti vt iuretur.*

213 *Iuramentum calumniæ est adeò necessarium vt si omittatur, processus sit nullus: & quid in iure canonico.*

Quæ in fauorem publicum, publicamq; vtilitatem introducta sunt, nõ possunt à parte remitti. ibidem.

QVÆSTIO IX.

Vanuis Inquisitio hodie ex consuetudine Generali remediũ sit ordinariũ, & propter-
1 ea † iudex in omnibus
delictis publicis, & priuatis possit ex officio inquirere, vt tradunt Alberi. in l. ea quidem. col. 2. vers. consuetudine tamen. C. de accusationib. vbi etiam Bald. nu. 44. Ioann. Andr. c. felicis. de pœnis. lib. 6. idem in additionib. ad Specul. tit. de Inquisitione. §. quando autem. in princ. Cuman. cõs. 136. cap. final. Vitalin. de maleficijs in rubric. de inquisitione nu. 6. & Anan. in c. qualiter, & quando. §. licet autem. nu. 9. de accusationib. & Ægidius Bosſ. in tit. de inquisitione. nu. 8. Antonius Gomez Variarum resolutionum tomo. 3. titu. de delictis. cap. 1. num. 49. in fin. & nu. 10. & id procedat non solùm, quando ex officio inquisitio fit de delictis publicis, sed etiam de priuatis, vt communiter tradunt DD. Conradus in pract. tit. de inquisitione num. 2. Ioann. Maria Monte Cell. in pract. Reg. 1. num. 61. Iulius Clar. in pract. crimin. q. 3. versic. quicquid sit de iure, & multos adducit concordantes. Decian. consil. 18. num. 195. cum sequentib. lib. 1. Nihilominus tamen, quia Promotor fiscalis sancti Officij Inquisitionis hoc remedio insurgit contra noxios fidei, vtens ad hoc speciali formâ accusationis; priusquàm illam præscribam, operæpretium censui in primis accusationis definitionem
2 constituere. Accusatio est † delatio
alicuius criminis ad vindictã publicam, legitimâ interueniẽte subscriptione. Ita definiũt cõmuniter DD. vt refert Felin. in rubr. de accusationib. nu. 3. Marian. Soci. in rubr. de accusationib. n. 1. quam secũdum eundem sequuntur omnes doctores, & Conrad. in suo Prætor. breuiario titu. de accusation. per totum. Anton. Gomez in tract. de delictis titu. 4. versic. vt formetur accusatio Angelus. de malefic. in verb. & ad querelam. num. 10. sequitur Gandinus in rubr. qualiter fiat accusatio. Bossius in titu. de accusation. & Speculator

eodem titu. Gigas de crimine læsæ maiestat. lib. 1. tit. qualiter in crimine læsæ maiest. procedatur. q. 1. nu. 4. Dicitur autem accusatio quasi causatio, & accusator quasi causator, siue quòd causas maleficij ab his Iudex edisca, vnde Græcè αἰτιᾶσθαι, & accusare, & causam reddere est; siue quòd ad causam reus vocetur, quò pertinet cap. forus. de verb. signific.

Accusare autem quilibet potest,
3 † omnibus enim generaliter permissum est accusare, nisi expresse prohibitum reperiatur. text. in l. qui accusare. ff. de accusat. in principio. instit. de public. iudic. l. 2. tit. 1. par. 7. lex. 1 titu. 20. lib. 4. fori legum. Antonius Gomez. in cap. 1. delictorum, num. 31. Iul. Clar. in pract. criminal. lib. 5. §. final. q. 14. nu. 1.

4 Sunt tamen † aliquæ causæ, propter quas aliqui ab accusãdo repelluntur, propter dignitatem, scilicet, vt clericus, & miles: propter defectum concernentem statum personæ, vt filius familiæ, vel seruus. Propter defectum ætatis, vt pupillus, & minor, & propter imbecillitatem sexus, vt mulier: aut propter indignitatem personæ: vt reus criminis infamis, damnatus, excommunicatus, & huiusmodi, aut propter defectum fidei, quia de ea planè non confiditur, vt inimicus, & pauper, hodie tamen pauper ab accusationis munere non excluditur dummodo vitæ probæ sit, & integræ. Clar. 5. Sentent. §. vltim. quæstio. 14. versic. sed hîc etiam quæro. aut propter reuerẽtiam ad quam obligantur: vt seruus, & libertus, aut vassallus aduersus Dominum, quem accusare volunt, de quibus videnda l. qui accusare. 8. ff. de accusat.

5 Cæterùm † hi omnes, qui regulariter à iure prohibiti sunt accusare, admittuntur indistinctè ad accusandum, si suam, vel suorum iniuriam prosequantur. text. in l. is qui: & in l. hi tamen omnes. ff. de accusat. Hanc sentẽtiam dicit communem Villalpand. super l. 22. c. 50. post nu. 4. Est enim fauendum ijs, qui propriam iniuriam prosequuntur.

6 Appellatione † autem suorum in hoc proposito veniunt parentes, & descendentes omnes. Item patroni, & eorum liberi, frater, soror, vxor, socius, gener, nurus, vitricus, nouerca. Ita Abbas in c. de cætero. nu. 7. de testibus, cuius opinionem dicit esse communem Felin. in c. cum dilectus. num. 9. de accusat. quam refert, & sequitur Maranta in suo Speculo fol. 84. nu. 62. & Carauita super ritu magnæ regiæ curiæ, tit. 192. num. 2. cap. 11. licet aliqui doctores tenuerint, quòd frater non potest accusare pro iniuria illata fratri, nisi quando crimen est publicum, quo casu agit vt quilibet de populo. Bart. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. num. 10. de verb. obligat. Alexand. nume. 20. Iason. num. 52. & 53. Bald. in cap. 1. §. similiter. nu. 6. titu. quibus modis feuda amittantur, qui testatur de communi, & Iason prædicto loco Socin. cons. 228. nume. 8. volum. 2. contrarium tamen tenet Iulius Clar. vbi suprà. quæst. 14. §. final. vers. volo etiã nu. 2. qui testatur de communi, cuius opinio, vt verior, ac receptior tenenda, & fouenda est. text. in c. omnes. 6. quæst. 1. & c. præsumunt. 2. q. 6.

Cùm igitur crimen hæresis publicum sit, ab omnibus potest, & debet accusari, plus enim saluti Reipublicę consulere debemus, quàm vitæ nostræ, vt persæpe iã diximus, est enim
7 † hæreticus Christianæ Reipublicæ hostis pestifer & exitiosus, quia (vt Ambrosius air lib. 2. Officiorum cap. 24.) in causa Dei, vbi cõmune periculum est, etiam dissimulare peccatum

non

non est leue. l. 1. C. de famosis libellis. l. Manichæos. C. de hæreticis. l. 2. C. de apostatis. c. nonnullis. de iudicijs. l. 2. titu. 26. part. 7. quod vtique vnusquisque facere potest,
8 quia † vnusquisq; ciuiũ pars, & membrum est ciuitatis, vt Arist. lib. 8. Politicorum inquit. [Ciuium quisq; nõ se suum, sed omnis ciuitatis esse putare debet:] est enim vnusquisq; ciuitatis pars, Et Seneca Epist. 96. dicit: [Mẽbra sumus corporis magni] tex. in l. 1. §. generaliter. de ventre in possessionem mittendo. Chrysost. lib. 3. aduersus vituperatores vitę monasticę, quos refert Simancas tit. 4. de accu-
9 sation. † Huc etiam respicit elegans Polydamantis apud Homerum ad Hectorem facta exhortatio, nã quòd minus sibi credere solitus esset Hector in his quæ nunciabat ille cõqueritur, ac cùm ciuis sit, & rem magni ponderis dilucidandam habeat, non potest non illam patefacere: sic ille loquitur Iliad. μ.

Consilio si quando loquor, me reprimis Hector.
Recta licet moneã, tu me de plebe paratum
Dicere, nec medio pateris constare Senatu,
Nec castris, tua ne fiat minor in de potestas,
Sed iam non taceam: res namque hæc spectat ad omnes.

Accusator tamen in crimine hęresis, cùm proceditur per viam accusationis, non tenetur se inscribere ad pœnam talionis, nec ad hoc est compellendus: seuerè quidẽ coercendus est arbitrio Inquisitoris, si probationib. defecerit, non tamen puniẽdus pœnâ talionis. l. & in priuatis. ff. ad Turpilianum, glos. in c. tuæ. verb. effectũ. de procuratorib. l. apostatarum. C. de apostatis. Couar. lib. 2. Variar. resolutionum. c. 9. n. 10. Rojas de hæreticis in sing. fidei singul. 6. Franc. Pegna in tertia parte Directorij, comm. 14. De iure autem ciuili accusator in libello debebat se inscribere, & subscribere ad pœnam talionis, ad similitudinẽ supplicij, scilicet vt accusator eãdem pœnâ afficeretur, quâ merebatur affici accusatus, si delictũ, de quo accusabatur, commisisset: & ad hanc pœnam accusator ipse, etiam cũ promissione de prosequendo accusationem vsq; ad finem causæ, in accusationis libello se subscribẽdo, adstringere debebat, & ordinariâ eiusdem criminis pœnâ puniendus erat, si falso crimine imposuerat, si autem falsa esset accusatio, & crimen extraordi-
10 nariũ, † pœnâ iuxta illius qualitatem arbitrio iudicis plectẽdus veniebat, quæ omnia probantur in leg. 1. §. calumniatores. ff. ad S. C. Turpil. in l. final. §. 1. C. de accusat. in l. fin. C. de calumnijs. in l. libellorũ. & in l. 3. C. qui accusare non possunt. auth. sed nouo iure. C. de adult. c. 1. & 22. q. 3. c. 1. 2. 3. cum sequentib. 5. q. 6. c. qui crimen 2. q. 8. glos. in d. l. 1. §. sed non vtique, & ibid. Bart. ff. ad Turpil. Alber. in l. fin. ff. de priuat. delict. Bart. in l. si cui. in princ. nu. 2. ff. de accusat. Alex. cõs. 11. n. 7. vol. 1. Paul. Guirland. in tract. de relaxat. carcerato. titu. de calumniat. c. 2. nu. 3. in fine, & nu. 9. Bossius titu. de accusat. nu. 17. Bern. Diaz in pract. criminal. cañ. c. 59. in princ. Menoch. de arbitr. iudic. quæst. casu 322. nu. 1. & seq. lib. 2. Centur. 4. Iul. Clar. in pract. crimin. §. final. q. 12. vers. dixi quoq;. & q. 81. in princ. & testatur de communi Aret. in c. super his. nu. 21. & 33. & Abb. n. 8. de accusat. Bertrãd. cons. 267. in prin. lib. 4. Cardin. Alex. in c. libellorum circa finem. 2. q. 8. &
11 Dueñas regul. 27. in princ. Fuit † etenim huiusmodi pœna talionis induста à iure ciuili ex lege XII. tabul. ad refrenandam temeritatem propter delicti grauitatem. Ita Iul. Clar. in pract. criminal. quæst. 12. versic. dixi quoque. Paulus Guirland. in d. tract. de relaxat. carcerat. tit. de calumnia. c. 2. nu. 4. Soto in tract. de iust. & iur. lib. 5.

12 lib.5.art.4.† Hodie autem huiusmodi pœna talionis sublata est per consuetudinem, quemadmodū, & nata videtur ex consuetudine inter illos pastores, qui prima Reip. Romanæ fundamenta iecerant: nam si ex legibus Græcis per trium viros allatis in Italiam, translata fuisset in XII. tabulas, eam Rhadamanti legem nō vocasset Aristot. 5. Ethic. nec quàm in illa proportio malè deprehendatur, tam rigidè disputasset, vbi & veterē versum pro Rhadamanęto proponit explodendum.

Quod quis patrarit, si perferat, æqua fiet lex.

Atqui ex lege diuina sumpsisse initiū videbatur, nam quis nescit ferreum Hebræorū genus nonnisi ferreis legibus regi potuisse? Sanè quantùm à ratione discrepet, nō modò Aristot. ostendit, sed & A.Gellius noct. Atticarum lib.20.c.1.& passim iuris DD. in quibus Speculat. tit.de accusat. §. 10.n.4. Ioan. Andr. in additio. ad Speculat. titu. qui accusare non possunt. Gandin. tract. de maleficijs, eod. titu. qui accusare non possunt. nu.38. Salicetus in l. qui crimen. nu.4. eod. titu. qui accusare non possunt. Couar. vbi sup. Bart. in l. si cui. ff. de accusationibus, quē sequuntur Angel. & Salicet. in authēt. sed nouo iure. C. de adult. Petrus Dueñas in Reg.27. incipiēte: accusans aliquem. Rojas, & Simācas vbi sup. & alij quos refert Franc. Pegna in d. comm.14. qui hac potissimâ ratione ducti fuerunt, scilicet, quòd si pœna talionis accusatoribus infligeretur, non reperirentur facilè qui vellent accusare, & crimina remanerent impunita. quod proculdubio in maximum Reipublicæ detrimētum

13 verteretur.† Præterea acusator libellum accusatoriū in scriptis porrigere debet. Bart. in extrauag. ad reprimēdum. verb. per inquisitionem, nu.33. cuius opinionem sequitur; & communiter dicit Cardinalis in c.1. vers. ponitur etiam. 2. quæst. tamen per text. vbi accusatorum personæ nunquam

14 recipiuntur sine scripto. Cæterùm † in crimine hæresis valida est accusatio verbalis apud acta iudicis in scriptis redacta, præsertim cùm in hoc crimine procedi possit simpliciter, & de plano, & absq; aduocatorum ac iudicum strepitu, & figura, id est, sine porrectione libelli in scriptis, & sine litis contestatione. c. final. de hær. lib.6. Villadiego de hær. q.12. cui ad stipulatur Saliceti doctrina in l. penultima, nu.2. C. de accusat. asserentis, validam esse accusationem, siue accusator porrigat libellū in scriptis, siue verbalem tantum querelā apud acta iudicis. Nec mirum hoc videri debet, cū non sint necessariò requirendæ summæ iuris solēnitates. Bernard. Comensis in Lucerna Inquisitorum, verb. litiscontestatio. & Ludouicus Carterius in tit. de hæret. Simancas de Cathol. instit. titu.44. nu. 30. Ioan. Rojas in singul. fidei singul. 125. incipit litis contestatio. Archidiaconus c.1. de homicidio lib.6. quē refert Hippol. in pract. crimin. §. diligenter. num.158.

15 Ad obuiandū † igitur calumniantium, & hæreticorū dicterijs, & alijs, quib. facilè accusatores deterrebantur S. Officium publicum constituit ministrū quem Promotorem fiscalē vocāt, qui personam accusatoris subit, & reos accusat. Hic etenim minimè se subscribit ad pœnam talionis, nec ad alias, quas falsi accusatores pati solēt; nec quemqnam accusat, nisi testibus habitis, præcedente diligēti inquisitione de crimine. Postea autē ex officij necessitate cōpulsus reos accusa. l. post legat. 1. §. Aduocat. fisci. ff. de eis quę vt indignis. l. qui cū maior. §. penult. ff. de bonis libertorum. l.2. C. de dilationibus lib. 10. Alciat.

16 lib.9. parergon. c.8. & † in libello crimina

mina singula admissa ipse Promotor fiscalis narrare debet, vt reus sibi prouideat, & sciat quib. delictis responsurus sit, seq; tueatur; omittutur etiã nomina testiũ, & quædam aliæ circũstãtiæ commissi criminis, ne quid detrimenti testes patiãtur, quod vtiq; constitutum fuit ab initio delegatæ Inquisitionis: nec pariter dies, & locus cõmissi criminis aperitur, ne reus testes cognoscat, aut quippiam fraudis excogitet, quo veritatẽ confundat: quamobrem editiones nonnunquam sine die & consule fiunt, mensis tamẽ & ciuitas, aut oppidum designari solet. l. 1. §. editiones. ff. de edẽdo, & habetur in Concil. Biterrensi c. 10. cuius hæc sunt verba: [Illud autẽ caueatis secundùm prouidam sedis Apostolicæ voluntatem, ne testium nomina signo, vel verbo aliquo publicentur.] Idem cantũ reperitur in Concil. Narbon. c. 22. & instruct. Hispalens. ann. 1484. c. 16. & ex traditis per Franc. Pegn. in 3. p. Dictor. com. 124 & Simanc. de Cathol. instit. tit. 4.

17 Verum enimuerò quia† forma accusationis est necessaria, & in dubio præsumitur substãtialis, vt tradit Bal. in l. cõparationes. 3. opposit. in fine. C. de fide instru. quâ non seruatâ, corruit actus, vt tenet idem Bald. in l. humanum col. 2. C. de legib. Angel. cons. 89. Petrus de Anchar. cons. 35.

18 Est † namque forma ordinata seriem ad substantiam reducẽs, secundùm Bal. in c. de nou. form. Feudi. Alciat. lib. 1. Paradox. c. 16. in princ. Ideo

19 reiectis aliquorum opinionibus, † ex quib. Promotores, & Aduocati fiscales S. Officij in vnaquaq; prouincia aliquas desumpserãt formulas, inter se tamen pugnãtes, præter quas etiã Eymeric. in 3. p. Directorij tit. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationẽ, & ibid. Franc. Pegna comm. 14. & Iacobus Simanc. de Cathol. instit. tit. 4. n. 11. alias tradiderũt, quas hic inserere libuit, de quib. videndus est Speculat. tit. de hæret. in princ. Conrad. Brunus lib. 4. de hær. c. 7. ferè omnes rerum criminalium scriptores in ti. de libellis, & Milleus in tit. de accusationis formula. Hieron. Gigas tract. de crim. læsæ maiest. lib. 1. tit. qualiter in crimine læsæ maiestat. procedatur. q. 3. & Iul. Clar. in pract. criminal. §. fin. q. 12. vers. Quæro quæ sit forma, & alij, quos lõgum esset recensere.

Forma libelli accusatorij quam Inquisitoribus porrigit Promotor fiscalis, ex Eymerico, & Francisco Pegna.

20 EGo N. † Officij sãctissimæ Inquisitionis Fiscalis, corã vobis Reuerend. Inquisitore iudice delegato in causis fidei contra hæreticam prauitatem, criminaliter accuso N. qui cùm sit Christianus baptizatus, & velut talis apud omnes habitus, à fide Catholica recessit, & ad pestiferam hæresim Manichæorum, ac aliorum hæreticorum, talem videlicet, & talem, impiè accessit; prædicans, scribens, componẽs, firmiterq; asserens multa dogmata hæretica, erronea scãdalosa, & valdè suspecta, in approbationem, & laudem præfatæ hæresis, & hæreticorũ, quos velut magistros imitatur. Hæc ibi: Aliam tradit Iacobus Simanc. in tit. de accusationibus, cuius hæc sunt verba.

Accuso N. qui cùm sit Christianus baptizatus, multas hæreses credit, & docuit, speciatim autẽ hanc, & illam: quibus enumeratis, cõcludit promotor fiscalis, petens vt N. tãquam hæreticus pertinax puniatur, & pœnas grauissimas hæresis exposcit.

Alteram formam cum explicatione eiusdem, tum ex communi Inquisitionum

sitionum stylo, tum etiam ex iuris Pontificij decisionibus præscribere censui, cuius tenor talis est.

FORMA LIBELLI ACCVsatorij seruanda à Promotore Fiscali sancti Officij.

Illustres admodum ac Reuerendissimi Domini.

21 EGo † Doctor, vel Licenciatus N. Promotor, & Aduocatus Fiscalis huius almæ Inquisitionis, vt meliùs de iure possum, ac debeo, compareo coram Dominationibus vestris Reuerēdissimis, & præmissis solennitatibus de iure requisitis, ac necessarijs criminaliter accuso N. Oppidi seu ciuitatis N. diœcesis N. Regni N. & narrando facti speciē, dico, quòd cum prædictus N. esset Christianus, & baptismalibus aquis ablutus, & Christi charactere insignitus, atq; communi æstimatione talis reputatus, & omnium opinione sic appellatus, vel cum reperiatur talis, & in possessione, vel quasi Christiani esset, simulq; Christianorū exemptionibus ac immunitatibus gaudēs & eorum priuilegijs vtens, & vti debens, neglecto timore Christi Saluatoris nostri, & spreto rigore iustitiæ huius sanctæ Inquisitionis officij, fecit & dixit aliquid hæreticum, & vt hæreticus plura alia, ex quibus præsumitur, & debet præsumi prædictū N. fidem, & eam credulitatem seu virtutem credendi quâ fuit donatus in sacrosanctis baptismi, & confirmationis sacramentis, amisisse, & (quod peius est) illū indubitatam fidem adhibuisse illis erroribus, quos falsi illi, ac impij Martinus Lutherus, Caluinus, Mahumetes, & alij hæresiarchæ adstruxerunt, & quia id sibi persuasum fuit, posse quempiam æternam gloriam his erroribus comparare, speciatim eum accuso.

Ac primùm iam ferè duobus annis elapsis (vt reor) præfatus N. cùm esset in certo loco ciuitatis, siue oppidi N. præsentibus venerabilibus ac discretis viris N. dixit atq; protulit aliqua verba hæretica, siue suspecta de hęresi, vel fecit illud tale quod sapit hæresim indicans manifestè se ita sentire, solam (videlicet) fidem sine operibus satis esse ad salutē, & gloriam æternam consequendū, vel Mahumetem illum nuncium veri Dei fuisse, legesq; ab eo latas sufficere, vt quis saluari valeat, & saluetur. Quāobrem quidam ex circunstantibus, ijs attentè auditis, eū grauiter reprehendit: è contra ipse adductis aliquibus sacræ Scripturę locis, ac repente allegatis, vt suam impiam ac hæreticam fulciret opinionem, mutato atq; cōtempto germano sensu ac genuinâ intelligentiâ, suo arbitratu præallegata loca interpretatus est, & contra Romanæ Ecclesiæ vulgatam editionem, & canonicè receptam sententiā tenaciùs suo adhærebat errori: His quoq; non contentus, plura argumenta in medium adduxit, quibus suam adstrueret, & confirmaret hęresim, quā firmiter tenet, credit, & defendit, ex quo manifestè deducitur illum proculdubio esse hęreticū.

Præterea prædictus N. curans in dies suum dilatare errorē, suo lapsu minimè cōtētus, summo studio, & solicitudine graui, hoc, vel illo loco, die tertiâ, vel quartâ mēsis N. sua pestifera dogmata alios (munus magistri obiens) ex animi sententiâ docuit, auditoresq; suos tādem dogmatizās fefellit, ac à veritate Catholica deuiare fecit, ita vt in frequētioribus colloquijs suos errores omnibus sit conatus persuadere.

His addo, hac suspectâ doctrinâ, fidei aduersâ, & suo facto, vel dicto minùs

nûs recto alijs circunſtantibus motum probitate, religione, vitâque ſatis honeſtâ præſtātibus, manifeſtam̄ præbuiſſe occaſionē ruinæ, quinimò ſcandalo à fide Catholica deuiarunt, & eius dogmatibus fidem adhibuerunt.

Prætetea prædictus N. accuſandus venit, eò quòd is ſpirituali cōmodo, ſuęq; conſcientiæ parum proſpiciēs, ſigno crucis ſe ſignare neſcit, & (quod peius eſt) Symbolum Apoſtolorum, orationem Dominicam, ſalutationem Angelicam, & alia id genus omnino ignorat.

Ad hæc accedit aliud quidpiam nō minùs graue, & magnam ingerens ſuſpicionem, videlicet repertum fuiſſe in eius domo librum, vel codicem quendam, vel chartam dogmata, & errores nefarios Lutheri, Buceri, aut aliorum hæreticorum continērem, vel legem à Mahumete editam, quæ omnia ab eo occultè ſeruata, & publicis edictis, ac Eccleſiaſticis cenſuris prohibita, non leuem coniecturam deprauati cordis inducunt.

His accedit, quòd cum aliàs ad miſericordiam fuerit receptus, quia ſuos confeſſus fuerat errores, ſimulque reconciliatus, ac ſanctæ matris Eccleſiæ (quæ pietate maternâ ad ſe confugientes non deſpicit) gremio vnitus, aut de vehementi abiurauerit, promittens talibus erroribus ſe non aſſenſurum, ſub pœna relapſi in eoſdem iterum deuolutus eſt. Quæ omnia ſimulatè, fictè, ac prauâ intentione fugiendi ſupplicij cauſâ callidè fecit, ac libenter præſtitit, quod apertè comprobari videtur, ex quo iterum, ſicut canis ad vomitum, ad eoſdem, & ſimiles redijt errores, vt ſufficienti probatione conſtat. Quo fit, vt pœnę relapſorum ſit obnoxius, quam infligendam illi iure peto, ſimulque veſtram dominationem, vel dominationes hortor, vt tanquam membrum iam penè mortuum, ac influxus capitis Eccleſiæ, ſcilicet Chriſti minimè capax, abſcindatur, & à fidelium conſortio eijciatur, ſeparetur, & ſecludatur, ne ſit alijs fluctuandi in fide occaſio, & totam maſſam corrumpat. Et quoniam Eccleſiæ (cuius miſericordiæ fuit indignus) nihil ampliùs reſtat agendum, expellatur ab ea in modum arboris infructuoſæ, & ſterilis, & tandem iudici ſæculari tradatur.

Præterea eum accuſo, quod cū ex Saracenorum familiâ originem traxerit, eique fuerit à veſtris dominationibus vetitum ac interdictum, ne his conuerteretur, neúe in eorum domibus veſceretur, mandatum iſtud contemnens, clam eſt allocutus, & locis ſuſpectis ſecretò in eorum ſe colloquia inſinuauit.

Inſuper eū accuſo propterea quod verbis ſcādaloſis, & nouis opinionibus in publicis concionibus vſus eſt, non ſatis ędificans populum, imò anſam errandi cōtra receptam ſanctorum Patrum doctrinam, & ſcholaſticorum placita temerè prębuit. Quid? quòd hæc omnia vanitate motus, ſuperbus, elatus, & arrogantiæ plenus docuit? vigilanter ſtudens, recedere à Catholica, & ab omnibus recepta veritate, vt ſingularis opinionum ac dogmatū ſingularitate videretur, ac vnus, & autor taliū inter omnes dignoſci poſſet. Quamobrem cōſtanter expoſco, vt omnia à ſe concione prolata recantet, & ſententiam publicè mutet, ſaltem in ſcandoloſis, & malè ſonātibus, & ambigua alia, quæ dubitationem præ ſe ferunt, quo ſenſu eà intelligat, ſtatim declaret, vt deinceps ſcandalo ſit nemini, ac denique munere concionandi, nullâ intercedente morâ, priuetur. Tandem

Tandem quoniam ex pluribus à se dictis, & minùs consideratè prolatis præsumi potest, vel præsumitur suprà dictum reum fortassis asseruisse, vel dixisse alia repugnantia Catholicæ fidei, & fidem adhibuisse multis alijs errorib. vt hæreticū, & Apostatam & licet de eis modò non accuso, nihilominùs eū accusare in causæ progressu contendo; tū etiam fortassis nouit alios complices hæresibus infectos, & maculatos in hoc, vel alio D. N. Regis regno, noluitque illos denunciare, ne pœnis afficerentur. Hos etiam nouiter, quantùm de iure possum, denuncio & accuso, vt eâdem pœnâ puniantur.

Quapropter vestras dominationes oro, vt prędictis omnibus, aut eorum parti, quoad sufficiat, fide habitâ, prædictus N. vestrâ sententiâ declaretur, & condemnetur, tanquam hæreticus relapsus, impœnitens, negatiuus, fictus, simulatus, confessus, pertinax, periurus, incorrigibilis, simulque ei infligantur pœnæ statutę iure communi, legibus, pragmaticis, atque instructionibus huius sancti Officij, & alijs quibuslibet, quomodolibet ab eo incursis: & tandem (vt moris est) brachio sæculari tradatur. His addendum est prædictum reum sententiâ excommunicationis esse ligatum, & eidem obnoxium, ex quo bona omnia mobilia, & immobilia ad ipsum quocunq; titulo pertinentia, actiones etiam ac iura à die commissi criminis veniunt applicāda, & adiudicanda fisco D. N. Regis, ac tandem contractus penitus, & omnino rescindendi, & deniq; omnes eius filij, nepotes masculinâ lineâ ab eo descendentes, vsque ad secundam generationem declarentur inhabiles, indigni, & incapaces ad quælibet officia, & dignitates obtinendas.

Quod si omnia hæc à me proposita, & in hoc grauissimo tribunali cōsideratè dicta, testibus ita comprobata non fuerint, vt tāquam hæreticus statim puniatur, satis sint vt torturæ subijciatur, quâ palàm veritatem prædictorum aperiat, & errores patefaciat, de quibus accusatus est.

Tandem Deum, & hanc sanctam crucem testor, me accusationē hanc non ex odio, aut alio prauo cordis affectu suscepisse, sed eo tantummodò animo, vt delicta puniantur, & bono Reipublicę consulatur, quæ vt ex animi sententiâ cedant vestrum Officium sanctum imploro.

Licentiatus, aut Doctor N.

Accusationis explicatio.

Tradita iam accusationis diffinitione, eius formâ corā quo quando, & à quo quispiam accusari valeat, vt nihil prætermittamus ex his quæ ad exactissimam accusationis explicationem pertinēt singula quæq; verba nobis sunt prosequenda, & ad amussim explicāda.

23 In principio † igitur accusationis tituli Inquisitorum præmittuntur. Nam & Domini illustres, & Reuerendissimi dicuntur, vel alio titulo compellantur, prout consuetudo regionis seu prouinciæ eis creditæ expostulat, & meritò tam honorifico titulo præfulgent, cùm sint Summi Pontificis delegati, & in causis maioribus, scilicet fidei, quocunq; Ordinario præstantiores, maioremque habeāt iurisdictionem, text. in c. per hoc. & c. ne aliqui. de hæretic. lib. 6. Abb. in c. cum I. & A. de sentent. & re iudic. Geminian. in d. c. per hoc. post Ioann. Andr. quod mirum vide-
24 ri non debet, cùm † eius locum teneant, cuius personam repræsentāt.

c. si

cap.ſi Epiſcopus 2. quæſtione .6.ſanè. 2.de offic.delegat.& ibi gloſ.in verb. committi. & in verb. amouere. Clement.2.de hæret.optimus text. in c. præcipimus.93.diſtinctio.quem text. reputauit ſingul. Romanus in verb. vicerector.Repertorium Inquiſiror. in verb. vicarius. Campeg. ad Zanchin.c.8. verſ. Epiſcopus, ſed & cùm ſint iudices maximè honore digniſsimi, dominos eos vocari non abs re conuenit quaſi Deos. Nam vt refert Suydas in θεὸς. & omnis Theologorũ curia cenſet, Iudęorũ magiſtratus dij dicebantur, quo veniũt illa.[Principi populi tui nõ maledices]& illud quod idẽ eſt[Dijs non conuiciaberis] Quia Deus iuſtus eſt iudex,& iudicium hominibus conceſsit: dicti dij ſunt qui iuſtè iudicanr:vnde Poeta Pſalmographus[Ego dixi, dij eſtis]&[Deus deorum dominus locutus eſt, & vocauit terram]nec minùs illis reuerẽtia debetur,imò cùm reuerendiſsimatus titulo Præfecti prætorio afficerentur, æquè vt Epiſcopi) quod videre eſt ex l.Epiſcopale. 8.C.de Epiſcopali audiẽtia)tandem præfecti prætorio religionis & honoris cauſa reuerendiſsimatum Epiſcopis reliquerunt, & ſe illuſtres & magnificos dici paſsi ſunt, vt paſsim in libr. iuris legitur, & in libr. notitiæ Imperij Romani. Ergo Inquiſitorib.Sum. Pont. delegatis tãquam partem Epiſcopalis muneris, quãtum ad iuriſdictionem præſtantibus reue-
25 rendiſsimatus ceſsit. His confert † ſtylus loquẽdi in plurali numero, quoties Inquiſitores edicta fidei publicãt aut ſentẽtias proferunt, vtũtur enim dictione illa [Nos Inquiſitores] quia vt delegati perſonam Summ. Pontif. repræſentant. Panor.& Barbat.in d.c. ſanè quia.Lucerna Inquiſitor.in verb. Inquiſitor. qui cum ſint defenſores fidei,& Pattes animarum, meritò hoc honorifico nomine debent declarari, quod vtique vetnſtiſsima conſuetu-
26 dine etiam introductum eſt, quæ † cùm in fauorem fidei ſit, iuſtum initiũ habuiſſe credendum eſt.& proculdubio vim legis ſcriptæ habebit: dicit enim Dominus Hierem.cap.6.[State ſuper vias, & videte & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus veſtris,]tex.in l.diuturna.ff.de legib.[Diuturna (inquit Vlpianus l.1.ff.de offic.proconſ.) conſuetudo, pro iure & lege in his, quæ non ex ſcripto deſcendunt, obſeruari ſolet,]& Iulianus in l. de quibus.ff. de legib. inquit: [De quibns cauſis ſcriptis legibus non vtimur, id cuſtodiri oportet, quod moribus & conſuetudine inductum eſt,] & Bart. ibidem in 1.& 2.lectura.l.1.C. quæ ſit longa conſuetud.l.an in totum. C.de edict.priuat.& ibi Bal. Alberic.in l. 2. quæ ſit long.conſuetud.Quod etiam in traditionibus Eccleſiaſticis procedere indubitati iuris eſt, teſte Epiphanio in libr.contra hæreſes, hæreſ.55. & 61.inquit enim:[Oportet traditione vti, non enim omnia à diuina Scriptura accipi poſſunt, quapropter aliqua in ſcriptis, aliqua in traditionib. ſancti Apoſtoli tradiderũt.] Idem tenet Chryſoſtom.in 2. ad Theſſalonicenſ.Auguſtin.de fide Chriſt.libr.11. contra Fauſtum,& ad Ianuarium Epiſtol. 118. Franciſ. Picus libr. de fide, Theoremate 6.Roffenſ.cõtra Lutherum, in veritate 10. Albert. Pighius lib.1.Hierarchiæ Eccleſiaſt. cap. 2. & Alphonſ. de Caſtro libro 1. aduerſus hæreſes c.5.Inualuit hoc vſu tantùm, ſed tamẽ is vſus mihi videtur ortum habuiſſe à Chriſtianis, qui honore diuino ſi quẽ afficerẽt vt reges & iudices, eodem modo illi loquebantur, quo Abraham ipſi Deo, vbi tres vidit,& vnum adorauit Geneſ.18.[Domine, ſi inueni gratiam in oculis tuis,

ne transeas seruum tuum: sed afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes vestri, & requiescite sub arbore] ferè enim illos loquendi modos in Latinum sermonem irrepsisse, videmus à Traiani & Plinij temporibus, & prodijsse tãdem per Casiodorum, Symmachũ, & eorum æquales scriptores.

27 Exprimuntur † præterea in accusatione nomina Inquisitorum; vt Aduocatus Fiscalis ostendat ex iuridicè fieri proponendo accusationem contra hæreticos, aut suspectos de hæresi coram Inquisitoribus, qui iudices sunt competentes, ac specialiter constituti ad huiusmodi causas diffiniendas. Propterea appellandi reuerà πιςοφύλακες, id est, defensores fidei, & Ecclesiæ, text. in cap. vt inquisitionis. in principio de hæretic. in 6. Clement. multorum. eodem titul. Albertin. in rubr. de hæret. libr. 6. quæstione 5. numer. 3. quibus etiam commissa est Christianæ Religionis defensio, cap. accusatus. §. sanè. & §. de quæstionibus. & dict. cap. vt officium. §. denique. de hæretic. libr. 6. quod ex eo maximè procedit, cùm in quolibet iudicio necessariò interuenire debeat iudicis persona, qui causam iudicet, expeditur namque iudicium ex persona iudicis, actoris, & rei, vnde Martinus Abb. diffiniuit iudiciũ,

28 vt esset † actus legitimus trium personarum in iudicio, iudicis (scilicet) actoris, & rei, ità Hostiens. in summ. titul. de iudic. §. 1. numer. 1. Siluester in verb iudicium. nume. 1. text. & ibi glos. in cap. fores. in verb. iudicium. de verbor. significat. Speculat. titulo de offic. iudic. §. 1. Abbas in rubrci. de iudic. numer. primo, & ibidem Dec. nume. 3. dicit Com. in prima lectura, & Beroius num. 24. text. in l. 1. tit. 22. part. 3. vbi prædicti Doctores plures definitiones referunt, hanc tamen defendunt ab impugnatione Cardin. qui eam reprobat. Posset etiam sic definiri, quòd iudicium sit dissensio causæ, quæ coram iudice legitimè fit, ex mente Abb. vbi supr. & Marant. de ordin. iudic. in 2. part. in princip. numer. 11. per dict. cap. forus. Alias constituunt differentias Ripa in d rubr. num. 51. & ibid. Felin. num. 5. Dec. num. 7. & latissimè Maranta in 4. p. principal. vbi viginti distinctiones assignat, & ita recipitur. ff. & C. de iudic.

29 Ponitur præterea † in accusatione nomen & gradus ipsius Aduocati, & Promotoris Fiscalis sancti Officij, dicentis: [Licẽtiatus aut Doctor N.] vt constet in iudicio de accusatore, cuius persona necessaria est in iudicio d. cap. forus. de verb. significat. l. 3. ff. de accusatio. debet namq; esse distinctio personarum accusatoris, scilicet, iudicis, & rei, ex suprà dictis.

Verùm quia ferè semper proceditur in Officio sanctę Inquisitionis per

30 accusationem, necessum fuit † constituere Promotorẽ Fiscalem, vt promoueret materiam in iudicio, ex qua fieret processus fidei, & veritas, de qua iudici non constabat, actione Promotoris Fiscalis moueretur, & detegeretur, & crimina punirentur; non enim statim ac quis potuit accusari, censendus reus est, text. in l. final. C. de accusatio. cap. à nobis. qui matrimo. accu. non poss. nec etiam si

31 accusaretur: [quia † eo ipso quòd quis accusatur, reus censendus non est,] c. scisitantibus 15. q. 8. c. nonne. 8. q. 4. & ibi glos. in verb. nonne. inquit enim: [Nonne sola accusatio nõ constituit aliquem reum, vel criminosum,] Rolan. à Valle cons. 24. Placentinus, consil. 25. quasi per totum in materia criminali, Petrus Anton. Anguscol. consil. 25. libr. primo l. final. in princip. C. de quæstio. & diximus latè in responso pro iurisdict. sancti Officij Regni

Regni Siciliæ, cap. secundo, in hoc etenim processu hoc ordine procedi-
32 ditur, vt † (scilicet) quamprimùm ex testimonijs & delicti qualitate (iuxta, formã Hispaniarum instruct. Matritiana, anni 1561. capit. 1. 2. & 3.) visum fuerit delatos esse huius criminis hæresis reos, fiscalis petit ab Inquisitoribus, vt rei comprehendantur. Illi verò perpensis depositionibus, & alijs circunstantijs protinus habito peritorum consilio, si opus fuerit, simul cum ordinario quid facto opus sit, deliberant, & si validioribus quàm semiplenis probationibus reos conuinci constiterit, eos comprehendi iubent. Forma illa nata est vnà cum Imperio Romano, eaque ferè describitur à Cicerone 1. de Finib. [Improborum facta suspicio insequitur, dein de sermo atque fama, tum accusator, tum iudex] & laudatur à Simanc. de Catholic. institut. titul. 44. numer. duodecimo, eodem in Enchirid. titul. vigesimoquinto, numer. primo, & 2. Ioann. Rojas in tract. de hæretic. 2. part. assert. prima, numer. 12. & seqq. quo stylo vtuntur Hispaniarum Inquisitores, idque præscriptum etiam fuit in dict. instruction. Toletan. anni 1561. cap. 3. in hæc verba: [Inquisitores visa informatione simul, si præsentes fuerint, deliberent de captura, quæ magis iusta videretur, si fieret cum consilio consultorum eius inquisitionis, si commodè fieri posset, & videretur Inquisitoribus conueniens, & necessarium, & quod fuerit in actis, referatur.] At quia in hoc
33 crimine † ex sola captura, quis non modicè læditur, & notatur infamiâ, quamuis ipsi Inquisitores soli decernere possint, vt rei deprehendantur, ac personaliter capiantur, Clement. 1. §. propter quod. de hæretic. tutiùs tamen fecerint ac securiùs in re tam graui, si peritorum consilio vtantur, nã in crimine hæresis nemo mittendus est in carcerem, absque sufficienti probatione, quâ antecedente interlocutorio iudicio capturam Inquisitores excutiunt, quemadmodum in dict. instructio. Toletan. cap. 6. habetur. Salicet. in l. 2. C. de exhib. reis. l. 1. §. diligens. ff. de fugitiu. l. 1. de requirend. reis. Gundisal. de Villadiego de hæretic. quæstione 11. Blanc. in l. vltim. de quæst. Simanc. de Catholic. institut. titul. 16. à numero primo, non enim ab ea inchoandum est, text. in l. nullus in carcerem. & l. final. vbi Bartol. Bald. & Salicet. C. de exhibend. reis. l. nemo C. de exactorib. tributo. libr. 10. Bald. in l. quod euitandæ. nume. secundo. C. de condit. ob turpem caus. Salicet. in l. absentem, numer. 9. C. de accusat. Anton. Gomez tom. 3. Varia. resolution. cap. 9. numer. 1. Iulius Clarus in pract. crim. §. final. quæstione 28. Ioann. Rojas de hæret. part. 2. assert.
34 1. num. 2. † nam reus non debet capi ante summariam informationem, nisi sit probabilis suspicio de fuga, text. in l. seruum quoque. §. publicè. ff. de procurat. Salicet. in dict. l. absentem, numer. 9. C. de accusat. Iason in l. plerique. numer. 10. ff. de in ius vocand. & l. viuum. numer. quarto, ff. si cert. peta. Archiadiaco. in cap. primo de iudic. in 6. Idem & Ioann. Andre. in cap. si clericos. de sentent. excommunicat. in 6. Felin. in cap. cum non ab homine. numer. 2. de iudic. Ægid. Bossius de captura reor. numer. 3. & in titul. de indicijs ante tort. numer. 180. Franc. Marc. decisione 946. & 912. part. prima, & latè Nicol. Boer. decisione 215. incip. antequam veniam. num. trigesimoquarto, Eymeric. in tertia part. Director. titul. de forma examinat. test. pag. 448. num. 37. versicul. consimiliter examinentur.

35 Quæ autē † summaria cognitio ad hæreticorum capturam sit necessaria, Inquisitorum arbitrio, inspectâ delicti & personarum qualitate relinquitur, vt ex doctrina Salicet. in l. final. C. de accusatio. & in l. 2. C. de exhib. reis. probatur. & in dict. Clement. 1. §. 1. de hæret. & deducitur ex instruct. Hispalens. anni 1484. cap. secundo, & instruct. Abulens. 1498. cap. tertio, & instruct. Matritian. 1561. cap. quarto, & 5. Villadiego vbi suprà, quæstione 11. numer. 4. Boer. decisione 215. numero 34. vbi dicit quatuor esse in reorum captura necessaria, latè Ioannes Rojas de hæretic. part. secunda assert. 1.

36 His præhabitis, si personæ † graues & qualificatæ, aut consiliarij Regij, Religiosi, vel nobiles sint, simul cum consultoribus sancti Officij, perpensis priùs informationibus expediri debet, & ante executionem interlocutoria Inquisitorem generalem, & proceres supremi sanctæ generalis Inquisitionis consilij consulere debent, an rei ob crimen hæresis in carcerem mitti, & conijci debeāt, quæ omnia in acta debēt referri iuxta instruct. Matritian. d. anni 1561. dict. cap. 4. & 5. nam in tam graui crimine oportet Inquisitorem: nec properè nec oscitanter cautelas indagare: ac ferè imitari illud quod de Cicerone Sallustius scribit bello Catilinario: [Illum ingens cura atque lætitia simul occupauere. Nam lætabatur intelligens, coniuratione patefactâ, ciuitatē periculis ereptam esse: porrò autem anxius erat, dubitans in maxumo scelere, quid facto opus esset.] Idem enim præscribit Clemens IIII. in c. vt officium. §. verum. de hæret. libr. sexto, quia sola captura infamat. Villadieg. de hæretic. quæstione vndecima, & Simanc. in Enchirid. titul. 25. numer. 3. per text. in l. prima. §. diligentes. ff. de seruis fugitiuis. Ad promotorem itaq; spectat denunciare & accusare hæreticos quos sciuerit esse

37 suspectos, sed vt sciat † promouere, denunciare, vel accusare, & suam intentionem exactè instituere, oportet illum esse iurisperitū, vt trad. Repert. Inquisitor. in verb. fiscalis. Simanc. in Enchirid. titul. 20. de Promotor. & titul. 23. de accusat. & de Catholic. institut. titul. quarto & 53. Promotoris itaque officio, quod quasi mortuum, occultū, aut sopitum erat, iam ad notitiam iudicis actione suâ manifestatur.

Verùm quia Promotor Fiscalis accusatoris personam subit, & publicus constitutus est accusator contra fidei

38 noxios, ideo † ad ea tenetur, ad quæ accusator adstrictus & obligatus est, hoc tenet Bartol. in l. ex lege. §. si publica. num. 12. versicul. quæro vtrum, ff. de adulter. Afflict. in constit. Regni Neapol. hi qui. 13. notab. contra verò Abb. in cap. final. de purgat. canon. censet non teneri. Is enim reos accusat, vt resipiscant ne in hoc crimine pereant. Et quidem in dispendium Reipub. magnum cederet, si denuntians hæreticum instare ac prosequi accusationem cogeretur, damnosum què non solùm sibi Promotor, sed & religioni Catholicæ officium præsta-

39 ret. Non igitur † Promotor ad Talionem tenetur, vt suprà diximus, illa accusatoribus pœna iampridē imposita exoleuit, & meritò: quia accusatores ab accusando arcebantur, fiscalis autem ex iniuncto sibi officio, tum ex natura & necessitate eiusdem id facit. Quamobrem etiam si reum non peragat calumniatoris pœnam non timet eâ maximè de causâ, quòd non per ludibrium ad eiusmodi accusationes accedat, sed optimâ fide ac quasi compulsus officiū illud exequi, & cōplere teneatur, tex. in l. post

legatum

legatum. §. aduocatum fisci. ff. de ijs qui vt indign.l.quę cum maior.§. penult. ff. de bonis libert. l. 2. C. de dilatio.libr.10. Aleiat. libr. 9. paterg. cap.8.Simanc. de Cathol. instit. titul. 4.numer. 8. Præcipuum tamen illius munus & officium est, dicta testium exquirere, libros depositionum(quos alphabetos vocamus)reuoluere, quos agnouerit reos petere vt in vincula mittantur, & pœnis debitis afficiantur, vt iussum est instruct. Hispalens. anni 1500.ab Episcopo Palentino instituta.

40 Si verò † Promotor Fiscalis iuris Pontificij, & Cæsarei perfectam cognitionem obtinuerit facilè, rectè, ac iuridicè apud Inquisitores officium suum exponet, l.sciendum. §.1. & l.Paulus.1. & ibi Bartol.ff. de legat. l.nemini. C. de aduocat.diuersor. iudic.& not. Bartol. in l. 1. ff. de var.&
41 extraord. cognit.oportet † prætetea illum esse probum, diligentem, ac industrium, vt cognoscat quando & quomodo possit accusationē proponere contra reum, & causam vsque ad diffinitiuam sententiam prosequi, scribit enim Vlpianus in l. 1. §. aduocatus. ff. de extraord. actio. [Aduocatos accipiendos omnes omnino, qui agēdis causis quoquo modo operantur inde aduocationibus interdicere,] l.8.ff.de postulat.l.9.ff. de pœ-
42 nis. aduocare † enim significat homines vel patrocinij, vel consilij, vel testimonij causa conuocare. l. 1. & 20. ff. ad l. Cornel. de fals. Caueant
43 igitur † Promotores, & Aduocati fiscales ne malitiosè aliquos accusent; nam contra improbos aduocatos insurgit Deus per Hieremiam cap. 5. ad finem, in hæc verba, [Quia inuenti sunt in populo meo impij insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes,& pedicas ad capiēdos viros sicut decipula plena auibus & sic domus eorum plenæ dolo, ideò magnificati sunt, & ditati, crassati sunt & impinguati, & præterierunt sermones meos pessimè.] Aio quidem si detegerentur quicquā per ludibrium & calumniam fecisse, non minori pœnâ eos afficiendos, quàm si priuati essent delatores, neque hi impunè tantùm scelus committerēt, his potissimum felicissimis temporibus quibus nec summi Pōtifices, nec Catholici Reges, nec Generalis Inquisitor à iuris æquitate quemquam deflectere patiuntur, quin citissimè in eorum caput decidere: illud Martialis lib.1.

Turba grauis paci, placidæque inimica quieti,
Quæ semper miseras sollicitabat opes.
Traducta est Getulis, nec cepit arena nocentes,
Et delator habet, quod dabat exsilium.
Exsulat Ausoniā profugus delatorē Vrbe:
Impensis vitam principis annumeret.

44 Hanc verò † accusationem Promotor fiscalis præsente reo corā Inquisitoribus in scriptis ferre debet & propria voce literas suę accusationis legere, vt Stephanus Papa constituit in capit. per scripta 2. quæstion. 8. in hęc verba: [Per scripta nullius accusatio suscipiatur, sed propriā voce (si legitima & cōdigna accusatoris persona fuerit) præsente videlicet eo quē accusare desiderat:]

Cæterùm cùm causa fidei publi-
45 ca sit ob publicā vtilitatē omnes † Catholici tenentur hęreticos denūciare & accusare, vt diximus nō semel, si illud testibus cōprobare potest.c. pręsumunt. 2. quæstione 7. l. Regia. 2. titul.26.part.7.S.Thom.1.2.quæst.68. art.1.dicēs.[Si crimē fuerit tale quod

qui cum.§.accusasse.ff.de bon.libert. Accusare igitur Vlpiano, est crimen obijcere legitimè:hinc accusatio, est legitima criminis obiectio ex eodem Vlpiano:differt tamē ab actione:&ac-
52 cusatio † propriè sumpta est illa ex qua imponitur pœna mortis,vel corporis coertio,vel pecuniaria fisco applicanda.Actio est ius persequendi in iudicio quod sibi debetur. Angel. in rubric.instit.de public. iudic. Bart. in l. prætor.artic. 3. ff. de sepulchr. violat.

Ponitur etiam in accusatione nomen rei contra quem dirigitur accu-
53 satio. Nam † reus accusatus, est persona necessaria in iudicio,vt dicit tex. in d. capit. forus, de verborum signific. & ibi DD. ideo ponitur nomen rei proprium & appellatiuum, cum reliquis circumstantijs scilicet, natalium & habitationis loci, diœcesis, & cuius qualitatis, officij dignitatis & cuius exercitij sit, vt nullū dubium repetiri possit, vt habetur in tractatu modi procedendi Inquisitionis à Paulo Garcia supremi sanctæ Inquisitionis Senatus secretario, viro vndique in his rebus prudenti & accurato tit.de prima audientia.Nam si in rei nomine fiat error, aut fortassis in prænomine, aut cognomine, aut in quolibet horum,accusatio nihilominus certa est,dummodo certò persona designetur.Hoc Cicero ait [cùm intelligitur quid significetur, minus laborandum est de nomine] & confirmat Quintilian.]Non interest discentium quibus quidque nominibus appelletur, dū res ipsa manifesta sit.] At diserrè in iure id decidirur.l. siquis in fundi vocabulo.ff.de legat. 3. l. de vnoquoque.ff.de re iudicat. adeò vt si plures rei conueniendi sint, idem ius obseruetur.l. 1.C. de fideiuss. tut. vel curat. & ibi Bartol. Hippolyt.singul.144.error in nomine Vital. Gambauu.tractat.clausul.§.nunc transeamus de errore nominis proprij.Vnde stipulationem non vitiari propter errorem in nomine appellatiuo,si de re, & eius corpore constet, alias vitiari certum est: ex l. certum, ibi: digito ostenditur.ff. si certum petatur. l. in venditionibus.ff.de contrahend. emption.& præcise Didac. Perez in ordinat.Regn.Castel.lib.8.titul.3.l.1.ad verb. [*heredades*:] Ergo non tantùm nomine,sed etiam alijs signis,& circūstantijs, corpus ipsum rei designari & designari debet,vt ipsissimum nō aliud dici possit, saltem cum nomine duæ qualitates copulari debent, nimirum patris nomen, & patriæ si hæc sciri & ædisci facilè possint: nam patria vnicuique signū est.l.quod si nolit.§. qui mancipia vendunt.ff.de ædilit.edict. vbi gloss. exemplificat in expressione nominis paterni & materni, notauit Bart.in.l.3.in princip.ff.de liber. & posthu.vbi dicit id satis esse vt nomen patris & matris exprimatur,'si planè & clarè aliquem declarare & demonstrare velimus, quod & idem vult in.l.si in rem.in fine.ff.de rei vēdic.certè vt hæc quæstio decisionem suam nanciscatur, nomen rei expressum præsumptionis dat argumentum Bartol.in l.Diuus.verb.faciat confiteri.num.5.ff. de custod. reor.& Alex. consil.125.viso process. num.7. confirmantur prędicta.vol.7.Pacian. practicab. tractatus de probationib. lib. 2.cap.15.num.25.& seqq.sed ad hanc præsumptionem certa est demonstratio, si addatur nomen patris, & matris, & domicilium aut patria,vt eadem illa rei persona denotetur in quam agere velit fiscalis : hoc dicit Bartol. in.l. demonstratio, num.14. versicul. septimò quæro. ff. de conditionibus, & demonstrationibus. Vult igitur duobus accidentibus, saltem nomen consociari, vt sic exprima-

primatur: Caluinus Lutheri filius de Nouiomo.

At vbi ad interrogationem ventum est, debet Inquisitor de origine, & alijs circunstantijs medullitus subodorari rei mentem, & occultissimos recessus foras egerere, quia non leuia suspicionũ argumenta sumuntur ex genere, natione, patriâ, educatione, disciplinâ, bonitate, prauitate, tempore præterito, societate & amicitiâ, moribus & verbis, ac alijs vt docet Cicero lib. 2. Rhetor. ad Herennium. Quintilianus libr. 5. cap. 10. Orato. instit. Gandinus in tract. crimin. tit. de præsumpt. Franc. Cosanus tract. 1. de indicijs ex persona cap. 1. quod in hoc crimine hæresis potissimùm est obseruandum, nam qui in locis suspectis est educatus facilè creditur labe hæresis infectus: hæc omnia plenè docet Eymeric. in. 3. p. Director. in. tit. de modo interrogandi reum accusatum, pag. 452. Alex. de Ales. 3. p. q. 45. mẽbr. 7. qui summâ distinctione prosequitur hãc materiã, & dicit huiusmodi præsumptiones ex diuersis personarum, & rerum circũstantijs oriri: quarum inuestigatio iudicio prudentis Inquisitoris relinquenda est.

Verùm quod attinet ad nationem sunt quædam peculiaria vitia, proprijq; mores: & quandoque † bonus
55 vel malus præsumitur ex natione & patria: vnde de Nathanael apud Ioãnem cap. 1. dicitur: [A Nazareth potest aliquid boni esse?] & Vlpianus in l. quod si nolit. §. qui mancipia. ff. de ædilit. edict. ait: [plerumq; natio serui, aut prouocat, aut deterret emptorẽ, idcirco interest nostrâ scire nationẽ: præsumptum etenim est quosdã seruos bonos esse, quia natione sunt non infamatã: quosdam malos videri, quia eâ natione sunt, quæ magis infamis est,] quod vtique verum existimo ex ijs quæ scribit Plinius Natural. histor. libr. 2. cap. 78. sic apud Liuium libr. 1. vbi de Numa Pompilio: natio Sabinorum tristis, seuera, & tetrica describitur: vnde apud Ciceronem pro L. Flacc. verus illud Prouerbium: Phrygem plagis fieri solere meliorem: & de Cretensibus D. Paulus qui Poetæ Callimachi versum citat in Epist. ad Tit. c. 1. quem habes apud Callimach. in hymn. Iouis.

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί

Cretensis mendax, mala bestia, venter obesus

Text. cap. si gens Anglorum. cum sequentibus 56. distinct. Tiraquell. de nobilitate. capit. 12. quæ quidem præsumptio cum alijs adminiculis coniunctis, multùm valet contra reum.

56 Filius etiam † naturali quâdam ratione, talis esse præsumitur, qualis pater, ex bonis namque bonum generari consentaneum est, ac vt Aristot. lib. 3. Politic. c. 8. & libr. 4. de generatione cap. 3. ait: ex melioribus meliores procreari probabile est, glos. in l. quod si nolit. §. qui mancipia. de ædilit. edict. Ezechiel. cap. 16. Ecclesiast. cap. 11. Alciatus libr. 1. præsumpt. cap. 48. Alphons. Castrens. libr. 2. de iusta hæret. punit. cap. 8. Tiraquell. in l. 7. cõnubiali: hinc præsumũtur nobiles, qui ex patre nobili, periti qui ex perito nascuntur, præsumptione quâdam in lege naturæ insitâ: Horatius,

Fortes creantur fortibus
Est in iuuencis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

57 Fluxa, & lubrica † filiorum educatio quæ ex blanda parentum indulgentia

gentia oriri solet facilè corrumpitur. Vnde Socrates apud Platonem lib. 3. de Legibus, eam labem indulgentiæ matrum(quę teneriores sunt)tribuit. Lactantius libr.de opificio Dei c. 19. Abulens.de optima politia num.148. Alciatus lib. 1. præsumpt. cap. 24. Ex bona itaque aut mala educatione,bonus, vel malus homo præsumitur, quia educatio ipsa mores facit,hinc Horatius ait:

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem
Testa diu ——

Et Paulus Apostolus,[vos patres(inquit) nolite ad iracundiam prouocare filios vestros, sed educate illos in disciplina,& correctione Domini:]& 1.ad Corinth.cap. 15. Menandri comici Poetæ versum profert in eam rem.

φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαὶ
Rumpunt bonos mores societates malæ.

Ecclesiast. cap. 7. & 30. Daniel. 13.&
58 text.in cap.sicut.47.distinct.Ideo† talis præsumitur, quisque qualis est cũ quo conuersatur: hinc quoque Salomon inquit, [qui cum sapientibus graditur sapiens erit, amicus stultorum similis efficietur:cum sancto sanctus eris,cum viro innocente inno-
59 cens eris.]Et Chrysostom. †in Matt. homil.60. & in Ioan.homil. 56.[amicitia atque consuetudo, & ad nocendum & ad adiuuandum plus non vnquam efficit,quàm necessitas potuis-
60 set:]Vnde reg.Iuris,† qui semel malus,semper præsumitur malus, [dixit enim insipiens,non est Deus:]Vnde? [quia corrupti sunt & execrabiles facti sunt in iniquitatibus suis.] Psalm. 13.Et tex.in.l.1.C.siquis Imper.maledix.Hostiensis in summa tit.de Iudæ.

§.quibus.Lucas de Pen. in.l.quemadmodum.C.de agricol.& censit. libro
61 11.& sic † talis vnusquisque præsumitur hodie,qualis olim fuit.cap.ex studijs. de præsumpt.c. si sermo. de pœnit.dist. 2. Bald.in.l. ex persona.C.de probat.Felinus in.c. scribam. de præsumpt.Alciatus lib.2. cap. 25. eodem tit. Menochius in tract.de præsumpt.

62 Prudens autem † Inquisitor in rebus dubijs prædicta & similia enixè considerabit interrogando (si à Fiscali nō sint proposita in accusatione) vnde verisimilia argumenta educet ad eruendā veritatem ex genere natione, patria, educatione , disciplina, bonitate,tempore præterito,sexu,ętate, fortuna,conditionis distantia.animi natura, studio , literis , exercitio, causa, tempore , loco, occasione , & modo,de quibus Cicero lib.2 .de Inuenti. & libr. 2. Rhetor.ad Herenn. tex.in.l.aut facta.ff.de pœnis.

His præhabitis ac perpensis Inquisitor ex malè factis , aut dictis conijciet malè præmeditata fuisse : huma-
63 næ † namque aures talia verba nostra iudicant qualia foris sonant, tex. in.l.siquis extraneus.ff.de acquirend. hæred.l.si non conuitij.C. de iniurijs. c.r.de præsumpt.& illic.Felinus. cap. humanæ.22.q.5.l. Labeo.§.idē Tubero.ff. de supell. legat. Ioan. Lupus in allegat.de hæresi.§.7. cum sequentibus. Ex his certè coniecturis, & præsumptionibus tametsi valent ad accusationem , nulla tamē ad condem-
64 nationem. Pœna † etenim ordinaria non debet imponi propter suspiciones aut probationes , nisi luce meridianâ sint clariores.text.in cap. literas.de præsumpt.Innocentius in.cap. quia verisimile. de præsumpt. Antonius Cardinal.& cæteri in.cap. afferte.eodem titul.Hippolytus in Rubrica de probationibus numer.241.Boerius decis.264.Tiraquellus de pœnis.

cauſa 27.hoc tamen obſerua quod facilius in ſuſpicionē incidimus quàm in præſumptionem, pro cuius termini & differentiæ intelligentia, ſciendum erit quòd ſuſpicio minor eſt, quàm præſumptio: faciliùs enim ſuſpicamur aliquid, quàm id ipſum præſumimus, & ſic ex ſuſpicionibus oriri ſolent præſumptiones, eſt enim
65 † ſuſpicio acceptio vnius partis cum formidine alterius, vel eſt opinio mali ex leuibus ſignis, vel vt Bald. diffinit in authentic. ſi quis. C. de adult. & S. Thom. ſecunda ſecundæ quæſtione 60. articul. tertio. Bald. in rubric. de probationibus. Dominicus Soto libr. tertio, de iuſt. & iure quæſtione quarta, articul. tertio. Petrus Aragon eodem titul. de iuſt. & iure, ſuper quęſtione 60. D. Thom. articul. 3.

Suſpicio eſt paſsio animi aliquid firmiter non elegentis, quia vt dicebat Philolaus apud Suydam in ὑπόνοια, & ſi nihil committis, ſed tantùm committere videris, infelix es. Sic etiam Philolaum ſua patria Croton de medio ſuſtulit, quia domum tyrannicam illum velle habere ſuſpicata eſſet. Suſpicionum autem plures ſunt ſpecies, quas recenſet Simanc. de præſumption. titulo 50. numer. vigeſimotertio: vide Proſperum Farinac. tom. primo, quæſtion. criminal. titul. de indic. & tortura. quæſt. 36, num. 172.

66 Ponitur etiam alia † clauſula ibi: [& narrando facti ſpeciem & caſum accuſationis, dico,] quia non ſufficeret reum nominare, eum accuſando, niſi etiam cauſam concludentem delictum, & rationem clariſſimam eiuſdem delicti oſtenderet accuſator.

Item alia ſequitur † clauſula, ſcilicet
67 [qui cum eſſet Chriſtianus, &c.] Hæc clauſula neceſſariò ponitur, quia eſt qualitas neceſſaria, cum agatur de qualitate requiſita in reo, ad hoc vt accuſatio hæreſis poſsit
68 procedere. Nam hæreſis † de qua noſter eſt ſermo, non dicitur in infideli, ſed in eo qui cùm eſſet Chriſtianus & baptizatus, in hæreſim ſe præcipitem dedit contra fidem Catholicam quam fuit profeſſus ſeruare: & de hoc loquitur B.Paul. 1. ad Corint. 5. dicens: [De his qui foris ſunt nihil ad nos.] Quo loco eleganter Theophylactus ait, eos, qui intus ſunt eſſe Chriſtianos, qui verò foris Græcos ſiue Gentiles. [Nulla, inquit facio verba de ijs qui foris ſunt, tantùm enim eſt quod ait, extra meas leges iſti ſunt: ſuperuacaneū itaque fuerit legē ſancire ijs, qui extra Chriſti regiā & aulā agunt. Quęcunq; enim lex loquitur ijs qui ſunt in lege loquitur] & habetur in c.gaudemus. de diuort. cap. multi. 2. quæſtione prima, Oldrad. conſil. 51. Romanus ſingul. 680. Felinus in rubric. de iudic. Marcard. in tract. de Iudęis & infidel. ſecunda part. cap. 8. cum ſequentibus. Alphonſ. de Caſtro libr. 1. cap. ſeptimo de iuſt. hæretic. punit. Tabienſis in ſumma verb. hæreticus numero 1. verſicul. vnde ad hoc quod propriè. Simanc. de Cathol. inſtit. titul. 31. numero quarto, Albert. in tractatu de agnoſcend. aſſertionibus quæſtione 2. numer. 2. Couaruuias libro tertio cap. primo, numero ſecundo Variarum reſolut. verſiculo hinc ſanè deducitur, Conradus Brunus libr. primo cap. ſecundo de hæret. D. Antoninus in ſumma ſecunda part. titul. duodecimo cap. quinto. §. primo, Ioann. Rojas tract. de hæret. part. 1. numer. 40. Melchior Canus libr. duodecimo cap. octauo de locis Theologicis. Franciſ. Pegna in ſecunda part. Director. Commentario 57. verſicul. ad hanc reſpondemus,

69 mus,quod vtiq; procedit: quia † quo-
ties in aliqua dispositione requiritur
aliqua qualitas, illa omnino probari
debet: Ioan. Andr. in c. 1. de homicid.
in 6. & ibidem cęteri Canonistę. Bald.
in l. hi, qui ad ciuilia. C. de appella-
tion. idem Bald. in l. si quis nō dicam
rapere. C. de Episcopis, & clericis.
Bart. in. l. 1. §. 1. ff. ne quid in loco pu-
blico. Alexand. consl. final. vol. 2. &
cons. 1. num. 42. volum. 3. & Gulielm.
de Peru. cons. 36. nu. 7. dicit, quòd vbi
aliqua qualitas adiecta maleficio lace
rat legis dispositionem, & superponi-
tur in iudicio ad puniendum, debet
singulariter & conclusiuè probari. l.
prætor. §. docere. ff. de vi bonorum
rapt. & nō dicitur factum probatum,
nisi etiam probetur qualitas. l. si quis
alium. §. docere. ff. ne quis eum qui in
ius vocat. Cyn. Bald. & Salicetus in l.
2. C. de probat. cap. notificasti. 3. q. 5.
Bart. in l. quid ergo. §. pœna grauior ff.
de his qui not. infam. Corn. con. 197.
vol. 2.

At verò quia posset contingere, vt
reus se profiteretur non Christianū,
vnde ludificaret intētionem Promo-
toris fiscalis (nā dicere [qui cum esset
Christianus baptizatus] pertinet ad
proprietatem) cuius propositi proba-
tio penes fiscalem foret, vt illum fuis-
se Christianum baptizatum manife-
staret. Hac de causa superaddere de-
70 bet † fiscalis in accusatione [vel cùm
reperiatur vt talis, & in possessione
vel quasi possessione Christiani esset]
hinc si reus accusatus reperiretur in
quasi possessione Christiani, suffice-
71 ret. Nam † hæc incorporalia iura
sunt quę tangi nequeunt, & possideri
non possunt, sed & similitudinem re-
rum, quasi possideri dicuntur: vt pro-
bat tex. in l. etiā. §. 1. ff. de petitione
hæredit. & Caius in l. 1. ff. de rerum
diuisione.

Tunc transfertur onus probandi
in reum quod non sit Christianus: fi-
scalis enim fundatam habet inten-
tionem suam. Nam præsumptio est in
contrarium, si reperitur in ea quasi
72 possessione: signa † autem huius quasi
possessionis hęc sunt: videlicet si reus
se Christianum nominabat, & ab alijs
se nominari patiebatur, & commu-
niter talis reputabatur, & gaudebat
priuilegijs & exēptionibus ac prero-
gatiuis, quibus cęteri Catholici Chri-
stiani solēt gaudere. Ex quibus simul
73 collectis oritur † violenta præsum-
ptio iuris, quâ mediante onus probā-
di transfertur in reum, quæ sufficiens
est ad condemnationem. Natta cons.
170. num. 2. vers. nec probant talia te-
stimonia. volum. 1. & Cephal. consil.
435. numer. 86. vers. vbicumq; etiam
præsumptio. vol. 3. idem Natta cons.
475. numer. 10. versicul. sed præsum-
ptio. volum. 2. Salicetus in l. siue pos-
sideris. num. 18. C. de probat. Abb. in
cap. quanto. nu. 3. de probation. Bru-
nus in quæst. 4. 1. part. de indic. & tor-
tur. Bald. in d. l. siue possideris. numer.
15. versicul. quædam est præsumptio.
Ioann. de Imol. l. hoc iure. numer. 13.
colum. final. ff. de verborum obligat.
vbi tradit quòd iura quæ dicunt prę-
74 sumptionem † iuris onus probandi
in aduersarium transferre, debent
intelligi de illa violenta præsumptio-
ne, quæ fit loco probationis: sequitur
Corn. cons. 230. nume. 54. Bald. consil.
376. nume. 32. Bellamera in cap. accu-
sator. nu. 10. vers. ad de hoc intellige:
col. final. 6. quæst. 5. Angelus in repet.
l. sciendum. nume. 26. ff. de verb. obli-
75 gat. Cùm igitur hæc † præsumptio ef-
ficiatur à nobilibus, & euidentibus
coniecturis, proculdubio censetur
præsumptio iuris approbata, quæ
onus probandi transfert in aduersa-
rium reum. d. l. siue possideris. l. Quin-
tus Mutius. ff. de donat. inter vir. &
vxor. l. si. pactum. l. quinquaginta. l. cū
indebito.

indebito. §. fin verò ff. de probat. l. ne codicillos. C. de codicillis. l. non est verisimile. ff. quod metus causa. can. accusatori 6. quęst. 5. c. 1. vt Ecclesiast. benefic. sine diminut. c. final. §. fanè. de iureiurand. cap. quia sunt culpæ. distin. 28. cap. contra morem. distin. 100. cap. requisisti. de testament. cap. constitutus. de religio. domib. cap. cùm nō liceat. de præscript. cap. quia verisimile. cod. titul. capit. 2. de restit. spol. cap. super hoc. de renunciat. facit tex. in capit. iudicas. 3. quæst. 9. & capit. post cessionem. de probat. l. si qua per calumniam. in fin. C. de Episcop. & cleric. l. 1. C. de errore aduocat. l. 1. C. ad leg. Cornel. de sic. hanc sententiam tenuerunt glossatores, in d. l. 2. ff. de probat. & glos. in l. ne codicillos. C. de codicill. & alij plures, quos consulto amitto. Et Innoc. in cap. cùm in iure. sub num. 4. vers. sed dices. de officio delegat. & Archidiac. in d. c. accusator. num. 4. vers. nulla fit. 6. q. 5. & Præpos. in d. cap. contra morem. in princip. de renunciat. distin. 100. & in d. cap. accusator. Ægidius Bellamera, in d. cap. contra morem. numer. 4. Antonius de Buttio in d. c. cum in iure. col. 5. in fine, de procurator. de officio delegat. & in d. c. 1. col. 5. in fine. vers. tu conclude. vt Ecclesiast. benefic. & ibi Abb. num. 17. vers. in glos. super verb. actore. col. 2. Ioan. de Imola in d. capit. cum in iure. numer. 7. de officio delegat. & alij quamplurimi quos longū esset recēsere. Satis ergo iuridicè in accusatione proponitur prædicta clausula, & ex his actibus satis quasi possessio, probatur, vt tradūt Doctores in cap. per tuas. de probat. & in d. l. Barbarius Philippus. ff. de officio præsidis.

76 Item dicitur † in accusatione [neglecto timore Dei &c.] iure optimo hęc addita fuit clausula in accusatione, quia peccatores qui proterue, ac impudenter delinquunt, & in peccato perseuerant grauiori pœnā afficiēdi sunt. text. in c. consideret. de pœnitēt. distint. 5. cap. schisma. 24. quæst. 1. l. inficiendo. §. infans. ff. de furt. cap.

77 ita nos. 15. quæstion. 2. sic etiam † hæretici qui pertinaciter in errore persistunt, contradicendo articulis fidei, traditionibus Ecclesiæ Catholicæ, ac reuelationibus Dei, eiusdem timore & reuerentiā postpositis seueriùs puniti, & curiæ sæculari tradi debent. capit. super quibusdam. §. super quolibet. de verborum signif. Albert. de assert. Cathol. quæst. 3. & 29. numer. 8. & 33. Alphon. de iust. hæret. punit. capit. 6. Simancas de Cathol. Instit. tit. 48. Franc. Pegna in 2. p. Directori comment. 1. pag. 88. & Eymeric. in eadem. 2. p. quæstion. 34. & ibidem Frāc. Pegna cōment. 59. Ioan. Rojas. reg. 23. de hęreticis. & in 2. p. eod. tit. de hæret. assertio. 45. vbi copiosè.

Contemnit etiam hæreticus iustitiam, & rigorem eius, cùm sciat seuerissimè se debere puniri, & nihilominus contra fidem Catholicam & præcepta Ecclesiæ patrat hoc scelus, & ideo ad grauandum eius peccatum ponitur in accusatione, [quod neglecto timore Christi seruatoris nostri, & spreto rigore iustitiæ huius sacri tribunalis.]

78 Ponitur etiam † in accusatione, [fecit & dixit aliquid hæreticū credulitas contra fidem, cùm resideat in animo (cuius solus Deus est iudex & cordis scrutator) non potest videri ab homine, sed voluntas, seu credulitas, seu error indicatur secundum verba, vel facta exteriora, & ex ijs prę sumitur malus animus, & error, nam

79 † humanæ aures & oculi talem indicant animum, quales sunt actus exteriores. tex. in capit. humanę aures. 22. quæstion. 5. l. non aliter. ff. de legat. 3. l. 1. §. is qui nauem. ff. de exercitor, action.

action.capit.ex literis.de sponsal. Verba enim signa sunt eorum, quę animo
80 adhærent: neque † quis præsumitur dicere, quod prius non cogitauerit. l. Labeo aliàs legara. C. de liber. legat. Talis quippè præsumitur quis, qualia verba profert, si malè autem loquatur malum censetur habuisse animũ & in teotionem rex. in. capit. 1. de præsum-
81 pti. † non tamẽ intẽtio verbis, sed verba intẽtioni debẽt deseruire c. intelligentia. de verb. signif. capit. 1. de reg. iuris. quibus rationibus valdè confert
82 illud axioma, scilicet: quòd actus † præsens præteritam intentionẽ declarat, rex. in l. si hi qui adulterij. C. de adulter. l. cũ quis. C. de naturalib. liber. intentio autem aliter probari non po-
83 test, solus enim Deus † scrutator est cordium. glos. in capit. de occidendis. 23. quæstio. 5. & in Clem. exiui de paradiso. de verb. signific. & in l. 2. ff. de interrogat. action. & per dicta iura Marcus Mantua cons. 24. numer. 4. Barbat. cons. 42. nume. 14. per. cap. nouit. de iudic. vol. 1. capit. tua. in fin. de Simon. cum concord. glos. in Clemẽt. vnic. de reliquijs & vener. sanct. Blancus de indicijs numer. 57. vers. 15. Ioã. Lupus in tract. de matrim. & legit. 1. part. numer. 6. & 10. vbi inquit esse quasi impossibilem probationem, vt plenè Corn. cons. 81. numer. 16. vol. 1. & cons. 124. nume. 3. & Homod. cons. 63. numer. 3. per verba etenim quid in animo quisque tenuerit facilè pro
84 batur, nam verba † inuẽta sunt, vt dicentis animum exprimant, & declarent, vt inquit Alciat. in lib. 1. in princip. tractat. de verborum signific. & ante eum Cicero in Topicis. Ideo qui
85 confitetur † factum hæreticum, sed negat intentionem impiam, non est audiendus: quippè qui in malis factis malus præsumatur animus. & nemo existimandus sit dixisse quod priùs mente non agitauerit, & cum in ver-
86 bis † non sit ambiguitas, non debeat admitti voluntatis quæstio. l. si non conuirij. C. de iniurijs. l. Labeo. ff. de supell. legat. l. ille aut ille. ff. de legat. 3. imò relaxari potest. vt tradunt Archid. Ioan. And. Domin. & alij in cap. quicumque hæreticos. numer. 3. & 4. de hæret. lib. 6. Albert. de agnoscend. assertionib. q. 8. n. 12. & q. 15. nu. 14. & q. 12. numer. 17. & quæst. 34. nu. 53. & in Rubric. de hæret. libr. 6. quæstion. 13. numer. 68. & quæstion. 2. numer. 61. Alphons. de cast. de iust. hæret. punit. lib. 1. cap. 1. & c. 7. Turre-cremat. in sum. de Eccles. 2. part. lib. 4. cap. 4. & 13. Simancas de Cathol. instit. tit. 13. numer. 15. Ioan. Rojas tract. de hæret. 1. p. num. 276. & n. 311. cum seqq. & in 2. p. assert. 17.

87 Qualiter autem deprehendatur hæreticus † ex verbis aut factis, præscripsit Eymer. in 3. p. Director. in tit. de signis & indicijs exterioribus, & ibidem Franc. Pegna comment. 24. vers. verum nos. & vers. illa facta. Et probantur ex c. contra Christianos. de hæret. lib. 6. cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6. c. inter solicitudines. de purgat. canonica. cap. ad abolendam. §. illos quoque. de hæreticis. cap. super eo. &. cap. accusatus. §. eum verò. de hæret. lib. 6. cap. accusatus. §. ille quoque, de hæret. eod. lib. 6. cap. excommunicamus. 1. §. qui autem. de hæret. cap. filij. de hæret. lib. 6. quibus ostenditur omnem hæresim bifariam deprehendi, & deregi: verbis, scilicet
88 aut factis. Verba † enim & facta signa sunt indicantia interiorem mentis cõceptum. Aristoteles lib. 1. de interpretatione: & Imperator in dict. l. si non conuirij. C. de iniurijs. Albert. de agnoscen. assert. quæstion. 30. vbi po-
89 nit septemdecim modos, quibus † hęreticorum pertinacia conuincitur: quos gradatim, & plures alios recensere placuit. Eum etenim hæreticum dicimus

dicimus ex verbis deprehendi, qui aliquid dixerit contra septem genera veritatum Catholicarũ, & articulos fidei, & in specie sub illis generibus contenta, vt docet Eymericus in 2. p. Directorij, & ibidem Pegna commentatio 27. Turre-cremat. in summ. de Ecclesia libr. 4. part. 2. cap. 9. & 10. Vmbertus Locatus in oper. Iudic. Inquisitorum verb. credibilia. numero 8. Arnald. Albert. de agnosc. assert. quæstion. 5. sunt autem ea quę sequuntur, Primum earum veritatum quæ in libris sacris habentur expresse. Secundum earum quæ ex sacris literis necessariâ consequentiâ deducuntur. Tertiũ earum quæ verbotenus Christus Apostolis, & Apostoli Ecclesię tradiderunt. Quartum earum quæ in concilijs vniuersalibus diffinitæ sunt. Quintum earum quæ à sede Apostolica sunt fidelibus ad credendum propositæ. Sextum earum quæ de fide ac refutatione hęresum sancti Patres vnâ mente vnoque consensu docuerunt. Septimũ earum quæ ex tertio, quarto, quinto, & sexto generibus cõsecutione firma ac necessaria deriuantur. Quibus Catholicis veritatibus demonstratis, facilè est hæreticas propositiones patefacere. Illæ enim hæreticæ censebuntur, quæ his Catholicis dogmatibus repugnãt. Quos Catholicarum veritatum gradus tradidit Melchior Canus lib. 12. capit. 7. de locis Theologic. vbi singularem ac plenam prædictorum inuenies explicationem, quam Franc. Pegna in d. 2. p. Directorij comment. 27. descripsit.

90 Ex factis † autem deprehenditur hæreticus quoties ex eo oritur violenta præsumptio, si tamẽ approbata est, & in contrarium non admittit directam probationem. Veluti transire ad ritus Iudæorum se circuncidendo, vel ad ritus quorumuis infideliũ hoc enim factum indicat hominem hæreticum vel Apostatam. dict. capit. contra Christianos. de hæretic. libro 6. Et qui animo pertinaci per annum in excommunicatione persistit. cap. cum contumacia. de hæretic. libr. 6. Concil. Trident. sess. 25. sub rubric. de reformat. c. 3. §. in causis quoque. Eymeric. in 2. p. Director. quæstione 47. & Franc. Pegna cõment. 72. vers. quidam sunt excommunicati non in causa fidei. Qui etiam in purgatione canonica deficit. cap. inter solicitudines. de purgation. Canonic. Et qui relabuntur in hæresim, iuris præsumpt. hæretici putantur. cap. ad abolẽdam. §. illos quoque. de hæretic. cap. super eo. capit. accusatus. §. eum verò. de hæret. libr. 6. Et qui visitando, receptando, deducendo, associando, dona vel munera eis donando, vel mittendo, cum hæreticis communicat, hæreticus etiam iudicatur. cap. accusatus. §. ille quoque. de hæretic. libro 6. Qui dum malè valent, petunt ab hæreticis consolari: ij etenim hæretici habentur. capit. filij. de hæret. libro 6. Alios etiam casus recẽset Albertinus in tract. de agnosc. assert. quæst. 3. num. 7. & quęstion. 30. numer. 2. eiusmodi ferè sunt etiam omnia illa facta, quæ numerat Concilium Biterren. capit. 26. & 29. quæ refert Francisc. Pegna vbi suprà. Plura alia facta deduci possunt ex glos. communiter recepta in d. c. accusatus. § sanè. vers. apparent. de hæret. libr. 6. Zanchinus in tract. de hæret. cap. 22. numer. 7. ex quibus vehementer hæresis suspiciones oriuntur, vt ad aras idolorum thus incendere, dæmones colere, & inuocare, ab eisque responsa petere, sidera venerari. hæc quidem manifestæ hæresis
91 sunt signa. De alijs † quæ suspicionem inducunt leuem, videndus est Zanchinus in tract. de hæretic. capit. 7. numer. 7. & capit. 35. numer. 2.

vbi

vbi Campegius, & Felinus in.cap. ad abolendam. nume.2. de hæret. Albertinus vbi suprà quęstion.8.numer. 12. Rojas in tract. de hæret. p. 1. numer. 304. His referri debent fautores, receptatores, & defensores hæreticorum, & ij qui fidem Catholicam & sacrum Inquisitionis officium, directè vel indirectè persequuntur & impediunt, de quibus latè Eymericus in 2.p. Directorij quæstion. 50. Albertinus vbi suprà dict. quæstion. 30. numero 60 Simancas de Cathol. instit. tit. 31. numer. 14. iudicium igitur humanum iustè iudicat illum hæreticum qui aliquid dicit vel facit contra fidem, & præsumitur errorem habere in intellectu & falsam credulitatem; & ideo meritò ponuntur dicta verba in accusatione.

92 Ponitur † etiam in accusatione [& specialiter eum accuso] nam in principio accusationis: vt in genere accusatur hæreticus, oportet vt ad indiuiduos actus, & errores deueniat fiscalis, eos specificando: vt ex quibus resultat & constat illum hæreticum esse, cognitu non sit difficile: idq; ex præcepto instruct. Matritianæ anni 1561. cap. 18. Ideo † ponitur primùm capitulum [quòd cum esset in certo loco ciuitatis:] Non specificatur tempus certum, dies, nec locus commissi criminis in indiuiduo, aperiendo diē mēsis, & locum loci, vt clariùs & apertiùs innotescat & pateat veritas cōfitentis, nam si ipse confitetur delictum commisisse in loco & tempore pro vt testes asserunt, & deponunt, præsumitur verisimilis confessio, sufficit enim mensem & annum in libello præscribere, iuxta tex. vbi Bart. & omnes communit. in l. libellorum. ff. de accusat. canonizatum in cap. libellorum. 9. quæstion. 8. & in capit. tuæ, &

93 (at "1561.cap.18. Ideo")

94 ibi DD. de procuratoribus: aliàs † si non apponeretur certum & præscriptum tēpus, tunc libellus vel inquisitio non procederet, etiam procuratore fiscali non apponente, vt in d. l. libellorum. vers. quod si libelli, vbi notat Bart. in l. edita. col. 2. C. de edendo & Ioan. de Amicis in cons. 127. col. 9. vers. vltima conclusio fit.

Nam contingeret quod aliquis ob timorem ne duceretur ad torturam vel propter tædium longissimi carceris fateretur delictum, quanuis illud non commiserit; si verò omnia explicarentur in accusatione, locus indiuiduus, ac tempus, nō posset de facili deprehendi veritas confessionis, quod vtique prohibitum est, ne ex editione diei, & loci, reus in testium cognitionem deueniat, aut quippiam fraudis excogitet: quod probationes & processum impediat, quamobrem in sancto Officio ferè semper sine loco, die & consule fiunt, mensis † tamen, & ciuitas, aut oppidum designari solet. tex. in l. 1. §. editiones. ff. de edēdo. quod proculdubio procedit, nisi reus petat diē & locū aperiri, ac declarari, & iudicibus videatur id cōuenire, ne alicui defensio auferatur. Tūc † enim fieri potest, adhibita tamē priùs cautione: ne quid detrimenti testes capiant. l. defensionis. C. de iure fisci. lib. 10. Bart. Bald. Angel. & Iason in l. 2. §. vlt. de eo quod cert. loc. Clem. pastoralis. de re iudic. l. 1. quomodo in læsæ maiest. crim. proced. glos. verb. figura iudicij. Bald. in l. cum fratrem. C. de his, qui vt indign. l. vt vim. de iust. & iur. Felinus in cap. quæ in Ecclesiarum. de cōstitu. Bart. Bald. & alij in l. final. C. si contra ius, vel vtilitatem publica defensio est de iure naturali. l. 1. §. cum arietes ff. si quadrup. pauper. fecisse dic. Clem. pastoralis. §. Cæterùm. de re iudicata. l. vt vim. de iust. & iur. l. scientiam. §. qui cū aliter. ff. ad leg. Aquiliā. l. 1. C. vnde vi. l. 1. & 3. C. ad leg. Cornel. de sic. l. 2. tit. 8. partit.

partit.7.l.3.&.4. titul. 23.*de los homicidios* libt. 8.noui Ordinamenti. Quod
97 vtique adeò verum est, vt quanuis † is qui se defendit debeat obseruare moderamen inculpatæ tutelæ, vt notant DD. in d.l.1.C.vnde vi. & in d.l. vt vim & in cap.significasti.de homicid.licet excedat modum inculpatæ tutelæ, & aggressorem suum occidat, non tamen est puniendus pœnâ mortis, tanquam dolosus, sed aliâ minori pœnâ, propter excessum commissum ita Ioann. Andreas in cap. significauit.de pœnitent.& remision.glo. in summa. 23. quæstion 1. Angel. de malefic. ibi. dictus Titius se defendẽdo.vers.aduertas etiam.Cæpola cons. 29.caus.crimin.col.penult.Hippol. in l.1.nu 41.ad leg. Cornel. de sicar.Tiraquell.de pœnis temperandis cap.1. numer.6. vbi latè. Præterea facit alia non pœnitendaratio, quia posset faciliter contingere, quòd reus in multis locis docuerit hæresim, vel affirmauerit errores suos, & cognoscens se accusatum in genere, confiteretur delictum in omnibus locis, intelligens quod si de vno loco confiteretur, defectuosa appareret confessio.

Nec existimet aliquis ex eo tolli defensionem rei, cùm videatur ad illius defensionem pertinere, scire locum in indiuiduo, in quo delictũ fuerit commissum, vt possit se defendere, vel negando eo tempore ibi fuisse coarctando negationem loco & tempore; quæuis enim negatiua, vaga, pura & simplex est improbabilis. tex. in cap. super his. in fin. de renunciatione. vbi inquit, quòd negantis factum per rerum naturam, nulla est probatio: & idem notatur in cap. accusator 6. quæstion. 5. & in l. actor. C. de probation. & in cap. bonæ memoriæ. §. contra verò legati. de election. & in cap. quoniam contra. in princip. de probation. vnde dixerunt DD. huiusmodi negatiuã adeò improbabilẽ, vt neq; directè neq; indirectè probari possit. glos. in d.c. bonæ memoriæ. verb. per rerũ naturã. vers. & hæc negatiua pura. & in d.c. accusator. vers. negatiua facti. 6.q.5. Speculator in. §. probare in princ. de probation. & egregiè Abb. in d.cap. bonæ memoriæ. numer. 13. vers. & pro clariori intellectu. de election. & ante ipsum Ioann. Andr. ibi. numer. 43. vers. item dicitur natura. col. 8. & Anton. de Butrio numer. 51. Salicet. in l. 1. in fine. ff. eodem. Butrigar. in d.l. actor. vers. quæro ergo quo tuplex. C. de probation. & Cynus ibi sub. numer. 4. quorum ratio est, quia probatio debet fieri per species, & differentias: sed illud quod negatur non est, illud verò quod non est, non potest habere substantiam, neque species, neque differentias: ergo negatiua probari non potest, vt ait Iacob. Butrigar. in. d.l. actor. col. 1. Florian. in. l. 2. ff. de probat. sub numer. 5. quod vtique à fortiori procedit, quia probatio fieri debet per causas: sed non entium nullæ sunt causæ, neque qualitates, ergo eorum non fit probatio. Secus autem dicendum est in negatiua, quæ sit loco, & tempore coar-
98 ctata, hæc enim † cum cadit in sensum testis, erit probabilis. glos. communiter approbata in l. optima. C. de cõtrahend. & committend. stipul. Socin. iunior cons. 12. numer. 22. volu. 2. Curt. in allegat. tract. de testib. conclus. 2. Grammat. Decis. 56. numer. 4. Franc. de Mardeus Delphinat. 266. p. 2. Boss. titul. de defensione reorum n. 17. latè Faber de testib. conclus. 3. n. 3. Nihilominus tamen sufficienter satisfit omnibus, nam quando in sancto Officio fit publicatio testium, si reus perseuerat in negatione, tunc plenior testificationũ relatio datur reo vt ipse possit se defendere, defensiones legitimę dari debent inquisitis de cri

mine

99 mine hæreſis: quoniam † iuſta defenſio eſt de iure naturę, & propterea nullo modo poteſt aut debet denegari. l. vt vim. ff. de iuſtit. & iur. & ibi commun. DD. l. quotiens. C. de precib. impetrat. offerend. Clemen. paſtoralis. §. cæterùm defectus. de ſententia & re iudic. Franc. Pegna in. 3. part. Director. comm. 28. verſ. ac defenſiones.

Subiungitur altera hæc clauſula [atque communi æſtimatione talis reputatus] quâ ſignificat Fiſcalis cõmuni omniũ famâ hęreticũ reum pro Chriſtiano habitũ eſſe, vt de eo nulla apud vllum mentio in contrarium facta fuerit: nos de fama ſuprà multis diximus, vt iam nemo dubitet quã vim in probationibus illa obtineat: hoc loco ne quid repetamus tantùm monebimus,

100 Famã † veteribus Poetis pro Dea cultam, quaſi à mendacio alienam fuiſſe, vnde Martialis.

Crede mihi, verum dicere Fama ſolet.

Apponitur ſtatim & illa clauſula [Si mulque Chriſtianorũ exemptionibus ac immunitatibus gaudens: & eorum priuilegijs vtens, & vti debens] in verbis iſtis Fiſcalis duo cõſiderãda, & agitanda proponit. Primùm quæ ſunt exẽptiones, immunitates, & priuilegia Chriſtianorũ, quorũ vſus prohibitus ſit Iudæis, Saracenis, Paganis, Mahumetanis, & reliquis ſiue idololatris ſiue Ethnicis: deinde an ſi Iudæi & cætera id genus hominum priuilegijs Chriſtianorum vſi ſint, debeant vt hæretici Chriſtiani puniri. Priuilegia qui-

101 dem † Chriſtiani in genere illa ſunt, quæ ciui Romano cõpetunt: ex ordine verò, vt Chriſtianus poſsit nuptias iuſtas & legitimas inire, liberos quoque iuſtos, & legitimos gignere, teſtis eſſe, hæreditatem adire: vt teſtamenti factionem habeat, donatione Chriſtianum afficiat, & à Criſtiano donationem admittat, dignitate quâlibet decoretur, ius dicat, aduocationibus fungatur, militet, fruatur annonâ publicâ, doceat, & in Eccleſiam confugiat, quæ omnia Iudæis & Paganis, quædam etiam hæreticis Im-

102 peratorum conſtitutionibus prohibita ſunt. † Nam quod matrimonium iure non contrahant, conſtituerũt Valentinianus, Theodoſius, & Archadius Imperatores l. nè quis Chriſtianam, 6. & l. nemo Iudæorum. 7. C. de Iudæis & Cęlicol. cui conſonat illud Geneſ. 6. [erũt duo in carne vna] Exod. 34. Deuteron. 7. 3. Reg. cap. 11. 2. Eſdr. capit. 9. Act. 2. cap. 15. 1. Corinth. 6. can. caue. & can. non oportet. 28. quæſtione 1. Concilium Loadicen. cap. 31. Chalcedonenſe capit. 14. Carthagin. capit. 21. Tertullian. libr. 2. ad vxorem Cypriã. libr. 3. ad Quirin. & D. Auguſt. 1. de adulter. coniug. adeò quidem, vt ſi alter coniux paganus, alter Chriſtianus ſit, & inter eos contractus cõfectus, reſcindẽdus omnino ſit huiuſ-

103 modi contractus. l. penult. in fine. C. de ſponſalib. † Teſtimonij quoque ferendi ius non habent, idque illis adẽptum ab iiſdem Imperatoribus: vt eſt in l. 3. C. de apoſtatis, ibi [à conſortio omnium ſegregati ſint, à teſtimonijs alieni, &c.] maximè verò in criminalibus vt eſt in capit. 1. & capit. Iudæi. de teſtibus. & in capit. pagani. & can. ſi hæreticus. 2. quæſtione 7. in eam venit ſententiam Speculat. & cum eo Ioann. Andr. in add. titul. de teſte. §. 1. verſic. item quod eſt Iudæus. & Bart. in l. 1. in 9. oppoſ. C. de ſum. Trinit. Marſil. quoque conſ. 12. cor mundum. nu. 14. & ſeqq. & ſingul. 41. deciſ. Neapolitan. 214. ac videndus latiſsimè Suſan. de Iudæis. parte 2. capit. 5. numer. 9. & ſeqq. cuius rei ratio pendet ex infamia qua ſuffuſi & notati ſunt, vt not. in Authen. Gazaros. C. de hæreticis: cui aſſentitur Marſil. in

consil. 12. numer. 14. versicul. & facit ratio, sed & Socin. consilio 62. col. penult. versic. 2. hæc opinio in 1. & Crauet. cons. 63. dicendum. numer. 6. pendet quoque hæc eadem ratio ex eo quod viles, abiecti, & humiles cõditione & statu, & re ipsâ sint, probatur ex text. in l. vltim. C. de Iudæ. & cælicol. id voluit Alexand. consil. 13. numer. 1. vol. 7. Socin. consil. 86. col. penul. in fin. 4. vol. & Tiberius Decian. tract. criminal. libr. 5. cap. 13. num. 9. & 10. hinc est quod Iuuenal. pergraphicè eos depingit quasi vilissimos Satyr. 3.

Nunc sacri fontis, nemus & delubra locantur
Iudæis, quorum cophinus, fœnumque supellex.

& Satyr. 6.

——Cophino fœnoque relicto
Arcanam Iudæa tremens mendicat in aurem.

104 Heredes † illos fieri vetuerunt ijdem Imperatores d. l. 3. ibi: [à nemine scribantur heredes. & l. vltim. C. de hæretic. & Manich. addo & illud nec eos legatum posse capere: quin si Christianus, Iudæo vel Pagano legaret, excommunicaretur etiam post mortem. cap. sanè profertur. vbi glos. in verb. permittantur. 24. quæstion. 2. in capit. Iudæi. 2. vbi Hostiens. col. 2. verbo ex testamento. & in l. 1. C. de Iudæis. & in l. cum senatum. ff. de reb. dubijs, quod minimè coarctatur ad legatum quod fieret collegio siue Synagogæ aut Moschea, sed etiam extenditur ad legatum vni ex illis collatum, doctrina est Felini in capit. Iudæi. colu. 2. de Iudæis, nec sunt audiendi DD. qui contra sentiunt in d. l. 1. C. de Iudæis. de quibus omnibus vide, quæ traduntur à Deciano in d. tract. crimin. tom. 1. libro 5. capit.
105 13. Quâ † ratione nec testamenti factionem vllam habent, vt ijdem Imperatores sanxerunt. d. l. 3. ibi: [testamenti (vt iam ante sancimus) non habeant factionem.] Donare
106 † item nemini possunt ex sanctione Iustiniani. l. sancimus. 17. C. de hæretic. [neque donant (inquit) aut aliter alie-
107 nant]. Nullus † autem dignitatis particeps fieri potest, nec ius dicere ex Valentiniani & Theodosij prohibitione. l. hac valiturâ. C. de Iudæis & cælicol. ibi [quibus omnes administrationes & dignitates interdictę sũt nec defensoris ciuitatis fungi saltem officio: nec patriæ honorem arripere concedimus] extendunt DD. hanc decisionem vt eisdem interdicta sint officia publica & commercia omnia. Ex ijs enim nõ posset non inferri grauamen Christianis, vt in capit. vltim. vbi Abb. notab. 1. de Iudæ. nec rem faciunt in eo Iason in Rubrica ff. de iust. & iur. & Bart. in l. final. C. de Iudæis, quorum ea opinio est, vt à publicis tantùm muneribus arceantur. Et quidem perperam, nam à priuatis muneribus etiam repelluntur, cùm neque quæstoriam dignitatem, neque aduocationẽ possint exercere. vt per Ioan. de Platea in l. probatorias. C. de diuers. offic. libr. 12. & in l. omnes. C. de decurionibus libr. 10. & Decian. dict. cap. 13. numer. quinto. Aduoca-
108 tionibus † fungi, siue militiæ, siue togę, nullo pacto possunt, ex constitutione Iustiniani in l. quæ de Samaritis 18. C. de hæret. & Manich. & d. l. hac valiturâ. Id quoque extenditur per DD. adeò vt notarij siue tabelliones existere nequeant. Iason in rubric. ff. de iust. & iur. colum. 1. vers. similiter Iudæis: sed nos latiùs producimus ad medicinam vsque. vt gradum in facultatem medicinæ nullum adipiscantur, nec principis valetudini præfici: nam dicerentur habere dignitatem qua de re Bart. in l. 1. C. de comitib. & archiatr.

archiatr.lib.12.priuatorū enim medici fine gradu esse posſūt, vt per Anan. in rubric.de Iudæ. Et Decian.d.capit.
109 13.numer. 5. Neque † militant cum id vetitum fit ex eodem nomocan.relato vt ſuprà, & reſcripto Iuſtini Imperator.in l.Manichæi.12.l.quæ de Samaritis. 18.C.de hæreticis. & l.nemo militet. 20. C. de Epiſcopal. audient. vbi in hæc verba, [Nemo militet, qui non apud acta teſtificatus cum tribus ſit, propoſitis ſacro ſanctis Euangelijs, ſe eſſe Chriſtianum orthodoxū] eoſdem vero annonâ publicâ non frui comprobatur ex eodem nomocanone in fine in hæc verba : [Pagani neque publicâ fruuntur annonâ, nec ſecundum ſacram quidem formam] eo
110 dem † etiam loco traditur docendi facultatem vſurpare non poſſe [Non docent Pagani (inquit) qualemcumque doctrinam] quod & idem traditur d.l.quæ de Samaritis. C. de hæretic. & Manich. His adſtipulantur quæ tradit Bart.in procem.C.in 3.col. verſic.quæro circa hæc. & in l. omnes. 3. C. de decurionib. libr. 10. & libro 1. colum. 2. C. de dignitatib. libr. 12. & in l.vltim. verbis vltim. C. de poſtuland. & in l.generaliter.§.final. de decurionibus. & per Ioann.de Anan. in rubrica de Iudæis. & Felin. in capit. 1.eodem titul.col. 2. Decian. d. capit.
111 13. num.5. Quod † autem non liceat illis in Eccleſias confugere, ſiue pro debito ſiue pro crimine, palàm eſt in l.1.C.de his qui ad Eccleſiam confug. quæ & extat pro. l. 2. C. Theodoſiano, eodem titul. facit ad hęc quæ ſcribit Oldrad.conſil. 54. aufugiens pro debito.colum. 2. verſic. qui de Iudæo, & quæ Azo in ſumma. C. de titul. neque aliter omnes DD.ad d. l. 1. & gloſ. in §. ſed neque. verbo cogentur.in fine.in authent. de mandat.principum. & Ioannes de Anan. in capit.Iudæi.1. de Iudæis. colum. 2. verſic. nunquid autem Iudæi. & hanc communem dicit Marſil.in l. ex ſenatus conſulto. col. vltim.ff. ad legem Cornel. de ſicar. & pluribus Decian.in d. cap.13.numer.5. His igitur & alijs nō paucis priuilegijs Chriſtianorum priuantur Iudæi, Pagani, & qui ſacro baptiſmo nunquam intincti ſunt. & eum eis hæretici. Iam verò quod reſtat, explanandum eſt, an qui priuilegijs illis vſi ſint, & ſe paganos eſſe profiteantur puniendi ſint an relaxandi. Equidem dico eos eſſe puniendos: ſed cui crimini ſubiaceant fortè aliquis dubitabit : nam cum ſe Chriſtianos non eſſe aſſerant pro hæreticis habendos, & puniendos eſſe non videtur conſonum: imò accuſandos tāquam falſi reos. Hoc enim
112 iure ciuili obtinet, vt † ſi miles alijs militiæ inſignibus vtatur, quàm debeat, incidat in pœnam legis Corneliæ de falſis. l. eos qui inter.27.ff. ad leg.Cornel.de falſis. vbi ſic Modeſtinus [Qui ſe pro milite geſſit, vel illicitis inſignibus vſus, eſt, vel falſo
113 diplomate vias commeauit pro admiſsi qualitate grauiſsimè puniendus eſt] quo loco Bart. & Cynus. At certè † expedit Eccleſiæ & Reipublicę Chriſtianæ, vt pro hæreticis eiuſmodi infidelitatis athletæ puniantur, & vt pro talibus in pœnam dentur quales ſe finxerunt & haberi voluerunt. Sic enim ſua in eorum caput cudatur noxa. Id quoq; Iuſtiniani conſtitutione inualuit expreſsis quæ ſequuntur verbis. l. quæ de Samaritis.C. de hæretic. & Manich. [Siquis (inquit) ad ea obtinenda ſimulet ſe orthodoxum, & appareat vxorem habens aut liberos hæreticos, & non adducat ipſos ad orthodoxiam, eijcitur. Si verò etiam lateat, non poteſt quid ſuarum rerum donare aut aliter alienare hæretico, ſed hæc & hæreticam delatam ipſius ſucceſsionem

Fff 2 vin-

vindicat fiscus. In vniuersum enim qui participes sunt militiæ, aut dignitatis, aut aduocationis, aut publicæ liberalitatis, aut applausus solos orthodoxos habent successores, & res ipsorum quocumque modo ad hæreticum delata, fiscus vindicat] idem traditur in d. nomocan. siue in l. vlt. C. de paganis & sacrific. & templ. iisdem aut nonabsimilibus verbis : [Si verò propter militiam, vel dignitatem, vel facultates habendas, fingant baptizari & liberos aut coniuges ipsorum aut domesticos suos in errore reliquerint, & eos qui sibi attinent, & necessitudine iuncti sunt publicantur, & competenter plectuntur & Rempublic. non attingunt. Si verò non sunt baptizati, nec participes erunt in illa parte Reipublicæ neque domini erunt rerum mobilium vel immobilium, sed fiscus ipsa vindicabit, & congruè punientur, & exulabunt. Si autem apparuerint sacrificãtes, aut idololatrantes, vt Ma-
114 nichæi puniuntur] Pœna verò † Manichæorum summum est supplicium, vt constat ex l. 11. & l. 12. C. de hæretic. & Manich. Ex his patet eiusmodi fictores non aliter puniri, quàm si Christiani verè fuissent, quia priuilegijs & immunitatibus Christianorum vsi sint. Eodem modo quo quis se ipsum videndum exhibet, eodem
115 quoque sumitur. Sic † clericus qui se negotijs sęcularibus immiscet, & officia prohibita sordidasque artes exercet, aut habitu laico incedit, ipso facto clericatum negat, & à iudice laico potest puniri, tanquam laicus: tex. in capit. contingit. 45. de sentent. excommunicat. & capit. vltim. de vita & honestat. cleric. docent Socin. regula 56. in fallent. 8. Pract. Conrad. titul. de Inquisitione numer. 8. fallent. 21. & 22. Clarus. 5. sent. quæstion. 36. vers. hæc autẽ. Alex.

de Neuo cons. 60. nume. 4. Foller. in pract. crimin. verbo audiantur excusatores. numer. 48. & seqq. & Prosper Farinac. tom. 1. de inquisit. quæst.
116 8. numer. 95. Sic è conuerso laicus † qui rebus Ecclesiasticis animum intendit, & hæreses molitur, à iudicibus Ecclesiasticis optimo iure iudicãdus, quod legitur apud Sulpicium Seuerũ de Priscilliano, qui purè laicus erat, & hæresis suæ princeps à Cõcilijs duobus iudicatus est, & brachio sęculari traditus, nam omnis hæresis Ecclesiasticus, nõ etiam sęcularis, iudex est competens. capit. ad abolendam. & capit. excommunicamus. de hæreticis. capit. vt Inquisitionis. §. prohibemus. de hæreticis in 6. DD. in capit. cum sit generale. de foro compet. Masuer. in pract. titul. de remissión. ad finem. Simancas in Enchirid. iudic. violat. religion. titul. 6. & 66. Gundisalu. tract. de hæreticis. cap. 15. Federic. de Senis consil. 15. vol. 2. Boss. titul. de foro compet. num. 160. & titul. de hæretic. num. 10. & Squillacens. in tract. de fide Cathol. cap. 23. & 30. Afflict. Constit. inconsutilem. nu. 33. Rolan. Consilio 8. numer. 5. vol. 3. Alciatus in l. perniciosam. numer. 37. ff. de officio ordinat. Clar. in practic. §. hæresis. versic. hoc crimen. & Prosper Farinac. tom. 1. de inquisitione. quæstione 8. numero 127.

Ponitur etiam verbum [dixit aliqua verba hæretica siue suspecta,
117 de hæresi.] Hæc † clausula ponitur quia verbis hæreticis colligitur quem esse hæreticum, cum mala verba, malum animum ostendãt, vt suprà dixi-
118 mus. ex verbis. † namq; hæreticis quis hæreticus cẽsendus est, qui ea protulit cũ in eos violẽtissima iuris præsumptione malus anim°, peruersa volũtas, ac impia intentio, & credulitas pręsumatur: d. l. si nõ cõuitij. C. de iniurijs. l. non aliter. l. ille aut ille. ff. de legat. 3. cap. 1.

cap. r. de præsumpt. cap. is autem. can.
humanæ aures. 22. quæst. 4. Ioan. Ro-
jas tract. de hæret. 1. p. numer. 602. cum
seqq. inquit enim Bald. allegando di-
ctum Cassiadori, quòd † nullum ma-
119 ius mentis & fidei nostræ testimo-
nium præfert quàm qualitas inspecta
verborum. tex. in l. generaliter. 1. no-
tab. C. de non numerata pecunia. &
in l. tres denunciationes. numer. 5. C.
quomodo & quando iudex. & in l. ad
cognoscendos in princ. C. de ingen.
& manumiss. & in rubric. de testibus
in decretalibus. Iason in l. nec posses-
sio. numer. 6. C. de testamentis. & in
l. si quis filium. in fine. C. de liberis pre-
teritis vel exheredatis. Dec. in l. sem-
per in stipulationibus. numer. 4. ff. de
regul. iur. Tiraquellus in l. si vnquam.
in verb. libertis. numero 18. de reuo-
cand. donat. Mens itaque est radix
verborum, & eius substantia prima, &
cor est Imperator linguæ & eam ha-
bet sicut Dominus mancipium sub
120 iurisdictione sua, & voces † sunt no-
tæ earum quæ in anima sunt passio-
num Bald. in. capit mandatum. in prin
cipio de rescript. idem in capit. bene
2. numer. 3. de postulatione prælat. &
consil. 160. vol. 1. vbi dicit quod † lin-
gua est nuncius, & organum intelle-
ctus, & tuba, & præco, ac mentis eui-
dentissimum argumentum. Idem
Bald. in capit. ex transmissa. numer. 2.
de restitution. spoliat. hinc dicimus
122 quòd non credimus † hominem vel-
le nisi illud verbis explicet. l. repeten-
di. de conditione ab causam. l. quic-
quid adstringendo. 99. ff. de verb. obli
gar. idem Bald. in l. sed reprobari. in
principio. per text. ibi. ff. de excu-
123 sat. tutor. vbi ait: quod † ex loque-
la hominis animus iudicatur. ob id-
que sunt nomina, & verba in men-
te vt ostendatur voluntas dicentis,
vt ex capit. 16. Matth. probatur ibi
[Loquela tua manifestum te facit]
& Cicero lib. 1. de Legib. tradit etiam
orationem esse mentis interpretem
iuxta vulgare prouerbium. loque-
re & cognoscam te. quod refert
Bald. in Rubrica de testibus in fina-
libus verbis in capit. super literis. nu-
mer. 11. de rescript. & oportet quod
per verba affirmatiua asserat erro-
rem, vt animus hæreticus præsuma-
tur: nam licet quis proferat verba hæ-
retica, si illa dicat vel quòd ea legit
vel quòd ioco ea dicat, non cense-
tur hæreticus: & ideo ponitur clau-
sula [per verba affirmatiua.] ij enim
hæretici affirmatiui habent eorum,
quæ sunt fidei errorem in mente, &
verbo vel facto ostendunt se habe-
re pertinaciam in voluntate. capit.
super quibusdam. de verb. signific.
cuius hæc sunt verba: [super quibus-
dam mandatorum articulis, & infrà:
tua deuotio postulauit à nobis qui
sint dicendi hæretici manifesti, super
quo tibi duximus respondendum, illos
intelligendos esse manifestos hære-
ticos, qui contra fidem Catholicam
publicè prædicant, aut profitentur
seu defendunt eorum errorem, vel
qui coram prelatis suis conuicti sunt
vel confessi, vel ab eis sententialiter
condemnati super hæretica prauita-
te] latè expendit Auctor Repertor.
Inquisit. verb. hæreticus. §. hæreticus
affirmatiuus. & Campegius ad Zan-
chin. in tract. de hæretic. cap. 12. Vm-
bertus Locatus in opere preiudiciali
verb. hæreticus, num. 25. vers. horum
est hereticorum. Eymericus in 2. part.
Director. quæstione 34. & ibidem
Francisc. Pegna Comment. 59. & alij
plures.
124 Ex his † igitur constat impiā inten-
tionem, pessimamq; incredulitatem
ex factis seu verbis hæreticis violen-
tissimâ iuris presumptione probari.
125 Ponitur † etiam in accusatione
[vel fecit tale hæreticum,] quia vt

suprà diximus non solùm verbis, verùm etiam factis, vel signis deregitur animus hæreticus, veluti si quis crucē vel imagines Sanctorum, vel sacrosanctam Eucharistiam rumperet, vel quid
126 simile, qualitas enim † factorum demonstrat intentionem, animum, & voluntatem actorum. l. quod ait lex. §. illud sanctissimè. ff. de diuorr. ibi: animum habuisse: optimus tex in l. militis codicillis. §. veteranus. ff. de milit.
127 testament. exteriora † quippe indicāt secreta animi interiora. l. si tamen sine culpa. §. ei qui seruū. ff. de ędilit. edict. ibi. [multo amplius est id facere quam pronunciare] & §. pauonum. institut. de rerum diuis. l. quidam in suo. ff. de cond. instit. tex. in cap. ex studijs. de præsumpt. cap. estote. de regul. iur. c. si quis diaconus. 50. distinct. c. qui vi-
128 derit. 32. quæst. 5. plus enim † est aliquid factis demonstrare, quàm verbis enucleare, vt in d. §. ei qui seruū, & in l. reprehendēda. C. de instit. & substit. & latissimè Ioann. Rojas. 1. p. de hęret. numer. 284. Frāc. Pegna. 2. p. Directot. comment. 59. pag. 343. & in accusatione delicta debent clarè & apertè ma-
129 nifestari.

Ponitur † etiam in accusatione alia clausula [adductis aliquibus sacræ scripturæ locis ac repente allegatis, vt suam impiam fulciret opinionem hæ-
130 reticam] ad ostendendum magis † animum deprauatum rei, ex quo autoritati malè intellectæ nititur errorem adstruere, & tueri. capit. qui aliorum 24. quæst. 3. cap. super quibusdam. de verb. signific. Albertin. de assert. Cathol. quæstione 30. nume. 6. & quæstione 29. numero 25. Simancas in Enchirid. titul. de dogmatist. numer. 59. & de pœnis. num. 11.

131 Ponitur verbum † [grauiter reprehensus] consummata malitia præsumitur & pertinacia, quæ in hæresi requiritur, ex quo reprehensus non se correxit, & excluditur præsumptio, quod ex ignorantia peccet: pertinax
132 † namq; dicitur, qui persistit in errore quem omnino deserere tenetur. Archidiac. in cap. hæresis. 24. quæstion. 3. Ioannes Monach. in Clemēt. 1. de vsuris. Albert. de agnoscen. Cathol. assertion. quæst. 3. & 29. Alphons. de Castro lib. 1. de iust. hæret. punit. cap. 9. Eymeric. 2. part. Directot. quæstio. 32. & ibidem Franc. Pegna comment. 57. Simancas de Cathol. instit. titul. 48. à nume. 1. Melchior Canus de locis Theologic. libr. 12. cap. 9.

133 Ponitur † in accusatione verbum [curans in dies suum ampliare errorem, & suo lapsu minimè contentus qua augmentatur grauitas delicti] † quando hæreticus suadet suos errores & illos alios docet, tunc dicitur dogmatizator, & grauiùs punitur. Hęre-
134 siarcha † enim propriè ille vocatur qui aut hæreses inuenit, aut inuentas alios docuit. Repert. Inquisit. in Verb. hæresiarcha. §. item dicendum. Locat. in opere iudiciali: in verb. hæreticus numer. 23. & verb. scriptura. nume. 7. Albertin. in tract. de agnosc. assertio. quæst. 29. nu. 23. & quæst. nu. 50. 60. Simanc. de Cathol. instit. tit. 47. numer. 54. Rojas. de hæretic. p. 3. assert. 43. &
135 an dogmatizans † errores debeat admitti ad misericordiam si conuertatur propter primum lapsum, disputat alibi.

136 Ponitur † quoq; in accusatione alia clausula [quod hac suspecta doctrina fidei aduersa, & suo facto vel dicto minus recto, alijs circunstantibus morum probitate, religione, vitæque saris honestæ præstantibus, manifestam præbuisse occasionē ruinæ] quando hæreticus suis erroribus, multos ignorantes scādalizauit, grauibus pœnis debet puniri propter scandalum datum: quod vtique procedit etiamsi propositio hæretica non sit, dummodo

do scandalum notari possit. Vt scilicet, Ecclesiæ Romanæ abusus confictos coram plebe narrare, ieiuniorum & rituum aliorum sanctæ Ecclesiæ incommoda referre, quæ facilè idiotis & simplicibus, ac maleuolentibus causam ruinæ præstant, & scandalum
137 generant: & sic vt † euitetur scandalum relinquitur veritas iuris positiui, Abbas in cap. qualiter & quando. de accusat. nullus tamen pro eo euitando debet incidere in peccatum mortale. Abb. in cap. cum ex iniuncto. de nou. oper. nunt. cap. qui multotiès. de reg. iur. latè ac diffusè hanc materiam pertractat Turre-cremat. in summ. de Eccles. lib. quarto part. 2. cap. 11. Albert. de agnoscend. assertio. quæstione 6. Melchior Canus libr. 12. c. 11. de locis Theologic. Alphons. de Castro lib. 1. cap. 3. de iusta hæret. punit. Simanc. de Cathol. instit. titul. 54. Franc. Pegna in 2. part. Director. Comment. 28. tum etiam Christus Redemptor noster, vt habetur Lucæ cap. 17. [Qui scandalizauerit vnum ex his pusillis qui in me credunt] pec-
138 cant † enim grauiter: cap. cauendum. 10. quæstione 3. & sunt rei eorum qui pariuntur scandala cap. hi quoscumq;
139 1. quæst. 1. ob quam causam † Christus Redemptor noster soluit tributum, vt euitaretur scandalum: cap. inter
140 verba 11. quæstion. 3. quare † cum hi hæretici peruersi sint, & sua falsâ doctrinâ in Deum scandalizentur, puniri, & reijci debent, & à communione fidelium separari. cap. ille proculdubio. 93. distinct. & vt hæresiarchæ, Magistri errorum dogmatizantes, aut perfectè hæretici tradi debent curiæ sæculari, vt leges ciuiles in eos exsequatur, & nullo modo recipi, aliàs non consuleretur saluti
141 Reipubl. nam † eius interest nullum delictum impunitum relinqui. l. nunquam plura. de priuat. delict. l. si. adulterium cum incestu. l. vim passam. ff. ad l. Iul. de adulter. optime Simanc. de Catholic. institut. titul. 47. de pœnitentib. seu conuers. à numer. 54. cum sequentib. Ioann. Rojas de hæret. secunda part. assert. 43. Albert. de agnosc. assertio. quæstione 30. numer. 60. Repertor. Inquisit. in verb. docere quod in odium tanti sceleris procedit contra dogmatizantes, etiam non baptizatos glos. in verbo hæreticum. in Clement. vnica. §. final. de vsur. Villadiego de hæretic. quæstion. 9. in fine. Conrad. Brun. de hæretic. lib. quarto cap. secundo. Albert. in rub. de hæretic. libr. 6. quæstione 3. in fine.

142 Apponitur † etiam alia clausula in accusatione, scilicet, [quod accusandus venit, eò quod is spiritualis commodi, suæque conscientiæ parum sollicitus signo Crucis se signare nescit, &c.] Hæc vtique clausula iure optimo introducta fuit, quia contra hos vehemens insurgit suspicio, cùm in his quæ sunt fidei, ignorantia non ex-
143 cuset à delicto: doctrinam † quippe Christianam & articulos fidei quilibet scire debet. text. in cap. schisma. 24. quæstione prima, & ibi glos. cap. excellentissimus. vndecima quæstione tertia. Ioann. Andr. in rubr. de summ. Trinit. & fide Catholic. Bald. in l. prima num. quadragesimoquinto, C. qui accusar. non poss. Anton. de Butr. in cap. primo de hæretic. Gundisalu. de Villadiego de hæretic. quæstione secunda numer. quarto. Ioann. Rojas de hæretic. sing. 92. Simanc. de Cathol. instit. tit. 38. n. 13. Eymer. in 2. p. Director. q. 6. & ibid. Franc. Pegna Comment. 12. Melchior Canus de locis Theologicis libr. 12. capit. 10. quæ proculdubio procedunt, & habent locum in eo, qui ignorantiâ crassâ, supinâ, & affectatâ deliquit, secus autem in illo qui ignorantiâ in-

144 uincibili errat: iste † enim ab hæresi excusatur. Ioan. Maior. lib. 2. Sentent. distinct. 22. quæstio. 2. Simanc de Cathol. instit. tit. 26. nume. 6. quæ. profectò procedunt si in inuestiganda veritate, omnia ex capite summam diligentiã adhibuit, & nihilominus eam superare nõ potuit, is enim malitiam habere videtur, nec pertinaciam, & sic non est aliquâ pœnâ coercendus,
145 sicuti † neque illi puniendi sunt, qui bonâ fide veritatem quęrentes in rebus difficillimis aberrauerint, hinc D. August. dixit. [Errare possum, sed hæreticus non ero.] Ioann. Maior. in libr. 2. Sent. d. dist. 22. q. 2. nec minus
146 † ignorantia iuris naturalis, & diuini, neminem excusat. quia vt inquit Chrysostomus Homil. 12. ad popul. Antiochen. [Ab initio Deus hominẽ formans legem ipsi naturalem indidit, &c.]
147 Ponitur etiam alia † clausula, scilicet [repertum fuisse in eius domo librum, vel codicem quendam vel chartam dogmata & errores nefarios Lutheri continentem, &c.] Nam ex quo scit illos prohibitos esse cum pœnis & censuris animo deprauato illos retinere videtur, tũc enim † cẽsendus
148 est suspectus de hæresi, quod Pij IIII. rescripto probatur incip. [Dominici gregis] his verbis. [Is quidem qui hæreticorum libros vel cuiuslibet autoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionẽ damnata legerit, habueritúe, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat: eamq́ ob causam in eum tanquam de hæresi suspectum, inquiri, & procedi liceat,] cùm verò à Summ. Pontifice non explicetur qualis sit hæc suspicio, dubitari potest sit ne leuis, an vehemens, an violenta, verum de hoc certa regula assignari nõ potest, pendet enim huius cognitio ex multarum circunstantiarum consideratione, quas Inquisitor diligenter examinabit. Fieri enim aliquãdo potest, vt tales, & tot circunstantiæ concurrant, vt absque vlla hæresis suspicione libri damnati penes aliquem reperiri possint, quare plurimum arbitrio iudicum tribuendum est.
149 Nam † ex personarum, & librorum qualitate, alijsq́; circunstantijs, causâ cognitâ Inquisitores, in vtraque specie meliùs statuere poterunt, ita Simanc. de Catholic. institut. tit. 38. num. 24. Gundisalu. de hæretic. q. 13. num. 19. Albertin. de agnosc. assertio. q. 28. nume. 25. Rojas sing. 124. nume. 3. Franc. Pegna in 2. part. Director. Comment. 3. vbi pluribus expẽdit hanc quæstionem. Hinc reijcimus esse eorum opinionem qui vniuersaliter asserunt eos † vt hæreticos
150 esse puniendos qui libros hæreticos, aut hæreticorum retinent, Archid. Ioann. Andr. & Domin. in cap. filij. de hæretic. in 6. idem Archid. in cap. vlt. 24. q. 2. Ludouic. Roman. sing. 323. Io. Anan. in cap si quis Episcopus. de hæretic. Hippol. in l. qui falsam. ff. de fals. & in pract. §. diligenter. numer. 92. & cons. 52. Grat. cons. 151. lib. 2. Ludouic. Carre. de hæret. nu. 125. alij asserunt retinentes libros vetitos vehemẽter esse suspectos de hæresi, sed intelligendi sunt habitâ ratione circunstantiarum, vt suprà dictum est.
151 Ponitur † etiam in accusatione alia clausula, scilicet: [quod cum aliàs ad misericordiam fuerit receptus, quia suos errores fuerat confessus, simulq́; reconciliatus ac sanctæ matri Ecclesiæ (quę pietate maternâ ad se confugientes non despicit) gremio vnitus, aut de vehementi abiurauit, promittens talibus erroribus se non assensurũ sub pœna relapsi, in eosdem iterum deuolutus est, &c.] Iure optimo hæc subijcitur clausula. Quandoquidem †
152 hęreticus qui impiam suam incredulitatem confitetur recõciliandus est, cum

cum habitu pœnitentiali, & carcere perpetuo, ac bonorum confiscatione: abiuratis primò publicè erroribus, quæ doctrinę, rationi, vsuiq́;, & communi stylo Inquisitorum cōsona est, & probatur in cap. ad abolendam. §. præsenti. & cap. vergentis. iuncto c. excommunicamus. 2. §. final. de hæretic. cap. super quibusdam. de verb. signific. cap. vt commissi. cap. necnon. cap. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. Clem. 1. §. duro tamen. de hæret. cap. conuenientibus. cap. quoties. c. si quis Episcopus. cap. saluberrimum. 1. quęst. 7. cap. ego Berengarius. de consecrar. distinct. 2. authen. Gazaros. C. de hęret. l. final. C. ad leg. Iul. maiest. instr. Abul. anni 1498. c. 5. & instruct. Hispal. anni 1484. cap. 4. & instruct. Toletan. anni 1561. cap. 14. quod vtiq;

153 fit, quia † Ecclesia nulli ad se reuertēti claudit gremium suum: Matth. 18. c. Ezechiel. 18. & 33. Cyprianus serm. de cœna Domini propè finem, l. final. in fine. C. de sum. Trin. & fide Cathol. l. Manichæos. C. de hęretic. cap. super eo. de hæret. libr. 6. cap. quiescamus. 42. distinct. latè Simanc. de Cathol. instit. tit. 47. num. 47. cum sequentib. Io. Rojas de hæret. in 2. part. assert. 16. & regul. 6. Et quia † qui de vehementi

154 abiurat, si relabatur in hęresim relapsorum pœnâ punitur, & curię sęculari traditur iuris quâdam fictione, cap. accusatus. in princip. vbi Doctores de hæretic. libr. 6. Simanc. de Catholic. instit. tit. 1. num. 19. Ioan. Rojas de hæretic. singul. 1. num. 26. Eymeric. in tertia part. Director. titul. de form. ferendi sententiam, seu iniungendi pœnitent. numer. 165. & ibi Franc. Pegna Comment. 40. instruct. Hispalens. anni 1500. fol. 14. pag. 2. vbi forma abiurationis de vehementi

155 pręscribitur: relapsus † namque dicitur qui iterum post abiurationem labitur in hæresim. dict. cap. accusatus. de hæret. lib. 6. Anton. de Butr. in cap. ad abolendam. in princip. de hæret. Gundisaluus de Villadiego de hæretic. quæstione 20. numer. 5. & 6. Mul-

156 tifariam † tamen hæretici relapsi accipiuntur, quidam enim sunt relapsi manifesti: alij præsumpti manifesti sunt, de quorum primo lapsu legitimis probationibus constat: præsumpti relapsi sunt, quorum duplex lapsus non plenè probatur, sed tamen violentâ iuris præsumptione relapsi esse censentur. Ille igitur verè relapsus hæreticus est, qui post solennem abiurationem recidit in hæresim, non autem is qui ante abiurationem etiam si per longum tempus, & sepissimè hæresibus inhæreat & lapsus sit.

157 Pœna † autem hæretici relapsi est, vt sine spe veniæ iudici sęculari relinquatur, animaduersione iustâ puniendus, cap. ad abolendam. de hæretic. cap. super eo. eodem titul. lib. 6. Eorum relapsi simillimi sunt, qui à Iureconsultis emansores vocantur, de quibus in l. 3. §. si plures. vbi Bartol. l. 4. in fin. & l. 5. in princip. ff. de re militar. quibus traditur, militi emansori, (id est, qui stationem deseruerit) maximè verò tironi parcendum esse, qui si iteratò id commiserit, pœnâ cōpetenti eum puniendum. Hæ tamen leges sublatæ sunt per constitut. Leonis Imperat. 67. in qua etiam iteratò emansori indulgendum sancit Imperator, vnde quidam opinantur emollitos militum animos deserendorum castrorum licentiam sumpsisse. Atque ego, vt dicam quòd sentio dolere nemo non debet segnitiem, & vecordiam militiæ temporalis in locum magnanimitatis, quæ antiquis legibus vigebat, latenter irrepsisse? vtinam æquè in militia Christi vt in temporali dicere liceret:

Moribus antiquis res stat Romana, virisque.

Eodem modo se habet in relapsos ex delicto violatę religionis pœna, quo veteribus legibus in emansores: nam si resipiscerent ex primo delicto tantummodo gradu pulsi in alia loca mittebantur; vbi coacti merebant: quemadmodum & relapsi carceribus detinentur. At verò iterati delicti nulla vnquam venia erat, vti neque vnquã relapsis remitti vidimus suam pœnam. Idem etiam docent Imol. consil.34.numer.3. Panotm. consil.3. numer.5.in 6. quæstione, versicul. vi-
158 dentur etiã prędicti. Decian.† in tractat. ctimin.tom.2.lib.7. c.15.numer. 12.& sequentib.in eo sacra nostra militia aliquando patitur, vt docendi causa cum militia profana conferatur. Milites enim in Christi vexillo omnes sumus, vt eleganter D.Paulus significat 2. Corinth. cap. 10. [Arma militię nostrę non carnalia sunt, sed potentia Dei ad destructionem munitionum] 2. Timoth 2. [Nemo militans Deo, implicat se negotijs sæcularibus] & paulò pòst [Labora sicut bonus miles.] Relapsis tamen priusquam
159 sęculari brachio tradantur, † si verè ad Ecclesiam Deumque convertantur, sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ non denegantur. Vnctio tamen extrema non dabitur ei, quia illis tantùm dari iubetur, qui corporali morbo laborant. cap. 1. de sacra Vnctione. Iacob.Epist.cap.5.can.quęsitum.13.quæstion.2. S.Thom.cæterique Theologi in 4.sentent.distinct. 23.cap.super eo.de hæretic.libr.6.vbi Ioan.Andr.Dominic.& Francisc. in dict. cap.accusatus.& cap.super eo.de hæretic.libr.6.& Petr. de Anchar. in d. cap. accusatus. numer. 2. Simanc. de Catholic.institut.titul.57.à numer.1. Alphons. de Càstro libr. secundo de iusta hæretic.punit. cap. secundo.] Is verò qui propter vehementem suspicionem abiurauit hæresim, & post hoc hæreticis communicat, hæreticus relapsus non est, nam ad hoc vt quis relapsus habeatur, requiritur vt saltem semel de primo lapsu plenè constet, non enim solis præsumptionibus, quis tanquam relapsus condemnari debet, text. in dict.cap. accusatus. §. ille quoque. de hæretic. libr. sexto, & illic Dominic. text. in cap.literas. de præsumptio. & optimè expendit Alphons.de Castro libr. secundo de iusta hæretic. punit. cap. secundo. Ioann. Rojas de hæretic. part. secunda à numer. 75. Simanc. de Catholic institut.titul. 57. numer. quinto, Eymeric. in secunda part. Directot. quæstione 40. numer. quinto, & ibi Francisc. Pegna Comment. 65. ex prędicta instruction. Toletan. anni 1561. cap. 41. in fine, ibi quod intelligi debet, &c. Relapsus itaque
160 † siue negatiuus, siue confessus stante legitimâ probatione est ad sęculares amandãdus, text. in c. ad abolendam. §. illos quoque. de hæretic. cap. super eo. cap. accusatus. §. 1. & 2. eodem titul. libr. 6. idem Rojas de hæretic. par. 2. assert. 41. in principio, quod vtique rationi consonum est, quia delictum
161 † geminatum veniam non meretur, præsertim cum præsens actus præteritam intentionem declaret, text. in l. si hi qui adulterij. C. de adulter. cum simil.
162 Item sequitur alia † clausula, scilicet [cum accuso, quod cùm Saracenorum familia originem traxerit, &c.] præsumitur enim filios laboraturos eod. vitio quo laborauit pater, imò alijs multis diuersis, quib. affici ob paternã malitiã crederetur, c. si gens Anglorum distinct. 56. quo dicimus,
163 quòd † si pater fuit incontinens, talis etiam præsumitur filius, ac etiam incon-

in constans & infidus,& post Andr. in
cap.semel malus. de regulis iuris in 6.
scribit Alciat. in tract. de præsumpt.
regul.1. præsumpt.24. hinc dicimus
quod si pater fuit factiosus & rerum
nouarum cupidus, & seditiosus, talis
quoque præsumitur filius. Ita respon-
dit Gram.in conf.13.numer.5.& conf.
18.numer.2.post Angel. in l. si fugiti-
ui.& Barbat.Sicul.in conf.34.libr.2. &
dicimus quod filius talis præsumitur,
qualis fuit pater.l.quod si nolit.§. man
cipia.ff.de ædil.edict. tradunt Gandi-
nus in tract.de indicijs & tortura. col.
2.vers. præsumptio enim. Marc. Ant.
Blancus in practica criminal.p.1.num.
36.& Tiraquell.in tract. de pœnis le-
gum caus.51.numer.46. & hinc factũ
est, vt in grauissimis criminibus, non
solum pater criminis reus, sed & filij
alioqui de eo innocentes plectantur,
sicuti in crimine læsæ maiestatis, in
164 quo filius † punitur ob crimen à patre
perpetratum.l.quisquis.C.ad.l.Iuliam
maiest.quæ sententia procedit etiam
in crimine hæresis.capit.2.§. hæretici.
de hæreticis in 6. & in capit.felicis. §.
Ouili.de pœnis.in 6.&tradũt. Alphõs.
de Castro,lib.2.de hæret. punit.c.11.
Simancas de Cathol instit. tit.19. eâ
autem ratione alijs prætermissis puni-
tur his in casibus filius ob scelus pater
num, quia præsumitur quod etiam ta
lis futurus sit ipse filius, quoniã ex pra
uis parentibus procedũt ferè semper
filij peruersi paternę iniquitatis imitã
tores, quemadmodũ ex cicuta oritur
fructus virulẽtus, aut ex sẽtina aliqua
defluit aqua putrida& sordida, hoc ip
sum Salomonis testimonio compro-
batur, qui in libr. Sapient.ait.c.4. [ex
165 † iniquis enim omnes filij qui nascun-
tur testes sunt nequitiæ aduersus pa-
rentes in interrogatione sua] denique
vera semper habita est hæc sententia
& veteri adagio celebratur: mali cor-
ui, malum ouum. Et eo magis proce-
dit, quia in specie culpatur de actibus
vel ritibus pertinentibus ad illorum
166 sectã vel errores, & ideo † interdicut
eis ne veteres suarum sectarum ritus
obseruent, sicut dispositum est in Con
cilio Lateranen.sub Innocent.III.cap.
70.& refertur in cap.quidam.de apo-
statis & rei terantibus baptisma, maxi-
mè cum constet de conuersatione il-
lorum, quia tunc vehemens oritur su-
spicio, si communicant cum hæreticis
infidelib. vel Mahumetanis est enim
Catholicis communicatio cum hære-
167 ticis valdè periculosa & ideo sępè † in
terdicta. Prohibetur enim pluribus
Apostolorum canonibus: nempè 44.
45.46.63.69.cum sequẽtibus; sæpè etiã
à sanctis Patribus prohibitum est.cap.
cum quibus.24.quæst.3.cap.si quis in-
quit.1.quęst.1.c.accusatus. §. ille quo-
que.de hæret.lib.6. Franc. Squillat.de
fide Catholica cap. 13. numer. 3. latè
Conradus Brunus de hæreticis lib. 6.
cap.1. Iacobus Septim. de Cathol. in-
stit.tit.11.per totum.Ioã.Rojas singul.
36.& 175. n.3.& 4. & singul.212.nu.3.
& seqq.& singul.213.à n.3.& est text.
singularis in c. inter solicitudines, de
purgat.Canonic.ibi: [in pœnã autem
familiaritatis illius quam cum hæreti-
cis scienter habuisse dignoscitur.] in
eum enim qui conuersatur cum hære
ticis & est eis familiaris oritur suspicio
de hęresi ita vt ei sit necessaria pur-
gatio.sic ex textu illo tenuit Hostien-
sis in summa tit. de hæreticis. §. quali-
ter deprehendatur. num.4.& Alphõs.
de Castro de iust.hæret.punit.libr.2.c.
17.optimè facit text.in cap.nulli. & in
cap. repellantur. de accusatione. & c.
cum in iuuentute.de purgat.canonic.
ibi: [Ab illius familiaritate cessando,]
& text.in can. quorundam relatione.
32.distinct.ibi: [immoderatam teneat
familiaritatem.] Et ob id mala fama ei
orta sit, quia conuersans cum aliquo
talis præsumitur, propter mutuam &
assiduam

asiduam inter eos conuersationem
168 Prouerb.13.[qui cum † sapiētibus gra
ditur sapiens erit, & amicus stultorum
similis efficitur] Ecclesiast.13 [qui te-
tigerit picem: inquinabitur ab ea, &
qui communicauerit superbo induet
superbiam] & Prouerb. cap. 22. [noli
esse amicus homini iracundo, neque
ambules cum viro furioso, ne forte di-
scas semitas eius.] Vnde quisque præ-
sumitur talis quales sunt hi cum qui-
169 bus conuersari solet, ideò † à socie-
tate & familiaritate hæreticorum tan-
quam à peste fugiendum est, ne eo-
rum peccatis inuoluamur. tex. singul.
in cap. & si Iudæos. de Iudæ. cap. corri-
piantur in fin. 24. quæstion. 3. text. egre
gius in cap. resecandæ. 24. quæstion. 3.
numer. 13. Dominus per Moysem. [re-
cedite (inquit) à tabernaculis homi-
num impiorum, & nolite tangere quę
ad eos pertinent, ne inuoluamini pec-
catis eorum] & Apostol. in Epistol. ad
Titum scribit: [hæreticum hominem
post vnam & alteram correptionem
deuita, sciens quia subuersus est, qui
huiusmodi est & alibi [quia sermo eo-
rum vt cancer serpit:] & [corrumpunt
ingenia bona confabulationes pessi-
mæ:] Vitandi prætereà sunt hæretici
quia ipso iure sunt excommunicati:
170 cum excommunicatis † enim com-
municare non licet, ex Paulo. 2. ad Ti-
moth. cap. 2. & 1. ad Corinth. cap. 15.
cap. excommunicamus, de hæreticis.
cap. excellentissimus. 11. quæstion. 3.
cum seqq. illud denique addendum
est pro qualitate personarum, loci, ac
temporis circumstantijs, habendos es-
se plus minusúe suspectos, qui cum hæ
171 reticis communicauerint: Vnde † pro
pter familiaritatem hæreticorum in-
dicitur interdum purgatio, vt suprà di-
ximus, aliquando verò hi qui post ab-
iurationem hæreticos comitantur, vi-
sitant, accipiunt, vel deduerunt, eo ipso
relapsi esse censentur, quia ex appro-
bati à se prius erroris consequentia, ca
fecisse iudicantur. ità Simancas de Ca-
thol. instit. tit. 11. n. 9.

Ponitur etiam alia clausula [quòd
172 verbis scandalosis, & nouis † opinio-
nibus in publicis concionibus vsus est
non satis ædificans populū, imò ansam
errandi contra receptam sanctorum
patrum doctrinam, & Scholasticorum
placita temerè prębuit, &c.] Hæc
clausula meritò apposita est in accusa
tione, vbi qui accusatur eius est con-
ditionis, vt in eum prædicationis mu-
173 nus cadat, quia † qui contra fidem præ
dicat aut docet hæreticus est manife-
stus cēsendus. Nam proculdubio per-
tinaciam infixam animo fouet in se. c.
super quibusdam. §. super quo tibi. de
verb. signific. Albert. in tract. de assert.
Catholic. quæstion. 3. & 29. numer. 8.
& 33. Alphonsus de Castro lib. 1. de iu-
sta hæret. punit. cap. 9. Ioann. Rojas in
tract. de hæreticis. 2. p. numer. 362. Ia-
cobus Simancas de Cathol. instit. tit.
48. Eymericus in. 2. p. Directorij quæst.
32. & ibi Franc. Pegna commentario
57. Archidiac. in. cap. hæresis. 24. quęst.
3. Ioann. Monach. in Clem. 1. de vsur.
Turre crem. in sum. de Ecclesia lib. 4.
cap. 16. hi certè acriori pœna plecten-
di sunt, vt potè aliorum seductores. B.
Ioan. in Apocalyps. cap. 19. Brunus lib.
1. de hæret. cap. 4. & lib. 5. de seductio.
c. 6. Eymeric. in 2. p. Directorij quæst.
39. & ibidem Franc. Pegna Commen-
174 tario 64. si quando enim † publicè præ
dicando, vel legendo, vel disputando
dixerit aliquid quod scandalo sit auri-
bus Christianorum docendo opinio-
nes nouas, & scandalosas, hoc vt pluri-
mùm ex vana superbia & curiositate
certum est prouenire. Et inde iudica-
ri solet quâ mente motus sit, qui eius-
modi verba effutiuerit: nec enim ille-
pidè videtur dixisse Democritus, vt
autor est Diogenes Laertius, λόγον εἶναι
τοῦ βίου τὸ εἴδωλον; sermonē esse vitæ si-
mulacrū. At si quis aliquid dixit publi-
cè oportet vt publicè vbi scandalū de
dit

dir de maledictis retractet, & detestetur errorem, vt satisfaciat populo, Franc.Pegna in 2. part. Directorij super cap.inter solicitudines.de purgatione canonica: comm. 14. pag. 122. Zanchin.de hæret.capit.20.numer.2. vers.item si talis. Repertor.Inquisitorū verb.pœnitentia. vers. item si malè.& extrauag. Ioa.XXII. vas electionis .de hæretic. si verò aliquid ambiguum dixisse conuincitur, oportebit vt ibidem se ipse interpretetur. Alphons.de Castro libr.1. de iust.hæret. punit.cap.3.Simanc.de Cathol. instit. tit.54.nu.11.

175 Item † ponitur in accusatione alia clausula ibi: [quoniam ex pluribus à se dictis & minùs consideratè prolatis, præsumi potest vel præsumitur supradictum reum fortasis asseruisse, vel dixisse alia repugnantia Catholicæ fidei, &c.] Postquam Promotor fiscalis reum accusat de omnibus in specie seu indiuiduo, de quibus per testes constat in processu, vel ipse reus confessus fuit, illum etiam accusat de præsumptione iuris: nam qui semel circa fidem deliquit, dum constat de illius errore, non leuis suspicio remanet contra eum, quòd alios etiā errores tenuerit: nam inde præsumi-
176 tur, quòd† qui semel fuit hæreticus vel suspectus de hæresi, semper præsumitur talis.tex.in cap.semel malus. de regul.iur.in 6.l.non omnes.§.à Barbaris.ff. de re milit. Marsil.in practic. §.diligenter. n.100. Aleiatus in tract. de præsumptione.reg. 2. præsumpt.7. num.2.1. limit.Cephal.cons.82.num. 34.volum 1.Natta cons.362.nume.8. in cons.420.num.4.& in cons.422.nu. 21.volum.2.& in cons.42. num.5.vol. 1.Cacher.in decisione Pedemontan. 88.num.27.Ioan.de Amicis cons.116. num.7.Rimin. Senior cons.191. num. 22.volum. 2. Alexand. cons.5.volu.1. Bart.in l.si cui.§.ijsdem. ff.de accusat. & in l.i. ff.de senat.in l.de pupillo.§.si quis ipsi prætori. quæst.7. ff. de oper. nou.nunciat. Bald. in l. final. in fine. C.de his qui per met.iud.non appell. latè Felin. in cap. final. de præsumpt. Menoch.de præsumption.libr.5.præ-
177 sumptione 32. quæ clausula ad hoc † tendit vt reus quę amore non voluit cōfiteri, timore fortè inductus priusquam ad notitiam Promotoris fiscalis perueniat, quę occultauerat confiteri cogatur.

178 Ponitur † etiam quasi protestatio, videlicet. [Et fidem adhibuisse multis alijs erroribus vt hæreticus & apostata, & licet eorum illum modò non accusem, nihilominus eum accusare in causæ progressu intēdo, &c.] Quia etiam in discursu processus possit de nouo illum accusare, quando illorum habuerit notitiam, & ideò concludit [saluo iure impertinentium & non
179 admittendorū:] cuius † clausulę is est effectus, ne causę fidei retardentur, & in infinitū cauillationibus & subterfugijs reorum protrahantur: DD. in cap.cum contingat.de offic. & pote.iud.deleg.& ibi glos.in addit.Ioan. Andr. in verb. probationibus. in fin. Ioan.Andr.& Anton.de Butr.in dict. cap.cum contingat.numer.17.Abbas Philip.& Dec. in cap.in nomine Domini. num.35.de testib.Bal.in cap.inter dilectos.num.4. de fide instr.& latissimè Felin.in cap.cum inter monasterium.nu.3. de sent. & re iud. quod vtique procedit, quia Promotor fiscalis non videtur se restringere ante vel post litem cōtestatam etiam si aliàs talis esset qualitas, per quam actio formaretur, & condemnatio moderationem sumeret arg. text. in l. Pomponius. ff. de nego. gest. l. in
180 delictis. ff. de noxalib. quia † licet in alijs causis iudex regulariter non possit sententiam proferre, nisi priùs cōclusum fuerit in causa, iux.doctr.glos. in

in Clem.sæpè. de verb.sign. & Ioann. Andr.in addit.ad Specul.secus tamen est in causis summarijs, vt in d.Clem. & nor.in cap. Pastoralis. de caus.poss. & propriet. & in specie procedit hæc doctrina in causa hæresis,cap.final. de hæretic.lib.6.iunctâ glos. in d. Clem. sæpè, expressè Gūdisalu. de hæret.q. 12.nu.2.Io.Rojas de hæret.sing.40.& dicit comm. Angel. in pract.crim.in verb. qui iudex statuit terminum ad opponendum cōtra processum.col.3. & Hippol.de Mars. in ead. prax.§. sequēs.n.1.Bossius tit.de public.proces. n.9.Iul.Clar.libr.5.sent.q.61. vers.fin. verb. quæro etiā nūquid in causis cri-
181 minalib.concludatur in causa.Ergo † Promotor fiscalis S. Officij non tenetur in causa fidei concludere, cùm in ea procedatur vt diximus suprà simpliciter & de plano,glos.in Cle.sæpè. & faciunt trad. per Bart. in extrauag. ad reprimēdum Abb.c.cum dilectus. de fide instrum. Bald. in auth. si quis in aliquo.col.3.vers.sed aduerte.C.de edend.

182 Ponitur etiam alia † clausula quâ inculpatur reus de alia suspicione, scilicet[tum etiam quoniam fortassis nouit alios cōplices hæresibus infectos, & maculatos in hoc vel alio regno, noluitq; illos denunciare,&c.]quia †
183 cum ipse hoc delictum cōmiserit,præsumitur & alios esse eisdem, vel alijs criminibus obnoxios, quos tenetur manifestare, quāuis illi super eisdem non sint in ius vocati, quod speciale est in hoc crimine,etiā in occulto, vt iam suprà latè diximus, & probatur c. 17.Deuteron.vterq; Tho.2.2.q. 33.& q.70.Aluarot.in §. credentes. de stat. & consuetud.lib.feud.Albert.libr. de secreto.n.82.Alphons.de Castr.lib. 2. de iusta hæret.punit.c.25.Soto lib.de de tegen.secret.in 2.mēbr.q.4.Simā. de Cathol.instit.tit.19. à n.1.cū seqq. Atque ea de causa illic ponitur hæc clausula, ne ex ignorantia reus omittat reuelare alios complices:maximè quando præsumitur alios esse.
184 Nam tunc † licet ipsemet reus de se plenè fuerit confessus poterit torqueri, vt alios reuelet.l. ex libero.l. vnius.§.testes.ff. de quæst.l.qui vltimo.29.ff.de pœnis.l.8.tit.30.p.7.l.& si certus.ad Syllania. & ibi Roman. & Ioan. Igneus, Alberic. & Salicet. in l. vlt.C.de quæst.Gandin.de malefic.c. de tormentis.Augustin. ad Angel. de malefic.part.fama.Boss.titul. de tort. test.Carrer. in pract. crim. vers. circa quintum.num.30.pag.90.Paris de puteo.in verb.tortura. in vers. an stetur dicto,ibi cum certum est quem commisisse.& Thom.Gram.Decis.96.

185 Ponitur alia † clausula, quæ est conclusio totius accusationis scilicet, [Quapropter] nam post relationem criminum concludit fiscalis, & petit vt accepta & visa informatione condemnēt Inquisitores dictū reum, hic namque est finis & scopus fiscalis, vt delicta puniantur, & ne remaneant impunita in offensam Dei, & totius Reipublicæ perniciem.l. ita vulneratus.1.respons.in fin.ff.ad l.Aquil. c. vt famæ. de sent. excōmunic.l. licitatio. §.quod illicitè.de publican.& vecti.l. si longiùs.§.1.de iudic.l.si à reo.§.illud de fideiuss. ibi: Nam pœnas ob maleficia solui magna ratio suadet.

186 Ponitur † etiam clausula, [prædictum reum sententiā excommunicationis esse ligatum, & eidem obnoxium, &c:] nam hæreticus eo ipso quod hęresim committit,incurrit excommunicationis pœnam, text. in c. sicut ait. & in cap. ad abolendam. in principio, & in cap. excommunicamus.2. de hæretic. vbi in hæc verba inquit: [Excommunicamus & anathematizamus vniuersos hæreticos, Catharos, Patarenos, & alios quibuscumque nominibus censeantur,

de

de credentibus, receptatoribus, fautoribus, & cæteris habetur in cap. excommunicamus. 1. §. credentes: vbi
187 ait: [Credentes † præterea receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus subiacere.] Franc. Pegna in 2. p.
188 Director. Comment. 12. Hæc enim † pœna excommunicationis cõtra hæreticos omnium est antiquissima, & à Christo iam instituta. Matth. cap. 18. & B. Paul. ad Corinth. cap. 5. & 1. ad Timoth. cap. 3. Ioan. Epist. 2. not. 24. q. 3. & 24. q. 1. & 2. cap. ad abolendam. in princ. de hæret. Mart. Perez de Ayala Episcopus Valentin. libr. 1. de Ecclesiast. tradit par. 3. art. 6. quam ipso iure hæretici incurrunt. text. in cap. excõmunicamus. 1. §. credentes. de hæret. cap. nouerit. de sentent. excommuni. l. 2. tit. 9. p. 1. Simanc. de Catholic. instit. tit. 27. à num. 1. Ioan. Rojas de hæret. sing. 77. num. 1. Repertor. Inquisit. in verb. pœna. Eymeric. in 3. p. Director. q. 122. ibid. & Franc. Pegna Cõment. 171. & in 1. part. Comment. 12. & sic à communione fidelium diris proscriptionibus separati, & quotannis in Bulla cœnę Dom. die Iouis hebdomadæ sanctę à summ. Pontifice pu-
189 blicè excommunicantur, & ideò † ab alio quàm ab ipso, vel eius delegatis non possunt absolui. Hoc priuilegiũ singulare est concessum Inquisitoribus, vt probat apertè rescriptum Clementis IIII. relatum ab Eymerico q. 92. in 3. par. Director. & idem quadraginta ferè annis ante Clementẽ IIII. sanxit Gregorius IX. in rescripto incipiente [Ille humani generis.] Cuius hæc sunt verba. [Si verò aliqui hæreticâ labe penitus abiuratâ ad Ecclesiasticam redire voluerint vnitatem, ipsis iuxta formam Ecclesiæ beneficium absolutionis impendant, & iniungant eis, quod talibus consueuit iniungi:] hęc ibi: Idem concessit Innocẽtius IIII. quorum diplomata habentur in Bullario literarum Apostol. Directorij in fine. Idem probatur ex multis iuris Pontif. decisionibus in d. cap. excommunicamus. de hæret. c. cum inferior. de maioritate & obedientia. cap. ad abolendam. de hęret. cap. vt officium. eodem tit. lib. 6. Zanchinus de hæreticis, cap. 34. Locatus in opere iudiciali verb. absoluere. nu. 11. & in verb. excommunicamus. Repert. Inquisit. vet. absolutio. §. sed nũc. Simancas de Cathol. instit. titul. 23. & tit. 3. Siluester in summ. verb. hæresis. Eymericus 3. p. Director. quæst. 122. & ibidem Pegna Comment. 171. quę proculdubio procedunt in foro exte-
190 riori. In foro † tamen interiori hæreticum occultũ ipsi absoluere possunt, at nõ nisi prudẽtiâ maximâ adhibitâ, vt docuit Eymericus 3. part. Directorij tit. de spontè venientibus in tempore gratiæ, vers. attendat tamen Inquisitor. nume. 59. Concil. Tridentin. sess. 24. de reformatione cap. 6. & rescriptum Clement. VII. quod incipit [cum sicut.] §. vobis etiam litera A. editum anno Domini 1530. relatum in dicto Bullario. Simãcas de Cathol. instit. tit. 3. numer. 6. Nauarrus in Manual. confess. cap. 27. num. 275. versic. 14. quod nullus præter Papã. Manuel Rodericus in sum. tom. 1. cap. 128. & in expositione Bullæ. §. 9. dub. 3. Angles. in sum. quæst. 4. de confessione art. 5. difficultate 6. pag. 278. in vltima impressione. Ioan. Gutierrez in pract. quæstion. cap. 13. part. 151. nu. 29. Nauar. libr. 5. consil. tit. de sentent. excõmunic. consil. 5. fol. 595. quorum opinio licet sustineri posset, hodie tamẽ diluta quæstio fuit, tùm ex declaratione supremi Prætorij generalis
191 Inquisitionis Romanæ, vbi decisum fuit sæpè † Episcopos non posse nec debere absoluere virtute prædicti Cõcilij occultos hæreticos, vt refert Pegna

Pegna 3.p. Director. Comment. 141. tum ex processu Bullæ in cœna Domini, per quam derogatum fuit Concilio Tridentino, tum etiam per Bullas Pij V. & Gregorij XIII. tradit etiā Locatus in opere iudiciali verb. ab-
192 soluere. nume. 10. tenens † solum Inquisitorem posse absoluere eos quos ipse excommunicauit per rescriptum Alexandri IIII. quod incipit: [Ad capiendum vulpeculas.] relatū ab ipso Locato, ita Franc. Pegna 3. part. Directorij Comment. 141. ad quæstionem 92. Aliæ autem pœnæ veniunt declarandæ ab Inquisitoribus quoties cōtra hæreticos ferunt sententiā, tamquam tales condemnant, & sæculari potestati relinquunt puniendos pœnis quibus puniuntur hæretici secūdum legitimas sanctiones: & sic tali sententiā latā relinquunt damnatum iudici sæculari. cap. ad abolendam. §. 1. vers. laicus de hæreticis.

193 Et licet † reus vel ante accusationem, vel in accusatione confiteatur, non ideò magis fiscalis debet omittere, quod est officij sui, quin petat illū declarari hæreticum, apostatam, impœnitentē, pertinacem, negatiuum, fictum, & simulatum, confitētem, diminutum, periurum, incorrigibilem: & hæc ponuntur propter iuris præsumptiones, vt suprà diximus: nam si de se vel de alijs non esset plenè confessus, verè possit dici esse cōtra illum omnia in accusatione contenta: con-
194 fessio † etenim, vt sit fructuosa, debet esse integra, & non diminuta aut mutilata: Est enim quædam impietatis & infidelitatis species ab illo, qui iustus & iustitia est dimidiam sperare veniam. cap. quem pœnitet. de pœnit. distinct. 1. cap. vltim. de pœnitent. distinct. 5. cap. sunt plures. de pœnitent. distinct. 3. c. omnis vtriusque sexus. de pœnitent. & remissione: & Innocent. III. in cap. maiores. §. sed adhuc. de baptism. & eius effect. vbi sic loquitur. [Dominus qui totum hominem saluum fecit in Sabbato, opus imperfectionis non nouit, & ob hoc peccata nō ex parte, sed ex toto dimittit] ad hæc glossator versus è promptuario suo, vt opinor, adducit:

Larga Dei pietas veniam non dimidiabit:
Nam nihil aut totum te lacrymante dabit.

Idem quoque docent Alexander de Ales 4. p. quæst. 77. membr. 5. artic. 6. & Epiphanius libr. 2. de hæret. tom. 1. hæresi 59. quod vtiq; procedit quādo in parte substātiali est diminutio propositionis hæreticæ veræ, formatæ, ac plenè probatæ: ita instruct. Hispalens. anni 1484. cap. 13.

195 Diminutus † enim confitens dicitur qui vel omnes hæreses, vel omne delicti tempus, vel omnes complices non reuelat, vel non omnes qualitates & circunstantias grauiores, vel nō prodit omnes quos hæreticos esse scit, vel negat intentionem & malitiam, errorem, vel quidpiam simile ad excusandos, vel minuendos erro-
196 res. Periurus † autē in causa fidei iudicialiter conuictus vehemēter suspectus est. cap. literas. de præsumption. Eymericus 2. part. Director. quæst. 56. nume. 9. Calderinus cons. 2. sub titulo de hæret. & cons. 5. quia incorrigibilis hæreticus, semel & iterum correctus semper in errore suo persistit, hinc D. Paulus in Epistola 3. ad Titum, dicit: [Hæreticū hominem post vnam & secundam correctionem deuita, sciēs quia subuersus est, qui huiusmodi est, & deliquit, cum sit iudicio proprio condemnatus,] vbi subuersum vocat Apostolus, incorrigibilem, qui quidē vt hæreticus punitur. Alphons. de Castro lib. 2. de iusta hæreticorum puni-

punitione.capit.1.DD. in capit. cum non ab homine.de iudic.d.capit.quē pœnitet.de pœnitentia dist.1.Simancas de Cathol.instit.titul.48. numer. 28. cum seqq. Ioannes Rojas de hæreticis. 2. part.assert. 21. Franciscus Pegna in 2. parte Directorij commentario 59.

197 Ponitur † & alia conclusio,[declarando omnia bona sua mobilia,immobilia & mouentia, iura quoque, & actiones publicari debere] quia ius

198 humanum ipso facto quod † hæreticus committit crimen hæresis, priuat illum dominio bonorum suorum, vt probant text.in capit. vergentis. de hæreticis. cap. cum secundum leges. de hæret.in 6.l.bonorum.& l.mouentium. de verborum significat.l. 1. §. interdum. ff.de suis & legitim.hæredib.

199 Est tamen necessarium decretum† Inquisitorum antequam occupentur illius bona,vt decidit text.in d.capit. cum secundum leges. l. si quando. & l.si vacantia.C.de bonis vacantibus. libr.10.& declarat Ioannes de Platea in d.l.si vacantia. col. 1. ideo petit fiscalis vt declaretur hæreticus priuatus bonis suis & huius bona fisco addicantur.

200 Ponitur etiam † clausula[& corū filij & nepotes,&c.]nam filij hæreticorum credentium, fautorum, receptatorum, cæterorumq; similium vsque ad secundam generationem paternam, ad primam verò maternam,

201 † sunt ipso iure inhabiles ad beneficia, & officia, nisi parentes Ecclesiæ incorporentur.tex.in cap.quicunque §. hæretici.de hæreticis.libr.6.& cap. statutum. 2. & ibi glos.verb.inane. de hæretic.libr.6.& habetur in rescripto Alexa.III.incipiente [nouerit.]§.hæretici.Anto.Gomez tom.3.Variar.resolut.cap.2.numer.4. quorum omniū ea mens est, si pater sit hæreticus, filius eius & filia, & similiter nepos ex filio censentur inhabiles: secus verò si sit nepos ex filia,is enim non est inhabilis:quia sequitur familiam patris. Si verò mater hæretica est,solus filius vel filia existens in primo gradu inhabilis efficitur,& non vlteriores: quibus accedit doctrina Hostiens.in cap. vergentis.de hæret. Quod vtiq; iure sic fit vt inhabilitatio procedat vsq; ad secūdam generationem paternā, & in materna vsque ad primam,quia magis timetur audacia filiorum quā filiarum, vt docet Iacob .Butrigar. in l.1.C.de hæredibus instituend. quod

202 vtique fit quia † infames sunt & paterna infamia eos afficit, & in odium paterni sceleris non solùm lex animaduertit in patres,sed etiam in eorum progeniem.d.capit.vergentis.de hæreticis.& vt à tanto crimine deterreātur quandoque in filios hæreticorum leges sæuiunt, quia parentes ob vehementem amorem quem erga filios habent, magis filiorum pœna quàm propria terrentur. l. isti quidē. ff. quod metus causa. Alphonsus de Castro lib.2.de iusta hæret.punitione cap.10.

Prædicta tamen sententia de priuatione beneficiorum, & officiorum

203 non procedit in † beneficijs obtentis,quam sententiam tenuerunt Repert. Inquisitorum in verb. filij. §. supradictum est. Gundisaluus tract. de hæretic.quæstion.23.numer.2. Couarr. libr.2. Variarum resolutionum. capit.8.numer.4.Montalu.in.l.4.titul. 26.partit. 7. qui hac fuerunt ducti ratione.Primò quia non reperitur iure cautum, vt filij hæreticorum & fautorū, beneficijs iam obtentis priuentur, quo tempore parentes damnantur. Quare cum hoc sit pœnale non debet extendi, sed potius restringi. tex.in capit.odia. de regul.iur.libr. 6.

204 nec oberit text.† in capit. quicumq.

G gg de

de hæret. lib. 6. non indicat priuationem obtentorum ipso iure: verbum enim assumantur futurum respicit,
205 quibus facit, quoniã regulariter † qui inhabilis efficitur ad obtinenda beneficia, obtentis non priuatur. gloss. singul. in Cleme. 1. §. ipsius. de pœnis. quam sequuntur ibi Zabarell. Imola & Bonifac. Vitallinus nu. 54. Sententia prædicta ampliatur, & habet lo-
206 cum † contra filios & nepotes relapsorum, qui sine misericordia traduntur curiæ sæculari, quamuis pœniteãt, conuertantur, & Catholici moriantur, & admittantur ad Ecclesiastica sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ. Illi enim infames sunt & inhabiles ad publica officia, & beneficia: hanc tenent & fouent conclusionem Ioannes Andreas in cap. statutum. 2. de hæreticis libro 6. super glos. verb. reincorporatos: quem sequitur ibidem Philippus Francus in fin. & Domin. Ioann. Lupus: Decanus Segouiens. tracta. de hæretic. cap. 18. cap. super eo. de hæretic. libr. 6. cap. in Ecclesia. cum sequentib. 1. quæstione 1. & Simanc. in Enchirid. violatæ religionis, & de Catholic. institut. titulo 19. numer. 17. Ioann. Rojas tractat. de hæretic. part. 2. assertione 42. numero 537. & moueor ad hanc sententiam sequendam, quia tales relapsi quamuis pœniteant non dicuntur Ecclesiæ
207 reincorporari. Nam † illi dicuntur propriè Ecclesiæ reincorporari, qui per Inquisitores absoluti & ad gremium Ecclesiæ per debitam absolutionem, & obedientiam reducti, vt iniunctam pœnitentiam peragant, admittuntur. Quod cum relapsis non possit conuenire non poterit eorum filijs accommodari dispositio text. in dict. capit. statutum. 2. de hæreticis lib. 6. Ita Ioannes Monachus & Gemin. in cap. accusatus. §. si verò. numer. quinto. de hæreticis libr. 6. nec vllo modo relapsus emendatus dici potest, cum defecerit solenni iureiurando in primo lapsu, vt latè de filijs hæreticorum dicimus inferius in
208 quæst.

Vltimo loco ponitur † clausula de iuramento calumniæ præstando per Promotorem, & Aduocatum fiscalem, ibi: [Tandem Deum & hanc sanctam crucem testor me accusationem hanc non ex odio, aut alio prauo cordis affectu incepisse.] Hæc clausula hodie recipitur in praxi, in rebus arduis. text. in c. final. de iuramento calum. lib. 6. Bart. in l. si bona. §. si alieno. & in §. penult. de damn. infect. l. 23. titul. 11. partit. tertia l. 1. titul. quarto. libro tertio Ordinam. noui. Iurat enim Promotor fiscalis per Deum & sanctam crucẽ se bonâ fide, & non calumniandi animo agere vel respondere, nec calumniandi animo
209 egisse nec respondisse, quæ quidem † forma deducta fuit ex text. in cap. 1. vbi Doctores. de iurament. calumn. libr. 6. glos. & DD. in l. 2. C. de fide instrum. glos. in cap. de parentela. 35. quæstione 6. Bart. in l. si is qui reus. ff. de public. iudic. & in l. 1. C. de iuram. calumn. Conrad. in pract. titul. de accusat. nu. 5. pag. 225. & de communi testatur Angel. de maleficijs. versic. hæc est quædam inquisitio. numero 68. versic. quæro. & Augustinus ad eundem Angel. in verb. ad querelam, numero quarto, Mantic. in l. transigere numero vigesimotertio, C. de transactiõn. Albericus in l. libellorum numero vndecimo, ff. de accusat. Currius Senior in titulo de iurament. calumniæ. numero secundo, Follet. in pract. crimin. canonic. num. 51. quos sequitur Iul. Clarus in pract. crimin. §. fin. quæstione decimooctaua. versiculo dicit etiam. numero tertio, Andr. Gail. obseruat. 95. libr. 1. in l. cum iudices. in princip. C. de iureiur. propt.

prop. calumn. dand.l. inter cohæredes. §. si familiæ. in finalibus verbis. ff. famil. herciscie. ibi. Ideo iurare debent non calumniæ causa litem intendere: nō calūniæ causa ad inficiationes. Azo in sum. de iureiurando propter calumniam dando.numer.11 Hostiensis in sum.de iuramento calumniæ.§.1.l.23. titul.11.part. 3.quibus cōcordat pragmatica Matritiens. 42.capit.11.libr. pragmaticarum Regum Catholicorum.l. 8. titul.10.partit.3.l.11. titul. 1. lib. 3. Ordinament. l.cum & iudices.cū suis.§§.C. de iure iur. propter calumn. dand.quod quidem † iuramentum multa in se comprehendit, vt testatur Hostiensis, vbi suprà in.§.quid contineatur.Sed cùm in hac accusationis formula iuret per Deum & sanctam Crucem quam ipse manu tangit, quæri possct, an si reus maius aliquod iusiurandum efflagitet Promotor illud suscipere teneatur. Nimirum si super Eucharistiā sacra deferatur, quod iurisiurandi genus in dupondij litem defertur in Britannia Minore Galliæ prouincia, si super pane in vinum intincto quod fiebat in Anglia ante susceptam illic hæresim, si super Sāctorum reliquijs, vt in quibusdam Europæ regionibus adhuc obtinuit: si super Euangelijs sanctis, aut alijs sacris libris. Eius generis sacramenta videtur à Promotore subeunda, & præstanda; nam vt inquit Vlpianus Iureconsultus in l. air Prætor. §. vltim. ff. de iureiurand. Iurare oportet vt delatum est iusiurandum. & l.non erit. in princ. & §.daro. d. tit. idem sentiendum prodit. Nos contra dicimus Promotorem ad aliā iurandi formulam adigi non posse, quàm quæ super Crūce, vel sanctis Euangelijs est, vtrinsque enim iurisiurandi concessa est forma Christianis tam iure Canonico quàm Ciuili. De S. Euāgelijs sanxit Iustinianus in l. penult.§.penult.C de reb.cred.[In omnibus casibus in quibus sacramenta præstantur obseruationē iudicialem permanere censemus secundum personarum qualitatem: siue sub ipso iudice præstari oportet iuramentum, siue in domibus, siue sacris Scripturis tactis, siue sacris oratorijs] idem statutum can.si aliqua.23. quæstio.1. De Cruce quoque siue sacra siue non sacra licitum esse, cuius videre est can. qui iurat.22.quæst.5.Id verò intelligo dummodo Fiscalis sacerdotio non sit decoratus, cuius causa posset etiam per sacros ordines ad iuramētum cogi.can.quoti.1.quæst.7.A reliquis iuramentis Christiani temperare debent, quamtumuis sacra & sancta videantur, & quidē in Hispania id cautum est speciali cōstitutione Alphōsi inter leges Taur.l.67. cuius verba Latinè sic fecimus [iuramētum tametsi à iudice decretum &, à parte delatum nullo modo fiat in S. Vincērium Abulēsem, siue [de Auila] aut in S. Agathę feram, est in Hispanico [*herrojo*, antiquè pro *cerrojo*] nec super altari, nec super vllo corpore sancto, neq; in vlla altera Ecclesia iuramentis conficiendis assueta, sub pœnā decies millenorum Marauedeúm Camerę nostrę & fisco soluēdorum, tam per eum qui iurauerit, quàm per iudicem qui sententiam tulerit, eumque qui iuramentum detulerit aut fieri pcierit] hanc legem Anton. Gomez numer. 1.ratione graui admodum extollit, nempe inquit sublatā sunt iuramenta purgationis in ferro igneo & candenti, vel duello, quia videbatur tentari Deus, qua de re est text. in capit. Menam.2.quęstio.5.& in cap. ex tuarum.de purgat.canonic.& capit.1.de purg.vulg.& ibi gloss.& communiter Doctor. eādē ratione reprobata esse iuramenta super reliquijs, quia cum in eis fiant miracula si qui litem aut

110

Ggg 2 nego-

negotium his committerent tentare Deum omnino viderentur, & hanc rationem veram, & fundamentalem illius legis aſſerit, quod verum eſt. Nã ſiue defert ſiue refert iuramentum litigantium alterutrer, reliquię abeũt in contemptum apud eum qui cauſa cadit. Iuramentum vt refert Didymus in illud Pſal. 14. [qui iurat proximo ſuo & non decipit] nihil aliud eſt quàm ſermo cum Dei teſtimonio. Quare D. Paulus iuramenti formulã in Epiſtolis relinquens Rom. 1. interdum ait [Teſtis eſt mihi Deus cui ſeruio in Euangelio filij eius] & mox 2. Corinth. 1. [Ego teſtem Deum inuoco in animam meam] & rurſus, nouit is qui eſt ſuper omnes quod non mẽtior.] Atque hæc omnia ex præſcripto Dei ipſius qui iuſſit populo ſuo vt per ſuum nomen iuraret, neque ad iuramenti vim arcæ præſentiam iubet adhiberi. Deuteron. c. 6. verſ. 13. [Dominum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies, ac per nomen illius iurabis] & non abſimili modo capit. 10. verſ. 20. [Dominum Deum tuum timebis, & ei ſeruies: ipſi adhęrebis, iurabiſque in nomine illius: ipſe eſt laus tua] Non dubito quin ſibi admodum gratulentur qui alio modo iuramẽta ſua pręſtant, at ſi attentè ſuos errores examinent ſacroſanctam Euchariſtiam ſi fidei ſuæ fluxæ & lubricæ ſubijciũt, non aliud illi volunt quàm vt iuramentum (quod ſimplex eſſe debet fidei conſtitutum) ſacramenti nomine illuſtrent. At illud prorſus gentilitatis fumum exhalat, è cuius monumentis vixdum ſepultis nuſquam legitur, fidẽ publicã ſiue fœdus initum eſſe abſque ſacrificio. Apud Homerum ſæpiſsimè, maximè verò Iliad. γ. in monomachia Paridis & Menelai agnæ diſſectę Priamus mediam partem ſecum detulit tanquam indigena. Græci verò vt recenſet Euſtathius mediam alteram partem in mare proiecerunt: ſic refert Polybius hiſtoriæ libr. 3. de fœdere inter Carthaginiẽſes & Romanos poſt ſacrificium verba ſolennia pronunciata, à feciali. In iuramento coniurationis impię inter Cleopatram & Antonium puer iugulatus eſt quidam, & iuramentum vtriuſq; datum ſuper illius extis, quę paulò pòſt comederunt. Poſſem & iuramentum coniurationis Catilinarię humani ſanguinis ſacrificio confirmatum, & alia non minus vituperanda depromere, ſed præter omnium DD. qui de ea re ſcribunt ſententiã inter quos Hoſtienſ. in Summ. in c. 1. quomodo cenſeatur illicitum iuramentũ num. 4. & 5. de iureiurãd. velim in eo maximè conſiderari quàm ſit impiũ ad nos præſentiam Dei euocare cùm ad eum non niſi lotis pedibus & manibus accedere debeamus. Ecce Magus ille Perſes Zoroaſter qui ne quidem ad dæmones Dei miniſtros quẽquam accedere permittit niſi prius purgatum:

Οὐ γὰρ χρὴ κείνους σε βλέπειν, πρὶν σῶμα τελεσθῇ.

Non decet vt videas illos, niſi corpore lotus.

Quantò minus igitur decet Deũ pręſentem aſciſcere, vt teſtimonio ſit illius ſacrum corpus his iuramẽtis, quę per ſuum nomen permiſit cõfirmari. Multà hìc prætermitto quæ mihi dicẽda ſunt in quæſtione de iuramento. Azo etiam vbi ſuprâ, & Robertus Maranta in Specul. aduocatorum 6. part. de ordine iudiciorum, & primus actus. numer. 10. In primis namque actor ſeu Promotor fiſcalis profiteretur ſe iuſtè petere & non calumnioſè, & ſuper petitis omnibus veritatem reſpondebit, nec vtetur falſã probatione, nec minus corrumpet iudices

dices, nec tabelliones, minusque petet calumniosam dilationem: ita Specular or de iuramento calumniæ. §. est autem iuramentum. de calumnia, & habetur in d.l.23. titul.11. part.3. glos. calumniæ. in capit. 1. de iuramento
211 calumniæ. Hoc † tamen iuramentum præstari debet post contestationem delicti incontinenti. Specul. vbi supr. §. 1. & de iurisdictione omnium iudicum. §. 6. Hostiens. in summa, de iuramento calumniæ. §. quando præstandum est. in principio, tex. expressus in l.2. in principio. C. de iuramento calumniæ. l. rem non nouam. C. de iudicijs. capit. 1. & cap. cum causam. de iuramento calumniæ. capit. dudum. 2. de electione. Montaluus in d.l. 23. titulo 11. partit. 3. in verbo, *por demanda y por respuesta*, & probatũ
212 ex text. in l.1. titulo 4. libro 3. Ordinamenti ibi *contestando el pleyto y hecho iuramento de calumnia.* Si autem † tacitè fuerit omissum ab initio poterit peti in quacumque parte iudicij, vt iuretur. Speculator de iuramento calumniæ. §. etiam autem. numero 1. & §. sequitur. numer. 4. col. 2. in principio. Archid. in capit. 1. in verbo iurari. & ibi Ancharanus nume. 2. Dominicus & Francus colum. 1. de iuramento calumniæ libr. 6. inquit enim ibi Bonifac. VIII. si de calumnia seu de veritate dicenda, in litis exordio non iuretur, vt debet, poterit postmodum in qualibet parte litis iurari cum huiusmodi iuramenta præstari ab initio de substãtia ordinis iudicia-
213 rij nõ existat. Prædicta autem † clausula adeò necessaria est, vt si omittatur corruat processus, & nullus sit, & quia in fauorem publicum publicamque vtilitatem introducta fuit à parte, non potest remitti. l. 2. §. sed quia veremur. de iureiurando propter calumniam dando. Secus tamen est de iure Canonico ex capit. 1. §. 1. de iuramento calumniæ. in 6. quod verum censeo, nisi à parte aduersa fuerit petitum. l. de pupillo. §. qui opus, & ibi notat. Bart. col. 5. ff. de nou. oper. nunti. DD. in l. qui bona. quæ omnia iura corriguntur per l. 11. tit. 1. lib. 3. Ordinamenti: nisi huiusmodi iuramẽtum, petatur. l. final. tit. 4. libr. 3. ordinamenti, & ibidem latè Didacus Pererius.

Hic nobis erat sistendum, & huic volumini primo finem imponẽdum: sed amicorum precibus victus, hanc quoq; quę sequitur quęst. cõtexere & vnanimi omnium desiderio concedere ante suum tempus & ordinem habui, quam tamen (quia ad edictum pertinet) in finem voluminis secundi reseruari cõueniebat. Nos in ea te si nostro instituto defuimus, deesse nobis per vota necessariorũ & expectationẽ virorũ bene de literis meritorũ nullo vnquam tẽpore pœnitebit. Tu, lector, æqui bonique consulas velim.

DE SOLICITATIONE AD libidinem, in actu confessionis, vel proximè illi, antè vel pòst.

SVMMARIVM.

1 *Solicitationis delictum mulierum ad libidinem, in actu confessionis antè vel pòst, detestabile est.*

2 *Cognatio spiritualis inter cõfessarium, & confitentem contrahitur.*

3 *Confessarius in confessione mulieres solicitans, an in hæresis suspicionem incidat, & nu. 56. & 77.*

4 *Inquisitores hæreticæ prauitatis, an possint procedere cõtra confessarios in confessione mulieres solicitantes, & nu. 5. & 90.*

6 *Inductio ad libidinem in actu confessionis sacramẽtalis, vel proximè illi, an oriatur ex inclinatione naturæ depranatæ, an verò ex contemptu sacramenti.*

7 *Præceptum de integritate cõfessionis magis obligat, quàm de reuelando confessore ad actum libidinis in cõfessione inducente.*

8 *Ob periculum scandali sacerdotis, vel eius inimicitiæ, nõ solùm excusatur cõfessio mulieris, sed potest solâ cõtritione communicare.*

9 *Institutum pro charitate, nõ debet cõtra charitatem militare.*

10 *Verba Pauli 1. ad Corinth. 4. [Nolite ante tẽpus iudicare.] Et ad Roman. 14. [Tu quis es, qui alium iudicas?] quomodo accipienda.*

11 *Christus in hac vita permittit ministros malos Ecclesiastica officia exercere, & quare.*

12 *Mala non sunt facienda, vt inde veniant bona.*

13 *Iudicium Astronomicum ab Ecclesia prohibitum, & à quo tempore edicto sanctæ Inquisitionis prohibetur.*

14 *Prælatus superior, vel Iudex nõ potest aliorum peccata, quæ solùm ex confessione innotescũt, per exploratores inquirere.*

15 *Scientia priuata superioris, valet ad corripiendũ occultè, nõ autẽ palàm infamare, & delictũ detegẽre potest.*

16 *Probationes in criminalibus, debẽt esse luce meridianâ clariores duorũ, vel trium testium.*

17 *Testium singularium depositio in crimine hæresis, inutilis est.*

18 *Mulieres an possint simul accusare, & deponere, & sic duo subire officia.*

19 *Testium defectus & inhabilitas, non potest in criminalibus suppleri, nec testium multitudine purgari.*

20 *Delictum nõ præsumitur, vbi possibile est quid sine crimine fieri posse.*

21 *Pœna vbicunque agitur de ea imponẽda, potiùs pro reo, quàm contra eum præsumendum & iudicandum est.*

22 *Confessarius accusatus de solicitatione in cõfessione facta: dicitur res dubia.*

23 *Confessarius inquisitus de solicitatione in confessione, pro eo in dubio iudicandum est, & quare.*

24 *Dependẽte aliquo ab anima & cõscientia alicuius, statur eius dicto cum iuramento.*

25 *Animus, quòd quis vulnerauerit animo nõ occidendi, probatur per iuramentum partis.*

26 *Pœna nõ potest infligi, vbi nõ adest certitudo, & euidentia culpæ.*

27 *Socius criminis nõ admittitur ad testificandum contra socium.*

28 *Viã ad effectum nõ est effectus.*

28 *Factum sub tempus contractus belli, vel matrimonij, quãdo dicatur in ipso*

69 *Animus & voluntas ex factis & gestis exterioribus intelligitur.*

70 *Animus talis presumitur, qualia sunt facta.*

71 *Opus externum, an dicatur quodammodo hæresis.*

72 *Sotus in select. de hæresi, malè loquitur & num. seq.*

73 *Opera ad quæ homines cõmuniter proclines sunt, dupliciter considerantur & in quibus quis dicatur de hæresi suspectus.*

74 *Sensualitas quæ sit.*

75 *Sacerdos seu religiosus matrimonium contrahens, suspectus de hæresi iudicatur, quod etiam procedit in clericis. & num. 76.*

77 *Sacerdos in confessione mulierem solicitãs, suspectus de hæresi iudicatur ratione sacramenti adiuncti.*

78 *Confessio auricularis per quos hæreticos improbata, & sublata, eorumque errores, & num. 79. & 80.*

81 *Confessio peccatorum mortalium iure diuino necessaria est.*

82 *Homines peccatum mortale contrahẽtes, iure diuino tenentur de illo pœnitentiam agere.*

83 *Pœnitendi modus assignatus in lege Moysi.*

84 *Opera facta ex animi passione, & ex errore intellectus quæ, & quãdo ex eis quis dicatur de hæresi suspectus.*

85 *Error intellectus maximus est.*

86 *Hominis natura ex se nunquam incli nare potest ad actum carnalem.*

87 *Inclinatio naturalis appetitus sensitiui, in bonum hominis est.*

88 *Creaturæ propter hominis bonũ conditæ sunt.*

89 *Opera ad quæ voluntas non ex se mouetur quæ, & quando ex eis quis dicatur de hæresi suspectus.*

90 *Inquisitores procedere possunt cõtra cõfessarios in confessione solicitãtes ad libidinem, licet suspicio sit leuis & modica.*

91 *Opinio Nauarri lib. 5. cons. tit. de hæret. cõs. 2. à n. 1. & 3. fo. 121. reprobatur.*

92 *Inquisitores an possint procedere cõtra cõfessarios, in cõfessione solicitantes pueros ad libidinem, sicut fœminas.*

93 *Ratio vbi eadem est, eadẽ debet esse iuris dispositio, etiam in pœnalibus.*

94 *Constitutio pœnalis non dicitur extẽdi vbi extenditur ex eiusdem constitutionis mente.*

95 *Lex licet prohibeat extensionem, tamẽ de similibus ad similia fit extensio.*

96 *Similia quæ dicantur.*

97 *Inquisitores sunt iudices & fidei censores, sedisque Apostolicæ specialiter delegati.*

98 *Sacerdos vel religiosus ducens publicè vxorem, dicitur de hæresi suspectus.*

99 *Opera ab hæreticis specialiter laudata suspicionẽ manifestã hæresis inducũt.*

100 *Suspicio quid sit, & n. 102. vsque ad num. 106.*

101 *Suspicio mouet animum iudicis; non tamen in totum remouet dubium.*

103 *Indicia quãdo non sunt admodũ vrgẽtia, rectè possũt suspiciones appellari.*

104 *Probatio, leuis licet sufficiat ad probãdã suspicionẽ, tñ debet plenè probari.*

105 *Suspicio vnica nõ inducit præsumptionem, sed plures suspiciones requiruntur.*

106 *Præsumptio quid sit, & an differat à suspicione.*

107 *Suspicio seu præsũptio triplex est, leuis, magna & maxima, & n. 109. & 110.*

108 *Signa leuia in crimine hæresis, nõ debẽt mouere animum viri constantis.*

111 *Probatio in contrariũ admittitur aduersus maximam præsumptionem.*

112 *Præsũptio maxima ex quibus nascatur.*

113 *Suspicio tripliciter diuiditur, leuis, vehemẽs & violẽta, & quid in se quælibet cõtineat, & n. 114. & 115.*

116 *Inquisitores ex stylo, communiq. vsu confessarios in confessione solicitantes puniunt, ac decreto supremi S. Inquisitionis Senatus, & nu. 117.*

118 *Soli-*

INQVISITORES HÆRETICÆ prauitatis, an possint procedere contra confessarios inducētes, aut solicitantes mulieres in turpitudinem, aut libidinem in actu, vel circa actum confessionis antè vel pòst.

Quæstio X.

NEMO est (vt existimo) pietatis aut Christianæ fidei cultor,
1 †qui mecū id nō cōfiteatur & sentiat, eorum crimen esse teterrimū ac detestandū, qui per summum sacramentorum cōtemptum, & insignē impietatē, mulieres ad eorū aures confitendorū peccatorū ergò procidentes, turpiter in ipso cōfessionis, vel in proximis illius actibus antè vel pòst ad libidinē inducūt, & solicitāt: tum quia (vt Symmachus Papa ait in c. omnes. 30. q. 1.) inter † cōfessariū, & confitentē contrahitur spiritualis
2 cognatio: huius hæc sunt verba: [Scriptū est: Omnes quos in pœnitētia accipimus, ita filij nostri sunt, vt in baptismate suscepti: quapropter sacerdotē, qui cū spirituali filia fornicatus fuerit, grauissimis pœnis iura subegerūt:] hæc ille, quo loco nō abs re Symmachus confessarios dicit esse patres confitentium. Nam quicunq; in sacramentorū administratione operā impendit suā alicui, verè huius est pater, & illius hic filius: inde est quod D. Hiero. in prolog. ad Euāgel. D. Marci, eundē D. Marcū D. Petri filium fuisse dicit his verbis: [Marcus Euangelista Dei electus, & Petri in baptismate filius] in eadē cum Symmacho sentētia est Cælestinus Papa in can. nō debet. & can. si quis. ead. c. & q. & c. solicita-
3 tores. de pœnitētia dist. 1. tum etiam† quia in hæresis suspicionē incidit, qui sacramēti vim violat, & nefandâ animi, & intellectus prauitate polluit: nā cū hoc sacramentū medela spiritualis sit, & peccati antidotū aliud venenū execrādum, ad perpetuā mortē ei superinducere cōtendit: quibus adstipulatur sentētia Matth. Episcopi Veronensis in tit. 9. c. 3. suarū constit. qui in hęc verba dicit: [Siquis cū ea cuius cōfessionē audiuit, quidquā inhonestè turpiterúe egerit, aut eius pudicitiam attētauerit, aut eam ad lasciua & inhonesta perpetranda suaserit, si nō est deuentum ad actum, temporaneâ pœnâ acriter puniatur. Si verò ad actū turpitudinis deuētū est, beneficijs officijsq; eo ipso suspēsum, priuatū, perpetuisq; addictum vinculis, volumus & declaramus.] & facit d c. nō debet. Ex quibus satis probari videtur clericum conuictū de hoc delicto deponēdum esse, alijsq; pœnitētijs acriter afficiēdū, ne ex huiusmodi confessariorū delictis ansa detur hęreticis aliquid moliendi neúe frigescente charitate ac timore Dei, occasio detur Catholicis viris & patribus vxores ac filias ab hoc sacramento retrahendi, & ne difficiliùs ac tardiùs ad illud suscipiendū accedant. Quamobrē non immeritò in eum tanquā de fide suspectum, qui venenū pharmaco, & lutū fonti puro admiscere tētat, Inquisitores hæreticæ prauitatis videntur procedere, vt discernāt, an id genus morbi spiritualis ex humana imbecillitate, vel ex

hæretica macula nascatur, vt non solùm in eos animaduertant, si eandem tè fetro, opus sit, sed & si leuis sit motbus, vt leui pænitentiæ specillo ad sanitatem reuocẽt. Ea verò in re maturè agant, quia hoc delictum serpit cõtra bonum cõmune & honorẽ Christi, & vix, vafer confessatius emendari solet correctione. Verùm quia quàplurimæ excitatæ fuerunt difficultates, quibus anceps reddebatur iste processus contra confessarios, operæ pretium me facturum censui, antequã formam procedendi in hos præscriberem, si cæteris fidei quæstionibus hãc annecterẽ, cùm quia noua sit, tũ etiam, quia hactenus à nemine fuerit exagitata. Inquisitores non posse procedere contra huiusmodi cõfessarios, ex multiplici capite cõtenditur. Quæ quidem quæstio admodum celebris est, & pro vtraq; parte suos fautores atque rationes habet, partis tamẽ negatiuæ potissima hæc sunt argumẽta.

5 Primò, quia † suspicio hæresis in hoc casu, oritur ex contemptu sacramẽti pœnitentiæ: sed talis cõtemptus nõ nascitur ex solicitatione ad libidinẽ: ergo neq; hæresis suspicio. Minor

6 probatur. Inductio † ad libinẽ in actu cõfessionis sacramẽtalis, vel proximè, potiùs oritur ex inclinatione naturæ deprauatę, & carnis inustione, quam ex contemptu sacramenti, teste Paul. ad Rom. c. 7. [sentio aliam legẽ in mẽbris meis, repugnãtẽ legi mẽtis meę, & captiuũ me ducentẽ in legẽ peccati] & ad Galat. c. 5. [caro concupiscit aduersus spiritũ] & 2. ad Corinth. 12. [datus est mihi stimulus carnis spiritus Sathanę, qui me colaphizet] & habetur in c. Testamentũ veteris legis. in fin. vers. video aliã legẽ in membris meis. dist. 6. & c. si Paul. 32. q. 5. & ibid. Ioa. de Turre-cre. nu. 1. & 2. & in 15. q. 1. in princ. Ergò nõ videtur inducere hæresis suspicionẽ, præsertim cùm nõ sit error in intellectu, sed malus affectus in volũtate, & ex cõsequẽti punitio huius criminis non spectabit ad fidei cẽsores, sed potiùs ad Ordinatios.

7 Secũdò, arctiùs † obligat præceptũ de integritate confessionis, quàm de reuelando cõfessore ad actum libidinis inducẽte in cõfessione: hoc enim tam per se est notum, quod probatione non egeat: sed quando pœnitẽti instat necessitas confitendi ante communionem, vel tempore paschæ, & non occurrit nisi vnus confessarius cui non potest fieri ignotus, & ex confessione aliquorum peccatorum, vel circunstantiarum probabiliter timet sibi magnum damnũ famę aut corporis, excusatur ab integritate confessionis propter summũ ius, quòd autor naturæ ad sui indemnitatẽ contulit. Ita in Man. Nauarr. c. 7. n. 4. Soto d. 18. q. 2. & 5. ad 3. Petrus Soto. de confess. lect. 10. Canus part. 5. Gaietan. verbo, confessio. Adrian. de confess. q. 1. §. sed oritur ex his. Siluester confess. 1. §. 18. vbi & refert se ad §. 3. Tabiens. §. 18. cum Anton. c. 18. conclus. 7. Medina q. 12. de integritate seruanda. & omnes recẽtiores Theologi. ex antiquis Altisiodorus. lib. 4. tract. 6. c. 3. q. 3. D. Th. dist. 17. q. 3. ad 5. & Maior. 1. q. 5. quia habet pœnitẽs ius tuẽdi famam, ergo multò magis, & meliùs etiã si cogatur sentẽtiã excõmunicationis poterit silere peccatũ confessoris in tali solicitatione, cùm timeatur imò experiatur graue dãnũ proximi secuturũ, cùm vnicuiq; mandauerit Deus, curã de proximo suo, & detrimentũ alienę famæ non compensetur vllo fructu.

Tertiò, quãdo † ex cõfessione fœminę absolutæ fragili sacerdoti ingruit periculũ scãdali, vel grauis inimicitiæ cũ eo, nõ solùm excusatur ab integritate confessionis, sed tunc differenda est tota confessio, & omittenda, & quando non adesset alius sacerdos,

cerdos,& instaret præceptũ cõmmunicandi,posset cũ sola contritione cõmunicare. Ita Nauarr. capit. 17. nu. 102. Soto libr. 5 de iustit. & iur. quæstion.6.art.4.& colligitur ex D.Tho. 22.quæstion.69.artic.4.ad 2.ibi Caietanus art.3.ad 1.Couarr.lib.3. Variar. resolutionum cap.2.à num.10. Alex. capit.26.quia,vt ait Bernard.libr. de
9 dispẽsatione & præcepto,quod pro † charitate institutum est,non debet contra charitatem militare,& Christus præcepto suo positiuo confessionis, in salutem animæ ordinatæ non est sibi contrarius, dum ex occasione cedit in periculum animæ, sed ex reuelatione solicitationis confessoris, subsequitur illi graue detrimentum boni nominis, & vt plurimùm emergunt inimicitiæ,& scandala. Ergo nõ potest nec tenetur reuelare.

10 Quartò,Apostolus † Paul.1.ad Corint.4.dicit.[Nolite ante tempus iudicare quoadvsq; veniat Dominus, qui illuminabit abscõdita tenebrarũ, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo.] & ad Romanos 14.[Tu quis es, qui aliũ iudicas seruum?]& habetur in capit. Deus omnipotẽs.2.quæst. 1. & cap.1. de confess.Soto de iust. & iur.libro 5.
11 quæstion.5.artic.1. & alij plures citati in quæstion.de Inquisitione. Sed † Christus Dominus, qui supremus est iudex viuorum & mortuorum, permittit in hac vita ministros malos exercere officia Ecclesiastica,idq; vt eorum fama non fœdetur, vt patet de Iuda proditore, cui corpus suum in cœna tradidit, reseruando huiusmodi, & aliorum peccata occulta in iudicium vniuersale, inscrutabili, & suo iusto iudicio:id verò fortasis quia vt inquit Claudianus in Rufin. lib. 1.

——Tolluntur in altum.
Vt lapsu grauiore ruant.——

Ergo iudices inferiores, & Inquisitores non debent peccata occulta ministrorum Dei sub pœnarum censuris detegere: imò verò lege charitatis, & misericordiæ occultare, & orationibus Ecclesiæ illis subuenire,potius quàm ad extremum iudiciũ eos reuocare, & publicè punire cum eorum ignominia, & vniuersi populi scandalo.

Quintò, Regula tritissima est D. Augustin.ex doctrina Pauli ad Rom.
12 3.non esse † facienda mala vt inde veniant bona,capit.si non sunt.31. quæstione 5.& per tot.14.quæst.5.Ioann. de Turre-crem.in c.relegentes.23.q. 1.num.1.Sed ex genere suo est malũ proximum infamare, peccatum illius palàm detegẽdo: Ergo nullo prætextu boni intenti ab Inquisitoribus est reuelandum crimen.Hanc charitatis regulam tradit Thobias cap.4. cum dixit,[quod ab alio oderis fieri tibi,caue ne tu aliquando facias alteri.] & Matt.7. [quæcumque vultis vt faciãt vobis homines,facite & vos illis]tex. in c.Deus omnipotens 2. q.1.c. qualiter & quando.de accusation.Sed nullus est qui non abhorreat vt peccatũ suum detegatur.Ergo nõ poterit illud cõtra proximum suum procurare.
13 Sextò, Ecclesia † prohibet iudiciũ Astronomicũ ad explorãda occulta liberi arbitrij, quia etsi aliquãdo forte vera essent,semper tamen sunt cõtra bonos mores,& famam proximorũ.Ab anno enim 1582. in edicto sanctæ Inquisitionis prohibentur iudicia Astrologorum de rebus pendentibus à libero arbitrio cõtra Astrologos,iuxta doctrinam D.Thom.22. quæst. 95. art.5.& 1.2.q.9.art. 4.ad 3. vbi Medina opusc.26.Alex.2. part.q.184.Caietan.verb.Astrologi.Picus 12.lib. contra Astrologos. maximè libro 2. Michael Medina lib.secundo de recta in Deum fide capit. 1. Didacus Perez

l.3.

l.3.tit.1.lib.8.Ord.Simanc.de Catholica institutione cap. 21. & 63. Sixtus Senensis lib. 5.Bibliothecæ cap.15. & lib.6.cap.10. Viues libr. contra Astrologos, Trithemius libr.12. de dæmoniacis artibus.Cælius lib.14.antiquit. cap.19. Gerson in trilogia Astrologiæ propos.11. & seqq.tracta. de respectu cælestium siderum. Cassaneus Catalog.gloriæ mundi part.10.considerat. vltim.Alciat.in l.5.de verbor.signific. Abulens.in Exod. 12. quæstione 15. Leuit.19.quæstione 19.Medina in instructor.cap.14.§.2.& 36.Cicero 2.de diuinat. Plutarchus de placitis. Plato Arist.& B.Petrus Apostolus apud Clement.lib.8.recognit. in fine, & libr.9. Eusebius lib.cõtra Hieronem. Chrysost.homil. 1. in 1. Timoth. Basilius in hexaemer.D. Augustinus de ciuitate Dei libr.2. cap. 12.& libr. 11.cap. 21. D.Gregorius homil.10.in Euangelia, & tandem Concilium Toletanum 1. [Si quis Astrologiæ existimat esse credendum anathema sit,] & vlt. motu proprio Sixti V.Sum. Pontificis, anni 1585.Non.Ianuarij.Ergo pari ratione quamuis occultum peccatum solicitationis aliquãdo contingat, quia est contra bonum nomen ministrorum Ecclesiæ, tamen non est præcipienda eius detectio.

14 Septimò, nũquam † licuit superiori vel prælato peccata aliorum, quæ solùm innotescunt ex confessione, per exploratores inquirere: hoc enim esset suaue cõfessionis iugum reddere molestissimum, imò nec potest prælatus vel iudex pœnitentẽ cogere vel iure compellere per præceptum, cõminationem, vel absolutionis suspensionem, vt sibi manifestet alienam personam, vel alienum delictum. Ita D. Thom. quodlibet.5.artic.11. Soto in relection. membr. 3. quæstione 4.dub.1.post quintam conclusionem, Bañes 2.2.quæstione 72.artic.3. & 8. dubio vlt.D.Greg.homil.9. in Ezech. nam Eccles.41.dicitur: [curam habe de bono nomine]& Prouerb.22.]melius est bonum nomen quàm diuitiæ multæ] de quo D.Thom.part.2.quęstion.22.ad primum.& 2. 2. quæstion. 103.artic.1.ad.2.Caietanus verb.contumelia: vbi Angel. Siluester. & Armilla.Soto libr.5. de iust. quæst. 9. artic.3.Ledesma.2.part.quæstion.18.artic.2.fol.245.Simanc.de Catholic.in-
15 stitut.cap.56.numer. 1. & 5. Nauarr. c.18.n.61.Scientia † enim priuata superioris valet ad corripiendum occultè: non tamen occasione eius potest infamare, nec detegere delictum occultum, quia hæc nunquã sunt opportuna remedia ad rectũ iudicium: quin potiùs vergunt in proximi detrimentum & scandalum, & in ruinã animæ, quæ conscientiâ ducitur ad pœnitentiam. Quare sic interrogati non tenentur pœnitentes ad iudicis mentem respondere: sed peccatum solicitationis ad libidinem tantùm innotescit ex confessione, vel ex actu proximo illi. Ergo Inquisitores nullâ ratione possunt pœnitentes cõpellere sub excommunicationis pœnam vt tale crimen detegant, neque ipsi tenentur parere, & obedire tali
16 mandato.

Octauò, quoniam † si ipsam iudicij probationem coniectemur, minùs sustineri potest huiusmodi processus contra confessarios: nam in causis criminalibus requiruntur probationes luce meridianâ clariores, vrgentiores, maiores, & efficaciores, l.fin.C. de probat. l. absentem. ff. de pœnis. l. qui sententiam. C. eod. l. addictos. C. de appellat. l. vbi. C. de fals. cap. sciant cuncti. 2. quæstio. 8. canon. Epiphanium. 5. quæstione fin. & notat Marsil.cons.1.numer.24. Ioann. de Anan. consilio 60.numer. 1. & consilio 131. Dec. cons.249.num.8. Valle consil.16.

num.

nu.30. volum. 1. Ergo idipsum necessarium erit in crimine hæresis à maiori ratione:ex Simanc.de Cathol.institut. tit. 51. n.2. & Roja de hæret.1. part.num.360.& singular.164.num.1. debet namq; esse probatio duorum saltim, vel trium testium legitimorũ. iuxta text. in l. vbi numerus. de restib. l. vltima. C. de probationib. Oldrad.consil.210. Ancharan. in cap.accusatus. in princip. de hæretic. libro 6. capit.cum in omni. & cap. licet. de testibus.cap.relatum.capit.cum alijs. Sed in hoc crimine non dantur, nec inueniri possunt contestes: ergo In-
17 quisitores non possunt procedere cõtra confessarios: Nam † inutilis erit huiusmodi singularium testium depositio ad hæresim probandam glos. & interpret. in capit. veniens. de testib. Ioann. Andreas & Dominic.in c. vt officium. de hæretic. in 6. Gundisaluus de Villadieg. de hæretic. quæstione 13. Ioan. Lupus allegat. de hæretic.§.12. Ioann. de Lignian.in Clement.1.

18 Nonò probatur hæc sententia: † Mulieres non possunt simul accusare & deponere, nec duorũ officia subire capit.forus.de verb.significat.cap.accusatores.3.q.5.glos.1.in c.1.in principio 4.quæst.4. Aufrer.de probat.num. 5. Iodoc.in pract.cap.50.in rubrica de probat. Campegius reg.104. Speculat. in titul.de teste.§.1.versic.item quod ipse testis, & accusator. Felinus in c. licet Heli.nu.6. de Simon. Lanfranc. in tractat. de testib.nu. 118.& in proprijs terminis Barrol. Gritt. consilio criminal.diuers.consil.160. numero 3. lib.1. Roland.à Valle cons.37. numer. 10.& sequentib. Bertazol.cons. 8. nu. 42.lib.1. Vulpecul.cons.17.nume.1.& cons.94.num.4. Prosper Farinacius in lib.1.quæstione 60.num.62. Iul. Clar. in practic.criminal.§.fin.quæstione 7. vers. habes igitur. Bertazolus d.cons. 8.num.43. Natta cons.407. nu.6. Ergo per pœnitẽtium depositiones Inquisitores non poterunt procedere, imò horum singularium testium depositiones, nec indicium faciunt ad torturam, nec ad inquirendũ, aliàs enim iudicium redderetur nullum.

19 Decimò, in criminalibus† non potest defectus testium, aut inhabilitas suppleri, neque testium multitudine purgari, l.fin.cũ ibi notaris.C. de probationibus. Sed huiusmodi mulieres, cùm singulares testes sint, & vicem accusatoris subeant, nequaquam sunt admittẽdæ: Ergo per illarũ depositiões nõ posũt Inquisitores procedere.

Vndecimò, nunquã delictũ præsumitur vbicunq; possibile est id fieri posse sine crimine. Ita Bald.in cap. S.
20 Mariæ. † de constit.num.31.& in cap. per inquisitionem.num. 2.de elect. & in cap.Cumana.nu.3.eod.tit. Sed solicitatio, & inductio ad libidinem, in actu confessionis, aut proximè illi potest fieri absque contemptu formali sacramẽti, ex quo oritur suspicio: ergo ibi non est præsumendum tale delictum.

21 Duodecimò, quotiescunq; † agitur ad pœnam imponẽdam, in dubio potiùs pro reo, quàm contra eum præsumendum, & iudicandum est. Abbas in capit.ad audientiam. Bald.cõs.105.
22 Sed cùm † confessarius accusatur de solicitationis peccato illud est. maximè dubium. l. meritò. ff. pro socio. l. quidam.30. Et ibi glos.de legat. 2.l. 1. §.probatio.& ibi Bald.de magist.conueniend.c. fin. in fin. de præsumptionib.glos.in fin.in c.pastoralis.de offic. deleg.capit. estote. de regul. iur. ergo confessarius non est puniendus tanquam reus ab Inquisitoribus, cùm
23 in dubio † pro ipso iudicandum sit ratione dignitatis personę ipsius, & loci sacri cap.non omnes. 15.q.5. Specula. tit. de præsumpt.§.species nume.10.

Decimo-

Decimotertiò in dependentibus
24 † ab anima,& alicuius cõscientia, statur eius dicto cum iuramento.glos.in cap.significasti.1.in vers.si est ita.de homicid.glos.in.§.sed iste.instit.de action.Barr.in l.Celsus,in fine ff.de vsucapion.Roman.in.l.in illa.col.pen.ff.de Verborum obligation.glo. in l.verbo an vno.C.de Sicar.vbi vo-
25 luit glossa quod hic † animus, scilicet quod.quis vulnerauerit animo non occidendi,probatur per iuramentum partis,Alex.cons.221.num.5.volum.2.Ias.con.84.numer.17.1.volum.Ripa in l.si constante.numer.11.fol.matrimonio.sed solicitationis peccatum pẽdet ab anima,& inhæret conscientiæ: & tanquam occultum latet in actu confessionis. Ergo Inquisitores non possunt procedere contra confessarios,sed satis est petere ab eis veritatem medio iuramento: non enim est præsumendum confessarium futurum esse immemorem suæ salutis vt mendacium audeat dicere.
26 Decimoquartò vbi † non est certitudo nec euidentia culpæ, non potest infligi pœna.Sed solicitationis culpa non potest in iudicio Inquisitorũ esse euidens, cum perpetretur in actu omnino occulto confessionis: Ergo pro illa non est infligenda pœna confessario. Maior probatur ex communi doctrina DD. & Felini in capit.eam te.de rescript.quod maximè procedit, si socij sint criminis Quoties promiscuè se inducunt ad
27 libidinem, quia tunc † minimè admitti debent ad testificandum contra socium ex decisione text.in l.quoniam.C.de testibus.capit.veniens.1.de restibus.cap.personas.eodem titul.capit.1.de confess.can.nemini.5.quæstion.3.l.sicuti.C.de quæstionibus glos.in capit.2.de testibus.l.final.C.de accusation.l.1.§.cum latrones.ff.de quæstionib.l.si filium.in fine.C.de liber.caus. Speculat.titul.de restibus.§.1.versic.Item quod est socius criminis.numer.27.Bald.Salicetus, & ferè omnes scribentes in.l.quoniam C.de testibus. Decius consilio 342. Felinus in dict.capit.veniens.de restibus.Albertin.in l.finali.C.de accusat.Anchar.consilio 24.Ioann.de Anania.cons.59.Parisius cons.43.num.15.

28 Decimoquintò, Via † ad effectum, non est effectus, quia id dicitur factũ sub tẽpus cõtractus, vel belli vel matrimonij,si factũ fuerit in ipso contractu.arg.tex.in l.ædiles aiũt.§.si vẽden ditt.ff.de ædilit.edict.vbi dicit tex. quod factum sub tempus venditionis non dicitur factum in ipsa venditione.Sed actus proximi ad confessionem, sunt via ad ipsam confessionẽ. Ergo quod fit in illis, non censetur perpetratum in actu confessionis, & ex consequenti nulla oritur hæresis suspicio, nec sacramenti contemptus contra confessarios ex eorum solicitatione in actu proximo confessioni,
29 quia † ea quæ fiunt incontinenti antè vel pòst non dicuntur inesse, ita Bart. Cæpola.in l.ædiles aiunt.in §.si vendendi.numero 4.ff.de ædilit.edict.
30 Decimosextò, in pœnalibus † non punitur via, siue processus ad effectum, sed ipse effectus: atqui actus proximus confessioni est processus ad confessionem: Ergo in tali processu inducens ad libidinem non debet puniri ac si delinqueret in ipso actu confessionis: quibus confert doctrina Felini in d.capit.eam te.numero 57.Versic. alia est limitatio,per text.in capit.perpetuæ.de electione, in 6. iuncto cap.cum in cunctis.§.clerici.& quod ibi notat Abb.colum.1.de electione.

Verùm enimuerò contraria sententia

tentia verior, renenda est. Pro cuius
explicatione (vt quæstio hæc suis nu-
meris absoluatur, & certa ab incertis
separentur) supponẽdum est. Primò,
31 quòd † pœnirens tunc dicitur inci-
pere confiteri, quando per verba, nu-
tus, scripturam, vel per alia signa de-
tegit sua peccata, ita vt possint inno-
tescere confessario animo accusandi
se, & in ordine ad confessionẽ & ab-
solutionem sacramentalem, vt docet
Henricus Henriquez lib.6.cap.19. n.
8.& alij plures, quos ipse referr. Dixi:
[in ordine ad absolutionẽ,] nam pos-
set quis ipsimet confessario etiam in
loco confessionibus deputato sua re-
ferre peccata, commendando ea non
sub sigillo confessionis (quia tũc, cùm
is non intendat confiteri, supradicta
non habent locũ) sed sub sigillo cuius-
dam secreti naturalis tantùm: mani-
festum enim est clericum vel mona-
chum confessa reuelantem non con-
traire secreto & sigillo confessionis,
sed peccare cõtra fidelitatem, quam
32 iure tenebatur seruare: Est † enim si-
gillum confessionis obligatio, vel de-
bitum occultandi aliquid, quod in sa-
cramentali cõfessione reuelatur lege
diuinâ positiuâ per redemptorem no-
strum inductâ. Ita Nauarrus in cap.1.
§ sacerdos.de pœnitent. distinct.6. n.
35.D.Tho.in 4. distinct. 21.q.1.quæ-
sti. nu 3.Ioan. Viguer. in institutioni-
bus Catholicis de sacram. pœnitent.
cap.16.§.4.verb.20. de sigillo confes-
sionis. Sigillum autẽ naturæ, est obli-
gatio & promissio celandi aliquid. Si-
gillum confessionis maius est, quàm
aliud quodlibet, quoniam ad illam
celandam tenemur tam lege naturæ,
quàm lege diuinâ positiuâ: & sic hoc
nullas patitur exceptiones, nisi de
33 consensu confitentis. Est † autem di-
scrimen inter vtrumque secretum,
quantùm ad confessarium attinet:
nam is cum Deum repræsentet in co
actu (dicente Domino, quorum re-
miseritis peccata, remittuntur eis. Io.
cap.20.) tenetur sub mortali inchoa-
tiuè ex iure naturæ, & ex virtute iu-
stitię, ne proximo noceat contra fide-
litatem naturalem secreti illud ser-
uare, quæ deducuntur ex Matth.cap.
7.[Quæcumque (inquit) vultis vt fa-
ciant vobis homines, hæc illis facite,]
& Prouerb.11.[Qui ambulat fraudu-
lenter, reuelat arcana.] c. qui ambu-
lat. 5. q. 5. Nauarrus in Enchirid. siue
manuali confessariorum cap. 8. de si-
gillo confessionis pag. 50. num.2. & in
cap.1.§. sacerdos. de pœnitent.d.dist.
6.D. Thom. quodlibet.12. art. 17. Al-
bertinus tract. de secreto à nu. 1. vsq;
ad 2. Et præterea ex virtute religio-
nis, ne prophanetur hæc res sacra, sed
ita perpetuò conseruetur hoc neces-
sarium sacramentum ob sigillum, vt
nemo fidelium ab illo deterreatur, vt
patet ex doctrina D. Thom. in addit.
q.11.art.1.ad 2. Soto distinct. 18.q. 4.
art.5. Ledesma q.10.art.1. Henriquez
in sum.lib 6.cap.19. Medina in Codi-
ce de confessione.tit.de confessione
celanda.q.45.pag.324. secretum verò
naturale non obligat, nisi ex fidelita-
te, vt patet ex locis & auctoribus prę-
allegatis.

Secundò supponendum est, quòd
cum in titulo quæstionis dixerimus
de ipso actu confessionis, vel de pro-
ximo circa confessionem, notãda est
regula pro intelligentia dicẽdorum:
34 nimirum † id pro facto haberi quod
proximè faciendum est, pariq; lege
cẽseri aliquid esse factum, vel in pro-
ximo faciẽdum, iuxta doctrinã Bart.
& Bald. in l. penul. per illum text. ff. de
testamento milit. Idem Bart. in l. 1. §.
& meo. ff. ad Syllan. facit text. in l.
item legato. ff. de legat.3.l. si quis cum
sciret. ff. de transact. Socinus cons. 70.
35 num.7.vol. 4. hinc dixit Bald. quòd †
propinqua potentia actui reputatur
pro

pro actu.alijs verbis concipit Socin. in d.cons.70.num.8.inquiens † paria esse quę sunt in actu,aut in via deductionis ad actum:& Felinus in c.fina.
37 in princ.de Iudæ.dicit † idem priuilegium competere rei quę est in fieri,quod competit rei factæ: ad quæ accedunt multa quæ congerit Iason in l.quanuis.nu.6.C.de inofficios.testam.& in l.admonendi.in lectn. nu. 53.& ibi Ripa.num.57.ff. de iureiur. & post Bart. per Alex. in l. diuortio. §.interdum.num.15.ff.solut.matrim. & in authent.si qua mulier.nu.23.C. de sacrosanct.Eccles. latè Tiraquell. de leg. connub. l. 15. num. 4. cum sequentib.

Huic non parum suffragatur altera regula, quâ dicitur † destinationē
38 pro actu facto, & completo haberi, vt latè tradit Felinus in c.cum adeo. de rescript. Marsilius in l. is qui cum telo.C.de sicarijs.Iason in l.cætera.§. sed si petiuerit.& in l. huiusmodi. §. legatum.ff. de legat. 1. quæ quidem regulæ procedunt, & habent locum in fauorabilibus,non autem in odiosis,ita tenent Doctores, & Alexand. in l.si quis id quod.num.4.versic.nec obstat.ff.de nou. oper. nunciat. aliàs
39 de iurisd.omn. iudic. & ibi Angel. † sed causa fidei fauorabilis est. Clem. sæpè.de verb. signific. glos. in extrauagant. ad reprimendum quomodo in crim.læsæ maiest.procedat. Felin. in c.1.de libell.oblat.Simanc.de Catol.institut.titu.44. nnm. 30. vt probatur ex text.in cap. vt officium. de hæret. in 6. & ibidem Archidiacon. ex eo quod extra fidem non est salus.cap.alienus.c.quia ex sola. c. quicunque ab vnitate fidei.24.q.1.& c. qui cathedram.93.distinct.ergo procedūt in casu nostro, ne hoc crimen
40 hæresis impunitum remaneat, est † enim delictum publicum, & perniciosissimum in Rempublicam. l. ita vulneratus. in 1. responso. ff. de leg. Aquil. l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de public.& vectig.l. Stichum.§. tametsi.ff.de solu.l.si operis.C.de pęn. c.vt famæ.de sent.excommunic. Petrus à Plaza in Epito.delictorum cap. 20. in princip.quod vtrique procedit
41 etiam in pœnalibus; nam † conatus & processus ad maleficium debet haberi pro maleficio, vt probatur ex ratione tex. in l.is qui cū telo. C.de sicar.l.1.§.D.Adrianus.ff.eod. Et est communis opinio vt per Ioannem de Lignian.inter cons.crimina.cons. 15.volum.1.Iul.Clar.in pract.crimin. §.final.quæst. 92.in princ. Ex quibus
42 DD.inferūt,quod si † exstet statutū, ne vllus sub grauibus pœnis extrahat triticum extra territorium, & quis inueniatur in itinere huic statuto contraueniens, licet nondum exierit è prouinciæ finibus,venit puniēdus.DD.in l.si fugitiui. & ibi Cepola.C.de seru. fugitiu.Ripa in tract. de peste. titu. de præseruat. remed. nu. 45.Iul.Clar. dicens communem in §.final.quæst. 82. vers. pone quod ille.

Rursus regulæ prædictæ procedūt, & habent locum in casu nostro,quia
43 † vicinitas actuū antè, vel pòst quodammodo reddit dispositionē eandem, & facit vnicum esse actum ratione contextualitatis,& similitudinis.text.in l.si ventri.§.in bonis.ff.de priuileg.credit.c.officij.de electione. Vnde de his actibus iudiciū fit,prout fieri deberet de vno tantum.l cum antiquitas. C. de testam.l. hæredes palàm. §. vno contextu. ff. eod.& qnod vni ex illis actibus inest, alteri inesse creditur. l. patris & filij. ff. de vulg.& pupil.subst. Romanus cons. 445.nnm.3. Iason in l. lecta num.14. ff.si cert.perar.Paris.cons. 54. nu. 66. volum.1. Gabriel comm.opin.lib. 1. titu.de præsumpt.conclus 13.num.5.

cum seqq. breuitas enim temporis, quæ inter vnum, & alium actum intercedit, hunc parit effectum.

Tertiò supponendum est, quòd
44 cum † dispositio instructionis sancti Officij super hoc negotio lata declaret suspectum de hæresi confessarium ad libidinem inducentem pœnitentem, potuit & similiter suspectum habere illum confessarium, qui solicitaret proximè confessioni, antè
45 vel pòst, cùm re verâ † paria sint aliquid fieri in actu confessionis, vel incontinenti antè, vel incontinenti pòst ex suprà adductis regulis, & habetur in gloss. l. Pomponius. §. rato. ff. de offic. Proconsul. & §. tutor. instit. de auctor. tut. latè per Tiraq. de retractar. conuentio. part. 2. §. 1. gloss. 4. & 5. num. 25. DD. in l. 1. qui præsens. ff. de verb. oblig. & in l. 1. ff. & C. de pact. Gabriel vbi suprà conclusio. 13. de præsumpt. num. 2. Hinc colligit notabiliter Bald. in l. 1. num. 4. circa finē. C. de oper. liberr. quòd
46 † quando aliquid debet fieri certo tempore, intelligitur illo tempore factum, quod est immediatè factum antè vel pòst, quia in iure nostro idem tempus accipitur pro toto tempore: quod actui est necessarium, & cohærens.

Ex his ergo dicendum est, quòd
47 tunc † dicitur actus proximus confessioni antè vel pòst, quoties ad alios actus extraneos non recedit confessarius, licet per aliquod temporis spatium duret tractatus solicitationis, ex his quæ tradunt Salicetus, Fulgosius, Alexand. & Decius in l. in bonæ fidei. C. de pactis. & ibi glos. in verb. incontinenti. & ibid. Odofredus, Bald. & Angel. Tiraquell. de retract. conuention. 2. p. §. 1. gloss. 8.
48 num. 25. quia † id incontinenti factum esse dicitur, quamuis antè vel pòst facta sint, cùm tamen inesse videantur. text. in l. lecta. verb. dicebam, & ibi Doctores. ff. si cert. petat.
49 quia quoties requiritur actus continuus, licet interueniat modicum interuallum, dicuntur tamen fieri vno contextu, vt notat Abb. in cap. cum causam. num. 2. de election. copiosè Cagnol. in dict. l. lecta. nu. 54. & sequentib. & num. 109. ff. si cert. petat. Anton. Gabriel commun. opinion. libr. 1. titul. de præsumpt. con-
50 clus. 13. His etiam confert quia † in his quæ facta reperiuntur inter easdem personas eodem die & loco, ratio prioritatis, & posterioritatis non habetur, cùm talia in dubio præsumuntur facta incontinenti, & vno contextu, vt notat Bald. in l. 1. circa fin. C. de oper. liberr. per. gloss. & text. in l. in operis. ff. locati. Idem in l. penult. §. mulier. circa fin. ff. solut. matrimon. & in l. legem. & l. petens. num 49. circa fin. C. de pactis: & facit text. in l. si duas. & quod notat ibi Bald. ff. de excusat. tutor. vbi si pro-
51 betur quid † factum eodem die, præsumitur factum incontinenti, & hoc etiam dicit Felinus. in c. Pastoralis. num. 15. versic. scias etiā. de rescript. Ripa in responso. 1. cap. 1. nu. 4. lib. 4. respons. Curtius cons. 54. nu. 6. Cornetus. cons. 350. vol. 1. omnes DD. in l. 1. §. qui præsens. ff. de verb. oblig. vbi Iason nu. 6. & 9. dicit esse notandum in pract.

Quartò habito pro cōstanti, quòd ad Inquisitores pertineat huius solicitationis criminis iudicium, videndum nunc est, vnde originem duxerit hæc noua reseruatio: nam † cùm ad Inquisitores ea solùm spectent, quæ fidem concernunt, vt probatur ex text. in c. vt officium inquisitionis. de hæreticis lib. 6. Clement. 1. §. 1. eod. lib. 6. de hæret. Gemin. in cap. ne aliqui. de hæretic. Ancharan. & Ioann. Monachus in d. c. vt officium.

num. 3

num.3.& Geminia.nu.2.Philip, Fráç. nu.1. Fabiens. verb.Inquisitor. §. 28. Eymeric.3.p.Director. q. 45. & ibid.
53 Pegna comment.c.14.Et† peccatum solicitationis in confessione cõmissum non sit contra fidem,sed contra continentiam,iuxta D.Thom.2.2.q. 81. artic. 5. imò si essentia, & natura huius peccati inspiciatur, sacrilegij videtur delictum nõ excedere, neq; in aliam peccatorum speciem trahi. Iure hinc optimo dubitari posset,an ad ipsos Inquisitores tanquam ad legitimos iudices eius cognitio,& supplicium pertineat.

Pro cuius tamen rei intellectu no
54 tandũ est,†quod grauitas huius peccati, & delicti solicitationis ex duobus capitib. peti potest; nimirum ex iniuria illata sacramento , & ex con-
55 temptu ; iniuria † verò,& contéptus duobus modis possunt considerari: vno modo materialiter , alio modo formaliter;sic inobedientia duobus modis accipitur,formaliter,& materialiter.Quis dicitur contemptor,& inobediens quando videlicet facit opus aliquod vetitum à superiore. Tunc enim in affectu, quatenus tale opus exercet, quodammodo contemnit illum qui talem sanciuit legem,& hoc modo intelligenda sunt plura sacræ scripturæ loca, illud præ-
56 sertim † Esther 1.quãdo Regina Vasthi cõtempsit venire ad Regem Assuerum , & plura alia:quotiescumq; enim in sacra Scriptura peccatores contra Dei pręcepta delinquunt,vti & nos dicimur quodãmodo Deum cõtemnere in effectu,videlicet quia opere,& facto diuino mandato contrario ab eo discedimus: sic dicitur
57 † Leuit.26.si nõ audieritis me,& pręcepta mea,si spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, visitabo vos velociter in egestate.Hæc omnia intelligenda sunt de cõtemptu materialiter sumpto.Eâdem etiã acceptione contemptus materialis vtitur Paul.ad Hebræos 12.de Christo agens,dum dicit : [Proposito sibi gaudio sustinuit crucem,confusionę cõtemptâ,]& Rom.2.[an diuitias bonitatis eius contemnis?]& Esaiæ.33. [Væ qui spernis,nonne, & ipse sperneris?]& in hac significatione contemptus,& inobedientia omnia genera peccatorum transcendit , & in omnibus reperitur , sicut docet D. Tho.2.2.q.105. artic. 2. & Viguerius c.5.§.12.vers. 1. tit. de inobedientia. liter.c.inobedientiã, & cõtemptum inueniri in omni peccato , in quo transgreditur præceptum aliquod: non cogitando tamen de ratione formali intentionis præcepti,sed aliã voluntate . & intentione, putà delectandi, & complacendi.
58 Contemptus † verò formalis est, quando actus contemnendi primò fertur in eum,qui leges,& præcepta sanciuit:quâ ratione D.Thomas loco citato dicit inobedientiam esse speciale peccatum , vt quando ex intentione præceptum contemnit quis,quando videlicet in exequẽdo intendit agere contra præceptum, vel facere in despectum præcepti superioris : & hic dicitur contemptus formalis,& speciale peccatum,vt docet D.Thom.loco citato,& Caiet.in commentar.artic.2.de quo contemptu intelligenda censeo sequẽtia lo-
59 ca† scripturæ.2.Reg.12.[Quare contempsisti verbum Domini, vt faceres malum in conspectu eius ?] & Num.19. [Contempsistis imperium Domini,& nõ credidistis ei, & vocẽ eius audire noluistis,] vbi notãdum est valdè verbum,[Non credidistis.] & Ezech.5.[Hierusalem contempsit iudicia mea,& pręcepta.vt plus esset impia quàm gentes ,] & alius celebris locus Ecclesiast.49.[Reges Iudę

 defe-

defecerunt, cõtempserunt timorem Dei,] & alius Sapien. 14. [Malè senserunt de Deo seruientes idolis, iniustè iurauerunt in idolo contemnentes iustitiam.] In quibus specialiter locis de contemptu diuinæ potestatis, & iustitię quasi formalis fit sermo. huic distinctioni elegantissimè lucē afferens. Caiet. 2. 2. q. 34. art. 5. in quatuor vltimis versibus sui commentarij, & per totum commentum latè. & D. Thom. in art. citato, in qua quæstione videndus est Bañezius. 2. 2. q. citat. & Aragon. ibid. quod valdè obseruandum est.

60 Probatur etiam † contemptus ex coniecturis, & indicijs, quando (scilicet) confessatius sciens, & prudens abutitur sacramento pœnitentiæ, quasi dicat id sibi licere, & delinquere non erubescit: sic enim suspicionem hæresis incurrit, licet clãculum talia committat, nam qui malè agit odit lucem, Aristot. libr. 7. Ethic. ait: [Magis iniusti sunt ij, qui magis occulti procedunt,] & Socrates libr. 5.
61 histor. Eccles. inquit: [Ea quæ † occultè geruntur, improbitatis suspicione plenissima sunt.] c. cum ex iniuncto. de hæret. l. non existimo. ff. de administratione tutorum. l. vlti. de titu nuptiar. Tiraquell. in præfat. de tetractu conuentional. num. 13. & in lib. de pœnis. caus. 57.

62 Præterea is etiam † suspectus efficitur, quando citatus est, vel monitus, & non comparet, quia tunc præsumitur in contemptum fecisse, & censendus est peccare, & delinquere. ita Felinus in cap. si quis. num. 7. de maior. & obedient. Andre. Siculus Barbat. in c. si celebrat. de clerico excommunicat. Ioseph. Mascardus de probat. volum. 1. à num. 1. & sic de-
63 bent † intelligi gloss. in cap. Metropolitanũ. 2. q. 7. & in c. cum illorum. de sentent. excommunicat. verb. in contemptum Nauarrus in Enchirid. cap. ibid. 23. nume. 42. de pœnitententia distinctio. 1. in c. tres sunt autem. distinct. 1. super gloss. 1. Per has igitur coniecturas, & indicia iuridica præsumitur quis peccare ex cõtemptu, qui per coniecturas iuridicas in foro exteriori quasi se suo prodit indicio, eò quòd legem, vel illius autorem parui faciat. Non autem si mouetur ad id principaliter per iram, auaritiam, libidinem aut aliam causam, licet iniustam secundũ vtrumq; Thom. 2. 2. q. 89. artic. 9. & Archidiac. in cap. quicumque 81. distinct. & Dominicum in cap. nullus. 55. distinct.

Secundò nota, certum esse, & receptissimum tam apud Theologos,
64 quàm apud Canonistas, nullum † dici formaliter hæreticum, nisi illum, qui mente seu animo pertinaciter affirmat aliquam sententiam contra fidem. Canonistæ in c. dubius. & cap. firmissimè, & ibi DD. de hæreticis. Eymericus in 2. p. Direct. qua st. 31. & ibid. Franc. Pegna comm. 56. & 57. Turre-cremata in sum. de Eccles. in lib. 4. p. 2. cap. 12. Conrad. Brun. lib. 1. de hæret. cap. 2. Paul. Guirland. tract. de hæret q. 2. Gundisal. de hæret q. 1. Zanchin. de hæret. cap. 2. & alij plures quos consultò omitto, quod pa-
65 tet, quia † fides non consistit solùm in oris confessione, sed præcipuè in assensu mentis, iuxta illud Pauli ad Roman. 10. [Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem,] ergo hæresis formaliter non consistit in verbo, aut opere exteriori, sed præcipuè in dissensu cordis; atque ex consequenti non erit verè hæreticus, nisi qui animo asseruerit aliquam propositionem fidei contrariam.

Ex quo valdè augetur difficultas: nam si (vt nuper dictum est) ad rationem heresis requiritur dissensus, qui est

est actus intellectus, cùm is qui opere, & practicè contemnit sacramentum, nimirum committendo illud peccatum solicitationis, non habeat dissensum aliquem circa sacramentum (imò potest tunc, quando solicitat, elicere actum fidei, dicens: credo hoc verum esse sacramentum, vt re verâ est) videtur difficilè assignare, vnde oriatur confessarium solicitantem dici suspectum de hæresi, vel eius delictum ad sanctum Inquisitionis officium pertinere, cùm solùm materialiter contemnat sacramen-
66 tum. Ex quo † materiali contemptu nullus debet iudicari nec suspectus, nec hæreticus, quod patet in homine committẽte aliquid mortale, omittendo videlicet cõfessionem, quando tenetur confiteri, qui non dicitur ob id suspectus, nec formaliter contemptor, sed materialiter tantùm. Hoc etiam cõprobatur ex eo quod docent Theologi. 1. 2. q. 1. peccato-
67 res † videlicet constituere vltimum finem in creatura, quoties mortaliter delinquunt, nec ob id dicuntur hæretici quanuis alium finem vltimum sibi constituant, nec idololatrę dici possunt. Nam quanuis practicè, & materialiter alium finem amplectantur, videlicet creaturã, & Deum quatenus taliter peccant, auferant; quia tamen speculariuè non tollunt Deum negando eum, sed solùm in affectu, non iudicantur hæretici. ita docet Medin. 1. 2. q. 1. art. 5. in explicat. artic. §. hinc verò. liter. A. eodem modo ratiocinandum est de confessario solicitante, quare explicãdum est vnde inferatur esse suspectus de hæresi.

Tertiò nota, quod præter dissensum, quo discedunt aliqui à fide, sunt aliqua facta, ex quibus præsumitur
68 aliquando hæresis: per † extrinseca enim facilè intrinseca cognoscũtur, & animi interiora indicantur. tex. in l. si tamẽ sine culpa. §. si qui seruum. ff. de ædil. edict. ibi. multo enim amplius est id facere quàm pronunciare. & §. pauonum. instit. de rerum diuis. l. quidam in suo. ff. de cõditionib. institution. & cap. ex studijs. de præsumpt. l. nostram prouisionem. C. de
69 testam. † ex factis itaque & gestis exterioribus animus, & voluntas intelligitur. l. nutu. ff. de legat. 3. c. vidua. de regula. Talis etenim præsumitur
70 † animus qualia sunt facta. text. in c. existimãt. 11. q. 3. c. cauete. 22. q. 5. l. si nõ conuitij. C. de iniur. ex fructibus enim, & actionibus hominum illi cognoscuntur. Matth. cap. 8. & probatur in c. Apostolus. 81. distinct. optimus text. in Clement. exiui de paradiso. §. cũ enim. de verb. signif. [Cum enim (inquit) ad veritatem vitæ pertineat, vt id quod exterius agitur interiorem mentis dispositionem, & habitum repræsentet, &c.] Iuxta illud Ecclesiast. 19. [Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enunciant de illo,] nam quanuis formaliter loquendo hęresis tantùm
71 sit in intellectu, tamen † opus externum etiam quodammodo dicitur hæresis, hoc est effectus, & opus ex hæresi procedens, quare explicandum est quæ sunt illa facta ex quibus Inquisitores possunt hæresim colligere. In hac difficultate Soto in releẽt. de hæresi. dicebat aliqua esse opera mala, quæ aliquando fuerunt probata, vel laudata ab aliquo hæretico, vt circuncidere puerum, adorare Mahumetum, & imagines conculcare, qui hæc autem fecerit meritò erit suspectus de hæresi.
72 Sed quanuis † hæc Soti sententia primo aspectu vera videatur, & nostro instituto satis accõmoda, apertè tamen falsa est, nam ex ea sequeretur, quod propter quodlibet peccatum

catum mortale, essent homines suspecti de hæresi, cùm nullum ferme sit, quod non sit probatum, & laudatum ab aliquo hæretico, vt patet inductione tactâ per omnia peccatorum genera. Nam Nicolaus Socius B. Stephani probauit adulterium non esse peccatū, & post Nicolaum, Floriani, & Adamitæ, vt habetur 24. quæst. 3. c. quidam autem. & fornicationem simplicem probauerūt Græci, vt autor est Guido Carmelita de hæresibus, hæresi. 21. Quinimò pæderastiam probauerunt sceleratissimi illi Vualdenses, vt dicit idem Guido capit. 18. quorum multa alia exempla tradit Alphonsus à Castro lib. 1. de iusta hæreticorum punitione cap. 1. cuiusmodi etiam fuerunt Illuminati nostris temporibus publicè in oppido Lerena ad publicum theatrum in actione fidei proditi, quorum acta quæ in actis publicis sunt si inspiciantur, mille solicitationibus, & tactibus impudicis referta videbuntur, quasi essent sequaces Beguardorum, & Biguinorū, de quibus in Clem. ad nostrum. de hæret.

Ego verò in hac re tam difficili, omissâ Soti opinione, distinguendū esse censeo, bifariam (scilicet) sumi

73 opera. Quædam † enim sunt, ad quæ communiter homines proni, & procliues sunt, & in quorum voraginem etiam contradicente conscientiâ, cū sciant mala esse & peccata, præcipites prolabūtur: huiuscemodi sunt carnales voluptates, diuitiarum cupiditates, honoris appetitus, &c. & de his dico, quòd quantumcumque in illis homo peccet, non potest esse notabiliter de hæresi suspectus, nisi aliunde iusta suspicio oriatur. Et ratio est quia cùm ad peccata prædicta sufficiēter homo instigetur ex parte appetitus, & volūtatis, & quamuis sciat illa esse mala, non tamen ea committere reformidat motus sensualitate:

74 est namque † sensualitas vis animæ appetens desiderabilia corpori, reluctans nociua. gloss. in Clem. ad nostrū ver. sensualitas. de hær. & in Clem. vnic. in 2. responso. de sum. Trinit. & fid. Catholic. in his certè non potest cōsiderari error intellectus. Dixi nisi aliunde iusta suspicio oriatur, quia potest cōtingere etiam in prædictis peccatis, quòd ex aliqua circunstan-

75 tia oppositū iudicemus, vt si † sacerdos aliquis, vel religiosus matrimonium publicè, siue clam cōtraheret, is quidem licet ex actu carnali non posset iudicari suspectus de hæresi, tamen propter matrimoniū adiunctum, dignè præsumeretur suspectus de hæresi, vtpotè qui malè sentit de sacramētis, & votis Ecclesiæ, & ideo possunt Inquisitores animaduertere. Palatius Rub. in c. per vestras. de donat. inter virum, & vxorem. §. 18. nu. 26. vers. ex quo meo iudicio. & rectè docet Simanc. in Enchirid. violatæ religionis. tit. 12. Ioann. Anan. in c. ad abolendam. de hæret. nu. 27. Calder. cons. 5. titu. de hæreticis Campeg. in addit. ad Zanchin. cap. 25. vers. Idem quoque, qui speciatim loquuntur de religioso professo. Verùm idem dicē-

76 dum est de clericis † qui sacris ordinibus sunt initiati: nam si matrimonium contrahunt suspecti in fide fiūt & Inquisitorum iudicio subijciūtur. Bernard. Diaz in pract. criminal. Canonic. cap. 80. nu. 3. & ibid. Ignat. Lopez de Salced. vers. redditur præterea suspectus. Simancas de Catho. instit. tit. 40. nu. 12. Palatius Rub. vbi suprà. Ioann. Rojas in tractatu de hæreticis. 1. part. num. 550. Francisc. Pegna in 2. part. Direct. comment. 74. §. atque hæc sententia. eandem sententiam tenuerunt Butrig. & Bald. in l. 3. C. de sum. Trinit. & fide Catholica. Bermondus in tractat. de publicis concu-

concubinarijs. §. de pœnis. vers. præterea. num. 4.

Ad eũdem ergo modũ dico, quòd
77 licet † sacerdos solicitans mulierem, motus ardore carnis, ex natura huius actus, & sceleris carnalis non possit iudicari suspectus de hæresi, tamen propter sacramentum adiunctum illi iniquæ solicitationi, dignè præsumitur suspectus, quia malè videtur sentire de sacramentis Ecclesiæ: & forrassis Soti opinio, si specialiter limitetur, vt putà dicendo profanationem sacramẽtorum esse specialiter laudatam ab hæreticis (quicquid sit de alijs peccatis) non est
78 contemnenda: siquidem, vt † omnes norunt, hæretici summopere curarunt hoc sacramentum auricularis confessionis tollere, & improbare profanando, illo impiè abutendo, vt conantur persuadere veteres illi hæretici impij Nouatiani, & Mõtanistæ, teste Epiphanio. hæres. 59. & Augustin. heres. 18. quibus adhæserunt Audianij temporibus Valentiniani Senioris, vt ex Theodoreto lib. 4. de fabulis hæreticorum intelligi potest. Hi namque confessionem peccatorum iubebant, & absolutionem largiebantur; sed nullam iniungebant pœnitẽtibus mulctam: & ideo pœnitentes, quia per iocum ac ludum confessionem à se exigi intelligebant, grauia peccata celabant, & pauca quædam ac leuia fatebantur, planè ad eum modum quo nunc Lutherani confiteri peccata coram suis ministri solent.
79 Messaliani † quoque ijsdem temporibus exorti, Damasceno teste in libro de centum hæresibus peccata dimittebant, nullâ habitâ ratione pœnitẽtiæ, & canonũ Ecclesiæ. Postmodum Ioann. Vvicleffus (vt testatur Thomas Vualdens. tom. 2. de sacrament. cap. 135.) confessionem sacramentalem apertè oppugnare cœpit, asserens eam in scripturis non fundari, & ex sola institutione Papali introductã esse: exstitit etiam ante annos circiter centum quidam Petrus Oxomensis, qui confessionẽ peccatorum in specie affirmabat nõ esse de iure diuino, sed ex aliquo statuto vniuersalis Ecclesiæ, vt videre est in Sum. Cõciliorum in Decretis Sixti Papæ IIII.

In eodem errore, nostro etiam sæ-
80 culo versati sunt † Erasmus Roterodamus, & Beatus Rhenanus; ille in annotationibus ad Epistol. sancti Hieronymi ad Oceanum de obitu Fabiolæ, & in annotatione ad cap. 19. Act. & in methodo Theologiæ: hic in annotationibus ad librũ Tertulliani de pœnitentia. Vterq; enim docet confessionem secretam singulorum peccatorum non modò non esse iure diuino institutam, aut imperatam, sed neque in vsu antiquæ Ecclesiæ fuisse. Porrò Lutherani, & quotquot ab illis sectæ hæreticorum exortæ sunt, licet variè sentiant de confessione, omnes tamen in eo conueniunt, vt non sit necessarium omnia peccata sacerdotibus confiteri, ex quo illud etiam sequitur, vt cõfessio integra peccatorum, qualis in Ecclesia Catholica exigitur non sit diuinitus instituta; & in specie Martinus Lutherus in lib. de captiuitate Babylon. cap. de pœnitentia, scribit quidem confessionem secretam, quæ modo celebratur, sibi valdè placere, & esse vtilem, vel potius necessariam; tamen addit tres errores. Primò non posse eam probari ex Scripturis. Secundò non esse necessarium confiteri omnia sacerdotibus: si quis enim correptus est à fratre, quem fortè læsit, agnoscat coram illo peccatum suum, & veniam petat. Tertiò damnat omni-

no eos, qui docent circunstantias peccatorum in confessione esse detegendas. [Ego (inquit) quicquid est circunstantiarum cōsuluerim penitus contemnere,] & in sermone de pœnitentia docet nō esse cōfitenda venialia, neq; omnia mortalia, sed ea tantū, quæ sunt manifestè mortalia. Ex quo loco deprōpti sunt articuli, quos Leo X. damnauit. Nā art. 8. negat omnia peccata mortalia esse cōfitenda, & addit in antiqua Ecclesia sola peccata manifestè mortalia ad confessionē adduci consueuisse. Eosdē errores profitentur, & sequuntur Philipp. Melanchthon in confessione Augustana, & eius Apologia artic. 11. & 12. & in locis communibus titu. de pœnitentia. Ioannes Oecolampad. libr. de confessione Ioannes Brentius in cōfessiōne Vvitembergensi, & in eius apologia, & in homilijs de pœnitentia. Ioannes Caluinus lib. 3. instit. c. 4. §. 7. & lib. 4. c. 19. Ioann. Vuigandus in lib. qui inscribitur Methodus doctrinæ Ecclesiæ Magdeburgensis c. 18. Petrus Palladius in admonitione de pœnitentia, & iustificatione. Dauid Crithcus in sua Catechesi loco. 8. Martin. Xemnitius in 2. part. examinis Tridentini Concilij ad 14. sessionē. Theod. Beza in sua cōfessione fidei c. 2. Vnde cùm cōfessarius hisce nostris temporibus solicitans mulierem in confessione aliquatenus videatur operc illis cōsentire, iure optimo suspectus de hæresi dicitur. Tum quia prædictorum hæreticorum errores negantes necessitatem, & diuinitatem huius sacramenti pœnitentiæ ad sensum patefiunt, tum etiam quia manifesta res est Deum tam in veteri, quàm in noua lege homines pœnitere præcepisse, patet Hierem. c. 3. vbi Dominus ostendit se magis infensum obstinatione populi Israelitici, quàm ob alia eorum quæcumq; scelera, ait ibi: [Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere,] quod ipse Propheta indigno ferens animo, subiungit: [percussisti eos, & non doluerunt, attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam.] Verùm hodie hæc disputatio aduersus omnes iam notatos errores abolita est in Concilio Tridentino sess. 14. capit. 5. & cap. 6. 7. & 8. vbi non

8.1 solùm declarat † confessionem omnium peccatorum mortalium iure diuino necessariam esse ijs, qui post baptismum in peccata labuntur, sed etiam anathema dicit, qui contra ausus fuerit disputare. Idque probatur ex varijs locis sacræ Scripturæ. Primò ex verbis Christi: Ioannis c. 20. [Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retēta sunt;] quibus verbis Christus post resurrectionem suam pœnitentiæ sacramentum instituit. Secundò ex Matth. c. 16. vbi Petro dicitur: [Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcumque solueris super terram; erit solutum & in cælis.] Tertiò ex eodem Matth. capit. 18. [Quæcumque alligaueris super terram, &c.] quæ verba omnibus Apostolis dicta sunt, & in ipsis omnibus sacerdotibus. Quartò ex Actis Apostolorum cap. 19. vbi dicitur. [Multi credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus suos.] Quintò ex Apostol. 2. ad Corinth. 5. dicente. [Dedit nobis ministerium reconciliationis, & posuit in nobis verbum reconciliationis pro Christo, ergo legatione fungimur.] Sextò ex B. Iacobo Apost. cap. 5. qui monēs homines ad confessionem, dicit: [Confitemini alterutrū peccata vestra.] Septimò & vltimò ex Ioann. c. 1. [Si confiteamur

mur peccata nostra fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra & emũdet nos ab omni iniquitate.] quæ verba non tantùm probãt confessionem sacramentalem post mortale peccatũ. esse de iure diuino, verum etiam cõfessionem singulorum peccatorũ in specie, quia non solùm dicit [Si cõfiteamur,] sed insuper addit [peccata nostra,] quæ in particulari, & in specie à nobis committuntur. Probaturq; hæc veritas hac ratio

82 ne efficaci. Quotquot † peccatũ mortale cõtraxerũt iure diuino tenẽtur de illo pœnitẽtiam agere; atqui nullum remedium ad hoc homini superest, nisi confessio sacerdoti facta; ergo. Maior per se euidẽs est ex verbis D. Matth. c. 3. [Pœnitentiam agite,] & Lucæ c. 13. [Nisi pœnitentiam habueritis omnes simul peribitis;] minor verò etiam apertè constat ex locis initio citatis, in quibus Christus Apostolos, & in ipsis sacerdotes, iudices, & potẽtes in terra cõstituit in causis pœnitentiũ: ita vt sine ipsorum sentẽtia nemo possit reconciliari. Debent enim eis innotescere peccata, vt ferre possint sententiam de primo ad vltimum. Confessio sacramẽtalis est de iure diuino necessaria. ita tenet D. Tho. in 4. dist. 17. q. 3 art. 1. & 2. & dist. 21. q. 3. art. 1. & dist. 22. q. 2. art. 3. Durand. in 4. dist. 17. Sot. in 4. dist. 18. q. 1. ar. 3. Medina in tract. de cõfessione. q. 5. Nauar. in Manuali. c. 2. n. 5. Victoria in sum. de sacram. q. 129. & est cõmunis sententia omnium Theologorũ. Idem tenet Panor. in c. vtriusq; sexus. nu. 18. de pœnit. & remiss. glos. in c. nemo. 9. q. 3. Ioannes Andr. & idẽ Panorm. in c. dilectus. de excessib. prælatorum. Secundò, quia etsi verũ sit, quòd in lege naturæ tenebãtur homines de peccato dolere ratio tamen naturalis nõ illis indicabat hoc fieri per confessionẽ: quare quilibet proprium remedium pœnitendi eligebat per signa aliqua exteriora, sicut ad libitum sacrificabat. In

83 lege verò Moysi † iam modus pœnitendi fuit assignatus, vt dolor potiùs esset in corde, quàm in opere externo iuxta illud Ioel. 2. [Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra,] & talis dolor peccatorum per cõfessionem saltem in generali factam ministris Dei significabatur: nõ tamen adhuc erat institutum, vt homines dolerent per confessionẽ peccatorum suorum in specie, sub spe veniæ: quia nondum erat in Ecclesia clauiũ potestas, quę ex Christi passione fluxit. Ideo sacerdos solùm orabat, & nõ remittebat. In lege verò Euangelica, iam Christus claues, & potestatẽ remittendi peccata tribuit Ecclesię, & sacerdotibus: pœnitentiæ materiam alio modo quàm in lege naturali, & scripta instituit, aperiẽdo scilicet peccata confessoribus per oris confessionẽ. Quare de iure diuino peccatores tenentur confiteri. Hanc eandem sententiam multis modis confirmat D. Ioan. Chrysost. libr. 3. de sacerdotio. D. Hieron. in Epist. ad Heliodorum de vita solitaria. D. Ambr. lib. 1. de pęnit. c. 2. & seqq. D. August. lib. 20. de ciuit. Dei. c. 9. Innocẽt. I. in Epist. 1. ad Decentiũ c. 7. D. Gregor. Homil. 26. in Euangel. exponens illa verba. [Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, &c. Principatum (inquit.) superni iudicis sortiuntur, vt vice Dei quibusdã peccata relaxẽt,] quod vtiq; etiam probatur ex Conc. Laodicen. can. 2. ante mille, & centum annos celebrato, & in Synodo 6. can. 102. & Conc. Carthaginiẽsi. 3. can. 31. & Conc. Cabilonen. 1. & Cõcilio Cabilonen. 2. can. 32. Concilio Turonico. 3. c. 22. & in Cõc. Rhemẽsi can. 12. & 16. & Conc. Parisien. c. 32. & 46. & Cõcil. Magunt. sub Rabano

Archiepiscopo c.26.& Conci. Vuortmacens. celebrato ann. Domini 868. c.25. Ex his igitur testimonijs satis apparet iniquitas, & error hæreticorum: ac antiquitatem Ecclesiæ in Germania longè aliter de confessione sensisse ac docuisse, quàm nunc sectarij ac nouatores Lutherani sentiant, & doceant. His accedat Concilia Generalia Lateranen. sub Innocent. III. cap. 21. Constantiense sess. 8. Florentin. in instructio. Armeniorum, & Trident. dicta sess. 14. ex quibus etiam apertè conuincitur hæreticorum omnium error, & impietas, qui confessionem non esse necessariam, nec iure diuino mandatam impudenter asserunt. Vnde etiam oriri potest suspicio contra confessarios solicitantes, & inducentes ad libidinem filias spirituales in actu confessionis, aut proximè illi: antè vel pòst, quasi id faciant in contemptum sacramenti pœnitentiæ, & videantur adhærere erroribus hæreticorum, eosque sequi.

Verùm, vt veritas magis elucidetur, & aperiatur, rursus supponẽdum
84 est alia esse † opera, ad quæ homo nõ inclinatur ex propria, & insita natura, & appetitu, imò illa voluntas naturaliter refugit, & abhorret, nec illa committit homo, nisi motus vehemẽti passione, vel errore intellectus, vt sunt occisio sui ipsius, abscisio membri principalis: de quibus dico, quòd quando talia opera fiũt, inquirendum est an præcesserit vehemẽs animi passio, quæ hominem ad tam horrendum scelus impulerit: etsi reperiatur præcessisse, tunc talia committens iudicandus erit peccasse ex vehementi passione, & ex infirmitate, nõ autem ex errore intellectus: veluti si quis victus tædio tentationis in odium libidinis sibi virilia amputaret, hic desperatione seductus, non errore intellectus id facit, non autem peccat contra fidem, sed ex passione, & pusillanimitate, vt docet D.Thom. 2.2.q.20.art. 2. si autem constiterit hoc non fieri ex passione, tunc suspicandum erit fecisse id errore intellectus, quòd crediderint licitum fuisse id facere, & tunc suspecti sunt de hæresi. argum. Clem. ad nostrum. in vers. actus autem carnalis (cùm ad hoc natura inclinet) peccatum non est. de hæretic. Error
85 † enim maximus est intellectus, existimantis naturam ex se inclinare ad actũ libidinosum turpem: cùm enim Deus autor sit naturæ, & eius inclinationis, sequeretur si natura ad malum inclinaret Deum esse autorem peccati: quemadmodum si ensis primo ictu frangeretur talis defectus artifici esset tribuendus: & si Adam cùm primùm creatus fuit inciperet claudicare, talis claudicatio licet tribueretur homini habenti principiũ motus, nihilominus tamen ipse creator diceretur causa talis claudicationis, quatenus dimanabat secundum principium datum ab autore naturæ. Hoc exemplum in simili de tibia ponit D.Tho. 1.p.q.63. art. 5. in corp. ad probãdum angelum in primo instanti creationis peccare nõ potuisse, quia tale peccatum Deo imputaretur, qui causa nequit esse peccati. Et hæc doctrina verificatur in libero arbitrio, etiam inquantum liberum arbitrium est, cuius inclinatio nõ potest esse ad malum, quanuis sit cũ indifferentia naturali ad hoc, vel ad
86 aliud bonum. Vnde † natura hominis ex se nunquam inclinare potest ad actũ carnalem malum, quòd si modò inclinat, hoc est propter appetitum læsum, & inordinatum naturæ lapsæ, quæ vulnerata remansit post peccatum. Deus enim cùm à principio hominem condidit, illum rectum

creauit

creauit, vt dicitur Ecclesiastic. 7. iustitiâ originali illum ornauit, cuius munus, & officium erat appetitum sensitiuum intra rationis limites cõtinere. Si autem homo postea inordinatè appetit, sibi imputet tanquam si oculos sibi eruisset: & non Sapientiæ diuinæ, quæ naturam bonam, & cum bona inclinatione condidit. Itaq; secũdum diuinam Theo-
87 logiam hoc certum est † omnem inclinationem naturalem appetitus sensitiui in hominis bonũ esse, quod probatur euidenter: nam in tali appetitu est inclinatio naturalis ad cõgressum cum muliere, quæ de se optima est, & necessaria ad speciei conseruationem, quòd verò inclinet ad alienam mulierem; hoc est, ex defectu nostro: quemadmodum potentiæ sensitiuæ hominis, omnes ex sua natura ordinantur ad perfectam hominis cognitionem: ex accidenti tamen aliquando sunt illi occasio errandi, veluti patet in baculo immerso in aquam, de quo iudicamus ali-
88 ter, quàm sit, creaturæ † etiã propter hominis bonum conditæ sunt, quæ tamen propter malitiam ipsius fiunt illi in laqueum, & in muscipulam, vt habetur Sapien. 14. non dissimiliter natura hominis, & eius appetitus sensitiuus, naturâ suâ ad bona sensibilia, & officia corporalia in bonũ hominis à Deo ordinata fuêre: & vt obedirent rationi per accidens, tamen & ex defectu hominum sæpissimè ad malum inducũt. Hæc latè prosequitur Medina. 1. 2. quæst. 24. ar. 4. qui ergo ad actus libidinis solicitãt, existimantes non esse peccata, quia ad illos natura inclinat, ij tanquam errore intellectus (vt demonstratum est) obcæcati, & non impulsu passionis insurgentis suspecti sunt de hæresi.
89 Alia opera sunt † ad quæ voluntas non ex se mouetur, nec illa refugit, sed indifferẽter se habet ad illa, qualia sunt cæremoniæ Iudaicæ, & Saracenorum ritus, qui cùm ex natura sua nihil habeãt, quo possint aut voluntatem allicere aut fugare, cùm fiunt ab homine, credendum est ea fieri ab intellectu per motum, errore ductũ: & de his dico, quòd cùm homo ista facit, est vehementer suspectus de hæresi, quia rationabiliter credere possumus huiusmodi hominem ad illa inclinari ex errore intellectus iudicantis talia opera licita esse, & bona. & inter alia opera iam nuper à nobis relata, hæc posteriora sunt ex quibus Inquisitores rationabiliter possunt cognoscere, & hæresim pronunciare.

Ex quibus in concordiam Sotum reuocare possumus, dicendo, quod licet hæretici omnia peccata laudẽt, & probauerint, tamen quia specialiter sacramentorum abusum curant, ideo qui in confessione solicitat, vel proximè circa actum cõfessionis talia impudenter perpetrat, specialiter videtur cum illis communicare, quia præsumitur velle sacramentum profanare, veluti hæreticus, & vt talis censendus est.

90 His ita suppositis ad quæstionem respondeo hac conclusione: † Inquisitores iustè possunt procedere, & procedunt contra confessarios solicitantes turpiter ad libidinem mulieres in actu confessionis, vel proximè ante, vel post circa illam, vtpotè contra suspectos de hæresi, quanuis illa suspicio leuis, & modica sit. c. accusatus. de hæretic. lib. 6. ibi: leuis & modica suspicio. c. vt officium. eod. titu. & lib. 1. contra infamatos, & suspectos. Frãc. Squillacen. de fide Cathol. c. 26. Simãc. tract. de Cathol. instit. tit. 50. num. 24. Albert. de agnosc. assertio. Catholicis quæst. 34. nu. 46. Dixi in conclusione in actu confessionis,

sionis, vel proximè, vt intelligatur
91 non esse † admittendam Nauarri opinionem lib. 5. Consiliorum titu. de hæretic. consil. 2. à nume. 1. & 5. pag. 121. relati etiam (licet malè) ab Emmanuele Rodriguez c. 204. sum. tom. 1. fol. 578. qui dicit eandem esse rationem quando confessarius filiam pœnitentiæ solicitat post longum tempus, extra confessionem: idque dicit etiam ad Inquisitores pertinere ex priuilegio, & ex recepta consuetudine. Eidem Emmanuel Rodriguez manifestè aduersatur, & meritò loco citato, inquit: Inquisitores non habere priuilegium nisi cùm solicitatio exercetur in actu confessionis, vel proximè circa confessionem. Eandem sententiam defendit Ludouicus Lopez in sum. tomo. 1. capit. 35. fol. 197. §. at hic iam.
92 vbi idem videtur dicere † de confessario solicitante puerum in confessione ad nefandum peccatum, & quanuis ipse præcitatus autor dubius maneat, & anceps, an ad Inquisitores hic casus pertineat; ego tamē quod ad irreuerētiam sacramenti attinet, similiter censeo de confessario solicitante in confessione puerum ad nefandum peccatum, atque de confessario solicitante fœminam, cùm in vtroq; casu eadem irreuerentiæ ratio inambulet. Verùm quanuis eodem modo in suspicionem læsæ fidei vocari posset, nullatenus tamen cōtra eum possunt Inquisitores procedere, quia si de hoc crimine cognoscere possent, id esset, vel ex iure cōmuni, vel ex priuilegio, aut consuetudine, non ex iure communi, vt patet ex his quæ dicimus de solicitāte fœminam, sed nec ex priuilegio cùm tantùm sit in eo expressus confessarius solicitans fœminam, de consuetudine autem nulla potest esse difficultas, cùm nunquam in fidei edicto vlla de hoc crimine mētio facta fuerit. Esset tamen Christianæ Reipublicæ vtilissimum vt in prouincijs vbi homines ad hoc detestabile peccatum sunt procliuiores, postularetur à Summo Pontifice, vt ad cōfessarios etiam solicitantes pueros in confessione, extenderetur priuile-
93 gium: quia † vbi est eadem ratio, & omnimoda similitudo, debet esse eadem iuris dispositio etiam in pœnalibus: quia tunc non dicitur fieri extensio, sed quędam declaratio. notat gloss. singul. in c. 1. in verb. Italiæ. de temp. ord. lib. 6. quam pro singulari commendat Panorm. in c. nihil. col. antepenult. de electio. & in cap. final. 2. col. de rescript. & Cynus in l. 1. C. de interdict. vbi Bald. dicit in 2. colum. circa med. allegando illam gloss. quod vbi est eadem ratio, ibi idem est casus formalis ex mente iuris, licet non sit eadem materia, & in l. si quis seruo. C. de furtis. col. 2. versic. dubitatur ergo. in fin. dicit
94 quòd constitutio pœnalis non dicitur extendi, vbi extenditur ex mente eiusdem constitutionis, iuxta doctrinam glos. in c. si postquam. de electiõn. lib. 6. vbi gloss. in verb. mente modicum vltra medium. Idem firmat expresse Bald. in l. illud. col. 2. circa medium vers. item nota ex gloss.
95 C. de sacrosanct. Eccles. quod † licet lex prohibeat extensionem, tamen fiet extensio de similibus ad similia, & hoc sentit ibi glos. in vers. alia causa, in princip. & subdit Bald. quòd
96 † illa dicuntur similia, in quibus est eadem ratio, vel maior. l. non solum. §. qui priuilegium. ff. de excusa. tutor. & tunc non dicitur fieri extensio propriè, sed hoc dicitur inesse de iure: allegat Cynus ibi: & gloss. in d. c. 1. & hæc proculdubio procedunt in casu heresis, cùm fauorabilis sit fauore fidei. Nihilominus tamen

tamen desiderarem Summi Pontificis declarationem.

Probatur ergo nostra firma conclusio. Primò, ad Inquisitores pertinet iudicare omnes hæreticos, & de
97 hæresi suspectos, eò quòd † fidei iudices ac censores sint, & sedis Apostolicæ specialiter delegati, glos. commun. recepta in Clem. nolentes. de hæretic. vers. ipsorum commissarijs, Ioannes Andræas, Geminianus, & comm. DD. in c. ne aliqui. de hæreticis lib. 6. Abb. in c. causam matrimonij. nu. 7. de officio deleg. & in c. fin. de sentent. & re iudicata, Gundisaluus in tract. de hæret. q. 23. num. 6. & dicit communem Alciat. in rub. de offic. ordin. num. 19. Simanc. de Cathol. institut. tit. 34. num. 13. Locatus verb. Inquisitor. num. 5. Ioann. Rojas in singul. fid. 27. 28. & 97. & alij plures quos ipsi referunt. Sed cõfessarius solicitans mulieres in actu cõfessionis, vel proximè illi, est suspectus de hæresi; ergo iudicium istius ad inquisitores pertinebit: probatur
98 minor propositio: ideo † sacerdos, vel religiosus publicè ducens vxorem dicitur de hæresi suspectus, quia licet ex actu carnali non sit suspectus, tamẽ propter matrimonij sacramentum adiunctum carnalitati, præsumitur suspectus de hæresi. Ergo eodem modo licet confessarius ex carnis ardore, & deprauatã naturã non possit iudicari suspectus, tamen propter adiunctum sacramentum pœnitentiæ, cui maxima irrogatur iniuria debet reperiri suspectus, in quo casu, & similibus contemnitur sacramentum.

Secundò id manifestum arguo ex
99 Soti opinione. Opera † ab hæreticis speciali ter laudata suspicionem manifestam hæresis inducunt; sed profanatio confessionis, & sacramentorum laudatur ab hæreticis Lutheranis, vt suprà diximus, imò tollitur non solùm ab eis, sed etiam à Saracenis dicentibus, impossibile esse hominẽ ab homine absolui à peccatis, Eymeric. in 2. p. Directorij. q. 21. nu. 2. & diximus in tit. de Saracenis, ergo cùm confessarius solicitans in actu confessionis faciat opus quod naturã suã profanare videtur sacramentum pœnitentiæ, erit re verã suspectus de hæresi: consequentia probatur ex his quæ dixi in 3. annotatione.

Sed dubium est, quæ suspicio sit hæc, an sit leuis, vel vehemens, aut violenta.

Pro cuius dubij resolutione decla-
100 randum est, quid † sit suspicio. Bald. in l. ea quidem. num. 3. C. de accusat. sic diffinit, quod sit aliqualis animi applicatio ad aliquid, cum vehemẽti titubatione. Hanc definitionem refert, & tenet Nouellus in pract. criminal. in princip. sub titulo indicia, num. 34. Albertin. in tract. de agnoscend. assertio. Cathol. q. 34. nu. 4. ad finem vers. & aliquando. vbi inquit
101 quòd † suspicio mouet animum iudicis: non tamen in totum remouet dubitationem. argument. text. in l. lege Aquilia. ibi: ad suspicionem iudicis. ff. ad legem Aquil. & l. absentem. ff. de pœnis. Petrus Antonius à Petra in tract. de fideicommisso. q. 9. num. 103. vbi pariter ex Bald. vbi su-
102 prà, dixit, quod † suspicio est motus quidam mentis ad aliquid cum vehementi titubatione. Nec definit idem Bald. in rubr. C. de probationib. num. 4. dum dicit; suspicionem esse animi passionem aliquid firmiter nõ eligentis. facit Bart. in l. admonendi. num. 21. ff. de iureiurand. vbi magistraliter concludit, suspicionem esse quæ animum iudicis aliquo leui argumẽto in aliquam partem inducit, nõ tamen omnẽ excludit dubitationem. Cõcordat Gemin. in c. habuisse. in 3.

in 3. notabil. 33. distinct. volens suspicionem esse speciem quandam probationis inducentem animum iudicis ad aliquid credendum; non tamen esse talem vt certè & fixè eiusdem iudicis animum ad vnam partem applicet, sed bene eum ambiguũ reddere. Ita Menoch. in tract. de presumpt. lib. 1. q. 7. nu. 41. & seqq. Ex prædictis itaq; deducitur, quòd suspicio dicatur leue incidiũ, cùm oriatur ex leui argumento. Hãc sententiam tenet Iul. Clar. in pract. crimin. §. fina. q. 20. vers. & huiusmodi indi-
103 cia. vbi dixit quòd quando † indicia non sunt admodum vrgentia, rectè possunt appellari suspiciones. eundẽ sequitur Albert. vbi sup. q. 34. nu. 45. ad finem vers. sed inducit. vbi pariter tenet suspicionem procedere ex aliquo leui indicio seu argumento. quo fit, vt suspicio describi posit, scilicet quod sit opinio mali ex leuibus indicijs procedens, secundũ D. Thom. 2. 2. q. 60. art. 3. quem sequutus est Simanc. de Cathol. instit. tit. 50. de presumptionibus. nu. 22. & in Enchirid. tit. 41. num. 1. & Menoch. vbi suprà quæst. 7. nume. 43. & Anton. à Petra vbi suprà. num. 108. qui magistrali-
104 ter dicit, quòd † licet ad suspicionem probandam leuis sufficiat probatio, quia ex leuibus signis potest oriri, ea tamen signa debent plenè probari, quia est qualitas, quæ dat esse rei, secundum Oldradum, quem allegat in consil. 210. in principio. Est igitur suspicio, opinio mali alicuius ex signis, ex qua ad præsumptionem venitur: ita Bald. in authen. si quis. C. de adult. Pegna. 2. p. Director. comment. 80.
105 vbi dicit † solam vnicam suspicionẽ non inducere præsumptionem, sed plures suspiciones requiri; vt notat Frãc. Brunus tract. de indicijs, & tortura q. 8. part. 2. num. 4. & facit quod notat gloss. in l. 2. §. ætas. ff. de excu-
106 satuto. Præsumptio † verò est rei dubiæ coniectura verisimilis, quæ ex natura rei, vel ex circunstantijs negotiorum, aut personarum proficiscitur. Dicitur verisimilis vt excludamus suspiciones, & præsumptiones temerarias, quæ ab ipso iure reijciẽdæ sunt. Suspicio autem siue præsumptio quanuis nonnunquam differant, tamen in hac quæstione pro
107 eodem vsurpantur. Eaque † triplex est, quædam dicitur leuis suspicio, quæ prouenit ex signis exterioribus operum aut verborum, ex quibus capitur coniectura, quã cõcludi potest, non quidem frequẽter, sed raiò, seu in casu, quod talia dicens, vel faciens hæreticus sit, quod deducitur leui consequẽtia: (v.g.) si quis ita colligat, Petrus deierat frequenter, ergo non bene credit in Deum, ex hac suspicione, non debent Inquisitores moueri ad aliquid, quod sit grauis momenti in hac causa. Nam vt bene aduertit Simanc. de Cath. instit. tit. 50.
108 nu. 28. † Leuis signa non debẽt mouere animum viri constantis ad suspicandum tam graue crimen, quale est hæresis, sed potiùs interpretanda sunt in benigniorem partem.
109 Secunda † suspicio est magna, quæ in iure vehemẽs vocatur, definiturque ab Alciat. tract. de præsumption. in princip. p. 3. sic: [Præsumptio iuris est probabilis coniectura ex certo signo proueniens, quæ alio nõ adducto, pro veritate habetur.] Dicit, [alio non adducto,] quia contra hãc præsumptionem probatio in cõtrarium admittitur: quod si nihil probatur in cõtrarium, pro plena probatione haberi solet. Ita docet Eymer. 2. p. Directorio loco citat. n. 4. cuius præsumptionis exempla affert nu. 5. dicens tales esse eos qui quos sciunt hæreticos occultant, fouent, visitant, &c. & de hac præsumptione est sermo in c. literas

teras tuas.de præsumptionib. Et notandum est cum Pegna loco allegato, ob hanc præsumptionem neminem debere velut conuictum de hæresi condemnari, quanuis vehemēter suspectus de ea habeatur. Additur præterea in definitione, illa particula [Ex vehementi signo proueniens,] quoniam hæc vehemens suspicio seu præsumptio sumitur ex signis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus capitur argumentum concludens frequenter, & vt in pluribus, quòd qui talia dicit, vel facit est hæreticus (v.g.) siquis diebus prohibitis absque necessitate, & superioris facultate carnibus vesceretur, aut diceret propositiones fidei contrarias: his quæ scire tenetur, & debet, quanuis hæc quandoq; à gula & ab ignorantia absque vllo errore intellectus prodire possint. De hac præsumptione vide Gerson. tract. de protestatione. consideratione. 12. §. vehemens suspicio.

110 Tertia † suspicio quæ maxima est, in iure vocatur violenta, quæ dicitur iuris, & de iure, diffiniriq; sic potest. Est quædam legis dispositio aliquid præsumentis: & super præsumpto, tanquam sibi comperto, & noto statuentis: vbi nota quòd † contra hāc

111 præsumptionem directè, & regulariter admittitur probatio in contrariū, etsi pro manifesta veritate habeatur, cū proficiscatur ab apertis, & violentis, ac quasi cogentibus indicijs. c. is qui. de sponsal. c. quanto. de præsumptionib. l. 1. §. 1. C. de rei. vxor.

112 actio. Hanc † præsumptionem Gerson. loc. citat. considerat. vltim. ait nasci ex signis exterioribus operum aut verborum, ex quibus cōcludi solet efficaciter, & ferè semper, quod talia dicēs, vel faciens est hæreticus (v.g.) siquis transit ad Iudæorū ritus, præsumitur hac præsumptione hæreticus, casus verò in quib. oritur violenta hæc præsumptio, in iure præscriptos refert Albertin. in tract. de agnosc. assertio. q. 3. nu. 7. & q. 30. n. 2. & eos enumerat Pegna 3. p. Direct. tit. de signis quibus diuersi hæretici agnosci possunt: & alia exēpla tradit Eymeric. loco citato. De suspicionū materia præter allegatos auctores, vide text. in c. accusatus. §. 1. & in c. cum contumacia, ibiq; gloss. & DD. de hæretic. in 6. & tex. in c. ad abolēdam. §. qui verò. & in c. excommunicamus. 1. §. qui autē. & gloss. in verb. condemnentur. & his locis DD. de hæret. & in c. literas. vbi Panorm. & alij de præsumpt. Vmbertus Locatus in opere iudiciali. Bernard. Comens. in Lucerna Inquisit. verb. præsumptio. & verb. suspicio. & alijs locis, vbi omnes rem hanc diligentiùs, & fusiùs tractant.

113 Suspicio † præterea tripliciter potest diuidi secundùm Menoch. vbi sup. quòd sit leuis, siue temeraria, cū idē contineat in se, altera vehemēs, tertia violenta. Leuis suspicio est quædam animi passio, cū præcisa extremorum ignorantia, secundum Salicetū in rub. C. de probat. & Gulliel. Mayn. in l. in obscuris. nu. 3. ff. de reg. iur. & Menoch. d. q. 7. nu. 50. quod accidit, quando ex aliquo leui indicio iudex animum suum in alteram partem flectit, sed cum dubitatione.

114 Vehemens † seu verisimilis suspicio est illa, quæ non ex leuibus admodum indicijs, sed ex fortioribus oritur, & ex quibus iudex animū suum in vnam partem inclinat, cū aliquali seu modica dubitatione. Et hæc propriè opinio appellatur. Capra in tractat. de notor. in præfat. n. 17 & Corras. in l. admonendi. 1. p. nu. 105. ff. de iureiur. & ibid. Ripa n. 91. vbi inquit, quòd est animi motus cum hæsitatione aliquid eligentis.

Violenta

115 Violenta † autem suspicio dicitur ea, quæ ex vrgētibus oritur indicijs, ita vt iudex constanter, & sine dubitatione vni parti potiùs quàm alteri adhæreat. Ex præmissis igitur apparet, quòd leuis seu temeraria suspicio cōtinet in se dubitationem simpliciter, vehemens cōtinet dubium sed modicum. Violenta autem nullum prorsus dubium continet. Secūdùm itaque grauitatem indiciorum per prædictos gradus metiri debemus suspicionem. Albert. verò in d. quæst. 34. num. 46. sic declarauit hos terminos dicēs: leuem esse suspicionem eam quæ oritur ex his quæ rarò contingunt, grauem seu vehemētem eam, quæ oritur ex his quæ frequenter contingunt, violentam autem eam quæ oritur ex semper contingēribus, quæ doctrina magnopere mihi arridet, tùm quia rationi cōsona, tum quia communis & concors sententia est, si rectè opiniones perpendantur.

Hoc supposito dicendum est, confessarium si confitentem solicitet, leuem suspicionem incurrere, & contrahere.

Tertiò deinde probatur nostra cō-
116 clusio † ex stylo, & communi vsu: siquidem Inquisitores tales confessarios quotidie puniūt: ergo ad Inquisitores pertinet hic casus solicitationis. Atque hic sanè non solùm est intelligendus de solicitationibus quæ fiunt verbis, sed de illis etiam, quæ fiunt nutibus, signis ac factis, putà osculis, tactibus impudicis, ex suprà adductis.

117 Quartò probatur † ex instructione supremi Senatus sacrosanctæ Inquisitionis edita anno Domini 1580. idque obseruari debere per omnes orbis prouincias declarauit summus Pontifex Clemens VIII. anno 1597.

118 Sed quæret aliquis, quid sit. † Solicitatio (quoad nostrum institutum) est delictum patratum à confessarijs inducentibus, & interpellātibus mulieres pœnitentes ad actus turpes, & libidinosos per tactum, verba, aut signa, in actu confessionis sacramentalis, vel circa illum, ante vel post confessionem. Quâ definitione verbum solicitatio plus in se complectitur, quàm à Iureconsultis illi tributum sit. Nā qui solicitatores dicuntur, ij sunt tantummodo, qui suæ, vel alienæ libidini conātur animum mulieris ab honestate, & temperantia, ad impudicitiam, & turpitudinem auocare. Nos verò solicitatores vocamus hìc eos, qui sibi & suæ cupiditati tantùm, vt satisfaciant, vel idē conantur, vel conatum ad effectum perducunt. Et tamen eâdem pœnâ eos etiam puniēdos certum est pro tactu & signis, ac si ad effectum libidinis peruenissent, quâ in sentētia conuenimus cum Iureconsultis. scribit enim Paulus l. 1. ff. de extraordin. crimin. solicitatores alienarum nuptiarum, itemq; matrimoniorum interpellatores, & si effectu sceleris potiri non possint, propter voluntatem perniciosæ libidinis extra ordinem puniri debere. Dicimus in hac definitione per tactū, verba, aut signa. Nam si de signis constet amatorijs, siue de nictu oculorum pellaci, siue de manus in manum inuolutione, ad solicitationis probationem nihil magis facit. Amor enim per oculos in interiora diffunditur, quod expressit Theocrit.

ὡς ἴδον ὣς ἐμάνην ——

id est, vt vertit Virgil.

Vt vidi vt perij ——

& attentiùs Ouidius in Arte

Illam respicias, illam mirare, licebit
Multa supercilio, multa loquare notis.

Itaque monet Gregor. in Registr. [Oculi nostri, etsi iactātur in aliquā fœmi-

fœminam, in nullam figantur. Nec enim quando proceditis fœminas videre prohibemini: sed appetere & ab ipsis appeti velle criminosum est.]

De tactu verò est lex Salica in hæc verba tit. 23. [Si homo ingenuus fœminæ ingenuæ digitum, aut manum strinxerit Malberg, Chamni, 600. denarijs, qui faciunt solidos quindecim culpabilis iudicetur:] nam in ipso cōtactu solicitationis argumentū inest, vnde apud Euripidem in Electra ipsa Electra sic reijcit Orestem.

Ἄπελθε μὴ ψαῦσ᾽ ὧν σε μὴ ψαύειν χρεών.
Recede, ne tangas quod haud te conuenit.

119 His suppositis, dico quòd † tunc dicetur committi in actu proximo confessionis, quando taliter fit hæc solicitatio, vt magna irreuerentia irrogetur huic sacramento pœnitentiæ ante vel post confessionem. Hanc proximitatem ita explicat Manuel Rodriguez in sum. loco citato, & citat Ledesmā in addit. ad tertiam partem quæstione 56. art. 2. conclusione 1. vbi quia expressiùs & clariùs id dicit, eius verba sunt valdè notanda: sic enim ille in conclusione prima. [Si accessus ad mulierem filiam confessionis, vel solicitatio ad congressum fiat in ipsa confessione, vel proximè ad ipsam confessionem, taliter quòd redundet in iniuriam ipsius sacramēti cōfessionis, habet peculiarissimam deformitatem, & est immane sacrilegium.] Aduertat lector verba illa, [taliter quod redundet in iniuriā ipsius sacramenti.] Et paulò pòst addit, [imò ita est grauissimum & immane sacrilegium, vt tanquam suspecti de fide sacramenti habendi sint, & ita meritissimā ratione iudices fidei integerrimi Inquisitores puniunt huiusmodi
120 confessarios.] Ex his collige † quàm grauiter peccent confessarij solicitantes fœminas quæ accedunt ad hoc sacramentum, vt enim refert prællegatus Ledesma, non solùm peccant contra puritatem huius sacramenti; sed etiam contra securitatem illius: sic docet quæstione citat. art. 2. quæstione 1. §. ratio huius conclusionis.
121 Secundò colligo quòd quanuis † confessarius solicitaret mulierem ad alia peccata in confessione, non diceretur suspectus, nec talis solicitatio pertineret ad Inquisitores. Patet, nam solùm solicitatio ad carnalia iure fuit reseruata Inquisitoribus, & cùm in delictis non fiat extensio. cap. in pœnis. & cap. odia. de reg. iur. lib. 6. c. 1. de pœnitentia, & ibidem DD. Dec. in l. factum. §. in pœnalibus. ff. de regul. iur. Natta cons. 339. nume. 9. & consil. 469. num. 19. & 20. & Bursatus consil. 76. num. 8. & 9. Bertazol. consil. 125. nu. 15. & consil. 166. numer. 1. tom. 1. Ripa in tract. de peste titul. de præseruatione remed. capit. deuenio nunc ad modum. numer. 130. & sequentib. & Riminald. Iunior consil. 65. numero 15. & Ossasc. decisione Pedem. 61. nume. 21. Petrus Dueñas regul. 287. Franc. Porcellinus in tract. de inuentario c. 5. nu. 54.

Inde fit, vt nō sit idem iudicium de solicitatione ad carnalia, & de solicitatione ad alia, putà, furtū, murmurationē, &c. Ita docet Ledesma paulò inferiùs. §. & non est idem, ibi: [Et non est idem de alijs peccatis, atque de peccato immunditiæ: nam in peccato isto, est quædam immūditia, quæ magis contrariatur huic vinculo.] Hoc †
122 namq; delictum perpetrās infamiam incurrit: connumeratur enim inter enormia, per tex. in c. infames. 3. q. 7. Foller. in pract. criminal. canon. c. 19. verb. vel flagitiū carnis: omnia quippe delicta carnis dicūtur enormia: vt
123 ibi per Foller nu. 8. imò sola † captura pro crim. hæresis vehemēter infamat;

vt inquit Villadieg.de hæret.q.11.Simancas in Enchirid.tit.25.nu.3.Ioan. Rojas in tract.de hæret.2. part.nume. 16.& cùm sit mali exempli tanquam Reipublicæ perniciosius, multò grauius quàm cætera reputari debet.l. 3. §.sed & ex Senatusconsulto.ff.de pœnis.cap.præcipuè.11. quæst.3. glos. in cap.nemo.32.q.4.Tiraquell.de pœnis tempet.causâ 44.nu. 55. Carterius in pract.criminal.tract.de homicid.§.circa igitur tertium.numer.27.pag.250. Menochius de arbitrar. casu 358. nu.
124 4.libr.2.At verò cùm hoc † delictum clam committatur, acriùs puniri debet.cap. cum ex iniuncto.de hæret. l. palàm. ff. de ritu nuptiar.l.final. ff.de effract.l.1.§. final. ff. de seru. corrupt.
125 vbi probatur,quod † grauius est persuadere quàm compellere. l. officiales.& ibi glos.in verb.clandestinis.C.
126 de Episcopis & clericis.vbi plùs † punitur clandestinum delictum, quàm manifestum: ex actu enim clãdestino dolus,& malus animus agentis magis præsumitur, quàm ex actu palàm facto.l.non existimo.ff. de ritu nupt.

Ea de causa dicebat Theopsaltes Psal.18.[ab occultis meis munda me] quod Suydas interpretatur,in κρύφιοι λογισμοῖ, purga me à cogitationibus meis malis.Quicquid enim fit occultè, improbè factum videtur, nec à præsumptione machinamenti finit esse mentem liberam. Hinc vt alibi diximus, Concilium Illiberitanum cauit nocturnas peruigilationes mulierum in cœmeterijs, quòd multæ eo prætextu committerentur impudicitiæ. Id quoque legitur, Christianos ætate Tertulliani noctu solitos fuisse ad vigilias in templum conuenire,cùm aliàs interdiu ac palàm per metum idololatrarum facilè non possent:& tamen eò quòd illis obijceretur, quòd in principis maiestatem coniurarent, quòd infanticidia quòd cœnæ Thyesteæ,& extinctâ lucernâ, incesta, stupra & illicitæ coniunctiones apud eos fierent, & quod asini caput,& genitalia antistitis ac sacerdoris sui colerent (vt videre licet apud Tertullian. 9. Apologetic. apud Athenagoram & Iustinum in his quas ad Imperatores dederunt apologijs, & apud Minutium Felicem in Octauio) hoc illi sustulerunt, cùm scirent & noctem, & latebras illas suspicionem & scrupulum facere. Vnde nec sine prudentia cautum erat lege XII. tab.ne forent mulierum nocturna sacrificia. Et Eupolis in Baptis ne mortis quidem piaculo adduci potuit, quo minus damnaret Atheniensium nocturna sacrificia, quæ Collytia dicebantur.

Ex omnibus ergo hactenus dictis
127 sequitur, filias † pœnitentiæ teneri ex lege generalis edicti, sub pœna excommunicationis maioris tales cõfessarios, à quibus solicitatæ sunt, Inquisitoribus denunciare ac indicare: magna est enim pietas prodere latebras impiorum,& ipsum in eis,cui seruiunt, diabolum debellare. Ita Leo Magnus in sermone de collectis. Ambros.2.offic. cap. 24.Simancas de Cathol. instit.tit. 19. de denunciatione. Ioannes Rojas singul. 3. numer. 14. & 17.cum seqq.

Sed iam suppositâ hac solicitatione, de qua ad Inquisitores attinet cognoscere, inquirendum restat, vt finem
128 huic quæstioni dicamus, quomodo † huiusmodi delictum, cùm in tam occulto loco fuerit perpetratũ, iuridicè possit innotescere ac probari, eiusq; cognitio ad forum iudiciale deduci.

Nam si dispositionem instructionis circa probationem huius delicti solicitationis perpendimus, quæstio hæc difficilior redditur. Tũ quia cõtra iuris Canonici constitutiones disponat, tum etiã quia in hoc delicto mulieres

sint

sint necessariò testes, imò testes in earum depositionibus singulares, quæ sanè à testificãdo in criminalibus cau-
129 sis iure repelluntur, cùm ex sua † natura mendaces, fallaces, periuræ, dolosæ, mutabiles, fragiles, variæ, & corruptibiles sint, vt cõmuniter clamant omnes DD. & copiosè tradit Tiraquell. de legib. connub. in l. 9. numer. 49. & Ioseph. Mascardus de probationibus lib. 2. conclus. 762. nu. 3. & ante istos speciatim docuit Albericus in l. qui testamentum. §. mulier. n. 1. tit. de testam. Ioseph. Ægidius de testib. nu. 5. Ioan. Faber in §. testes autem. nu. 1. instit. de testam. Aymon de antiquit. tempor. p. 1. §. quæritur autem in hac materia. num. 36. Horat. Lucius inter cons. criminal. diuersorum cons. 161. num. 10. lib. 2. præsumitur namq; mulier malè agere. l. obseruare. §. 1. ff. de officio proconsulis. l. de quibus. ff. de legibus, allegant enim mulieres turpitudinem suam. cap. ex literis. de diuort. sed mirũ cùm nominentur mulieres non à corporis sexu, sed à mollitie mentis, quod ipsa Hero apud Ouidium de se testatur in Epistol. ad Leandr.

—— sed sum tibi viribus impar:
Fortius ingenium suspicor esse viris.
Vt corpus teneris sic mens infirma puellis:
Deficiam, parui temporis adde moram.

Et text. in § si illud. 32. quæst. 7. quæ semper conatur ad delicta, & prohibita. c. 1. de interd. matrimon. Ideo non possunt docere, testificari, fidẽ dare, iudicare, nec postulare. dict. cap. mulierem. 33. quæst. 5. quæ originem deduxerunt à prima muliere Eua, quæ præuaricata est iuxta illud Ambros. libr. de Paradis. cap. 4. [Mulier inquit prior decepta est. & virum ipsa decepit] ideo semper præuenit dolis, quia timet luere supplicium fraudis, quã decepit primum hominẽ. Hinc Esaię 3. [Vę populo cui mulieres dominatę sunt,] & Salomon Eccles. 7. ait virum de mille vnum reperiri, mulierem ex omnibus non inueni. Propterea mulier est iracunda & litigiosa, in graue hominum periculum, vt legitur Prouerb. capit. 21. [Melius est sedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigiosa, & melius habitare in terra deserta, quàm cum muliere rigorosa, & iracunda:] & Ecclesiast. 25. [Non est caput nequius super caput colubri, neque ira super iram mulieris: commorari leoni & draconi placebit, quàm cum muliere nequam.] Et subdit. [Breuis omnis malitia super malitia mulieris, mors peccatorum cadat super illam,] à muliere itaque initium factum est peccati, & per il-
130 lam omnes morimur. Est † denique mulier ad hominem iter mali, iter mortis, disciplina serpentis, diaboli consiliaria, furuncula arboris, fons deceptionis, rubigo sanctorum, muscipula animæ, latrocinium vitæ, suauis mors, blanda percussio, pernicies delicata, libens malum, sapida iugulatio, & omniũ calamitas rerũ, caput peccati, arma diaboli, expulsio paradisi, delicti mater, corruptio legis antiquæ, hominis confusio, insatiabilis bestia, continua sollicitudo domus, tempestas solitudinis, impedimẽtum viri, incontinentię naufragium, vas adulterij, preciosum prælium, animal pessimum, pondus grauissimum, aspis insanabilis, humanum mancipium, indesinens pugna, damnum quotidianum, ianua diaboli, cauda scorpionis, sepulcrum dealbatum, vulnus insanabile, venenum in dulcedine latens animæ corruptela, forma decipiens, langor suauis, humiditas dulcis, continuum bellum, carcer cordis, mors manifesta, euacuatio bursarũ, inquisitio munerum,

doctrinæ impedimentum, perturbatio scholarium, infamia sacerdotum, confusio religiosorum, honestatis infamia, culpæ mater, radix vitiorum, cuiuslibet mali finis & principium, dux malorum, scelerum artifex, & si quid magis potest dici ipsa mulier improbitatis cumulus est. Vide Baptist. Mantuanum in Bucolicis, cuius inuenta suis coloribus mulieres verius & elegantius pingunt: & accipe illud elegantissimũ Senecæ in Hippolyto:

Quid sinat inausum fœminæ praeceps furor?

Et propterea mulieri, cui tot bonæ per iura prohibentur, cui etiam tot mala, & facinora historiæ humanæ & diuinæ tribuunt, fides non est adhibenda, quando accusat de solicitationis peccato: præsertim, cùm † confessarius sit iudex, medicus, pastor, & Dei minister, quæ munera aliquando necesse est exercere cum liuore plagarum pœnitentis, & in huius animo fragili & incorrigibili propter ipsius malitiam & impœnitentiam generare odium, scandalum, & inimicitias. & multa se offerunt in tali actu occulto confessionis, quæ solus Deus dignoscere & iudicare potest.

131

132 Quod autem † mulieres, prout ad præsens attinet institutum, ex prædictis rationibus repellantur à testificando, probatur pluribus, tum iuris Cæsarei, tum iuris Pontificij decisionibus, tum denique grauissimorum Doctorum sententijs.

Primò, ex text. in d. cap. mulierem. ibi: nec testis esse, & ibi glos. in verb. nec testis. 33. quæstione 5. & in c. forus. in fine. ibi: si cui non fœmina. & ibi glos. in verb. fœmina. de verbor. signific. & glos. in c. quoniam. in verb. mulieres. versic. istud sic intelligi debet. de testibus, & ibidem Abbas numer. 2. in princ. iuncto versic. de iure Canonico. communem opinionem dicit Felinus numer. 1. vers. secus in causa criminali. Bald. nu. 4. Imola nu. 2. vers. & hoc de iure Canonico. Antonius Butrius post numer. 6. Henricus Boet. numer. 4. & glos. in cap. tam literis. in verb. fœminas. versicul. alia mulier non admittitur in criminalibus. eod. tit. de testibus. Speculat. in tit. de teste. §. 1. numer. 83. versic. secundum canones. Florian. in l. ex eo. numer. 3. & ibidem Iacobinus de sancto Georgio numer. 4. versicul. de iure autem Cononico. ff. de testibus. Faber vbi suprà, post numer. 1. versic. sed in criminali non de iure Canonico. Aretin. in §. testes. numer. 2. instit. de testamento. Alberic. in l. qui testamento. §. mulier. numer. 4. versicul. de iure autem Canonico. Castrensis ibidem numer. 8. in fin. versicul. sed de iure Canonico tenetur cõtrarium. Imol. numer. 12. ad finem. versicul. de iure Canonico: communiter tenetur ff. de testament. Decius in l. fœminæ. numer. 34. ff. de regul. iur. vbi hanc conclusionem cõmunem dicit. Idem docet Campeg. regul. 125. in princip. & in 2. Fallen. Blancus in titul. de indicijs num. 351. Anan. consil. 17. post numer. 16. Bonifac. de Vitalin. de testibus. numer. 23. Tiraquell. de legibus connubial. in d. l. 9. numer. 61. vbi testatur hoc esse indubitatum. Gigas de crimin. læsæ maiestat. lib. 2. rubric. quomodo, & per quos crimen læsæ maiestatis probetur. quæstione 6. nu. 1. Conrad. in pract. §. 2. de offic. prætor. in causa ciuili titul. de testibus. rubrica personas test. aggrediendo. verb. mulier. numer. 75. versicul. sic prohibetur mulier. Dueñas regula 315. in principio. Nouell. reg. 216. numer. 9. Antonius Gomez Variar. resolution. tomo tertio. cap. 12. rubric. de probat. numer. 13. Rolandus consil. 24. nu.

24.num.13.libr.1.Mascard.de probat. lib.2.conf.762.& lib.3. conclus. 1358. nu.30.

133 Secundò, quòd huiusmodi† mulieres, cum singulares testes sint, non probent, nec eis fides adhibenda sit, probatur ex textu in c. nihilominus. vbi glos.3. q. 9.& c. tam literis. de testibus. vbi etiam glos. in vers. soli atq; respondit. Ancharan. cons.176. & est sancitum in cap. cum dilecti. de electior.& in cap.licet causam.vbi Abb. de probat.& Marsilius in pract.crimi. §.diligenter.colu.3. Alexand.cons. 3. col.final.volum.1.Felinus in cap.licet ex quadam.colum.3.& sequentib. de testibus.Corne.consil. 286. colum. 2. vol.3.& consil.134.in princip. volum. 1.Paris.consil. 57.colu.2. volum. 1.Iason in l. admonendi. colum.94. ff. de iureiur. Gratus consil.2. colum. final. volum.2. Ergo mulieres istę nequaquam sunt admittendæ ad huiusmodi delictum probandum, cùm in causa criminali non recipiantur, & tanquam singulares nihil omnino probent.

Nihilominus tamen contraria opinio verior, ac receptior est: nimirum, quòd mulieres à ferendo testimonio nō repellantur. Probatur primò, quia

134 mulieres in causa criminali à testificando nō repellūtur de iure canonico.glos.in c.2.de iudic.lib.6.verb.iure prohibētę: quæ sentit expressè quòd de iure Canonico mulier possit esse testis in causa criminali, criminaliter intentatâ.Decian.cons.63.numer.37. lib.3.Alexand.cons.24.n.11.vol.2.probatur sic per text.in l. ex eo.ff.de testibus, in quo tex.omnes legum interpretes firmant illam conclusionem, quod de iure Ciuili mulier in omni causa possit esse testis, ita copiosè cōcludit Prosper Farinacius in l.2.quæstion. criminal. quæstione 59. nume. 26.& tamen eadem lex, de verbo ad verbum canonizata exstat in cap. ex eo 15.quæstione 3.ergo nulla videtur differentia inter ius Canonicum & Ciuile: quantùm ad hoc quòd mulieres ferant testimonium, prout in terminis eleganter deducit Felinus in d. cap.quoniam.nume.1. in fine vers. & vnum considera. de testibus Prosper etiam Farinacius vbi suprà nume. 2. qui plures huic sentētiæ patrocinantes refert.

135 Secundò,† In crimine hæresis, læsę maiestatis, simoniæ, & alijs exceptis criminibus, fœminarum testimonium recipitur, vt probatur ex text.in cap. tanta.& in cap.per tuas. & ibi Doctores,& Anania numer.1.& sequentib. extra de simon.glos.in c.cum P.Manconella. de accusat. & in can. in summa.2.quæst.7.& in cap.forus.in fin.in verb.non fœminæ.versicul.tamen in criminibus exceptis. de verb. signif. Speculat.in titul.de teste §.1. numer. 84.Imol. in capit.quoniam. numer.2. versicul. nisi in criminibus exceptis, & ibi Henrich.Boyc.numer.3. versic. aut igitur de criminibus exceptis.Fredericus Schenx in tractat.de testibus numer.38. in fine. Nellus in tract. de testibus numer.32. Gigas de crimine læsæ maiestatis, libr.2.titul.quomodo & per quos crimen læsæ maiestatis probetur. quæstione 6. numer. 5.& 6.& Dueñas regul. 315. in 3. fallen. Alexand. consil. 11. numer. 6.libr.1. Martin. Lauden. in tract. de crimine læsæ maiest.quæstione 27.Ioann.Maria Monticell.in Repert. testium. rubric.de testibus, in crimine læsę maiestatis, fol.359. col. 1. vers.5. Mascard. de probationibus, libr.1 .conclus.462. nu.6.& lib.2.conclus.762.num.22.Palat.Rub.in allegat.hęres.§.12. & seqq. Arnald. Albert. in repet. cap. 1. de hæret. in 6. quæstione 16. numero 13. Simanc. de Catholic. institution. cap.62.

Tertiò probatur hæc sententia,
136 quoniam † actus iste solicitationis aliter dignosci non potest, cùm in tam occulto sacramento exerceatur, quare cùm in hoc actu nullus præter fœminam, & confessarium interueniat: iura canonica fœminam, à dicendo testimonio non repellunt, secundum Ioannem Andręam in addit. ad Specul. tit. de teste. §. 1. nume. 83. liter. H. in fine additionis, vbi dixit: quòd cõmunis practica admittendi in criminalibus testimonium fœminarum, habet in se & veritatem & æquitatem,
137 quando † aliter veritas detegi & haberi non potest. Idem asseruerunt Felinus in cap. quoniam. nume. 1. vers. & quod habet veritatem. Imol. num. 2. in fine, ibi: vel fortè in subsidium, de testibus. Iason. in l. final. numer. 7. versicul. & licet in criminal. C. de his quibus vt indignis. vbi ampliùs
138 dicit, † quòd in hoc casu duæ fœminę plenè probant delictum. Decius in l. fœminæ. numer. 36. versic. sed dato quod omnis opinio sit vera, & ibi in addition. liter. B. in verb. potest. ff. de regul. iur. Marsilius consil. 5. numero 9. Gigas in tract. de crimin. læsæ maiest. libr. 2. rubric. quomodo, & per quos crimen læsæ maiestat. prob. quęstione 6. numer. 2. Dueñas regul. 315. in 2. limita. Nouell. regul. 216. numer. 19. versicul. sed quando veritas. Conrad. in pract. §. 2. de officio prætor. in causa ciuili. titul. de testibus. rubric. personas testium aggrediendo. versicul. mulier. nume. 75. Viuins in commun. opinion. versic. testis idonea potest esse mulier. numer. 3. Rolandus consil. 7. numer. 14. libr. 1. & consil. 24. num. 14. eodem lib. 1. Decian. consilio 63. numer. 37. versic. secundo respon.
139 vbi dicit quòd † quando agitur de probatione alicuius facti, quòd à fœminis tractatum est admittuntur ipsę fœminæ ad testificandum, etiam in criminalibus, ita Ossasc. consil. 65. numer. 10. Ioannes Maria Monticellus in suo Repertorio de testib. versicul. fœmina. fol. 36. colum. 2. versicul. & in rubric. testes in crimin. qui esse possunt. Mascard. de probat. libr. 2. conclus. 762. numer. 16. & alij plures quos ipse refert. Ex quibus facilè probatur huiusmodi mulieres deponentes, etiam si singulares sint admitti debere ad testificandum super solicitatione à confessario sibi factâ in actu confessionis, aut proximè illi. Hinc iuridicè Seneca inducit duas illas mulieres in Hippolytum crimen raptus & incestus intentantes hoc modo:

——scelere velandum est scelus.
Tutissimum est inferre, cùm timeas, gradum.
Ausæ priores simus an passæ nefas,
Secreta cùm sit culpa, quis testis sciet?

Quasi dicat cum testes Hippolyto nulli sint, de solicitatione nobis duabus potiùs quàm illi soli fidem habebit Theseus.

His maximè suffragetur optima doctrina Felin. in cap. veniens. 2. num. 21. vers. & procederet absq; dubio. de
140 testibus. quòd † si actus est talis, quod de sui natura non soleat interuenire, nisi ij, qui commodum aut interesse habeant, tunc tales admittuntur testes. Idem deducitur ex text. in l. cõsensu. C. de repud. & in l. non omnes. §. à Barbaris. ff. de re militari. & communem dicit Decius consi. 34. num. 8. Emmanuel Suarez in suo libello recept. senten. litera T. num. 13 t. Antonius Gomez titul. de probationibus delictorum. nume. 21. vers. Item addo tom. 3. Variarum resolut. Franc. Herculan. tract. de negatiua. numer. 16. & 17. copiosè Farinacius libr. 2. quæstio. crimin. quæstione 62. limit. 3. num. 50. Abbas in cap. fin. not. 2. de testib. cogend.

gend. gloſ. in cap. cum dilecti verſic. & ſi tres de elect. & in capit. 2. in gloſ. penult. & ibi Abbas de arbitr. Campeg. de teſtib. regul. 107. 2. fall. Bernard. Diaz, reg. 759. in princ. Mathesil. ſingul. 188. Carrerius in pract. & tract. de indicijs. §. in textu ergo vbi teſtibus ſeparatus nume. 31. Boſſ. in tit. de indicijs num. ibi.

Quod vtique procedit, non ſolùm quando delictum, & negotium ex ſui natura eſt tale. (etſi difficilis probationis) vt aliter innoteſcere non poſſit, ſed etiam quando ratione temporis, vel ratione loci tale eſt, vt veriſimili habitu inueniri non potuerit, vt
141 eſt caſus noſtræ quæſtionis. Hoc † enim caſu admittuntur teſtes ſingulares, & inhabiles, quoniam per alios veritas ratione loci & temporis, vt porè in actu confeſsionis, haberi non poteſt. text. in cap. final. & ibi gloſſ. Hoſtienſ. Ioann. Andreas. & commu. Doctores de teſtibus cogen. Antonius Gomez Variarum reſolution. tom. 3. cap. 12. rub. de probat. delictorum, numer. 21. verſic. quæro tamen. Plot. de in litem iurand. §. 4. nume. 32. Carrer. vbi ſuprà numer. 33. Proſper Farinac. vbi ſuprà, numer. 55. & 62. & 74. cum ſequentib. Sed in actu confeſsionis, non ſolùm non interueniunt alij, verum nec iure poſſunt. Ergo licitè admitti poſſunt, & debent mulieres ac teſtes ſingulares, vicem accuſatoris agentes. Nam in
142 hoc caſu † mulier teſtis, & accuſatrix poteſt eſſe. Non enim eſt inconueniens tunc vicem duorum ſubire; ſcilicet teſtis & accuſatoris: tum quia non petuerſè, ſed Chriſtianæ Religionis impulſu id egiſſe videtur, ex text. in cap. in omni negotio. vbi Anton. de Butr. & Abb. num. 4. de teſtib. in omni (inquit) negotio principalis perſona dicens veritatem de re ſibi nota rectiſsimè habēda eſt pro teſte. Soto in tract. de ratione tegendi ſecretum. in lib. 2. 2. quæſt. 4. & libr. 5. de iuſt. & iur. quæſtion. 6. art. 2. concluſ. 4. Simanc. de Catholic. inſtit. tit. 54. nu. 55. Confirmatur ex illo Matth. capit. 18. [Si te non audierit, adhibe tecum vnum vel duos.] Copioſè Maſcard. de probat. lib. 1. concluſione 26. num. 11. Hector Hemil. in tract. de teſtibus 1. p. verſ. accuſator. nume. 21. & alij plures quos ipſe refert.

143 Quartò probatur: nam † per teſtes ſingulares probari poteſt aliquē eſſe hæreticum, vt tenēt omnes communiter ſcribentes, inter quos id elegātiſsimè defendit Iacob. Butricar. in l. Ariani. C. de hæreticis. idem ſenſit Anton. de Butrio in capit. cum oporteat. de accuſat. in quam ſententiam ſæpius Alexand. inclinat. conſil. 141. ponderatis. col. 2. nume. 2. verſic. præterea teſtes diſcordes. & conſ. 72. inſpecto diligenter. col. 2. num. 2. verſic. nec prædictis habet obſtare, & poſt dictum numer. 2. verſicul. tamen. vbi tractatur de probando aliquo. vol. 1. & conſil. 92. colum. 4. numer. 10. verſ. quia reſpondeo. volum. 5. & conſilio 147. poſt nu. 20. verſicul. teſtes præterea ſingulares. volum 7. eidem ſubſcripſit ſententiæ Decius in cap. licet cauſam. nume. 69. verſic. tertiò ſingularitas teſtium. in tit. de probationibus: quod etiam apud omnes teſtatum reliquit Marſil. conſ. 1. vbi alios citat num. 27. verſ. iam reſpondeo, & nume. 41. 45. 46. & 58. quem ſequitur Pariſ. conſil. 2. & ſi iudicium, num. 89. verſicul. tamen procedunt iſta. volum. 4. idem tenuit Bald. in l. actor. col. 3. poſt n. 4. verſi. vt putà volo probare aliquem hæreticum. C. de probat. & in l. vnica. C. qui muner. tutel. quo in loco refert quòd ſi vnus teſtis dicat aliquē hæreticū, quia audiuit eū dicentē: nō credo in vnū Deū. Alium qui dixit: non credo in Catholicam

Ecclesiam, probet: quia sunt contestes in genere. Et idem repetit ibidem col.4.post nume.14. vers.& hoc apparet, quia eiusdem continuati sceleris: & vers.sequenti col.5.vers.item quod infamia. Idē tenet in l.rogasti.§. si tibi.colu. 7. vers. sed bene probant quod persona sit talis.ff.si cert.pet. ac in repetit.l.2.in fin. vers. similiter per testes singulares.ff. de iureiurand. & in l.de quibus.col.13. post numer.39. vers. dictum est de singularitate testium. ff. de legib. Hoc idem confirmauit in Margarita super Innocen.in verb. testes singulares, probant iurisdictionem per legem ob carmen, in fin.iunctâ ibi glos.vlt.ff.de testibus.sic idem Bald. cōsuluit cons.394.in causa Ludouici.num.9.vol.2.& in cons.406. nume.1.vol.1.idem cap. cum omnes. post nu.28.de constit. Sebastian. Sap. in apostyl. ad Abb. in c. licet ex quadam.num.8.in glos.super vers. reddit ad literam A.in princip. ibi: & ad dictum.& in vers.circa id quod suprà in tit.de testibus.vbi Felinus col.5.vers. sed quando adhibentur ad probationem faciendam in genere, vtpotè ad probandū hæresim. Laurentius Calcan.cons.9.quæstione Iacobellę.Iason in repetitio.l.admonendi.post nume. 256. vers. videtur ergo.considerat. 1. Boer. deci.23.nu.44.vers.4. Albertin. in tract.de agnoscendis assertion.Cathol.quæst.34. num.6. vers.nam licet dicatur.& nume.9.vers.& propterea. hos sequitur Caccial.in d. l. admonēdi.num. 103.vers.si autem. & nu. 105. & 109. Gabriel Romanus in suis Cōmun.opinion.conclusion.2. numer.4. vers.7.infertur lib.1.titul. de testibus. Ioann. Rojas in tract.de hæret.2.p.assertione 6.num. 136. vers.contrariam verò sententiam. vsque ad num.14.& nouissimè Franc. Pegna in 3. p. Director. cōment. 121. Quorum doctrina probatur, quia respectu finis non sunt singulares, vt inquit Bart. in l.carmē. §.vltim.ff. de testibus. & Castrens. in consil.380.numer.7.vers.item posito. vol.2.& sequitur Vincentius de Franchis in decis. 105.nu. 21. idem voluit Guido Papa in decis.544. cum quibus sensit Purpuratus in l.1.nume.102.ff. si certum petatur. & ante eos Speculator in titul. de resto.§. 6. numer. 15. quos sequitur Gabriel. libr. 1. commun. conclus. titul. de testibus. conclus.2.num. 23.vers. hoc tamen. Crauetta cons.78.nume.6.Socinus iunior cons.99.num.13.col.2. Corneus cons. 34. liter. I. & cons.247.lit.L.volum.3. Ioannes de Amicis cons.1.numer.62. Riminaldus senior in cons.262. num. 52. vol. 2. subdens quod vbi † agitur de probanda iurisdictione in genere, sufficit diuersorum testimonium in specie. Nellus in tract.de testib.num. 183. & 188. Roland. à Valle cons.82. nu.42. vol.2. quo in loco tradit, quòd quando agitur de probanda iurisdictione in genere, testes singulares probant, nam tunc non nocet diuersitas temporum, vel loci, quia ista non est propriè singularitas, & licet dicti testes differant in loco, vel tempore, seu in causa scientiæ, & in modo sciēdi, qui habetur per diuersa media, nō dicuntur tamen differre in facto principali: Nam per singula generum, genus probatur. Bald. in cap. licet. num. 9.de testibus. Si ergo ex his omnibus Doctoribus crimen hæresis probatur per testes singulares: ergo id quod suspicionem hæresis inducit rectè poterit eodē modo probari. Cum ergo solicitatio in actu confessionis suspicionē hæresis inducat, rectè per mulieres probabitur in foro iudiciali sancti Officij, etiam per testes singulares.

144

Verùmtamen quoniam hactenus de singularibus testibus sermonem fecimus, superest iam modos singularitatis

145 titatis huc attexere; † triplex ergo est testiũ singularitas. Prior est, obstatiua. Secunda cumulatiua, seu adminiculatiua. Tertia verò diuersificatiua. Ita Bald. perpulchrè, ac verè in capit. licet causam. num. 11. de probat. & in l. testium. C. de testibus. num. 9. & 14. sed copiosius Aimon Grauet. in tract. de antiq. tépor. p. 4. §. sed enim. n. 1. cum sequentibus. Albert. in cap. quoniam. de hæreticis. in 2. p. assert. 6.

146 num. 122. cum seqq. Singularitas † obstatiua est, quando ex dictis testium nascitur repugnantia, aut contrarietas, vt cum vnus testium affirmat, alter negat, quo casu dictum vnius, alterius dictum aut debilitat, aut infringit, aut non probat. Sic Aimon vbi suprà. Ancharan. cons. 64. in causa quæ vertitur inter Philippum vers. & confirmatur. Hoc Aretinus. cons. 71. vers. interrogatur igitur. Bald. in l. de quibus. ff. de legib.

147 Cumulatiua † est cùm dictũ vnius coadiuuat alterius dictum. Vt cùm alter de facto deponit, alter de fama, seu vnus de visu, alter de auditu, & hæc (vt probat Aimon vbi suprà) semiplenã faciunt probationem. Ita Socinus in l. Gallus. §. ille casus. in fin. ff. de liberis & posthum. Bald. in Rubr. de controuers. inuestitur. Alex. in d. cõs. 21.

148 Diuersificatiua † est, ex qua nascitur diuersitas rei in substãtia, vt cùm alter testium asserit aliquid factum vno loco & tempore, alius verò alio loco & tempore, quo casu dictũ vnius non infringit dictum alterius, imò coadiuuat, & corroborat. Ita Bald. & Aimon, vbi suprà per cap. bonæ. & c. dilecti. de election. & Ancharanus in d. cons. 64. Alex. & Aretinus, vbi suprà. Franc. Pegna in. 3. part. Director. comment. 121. Ioannes Rojas in tractatu de hæret. 2. part. numer. 122. & seqq.

149 Ex his colligitur illum † dici testẽ singularem, qui solus est, nec alium habet sibi in depositione per omnia contestem, & concordem, vt optimè Papiens. in sua practica in forma opposit. contra testes, vers. sunt etiã singulares. num. 1. cui cùm solus sit, non creditur in quolibet crimine, si agatur de pœna imponenda: nam cùm reus sit suæ vitæ, & bonorum possessor, & melior sit conditio possidentis, vnius actoris affirmatio, non reputatur sufficiẽs ad aliquem suã possessione priuandum, vt docet S. Thom. 2. 2. quæst. 70. art. 2. vbis Bañes Salon & Aragon ibidem, & Soto libr. 5. de iustitia & iure quæst. 7. art. 2. Ioãnes And. in capit. vt officium. in princip. vers. certum est autem. de hæreticis libr. 6. & Archid. ibidem. §. verum quia. Bald. in l. ob carmen. §. fin. ff. de testibus. Zabarella in Clem. 1. §. verùm. de hæretic. Conr. Brunus. lib. 4. de hæreticis capit. 9. Palatius Rubeus in allegat. de hæresi. §. 12. Albertin. in tract. de agnosc. assertio Cathol. quæst. 24. n. 9. Boerius Decis. 342. incipiente: sed quot testes Pegna. 3. part. Director. comment. 12.

150 vnde amplius licet inferre, quod † si in quolibet crimine testes singulares non probant à fortiori, in probandis hæresibus: clariores enim & vberiores necessariæ sunt probationes cùm de maiori agatur præiudicio, & omnia pœnarum genera in hoc crimine concurrant, quæ plenè cõgessit Bald. in l. 1. no. 7. C. de sum. Trinit. & Fide Cathol. Anan. in capit. excommunicamus. 1. §. credentes. n. 3. cum seqq. de hæreticis.

151 Verùm quia ex eo etiam, quòd † duo testes necessarij sint in huius delicti, videlicet solicitationis probatione, idque ex forma instructionis sancti Officij, difficilisque reddatur hæc quæstio, necessariò vidẽdum est

an iuri consonet, & sustineri possit, vt procedatur contra huiusmodi cõfessarios ex particulari indulto & priuilegio Summi Pontificis, videntur enim non sufficere duorum testium singularium depositiones ad probandum hoc delictum contra cõfessarios.

Primò probatur: nam in dubio declinandum est in fauorem cõfessarij, quoniam id in reuerentiam sacra-
152 menti cedit, † & tunc violatum non creditur, vt rectè docet Henriquez in summ. Theolog. Moral. cap. 19. numer. 10. quanuis ibi specialiter loquatur de fractione sigilli confessionis: ergo, &c.

153 Secundò, quia † quando agitur de probatione alicuius delicti, quod cõtra se habet iuris præsumptionẽ, tunc plenior requiritur probatio, quàm ordinaria. Ita Aymon p. 2. num. 46. & 47. Herculan. in tract. de negati. numè 4. Osasc. consil. 66. nu. 3. Cephal. consil. 138. num. 18. & consil. 241. num. 6. libr. 1. & ideò vel tres requiruntur testes, vel saltem duo, qui tamen præstantes viri sint, ac omni exceptione maiores. Specul. in tit. de probatio. §. 1. vers. fin. Bartol. in l. sciendum. ff. de verb. oblig. Decius consil. 175. sub numero 5. Aimon. consilio 129. in fin. & consil. 134. numer. 10. Curtius iunior consil. 57. numer. 7. Cephal. consil. 393. numer. 93. & consil. 348. numer. 13. libr. 3. & alibi sæpè Menoch. de præsumpt. libr. 1. quæstione 31. numer. 8. & 9. & Mascard. vbi suprà, conclusione 121. numer. 10. pro confessario enim est
154 præsumptio iuris, quæ † sanè pro liquidissima probatione habetur. glos. in l. si tutor. C. de pericul. tutor. text. in l. si quis locuples. ff. de manumiss. vindict. l. licet Imperator. ff. de legat. primo, & in l. final. ff. de probationibus. Iason in l. omnino. C. de testament. militta. numero 9.

155 Tertiò, quia † quoties agitur de diuortio, septem requiruntur testes. text. in l. nullum. ff. de diuortijs. Speculator in tit. de teste. §. restat. numer. 6. in fin. versicul. item in diuortio. Nepos de Montealban. de testibus nu. 92. Nellus de testibus num. 84. versicul. in diuortio. Conradus in pract. §. 2. de officio prætor. in causa ciuili, titul. de testibus. rubric. dicta testium assumendo, in principio, in 22. casu. Alios etiam plures casus adducunt in huius exemplum præcitati Doctores, in quibus tres, quatuor, quinque, septem, & duodecim testes requiruntur, quos consulat lector: ergo cum agatur de re grauissima, & probationes in hoc casu debeant esse luce meridianâ clariores, dictæ mulieres singulares testes non admitti, sed à testificando contra confessarios excludi debent.

Oppositam tamen sententiam vt veriorem admittendam puto, tum ex iuris dispositione, tum etiam ex forma in instruction. sancti officij præscripta, ex summi Pontificis priuilegio, ex qua illa deducta est in praxim. Circa quam notanda est regula valdè in hac materia seruanda, quòd † in quauis causa, tam profana quàm Ecclesiastica vel spirituali, duo testes sufficiunt ad perfectam probationem inducendam. text. in d. l. vbi numerus. C. de testibus. capit. si quis testes. §. vbi numerus. 4. quæst. 3. can. 1. & 2. 2. quæst. 3. can. final. 35. quæst. 7. cap. in omni negotio, & c. licet vniuersis. de testibus. Speculator in tit. de teste. §. restat. in principio. Nellus de testibus numer. 83. Lanfrancus de testibus num. 8. in principio. Anton. de Butri. in d. capit. in omni negotio numer. 2. Conrad. in pract. §. 2. de officio prætor. in causa ciuili, titul. de testibus. Rubric. de testium assumend. n. 1. Cephal. consil. 651. num. 28.

lib.

libr. 5. Bertazol. conf. 542. numer. 1. libro 2. Ioseph. Mascardus de probat. libr. 1. in præfat. quæst. 5. nnmer. 117. & copiosè Madaden. in tract. de numero testium cap. 1. numer. 1. vsque ad 7. vbi confirmat hanc regulam, veram esse non solùm iure humano, sed etiam iure diuino & lege veteris testamenti: quæ non solùm procedunt in causa ciuili, sed etiam in criminali, in qua duo testes sufficiunt ad conuincendum, & damnandum reum. Quam sententiam vt probabiliorem sequuti fuère Ancharanus in capit. quòd verò. 2. quæst. 5. Decius in l. iuris ignorantia numero 24. C. qui ad mit. quos refert & sequitur Monticellus in suo repertorio testium. vers. impugnantur quod non sunt numero sufficientes. vers. verò. Berous in capit. at si clerici. numer. 5. de iudic. Nouell. in pract. fol. 140. nume. 3. Viuius in commun. opinion. vers. testes duo sufficiunt ad condemnandum: vbi ampliat etiam in causa hæresis Iulius Clarus in practic. §. final. quæst. 66. vers. debes etiam scire. Mascardus de probationibus lib. 1. conclus. 461. num. 1. & expressè probatur ex text. in capit. nullum. §. sed hoc. in fine 2. quæst. 4. in illis verbis: duorum vel trium testium, quilibet iure conuinci & damnari poterit, ergo vbi quis est testibus conuictus, non aliter cõdemnari potest quam eo modo ac si esset confessus. text. in l. qui sententiam. & ibi doctores. C. de pœnis l. final. C. de custodibus reorum. cap. 1. & capit. primates. 2. q. 1. cap. at si clerici. vbi Decius Berores. & communiter omnes de iudic. Gandinus in tit. de præsumptionibus & indic. in dubit. post numer. 2. vers. & primò videtur. Grammat. decis. 36. num. 61. Rota tit. de hęret. decis. 1. alias 875. num. 3. in antiquis. Flammin. Cartatius, vbi copiosè & magistraliter in tract. de exequend. sentent. capto bannito capit. 1. num. 79. & ita hodie in praxi seruari testatur Ioseph. Ludouicus decis. lucens. 13. num. 6. p. 1.

157 Prædicta etiam procedunt non solùm contra confessarium, sed † etiam contra Episcopũ, vt eleganter tradit Berous in d. cap. at si clerici. num. 5. de iudic, & ibidem Decius num. 3. Imò etiam ad condemnandum summum Pontificem sufficiunt duo testes. glos. singul. in c. præsul. 2. quæst. 4. Deci. in capit. at si clerici. numer. 3. de iudic. & ibidem Bero. num. 5. cum sequentibus, quod procedit quando Papa accusaretur de hæresi, secus si de alio crimine, vt ibidem per Ber. suprà citat.

158 Rursus etiam postremò facit, quia (vt suprà diximus) quãdo † versamur in occultis negotijs & difficilis probationis, minor probatio requiritur, sed cùm crimen solicitationis vt plurimum occultè perpetretur, minor ac debilior proculdubio probatio sufficiet & necessaria erit. vt per Alex. in addit. ad Bart. in l. final. ff. de quæstion. text. in l. consensu. C. de repud. & in cap. 3. loco de probat. vbi testes quantumuis inhabiles admittuntur propter difficultatem probationum: copiosè Hippol. in repetion. Rubric. C. de probat. sed in casu nostro, non solùm difficilis est probatio, verùm etiam omnino occulta, tum respectu loci, & temporis, tum etiam respectu sacramenti. Ergo duo testes sufficiũt ad plenam probationem, & damnationem huius delicti. Hoc etiam cõfirmatur ex celebri doctrina Saliceti in d. l. testium. C. de testibus. col. penultim. num. 16. inquit enim quòd †
159 vbi agitur de certa specie hæresis (vt in casu nostro) duo testes probant, licet singulares loco vel tempore sint, quæ verba summè norãda sunt. Cùm igitur confessarius solicitans confitẽtem

tem in actu confessionis, vel proximè illi suspectus sit de hæresi. Ex Pauli Papæ IIII. & Pij Papæ IIII. constitutionibus, & prędicta instructione, ac Doctorum sententijs, vt tradunt Simanc. de Catholicis institutio. titulo 40. num. 5. Selua de benef. 3. part. q. 3. Bernard. Diaz in pract. crimin. Canonica cap. 82. & ibi additionator Ignatius Lopez de Salzedo verb. deponatur. litera A. Henricus Henriquez in tomo 1. sum. Theologiæ Moralis libr. 6. de sacrament. pœnitentiæ. cap. 17. num. 4. litera L. Dominic. de Soto dist. 42. quæst. 1. art. 2. col. 3. & dist. 19. q. 2. art. 5. col. 4. S. Thom. ad. quæst. 56. art. 2. ad 8. opuscul. 64. c. 22. non ergo est dubium, quin damnari possit ex duorum singularium testium testimonio, licet ipsi testes duo tantum, etiam & mulieres singulares sint: dummodo concordes integrè, & contestes sint in specie hæresis, licet in loco, & tempore, vel serie, & contextu verborum singulares sint, optimè probat text. in l. qui sententiam. C. de pœnis. & ibi Bald. & in l. ob carmen. §. final. ff. de testibus: expressiùs Salicetus, vbi suprà num. 17. idem Salicetus per text. in l. quicunque. C. de hæret. Albertin. in repet. cap. 1. de hæret. in 6. quæst. 15. nume. 41. Iason. in l. 2. C. de bonorum possessio. secund. tabul. & quod huiusmodi testes singulares probent in materia fidei, cōcludit Corn. cons. 81. & 101. vol. 1. vbi de commun. testatur eandem opinionem per plura fundamenta, tenet Hippolyt. consil. 1. & Cuiacius in tract. de testibus in q. 37. Alberic. in tract. de testib. in 5. p. col. 3. nu. 8. & 9.

Superest nunc vt argumenta oppositæ sententię diluamus. Et primò
160 † ad primum respondemus, hæresis suspicionem, & contemptum sacramenti pœnitentię, non oriri ex solicitatione ad libidinem simpliciter, sed ex solicitatione adiuncta actui confessionis, vel proximè illi: quemadmodum si sacerdos aliquis vel religiosus matrimonium publicè contraheret, licet ex actu carnali non posset iudicari, vt suspectus de hæresi: propter matrimonij tamen sacramentum adiunctum, verè posset præsumi hæreticus, quia malè sentiret de sacramentis, vt suprà notauimus.

Ad secundum respondemus, argumentum laborare in æquiuoco: fatemur enim libenter arctiùs obligare pręceptum de integritate confessionis, quàm de reuelando confessore inducente ad actum libidinis: non tamen militat eadem ratio in vtroque quia ab integritate confessionis excusatur quis propter indemnitatem propriam, quam Deus & natura homini concesserunt, quādo periculum vitæ, infamiæ, vel alterius ingentis damni timetur: at verò peccatum alterius propter eius infamiam non tenetur silere, quando cedit in ruinam conscientiæ eius, & redundat in perniciem boni communis & religionis, qualis est casus noster.

Ad tertium similiter idem quod in præcedenti respondemus.

Ad quartum hoc modo satisfacimus, non esse iudicandum ante tempus iudicio temerario, quod sæpe redundat in detrimentum animæ, quia homines iudicant oculis carneis, & facillimè labuntur & decipiūtur, non tamen prohibet Apostolus iudicium rectum & verum, quod in bonū Reipublicæ & religionis ordinatur, quale est iudicium huius criminis, & aliorum, quod terret & coercet malos, & bonos in pace & timore continet.

Ad quintū respondemus, negando esse malum ex genere suo in casu nostro peccatum cōfessionis detegere, quia ordinatur in eius bonum, & propter alias causas sæpe in solutionibus argumen-

argumentorum connumeratas.

Ad sextum dicimus Ecclesiam iustè prohibere iudicia Astronomica, circa occulta liberi arbitrij, propter rationem adductam in argumento, & alias quamplurimas, quæ ab autoribus citatis afferuntur: at verò detectio peccati solicitationis, non est cótra, imò iuxta bonos mores, & non est occultum omnino, & per se, sed ex accidenti & secundariò, vt sæpè prædiximus.

Ad septimum respondemus, superiores non præcipere confessarijs, vt detegant pœnitentes, hoc enim esset conuellere ac frangere sigillum, & securitatem confessionis: in quo casu nullatenus esset illis obediendum, iustè tamen possunt præcipere, & præcipiunt pœnitentibus, vt delictum solicitationis confessorũ manifestent & prodant, tum quia hoc crimen est contra puritatem sacramenti, eius reuerentiam, & in materia fidei, tum etiam quia ad illius occultationem pro bono nomine confessarij non tenentur, cùm illis non incumbat sub sigillo confessionis sacramentalis: ac etiam cùm tale facinus vergat in iniuriam sacramenti, & sinceritatem religionis Christianæ, & vtilitatem publicam.

Ad octauum respondemus, in causis occultis & difficilis probationis, cuiusmodi est solicitatio in confessione, vel in actu proximo illi, minorẽ probationẽ requiri, quàm in causis manifestis. Quid? quod casus noster non solum est difficilis ad probãdum, verumetiam maximè occultus respectu circunstantiæ loci, temporis, & sacramenti? eò vel cum minori probatione, supposità hæresis suspicione, iustè punitur.

Ad nonum respondemus, non esse inconueniens in casu nostro occulto, mulieres simul esse testes & accusatrices, nam illæ possunt & debent Inquisitoribus indicare hæreticos, quia in illo ipsæ solum interueniunt, imò & de iure alij interesse nequeunt, & tunc denunciator potest testificari in causa hæresis, vt tradit Salicet. in l. ea quidem. nu. 25. C. de accusat. per tex. in c. licet Heli. de simonia. tum etiam quia id creduntur agere non animo iniquo, nec vllo priuato commodo moueri, sed impulsæ fidei & religionis zelo, ob publicam vtilitatem, & vt hæreticus corrigatur. Simanc. de Cathol. institu. tit. 64. de testibus. numer. 55.

Ad decimũ respondemus in materia fidei, qualis est casus noster ex doctrina Corn. vbi suprà, admitti testes singulares & inhabiles, & ratio est quoniam per alios veritas tatione loci, & temporis, & actus confessionis aperiri non potest: & singulariter Salicetus ex superioribus dicit, quòd vbi agitur de certa specie hæresis (vt in nostro casu) duo testes probant, licet singulares loco, vel tempore sint, idẽ tradidimus ex doctrina Hostiens. Ioan. Andr. & omnium DD.

Ad vndecimum, iam satis constat solutio ex responsione primi argumenti.

Ad duodecimum respondemus, in quauis causa, tam sæculari, quàm Ecclesiastica sufficere duos testes, ad perfectam probationem inducẽdam, præsertim in causa fidei, de qua suspectus est confessarius, cùm de solicitatione accusatur, ex quibus casus iam non est dubius, sed manifestus, & cõuictus, quia per duos saltim testes delictum probatum est.

Ad decimumtertium respõdemus, solicitationis delictum in actu confessionis, vel proximo illi cùm perpetratur, iam non est occultum per se & ex sua natura, sed per accidens, & ratione loci secreti, & confessionis: atque

atque ita iam non tantùm inhæret
animę, cùm in opere externo exerceā-
tur, & vt tale delictum externum per
testes comprobatum, iustè punitur ab
Inquisitoribus.

Ad decimumquartum responde-
mus, ex supradictis satis constare de
euidentia culpæ, quatenus natura de-
licti solicitationis patitur, quando pro
ipso pœna infligitur ab ipsis Inquisi-
toribus: vt enim docuimus, in occul-
tis minor probatio sufficit, & tale de-
lictum, & si sit occultum, non tamen
omnino & per se, sed secundariò &
ex accidenti, & non est periti artificis
(vt docuit Philosophus) ad iudicium
ferendum de rebus, æquales demon-
strationes, & certitudines in omni ma-
teria quærere; sed illas postulare &
inquirere, quas rerum naturæ exigūt
& patiuntur.

Ad decimumquintum responde-
mus, in moralibus quod parum distat,
pro nihilo distare videri: quare cum
actus proximus confessioni sit via, &
vltima dispositio ad ipsam confessio-
nem, quod fit in illo actu proximo, fa-
ctum censetur in ipsa confessione: &
quia eiusdem ordinis est cum eâ pari
pœnâ meritò punitur delictum per-
petratum in actu proximo cōfessioni,
ac si commissum fuisset in illa, & ex
consequenti vera efficitur hæresis
suspicio circa ipsum sacramentum.

Ad decimumsextum & vltimum,
patet solutio ex his, quæ diximus in
solutione decimiquinti argumenti.

Tandem vt appendix quæratur, an
161 † confessarius post consensum tradi-
tum pœnitenti ipsum solicitanti, de-
beat admitti ad testificandum circa
tale crimen. Et ratio dubitandi est,
quia ex quo consensit in crimine, fa-
162 ctus est socius criminis, & talis † non
admittitur in testē contra sociū, iux.
tex. in l. quoniā. C. de testib. c. veniēs
1. de testib. c. personas. eod. tit. c. 1. de
confess. c. nemini. 15. q. 3. l. sicuti. C. de
quæstionib. glos. in c. 2. de testib. l. fi-
nal. C. de accusat. l. 1. §. cum latrone.
ff. de quæstionibus. l. si filium. in fin. C.
de liber. caus. Speculator in tit. de te-
stibus. §. 1. vers. item quod est socius
criminis. nu. 27. Bald. Salicetus, & ferè
omnes scribentes in d. l. quoniam. C.
de testibus. Decius cons. 342. Felinus
in d. cap. veniens. de testibus. Albert.
in l. final. C. de accusat. Ancharanus
cons. 24. Ioan. de Anan. cons. 59. Paris.
cons. 53. nume. 13. cuius rei rationem
petunt à Paul. Iurisconsulto, 1. sentent.
cap. 12. §. vlt. quo loco ait non oppor-
tere, vt is alienam salutem in dubium
deducat, qui de sua desperauit.

Nihilominus tamen, his non ob-
stantibus, cùm casus noster sit in ma-
163 teria hæresis, † admittitur ad testifi-
cādum socius criminis: sic voluit glos.
in d. l. final. vbi Salicetus col. 2. C. de
accusat. & glos. in d. cap. vlt. 15. quæst.
13. Bald. cons. 95. reg. iur. colum. 1. lib. 1.
Bocr. q. 319. nume. 1. Specul. tit. de ac-
cusat. in princip. vers. item repellitur.
Grammat. cons. 35. num. 25. in fin. Me-
noch. cons. 101. nume. 53. & cons. 100.
num 62. Vmbert. in iudicial. inquisit.
in verb. excommunicare. nu. 4. Car-
dinal. Alban. in lucubration. ad Bart.
in l. 1. nume. 41. ff. de officio consul. At
quis sit criminis socius à DD. est edi-
164 scēdum; † eorum enim ea mens est ad
can. negligere. 2. quæst. 7. can. 1. 14. q.
6. & ad can. ita planè. 23. q. 4. & ad l.
comparentem. C. ad leg. Fab. de pla-
giar. l. quoniam liberi. C. de testib. vt
is sit qui committit aliquod crimen
cum illis cum quibus habet societa-
tem: id enim colligunt ex dict. can. ita
planè, ibi: [si sociatur quis malis, id est,
si mali aliquid cum eis committit.]
Dicitur & socius criminis, qui fauet
delinquenti. glos. in dict. l. quoniam li-
beri. & ibi Salicetus qui & sociū cri-
minis eum esse dicit, cuius persuasu
quis

quis ad delinquentem accederet, vt societas illi sit in crimine non tãtùm cum persuaso, sed & cum delinquente.

Stylus & practica seruanda, cõtra Confessarios in prolatione sententiæ.

165 CÆterùm vt † contra confessarios Inquisitores procedere valeant, debet priùs de delicto constare per duos saltem testes fide dignos (vt superiùs diximus) concludentes delictum, qui deponant confessarium in ipsius sacramenti pœnitentiæ actu, vel proximo illi, antè vel pòst, filiam spiritualem verbis, vel tactu, aut factis inhonestis, & impudicis solicitasse, vt ex sacri Senatus generalis Inquisitionis instructione, super hoc negotio publicatâ, anno 1580. c. 1. liquidò deducitur. Tum verò qualitas testiũ maximopere attendi debet, an sint mulieres viles, & inhonestæ, vel reo inimicæ, iuxta decisionem tex. in cap. in literis. in fin. de testibus, ibi: [Nec contra ipsos aliquos audias, nisi probatæ essent vitæ, & opinionis, de quibus verisimile non esset, quod deberent pro aliquo deierare.] Ad hæc doctrina Ruin. consi. 158. col. fin. num. 27. in fin. vers. nec eo prętextu. libr. 5. quem sequitur Gabriel in rubric. de testib. conclus. 10. nu. 43. de quorum vita & moribus accuratè Inquisitores, apud graues personas verbo tenus se informent, priusquam ad capturam & rei custodiam, cum voto ordinarij & consultorum (qui vxorati non sint) procedatur rei qualitate & delicti pensatâ, à quo iuramentum etiam de non reuelando prout in cęteris causis fidei exigitur, vt cauetur in c. 2. dictæ instructionis.

Et quoniam hoc crimen sine hæresis suspicione nõ cõmittitur, interrogãdus est priùs reus, quid sentiat de fide & de sacramento pœnitentiæ: & si confiteatur erroneam cum pertinacia opinionem de dicto sacramẽto habuisse, eius bona proscribuntur, & in cæteris substantialibus processus, seruatur stylus & ordo seruari solitus in causis fidei: interim tamen in carceribus secretis confessarius custodiendus est.

Actuato demum & substantiato processu, adhibito loci Ordinario, & consultoribus non vxoratis proceditur ad causæ decisionem, & sententia in aula secreti sancti Officij publicatur reo, præsentibus Episcopo, confessarijs, Parochis, ac fratribus, & religiosis personis, iuxta formam dictæ instructionis.

166 Aduertendum autem est, quòd † nunquam prædictis reis publicæ pœnitentiæ imponuntur (& meritò quidem) ne inde oriatur, & excitetur scandalum contra confessarios, sed iuxta delictorum qualitatem, grauitatem, atque frequẽtiam, & alias circunstantias, quibus Inquisitores ad augendam, vel leuiendam pœnam moueri possunt, salutares reis pœnitentias imponunt, iuxta formam prędictæ instructionis. Debent tamen confessarij sic delinquentes regulariter de leui abiurare, & priuari confessionibus saltem mulierum. Exilia verò, reclusiones, carceres, & aliæ pænæ præfata instructio in Inquisitorum arbitrio & potestate reliquit, vt in capit. 5. 6. & 7. eiusdem est videre. Verùm quia reus nõ adstringitur, nisi ad iustum mandatum & pœnitẽtiam (argum. text. in capit. causamque. de election. & c. venieus. de iureiurand.) Inquisitores animaduertant ne tales pœnitentias his imponant quæ pœnitentes perturbent, atque in desperationem potiùs quàm in humilitatem

mus, quatenus per te vel per alium, seu alios à te deputandum, seu deputandos contra omnes, & singulos sacerdotes dictorum regnorum, ac illarum ciuitatum, & diœcesum de præmissis quomodolibet diffamatos, tam sæculares, quàm quorūuis etiā exemptorum, & sedi Apostolicæ immediatè subiectorum ordinum regulares, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, tam super præmissis, quàm super fide Catholica, & quicquid de ea sentiant, diligenter inquiras, & iuxta facultatum tibi contra hæreticos, aut de hæresi quouis modo suspectos à sede Apostolica concessarum, continentiam & tenorem procedas, ac culpabiles repertos iuxta excessuum suorum qualitatem, prout iuris fuerit, punias, eos etiam, si & prout de iure fuerit faciendum, debitâ præcedente degradatione, sæcularis iudicis arbitrio puniendos tradendo, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac Ecclesiarum & Monasteriorum, necnon ordinum quorumlibet, quorum ipsi sacerdotes fuerint, etiam iuramento, confirmatione Apostolicâ, vel quâuis firmitate aliâ roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque, indultis, & literis Apostolicis sub quibuscumque tenoribus & formis, ac quibusuis clausulis, & de actis etiam motu proprio, aut aliàs quomodolibet concessis etiam iteratis vicibus, approbatis & innouatis, quibus omnibus eorum tenores præsentibus pro expressis habentes, hac vice duntaxat specialiter & expressè derogamus, cæterisque contrarijs quibuscunq;. Dat. Romæ apud S. Petrū sub annulo Piscatoris, die 16. April. M.D.LXI. Pōtificatus nostri, an. secūdo. Cæsar Glorierius. Concordat cum suo originali. Matthæus Vazquez.

Decretum sancti Senatus Inquisitionis, pronunciatum à S. D. N. D. Clemente VIII. Pontifice Max. quo Bulla Pauli IIII. confirmatur.

IN nomine Domini Amen. Per hoc præsens publicum decreti instrumentum, cūctis pateat euidenter, & sit notum, quòd in generali Congregatione Officij sanctæ Romanæ & vniuersalis Inquisitionis habita corā sanctissimo D. nostro D. Clemente Papa VIII. ac illustrissimis & reuerēdissimis DD. Iulio Antonio Sanctorio S. Bartholomæi, in insula S. Seuerinæ. Petro S. Hieronymi Illyricorū Deza. Dominico S. Chrysostomi, Pinello: fratre Hieronymo Bernerio sanctæ Mariæ, supra Mineruam Asculano: fratre Constantio S. Petri, in Monte aureo Seriano: & Paulo sanctæ Cæciliæ Sfondrato nuncupatis titulorum Presbyteris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, in vniuersa Republica Christiana, aduersus hæreticam prauitatem, generalibus Inquisitoribus. In negotio sanctæ Inquisitionis Hispaniarum, super literis fe. Re. Pauli PP. IIII. & Pij PP. IIII. facultatis procedēdi contra presbyteros sæculares & regulares, in sacramento pœnitentiæ, seu in actu cōfessionis sacramētalis, sollicitantes mulieres pœnitētes ad impudicitiam, seu peccata carnis, Inquisitori Generali Hispaniarum, aliàs concessæ, an priuatiuè, vel cumulatiuè, quo ad superiores regularium dicta Inquisitio, contra huiusmodi delinquentes procedere possint. Sanctissimus Dominus noster re diligenter, ac maturè discussâ autoritate suâ Apostolicâ, declarauit & decreuit, declarat & decernit circa huiusmodi facultatem procedendi

nihil eſſe attentandum aut innouandum, ſed Inquiſitionem prædictam, in omnibus regnis & prouincijs ſibi ſubiectis eà iudicialiter vti poſſe & debere, ſicut in alijs cauſis ad ſanctiſſ. Inquiſitionis Officium pertinentibus, vti hactenus fecit etiam priuatiuè quoad ſuperiores regulariũ cuiuſuis ordinis & congregationis, etiamſi mendicantium exſiſtant, ipſoſque regulares non eximi ab onere deferendi, ſeu denunciandi huiuſmodi delinquentes eidem ſancto Officio, quemadmodum in alijs caſibus, & cauſis ſanctæ Inquiſitionis, in quibus alij Chriſti fideles de iure tenentur, ſed ad ipſum ſicut alios teneri, & obligatos eſſe. Et ita ſanctitas ſua declarauit, & decreuit, atque perpetuò ſeruandum eſſe ſtatuit, omni meliori modo, & formâ quibus potuit, poteſtque, & debet, latum, datum, & pronunciatum fuit ſupradictum Decretum, per ſupradictum ſanctiſsimum Dominum noſtrum D. Clemẽtem Papam VIII. pro tribunali ſedentem, in ſolio maieſtatis ſuæ, in Generali congregatione dicti ſancti Officij, habitâ Romæ in palatio Apoſtolico apud ſanctum Petrum, anno à Natiuitate Domini noſtri I E S V CHRISTI, 1592. die verò tertio menſis Decemb. feria quinta Pontificatus Prælibati D. N. Clementis diuinâ prouidentiâ Papæ VIII. anno primo; ibidem præſentibus Reuerendiſsimo Patre fratre Vincentio, ordinis fratrum Prædicatorum Epiſcopo Aprietino: & Reueren. P. D. Anſelmio Dandino, Ceſenatenſi Iuris vtriuſque Doctor. vtriuſque ſignaturæ, eiuſdem ſanctiſsimi D. N. Papæ refrendario, dictique ſancti Officij prælatis, & conſultoribus teſtibus, ad prædicta omnia gula vocatis, habitis, ſpecialiter atque rogatis.

170 Ex ſupradictis ergo hic mihi monendi ſacerdotes, qui in domino partem hæreditatis collocarunt, primùm vt paulò attentiùs dignitatem ſui muneris conſiderẽt, qui ſint; deinde quid Deo vouerint, cùm ad ſacerdotium euecti ſunt, tum denique vt meditẽtur quantum, & quàm magnum ſit pœnitentiæ ſacramentum, ne ſi paulò ſegnius ad hæc omnia animam aduertãt vna cum ignorandi affectatione, contemptu ſui miniſterij obcæcati, contrahant in ſe maculam ſolicitationis, quam nulla vnquam ætas deletura ſit. Fateri conuenit rem eſſe Deo gratiſsimam, & ſanctiſsimam, ſacerdotium: Et tamen quando quis ad illud vocatur timorem imbecillitatis ſuæ diſsimulare non debet; imò ſe ipſum ſubmittere humilem exhibere, & cedere vereeundus propter ingentem ſacerdotij maieſtatem, ita vt non animis deſpondeat, quia ipſe ſit deterrior, ſed magis ac magis in perfectionem aſſurgat, quæ præſtantiæ miniſterij reſpondeat adeò vt ſe dignum illo præſtet. Hoc enim eſt in humilitate faſtigium, rerum omnium promereri. Præterea quando ad tantum miniſterium accedunt, cupio maximè vt ipſi ſciãt ſe à Deo caſtitatem vouiſſe, & promiſiſſe ſe legibus Eccleſiæ obtemperaturos, quarum illa eſt: accuratè & ſanctè obſeruanda, ne ſacerdotes fœmineis, & inhoneſtis colloquijs immiſceantur, ne libidinoſis contrectationibus coinquinentur, neúe fœdis & ſpurcis amplexibus ſe ipſos contaminent. Poſſunt priuſquam ſacerdotij characterem perant, vel omnino ab eo abſtinere, vel continentiæ ſuæ vires experiri, ne Deo, & ſponſæ illius ſanctiſsimæ fucum faciant, inultum enim tantum ſcelus Deus nunquam ſinit; imò & in eorum ſuperiores, & præpoſitos (qui ipſi ſunt tam Epiſcopi, quàm iudices Inqui-

Inquisitionis) illud vleiscitur, qui cum ipsi sciant, & virgâ correctionis possint abigere, & profligare, tamen nec curant nec scandalum ab Ecclesia summouēt [Filij Heli (habet scriptura sacra. 1. Reg. c. 2.) nescientes Dominum neq; officium sacerdotum,] & paulò pòst [Heli autem erat senex valdè, & audiuit omnia quæcunque faciebant filij sui vniuerso Israeli: & quomodo dormiebant cum mulieribus quæ obseruabant ad ostium tabernaculi.] Tandem verò hæc subnectuntur in ruinam Heli, totiusque illius familiæ. [Quare (inquit Deus) calce abiecisti victimam meā, & munera mea quæ præcepi, vt offerrētur in templo? & magis honorasti filios tuos quā me? Loquens locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo vsque in æternum, ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, vt non sit senex in domo tua. Et videbis æmulū tuum in templo, in vniuersis prosperis Israel: & non erit senex in domo tua omnibus diebus,] & cap. 3. vers. 12. [Suscitabo aduersum Heli omnia quæ locutus sum super domum eius: incipiam, & cōplebo. Prædixi enim ei, quod iudicaturus essem domum eius in æternū propter iniquitatem, eò quòd nouerat indignè agere filios suos, & non corripuerit eos. Idcirco iuraui domui Heli, quod non expietur iniquitas domus eius victimis, & muneribus vsque in æternū.] Auertat Deus à Sanctuario suo rigidam illam pro Episcoporum, & iudicū negligentia pœnam. Sed & facinus sacerdotum auertat, & in id inspirante eius numine omnes operam suam conferant sacerdotes. Recordentur pœnitentiæ sacramentum ad id institutum, vt anima fœda, & sordibus infecta, situ & squalore contabescēs, suis ornamentis per illius virtutem receptis splēdore pristino refulgeat. Ait Dominus Ezechiel. 18. [Si impius egerit pœnitētiam, omnium iniquitatum eius non recordabor,] Itaque Dionysius Areopagita dum Tito loquitur cap. 1. de Ecclesiast. Hierarch. sic illud commendat. [Ipsos reuerendissimos præsules Pōtificio iure monebis mundè vt munda contingāt.] & Episto. 8. ad Demophilum. [Nefas est (inquit) ea quæ iusta sunt non secundum dignitatem meritaq; exequi,] & infrà [Audax nimium est qui non veretur ea quę sunt diuina præter meritum exequi.] Et hęc fortassis sumpta ex illa diuina exhortatione per os Isaiæ prolata capit. 52. [Mundi estote qui fertis vasa Domini] quibus congruit D. Augustini sententia lib. 2. contra Parmenian. cap. 2. 4. 5. & 11 & in elucidatione Psal. 103. ad hęc verba, [qui tegit aquis superiora eius] vbi sic ille admodum pię, & sincerè [Videant (inquit) quā rationem sint reddituri, qui sanctis non sanctè vtuntur,] sed vt Gelasius Papa dicebat can. sacrosancta. 1. q. 1. & apud Iuonem Carnutensem Decret. 2. p. cap. 90. & 6. par. cap. 110. [Quomodo ad diuinum mysterium spiritus inuocatus adueniet, si sacerdos criminosis actionibus plenus esse probetur?] Neq; est in eo vt hæreticorum more naturæ fragilitatem causentur sacerdotes: nam si verū illud est quod ait Apostolus. 2. Corinth. c. 4. vniuscuiusq; nostrûm hominem esse duplicem, vnū qui extrinsecus cernatur, quiq; naturâ corruptibilis est: alterum qui in animi penetrali intelligitur, meritò duplex matrimonium cogitari potest: atque inde mihi videtur virginitatem, ipsius corporis cum animo quasi quodam matrimonio copulari. Quemadmodū autem manus nostræ binis opificijs fungi

non possunt, vt exempli causâ, terram colere, & simul nauem agere, aut æs liquefacere, & fabricari, sed quæ alterum probè tractatura sit, ei ab altero sit abstinendum, sic & nobis duplici matrimonio proposito, quorum alterum animo, alterum corpore conficitur, vnius studium alterius expulsionem, & euasionem facit necessariam. Neque enim oculus simul duo potest intueri, nec lingua diuersis idiomatis inseruire, nec auris duabus eodem momēto factis narrationibus attendere. Eodem modo noster affectus corporis voluptatibus seruire, & spiritale matrimonium simul persequi naturâ non potest. Quare vt oblatâ duorum dominorum optione, quia (vt inquit Dominus Dominorum Matth. capit. 6.) nemo potest duobus dominis seruire, qui prudentiâ ductus fuerit, vtiliorem sibi eliget: sic gemino nobis oblato matrimonio, quandoquidem in vtroque nemo vitam potest agere, temperantis erit à temperantia non aberrare, & semper in coniunctione temperantiæ cum animo inhærere. Hæc illa est societas coeūda, illę ineundæ solicitationes, à quibus nullâ vi nullis illecebris corporis diuelli vnquam confessarij potuerint. Quamobrē Inquisitores quod ex officij sui magisterio pendet, post latam, & pronunciatam confessario solicitatori sententiam, non debent permittere, quin ex cœno, & luto nequitiæ ad continentiæ frugem illum reuocent, iacentem illius extollant animam, & pristinam amplificent dignitatem: hunc monere, & exhortari curent, vt matrimonij illius spiritualis iugo se restituat.

FORMA MONITIONIS qua vti debent Inquisitores post latam in confessarium sententiam.

171 PRimum † luxuriæ peccatum suis coloribus depingetur, & quibus incommodis eius compedibus illaqueati afficiantur, & exemplis desumptis ex historiæ sacræ libris confessario diligentissimè aperietur, vti nimirum Dauid Rex per illud impulsus sit in homicidium Vriæ 2. Reg. 12. Salomon in idololatriā præceps ierit per mulieres eōdem adductus. 3. Reg. cap. 11. Ex profanis autoribus, vt Annibalis magnanimitas non nisi per illud frangi ac debilitari potuerit vt Cicero testatur contra Rullum.

Idem etiam peccatum in ipsius corporis ruinam conflari manifestabitur, vnde appositè adducetur locus ille 2 Reg. cap. 13. vbi Hammon postquam vulnere saucium appetitum secutus est, ægrotare quoq; cepit propter Thamar, sic enim ait scriptura [Deperijt in eam valdè, ita vt propter amorē eius ægrotaret,] nec minus ad rem accedet historia Samsonis, quem mulietcula Dalila viribus priuauit, vt non immeritò cecinerit Poeta ille.

Vt Venus eneruat vires sic copia Bacchi:
Et tentat gressus debilitatque pedes.

Idem, de bonis fortunæ exponetur, cui fidē facit prodigus ille filius, qui paternâ liberalitate elatus, emācipationis suæ decus magnis sumptibus in meretricium auiditatem profudit: ad hæc cuiuslibet scorti artibus grauem perniciem hominibus creari, quâ de causa apud Terentium in Heautōtim. sic loquitur Chremes.

——Nam vt tu scias
Quàm ea nunc instructa pulchrè ad perniciem siet,

Primùm,

Primùm, iam ancillas secum adduxit plus decem,
Oneratas veste, atque auro. Satrapes si siet
Amator nunquam sufferre eius sumptus queat.
Nedum tu possis.——

Laidis quoque impuram auaritiam audire poterit, quam tamen Philosophus gentilis eluserit cum illo pulcherrimo elogio. Non emo tāti pœnitere.

Monebunt præterea cùm Dauidem, Salomonem, Hammonem, Sāsonem, Prodigum, tum Annibalem, & Philosophum nullo modo æquiparari posse cum sacerdote; itaq; sacerdotem magis virtutibus quàm illos elucere debere, ita vt hos improbet, & mores eorū effugiat, qui vitio succubuerint, & eos qui restiterint non tantùm imitetur, sed suā temperātiā exsuperet, & se quasi quoddam lumen continentiæ conspiciēdum posteris exhibeat, sic enim monuisse Apostolum. 1. Corinth. c. 4. [Spectaculum facti sumus Deo, mundo, angelis, & hominibus] mundo, vt illi pessimo exemplo nō videamur. Deo cui tantopere placet continentia, vt virgo de virgine nasci voluerit, angelis quorum connubia nulla sunt, denique hominibus, vt prædicationi nostræ opera respōdeant, ne Deus illud nobis exprobret, quod per os Dauidis exprobrauit improbis Prophetis. Psal. 49. in hæc verba: [Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas? & assumis testamentum meum per os tuum? tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum, & cum adulteris portionem tuam ponebas, os tuum abundauit malitiā, & lingua tua concinnabat dolos, sedens aduersus filium matris tuæ (Ecclesiæ scilicet) ponebas scandalum, hæc fecisti & tacui, & existimasti iniquè quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam] impollutas cogitationes, verba inhonesta, lasciua, & obscœna inuasit, & cùm mulier pœnitēs in peccatorum suorum absolutionem in sacramentali absolutione procurrat, ad aliud peccatum nefarium allicit: quā fronte coram mundo, Deo, angelis, & hominibus sacerdotis officium geret, qui in actu sacerdotali tam grande sacrilegium committere non veretur? Consideranda & terrore, atque horrore extricanda tanti criminis grauitas. Extollenda quoq; Dei optimi maximi bonitas, & clementia, quæ terram cohibuit ne dehisceret, & eum voraret: elementa continuit ne contererent: & dæmones coercuit ne viuum illum in actu tam fœdo, & horrendo præcipitarent ad inferos. De Oza verba facienda qui lepra percussus est, quia arcam Domini tetigit cùm à complexu coniugali non esset mundus. 2. Regum. cap. 6. Mulierem ad confessionem accedere quasi ægram ad medicum quasi ream ad iudicem, & filiā ad patrem vt alimētum petat, & recipiat. Tum verò cùm ad hoc funestum scelus accersitur, non eā curari sed vulnerari, nō absolui sed in reatu foueri, nec pro filia à patre in domo pacis excipi, sed quasi scortū in media Suburra seu lupanari cum titulo incestus prostitui. Hinc nō videri indignum illum vltimi supplicij pœnā. Veruntamen hoc illi remitti eā spe, & protestatione, quam dederit vti in posterum hęc frequentissimè meditetur, quæ Hieronymus proponit omni sacerdoti perpetuā mente reuoluenda. [Quid tibi cum fœminis qui cum Christo ad altare fabularis? dic clerice: dic sacerdos: iisdemmet labijs osculatis filium hominis, quibus

osculatus es labia meretricis, ô Iuda! osculo filium hominis tradis.] Cogiter præterea quemadmodum Moyses post colloquiū cum Deo in rubo ab vxoris congressu abstinuerit, vt notauit Genebrardus, attēdat per viscera Domini nostri IESV CHRISTI longè maius, & grauius esse peccatum filias spirituales in confessionis sacramento diabolicâ suggestione solicitare, quàm alio quouis modo delinquere, ibi enim votū castitatis frangitur, Deo promissum, cùm sacri Ordines ab eo suscepti sunt. Ingens quoque proditio in Deum per eum concinnātur, nam per cuniculos eius Ecclesiā diruit, muros euertit, in quibus tamen se tanquam præsidiarium mereri iactitabat, det igitur operam ne in illum conqueratur iisdem verbis quibus inducitur à Psalmographo Psal. 54. [Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique. Tu verò vnanimis dux, meus, & notus meus, &c.] & tādem in fine quasi furore accensus hanc in eius caput sentētiam profert. [Veniat mors super illos, & viui descendant in infernum] ostendat igitur cuiuscumque sit ætatis se nomine, & re presbyterum, id est senem: ea enim est senilis ætatis cōditio & natura, vt aliena sit à voluptatibus, si iuuenis est aut saltem non admodum annis prouectus, de illo nihilominus efferatur idem, quod apud Virgilium de Ascanio.

Ante annos animumque gerens curamque virilem.

Si verò ætate maturior, curet saltem ne ignominiæ labem illam in se contrahat, quâ senes illi notati sunt, qui castæ Susannæ pudicitiam solicitarunt, propter quod scelus iuuenis Inquisitoris nempè Danielis iudicio, honoris, & vitæ iacturam fecerunt, & de se ad posteros hoc monumentum propagarūt. [Egressa est iniquitas de Babylone à senioribus, qui videbantur regere populum.] Eorum enim hæc merces, & pœnæ est aliqua pars improbis sacerdotibus, vt eadem verba de illis proferantur apud eos qui Deum colunt. Præterea post vitæ spatium emensum, & confectum (quod breue est) inter hircos, & peccatores portionem suam habere censebuntur, atq; interim dum ipsam agunt vitam inter sycophantas, & scurras, Terentianum illud in eos Ecclesia profert in Phorm. Act. 5. scen. vltim.

Sed quid sperem? ætate porrò minus peccaturum putem?

Iam tum erat senex, senectus si verecundos facit.

At ne omnino immunes ab hoc delicto mulieres existimentur, id modò superest disquirendum, an si filia pœnitens aut pœnitentē se simulans confessarium solicitauerit, siue ad effectum pellexerit, siue rem tantùm aggressa fuerit, eodem modo quo confessarius incidat in suspicionem hæresis & à iurisdictione sancti Officij pendeat huius accusatio, & cognitio. Huic quæstioni vt satisfiat sic existimo: si pœnitens inducere tentauerit confessarium in tantum facinus, ipse tamen non consentiat, nihilominus tenebitur cōfessarius Inquisitoribus rem aperire, ob eas quas suprà cumulauimus rationes. Nec id circo sigillum cōfessionis infringet, hæc enim extra confessionem sunt, si verò cōfessarius nec reluctatus sit, & sese irretitum fœmineis laqueis tāquam eius prędam dederit, præter quàm quòd reuelare pœnitētem tenetur, ipse quoq; in hæresis suspicionem incidit: nam cōsensus, facto, verbo, aut nutu inducitur. l. Labeo. ff. de supellect. legat. l. vbi non voce. ff. de regul. iur. l. Fulcinius. §. quid si latitare.

latitare.ff. ex quib.cauſ.in poſſeſſ.eat. l.item Labeo.ff.de pact.dotalib.l. nutu.ff.de leg.3.& his aſſentitur Angel conſil.333.n.2. Surd.conſil.94. nu.40. & ratio eſt euidēs, primùm quia conſenſus vtriuſque reciprocus exiſtimatur, coaleſcens ex copulato extremo, id eſt, ex copula voluntatum, non autem ex voluntatibus tempore diſparatis, vt docet Bald.in l.in venditis.in fin. & dicitur conſenſus quaſi ſimul ſenſus: ita Salicet.ibi nu.12. & ſecundum aliquis conſenſus eſt voluntati eius quem diligit obedire. c.ſi inimicus.39.diſt.c.conſentire.83.diſt. ergo ſi cōfeſſarius pœnitenti mulieri eum ſolicitanti ad actus libidinoſos cōſentit, per ſacrilegum actum ſuſpicionem hæreſis incurret: tum quia non tantùm ſe mulieri dedere videtur: ſed etiam quia cum diabolo de crimine pernicioſo paciſci & ſpondere non dubitauit. Id ſentit Bald.in l. quoties.C.de fideicommiſſ.num.5.& ſequitur ibi Alex. conſ. 8. verſ.ſed ita eſt.vol.4.idem Corn.conſ.5.colum.2. verſic.& licet.vol.2.Tiraquell. de legib.connubialib.gloſ.7.num.24. & in tit.retract.§.1.gloſ.9.num.243. Sed & ipſa mulier in eandē hæreſim incidit. Itaq; vt confeſſarius, ſic & illa ab Inquiſitoribus pœnæ ſubijciēda eſt. Verumtamē in eo prçſtaret Sūmi Pontif. oraculū conſulere, vt ſit in arduis, & ab eo quod magis è iure ſit ediſcere, quàm ſine illius autoritate ex ſimili iure, & criminis vnius cum altero comparatione in tanta perſonarum delinquentium varietate quicquam conſtituere.

FINIS.

MATRITI,

Apud Ioannem Flandrum.

M. D. XCVIII.

